Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 1 (1512) Reedel, 8. jaanuaril 1988 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 2 kop.

Mis saab ülikoolist?

Vastab rektor prof. ARNOLD KOOP

Tartu linnas on ehitustegevus komplitseeritud olukorras. Linn on suhteliselt väike ja väikesed on ka ehitustrusti võimsused. Mis puutub ülikooli, siis on viimase 10 aasta jooksul saadud suhteliselt palju vahendeid kapitaalehituseks ja seadmete muretsemiseks. Kuid sellest kõigest ei piisa. Me tõõtasime välja ehitusprogrammi 1990.—2000. aastani. Linn võimaldab ehitus- ja montaažitööde tarvis katet vaid ühe miljoni rubla ulatuses. Sellest ei piisa. Plaanikomitee istungil 30. detsembril ütlesin: «Kui on vaja uhkust tunda, siis räägivad kõik ülikoolist kui teadus- ja kultuuritemplist, aga kui on vaja ehitada, siis öeldakse, et see on Tartu linna asi.» Niisugune on praeguses olukorras põhikonflikt. Kui ei saada üle sellest vananenud stereotüübist, siis ei saa loota, et see väga suur potentsiaal, mis ülikoolil praegu on, jääb mitte ainult kasutamata, vaid *alma mater* muutub tavaliseks provintsiülikooliks.

See ehitusprogramm, mis me 1989.—1995. aastaks välja pakume, on mahukas — 2,5—3 miljoni rubla ulatuses ehitus- ja montaažitõid aastas. Sila saame tuua sellised näited: humanitaarteaduste korpus (maksumusega üle 2,5 milj.), majandusõu, botaanikaaed (nii filiaal Soinastes kui ka troopiliste ja subtroopiliste taimede majad põhikohas), lisaks veel väiksemad objektid ühiselamute ja korterite näol. Sügiseks saab valmis poolakate poolt restaureeritud ajaloomuuseumi hoone (3 milj.), mida saab kasutada ka kultuuritemplina. Järgmisel viisaastakul on meil plaanis arstiteaduskonna kompleks (7 milj.) ja matemaatikakorpus (üle 2 milj.). 1989.—1995. aasta ehitusmiinimum on seega 18 miljonit rubla, mis kuulub ainult õppelaboratoorse pinna ehitamiseks. Kuid meil on ka võimas teadus, kusjuures puudub eksperimentaaltootmisbaas ja teaduslik-laboratoorne baas. Eksperimentaaltootmisbaasi konstruktsioondetailide tarvis Soomest lubati Moskvas välja pigistada 3 miljonit valuutat. Kõigele sellele lisandub veel elamuprogramm. Sel ja järgmisel viisaastakul planeerime ehitada kaks välikepereelamut (mõlemas 55 korterit) ja ühiselamu. Ühepereelamud on mõeldud eelkõige noorte spetsialistide jaoks. Eespool esitatu on meie arvates miinimumprogramm — realistlik ja vajalik, et järgmistel viisaastakutel edasi ehitada.

Üllatav ja rõõmus oli jutuajamine Plaanikomitee esimehe Valeri Paulmaniga, kes suhtus meie muredesse mõistvalt. Ka minister Väino Rajangu toetas ülikooli väga jõuliselt.

Leiti, et ainult Tartu ehitusvõimsustega ei ole võimalik seda programmi realiseerida. V. Paulmani hüpotees näeb ette, et ülikooli väljaehitamiseks tuleb luua eraldi ehitusorganisatsioon. See ei ole lihtne küsimus. Kuidas ka poleks, minu rektoripraktika jooksul ei ole veel olnud sellist üksmeelset arusaamist ei linna, ministeeriumi ega Plaanikomitee poolt. Loodame, et nii suhtub asjasse ka vabariigi valitsus. Suur osa sõltub ka meist, sest kõigi objektide ettevalmistamine nõuab tohutut tööd.

SÕNUM

LOORBERID SULERÜÜTLITELE

Igal aastal määrab Eesti NSV Rektorite Nõukogu preemiad ajakirjandusliku loomingu eest. 1986/87. õppeaasta tulemusi arvestades said meie üliõpilastest selle au osaliseks (aukiri ja 25 rbl.) JAANUS HARRO — aktiivse töö eest arstiteaduskonna pressisekretärina ja sisukate ning probleemsete kirjutiste eest ajaleht «TRÜ», ja IVO RULL — žanrilise mitmekülgsuse ja üliõpilaselu sotsiaalselt erksa kajastamise eest ajaleht «TRÜ».

AVAMEELSELT KOMSOMOLIST

Ülikooli komsomolikomiteel on plaanis hakata korraldama INFOTUNDE, mille eesmärgiks oleks eelkõige komsomoliaktiivi informeerimine komitee tegevusest ja ülikooli komsomoliorganisatsiooni tegevuses üleskerkinud probleemide ühine läbiarutamine. Infotundide vorm kui niisugune ei ole uus. Seda kasutas TRÜ komsomolikomitee ka 60-ndate aastate lõpus.

Esimene infotund on plaanis veebruarikuu keskpaigas teemal «Mis saab suvemalevast ja üliõpilaste osast ülikooli väljaehitamisel.» Osavõtuks on nõusoleku andnud ka TRÜ haldusprorektor Vello Peedimaa.

Infotunni täpse aja ja koha teatame edaspidi.

ELKNÜ TRÜ komitee

ÜLIKOOLI KOMSOMOLI-KOMITEE

saatis TRÜ üliõpilaste nimel uusaastaõnnitlused Turu ülikooli, Praha Karli ülikooli, Karl-Marx-Stadti Tehnikaülikooli, Ljubljana ülikooli ja Veszprémi Keemiatehnoloogia instituudi üliõpilaskonnale.

ELKNÜ TRÜ komitee

VIIS RUBLA

Lehetallitusse tulid säärased arvamised: andke näärinaljade eest 5 rubla MARGUS SANGLEPALE («Viimane öö ...») — parim tudenginali, TULLIO ILOMETSALE («Kassi aasta kommentaare») — parim nali õppejõult ja IFF'N ROLLILE («Estica») — parim ajanali. Annamegi.

*

ÄRGE JAOTAGE MAAILMA —
ÜTLESID NAD.
ÄRGE ÕELGE —
SEE SEAL ON SUUR,
AGA SEE TEINE
TEMA KÕRVAL
EI OLE MITTE KEEGI.
KÕIK ON VÕRDSED:
TOLMUKÜBE.
UNIVERSUM.
KUNINGAS.
LILLEOIS.
KEEGI EI OLE SUUREM
TEISEST,
IGAÜKS ON SUURIM
OMAETTE.

AGU SISASK
Kogust «Draakonilend»

*

AUTASUSTAMISI

Kauaaegse kohusetundliku töö ja aktiivse ühiskondliku tegevuse eest autasustati KKEH Ministeeriumi aukirjaga 50. sünnipäeva puhul varustusosakonna inseneri REET ZEIKI ning ÜMPI vaneminseneri TIIU LAISKA, 60. sünnipäeva puhul vanemõpetaja KALEV ULPI ja 70. sünnipäeval dots. ÜLO LEPPA.

TRÜ aukirja said laitmatu töö eest oma 60. sünnipäeval peainsener AVO ARRO, 70. sünnipäeval preparaator EUGENIE VETKA ja 75. sünnipäeval koristaja AINO ALL.

Üks ja ainus küsimus

● ÕPPEOSAKONNA JUHATAJA MATI SALUNDI:

kas ministri karm käskkiri nr. 660 läheb käiku ka talvesessioonil?

Kindlasti. Kes ei ole oma võlgu semestri alguseks, s.o. 9. veebruariks korda teinud, saab eksmati. Lisame siia juurde — kes ei ole ilma mõjuva põhjuseta sessi lõpetanud. Mõjuvaks põhjuseks võib olla eelkõige tervislik seisund, mille kohta peavad õigel ajal tõendid olema. Leevendust annab ka väga raske kodune olukord, kuid seegi peab olema tõestatud. Mis veel? Tulekahju ja maavärin, kuid viimast meie maal õieti ei esine.

Ainukeseks erandiks on praegu sõjaväest tulnud poisid, kes õpivad tavaliselt oma graafiku järgi. Aga neilgi peab olema kõik kindlalt tähtaegade suhtes kokku lepitud.

Käskkiri on tõesti karm, eelmisel õppeaastal eksmatrikuleeriti üle 400 üliõpilase, sealhulgas saja võrra üle-eelmisest õppeaastast rohkem.

● DIPLOMAND TENNI TOOME:

kas spikri võtad eksamile kaasa?

Sant võib proovida karguga käia. Kui kogemusi pole, ei tule see alati välja. Ilusat spikerdamist jälgin väikse kadedusega.

Paar korda olen spikrit kasutanud, viimasel korral nägi vist õppejõud ära ja ma lahkusin otsustavalt ise. Muidu ma spikerdamist ei poolda (v.a. eriti purupäheajamise-eksamid), aga las teised spikerdavad. Igaüks ise teab, kes ta on ja kelleks tahab jääda. N.õ. enesetunde asi. Usun, et head õppevahendid aitaksid spikerdamist vähendada.

● FILOLOOGIATEADUSKONNA ÕPPEPRODEKAAN HEINO LIIV:

kas Te kergitaksite natuke kardinaid dekanaadi «kõõgipoolelt»?

Filoloogianoormeestel on raskusi sõjalise ja tsiviilkaitse arvestuste saamisega. Sõjalise kateedri õppejõud on vällõppustel ja nii langeb arvestuse saamise võimalus 18. jaanuarini ära. Kuigi tsiviilkaitse loengutes käiakse, ei ole see veel andnud automaatselt arvestuse saamise võimalust. Arvestus toimub seal piletitega, üldreeglina tuleb seda sooritada 3—4 korda ja keskmiseks hindeks saadakse ikkagi «kolm».

Võlgnevusi on ka kehalises kasvatuses, mõningal määral seetõttu, et õppejõud ei esita õigel ajal arvestuste protokolle.

Filoloogid on jõudnud peaaegu niikaugele, et arvestusvõlgadega eksamile ei lasta, kuid nagu näete, on meil veel raskusi...

Kui semestri jooksul on üliõpilane korralikult tööd teinud, peaks arvestuse jooksvalt kätte saama ning arvestust ei tohiks eksamiks põõrata.

Soovin, et üliõpilased vaatamata õppejõudude rangusele vastu peaksid ja kõik oma asjad 25. jaanuariks korda saaksid.

DEKANAADITÖÖTAJA LUULE SOOTS:

Ja tooge arvestuste protokollid kohe ära. Kui need viimaseks päevaks jäävad, oleme nii suures päberiuputuses, et ei jõua eksameile lubatute nimekirju õigeks ajaks valmis teha.»

● SPORDIMEDITSIINI III KURSUSE TUDENG VIKTOR ZDANOVITS:

kuidas läheb teise kõrghariduse omandamine?

Lõpetasin Bresti Pedagoogilises Instituudis kehalise kasvatuse eriala ja mu soov on saada spordiarstiks. Kuigi on mitmesugused spetsialiseerimise võimalused ja töökohadki erinevad, tahan ikka sporti jääda.

Kuidas läheb? Tulin sõjaväest ja mul vaja praegu teistele järele jõuda. On ainult üks eksam, 19. jaanuaril mikrobioloogia. Ega kergeid eksameid pole, kui tahad hästi õppida.

SAMA OSAKONNA IV KURSUSE TUDENG TŠARÕ HODŽAGELDIJEV:

Mina tulin Tartusse Turkmeeni Kehakultuuri Instituudi lõpetamise järel. Tunnen, et kõike mida loen, tuleb ka korralikult läbi mõelda, selgeks teha. Varem nagu sellele ei mõelnudki, nüüd oled ju ka vanemaks saanud: 12. jaanuaril on ees väga huvitav, aga väga raske eksam topograafilisest anatoomiast. Võrdluseks eelmise kõrgkooliga arvan, et siin meeldivad mulle rohkem pedagoogid, üldse õpetamise stiil.

● TEADUSRAAMATUKOGU RIIDEHOIDJA JUHAN LILLEMETS:

kas sessi ajal tuleb riideid rohkem ära panna?

Talv on üldse hirmus, riided rasked. Raskeid kotte on ka palju, need jätame siia leti alla. Kaks riidehoidjat jäi haigeks ja meil on päris raske. Ühe vahetuse seitsme tunni jooksul käib siit läbi 1200—1300 inimest. Niisugusel hooajal oleks vaja nelja riidehoidjat kolme asemel.

Mida veel öelda? No ega trippe ka kõigil ole. Ja numbri alla tuleks oma asjad anda. Kui on ise pandud, siis me ju ei vastuta kadumise puhul.

● ÕIGUSTEADUSKONNA III KURSUSE TUDENG MAILI VOODER:

kas teil on talisman ja kas võtate selle eksamile kaasa?

Keskkoolis oli ja kandsin kaasas, nüüd enam mitte. Aga eksamile minnes ei jäta ma kella käe peale, kui jätan, saan «kolme».

● MAARIKA TOOMET:

Mina võtan alati kõik õppevahendid kaasa, kindlam tunne. Ühikas elab meil must kass, enne arvestusi tõime ta ikka tuppa.

● HEIKI SIBUL:

kas käid eksameil alati ühes ja samas riietuses?

Selles samas rohelises pintsakus. Esialgu ei taha veel muud selga panna, igasuguseid hindeid olen saanud, läbi kukkunud pole.

Täna hommikul nägin ämblikku, eksamilehe unustasin ka maha. Sellegipoolest halvasti ei läinud, inglise keeles sain nelja. Nii et varsti ma vist enam ebausklik ei ole.

Küsimusi esitas
VARJE SOOTAK

REFEREERIME PARTEIKONVERENTSI Sõnavõttudest

ÕPPEPROREKTOR PROF. JÜRI KARNER jätkas ettekandes esile toodud erialakesksema õpetamise suunda. Õpetamise edaspidisel individualiseerimisel langeb põhirõhk erialakateedritele. Mitmeid muid aineid on püütud reorganiseerimisel muuta paindlikumaks, niisugusteks, mille õppimiseks tekib üliõpilasel oma erialast välja kasvav vajadus. Kui näiteks üht või teist keelt ei oska, ei saa ka korralikku erialast haridust.

Kahe küsitluse tulemusena on selgunud, et vaid üks kolmandik kateedreid on hakanud oma tööd ümber korraldama. Õppeprorektori sõnutsi peaks kateedrites praegu algupäraste erialaplaanidega tegeldama. Kui ülikool saab suurema iseseisvuse, peab olema valmis oma plaanide järgi õpetama. Plaanide juures peavad olema tingimata ka programmid. Fundamentaalprogrammile lisandugu veel vaatlus- ja modelleerimisprogrammid, kuidas muidu ette kujutada individuaalset tööd.

Kuigi õppevahendite ja üldse materiaalse baasi poolest ei ole olukord kiita, kasutatakse mitmeid olemasolevaid võimalusi vähe: uute õppevahendite kirjutamine, videotreening, mõttetalgud jne. T. Hanssoni uurimusest on selgunud, et seitsme teaduskonna andmete põhjal uurituna diplomitööde efekt on veel väga madal.

KEEMIAPROFESSOR VIKTOR PALM selgitas, et viimaste aastate bürokraatlike uuendustega (mitmesugused praktikad) on neil kahesemestrine diplomieelne praktika ära nuditud paari kuu peale. Temait jäi kõlama küsimus — kas saame kohe muuta oma diplomieelset praktikat, nii nagu meile vajalik?

ARSTITEADUSKONNA KOMSOMOLISEKRETÄRI ERIK ALLIKMETSA (ravi V k.) sõnavõtt algas rahulolematusega õppeprogrammide üle. Arstidel on neid praegu koguni kolm, pealegi ei muutu nad aastatega paremaks, vaid vastupidi: näiteks tuleb nüüd õppida füsioloogiat enne anatoomiat jne.

Kaks nädalat enne sessi algust ei ole aga viimasel kursusel veel teada sedagi, millisest ühiskonnateadusest tuleb riigieksam.

Ka ÜHISKONNATEADUSTE NÕUKOGU ESIMEES PROF. FELIKS KINKAR ei olnud niisuguse olukorraga rahul. Üleliiduline ministeerium on olnud päri teadusliku kommunismi eksami sooritamisega jaanuaris, meie ministeeriumis on asi toppama jäänud.

Ühiskonnateadlased on läinud kaasa õigusteaduskonna eksperimendiga (NLKP ajalugu kolme semestri asemel kaks); 1. septembrist 1988 viiakse iga oma aine ühele õppeaastale tihendades mahtu ning vähendades auditoorset koormust. Viimasel kursusel loetakse marksismi-leninismi põhiprobleemide erikursust. Kavas on ühendada esialgu eksperimendi korras ühes teaduskonnas NLKP ajalugu ja teaduslik kommunism. Tulemustest sõltuvalt on ehk hiljem mõtet liita need kateedridki.

ÜLDFÜÜSIKA KATEEDRI JUHATAJA DOTS. HENN VOOLAIDI toodud statistika põhjal puuduvad praegu ligi kümnes eestikeelses keskkoolis füüsikaõpetajad. 27%-l füüsikat õpetavatest pedagoogidest pole füüsika eriharidust, 15% on pensionieas või sinna jõudmas. Seega oleks kohe tarvis sada füüsikaõpetajat, õpetamise järjepidevuse huvides ei tohiks vastuvõtt langeda. Ent kuigi füüsikud on oma propagandatööd elavdada püüdnud, on sellel ainel koolis veel väga madal prestiiž. Eelmisel aastal astus pedagoogilisse harru 6 vabatahtlikku, tänavu ei olnud ühtki. Osakond on kaalunud mitmeid ettepanekuid ning dots. H. Voolaid tõi neist välja ühe pealejäänu: kõrgkoolis füüsikat õppinud meesüliõpilastele võiks anda ajapikendust armeeteenistusest, ülikoolis sõjalises kateedris omandatuga saaksid nad koolis ka sõjalist algõpetust anda.

FARMAKOLOOGIA KATEEDRI JUHATAJA PROF. LEMBIT ALLIKMETS nentis, et arstide õpetamise materiaalne baas Tartus on üks viletsamaid Liidus. Seda on sunnitud nentima isegi ülelidulised tervishoiu- ja kõrgharidusministeerium. Arstiteaduskonna korpuse ehitamine on lükkunud XI viisaastakust XIII-sse. Probleem seisneb aga selles, et linna ehitusjõud pole nii palju võimelised ehitama, abi rajoonidest ja vabariigist ei ole siiani lubatud. Siit üks prof. L. Allikmetsa ettepanekuid: taotleda vabariigi valitsuskomisjoni moodustamist.

Teine ettepanek oli moodustada Tartu ja Tallinna spetsialistide ekspertgrupp Eesti diagnostikakeskuse väljatöötamiseks. Tervishoiuministeerium on lõpuks arstiteaduskonna mitmekordsete pärimiste peale teatanud otsusest rajada selline keskus Tallinna. Maailmapraktika aga näitab, et diagnostikatsentrumid ehitatakse tavaliselt meditsiiniülikoolide ja -instituutide juurde. Muidu jääb arstide väljaõpetamine jälle vaeslapse ossa.

DOTS. ZINAIDA SAAR toetas neid ettepanekuid ning täpsustas, millest selline arstiteaduskonna mitteinformeerimine ministeeriumi poolt. Tervishoiuministeerjumi kolleegiumi liikmete koondamise tõttu koondati kolleegiumist ka TRÜ arstiteaduskonna dekaan.

* * *

TEADUSPROREKTORI ASETÄITJA DOTS. JAAK JÄRVEL oli kiusatus ette lugeda eelmisel parteikonverentsil kaks aastat tagasi peetud sõnavõtt, sest teadustöö probleemid on jäänud samaks. Eelisarendatava kõrgkooli teadus peaks suurenema 3—4,5 korda. Paar näidet. Lepinguliste tööde maht on olnud 1985 — 4,5 ja 1987 — 4,1 miljonit rubla. Palgafondi limiit ei võimalda rohkem. Ülikool on pöördunud üle kümne korra vabariigi juhtorganite poole kuid positiivset vastust pole saadud, enamasti ei vastata üldse. Lepinguliste tööde mahu võiks TRÜ, vlia praegu 8,9 miljoni rublani. See oleks ülikoolile ka tulus lisasissetulek, sest nüüd läheb 20% lepinguliste tööde üldmahust ülikooli sotsiaal-majanduslikku fondi.

Praktiliselt muutumatuks on jäänud kõ eelarvelise teaduse finantseerimine.

Ministeeriumile täiendavaks seadmete ja materjalide muretsemiseks eraldatud summast sai TPI 461 000 ja TRÜ 64 000 rubla.

* * *

PROF. VIKTOR PALMI sõnavõtu põhiosa oli pühendatud meie osale üldises perestroika ajastus. Ta alustas selliselt: ühest küljest on suurenenud aktiivsus, on avalikkust, teisest küljest on märgata ka teatud vastuseisu, mis ei ole otsene, vaid piltlikult öeldes nagu lööksid rusikaga vatti. On ilmunud mitmed seadused, nagu näiteks ettevõtte oma, kus ühe käega antakse, teisega võetakse. V. Palm toonitas, et ka ülikool on tegelikult ettevõte oma õiguste ja kohustustega ning peaks saama ise oma tööd organiseerida. Tema üks ettepanekuid oli: välja töötada oma jõududega ülikooli uus põhimäärus.

Sõnavõtu teiseks aspektiks oli ülikoolide kompetentse kaadri võimekuse ärakasutamine ka teoreetiliste küsimuste püstitamisel ja lahendamisel. On vaja ületada dogmaatiline lähenemine, et eksisteerivad klassikud, kes kõike kunagi öigesti nägid. Kõik probleemid tuleb aeg-ajalt üle vaadata. Kui midagi niisugust praktikas tehaksegi, siis teoorias püütakse ikkagi läheneda

(Järg 3. lk.)

TRÜ nõukogus

25. detsembril algusega 10.15.

● **Konkursi korras kandideerisid** prof. Albert Kliiman — hospidaalkirurgia kat. juh. kohale; prof. Kadri Gross — günekoloogia ja sünnitusabi kat. juh. kohale; prof. Vello Salupere teaduskonna sisehaiguste kat. juh. kohale; prof. Viktor Palm — orgaanilise keemia kat. juh. kohale; Arvo Tikk — neuroloogia ja neurokirurgia kat. professori kohale; Paavo Kõrge — spordifüsioloogia kat. professori kohale; Helmut Piirimäe — üldajaloo kat. professori kohale; Andrus Kasemaa — pedagoogika kat. vanemõpetaja kohale.

● **Menetluspraktika korraldamisest uute õppeplaanide järgi rääkis õppeosakonna juhataja Mati Salundi.** Üheks puuduseks on praktika sooritamine väljaspool tulevast töökohta, vaid majandus- ja õigusteaduskonnas toimub see üldjuhul tulevases töökohas.

Järjekordselt tuli tunnistada, et praktika sooritamise võimalused väljaspool Nõukogude Liitu praktiliselt puuduvad. Prof. Viktor Palm meenutas juba mitmendat korda: Florida ülikool on nõus vahetama 70 keemiaüliõpilast, kandes mõlemapoolsed kulud ise. Hämmastust tekitas arstide V kursuse praktika tervist ohustavates tingimustes Turkmeenia NSV-s. Bioloogide-geograafide IV kursuse praktikat takistab sõjalise laager. Füüsika-keemiateaduskond kavandab kõigi oma praktikavormide lükkamist V kursusele.

Üliõpilane Olo Veidre ei olnud rahul paradoksiga, et tudeng, kes sõidab praktikale kodulinna, saab päevaraha, ei saa aga see, kes jääb Tartusse, kuid elab mujal. Ka sõiduraha maksmine kõige madalama tariifi alusel on tudengkonna meelest vale. Ei suuda ju keegi iga posti juures peatuva sõidukiga ühest Eestimaa otsast teise loksuda.

● **Ülevaate tsivilkaitse aastast tegi tsivilkaitse staabi ülem Anatoli Dovidenko.**

● **Ettepaneku tälendavate finantseerimiste kohta luges ette dots. Jaak Järv.**

● **Kuulati vanemteaduri kohale ülevlidud Eve Oja ja Talis Bachmanni aruandeid doktoritöö valmimise seisust. Arutati ka Sulev Uibi küsimust.**

● **Jooksvatest küsimustest arutati vene filoloogia teaduskonna loomist.**

Ülikoolis otsustati tähistada **Bologna ülikooli juubelit — 900 aastat asutamisest.**

Nõukogu oli üksmeelselt kursusepäevikute kaotamise poolt.

Alternatiiv alternatiivile

Peeter Liiv, ELKNÜ noorte algatuskeskuse «Centrum» A-klubi president, esines 1. detsembril Tartu Inseneride Maja loodusteaduste sektsiooni, Eesti Ökoloogiakogu ja üliõpilaste looduskaitseringi ühisüritusel. Vestlusteema: «Ökoloogiline alternatiiv». Lektori ettekande pealkirjaks oli «Ühiskonna praegune areng «rohelise» alternatiivi valguses».

* * *

Peeter Liivi hingeline sissejuhatus viis mõttele, et ka meie ühiskonnas võib saavutada edu «rohelise» liikumine. Iutlejalt järgnes rida vaateid uue «rohelise» elulaadi eeldustest ja tingimustest, vajadusest võidelda loomuliku keskkonna eest. Peeter Liiv rääkis noorte inimestega seonduvatest muredest.

Paraku jäi esineja jutt lünklikuks. Pakutud ideed ei lange kokku meil valitseva tegelikkusega. Ebaõiglane on kas või üleskutses tarbimise vähendamiseks. Meie rahvas on nligi tarbimishädas. Poodides ei ole üldse või on vähe ostma kutsuvat. Liialdatud mõte on reklaamida massilist taimetoitlust. Eestis on taimetoitlasi sliski vähe. Meie talved on jahedad ja tervislikum on süüa ühtlast lihatooteid.

Keskkonnasõbralikult hooldatavatest taludest on veel vara rääkida. Kas linnast maale minejad hakkaksid õppima põllumehetarkusi uue «rohelise» elulaadi nimel? Paljude peaeesmärk on ju saada kiiresti raha, et minna tagasi linna.

Käputäie inimeste «loomulik elulaad» ei päästa üldsust, kui ümberringi tossavad korstnad ja niriseva solgiojad.

* * *

Kes tegi ökoloogiast looduskaitse? Ökoloogiast ja looduskaitsest räägivad paljud kui ühest ja samast. Tõsi, eksimused tekivad teadmiste vähesusest ja ühekülgsusest. Ometi algab iga ökoloogiaõpik korrektse selgitusega, mida mõistetakse selle pealkirja all. Ka keskkooli «Üldbioloogia õpik» annab enam-vähem arusaadava definitsiooni: «Teadust, mis tegeleb organismide omavaheliste suhete ning organismide ja elukeskkonna vaheliste suhete uurimisega, nimetatakse ökoloogiaks» (kr. oikos — maja, elamu ja logos — teadus).

Käsiraamat «Looduskaitse» ja Jaan Eilarti «Inimene, ökosüsteem ja kultuur» selgitavad, et looduskaitse on paljude erinevate teaduste summa. Looduskaitse tegeleb inimese ja looduse seoste uurimisega ning rakendab kogutud teadmisi nende suhete tasakaalustamiseks. Looduskaitset peaks vaatlema kui ühiskondlikku üritust ja ökoloogiat eelkõige kui teadust. Rääkigem noorte looduskaitseharidusest, sest termin «ökoloogiline kasvatus» on ilmne pärand eelnevast stagnatsioonlajast. Kahju, et ei jõutud läbirääkimisteni, sest Peeter Liivil tuli esineda veel EPA klubis.

* * *

Praegune olukord nõuab konkreetset tegutsemist. Ainult rääkida ja üleskutseid kirjutada pole mõtet, sest need ei too muutust. Pisiviidud, mis kannavad lavastuslikku iseloomu ja kus peetakse silmas enesereklaami, on kasutud.

Tartus on juba 30 aastat noorte looduskaitsellikumise keskmeks EPA ja TRÜ ühine looduskaitsering. Sealgi on tõusnud teravalt päevakorda noorte looduskaitsealane haridus ja haritus.

Peeter Liiviga kohtumine tuligi soovist tutvuda Tallinna ühiskondliku grupi tegevusega. Üritus näitas, et looduskaitseprobleemid on keerulised. Otsuste langetamiseks on üldistavat materjali vähe.

* * *

Looduskaitsering esitab alternatiivi Peeter Liivi alternatiivile.

Eesti koolikultuuri ajaloos on looduskaitseharidusele palju tähelepanu pööratud. Juba looduskaitse mõtte ilmumisaastail leiti, et just koolil on kõige rohkem võimalusi looduskaitse hariduse ja hariduse kujundamiseks.

Aruka loodusesse suhtumise eest on paljud õpetajad hea seisnud. Tuntumad on koolitegelase ja pedagoogi Johannes Käisi põhjalikud metoodilised alused, kuidas noori kirjasõnaga ja kooliõpetusega loodusele lähendada.

Jaan Eilarti hinnang Johannes Käisile raamatus «Inimene, ökosüsteem ja kultuur»: «Looduse mõtestamine, tema seoste nägemine nagu bioloogi silmade läbi on J. Käisi taotluseks inimese ja looduse suhete kujundamisel. Kaasaegses mõttes on J. Käisi pedagoogilise looduskäsitluse aluseks ökosüsteem.» See käsitlus sai J. Käisil aga alguse juba 1916. aastal.

Tõepoolest, energiliste õpetajate eestvedamisel kasvas noorte looduskaitseliikumine 1960. aastate lõpus. Edu saavutati just tänu õpetajatele, kes olid veendunud oma tegevuse õigsuses. Hiljem tase nõrgenes; põhjuseks segadus koolliprogrammides, tõlkeõpikute elukauged tekstid, noorte õpetajate kehvad teadmised loodusest jpm. Õpilaste seas oli popp mitte midagi teha ja õpetajad leppisid linnukeste kirjutamisega. Kõik olid rahul . . .

1980. aastate algus tähistab uut tõusu noorte looduskaitseliikumises. Selleks ajaks oli keskkonna seisund Eestis pilsavalt halvenenud. Tänane noor tahab teada, miks ja kuidas tekib keskkonnakriis. Tahetakse saada selgust võimalustest, mida saaks teha, et vähegi leevendada väljakujunenud olukorda. Keskkonna saastamise probleemide tõsidusest saadakse aru. Pole ju mingi saladus, et keskkonna seisundit halvendavad protsessid on põhjustatud ühe või teise ministeeriumi tootmisüksuste poolt ja meie informatsioonivaegusest. Saastamise vähendamise abinõude planeerimine toimub aga tsentraalselt ja lähtub vastava tootmisharu põhitegevuse arendamisest.

Noortega peab tegelema looduskaitseküsimustes pädev ühing või noorteorganisatsioon.

1966. aastast alates suunab ühiskondlikku looduskaitsetegevust ENSV Looduskaitse Selts, peaülesandeks loodushoiuharidus. Noortele suunatav tähelepanu on suur, kuid ei ole lõplikult välja kujundatud. Seegi asjaolu on põhjuseks, miks tekivad aktiivsed noortelilkumised, kuid mille eesmärgid on laialivalguvad.

● **Siit rida ettepanekuid:** ●

● **Looduskaitse Seltsi juurde on vaja moodustada nn. noorte looduskaitsekogu.**

● **Noorte looduskaitsekogu hõlmab looduskaitsest huvitatud noortegruppe — õpilasi, üliõpilasi, noori õpetajaid ja spetsialiste, töölisnoori kuni 29. eluaastani.**

● **Noorte looduskaitsekogu suunav keskus asub Tartus.**

● **Noorte looduskaitsekogu eesmärk on elavdada noorte praktilist looduskaitsetegevust.**

● **Noorte looduskaitsekogul peab olema oma häälekandja.**

* * *

Kui moodustataks Eesti NSV Looduskaitse Seltsi noorte looduskaitsekogu, läheneksid paljud teravnenud pinged. Paraneks ka informeeritus loodus- ja keskkonna

(Järg 3. lk.)

Alternatiiv alternatiivile

(Algus 2. lk.)

kaitse küsimustes. Oluline on teada, mismoodi toimib keskkonna saastatus inimesele ja kuidas sellest hoiduda, mismoodi enda või teiste tervist säilitada.

Väga vajalik on pidev ja laialdane looduse seisundi jälgimine, s.o. monitoring tõelises mõttes. Keskkonna olukorda uurivad ametiasutused ei jõua igale poole ja neil ei jätku piisavalt tehnikat, monitoring peab aga olema operatiivne ja kiiresti töödeldava info seadusjäreldustega.

Samas on mitmeid lihtsaid loodusvaatluse meetodeid — pH määramine indikaatoritega, õhu puhtuse hindamine samblikindikaatoritega, visuaalsed vaatlused jne. Vaatlusi toimetavad kooliõpilased, juhendavad õpetajad, tudengid. Samuti saab organiseerida mitmepalgelisi üritusi, alates ringide jalutuskäikudest ja töötegemistest looduses, lõpetades folkfestivalidega. Loodusreostajate vastu on vaja tõestusmaterjali nende loodusvaenulikust tegevusest. Kes sellest lugu ei pea, on rahvavaenlane. Loodus on rahva vara.

Kõige eespool nimetatu koordineerimiseks on vaja noortele mõeldud looduskaitseteemalist ajalehte või ajakirja, nii eesti- kui venekeelset. Avaneks võimalus pakkuda noortele head lugemist looduskaitsevallas. Venekeelne variant levitaks looduskaitseideed teistest rahvustest noorte seas, sest ilma nende kaasatõmbamiseta jääb üritus ühepoolseks.

Nii võiks näha välja alternatiiv ELKNÜ noorte algatuskeskuse «Centrum» A-klubi presidendi alternatiivile.

Lõppeesmärgiks peaks olema elusa looduse mõistmine — see on aluseks inimkonna normaalsele eksisteerimisele.

Artikkel kutsub üles avaldama mõtteid ja ideid noorte looduskaitsealikumise organiseerimisest. Vajadus selleks peaks olema põhjendatud. Tänane tudeng on homne õpetaja või teadur... Loodus- ja keskkonnakaitseküsimused on murettekitavad ja kokkupuude nendega igapäevane. Looduskaitseprobleemide teadmine ja mõistmine ning nende lahendamine peab olema iga mõistusega inimolendi elu üks osa.

JAAK JAAKU,
keemia II k.

Kuhu panna kaugüliõpilased?

Aiguseks veidi statistikat. 3153-st ühiselamukohast on antud päevastele tudengitele 2863, ettevalmistusosakonna kuulajatele 55, täienduskursuslastele 140, aspirantidele 30 ja kaugüliõpilastele 60. Kaugõppijate õppe- ja eksamisessioonid on jaotatud kogu õppeaasta peale ja neist osavõtjate arv kõigub 60-st 2000-ni.

Kõige raskem on olukord talvise ja kevadise eksamisessiooni ajal. Kuigi talvine sessioon on viidud päevaste üliõpilaste vaheajale, tekib majutamisega raskusi. Teaduskonnad ei ole huvitatud kaugõppijate majutamisest. Mõni vist arvab koguni, et tegemist on majandusosakonna kaugõppijatega. Tuletan meelde, et selletalvise sessiooni 1900-st osavõtjast on 665 ajaloo-, 285 filoloogia-, 135 kehakultuuri-, 415 majandus- ja 400 õigusteaduskonnast.

Arusaamatuste ärahoidmiseks planeerime kaugõppe majutuse ette ja kohustame teaduskondi eraldama selleks vajalikul arvul kohti. Sessile kutsutuist vajavad kohti umbes pooled, seega on tarvis 950 ühiselamukohta. Kui olemasolevad 60 maha arvata, tuleb teaduskondadel anda ligi 30% enda kasutuses olevatest kohtadest ajutiselt kaugõppijate kasutusse.

Nii peaks 26. jaanuarist 6. veebruarini eraldama ühiselamukohti: ajaloot. — 85, filoloogiat. — 140 (mõlemad oma rahva majutamiseks), KKT ja füüsika-keemiat. — 80 (KKT ja osaliselt õigusteaduskonna jaoks), bioloogia-geograafiat. — 70 ja majandust. — 100 (majandusteaduskonna tarbeks), matemaatikat. — 64 ja õigust. — 55 (õigusteaduskonnale), arstit. — 140 kohta Leningradi mnt. 89 ja 120 kohta Nooruse 7 (ajaloolastele).

Oleme püüdnud arvestada, et kaugõppijate majutamiseks eraldatavate kohtade arv oleks enam-vähem proportsioonis teaduskonnale eraldatud ühiselamukohtade arvuga. Kaugõppega teaduskondadel tuleb anda ainult mõnevõrra rohkem kohti. (Proportsionaalselt seetõttu, et teaduskondadele ühiselamukohtade eraldamisel ei ole arvestatud kaugõppe olemasolu.) Iga teaduskond majutab eelkõige oma kaugõppijad. Sellise võimaluse puudumisel majutatakse päevaste üliõpilaste elamispinnale tavaliselt ühe ja sama teaduskonna kaugüliõpilased, võttes arvesse eeltoodud jaotuse.

Teaduskondadel tuleb kooskõlastatult ühiselamunõukogudega teatada komandantidele kaugõppijate majutamiseks eraldatavate tubade (kohtade) numbrid, tagada nende vabastamine ja võtmete üleandmine **hiljemalt 25. jaanuariks.**

Kaugõppijad majutatakse ainult nende endi avalduse alusel majandusosakonna kaudu.

ARNO MÄGI

REFEREERIME PARTEIKONVERENTSI Sõnavõttudest

(Algus 2. lk.)

sellega, mida üks või teine klassik probleemi kohta ütelnud. Siin tuleks ühendada ülikooli jõud — nii ühiskonnateadlased, filoloogid, loodusteadlased, täppisteadlased kui kõik teised.

Prof. V. Palmil oli ettepanekuid ka parteitöö paremaks korraldamiseks. Eelmistest aastakümnetest on meil päranduseks veel mõndagi segavat. Näiteks halvim juhtimisstiil on selline, kus ühed võtavad vastu otsuseid, teised vastutavad ja kolmandad täidavad. Kuna Kommunistlik Partei on meil aga ainuke ja juhtiv partei, siis lähtudes praegusest juhtimisstiilist, peaks tihedam olema side rahvaga. Ja miks mitte aeg-ajalt korraldada referendum, et teada saada rahva suhtumist.

Parteijuhtide valimise kohta arvas V. Palm, et mitmel tasandil võiks ju kogu NLKP liikmeskond oma juhte valida.

ZURNALISTIKA KATEEDRI JUHATAJA DOTS. MARJU LAURISTINI sõnavõtt puudutas samuti ühiskondlike organisatsioonide autoriteeti. Praeguses ühiskonna uuenemise protsessis on noortele oluline meie eetiline tegevus, ka nn. valgete laikude väljatoomisel nii kaugemast kui lähemast minevikust. Ilma nende enesele teadvustamiseta ei suuda me optimistlikult edasi minna. See tee on valuline ja võib esile kutsuda uusi vastuolusid, kuid valik tuleb ju teha. Peaksime suutma üle olla kaitsepositsioonist ja julgema tunnistada, et viimastel aastakümnetel on toimunud väärtuste nihe ka ülikoolis endas. Akadeemilise vaimsuse alused, sõltumatu tõe otsimine, vaimu eneseväärikus suhtlemises võimuga ja ka humanitaarkultuuri traditsioonide hoidmine on asendunud pragmaatilise bürokraatliku eneseteadvusega ja hirmuga selle ees, mida meist kusagil öeldakse. See on olnud enamasti kogu ühiskonnas valitsenud situatsiooni peegelduseks. Kahjuks oleme sellega kaasa läinud. Olukorda enesekriitiliselt analüüsimast kammitseb kartus ülikooli prestiiži languse pärast. Avalikkuse protsess ei saa aga kulgeda sirgel laial asfaltteel, kus kõik üksteisele vaid head räägivad. Alles vastandlike ja ka kriitiliste arvamuste kokkupõrkel ja valiku kaalu määramisel üldsuse silme all saame lõpuks jõuda nii situatsiooni tunnetamiseni kui praktilise tegevuseni.

Dots. M. Lauristin pidas siin oluliseks suhteid noore põlvkonnaga, üliõpilaste ja ka abituuriumiga, kes ülikooli tulles on vabad meie hirmutundest ja kel puuduvad kompromissioskused. Ülikooli toob neid *alma mater*'i vaimsus, kultuuriline aura. Just see on ülikooli prestiiži üleval pidanud ja selle säilimise eest tuleb võidelda. Ülikooli suhted loovintelligentsiga ei ole nii head, nagu tahaksime, peaksime suurendama oma avatust kultuuritempli poole.

Avalikustamise asjus tegi M. Lauristin ettepaneku taastada infokoosolekud. Ta toetas ka ettekandes kõneldud avaliku arvamuse küsitlust ja lisas täienduseks, et seda ei tuleks teha mitte ainult üliõpilaste, vaid ka kõigi õppejõudude jt. töötajate hulgas.

REKTOR PROF. ARNOLD KOOP alustas oma sõnavõttu perestroikast ja demokraatiast. Perestroika esimene etapp, kus raskuspunkt langes aastakümneid kestnud puuduste paljastamisele, oli kui kergeratsaväe rünnak, kindlus ootab veel vallutamist. Teisel etapil ei piisa enam ainult rääkimisest, ideed vaja ellu viia. Demokraatia mõiste sisaldab ka vastutamist. Selgub, kes on vaid lobiseja ja kirgede ülespuhuja, kes aga suudab uutes tingimustes tegutseda. Üks meie põhivastuolusid tuleb praegu sellest, et avalikustamisprotsessi on püütud reguleerida vanade administratiivsete meetoditega, väljapääs peitub uute meetodite leidmises, see nõuab ka uut mõtlemist, võitlust vanaga.

Rektor vastas ka sõnavõttudes puudutatud probleemidele.

Õppeplaanid. Rektori arvates võiks teaduskondadelt olla rohkem algatust ajal, mil ettepanekud läbi lähevad. Neid tehakse vähe. Kus on arstiteaduskonna nõukogu algatused? Kas kardetakse vastutust enda peale võtta? Andekamatele üliõpilastele tuleb aga julgemint anda individuaalgraafikuid ja -plaane. Kateedrijuhatajad on koguni kurtnud, et see toovat nelle palju lisatööd...

Arstiteaduskonna materiaalne baas. A. Koop arvas, et ehitusasjade seis ei ole enam nii kehv. Projekteerimine on algamas ning arstiteaduskonna baasi valmissaamises ei ole kahtlust.

TRÜ arenguplaane arutati linna täitevkomitee ja ministeeriumi kolleegiumi ühisel istungil ning varsti vaadatakse need läbi Plaanikomitees (vt. ka 1. lk.).

Edasi peatus rektor 60-ndatel aastatel. Need sillutasid teed ka 70-ndate stagnatsioonile. Tehti palju sõnu, projekte, anti lubadusi. Suurenes loovintelligentsi aktiivsus, tõusis vaimsus, kuid materiaalne sfäär ja poliitika ei jõudnud järele. Poolikud lahendused ei kandnud vilja. Aktiivsus vaibus objektiivsetel põhjustel. Nn. stagnatsiooni ajal on aga ülikooli potentsiaal kümnekordistunud.

Rektor lõpetas esinemise sõnadega: «Vähem sõnu, rohkem tegusid, demokraatiat, julgust, konkreetsust!»

EKP TARTU LINNAKOMITEE ESIMENE SEKRETÄR TÕNU LAAK ütles, et TRÜ parteiorganisatsioon etendab uutmise edasiviimisel linnas keskset osa. Ülikool on sageli andnud eeskuju mitte ainult kõrgharidussüsteemis, vaid kogu vabariigis, ka väljaspool. Ta valmistab ette uut kaadrit, kes ei peaks laskma korduda stagnatsiooni. Siin peituvad probleemid, pole ju valmis retsepte perestroikaprotsessi juhtimiseks. Perestroika on omamoodi ühiselt istutatud taim, millelt me häid vilju ootame. Kui rebime teda ülevalt liiga kõvasti, võime lahti rebida juured. Taime kasvu peaksime toitma loomulikul teel, s.o. pinnase kaudu. Kuid perestroikat stimuleerida, pinnast toita ei tähenda ainult avalikustamist, vaid põhjalikke ümberkorraldusi, sealhulgas ka majanduses.

Otsus

TRÜ VII parteikonverents, ära kuulanud ja läbi arutanud parteikomitee aruande tegevusest uuendusprotsessi juhtimisel ülikoolis, otsustab hinnata parteikomitee tegevuse r a h u l d a v a k s.

Ülikooli kollektiivi juhtimise täiustamiseks uuenduste läbiviimisel peab konverents vajalikuks järgmist.

1. Parteikomiteel koos rektoraadiga asuda TRÜ uue põhimääruse koostamisele ning taotleda direktiivorganeilt selle kinnitamist, tehes samas ettepanekuid kõrgkooli tüüppõhimääruse uuendamiseks, nende edastamiseks NLKP Keskkomitee haridusteemalisele pleenumile.

2. Parteikomitee ideoloogiasektoril rakendada kevadsemestril üliõpilaste ja õppejõudude avaliku arvamuse uurimise süsteem.

3. Toetada arstiteaduskonna ettepanekuid:

a) luua kohe ühtne Tallinn — Tartu ekspertide grupp Eesti NSV diagnostikakeskuse detailse lahenduse väljatöötamiseks;

b) ENSV Ministrite Nõukogul kompetentse ekspertkomisjoni kaasabil välja töötada vabariigi tervishoiu arengu kontseptsioon;

c) taotleda NSV Liidu ja Eesti NSV KKEN Ministeeriumilt kõrgkooli vastuvõtueeskirjade selle punkti äramuutmist, mis näeb ette ülemineku arstiteaduskonda ainult meditsiinilise keskharidusega ning tervisholuasutustes töötanud noorte vastuvõtule.

4. Pöörduda EKP Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu poole ettepanekuga moodustada valitsuskomisjon määruse ettevalmistamiseks TRÜ materiaalse baasi väljaarendamise kohta käesoleval sajandil.

5. Kohustada TRÜ nõukogu detsembris 1987 vastu võtma lõplikku otsust haridusreformi kohta, sealhulgas tegema oma ettepaneku üldhariduskooli põhistruktuuri kohta.

6. Parteikomiteel informeerida ülikooli kollektiivi komitee ja TRÜ nõukogu ülevabariigilisi küsimusi puudutavate otsuste ja ettepanekute realiseerimisest, korraldada laiemat huvi pakkuvate otsuste avalikustamine ajakirjanduse kaudu.

7. Parteikomiteel koostada plaan konverentsil tehtud ettepanekute ning kriitiliste märkuste realiseerimiseks; informeerida plaani täitmisest ülikooli parteiaktiivi järgmist nõupidamist ning teaduskondade parteiorganisatsioone.

PPP

(Algus eelmises lehes)

MIDA TEHA,

et tulevane õpetaja oleks mõjukas isik, et teda ei ohustaks läbipõlemise sündroom. Et õpetajate stažööriaja lõppemisel ei tuleks meile tagasi informatsiooni noore õpetaja puudujääkidest kasvatusalases tegevuses. Ainemetoodika tundmises on harva etteheiteid, sagedamini korduvad sellised puudused nagu: ei oska klassiga kontakti võtta, nõrk distsipliin tunnis, tegevuse eesmärgistamine puudulik, huvi töö vastu vähene.

Arvestades praegusi võimalusi võiks pedagoogika ja psühholoogia kateedrite ühisjõududega sisustada praktika kaks esimest etappi, kus

- laiendatakse ja süvendatakse videopraktikumi (eesmärgiks kutsekindluseks vajalike isiksuseomaduste selgitamine, üliõpilaste refleksioonivõime ja eneseregulatsiooniks vajalike eelduste kujundamine);
- viiakse sisse avaliku esinemise algkursus (eesmärk anda oskusi kõne koostamisest, žesti, pausi kasutusest jne.);
- juurutatakse aktiivsete õppemeetodite programm (eesmärk anda erinevate loovmõtlemismeetodite kasutamise oskusi pedagoogilises situatsioonis);
- tutvustatakse üksikisiku ja kollektiivi analüüsimeetodeid (eesmärk arendada üliõpilaste analüüsivõimet õpilase, klassi ja kooli tasandil);
- viiakse läbi professionaalse psühhodiagnostika ja kutsesuunitlusalase tegevuse kompleksprogramm (eesmärk anda teadmisi ja oskusi kutsesuunitlusalaseks tegevuseks).

Praktika kolmas ja neljas etapp jääksid teaduskondade sisustada ja nad saaksid seda teha täielikult oma äranägemise järgi, arvestades aine spetsiifikat. Ainus nõue oleks, et nende 72 tundi ei jääks pelgalt loengute raamidesse, vaid oleksid rakendusliku iseloomuga. Kõik 144 tegevustundi kannaks ühisnimetajat e e l p r a k t i k a, mille eesmärk oleks kujundada tulevasest haritlasest enesearendusliku suunitlusega spetsialisti. Auditoorse töö vähendamise olukorras, kus võitlus käib ilmselt iga tunni pärast tunniplaanis, oleks eelpraktika mõeldav korraldada tunniplaani väliselt, eelnevalt teada olevatel kuupäevadel.

* * *

Ning veel ühes küsimuses tuleks selgust luua. Kuuldavasti on üliõpilased saanud õiguse kaasa rää-

(Järg 4. lk.)

Miks ma siiski ei talitaks nii, nagu oleks talitanud Olesk?

Lugesin suure huviga artiklit **«Humanismist ja renessansist» («TRÜ» 1987, nr. 38—39, lk. 5)** ning veendusin järjekordselt, kui võrd sügavalt Peeter Olesk mõistab maailmakultuuri ja saab aru Konradi tähendusest. See on rõõmustav, sest Konradi raamatu poolettidelt kadumise järel on juba jõudnud ilmuda **üht-teist** varjamatult poleemilist autorilt, kes kohe mitte kuidagi niisuguste asjade hoomamiseni ei küüni, ise seda täiesti ühemõtteliselt tunnistades: kui ei küüni, siis me ei peagi küündima ja me ei tahagi küündida. Otsekui hästituntud loos, mis räägib rebasest ja viinamarjadest.

Kahtlemata on Olesk (A. Toynbee sõnu kasutades) õilsalt mõtlev kriitik (vt. lk. 270). Ta ei mõtle ise vigu välja, mida materdama ruttab, ta ei pane oponendi suhu väiteid, mida see pole lausunud, ta ei puhu trükivigu suureks — neid on aga igas trükises igasuguseid, alates tähtede, sõnade ja numbrite moondumisest tervete ridade ja isegi lõikude haihtumiseni (kogemused. näitavad, et isegi rangeim kontroll ei taga lõplikku edu, sest ühe vea parandamine on seotud uue tekkimise ohuga). P. Olesk teeb oma tööd ausalt ja vaid headest kaalutlustest lähtudes: saagu töö paremaks.

Siiski praegusel juhul ma ei kasutaks tema artiklis tehtud muutmis- või täiendusettepanekuid isegi siis, kui see veel võimalik oleks. Miks? Igast hiljem konkreetselt, kuid kõigepealt siiski trükiveakuradist, sest paraku on paaril juhul mõte otse eksitavalt moondunud: üks segab Oleski mõistmist ja teine on takistanud M. Kivimäest ja minust arusaamist. Oleski artiklis on kahjuks «filosoofia» (ja selle teisendid) vähemalt neljal juhul (I vg., alt 17. r., II vg., alt 3. ja 5. r., III vg., ülalt 3. r.) asendunud «filoloogiaga». Meil aga oleks pidanud 345. lk. alt 5. reas seisma fraas «selle innustajana, toimetuskolleegiumi esimehe asetäitjana, esimehena ning teoreetikuna». Jutt käib nimelt «Kirjandusmälestiste»-sarjast (aktsepteerin ka Oleski varianti «Kirjasõnamälestised») ja sellest, mis osa oli Konradil selle rajamises ja edendamises. Oleskil on õigus, et praegusel kujul jääb mõte segaseks. Ta märgib õigesti, et ametlikult oli Konrad toimetuskolleegiumi eesotsas 1962—1970. Kuid siiski lisaksin tema mõtte-arendusele juurde, et N. Konrad oli «Литературные памятники» põhimõtete ja suunitluse tegelik väljatöötaja. Ei maksa unustada, et on aegu, kus töömees peab jääma ülemuste varju. Konradi tõelist osa on hiljem toonitanud mitmed kaasvõitlejad oma memuaarides. Ja vist ikka pole ka formaalselt õige öelda, et S. Vavilov oli selle sarja toimetuskolleegiumi juht. Ärgem unustagem, et esimestel aastatel oli raamatute tiitellehe tagaküljel (seal, kus hiljem hakati ära trükkima toimetuskolleegiumi koosseisu) järgmine märge: «Под общей редакцией Комиссии Академии Наук СССР по изданию научно-популярной литературы и серии «Итоги и проблемы современной науки.» Ja selle all: «Председатель комиссии президент Академии Наук СССР академик С. И. Вавилов.»» Järelikult oli S. Vavilov «Kirjandusmälestiste» juht juba sellepärast, et ta oli «kõrgema instantsi» juht, ja küllap ta sedagi oli paljus *pro forma* kui TA liider. Mis muidugi ei vähenda tema osa heatahtliku toetajana.

Nüüd märkusest, kas alapealkiri «Valik ajaloofilosoofilisi tõid» on sobilik? Miks mittel Enamik tõid ei ole ju filoloogilised (hea tahtmise korral võib nendeks pidada artikleid V, IX—XI ja XVI, kuid need pole puhtfiloloogilised) ja ega Konrad eraldanudki kunagi kirjanduse ajalugu «päris»-ajaloost. Tema arutluses lk. 39 on selge sõnaga öeldud, et ajaloofilosoofia aineks on ka püüd välja selgitada ajaloo mõtet. Eks see ühendagi kogumiku artikleid, mitte kaudselt, vaid üsna vahetult. Tõsi, Konradil on ka puht kirjandusloolisi ja isegi lingvistilisi tõid, kuid neid ei ole siia kogumikku võetud.

Edasi kommentaarist, mis asub lk. 338. Nimelt kuulub see lause juurde, milles räägitakse «Filosoofiapärandi» (ja mitte «Filosoofilise mõtte mälestiste») perspektiividest. Kommentaaris on nimetatud, mitu teost on «Filosoofiapärandis» ilmunud, seejärel räägitakse ülal sulgudes nimetatud seeriast, mis on tähtsuselt teine venekeelne filosoofia ajaloo sari. Lisaks on toodud veel kolm Konradile profiililt kõige lähemat seeriat või aastaraamatut. Milles on siin juhuslikkus? Pealegi ei olnud kommentaari eesmärk üldse mitte täielikult ammendava teabe andmine (vt. kommenteerimise põhimõtete kohta lk. 320), vaid hoopis tähelepanu juhtimine olukorrale meil, Eestis. See peaks küll ilmselge olema.

Kas oleks tulnud viidata N. Andresenile? Kaalusin seda, kuid et tema elu, tegevuse ja loomingu mõningad aspektid pole mind mitte kuidagi tema austajate ridadesse kutsunud, siis ei pidanud paslikuks tema nime esinemist Konradi raamatus. Pealegi on mainimata jäänud isegi niisugused kõrgteosed nagu hiljutine eestikeelne Bahtin jne., kuid kommentaaride kasvades oleks paratamatult hakanud kahanema Konrad (nagunii oli trükki andes raamat otse skandaalselt ületanud lepingus lubatu piirid — 15 asemel 23,12 autoripoognat!).

Kas oleks tulnud viidata prof. Leo Leesmendi teosele? Kindlasti, kui Richteri nimi oleks esinenud Konradi enda tekstis. Praegu oleks lihtsalt naljakas, kui järelsõnas Richteri nime järel seisaks tema kohta kirjutatud uurimuse tiitel, samas kõrval seisvate teiste nimede järel (vt. lk. 344) aga mitte midagi (teiste kohta on veelgi mahukamaid ja kaalukamaid asju kirjutatud). Kui ka see töö oleks ära tehtud, siis tekiks õigustatud küsimus, miks ei räägita põhjalikumalt teistest järelsõnas esinevatest suurkujudest. Ja kui ka see oleks teoks saanud, siis poleks Konrad enam nimede ja teoste massist välja paistnud.

Idafil? Idafill? Sajandi esimestel kümnendeil räägiti Eestis 'fil', 'filid'. Tsiteeriks Konradit, rõhutades praegusel juhul määravat sõna: «...«idafil», nagu toonases ülikoolis hüüti neid, kes õppisid Idateaduskonnas...» (lk. 9). Kas tasuks moderniseerimine end ära?

Mis aga puutub trükiarvu, siis palju tänu Oleskile kõvade sõnade eest! Tiraaži määramise mehhanism on nii keeruline ja salapärane, et lihtsurelik sellest aru ei saa. Miks mõnd raamatut (suure hulga rämpsu kõrval õnneks ka L. Feuchtwangeri, J. W. Goethe, Th. Manni, Å. Valtoni, M. Traadi ja M. Undi teoseid) suvatsetakse välja anda niisugustes (alati sugugi mitte eriti suurtes) tiraažides, et nad lebavad lettidel aastaid, teised aga (nagu Konrad, Bahtin ja Quevedo) kaovad sõna otseses mõttes ühe hetkega? Arvan, et selguse võiks tuua põhjalik ja ülimalt objektiivne uurimistöö, sest niisugused arvamused, nagu 'mida suurem tiraaž, seda suurem honorar' ei tarvitse subjektiivsuse tõttu olla alati päris õiged.

LINNART MÄLL

Veel kord kehakultuurist, kultuurist ja majast Gagarini tänavas

11. detsembri «TRÜ-s» tegi Ivo Rull kokkuvõtte Gagarini tänava õppehoone kasutamisega seotud asjaoludest. Sinna kavandatud «kultuuriinvasioon» on kirgi lõkkele puhunud. Ma ei kavatse uut õli tulle valada, kuigi mulle on arusaamatu, miks nõutakse ohvrit kehaliselt kasvatuselt, kui alternatiivseid võimalusi leidub. Näiteks kas või nn. vana kohvik, mida kasutatakse õhtupoolikuti ja õhtuti enam kui tagasihoidlikult. Miks ei või seal toimuda kammerkontserdid, luuleõhtud, vestlusringid, nagu see on varasematel aastatel olnud?

Kogu «kultuuriinvasiooni» käigust ja ka Ivo Rulli artiklist tõuseb esile mõtlema panev probleem. Miks vastandatakse kultuuri üksikosi teistele, jättes kõrvale antiikkultuurist pärineva harmoonilisuse nõude? Ka sotsialistliku kultuuri käsitlustest leiame nõude inimvõimete igakülgseks arendamiseks. Võimete arendamise eelduseks on tubli tervis, keha kultuur. Antiikkultuuris oli see muust lahutamatu. Nüüd aga äkki räägitakse «palli põrgatamisest kultuuri peal» ja veel muustki, millest õhkub püüd lahutada vaim kehast.

Kui kusagil on miskipoolest kitsas, siis on platsis tülid, vastandamised, soovimatus mõista tervikut. Omal ajal vestis Villem Ernits mõnusaid meenutusi väiklastest tülidest Eesti kultuurkapitali nõukogus. Meenutagem, et kirjanduse, ajakirjanduse, helikunsti, kujutava kunsti ja näitekunsti sihtkapitalide kõrval kuulus kultuurkapitali ka kehakultuuri sihtkapital. Kui rahasid jäi napiks, siis sai viimasest tüliõun, vastandavalt räägiti ja kirjutati «sääremarja kultuurist». Nüüd on aeg üle olla kitsarinnalisusest. Meie kultuuritegelaste enamik on oma eluga tõendanud vaimu ja keha kultuuri lahutamatust. Sügava kultuursuse ja vaimurikkuse üheks alussambaks on neil olnud ja on kehakultuurist tulenev kasu mõistmine ja ka selle ärakasutamine. Kas noor põlvkond, kes peab meie kultuuri kandma 21. sajandisse, ei mõista vaimu ja keha ühtsust?

* * *

Pean tunnistama, et siit paistab tõsine puudujääk kehalises kasvatuses kui ülikooli õppeaines. Me pole suutnud tudengitele veenvalt «omal nahal» saadud kogemuse põhjal demonstreerida kehaliste harjutuste kasulikkust. Me pole ka suutnud anda vajalikku teoreetilist teavet, et sellest kasvatada veendumus. Miks muidu räägitakse ja kirjutatakse endastmõistetava asjaoluna, et spordi ja kehakultuuriga tegeleb vaid väike osa tudengkonnast, et piisab paariaastasest kehalisest kasvatusest, et tervist saab pigem puhkekodust ja sanatooriumist kui spordiväljakult ja suusarajalt. Nähtavasti peame tõsiselt revideerima oma tööd, vabanema formaalsusest ja liitma süstemaatilised kehalised harrastused terviseõpetusega. Võimalik, et kehalise kasvatuse tunnid peaksidki jääma õpetavaiks, suunavaiks ja kontrollivaiks, millega kaasneb igapäevane iseseisev, kehalise kasvatuse õppejõult saadud programmi järgiv harjutamine. Muidugi ei vähene võimlate koormus, vaid hoopiski suureneb. Tõepoolest muutub teravaks probleemiks ühiselamute spordiruumide varustatus, rahvaspordiradade loomine jms. Kõige tähtsamaks eelduseks sellisel ümberkorraldamisel on aga eranditult iga üliõpilase teadlikkus. Teadlikkus peab olema niivõrd tugev, et suudab võltu saada üldinimlikust laiskusest, mis sünnitab mitmeid «teooriaid», põhjendamaks lesimist ja tablette enese vaevamise asemel.

* * *

Vajaliku teadlikkuse kujundamisel peaks aluseks olema neli olulist tõde:

● Enamikus haigustes pole süüdi mitte loodus ega ühiskond, vaid inimene ise. Sageli põeb inimene laiskuse, ahnuse, aga mõnikord ka lolluse pärast (akadeemik N. Amossov).

● Meditsiin on välja töötanud arvukalt ravimeid ja ravimenetlusi, et haigustest jagu saada. Pole aga ainustki ravimit, mis suudaks asendada kehalisi harjutusi tervise tugevdamisel. Et olla terve, on vaja omaenese jõupingutusi, pidevaid ja tõsiseid.

● Loodus on helde — tervise tugevdamisest piisab, kui pühendada vaid 20—30 minutit päevas kehalistele harjutustele. Harjutada tuleb aga nii, et pulsisagedus tõuseks vähemalt kahekordseks. On vaja end pingutada, et tekiks higistamine (N. Amossov).

● Tervist ei saa kotiga kaasa võtta, tervise eest tuleb pidevalt hoolt kanda. Seepärast on ka nonsenss arvata, et kahest aastast kehalise kasvatuse tundidest piisab. Meie uurimised on otseselt näidanud, et kahe aastaga saadav kasu südame-veresoontesüsteemi funktsionaalsetele võimetele kaob juba pooleaastase kehalise inaktiivsuse tulemusel.

* * *

Mis puutub kehalisse kasvatusse neljal kursusel, siis selle juurutamisel oli meie ülikool pioneeriks kogu Nõukogude Liidus. See toimus 1958. aastal. Meie posttiivsele kogemusele järgnesid teised kõrgkoolid. 1977. aastal kehtestatud kõrgkoolide ülelIiduline kehalise kasvatuse programm nägi ette kehalise kasvatuse eranditult kõigil kursustel, ka praktika ja eksamisessiooni ajal. Sinna pole me veel jõudnud, kuid oleks vaja. Näiteks tõi dr. A. Kaasiku äsjane uurimus veenvalt esile, et eksamisessioonil tekkivad negatiivsed ilmingud organismi seisundis puuduvad, kui «raisata aega» võimlemisele, suusatamisele, pallimängudele.

ATKO VIRU

PPP

(Algus 3. lk.)

kõda õppejõudude sobivusest oma ametikohale. Oleks tervitatav, kui ka õppejõududele antaks õigus mitte õpetada oma ainet neile, kes seda vastu võtta ei soovi.

1987. aastal pidas endale õpetajakutset võimalikuks 56% pedagoogilisse osakondade esmakursuslastest. Nendes teaduskondades, kus diferentseeritakse pedagooge ja teoreetikuid, oli 65% pedagoogilise haru esindajatest nõus tulevikus töötama õpitaval kutsealal. Arvatavasti jäävad sellises situatsioonis kõik pedagoogide ettevalmistust tõhustavad meetmed poolikuks.

Võib-olla tasuks kaaluda ajaloolaste ettepanekut moodustada taas didaktilis-metoodiline seminar, kuhu saab astuda pärast eriala omandamist ning mis annaks õpetaja elukutse.

* * *

Tänapäeval saab koolis kõrgemat palka kõrghariduse järgi. Kui aga viia see sõltuvusse kutsealasest ettevalmistusest, siis tähendaks see seda, et näiteks noor ja tark filoloog võib koolis töötada, kuid ta saaks 30 rubla vähem palka kui seminari läbinu. Kas motivatsioon muutuks? Ilmselt. Praegu on kuni suunamiskomisjonini paljudel loodus pääseda mujale kui kooli. Kuid elu näitab, et enamik läheb õpetajaks ja pedagoogikutse antaksegi nii neile, kes sellele tööle sobivad ja seda teha soovivad, kui ka neile, kes ei soovi.

Tänases situatsioonis võiks õppeplaanis ettenähtud PPP (eelpraktika) sisse viia II kursuselt. Esimesed 72 tundi praktikat oleks siis üldhariva iseloomuga ning pakuks ka tulevastele teoreetikutele (kui III kursusel on teada, kes nimelt teaduse liinis edasi lähevad (vt. E. Parmasto «TRÜ» 18. dets. 87) üht-teist kasulikku.

Niisiis, aeg otsustusteks on küps. Ka neil on oma osa vastutuses vabariigi koolieksperimendi õnnestumisel.

REET VALGMAA

KLUBIS

Närvipinge vähendamiseks, enesetunde parandamiseks ja toonuse tõstmiseks tule VIDEOTEEKI sessilõdvestusdiskole 9., 15., 16., 22. ja 23. jaanuaril kl. 21.

PRESSISEKRETÄRIDI

Sess alles algas, aga kaua ta ikka kestab. Varsti vaheaeg ja aeg traditsiooniliseks vaheaja-ekskursiooniks. Kuhu ja millal sõidame, saab teada toimetusest. Astu läbi, helista!

NB!

Nüüd jääb kehel üks nädal vahele, järgmist saab lugeda reedel, 22. jaanuaril. Siis veel üks nädal vahele ja ilmumispäev on taas reedel, 5. veebruaril.

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 20. Tiraaž 3000. Maht 1,5 trükipoognat.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komiteе ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 11 (1522) | Reede, 1. aprill 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

VÄLISMAALASI IGA PÄEV

Hakkaks nagu midagi lahti minema, arvatakse ülikoolis. Tõesti, tõesti, välismaalasi kohtab juba iga päev, ja sealjuures mitte enam ainult läbijooksvaid turismigruppe, vaid üha enam kolleege.

Nii oli õigusteaduskonnal nädal aega külas **Turu ülikooli professor HANNU TAPANI KLAMI.** Tema pidas üliõpilastele ja õppejõududele loenguid õigusfilosoofiast, Rootsi ja Soome kriminaalõigusest jm.

Aega oli piisavalt, ta jõudis tutvuda teadusraamatukogu käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnaga, arhiiviga, käia teatris jpm. Teadusprorektor prof. Ants Kallikormiga arutati läinud kevadel Turu ja Tartu ülikooli vahel sõlmitud koostöölepingu edasiarenduse võimalusi.

Laupäeva hommikupoolikul võtsid õigusteaduskonna dekaan dots. Inge-Maret Orgo ja ülikooli teadusprorektor vastu Milaano lähedase **Pavia ülikooli võrdleva õigusteaduse professor GABRIELE CRESPI REGHIZZI.** Vene keelt korralikult valdav Itaalia õppejõud (õppinud ühel üliõpilasaastal Moskvas) on samuti huvitatud koostööst Tartu ülikooliga.

JAAK LEHIS

Prof. Heikki Rusko.

Jyväskylä õppejõud koos dots. Tõnis Matsiniga klassikalise muinasteaduse muuseumis.

18. märtsil jõudsid Tallinna sadamasse meie külalised Jyväskyläst ja Turust.

Turu ülikooliga kirjutasime novembris alla lepingu spordidelegatsioonide vahetamiseks. Sealt saabuski nüüd kolm suusatajat. Jyväskylä ülikooli esindas kehakultuuriteaduskond — kuus üliõpilassuusatajat ja neli õppejõudu.

Laupäeva ennelõunal viibisid soome õppejõud meie spordihoones. Nad andsid ülevaate oma õppetöö korraldusest, samuti kateedrite teadustööst. Professor Heikki Ruskol, lektor Veikko Elorantal ja assistent Paavo Rahkilal tuli mitmetunnises vestluses vastata arvukatele küsimustele.

Pühapäevast tõelist suusailma kasutasid Jyväskylä õppejõud Käärikul agaralt, professor Rusko demonstreeris arvestatavat võistlusvormi. Kahe kehakultuuriteaduskonna kontakte otsustati veelgi tihendada. Lisaks ühistele spordivõistlustele hakatakse vahetama ka üliõpilasi ja õppejõude, alustatakse ühiseid teadusuuringuid. Koostöölepingule loodetakse alla kirjutada sügissemestril.

Külalisvõistlejad näitasid oma soome sisu pühapäevastes teatesõitudes. Laupäevased individuaaldistantsid (naised 10 km, mehed 30 km) eeldasid eesti üliõpilaste ülekaalu. Naisüliõpilastest oli kiirem **Ene Tjulkina** ajaga 34.15. **Minna Tervo** oli 2., **Heili Niemela** 5., **Piret Sala** 6., **Helle Põldoja** 7. ja **Teija Ronkanen** 8. kohal. TRÜ üliõpilased olid Jyväskylä neidudest kiiremad rohkem kui minutiga. 3×5 km teatesuusatamises aga edestas Jyväskylä naiskond TRÜ esindust 11 sekundiga.

Meeste 30 km võitis **Eero Hietanen Jyväskyläst** 9-sekundilise eduga moskvalase **Igor Belomestnovi** ees. TRÜ võistleja **Artur Daniel** oli 5., TPI esindaja **Are Mets** 6., Turu võistleja **Jarmo Lehtonen** 9. kohal. 3×10 km teatesõidus võis eeldada järjestust: Moskva, TPI, TRÜ, Jyväskylä, Turu. Vahetu võistlus rajal aga näitas midagi muud. Moskva Kehakultuuri Keskinstituut sai veenva võidu. Teisele kohale jõudis Jyväskylä meeskond. 35 sekundit hiljem lõpetas TRÜ esindus, veel 16 sekundi pärast jõudsid lõpujoonele turulased ja neist pool minutit hiljem TPI.

Kääriku mängud läksid korda. Lisaks soomlastele oli võistlejaid Eesti kõrgkoolidest, Moskvast, Riiast, Vilniusest, Kaunasest, Kirovist, Velikije Lukist. **Nelja ala kokkuvõttes kogus TRÜ 610, Jyväskylä ülikool 577, Kirovi Pedagoogiline Instituut 448, Velikije Luki Kehakultuuriinstituut 445, Vilniuse Pedagoogiline Instituut 434, Moskva Kehakultuuri Keskinstituut 363, EPA 337, TPI 286 ja ainult kolme meesüliõpilasega esinenud Turu ülikool 234 punkti.**

Pühapäevane laev viis külalised tagasi Soome. Lahkumisel lubasid nii Jyväskylä kui ka Turu üliõpilassportlased järgmistel Kääriku mängudel kindlasti osaleda.

VALTER LENK

NO KUI TÄNA KA NALJA EI SAA, SIIS...

- VIVERE MILITARE EST (Seneca).
- PER FAS ET NEFAS.
- NON PROGREDI EST REGREDI.

* * *

- ELADA TÄHENDAB VÕIDELDA.
- KÜLL ÕIGUSE, KÜLL KÕVERUSEGA.
- MITTE EDASI MINNA TÄHENDAB TAGASI MINNA.

Joonistas MARGUS SANGLEPP

LAS MAGAVAD! MALAKAGA EI SAA KEDAGI AJADA SPORTI TEGEMA

- **TIIT PRUULI «MÄRGUKIRI» — «TRÜ» 17. apr. 1987**
- **VALTER LENK «TRÜ SPORDILIIKUMISE ARENDAMISE PROGRAMM 1988—1990» — «TRÜ» 20. nov. 1987**
- **IVO RULL «GAGARINI 1» — «TRÜ» 11. dets. 1987**
- **JÜRI KÄRNER «GAGARINI 1» — «TRÜ» 18. dets. 1987**
- **ATKO VIRU «VEEL KORD KEHAKULTUURIST...» — «TRÜ» 8. jaan. 1988**
- **INDREK UDE «TRÜ NÕUKOGUS» — «TRÜ» 4. märts 1988.**

* * *

Ei julge väga kindlalt väita, kas kehalise kasvatuse probleem oleks Gagarini t. 1 maja kasutamisest arutamata üles kerkinud või ei. Seotud on nad igatahes küll. Seepärast asjast huvitatuile mõned teema juurde juhatamised. Nüüd on paar kuud toimetuses ilmumisjärge oodanud kolme tudengi kirjutised. Toimetus püüab olulisemat neist teieni tuua.

MEHIS SANGPOMMI nimeline autor:

8. jaanuari «TRÜ-s» kirjutab prof. A. Viru: «Miks vastandatakse kultuuri üksikosi teistele, jättes kõrvale antiikkultuurist pärineva harmoonilisuse nõude? Ka sotsialistliku kultuuri käsitlusest leiame nõude inimvõimete igakülgseks arendamiseks.» Kuldaväärt sõnad.

MS teeb kohe ettepaneku lülitada KKT I—IV kursuse õppeplaani kohustuslikud ilukirjanduse ühislugemised vanas kohvikus, mida A. Viru sõnade kohaselt kasutatakse õhtupoolikuti ja õhtuti enam kui tagasihoidlikult. Olgu sellega, kuidas on, aga edasi on MS kirja pannud nii:

Ma ei kavatse vastandada kultuuri üksikosi teistele. Ma ei kõnele ka akadeemilistest vabadustest, mis on tõelise akadeemilise hariduse nurgakiviks. Püüan vaid kummutada kehakultuuriteaduskonna poolt lansseeritud käibekujutelma, nagu oleks kohustuslik kehaline kasvatus see võlukepike, mis päästab üliõpilase laostuva tervise ning tõstab nigelat õppeedukust.

Kehaline kasvatus praegusel kujul peletab vähem spordisõbraliku üliõpilase kehakultuurist hulgaks ajaks eemale. Tõepoolest, miks peab III—IV kursuse täiskasvanud inimene kaks korda nädalas, selle asemel et veeta õhtu (vähemalt filoloogiateaduskonna noormeeste kehalise kasvatuse tunnid toimuvad juba aastaid järjekindlalt kella 18—20) raamatukogus või koos abikaasa ja lapsega (vanematel kursustel on perekonnainimeste osakaal küllalt suur), jooksma kärehäälse meesterahva sõjaväeliste käskluste peale nürimeelselt ringiratast mööda higist läppunud, sportimiseks mitte ettenähtud, kasinate pesemisvõimalustega saali?

Ehk on põhimõtteline bussisõidust loobumine ja igapäevased pikad jalgsiretked tervislikumad kui absurdne normitäitmine? Kas puhkepäevane perekondlik jalgrattavõi suusamatk või igahommikused joogaharjutused pole kasulikumad kui tuim pallitagumine? Kuid enda jaoks, oma tervise nimel sportimise eest arvestust ja seega ka stipendiumi ei saa.

Mulle (ja mitte ainult mulle) tundub, et kehakultuuriteaduskond on kurikavalalt varjanud üliõpilaste tervise eest hoolitsemise heasoovliku maski varju oma kitsad ametkondlikud huvid: peetakse palgal 10 üldkehalise õppejõudu (pluss tunniandjad), tellitakse rakendatud süsteemi ülistavaid uurimusi, vähimgi kriitiline katse kehtivat õppekorraldust muuta tambitakse maapõhja, harrastatakse arvuekvilibristikat *etc*. Kateedrijuhataja teab täpselt, mitu üliõpilast on määratud erigruppi (süüdi selles olevat loomulikult vähene sportimine), aga kas tal on ka mingi ülevaade kehalise kasvatuse tundides kahjuks küllalt sageli ette tulevatest traumadest? Kas sellist arvestust üldse peetakse? Julgen kinnitada — ei. Säärane statistika poleks kateedrile kasulik. Kogesin seda ise, kui murdsin kurikuulsas Gagarini 1 spordisaalis 1984. aasta sügisel palli põrgatades kandluu, mistõttu olin kaks kuud kipsis ning täiendasin järgnevatel semestritel erigrupi ebasportlikku liikmeskonda.

Tuleb vabaneda formalismist ja sunnimeetodeist ning muuta sporditöö ülikoolis sisuliseks, üliõpilaskeskseks. **On aeg kaotada läbimõtlematult, peamiselt ametkondlikest huvidest lähtuvalt juurutatud kohustuslik kehaline kasvatus III ja**

Quo vadis, kehaline kasvatus?

IV kursusel! Selle asemel et suruda ülekoormatud vanema kursuse üliõpilasele ebasobival ajal, ebasobivas kohas peale sunniviisilist kehalist liikumist, tuleb anda talle võimalus valida erinevate pallimängu-, ujumis-, jooga-, võimlemis- ja muude sportimisvõimaluste vahel — vabatahtlikkuse alusel. Rangelt tuleb seejuures eelistada liikumist vabas õhus, korraldada teaduskonniti suusa-, jalgratta- ning jalgsimatku, loobudes kasutamast sportimiseks vähesobivaid, selleks mitte ettenähtud ruume. Kui aga keegi eelistab karjaviisilisele kehakultuuritsemisele sportimist omaette või koos perekonnaga — olgu tal selleks vääramatu õigus. Põhitähelepanu tuleb koondada sportimise suhtes positiivse hoiaku kujundamisele I—II kursuse üliõpilaste hulgas, et neil vanematel kursustel ja pärast ülikooli lõpetamist oleks tahtmist ja oskusi iseseisvalt oma kehalise sitkuse eest hoolt kanda.

2

Ohtralt rõõmuhõiskeid oli kuulda üliõpilaste seas, kui A. Viru artiklist selgus, et Eesti tudengkond on kehaliselt paremini haritud kui ülejäänud Liidu kõrgkoolide kontingent. Ja kui lihtne on seda saavutada! Kohustuslik kehalise kasvatuse arvestus kõigile kursustele.

Loomulikult võib öelda, et «pidev töö semestri vältel...», aga, käsi südamele, kui suurel osal tudengkonnast jätkub aega «pidevaks tööks», kui selle töö maht on reglementeeritud kahe tunniga kanel korral nädalas. Kehalisele haridusele ettenähtud aeg võib langeda koguni esmaspäeva hommikule kaheksast kümneni.

Ma ei saa sinna midagi parata, et sel ajal on mul tavaliselt teisi, palju olulisemaid ettevõtmisi kui üle kitse hüppamine. Ei saa väita, et kits ja poomiharjutused oleksid mõnel muul ajal vastuvõetavamad, küll aga efektiivsem treening õhtusel ajal. Ja milleks on ikkagi tarvis kaks korda aastas täita norme? Üliõpilane võiks valida endale meelepärase treeningu meelepärasel kellaajal, ülikoolis tegeletakse ometigi n+1 spordialaga!

Paraku näeb olukord tegelikkuses pisut teistsugune välja. Ülikoolis tegeletakse tõesti n+1 spordialaga ja seda väga heal tasemel. Liiga heal tasemel ühe tavalise üliõpilase jaoks. Ilma eelneva ettevalmistuseta (loe: vajaliku spordijärguta, mille kõrgus oleneb vastava ala arendatusest) ei ole võimalik praktiliselt mingisse trenni pääseda. Ettevõtlikum üliõpilane leiab endale otsitud trenni muidugi mujalt.

Siin kerkib uus probleem: ülikoolivälisel treeneril pole õigust matriklisse arvestust kirjutada. Järelikult tuleb siiski käia ka kehalises, et saada arvestus. Onneks on olemas üksikuid vastutulelikke õppejõude, kes usuvad üliõpilase aususesse ja on nõus arvestust kirjutama, teades, et käiakse mujal trennis. Aga nii ei ole ju ette nähtud! Kui keegi peaks kontrollima, on paksu pahandust kui palju, seda nimelt õppejõule. Ning järgmisel semestril ta enam arvestust ei kirjuta.

Nii et kohustuslik kehalise kasvatuse arvestus täidab oma praegusel kujul ainult distsiplinaarkaristuse funktsiooni ja üliõpilaste tervise parandamisega pole sel vähimatki tegemist.

Arvan, et kehaline kasvatus tuleks pärast II kursust muuta vabatahtlikuks, samas suurendada treeningrühmade arvu ning avardada võimalusi omaette trenni teha. Loomulikult ei lahendu see vägagi keeruline ülesanne üleöö, aga üliõpilase tervise tugevdamine väärib seda. Mis aga puutub neisse, kes siiski eelistavad kodus magada, siis las magavad, malakaga pole vaja kedagi sporti tegema ajada, pigem on vaja vastava avaliku arvamuse kujundamist.

JAANO UIBO,
küb. III k.

3

URVO MARTENS õigusteaduskonna IV kursuselt alustab Gagarini t. 1 majast ja küsib, kas oponentide seisukohad on küllalt kaalukad, et võtta spordirahva käest ära niigi vähene tegevuspind. Ta võrdleb ülikooli klubi ja Gagarini 1 hõivatust ning leiab, et klubi läbilaskevõime on märksa suurem, kuid see tuleb tegevusprotsesside erinevusest.

Muudatused ühiskonnas ja ka spordielus on loonud reaalsed võimalused mitmesuguste ühiskondlikult tegutsevate klubide jt. ühenduste tekkimiseks. Tekkimise takistuseks või ka lagunemise põhjuseks on sageli oma ruumi puudumine. Kui puudub see «oma», ei teki ka rühma, grupi, klubi tunnet.

Ülikooli ühiskondlikult tegutsev **spordialade klubi** peaks hakkama baseeruma TRÜ spordisektsioonidel. Senise spordiklubi juures tegutsevatel sektsioonidel avaneks võimalus luua spordiklubist sõltumatu klubi, muutudes seega juriidiliseks isikuks õiguste ja kohustustega. Uue klubi moodustamine ei kahjustaks mingil määral TRÜ ja tema spordiklubi huvisid. Nagu varem, jääksid sektsioonid ikka spordiklubi alluvusse.

Uue klubi ülesanded:

1) spordiala populariseerimine ja propageerimine;
2) uue liikmeskonna kaasamine, ka väljastpoolt;
3) klubi ürituste korraldamine;
4) ettepanekute tegemine kehakultuuri ja spordiliikumist koordineerivatele organitele;
5) ühiste sportlike huvidega üliõpilaste koondamine konkreetsesse ühendusse — spordialaklubisse.

Selles klubis tuleks näha eelkõige üliõpilaste sportliku ja ka ühiskondliku aktiviseerimise vahendit.

Kõigest eelnevast lähtudes peaks saama mõistetavaks seegi, et otseselt sportlikuks tegevuseks mittesobiv pind saab igal juhul hea peremehe. Jääb vaid loota, et kontaktid Gagarini 1 maja ja TRÜ klubi vahel tihenevad mõlemapoolselt, sest eesmärk on ju üks — harmooniliselt arenenud inimene.

KOKKUVÕTTEKS:

- Moodustada Gagarini 1 majas TRÜs harrastatavate spordialade sektsioonide baasil vastavad klubid. Loomulikult tuleb see kõne alla alles nende sektsioonide endapoolse taotlusena.
- Gagarini 1 majast võiks tulevikus välja kujuneda Ülikooli Spordimeeste Selts, kes oleks M. Tiksi poolt pakutud Eesti Spordimeeste Seltsi (vt. «Kehakultuur» nr. 2, 1988) üks liige.

Minu poolt väljapakutu ei pretendeeri absoluutsele lahendusvariandile. Loogilise jätkuna näeksin ennekõike ülikooli spordirahva sekkumist arutellu. Tahaksin kuulda spordisektsioonide esimeeste arvamust. Kindlasti ei jää arutelust kõrvale ka TRÜ spordiklubi ja Gagarini t. 1 peremehed.

* * *

Nii, kinnas on välja visatud. Toimetuse poolt on arutellu sekkujaile vaid üks palve: arvestades leheruumi nappust on trükkipääsemise võimalus eelkõige selgelt ja lühemalt väljendatud mõtetel (kasuks ei tule ka isiklikud nääklemised, millest toimetuse post veel sugugi vaba pole). Meie terve olemine on igatahes seda väärt, et ühiselt ühise asja eest piike murdes üksteist säästaksime.

ÕNNITLEME!

AINO VALMET

Eesti keele kateedri dots. Aino Valmetit õnnitlevad 60. sünnipäeval kolleegid ja õpilased.

AUTASUSTAMISI

Kauaaegse viljaka teadusliku, pedagoogilise ja aktiivse ühiskondliku tegevuse eest autasustati 60. sünnipäeva puhul Eesti NSV KKEH Ministeeriumi aukirjaga prof. ELMUT LAANET.

Kes soovib korterit,

peab selle ise ehitama. Niisugune on tegelik võimalus kuni 35-aastastel suhteliselt kiiresti oma elamist parandada. TRÜ noorte esimene elamukompleks NEK-1 on juba läbinud projekteerimise ja muu asjaajamise keerdkäigud ning selle ehitamist kavatsetakse alustada mais. Projekti järgi ehitatakse kolm ühtsesse kompleksi paigutatud ridaelamut, mis koosnevad 16-st neljatoalisest korterist.

Järgmise etapina moodustatakse meeskond teise niisamasuguse kompleksi ehitamiseks. Kõigil soovijail registreerida end **TRÜ NEK-i orgkomitees esmaspäeviti kl. 17.30—18.30 ja reedeti 16.30—17 mikrobioloogia kateedris, Vanemuise 46—207, tel. 3 41 36 kuni 1. juunini.**

Kuna ehitust finantseeritakse riiklikest vahenditest, siis võivad NEK-i liikmeteks olla ainult need TRÜ töötajad, kes kuuluvad kommunaalkorteri järjekorda. Järjekorda võtmise tingimustest saab teada aü komiteest. Lisaks peab NEK-i liikme

1) vanus olema alla 35 aasta,
2) tööstaaž TRÜ-s vähemalt viis aastat,
3) peres neli liiget või omama teaduskraadi ja kolmeliikmelist peret.

TRÜ NEK-i orgkomitee

TUDENGINEIU!

17. aprillil korraldab ELKNÜ Tartu Linnakomitee konkursi «MISS TARTU 88». Kui soovid võistelda linna kauneimate piigadega, tule 11. aprillil kl. 16 linnakomitee saali 21. Juuni 2, kus saab ka täpsemat infot. Muide, «Miss Tartu 88» sõidab «Sputniku» vahendusel sotsialismimaale.

3 PAARI AJAKIRJANDUSPÄEVA SHOW'le

Mai algul korraldatakse Tallinnas ajakirjanduspäeva *show*, kuhu oodatakse võistlema kolme TRÜ tudengipaari (kolm neidu, kolm noormeest). Algul saab nende vaimukusest ja tarkusest kuulda raadiost, siis peab oma sädelusega võitma televaataja sümpaatia. Kõik, kes tahaksid osaleda, pangu ennast kirja «TRÜ» toimetuses.

Et need kaks kuulutust juhtusid 1. aprilli lehte, siis teadke kohe päris kindlasti, et aprillinaljad need mitte ei ole.

Arstid õpivad uue õppeplaani järgi

Pole mingi uudis ega ka saladus, et meie meditsiini tase on kaugel ideaalsest. Oleme jäänud seisma ja meist on lihtsalt mööda mindud. See mahajäämus ei avaldu mitte niivõrd teaduse tasemes, kui just arstiabi kvaliteedis ja ulatuses. Liidu tervishoiuministri ametipostile pandud akadeemik J. Tšasov ongi selles lõigus hakanud kasutama uue luua taktikat. On saanud selgeks, et meditsiini ekstensiivse arengusuunaga, arstide arvu ja ka haiglavoodite mehhaanilise suurendamisega asja parandada pole võimalik. Vaja on analoogiliselt teistele elualadele asuda intensiivarengu teele. **Edasine progress peaks põhinema vähemalt kolmel komponendil: meditsiini materiaalse baasi parandamine, töö parem ja inimsõbralikum organiseerimine ja arstide kvaliteedi tõstmine.**

● **OLULISEKS EELDUSEKS kõrge kvalifikatsiooniga spetsialisti formeerimisel on plaan.** Õpetamine on alati toimunud mingitest eesmärkidest lähtudes ja mingi plaani alusel, olgu see siis kirjasõnas kajastamata traditsioonide või ametlikus korras kehtima pandud eeskirjade järgi. Õppeplaan peaks peegeldama hetke hariduse taset ja kindlustama senisest kõrgema kvalifikatsiooniga spetsialistide, antud kontekstis meedikute ettevalmistamist. Elanike tervise kaitse arendamise põhisuundade üldrahvaliku arutluse läbi teinud teesidest lähtudes koostatigi järjekordne meditsiini õpetamise plaan, mille rakendamine oli ette nähtud järk-järgult alates juba sügissemestrist. Uue õppeplaani koostamisel juhtivate meditsiinikeskustega ei konsulteeritud, üldsusest kõnelemata, plaan koostati niiöelda kabineti vaikuses. Liidu tervishoiuminister kinnitas plaani 29. juulil 1987. Läks kiireks.

● **JA NÜÜD seisis arstiteaduskond probleemi ees, mida teha selle vastsündinud ja silmanähtavalt enneaegse lapsega.** Revolutsioonilisi elemente uus õppeplaan ei sisalda. Endiselt järgitakse kursuste süsteemi. Põhirõhk on ikka **üldarstiks** ettevalmistamisel, kusjuures arsti diplomi võiks välja anda juba V kursuse lõpetamisel. VI kursus on ette nähtud primaarseks spetsialiseerumiseks: internistiks, kirurgiks või akušöör-günekoloogiks (pediaatritel üldlastearstiks ja lastekirurgiks). Kõik see toimub kliiniliste ja samuti mõnede prekliiniliste (füsioloogiaainete) ettepoole surumise kaudu.

Need nihutamised on harjumatud ja vana plaaniga võrreldes isegi ebaratsionaalsed, kuid pole seevõrd printsipiaalsed, et arsti korrektse ettevalmistamise võimatuks teeksid. Peamine seisneb ikkagi selles, et uus õppeplaan midagi uut ei sisalda. Nüüdisaegne arst peab olema kursis meditsiini ökonoomikaga, inimese ökoloogiaga, sotsioloogia probleemidega ja isegi bioeetikaga.

Samal ajal koormavad õppeplaani traditsioonilised ühiskonnateadused, kogusummas arstidel 6% ja stomatoloogidel 7,4% üldisest õppekoormusest. Fakultatiivselt lisaks veel meditsiini filosoofilised probleemid, marksistlik-leninlik eetika ja esteetika. Palju sellest on vajalik. Kõige olulisem on kahtlemata marksistlik-leninliku filosoofia hea tundmine. Siin hinnaalandust ilmselt teha ei saa. Muude ühiskondlike õppeainete programme tuleks kohaldada arstiteaduse vajadustele. Üldse tuleks kõik otseselt mittemeditsiiniliste distsipliinide programmid kooskõlastada arstiteaduskonnaga, kusjuures arstiteaduskonnal säiliks prioriteet määrata vastavate ainete sisu ja maht. Ülikoolil ja teaduskonnal peaks selline voli olema.

JAAN RIIV

(Järgneb)

Aare peahoone sambas?

Tartu on tuntud väärtuslike arheoloogiliste leidude poolest. Tihtipeale tuleb sün-seal ehitus- või remonditööde aegu maa seest päevavalgele üht-teist huvitavat, mis aitab pilku heita möödunud aegade hämarusse. Eks ole meil kõigil meeles leiud uue kaubahalli ehitusplatsilt. Säärane mineviku mälestiste rohkus ajendas gruppi Tartu teadlasi põhjalikumalt uurima ka ülikooli hooneid. On ju TRÜ-st lähtunud paljud Tartu teadussaavutused, kuid säärane tähtis lõik nagu ülikooli peahoone arheoloogiline uurimine on seni tähelepanu alt kõrvale jäänud.

Ettevalmistustöid hakati tegema juba 1987. aasta kevadel, tõsisem tegevus läks lahti novembrikuus. Alustati seinte ja katuse üksikasjalisest uurimisest. Töö käis umbes sama tüüpi tehnikaga, mida teadlased kasutasid Cheopsi püramiidi tühimike leidmisel. Mõnda senitundmatut matmispaika muidugi avastada ei loodetud, aga mine sa tea, mis meie peahoone paksudes müürides peidus võib olla. Uurijatele enestelegi väikese ootamatusena kroonis nende tööd üpris varsti ka tulemus, pealegi kohas, kus seda ehk kõige vähem oodati. Ent andkem sõna asjaosalistele. Uurimisgrupi juhataja Valdek Aoveer:

«Kahekümne viiendaks jaanuariks jõudsime läbi vaadata terve vasakpoolse tiiva ja osa katusest. Siis otsustasime kasutada talvevaheaega, mil üliõpilasi vähem liikumas, ja lasta aparaatidel läbi kombata ka kuus uhket sammast, ülikooli sümbolit. Ja selgus, et sinna ongi koer maetud, või täpsemini öeldes metall müüritud. Paremalt poolt kolmandas sambas avastasid meie ülitundlikud seadmed kolme meetri kõrgusel maapinnast tühimiku, mõõtmetega u. 20—30 cm. Röntgeniaparaatidega uurimine näitas, et sinna on peidetud mingi metallese või -esemed, kuju ei õnnestunud kindlaks määrata.»

Selge on see, et ega vanarauda keegi samba sisse peitma ei hakka. Järelikult on tegemist millegi hinnalisega. Millega nimelt, selgub siis, kui sammas lahti lõhutakse. Sellega seoses paluti edasi anda üks teade. Kuna samba läbistamine kuni tühimikuni nõuab päris suuri seadmeid, tuleb tarvitusele võtta ka vastavad ettevaatusabinõud. 13. aprillist peale kuni u. 17. aprillini on peahoone peauks kinni, üliõpilastel palutakse siseneda tagauksest. Kuna tagauks on laupäeviti suletud, jääb laupäeval kool ära. Arvata on, et vestibüüli põranda uurimise ajaks suletakse peahoone mõneks päevaks hoopiski. Täpsemat infot loengute toimumise kohta saab kateedritest.

EVAR POST,
žurn. III k.

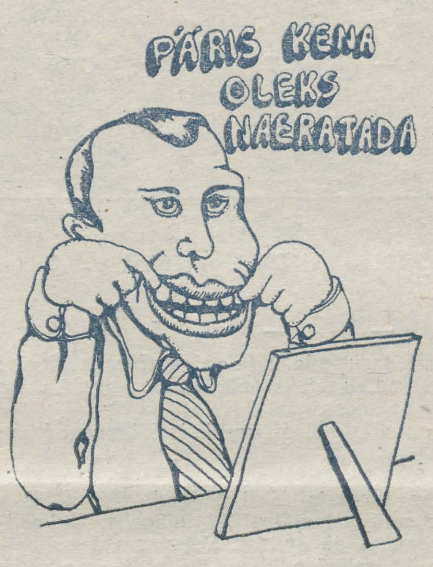

Joonistasid ANDRES ADER, PEEP PEDMANSON, MAREK STRANDBERG ja MARGUS SANGLEPP.

ERITI TÄHTIS TEADAANNE

Arvestades ülikooli personali alalõpmatut nurinat pidevate uputuste ja torulekete kohta, on hakatud allüksustele usinasti välja jagama hingamisaparaate, mille tehnilise passi punkt 1.1 ütleb:

«Isoleeriv gaasimask IP-5 on individuaalne avariipäästevahend ja on ette nähtud uppunud tehnikast väljumiseks vaba pinnaletõusu meetodil kiirusega kuni 1 m/s või järkjärgulise vee peale tõusmise meetodil...»

Nii et kiirustagem hingamisaparaatide hankimisega, seltsimehed. VEEUPUTUS LÄHENEB!

MAREK STRANDBERG

IDEE RSP KORRALDUSKOMITEELE

Olen nõus söökla ees (seal, kus töötas ÜP ajal kunagi pannkookla) valmistama mitmesuguse kujuga makarone. Selleks vajan NSV Liit—Itaalia ühisfirmalt «Spaghetti» ekstraklassi jahu ja aparaadidetaile. Omalt poolt kõik muu + kuldsed käed.

MAIA MAKARONE

TUDENGIKÖÖK
KUIDAS HANKIDA KANA

Perekond keetis köögis kana. Pereisa käis seda iga natukese aja tagant vaatamas, et kas on ka valmis. Kui ta siis lõpuks kanale järele läks, leidis ta eest ainult puljongi.

Nimelt oli kööki tulnud Kurk, leidnud, et ahhaa, ja muidugi kelleltki küsimata kana ära viinud.

Perekonnale oli ka kasulik, neile jäi ju puljong.

PARIMAD VERIVORSTID
(retsept jõuludeks)

Kalmaar küpsetas köögis piparkooke. Kuid tal oli väga madal piparkoogipann, nii et kui Ants läks oma verivorsti panniga ahju panema, ei näinud ta all olevaid piparkooke ja pani oma panni neile peale. Mis piparkookidest sai, ei ole teada, aga verivorst oli küll maitsev.

ÜLIÕPILASE VORST

Osta 1.60 maksev teevorst, lõika selja pealt lõhki ja topi sinna prakku kõike, mida ühikakapis parasjagu on: vorstiriismeid, sulajuustu, hapukurki, seeni, jõhvikaid,... moos ei ole soovitatav.

KONSULTATSIOONID MIITINGUTEKS JA DEMONSTRATSIOONIDEKS

Kes soovib konsultatsioone miitingute ja demonstratsioonide korraldamiseks ning tutvuda Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi 28. jaanuari vastava otsusega ning näha oma silmaga lisa, mida «pole seni kuigi laialdaselt publitseeritud», võtku ühendust tel. 3 51 80.

ETTEPANEK ATK-le

Palume ristida rajoonitud toidukartulid «Olev», «Sulev» ja «Ando» vastavalt: «Siniplekiline», «Halliplekiline» ja «Mustaplekiline». Üliõpilassööklasse ootame vahetevahel pakutavatele «plekilistele» ka säravaid tibukollaseid kartuleid.

723 üliõpilast

Universiaadivecrg

AIVAR HOMMIK, 21. a., KK I k. 10-võistlus (6961), teivashüpe (5.00) ja kõrgushüpe (2.05).

«Kes Sa oled: teivas- või kõrgushüppaja või 10-võistleja?»

«Kümnevõistleja.»

«Aga seejärel?»

«Üliõpilane!»

«Kas teed 10-võistlust, kuna pole ühelgi alal väga hea, vaid mitmel alal lihtsalt hea?»

«Ei tee. Samahästi võinuks ma põhialana ka teivast hüpata.»

«Miks teed kõrvalaladena just kõrgus- ja teivashüpet?»

«Meeldib hüpata.»

«Mida üldse spordis sihid?»

«8000 punkti kindlasti.»

«Mille arvelt?»

«Järjepideva treeningu najal, 4—5 aastaga.»

«Nii et oled võitlejanatuur?»

«Olen küll.»

«Kust varustust hangid?»

«Sealt, kust teisedki — kuidas juhtub.»

«Kas Sa täie tervise juures 10-võistlejat oled näinud?»

«Terveid 10-võistlejaid ei ole tõesti, mina nende hulgas.»

«On Su kehal mõni koht, mis veel valutanud ei ole?»

«Pea ei ole haige olnud.»

«Kui raske spordikott Sul Kiievisse kaasa tuleb tassida?»

«Üpris kerge, sest võistlen vist ainult teivashüppes.»

«Kas tulevaseks treenerikutseks on kasulikum enda sportlaskogemus või ülikooli loengud?»

«Kindlasti enda spordikogemus, nii 70%—30%.»

MARGIT AIDLA, 21. a., KKT III k. Kõrgushüpe (1.83). «Trudi» üleliiduline juunioride meister.

«Miks Sa nii kõrgele ei hüppa nagu Kostadinova või Bõkova?»

«Ma alustasin mitmevõistlejana, kõrgushüppajana on staaži veel napilt. Hoojooksu kiirus on küll Kostadinovaga võrdne, aga põid jääb äratõukel nõrgaks.»

«Miks Sa selle spordiga jändad, olümpiavõitjaks Sa ikka ei saa.»

«Ega mu eesmärk polegi end spordis ära tappa. Olen lihtsalt lapseeast saati teinud, ilma enam ei saa. Kuigi algul oli kõrgushüpe mulle vastikuim alal»

«On kõrgushüpe naiselik ala?»

«Vot kõrgushüpe on naiselik ala! Siin on vaja lõtvust, nõtkust, painduvust, sihvakust. Kes tahab sale olla, hüpaku kõrgust.»

«Eelmisel aastal olid ülikooli autahvlil. Õpid «viitele»?»

«Ühe «nelja» olen ka saanud — vene keele — kui olin just äsja Soomest naasnud.»

«Dieeti ka pead?»

«Varem pidin end tagasi hoidma, aga hiljem tekkis harjumus ja nüüd ma ei tahagi eriti magusat. Soolast ka mitte.»

«Sa pole juba kaua võistelnud. Mis valu teeb?»

«Möödunud maist saati olen olnud kui vigane jänes. Üle poole aasta uuriti, professoritest posijateni välja, diagnoositi kõike radikuliidist ishiaseni. Alles küünlakuul leiti süüdlasest pisinärv üles.»

«Saad suveks terveks?»

«Jah, universiaadil tahaks ikka 183—184st üle hüpata.»

*

PRIIT PULLERITS

INFOAGENTUURIDE UUDISTE BLANKETT

..... toimus ..... nõupidamine, seminar, konverents, kongress, koosolek, millest võtsid osa ..... liikmed, juhid, sekretärid, direktorid .....

Ürituse avas ..... Sõna võtsid .....

Üksikasjalikult analüüsiti veel esinevaid kitsaskohti, töö vorme ja meetodeid, probleemi avalikustamist. Juhiti tähelepanu olulistele puudustele, mida võivad ära kasutada meie vastu meelestatud üksikud välisriikide esindajad ning uutmisele kahju teha tahtvad endisaegsed.

Vastati arvukaile küsimustele. Võeti vastu asjakohane otsus.

* * *

NB! Sobiv sõna alla kriipsutada, lünkadesse lisada puuduv. Blanketti saab täiendada infoagentuuride «uudistest» väljendeid juurde lisades.

● **TÄNASE «TRÜ» 5., 6. ja 7. LEHEKÜLGE (ainult ühes eksemplaris) SAAB KOHE LUGEDA PEAHOONE FUAJEE SINISEL TEADETETAHVLIL.** ●

Teadusosakonna nõukogus

22. märtsil

● **Pearaamatupidaja Eve Fingilt kuulsime teadusosakonna (TO) summade kasutamisest eelmisel aastal.**

Lepinguliste tööde täitmisest laekus ülikoolile 4,6 miljonit rubla, millest maksti töötasudeks 1,87 miljonit, sealjuures 23 000 rubla üle lubatud limiidi. Lepingute täitmisest laekus ülikooli haldamiseks kaudsete kulude arvele 1,159 miljonit, kulutused olid aga 240 000 rubla võrra suuremad.

E. Fingi ettepanek kompenseerida tekkinud ülekulu teaduslik-tehnilise ja sotsiaalse fondi arvelt kutsus esile protesti. Kui selgus, et ministeerium on ära määranud fondi (kasumi plaani) ning selle võrra vähendanud lepinguliste tööde finantseerimist teadusliku uurimistöö ja õppekulude, seadmete ja inventari soetamise ning kantseleikulude osas, tegi dots. Arno Susi ettepaneku arutada TRÜ lepingute eelarve koostamist TRÜ nõukogus ning esitada ministeeriumile protest. Eesti NSV TA korrespondentliige Artur Lind soovitas TRÜ nõukokku kutsuda kohale ka ministeeriumi plaani- ja finantsosakonna esindaja.

● **Prof. Arvo Tikk tegi kokkuvõtte lepinguliste töötajate atesteerimisest.** Komisjoni soovituste järgi jagunesid senised lepinguliste tööde vanem- ja nooremteadurid viide teadurite kategooriasse:

Uued ametinimetused Kuupalga vahemik (rbl.)	Peateadur 360—450	Juhtiv teadur 350—400	Vanemteadur 250—350	Teadur 175—270	Nooremteadur 140—220	Muu
Koosseisulised töötajad						
Seni vanemteadurid 87	—	7	34	32	8	6
Seni nooremteadurid 55	—	—	—	9	42	4
Kohakaaslased						
Seni vanemteadurid 194	11	36	144	3	—	—
Seni nooremteadurid 72	—	—	5	20	47	—

Atesteerituid saab tasustada uute palgamäärade järgi, mis on senistest oluliselt suuremad. Kahjuks pole niisamasugust progressi insenertehnilise personali palkades.

Sõnavõtjad ei olnud rahul atesteerimisel ilmnenud suure bürokraatiaga.

● **Õppeosakonna juhataja Mati Salundi tegi ÕTÜ vanematekogu liikmena ülevaate selleaastasest tööst ülikoolis.** Ülikooliga on seotud ÕTÜ vahendusel umbes 40 õpilast. Populaarsed on botaanika, matemaatika ja geneetika sektsioonid, on ka nullseisus olevaid. Pealetükkivat ülikooli reklaamimist ÕTÜ kaudu tuleb pidada ebaotstarbekaks. Dots. Ain Heinaru taunis ÕTÜ veidrat vastuvõtukorda. Prof. Helmut Piirimäe arvas, et kõik ülalt käsukorras pealesurutu, mis allpool toetust ei leia, sureb praegusel ajal kindlasti välja.

● **Prof. Artur Lind andis aru NSV Liidu Teaduse ja Tehnika Komitee programmi täitmisest geeni ekspressiooni ja onkogeneesi laborites.** Töö kulgeb edukalt, kuid A. Lindu häirib TO teadustöö planeerimise osakonna nõue formuleerida töö aastaetappide nimetused. Nõukogu tegi aruandjale ettepaneku esitada oma seisukohad teadustöö paberliku aruandluse vähendamiseks. Sama programmi edukast täitmisest andsid teada ka prof. Rein Teesalu ja dots. Ain Heinaru.

● **Ain Heinaru käis väliskomandeeringus Poolas ja Tšehhoslovakkias VMN-maade teaduslik-tehnilise kompleksprogrammi ja üliõpilaste vahetuse asjus.** Ta hoiatas uskumast Moskvas ministeeriumis lubatud kooskõlastusi, mis osutusid tegemata jäetuiks. Kooskõlastused ja lepped tuleb teha otse kõrgkoolides.

AAVO LUUK

25. märtsi «TRÜ»

pidanuksin ostmata jätma. Nimelt sattusin seal säherdusele kirjutisele, mis tugevasti kõigutas minu usku Tartu Riikliku Ülikooli tudengihäälekandja ilmumise vajalikkusse. Mõtlen nimelt neid, kes roppust ei räägi, slängi aga meisterlikult valdavad. Leian olevat täiesti arusaadava, et autor, kelle enamik lugejaid ka nimetähtede järgi ära tunneb, rohkemat kui initsiaale alla kirjutada ei julgenud.

Pretensioonid:

1. Autor on nii arg, et ta lisaks anonüümsusele tõstab kilbina ette «TRÜ» toimetaja kt.

2. Üsna vähe on möödas ajast, mil ise keskkooliõpilane sai oldud. Nii toona kui tudengipõlves pole ma kuulnud kirjutises toodud sõnamõtestusi. Konsulteerinud tuttavatega, julgen kinnitada: üldlevinud need pole. Järeldus: tarvitab teatud ringkond, need, kel selleks vajadus (puberteetikud ja seksuaalneurootikud). Tahtmatult tekib küsimus, kas tutvustav kirjutis on mõeldud neile või «TRÜ» argilugejaile ning kumba liiki paigutada sel juhul autor.

3. Vihje Kivi tänavale omab nähtavasti samuti tähendust kitsama kildkonna tarvis. On tegemist hoiatuse, isikliku kogemuse või reklaamiga, paluksin täpseid andmeid: aadress, nimed ja kursused, pluss selgesõnaline väljendusviis.

4. Erootilisteks sugudeks loetakse bioloogiliselt KAHT sugupoolt.

5. Kavatsen sünnitada. Kuid arvan, et minu kõht muhku ei löö, vaid ma lihtsalt ootan beebit. Esimese väite näitlikustav legaliseerimine on minu kui tulevase ema otsene solvamine.

6. Meelespidamiseks keeleüliõpilasele: eesti keeles on VÕÕRTÄHED: c, q, w, x, y. Eestikeelne tegusõna ei tohiks siis olla «sexitamine». Ka ei ole mõeldav, et J. Stalini keeleteaduslikke artikleid praegu keegi tõsiselt võtaks, veel vähem «oluliseks keeletõigaks» peaks. Sm. T. T. tõsiharduslik suhtumine neisse paneb imestama — eriti, kui ta samal ajal Pentagoni (?) raadiot kuulab.

7. On Teil, T. T., kahju, et poeriiulid alkoholist tühjad? Ihkate Te sellest ikkest lahti?

8. Ma ei näe artiklist ühtki mõtet, millest lihtlugeja «hääli» kuulamata ja T. T. suhtluskonda kuulumata aru võiks saada. Ka pealkiri pole õnnestunult valitud: näiteks toodud slängisõnade suunitlus toob vägisi silme ette ropendamise, olgugi valgetes kinnastes ja lõhnastatud suuga. Et artikli looja ise oma loomingut naudib, paistab sellest, et ta kramplikult pretendeerib huumorimeelele. Kulla T. T.! Ei ole naljakas! Tahate Te slängihuviliste ridu odava nõksuga suurendada, teadke, et usun — efekt on vastupidine. Tahate näidata, kuidas kirjutada maitsetult ja vulgaarselt — olge hea ja märkige see teinekord oma taiese lõppu ära. Vaimupimedate näkkide valgustamiseks.

Loodaksin järgmises TRÜ lehes näha Teie seletust asjale. Ja mitte ühtegi samas laadis mitteropendamist, palun! Usun, et mind toetab sisemiselt haritud tudengite absoluutne enamus.

Te olete nõrdinud? Meie samutil

LOONE KAUST,
eesti fil. III k.

VENIA LEGENDI

Eesti keele kateedri dots. kt. JÜRI VALGE *venia legendi* loeng teemal «Eesti deklinatsioonide eri süsteemidest» toimub 7. aprillil kl. 14 Tiigi 78, aud. 128.

RSR

tuleb kokku 5. aprillil kl. 18.15 teadusraamatukogu aud. 321. Külaliseks on teadusraamatukogu direktor LAINE PEEP muljetega Lääne-Saksamaast.

TEADUSKONDADEVAHELINE TAIDLUSKONKURSS

on 16. aprillil kl. 14. Valige esinemiskoht ja teatage klubisse 5. aprilliks (ruum 207)! Etteaste aeg kokkuleppel.

TRÜ KLUBI VIDEOTEEGIS

Reedel, 1. aprillil kl. 22 — 02 diskomaraton «Ettevaatust! Aprill!». Ürituse läbiviijad-korraldajad koos Hannes Mikelsaarega ei garanteeri sel õhtul Teie isikupuutumatust.

Laupäeval, 2. aprillil kl. 21 SUUR RUUDULISTE PIDU. Kuulamiseks «Eurythmics».

Pühapäeval, 3. aprillil kl. 21 diskoeriprogramm «Naeru lõõgus...». Kuulamiseks Chris Rea.

TARTUST

Pidades Tartut eelkõige ülikooli- ja teaduselinnaks, huvitab meid kõik, mis linna kultuurieluga seotud. Mis sel alal teoksil, mis kavas, kuhu ehitatakse uus hotell — sellest ja muust saab kuulda kohtumiselt **linna täitevkomitee sekretäri Tõnu Antoniga**

kolmapäeval, 6. aprillil kl. 16 RAAMATUKOGU KONVERENTSISAALIS.

Toimetaja VARJE SOOTAK

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 1449. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatuloogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 2 (1513) | Reedel, 22. jaanuaril 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

SÕNUM

2 UUT LABORIT

KUTSESUUNITLUSLABOR

ei ole oma sisult päris uus üksus ülikoolis. Kutsesuunitlusega on tegeldud siin juba aastaid. Teistsugune nimetus on tingitud koostööst vabariikliku noorte kutsesuunitluse keskusega, mille ühisele lepingule kirjutati alla vana-aasta viimasel päeval. Laborit juhatab pedagoogikakandidaat Aimi Sukamägi. Sügavamini hakatakse tegelema nüüd kutsesuunitlusega rajoonides, põhiliselt Lõuna- ja Kesk-Eestis. Edaspidistes plaanides on luua ka üliõpilaste psühholoogiateenistus.

TREENINGUPROTSESSI TEADUSLIKU UURIMISE LABOR

on Eesti NSV koondvõistkondade uurimiseks treeningutel ja võistlustel. Kuigi põhiruum asub spordihoones, toimub näiteks töö «Kalevi» korvpallimeeskonnaga Tallinnas, suusatajatega Otepääl jne. Vastloodud labori juhataja on meditsiinikandidaat Rein Jalak, teaduslik juhendaja bioloogiakandidaat Tõnis Matsin.

Ülikoolis on loomisel ka eesti keele labor.

„ARARAT" TARTUS

on meie armeenia tudengite toitluskooperatiiv. Raudteelaste kultuurimajas saab iga päev peale esmaspäeva selle lõunamaa rahvusroogi, õhtuti on näha ka videot.

DEKAANID KÄÄRIKUL

28.—31. jaanuarini on Käärikul tavakohane talvevaheaja seminarnõupidamine ministeeriumi korraldusel. Räägitakse kõrghariduse uutmisest, uutest vastuvõtueeskirjadest, ÜETst, kõrgkoolilehtedest EÜEst jm.

Kroonika

INGE-MARET ORGO, ÕIGUSTEADUSKONNA DEKAAN

16. detsembrist on õigusteaduskonna uus dekaan õigusteaduse kandidaat dotsent Inge-Maret Orgo. Ta on sündinud 21. jaanuaril 1935. aastal Tallinnas.

Ülikooli õigusteaduskonnas õppis aastail 1954—1959 (lõpetas kiitusega), seejärel töötas Tartu Aparaaditehases juriskonsuldina. 1964—1967 õppis aspirantuuris. Sellest ajast peale on ta õigusteaduskonna õppejõud, alates 1984. aastast juhatab riigi- ja haldusõiguse kateedrit.

I.-M. Orgo erialaks on nõukogude tööõigus, kandidaadiväitekirja «Noore tööliskaadri ettevalmistamise ja töölepaigutamise õiguslik reguleerimine» kaitses 1968. aastal. Ta on tuntud tööõiguse spetsialist vabariigis.

Vastse dekaani ühiskondlik tegevus on olnud mitmesugune, praegu on ta TRÜ ametiühingukomitee liige, TRÜ töövaidluste komisjoni liige, teaduskonna metoodikakomisjoni esimees jne.

NLKP liige 1964. aastast.

Õigusteaduskonna eelmine dekaan dots. Eimar Rahumaa suunati kaheks aastaks tööle NSV Liidu saatkonda Rootsis.

TÄNU

Rektori käskkirjas avaldati tänu laitmatu töö eest 50. sünnipäeval dots. MARE JÄRVEOTSALE, vanemõpetajale MART PAAMALE, vanemlaborant TIINA VINNILE, vanemtehnik MARE SARAPILE ja majahoidja HELMI METSOJALE, 60. sünnipäeval uksehoidjale VIRVE LADVALE ja koristajale REGINA REINHOLDILE, 70. sünnipäeval õpetaja JAKOV SAMODUMSKILE, preparaator MARTA KADARILE, uksehoidjale ÕIE SAVISAARELE, koristaja HEVTINA PARVEOTSALE ja keskküttekütjale LINDA PUUSTALE ning 75. sünnipäeval koristajale AINO KETSILE.

Kauaaegse viljaka töö eest keemilise kineetika ja katalüüsi labori juhatajana avaldati tänu keemiadoktor ILMAR KOPPELILE.

Kehalise kasvatuse ja spordi kateedri üldosakonna võimlemisõhtu korraldamise eest pälvisid tänu dots. EHTA VIRU ja õpetaja TATJANA KUMS.

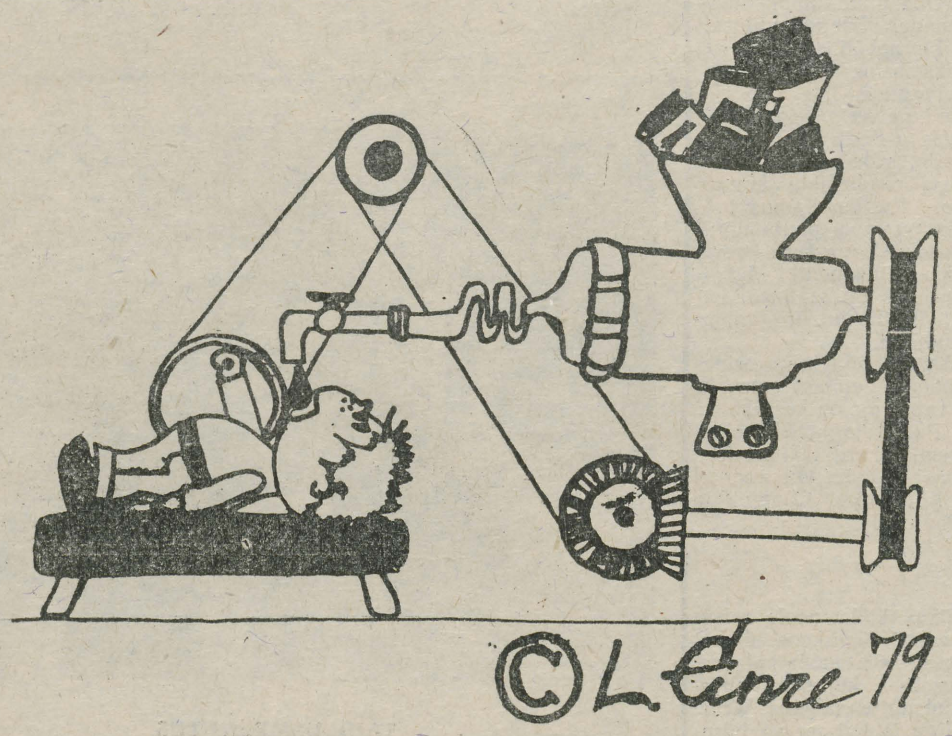

Täna, homme, ülehomme... 25. jaanuarini. Kas nii? Raamat raamatu järel üheks päevaks pähe nagu joonistas kunagine arstitudeng Lauri Einre. Mingu need viimased päevad kõigil meele järgi.

Tartu Riikliku Ülikooli õppejõududele, töötajaile ja üliõpilastele

Ühiskonna uuenemine on kaasa toonud ulatusliku omaalgatuse ühingute ja seltside loomisel ning nende kaudu sotsiaal- ja kultuurielu edendamisel. Ülikool kuulub Kultuurifondi asutajate hulka. V. I. Lenini nim. Lastefondi üleliidulisse juhatusse valiti meie rektor prof. A. Koop. Mõlemad organisatsioonid väärivad ülikooli kollektiivi toetust.

Mõjuv viis Kultuurifondi toetada on annetuste tegemine tema programmide elluviimiseks. EKP TRÜ komitee ja üliõpilaste ametiühingukomitee kutsuvad üles toetama Riikliku Etnograafiamuuseumi taasloomist Raadil Eesti Rahva Muuseumina. Paneme ette, et iga õppejõud, töötaja ja üliõpilane annetaks käesoleva aasta märtsis **ühe päeva töötasu või ühe päeva osa stipendiumist** *Kultuurifondile selle programmi tarbeks. Peale ainelise toetuse oleks see seisukohavõtt Tartu ja kogu Eesti NSV tähtsa kultuuriasutuse, ülikooli ühe õppebaasi väljaarendamise kasuks.*

Loodame, et ülikoolipere analoogiliselt toetab programme, mida algatab Lastefondi vastloodav vabariiklik organisatsioon.

EKP TRÜ KOMITEE
TRÜ ÜLIÕPILASTE AMETIÜHINGUKOMITEE

EKP TRÜ komitees

11. jaanuaril

- **MIS SAAB SOTSIALISTLIKUST VÕISTLUSEST**
- **KOMMUNISTIDE OSAST ÜLIKOOLI AINELISE BAASI VÄLJAARENDAMISEL**
- **ÜLIÕPILASTE JA TÖÖTAJATE ISETEGEVUSLIKEST ÜHINGUTEST**

● **SOTSIALISTLIKU VÕISTLUSE** ümber arenes kevadsemestril «TRÜs» pikem diskussioon. Senine süsteem sai kõvasti kritiseerida. Arutelu jätkus ka rahva seas ning sealt on välja koorunud veel mitmeid mõtteid. SVst oli juttu TRÜ parteiaktiivi koosoleku ettekandes: praegune võistlus ei vasta sisulistele nõuetele, kuid erinevate allüksuste töövõistlus on siiski stimuleeriv ning selleks on vaja leida uusi vorme.

Parteikomitee koosoleku mõttevahetuse (P. Kenkmann, A. Koop, H. Kabur, P. Varul, M. Sõrg, J. Sepp) võiks lühidalt kokku võtta niiviisi:

teaduskonnad jt. allüksused leidku ise endi seast silmapaistnud töötajad ja kollektiivid (mitte formaalsete näitajate järgi ning ka mitte põhimõttel, et kes on juba kiita saanud, langeb välja) ja esitagu need üleülikoolilisele komisjonile. Parimate esiletõstmisest ei ole mõtet loobuda, need olgu meile eeskujuks ka ülikooli autahvlil (sinna võiks kollektiivegi välja panna), pealegi nüüd, kus on võimalik premeerida kahest vastavast fondist.

Parteikomitee seisukoht esitatakse TRÜ nõukogule, SVd arutab ka ülikooli töökollektiivi koosolek, seejärel pannakse paika lõplik variant.

● **Komitee liige Agu Tamm tõstatas küsimuse KOMMUNISTIDE OSAST ÜLIKOOLI AINELISE BAASI VÄLJAARENDAMISEL.** Rektori ja parteikomitee sekretäri sõnavõttude resümee oleks niisugune:

✣ on välja töötatud suured head plaanid, mille edaspidine saatus peaks olema ülikoolirahval pidevalt teada, nii nagu jõudis kiiresti lehte intervjuu rektoriga Plaanikomitees arutatust;

✣ kommunistid peaksid omalt poolt tegema kõikvõimaliku: tõstatama neid küsimusi oma parteibüroos ja parteikoosolekutel, kaaluma mitmeid variante ning alles ühise seisukoha leidmise järel pöörduma ülikooli juhtkonna poole (on juhtumeid, kus ühe teaduskonna õppejõud ei jõua mõne ruumi või hoone suhtes ühisele otsusele ning rektoraati tullakse üksteise järel oma arvamust põhjendama).

✣ teaduskonnad jälgigu ka ise rohkem oma asjade liikumist, pidevalt hoidku kontakti projekteerijate ja ehitajatega.

● **ÜLIÕPILASTE JA TÖÖTAJATE ISETEGEVUSLIKEST ÜHINGUTEST kõneles Paul Kenkmann.** Viimasel ajal on hoogustunud isetegevuslike ühingute ja seltside moodustamine, mis näitab ülikooli kollektiivi aktiviseerumist ning on seega positiivne tendents. Parteikomitee otsuses

✣ peetakse õigeks seda, et ülikool toetab ning algatab kultuurilise, teadusliku jne. suunitlusega ühenduste moodustamist ning üldsuse osavõtul läbiviidavaid kampaaniaid. EKP TRÜ komiteel ja parteibüroodel tuleb vastavaid algatusi toetada ja suunata;

(Järg 4. lk.)

ARVO RÕÕMUSOKS 60

17. jaanuaril sai geoloogiadoktor professor Arvo Rõõmusoks 60-aastaseks.

Kolleegide nimel tugevat tervist ja töötahet ning jätkuvat kunstilembesust!

ANTS PILT 60

Soovime ülikooli automotoklubi juhatajale jätkuvat tarmukust ja sihikindlust oma aadete eest võitlemisel, tudengkonna õpetamisel ja kasvatamisel ning meie tehnikahuvi edasikandmisel! Muidugi ka tugevat tervist ja eluks nii tarvilikku õnne!

ELMAR ARAK 50

28. jaanuaril tähistab farmaatsiakateedri dotsent Elmar Arak oma esimest juubelit.

Soovime juubilarile palju loomingulisi võite! Selleks head tervist ja palju jõudu! Kolleegid

HEINO LIIMETS 60

TRÜ pedagoogikakateeder õnnitleb NSV Liidu Pedagoogika Akadeemia akadeemikut Heino Liimetsa, kelle 60-st eluaastast on 25 möödunud *alma mater*'i seinte vahel: üliõpilasena, aspirandina, õppejõuna, kateedrijuhatajana.

HUVID JA ISEMAJANDAMINE

Seoses muudatustega meie majandusmehhanismis, eelkõige üleminekuga isemajandamisele, muutub aktuaalseks selline majanduskategooria nagu HUVI. Teatavasti on majanduslikud huvid objektiivsed, majandussuhete poolt määratavad sidemed, mida tingivad mingi rühmituse (ühiskond, töökollektiiv, sotsiaalne grupp) või üksikisiku vajadused rahuldada ainelisi tarbeid. Järelikult ei sõltu need huvid meie subjektiivsest tahtest, vaid eksisteerivad alati ja kõikjal, kus on tegemist inimestevaheliste suhetega. Poliitiline ökonoomia õpetab, et sotsialistlikus ühiskonnas jagunevad majanduslikud huvid isiku, kollektiivi ja ühiskondlikeks huvideks, kusjuures primaarne on ühiskondlik huvi. Samal ajal ei välista selline jaotus vastuolusid nende huvide vahel.

Seniajani on need vastuolud meile kõigile üsna teravalt silma hakanud. Kaupade defitsiit ja halb kvaliteet, tootmisvahendite pidev kallinemine, tööpõlgus ja spekulatsioon — kõik need on ühiskondlike, kollektiivsete ja üksikisiku huvide vastuolude väljendused. Väga raske on öelda, kas nad kaovad ja kui, siis millal. Nähtavasti on nii, et ühtede vastuolude kadudes tekivad uued ning ükski ühiskond, olgu ta kui edumeelne tahes, ei vabane neist täielikult.

Sotsialistlikus ühiskonnas on ühiskondlikuks põhihuviks kõigi kodanike heaolu tõstmine ja elujärje parandamine. Viimasel ajal on seejuures veel rõhutatud, et see ei tähenda mitte kõigi kodanike heaolu võrdset tõusu, vaid põhimõtte «igaühele vastavalt tema võimetele» järgimist. Eelduseks on seejuures, et kõik ka annavad ühiskonnale vastavalt oma võimetele.

Märkamatult on arutluskäik ühiskondlikelt huvidelt üle läinud isiklikele huvidele. Mis sunnib inimest töötama oma võimete järgi, neid võimeid täielikult rakendama? Üksikud erandid välja arvatud, on selleks kõigil inimestel soov parandada oma ainelist heaolu ja elujärge. Ajalugu on näidanud, et loosungitest (uue inimese kasvatamine) ja propagandast ei piisa stimuleerimaks töötajat andma oma parim. Maailm, inimesed on selleks liialt materialiseerunud. Oma särk on ihule ikka kõige ligemal ja seetõttu on üksikisikule hulga tähtsam isikliku kui ühiskondliku huvi realiseerimine. Juhul kui need kokku ei lange, realiseerub ühiskondlik huvi vaid sel määral, kui ta vastab antud isiku eelhuvile.

Sama lugu on tootjatega, s. t. sotsialistlike riiklike ettevõtetega, kolhoosidega, kooperatiividega. Miks meil ei toodeta piisavalt kaupu, miks on nad vähe töökindlad ja näotud, hoolimata riiklikest plaanidest, sotsialistlikest kohustustest, kõikidest normatiividest ja standarditest? Põhjuseks saab olla ja on vaid see, et needsamad plaanid, normatiivid jne. ei pane ettevõtet piisavalt huvituma väljastatava toodangu omadustest. Liigne plaanifetišism on meid viinud olukorrani, kus ettevõtte põhihuviks on täita plaan, näidata oma tegevust kõrgematele instantsidele võimalikult paremana. Esineb muidugi ka ettevõtteid, kes toodavad häid ja kvaliteetseid kaupu, valdav osa jätkab aga ikkagi ressursside raiskamist ja ignoreerib sellega ka ühiskondlikke huve.

Mitte keegi meist pole vist jätnud avaldamata imestust, nähes kapitalistliku ühiskonna kaupaderohkust või kuuldes sellest. Põhjuseks on siin asjaolu, et erinevalt sotsialistliku majanduse stiimulitest (kasum, toodangu omahind, krediit, majandusliku stimuleerimise fondid) on seal põhistiimuliks eksistents. Kehtib lihtsalt julm «hundiseadus», igaüks seisab ainult oma huvide kaitsel. Firma on huvitatud oma eksistentsist, selle nimel püüab ta toota odavamalt ja paremini, töösturid on huvitatud oma seisundi säilimisest, nad kehtestavad omavahelisel kokkuleppel hindu, et laostada nõrgemaid ja sellega oma positsiooni kindlustada. Iseenesest julm, kuid majanduslikust aspektist väga efektiivne põhimõte, mis kindlustab tõepoolest odavaima tootmise, ressursside ökonoomse kasutamise ja kõikvõimalike vajaduste rahuldamise. Seesama julmus tingib aga ka tööpuuduse, kõikvõimalikud kriisid ja muud suured ühiskondlikud vastuolud.

Nüüd tekib küsimus, kas üleminek isemajandamisele suudab ühendada mõlema süsteemi plussid, vältides samal ajal nii defitsiidi kui ka tööpuuduse tekkimist. Arvatavasti on sellist protsessi soovitud, sest muidu poleks ju vanu stampe hüljatud.

Isemajandamise tingimustes hakkab ka sotsialistlik ettevõte huvituma oma eksistentsist, sest muidu võib ta minna pankrotti. Vähemasti on uues sotsialistliku ettevõtte põhiseaduses nii kirjas. Kui ülevalt poolt ei nõuta iga hinna eest plaani või riikliku tellimuse täitmist, kleebitakse pankrotistunud ettevõtte juhtidele külge sotsiaalne häbiplekk, ja kõigil töötajail tuleb üsna palju pingutada, et leida mõnes teises ettevõttes uus töökoht. Siis muutub võitlus oma eksistentsi eest esmatähtsaks. Et tekiks ka kaupade küllus ja konkurentsivõime maailmaturul, oleks tingimata vaja paljude limiitide ja normatiivide likvideerimist, vastasel korral tekib olukord, kus ettevõtte soovi rohkem ja paremini toota piiravad võimalused. Kõigile tootjatele tuleb luua võrdsed tingimused. Sotsialistlik konkurents võrdsetes tingimustes peab välja selgitama elujõulisemad ettevõtted.

Kogu isemajandamise tulevikku otsustavaks küsimuseks kujuneb see, milline saab olema administratiivse ja majandusliku juhtimise vahekord. Sellest hakkavad otseselt sõltuma ettevõtte võimalused, millest omakorda sõltub majanduslike huvide suunitlus. Ilmselt pole õige ei turustiihial ega ka iga mutrikese planeerimisel ja iga arvu kinnitamisel tuginev majandus. Sotsialistlik isemajandamine peab näitama, kas nende vahel saab eksisteerida kompromiss, mis ühendaks täielikult üksikisiku, kollektiivi ja ühiskondlikud huvid.

Märgusõna «XYZ»

MINU MAJANDUS

Majanduskirjutiste võistluse tööd on nüüd žürii käes ja semestri algul saab kuulda tulemustest.

Poola: kriis ja kingitus

Nojaa. Mõnikord omandab maailm detailsuse ja avaruse kaksipidiselt. Nõnda juhtus ka seekord. Oleks lapsik reastada reise kauguse alusel. Ja piiri taha ihkab kiigata küll vist igaüks.

Kaks detsembrikuist nädalat vuras Poola püüdlikult asfalteeritud teedel sovtransavto-kirjaline «Ikarus», pardal 40 noorgeograafi, neist 8 ülikooli tudengid. Reisi eesmärgistatud tahud võib kokku võtta järgmiselt: saada osa vaatamisväärsest Poola eilses ja tänases ning — miks ka mitte — futuroloogitseda homses, heita pilk sealsete geograafide argipäeva, seadmaks sihte edasiseks, tõhusamaks koostööks.

Sputniklikule kaubareisi mentaliteedile oli vastukaaluks seatud arvukalt kohtumishommikuid ja -õhtuid. Külastasime Varssavi, Wroclawi ja Krakowi ülikooli geograafiainstituute (= teaduskond) ning Lublini Katoliikliku Ülikooli ajaloolise geograafia kateedrit. Spetsialistide ettevalmistamises olulisi struktuurseid erinevusi võrreldes meiega pole. Kadedaks tegi tudengite reisihaare. Ekspeditsioone, paraku oma ja ameeriklasest onupoja kulul, korraldatakse enamasti kapitalistliku või arenguleeri riikidesse. Stipirahaga, mis sõltub kursusest, õppeedukusest ja perekonna sissetulekust, on raske büdžetti kokku panna, sestap kuulub tudengi vaba aeg elatise teenimisele kooperatiivides. Poola tudeng ei nurise, rääkimata virisemisest, ja kannab visa järjekindlusega edasi progressi ideid.

Referendumijärgne Poolamaa kui üks mees elas neil päevil õndsas jõuluootuses. Majanduslikust ja sotsiaalsest stressist väsinud poolakas lootis lunastusele, kuid edasiminek väljendus järjekordses katses pidurdada inflatsiooni hindade tõstmisega. Umbsõlme, mis jooksis kinni seitsmekümnendatel, püütakse harutada. Seni õõnestavad vundamenti korruptsioon ja dollar. Praegune tootmistase ei küüni veel kriisieelseni. Väljapääsu nähakse ulatuslikes reformides. Kes teab, ehk astub Rzeczpospolita n-ö. kolmandale teele.

Geograafina ei saa ega tohi jätta häirekella löömata. Kätketud sotsiaalmajanduslikus ummikus, ahistab Poolat ökoloogiline kriis. Halastamatu majandusmehhanism on deformeerinud loodushoiu põhimõtteid. Ohvriks on langenud rikas maapõu, mis omakorda tekitab tasakaalutust teistes sfäärides. Halvim on keskkonna seisund maa lõunaosas, kuhu on koondunud põhiline tööstuspotentsiaal ja kahjuks ka enamik rahvusparke, loodusmälestisi. Viibinud mitmeid päevi pesuehtsaimas sudus, tõdesime, et Sileesia poolakad tunnevad kõige teravamat puudust hingamiskõlblikust õhust. Kuna kaevandused tekitavad üüratumaid depressioonilehtreid, juhitakse joogivesi mööda torusid alla Tatratest ja Sudeetidest. Naljatamisi läbi pisarate võrdlevad poolakad ennast valgete hiirtega, olles maailmale ökoloogiliseks eksperimentaalpolügoniks, täitmaks üllast missiooni. Võitlust keskkonna seisundi edasise degradeerumise vastu juhib Poola Ökoloogiaklubi, ühendades intelligentsi, üliõpilasi ja teisi sotsiaalseid rühmitusi. Nende suurim võit on Skavina alumiiniumikombinaadi sulgemine. Saanud valusalt kannatada Tšernobõli avarii tagajärjel, on üksmeelne «ei» kuulutatud aatomienergiale.

Ohuseisundi pareerimiseks nautisime mõne päeva Poola Tatrate majesteetlikku ilu, väledamad matkasellid asetasid rändurijala koguni Slovakkiasse. Kultuurielamus toodi koju Varssavi juudi pantomiimiteatri etenduselt «Vana turu kaev». Lõõgastuslikku momenti tabati diskoteekides, mis on sealmaal endiselt populaarsed linliku tantsukultuuri kandjana.

Eeltoodud pahupooli ignoreerides tunnetab poolakas ennast suurrahva pojana. Tajub ajaloo keerdkäike, korduvaid Poola jagamisi, sõjavankri veeremist kord läänest itta, siis jälle idast läände. On andnud maailmale Koperniku, Chopini ja Johannes Paulus II.

* * *

Kui «Tšaika» kodu poole relsse luges, täpsustati üheskoos ümber kupeelauakese 1988. aasta plaane. Tähtsündmuseks kujuneb suvel geograafiatudengite vahetus Wroclawi ülikooliga ja kui see va bürokraatia vempe ei viska, kohtutakse juba kevadisel ÜTÜ konverentsil. Neljakümneseks saanud geograafiaringile oleks see parim kingitus.

ANTTI ROOSE

Mida ütlevad selle kohta juristid?

Teatavasti seoses uue «akadeemilise hoone», s. t. Tartu uue esindushotelli ehitamise planeerimisega on määratud hävitamisele üks TRÜ ajalooga tihedalt seotud hoone — Struve 2, mis on kaitsealuste hoonete nimekirjas.

Kerkib küsimus: kas üldse on seadusega lubatud kaitsealuseid hooneid lammutada? Kui rahvamajanduslikult oluliste objektide rajamisel tuleb ohvriks tuua mõni puu, siis on vaja selle mahavõtmine eelnevalt kooskõlastada kohaliku looduskaitseinspektoriga, kes teeb ka kindlaks puu maksumuse, mille asutus, tööstus vm. peab looduskaitsele hüvitama. Samuti peab asutus, kelle huvides puu maha võetakse, istutama asemele looduskaitsjate poolt näidatud kohta viis uut puud.

Kuidas arvestada muinsuskaitse all oleva hoone maksumust? (Analoogiline küsimus oleks ju: kuidas hinnata rublades näiteks Viiralti tamme või Koidula tamme endises Jannsenite aias?) Ja kes peab selle kinni maksma — kas TRÜ, üks, kelle huvides väidetavalt esindushotell püstitatakse, või Teaduste Akadeemia, kes samuti on huvitatud uuest ajakohasest hotellist oma külalisteadlastele, või linna täitevkomitee, kes samuti on huvitatud oma külalistele või ka abilistele korraliku peatuspaiga andmisest?

Ja lõppeks, kui mõni puu maha võetakse, on ta siiski asendatav uue puuga. Aga kas üks kultuurimälestis — hoone — ongi üldse asendatav? Tahaks väga teada juristide arvamust selle kohta.

ELSA KUDU

* *

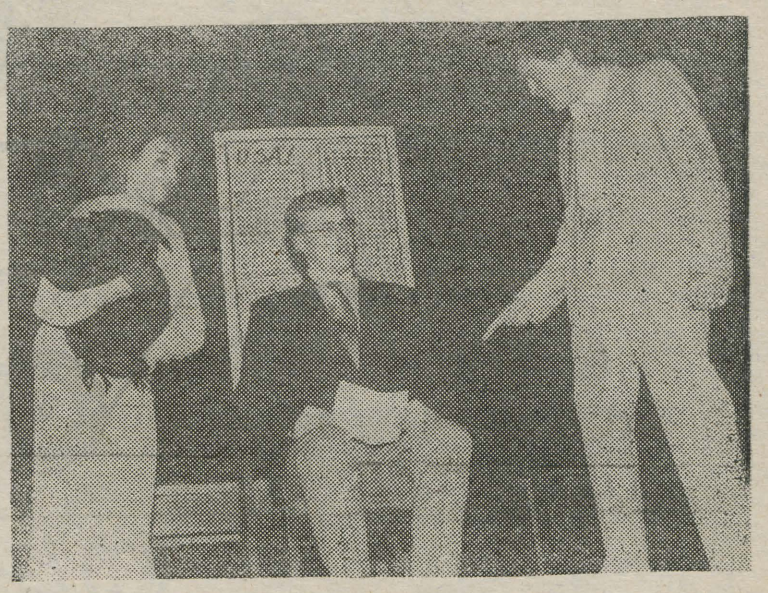

TAIDLUSMEENUTUS

mitte väga kaugest ajast, vaid vilmaste rebaste omast. Toimetusele kahjuks mitte teadaoleva fotograafi piltidele on jäänud žurnalistid. Nemad mängisid meil 1950-ndail aastail avaldatud näidendit Ameerikast.

HARIDUSSÜSTEEMI MUUTUS: PROGNOOSIMINE JA PLANEERIMINE

Nüüdisajal peame tunnistama, et kvalifitseeritud kaader, spetsialistid määravad otsustavalt riigi arengu, elatustaseme ja elulaadi. Seepärast on ka arusaadav, miks igas riigis pööratakse nii palju tähelepanu haridussüsteemi uurimisele ja korrastamisele, süsteemi kooskõlla viimisele tänapäeva nõuetega. Eriti väärtuslikuks osutuvad rahvusvahelised uuringud. Retsenseeritava monograafia * on kirjutanud kahe vennaliku maa — Saksa DV ja NSV Liidu — teadlased **Verner Volter** ja **Väino Rajangu** ning teemaks on erineva haridusega kaadri ettevalmistamise prognoosimine ja planeerimine.

Järgnevalt läbilõige mõningatest probleemidest, mida allakirjutanud oluliseks pidasid.

● **Esimeses peatükis annab Verner Volter kokkusurutud ülevaate Saksa DV haridussüsteemi omapärast.** Seal on tooniandvaks 10-klassiline kooliharidus, millele tuginevad kutsehariduslikud õppeasutused ja täielik keskkool (12 õppeaastaga). Suurt õpihimu iseloomustab ehk see, et oma vanuserühmas moodustavad 10-klassilise haridusega noored 84% (1980. a.), 9% on 8-klassilise haridusega ja 7% on neid, kes ei suutnud lõpetada 8 klassi. Ka 8 klassi lõpetanud võivad kolmeaastase õppeaja järel saada rahvamajandusele vajaliku elukutse.

Meile ehk pakub huvi see, et sisseastumiseksameid ülikoolidesse ja instituutidesse ei ole, kuid vastuvõetav kontingent piiritletakse küpsustunnistuse, iseloomustuse jt. dokumentidega. 80—85% sisseastujatest lõpetab kõrgkooli. Lõpetajad suunatakse tööle vastavalt tsentraliseeritud riiklikule plaanile.

● **Teises peatükis käsitletakse Saksa DV õppeasutustesse vastuvõetava kontingendi planeerimist.** Raskemaks probleemiks on rahvamajanduse vajaduste väljaselgitamine. Kuid niisama raske on nende vajaduste rahuldamine, sest Saksa DV rahvastiku vanuselises struktuuris on erinevatel aastatel järske kõikumisi! Põhjuseks on II maailmasõja tagajärjed. Näiteks 1950—1970 vähenes tööjõulises eas oleva elanikkonna arv 1,9 miljoni inimese võrra. Ehkki 1970—1980 töötajate arv suurenes 0,5 miljonit inimest, tuleb alates 1990. aastast Saksa DV rahvamajandusse vähem tööikka jõudnuid, kui neid seoses pensioniea saabumisega tööprotsessist välja langeb. Ja kuigi sündimus viimastel aastatel on mõnevõrra tõusnud, jääb ta siiski madalaks võrreldes kasvõi 1950. aastaga.

Saksa DV pidi oma haridustraditsioonid looma, sest sõjajärgsetel aastatel koondus saksa intelligents peaasjalikult Saksa FV-sse. Kõigi nende väga spetsiifiliste olukordade arvestamine õppeasutuste kontingendi planeerimisel nõuab paindlike planeerimismetoodikate loomist. Monograafias ongi kirjeldatud ekstrapoleerimis-, immitatsioonimudelite jt. mudelite ning meetodite loomist ja kasutamist. Need probleemid aga kuuluvad planeerimise metoodika valdkonda, mille lahtirääkimisel pole retsensioonis mõtet.

● **Saksa DV õppeasutuste arengu planeerimine on eeltoodud uuringutele kokkuvõtteks, eriti õppeasutustesse vastuvõetava õppijaskontingendi väljaõpetamise tagamiseks.** Päevasesse osakonda vastuvõetavatest üliõpilastest hakkab tooniandvamalt õppima tehnilisi erialasid 31,3%, pedagoogikaerialasid 24,8%, majandusspetsialistiks hakkab õppima 11,9%, meditsiini 9,1% jne. Allakirjutanute arvates võiks meditsiinitöötajate osa olla isegi üle 10%. Edasi. Kahjuks sõltub ka Saksa DV-s õppejõudude kohtade arv otseselt üliõpilaste arvust. Kui arvestada veel seda, et üliõpilaste arv erinevatel aastatel küllaltki järsult kõigub, siis on õppejõudude rakendamise planeerimisel vaja suurt paindlikkust. Samal ajal planeeritakse ka kõrgkooli materiaalsed ja finantsressursid lähtudes üliõpilaste arvust.

Üliõpilaste töölesuunamine toimub Saksa DV-s aasta enne lõpetamist. Suunamist juhib ja selle eest vastutab kõrg- ja keskerihariduse ministeerium. Üldiselt on selline suunamise kord ka meil end õigustanud, kuid sellel on siiski väga olulisi puudusi. Näiteks aasta jooksul võivad tulevase töökoha vajadused muutuda; üliõpilane, kes ei saanud soovitud töökohta, lakkab täie pingega töötamast jne.

* * *

● **Kaadri ettevalmistamist NSV Liidus, eriti Eestis uurib põhjalikult Väino Rajangu monograafia neljandas peatükis.** Autor esitab oma uurimismetoodika koos konkreetsete dokumentidega (bilansid, aruandevormid jt.), mida kasutatakse praktikas kaadri perspektiivse vajaduse määramiseks. Et nähtus on keeruline, siis on eksperthinnangute meetodi kasutamine omal kohal.

Viimastel aastatel on kõrgharidusega spetsialistide arv kasvanud jõudsalt, kuid sellega ei pea sammu rahvatulu kasv. Ilmselt vajab suuremat tähelepanu kutseharidus, kõrge kvalifikatsiooniga töölised, sest just nemad on otsustavaks lüliks ahelas teadus—tootmine. Arvukalt tuleb võidelda mittekvaliteetse kõrgharidusega spetsialistide ettevalmistamise ja väljalaske vastu meie rahvamajandusse. Need probleemid on meile endile, s. o. kõrgkoolitöötajatele juba täiesti tuttavad, kuid kahjuks veel vähe lahti räägitud.

● **Viimases peatükis käsitleb Väino Rajangu struktuurimuutusi NSV Liidu haridussüsteemis.** Teaduslikes vaidlustes võetakse mõnikord aluseks printsiip, et haridussüsteemi muutmisel tuleb lähtuda ennekõike inimeste sotsiaalsetest vajadustest hariduse järele. Seegi on inimlikult täiesti arusaadav. Kui lähtuda öeldud printsiibist, siis võib iga noor omandada kõrgkoolis ennekõike neid teadmisi ja oskusi, mida ta soovib, väjalikuks peab. Probleemiks jääb ainult see, kuidas tulevikus neid teadmisi rahvamajanduse heaks tulutoovalt rakendada. Kui näitkes kaubatundjad, ajaloolased, filoloogid või juristid moodustavad ettevalmistatud spetsialistidest, ütleme, ca 50%, siis on selge, et mingist nende spetsialistide optimaalsest rakendamisest ei saa juttugi olla. Ikkagi kuuluvad esiplaanile rahvamajanduse vajadused.

Ja veel. Sageli võib kuulda ka arvamusi nagu hakkaks Eesti haridussüsteemi areng tunduvalt maha jääma NSV Liidu keskmisest. Aluseks võetakse õppijate, aga ka üliõpilaste arv 10 000 inimese kohta. Näiteks, üliõpilaste osas jääb Eesti oma 172ga tunduvalt maha NSV Liidu 197st. Väino Rajangu aga rakendab siin teistsugust metoodikat. Nimelt võtab ta vaatluse alla elanikkonna kuni 30 eluaastani, s. o. ikkagi need inimesed, kes põhiliselt õpivad. Nüüd on vaatamata rahvastikupüramiidi erinevustele, näiteks võimalik objektiivsemalt hinnata olukorda Eestis (385) või Tadžikis (201) võrreldes NSV Liidu keskmisega (381). Ja pilt on hoopis teistsugune. Mõneti mõjutab õppijate arvu asjaolu, et Eestis, Lätis ja Leedus on keskkool 11, mitte 10 klassi.

Kriitilise märkusena peab ehk märkima seda, et mõnigi kord ei saa rahul olla rahvastikku käsitlevate statistiliste andmetega. Näiteks paljud arvandmed pärinevad 1970. aastast, mille alusel tehakse järeldusi ka tänapäeva kohta. Kuid see pole siiski monograafia autorite süü. Kuna Moskvas on juba loomisel rahvastiku probleemide uurimise instituut, siis võib loota, et ka statistiliste arvandmete avaldamine meie uuringute tarvis tunduvalt paraneb.

Kokkuvõttes on meil tegemist vajaliku ja huvitava uurimusega, mis on adresseeritud kõigile neile, keda köidavad haridusprobleemid ja tööjõuressursside kujundamine vastavalt rahvamajanduse kiiresti muutuvatele vajadustele.

Prof. VALNER KRINAL,
prof. VAMBOLA RAUDSEPP

* **Вольтер В., Раянгу В. Прогнозирование и планирование структурных изменений в системе образования. — Таллин: Валгус, 1987. — 72 с.**

„Vita Aeterna“ tulekul

Praeguse vaate kohaselt pole elu — peale tekkimist — kunagi lakanud. Igal tänasel rakul on oma elusosa kaudu otseühendus ürgaegkonna rakkudega. Nii on iga praegu elus rakk vähemalt miljard aastat vana — kui vanust mõõta selle järgi, kaua ta on olnud elus.

Kalevi Kull
(ajakirjast «Vita Aeterna»)

«Vita Aeterna» või eesti keeles «Igavene Elu» on bioloogiaüliõpilaste, täpsemini teoreetilise bioloogia ringi vastne ajakiri ehk laualeht, mille esimene number viinakuu lõpupäevil ilmavalgust nägi. Laualehe tiraaž paraku üle kümne ei küüni ja seepärast pole ta veel ehk kõigile soovijaile kättesaadav, kuid juttu tast teha tasub võib-olla ometi.

Teoreetilise bioloogia ring on juba mõnda aega oma üksikasjalikule kroonikale kohta otsinud. Nüüd on see olemas, jõudumööda püütakse ülevaadet anda ka ELUSi teoreetilise bioloogia sektsiooni tegevusest. Ajakirja asutajad arvavad, et teoreetilise bioloogia kandepind Eestis võiks olla veel suurem ja sisukam, seda eriti üliõpilaste hulgas. Seepärast «Vita Aeterna» õieti sündiski.

Maikuus toimub ühes Eestimaa kaunis paigas, mis esialgu veel teada pole, XIV teoreetilise bioloogia kevadkooi teemal **«Bioloogia filosoofia ja metodoloogia».** Ettevalmistamaks seda kajastub «Vita Aeterna» lehekülgedel ka looduse filosoofia.

Ökoloogilise kriisi aktuaalsust näib tunnetavat ka teatav osa buršidest, vasturohuna propageeritav roheline elamisviis on küll vist üks võimalus võitluses selle eest, et elu tõesti igavene püsiks. Sellelt juuretiselt tõusvad originaalsed mõtted leiavad samuti koha «Igaveses Elus».

Ning veel — on ju need loodusteaduste ihalejad sageli nukrahingelised võõrandunud lüürikud või uinunud moosekandid, äpardunud filoloogid ja esimesed armastajad ning muu seesugune küllalt pluralistlike kultuuritaotlustega kontingent. Nii tegutseb bioloogia neljanda kursuse teater «Tähtvere Stuudio» juba kolmandat aastat. Viimati vändati mängufilmi Tõrva lähistel ja alles mõni aeg tagasi esietendus rebaste õnnistamispeo eeskavana näitetükk muistsete korporantide elust ühes vägeva kommersi, rapiirimensuuri, värvilintide ja noorfuksidega. Ehk väärib bioloogiatudengite selline tegevus jäädvustamist ka «Igaveses Elus». Ja lõppude lõpuks on nüüd ilukirjanduslikke katsetusi tegevatel molekulaarbioloogidel, botaanikutel ja kõigil muud tüüpi eluteadlastel võimalus oma loomingut avaldada. Loodust ei saa lõpuni ära seletada füüsikaliste või füsioloogiliste protsessidega — kõiges elavas on vähemalt veidikene poeesiat.

«Vita Aeterna» ilmunud number sisaldab muu hulgas pikema intervjuu Mart Viikmaaga ÜMPIst, ringi kroonikat, Toomas Remmelkoore artikli «Vitalism, reduktsionism ja iseorganiseerumise kontseptsioon», Heli Elleri tõlke roheliste partei tegevusest Saksa Liitvabariigis, Uku Masingu näituseülevaate, poeesiaveergudel esinevad Üllas Ehrlich, Ülle Sillasoo, Jussi Ränikivi.

Toimetuse kolleegiumisse kuuluvad bioloogia II kursuse tudengid (kolm daami ja kolm härrat). Kel on «Vita Aeterna» vastu huvi tekkinud, palutakse lahkesti kolleegium üles otsida. Niipalju siis bioloogide uuest ajakirjast, mille teine number tegemisel.

JUHANI PÜTTSEPP,
biol. IV k.

TAIDLUSMEENUTUS

Ikka needsamad žurnalistid, kes ka auhindamiseta ei jäänud. Esmakursuslastele teadmiseks, et tavakohaselt on võimalus kõigil tudengitel üles astuda märtsis teaduskondadevahelisel taidluskonkursil. Muide, ülikool peab ka lauluvõistlusi. Uue taidlussemestrini!

* *

Kuum vesi uputas geograafiaosakonna raamatukogu,

geoloogide röntgenlaboratooriumi ning sama osakonna kateedrijuhataja prof. A. Rõõmusoksa kabineti ja seal paikneva unikaalse kollektsiooni. Ka matemaatikud esimesel korrusel said oma osa. Juhtus see teisel või kolmandal jaanuaril. Uputuse algus polegi täpselt teada. Kui valvur seda öösel märkas, siis — ta enda sõnul — ei saanud abi kusagilt. Ei linna soojussõlmest, miilitsast ega tuletõrjest. Polnud kellegi asi, kui tsentraalkütte kuum vesi tundide viisi ülikooli ühes suuremas hoones korruseid ujutas. Valvur ise vett sulgeda ei osanud, teadmisi ei jätkunud. Alles hommikul kella kaheksa paiku õnnestus kohale kutsutud ülikooli vanal meistrimehel sm. Kingustel pimedas keldriruumis peaventiil üles leida ja veevoolule lõpp teha.

Kannatada said geograafiaosakonna raamatukogu sajad köited, mis praegu asuvad teadusraamatukogu restaureerimisosakonnas, kus püütakse päästa, mis päästa annab. Raskes olukorras on prof. Granö atlaste kogu ja palju vanu ja uusi väärtuslikke teoseid. Vähem kannatanuid, mida on ka sadu, puhastati ja kuivatati kateedris. Kahjustatud on uurimisaparatuur, mööbel jm. Kõik ruumid vajavad põhjalikku remonti.

Mis see siis oli — kas õnnetus, mille põhjustas toru lõhkemine? Hoopiski mitte! **Sama toru on varemgi raamatukogule muret teinud.** *Selle asemel et kõlbmatu osa soojussüsteemis välja vahetada, leki põhjus kõrvaldada, suleti katkine koht lihtsalt kummilapi ja klambriga* **ja jäetigi nii!!!!**

Suuremat vastutustundetust või hoolimatust ei oskagi nagu ette kujutada.

Kohapeal käis uudistamas
TULLIO ILOMETS

AUTASUSTAMISI

Aktiivse osalemise eest eesti keele õpetamise korralduses üldhariduskoolis autasustasid Eesti NSV Haridusministeeriumi kolleegium ning Haridus- ja Teadustöötajate Ametiühingu Eesti Vabariikliku Komitee presiidium prof. HUNO RÄTSEPPA 60. sünnipäeva puhul rinnamärgiga «Haridustöö eesrindlane».

TRÜ aukirja pälvis tänuväärse õppe-, kasvatus- ja ühiskondliku tegevuse eest 60. sünnipäeval vanemõpetaja ANTS PILT.

Tänu

NSV Liidu KKEH Ministeeriumist saabus tänukäskkiri matemaatikuile. Valgevene, Läti, Leedu ja Eesti NSV ning Kaliningradi oblasti teaduslik-metoodilise nõupidamise hea ettevalmistamise eest Tallinnas avaldati tänu organiseerimiskomitee liikmeile dots. ENDEL JÜRIMÄELE ja prof. ÜLO LUMISTELE.

Keeleringi kaks sõnavarakooli

ÜTÜ eesti keele ja soome-ugri keelte ringi kevadkool Kavildas ja sügiskool Palus olid pühendatud sõnavaraprobleemidele. Esimeses olid kõne all tänapäeva eesti keele sõnavara struktuur ja funktsioonid, sõnamoodustus, sõnavaraõpetus koolis; teises sõnavara päritolu, murdesõnavara, aga ka sõnavara kaasaegsed töötlemisviisid, andmepangad arvutis, sealhulgas nimepangad jm.

Jagame alljärgnevalt kõige olulisemat, mis neis koolides räägiti, mis rikastas eesti filoloogide erialateadmisi, avardas maailmapilti ja mis võiks teada olla ka kõigile meie suurkooli lingvistikahuvilistele üliõpilastele.

* * *

● **KEVADKOOLIS** alustas **Henn Saari,** kes rääkis eesti keele sõnavara struktuurist ja funktsioonidest. Ta tutvustas keeleteaduses eksisteerinud vaidlusküsimust — kas keel on rahuldavalt kirjeldatav ainult sõnavara abil (sõnastike vormis) või on selleks vajalikud nii grammatika kui sõnavara.

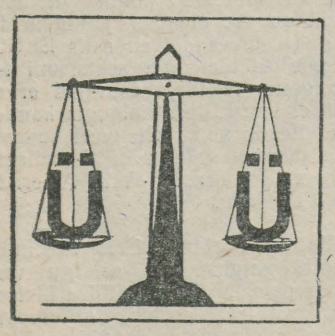

H. Saari selgitas struktuuri ja süsteemi mõistete erinevust. Ta püstitas huvitavaid keeleprobleeme. Näit. mis on keeles minimaalmärk? Kas keeles on absoluutseid sünonüüme? Kui suur võib olla tähenduserinevus sõnade vahel, mida nimetame sünonüümideks? Kas inimene(rahvas) sõltub oma keelest, sõnavarast? Neile ja mitmetele teistele keeleprobleemidele õhutas H. Saari ettekanne iseseisvalt vastust otsima.

● **Silvi Vare** rääkis eesti sõnamoodustusest. Ta jaotas sõnavara arbitraarseteks e. juursõnadeks (u. 15% sõnadest) ja motiveeritud sõnadeks (u. 85% sõnadest). Motiveeritud sõnad on tuletised ja liitsõnad, mis omakorda jaotuvad sõnavaraüksusteks (kasutatakse valmiskujul, näit. **toakoer, käekell, marjuline** jne.) ja tekstisõnadeks (vahetult rääkides või kirjutades loodud juhumoodustised, näit. **heinavirnaline, võlukell, leidkoer** jne.). Juhumoodustiste valdkonda nimetas kõneleja produktiivsete moodustusmallide piirkonnaks. Sõnamoodustusviisidest tutvustas S. Vare tuletust **(kala+ur)**, liitmist **(kala+mees)**, tuletust koos liitmisega **(pika+koiva+line)** ja lühendamist **(autobuss→buss)**. Esinemise lõpul tõi ta ilmekaid näiteid ajakirjandusest kogutud juhumoodustistest **(sportla, unela, kudula, kosmik, mõtlejanna, puhvetinna, riisur, jõuklane** jpt.). Need ahvatlesid kuulajaid omalt pooltki loovalt olemasolevasse keeleainesesse suhtuma ja kohapeal vaimukaid juhumoodustisi konstrueerima.

● **Pekka Erelt** tutvustas Johannes Aaviku juursõnade kunstliku loomise teooriat. Aavik pidas seda moodust paremaks uute sõnade tuletamisest, kuna liited risustavat keelt. Kõigi tuletiste ja liitsõnade asendamine uute juursõnadega muudaks aga keele ilmselt tarbetult keeruliseks.

Sõnamoodustust kooliõpilaste slängis ja muid slängikõne iseärasusi iseloomustas **Tõnu Tender.** Juttu oli slängile iseloomulikest liidetest **(-kas, -ar, -u, -s** jt.), tähendussiiretest, lühenditest, kõnekujunditest, võõrsõnade kasutamisest slängis jm. Järgnevas arutelus vaieldi küsimuse üle, mida slängiks pidada ja rõhutati olemasoleva slängimaterjali kogumise vajalikkust. Kuna släng on kiiresti muutuv ja teisenev nähtus, seda pidevamalt ja järjekindlamalt tuleks seda kirja panna. Sellele tegevusele kutsuti kõiki.

● **Lea Tosso** jututeemaks oli kooliõpilaste võõrsõnavara omandatus. Katsete aluseks oli 9. klassi eesti keele õpik ja tulemused näitasid, et selle võõrsõnu tuntakse halvasti. Keskmiselt teati 50% sõnade tähendust, keeleterminite tundmine oli eriti nõrk. Võõrsõnu on õpikus väga palju (igal leheküljel keskmiselt 14 võõrsõna), mistõttu nende omandamine pole ilmselt õpilastele jõukohane.

● **Viivi Maanso** rääkis sõnavaraõpetusest üldhariduskoolis. Sissejuhatuseks tegi ta keelekoolist osavõtjatele väikese testi 6. klassi õpikutes leiduvate võõrsõnade tundmise kohta. Hätta jäid kõik, kaasa arvatud õppejõud. See illustreeris õpikute sõnavara liigset keerukust. Paljud sõnad jäid arusaamatuks (näit. **rismus, skrab, spinifeks, vikunja, kvajak** jt.). Seega on ühelt poolt kindlasti vaja õpikute sõnavara lihtsustada, tuua seda õpilastele lähemale, kasutada oma keele väljendusvahendeid. Teiselt poolt ei saa nivood lõpmatuseni alla lasta, vaid tuleb enam õpetada sõnade kasutamist, oskuslikumalt avada tähendussisu, parandada sõnastusõpetust, tõhustada sõnavara loovat kasutusoskust kirjandeis.

● Eesti keele õpetamisest Jyväskylä ülikoolis vestles **Tõnu Seilenthal.** Juttu ilmestasid huvitavad slaidid ja fotod.

● Viimasena sai sõna **Peeter Olesk,** kes rääkis tänapäeva filoloogile esitatavatest nõuetest. Ta postuleeris, et filoloog peab ennekõike olema hea inimene, tolerantne teiste suhtes, Turvalisuse loob pädevus oma erialal. Filoloog peab olema universaal selles mõttes, et ta peab tundma paljusid keeli ja omama ajaloolist mälu. Mälu on uudishimu eelduseks ja ainult uudishimulikuna on võimalik edasi töötada lahenduste otsimiseks veel vastamata küsimustele. Teda toetasid ja täiendasid J. Peebo, V.-L, Kingisepp, H. Saari jt.

Päeva lõpetas Filoloogiapatrioodiline Suurviktoriin, mille seekord olid kokku pannud Tiina Sepp ja Leelo Kingisepp. Võitsid nutikad esmakursuslased.

Teisel päeval puhati nii keha kui vaimu ja nauditi kauni Kavilda ürgoru loodust. Keelekoollasi linna tagasi toov buss tuli täpselt ja peagi kõlas tervituslaul armsale peahoonele.

ÜLLE OOSALU,
LEELO KINGISEPP

(Järgneb)

EKP TRÜ KOMITEES

(Algus 1. lk.)

✻ märgitakse ära ülikooli karskusaktiivi tulemuslikku tööd vaba riikliku teadusliku karskuskonverentsi korraldamisel. Karskusühingu tegevuse edasiviimiseks peetakse vajalikuks ühiskondliku karskusuuringute labori loomist ning karskusideede juurutamist üliõpilaskonnas aktiivse, terve eluviisi levitamise kaudu;

✻ laiendada EKP TRÜ komitee sidemeid ülikooli Akadeemilise Muinsuskaitse Seltsiga. Lugeda vajalikuks muinsuskaitseliikumises ülikoolile spetsiifiliste tegevussuundade kiiremat väljaarendamist (üliõpilastele — tulevastele spetsialistidele erialaga seonduvate muinsuskaitseteadmiste andmine, propaganda- ja teadustöö);

✻ toetada Kultuuri- ja Lastefondi (vt. üleskutset 1. lk.);

✻ toetada TRÜ-s toimunud füüsikaõpetajate kokkutulekul esitatud ettepanekut luua vabariiklik rahvaharidusselts;

✻ toetada vabariigi juhtorganites ettepanekut rahvusteaduste uurijate ühenduse (Õpetatud Eesti Seltsi) loomisest;

✻ toetada selliste üliõpilasühenduste kujunemist, mis seovad eri rahvustest üliõpilasi ning tegutsevad koos komsomoliorganisatsiooniga ülikooli tegevuse uuendamise nimel.

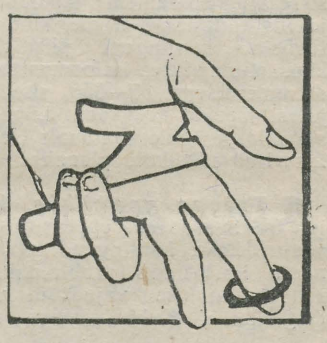

KARSKUSKONVERENTSI DELEGAADID!

Vabatahtliku karskusühingu TRÜ organisatsiooni aruande- ja valimiskonverents on 27. jaanuarilt edasi lükatud ja toimub kolmapäeval, **17. veebruaril** kl. 16.15 TRÜ peahoone aud. 102.

HARRI KÄRTNER,
VKÜ TRÜ organisatsiooni
juhatuse esimees

TEABETIHE SEMINAR!

Teaduskondadevahelise ühiskonnaprobleemide seminari selle aasta avakoosolek leiab aset **täna, 22. jaanuaril kl. 18 ph. 234.** Teemal «Nõukogude Liidu välismajandussidemed ja perestroika» vestleb NSV Liidu TA Maailmamajanduse ja Rahvusvaheliste Suhete Instituudi vanemteadur GENRIHH FAKTOR (Moskva). Oodatud on kõik huvilised!

KOHVIKU UUDIS

Alates 16. jaanuarist on Leningradi mnt. 27 kohvik-baar avatud laupäeviti ja pühapäeviti juba kella 11-st, saab ka sooja sööki.

Kohviku nr. 20 juhataja

NB!

Nüüd jääb lehel jälle üks nädal vahele ning nr. 3 saab lugeda **reedel, 5. veebruaril.**

Toimetaja VARJE SOOTAK

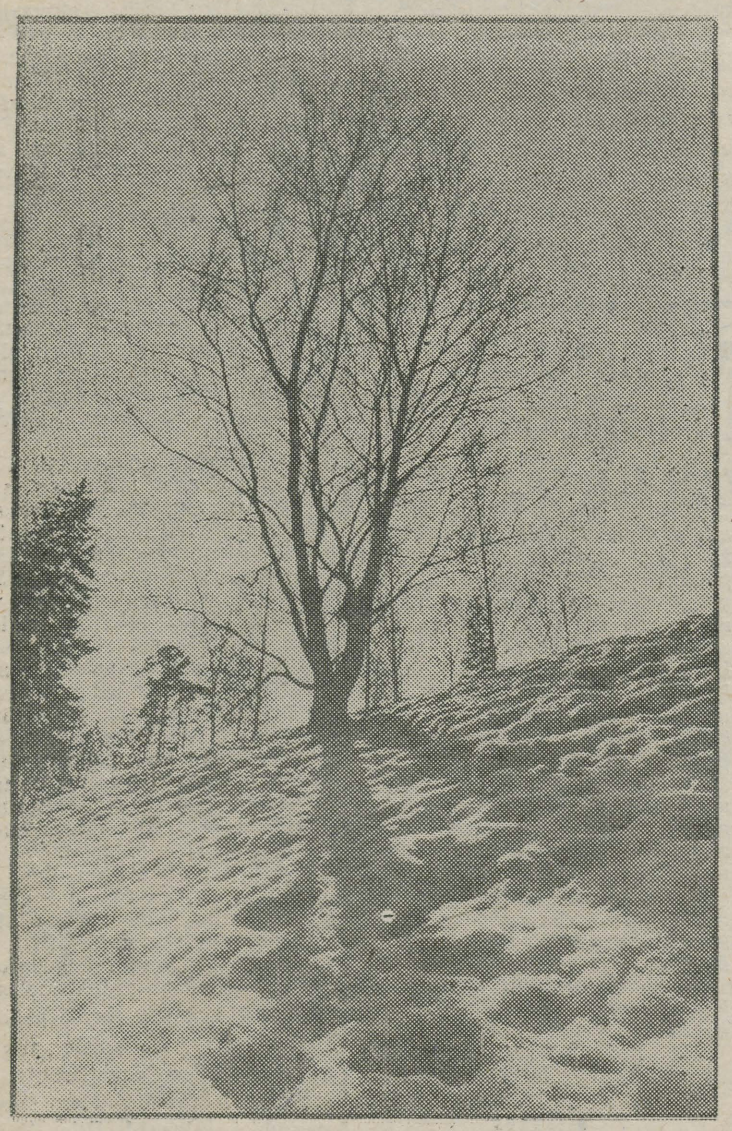

Oleks, tuleks, jääks see lumi! Saaks vaheajal ometi suusad alla!

MEELIS LOKI foto

Sten Karling

10. detsembril 1987 suri Stockholmis 81 aasta vanusena üks silmapaistvamaid rootsi kunstiteadlasi, endine Tartu ülikooli kunstiajaloo professor Sten Karling. Sündinud 1908, töötas ta pärast Göteborgi ülikooli lõpetamist samas dotsendina, 1933. aastal kutsuti aga Tartusse, kus töötas 1941. aastani. Õppetöö kõrval hakkas ta innukalt tegelema meie vanema kunsti uurimisega. Tema arvukatest töödest sel alal peaks esile tõstma järgmisi: «Narva» (1936), «Maarja kabel Oleviste kiriku juures» (1937), «Arent Passer» (1938), «Gotland ja Eesti keskaegne ehituskunst» (1939), «Riia toomkirik ja Kölni meister» (1941—1942), «Renessansi- ja barokkajastu puuskulptuur ja tisslerikunst Eestis» (1946), «Baltikum ja Rootsi» (1948), «Tallinn Rootsi ajal» (1971).

Karling tundis aga elavat huvi ka uuema aja eesti kunsti vastu ja on avaldanud selle kohta arvukaid kirjutusi, millest vahest kõige huvitavam on tema artikkel Wiiraltist (1954). Tema uurimused balti ja eesti kunsti kohta on aga ainult üks tema erakordselt viljaka loomingu tahkudest. Juba enne Eestisse tulekut, eriti aga pärast naasmist Rootsi, kus ta valiti Stockholmi ülikooli professoriks, on ta avaldanud palju uurimusi ka rootsi ja saksa kunsti kohta. Ta on ulatuslikult tegutsenud ka kunsti-, teatri-, kirjandus- ja filmikriitikuna. On õigusega märgitud, et tema õpetus Eestis oli teedrajav. Tema arvukatest õpilastest on tuntumad professor Armin Tuulse (hiljem tema kolleeg Stockholmi ülikoolis), Helmi Üprus, Villem Raam jt. Ka peale Eestist lahkumist oli tal tihe kontakt meie uurijatega nii kirja teel kui ka sagedastel Eesti-külastustel.

Meil on põhjust mõelda Karlingile tunnustuse ja sügava austusega.

VOLDEMAR VAGA

Jaan Kork

Tartu Riiklik Ülikool mälestab sügava kurbusega Tartu Rajooni RSN Täitevkomitee lugupeetud esimeest Jaan Korki ning meenutab tänutundes tema aastaid kestnud koostööd ülikooliga.

VENIA LEGENDI

28. jaanuaril kl. 15 toimub Tähe t. 4 aud. 016 geofüüsika kateedri dots. **Toomas Müürsepa** loeng teemal: «Röntgenograafiline faasianalüüs».

28. jaanuaril kl. 16 toimub Tähe t. 4 aud. 016 geofüüsika kateedri dots. kt. **Uldo Mölderi** loeng teemal: «Molekulide elektronstruktuuri kvantkeemilistest arvutustest».

27. jaanuaril kl. 10 ph. 138 esineb *venia legendi* loenguga vene keele metoodika kateedri dots. kt. **Kiira Allikmets** teemal «Dialoog elus ja tunnis».

28. jaanuaril kl. 10 ph. 127 esineb *venia legendi* loenguga vene keele metoodika kateedri dots. kt. **Helle Vissak** teemal «Vene keele grammatika õpetamise aktuaalseid probleeme koolis».

TRÜ Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 252. Tiraaž 3000. Maht 1 trükipoogen.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета. г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinegem!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komiteede ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 3 (1514) | Reede, 5. veebruar 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

VALVELOLEKU PIINA MAITSE,
teravus õpi ära.
Ihu ja hingega kaitse
vaimu metsikut sära.

Kui värv on seinte päält maas,
rahvas viinapoes nühib lette,
ole siis vähemalt klaas,
mis pannakse akende ette.

Pea vastu pimedad ööd,
mil vargad hiilivad sukis.
Kes aknasse rusika lööb,
saab verised sõrmenukid.

Kui mõni sind puruks pillub
ülbes viha- või valuhoos,
jäta siis meelde, et killud
vereside peab koos.

VIIVI LUIK
kogust «Rängast rõõmust»

Soome raamat 500

Tänavu saab soome raamat 500-aastaseks. Sündmust tähistab väärilselt kogu Soome, vastukajasid kohtab aga ka mitmel pool Nõukogude Liidus, Rootsis, Taanis, Saksa DVs jm.

Õige pea jõuavad juubelisündmused ka meie ülikooli. On ju Tartu ja Helsinki ülikoolid küllaltki tihedais sidemeis, nende raamatukogusidki ühendavad pikaajalised sõprus-, teadus- ja kultuurikontaktid.

Niisiis toimub teadusraamatukogu konverentsisaalis **teisipäeval, 9. veebruaril kl. 13 soome raamatu tähtsündmuse puhune ettekandekoosolek.** Põhiettekandega astub kuulaja ette soome raamatu suurepärane tundja, Helsinki ülikooli raamatukogu direktor prof. ESKO HÄKLI. Soome ja eesti raamatu ja raamatukogude seostest räägivad prof. Paul Alvre ja TRÜ raamatukogutöötajad.

Avatakse ka ulatuslik soome haruldase ja tänapäevase raamatu näitus.

URVE TÕNNOV

Tiit Lepmann pedagoogikakandidaadiks

Matemaatika õpetamise metoodika kateedri vanemõpetaja Tiit Lepmann kaitses läinud aasta viimase kuu algul kandidaadiväitekirja «Mõistete omandamine ja selle seos nende esitusmetoodikaga õpikus (7. klass)».

Pedagoogilis-psühholoogilistel ja statistilistel meetoditel põhinev uurimus annab üldpildi mõistete omandamisest, seda takistavatest teguritest — võõrkeelne või pikk termin, kaasalluvate mõistete rohkus jne. Pakutakse ka soovitusi õpikute lihtsustamiseks.

Väitekirja juhendas dots. J. Reimand, oponeerisid pedagoogikadoktor L. Fridman NSV Liidu PA Üld- ja Pedagoogilise Psühholoogia Instituudist, pedagoogikadoktor prof. I. Unt TRÜst ja pedagoogikakandidaat dots. S. Herman VÕTist.

Erifondist üldfondi

Teadusraamatukogus käib praegu pingeline töö seoses teatud osa trükiste üleandmisega üldfondi. Paraku on see töö küllaltki aeganõudev, sest tuleb ju trükised erihoiu osakonna arvelt kustutada, teisele üle anda, uuesti inventeerida, rekataloogida ning üldistes hoidlates vastavalt nõuetele paigutada. On loomulik, et vähestes eksemplarides säilinud kirjavara kasutamiseks ka üldlugemissaalides kehtestatakse teatud piirangud. Uudishimulugejate meelevalda antuna loetaks kultuuriväärtuslik raamat, ajaleht, ajakiri kiiresti ribadeks.

Kogu see aeganõudev ja järelemõtlemist nõudev töö ei takista aga erifondi kasutajate-lugejate teenindamist, mis toimub paralleelselt ülalnimetatud trükiste üleandmisega. Kasutamiskorras on uut niipalju, et nüüd on võimalik õppejõududel ja teadustöötajail, kellel teaduslik kraad või teaduslik kutse (dotsent, professor) kohe kasutada erifondi materjale (vastava diplomi või selle ärakirja esitamisel). Samad võimalused on ka kõikide loominguliste liitude liikmetel.

Ülejäänud töötajate, (ka üliõpilaste) puhul on erifondi materjalide kasutamise võimalused muutusteta. Üldpõhimõtteliselt tähendab see, et vastava kirjanduse kasutamine on võimalik kõikidel, kelle uurimistöö (ka kursuse või võistlustöö) jaoks on vastava kirjanduse lugemine vajalik.

Mälu, mõtlemisviis ja taassünd

PEETER OLESK

Selle inimese olukord, kes elab ajastul, mida iseloomustatakse renessanslikuna (see tähendab renessansina tüpoloogilises mõttes), on kahtlemata väga mitmemõtteline. Väljakujunenud väärtused hinnatakse tema jaoks, kuid ka tema enese läbi kogu aeg ümber nõnda, et päris kindel ei saa enam olla mitte milleski. Siit lähtekoht sotsiaalseks umbusuks, mida ei anna sugugi ainult rumaluse või vanameelsusega seletada. Sest näiteks ümberhindamine nõuab muuhulgas alati ka ju seniste arusaamade unustamist — ja kes võiks anda meile õiguse eeldada, et neid seniseid arusaamu ei tohigi olla või et neid saab maha kustutada ilma pikemata? Arusaamade erinevuse ning sellest sugeneva eruditsiooniide, nagu ka programmide konkurentsi loob paratamatult juba erineva ulatusega elukogemuste samaaegne olemasolu, mida käesoleva sajandi teisel poolel on suuresti mõjutanud see, et mitte kõik reaalselt eksisteerivad põlvkonnad ja alternatiivsed hoiakud pole saanud võrdselt avalduda. Mida rohkem on niisugused hoiakud kinnised ja enesesse tõmbunud, n.-ö. varjatud, seda jonnakamalt kinnistavad nad toda sisimat mälu, mis muudab vähemasti mõned senised arusaamad vägagi püsivaiks.

See ei ole hoopiski mitte üksnes ülimalt teoreetiline probleem, mis jääb meie olemise argiasjust kõrgilt kõrvale. Kuna taassünni mõistet on vaja nii selleks, et mõista ajalugu kui ka selleks, et mõista oma olevikku e. kaasaega, siis saab taassünni mehhanism pooled osad just meie tegudest ja mõtlemisviisist. Taassünd, see on juba nimetusegi järgi protsess, kus midagi varem olnut uuesti teadvustatakse ja käibele tuuakse. Üsna loomulik, et kellelegi on see kõik täiesti uus asi, millest ta vahetult pole võinud midagi teada ning mida tema kaldub — kogemus näitab nii — tõlgendama tõelise avastusena. Avastusena, mis laiendab tunnetuse piire ning toob esile põhimõtteliselt uut, avastusena selle sõna siiras tähenduses. Vanematele ajaloos osalejatele paistavad niisugused avastused aga tihtipeale vaid järelejõudmisena sellele tunnetustasandile, kus nad ise on juba olnud (ja võib-olla hoidunud oma uudistusi avastustena esitamast). Muidugi ei järgne siit, et eelkäijate kogemus ning selle kujundatud hinnangud on piisav(ad) loobumaks sama rada uuesti või lihtsalt omakorda ette võtmast, ent paraku leiab avastuste kordamine kas vahepeal välistatud käsitluste (taas)lubamisena või unustatud asjade meeldetuletamisena või sisuliselt samade asjade parafraseerimisena endale vastuvõetavamale kujule aset siiski kahtlaselt sageli.

(Järg 3. lk.)

*

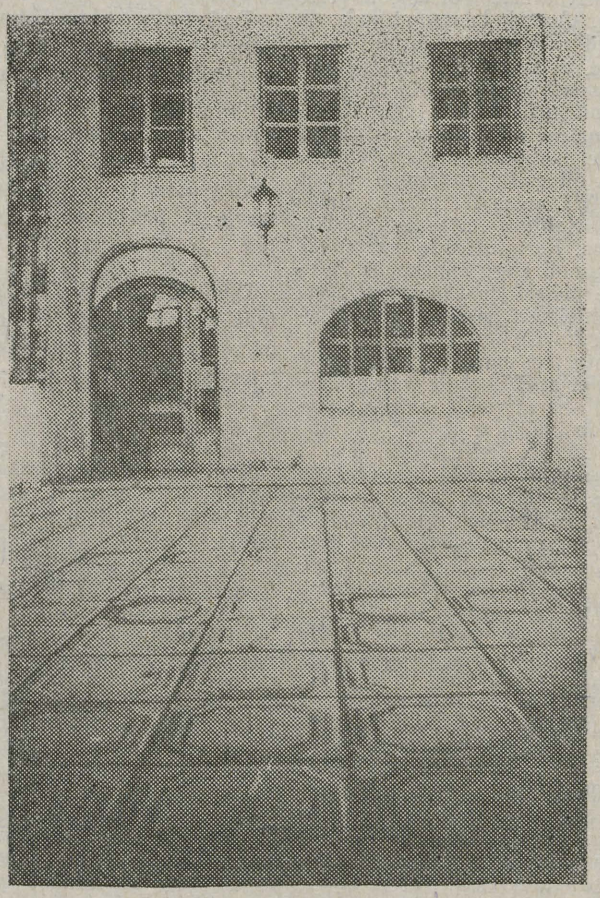

Ei tea enam, kuidas täpselt nimetati seda hoovi ja seda maja, aga «Littera» poeke on küll meelde jäänud. Sealt sai osta Vilniuse ülikooli oma väljaandeid, ka meeneid. Nii mitu korda, kui me edasi-tagasi tiirutasime hoonete ja 12 siseõue vahel, jäi meile ikka ette «Littera» poe vastas asuv viltukasvanud kask. Kui ilus seal võib olla kevadel!

Selle pildi andis meile kaasa Vilniuse ülikooli ajalehe fotograaf, ajakirjandusüliõpilane Gintaras Kudaba. Kolm päeva näitas toimetuse rahvas meile oma ülikooli, Vilniust, Trakaid ja Kaunast. Gintaraselt loodame veelgi pilte saada, seda enam et vaheajal jõudis ta ka meile külla tulla. Kui Leedumaa muljed settinud, kirjutavad ehk pressisekretärid ja toimetus reisist veidi lähemalt.

Kui üldse olla ...

Olemegi jälle koos! Natuke värskemad, natuke mõtlikumad, natuke paremad. Miks ma nii arvan? Igaüks vajab aja mahavõtmist, eriti niisugusel pingelisel sajandi lõpul. Ja mis seal salata, pingeid tekitame ka ise. Üksjagu inimesi tahab alati olla teistest natuke parem, targem, juhtivam, oma üleolekutunnet isegi varjamata. Kurb, kui seda märkad noorte juures. Mind on alati imestama pannud mõne hoolimatu suhtumine kaasüliõpilastesse juba selles, et üks nagu oleksk loodud teise üle valitsema. Sageli jõutakse probleemide lahtimõtestamise, põhjuste otsimise ja ärakaotamise asemel hoopis selleni, kelle sõna peab peale jääma, kelle tõde on viimse instantsi tõde.

Jäägu see targutus pealegi ebakonkreetseks. Niisugused arvamused on tekkinud üldistusena. Ma ei pea tõepoolest silmas ühtki üksikisikut. Siit oleks uuel semestril aga kohe kõigile lausa palve: ärgem hakakem ka oma kirjatükkides taga ajama iseenda lõplikku pealejäämist ega vastaspoolt solvama. Põhjendagem oma arvamusi mõistlikkuse piirides. Me kõik peaksime tekitama ühisrinde ja aitama asja parandada, ka oma ülikooli nimel. Kas ei kipu vahel ununema seegi, et me kõik Eestimaa haridustempli lapsed oleme?

* * *

Üheks meid siduvaks lüliks on ka seesama a j a l e h t, mis ei saagi olla ainult tegijate nägu, vaid sõltub suuresti kõigist. Vist rohkem kui kümme aastat ei ole toimetusse nii hulga kaastöid pakutud kui praegu. See teeb lehetegijatele palju rõõmu, aga samas seab meid ka raskuste ette. Toimetuse planeeritud teemasid ei jõuagi sageli ette võtta. Või kui jõuame, siis ei jätku enam jõudu ega ruumi otste kokkutõmbamiseks.

Kuigi parteikomitee on vastu võtnud otsuse vahetevahel 6-leheküljelise «TRÜ» väljaandmise kohta, sõltume siiski trükikoja võimalustest ja vastutulelikkusest. Ja nagu olete tähele pannud, on mõned suuremad lehed ilmunud. See aga ei lahenda meie meelest olukorda. TRÜ on lihtsalt paisunud väga suureks, siin toimub juba ilmatu palju sündmusi. Ilmselt vajab ülikool tulevikus oma infokeskust koos infolehe või -bülletääniga, mis võtaks enda kanda korraliku eel- ja järelinfo. Praegu jääb toimetusel selleks lihtsalt aega ja jõudu vajaka. See aga ei tähenda, et me uudistest ei hooliks. Andke meile ikka kõigest varakult teada! Samuti palume ära saata järgmises lehes ilmuv ankeedinatuke.

Nagu lugeja juba märganud on, hakkasime üliõpilaste tungival soovil avaldama kuivade juubelilugude asemel vaid õnnitlusridu ja fotot. Loomulikult ei välista see eakamatest ja autoriteetsematest juubilaridest huvitavaid intervjuusid või portree- või probleemlugusid.

Natuke hüplev see pöördumine tuli, kuid mõnedki soovid said südamelt jälle ära öeldud. Tahaks väga, et need järgnevad viis kuud teeksid meile üheskoos selgemaks omavalitsuse, üliõpilasliidu, et läbi looduskaitseringi 30. juubeliaasta jõuaksime lähemale oma keskkonnale, et suvel Vilniuses toimuv «Gaudeamus» oleks tõeline üliõpilaslaulupidu, et... kui üldse olla siin ilmas ja ülikoolis, siis olla nii, et minust jääks siia ainult minu parem osa.

VARJE SOOTAK

21 mitterahuldavat keemias,

lisaks sellele kolm mitteilmunut, ja nii saigi bioloogide II kursuse orgaanilise keemia õppeedukuse näitajaks 54%. Tudengid bussis rääkisid, et «vanamees on hulluks läinud» ning dekaan oma pöördumises ülikooli juhtkonna poole arvas umbes sama, ehkki veidi teises vormis.

Küllap ma natuke segane olingi, arvates, et me nüüd tõepoolest perestroikat teeme. Paraku pidin tõdema, et isegi ühiskonna haritum osa ei lähe sugugi nii kähku uuega kaasa. Probleemid, millest rääkida tahan, on vanad. Kui need oleksid dekaani või kellegi teisega ainuisikuliselt sirgeks räägitavad, ei kasutaks ma avalikku pöördumist.

* * *

● **LUBATAGU MUL ALUSTADA OMAPOOLSEST.** Õpetan bioloogidele orgaanilist keemiat juba 12 aastat. Tean, et see õppeaine on üsna raske ning olen üliõpilastele seda asjaolu väsimatult korranud. Eriti olen nii toiminud pärast seda, kui üks läbikukkunud neiu mulle kord pihtis: «Oleksin ma ometi teadnud, et see orgaaniline keemia nii raske on, oleksin vist küll varem õppima hakanud!» Peale selle olen veendunud enda ja teiste kogemuse põhjal, et orgaaniline keemia on täiesti rahuldavalt omandatav üpris mõõduka jõukuluga siis, kui temaga tegelda võimalikult pidevalt pikema aja vältel, näiteks semestri jooksul. Eksamieelsete päevadega on see töö jõukohane vaid silmapaistvate vaimuannetega inimesele ning sedagi mitte päris kindlate tulemustega. Ka seda olen püüdnud korrata neile, kes on nõustunud mind ära kuulama, s.t. loengule tulnud.

Et ka valmis vaimuga inimesel liha nõrgaks võib jääda, püüdsin omal ajal abistavaid stiimuleid luua. Kontrolltöödega kujunes nõnda, et tudengid eelistasid varsti neid mitte kirjutada. Ja tõepoolest, kui õppeplaan seda ette ei näe, pole alust kedagi sundida. Kui hakkasin kontrolltööde tulemuste põhjal, kuigi see päris seaduslik polnud, eksamineerimata «viisi» ning osalt ka «neljasid» välja panema, tekkis küll elavnemine, kuid samal ajal vallandus selline spikerdamise buum, et pidin kiiresti loobuma niisugusest süsteemist. Omalt poolt veel. Olen tööprogrammi püüdnud võimalust mööda puhastada kõigest bioloogile mittevajalikust. Kuna õpetan ka biokeemiat (keemikutele), tean rõhutada neid osi, mida vajatakse selleks, et järgneval semestril toime tulla märksa raskema biokeemiaga. Möödunud kevadel kutsusin kokku bioloogidele keemiat ja biokeemiat õpetavad kolleegid ühise laua taha. See oli kasulik jutuajamine ning näib, et nüüd oskame veidi paremini üksteise vajadusi arvestada.

* * *

● **NIISIIS, TAGASIVAATES TEKIB TUNNE, NAGU OLEKS PÜÜTUD MIDAGI TEHA. MILLISED ON TULEMUSED?**

Alates 1980/81. õppeaastast kuni 1986/87. õppeaastani oli esimese eksamiringi tulemuseks neljade-viite protsent erinevatel aastatel 41—71, keskmine aga 52%. Järeleksami tulemusena on see alati kasvanud (s.t., pärast esimest ehmatust on osutunud võimalikuks aine isegi hästi või väga hästi ära õppida!). Mitterahuldavate osa (mitteilmunuid arvestamata) oli 17—37%, kuid keskmiselt 26%. Kuigi eri aastate lennud erinevad, ega ole minagi alati täpselt ühesugune, on viimane näitaja üllataval kombel vastavuses loengutelt puudujate keskmise arvuga.

Viimase sessiooni tulemused, mida keskmiste arvutamisel kasutatud ei ole, annavad 43% häid ja väga häid ning 43% mitterahuldavaid, olles seega halvemad kui varem. Kindlasti mõjus siin perestroika — nii ausalt pole ma varem hinnata suutnud. Kuigi olen alati püüdnud sõltumatu olla, luges stagnatsiooniaegne õppeprorektori jt. surve siiski midagi! Kuid lisaks pean üllatusega tõdema, et ka tänavu kehtib korrelatsioon loengutelt puudumisega — umbes selline osa kursusest oligi peaaegu alati kadunud. Võib-olla oli loengute väiksem külastatavus samuti seotud perestroikaga ning väljendas lihtsalt hinnangut loengute kvaliteedile? Kahjuks ei saa mina selle üle otsustada. Seda saab teha, ning peaks tingimata tegema teaduskonna metoodikakomisjon. Ühte võin aga küll järeldada: iseseisev töö üksi (kui seda muidugi tehti!) siiski ei suutnud loenguid asendada.

● **NÜÜD TEISEST POOLEST.** Tüdimuseni rõhutasin pideva iseseisva töö vajadust ning andsin selleks ka nõu. Tüdimuseni käisin peale, et nõutaks konsultatsioone. Novembris siis palutigi. Ilmus seitse neiut (13% kursusest), kes sisuliselt seda õieti ei vajanudki. Niipalju kui mäletan, tegid nad kõik eksami suurepäraselt. Rohkem konsultatsioone, peale ühe eksamieelse, ei vajatud.

Olen alati palunud üliõpilasi, et nad juhiksid tähelepanu mistahes puudustele minu loengutes, kas vahetult või, näiteks, kursusejuhendaja kaudu. Ei mingeid vastuseid. Mitmel aastal püüdsin vaevaga kontakti saada kursusejuhendajaga. Peale ebamääraste õlakehituste ei midagi. Viimasel aastal ei püüdnudki enam.

Ja lõpuks kurtis möödunud semestril ülikooli lehes üks juhtiv bioloog, et vaeseid bioloogiatudengeid sunnitakse õppima keemiat, NLKP ajalugu ja muud, mistõttu nad ei saagi tegelda erialaga. Ja mina, lihtsameelne, arvasin, et tänapäeva bioloogiaharidusse kuuluvad keemia ja füüsika nõnda enesestmõistetavalt, nagu seda on keemiahariduse jaoks füüsika ja matemaatika! Ühte arvan aga siiski teadvat — tänapäeva biokeemia pole enam pelgalt uriini analüüs nagu ta oli selle kirjamehe õpiaastail, ning kaasaegse biokeemia õppimine orgaanilist keemiat tundmata on minu arvates absurd.

* * *

Niisiis, mulle tundub, et tekkinud konfliktis on teatud määral süüdi bioloogiaosakonna üldine hoiak keemia suhtes. Meid, keemikuid, puudutab see hoiak ainult sedavõrd, kuivõrd püüame teha oma tööd enam-vähem korralikult. Meie töö aluseks on teaduskonna tellimus, mis on formuleeritud õppeplaanide ning programmidega. Teaduskonna asi oleks neid korrigeerida sellisteks, et nad teaduskonda rahuldaksid. Kui keemiat ei peeta vajalikuks, võiks ta hoopis ära jätta või tuleks teda radikaalselt kärpida (botaanikutel näiteks ei lähe tarvis ka anatoomiat!). Mis oleks minu jaoks lihtsam ja meeldivam, kui rääkida semestri vältel huvitavaid lugusid orgaanilise keemia maailmast ning eksamil sisse kirjutada ainult häid ja väga häid. Seni aga, kui selliseid reforme pole veel läbi viidud, on teaduskonna poolt üliõpilaste suhtes vastutustundetu sisendada neile, et bioloogia on eeskätt taimekeste korjamine ning linnukeste vaatlemine, keemia aga on aine, mis tuleb muuseas ära teha. Kahjuks ei ole ta praegusel kujul muuseas ära tehtav, seda aga taipavad noored alles siis, kui aeg on läbi ning eksam ukse ees.

Tahaksin südamele panna kõigile bioloogidele, kes oma osakonda koolides propageerivad, nooremaid kursuseid juhendavad, sissejuhatust erialasse loevad — ärge unustage noortele meelde tuletamast, et ülikoolis tuleb neil tegemist **mitme keemiadistsipliiniga.** See on vähemalt praegu möödapääsmatu ning meie ajastu keskkoolist tulnule üpris raske asi.

Teiseks. Oleksin väga tänulik, kui teaduskonna dekanaat, metoodikakomisjon ja muud instantsid **uuriksid üliõpilaste arvamust orgaanilise keemia (ka teiste keemiate!) õpetamise kohta** ning võimaldaksid mingisugusegi tagasisideme peale eksamihinnete. Võidakse muidugi väita, et eksamivastused ongi tagasiside. Paraku ei ole, sest aastast aastasse saan tagasi terve vastuste spektri alates košmaarsetest lollustest kuni vastusteni, mis isegi keemiatudengi puhul teeksid tõsist heameelt. Kuidas aga jõuda selleni, et spektri esimene ots ära kustuks?

Lõpuks, on vist vaieldamatu, et iseseisev töö semestri vältel on möödapääsmatult vajalik. Teaduskonnal tasuks ehk kaaluda, **kas mitte asendada osa orgaanilise keemia praktikumitunde seminaridega.** Siis võiks isegi loengutunde vähendada. Võiks ka midagi hoopis radikaalsemat välja mõelda. Kuigi ülikooli autonoomia on alles unistus, võiks praegu, perestroika ajastul, siiski julgemalt ümber käia õppeplaanide ning programmidega, muutes neid vastavalt tegelikele vajadustele. Mitmepoolse loova lähenemisega õnnestuks ehk asju muuta selliselt, et tänavune halenaljakas lugu ei korduks järgmisel õppeaastal, pedagoogiline osakond ei ähvardaks tühjaks jääda ning rahvusliku bioloogiakaadri tase siiski ei jääks suurt alla maailmastandardile.

ANTS TUULMETS,
orgaanilise keemia
kateedri prof.

Kas avarii või „planeeritud üritus"?

22. jaanuari «TRÜ» kolmandalt leheküljelt võis lugeda T. Ilometsa väga emotsionaalselt mõjuvat artiklit Vanemuise t. õppehoones toimunud avariist. Inimestel, kes otseselt või kaudselt on tegevad ülikooli tehnovõrkude ekspluateerimisega, tekkis artiklit lugedes ja seda arutades aga terve rida küsimusi, kusjuures võib kindlalt väita, et nende lugupidamine T. Ilometsa suhtes seejuures oluliselt kahanes. Miks siis nii? Ilmselt eelkõige seetõttu, et avarii kohta esitatud andmed olid valdavalt ebatäpsed ning mitmed hinnangud olid antud äärmiselt subjektiivselt, võib öelda isegi, et lausa pahatahtlikult.

Artiklit lugedes jääb mulje, et kui TRÜ-s juhtub mingi avarii, siis ei tea keegi, mida teha. Selgituseks olgu öeldud, et TRÜ-s on välja töötatud kindel süsteem, kuidas leida abi keskkütte-, vee- ja elektriavariide puhul. Need juhendid on välja jagatud kõikidele komandantidele ja hoonete valvuritele.

Vanemuise 46 hoone valvur tegutses 2. jaanuaril soovituste kohaselt. Tegi küllaltki vara hommikul, kella viie ajal ringkäigu hoones ja avastas soojavee läbijooksu esimesel korrusel. Vastavalt juhendile helistas ta TRÜ garaaži valvurile, kellel on sellisel juhul ülesanne minna vastava rajooni hooldussanitaartehniku sm. Kinguste juurde koju. Seda garaaži valvur tegigi ja sanitaartehnik jõudis kohale kella kaheksaks. Kolm tundi avarii avastamisest kuni abi saamiseni ei ole pikk aeg, arvestades teate edasiandmist läbi mitme inimese ja jalgsikäimist. Kahjuks pole TRÜ-l nii palju sanitaartehnikuid, et saaks organiseerida ööpäevase valvebrigaadide töö.

Minule teatati 2. jaanuari hommikul tekkinud avariist ja keskkütte peasiibrite sulgemisest. Kuna esimene tööpäev oleks olnud alles 4. jaanuar, organiseerisin kohe toruaugu sulgemise metallklambriga, mis võimaldas kütte uuesti avada juba 2. jaanuaril. 4. jaanuaril keevitati tekkinud 1 cm läbimõõduga auk ja klamber kõrvaldati. (Artiklis väideti, et see on seal tänase päevani.) Vanemuise 46 pööningul kontrolliti kõik keskküttetorud ja need osutusid korralikeks, ilma märkimisväärsete korrosiooni tunnusteta. Avarii tekitanud auk oli tekkinud metallist toruriputi alla.

Väide, et nimetatud magistraaltoru kubiseb klambritest, on vale. Seal pole neid seni ühtegi. Klamberparandusi on soojatorustiku haruliinidel. Viimatinimetatud torustikuosa oli ehitusjaoskonnal kavas võtta 1987. aasta III kvartali tööde plaani. Kahjuks ei saanud seda aga teha. Keevitustööde tegemiseks oleks tulnud kogu õppehoone katusealune puhastada saepurust. Seda tööd tahtsime teha suvemaleva jõududega, kuid nagu teada, ei ilmunud ehitusjaoskonda registreerunud suvemalevlased kohale ning seetõttu tuli harutorustike väljavahetamine edasi lükata.

Selle avariiga, eriti tekkinud kahjudega seotult kerkib üles veel üks küsimus — miks hoitakse meil väga väärtuslikke, eelkõige ajaloolise väärtusega raamatuid ja teisi esemeid allüksustes, kus hoidmistingimused on kaugel normaalsetest. Ilmselt peaks juhtunu panema mõtlema allüksuste juhte nimetatud varade paigutamiseks teadusraamatukokku või edaspidi ka ajaloomuuseumi fondihoidlaisse.

See artikkel pole mõeldud Vanemuise t. õppehoones toimunud avarii olematuks tegemiseks. Nende eest pole ülikooli 170 tuhat ruutmeetrit ruume ilmselt kunagi täielikult kaitstud. Mõeldud on see eelkõige soovituseks sm. Ilometsale ja ka «TRÜ» toimetusele, et enne artikli kirjutamist ja avaldamist tuleks selgeks teha tegelik olukord. Mis puutub tekkinud kahjude suurusesse, siis selle teeb kindlaks vastav komisjon.

Lõpetada tahaks T. Ilometsa stiilis — suuremat vastutustundetust kui artikli «Kuum vesi uputas geograafiaosakonna raamatukogu» kirjutamisel, ei oskagi nagu ette kujutada.

AVO ARRO,
TRÜ peainsener

*

Toimetuselt. Eelmises lehes ilmunud toimetuskolleegiumi liikme dots. Tullio Ilometsa artikkel «Kuum vesi uputas geograafiaosakonna raamatukogu...» ei äratanud meis tõesti kahtlust faktide ebatäpsuses. On ju tänu tema algatusele ja torkimisele ülikoolis paljud asjad korda aetud.

Uputus tekkis. Valvur seda peatada ei osanud, abi ei saanud linna soojussõlmest, miilitsast ega tuletõrjest, see peatati alles kell 8 (T. Ilometsa järgi).

Juhendi järgi valvur ei peakski midagi kinni keerata oskama, vaid helistama ja ootama. Kolm tundi selleks ei ole pikk aeg (A. Arro järgi).

Vist oleks faktide selgemaks saamise nimel olnud mõttekas taastrükkida T. Ilometsa lugu. Kes tahab selgust saada, vaadaku eelmisest lehest üle.

Toimetuseski ollakse alati seda meelt, et faktid olgu täpsed. Kahtlust äratavaid andmeid kontrollime.

Ei ole meil õigus ka TRÜ kollektiivi liiget keelata kirjutamast ning oma arvamust avaldamast. Tahaks väga loota, et hädade puhul nähakse alati seda, kuidas asjad kiiresti korda saaksid. Ka selle kurva loo juurde on vaja veel tagasi tulla: kui suur oli kahju, kuidas rikutud väärtusi taastatakse (kas neid õppe- ja tööruumides ülikoolis hoida ei võigi), suvemaleva abi ja mis peamine — kuidas niisuguseid uputusi edaspidi ära hoida.

*

Mäng kui teaduse ja kunsti süntees

Kunst ja teadus põhinevad mõlemad intuitsioonil ja fantaasial. Teadus on kunstile ette heitnud intuitsiooni ja fantaasia üleküllust, samal ajal tunneb ta viimasel ajal neist puudust.

Loodusteadustes on tähelepandav fakt, et paljud teaduslikud uurimused saavad ajendi just kunstniku nägemusest loodusele (näiteks J. G. Granö fenoloogilised uurimused). Sama võib öelda ühiskonnateaduste kohta, mille paljud probleemid teadvustuvad tänu kirjandusele.

Siit järeldus: kunstnik (vaatleja) käib maailma tunnetamise protsessis tihti teadusest ees, aidates teadlasel (juurdlejal) teadvustada mitmeid valgeid laike inimese maailmapildis.

Teadus on seni oma saavutusi püüdnud edasi anda oma eriala keele ja kõrge abstraktsiooniastmega jooniste abil, tabelite, valemite kujul. Kuna aga viimased on enamasti teistele inimestele (teadlastele ja kunstnikele) arusaamatud, siis on väga palju teadusi sattunud isolatsiooni. Pole suudetud tõestada enda vajalikkust ühiskonnale ega kindlustada teadmiste kohalejõudmist neid vajavatele inimestele.

Siit probleem — kuidas anda teadmisi edasi:

a) õppijatele, et kindlustada teadmiste järjepidevust;

b) kogu ühiskonnale, et kindlustada maailmapildi avardumine ning praktilise tegevuse teadvustatud jätkamine. Osalt on probleemi tekkimises süüdi loomulikult ka valed eesmärgi püstitused ning reaalsest tegelikkusest irdumine uurimistöödes.

Siin tulebki appi 1) mäng kui tegevuse organiseerimise printsiip ja 2) kunstiliste väljendusvahendite kasutamine teadmiste edasiandmisel.

Mänguline pole mitte probleem või situatsioon, mida lahendada püütakse, vaid õhkkond, mille loomine vajab vastavaid kogemusi. Mängulisuse printsiibile on allutatud ka rühmatöö meetod probleemi arutelul. On võimalik luua olukord, kus tekib rühmadevahelise võistluse moment. See stimuleerib nii uudsete ideede kui ka uute väljendusvahendite otsingule. Suhtumine neisse ja tunnustus saadakse üldistungil, kõigi «mängurite» ühisarutelul.

Rühmatöö efektiivsus põhineb lumepalliefektil ja «palli» küljest langevate «räitsakate» (kõrvalideede) ärakasutamise võimalusel. Õhkkonna loob ka mänguline, fantaseeritud ettekujutus tulevikust, mille poole püüeldakse.

Seega leiab aset kunsti ja teaduse süntees, mis soodustab info vastuvõttu «mängurite» arutellu kaasahaaramise teel. Nii on leitud moodus kunsti ja teaduse dialektilise vastuolu lahendamiseks.

Rühmatöö mõttetalgute vormis aitab kaasa motivatsiooni kujunemisele. Põhjendus on siin järgmine. Vajadust kui vastuolu olemasoleva (reaalse) ja soovitava vahel ei teki, kui ei omata infot soovitava olukorra positiivsetest momentidest. Viimaseid võibki nimetada motiivideks, mis laias laastus võib jagada egoistlikeks ja altruistlikeks. Edaspidi tekib juba huvi vastuolu lahendamise (vajaduse rahuldamise) võimaluste vastu, s. o. uue info vajadus. Sellel etapil kerkib uus probleem: kuidas leida süntees egoistlike ja altruistlike motiivide vahel? Siin rakendubki marksistlik põhimõte «igaühe vaba areng on kõigi vaba arengu tingimus». Kuidas seda sünteesi saavutada tegelikus elus, see jäägu juba järgmise artikli küsimuseks.

RAINER JAANSOO

Mälu, mõtlemisviis ja taassünd

(Algus 1. lk.)

Olgu, pseudoavastused ei loo renessanssi, vaid pigemini pelgalt tarbivad seda. Mis omakorda ei tee jälle olematuks taas seda, et osa vaieldamatuid avastusi mineviku suhtes sünnib siiski mitte kõikidele ühisest teadmatusest, vaid just generatsioonilisest rumalusest, oma rumaluse ületamisena. Mälus küll informatsiooni talletav, aga seda kiivalt ainult enesele hoidev skeptitsism võib ju avastamishuvi imekergesti pärssida... Ent olulisem kui see, kes esimesena avastuse teeb, on käesoleval juhul see, et taassünnile viivad avastused sünnivad kord mälu kiuste, kord tema õnnistusel. Esimesel juhul siis, kui mälu on õpetanud käituma konventsioonide kohaselt ja progress seisneb nende konventsioonide murdmises, teisel juhul siis, kui mälu juhib tagasi vahepeal tajutavalt katkenud järjepidevuse juurde.

Muidugi on eeltoodud käsitlus ikkagi väga lihtsustav. Taassünniprotsessist on siin esile toodud üksnes tema konfliktsus indiviidide ning sotsiaalse mälu suhtes. Täiesti on jäänud kõrvale see, missuguste sotsiaal-majanduslike tegurite toimel üldine vaimne elavnemine, vaimse potentsiaali ühiskondlik kumulatsioon sünnib ja kui sügavale see ulatub (või laiali hargneb). Nagu seegi, kuidas kultuuri taassünd tähendab mineviku mõnede väärtuste rõhutamise kõrval või isegi enne seda ka ajastu enda jõudmist niisugusele tasandile, mis vastab olnust saadud ideaalile ning teeb nõnda tasa vahepealse mõeldava tagasilanguse.

Tillukeseks kompensatsiooniks nii ulatuslike lihtsustuste eest olgu kergemini kättesaadavast kirjandusest viidatud Voroneži ülikooli professori A. Kravetsi artiklile «Teadusliku mõtlemise stiil» ajakirja «Priroda» tänavuse aasta jaanuarinumbris (lk. 26—33), mis käsitleb, ehkki väga põgusalt, esmajoones just renessansiepohhile tunnuslikke «intellektuaalseid traditsioone». Kuigi artikli autori järgi on selliseid «kõigest» neli (teoloogilis-skolastiline, humanistlik, pragmaatiliselt universalistlik ja hermetistlik), nõuab nende neljagi sisu avamine suuri jõupingutusi. Et see artikkel ei ole aga üldsegi mitte viimane sõna asja kohta, nähtub ühelt poolt näiteks NSVL TA ajakirjas «Loodusteaduse ja Tehnika Ajaloo küsimused» mullu ilmuma hakanud rubriigist «Nõukogude medievistika ja teadusloo probleemid» ning teiselt poolt samuti mullu Moskvas avaldatud V. Kirsanovi monograafiast «Teaduslik revolutsioon XVII sajandil».

Vaevalt aga leiab viidatud töödest vastuse kolmele järgmisele küsimusele, mis on olulised juba pigem *historismi* ja *humanismi* kui ajaloolise renessansi mõistmiseks. Need on: 1) kuidas loob mälu (sh. see mälu, mis toimib läbi traditsiooni) toimunust niisuguse müüdile sarnaneva kujutluse, mis on meile kaugelt tähtsam ning määravam kui objektiivselt toimunu; 2) millest lähtub kummati selliste kujutluste õiendamine ja kui põhjalik see saab olla ning 3) kui rikkalikult lubab aeg simultaanselt alternatiivseid mõtlemisviise ja kes/mis selle aja nimel konkreetselt tegutseb.

PEETER OLESK

AKSEL HAAV—60

Eksperimentaalfüüsika kateedri dotsent Aksel Haav saab 8. veebruaril 60-aastaseks.

Soovime jaksu ja edu edaspidiseks!

Kolleegid

KATE BUSH

Kate Bush *on sündinud 30. juulil 1958. a. Bexleyheath/Kentis arsti perekonnas, kasvades seega küllalt turvalistes materiaalsetes oludes. See kõik võimaldas tal aga juba varajases lapsepõlves alustada tegelemist muusikaga. Esimene instrument, mille mängu põhisaladused K. Bush selgeks õppis, oli vioola e. altviiul. Hiljem lisandus sellele veel ka klaver. 16 aasta vanusena arvas tulevane* rocklauljatar *oma teadmised küllaldaseks, et üldhariduslikust koolist lahkuda. Kuid seda hoopiski mitte selleks, et pühenduda nüüdsest jäägitult* rockstaari *tulevikule, vaid hoopis selleks, et minna õppima tuntud Inglise miimi Lindsay Kempi käe alla tantsu- ning pantomiimitehnikat. Sellel perioodil hakkas Kate Bush ka endisest enam tähelepanu pöörama laulude komponeerimisele, mille põhilised meloodia- ja harmooniaelemendid leidis ta klaveril improviseerides.*

Pöördepunktiks Kate Bushi tulevase lauljakarjääri jaoks sai tutvumine ühe perekonnatuttava vahendusel «Pink Floydi» kitarristi David Gilmouriga. Viimane märkas otsekohe kasvult üsna väikese K. Bushi ebatavaliselt suurt hääleulatust, samuti tema vokaali spetsiifilist sisendusjõudu ning omanäolist intonatsiooni. Gilmour finantseeriski üsna pea pärast seda K. Bushi esimesed proovi- ehk nn. demo-*lindistused. Ka tutvustas ta noort lauljatari firma EMI talendiotsijatele. Kontsern ilmutaski huvi koostööks tulevase võimaliku staariga, kuid sellest hoolimata kulus tervelt 3 aastat, enne kui ilmus Kate Bushi esimene kauamängiv.*

1978. aastaks *oli siiski ava-LP «THE KICK INSIDE» valmis. Ning nüüd järgnes juba üsna pea ka teine — «LIONHEART». Arranžeerija ja produtsendi rollis oli nende tegemisel Andrew Powell, mees, kes samal ajal hoolitses ka näiteks «The Alan Parsons Project'i» orkestriseadete eest. Taustbändina olid nendel plaatidel K. Bushi toetamas gruppide «Cockney Rebel» ja «Pilot» liikmed.*

Kommertsedugi ei jäänud tulemata — reklaamisingel «WUTHERING HEIGHTS» püsis tervelt 4 nädalat Inglismaa edetabelite esiotsas. Selle kõige lõpptulemuseks oli see, et Kate Bush valiti Briti kriitikute poolt aasta rockavastuseks!

Juba esimesel, eespool nimetatud singlil suutis tol ajal alles algaja lauljatar avada märgatavalt oma eripära ning muusikalisi võimeid. Tema lugude puhul on määravaim meloodia, milles pole raske aimata folkloorset algupära. Täpselt samuti väärib tähelepanu Kate Bushi loomingu modernselt vaba instrumentaliseering.

Nagu paljude teistegi puhul, nii sai ka K. Bush algimpulsi oma esimese LP sissemängimiseks kirjandusteosest. Nimelt kannab algupäraselt pealkirja «Wuthering Heights» eelmise sajandi ühe loetuima sentimentalisti Emily Brontë romaan. Tänu Kate Bushi singli tohutule edule elas ka see teos üle uue kirjastamis- ning lugemisbuumi. Vastavat lugu ennast aga ei ilmesta mitte niivõrd inimlike tunnete tagaõhkamine, kuivõrd reaalsete olude ja fantastiliste elementide sujuv ühtesulamine.

Üldiselt võibki pidada selleks, mis aitas Kate Bushi muusikal tolle perioodi tõsisema rocki *maskuliinses maailmas esile tõusta, just meheliku otsustuskindluse asendamist naiseliku sarmi ning mingi tabamatu piduliku intiimsusega.*

*Kate Bush on alati tuntud olnud ka oma üpris atraktiivsete lava*show*'de poolest. Keeruliste liikumiskujundite ning raskete vokaalpartiide kokkusobitamiseks lasi ta koguni mikrofoni oma riietesse õmmelda. Kuid kui ta 1981. a. hakkas kontsertturneesid läbi viima kahe tantsija ja mustkunstniku abiga, läks asi ka kõige liberaalsemate kriitikute meelest liiale — sellise visuaalne efekt takistas juba liialt kontsentreerumist muusikale ja tekstile.*

1980. a. LP «NEVER FOR EVER» lindistamisel vahetas lauljanna klaveri korraga süntesaatori ja rütmimasina vastu. Ja kuigi nimetatud plaadil leiduvad sellised tõsiselt eksperimenteerivad lood (omaenda sõnutsi kuulavat K. Bush vabal ajal üksnes klassikalist muusikat) nagu «Violin» ning «Delius», ei saa ometigi märkimata jätta ilmse edetabelisuunitlusega laule «Babooshka», «Army Dreamers» jt.

1982. a. möödus Kate Bushi jaoks peaaegu ainult stuudios oma uue LP «THE DREAMING» kallal töötades. Saanud tuntavaid mõjutusi Roy Harperilt ja Peter Gabrielilt, proovis ta seal kõike uutmoodi ning «seda kõike saab ju veelgi paremini» *teha. Sisuliselt tähendas see, et endine ühiskondlik asendati nüüd isiklikuga, meloodia* soundiefektidega, *folkloorsed sugemed kadusid hoopis...*

Ilmselt tunnetas Kate Bush ka ise oma ummikusse jooksmist sellel teel, sest 1985. a. oli ta jälle seal, kust alustaski. Ning LP-l «HOUNDS OF LOVE» lööb tema talent jälle täiel määral särama. Kuigi ka sellelt plaadilt leidus üks hitparade*—kõlbulik lugu («Running Up That Hill»), ei suuda see ometi varjutada LP B-poolt katva seitsmeosalise laulutsükli, nn. Üheksanda laine võlu. Viimane on mõtteline tervik, mis lühidalt edasi antuna sisaldab endas järgmise sümbolistliku kujundi:* Öisel merel on keegi üle laeva parda kukkunud. Tema appihüüdeid ei märka aga keegi. Terve öö võitleb vees olija lainetega. Mida nõrgemaks ta jääb ning mida lähemale tuleb tema jaoks elu ja surma piir, seda selgemalt hakkavad talle heiastuma mitmesugused minevikupildid. Lõpuks omandavad need konkreetse inimese kuju, kes siis temaga räägib. Mis on see jõud, mis teda veel vee peal hoiab? Uppuja hakkab püüdma oma «Mina» väärtust leida. Kas näeb ta veel kunagi hommikutaevast ja päikest? Kuid kas saab see pääsemiseks!?

Laiema kuulajaskonna jaoks aga kujunes Kate Bushi seni viimaseks suuremaks tähelennuks tema esinemine Peter Gabrieli duetipartnerina. P. Gabrieli 1986. a. LP-l «So» laulus «Don't Give Up».

KAJ WESTERLUND

Raamatuoksjon

Filoloogiateaduskonna ÜTÜ ringide eestvõttel ja kirjandusteater «Valhalla» kaasabil on märtsikuu keskpaiku kavas ülikoolis korraldada raamatuoksjon, millest laekuv summa läheks Kultuurifondi — sihtannetusena ENSV Kirjastuskomiteele sõnaraamatute väljaandmisel kujunenud olukorra kardinaalseks muutmiseks.

Ei ole vist tarvidust pikemalt kõnelda sõnaraamatute tähtsusest rahvuskultuurile, väikese rahva omale eriti. Sõnaraamatud on meie filoloogilise, terve sõnakultuuri nurgakiviks, kakskeelsed sõnaraamatud aknaks maailmakultuuri. Nende kirjastamisel tekkinud katastroofiline olukord on tõsiseks hoobiks tervele meie vaimuelule.

Tundub, et Eesti kirjastustegevust juhtima seatud isikud ei anna, vaatamata korduvatele tähelepanujuhtimistele, endale ikka veel selgelt aru situatsiooni tõsidusest, kogu kirjastussüsteemi suhtumine meie väheste leksikograafide sageli lausa herakleslikku töösse on solvavalt alaväärsustav. Sõnaraamatud on kirjastusele ja trükikodadele mingi kolmandajärguline kraam, millega tegeldakse siis, kui muudest töödest aega üle jääb. Sõnaraamatute kirjastamistsükli pikkus ületab kõik mõeldavad piirid — käsikiri saab raamatuks reeglina mitte vähem kui 5—7 aastaga. Lausa skandaalne ja ebaeetiline olukord on kujunenud Johannes Silveti põhjalikult ümbertöötatud suure «Inglise-eesti sõnaraamatu» ning Aleksander Raidi «Poola-eesti sõnaraamatu» väljaandmisel — mõlemad käsikirjad anti kirjastusele üle juba 20 (!!!) aastat tagasi, selle aja jooksul on mõlemad autorid siitilmast lahkunud, nägemata oma elutöö lõplikku valmimist. Takerdunud on «Väikese murdesõnastiku» II köite ja «Vene-eesti sõnaraamatu» järgnevate köidete ilmumine. Kirjastusse on aga kuhjumas terved lademed uusi käsikirju —«Eesti kirjakeele sõnaraamat», «Esperanto-eesti sõnaraamat», «Eesti-rootsi sõnaraamat», «Eesti-hispaania sõnaraamat», «Õigekeelsussõnaraamatu» uus väljaanne, suur «Eesti murdesõnaraamat», A. Saareste «Eesti keele mõistelise sõnaraamatu» kavandatav kodumaine publikatsioon etc. Seejuures on oht, et seoses kirjastussüsteemi üleminekuga isemajandamisele halveneb olukord veelgi.

Plaanitsetava oksjoni eesmärk oleks laiema kultuuriavalikkuse tähelepanu juhtimine sõnaraamatute kirjastamisel valitsevale äärevusttekitavale olukorrale ning kujunenud situatsiooni resoluutseks muutmiseks tehtavate sammude materiaalne stimuleerimine, teisest küljest aga raamatute ringlusele kaasaaitamine.

Oksjoni õnnestumine sõltub täiel määral kultuurtahteliste üliõpilaste, õppejõudude ja vilistlaste otsesest toetusest, abist ja osalusest — oksjonil lähevad enampakkumisele annetustena laekunud raamatud. Annetada võivad nii üksikisikud, ülikooli all-lülid kui asutused väljastpoolt. Soovi korral võib donaator jääda anonüümseks. Annetada võib eesti- ja muukeelseid ilukirjanduslikke, humanitaarteaduslikke ja aimeteoseid ning perioodilisi väljaandeid, sõltumata ilmumisajast ja -kohast, samuti ka ideoloogiliselt aktsepteeritavaid käsikirjalisi ning isekirjastuslikke pisitiraažilisi publikatsioone (almanahhid, luule- ja esseekogud, tõlked etc.). Ainsaks kriteeriumiks on seejuures teose väärtuslikkus-huvitavus-müüdavus. Kindlaid piire on siin raske seada, tõeliste väärtteoste kõrval on küllap minekut ka kõikvõimalikel kuriositeetidel. Ilmselt pole aga mõtet pakkuda poodides ja antikvariaatides ladestunud nn. seisvat kirjandust.

Korraldusega seonduvast ja kõigest muust täpsemalt edaspidi.

ON AEG ASUDA OMA RAAMATURIIULEID REVIDEERIVAL PILGUL ÜLE VAATAMA!

ON AEG HAKATA RAHA KOGUMA!

Korraldav toimkond

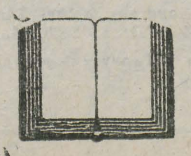

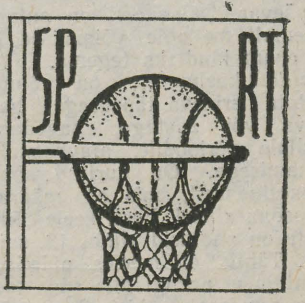

Tudengibridž 1988

Pikka aega ei ole bridž Eestimaal nii au sees olnud kui praegu, ja kuigi ametlikult meie maal bridži spordialana veel ei tunnistata, ei tähenda see, et ta ei oleks meil populaarne. Vastupidi. Eestlaste saavutused NSVL bridživõistlustel tunnistavad meie kuulumist kindlalt NSV Liidu paremikku. Arvestades kõike seda otsustasid bridžisõpradest majandustudengid korraldada **20.—21. veebruarini Leningradi mnt. 27 kohvikus TRÜ lahtised meistrivõistlused sportlikus bridžis** (1962 ja nooremad). 20. veebruaril toimub kaks paaristurniiri ja pühapäeval, 21. veebruaril patton. Et meil oleks lihtsam lahendada organiseerimisküsimusi, soovime, et kõik osavõtjad registreeriksid end kuni 12. veebruarini ülikooli komsomolikomitee arvestussektoris (tel. 3 53 05). Osavõtjaid on oodata ka NSV Liidu suurimatest kõrgkoolidest. Stardimaksu ei ole. Julget kaasalöömist.

RAUL SIIMUT

Töötajate spordiorganisaatorid

Kolmapäeval, 10. veebruaril kl. 17 algab V. Kingissepa t. 19 õppehoones nõupidamine, kus arutatakse töötajate suusavõistluse korraldamist ja kevadsemestri spordiüritusi.

Spordiklubi

Teaduskondade spordijuhid

Neljapäeval, 11. veebruaril kl. 17 kogunevad V. Kingissepa t. 19 õppehoonesse teaduskondade spordinõukogude esimehed ja kursuste spordiorganisaatorid. Räägitakse kevadsemestri rahvaspordipidustustest, ülikooli spartakiaadist ja teaduskondade eelarvetest.

Spordiklubi

Keeleringi kaks sõnavarakooli

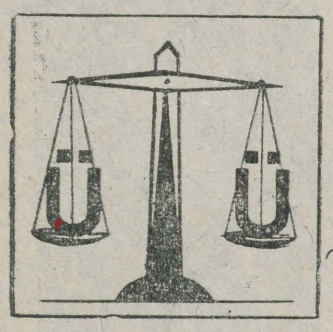

(Algus eelmises lehes)

SÜGISKOOLI sõitsime läbi Uderna kultuuriloolise pargi, seisime silmitsi Fr. Tuglase, K. Mäe, J. Kärneri, L. Hanseni mälestusmärkidega, närbunud lillepuhma tagant leidsime Väikese Illimari oma elu üle mõtisklemas. Palu metsateele oli kooli ettevalmistav eelsalk paigutanud bussi jaoks takistusi, mis kadusid vaid ühislaulu mõjul. Ühe musta kassi, kahe Moskva fotokorrespondendi ja üle 30 keelekoollasega õnnestus lõpuks sügiskooli pesapaika Palusse jõuda.

Sügiskooli Palus, meie IX keelekooli, alustas prof. **Huno Rätsep** põhjaliku loenguga sõnavara päritolu selgitamise põhimõtetest. Sõnade päritolu uurija, etümoloog, peab enamasti leidma vastused kolmele küsimusele — *kes?, millal?, kuidas?* Esimesele küsimusele võime saada vastuse vaid kirjakeelsete (nüüdis)sõnade puhul. Meie igapäevane sõnavara on autorita, vähemalt me pole võimelised loojat enam kindlaks tegema.

millal?-küsimusele on võimalik vastata erineva täpsusega, harva päeva, või aastaga, sagedamini kindlale perioodile, ajavahemikule osutamisega. On uuritud sõnade esmaesinemust, mis on määratav kirjasõna alusel. Eesti keele sõnade kohta on andmeid alates 13. sajandist. Tähtis on meeles pidada, et kasutaja ei pruugi olla sõna looja; sõna puudumine kirjalikes mälestusmärkides ei tähenda selle puudumist keeles üldse.

Perioodi määramisel tuleb appi võtta sugulas- ja laenuandjad keeled. Sugupuu-teooria, mida viimasel ajal on ka kritiseeritud, aitab perioodi määrata, kui arvestada, et sõna võib alati olla vanemas perioodis, meil ei ole selle kohta lihtsalt andmeid, aga nooremasse kuuluda ei saa. Seejärel esitas H. Rätsep 6 tähtsamat perioodi, mille vältel meie keele sõnavara on arenenud, täienenud.

kuidas?-küsimusele vastuse andmiseks on vaja kindlaks määrata sõna vormitüüp, kas on tegemist liitsõna, tuletise, tuhmunud muutevormi või lihttüvega. Iga vormitüübi puhul on päritolu kindlakstegemiseks oma tehnika. Eri keelte vahel eksisteerivad kindlad häälikureeglid, mille taustaks on häälikumuutused. Eri keelte sõnade kokkukuuluvuse tõestamisel toetutakse kolmele vaatluspunktile: häälikulisele ja semantilisele kokkukuuluvusele ja levikukriteeriumile.

Lõpetuseks konstateeris H. Rätsep, et etümoloog peab alati kahtlema ja palju vaeva nägema, läbi lugema palju lähtematerjali, tundma olemasolevat erialakirjandust. Eesti keeles puudub etümoloogiline sõnaraamat ja ka kartoteek ei ole veel valmis.

● **Helmi Neetar** rääkis Euroopa keelte atlasest, millele ta on olnud eesti andmestiku lähetajaks. Selle suure keeleatlase loomisele asuti 1965. a. Nüüdseks on «Atlas linguarum Europae» ilmunud kahes vihikus koos kommentaaridega. Andmete kogumiseks koostati neljas keeles (prantsuse, vene, inglise, saksa) küsimustik 546 küsimusega. Eesti alalt on keeleandmeid 23 eri paigast. Esineja oli kaasa toonud kõik seni ilmunud materjalid. Üliheas trükitehnikas ja heal paberil ilmunud atlasevihikud, ülevaatlikud kaardid, kommentaariderraamatud tekitasid aukartuse tohutu töö suhtes, mida nende kokkupanemisel tehtud. Eesti keel on jõudnud võrdsena teiste Euroopa keelte kõrvale ühises keeleatlases!

● Emakeele Seltsi tegevusest murdesõnavara kogumisel andis ülevaate **Ellen Niit**. 1920. aastal loodud AES asus süstemaatilisele murdekogumisele 1922. Kasutati üliõpilaste ja stipendiaatide tööjõudu. Loodi korrespondentide võrk üle maa. Sõjajärgseil aastail tuli alustatud töösuundi jätkata. Emakeele Seltsi juurde loodi üliõpilaste keelering, oleme otseselt ES-i rüpes kasvanud. Ellen Niit peatus üksikasjaliselt praegu murdesektoris olemasolevail kogudel, iseloomustas nende arvulist koosseisu, kogumispõhimõtteid.

Terminite andmepankadest teistes riikides ja üksikasjalisemalt 1985. aastast algust tehtud KKI terminipangast rääkis **Mai Tiits**. On töötatud välja kirje norming ja otsitunnustik. On proovitud ka andmete salvestust. Pank on kavandatud universaalsena, tüübilt on see nii tõlke- kui seletussõnastik, sisaldab eestikeelsete terminite võõrkeelseid vasteid, seletusi, seoseid naabermõistetega. Andmepank peab kaasa aitama terminikorrastusele, sõnastike väljaandmisele, terministandardite koostamisele. Nimeks sai ESTER. Praegu on pangas veel vähe materjali, aeg on kulunud põhimõtete läbitöötamisele.

● **Jüri Viikberg** on mitu korda käinud keeleretkel Siberi eestlaste juures. Oma ettekandes iseloomustas ta väljarännanud eestlaste kõnekeele murdetausta, murdesõnavara. Eestlased on Siberisse rännanud nii vabatahtlikult kui sunniviisiliselt juba 19. sajandi keskpaigast alates. Seega võib eristada kuni kuut põlvkonda väljarännanud eestlasi. Vanema põlve eestlane on käinud eesti koolis ja leeris ning räägib head eesti keelt. Nooremate põlvkondade keelepruuk on väga erinev. Sõjajärgsetel põlvkondadel on vene keel juba ka kodus tavakeeleks.

● Esimese tõise päeva lõpetas prof. **Paul Alvre** esinemine eesti keele somaatilisest sõnavarast. Ta alustas kõige vanematest kehaosade nimetustest ja jätkas vanade laenude käsitlemisega, tuues võrdlevalt näiteid teistest sugulaskeeltest. Üksikasjaliselt peatus ta ka somaatilistel fraseologismidel (*suud pruukima, oma silm on kuningas* jt.), selgitas nende rahvusvahelist levikut, nende tähenduste teisenemisi, stiilierinevusi, häälikulisi variante. Rikkalik näitematerjal, asjalikud seletused tegid ettekande huviga jälgitavaks.

Kuigi pseudoetümoloogiad teadusele suurt ei anna, ilmutavad need looja leidlikkust ja suurt huumorimeelt. Selles võisime veenduda õhtusöögi ajal, kui **Pekka Erelt** esitas pudemeid Ott Kangilaski seletavast sõnaraamatust (**juhmistumine** 'koosolek' < **juhm** + **istumine**; **karjerism** 'kalduvus pealekarjumisele' jt.).

Filoloogiapatriootilise Suurviktoriini Sügistotralt Sügavmõttelise Vooru võitsid õppejõud.

Ja siis läksid kõik keelekoollased ajas 800 aastat tagasi. Ühisel nõul ja jõul mängiti maha Sigtuna vallutamise lugu, toeks K. A. Hermanni poolt 100 aasta eest kirjutatud jutustus «Auulane ja Ülo». Osalejaid haaras üleüldine ümberkehastumissoov, rekvisiidid leiti kohapealt, improviseeriti kostüümid ja loodi «surematud rollid». Ülesköetud võitlusvaimu ja leegitsevaid kirgi jahutati taevast sadanud rekvisiitidega — lumesõjas.

Teisel päeval jätkus keelekool. Hommikusöögi ajal esitas **Rein Oidekivi** läbimõeldud teooria soome-ugrilaste rändest Mesopotaamiast oma praegustele asumisaladele, abiks Ott Kangilaski järelejäänud märkmed. Täistõsimeelse jutuga alustas **Peeter Päll**, kes rääkis eesti nimeuurimisest ja loodavast nimepangast. Ta täpsustas üld- ja pärisnime mõistet, selgitas nime ja nimetuse vahekorda. Meie tõsisem nimeuurimine ulatub 1920.—1930. aastaisse. Nimede eestistamise ajajärgul hakkas teema rahvast enam huvitama. Sõja järel on sel alal palju korda saatnud E. Rajandi, H. Tarand, H. Saari, V. Pall jt. Selleks et meie nimekogud ei oleks laiali eri asutuste vahel, tuleks luua nimepank KKI juurde. Praegused kihelkondade kaupa paigutatud nimed tuleks ühendada ja kogu andmestik ühtlustada. Uus nimepank ei peaks olema seniste andmete kogu, vaid sisaldama uut andmestikku, mida seni pole veel kogutud (ametlikelt kaartidelt, nimestikest jm.). Andmed valida nii, et need huvitaksid laia kasutajaskonda. Tööga on juba algust tehtud. Noori nimeuurijaid oodatakse ülikoolist.

Anna Veršik oli suvel Narva eestlaste juures murdepraktikal. Kogutud keeleainestikust tutvustas ta vene laensõnu, mida oli registreerinud nii vanemate kui ka nooremate Narva elanike kõnepruugist.

Kokkuvõtte sügiskoolis tegi juhendaja **Valve-Liivi Kingisepp**. Üleöö oli sügiskoolist saanud talvekool. Paksus lumes seistes andsime au allalangevale sümboolsele laagrilipule ja mõtlesime: «Olgu kiidetud need, kes keelekoolid välja mõtlesid ja neid teoks teha aitavad!»

ÜLLE OOSALU,
LEELO KINGISEPP

ÜLO TORPATSI mälestuseks

15. IX 1920—20. I 1988

Tänased ja tulevased üliõpilased tunnevad Ülo Torpatsit tema tööde, eelkõige õpikute järgi: kõrvu ta kolleegide nimedega seisab temagi nimi meie kahe peamise ladina keele õppevahendi kaanel: «Studium latinum» (1. tr. 1975) ja «Lingua latina in medicina» (1. tr. 1970), samuti koos kolleegidega on ta koostanud kaua oodatud «Ladina-eesti sõnaraamatu» (1986). Väga ja väga paljud omaaegsed üliõpilased aga mäletavad ka Õpetajat ennast: tema südamlikkust ja mõistvat headust, tema sirget ja otsekohest ütlemisviisi, loomupärast lihtsust koos niisama loomuliku sarmika boheemlaslikkusega, tema tarkust.

Kogu Ülo Torpatsi elu pärast Hugo Treffneri gümnaasiumi lõpetamist 1940. aastast kuni pensioneerimiseni 1982. aastani oli seotud ülikooliga (v.a. sunnitud vaheaeg 1952—1955). Vahepealsete sõja-aastate tõttu lõpetas ta klassikalise filoloogina alles 1951. aastal, töötas seejärel klassikalise filoloogia kateedris (suleti 1954), siis Lääne-Euroopa kirjanduse ja klassikalise filoloogia kateedris (suleti 1971) ning võõrkeelte kateedris. Vahepeal õpetas ta ka Tartu koolides: 1. ja 6. keskkoolis ning meditsiinilises keskkoolis.

Need, kes Ülo Torpatsi juures õppinud on, mäletavad kindlasti, et ta oskas väljenduda nii lakooniliselt ja täpselt kui ka mahlakalt ja lopsakalt. Hea emakeele tundmine ja stiilitunne ilmneb ka kõigis ta tõlgetes. Ta oli meie viljakamaid antiikkirjanduse vahendajaid: tõlked on ilmunud «Kreeka kirjanduse antoloogias» (1964) ja «Rooma kirjanduse antoloogias» (1971), mis mõlemad on toimetatud Ülo Torpatsi ja Ain Kaalepi poolt, ka mitmed tõlked on valminud koostöös. Ent ka «Keskaja ja vararenessansi kirjanduse antoloogiast» (1962) ning «Renessansi kirjanduse antoloogiast» (1984) leiame mitmeid Ülo Torpatsi tõlkeid. Seegi pole veel kaugeltki kõik: tema sulest on pärit ka sellised väljapaistvad tõlketööd nagu Fr. Schilleri «Esseesid» (1961), Rotterdami Erasmuse «Narruse kiitus» (1967) ja K. E. von Baeri «Eestlaste endeemilistest haigustest» (1976), samuti kommentaarid ja järelsõna L. Metsari tõlgitud Petroniuse «Trimalchio pidusöögile» (1974), mitmed artiklid ENE-le, lühikirjutised, retsensioonid. Ülo Torpats jõudis palju.

Siiski lootis ta, et küllap noored jõuavad rohkem, kui vaid varjusurmas *philologia classica* ülikoolis jälle ellu ärkab. Lootkem meiegi, ning austagem Õpetaja mälestust nii mõtteis kui tegudes.

Õpilased, kolleegid.

Toimetaja kt. INDREK UDE

TUUSIKUD

II kvartaliks on järgmised sanatooriumi- ja puhketuusikud:

Kemeri «Latvija»	20. 03.—12. 04.	— liigesteh.	60.—
Pärnu «Rahu»	31. 03.—23. 04.	— liigesteh.	34.50
Pärnu «Estonia»	14. 04.— 6. 05.	— vereringeh.	54.—
„ „	11. 06.— 4. 07.	— liigesteh.	36.—
„ «Rahu»	19. 05.—11. 06.	— seede-günek. h.	48.—
„ „	25. 06.—18. 07.	— närvisüst. h.	34.50
„ «Sõprus»	9. 04.— 2. 05.	— vereringeh.	34.50
„ „	11. 05.— 3. 06.	— vereringeh.	48.—
Läti «Draudziba»	20. 06.—13. 07.	— vereringeh.	36.90
„ «Latvija»	17. 04.—10. 05.	— liigesteh.	60.—
„ „	15. 06.— 8. 07.	— vereringeh.	60.—
Sotši «Solnetšnõi Lutš»	15. 06.— 8. 07.	— vereringeh.	48.—
„ «Pravda»	28. 06.—21. 07.	— vereringeh.	46.50
«Sovetskaja Moldavia»	23. 06.—16. 07.	— liigesteh.	48.—
Boržomi	23. 05.—15. 06.	— seedeel. h.	48.—
Valgevene V. I. Lenini nim.	5. 06.—28. 06.	— seedeel. h.	48.—
Naltšik «Terek»	9. 04.— 2. 05.	— närvisüst. h.	39.—
Kaukaasia «Osseetia»	21. 05.—13. 06.	— vereringeh.	48.—
Krimm «Alušta» (kurs.)	25. 06.—18. 07.	— hingamist. h.	46.50

Puhkekodusse:

Võsu (perekonnatuusik) 2 inimesele 27. 06.— 8. 07. — 30.— (2 tk.)
Võsu 30. 06.—11. 07. — 11.40 — 2 tk.

Avaldused koos rühmaorganisaatori pealdisega (sanatooriumide puhul ka arstitõend) esitada aü komiteele vähemalt 1 kuu enne tuusiku algust.

Ametiühingukomitee

Tere vanemad!

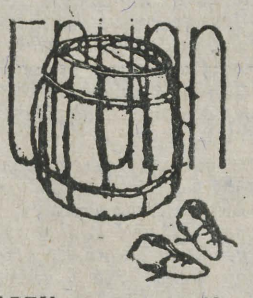

TARTU ...., ... 19.... a.

Tere ..... vanemad!

Kirjutan teile esimest/teist/mitmendat korda. Üldiselt olen terve/haige/suremas, ent muidu ..... Viimati käisin koolis ..... ja siis oli käimas kontrolltöö/arvestus/eksam ja ma sain ..... Ei tea, mis endaga kohe teha? Kas ..... või ..... Olen elus alati olnud enamalt jaolt optimist/pessimist. Seepärast näengi tulevikku ..... Loodan kõigest hingest, et ..... Ärge nüüd üleliia ka ..... sest ..... pole ka .....

Mis puutub minu majanduslikku külge, siis paraku/õnneks on sellega lood nii, et teie tungiv abi on/ei ole mulle praegusel hetkel hädavajalik.

Ühesõnaga kohtumiseni/kirjutamiseni.

Teid alati armastav poeg/tütar EPA/TRÜ-st.

PS. Läheneval laupäeval ma arvatavasti tulen/ei tule koju.

JAAPANIST

Teisipäeval, 9. veebruaril räägib kl. 16 nõukogu saalis Jaapani muljeid Matti Maimets.

TRÜ naistenõukogu

PRESSIKLUBIS

Toimetus tahaks kõiki pressisekretäre näha juba teisipäeval, 9. veebruaril kl. 18. Kel pole sel ajal mahti, tulgu varem või järgmisel päeval. Oleks vaja panna paika uue semestri tegemised. Järgmisele üritusele kutsume juba nädalavahetusel.

Toimetus

AUTOKURSUSTE

UUTE ÕPPEGRUPPIDE KOMPLEKTEERIMINE KEVADSEMESTRIKS TOIMUB 11. VEEBRUARIL KL. 17 TIIGI 78—237. KAASA VÕTTA KORRAS AÜ-LIIKMEPILET!

TRÜ Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 482. Tiraaž 3000. Maht 1 trükipoogen.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

AR Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 4 (1515) Reede, 12. veebruar 1988 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 2 kop.

Neljapäeval räägitakse aulas Eesti ajaloost

Eesti NSV TA Ajaloo Instituut, TRÜ ja ühingu «Teadus» Tartu organisatsioon korraldavad 18. veebruaril kl. 14.15 meie aulas vabariikliku konverentsi «EESTI AJALOO PROBLEEME 1917—1940». Kavas on järgmised ettekanded:

* **Karl Siilivask**, «Klassivõitlus ja Eesti iseseisvuse küsimus 1917—1920»
* **Edgar Mattisen**, «Rahvuste enesemääramise õiguse rakendamisest Eestis 1917—1920»
* **Toomas Karjahärm**, «Eesti kodanliku vabariigi tekkimise eeldustest»
* **Igor Gräzin, Maie Ruus**, «24. detsember 1918 juriidilisest vaatekohast»
* **Kaido Jaanson**, «Välispoliitiline olukord ja Eesti kodanliku vabariigi väljakuulutamine»
* **Hannes Valter**, «Sõjategevus Eestis 1918—1920: uued dokumendid, uued aspektid»
* **Evald Laasi**, «Eesti põllumajanduse ajaloo uurimisest»
* **Ants Ruusmann**, «Kodanliku Eesti maaelanikkonna sotsiaalne ja klassistruktuur»
* **Ea Jansen**, «1930-ndate aastate kultuurielust Eestis»
* **Jüri Ant, Heino Arumäe**, «Eesti kodanliku vabariigi ajaloo uurimise probleeme».

TRÜ nõukogus

5. veebruaril

* **10 kutsetaotlust**
* **arutati 1987. aasta teadustööd**
* **uued tuuled töökaitse õpetamisel**
* **sel semestril TRÜ nõukogus**
* **ÕES, Kirde-Eesti, Struve 2 jm.**

● Seekordne nõukogu koosolek peeti õppeprorektor prof. Jüri Kärneri eesistumisel. Esmalt hääletati kutsetaotluste poolt. Professorikutset taotletakse õigusteaduse doktorile dots. **Igor Gräzinile**, dotsendikutset meditsiinikandidaatidele **Ilmar Vahulale, Inge Liivile** ja **Mai Maserile**, füüsika-matemaatikakandidaat **Toomas Müürsepale**, farmaatsiakandidaat **Elmar Arakule**, bioloogiakandidaat **Peep Veskile**, keemiakandidaat **Uldo Mölderile** ning pedagoogikakandidaatidele **Kiira Allikmetsale** ja **Helle Vissakule.**

● **Eelmise aasta teadustööst esitas aruande teadusprorektor prof. Ants Kallikorm.** Sellele teemale pühendame ajalehes lähemal ajal eraldi artikli.

● Peale teadustöö kujunes päevakorra teiseks põhipunktiks **töökaitse õpetamine.** Probleemist tegi ülevaate õppeprorektor Jüri Kärner. Üliõpilased pole olnud rahul töökaitse senise õpetamisega (oma erialast eemalseisvad töökaitseprobleemid, ulatuslik programm jne.). Küsimust on arutatud teaduskondades, ka dekaanide nõupidamisel jm. On peetud otstarbekaks anda selle aine õpetamine teaduskondade kätte. Näiteks on ohutustehnikat keemikud kogu aeg ise õpetanud, muidu ei võiks tudeng laborisse minnagi.

Rektori 5. novembri käskkirjas peetaksegi seoses üleminekuga uutele õppeplaanidele reorganiseerida (mitte likvideerida) töökaitse õpetamine nii, et mitmes teadus- ja osakonnas annavad seda ainet erialakateedrid, pedagoogilistes teaduskondades korraldatakse väljaõpe erialakateedrites ja pedagoogikakateedrites õpetatavate ainete kaudu. Peeti vajalikuks teaduskondade välja töötada eriala spetsiifikat arvestavad töökaitse programmid. Nõukogu liikmed hääletasid niisuguse ümberkorralduse poolt.

● **Kinnitati TRÜ nõukogu uus tööplaan**, milles on sel semestril kavas vaadelda veel mitme aine õpetamist: tsiviilkaitse, sõjaline õpetus, kehaline kasvatus, ühiskonnateadused, ka pidev pedagoogiline praktika. Järgmisel nõukogul kuulatakse aga näiteks informatsiooni oktoobris vastu võetud nn. ülikooli autonoomia otsuse seisust prof. Viktor Palmilt.

● **Jooksvad küsimused.**

* **Prof. Herbert Ligi tõstatas küsimuse Õpetatud Eesti Seltsi** taasasutamisest. Selle loomisest möödub tänavu 150 aastat, 1950. aas-

(Järg 3. lk.)

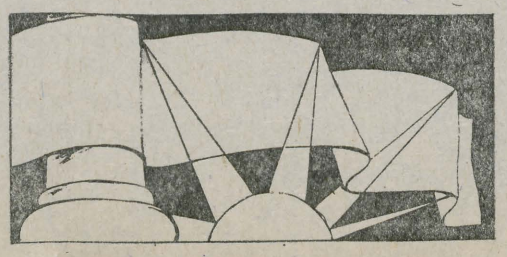

„Me ei ole lugenud aastaid, vaid käsikirju...“

Pildil on üks naine ja neli meest. Lugegem selle ühe naise, meie kirjastus- ja trükiosakonna juhataja MARTA RAISMA selja taha veel mitukümmend naist ja meest ning saame kokku ühe mitte just eriti arvuka, ent teoka pere. Üksi jääks jõudu väheseks, arukal juhtimisel suudetakse aga paljuga hakkama saada. Veel enne, kui pildi juurest teksti juurde minna, tahaksin tudengile öelda, et paremal pool on mehed, keda te niiviisi harva koos võite näha. Paremalt esimesena seisab parteikomitee sekretär Paul Kenkmann, siis teadusprorektor Ants Kallikorm, õppeprorektor Jüri Kärner ning õppeprorektor Valter Haamer. Viimase kureerida on ka ülikooli kirjastusasjad. Kõik nad seisid eelmisel reedel nõukogu saalis lillede ja kingitusega kirjastusosakonna ees sel lihtsal põhjusel, et **30 aastat tagasi loodi ülikoolis kirjastus- ja trükiosakond.**

Eks ülikoolis ole selle asutamisest peale alati midagi trükitud väiksemate ja suuremate vahedega. Praegu ei hakkaks enam ajalool pikemalt peatuma, sest eelmise aasta teises ajalehenumbris on sellest pikem kirjutis. Mitu lugu on viimasel ajal olnud ka linnalehes. Mis olekski veel loomulikum, lausa enesestmõistetav, et igaüks teeks oma tööd õigel ajal ja korralikult, ikka arenedes ja ettepoole uudistades. Alles nädalavahetusel sai kusagilt loetud just seda mõtet, mis palju veenvamalt ja kaunimalt kirja oli pandud. Kui palju kampaaniaid siis ära jääks, ka kohustuslikke ühiskondlikke tegijaid või vahel õieti mittemidagitegijaid.

Nojaa, see jutt läheb liiga kaugele. Pöörame tagasi kirjastusosakonna juurde ja nentigem, et selle kollektiivi veelgi paremat tööd on takistamas mitmed objektiivsed põhjused. Eelkõige puudutab see materiaalset poolt — varustamist: ei jätku tehnilist filmi, paremat paberit jm. Need on juba tuntud hädad. Kõigele vaatamata on praegu TRÜ kirjastus Liidu 900 kõrgkooli kirjastuse hulgas Moskva RÜ järel oma toodanguga teine, Eestis aga ametkondlikest kirjastustest suurim. Möödunud aasta toodang oli üle 2000 trükipoogna.

Pidulikul koosolekulgi ei kõneldud nii palju tehtust, kui just sellest, mis aitaks ülikooli raamatut edasi viia. Nii Valter Haamer kui Marta Raisma nentisid, et kõrgkooliraamatu jaoks on vaja kaasaegseid ladureid. Loobugem mõnest muust aparaadist ja hankigem ülikoolile valuuta eest korralik ladumismasin. Kuigi meie raamatu välimus on tänu Andrus Peegli kunstnikukäele kaasaegne ja meeldiv, ei pruugi see varsti enam mujal maailmas kõita. Teksti ladumisel ja kujundamisel on siiski väga määrav osa. Arvestagem sedagi, et 90 protsenti teadusraamatukogu välisvahetusest moodustavad just omad trükised. See oli nüüd tehniline pool. Aga mis meist enestest sõltub?

Viimased trükiarvud näitavad, et ühe õppejõu kohta on kõige rohkem ilmunud arvestuspoognaid õigus-, matemaatika- ja majandusteaduskonnas. Ent kui kõrgkoolireform teisigi virgemateks kirjutajateks viib, ei pruugi kirjastuse praegune võimsus selleks enam piisav olla. Nii et probleeme jätkub ja kus siis veel, kui mitte oma ülikoolilehes neid edaspidi lahti kirjutada.

Viimasteks uudisteks on aga see, et kõrgkool enam ei pea oma kirjastusplaane Moskvas kooskõlastama. Limiitide piires saab nüüd väljaannete mahte ka ise määrata. Siiski ei ole kõrgkoolide jaoks midagi põhjapanevalt uut, sest näiteks mõningate monograafiate osas on ikkagi kitsendusi.

Reedel loeti ette õnnitlustelegrammid vabariiklikult kirjastuskomiteelt ja kõrgharidusministeeriumilt, öeldi palju häid sõnu, anti lilli ning kingitusi. Kena koostöö jätku soovivad küllap kõik teisedki, sest kirjastuses loetakse hoolsalt käsikirju ikka seepärast, et nad kiiresti trükki pääseksid.

VARJE SOOTAK

ARVO VIILUPI foto

Austatud õppejõud!

JÄRGMISE LEHE VEERUD ON AVATUD TEILE OMAVALITSUSE ASJUS. MIDA ARVATE OV PRINTSIIPIDEST, OV PRAEGUSEST SEISUST, TULEVIKUST JNE.? OOTAME TEIE MÕTTEAVALDUSI!

OMA VALITSUS.

Mida kuulukse Voronežist

Esimese maailmasõja ajal evakueeriti Tartu ülikooli olulisimad kunstivarad Nižni Novgorodi kaudu Voroneži, kus 1918. aastal asutati Tartu ülikooli baasil Voroneži ülikool. Meie ülikooli kunstikogud olid Voroneži ülikooli muinasteaduse ja kaunite kunstide muuseumis. 1933. aastal anti need üle oblasti Kujutava Kunsti Muuseumile, kus nad on praegugi. Kunstimuuseumi kogude väärtuslikema osa moodustavadki meie ülikooli varad: 23 antiikskulptuuri, 229 antiikvaasi ja savilampi, Otto Friedrich von Richteri unikaalne egüptoloogiline kollektsioon (126 eset), Egeuse kultuuri kunstinäidised (12), 77 maali 16.—19. sajandi Lääne-Euroopa kunstnikelt, 3500 mündist koosnev mündikogu, 2000 lehte graafikat.

Alates 1916. aastast on meie ülikool oma varasid tagasi nõudnud. Seaduslikult fikseeriti nõudmine 1920. aastal Tartu rahulepinguga. Lepingu kohaselt kuulusid tagastamisele kõik Eestist Venemaale veetud kunstiväärtused.

TRÜ klassikalise muinasteaduse muuseum on otsustanud ülikooli varad tagasi tuua. **Möödunud nädalal käisid selle pärast Voronežis muuseumi töötaja Anu Laansalu, Kirjanike Liidu esindaja Sergei Stadnikov, kelle erihuviks on egüptoloogia, ning Tiina Kaalep Eesti Raadiost.** Viimane räägib 6. märtsi stereopühapäeva reporteritunnis Voroneži-käigust pikemalt. Seniks nõustus meie lehele reisist pikemalt rääkima ANU LAANSALU:

«Oli tunda kahtseisukohta. Ühed leiavad, et eetiliselt oleks õige Tartu ülikoolile kuuluv tagasi anda. Teine seisukoht on eitav: kui need kunstivarad juba kord Voroneži on sattunud, siis sinna need jäägu.»

Kas selline suhtumine jääbki peale?

«Lõpuks ütles direktor Vladimir Ustinov, et see asi pole tema otsustada, tema on vaid administratiivtöötaja. Küsimus otsustatakse valitsuse tasandil. 18. jaanuaril saatis rektor prof. Arnold Koop Bruno Saulite ja Indrek Toomele kirja, milles palutakse Eesti NSV Ministrite Nõukogu kaasabi TRÜ kunstiväärtuste tagasinõudmisel. Kultuuri järjepidevust silmas pidades oleks igati loomulik, et meie valitsus esitaks Vene föderatsioonile taotluse TRÜ kunstivarade tagastamiseks ning et see taotlus rahuldataks.»

Kui tõenäoliseks te seda ise peate?

«No 100%! Usume kindlasti, et ülikool saab kunstikogud tagasi. Muidu poleks mõtet asja üldse ajadagi!»

* * *

Viimasel ajal on muuseumi töö elavnenud. Esimene loeng antiikkultuuri tutvustavast loengusarjast tõi kohale palju publikut, järgmine on kavas **kolmapäeval, 17. veebruaril. Juhan Maiste räägib antiikkultuuri hävingust ja taassünnist.**

Muuseumis korraldatakse ka kontserte — **muusikatunde ansambliga «Musica da Camera».** Seni on kuulamas käinud kahjuks vähe rahvast. Ometi on muuseumi õhkkond igati sobiv muusika esitamiseks ja kuulamiseks.

Korraldatakse ka näitusi, praegu on vaadata **väljapanek «Antiik gemmidel».**

Vestles OLAVI PAIDE

Ebatäpsetest andmetest ja pahatahtlikest hinnangutest

Kas kuum vesi uputas 2. jaanuaril Vanemuise tänava õppehoone korruseid? — Uputas.

Kas valvur sai linnapoolset kohest abi? — Ei saanud.

Kes sulges keskkütte peasiibri? — **«Kohale kutsutud»** *ülikooli sanitaartehnik sm. Kinguste.*

Kuidas ta teadis kohale tulla? — Ta kutsuti kohale.

Kes kutsus või alustas kutsumist? — Valvur loomulikult.

Seega pole kirjatüki 23 rea pealt võimalik välja lugeda, «et keegi ei tea, mida teha».

Edasi. Kas geograafiaraamatukogu sai kõvasti kannatada? — Sai.

Kas sajad raamatud vajavad restaureerimist, kordaseadmist? — Vajavad.

Kas röntgenlaboratoorium ja sisseseade kannatasid? — Muidugi, ja kuidas veel! Fotodki on sellest sündmusest.

Kas osa mööblit on muutunud kõlbmatuks? — On küll.

Kas kõik uputatud ruumid vajavad kõva remonti? — Loomulikult vajavad.

Nii et see 13 real esitatu on tegelikkusele vastav.

Veel. Kas geograafiaraamatukogu on pärast uue küttesüsteemi sisseseadmist saanud vett kaela? — On saanud. Tekstis on sõnaselgelt: **«Sama toru on varemgi raamatukogule muret teinud».** *Seda vastasartiklis ümber ei lükata. Oli teada, et toruga pole kõik korras. Ja ongi viimased 13 rida läbi ja lool lõpp. Kust on võetud väited, et «klamber on seal tänase päevani» ja «magistraaltoru kubiseb klambritest», pole teada — isegi ridade vahelt ei anna välja lugeda.*

Lugupeetud ülikooli peainsener ja teised juhtivad seltsimehed, kes artiklit arutasid — milles küsimus?

Moraal kogu sellest asjast. *Selles majas on küll lihtsam torustikud korras hoida ja seda pidevalt kontrollida, kui kateedreid neile vajalikest raamatutest tühjendada ja meie maa ühte vanemat ja suuremat zooloogiamuuseumi ning ka geoloogiamuuseumi mujale paigutada.*

Optimistlikult

TULLIO ILOMETS

LOE: «KUUM VESI UPUTAS GEOGRAAFIAOSAKONNA RAAMATUKOGU ...» — TULLIO ILOMETS, «TRÜ» nr. 2,

«KAS AVARII VÕI «PLANEERITUD ÜRITUS»? — AVO ARRO, «TRÜ» nr. 3.

TÄNU

Rektori käskkirjas pälvisid eeskujuliku töö eest tänu ning õnnitluse 50. sünnipäeva puhul prof. ASTRID SAAVA, dots. ELMAR ARAK, vanemteadur VILVE NUMMERT, pearaamatupidaja asetäitja MARE KIISK ja juhtiv tehnoloog ENNU KASEARU; 60. sünnipäeva puhul dots. AKSEL HAAV, vanempreparaatorid ANTONINA KUZNETSOVA ja VALVE VETESALU, puusepp NIKOLAI LUSTI ja koristaja VAIKE SAKS; 65. sünnipäeva puhul trükitööline JOHANNES SAAR ning 75. sünnipäeva puhul uksehoidja ALIIDE SÜTT, koristaja SALE KRUUS ja riidehoidja LIIDIA JOHANSON.

Eesti NSV haridusministri käskkirjas avaldati tänu vabariikliku keemiakonverentsi organiseerimiskomisjoni liikmeile prof. AARNE TÖLDSEPALE, vaneminsener VILJA TOOTSILE, dots. REIN PULLERITSULE ja teadur MIIA RANNIKMÄELE.

Mäng kui inimese vaba arengu tingimus

Lugejale, kellel tekkis huvi «TRÜ-s» nr. 3 avaldatud mängu käsitluse vastu, võib motivatsiooni tõstmiseks soovitada tutvuda veel kahe selleteemalise artikliga. **Need on 1) ajakirjas «Looming» nr. 4, 1983, lk. 502—505 — teaduse ja kunsti vastastikustest seostest ning 2) TRÜ kõrgkooli probleemidele pühendatud kogumikus nr. 7, 1984, lk. 54—69 — teaduse ja kunsti kui ühtse tunnetusprotsessi kahe vormi erinevustest ja sarnasusest.**

Mängu fenomeni jõudmine teadlaste vaatevälja on suure tõenäosusega tuletatav filosoofia klassikast (I. Kant), maailmakirjandusest (H. Hesse «Klaaspärlimäng») ning igihaljaste spordiprobleemide filosoofilistest käsitlustest. Teema aktualiseerimine tänapäeval on seotud eelkõige pedagoogika (koolituse) mahajäämuse teadvustamisega filosoofilis-didaktilisel tasandil. Mängu kui meetodi tähtsuse tõus hariduse metodoloogilises arsenalis on suuresti tingitud andragoogika edusammudest, mitmete dogmade kummutamisest ja väärtuste ümberhindamisest. Alljärgnevas arutelus püüaksingi valgustada mängu kui meetodi filosoofilisi tagamaid, põhjendamaks tema kasutuselevõtu vajadust kõrghariduses.

Kõigepealt tõdegem seaduspära, et kõik uuenduslikud ideed, mis puudutavad hariduse sisu ja vormi, saavad alguse vastuolude teadvustumisest täiskasvanud (refleksioonivõimelise) inimese peas. Seda eelkõige siis, kui ta on tunnetanud juba omandatud hariduse puudulikkust praktikas, on võimeline analüüsima enda ja keskkonna vahelisi seoseid. Selle baasil kujuneb sotsiaalne tellimus, mis esitati haridusele kaua aega enamasti järgmise põlvkonna ideaalide kaudu. Neile anti kaasa oma ootused ja nemad siis vastava aja, ruumi ja haridussüsteemi vabadusastme tingimustes püüdsid neid realiseerida. Meie sajandil on ühiskonna areng kiirenenud (TTR, eriti kommunikatsioonivahendid!), demokraatia ja mitmekesisuse printsiip rakendatud selle teenistusse. Nii on kerkinud vajadus ja võimalus kujundada tihedam ja paindlikum side hariduse ning praktika vahele. Selle reaalsuse näiteks on Rooma Klubi ettekanne permanentse hariduse teemal ning täienduskoolituse kiire areng viimasel ajal. Viimati nimetatud sfääri arengut ongi asunud analüüsima ja üldistama andragoogika, mille põhiväärtuseks võib lugeda innovatsiooni käivitamist kogu haridussüsteemis.

* * *

Asudes nüüd lahti mõtestama pealkirjas esitatud teesi, püüdkem vastata küsimusele, milles seisneb mängu fenomen ja mida tema rakendamine annab inimese arenemise seisukohalt.

1. Eespool viidatud allikaid üldistades võib öelda, et **mängu fenomeni sisuks on sünergeetiline efekt,** mis tekib mängijate koos tegutsemisel. Praktilisi situatsioone läbi mängides saab luua tervikliku elumudeli, mis kehtib nii arutelu, uurimise kui ka produkti tasandil ning oma universaalsuse tõttu on rakendatav erinevatel elualadel. Mänguline vorm võimaldab avada osalejate kogu vaimse potentsiaali ning ideid vastastikku rikastades jõuda kvalitatiivselt uuele tasemele mõtlemises ja tegevuses. Siit tulenebki mängumeetodi produktiivsus õppe- ja praktilises töös.

Põhilised metodoloogilised printsiibid, millel see baseerub, on:

a) subjekt-subjekt suhe partnerite (õppur-õpetaja, teadlane-praktik jne.) vahel;

b) olemasoleva situatsiooni igakülgne analüüs ja arvestamine;

c) taotletava eesmärgi immanentsus (vastavus võimalustele, reaalsus).

Kokkuvõtlikult öeldes on saadava efekti sisu ja väärtus määratud kommunikatsioonivõimaluste vabadusega. See efekt väljendubki kõigi vaba arengu häol, milleks annab võimaluse igaühe vaba areng. Eriti aktuaalseks muutub see nähtus info monopoliseerituse ja kommunikatsioonivahendite tehnilise mahajäämuse (vähese kättesaadavuse) tingimustes.

2. Vastates teisele küsimusele peaks alustama hariduse eesmärkide käsitlemisest. Mitmes inimtegevuse sfääris on jõutud situatsiooni, kus tuntakse vajadust kontseptsioonide, strateegiate, programmide jm. perspektiive määratlevate vaadete järele. Päevakorral on seega **arengufilosoofia** («Vikerkaar» 1/88, «Looming» 1/88), kusjuures on teadvustatud see, et paljusid inimesi puudutavaid probleeme saab lahendada ainult kollektiivse mõttetegevuse käigus.

Hariduse eesmärgiks olgu hüpoteesina pakutud inimese vaba arengu soodustamine, millele peab olema allutatud nii sisu kui vorm. Lahtimõtestatuna tähendaks see paratamatuse tunnetamist, vahendite ja eesmärkide valiku oskust vastavalt situatsioonile (praktikale). Püstitatud siht peaks olema piisavalt immanentne ja suure vabadusastmega (paindlik). Selle saavutamine on aga mõeldamatu **1)** ilma koolituse pideva tagamiseta ja **2)** ilma hariduse ümberorienteerumiseta mõistete edasiandmiselt tegevuslikule printsiibile.

* * *

Inimese vaba arengu ning selle baasil kõigi arengu kiirenemine on saavutatav **ainult tegeliku demokraatia tingimustes,** mis baseerub **1)** eelkõige vabadusel tarbida ja toota informatsiooni, **2)** tegusal sotsiaalsel kontrollil vastavas sotsiaalses ruumis. Sel teel saavutataksegi egoistlike ja altruistlike motiivide süntees, mis sisuliselt on juba eetika küsimus. Selle sünteesi saavutamisele, inimliku ja ilusa tõe otsimisele ongi ju suunatud mõtleva inimese energia! Edasiliikumist sellel teel hõlbustab aga tunduvalt mäng (= filosoofia) kui mõtlemise ja tegevuse organiseerimise meetod.

RAINER JAANSOO,
geograafiaos. vilistlane

Teoreetilise füüsika talvekool ja ... lasteaed Karpaczis

Mitmed möödunud sajandite väljapaistvad poolakad teadvustasid erilist missiooni, mis nende kodumaale osaks langenud just tema geograafilise asendi tõttu — luua Ida ja Lääne kultuuri sünteesi baasil midagi enamat ja kõrgemat ...

Võib-olla ei tasukski nii ülevasse raami paigutada üksikut teadusüritust, milles k.a. alul kutsutud lektorina osalesin. Kuid tahtmatult häälestud niisugusele kõrgelennulisele lainele, kui tajud, et tegemist on ühe Poola suhteliselt noore ülikooli üheainsa allasutuse regulaarse rahvusvahelise teaduskoostöö vormiga.

Nimelt juba kakskümmend neli aastat järjest korraldab **Wrocławi Ülikooli** (loodud 1945. a.) Teoreetilise Füüsika Instituut rahvusvahelisi talvekoole. Informatsioonilehelt loeme: «Kooli eesmärgiks on anda noortele teadlastele hea sissejuhatus kõige huvitavamatesse probleemidesse ... ning võimalus väljapaistvatele teadlastele Idast ja Läänest esitada uusi tulemusi ja neid koos arutada.» Kooli asukohaks on õnnestunult valitud Karpacz — hubane mägikuurort Sudeetides. Tänavu olid teemaks stohhastilised (so juhuslikkust arvestavad) meetodid matemaatikas ja füüsikas.

Oodatult möödus kogu kahenädalane üritus harmoonilises ja sundimatus koostöö õhkkonnas, mille lõid kuuskümmend poola füüsikut ja matemaatikut oma külalistele, keda oli kummastki leerist saabunud paarikümne ringis. Lektorite seas olid sellised suurkujud nagu S. Albeverio Saksa Liitvabariigist, T. Hida Jaapanist, J. Lewis Iirimaalt ja A. Truman Suurbritanniast. Sotsialismimaade teadlastest oli «number üks» kahtlemata NSVL TA korrespondentliige D. Širkov — seesama, kes viiekümnendail pani aluse renormalisatsioonirühma meetodile füüsikas ja selle eest kolmkümmend aastat hiljem riikliku preemia sai.

Allakirjutanu ei püüagi siinkohal varjata oma eesmärki — süstida lugejasse kadedust. Mitte musta, vaid head ja konstruktiivset — pürgimust kadestatavat järgida. Võib ette kujutada, millist mõju avaldab taoline süstemaatiline rahvusvahelisel tasemel kvalifikatsiooni tõstmine korraldava instituudi teaduslikule näole. Võrreldavas suurusjärgus efekti ei saa ijal anda üksikud aeg-ajalt läbi jooksvad välismaa teadlased.

Paralleelselt talvekooliga toimus ka nn lasteaed — **üliõpilaste ja aspirantide teaduskogunemine**, mis on samuti regulaarne — seekord kahekümne teine — ja samuti rahvusvaheline. Näiteks kolm Oxfordi ülikooli aspiranti olid tulnud Karpaczi koos oma juhendaja P. Cliffordiga. «Lapsed» tutvustasid üksteisele oma uurimusi ja kutsusid vahetevahel esinema ka «täiskasvanute» kooli lektoreid. Väljavalitud, isegi kõige tituleeritumad, ei suutnud sel puhul varjata oma uhkust ja valmistusid loenguks erilise hoolega. Niisugune au langes osaks ka allakirjutanule, kes muuseas varem pooldas jäigalt seisukohta, et üliõpilasomavalitsusel ei oleks sõnaõigust õppeplaanide asjus. Karpaczis nähtu (aga küllap ka isiklik edu «lasteaias») kõigutas seda veendumust tublisti.

Koduteel kerkis küsimus: mille poolest me poolakatest kehvemad oleme? Geograafiline asend kahe leeri suhtes on meil sama. Kas ehk oleme vaesemad? Vaevalt küll — meie võlad on esialgu veel mittekonverteeritavas valuutas, nende omad aga konverteeritavas. Meie Kääriku ei jää Karpaczist loodusilu poolest maha. Sealsete saksapäraste piparkoogimajakeste asemel kõlbaksid väga hästi ka Kääriku ümbruse moodsates suvilates ja romantilistes talumajades avatud era- ja kooperatiivpansionaadid. Valuutatasu tekitaks siin kindlasti konkurentsi ... Kui vaid leitaks üles see mees, kelle taskus on Tartu võtmed!

TAIVO ARAK,
matemaatilise statistika kateedri juhataja,
professor

Kultuurilugu ja uus hotell

HANS TRASS

Aljärgneva sundis mind paberile panema 5. veebruaril ülikooli nõukogus toimunud arstiteaduskonna otsuse rabe kiirarutlus Struve 2 asuva maja ja hotelliehituse küsimuses. Selle otsuse punktid (ja nende juurde antud meedikute seletused) kõlasid lühidalt nii — **1)** Struve 2 maja omab kahtlemata kultuuriloolist tähtsust, **2)** uut hotelli on linnale ja ülikoolile ülimalt vaja, **3)** Struve 2 maja meditsiiniajaloo seisukohast erilist väärtust ei oma (seal hoiti poolteise aasta jooksul mõnda laipa), maja tähtsuse üle teistele teadustele otsustagu vastavad spetsialistid, **4)** arvestades eelöeldut peab arstiteaduskond õigustatuks Struve 2 maja lammutamist ruumi andmiseks hotellile.

Selle punktiderea juures tahan eriliselt rõhutada arstiteadlaste meelsust, millega kutsuti ühinema nõukogu, pange tähele — Struve 2 on küll kultuurilooline objekt, kuid hotelli huvides tuleb ta siiski hävitada. Loogiliselt järeldub siit — on kultuuri- (teaduse, revolutsiooni- jm.) ajaloomälestisi, milliseid võib tuua ohvriks uusehitistele. Kultuurikaitse printsiip, mida rakendavad Struve 2 maja eest seisjad, kõlab teisiti — iga säilinud kultuurimälestis nõuab kaitset ja säilitamist, eriti niisuguses linnas nagu Tartu, kus sõda ja kultuuribarbaarsus on meilt ja tulevastelt põlvedelt röövinud liiga palju kordumatuid arhitektuuri-, teaduse, kultuurirajatisi. Enam ei tohi luua ühtegi pretsedenti käegalöövast pealiskaudsest suhtumisest kultuuri- ja teaduslukku. Kultuurilugu on meie *via dolorosa*, me peame palju-palju häid kive sellesse teesse asetama, et järeltulevad põlved võiksid meile vähegi andestada. Praegu aga, demokraatianäljastena, tuletagem meelde A. H. Tammsaare tarku sõnu — «Kultuur loob demokraatia». Ka kultuurikaitse.

Kultuurikaitse printsipiaalsust vaidlustati ka 20. novembril 1987 toimunud «Edasi» vestlusringis. «Edasi» ülevaates (26. nov.) sellest on esitatud kolm vestlusringis kõlama jäänud järeldust: Struve 2 on väärt säilitada, kui alternatiiviks ei ole hotell, kui hotelli asetusplaani ei saa muuta, tuleb nihutada Struve 2 maja, kui viimast nihutada ei saa, siis tuleb ta lammutada. Paljudel lehelugejatel tekkis sellest arvamus, et Struve 2 maja kaitsjad «murdusid» täitevkomitee esindajate ja J. Kaplinski survel. Nii see päris ei olnud — vestlusringis otsiti kompromissivõimalusi, esitati lahkarvamuste alternatiivseid lahendusvariante ning üks osavõtnuist lihtsalt resümeeris kõige pealekäivamalt korratud kolme võimalust.

Õige on see, et leida tuleb **konstruktiivne kompromisslahendus.** Arstiteadlased püüdsid seda teha Struve 2 maja kultuuriloolise tähtsuse ja säilitamisvõimaluste kahtluse alla seadmisega ning hotelli vajalikkuse rõhutamisega. Viimases kedagi veenda pole vaja, ka kõige «vanameelsemat» kultuurikaitsjat mitte ... Samas tuleb rõhutada, et Struve 2 maja säilitamisvajaduse põhjendajad pole mingid jäigad dogmaatikud, kes (rakendades siinkohal väljendeid, mida on kasutanud *altera pars*) on nõus iga majalogu või peldikut kaitsma, kus kolm kuulsat meest kokku on saanud. Loomulikult tuleb iga lammutamisobjekti puhul täpselt hinnata selle kultuuriloolist tähtsust ning kui seda pole või on tühine, anda ka lammutamisluba. Sealjuures peab lammutamisobjekti kultuuriloolise väärtuse ekspertiis loomulikult toimuma **enne** vastava vabaneva pinna uusplaneerimist. Kui see aga toimub mingil põhjusel (näiteks sel, et ehitajad — linnaplaneerijad — arhitektid ei tunne küllaldaselt linna ajalugu või, kui see neile andestadagi, ei esitanud ka vastavaid järelepärimisi kompetentidele) projekteerimise käigus või pärast projekti valmimist, peab prioriteet olema kultuurikaitsel. See on aja nõue.

* * *

Ja nüüd siis Struve 2 maja kultuuri(teadus)loolisest tähtsusest. Pole midagi parata, tuleb üht-teist ajakirjanduses juba esitatust korrata, aga teen seda täiesti konspektiivselt ja punktide kaupa.

1. Maja ise. Ehitatud 18. sajandi viimasel veerandil eestlasest linnakodaniku poolt, Tartu säilinud puitehitistest üks vanemaid (kuulub samasse tüüpi Lai 24 elamuga, mis oli täiesti lagunenud, aga ometi kaunilt restaureeriti — üks kivi «valuteesse»!), majas on osaliselt säilinud mantelkorsten, maja tehniline seisund hea, mingeid lagunemistunnuseid pole. Spetsialistide arvates väärib arhitektuurimälestistena kaitse alla võtmist.

2. Suhe ülikooli. Vanim ülikooli taasavamisajast säilinud maja. 1803—1805 asus seal ülikooli (samuti Venemaa) esimene anatoomikum, kus Peterburi TA korrespondentliige prof. H. F. Isenflamm (1771—1825) õpetas anatoomiat, füsioloogiat ning viis läbi lahanguid.

3. Elanikud-omanikud. 1828—1829 elas seal kuulus keemia- ja farmaatsiaprofessor, Peterburi TA korrespondentliige, Tartu Ülikooli farmaatsiakateedri ja farmaatsiainstituudi (esimese Venemaal!) organiseerija, Lõuna-Venemaa taimestikuliste rikkuste uurija C. C. T. F. Goebel (1794—1851). 1829—1840 elas selles majas (1832. a. omanikuna) 1802. a. taasavatud ülikooli esimese rektori G. F. Parroti poeg, füüsika- ja meditsiiniprofessor, Peterburi TA korrespondentliige, üks esimesi alpiniste Venemaal J. J. F. W. Parrot (1791—1841). Just Struve 2 majast algasid tema kuulsad teaduslik-alpinistlikud ekspeditsioonid Kaukaasiasse, Alpidesse jm. Ning lõpuks kuulsustest veel üks nimi — keeleteadlane J. Aavik (1880—1972), kes elas kõnesolevas majas 1927—1929.

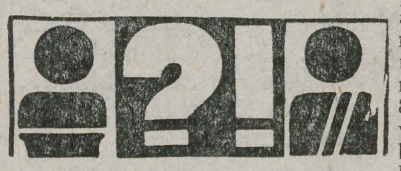

4. Peatujad. Kas seda «kategooriat» üldse rõhutada? Maja kultuuriloolise tähtsuse kahtluse alla seadjad on seda kõige sagedamini naerutanud. Aga ometi annab majale erilise ajaloolise suurushõngu teadmine, et Parroti ajal leidsid siin Tartut külastades pikemaks või lühemaks ajaks peatuskoha sellised suurused, nagu E. J. Wiedemann, K. E. v. Baer, H. Abovjan, A. v. Humboldt jt. Kuidagi kõhe on ette kujutada kohtumist saksa teadusloolastega, kes uurivad samm-sammult ja päev-päevalt oma kuulsa kaasmaalase, «XIX sajandi Aristotelese» A. v. Humboldti elulugu, ning kellele tuleb piinlikkusvärinaga hääles teatada, et tema Tartu peatuspaik: hiljuti hävitati ... Meile öeldakse — pange mälestustahvel! Kuhu, uuele hotellile?!

5. Ümbrus. Kitsa-Tiigi tänavate piirkond on Tartu üks kultuuriloolisi keskusi, siin asusid arhitekt J. W. Krause, ülikooli raamatukogu direktori K. Morgensterni, kunstnik K. A. Senffi ja J. V. Jannseni krundid. Senffi aias asutati 1848. a. õpetatud Eesti Selts. Paljud ajaloolise Tartu tundjad ja austajad rõhutavad ka seda arhitektuuriansambliliselt kaunist vaadet, mis avaneb näiteks raamatukogu sissekäigu juurest Struve 2 majale (eriti, kui kujutada seda stiilselt restaureerituna) ja tähetornile, samuti XVIII sajandist pärineva Tartu ajaloolise «Nõelasilma», Kitsa tänava säilitamise vajadust.

* * *

Kas nendest viiest punktist pole küllalt, et veel ja veel otsida võimalusi Struve 2 maja säilitamiseks? Eriti kui arvestada, et oma küllalt suure põrandapinnaga (üle 500 m²) ja asukohaga sobiks ta Tartu loodusteadlaste ja Eesti Looduseuurijate Seltsi raamatukogu majaks, nagu seda on tungivalt ja korduvalt ette pandud (kõikide heade vanade majade nimel palun, et ei osutuks õigeks kuuldus selle kohta, et linnavõimud on arutanud Struve 2 maja andmist mingile kooperatiivile!).

Olles korduvalt kohtunud Tartu Linna Täitevkomitee ja EKP Tartu Linnakomitee juhtivtöötajatega, eriti ELUS ruumide asjus, on mul tekkinud nende tegevuse suhtes mingi segane tunnustuse/kahtluse segu. Ühelt poolt ei saa siira imetluseta jälgida nende meeste ennastsalgavat, hirmsat närvipinget nõudvat võitlust linna arendamisvõimaluste eest, nende taotlusi välja tuua meie linn sellest umbseisust, millesse ta on vajunud mitmel põhjusel, sealhulgas ka vabariigi juhtkonna ühekülgse pealinna ehitamisele/arendamisele kontsentreerunud poliitika pärast.

Nende äge ja järjekindel võitlus kaasaegse hotelli ehitamise eest linnale ühtib kõigi linlaste, sealhulgas ehk eriti teadlaskonna taotlustega. Siin asume me ühispositsioonidel. Kuid teiselt poolt sooviks linnavõimudelt suuremat Tartu eripära, tema kultuuritraditsioonide ja ajaloo tundmist ning arvestamist, loobumist vahetevahel avalduvast kultuurileigusest ja tööstuskeskset mõtlemisest.

* * *

Ning lõpuks uuesti Struve 2 maja ja hotelli juurde. Panen ette veel kord arutada järgmisi variante: **1)** juba ettepandud hotelli asendiplaani muutmine selle nihutamisega ca 30—35 m Vanemuise tänava poole, **2)** hotelli paigutamine Riia—Kalevi nurgal asuvale vabale pinnale (nn. Lillemäe nõlvale), kuhu pidi tulema uus administratiivhoone; administratiivhoone ette näha **a)** Ülikooli 8/10 hoonesse, selle vabastamiseks valdajaile ehitada neile hoopis sobivamasse kohta uus hoone, või **b)** sinna, kuhu praegu on ette nähtud hotell (s. o. ülikooli raamatukogu vastas asuvale alale; hoone väiksemate kabariitide tõttu jätab ta puutumata Struve 2 maja).

Ehk pole veel hilja? Ehk saab veel midagi ära teha ühismeelsuse vaimus?

NB!

«TRÜs» polemiseeriti hotelliehituse üle juba 1981. aastal (T. Ilomets, E. Kudu, J. Reinet — nr-d 3, 7, 10, 25). Hotelli asukohta peeti teadusraamatukogu vastas vähesobivaks, ei pooldatud ka Struve 2 hoone lammutamist. NB! See oli 1981. aastal!

Sama teema «TRÜs» nr. 35, 1987 — T. Ilomets, nr. 2, 1988 — E. Kudu.

TRÜ nõukogus

(Algus 1. lk.)

tal Selts suleti. ÕESi taasasutamist on arutatud juba mitmel pool. TRÜ nõukogu liikmed olid taasasutamise poolt. (Praegu võib Liivi tänava arhiivimajas vaadata näitust ÕESist.)

✲ Prof. Viktor Palm tegi ettepaneku asuda ülikooli põhimääruse väljatöötamisele. Hääletatigi selle poolt, V. Palm moodustab vastava meeskonna ning asutakse projekti välja töötama. Komisjoni esimeheks soovitati õigusteaduskonna dots. Indrek Koolmeistrit.

✲ Prof. Jaan Riiv tegi teatavaks arstiteaduskonna seisukoha hotelli ja Struve t. 2 maja suhtes. Nenditi, et kuigi Struve 2 puhul on tegemist vaieldamatult kultuuriloolise objektiga, ollakse praegu sunnitud eelistama hotelli ehitamist. See on sundseis, sest hotelli on tarvis ning maja pärast seda ehitamata ei saa jätta. Samal teemal kirjutab tänases pikemalt prof. Hans Trass.

✲ Prof. Hans Trass ja sotsioloogiaosakonna juhataja prof. Paul Kenkmann tutvustasid Plaanikomitee juurde moodustatud komisjoni uurimust «Kirde-Eesti sotsiaal-majanduslik olukord ja perspektiivid.». Ülikoolist osalesid selles 1986. aasta detsembris moodustatud komisjonis Marju Lauristin, Peeter Vihalemm, Tiina Raitviir, Eduard Raska ja Olev Must, komisjoni abistas paljus ka Jüri Jagomägi. Operatiivselt valminud kompleksses käsitluses tõsteti esile tasakaalukust, argumenteeritust, programmilisust. Leiti, et edaspidigi peaks Plaanikomitee kaasama ajutistesse töögruppidesse ülikooli teadlast. Komisjon töötab edasi. Kirde-Eesti arenguprobleemidele tahetakse anda konstruktiivseid ettepanekuid. Nõukogu kiitis arvamused heaks.

✲ Komsomolikomitee sekretär Andi Kasak esitas Leninliku Komsomoli stipendiumi saamiseks kaubandusõkonoomika III kursuse üliõpilase Raul Siimuti, kes sai seda stipendiumi ka eelmisel semestril. Nõukogu oli selle poolt.

✲ Nõukogu hääletas ka farmakoloogiaprofessor Oswald Schmiedebergi mälestusmedali loomise poolt. Sellega tunnustab TRÜ väljapaistvaid farmakolooge.

Hoogu juurde ehk mida teevad veteranid

Hiljuti arutati ülikooli töö- ja sõjaveteranide nõukogus selle aasta tegevuskava. Nagu eelmise aasta kogemused näitasid, ei saanud hoogu sisse kolmapäevavestlused vanas kohvikus. Hoolimata sellest, et temaatika oli üsnagi mitmenäoline ja teoreetiliselt küsimusele lähenedes isegi huvipakkuv, oli osavõtt väike — ühest kuni viieteistkümneni. Kalasportlasi tuli kohale näiteks ainult üks, kui mitte arvestada organiseerijaid. Kõige enam osavõtjaid oli Puškini õhtul ja sealgi vist ainult seepärast, et õhtu oli teemakohane ning et kuulduste järgi oli osa võtta lubanud prof. J. Lotman.

Hoopiski huvipakkuvamaks kujunesid ekskursioonid. Neist oli kaks — Rägaverre ja Tallinna. Soovijaid tuli rohkem, kui oli kohti.

Veteranid eelistavad koos käia ja vestelda juba väljakujunenud seltskonnas oma teaduskonna või kitsama eriala inimestega. Sellest lähtudes otsustatigi vana kohviku väike saal reserveerida esialgu enam mitte igal nädalal, vaid **iga kuu teisel neljapäeval kella 17—20ni.** Teaduskonna või eriala huvisid arvestades saab ruumi reserveerida kogu grupile. Kokkulangevuste ärahoidmiseks tuleb ennast eelnevalt kirja panna kantseleis Laine Saagi juures.

Ekskursioone on kavas kaks: üks mais Riiga (tõenäoliselt kaheks päevaks) ja teine septembris Kuramaale.

Suuremaid üleülikoolilisi kokkusaamisi tuleb kaks — üks naistepäeva puhul 4. märtsil kl. 16 Leningradi mnt. 27 ja teine samas võidupüha puhul. Lähemat teavet saab jällegi L. Saagilt. Naistepäeva peolauast osa võtta soovijaid registreeritakse allüksustes vastutava nõukogu liikme juures. Kõik veteranide üritused on tasuta.

Laine Saag ootab ka ettepanekuid edasise tegevuse organiseerimiseks kõikidelt TRÜ töö- ja sõjaveteranidelt. Teretulnud on nii suulised kui kirjalikud arvamused. Ärgem unustagem, et veteraniaastate kujundamine on eelkõige meie endi kätes.

JOHANNES KALITS,
veteranide nõukogu esimees

Metropole alistamas

Parim puhkus olevat aktiivne, sportlik puhkus. Parim puhkus olevat ka reisimine. Seega summaarselt: parim puhkus on võistlusreis.

Ülikooli paremad kergejõustiklased (v.a. mõned parimad — Ojastu, Külvet, Otsalt) sooritasid talviseks sessipuhkuseks võistlusturnee Moskvasse. Pealinna afišid kuulutasid meie maa kuue tugevama kõrgkooli matškohtumisest kergejõustikus. See lisas kaalu ja tõstis vastutust.

Aga alati pole see hea. Mõnikord on parem olla vaba igasugustest predestinatsioonidest: võtta asju nii, nagu nad lihtsalt on, ja toimida nii, nagu oled harjunud toimima. Vahest selle kaudu saabki eksplitseerida **Enn Lilienthali** fenomeni — otse võistluste avastardist uus impressiivne Eesti 60 m sprindirekord 6,4! (Võrdluseks: Ben Johnsoni MR on 6,41). Resultaadi essentsi ja internsete motiividenі jõudmiseks on aga ainus šanss ise järele pärida.

— Enn, kas startisid n-ö omal käel?

— Ei, paugu järgi.

— Paljud olevat pauku kuulnud alles Sinu kolmandal sammul.

— Nad vaatasid ju võistlusi kaugemalt — tribüünidelt.

— Äkki kasutati Ararati mäe efekti (st. rada oli allamäge)?

— Ei, viimased meetrid tundusid hoopis vastumäge minevat.

— Kas kasutasid midagi novaatorlikku?

— Ei, jooksen endiselt «Nike's».

— Igal asjal on head ja halvad küljed.

— Jah, varustus sai pisut kannatada.

— Mida jooksu ajal mõtlesid?

— Et tuleks juba finiš.

— Ja kui ta tuli?

(Järg 4. lk.)

KÄÄRID SISSE!

Hea lugeja! Aeg-ajalt oleme Sinu poole pöördunud oma väikeste ankeetidega. Tahame jälle teada Sinu suhtumist «TRÜs» avaldatusse, samuti soove. Ootame vastuseid kõigilt lugejailt — nii üliõpilastelt, õppejõududelt, kõigilt ülikooli inimestelt kui ka lugejailt väljaspool TRÜd, eriti muidugi vilistlastelt.

Väljalõike võib ära saata postiga, tuua toimetusse, panna ühiselamute või Vanemuise 46 fuajeede vastavasse kastikesse, ka peahoone valvelauda.

MINU ARVAMUS

1. Kuidas Sind rahuldab meie lehes pakutav üleülikooliline info? .....

2. Sama küsimus oma teaduskonna (allasutuse) info kohta .....

Sinu ettepanekud eel- ja järelinfo suhtes .....

3. Millised probleemid on Sinule väga tähtsad? Kas «TRÜ» on neid kajastanud? .....

4. Milliseid teemasid, rubriike pead vajalikuks (tõmba joon alla), milliseid mitte («Õnnitleme», «Sõnum», EKP TRÜ komitees, ELKNÜ TRÜ komitees, TRÜ nõukogus, «Keskkond», «Littera», «Krapp», «Kunst», «Helipeerg», «Trünn», «ÜTÜ», «RSR», õppetöö, teadus, «Tekliga gloobus», «Minu majandus», «Omavalitsus», taidlus, PPP, ühiselamud, ülikooli ehitused, sport (mida pead veel vajalikuks)? .....

5. Millise(d) probleemi(d) peaks toimetus võtma oma südameasjaks sel semestril? .....

6. Kelle kirjutusi ootad «TRÜst» (tõmba joon alla): Juhan Peegel, Hillar Palamets, Tullio Ilomets, Jüri Ant, Eduard Vääri, Paul Kenkmann, Peeter Olesk, Mati Salundi, Kalev Vilgats, Priit Pullerits, Tiit Pruuli, Ivo Rull, Jaan Lukas, Indrek Tarand, Kati Vasar (palume lisada meie sagedasematele autoritele veel neid, keda lugeda soovid)? .....

7. Mida arvad praegusest lehe «peast», kunstilistest kujunditest ning üldse lehe kujundusest? .....

8. Milliseid võistlusi võiks «TRÜ» korraldada: kirjandus, huumor, portreed õppejõududest, publitsistika (täpsem piiritlus)? .....

9. «TRÜ» suurimad puudused? .....

10. «TRÜ» suurimad plussid? .....

11. Kas oled meile kirjutanud? Kui ei, siis miks? .....

12. Ja millest tahaksid kirjutada? .....

13. Kas «TRÜs» peaks olema TRÜ nädala ülevaade? Kas see on Sulle vastuvõetavam publitsistlikus laadis, koonikana või kuidagi teisiti? Kes seda võiksid kirjutada? .....

Aitäh kõigile neile, kes ankeedi ära täidavad ja toimetusele läkitavad (kui väljalõikele ei mahu arvamused ära, kirjutage lausa eraldi lehele)!

Kui oleme ankeedid jõudnud läbi vaadata, peame «TRÜ» lugejaga pressikonverentsi. Seal tahame anda sisukamatele vastajatele ka väikesed üllatusauhinnad. Seepärast palume soovi korral märkida lõppu mõned andmed: teaduskond (allasutus), kursus, nimi .....

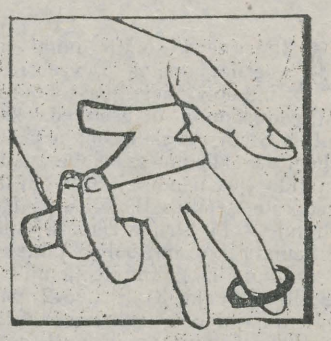

KARSKUSKONVERENTS

Vabatahtliku karskusühingu TRÜ organisatsiooni esimene aruandevalimiskonverents toimub kolmapäeval, 17. veebruaril kl. 16.15 ph. aud. 102.

Delegaatide ja teiste konverentsist osavõtjate registreerimine algab kl. 16.

HARRI KÄRTNER,
VKÜ TRÜ organisatsiooni juhatuse esimees

VENIA LEGENDI

Tsiviilõiguse ja -protsessi kateedri dotsendi kt. **Paul Varul** peab neljapäeval, 25. veebruaril kl. 16.15 ph. aud. 230 *venia legendi* loengu teemal «Tsiviilõigusliku vastutuse teoreetilisi probleeme».

Vene keele kateedri dotsendi kt. **Juri Kudrjavtsevi** *venia legendi* loeng «Nimisõnade käänamise süsteemi muutused vene keeles» toimub laupäeval, 20. veebruaril kl. 10.15 ph. aud. 138.

MUINSUSKAITSJAD!

Teisipäeval, 16. veebruaril kl. 18.15 on Tähe t. ringaud. 160 AKADEEMILISE MUINSUSKAITSE SELTSI ÜLDKOOSOLEK.

Samal päeval kl. 16.15 raamatukogu rohelises kohvikus SELTSI VOLIKOGU ISTUNG.

RSR

Uue semestri esimene koosolek toimub teisipäeval, 16. veebruaril kl. 18.15 raamatukogu auditooriumis 201 teemal «Veebruar 1918 ja Eesti rahvusvahelistes suhetes». Oodatud vanad ja uued huvilised.

NÄITUSI

Teadusraamatukogu loodusteaduste lugemissaali fuajees avab reedel, 12. veebruaril kl. 11 füüsika-keemiateaduskonna dekaan prof. Vello Past näituse **«August Paris 100»**.

TÖÖLE!

TRÜ ALMAVÜ vajab **tehnika- ja spordiklubi ülemat, instruktor-metoodikut ja sõiduõpetajat** (sobib kaugõppijaile, võib töötada ka kohakaaslasena). Tiigi 78—236, tel. 3 12 92.

UUE SEMESTRI AVALÖÖK TRÜ KLUBI VIDEOTEEGIS!

Reedel, 12. veebruaril kl. 21 «TERE TAAS TULEMAST!» (tantsurütmid audios ja videos).

Laupäeval, 13. veebruaril kl. 21 SPORTLIK VIDEOMARATON «Hip-hip hurraa Calgary 1988!»).

Pühapäeval, 14. veebruaril kl. 21 «KÜÜNLAKUU KÜLMADELE MÕELDES» (tantsurütmid audios ja videos).

NB! Üliõpilaspilet kaasa!

Metropole...

(Algus 3. lk.)

— Mõtlesin, et tuli vist hirmus aeg küll. Kaks alistatud meest olid ju meistersportlased.

— Kas tead, kes on Ben Johnson?

— Olen temaga autogramme vahetanud.

— Kas tuli ka Moskvas autogramme jagada?

— Aga muidugi. Näiteks ühiselamu registreerimisraamatusse.

— Kas julged nüüd minna otse lõvikoopasse — Ameerikasse Johnsoni enda vastu?

— Ma ei ole kunagi vastaseid kartnud. (Kiibitsejate remargid: «Vale küsimus sellele mehele. Värisegu nüüd Johnson.»)

Hesitatsioonideta ristiti päevakangelane kohapeal Enn — Ben Lilienthaliks. Kummatigi ei kandnud tema 200 m rekordiüritus enam vilja, kuid kõrgklassist oli saavutatud 22,1 sellegipoolest.

Kahte jänest püüdis ka **Sergei Tanaga.** Esiotsa hüppas kauguses end 7.18-ga neljandaks, kohe seejärel põrutas viis katset kolmikut otsa — 15.58 tõi talle esikohaauhinnaks rahvariides vene näitsiku (plastmassist, mitte elusa). Tõesti — raudsete vedrujalgadega mees! Kolmanda meie esindajana lahkus areenilt võitmatuna **Natalja Sirjajeva**, kes 1000 meetris tegi ekspressiivse soolojooksu (2.51,4).

Kõiki siinkohal üles lugeda ei jõua, aga mõned erksamad sähvatused ehk siiski: **Taimi Kõnn** (mat.) oli 60 m tõkkejooksus 2. ja **Marco Kirm** (füüs.) meeste seas 4., **Virge Viss** oli 3. kuulitõukes ja 4. kaugushüppes, neljandad olid ka **Heiki Tuul** 3000 m ja **Ülle Müürisepp** (maj.) 1000 m jooksudistantsil, 2. ja 3. olid **Kaja Kits** ja **Janika Ruusmaa** (bio-geo) kõrgushüppes, **Aivar Hommik** meeste killas 2.05-ga viies.

Punktisummad pingereastasid kõrgkoolid sedasi: 1. Moskva Kehakultuuri Keskinstituut; 2. **TRÜ**; 3. Moskva RÜ; 4. Leningradi RÜ; 5. Moskva Baumani-nim. Kõrgem Tehnikakool; 6. Tbilisi RÜ. Nii et see, mis varasematel aegadel polnud kuidagi õnnestunud kuulsatel väejuhtidel, sai nüüd teoks **treenerite Tiina Toropi ja Martin Kutmani** juhtimisel: Leningrad, suurem jagu Moskvast ja ka Tbilisi said alistatud!

HEIKI H. TUUL

PRIIT P. PULLERITS

Vaheajast

PALLIMÄNGUTURNIIRID

Juba 25. aastat kestvad Balti ülikoolide pallimänguturniirid lõppesid tänavu TRÜ esindustele hästi — kolm esikohta, kaks teist ja üks neljas koht. Siinjuures tuleb arvestada asjaolu, et meid aitasid oluliselt kehakultuuriüliõpilased, teistes ülikoolides aga puudub see teaduskond. Seevastu on TRÜ üliõpilaste arvult jällegi tunduvalt väiksem võistluspartnereist. Seega üks kompenseerib teist.

VÕRKPALL 28.—30. jaanuarini Tartus. Mehed: 1. Tartu, 2. Riia, 3. Vilnius, 4. Minsk. Kolm esimest said võrdselt kaks võitu, võrdsed ka geimid ja siis tuli lugeda võidetud-kaotatud punkte. TRÜ parim mängija oli **Meelis Tambets** (bio-geo).

Naised: 1. Vilnius, 2. Tartu, 3. Minsk, 4. Riia. Meie parim **Tiina Kama** (filol.).

VÄRAVPALL 26.—28. jaanuarini Riias. Mehed: 1. Tartu, 2. Gomel, 3. Riia, 4. Tartu. Eriauhinnad said **Raivo Laast** ja **Irina Tsarkova** (KKT).

KORVPALL 26.—28. jaanuarini Leningradis. TRÜ üliõpilasnaiskond tuli võitjaks, meeskond pälvis teise koha. Meie parimad: **Liina Arus** ja **Priit Vene** (mõlemad KKT).

VALTER LENK

LOENGUD ÕPPEJÕUDUDELE!

Statistika- ja andmeanalüüsialaste fakultatiivloengute pidamine õppejõududele, aspirantidele ja teaduritele on TRÜ-s juba ammune tava.

Sel õppeaastal uues kursuses käsitletakse statistilist andmetöötlust personaalarvutite jaoks loodud statistikapaketi STATGRAPHICS näitel. Kursus moodustab osa aspirantide kohustuslikust informaatikakursusest, selle maht on 12 loengut (24 akadeemilist tundi) kuue nädala jooksul. Järgneb praktikum teadusraamatukogu arvutiklassis, kus nimetatud programmi pakk on olemas. Kuulama palutakse ka teisi huvilisi, kes sellist programmvarustust oma teadustöös kasutavad.

Esimene loeng toimub teisipäeval, 16. veebruaril kl. 16.15 Vanemuise tänaval aud. 109. Osavõtjad registreeritakse esimesel ja teisel loengul, samas antakse välja ka kursuse programm.

ENE TIIT

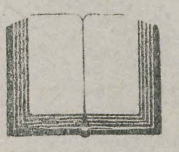

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 652. Tiraaž 3000. Maht 1 trükipoogen.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

AR Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komitee ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 5 (1516) | Reede, 19. veebruar 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

23. VEEBRUARIL ON NÕUKOGUDE ARMEE JA SÕJALAEVASTIKU PÄEV

Sõjalise kateedri nõudlikkus tõuseb

TRÜ sõjalise kateedril on uus õppeosakonna ülem, kes ajutiselt täidab ka kateedri juhataja kohustusi — KAŠKIN, JURI IVANI poeg.

Juri Kaškin on sündinud Volga ääres Astrahani oblastis. Keskkooli lõpetas kaugõppe teel Sahhalinil. Pärast sõjaväekooli läbitegemist teenis 14 aastat Kaug-Idas ja 5 aastat Kiievi sõjaväeringkonnas. 1981. a. astus Moskva Frunze-nim. Sõjaväeakadeemiasse, mille lõpetas kaugõppe teel 1985. a. (seetõttu nimetab ta end «igaveseks kaugõppijaks»), kuna teenis samaaegselt SDV-s. Autasustatud medaliga «Austuse märk» Kesk-Aasia viljakoristustöödes osalemise eest. Abielus, kasvatab tütart. Vabal ajal armastab tegelda koduste tööde ja asjaajamistega, samuti kalal käia.

● Milliseks hindate olukorda ja õpetuse taset sõjalise kateedris?

Oppejõudude kaader on tasemel, tunneb oma eriala, ehk vaid mõningad stereotüübid õpetamismeetodeis vajaks muutmist. Üliõpilaste juures paistab silma, et distsipliin on nõrk. Ei, ega pea olema taoline range kord nagu sõjaväekoolis, kuid siiski pole ta selline, nagu peaks olema. Näiteks puudus eelmisel reedel õppetöölt 120, esmaspäeval 50 inimest, nii et loengud tuli ära jätta. Osaliselt on selles ka õppejõudude süüd: nõudlikkus peab suurem olema.

● Milliseid muutusi kavatsete kateedri töökorralduses ellu viia?

Kardinaalseid muutusi ette võtta pole minu võimuses. Üliõpilased tahaksid muidugi näha uut, paindlikumat õppetöö süsteemi, kuid meil tuleb ikka orienteeruda üleliidulistest käskkirjadest ja määrustest. Neid me vaidlustada ega muuta ei saa. Esialgu jääb endistviisi jõusse nn. sõjalise päeva meetod. Ehkki Riia Polütehnilises Instituudis käiv eksperiment järjepideva kuuajalise õppetsükli näol võib isegi efektiivsemaks osutuda. Aga meie materiaal-tehniline baas on selle jaoks suisa ebarahuldav.

Tingimata jääb alles ka pärastlõunane iseseisva töö aeg. Kuid olen igati selle poolt, et seda aktiviseerida, elustada. Pole ju tõesti mõtet hoida kogu rühma koos, et nad ettenähtud aja lihtsalt ära istuksid. Iseseisev töö tuleb muuta individuaalsemaks, iseseisvamaks.

Millised saavad olema Teie tegevuse peasuunad?

Peaülesanne on tõsta distsipliini. Pean siinjuures silmas nii üldist käitumist kui ka loengute külastatavust. Leian, et sõjalise kateeder peab distsipliini osas kõigile teistele kateedritele eeskujuks olema. Võib-olla paljudele ei ole meeltmööda selline suur nõudlikkus, aga armees on vaja distsiplineeritud komandöre. Nii on õpetatud mind ning sellest lähtuvalt käitun ning toimin ma ka edaspidi.

Teiseks — tõsta õppeedukust. Kuid mitte hinnete kunstliku ülesupitamisega, vaid õpetamise ja nõudmiste tõhustamisega. Sõjaline õpetus on ju absoluutselt võrdne teiste ainetega.

Ja kolmandaks tahan, et valitseks terve, sõbralik kontakt ning tihe koostöö meie õppejõudude ja üliõpilaste vahel. Sest ainuüksi käsutamisega head üksteisemõistmist ning terviklikku kollektiivi ei kujune.

Kas olete tuttavad ettepanekutega, mida tegid üliõpilased seoses sõjalise õpetusega möödunud hilissügisesel kohtumisel rektoriga? Kas ja kuna kavatsete neid ellu viia?

Ei, neid küsimusi eelmisele kateedrijuhatajale ega ettepanekuid rektorile ma ei tea, pole neid näinud. Nii ei saa ka neile vastata. Kuid kujutan ette, mis sisuga nad võisid olla. Eks edasises tööprotsessis selgu, kas saab neid lahendada või langevad nad hoopis päevakorrast ära. Samas ei poolda ma sugugi seda, et kõik jääks raudselt vanaviisi. Kui ikka probleeme on, tuleb nad ka lahendada. Aga kiirustada ei tohi. Arvan, et läheb veel vähemalt aasta, vahest rohkemgi, enne kui midagi muutuma võib hakata.

Tahan lisada, et suhtumise kujundamisel sõjalisse õpetusse on vajalik juba see, et kateedri ruumid oleksid puhtad, ilusad. Ja veel talvine välivorm — see on kinnipeetute vorm, mida kinnipeetud teevad kinnipeetutele ... Sõnaga, meil on veel palju probleeme, mis vajavad lahendamist.

Küsis PRIIT PULLERITS,
žurn. III k.

„OV peaks avalduma kõikjal!“

Ikka veel OMAVALITSUS! Toimetus ei jäta jonni ja jätkab arvamuste kogumist, seekord õppejõudude poole pealt. Pikemaks sissejuhatuseks polegi vahest vajadust, olgugi, et mõnele on see sõnapaar veel tähtsusetu, mõnele pisut pila moodi, mõnele, loodame, et suuremale osale, siiski äärmiselt tähtis.

Eelmises lehes pakutud üleskutsele ei jäänud me lootma (sellele polegi veel reageeritud!) ning jaotasime välja paarkümmend väikest küsitluslehte. Pakume seni tagasi toodud arvamustest väikest ülevaadet.

Ootame kõigi teistegi sekkumist!

KÜSIMUSED OLID NIISUGUSED:

1. KAS ÕPPEJÕUDUDELE ON PRAEGUSED OV PRINTSIIBID TEADA JA VASTUVÕETAVAD?
2. KUS PEAKS TEIE MEELEST ÜLIÕPILASTE OV ROHKEM AVALDUMA, KAS ÕPPETÖÖS, ÜHISELAMUTES, KULTUURIELUS?
3. KUIDAS RAHULDAB TEID PRAEGUNE OV TEADUSKONNAS (OSAKONNAS)? ÜLIKOOLIS TERVIKUNA?
4. MILLINE ON JA VÕIKS OLLA OV SEOS ÜLEÜLIKOOLILISE KOMSOMOLI JA AMETIÜHINGU VASTAVATE SEKTORITEGA (NÄITEKS ÕPPETÖÖS JNE.)?
5. TEIE SOOVID OV ARENDAMISEKS ÜLIÕPILASTELE, KA ÕPPEJÕUDUDELE.

(Järg 3. lk.)

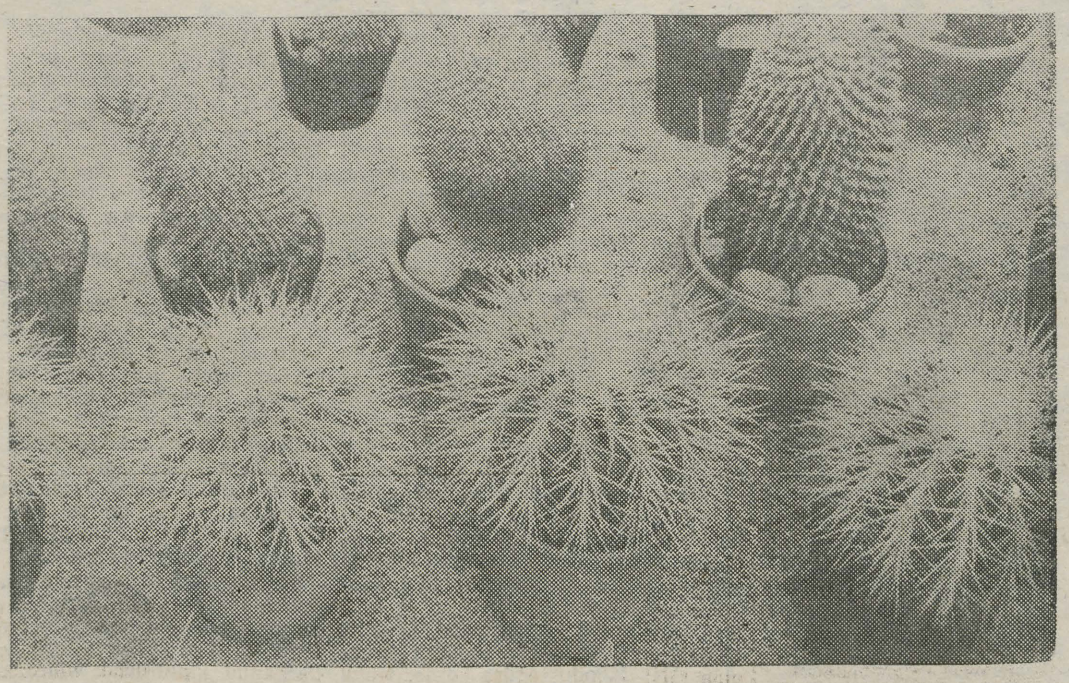

Kaktuspead — kas OV pärssijad või taganttorkijad? MEELIS LOKI foto

Homo politicus

Neljapäeval, 25. veebruaril kl. 16 toimub TRÜ aulas majandusteaduskonna kommunistliku noorsooühingu lahtine koosolek.

✣ Vastloodud rändauhind «Majandusmõte» leiab esimese omaniku.

✣ Sõna on artikli «Idee: Eesti NSV täielikule isemajandamisele» («Edasi» 26. sept.) autoritel. Küsimused-vastused.

✣ Majandusteemaliste kirjutiste «Minu majandus» tulemused.

Majandusteaduskonna
kommunistliku
noorsooühingu
büroo

Laserbiofüüsikast

Tuleval nädalal, täpsemalt 24. ja 25. veebruaril, saab teoks I vabariiklik seminarkool **«Laserbiofüüsika meetodid ja nende rakendamine bioloogias ja meditsiinis».**

Ettekanded on selle ala juhtivatelt spetsialistidelt NSV Liidust, ülikoolist esinevad teadusosakonna elutegevuse hormonaalse regulatsiooni labori töötajad. Seminaris tahetakse leida programm lasertehnikal põhinevate meetodite ja aparatuuri väljatöötamiseks ning rakendamiseks eelkõige TRÜ kateedrites ja laborites ning Tartu Kliinilises Haiglas.

Üritus algab kolmapäeval kl. 10 teadusraamatukogu konverentsisaalis.

Komsomolijuhid Tallinnas

Täna hakkab Tallinnas lõppema kolmepäevane seminar, kuhu olid kutsutud kõrgkoolide komsomolikomiteede asesekretärid ja teaduskondade sekretärid. Esinemisteemadeks oli pakutud: Eesti ajalugu, migratsioon, isemajandamine, looduskaitse, sõjaline õpetus ...; esinejateks: A. Almann, T. Karjahärm, E. Mattisen, A. Kuddo, U. Laanem, G. Sootla, V. Ranniku, R. Põder jt.

Teisipäeval komsomolikomitees

- **Kinnitati kevadsemestri tööplaan**
- **Kinnitati malevafunktsionäärid**
- **Sõpruspäevad tulevad aprillis**
- **Majandusteaduskonna kooperatiiv**

● TRÜ kureeritavate regioonide funktsionäärideks kinnitati:

Lõuna-Eesti regiooni komandör — **Tõnu Rüütel** (üliõpilaste aü esimees), komissar **Heiki Pagel** (samas aseesimees);

Tartu regiooni komandör — **Üllar Vaserik** (maj. III), komissar **Urmas Sule** (arstit. VI);

Sakala regiooni komandöriks — **Raul Siimut** (maj. III), komissar **Ivar Pikk** (maj. III).

Tjumeni rühma komandöriks sai **Boriss Sabovski** (füüs. II) ja **Krasnodari** rühma juhiks **Taimo Saan** (matemaatikaaspirant).

Välisrühmade komandörid on: **Jugoslaavia — Oleg Ševtšuk** (patoloogilise anatoomia kateedri assistent); **Ungari — Jüri Ruus** (NLKP ajaloo kateedri assistent); **Tšehhoslovakkia — Raul Eamets** (poliitilise ökonoomia kateedri assistent); **Saksa DV — Vambola Paavo** (teadusliku kommunismi kateedri õpetaja).

Suvemaleva juhiks sai **Vahur Karniol** (maj. II).

● **RSP peetakse 21.—24. aprillini.** Orgkomitee esimeheks kinnitati komitee asesekretär Asko Pohla. Programm on üliõpilaste endi kokku panna, igasugune initsiatiiv oodatud.

● Komsomolikomitee juurde kinnitati noorte teenindus- ja tootmiskooperatiiv **«Juventus»**. Selle tuumiku moodustavad majandustudengid, esimees on **Tarmo Punger** (maj. III).

Proovime jõudu!

1987. aasta kevadel organiseeris ühiskonnateaduste kateedrite aübüroo üliõpilasreferaatide konkursi ühiskondliku omavalitsuse ja sotsiaalse aktiivsuse teemadel. Sel kevadsemestril korraldatavas konkursi II voorus on teemadering järgmine.

1. **Rahvussuhetest tänapäeval.**
2. **Sotsiaalne õiglus: teooria ja tegelikkus.**
3. **Võõrandumine ja sotsialism.**
4. **Eesti NSV täielikule isemajandamisele: utoopia või reaalne väljapääs?**
5. **Isikukultus: ajalooline juhuslikkus või paratamatus?**
6. **Toitlusmaks — kollektiviseerimine — toitlusprogramm.**

Referaadid võivad olla ka käsitsi kirjutatud, maht pole piiratud, esitada tuleb **1. aprilliks** NLKP ajaloo kateedrisse allakirjutanu nimele. Parimaid ootavad konverents ja diplomid. Hüva mõttelendu!

HENN KÄÄRIK,
konkursi žürii liige

Landesuniversiteedist rahvusülikoolini

Eks tihti ole nii, et punktile, millel seistakse, ei pöörata tähelepanu. Vaadatakse ikka natuke kaugemale ja kõrgemale, oma koordinaatide avalikustamiseks kasutatakse lähemal olevaid orientiire ja harva ruumipunkti, kus määraja ise viibib. Sarnase suunitluse pakkus ka aulas korraldatava konverentsi **«Eesti ajaloo probleeme 1917—1940»** ettekannete programm. Ilmselt peeti iseenesest mõistetavaks, et ülikooli seinte vahel ajalugu lahates on kitsarinnaline vaadata enda ette maha, rääkida ikka endast ja endast — ülikooli saatusest aastail 1917—1940. Ka nii võib. Kuid ajaloolist eriharidust omamata ei riski ma oma asukohast kaugemale vaadata ja pakun mõne konspektiivse reljeefi Tartu ülikoolist aastatel 1918—1919.

* * *

24. veebruaril, mil Päästekomitee kuulutas välja Eesti iseseisvuse, jõudsid Saksa väed Tartusse. Üheaegselt üldhariduslike koolide ümberkorraldamisega alustasid okupatsioonivõimud ka ülikooli reorganiseerimist. 7. märtsil andis Tartu vallutanud 77. reservdiviisi komandör kindral Adams käskkirja, millega Tartu ülikool kuulutati saksa ülikooliks. Ülikooli vene, läti ja eesti rahvusest õppejõud eesotsas rektor V. Aleksejeviga vastasid protestiga, milles viidati rahvusvahelise õiguse normide ning Saksamaa ja Nõukogude Venemaa vahel 3. märtsil 1918 Brest-Litovskis sõlmitud rahulepingu rikkumisele. Viimasele vastavalt võisid Saksa väed okupeeritud aladel täita üksnes politseivõimu funktsioone. Vaatamata järgnevategi protestide ametlikule tagasilükkamisele lubasid Saksa sõjaväevõimud siiski 4. aprillini loenguid pidada ning seejärel üliõpilastel eksameid sooritada. 12. aprillil tegi Landesrat otsuse liita Baltimaad Saksamaaga.

Tartu ülikooli nõukogu saatis oma esindajatena professorid V. E. Regeli ja P. A. Jakovenko Moskva ja Petrogradi, kus 1918. aasta 8. juunil Vene SFNV Rahvakomissaride Nõukogu otsustas, et tuleb asutada uus ülikool Voroneži, koondada sinna juba varem Venemaale evakueeritud Tartu ülikooli varad, ning korraldada professorite ja teiste ülikooli töötajate ärasõit Tartust. Vastavalt Tartu linnapealiku kapten Pohla korraldusele lõpetaski ülikooli senine juhtkond oma töö 31. mail toimunud ülikooli nõukogu koosolekuga. 12. juulil läks teele esimene raudtee-ešelon, 17. juulil ja 31. augustil lahkus Tartust veel kaks ešeloni. (Kõrvalepõikena olgu öeldud, et «Revolutsioon, kodusõda ja välisriikide interventsioon Eestis (1917—1920)» annab lahkumispäevadena 12. juuli ja 31. augusti, «Tartu Riikliku Ülikooli

1918 — 1919

ajalugu III» aga 17. juuli ja 31. augusti. Kas on tegu eksitusega või lahkus Tartust siiski kolm ešeloni?) 12. novembril alustas tööd uus Voroneži Riiklik Ülikool. Õppejõudude ja juhtkonna esimene koosseis komplekteeriti peaaegu täielikult Tartu ülikoolist lahkunuist. Rektoriks nimetati professor V. E. Regel.

Tartus aga hakkasid Saksa võimud organiseerima nn. landesuniversiteeti ehk maaülikooli. Ülikooli kuraatoriks kinnitati Theodor Schieman, baltisaksa päritoluga ajaloolane ja Wilhelm II nõuandja Ida-Euroopa küsimustes. Rektoriks määrati prof. Karl Gottfried Dehio. Tartu landesuniversiteedi õppejõudude koosseis kujunes kaunis kvalifitseerituks. 68 õppejõust oli professoreid ja doktoreid 60. Ülikool avati 15. septembril. Ülikoolis õppimine oli tasuline: nõuti immatrikulatsiooni-, semestri-, loengukuulamise ja muid makse. Rahvuskoosseis oli oktoobrikuu andmeil (kokku 1004 inimest) põhjal järgmine: 429 sakslast, 246 juuti, 165 eestlast, 133 lätlast, 13 poolakat, 11 venelast, 1 taanlane ja 1 soomlane.

Kuni 27. augustini ei tunnistanud Nõukogude Venemaa Saksa võimude peremehetsemist Eesti territooriumil. Kuid eespool mainitud kuupäeval oli Nõukogude Venemaa oma sõjaliste jõudude koondamiseks sunnitud alla kirjutama Bresti rahu lisalepingule. Selles dokumendis on öeldud, et ta loobub ülemvõimust Eesti- ja Liivimaal, samuti igasugusest vahelesegamisest nende siseasjadesse. Piirkondade edasine saatus jäeti määrata nende elanikkonnale.

9. novembril algas Saksamaal revolutsioon ja 11. novembril ta kapituleerus Antandi riikide ees. 13. novembril tühistati Bresti rahuleping Ülevenemaalise Kesktäitevkomitee otsusega. Selliste sündmuste taustal hakkasid Saksa väed ka Tartust taanduma, kusjuures ülikooli asjaajamine pidi üle antama Eesti Ajutisele Valitsusele. Ajutine valitsus ei suutnud siiski astuda reaalseid samme ülikooli taasavamiseks. Põhjustena olgu toodud märksõnad Punaarmee ja Eesti Töörahva Kommuun. Punaarmee liginedes lõunast võtsid töölised võimu Tartu linnas enda kätte.

Kõrgema hariduse sotsialistliku ümberkorraldamise seisukohalt oli eriti oluline Vene SFNV Rahvakomissaride Nõukogu dekreet 2. augustist 1918, millega uksed avati kõigile soovijatele alates 16. eluaastast, kusjuures ei nõutud tõendit keskkooli lõpetamise kohta. 1. oktoobril kaotati samalaadse otsusega ka senine õppejõudude teaduslike kraadide ja kutsete süsteem ning jäeti ainult kaks õppejõu nimetust — professor ja õpetaja.

Sotsialistliku ülikooli juhataja ks määras Tartu ETK Nõukogu Hariduse ja Kultuurivalitsuse juhataja Artur Valner matemaatik Jaan Sarve. Väärib märkimist, et J. Sarv oli veendunud eestikeelse ülikooli vajalikkuses. Et eestlastel kergendada õppejõuks saamist, lubati lektoriks võtta ka ilma vastava diplomi ja kraadita. Järjekindlalt teaduslikku tööd tegeva lektori võis edutada professoriks. Üliõpilasteks võisid põhimõtteliselt saada kõik Eesti kodanikud, kuna ei kavatsetud nõuda haridust tõendava dokumendi esitamist. Neid kavatsusi ei suudetud realiseerida. 14. jaanuaril 1919. aastal oli Eesti Töörahva Kommuun sunnitud oma tegevuse Tartus lõpetama. Eestis jäi kehtima kodanlik võim.

28. jaanuaril andis J. Sarv ülikooli juhatamise üle Peeter Põllule (Ajutise Valitsuse aegne haridusminister) ja palus end saata välismaale täiendama, et tundma õppida välisriikide kõrghariduse süsteemi. Tagasi Eestisse jõudis ta 1919. aasta augustis.

1919. aasta märtsis loodi ülikooli uuesti avamise eeltööde komisjon, mille esimeheks sai kuraator P. Põld. Üliõpilaste vastuvõtt algas 29. septembril, algul ainult ajaloo-, filosoofia-, matemaatika-, loodus-, põllumajandus- ja loomaarstiteaduskonda ning arstiteaduskonna esimesele kursusele.

Ülikooli avamine toimus aktusega 1. detsembril 1919 kell 12. Kõigepealt esines «Vanemuise» sümfooniaorkester avamänguga, mille järel kanti ette Gustav Suitsu luuletus «Proloog». Tervituskõne pidas tolleaegne peaminister J. Tõnisson, kes valitsuse nimel kuulutas ülikooli avatuks. Peokõne pidas kuraator P. Põld, kes andis pikema ülevaate taasorganiseerimise käigust, ülikooli tähtsusest eesti kultuuri arendamisel.

Tervitajate hulgas oli uus haridusminister K. Treffner, mitmed Asutava kogu saadikud, armee esindajad. Tervituskõnesid ja õnnesoove oli arvukalt, mille tõttu aktus lõppes alles kell pool viis pärastlõunal. Rohkesti tuli telegramme ja kirjalikke õnnesoove. Õhtul toimus pidusöök 300 inimesele «Vanemuises». 1. detsember jäigi kodanliku ülikooli aastapäevaks, mida traditsiooniliselt tähistati aktustega.

INDREK UDE

Raamatutest «Tartu Riikliku Ülikooli ajalugu» III, Tln. 1982; «Revolutsioon, kodusõda ja välisriikide interventsioon Eestis (1917—1920), Tln. 1982; «Kodusõda ja välisriikide interventsioon Eestis (1918—1920)» II, Tln. 1986.

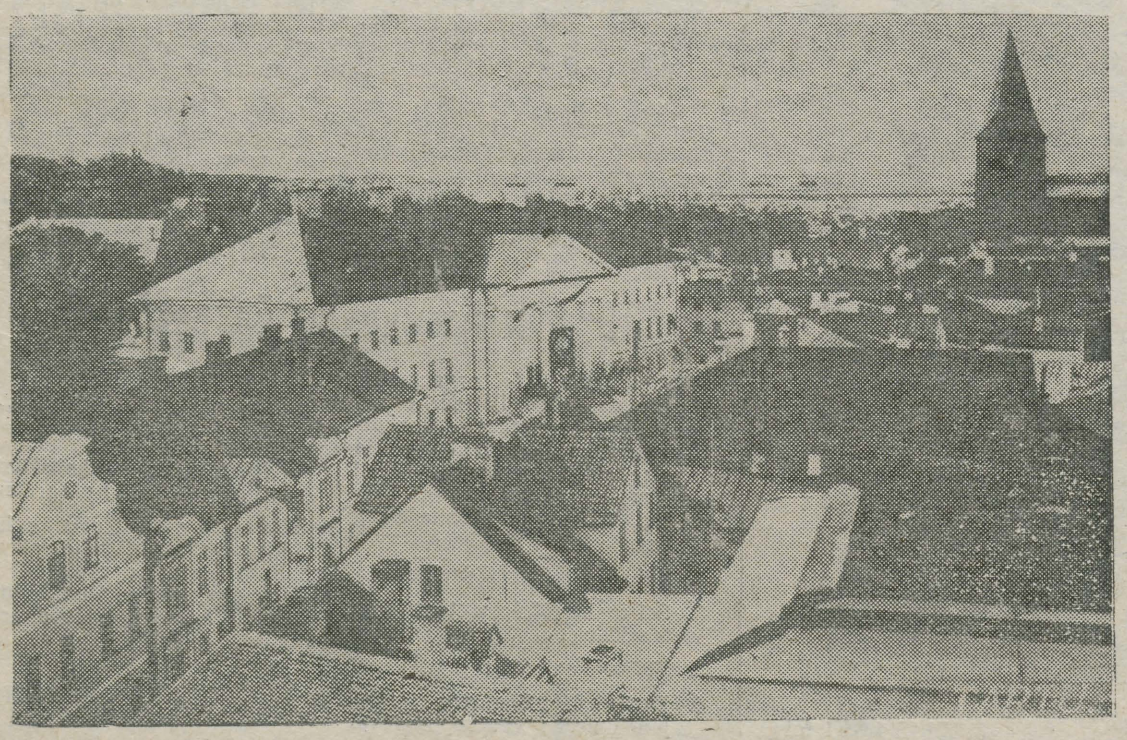

Tartu linn aastal 1932.

Liidu kaitseks

Ei ole kerge olla liit liidus. Veel raskem on luua üksmeelt ametiredelitel, treppidel ja riiulitel. Tahavad ju paljud viimaselt hüppelaualt õhku viskudes linnuks saada. Katsu siis ennast mõistetavaks teha. Eks selle pärast öeldagi, et parem varblane peos kui tuvi katusel.

Eesti rahvuslind on suitsupääsuke. Kelle rahvuslind on sinilind, seda ma ei tea. Üliõpilasliit on igatahes üks meie põlvkonna esimestest pääsukestest ja pole ka mingi ime, kui pärast kahtkümmend aastat karbis kasvamist lõhkise küna ees seistes teda toetame. Millelegi peab ju lootma.

Loodus on seatud nii, et esimesi pääsukesi ohustavad öökülmad ja ennekõike inimesed. Kõhkluste ja kartuste vool on reeglina suur. Oi paanikat! Piinlik on vaadata sogast vett seal, kus peaks olema selgus. Kes või mis sundis meid kartma oma peegelpilti?

Põhjamaal nõuab külvamine suurt hoolt. Noored võrsed on visad sirguma ja kui see neil läbi katsumuste õnnestub, siis tuleb neid osata hoida. Me ei ela ju mingis võluriigis tõusva päikese maal, kus üle öö võib tühja kõrbesse mõni ilmaime tekkida. Jääb arusaamatuks vastuseis, kui hoolehoidjate kätemerd enam silmaga ei haara. Iga mees on kange ise külvama, kuid pole võimeline koristama saaki. Siit kasvab umbusk. Aga üliõpilasliit ei eksisteeri selleks, et end võõraste loorberitega ehtida või oma plaanide ees araks lüüa.

Olid päevad, kus ükskõiksus ja bürokraatia tegid viha. Vahel läks silme ees lausa mustaks. Küllap tuli peaga vastu seina jooksmisi igaühel ette ja tuleb edaspidigi. Nüüd ajab see kõik ainult naerma. Kergemeelsus? Ei. Lihtsalt tore jälgida, kuidas ühed lähevad visalt otse mööda ringjoont ning teised hoiavad küünte ja hammastega kinni ametitoolist, mis näib rohkem maailma nabaks olevat kui Norra maadeuurijate poolt avastatud lõunapoolus.

Rauda tuleb taguda, kuni ta on kuum. Vana tõde. Tänaseks on paljud kergemeelselt vasara alasi kõrvale maha pannud ja jäänud äraootavale seisukohale. Muidugi, keegi ei ole nõus seda tunnistama, sest väliselt oskab igaüks mängida tulihingelist perestroikapooldajat, kes valmis vaenlaseks kuulutama igaühe, kel etteheited suul. Mine ja võta siis kinni, millise kivi all vähk tegelikult peidus on.

Kas meisse on üldse jäänud midagi püsivat? Sajakordselt kajava «hurraaga» alustame, lõpetuseks oleme endi häältest ära hirmutatud. Ei tahaks siinkohal pidada loengut aususest, siirusest ja kõrgetest ideaalidest. Niikuinii mind keegi ei usuks. Tahaks ainult loota, et keegi meist poolel teel ei peatuks, sest see, mis on praegu üksikute mehepoegade poolt üliõpilaskonna ja rahva jaoks ära tehtud, on alles tilk suures meres. Üliõpilasliidu probleemid ripuvad ikka veel ühe jalaga õhus, ülevabariigilisest tudengilehest rääkimata. Meie suure Nõukogudemaa metropolis valmistutakse koostama noorsooseadust. Olgem siis arukad ja seiskem selle eest, et vähemalt seda võimalust maha ei magataks. Pärast, kui ehk kraanid taas kinni keeratud, on kasutu nende all tühja kruusiga kahetseda.

MARGUS SANGLEPP,
žurn. I k.

Tudeng ei ole ärganud

Üksjagu liiva on pudenenud ajakellas, kui ilmus eelmine artikkel **«Kas ärgata üles või magada edasi?»** Tookord lubatud kiire areng jäi jalgu veel kiiremale aastalõpule ning sessile. Mis on vahepeal muutunud Üliõpilasliidu või -nõukogu asjus? Erilist progressi nagu polegi. Vähemalt siiani pole arutelust küsimuse ümber midagi välja tulnud. Ja süüd ei tasu Üliõpilasnõukogu kaela veeretada. Ajakirjanduseski olen kohanud ikka endisi nimesid, nagu oleks Üliõpilasliit mõne üksiku eraasi. Viimane ulatuslik artikkel oli **Ülo Veldrelt** 19. jaanuaril «Noorte Hääles». Kuuldavasti olevat üks liitu toetav kaastöö praegu ka «TRÜ» toimetuse postikotis. Ongi siiani kõik. Uusi ettepanekuid ei ole laekunud praegu tegutsevale Üliõpilasnõukogulegi, nagu ütles Asko Pohla. Veelgi enam — isegi oma eelmise artikli kohta kuulsin, et probleem jääb üliõpilastele kaugeks??!

Ent ärgem heitkem meelt ega püssi põõsasse! Alljärgneva lugemise eel tasuks taas kord visata pilk 13. novembri «Noorte Hääles» ära trükitud ÜN põhikirja projektile.

ESITEKS. Ma ei pea vajalikuks senise nõukogu koosseisu suurendamist. Toimuks see ju teatavas mõttes nn. kasulike inimeste juurdetõmbamises. Tean, et väidetakse, nagu ei saaks me ilma mitmesuguste ametkondade esindajateta lihtsalt läbi — nemad aitaksid meie ettepanekuid läbi tõugata. Kogemus näitab, et sellised inimesed jäävadki vaid esindama ega tee praktiliselt midagi. Pealegi, milleks on seda nõukogu üldse vaja, kui me ise millegagi toime ei tule? Andkem oma elu-olu üle otsustamine tudengite endi kätte!

Siit **TEISEKS.** Teen ettepaneku koostada üliõpilasnõukogu kõigi kõrgkoolide teaduskondade esindajaist. Neid, kes pole enam tudengid, nõukokku mitte valida. Tõsi, siinkohal on õige teha mööndus noortele õppejõududele, kes alles hiljuti on olnud komsomoliaktivistid, piisavalt populaarsed ning kellele mõne teaduskonna tudengid teeksid ise ettepaneku neid nõukogus esindada.

Kõik muud asjamehed, kelle pikk joru on toodud ära projekti punktis III «Moodustamise kord», tehku oma tööd vastavatel ametikohtadel.

KOLMANDAKS. Kuni me pole jõudnud Üliõpilasliiduni, ei ole silmanähtavat vajadust palgalise esimehe ega sekretäri järele. Milleks veel kaks kabinetiametnikku, kellel tendents üliõpilastest kaugeneda? Praegu on töökoormus vaevalt nii suur, et muidu ära teha ei jõuaks.

NELJANDAKS. Panen ette Üliõpilasnõukogul pidada otsesidet Rahvusvahelise Üliõpilasliiduga, aga samuti teiste riikide rahvuslike üliõpilasorganisatsioonidega. Ma ei taipa, millist kasu võiks siin anda puhvrina tegutsev ENSV Noorsoo-organisatsioonide Komitee?

VIIENDAKS. Juttu oli Vanemategust. Siia võiksid kuuluda lisaks noortele spetsialistidele ka kõik kõrgkoolide vabastatud sekretärid, ülemnõukogude saadikud jne. Ühesõnaga kõik need, kes projektis pakutud moodustamiskorraga on ÜNi planeeritud. Vanematekogu on **rangelt nõuandev.**

KUUENDAKS. ÜN kutsub oma istungitele vajaduse korral kõrgkoolide sekretäre, EÜE juhtivfunktsionääre, ÜTÜ juhte, kellelt vajatakse ülevaadet tegevusest või infot.

SEITSMENDAKS. ÜN peab oma vajalikkust tõestama. Praegu on enamik üliõpilasi veendunud, et ÜN on kõrgemalt poolt peale surutud, kellegi lõa otsas ning ei suuda midagi. ÜNi vankumatu tegevusjuhend peab olema suund Üliõpilasliidu moodustamisele. Olen endiselt selle liidu poolt, ent peame hoiduma seda mõtet millegagi kompromiteerimast.

Üliõpilasorganisatsioon ei saa läbi oma häälekandjata. Siiani ei peetud vabariiklikku üliõpilaslehte lihtsalt vajalikuks (vt. «Noorte Hääl» 19. jaan. 1988 minister V. Rajangu arvamus). Alles hiljuti ütles ELKNÜ Keskkomitee esimene sekretär Arno Almann «Edasi» veergudel, et asi on paberis ja trükivõimsustes. Kas on? Tahtmata kahelda vabariigi komsomolijuhi sõnades, on varemgi toodud selliseid põhjendusi ettekäänetena. Leht aga on vajalik.

Lõpetuseks jääb lisada, et lehe ilmumise ajaks on 18. veebruaril Tallinnas TPIs toimunud ÜNi kohtumine Tallinna kõrgkoolide esindajatega. Kas toob see selgust üliõpilaste probleemidesse? Aitab surnud punktist edasi või mitte? Veel ei tea. Veel ei ole tudeng haaranud kinni neist võimalustest, mida pakutakse. Aga oleks vaja ärgata ja haarata...

KALEV VILGATS,
ENSV Üliõpilasnõukogu liige

Enesekaitse vajadusest

Struve 2 on kahtlemata kultuurilooliselt hindamatu, s.t. väga hinnaline. Tema lammutamise või isegi nihutamisega jõuaks täiusliku lõpuni Pordi ajastu linnaplaneerimisviga, misläbi vana targa Matteuse kiuste Tiigi tänav palistati selle koledusega, mis seal nüüd seisab. Ehkki hotell asuks ühte ritta teatri- ja teadusraamatukogutaoliste kaunidustega (mis isegi täna veel tegelikult ja kahjuks mitmeid küsitavusi esile kutsuvad), mitte aga Tiigi tänavasse loodetud kultuurhooneid asendavate inetustega, ei ole tark niisama lihtsalt kahe silma vahele jätta järgmisi asju.

Hotell, kui see tuleb kesklinna, võtab palju ruumi nii meetrilises kui ka vaimses, s.t. inimvahekordi teisendavas mõttes. Ta toob kaasa juurdesõiduteed, parkimisplatsid, majandusõued, konteinerid, kastivirnad, hiigelprügikastid, veoautod, bussid, heitgaasid, köögilõhnad, hulkuvad kassid, «sumedasse õhtusse voogava maheda restoranimuusika» (kui rokk ja hevi peaksid möödanikku vajuma), ärikad, Laurad, või kuidas neid eesti keeli nimetadagi, miilitsad ja hulga inimesi, kel pole vähimatki pistmist Tartu vaimuga — kohta, mis seni on ikka olnud sest vaimust läbi imbunud.

Peaksin lugu sellest linnaplaneerijast, kes hoiaks selle elu eemal ülikooli raamatukogust ja ülikoolist endast ning teest, mis neid kahte kokku viib ja mida on sunnitud käima nii õppur kui õppejõud. Praegu see tee, mis vaimsele tööle minnes jala läbitakse, on veel küllaltki roheline, piisavalt vaikne ja süvenemist soodustav.

Küsida tasuks ka, kas leidub (silmailu linna panoraamist välja arvatud) TARTLASE seisukohast mõistlikku põhjendust Struve 2 krundi kasuks. Võõrastele tuleks ta muidugi hea. Aga umbes samavõrd hea oleks ta ka EPA linnakus, kaarhallide asemel, Lille mäe nõlval või Turu tänavas. Ning lõppude lõpuks võiks ju tema kasuks kas Jaani kiriku kõrvalt või kunstikooli ja EPA kirikvõimla vahelt mõne majapeletisegi likvideerida. Linna planeerimine täna ja edaspidi peaks mineviku ebakohti õiendama, mitte rohkendama!

Kes võtab enda peale tulevase tülitsemise üleaedse detsibellide asjus? Kes kingib mai- ja juunióhtuil eksamihooajal õppureile vaikuse? Kas keegi peale rektori saab sellega toime? (Kui temagi?) Kes peatab mäkke mõirgavad moonaautod ja suunab tehnilisele ülevaatusele raamatukoguaknaid tumestava sinise suitsusabaga bussid? Just nimelt elav kogemus ütleb, et olmehügieeni tagamisega on aasta-aastalt enam löömist. Professor Trassi sõna tuleks aga kuulata igatahes.

VALDAR PARVE

«HOTELL — ÜLIKOOLI RAAMATUKOGU PEEGELPILT» — TULLIO ILOMETS, «TRÜ» nr. 35, 1987.

«MIDA ÜTLEVAD SELLE KOHTA JURISTID» — ELSA KUDU, «TRÜ» nr. 2, 1988.

«KULTUURILUGU JA UUS HOTELL» — HANS TRASS, «TRÜ» nr. 4, 1988.

Vargad majas

Kriminaalromaanid kaovad raamatulettidelt aukartustäratava kiirusega. Need teosed ostjatest puudust ei tunne. Närvikõdi ja põnevus on inimesele niisama vajalikud kui õhk ja vesi. Küll tahaks, et juhtumid roimadest raamatukaante vahele jääksid, aga paraku leidub alati neid, kes kuritegu meie argipäeva kannavad ja sellega paljudele inimestele muret ning liigseid sekeldusi kaela toovad. Näidete otsimiseks ei pruugi kaugele minna: 4. jaanuari õhtupoolikul astus seitsmeteistkümneaastane enesekindel noormees peahoone sammaste vahele lootuses panna taskusse järjekordne noos, sooritada uus vargus.

Õppeosakonna sekretär-dispetšer Tiina Mets:

«Pärast kella viit jäin tööle viimasena. Otsustasin pesta tassid ning minna siis koju. Väljusin kabinetist pimedasse koridori ja märkasin akende all seismas üht poissi. Küsisin, mida ta soovib. Too vastas, et ootab sõpra, kes hetkel viibib rektoraadis. Rektoraadi ukse vahelt paistis tõepoolest veel valgus ja mul ei olnud mingit alust arvata, et noormees valetab. Pesin tualettruumis nõud ja tulin tagasi, et võtta käekott ja sulgeda uks. Ehmatusega avastasin end olevat paljaks varastatud — rahakotist ei olnud jälgegi.

Järgmisel päeval teatasin juhtunust kolleegidele. Nemad olid kuulnud veel ühest vargusest kaugõppeosakonnas. Seal tegutseti operatiivsemalt ja kutsuti välja miilits, kes kahjuks ei suutnud kannatanule mingit abi osutada.

Reedel, 8. jaanuaril lahkusin taas viimasena tööl ja kohtasin esimesel korrusel kella all noormeest, keda olin näinud pimedas koridoris. Seekord oli ta sõbraga. Läksin neile järele ja nägin, et paar suundub majandushoonesse. Ma ei suutnud üksi neid kinni pidada, sellepärast jäin alla ukse juurde ootama mõnda inimest, kellelt abi paluda. Peagi väljus majast koos sõbrannaga õigusteaduskonna kaugõppeosakonna insener Tiina Tennossaar, kelle abiga varga tabasingi.»

Tartu Rajoonidevahelises Uurimisosakonnas alustati Olev Kasemaa suhtes kriminaalasi. 8. veebruaril võeti pikanäpumees vahi alla. Poiss polnud kaks aastat kusagil õppinud ega tööl käinud. Esimesed vargused sooritas möödunud aasta suvel, rahuldades saagihimu kahes korteris. Hiljem järgnes rahavargus antikvariaadis. Oktoobris—jaanuaris tegeles peamiselt rahakottide näppamisega ülikooli peahoones, keemiahoones, majandushoones ja Vanemuise tänava õppehoones. Tänu ülikoolis mõnda aega töötanud isale olid nende hoonete ruumid juba varem tuttavad ja see andis võimaluse pikemat aega märkamatult oma plaane ellu viia.

Uurimine kestab. Kriminaalkoodeksi § 139 lõike 3 järgi karistatakse kodanike isikliku vara salajase varguse eest kuni seitsmeaastase vabadusekaotusega. Milline karistusmäär mõistetakse Kasemaale, jääb korrakaitseorganite otsustada.

Meie aga võiksime mõelda selle üle, kas ei jäeta liiga kergekäeliselt lõunatundidel ja ametikäikudel lahti ruumide uksi ning laokile isiklikku vara, väärtuslikke materjale, milles mõni on valmis nägema raha saamise võimalust. Süües kasvab ju isu. Küllap on meil endil palju ära teha ja kaasa rääkida kujunenud olukorra parandamiseks. Võtkem õppust üksteise vigadest ja alustagem kasvõi sellest, et oleme edaspidi tähelepanelikumad ning õlitame ära uste lukud.

MARGUS SANGLEPP,
žurn. I k.

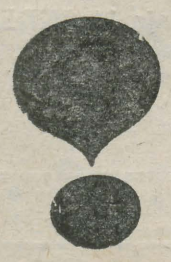

Tänu

Rektori käskkirjas avaldati õppeosakonna sekretär-dispetšerile TIINA METSALE ja õigusteaduskonna kaugõppeosakonna insenerile TIINA TENNOSAARELE tänu varga kinnipidamise eest.

N B! Olgem tähelepanelikud! Vargused peahoones on jätkunud!

"OV peaks avalduma kõikjal!"

(Algus 1. lk.)

1. Arvan, et need, kes on pidevalt lugenud ajalehte «TRÜ», omavad ülevaate OV printsiipidest. Rohkem võiks teha juttu olemasolevatest positiivsetest kogemustest. Mõningad on siiski olemas, näit. stipendiumide jagamine, ühiselamute valitsemine jt. Võib-olla leiaks midagi head ka teistest kõrgkoolidest. Algavad ÜTÜ konverentsid. Kõik mujale sõitjad võiksid andmeid hankida ka sealsest OV-st ning sellest kirjutada.

2. Üliõpilaste OV peaks avalduma kõikjal. Kuna sellest õppesemestrist ei peeta enam päevikuid, suureneb rühmavanema osakaal. Ta peab jälgima osavõttu õppetööst ning tegema oma järeldused. Õppejõud võivad keelduda nende üliõpilaste eksamile lubamisest, kellel on tegemata vajalikud tööd. Rühma aktiiv peaks hoolitsema, et sessioonil sääraseid asju ei juhtuks, s.t. kohe välja selgitama, miks Jüri või Mari ei tule õppetööle.

Kas mitte tagasi minna ka eksamite andmise teistsugusele korrale? Sõjajärgsetel aastatel valis iga üliõpilane ise, palju tal kulub aega ühe või teise eksami ettevalmistamiseks. Õppejõud teatas kursusele varakult 2—3 eksamipäeva — need olid mitte järjest, vaid küllalt suure vaheajaga (üks sessiooni algul, teine lõpul). Kursusevanem organiseeris eksamitele registreerimise vastavalt üliõpilaste vajadustele. Praegu aga peavad ühesuguse eksamieelse ajaga tulema toime nii matemaatika «spetsialistid» kui ka selles ainest väga halvasti orienteeruvad. Teistsuguse korra juures saaks esimesed jätta eksami ettevalmistamiseks 3 päeva, teised aga 6.

Ühiselamud peaksid täielikult alluma üliõpilastele. Kordan oma mõõdunudaastast ettepanekut ühiselamu kooperatiividest (vt. «TRÜ» nr. 7, 1987). Ka üliõpilaste kultuurielu jäägu nende endi asjaks. Oleks meeldiv, kui nad oma üritustele kutsuksid ka õppejõude. Kõigis neis küsimustes peaks rohkem ära kasutama sajandite kogemusi. Häid mõtteid oli dots. F. Kudu «Edasis» ilmunud artiklis. Praegune OV meenutab mõneti ujuma õpetamist veeta basseinis — üliõpilastele soovitatakse palju, kuid tegelikke võimalusi /eelkõige materiaalseid/ jääb väheseks. Ka vastutus pole neile üle kandunud.

3. Tundub, et nii teaduskonnas kui ka ülikoolis astutakse esimesi asjalikke samme OV suunas. Rohkem on senini siiski tegemist «pinnavirvendusega». Tõsisem samm oli üliõpilaste osavõtt nõukogude tööst. Sama moodi tuleb astuda ka muudel aladel.

4. Komsomoliorganisatsioon ja üliõpilaste ametiühingu vastutavad sektorid peaksid minu arvates paljudes üritustes kokku kasvama OV-ga. Igal juhul nemad peavad juhtima.

MAJANDUSTEADUSKONNA
DEKAAN DOTS.
VALNER KRINAL

2. Üliõpilaste OV peab avalduma kõigis nimetatud elusfäärides ja kõiges, mis puutub kõrgkooli ja üliõpilasellu.

Üliõpilased on suutelised ja õigustatud kujundama optimaalseid kaasaegseid õppeplaane, arukalt organiseerima oma erialast ettevalmistust. Ka oma kultuurialasele tegevusele oskavad üliõpilased anda kõrgetasemelise sisu.

Kõige raskem on siiani olnud ja on ka praegu olme viimine rahuldavale tasemele, eelkõige ühiselamutes. Olmekultuuri ülimadal tase on aastakümneid kestnud inimese olmekasvatuse eiramise tulemus. Ka senistelt OV liidritelt ei ole kuulnud arukat, fundamenteeritud, konkreetset programmi üliõpilaste olmelise olemise kultiveerimiseks ja ühiselamu inimväärseks muutmiseks. Nagu on tõestanud senine kogemus, ei suuda muuta ühiselamut kultuurseks ükski jõud ega instants väljastpoolt OVd (administratsioon suudab parimal juhul luua ühiskondliku kasvatusprodekaani kaudu lühikeseks ajaks Potjomkini küla). Üliõpilaste vastavat initsiatiivi tuleb tingimusteta toetada.

VÕÕRKEELTE KATEEDRI
VANEMÕPETAJA
MAILA
NEMSITSVERIDZE

1. Usun, et need on alles üsna udused.

2. Seal, kus nad on pädevad langetama enam-vähem asjakohaseid otsuseid.

3. Ei rahulda, kuigi tean täpselt, millised eeskirjad kehtivad.

4. Jagada võimalikult täpselt funktsioonid ja seejärel anda täis vastutus.

5. Arendamine näib olevat pikaajaline (aastaid kestev) protsess, seepärast peaks olema fikseeritud: 1) lähtekontseptsioon, mis peaks kõige muu kõrval sisaldama tagasiside kanali (võimaluse), s.t. jooksva korrigeeriva tegevuse sellesama kontseptsiooni enda suhtes; 2) liikmeskond, kes on aktiivselt huvitatud teatavate eesmärkide saavutamisest (mitte automaatselt kogu üliõpilaskond); 3) eelõeldust peaks järelduma, et OV on vaid meetod, mitte aga asi iseeneses, eesmärk. Eesmärgid vajavad veel püstitamist.

ENTEROLOOGIA LABORI
JUHATAJA MED.KAND.
AGU TAMM

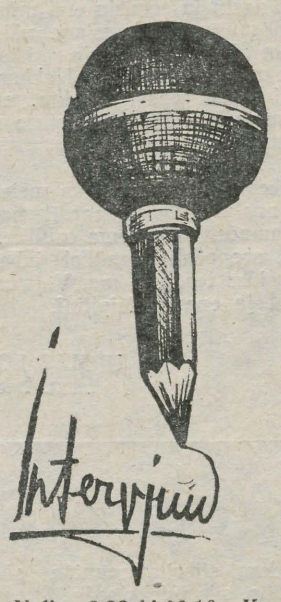

Valin 8 22 44 06 16. Kas ministeeriumi kõrgkoolide valitsuse juhataja BERNHARD HIIRE kuuleb?»

Jah, võtan kohe paberid ette. Leppisime ju selleks kellaajaks kokku. Niisiis, kuu algul korraldas Leedu kõrg- ja keskeriharidusministeerium üliõpilaste laulu- ja tantsupeo ettevalmistamise asjus nõupidamise. Eestist käisime seal seitsmekesi. Nüüd on peo kohta täpsed andmed teada.

Millal ta siis toimub?

Päris pidu on 1.—3. juulini Leedumaa pealinnas. Juuni lõppu on koondatud peaproovid, enne Eestist ärasõitu võib ehk meie kollektiivide esinemisi ka siin näha. 28. juunil on Kaunases Eesti päev rongkäigu ja kontserdiga.

See on siis nii nagu eelviimasel peol Riias oli Eesti päev Saulkrastis ja viimase peo eel Tallinnas leedulaste päev Tartus.

Täpselt nii. Enne 1. juulit peetakse ka Vilniuses ja selle ümbruses veel kontserte ja muid üritusi. Eestist sõidab suurele peole umbes 1500 üliõpilastaidlejat: koorid, orkestrid, tantsijad, võimlejad. Kõige suurem kollektiiv on TRÜst — üle 400 esineja.

«Gaudeamus» on Eesti, Läti ja Leedu üliõpilaslaulupidu, mida need liiduvabariigid kordamööda korraldavad. I oli Tartus 1956. aastal. Seda ehk nooremad ei teagi. Alati on ka külaliskollektiive Moskvast, Leningradist jm.

„Gaudeamus" tuleb Vilniuses

Kas leedulased on mõelnud ka uuendustele?

Jaa, esmakordselt tahetakse organiseerida kunstikõrgkoolide üliõpilastööde näitus, uuele tõrvikule on kavas graveerida kõikide «Gaudeamuste» märgid jm. Meie tegime ettepaneku süüdata laulupeotuli Tartus, see jäi veel lõplikult otsustamisele. Siis võiksid ka ülikooli noored näiteks I üliõpilaspeo toimumiskohta Kassitoomele mingi märgi maha panna. Mõelge!

Esinejatel on repertuaar arvatavasti juba teada.

Viimased täpsustused on nüüd paigas. Esmaspäeval tulevadki Tallinnasse nõupidamisele kõrgkoolide staabiülemad prorektorid ja klubijuhatajad, liikumisrühmade treenerid oma kava asjus. Nii et start «Gaudeamusele», sedapuhku juba kümnendale, on antud.

Aitäh põhjaliku info eest. Nüüd hakkame sidet pidama juba esinejate endiga.

Helistas VARJE SOOTAK

RAAMAT RAAMATU HEAKS

Raamatuoksjon, millest laekuv tulu läheb sihtannetusena Kultuurifondi sõnaraamatute kirjastamisel valitseva katastroofilise olukorra (täpsemalt vt. 5. veebr. «TRÜ-st») muutmiseks, toimub 15. märtsil kl. 18 ülikooli klubis. Üliõpilaste, õppejõudude, vilistlaste, ülikooli all-lülide, kultuurisõbralike asutuste ja organisatsioonide — kõigi sõnaraamatukasutajate annetusi (eesti- ja muukeelseid huvitavaid ja väärtuslikke või kurioosseid raamatuid, perioodilisi ning käsikirjalisi ja isekirjastuslikke väljaandeid, ilmumisajast ja -kohast sõltumata) võetakse vastu märtsikuu esimestel päevadel, täpne aeg ja koht järgmises lehes!

Korraldav toimkond

PIMEDUSEJÜNGRID ÜLIKOOLIS

FAKT. 13. veebruaril põles Vanemuise tn. ringauditooriumi 90 laelambist 44. Tihedad tumedad liigutamatud kardinad varjasid õuepäikse. Ka põlevate lampide tuhm valgus kumas otsekui kaugest stagnatsiooniajast. Pea kuklas, tegin kindlaks, et need on kõigest sajavatised. Kahetunnist loengut konspekteerides silmad väsisid hämaras ja tärkav peavalu ei hajutanud tähelepanu üksnes dots. R. Masso loengu selge ja haarava esituse tõttu.

KOMMENTAAR? Põlevate ja mittepõlevate lampide tähelepanuväärse vahekorra asjus kostis kursuseõde: «Ei ole sul ka targemat teha kui lugeda lampe.» Jah, ei ole midagi targemat teha kui kanda hoolt oma tervise eest. Ülikooli mitmed õpperuumid on harjumatult hämarad. Osa lampe ei põle ja põlevate võimsus on väike. Kas keegi saab preemiat elektrienergia kokkuhoiu eest üliõpilaste tervise arvel?

TÕNU PEETS

EUGEN MURAŠEV

4. juuli 1914 — 7. veebruar 1988

Peaaegu kõik meie vabariigi arstid ja juristid mäletavad oma õpingute päevilt Tartus kohtuarstiteaduse kateedri kauaaegset õppejõudu meditsiinikandidaat dotsent Eugen Muraševit, keda enam meie seas ei ole. Jäi lõpetamata viimane alustatud töö.

Ta sündis 4. juuli 1914. aastal Helsingis mereväelase perekonnas. I maailmasõja ajal asus perekond elama Eestisse. Lõpetas Tallinnas Vene Gümnaasiumi 1933. a. Alustas õpinguid Tartu Ülikooli arstiteaduskonnas, katkestas korduvalt majanduslike raskuste tõttu, arstidiplomini jõudis alles 1948. Õpingute ajal ülikoolis alustas 1941. aastal tööd laborandina, hiljem assistendina kohtuarstiteaduse kateedris.

1944. aastal sai E. Muraševist Tartu kohtumeditsiini osakonna juhataja järgnevaks 30 aastaks. Samal ajal usaldati talle ka Tartu Polikliiniku juhatamine, Tartu Kiirabijaama ja Tartu ATEK töö juhtimine. Aastail 1951—1952 oli E. Murašev Tartu Linna TSN TK tervishoiuosakonna juhataja.

Selle ja rahvasaadiku töö kõrval õpetas E. Murašev veel ülikoolis õppeülesandetäitjana pidevalt paljude aastate jooksul kohtuarstiteadust ja tervishoiuorganisatsiooni.

Alates 1968. aastast langes E. Muraševi õlgadele kogu kohtumeditsiini õpetamise raskus ülikoolis, mida ta kandis kuni vanaduspensionile jäämiseni.

1971. aastal kaitses edukalt kandidaadiväitekirja surmaga lõppenud aju-kolju traumadest Tartus aastatel 1963—1969. On avaldanud kokku üle 50 teadusliku töö.

E. Murašev oli üks esimestest, kes nõudis motokiivrite kasutuselevõtmist, vähendamaks liiklusõnnetustel saadavate aju-koljutraumade raskust.

Kõikjal, kus E. Murašev töötas, andis ta endast parima, tema tegevus on ära märgitud medalite ja paljude aukirjadega.

Mälestus dots. E. Muraševist kui sõbralikust, väga heatahtlikust ja äärmiselt tagasihoidlikust kolleegist jääb alatiseks püsima.

Kolleegid

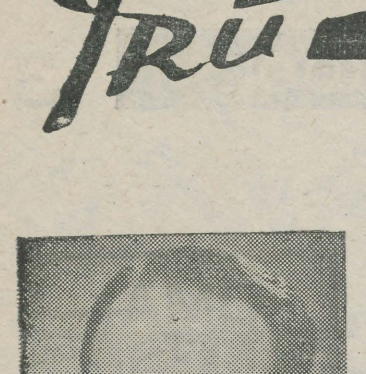

LIIKLUSNURK

Mis on tudengi liiklusprobleemid: jalakäijana, reisijana, autojuhina? Kas ja kuidas ning mida oleks vaja muuta? «Liiklusnurk» ootab kõigi jalameeste ja roolikeerajate küsimusi ja ettepanekuid ph. 241 «TRÜ» toimetuses.

„Äärmiselt kehv!!!

ja pange selle järele kolm rasvast hüüumärki,» ütles Tartu RAI riiklik autoinspektor **Väino Lode**, kui palusin tal midagi arvata TRÜ liiklusaastast 1987.

Et nii üldsõnalist hinnangut veidi täpsemaks muuta, võttis V. Lode riiulilt paki perfokaarte ja luges neilt alustuseks numbreid: «Liikluseeskirjade rikkumisi oli kokku 234 (1986 — 273), õnnetusi juhtus ülikoolirahvaga 36 (27) korral.» Huvitav on see, et enamikul (99,2%) juhtudel on TRÜlane (peale üliõpilaste ka õppejõud ning teenindav personal) määrustiku vastu patustanud sohvrina, kusjuures kõige levinumateks rikkumisteks on **kiiruse ületamine** ja **purjuspäi sõit.** Need eksimused toovad ülisageli kaasa (raske) õnnetuse. Jalakäijana on LE nõudeid eiranud vaid 2 (0) inimest.

Näiliselt on rikkumiste osas paranemist märgata: ikkagi 39 võrra vähem kui eelmisel aastal. Kuid nii on see vaid esmapilgul.

V. Lode: «See vähenemine tuleb nn. pisirikkumiste arvelt, millesse autoinspektor väikese liiklusohtlikkuse puhul leebemalt suhtub. Õnnetuste arv aga on suurenenud ja purjus juhte on niisama palju kui möödunud aastal. Olukord on hoopis halvenenud.»

Kes need siis on, kes TRÜ mainet RAI silmis madaldavad? Kaardilt võib näha, et sel õppeaastal on viinakuradiga paarissõitu teinud üliõpilased **V. Jänes, H. Toobal** ja **J. Roose,** tööline **Ü. Piir** (kel polegi lube) ja autojuht **A. Mork** (riigiautoga!). RAI võttis neilt 3 aastaks load ära, ülikoolis avaldati vali noomitus.

Arvud arvudeks. Miks ikkagi nimetas V. Lode liikluskorda TRÜs «äärmiselt kehvaks»? Vastuses jäi kõlama sõna teadlikkus. Kõige ohtlikumad on teadlikud rikkumised. Nendeks aga kiiruse ületamine ja purjuspäi sõit just ongi. Mäletatavasti moodustasid need 234st LE eiramisest enamiku. Seda esiteks. Teiseks arvas V. Lode, et kõrgkoolis peaks teadlikkuse tase olema märksa **kõrgem** kui näiteks elamuehituskombinaadis. Aga ometi ei ole märkimisväärset vahet märgata, vähemalt autoinspektsiooni seisukohast. Nii teeb see pisut näotu kõrvutamine ülikoolile päris häbi.

Mida siis teha, pärisin. V. Lode mõtles pikalt: «Võib-olla on ülikoolipoolsed karistused liiga leebed... Vali noomitus ei võta igaüht kukaltki kratsima. Teisest küljest: ühe rumala teo pärast kohe kõrgkooli pooleli jätta pole ka mingi lahendus...» Üsna palju peaks saama ära teha **liiklespropagandaga** «TRÜ-s», infoga rikkumiste ja õnnetuste kohta, arvasime lõpuks üheskoos.

Tänasin ja seadsin end minekule, kuid mu vestluskaaslane näis üha enam juurdlevat minu küsimuse üle: mida ikkagi teha? Hakkas piinlikki — ei saa ju tahta, et üks inimene lahendaks küsimuse mitme tuhande eest!

Seepärast on see ikka meie teha, et arv 234 perfokaardil hakkaks piiramatult lähenema nullile. Kuidas, see peaks igaühel juba algklassides teada olema. Vaja on vaid tahet ja enesedistsipliini.

URMAS LOIT,
žurn. I k.

Veel Vanemuise tänava veeavariist

Ülikooli peainseneri Avo Arro vastus 5. veebruari «TRÜs» Tullio Ilometsa 22. jaanuari artiklile oli mõneti ootuspärane. Nii nagu seda ajalehtedes sageli varemgi tehtud on, osutati tähelepanu kriitilise loo küsitavustele ja vigadele. Samal ajal omistati eelkirjutanule sõnu ja mõtteid, mida artiklis üldse ei olnud. T.I. ei kirjutanud «et see /klamber/ on seal tänase päevani» ja «toru kubiseb klambritest» (A. A. sõnad). Neid olevat küll haruliinidel. Aga kas on üldse oluline, kus pool need klambrid on või olid. Ohtu näitavad nad mõlemal pool.

Enne tsentraalkütte sissetoomist ülikooli juubelisügisel olid töötingimused Vanemuise õppehoones talviti tihti tõeliselt talvised. Vanad katlad langesid aeg-ajalt rivist välja ja siis tuli loengutel istuda mantlites ja kasukates. Sooja maja rööme hakkasid tunnetama varasemast suurema veesurve (?) tõttu pööningut läbiva torustiku lekked. Need juhtusid enamasti töö ajal ja nii saadi ikka jaole. Mälestuseks jäid paljude ruumide rikutud laed. Nüüd aga juhtus see öösel ja pühade ajal.

Õnnetuse tagajärgi likvideeritakse. Maalrite töövaeva ja kateedrite aparatuuri, raamatute jm. vararikkumise oht jääb. A. A. soovitus kõik väärtuslik teadusraamatukokku ja muuseumi viia on imelik. Tööd tühjas toas alati ikka teha ei saa. Avariisid, ka tervema torustiku puhul, ei ole võimalik täielikult vältida. Kas ei tuleks valvureid õpetada taolistel juhtudel (suhteliselt soe ilm) küttesüsteemi sulgema? Kui seda olemasolev kas tehniliselt keerukas või suurt jõudu nõudev siibrite/kraanide süsteem ei luba, siis tuleks seda lihtsustada.

Geograafid ja teised kannatajad on Tullio Ilometsale tänulikud just avarii emotsionaalse valgustamise eest. Keegi teine oleks võib-olla kirjutanud á la «Esines 10palline maavärin. Purustusi ja ohvreid ei olnud».

HEINO MARDISTE

LOE: «KUUM VESI UPUTAS GEOGRAAFIAOSAKONNA RAAMATUKOGU ...» — TULLIO ILOMETS, «TRÜ» nr. 2.

«KAS AVARII VÕI «PLANEERITUD ÜRITUS»? — AVO ARRO, «TRÜ» nr. 3.

«EBATÄPSETEST ANDMETEST ...» — TULLIO ILOMETS, «TRÜ» nr. 4.

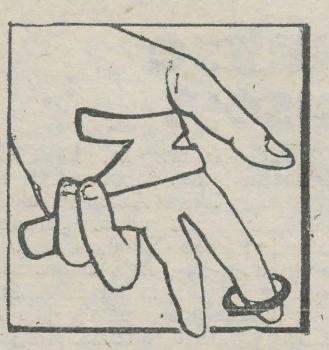

PSÜHHOLOOGIA-LOENGUD JÄTKUVAD

Loengutsükli «Psühholoogia päevaprobleemid» aasta esimene üritus toimub 22. veebr. kl. 19 Tähe tn. 4 aud. D-120 (nüüdne D-170). Aleksander Pulver räägib teemal «Ratsionaalsus *contra* afektiivsus inimeses».

ORIENTALISTIKA-PÄEVAD

Üleliidulise Orientalistide Assotsiatsiooni Tartu grupi ORIENTALISTIKAPÄEVAD toimuvad 20. ja 21. veebruaril.

20. veebr. kl. 15 — TEADUSLIK KONVERENTS raamatukogu konverentsisaalis.

21. veebr. kl. 16 — KIRJANDUSLIK-MUUSIKALINE PÄRAST-LÕUNA TRÜ klubis (kaastegev tantsutrupp «Amrita»).

VÄLISMAALE!

Ametiühingukomiteel on veel võimalik vormistada

1) 1 tuusik emale ja lapsele või isale ja lapsele (5—10-aastase lapse puhul on tuusiku maksumus ca 70%) turismireisiks **Rumeeniasse** (15 päeva juunis) Tuusiku maksumus 420 rbl.
2) 1 tuusik **Bulgaariasse** juulis 14 p. — tuusiku maksumus 460 rbl.

Soovijail pöörduda kohe ametiühingukomiteesse.

ÄRA LASE SILMIST MÖÖDA!

Laulukonkurss «Tudengilaul '88» toimub **25. märtsil.** Juhendi leiad järgmisest lehest. Usinat harjutamishoogu!

PRESSIKLUBIS

Pressisekretärid, saame jälle kõik kokku sellel **teisipäeval kl. 16 toimetuses.** Kes ei saa sel ajal tulla, andku varem teada.

LUGEJAANKEEDID TAGASI!

Toimetus on väga tänulik kõigile neile, kes veel nüüdki eelmises lehes ilmunud lugejaankeedid ära toovad. Pange need peahoone valvelaua kastikesse või tooge otse toimetusse.

IGALE EALE JA IGALE MAITSELE

Reedel, 26. veebr. kl. 21 on klubisse oodatud ülikooli töötajad ja üliõpilased osa võtma ÜHISPEOÕHTUST «Igale eale ja igale maitsele», kus

- saab tantsida nii mõnusa svingiorkestri kui ka diskorütmide saatel,
- on võimalus jälgida võistlustantsijate demonstratsioonesinemisi ja asjahuvilistel selgeks saada mõne seltskonnatantsu algsammud,
- muusikalisi vahepalu pakuvad üliõpilastaidlejad,
- on avatud videokohvik,
- on võimalus jälgida ülekannet Calgary taliolümpiamängudelt.

KULTUURIKLUBILASED

Saame kokku teisipäeval, 23. veebr. kl. 20 TRÜ klubis 206.

KLUBI VIDEOTEEGIS

Laupäeval, 20. veebr. kl. 21 Samuel Diferendi & H. F. Sini diskoprogramm «Tantsuvärk». Valik George Michaeli videoklippe. Kuulamiseks showbisnessi suurkuju PRINCE (With or Without «Revolution»).

Pühapäeval, 21. veebr. kl. 21 diskoprogramm PHIL COLLINS — huvitav loojanatuur! (A — V tantsulugusid ka teistelt). Kuulamiseks «GENESISE» loomingut.

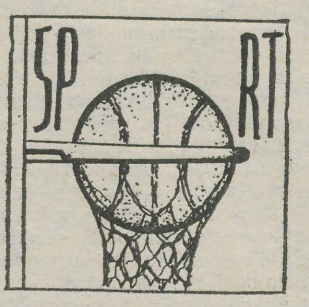

VÕRKPALLINAISKOND MEDALIKONKURENTSIS

Eksamisessiooni sees peeti järjekordsed mängud Eesti võrkpallimeistrivõistluste naiskondade turniiril. Läks õnneks: TRÜ sai mitme koondislasega tugevdatud TPedI naiskonnast jagu 3 : 1. Nüüd jätkatakse esinemist koos Kirovinim. kalurikolhoosi, «Tempo» ja Vinni naiskonnaga. Kõigile neile on meie üliõpilased korra kaotanud, ent iga vastasega tuleb kohtuda veel kahel korral. Kas jätkub püssirohtu medaliteni jõudmiseks?

VÄRAVPALLIMEESKOND TEISEL KOHAL

Eesti väravpallimeistrivõistluste meeste mängudes alustati põhiturniiri teist ringi. TRÜ meeskonnal õnnestus alistada EPA, Põlva ja Viljandi (esimeses ringis saadi nende vastu ainult 3 punkti 6-st) ning lisada korraga 6 punkti esimeses ringis kogutud seitsmele.

Nüüd tõusis TRÜ paremustabelis **teisele kohale.** Ilmselt tuleb leppida tõsiasjaga, et «Kooperaator» võidab meistri nimetuse. Meie üliõpilaste üha paranev mänguvorm paneb põialt hoidma, et tänavu saaks revanšeeritud mullused valusad kaotused Tallinna lihakombinaadi meeskonnale ja tõusta pjedestaali teisele astmele.

KORVPALLINAISKOND JÄTKAB NELJA HULGAS

Nõukogude Liidu meistrivõistluste esiliigas Eestit esindav TRÜ korvpallinaiskond sai viimastes voorudes mitu kaotust, kuid sama juhtus ka ohtlikemate konkurentidega. Nüüdseks on põhiturniir lõppenud ja neli kõrgliigasse pretendeerivat naiskonda selgunud, nende hulgas ka ülikooli naiskond. Veebruari viimasel nädalal näeme neid kollektiive TRÜ spordihoones.

NB! Need olid veel vaheaja spordiuudised väikese hilinemisega. Põhjuseks ikka leheruumi nappus.

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 787. Tiraaž 3000. Maht 1 trükipoogen.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета. г. Тарту, Эстонской ССР.

AR Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 6 (1517) | Reede, 26. veebruar 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

SCIENTIA 1987

Eesti ajaloo konverentsini aulas on jäänud tund. Panen maki ja mikrofoni teadusprorektori laua otsale. Küsimusi ei olnud mul palju, vaid mõned. Olin kuulanud teadustöö aruannet suures nõukogus, üldisemaid probleeme peaksin ülikooliinimesena nagu teadma. Lootsin leida vestluses uuemaid nüansse, mida ei tea ise ega ka kõik «TRÜ» lugejad. Aastast aastasse oleme avaldanud aruande lühendatud variandi, ent kui palju ütlevad arvud (kuigi võrreldуna) ja paarkümmend vaatlusala korraga. Vaatame täna, mis on aruande taga. Esimene küsimuste ring **teadusprorektor prof. ANTS KALLIKORMILE** puudutab

TEADUSKAADRIT.

● TRÜs on ametis 1277 õppejõudu ja teadurit. 116-l neist on doktori- ja 522-l kandidaadikraad. See annab 50 protsenti ja tähendab, et teaduslik kraad on pooltel. Rahuldab ülikooli selline teaduskaadri kvalifikatsioon praegu?

Võiks vastata kaht moodi — «ja» ja «ei». Eelmiste aastate võrdlusandmed (vastavad arvud olid näiteks 1986. aastal: 1251 — 110 — 511 — 49,2 protsenti) ja teaduskaadri põhjalik analüüs näitavad, et meie seis on hoopis selgem kui mõne aasta eest. Teadlaskaadri kohta võttis oma otsuse vastu ka TRÜ nõukogu. Analüüsist tuleb välja, et olukord ei olegi nii katastroofiline, kui ehk viis-kuus aastat tagasi paistis. Need allüksused, kus on labor(id), koolkonnad ja ühtne kollektiiv tõelise oma tsunfti mõttes, toidavad kaadriga pidevalt ka õppe poolt, rääkimata vabariigi vajadustest. Sellest küljest vaadates on elu ülikoolis edasi läinud.

● Mille pärast tuleks siis «ei» vastata?

Ka nende suurte ülesannete lahendamiseks, mis on riiklikult seatud eri ametkondade hooleks, on vaja jällegi teada täpset olukorda. Kogu riigis, ka Eestis ja ülikoolis tervikuna selline pilt ju puudus. Kui analüüsima hakati, selgus, et paljudes elulõikudes puudub üldse kvalifitseeritud kaadri kate, mõnel alal on aga väga suur üleproduktsioon. Kõrgem Atestatsioonikomisjon (VAK) ei peaks ainult kaitsmispoliitika ja -nõukogude töö registreerija ja suunaja olema, vaid juhtima ka sisuliselt kaadri vajadust all-lülides: kõrgharidusministeeriumides, kõrgkoolides. Vähehaaval on niisugune mõtestatud kaadritöö käima hakanud, kuid see on veel kaugel sellest, mida oleks vaja. Miks me siis muidu nutame, et ei ole neid õpetajaid või seda, teist ja kolmandat. Inimlikult mõistetavalt otsime süüdlasi, aga ega me neid konkreetselt leiagi, sest kahjuks on see seotud kogu riigis valitsenud üldise poliitikaga — minnalaskmise meeleolude ja bürokraatiaaparaadi äärmise elust mahajäämisega.

● Kui vaadata aruannet, siis eelmisel aastal kaitsesid oma doktoriväitekirja Edvitar Leibur ja Peeter Tulviste, kandidaaditöö kaitsjaid oli 37. Kaitsmisele olid esitanud oma doktoriväitekirja veel Reinhold Birkenfeldt, Eduard Raska, Elvi Ulst ja Aleksander Žarkovski, viimasel on juba kaitstud. Kaitsmisele on võetud ka paar aastat tagasi esitatud Jüri-Hain Kaljusto dissertatsioon. 24-l TRÜ töötajal, kes on viibinud vanemteaduri kohal doktoriväitekirja lõpetamiseks, ei ole veel töö esitatud. Mida sellise seisu kohta arvata?

Ei saa võtta aluseks ainult näitajaid ja protsente, et nüüd kaitses paar inimest rohkem või vähem. Meil on küllalt valdkondi, kus asi väga halb. Ma ei hakkakski neid näiteid tooma, teaduskonnad teavad ise nagunii. Kaua aega oli selliseks erialaks näiteks farmaatsia, kus nüüd on seis paranema hakanud.

Poleks õige öelda, et ülikool on kaadriprobleemidega vähe tegelnud. Kahjuks on kõik nii tsentraalselt paika pandud, et kui vabariiklikel organitel ja ametkondadel ei ole tõsimeelset lähenemist, siis ei saa olla ka ülikooli ettepanekutele sobivaid lahendusi.

● Kõrgkoolidesse olevat nüüd jõudnud üks paber juhtiva kaadri vanuse kohta. Mil määral see ülikooli mõjutab?

Teisipäevasel teadusosakonna nõukogu koosolekul informeerisin sellest juba. Võib kohe öelda, et ülikooli teaduse juhtimist see eriti ei mõjuta. On ette kirjutatud 65-aastane eapiir juhtivale koosseisule, kus on siis kateedrijuhatajad, labori- ja osakonnajuhatajad ja administratsioon. Meil on momendi seis teada ja ülikool siin erilist vappekülma ei pea tundma.

● Kaadrist rääkides ei saa mööda minna ka kaitsmisnõukogudest. Neid on ülikoolis 3 doktori- (6 erialal) ja 11 kandidaadiväitekirjade kaitsmiseks (19 erialal).

Jaa, neis kaitsti läinud aastal 2 doktori- ja 65 kandidaadidissertatsiooni. 19 kandidaaditööd sellest arvust kuulus meie ülikooli töötajaile. Nõukogudes kaitsmiste arv allapoole ei ole läinud, üldse on töö muutunud sisulisemaks. VAKi aukirjadega autasustati meie nõukogude tubli töö eest professoreid Hans Trassi ja Ülo Hussarit.

● Kui lõpetaks kaadriküsimused aspirantuuriga, millest tegelikult nagu algab teadlaste järelkasv.

Aspirantuuri kohta on ju ka viimastel aastatel uuendusi tulnud, nagu stipendiumi suurendamine jm., sealhulgas seegi, et kolme aspirantuuriaasta lõpuks olgu lauale panna ka kandidaadiväitekiri. Paraku pole üldriiklikul tasemel ning teaduslikult veel läbi töötatud ka aspirantuuriprobleem (aspirantuuriliigid, nende vajadus jne.). Ei ole eri teaduskondade, ka erialade spetsiifilisuse tõttu juba igal aspirandil võimalik kolme aastaga kandidaaditöö jaoks vajalikke katseidki lõpetada. Kuid hoopis põhjalikumalt peaksime ka aspirantuurikandidaate valima. Nii esitasid näiteks ülikoolis aspirantuuri lõpetamisel väitekirjad 13 statsionaarset ja 9 mittestatsionaarset aspiranti, 25-l jäi see tegemata. Muidugi on siin ka mitmesuguste põhjuste ühtelangemine, nagu ma juba ütlesin, suuresti sõltuvuses ühtsest hariduspoliitikast.

Siinkohal jääb makilint seisma ja edasi saab lugeda järgmisest lehest

VARJE SOOTAK

TRÜ

ÕPPEJÕUDUDELE, TÖÖTAJATELE, ÜLIÕPILASTELE, PENSIONÄRIDELE — NÕUKOGUDE ARMEE VETERANIDELE!

Rektoraat ja ühiskondlikud organisatsioonid tervitavad teid Nõukogude armee 70. aastapäeval. Eri ajaloojärkudel olete te ausalt täitnud oma kohust kodumaa ja rahva ees, pannud kaalule oma elu, jätnud hüvasti langenud relvavendadega, pühitsenud võitu. Te hoidsite *alma mater*'i väärikust sõjamehemundrit kandes ning olete eeskujuks rahuaja töödes.

Õnnitleme relvajõudude juubelimedaliga autasustatuid kõrge autasu puhul! Soovime kõigile veteranidele tervist ja edu. Tänades tehtu eest, ootame teie jätkuvat aktiivsust võitluses perestroika süvendamise ja rahu kindlustamise nimel.

Rektoraat
Parteikomitee
Komsomolikomitee
Töötajate ja üliõpilaste ametiühingukomitee

2 aastat rohelise eesriide taga

Nõukogude armee aastapäeval, 23. veebruaril oli Tilgi tänava ühiselamu puhketoas infoõhtu seni veel armees mitteolnud noormeestele. Osavõtt oli kesine, kuid see-eest tõsine: sõjaväepoisse 4, kuulajaid 6. Jutuajamist ilmestasid armeeslaidid ja mõnus muusika.

Teemad:

— tudeng satub sõjaväkke;
— probleemid sõjaväes;
— kuidas armeed võimalikult kasulikumalt läbida;
— konkreetsed kogemused;
— küsimused-vastused;
— sõjaväe huumoripool.

Tudeng satub sõjaväkke heal ajal, nentisid esinejad, sest ta võidab enam-vähem 2 kuud võrreldes teistega, kes alustavad armeeteenistust aprillis-mais. Ent see seab ta ka (vähemalt alguses) sõjaväe mitteametliku hierarhiaredeli madalaimale astmele.

Peamised probleemid sõjaväes on uni, toit, füüsiline koormus, omavahelised suhted, suhtlemine ülemustega, keel, rahvusprobleemid, suhted koduste ja tuttavatega. Tähtis on, et eesti poisid oleksid füüsiliselt hästi ette valmistatud ja ikka endaks jääksid, ei laseks ennast alandada, ka siis, kui jõud (sõjaväes on austuse aluseks just nimelt jõud) üle ei käi. Rahvusprobleemide koha pealt tuleb samuti olla delikaatne, eriti lõunapoolsemate rahvuste esindajatega. Omaette probleem on muidugi kodumaale «ootama» jääva e pruutidega, kelle puhul mõnikord tekk.v pettumine «ootaja» truuduses ei tohi lasta niigi pingelisel igapäevaelul muutuda väljakannatamatuks või mitteelamisväärseks.

Igal sõjaväkke minejal tu'eb oma oskusi ja soove igal vajaliku' momendil teatavaks teha (autojuht, pillimees, kokk, kunstnik — kõik oskused on enamasti teretulnud). Kogemustest selgub, et ka esmapilgul mittetähtsatena tundu-

(Järg 4. lk.)

ÜLIKOOL JA KULTUUR

Lahutamatud mõisted, kas pole? Ometi oleme märganud rahulolematust teistelt ja iseendaltki. Ülikoolist, Tartust ja Eestist tervikuna, õieti «Eesti kultuuripildi detsentraliseerimisest» räägiti mineval reedel nõukogu saalis. Kohal oli loominguliste liitude kultuurinõukogu liikmeid, linnajuhte, kultuuriinimesi, ülikooli rahvast. Kes mida millest arvas, sellest saab varsti «Edasist» pikemalt lugeda.

TAANI TUDENGID

23. veebruaril said TRÜ nõukogu saalis Taani ajakirjandustudengid kokku TRÜ žurnalistikakateedri õppejõudude ja üliõpilastega. Taanlased rääkisid oma ajakirjandus-eriala õppimise võimalustest ja sealsest ajakirjanikutööst. Baltikumi tõi neid eelkõige Läänes kasvav huvi perestroika- ja glasnostipoliitika vastu. Paarinädalase ringreisi põhjal on neil kavas kirjutada ühine raamat.

Tunde kestnud inglise- ja saksakeelse arutelu järel oli tore tõdeda, et külalistele pole võõrad meie väikerahva tänase päeva mured. Meie omakorda rääkisime kõrgharidusest Eestis ja selgitasime siinsete ühiskondlike muutuste olemust.

Taani tudengite reis jätkub Lätis ja Leedus.

AINAR RUUSSAAR
žurn. II k.

ALEKSANDER ŽARKOVSKI FARMAKOLOOGIA-DOKTORIKS

Farmakoloogia kateedri dotsent Aleksander Žarkovski kaitses 28. jaanuaril doktoridissertatsiooni «Neuromediatoorsete süsteemide adaptiivsed muutused psühhotroopsete ainete (neuroleptikumid, trankvillisaatorid) toimel». Kaitsmine toimus Leningradi Eksperimentaalmeditsiini Instituudis, oponeerisid instituudi farmakoloogiaosakonna juhataja prof. J. Borodkin, Leningradi Meditsiiniinstituudi farmakoloogiaprofessor E. Zvartau ja Behterevi-nimelise Psühhoneuroloogiainstituudi psühhofarmakoloogialabori juhataja prof. I. Lapin.

Väitekiri võeti hästi vastu. Erilist huvi pakkus erialanõukogu liikmetele trankvillisaatorite abstinentsi võimalike mehhanismide analüüs, samuti kesknärvisüsteemi adaptatsiooninähtude uurimise üldised metodoloogilised probleemid. Psühhoaktiivsete ainete kestval manustamisel neuromediatoorsetes süsteemides arenevad muutused võivad viia psühhofarmakonide toime kadumisele, kuid võivad olla ka nende ainete toimemehhanismi üheks komponendiks. Usutavasti aitavad need TRÜ farmakoloogia kateedri uurimused parendada meie ettekujutust psüühiliste protsesside neurokeemilisest alusest ning psühhofarmakonide mõjust sellesse.

Ta on sündinud 1950 Gomelis, TRÜ lõpetas 1974., kandidaadiväitekirja kaitses 1979. aastal. Alates käesolevast aastast töötab dots. A. Žarkovski ülikooli teadusosakonna elutegevuse hormonaalregulatsiooni labori sektorijuhatajana.

Ärme teeme asja keeruliseks

1. septembrist kehtib NSVL kõrg- ja keskeriharidusministri käskkiri nr. 500 10. juulist 1987, millega on kehtestatud **õppejõudude kohtadele valimise uus kord.**

Tervikuna on käskkiri arukas ja lihtsustab tunduvalt seni kehtinud valimisprotseduuri, tuues kaasa ka uuendusi.

Aga meie senine «armastus» arvukate paberite vastu ühelt poolt, samas suhtumine sellesse produktsiooni (peita kähku kõik saabuvad paberid sahtlisse või kausta) teiselt poolt, pole kahjuks veel kaugeltki kustunud. Valimisprotseduuri harjumatu lihtsustumine ja paberite vähenemine on kaasa toonud kümne'd telefonikõnesid ja üksikvisiite päevas.

* * *

Kuigi uus kord kehtib juba möödunud aasta 1. septembrist, oli esimene semester ülemnekuajajärguks, kus valimine toimus uue ja vana korra piirimail. Samas valmistuti üleminekuks uuele viisile. Tahtsime määrusest täpselt kinni pidades viia üiikoolis sisse kõige lihtsama ja ratsionaalsema variandi.

Kolme nõupidamise tulemusena dekaanide, atesteerimiskomisjonide esimeeste, sotsioloogide, kaadriosakonna juhataja, rektoraadi ja ühiskondlike organisatsioonide esindajatega leppisime kokku üldpõhimõtetes. Otsustasime välja töötada kolm dokumenti: **üldjuhendi, õppejõu aruande näidisskeemi ja üliõpilasküsitluse ankeedi.**

Nüüd on see töö lõpetatud, juhend ja näidisskeem kõigile kateedrijuhatajaile välja saadetud (aga just kateedrites ilmselt nad sahtlitesse ja kaustadesse läbilugemata sattusidki). Ankeet on paljundatud ja seda saab allakirjutanu käest.

Uue määruse **põhiprintsiibid** on kirjas juhendi 1. osas, peamised erinevused oleksid aga järgmised:

✣ õppejõud läheb iga 5 aasta järel konkursi alla ja mingeid taasvalimisi enam pole;

✣ kaadriküsimuse otsustamisel on põhilüliks kateeder;

✣ pole lubatud läbi viia valimisi, kui pole üliõpilasküsitluse tulemusi;

(Järg 4. lk.)

KAKSIPIDI KOMSOMOLIST * KAKSIPIDI

Peagi möödub aasta ELKNÜ XX kongressist. On kokkuvõtete tegemise aeg. TRÜ üliõpilastena arvame, et meie komsomolikomitee töös ei ole kvalitatiivset nihet toimunud. Ei ole suudetud lahendada peaküsimust: kuidas kaasata noori ühiskondlikku ellu. Sellel on nii objektiivseid kui subjektiivseid põhjusi.

1. Mitmed puudused ülikooli komsomolikomitee töös on tingitud noorsooühingu alusprintsiipidest. Peame eelkõige silmas seda, et komsomol on massiorganisatsioon ja seetõttu ei ole suuteline esindama erinevate reaalselt eksisteerivate huvigruppide seisukohta ja eesmärke. (Oleme ju lõpuks hakanud tunnistama ühiskonna diferentseeritust.)

2. Komsomol on sunnitud tegutsema olukorras, kus ühiskond pahatihti pärsib alternatiivsete rühmituste arengut. Erinevalt komsomolist ei pääse alternatiivsed rühmitused võimukanali juurde, mistõttu nad ei suuda pakkuda komsomolile tervet konkurentsi.

3. Komsomoli ideaaliks on üleliiduline standardnoor. Komsomol ei suuda arvestada erinevate regioonide rahvuslikku eripära, tal ei ole sidet rahvuskultuuriga. Seetõttu ei tõmba komsomoli atribuutika traditsioonid ja mehhanism noori kaasa, pigem vastupidi (massiliselt ei kanta komsomolimärki, pidevad hädad maksudega, palju on fiktiivseid ühingusse kuulujaid nn. surnud hingi).

4. Ajaloo vältel on komsomoliorganisatsioon ennast korduvalt kompromiteerinud. Meenutagem või isikukultuseaegseid «isadest lahtiütlemise koosolekuid» või 70-te aastate stagnatsiooniaegset «kruvidekeeramist». Samas ei ole komsomol kunagi ise suutnud vabaneda bürokraatidest, karjeristidest jne.

5. Komsomol ei tegele tegelikult ülepea poliitikaga. Organiseeritakse põhiliselt sügispäevi, ÜP-d, RSP-d ja muud tilu-lilu, poliitika on taandatud miitingutele «linnukese pärast». Poliitika oma esmases tähenduses, s. o. võitlus oma positsioonide pärast ühiskonnas on komsomolis pigem kardetud kui soovitud.

6. Kala hakkab mädanema peast. Eespool nimetatud massilisus loob soodsa pinnase oma isiklikest huvidest lähtuvatele karjeristidele. Juba pikka aega ei usalda ülikooli komsomolijuhid tudengeid. Millest on see tingitud?

a) Me teame komsomoli parteilise juhtimise printsiipi. Praktikas on see moondunud olukorraks, kus komsomolikomiteel puudub iseseisvus — ta on parteikomitee ripats. Kujukalt illustreerib seda olukorda Hendrik Allik («Eesti Kommunist» nr. 8, 1987, lk. 83) tuues rea piiblisalmist:

oh võta mind, mu jumal, käekõrvale
Et tee mul jõuetumal läeks taevasse
Ei suuda ise astuda ma sammugi
Sest siruta mul käed vastu alati.

Taolisele ohule on viidanud ka V. I. Lenin:

«Sageli juhtub, et vana põlvkonna esindajad ei oska tarvilikul viisil läheneda noorsoole, kes on paratamatult sunnitud liikuma sotsialismi poole teisiti, mitte sama teed mööda, mitte samas vormis, mitte samas olukorras nagu isad. Seepärast peame me seisma noorsooühingu organisatsioonilise iseseisvuse eest mitte ainult seetõttu, et seda iseseisvust kardavad oportunistid, vaid ka asja enese pärast. Sest ilma täieliku iseseisvuseta ei suuda noorsugu anda häid sotsialiste ega ka valmistuda selleks, et viia sotsialismi edasi» (V. I. Lenin, Teosed, 23. kd., lk. 152).

b) Komsomolijuhid on tudengitest võõrdunud, tudengite arvamused neid ei huvita. Meile jääb selgusetuks, millist õigustust näevad komsomolijuhid oma tegutsemises noortejuhtidena. Ilmselt tõotab ka kompensatsiooniprintsiip: *«Küllap nad seda tahavadki, mida me teeme»* või mis veel hullem: *«Vaevalt nad seda tahavad, aga see on vajalik meie kõigi hüvanguks. Muidu ülemused järsku...* jne. Komsomoliliidritel ei ole reaalset vajadust üliõpilastega sidet pidada, sest nende ametikohad ei sõltu otseselt üliõpilaste hinnangutest. Alternatiiviks meenutame 1960-ndate aastate komsomoliliikumist, mil iga liidriks pürgija pidi põhjalikult tutvustama oma vaateid ja tulevasi tegevussuundi. Tollased programmid ja teod paistsid silma oma sügava eetilisuse poolest, need olid tudengitele tõrgeteta vastuvõetavad. Nii näiteks kutsuti ühel Käärikul korraldatud seminaril komnoori lähtuma põhimõttest: «Kui sa ei saa õigust rääkida, ära vähemalt valeta», «väljenda oma suhtumist avalikult» jmt. Viimasel ajal on komsomolis kahjuks hakanud valitsema mentaliteet: «Tegelikult on see täiesti õige, aga **nemad seal arvavad...**»

Regulaarselt toimusid kuuekümnendail infokoosolekud, anti välja infobülletääne. Altpoolt tulev k o n t r o l l oli nõnda tugev, et välistas tudengite huve mitte esindava isiku liidriks sattumise.

c) Kuigi komsomolikomiteel ei ole sidet üliõpilaskonnaga, ollakse varmad kõike positiivset kiiresti enda teeneks kuulutama (pannkoogi*show*, fosforiidikoosolek, mitmed kultuuri- ja spordiüritused). Üritused toimusid komsomoli sildi all üksnes seetõttu, et vältida hilisemaid bürokraatlikke arveteõiendusi.

d) Kriitilistes olukordades kaotavad komsomolijuhid pea (TRÜ komsomolisekretäri A. Kasaku sõnavõtt fosforiidikoosolekul, maidemonstratsioon). Siia kuulub ka oma vaadete lausa tuulelipuna vahetamine. Kui 1987. aasta kevadel toimunud üliõpilasfoorumil oli TRÜ komsomolikomitee asesekretär A. Pohla e s i m e n e, kes ütles välja mõtte Üliõpilasliidu vajalikkusest, siis juba sama aasta 1. septembri «Noorte Hääles» kirjutab ta: «Arvame, et ÜL kui uue massiorganisatsiooni moodustamiseks puudub meil praegu küllaldane aktiivsus, see ei vasta praegu meie jõuvarudele, sel puudub veel kate.»

4. Ülalkirjeldatud olukord on viinud situatsioonini, kus komsomoli realiikmed ei tunne huvi valimiste vastu (pidevalt ei saada kokku teaduskonna koosolekute kvoorumit, ülikooli komsomolikonverentsi kvoorum tagatakse sunniabinõudega). Komsomolieliit on end stagnatsioonikursiga vahetult sidudes kaotanud autoriteedi ausalt ja eetilises plaanis kompromissitult mõtlevate noortega. Nemad lihtsalt ei lähe komsomolikarjääri tegema, teades hästi, et üksi masinavärgi vastu ei saa. Seega on komsomolijuhi positsioon päästerõngaks neile, kes normaalseis oludes liidrirolli ei tõuseks.

5. Komsomolikomiteest on kujundatud privileegitud kast (suurüritustejärgsed «orgkomitee peod», värviteleriga mikrobussis ringikihutamine ÜP-l, leebem suhtumine puudumiste põhjendamisel ja stipendiumite määramine). Samuti on mitmete välisreiside puhul komsomoliaktivisti spetsialistile eelistatud.

Suur šanss komsomolile oli ja on perestroika. Ainult et perestroika ei eelda ülalttulevatele vabadustele kaasalaulmist. Perestroika nõuab edasiminekut, uute vabaduste kättevõitmist, oma kompetentsuspiiride laiendamist ka väiksematelt organisatsioonidelt, ammugi siis TRÜ komsomolilt. Lubage meil, reakomsomolidel osutada TRÜ komsomolikomiteele söötis maad, mis hädasti tahaks harimist: 1. oktoobril 1987 «Noorte Hääles» avaldatud kirjutises «Millist noorsooseadust tahame?» on noorsoo poliitilisi õigusi käsitledes öeldud, et need peavad muuhulgas avalduma ka *«/- - -/ referendumites, õigustes moodustada noorsoo-organisatsioone, õiguses avalikustamisele, kriitikale, arvamuste vabadusele, sõna- ja trükivabadusele, õiguses korraldada koosolekuid, miitinguid, tänavameeleavaldusi ja demonstratsioone.»*

Tekkimas on mitmeid alternatiivseid rühmitusi. Soovime üllkooli komsomolikomiteele avarat pilku neid nägemaks ja nendega arvestamaks. Võib-olla viib komsomoliorganisatsiooni enesekriitiline tegutsemine loomuliku konkurentsi tingimustes ülalmainitud ebakohtade ületamiseni. Kui ei, on tema edasine eksisteerimine mõttetu.

Ideegrupi «Alternatiiv» liikmed
Jüri Luik, Tiit Pruuli, Ivo Rull, Indrek Tarand,
Mart Soidro ja Indrek Kannik

Oktoober 1987

Autorid on ära teinud suure töö saamade tõttu. Ilmselt ei tulene kus komsomoli võeti tervete klassi- me ise oleme osanud kasutada analüüsimaks komsomoli organisatsiooni puudujääke. Kuigi paljudes küsimustes pole analüüsiga sügavuti mindud, pole seda ehk autoritele õige ette heita. Pole ju keegi neist komsomolitöö juhtimisega vähemalt kõrgkoolis kokku puutunud, kõik ei kuulugi komsomoli. Alljärgnevalt püüame anda tõstatatud probleemidele omapoolsed selgitused.

* * *

K omsomoli ideaaliks on üleliiduline s t a n d a r d n o o r. Milline see on? Käsutäitja, dogmaatik, karjerist, demagoog, heasüdamlik, kõrge vastutustundega? Ilmselt pole küsimus mingis keskmises, vaid komsomoliorganisatsiooni teovõimes ja autoriteedis. Poliitika tegeleb alati massidega. Siit ka mõnes mõttes standard. Ent komsomolil on ju olnud (nii nagu kogu meie ühiskonnal) ka aktiviseerumise ja teguderohkeid aastaid. Näiteks meenutavad autorid 60-ndaid, aega, kus kogu ühiskonnas valitses isikukultusest vabanemise tulemusena tekkinud tõus.

Tõsi, Üleliiduline Leninlik Kommunistlik Noorsooühing ei saagi oma tegevuse üldsuundi seades täielikult arvestada meie paljurahvuselise maa kõigi rahvaste kultuuri, traditsioone, jne., mida peab arvestama komsomolialgorganisatsioonide tegevuses kohapeal. Ilmselt on komsomolialgorganisatsioonid aastate vältel kaugenenud rahvuskultuurist ja seda kas komsomolijuhtide oskuste puudumise või ühiskonnas valitsenud üldiste arusellest komsomolimärgi mittekandmine, komsomoli algusaastatel kanti ju komsomolimärki uhkustundega — hädad liikmemaksudega, paljud fiktiivsed ühingusse kuulujad.

Samad probleemid on ju üleliidulised ja kui oletada, et ÜLKNÜ orienteerub nn. üleliidulisele standardnoorele, siis ei peaks suuremates liiduvabariikides, eelkõige Vene NFSV-s, selliseid teravaid probleeme esinema. Puuduste põhjusi tuleb otsida eelkõige organisatsiooni tegevuse vigadest. Siit tuleb ka see, et komsomol pole suutnud vabaneda bürokraatidest (need olid ka 60-ndate aastate lõpus). Meie kohus on seista selle eest, et komsomoli ja eelkõige selle juhtorganitesse ei satuks bürokraate, karjeriste jne. Ilmselt ei olnud organisatsiooni massilisus selleks peamiseks põhjuseks, mis lõi soodsa pinnase karjeristidele, vaid demokraatliku tsentralismi nõude pööramine üha enam bürokraatlikuks tsentralismiks. Põhikirjaga antud õigust valida endale liidreid asendati formaalsete nõudmiste esitamisega komsomolikaadri suhtes. Sellises olukorras asendus valimine tihtipeale komsomolijuhtide määramisega kõrgemalt poolt. Kohale määramine vähendas komsomoliliidrite vastutust kommunistlike noorte ees — siit soodne pinnas karjerismiks ja usaldamatuse tekkimine komsomolijuhtide vastu.

Kahtlemata on komsomolialgorganisatsiooni teovõime languse üks põhjusi massilisus, eriti 70-ndatel **forsseeritud ridade kasv, juhtumid,** de kaupa, kusjuures komsomoliastumisel kasutati mõningatel juhtudel isegi sundi. Kuna ühiskonnas valitsenud tõekspidamiste järgi olid õiged ainult need otsused, mis tehti keskuses (ÜLKNÜ KK), muudeti juhtimist aina tsentraalsemaks. Komsomolis võttis maad «ühemeelsus», mis tõi kaasa olukorra, kus algorganisatsioonid said üksteisele sarnasteks kui kaks tilka vett. Tsentraliseeritud juhtimisstiil, mis välistas peaaegu täielikult alt poolt tuleva initsiatiivi, võeti omaks ka algorganisatsioonide aktiivi tegevuses. Tekkis olukord, mida M. Gorbatšov oma esinemises ÜLKNÜ XX kongressil kirjeldas järgmiselt: *«Kui me mõtestame komsomoliaktiivi tööd, tundub vahel, et noored lähevad ühel pool tänavat, komsomoliaktivistid aga teisel pool, ja veel vastupidises suunas.»*

P oliitilise massiorganisatsiooni vastandamine erinevatele noortegrupeeringutele on põhimõtteliselt vale, kuna kuulumine poliitilisse massiorganisatsiooni ei välista noore kuulumist eri huvidest lähtuvatesse noortegrupeeringutesse ja vastupidi. Pole alust väita, et komsomol kui massiorganisatsioon ei ole suuteline esindama erinevate reaalselt eksisteerivate noorsoogruppide huve. Kui jutt käib punkarite ja ljuuberite tüüpi gruppide erihuvidest, siis on autoritel õigus. Aga on ju olemas noor'e kui sotsiaalse grupi huvid (nende eest võitlemise vajadust tunnistavad ka autorid). Küsimus on selles, kas oma huvide ja eesmärkide esindamisel ja kaitsmisel komsomoliorganisatsiooni võimalusi. Ilmselt mitte. Et huvisid esindada, tuleb neid tunda, analüüsida. Ka selles osas on komsomolil tõsiseid puudusi.

Poliitikat võib vaadelda kui osavõttu riigiasjadest, riigitegevuse vormide, ülesannete ja sisu määramisest. Poliitikas leiavad väljendamist sotsiaalsete gruppide põhihuvid ja nende vastastikused suhted. Komsomoli XX kongressil vastuvõetud põhikirjaga on komsomolil tagatud koostöö riigiorganite ja teiste ühiskondlike organisatsioonidega. Komsomolile on antud seadusandliku initsiatiivi õigus; ÜLKNÜ põhikirja preambulas on öeldud, et leninlik komsomol on vastavalt konstitutsioonile nõukogude ühiskonna poliitilise süsteemi lahutamatu lüli, kes osaleb riigi ja ühiskonnaasjade juhtimises, poliitiliste, majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste küsimuste lahendamisel. Vanas põhikirjas seda ei olnud. Konkreetseks näiteks võiks olla siin ÜLKNÜ KK poolt algatatud noorsooseaduse projekti väljatöötamine, komsomoliorganite poolt esitatud kandidaadid 1987. aasta suvel toimunud rahvasaadikute valimistele jne.

K omsomoli parteilise juhtimise printsiibi praktilises rakenduses on olnud liialdusi ja küllap esineb neid veel praegugi. ÜLKNÜ XX kongressil ütles M. Gorbatšov: *«Mitte harva ei viidata praegu sellele, et komsomol on initsiatiivitu, vähe on tal iseseisvust, aga alates kooli komsomolist kuni kõrgkooli ja asutusteni, kus on juba täiskasvanud inimesed, on kommunistlikud noored sisuliselt ilma jäetud iseseisvusest. Igal sammul on hoolda,ad — mitte ühtegi sammu ei saa koolikomsomol teha ilma pedagoogilise kollektiivi ja direktorita, rajoonikomitee, linnakomitee ei saa sammugi astuda ilma rajooni või linna parteikomiteeta. Kas selles seisnebki parteiline juhtimine?»* Küsimus ei taandu parteilisele juhtimisele kui printsiibile, vaid selle printsiibi erinevatele tõlgendustele ja puudustele rakenduse praktikas. Komsomoliorganisatsiooni tegevuse ja tema algatuse toetamine parteiorganisatsioonide poolt on vajalik ja igati põhjendatud.

E i saa nõustuda väitega, et kommunistlike noorte arvamus ei huvita ülikooli komsomolikomiteed. Meenutagem siinkohal ankeeti, mille komsomolikomitee viis läbi arvamuste kogumiseks õppeprotsessi kohta. Paljusid ankeedis saadud arvamusi on arvestatud omavalitsuslike printsiipide väljatöötamisel ja üldse õppeprotsessi korraldamisel. Sel semestril on plaanis läbi viia **avaliku arvamuse uurimus komsomoliorganisatsiooni tegevuse põhikontseptsioonide väljatöötamiseks,** mis esitatakse arutamiseks järgmisele konverentsile. Massiküsitlused pole muidugi peamine. Kahjuks ei saa komitee teaduskondade komsomolibüroodelt ja kommunistlikelt noortelt kogu vajalikku informatsiooni selle kohta, mis tudengkonda huvitab. Küllap väljendub selles ka usaldamatus. Ka omavalitsuse põhimääruse projekti arutelu käigus oli kõigil tudengitel võimalus oma arvamus välja öelda. Iga-aastane on enne üliõpilaspäevi ja rahvaste sõpruse päevi ideede kogumine programmi kokkupanemiseks.

Demagoogilisena tundub väide, et komsomoliliidritel ei ole reaalset vajadust üliõpilastega sidet pidada. See vajadus on tingitud kasvõi sellest, et mitte kauaks ei jätku ühtedel ja samadel inimestel mõtteid ja ideid erinevate ürituste organiseerimiseks. Mis puudutab komsomoliliidri valimisi, siis tuletame meelde 1986. aasta ülikooli komsomoliorganisatsiooni 29. konverentsi ettevalmistamist. Enne konverentsi trükiti ajalehes «TRÜ» ära vana komitee poolt esitatava komsomolikomitee uue koosseisu kandidaatide nimekiri ja konverentsi teesid. Võimalus kandidaatide kohta arvamus välja öelda oli kõikidel. Kahjuks ei tulnud kommunistlike noorte poolt ühtegi arva-

(Järg 3. lk.)

Minevik jätkub olevikus —
ütlesid nad.
Igas lilleõies on hetk ja igavik.
Möödunud tõed.
Praegused tõed.
Tulevaste päevade tõed.
Kõik kulgeb, laineliselt —
Tekib uuesti
ja kaob uuesti.
tekib ja kaob.
Igas sünnis on surm
ja igas surmas on sünd.
Kõik kordub kordumatult...
Nii minagi.
Kas?

AGU SISASK
Kogust «Draakonilend»
OLAVI PAIDE foto

KOMSOMOLIST

must ega ettepanekut. Küll aga esitasid ühe kandidaadi osas põhjendatud eitava seisukoha arstiteaduskonna õppejõud, mistõttu seda kandidaati konverentsile komitee liikmeks valimiseks ei esitatud. Ajalehes «TRÜ» avaldasid oma programmi ka sekretärideks kandideerijad. Järgmise konverentsi ettevalmistamisel ootame kommunistlike noorte algatusi oma esindusorgani moodustamisel.

Otsese tõemoonutamise näitena pakuvad autorid välja väite, nagu oleks komsomolikomitee varmas kõike positiivset enda teeneks kuulutama. Huvitav oleks teada, millised on need mitmed spordi- ja kultuuriüritused, mida komsomolikomitee on enda teeneks kuulutanud. Komsomolikomitee ei ole pannkoogi*show*'d esitanud kui komitee poolt organiseeritud üritust, küll aga kui head ehttudengliku ürituse näidet. Fosforiidikoosolek toimus komsomoliüritusena, mille organiseerisid õigus- ja ajalooteaduskondade komsomolibürood ja mitte seepärast, et karta hilisemaid bürokraatlikke arveteõiendamisi, vaid seetõttu, et komsomolikoosolek on vorm, mida on võimalik efektiivselt kasutada tõsiste ühiskonnaprobleemide arutamisel. Õigusteaduskonna ja ajaloo-osakonna komsomolikoosoleku otsuse põhjal kutsuti kokku ELKNÜ KK büroo erakorraline istung, kes toetas koosoleku otsust ja pöördus sellega Eesti NSV valitsuse poole.

Igasugune kriitiline situatsioon mõjutab sotsiaalse subjekti käitumist ja selles osas pole komsomolijuhid mingid erandid. A. Kasaku puhul on silmas peetud fosforiidikoosolekut (sõna võtta sekretäril seal tõesti tuli), aga küsimuse tekitab väide peakaotamisest maidemonstratsioonil. Kui arvatakse, et komsomolisekretär pidanuks asuma mittemeeldinud plakateid oma käega maha kiskuma, siis on see küll naiivne ettekujutus poliitilise meeleavalduse eetikast. Meie arvates saab peakaotusest äkki kujunenud eneseavaldusvõimaluste puhul kõnelda hoopis kõrgkooli mairongkäigule ebakohaste loosungite ja plakatite kandjatel.

Kui panna sündmusi lihtsalt ritta, siis võiks ju veel mõned lisada. Asesekretär Asko Pohlale esitatud süüdistusega on autorid püüdnud küll saavutada kriitikaefekti, kuid antud probleemi ei ole süvenenud. Eesti NSV Üliõpilasnõukogu (ÜN) esimees toetab endiselt praegu tegutseva ÜN töö sisu muutmist ja vajalike tingimuste olemasolul ka praeguse vormi muutmist üliõpilaste laiema esindusorgani suunas. Ent pärast, kui ÜN oli analüüsinud kogu üliõpilaskonna aktiivsuse taset, leiti Kääriku nõupidamisel ühiselt, et praegu ei ole veel aeg küps ÜN poolt esitada Üliõpilasliidu kui massiorganisatsiooni loomise ideed. Foorumil esitas A. Pohla Üliõpilasliidu moodustamise idee kui **lõppeesmärgi**, selleni jõudmine sõltub aga üliõpilaste sotsiaalse aktiivsuse tasemest.

Autoritel on õigus selles, et sageli ei tunne komsomoli realiikmed huvi valimiste vastu. Paraku on see tõesti nii. Kuid teaduskondade komsomolikoosolekuid ei kutsuta kokku mitte ainult valimiste läbiviimiseks, vaid ikkagi teaduskonna üliõpilaste üldiste probleemide arutamiseks. Ilmselt ei ole kvoorumi mittekohaletuleku küsimus seotud ainult valimistega, vaid kõigepealt nende küsimuste ringiga, mis koosolekul arutlusele tulevad. Näiteks fosforiidikoosolekul kvoorumi probleemi ei tekkinud. Tõsi on ka see, et välja on kujunenud traditsioonilised teaduskonnad, kus komsomolikoosolekute teistkordne kokkukutsumine on saanud iga-aastaseks nähtuseks.

Mis puudutab ülikooli komsomolikonverentsi kvoorumi tagamist sunniabinõudega, siis võib-olla on autoritel selles osas osaliselt õigus. Ent tuleb märkida, et paari viimase konverentsi kvoorumi tagamiseks ei ole küll sunniabinõusid rakendatud ja vaatamata sellele puudus 1986. aasta TRÜ komsomolikonverentsilt ainult 29 kommunistlikku noort, neist põhjuseta vaid 6.

Ei saa olla nõus demagoogilise väitega, nagu oleks komsomolijuhi positsioon päästerõngaks neile, kes normaalsetes oludes liidrirolli ei tõuseks. Väga paljudest endistest komsomoliaktivistidest erinevatest ajalooperioodidest on saanud tuntud ühiskonnategelased ja teadlased, keda tuntakse kui oma ala tõelisi entusiaste ja spetsialiste. Nimetaksin siin Viktor Palmi, Vaino Väljast, Mikk Titmat, Laur Karu, Jaak Allikut, Kalle Liivi jt. Vaevalt et need nimed kellelegi meist teadmata on ning neid, endisi komsomolitöötajaid, karjeristideks pidada saab.

Ei saa nõustuda väitega, nagu oleks komsomolikomiteest kujunenud priviligeeritud kast, kellel on erilised võimalused hüvesid kasutada. Autorid on viidanud suurüritustejärgsetele «orgkomitee pidudele», värviteleriga mikrobussis ringikihutamisele ÜP-l. Täpsustuseks tuleks öelda, et ei ole õigust samastada orgkomiteed komsomolikomiteega, kuna esimesse kuulub laiem üliõpilasaktiiv. Et orgkomitee käsutuses ÜP-l ja RSP-l on mikrobuss, on asjaajamise hõlbustamiseks loomulik ja kui ka taksopargilt orgkomitee käsutusse eraldatud mikrobussis oleks juhuslikult sealt seni puudunud värviteler või videosüsteem, on demagoogiline sellega sõitmist pidada privileegiks.

Seoses omavalitsuslike printsiipide rakendamisega on õppetöölt puudumise jälgimine üliõpilasprodekaani ülesanne ja stipendiumi määramine üliõpilastest koosneva stipendiumikomisjoni tegevuseks — muidugi, kui need üliõpilased oma koha ära täidavad. Nii et enam objektiivsust nende küsimuste lahendamisel! Selge on see, et komsomoliaktivistil ei tohi olla õppetööga seoses mingeid eeliseid, sest iga üliõpilase põhitöö on õppimine. Paraku võib olla tõde ka see, et varasematel aastatel neid põhimõtteid on eiratud.

See «söötis maa» ei ole olnud uudiseks komsomolikomiteele. Praegu on siiski rohkem neid, kes näitavad, mis halvasti, kui neid, kes ise tahaksid aktiivselt kaasa lüüa konkreetsete tegudega ka probleemide lahendamisel.

Nõustuma peab väitega, et ülikooli komsomolikomitee tegevuses ei ole saabunud murrangut, mida üliõpilaskond on oodanud. Mitte alati ei ole komsomolikomitee suutnud toetada üliõpilaste algatusi. Veel on lahendamata põhiküsimus: kuidas kaasata noori ühiskondlikku ellu? Mitte alati ei jätku üliõpilastel piisavalt informatsiooni komitee tegevuse kohta konkreetsete probleemide lahendamisel. Informeerituse parandamiseks on komiteel plaanis sel semestril hakata läbi viima infokoosolekuid, aktiivsemalt kajastada ülikooli komsomolikomitee tegevust ajalehes «TRÜ».

* * *

Nii et praegu seisab komsomolikomiteel ees tõsine töö ning küllap oleks ideegrupi «Alternatiiv» poolt esitatud seisukohavõtust kasu rohkem olnud, kui see oleks oma olemuselt tõeliselt alternatiivne. Seda ta aga ei olnud, sest eeldab ju alternatiiv eelkõige programmi olemasolu.

Kõik ettepanekud, mis on suunatud ülikooli komsomolikomitee ja komsomoliorganisatsiooni tegevuse aktiviseerimisele ja tulemuslikumaks muutmiseks — on alati teretulnud!

ELKNÜ TRÜ komitee

TUDENGILAUL

Juba kordi kuraditosin on esimese lume või kevadvete aegu klubi laval kitarridega ja ilma laulmas käidud. 1974. aastal siia pesa teinud laululindude võistulaulmisest «MI-FA» on välja kasvanud järjepidev pikisilmi oodatud sündmus — «Tudengilaul». Sellest on osa saanud kõik, kel laulu- ja pillimängumõnud hingelähedased.

Laulud on tuultest ja lumest, sõpradest ja armumisest, tööst ja igavlemisest, mägedest ja kõrbest jne. Pole seekordki temaatilisi piiranguid, kuid eelistatuks jäävad siiski oma lood. Eriti hinnalised on alati olnud ülikoolist ja üliõpilastest jutustavad laulud.

Žürii hindab nii vokaali, instrumentaalset teostust kui ka tekstitihedust. *Grand prix*' (50 rbl.) pälvival laulul on need kolm komponenti võrdselt olulised. Ka **eripreemiate** laud on rikkalik ja ihaldusväärne. **Auhindu jagatakse parimale folklauljale, ansamblile, lauludele, mis kõige paremini peegeldavad üliõpilastemaatikat, tänast päeva jne. Antakse välja ka publikupreemia.**

«Tudengilaul '88» saab seekord teoks **reedel, 25. märtsil** kl. 19 Esinejail palume endast teatada ja esitada trükis avaldamata laulu tekstid **hiljemalt 24. märtsiks TRÜ klubi kunstilise isetegevuse osakonda (ruum 207).**

HEAD MUUSAT!

Laul lõi luugid lukust lahti.

Pihtimusest

HERMANN HESSE on korduvalt nimetanud oma loomingut, sealhulgas «Stepihunti», «Hommikumaarändu» ja «Klaaspärlimängu» pihtimuseks. See pole juhuslik, kuna kaasaegse kirjanduse eluliseks ülesandeks pidas ta pihtida «oma enda» ja «oma aja stu» hädasid. Hesse kirjutas: «...loobusin esteetilisest auahnusest ning ei kirjuta mitte poeetilisi teoseid vaid pihtimusi, täpselt niisamuti kui uppuja või märgitatu ei tunne muret oma soengu või oma hääle modulatsiooni pärast, vaid lihtsalt kardes kutsub appi.» Teisal kirjanik märgib: «Ma ei ole õpetaja ega juht vaid pihtija ning suudan võimalust mööda anda vaid tõepärase pihtimuse sellest, mis leidis aset ja oli oluline minu elus.»

* * *

Pihtimuse üks esmaseid eeldusi on absoluutne siirus. Halastamatu siiruse ja avameelsuseta oleks mõeldamatud Augustinuse «Confessiones» ning Abélard'i, Rousseau ja Tolstoi pihtimused. Kuid siirus üksinda on veel ebapiisav. Tingimata on vajalik ideaal, täiuslikkuse kujund, mis paljastaks inimesele tema piiratuse ja viletsuse. Selline ideaal, millega inimene end pihtides kõrvutaks, mille nimel ja mille poole püüdleks. Sõna pihtimus ise sisaldab endas ideaali ideed. Confessio ei tähenda ainult patukahetsust ja ülestunnistust, vaid ka u s utunnistust. Nõnda mõistis seda juba apostel Pau'us. Ja mida muud kui «Jumala ülistust», «enda üle kohtümõistmine» ning «tee Jumala juurde» olid Augustinusele tema «Pihtimused»: Samad põhimõtted — «ärapöördumise» lugu, pöördumine «väliselt» «sisemisele» inimesele, ebatäiuslikult täiuslikule on omased ka Hesse teoste maailmale.

Pihtimus on paljuski isiku ühtsuse lagunemise, selle puudumise tulemus. Inimene tunneb, et tema «mina» pole ühtne tervik, vaid on purunenud vähemalt kaheks vastandiks: sisemine — välimine, täiuslik — ebatäiuslik, pühaku — elumehe või nagu «Stepihundis» inimese ja hundi loomusteks. Euroopa teadus ja klassikaline kultuuritraditsioon on isikuühtsust kõrgelt hinnanud ja normiks seadnud, seda küll sageli samastades teatud tardunud ja rangelt määratletud isiksusekontseptsiooniga ning seega taandades inimese ühiskonnamehhanismi hästi õlitatud osakeseks. Hesse nimetab taolist arusaama «isikuühtsuse pettekujutluseks» ning vastandab sellele seisundi, kus inimhing oleks võimeline hõlmama kõiksust ja oleks tõelises samasuses iseendaga. Kuid kaasaegses reaalses maailmas on võimatult raske taolist absoluutset samasust kõiksuse ja iseendaga teostada. Elu tehniseerumine, pinnapealse «fõljetonistliku» massikultuuri, ratsionalistliku maailmavaate, mille kehastuseks on Hesse meelest hegeliaanlus, pealetungiga on eurooplane kaotamas oma isikupärasust ning muutumas «karjaisendiks». Inimene samastab üha enam end süsteemiga, oma kohaga selles, oma maailmavaate ja sotsiaalse keskkonnaga, arvates oma «sotsiaalset kesta» enda olemuseks, surudes alateadvusesse suurema osa oma tõelisest loomusest. Ja kui mõni «pöörab ära» ning jõuab arusaamisele, et «minasid» on rohkem kui üks, siis, nagu kirjutab Hesse, kutsutakse appi teadus ja konstateeritakse skisofreeniat ning kaitstakse inimkonda selle õnnetu tõekuulutaja eest.

Pihtimus kujuneb omamoodi «hommikumaarännakuks», minetatud ühtsuse, totaalse eneseidentiteedi otsinguks hingemaastikul. See on seletamatult müstiline kulgemine «oma Jumala» juurde. Pühak seab selle rännaku eesmärgiks kirgastunud, kõiksusega lähedase või samase seisundi saavutamise. See on Kristuse ja Buddha järgijate teekond. Kunstniku tüüpi inimesele muutub esmatähtsaks aga see kulgemine ja see pihtimus iseeneses, need inimsustumise valud ja piinad.

Võrreldes pühaku pihtimust literaadi omaga, Augustinust Rousseau'ga leiab Hesse, et esimene on, andudes Jumalale, täielikult lahti õelnud oma «minast», teine aga õigustab ja vabandab end. «Alustanud küll ühest ja samast ajest, lõpetavad nad vastand'likel poolustel: ühest saab pühak, teisest — poeet, üks ületab oma isiksuse ja saab suureks inimeseks, teine takerdub oma kompleksidesse ja saab paremal juhul huvitavaks inimeseks». Hesse ise ja paljud tema kangelased seisavad teelahkmel ja näivad olevat haaratud samast probleemist: kunstniku ja mõtleja antitees, aktiivse ja meditatiivse eluviisi vastuolu ning ühtsus.

Pihtimus ei allu ratsionaalsele analüüsile, tervele mõistusele, sest tas sisaldub sõnades väljendamatu olemise olemus, mingi ülimalt intiimne ja irratsionaalne ilmutus, milleni meie füüsiliselt, vaimselt ja sotsiaalselt piiratud olemine ei küüni. Seetõttu ei suuda me paratamatult pihitavas ealeski täiel määral osaleda ning seda lõpuni mõista. See on traagiline. Kuid süsteemi, pihtimus, olgu see siis läbi pihitooli võrestiku sosistatu, tänaval väljakarjutu või miljonites eksemplarides tuhandetel lehekülgedel paljundatu, vajab hädasti sallivat suhtumist, osavõttu ja usaldatu eneseteada hoidmist, sest vastasel korral on see tõepoolest «ainult hulludele» ja «hommikumaarändureile» mõeldud.

EDUARD PARHOMENKO

Ainult hulludele

Harry Stepihunt, jõmpsikas Harry, näen Sind kulgemas üksildasil pimedail tänavail linnas, mida Sa põlgad, kuid ometi armastad. Otsimas oma paika või maagilist teatrit tuigerdava tulikirjaga «Mitte igaühele?» Kuhu Sa lähed? See linn on vanem kui Sina ja tema käest pole Sul pääsu. Jah, tean, et Sa tead. Kuid miks on siis Su silmis Hirm? Oled filosoof, Mõtleja, kuid miks ei kasuta Sa oma relva — halastamatut Mõistust? Nõrk oled, Harry. Nagu kerjus koputad Sa iseoma uksele, korjad kokku laialt pillatud mosaiigikilde ja surmahirmus vappuva Harry Halleri Anima peab kehastuma kauniks nooreks tüdrukuks ning Herminena Sind kõrvust sakutama: «Poiss, tule ko'ut». Sa ei meeldi mulle, kallis mees! Isegi Pablot ei tundnud Sa ära, Sina vangistatud kunstnik. Raske ja hirmutav on Mõistmisega dialoogi astuda. Tõepoolest, näib väiksena tollele hing, kes oma hindamatud aarded välja suleb ning neid olsides mööda linna kondab. «See linn on tehtud kontidest ning krohvitud liha ja verega. Temas on peidus vanadus ja surm, kõrkus ja silmakirjalikkus,» ütleb Buddha, üks paljudest Sulle armsatest. Tere, Harry, ka Sina oled palutud osa saama sellest pidusöögist. Siin on nad kõik: Sinu Isa enesesüüdistaja H. H., vennad Klingsor ja Josef Knecht. Näe, seal istuvad Govinda ja Siddhartha — kõik tuttavad näod. Ehk mängime partii go-d?

Ja ikkagi oled mulle armas, Stepihunt H. H. Mäletad Milarepa kaunist luulet:

Nuga lõikab riide katki.
See ju näivust meile näitab,
Kõige kadu õpetab.
Sellest mõtle — tõelist teosta!

HARRI INTS

* * *

Teisipäeval, 1. märtsil kl. 19.15 toimub TRÜ klubi diskosaalis võrdleva kultuuriloo ja orientalistika ringi eestvedamisel **HERMAN HESSE** loomingu — eelkõige «Stepihundi», «Siddhartha», «Hommikumaarännu» arutelu.

AVALIK KIRI

EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMILE

Meie ühiskonnas asetleidvate mitmetähenduslike sündmuste hindamisel on oluline jäävа, põõrdumatu iseloomuga ettevõtmiste eristamine hetketähendust omavatest. Seetõttu peab Akadeemiline Muinsuskaitse Selts vajalikuks pöörduda ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi ning meie vabariigi avalikkuse poole järgmise kirjaga:

1. Akadeemiline Muinsuskaitse Selts on seisukohal, et Eestis väljakujunenud pingeline poliitiline atmosfäär nõuab kõigi ideoloogiliste platvormide esindajatelt kaalutletud ja vastutustundelist tegutsemist. Tuleb silmas pidada, et ühiskondlike ümberkorralduste läbiviimiseks vajalikud rahva moraalse energia ja sotsiaalse aktiivsuse varud ei ole ammendamatud.

2. Akadeemiline Muinsuskaitse Selts rõhutab, et puhtpoliitiliste päevasündmuste kõrval tuleb Eesti avalikkusel endiselt **ülima tõsidusega** keskenduda probleemidele, mis on seotud fosforiidi kaevandamise alustamise ning energiatööstuse laiendamisega Kirde-Eestis. Fosforiidiküsimuses iseloomustavad momendisituatsiooni akad. Endel Lippmaa sõnad: «Mitte midagi ei ole lõppenud, mitte midagi ei ole otsustatud» (Maaleht, 4. 02. 88). Nii tehakse Toolse fosforiidimaardla kasutuselevõtu seisukohast otsustav ekspertiis lähemate kuude jooksul.

Meie ajakirjanduse, raadio ja TV kaudu on avalikkus saanud vastuolulist informatsiooni eesseisva Balti Soojuselektrijaama rekonstrueerimise kavade kohta. Tuleb karta, et need plaanid on oma olemuselt keskkonnaohtlikud ning suurendavad võõra tööjõu sisserännet Eestisse. Nimetatud kaks on vaid kõige aktuaalsemad mured. Analoogiliselt võiks terve rea küsimusi esitada Pandivere kõrgustiku ning Maardu piirkonna keskkonnamuutuste põhjuste ning sinna kavandatava tööstuse projektide olemuse jm. kohta.

3. Nimetatud probleemid on muinsuskaitse seisukohalt esmatähtsad. Loodus- ja kultuurikeskkonda ohustavad plaanid kutsuvad muinsuskaitsjais esile pideva ebakindlustunde. Olukorras, kus kohalikku kultuuri- ja elukeskkonda mitteväärtustav mõtteviis **esitab end rikliku mõtteviisina**, muutub mõttetuks tegelemine üksikute muinsuskaitseobjektide säilitamise ning kaitse küsimustega.

4. Seega on Eestimaa elanike ja nende üleliiduliste ametkondade vahel, kes vaatlevad meie maad kui ainult tasuta tooraine ladu, tekkinud otsene konfrontatsioon. Kuid Eestimaa elanikud ei ole selles konfrontatsioonis süüdi. Meil on ajalooline õigus normaalsele elukeskkonnale ja oma loodusvaradele. Samuti on vastuvõetamatu, et üleliiduliste projektide puhul vajaliku infrastruktuuri ning sotsiaalkultuurilise sfääri arendamise kulud jäetakse kohaliku eelarve, s. o. meie kanda. Ühtlasi on aeg näidanud, et kohalikku elanikkonda ning loodust ohustavate projektide puhul ei põlga nende elluviijad ja harukondliku teaduse esindajad mingeid vahendeid. Viimase momendini varjatakse oma tegelikke plaane, avalikkusele ja vabariigi juhtorganitele avaldatakse rafineeritud survet, minnakse olukorda objektiivselt kajastavate andmete otsesele võltsimisele.

5. Ilmselt suudab loodus- ja kultuuriohtlikku mõtteviisi lõplikult murda vaid säärase majandussuhete süsteemi kehtestamine, mida praegu nimetatakse «vabariigi täielikuks isemajandamiseks». Kuid taolisele kaugele perspektiivile ei saa Kirde-Eesti ja Virumaa saatuse otsustamisel praegu loota. Midagi tuleb teha juba täna ja iga päev. Esimeses järjekorras tuleb kasutada iga võimalust objektiivse informatsiooni hankimiseks. NSVL Mineraalväetisetööstuse Ministeeriumilt jt. taolistelt ametkondadelt tuleb võtta võimalus rahvast segadusse ajada arvude ja lubadustega manipuleerimise abil. Eesti NSV valitsuselt tuleb nõuda **kogu** Põhja- ja Kirde-Eestit puudutava tööstuse moderniseerimis-, rekonstrueerimis- või arenduskavade pidevat avalikustamist ajakirjanduses. Samuti tuleb nõuda nende kavade valitsusepoolset hinnangut. Kui aga objektiivsetest argumentidest, valitsuse tegevusest ning avaliku arvamuse seisukohavõtust ei piisa Põhja- ja Kirde-Eestis ametkondliku ekspansiooni tõkestamiseks, tuleb Eestimaa elanikel valmis olla tõsisteks katsumusteks. Sel juhul ei saa välistada kõige radikaalsemate avalike protestivormide kasutamist, mis kehtiva konstitutsiooni raames on mõeldavad.

6. Akadeemiline Muinsuskaitse Selts omalt poolt teatab, et keskkonna, kultuuri ja vahetult muinsuskaitsealase situatsiooni tundmaõppimiseks eelosutatud ohupiirkondades ning ametkondliku egoismi vastaste abinõude väljatöötamiseks luuakse seltsis vastavad toimkonnad.

Käesolevas kirjas sisalduvad sätted on läbi arutatud ja vastu võetud Akadeemilise Muinsuskaitse Seltsi üldkogu poolt 16. veebruaril 1988. aastal Tartus ning seda kirja levitati 22. veebruaril 1988. aastal Tallinnas Eesti Muinsuskaitse Seltsi pressikonverentsil.

Akadeemilise Muinsuskaitse Seltsi nimel kirjutasid alla 26 volikogu liiget.

2 aastat...

(Algus 1. lk.)

vad oskused leevendavad sõjaväehega,

Infoõhtu lõppes kuulajatele naljaka pajatusega Surematust Kaštšeist (nagu kutsuti toda noormeest ühe muinasjutu järgi), kes jutustaja silme all pääses 4 korda kindlast surmast ilma igasuguse veata.

Kokkutulnute meelest oli üritus kasulik ja päevakohane, kahju ainult, et osavõtt kesine.

VALMAR MORITZ,
keemia I k.
keemiaosakonna pressisekretär

Ärme teeme...

(Algus 1. lk.)

✻ konkurss kuulutatakse välja semestri jooksul vabanevatele kohtadele semestri alguses. (Praegune konkurss kuulutati välja 2. veebruari «Edasis».)

Kuidas nüüd toimida? Kõige lihtsam oleks välja otsida juhend ja teha täpselt nii, nagu on kirjutatud selle 2. osas (jättes välja vaid lk. 5 nõutavad atesteerimise tulemused ja atesteerimiskomisjoni soovituse).

Selgituseks. TRÜ-s töötav ja kohale kandideeriv õppejõud peab kuu aja jooksul (antud juhul 2. märtsiks k. a.) tooma allakirjutanu kätte avalduse rektori nimele ja teadustööde nimekirja viimase viie aasta kohta. Kõik!

Dekaanid saavad samal ajal kaadriosakonnast andmed, mis kuus üks või teine õppejõud valida tuleb, sest korraga konkursi väljakuulutamine ei tähenda õppejõu valimist enne eelmise valimisperioodi lõppemist.

Teaduskondade endi otsustada on jäetud, kuidas nad korraldavad üliõpilasküsitluse. On vaid nõue, et küsitlus peab andma hinnangu õppejõu eelmise õppeaasta töö kohta ja tulemused peavad olema kateedris koosoleku ajaks. Selle ülesande võib anda atesteerimiskomisjoni kätte (ise toetan seda väga), aga miks ka mitte dekaanile, üliõpilasprodekaanile, sotsioloogialaborile, komsomolile jne.

Üks kuu pärast konkursi väljakuulutamist avalikustatakse kandidaadid peahoone teadetetahvlil, avaldused aga saadetakse kateedritesse, juhatajate kohta dekaanidele.

Nii saavadki kateedris kokku õppejõu avaldus ja üliõpilasküsitluse tulemused. Järgnev otsustav etapp on kateedri koosolek. Seal kuulatakse õppejõu aruannet, mille aluseks ongi näidisskeem. Jällegi **otsustab teaduskond**, kas ta nõuab õppejõult kirjalikku aruannet või nagu näib, võtab maad nõue näidisskeemi täitmisest.

Arvestada tuleb vaid seda, et väljavõte kateedri koosolekust on põhidokument ja selles peavad kajastuma õppejõu töö aruanne, sõnavõtud kolleegide arvamustest ja kateedri otsus.

Järgneb kateedrijuhatajate ja professorite valimine TRÜ nõukogus, dotsendid, vanemõpetajad, õpetajad ja assistendid valitakse teaduskondade nõukogudes.

Näeme, et esitatavate dokumentide arv on tunduvalt vähenenud, kadunud on mitmed vaheinstantsid oma protokollidega (konkursikomisjon, ühiskondlikud organisatsioonid, kaadrikomisjonid jne.). Suurenenud on vaid kateedri vastutus ja töö maht protokolli vormistamisel.

Kui otsida puudusi kehtivas määruses, siis on paljude dekaanide, õppejõudude ja ka allakirjutanu kui ligi 20 aastat kateedris töötanu arvamus selline, et kateedri koosolekul peaks toimuma salajane hääletamine. See annaks objektiivsemaid tulemusi.

● Lõpetuseks mõni sõna atesteerimisest, sest just see tekitas kõige enam lahkarvamusi, mitmetimõistmist ja julgeksin öelda, segadust.

Praeguseks oleme saanud kokkuleppele NSVL Kõrg- ja Keskerihariduse Ministeeriumiga, et atesteerimist ei alustata enne, kui tõusevad õppejõudude palgad. Lahendus on loogiline. Atesteerimine koos palga tõusuga omandab sisu ja mõtte. Seega ei lähe praegu käiku meie juhendi 3. osa.

Usun, et juhend ei kujune dogmaks ning täiustub ja lihtsustub veelgi. Katsume ära hoida juba praegu häiriva poole — kas ikka poleks vaja mingit vaheinstantsi, mingit lisadokumenti või seisukohta? Ja veel, lõpetame õppejõudude jooksutamise! Arutame kehtiva korra kateedrites läbi ja siis mõistame kindlasti, et siin pole midagi keerulist.

VEERA ANT,
TRÜ nõukogu teadussekretär

Väikseim osakond lõi suurimat teaduskonda!

Eelmisel nädalal said TRÜ spartakiaadi talvised **kergejõustikumeistrivõistlused** protokollidesse. Meeste protokollid said õilmitsevalt pikad, 20—30 nime igal alal ühte ritta, aga naisterahvaste sportlik aktiivsus on endistsoodu kiratsev. Niisiis pole ses miskit imestamisväärset, et 60% ülikooli õrnemast soost olevat ülekaalulised. Kas õrnem sugu — raskem sugu?

Mis muud, kui austagem parimaid ikkagi seitungiveergudel äramärkimisega.

50 m M 1. V. Osseiko, sp. med. 5,9; **2. T. Linnas**, KKT-II 6,0; **3. A. Kabanen** 6,2. **50 m N 1. L. Kukk**, KKT-II 6,7; **2. V. Viss**, KKT-II 6,9; **3. C. Kaldna**, ravi 7,1. **300 m M 1. A. Otsalt**, KKT-IV 36,9; **2. R. Võsaste**, KKT-III 38,2; **3. A. Konks**, KKT-II 39,2. **300 m ja 1000 m N 1. R. Räbovõitra**, KKT-III 47,6 ja 3.30,5. **1500 m M 1. H. Tuul**, KKT-III 4.10; **2. A. Soonets**, maj. 4.11,8; **3. P. Pullerits**, žurn. 4.16,1. **Kaugus M 1. S. Tanaga**, KKT-II 7.00; **2. H. Männik**, KKT-II 6.72; **3. H. Alles**, F-K 6.53. **Kaugus N 1. L. Kukk**, 5.48; **2. K. Kinna**, KKT-III 4.90; **3. L. Aasorg**, KKT-III 4.61. **Kuul M 1. H. Männik** 13.15; **2. A. Arro**, KKT-III 12.76; **3. H. Alles** 11.87. **Kuul N 1. V. Viss** 11.69; **2. K. Juga**, KKT-III 11.13; **3. K. Kinna** 10.60. **6×150 m 3M+3N 1. KKT-II** 1.54,3; **2. KKT III—IV** 1.58,6.

Et KKT III—IV kursus üldarvestuses väljapoole konkurentsi jääb (647 p.), oli ootuspärane, aga et üks väiksemaid osakondi — žurnalistika (255 p., 5. koht; hulgas siiski 1 inglise fill) — lööb suurimat teaduskonda — arste (84 p., 8. koht) — oli asise ettevõtlikkuse vääriline tasu. Teine oli füüsikakeemia (559), kolmas majanduse (530), neljas KKT-II (513), kuues matemaatika (132) ja seitsmes biogeo võistkond (88).

PRIIT PULLERITS

TRÜ SPARTAKIAAD SUUSATAMISES

3.—4. märtsil linna ujula juures.

Neljapäeval, 3. märtsil 5 km naistele ja 10 km meestele. Start avatud kl. 16—18.45.

Reedel, 4. märtsil 3×3 km teatesõit naistele (start kl. 16.30) ja 3×5 km teatesõit meestele (start kl. 17.30).

UJUMISHUVILISED!

Üliõpilased, kui soovite kevadsemestril ujuda ja omandada vetelpäästeoskusi, saake igalt oma kursuselt üks aktivist instrueerimiskoosolekule, mis toimub **teisipäeval, 1. märtsil kl. 18 V. Kingissepa 19 aud. 302.**

Pika vastlasõidu

tegi möödunud reedel TRÜ kammerkoor. Pidama ei saadud enne kui Viljandi 4. Keskkooli juures. Seal ootasid juba sõbrad — kohalik vanamuusikaorkester. Mõni tund harjutamist ning rohkem kui pool aulatäit viljandlasi sai nautida nii vanamuusikat kui eesti koorilaulu.

Esinejatele oli see kontsert mõnevõrra üllatav. Kui proovide ajal polnud kellelgi mingit erilist kontserdimeeleolu — kõik olid kuidagi väsinud, tüdinud, ükskõiksed — siis esinema minnes muututi lausa silmanähtavalt. Endisest tuimusest polnud jälgegi! See muutus muusikale kaasaelamiseks. Eks oli see kindlasti tänu publikule, keda tuli oodatust rohkem. Võib arvata, et kui poleks olümpiamänge, oleks saal täis olnud.

Vaatamata vanamuusika kaunile kõlale toimus lähenemine kuulajate südameile siiski eesti lauludega. Publiku ja koori teineteisemõistmise tipp saavutati kontserdi lõpus — rahvas seisis püsti ja laulis kaasa. Kõlas «Mu isamaa armas...»

Pärast kontserti otsis üks vanem daam üles Kalev Lindali, kellele jagas südamlikke tänusõnu. Kontserdi lõpp oli läinud nii südamesse, et võtnud lausa silmad märjaks.

Läheks edaspidigi nii hästi! Jääme ootama maikuud, üleliidulist festivali Tbilisis.

JAANUS NURMOJA

ANNETUSI RAAMATUOKSJONILE

võetakse vastu **2. ja 3. märtsil kl. 12—15** peahoone fuajees (filoloogiateaduskonna tunniplaani juures). Igale raamatule palun lisada sedel annetaja nimega, soovi korral võib donaator jääda anonüümseks. Samas müügil oksjonipääsmed: üliõpilastele — 50 kop., õppejõududele, vilistlastele jt. — 1 rbl. Oksjon toimub **15. märtsil kl. 18 ülikooli klubis,** enampakkumisele tulevate teoste nimekiri koos alghindadega pannakse välja 10. märtsil peahoonesse, keeltemajja ja Päntrisse.

RSP ORGANISEERIJAD!

RSP korralduskomitee koosolek on **kolmapäeval, 2. märtsil kl. 17.** komsomolikomitees.

MATKAKLUBI

teatab, et loomisel on matkajate treeninggrupp (arvestusega!). Huvilatuil tulla **teisipäeval, 1. märtsil kl 21** Leningradi mnt. 27 VII korruse fuajeesse.

TÖÖTAJATE KÄSITÖÖRING

korraldab esmaspäeval, 29. veebruaril kl. 13 peahoone aud. 104 näitusmüügi.

Naisteklubi

NÄITUS ÜHIKAS

11. märtsil kell 19.30 avatakse filoloogide ühiselamu (Pälsoni 14) fuajees suhteliselt sürrealistlike **poliitiliste karikatuuride näitus.**

Initsiatiivgrupp

KULTUURIKLUBI

saab kokku **kolmapäeval, 9. märtsil kell 20** TRÜ klubis 206.

KLUBIS

Laupäeval, 27. veebruaril kl. 21 diskoprogramm «ELEKTROONILISE HELI VÕLU» NB! Külalisesineja — virtuoos oma «Yamaha»-sündiga! Kuulamiseks J. M. Jarre.

Pühapäeval, 28. veebruaril kl. 21 RETRO-DISKO. Fragmente muusikafilmist «Let IT Be».

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 895. Tiraaž 3000. Maht 1 trükipoogen.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komiteede ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 7 (1518) Reede, 4. märts 1988 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 2 kop.

MIS SEE ON,
MIS IKKA AJAB PINDE?

OLED TÜDRUK — OLLA TARK EI TASU.
OMA KATKIKÄRISTATUD HINGE
ÄRA NÄITA. EGA ALUSPESU.
KUI KA VÕITLED, VÕITLE OMAL RINDEL.

USU KULDA. KULLA KURSS ON KINDEL.
KIRSIKOORT JA APELSINISISU.
ÕPI LAULUST ERISTAMA LINDE:
ÕPI KEELI.
NEIST ON IKKA KASU.

DORIS KAREVA kogust «Õõpildid»

OLAVI PAIDE foto

NAISTEPÄEVAKÄSKKIRI

Õnnitlen rahvusvahelise naistepäeva puhul ülikooli töökat naisperet! Soovin teile energiat meie maa ümberkorraldustest osavõtmiseks ning rõõmu selle tegevuse tulemustest.

Seniste saavutuste eest pälvivad tänu järgmised naistöötajad ja üliõpilased:

dotsent Helga Kurm, dotsent Tiiu-Kai Aunapuu, nooremteadur Tiia Tuulmets, professor Kadri Gross, dotsent Tiiu Vihalemm, dotsent Lea Praks, dotsent Aade Liigant, nooremteadur Maie Simson, vanemlaborant Daisy Palm, laborant Helvi Parksepp, dotsent Asta Oraspõld dotsent Evi Padu, meister Kunda Jermakov, professor Zara Mints, dotsent Eda Vaigla, vanemlaborant Imbi Kuusksalu; üliõpilased: Anne Sihvart, Janika Oras, Mare Evard; vanemõpetaja Mall Hõrak, insener Virve Tammik, operaator Ruth Pooga; tööline Marta Kadari, insener Elsa Vanaaseme, dotsent Silvia Oja, vanemõpetaja Linda Martis; üliõpilased: Irina Kapanen, Lembe Aasorg, dotsent Tiiu Paas, vanem preparaator Rita Zirk, üliõpilane Eve Vilu; dotsent Elts Abel, dotsent Leiki Loone, vanemlaborant Tiiu Tombak, vanemõpetaja Maie Ruus, üliõpilane Katrin Saarsalu; õppekabineti juhataja Oie Kivimaa, dotsent Vilve Kalits, juhtivteadur Aili Paju, vanemteadur Marika Mikelsaar, teadur Mall Türi, insener Lia Anton, vanemlaborant Maimu Luts, insener Tiina-Mare Noorsalu, komandandid Oie Avamere ja Tea Põllusaar, veekeetja Aino Sastok, remonditööline Agnes Tammaru, pesulaohoidja Endla Sillat, koristajad Lilli Kull, Jevgenia Kade, Mal' Gratševa, trükitööline Milvi Malleus, menetluspraktika juhataja Kaja Riesen, vaneminsener Eda Mikk, insener Helvi Kalda, laborant Asta Annuk, vaneminsener Tiia Kalaus, vaneminspektor Kaisi Karm, insener Urve Nahkur, tehnik Elviira Babaitšuk, tõlk Nelli Kim, vanemteadur Tiiu Parts, osakonnajuhataja Mare Viiralt, sektorijuhataja Liivi Nurm, insener Galina Hanstein, insener Neonilla Hiiemäe, meister Eha Kongo, teadur Helle Kuura, vaneminsener Urve Liin, nooremteadur Helle Saaremägi, vanemteadur Eve Metspalu, insener Maire Kalmus, vaneminsener Elvi Ehasalu, restauraator Mare Liblik, operaator Lia Urba, vanemraamatukoguhoidja Armilda Malm, osakonnajuhataja Ester Zimmermann, vanemraamatupidaja Riina Karu, insener Tiiu Korpunovskaja, vanemraamatupidaja Viivi Zipp, tehnik Aino Vindi

JÜRI KÄRNER,
rektori aj. kt., professor

SÕNUM

Algab üleliiduline olümpiaad

«Üliõpilane ja teaduslik-tehniline progress» — sellise nimetuse all toimub kõrgkoolides juba aastaid üleliiduline olümpiaad.

See toimub **kolmes voorus**: veebruaris-märtsis viiakse läbi ülikoolisisene voor, aprillis — vabariiklik ja sügissemestril üleliiduline voor.

Sel aastal tuleb **ülikoolisiseses voorus** jõukatsumine matemaatikas (üld- ja eriaine), teoreetilises mehaanikas (üldaine), programmeerimises ja elektronarvutites (üldaine), keemias (üld- ja eriaine), füüsikas (üld- ja eriaine), bioloogias (üld- ja eriaine), psühholoogias (üldaine), vene keeles ja kirjanduses (eriaine), vene keeles (üldaine), eesti keeles ja kirjanduses (eriaine), inglise ja saksa keeles (üld- ja eriaine), prantsuse keeles (eriaine), pedagoogikas koos pedagoogilise psühholoogiaga (pedagoogilistele erialadele), bioloogilis-meditsiiniliste ainete tsüklis (kehalise kasvatuse ning kehakultuuri ja spordi erialad), õigusteaduses, teraapias, pediaatrias, farmaatsias, stomatoloogias, kirurgias ja füsioloogias.

Iga aine paremad tundjad võistlevad ülikooli võistkonna koosseisus vabariiklikes voorudes, kus kohtutakse teiste Eesti kõrgkoolide võistkondadega ja selgitatakse ka individuaalvõitjad.

Vabariikliku vooru võitnud kõrgkool esindab Eesti NSV-d üleliidulistel võistlustel, mis toimuvad sügissemestril NSV Liidu eri linnades.

Prof. LEMBIT PUNG,
olümpiaadi organiseerimiskomisjoni esimees

Väljasõit valgesse grüünesse

Laupäeval, 20. veebruaril, toimus ÜTÜ inglise keele ja kirjanduse ringi talvine väljasõit Elvasse. Ilus talvepäev lubas igati ühendada meeldiva kasulikuga; nii peeti hommikul maha inglise vastlatraditsioonide hulka kuuluv *pancake race* (pannkoogijooks) tütarlastele, mille võitis Ülle Vahula II kursuselt. Sellele järgnes Eestimaa kombe kohaselt liulaskmine. Elva elanikke võis muidugi üllatada mändide vahel lustiv vastlakarnevali vaimus riietatud seltskond, kuid osalejatele jätkus nalja rohkem kui rubla eest. Staadionil peeti maha tõelise talve saabumist tervitav kõne ning seejärel siirdusid vastlarallijad katuse alla.

Lisaks sportlikule tegevusele tuli kokkutulnutel ka ajusid liigutada. Õppejõud Pilvi Rajamäe õpetatud mängus võrreldi keelealaseid teadmisi ja, mis veelgi olulisem, intuitsiooni. Ohtupoolikul oli meeldiv võimalus kohtuda Ain Kaalepiga, kes kaasahaaravalt kõneles inglise keele õpetamise ajaloost Tartu Ülikoolis ning meie tuntumatest keelespetsialistidest. Päev lõppes traditsioonilise ühislaulmisega entusiastliku Enn Veldi eestvedamisel, mis kujunes üritusele toredaks krooniks.

SIINE SOOTS

Jääpidu '88

Teisipäeval sai teoks TRÜ komsomoli- ja aü komitee eestvedamisel vana traditsiooni taaselustamine — üliõpilaste jääshow.

Avaalana toimus TRÜ ja EPA meeskondade hokimatš, mis kired peagi üles küttis. Kuigi erinevalt traditsioonilisest mängiti seitsme mehe ja palliga, ei vähendanud see meeskondade mängurõõmu. Peale EPAkate-poolset väravavahi «kunstseemendamist» võis mäng alata. Seda kohtuniku Jaan Jalgratta valvsa pilgu all ja nõdra jala abiga. Vaatamata mängu jooksul sisse vliidud uuendustele ei suudetud seegi kord parimat selgitada. Lõppseis 5:5 ja auhindadeks tordid ning ühisfoto.

Korraldajad ja osavõtjad leidsid ühiselt, et parim tuleb siiski selgitada ning appi võeti tavapäraselt kõis. Nii jääl kui lumel oli selgelt parem TRÜ. Oma osa etendas ka ülikoolirahva aktiivsem osavõtt.

Peale massitritsutamist oli päevakavas naiste jääpall, mis kujunes eriti kirgi üleskütvaks. Nii et meesperel oli raskusi poordi taha jäämisega. Mõnigi mängija osutus esmapilgul üsna laiaõlgseks ja karvaseks, kuid tehnilise komisjoni otsus oli üksmeelne — tegemist on siiski naisterahvaga, kuid ilmsete liialdustega hormoonide kasutamisel. Võitja selgitamiseks oli vaja appi võtta hokipenaltid. Oma terasnärve ilmutasid seejuures TRÜ tüdrukud: 6:5, ja teenitud võit.

Meeleoluka õhtu lõpetas ühisuisutamine.

HEIKI H. TUUL

„Kui on hääles-tatud neid pilli-keeli, kus valu väga suur...“

Alustan juttu majandustudengite korraldatud aulakoosolekust filosoofiadoktor Mikk Titma lausutuga. Napp ajaleheruum piirab tervest üritusest ülevaadet andmast, kuigi väga tahaksin. Aga asja juurde.

● Majandusteemaliste kirjutiste võistluses «Minu majandus» osalejaid oli kolm. Preemiad jagunesid nii: I. PRIIT BERENS (majandküb. IV), 2. PRIIT PALLUM (samalt kursuselt), 3. JAANO UIBO (sama III k.).

● Komsomolibüroo rändauhind «Majandusmõte» anti ettearvatult neljale mehele, kes tõid ajakirjandusse Eesti NSV isemajandamise idee: TIIT MADELE, SIIM KALLASELE, EDGAR SAVISAARELE ja MIKK TITMALE. Kolm viimast olid ka kohal, võtsid sõna ja vastasid paljudele küsimustele.

Sisutiheda ürituse kokkuvõtteks tuleks meenutada ülal loetletud meeste, TRÜ vilistlaste meeldetuletust: 1969. a. algatas ELKNÜ TRÜ komitee Kr. J. Petersoni kirjandusauhinna väljaandmist. Kas leidub ülikoolis praegu inimesi, kes võiksid selle auhinna taastamise enda peale võtta?

Parimaks hinnanguks sisutihedale üritusele on aga aulast väljudes kuuldud mõttekatke: täna sain palju rikkamaks kui terve aasta jooksul mõnes ühiskonnateaduste seminaris ja loenguil.

JAAK LEHIS
MEELIS LOKI foto

Esimene eesti soost psühhiaatriakateedri juhataja

PROFESSOR ELMAR KARU 85. SÜNNIPÄEVA PUHUL

Üliõpilane Elmar Karu kinnitati Tartu Ülikooli Vaimu- ja Närvihaiguste Kliiniku noorema assistendi kohusetäitjaks 1. novembril 1931. Kuni pensionile minekuni 1985. a. septembris on ta olnud ülikooli teenistuses, sellest 34 aastat psühhiaatria kateedri juhataja, olles samal ajal 24 aastat ka psühhoneuroloogiahaigla peaarst. Otseselt tema osavõtul säilitati sõja ajal väheste abiliste ja nappide võimaluste juures haigete tervis, korraldati nende ohutu evakueerimine, säästeti kateedri ja haigla arhiiv, teaduslik kirjandus ning väärtvara.

● Millal sai Teist kateedrijuhataja?

«Psühhiaatriakateedri juhataja dotsendi ametikohale määrati mind 1941. aasta 10. veebruaril. Kuni selle päevani oli kateedrit juhatanud professor Maximilian Bresowsky, kogenud pedagoog ja teadusemees, kes oli ülikooli teenistuses olnud 1904. aastast peale. Tollal oli ta kuulsa professori V. Tšizi assistent. 1911. aastal sai ta dotsendiks ja 1918. aastal nimetati kateedri juhatajaks. Kui ta aga lahkus koos viimaste ümberasujatega Saksamaale, langes kateedri juhtimine minu — Bresowsky assistendi õlgadele. Seoses üleminekuga uutele, nõukogudeaegsetele õppeplaanidele oli tööd ja tegemist palju. Selle kõigega ei jõudnudki valmis, sõda tuli vahele.»

● Seega olete esimene eesti soost psühhiaatriakateedri juhataja?

«Tuleb nii välja.»

● Kas ka sõja ajal toimus kateedris õppetöö?

«1941. aasta sügissemestril õppetööd ei jätkatud. Küll aga korraldati lõpueksamid arstiteaduskonnas neile üliõpilastele, kes olid kuulanud kursust, kuid polnud sooritanud lõpueksameid. Lõpueksamite hulka kuulusid ka vaimuhaigused, kus eksamineerijaks määrati prof. E. Puusepp ja E. Karu. Õppetööga alustati 1942. aasta kevadsemestril kodanliku Eesti aegse ülikooli seaduse järgi. Minu ülesandeks oli lugeda vaimuhaigusi 4 tundi nädalas ja psühhopatoloogiat 2 tundi nädalas, vastavalt sügissemestril V ja kevadsemestril IV kursuse üliõpilastele.»

● Kus toimus õppetöö?

«Vaimuhaiguste loengud koos haigete demonstreerimisega olid kliiniku ruumides Tallinna tänavas, psühhopatoloogia loenguid peeti aga Toomel naistekliiniku auditooriumis. Meenub, et 27. jaanuaril 1943, parajasti kui Toomel peeti psühhopatoloogia loengut, pommitas üks lennuk Tartu südalinna. Esimene pomm kukkus botaanikaaeda, teine telefonikeskjaama õuele, kolmas Toomele Naistekliiniku ja Sisekliiniku ette ja neljas Parkhotelli. Toomel purunesid kiludeks kõik Naistekliiniku aknad ja klaasikillud langesid korraga alla nagu tugev veekohin. Ma jäin auditooriumis tahvli ette seisma. Hetkega olid üliõpilased kadunud laudade alla. Keegi kannatada ei saanud. Tookord heidetud pommidest sai botaanikaaias surma prof. T. Lippmaa. Pommikildudest haavatud puid Toomel käin nüüdki vaatamas.»

● Kui sageli tuli ülikooli juhtkonnaga kokku puutuda?

«Käisin peahoones okupatsiooniaegse rektori E. Kanti juures aru andmas haigla ja kateedri olukorrast. On meeles, et E. Kant kandis sõjaväelase frentši, mille käisele oli kinnitatud sini-must-valge lint ja võõrihma küljes rippus püstol. Jutuajamine oli ametlik ja lühike, meie kliiniku asjad näisid rektorit vähe huvitavat. Okupantidega ei olnud meil kuigi palju kokkupuutumist. Sakslased eelistasid oma vaimuhaigeid sõjaväelasi ravida ise ja vaid üksikuid toodi meie juurde. Sagedamini saadeti sõjaväelasi kohtupsühhiaatrilisele ekspertiisile, et selgitada välja nende vastutusvõime. 1944. aasta augustis Tartu vabastuslahingute aegu kolis rektoraat mõneks päevaks meie haigla ruumidesse.»

● On kirjutatud, et mõnel pool vaimuhaigeid hukati. Kuidas oli olukord Eestis?

«Eestis vaimuhaigete hävitamist ei olnud. Küll aga varustati vaimuhaiglaid viimases järjekorras. Personaliga varusime turvast, kasvatasime kapsast, pidasime sigu. Esialgu kasutasime vanu ravimite tagavarasid. Hiljem siiski anti mõningaid ravimeid, näiteks insullini.»

● Millal tuli kateedril ja kliinikul Tartust lahkuda?

«23. augustil 1944. aastal anti Vaimu- ja Närvihaiguste Kliinikule korraldus Tartust lahkumiseks. Tagasi jõudsime Tartusse 11. oktoobril. 24. oktoobril võtsime kliinikusse vastu esimese haige ja 17. novembril, rahvusvahelisel üliõpilaspäeval alustasime õppetööd.»

* * *

Vaid lähemad kaastöötajad oskavad hinnata seda suurt tööd, mida E. Karul nendel keerulistel aastatel tuli teha. Peaaegu kõiki tema sõjajärgsete aastate ettevõtmisi võib tähistada sõnadega «organiseeris», «reorganiseeris», s. t. alustas tühjast või pooltühjast kohast. Sõjajärgses Eestis oli vaid 7 psühhiaatrit, neist kateedris kolm. Ka kõik tähtsamad sündmused vabariigi psühhiaatriavõrgu väljaarendamisel on seotud E. Karu nimega. Nii oli ta 1946.—1968. aastani ENSV peapsühhiaater, 1944—1949 arstiteaduskonna prodekaan, 1949—1950 samas dekaan. Tema algatusel organiseeriti 1950. aasta oktoobris ülikooli arstipunkt, 1951 kõrgema närvitalitluse uurimise labor.

E. Karu teaduslikud uurimused on pühendatud põhiliselt alkoholismiprobleemidele, samuti skisofreenia ja depressiivsete seisundite patogeneesile ja ravile. Tänaseni osaleb ta suure huvi ja entusiasmiga kateedri töös, võtab osa seminaridest ja konverentsidest, avaldab artikleid. Väga suure hulga TRÜ lõpetanud arstide, juristide ja defektoloogide jaoks on professor Elmar Karu olnud rahulik, heatahtlik ja abivalmis õppejõud.

Lugupeetud professor Elmar Karu, soovime Teile sünnipäevaks tugevat tervist, jätkuvat energiat, õnne ning edu!

Rohkearvuliste õpilaste ja kolleegide nimel
LEMBIT MEHILANE

Malev Toome fotol on juubilar koos pojatütre Tuuliga, arstiteaduskonna üliõpilasega

TIIT-REIN VIITSO—50

Eesti keele kateedri professor Tiit Rein Viitso sai 4. märtsil 50-aastaseks. Onnitleme mainekat fennougristi esimese juubeli puhul ja soovime jätkuvalt mõttelennukust, viljakast sulejooksu ja rõõmu pedagoogitööst.

Kolleegid eesti filoloogia keelekateedrist

TRÜ nõukogus

26. veebruaril

● Dotsendi kutse otsustati taotleda keemiakandidaat **Mihkel Pärnojale** ja õigusteaduse kandidaat **Paul Varulile.**

● 1987/88. õppeaasta **sügissemestri tulemustest** rääkis prorektor prof. Jüri Kärner. Kõige suuremat muret teeb tööstaaži alusel vastuvõetute õppeedukus, mis on läbilõikes silmanähtavalt madalam kui teistel. Semester erines eelmistest võlglaste, eriti arvestusvõlglaste vähesuse poolest. Prorektor teatas ka kõrgkoolide üleliidulise atesteerimise esimestest tulemustest. Otsustati reorganiseerida (see sõna väljendab ilmselt ka staatusekaotust) Prževalski pedagoogiline, Brjanski tehnoloogiline, Põhja-Osseedi meditsiiniline ja Leningradi veterinaaria instituut. Peagi on ka meil meeldiv võimalus atesteerijatega kohtuda, kuid vaevalt et meid diplomeeritud kirjaoskamatute väljalaskmises süüdistatakse.

● Prof. Atko Viru rääkis **kehalisest kasvatusest.** Seoses Gagarini tn. I aktsiooniga on tema arvates esile tunginud suhtumine, et kehalist kasvatust polegi vaja, tervist saab ka sanatooriumist. Väär on arvamine, et füüsilise koormuse asemel võiks parem raamatukogus istuda. Füüsilise koormuse puudumine viib ka vaimu madalseisu. Atko Viru arvates on vastuolud põhjustatud «sõjaväeliste» harjutuselementide kasutamise tõttu kehalise kasvatuse tundides. Otsustati, et kehalise kasvatuse kateedrid peavad välja töötama arvestusnõuded, mis arvestavad üliõpilaste individuaalseid iseärasusi, nende võimete arengudünaamikat ning erialase tegevuse spetsiifikat. Teise abinõuna otsustati välja töötada metoodilised juhendid, mis võimaldaksid üliõpilastel end tulemuslikult liigutada. Juhendid jagatakse asjaosalistele välja. Üliõpilase Ülo Veldre ja ilmselt teistegi jaoks on need abinõud ebapiisavad.

● Prof. Viktor Palm informeeris nõukogu kõrgemate instantside suhtumisest **kõrgkoolide iseseisvuspüüdesse** (vt. TRÜ nõukogu o.sust 30. okt. 1987 — «TRÜ» nr. 31). Kõrgemad instantsid on saatnud oma ettepanekud, mis paraku ei sisalda õigust õppeplaane oma äranägemise järgi mõistlikult korraldada. Kui nii, siis varsti ei saa ülikoolist ka enam kvalifitseeritud spetsialiste.

● Üliõpilane Heiki Sibul küsis **Voronežis asuvate ülikooli varade kohta.** Ajanappuse (?) tõttu libiseti sellest teemast üle. Raamatukogu direktor Laine Peep oli üllatunud, et Tiina Kaalep «Eesti Raadiost» on juba tükk aega asjaga tegelenud, aga teda ei olegi informeeritud. Paul Kenkmann mainis, et vastav kiri on saadetud ministeeriumisse...

INDREK UDE

Teisipäeval komsomolikomitees

● Soovitused NLKP liikmekandidaadiks astumiseks anti Paavo Kollomile — kaubandusök. III k., Jaan Tammele — majandusküb. IV k., Henri Sepale — rahandus ja krediit IV k.

● Suvemaleva funktsionäärideks kinnitati Andrus Miilaste ja Martin Napa — mõlemad õigusteaduskonna I k. üliõpilased.

● TRÜ esindusrühma Gagarin '88 komissariks kinnitati Heiki Tuul — KKT II k. üliõpilane, eelmisel komitee istungil kinnitati Gagarin '88 rühma komandöriks Paavo Kollom — kaubandusökonoomika III k. üliõpilane.

● Komitee arutas 29. 10. 1985 otsust, mis käsitles ajalooteaduskonna komsomolibüroo tegevust üliõpilaste ideelispoliitilisel kasvatamisel. Komsomolibüroo tegevust tutvustas osakonna sekretär Kalev Vilgats. Büroo initsiatiivil on toimunud rida kohtumisi meie vabariigi, Tartu linna ja ka ülikooli juhtidega. Operatiivselt on informeeritud üliõpilasi aktuaalsetest probleemidest. Komitee tunnistas ajaloo-osakonna komsomolibüroo tegevuse heaks ja leidis, et otsus võib lugeda täidetuks ning seega kontrollilt maha võtta.

● Komitee vaatas läbi komitee praeguse struktuuri. Leiti, et lähtudes reaalsest praktikast ei ole šeflussektori ja sõjalis-patriootilise kasvatustöö sektori kui iseseisvad struktuuriüksused.

● Eksamisessiooni tulemustest andis ülevaate õppesektori juhataja Katrin Idla. Ülikooli õppeedukus möödunud semestril oli 91,8%, arvestatud viitele tegid sessi 13,6% üliõpilastest, neljadele ja viitele 54,6%. Edukamad olid KKT, õigus- ja arstiteaduskond. Madalaima õppeedukusega olid bioloogia-geograafia- ja matemaatikateaduskond.

● Komitee jaotas suveks 11 turismituusikut: Bulgaariasse saab sõita 8 üliõpilast, Tšehhoslovakkiasse 3 üliõpilast.

Tuusikud eraldati järgmistele üliõpilastele.

Bulgaaria:

Kalev Kask (keem. IV k.), Talvo Troon (bio-geo V k.), Külliki Kurg (KKT IV k.), Toomas Saarma (õig. IV k.), Urvo Martens (õig. IV k.), Henri Sepp (maj. IV k.), Jaan Tamm (maj. IV k.), Olle Ninaste (keem. IV k.).

Tšehhoslovakkia:

Margus Kliskūla (maj. III k.), Anu Järs (ajal. III k.), Mati Allik (õig. V k.).

● ÜLKNÜ ridadest arvati välja Peeter Hõrak, bioloogia-geograafiateaduskonna IV k. üliõpilane.

SCIENTIA 1987

(Algus eelmises lehes)

● Eelmises lehes kõnelesime kaadrist. Tänasesse numbrisse jääb vaid kaks põhimõttelist küsimust — heast ja halvast. Mis Teid, teadusprorektor ANTS KALLIKORM, eelmisel aastal kõige rohkem rõõmustas?

Tervikuna võib aastaga rahule jääda, sest meie teaduse põhiõigud arenesid võrdlemisi stabiilselt. Oma tööd arutame pidevalt ning aruandeaasta lõpuks seepärast erilisi üllatusi polnud. Kui midagi kiiva kiskuma hakkab, saame kohe korrigeerida.

Rõõmsama poole pealt on välja tuua päris palju. Meie edu näitab ju ka teadustöö tunnustamine. Eesti NSV riikliku preemia saanud kollektiividesse kuulus TRÜst 12 töötajat, meile tuli ka üks Ministrite Nõukogu ühekordne preemia. Eesti parimate teadustööde nimistusse arvati 19 TRÜ uurimust.

● Meil on leheski veel märkimata üks viimane hea uudis — Eesti NSV rahvamajanduse arengustsenaariumide konkursil said ühe I preemia vanemteadur Jüri Jagomägi ja aspirant Madis Kaldmäe.

Oleme edu saavutanud ka oma teaduspotentsiaali kontsentreerituses. Me pole nii rikkad, et võiksime tegelda kümnete-kümnete eri probleemidega. Suur osa meie teemadest on seotud üleliiduliste sihtkompleksprogrammidega, eriti oluline on siin VMN liikmesmaade teaduslik-tehnilise progressi kompleksprogramm, kus TRÜ täidab 4 teemat (biotehnoloogia, lasertehnika ja ergonoomika).

Selle programmi raames on sõlmimisel otselepingud Karli Ülikooliga Prahas, Lodzi Polütehnilise Instituudiga. Saksimaa Seerumitehasega Dresdenis. Lisaks Tšehhoslovakkiale, Poolale ja SDVle on sõlmimisjärgus veel mitmed kahepoolsed lepingud Ungari ja Bulgaaria teadus- ja õppeasutustega.

Sellega seoses suurenes tunduvalt meie teadlaste välissõitude arv. Sotsialismimaade puhul ei ole ka enam seda aeglust ja paberibürokraatiat, mis valitseb veel kapitalistlikesse riikidesse sõitmise korral. Ei oleks isegi uskunud, et sotsialismimaadega koostöö nii üllatavalt kiiresti sujuma hakkab.

● Kevadel sõlmiti ju ka koostööleping Turu ja Tartu ülikooli vahel.

Välissuhted on elavnenud küll. Näiteks väliskomandeeringus käis 119 inimest, 1986. aastal vaid 53. Isegi külalislektoreid käis meil rohkem — 11 (1986 — 2). Ometi on midagi liikuma hakanud, kuid vana auväärse ülikooli jaoks on seda veel päris vähe.

● Ma kindlasti ei eksi, kui peate aasta üheks suurimaks kordamineküks eksperimentaaltootmisbaasi loomist. Sellest räägiti juba aastaid.

Öieti öelda ei olegi see midagi päris uut, vaid senise konstrueerimis-eksperimentaalosakonna reorganiseerimine. Kui ennem tehti iseendale vajalikke seadmeid ja aparaate lausa põlve otsas, siis nüüd on tagatud normaalne arengutsükkel, alates skeemist kuni väiketootmiseni välja. Tegelikult oleme siin silmas pidanud hoopis kaugemat eesmärki. TRÜ väljaehitusplaanides seisab kirjas ka eksperimentaaltootmisbaasi uus korpus Maarjamõisas. Kui oleme nii kaugel, et see meil ükskord valmis saama hakkab, peavad olema selleks ka selged teadustöö perspektiivid ja mitte enam

(Järg 3. lk.)

Naine kunstis

Teadusraamatukogu raamatumuuseumis on vaadata näitus «Naine 15.—18. sajandi gravüüridel», mis tutvustab naist antiikajaloos, -müütides ja piiblilugudes, olustikustseenides, portreedes ning allegoorilises käsitluses.

Naise kujutamine kunstis ulatub paleoliitikumi, mil lopsakate vormidega veenusekujud olid viljakuse sümboliks. Antiikajal edastati teda kunstis peamiselt mütoloogiakangelannana või portreteeriti daame patriitsiperedest. Keskajal katoliiklikes maades laialt levinud neitsi Maarja kultus peegeldus naise ülistamisena kunstis. Gootika staatilisust on märgata veel 15. sajandi saksa graafikalehtedes — tundmatu kunstniku koopias M. Schongaueri teosest «Kristuse sündimine» ja A. Düreri (1471—1528) varases puulõikes «Püha perekond kolme jänesega».

Renessanss tõstis esiplaanile maise õnne vajaduse ning andis naisele võimaluse tegelda kunstide ja teadustega. Kunstis domineeris usuline temaatika, piiblitegelastena kujutati aga inimesi oma keskkonnast. Humanistlikust kunstitunnetusest on kantud Düreri meistriteos, puulõigete sari «Maarja elu», kus piiblilugudes kajastub omaaegse saksa naise elu-olu. Naist Madalmaade renessanss-kunstis tutvustavad Lucas van Leydeni (1494—1533) õrnajoonelised vaselõiked. Nn. saksa väikemeistri H. Aldegreveri (1502—55/61) teos toob esile nii Dürerile iseloomuliku naisetüübi kui L. van Leydenile omase peene graveerimislaadi.

Itaalia kunstis kujutati naist sageli madonnana, selle peente näojoonte ja hingestatusega püüeldi täiusliku ilu poole. Inimliku soojusega on antud Maarja riidlevate lastega A. Carracci (1560—1609) lehel «Madonna pääsukesega».

17. sajandil levis laiemalt naise kujutamine olustikužanris, eriti Hollandis, kus tellijaks oli tõusnud kodanlus. Hollandi realistlik kunst tutvustab naist rahva hulgast. Hollandlaste omaaegset kodumiljööd näitab C. Visscheri (u. 1619—62) kuulsaim teos «Koogiküpsetaja», mis oma detailirikkusega lubab pilku heita lihtrahva argipäeva. Prantsuse graafikutest kujutavad naisi argipäevaskeldustes 17. sajandi silmapaistvamaid ofortiste J. Callot ning 18. sajandi kunstnik J. B. le Prince. Naise leebust ja emalikkust rõhutavad J. G. Wille (1715—1808) ja F. Bartolozzi (1727—1815).

17.—18. sajandi naiseportreed tutvustavad enamasti aadlidaame, jõukama kodanluse esindajaid või vaimukultuuri alal tegutsenud naisi. Rokokooajastu toretsevat portreekunsti näeme nimeka prantsuse gravööri P. Drevet' (1663/64—1738) lehes «Nemours'i hertsoginna Marie». Ühtlasi näitab see teos vaselõiketehnika täiuslikkust, kus mitmekesiste viirutusvõtetega on edastatud erinevaid rõivamaterjale. Klassitsistlikku lihtsust ja rangust toonitavad R. Morgheni (1758—1833) ja J. F. Bause (1738—1814) naiseportreed.

18. sajandi peenutseva etiketi ning salongikultuuri õitseng peegeldus romantiseerunud kunstitunnetuses. Eelkõige prantsuse ja inglise kunstis oli armastatud lamburistseenide kangelanna ning allegooriline naisekuju, mis sümboliseeris teadusi, kunste ja tavasid. Romantilist naisetüüpi esindavad ka sakslase H. Sinzenichi (1752—1812) ja inglise meistri J. Wardi (1769—1859) värvilised graafikalehed kuulsatest näitlejannadest.

Esitatud graafikanäited tutvustavad naisi erinevatest ajastutest, andes ühtlasi ülevaate graafikute tehnilistest võtetest. Näitus pakub vaatamisrõõmu maikuu keskpaigani.

INGE KUKK

Annibale Carracci. Madonna pääsukesega. Vaselõige 1581.

Tähtis on mõttelaad, sisemine haritus, veendumus

Jack London on oma «Alaska tütres» arendanud mõttekäiku, milles ta arvab, et tsiviliseeritud inimesel on kergem unustada kultuurikogemus kui esivanemate poolt läbielatu-kaasaantu. Teatud tingimustes võib kahekümnenda sajandi filosoof või tehnokraat kaotada oma tsivilisatsioonitaaga, langeda ürginimese tasemele.

Arvan, et seda ei tule näha mitte ainult meie käitumiskompleksis, vaid ka sotsiobioloogias — nii palju kui viimast lubab inimese egotsentriline eneseteadvus. Kas pole mitte looduskaitseliikumine, eriti keskkonnakaitsetegevus mitte niivõrd teaduslike, tehnoloogiliste jm. võtete kogum kuivõrd kogu bioloogilise ühiskonna (sealjuures ka inimühiskonna) loomulikust valikust tingitud paratamatu käitumisviis?

Tahtmata siin libastuda minu jaoks võõrastele filosoofia- ja evolutsiooniteooria radadele, tahaks siiski esitada küsimuse: mis on looduskaitseliikumise sisemine vedru, mis oli tõeliseks põhjuseks, et kolmkümmend aastat tagasi algas Eesti looduskaitses uus (kaasaegne) tõusuaeg, et selles ei osalenud mitte ainult teadlased, vaid kä üldsuse ärksam osa.

Selle uue algusaja üheks sündmuseks sai Tartu üliõpilaste erinevate erialade baasil tekkinud üliõpilaste looduskaitsering. Sündmuseks ei saa pidada mitte ühe järjekordse (tollal küll alles esimeste hulgas) ringi tekkimist, vaid ringitegevusvälja — sadakonna uue loodusmõistmisega rikastatud spetsialisti (küll tahaks selle asemel nüüd öelda — kogu bioloogilise ühiskonna) tööleasatmist.

Analoogia võiks tuua meie elu viimasest aastast. Kas fosforiidiprobleem on siis ainult looduskaitseprobleem? See on eelkõige kodu — inimeste kodu saatuse küsimus! Kas ei vallandunud aasta tagasi ülikooli aulas fosforiidikoosoleku ajal ühiskonna ja rahvuse ühiselukäitumist reguleerivate tegurite hulgast ka enesekaitsegeen, mis võimsalt asus reguleerima meie rahva ühiskonnaelu, sealjuures ka looduskaitsetegevust.

Tahan selle arutlusega öelda, et looduskaitse mõistet ei tohi liiga kitsalt mõista. Ei tea ühtegi looduskaitse definitsiooni, mille alla mahuks kõik see, mis maailmas praegu looduskaitse nimel toimub, ei mahu isegi see, mis Eestis toimub. Võtame näiteks kasvõi «roheliste liikumise», rahvusvahelise liikumise «Ökofoorum rahu eest», nn. hõlmikpuu sündroomi jne. Ärgem lahterdagem tegevusi, ärgem üldistagem üldistamatut, ärgem tarvitagem ilmaasjata looduskaitsetermineid seal, kus ilma nendeta läbi saab.

Tähtis on mõttelaad, sisemine haritus ja veendumus. Nii nagu demokraatia vajab kultuuri, vajab seda ka looduskaitse, kõigepealt aga üksteist mõista tahtvat suhtumist.

Looduskaitseliikumises on kõige ohtlikum nähtus kildkondlikkus, olgu see siis akadeemilises, organisatoorses-tehnoloogilises või ühiskondlikus tegevuses.

Tartu üliõpilaste looduskaitsering tekkis viiekümnendate aastate suletud ühiskonnas avatuse ja demokraatia nähtusena. Aastate jooksul kandis ta seda ideaali, saatis igal suvel oma rüpest uusi maad mõistvaid ning seda õigesti kasutada oskavaid vastutustundlikke haritlasi. Võib-olla ma eksin, kuid viimastel aastatel on kõrgkoolide sammaste vahelt selliseid noori hõredamalt välja astunud. Kas võime nüüd koos kogu ühiskonna ärkamisega loota uut järelkasvu looduskaitse arendamiseks? Usun seda.

UKU ALAKIVI,
looduskaitseringi vilistlane
25 aastat

Tartu üliõpilaste looduskaitseringi 30. AASTAPÄEVA tähistamine toimub 12. ja 13. märtsil.

Kl. 11 ringi esimese esimehe Leonhard Jaansoni mälestamine tema kalmul Ropka kalmistul.

kl. 12 algab teadusraamatukogu konverentsisaalis konverents.

13. märtsil kl. 10 väljasõit Taevaskotta.

SCIENTIA 1987

(Algus 2. lk.)

üksnes paberil. Kaasaegne aparatuur ja tehnoloogia aitaksid meil kaasaegses teaduses rohkem oma sõna öelda. Muidu jääks täitmata ka kõrgkooliteaduse ette seatud riiklike määruste täitmine.

● Aga kui kaugel on kõrgkooliteaduse isemajandamine?

Mitte väga kaugel. Mõned kõrgkoolid Liidus juba proovivad. Tervikuna läheb kõrgkooliteadus isemajandamisele 1989. aastast. Kui me suudame oma eksperimentaaltootmisbaasi praeguse minivariandi tõesti tuleviku tarbeks eeskujulikult valmis seada, ei paista ka isemajandamine nii hull olevat. Arvan, et tulevikus me saame tunduvalt rohkem aidata ülikoolis neid teadusalasid, kes ise ei saa ennast finantseerida, nagu näiteks humanitaarteadused. Möödunud aasta sisse jääb ka mitmete uute üksuste paikapanemine, viimased neist on näiteks eesti keele labor ja teadusökonoomika sektor. Üldse võib vist aasta kõige silmapaistvamaks tööks pidada edasiste perspektiivide kindlale alusele rajamist. Siin on veel palju pooleli, kuid üht-teist rõõmustavat on kas või seoses koostöös firmaga «ESTIMPEKS». Sellest edaspidi lähemalt.

● Küllap on headmeelt tegevat muudki. Kuid mis on siis meie suurimad hädad?

Neidki jagub. Kasvõi teadustöö üks kõige tähtsamaid probleeme — finantseerimine. Teadustöö kogumaht oli 6 560 000 rubla, sealhulgas lepinguliste tööde maht 4 610 000 rubla, mis oli aga eelmisest aastast väiksem palgafondi nappuse tõttu. Selline tendents võib jätkuda, sest ka 1988. aastaks eraldatud palgafond on omakorda eelmise aasta omast väiksem. Pealegi on see ülikoolile kahjulik, sest 20% lepingu üldmahust läheb nüüd kõrgkooli arengu fondi.

Probleeme ritta seada on raske, aga pidevalt kummitab ülikooli ruumi- ja kaasaegse aparatuuri nappus, korteripuudus. Aparatuuri osas loodame abi saada ka sõpruslepingute kaudu. Kuid üsna palju sõitume ka kogu vabariigi teaduspotentsiaali kui terviku koordineeritusest, kus aga on veel palju koordineerimatust. Kõige tähtsamaks pean aga siiski meie endi sihtide edasise väljatöötamise jätkamist, et kui meil ükskord uus korpus käes ja isemajandamine ka, siis poleks me tühjade kätega.

VARJE SOOTAK

TRÜ TEADUSOSAKONNA NÕUKOGUS

16. veebruaril

Otsustati hakata avaldama ajaleht «TRÜ» lühiülevaateid ka meie nõukogu koosolekust.

Seekordset koosolekut juhatas teadusprorektori asetäitja professor Arvo Tikk.

1. Professori kt. Igor Gražin andis ülevaate eelarvelise teadustöö olukorrast õigusteaduskonnas. Keerukaid probleeme on palju — teaduskond on ainsaks õigusteadust uurivaks üksuseks vabariigis, vähe on avaldatud monograafiaid, suur on ühekordsete, teadustöö plaanivälise normatiivaktide ekspertiisi osa, samas on ilma ekspertiisita vastuvõetud seadus demonstratsioonide korraldamisest vastuolus üleliidulise seadusandlusega.

Teaduskonna teaduslik potentsiaal on õnneks tugev, töötatakse perspektiivsetel teemadel. Plaanis on arutada õigusteaduse olukorda vabariigis. On alustatud esimeste lepinguliste uurimistöödega.

2. Dekaan prof. Atko Viru analüüsis sama probleemi kehakultuuriteaduskonnas. Uuritakse sportlike treenituse teket ja olemust ning selle pedagoogilis-rakenduslikke as-

(Järg 4. lk.)

ÜLIÕPILASNÕUKOGU

kohtub Tartu kahe kõrgkooli asjast huvitatud üliõpilastega neljapäeval, 10. märtsil kl. 16 TRÜ peahoones nõukogu saalis. Kohtumisel on õige koht teha ettepanekuid ja täiendusi ka ENSV ÜN põhimääruse projekti kohta (vt. «Noorte Hääl», 13. nov. 1987).

Esmakursuslane ehk ei teagi, mis peitub tähtede ÜN taga. Seepärast tuletame lühidalt meelde, et ÜN loodi juba 1967. aastal. ELKNÜ KK tööorganina, praegusesse ÜNsse kuuluvad aga valdavas enamikus üliõpilased peaaegu kõigist vabariigi teaduskondadest, samuti kõrgkoolide komsomolisekretärid ning veel mõned Keskkomitee liikmed. Eesti üliõpilaskonna esindusorgani ülesanne on ühendada üliõpilasi tervikuks, lahendada neid tudengite probleeme, mis kõrgkoolis alati lahendust ei leia, püüda arendada omavahelist suhtlemist. On loomulik, et vabariigi tähtsamate probleemide lahendamisel peab edaspidi rohkem kõlama ka 17-tuhandelise üliõpilaskonna arvamus.

Mida ÜN veel sellel aastal on teinud, võib kuulda kohtumisel. Näiteks peame nõu praegu selle üle, kuidas kõrgkoolide sõjalist õpetust saaks ümber korraldada, kuidas saaks alustada vabariikliku üliõpilaslehe väljaandmist jne.

Nõukogu tegevuse edukus, aga ka Sinu soovide elluviimine sõltub palju sellest, kas tunned meie ülikooli esindajaid nõukogus. Siin nad on:

Alar Aab — keemia IV, Aivar Halapuu — matem. IV, Monika Karniol — majandus III, Andi Kasak — ülikooli komsomolisekretär, Paavo Kollom — majandus III, Asko Pohla — õigus IV, Ülo Veldre — žurnal. III, Kalev Vilgats — ajalugu III, Julia Višnjova — vene füüsika II.

Kui Sul on ettepanekuid, mida peaks ÜN veel lahendama, samuti arvamusi ÜN põhimääruse kohta, otsi üles keegi eespool nimetatud esindajatest ja anna need julgelt edasi.

Kuid juba 10. märtsil on võimalus oma arvamusega välja tulla. Jääme ootama kohtumist.

ASKO POHLA,
ENSV Üliõpilasnõukogu
esimees

NAINE

Hea naine töötab sinu heaks kui teener ja toetab nõuandega kui nõunik. Ta on imekaunis kui jumalatar ja kannatlik kui maa. Ta toidab sind nagu ema ja rahuldab kui hetäär. Hea naine — see on kuus kuimest ühesainsas.

*

Nõme naine, kes saab rahuldust üksnes lõppematuis tülides, pole naine, vaid vanadus naise kujul.

*

Ei helise keelteta lauto, ei veere ratasteta vanker. Õnnetu on meheta naine, olgu tal või sada sõpra-sugulast.

*

Tee üle olemasoluookeani oleks lühike, kui me sel teel ei kohtaks ületamatuid kaunitare.

*

Kui pole patt silma ühinemine kujutisega või kõrva ühinemine heliga, kas on siis patt ühendada keha naise kehaga?

*

Naine sööb mehest kaks korda rohkem ja on mehest neli korda kavalam, kuus korda otsustavam ning kaheksa korda iharam.

*

Nad on seestpoolt mürgised ja pealt kaunid kui gundžaviljad. Oh, kes on küll naised loonud?

*

Ühega naine lobiseb, teist vaatab koketeerivalt, kolmandast mõtleb. Kes on talle armas?

*

Võib tabada tiigri padrikus, linnu taevas, kala vetesügavuses, kuid ei saa püüda naisesüdant — püsimatut.

*

Kui pole kohta, juhust ega soovijat, siis on ka naine puhas.

*

Ei saa täita puudega tuld, jõgedega ookeani, surelikega surma ega meestega kaunisilmset.

*

Naised on loomult nagu jõed: olgu nende pärituku kuitahes kõrge, ikka püüdlevad nad madalat.

*

Naiste jaoks ei ole sobimatut ja ei paina neid ka vanus — nad naudivad nii kauni kui värdjaga, mõeldes: «See on mees!»

*

Kas ei hukuta armukestki too, kes saadab hukka oma mehe? Kas halastab hiirele kass, kes õgib oma last?

*

Ohtude sügaviku, häbituse eluaseme, kärsituste kogu, pahede varjupaiga, saja pettuse maja, kahtlustuste välja, suurtele kangelastele ületamatu kõigi pettuste korvi, mürgiga segatud nektari — oh, kes küll või maailma osava nukk-naise kõigi hüvade kommete hävinguks?

*

Naine, kellest ma pidevalt mõtlen, on ükskõikne. Ta püüdleb teise poole, kuid too armastab omakorda teist. Sealjuures on veel üks minu järele nõrkemas. Käigu siis kõik, kus see ja teine: nii tema, nii too, nii Kāma, nii see kui ka ma ise!

*

Mis pole vajalik, see näib talle vajalikuna, võimatu võimalikuna, mittesöödav söödavana — säärane on naise jutust eksitatud mees.

*

Üks süda kahel — see on armastuse vili. Kui aga südamed on eraldi, siis on tegu laipade armastusega.

(Kogumikust: Древнеиндийские афоризмы. M., 1966)

Punk ja Isabella

«Ülikoolis on ikka põnev elu. Ohtuti võid minna, kuhu tahad, teha, mida tahad. Luba pole vaja ka enam küsida.» Arvas kord mõned aastakäigud noorem suguõde. Pahandas oma pubekapahandamisi, et tema provintsist kodulinnas on noortel õhtutega puudulikud lood. Et on kaks võimalust. Esiteks — argiõhtul ei midagi. Teiseks — piinliku täpsusega organiseeritud galaõhtud ja huvialaringid. On tõesti nigel lugu vaesekestel!

Pole viga, saavad suureks, kolivad Tartusse tekli alla ja... Mitu võimalust tekib kohe juurde. Selle kõrval, et mõnel õhtul diskot pannakse, pakub valikupinget harv juhus, et veini müüakse. Iga päev pole organiseeritud peoõhtut. Iga päev ei pea aga ka reipa töötähe all mööduma. Mõnikord lihtsalt läheks heas seltskonnas mõnusasse kohta, mille traditsioone tead. Jooks lonksu kohvi, ajaks tõrtsu juttu. Võib-olla tasuks mõnes vaiksemas nurgas tantsida. Kindlasti võtaks mõnuga vastu impulsid, mis kellegi midagi laulma, tugema või ütlema ajab. Ühesõnaga — läheks seltsimajja. Seltsimaja oleks lahti igal õhtul. Kui keegi himustaks seal mõnikord kultuuriliselt üles astuda, pruugiks vaid tagasihoidlikult registreeruda. Seda siis tinglvas või unistavas kõnevisis.

Ei tea jah, miks need üliõpilased ühiselamus pidu panevad. Võiks öelda, kõige lamedamal kombel joomise pärast joovad. Eks ühikat ole lihtsam vajaduse korral ka seltsimaja kt-ks kohandada kui omaenese pinda.

Loomulik, et põnnid, kes end alles mõttes ülikooli paigutavad, aimavad üht-teist võimalikust ideaalsest noorerahva avalikust elust. Raamatud, kust seda lugeda, pole ju keelatud. Kultuuril on mitu kihti. Üks, kohvikuline ja spontaanselt seltsieluline, on oma inimlikkuse ja vajalikkusega tuulte pöörises kõige liha teed läinud. Legendaarsest «Wernerist» on tänasele tulijale jäänud mutiurg «Tartu». Mõne õhtu ebatõise meeleolu pärast stipp korraga kõrtsi kanda on ka muidugi võimalus. Ülikooli vana kaunis kohvik kätkeb võluvale välimusele vaatamata kuidagi söömakohalikku poolpüstijala sisu. Ükstolemise eest inimeste sekka minna on õieti vaid «Püssirohukeldrisse», oma tuntud «intrastruktuuriga» paika. Kella seitsmeni õhtul. Selge, et kõik karvased ja sulelised sinna ei mahu ega taha ka. Ülikooli pisitillu klubi on aga äripäevil kütkes. Nii nagu üliõpilasil üks pind olema peabki.

Nii et, kallis järeltulija, kui sa ei taha jätkata koonduste ja diskode, harva ka linnast väljas klassiõhtute vaimus, võta arvesse ja ütle sõbrale edasi, et ülikoolikotti tuleb paar telliskivi ligi võtta. Telliskividest hakkame ehitama. Ei, mitte seltsimaja. Selle on vanalsad meile juba ehitanud. Aga selle kasutamise poole tehtav üks samm loolustest tegelikkuseni näib olevat-tulevat aastatepikkune. Kui üksnes asjatundjatele loodame. Kallid lapsed, ehitame ometi maja, kus kulturistlikult peput keerutada saamel

* * *

Sekka tuleb õhtuid, milles on aimust õhkkonnast, kus on «nii nagu peab». Ohel reedel peeti klubis oksjonit. Lisanduseks taidluslikud ülesastumised. Oli selline asja — kunstimuuseumi — nimel organiseeritud õhtu. Ja sekka kummalist kakofooniat. Kuna oksjon kui nähtus alles äsja meie maailmapildile naasis, ei oska korraldajadki õieti sesse suhtuda. Viimasel ajal toimub oksjone sagedasti. Toimunud sündmusele pole ilmselt vastu panna pretsedenti, mis punkansambli meeleheitliku timmimise saatel oleks käinud. Au ja kiitus vaprale oksjonipidajale!

«Vanemuise» draamastuudio muinasjutumängimisel ilmnes muu mõnusa kõrval hõrk impulsiivsus. Kuigi esinemine oli mõistagi ette teada, jäi hea tunne, et nad tahtsid just siin ja praegu teha ära just need muinasjutud. Sellest tuge ka mõttele, et kõigil peaks olema šansse «klassi ja kooliväliseid» oskusi teistelegi näidata. Muidu ju üsna sünge — õhtust õhtusse paned takka, välja käia — ei kuskil. Mõne laulu või lustiloo tarvis publikut kohale kutsuda oleks imelik. Peab olema koht, kus publikul kutsumatagi kombeks kohal olla.

Või siis see oksjon. Kes nägi, on ilmselt päri, et lahedalt kukkus välja. Anti taktika ja rahakotiga üksteisele mööda päid-jalgu. Peeti duelle ja paljastati sedasorti suhtlemises oma ärimehe- ja muid loomusi. Osteti ära virn kunstiväärtusi, mille himustamise peale ehk teisal poleks tulnudki. Mõningast jama tekitas muidu õdusas olemises just punk. Ei, punk on lakel Ainult et mitte teiste meeste äri,utu taustaks. Kõnelemata loomulikust asjaolust, et iga muusika kutsub maja- ja oma rahva. Ja rahva seas — vist suhtlemiskogemuse niglasuse tõttu — läksid toosi umbes sedaliiki naljad, et «mina ostan hullunult teie kunstivärki kokku, teie ostke ära mu Isabella» (loe: vein). Maitse asi muidugi. Kultuuri kohta ütleb see siiski mõndagi.

Tol õhtul edasi sai sedasi, et üleval saalis kõndis peale see pikalt häälestunud punkansambel, all sekundeeris diskotümps. Ja kohvimasin üha väljastas. Justkui ideaalne — igaühele oma. Ainult et klubihoone näis sedaliiki rosolje jaoks kõlblik vaid mööndustega. Eriti tore oli seista trepil kahe korruse vahel. Vaene närvikava helidepaabelis «lükka-mind-tõmban sind...»

Leiba ja tsirkust majas, mis selle jaoks kohanel

* * *

Praegu on Eestimaal taas kord usin äraorganiseerumise laine. Umbes nii nagu möödunud sajandi ärkamisajalgi. Osa mitteformaalsust kuulukse väga tõsine olevat. Osa seal kõrval ka leebe viguriga pooleks. Mõningad žurnalistikanetid panid äsja hakkama Naiste Avaliku Tagurluse Organisatsiooni. Küstmusele, mille poolt ja vastu siis ka tegutsetakse, võib konkreetselt vastata, et tegemist on anti-emantsipantide, kadunu taganutjate liiga. Neiud ülikoolist, kes on huvitatud meeste käest võimu ära võtmise asemel igat sorti naiselikkuse ilmingute kultiveerimisest, astuge ligi! Kõigi teaduskondade käsitöö-, meeste- ja lustihuvilised, ühinegem! Märkimisväärne on nimetatud seltsi verivärskes tegevuses tõsiasi, et asutamiskongress sai peetud uue Annelinna sauna üürisektsioonis. Aga kui edaspidi tahetakse ettevõtmisi meessooga siduda? Tuleb siis ehk mõni traditsiooniline salasegasaunaks korraldada? Kuhu panna üles kavandatav käsitöönäitus? Kus? Kuhu? Kuidas? Argu jumala eest arvatagu, et naised juba 'a priori' seltsimaja ülevõtmisele hammast ihuvad. Vääriliselt hinnata ja oodata osatakse seltsimaja ilma pungi ja Isabellata küll.

KATI VASAR,
žurn. III

TRÜ teadusosakonna nõukogus

(Algus 3. lk.)

pekte tippsportlaste ettevalmistamisel, spordialade tehnika omandamisel ja üliõpilaste kehalises kasvatuses. Kõik uurimisteemad on kompleksed, kateedritevahelised. See asjaolu on tekitanud teemade juhendajaile raskusi teadustöö koordineerimises kateedrite juhatajatega. Teaduskonnas töötab palju praktikuid, kes teadustööga tegelevad ainult käsu korras.

Teaduskonna suurimad saavutused on spordifüsioloogia ja -biokeemia alalt, publikatsioonid on äratanud tähelepanu nii üleliidulises kui ka rahvusvahelises ulatuses, kaitstud on hulk väitekirju. Pedagoogilises suunas on tulemused tagasihoidlikumad, kuigi 70—75% õppejõududest töötab just sel alal.

3. Jooksvate küsimuste all esitas professor A. Tikk lihastalitluse hormonaalregulatsiooni labori kontrollimise tulemused. Labor on kujunenud üleliiduliseks keskuseks treenituse kujunemise biokeemiliste ja füsioloogiliste mehhanismide uurimisel. Edukat arengut piiravad kitsad materiaalsed võimalused ja ruuminappus.

4. Prof. Hans Trass esitas taotluse bioindikatsiooni labori moodustamiseks ökosüsteemide labori bioindikatsiooni sektori baasil. Alates 1. septembrist planeeritakse labori juhataja kohale prof. H. Trass. Nõukogu kinnitas ettepaneku suure häälteenamusega.

5. Teadusprorektori asetäitja dotsent Jaak Järv esitas kinnitamiseks viis väliskoostöölepingut sotsialismimaadega laserangioplastika, erinevaile keeltele kohandatava ekspertsüsteemi loomise, süsinikuisotoopide lenduvuse, ökasmetsa ökosüsteemides ladestuva saaste määramise ja monoklonaalsete antikehade baasil uute diagnostikasüsteemide loomise alal.

6. Dots. J. Järv esitas ka füüsikaosakonna taotluse kõrgtemperatuurse ülijuhtivuse sektori moodustamiseks elektroluminestsentsi ja pooljuhtide laboris. Kuna küsimus oli keemiaosakonnas samateemalist uurimistööd planeerivate spetsialistidega kooskõlastamata, otsustas nõukogu küsimuse arutelu edasi lükata.

7. Kinnitati poliitökonoomia kateedri õpetaja A. Viioli kandidatuur üleliidulisse noorte teadlaste politoloogiakooli «Poliitika ja perestroika».

AAVO LUUK,
TO teadussekretär

IDEOLOOGIASEKTORI

koosolek on teisipäeval, 15. märtsil kl. 16 komsomolikomitees.

TÕLKEVÕISTLUSE

tähtaega on pikendatud märtsi lõpuni (tingimusi vt. «TRÜ»-st nr. 27, 1987).

KIRJANIKE MAJAS
(ÕPETAJA 12)

14. märtsil kl. 18 räägib dots. VALERI BEZZUBOV muutustest uuemas nõukogude kirjanduses.

KULTUURIKLUBI

saab kokku kolmapäeval, 9. märtsil kl. 20 TRÜ klubi ruumis 206.

TEILE, AUSTATUD NAISPERE!

5. ja 6. märtsil TRÜ videoteegis algusega kl. 21 algab imetore piduõhtu, kus ette mängides kõikvõimalikke videoklippe ja tantsulugusid mõtleme eelkõige neidudele! Kohvikus teenindatakse eelisjärjekorras neidusid! Kõik kohalviibivad noorhärrad lubavad olla eriti viisakad ja tähelepanelikud!

*

Reedel, 4. märtsil kl. 21 tantsuõhtu ansambliga «FIX». Videodisko.

NÄITUSED RAAMATUKOGUS

On avatud näitused «ARTHUR SCHOPPENHAUER 200» ja «Liili Mõtuste graafika».

OTSIME TALENTE!

TRÜ kirjastus, tehisintellekti laboratoorium ja kooperatiiv «Alfa» kuulutavad välja konkursi parima spetsialisti väljaselgitamiseks üliõpilaste ja TRÜ teenistujate hulgas järgmistel tööaladel:

1) masinakiri (eesti, vene, inglise jt. keeltes);
2) redigeerimine ja korrektuur (eesti, vene, inglise jt. keeltes);
3) tõlkimine (eesti-vene, vene-eesti, eesti-inglise, inglise-eesti, vene-inglise, inglise-vene, eesti-saksa, saksa-eesti, vene-saksa, saksa-vene jm.);
4) bibliograafilise informatsiooni otsimine raamatukogus.

Esimest kolme igal erialal premeeritakse ja võetakse eelisjärjekorras tööle.

Teenimisvõimalused soodsad! Informatsiooni saate telefonil 7 06 92: Alfa. Registreerimine toimub 9.—18. märtsil.

Uusi trükiseid

Arstiteaduse ja kehakultuuri arengust Tartu ülikoolis. Tartu ülikooli ajaloo küsimusi XXI (TRÜ ajaloo muuseumi materjalid). Tartu 1987, 350 eks., 276 lk., 3 rbl. 30 kop.

Eesti ajakirjanduse ajaloost V. Tartu 1987, 500 eks., 132 lk., 1 rbl. 60 kop.

Nõukogude metsaõigus. Õppemetoodiline vahend TRÜ õigusteaduskonna üliõpilastele. Koostanud L. Saarnits. Tartu 1987, 600 eks., 148 lk., 25 kop.

NB!

Järgmine leht ilmub alles 18. märtsil.

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 1055. Tiraaž 3000. Maht 1 trükipoogen.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 8 (1519) | Reede, 18. märts 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

HANGED

TÄNA ON POOLDE SÄÄRDE, / LUMEVALGUS VÕIB PÕLETADA...

Ei saanud kuidagi kirjutamata jätta Viivi Luige märki tabavaid ridu, sest kolmapäeval elektrivalgu-selisest toimetusest välja jõudes... Milline lumeheledus ja päike ümberringi! Tõelise talve tunne, mida senini ei olnudki. Alustasin uuesti nädalaveergu, mida tegelikult polekski söandanud enda kanda võtta, aga lugejaankeedid lausa sunnivad seda tegema.

ENAMIKUL on soov publitsistliku nädalailme järele. Üritame siis jälle proovida ja kutsume appi kõiki, kel tahtmine üht ülikooli nädalat läbi oma prisma näha.

ISE olen mitme viimase aja sündmuse mõtteerksusest ja sädelusest tuge saanud. Loetelu tuleks niisugune: loominguliste liitude kultuurinõukogu istung, poliitpäev EKP Keskkomitee sekretäri Indrek Toomega, Eesti üliõpilasnõukogu istung, looduskaitseringi tähtpäev, teaduskondadevaheline uuendusseminar, raamatuoksjon klubis...

SILME ees on paljud endised koosolekud, kus sõnu traati mööda seati, kus ei olnud millelegi kaasa mõtelda. Kirjutadagi võis ainult teatud raames. Siiras kahju on neist, kes ikka veel endistviisi ebakonkreetseid ülevaateid teevad, kriitikast midagi omaks võtta ei taha, rääkimata probleemide avalikustamisest. Loeme küll suure õhinaga lehti, kust aastakümnete eest valitsenud sisepoliitikast teada saame. Samal ajal ei tea suurt midagi praegusest siseolukorrast. Üht-teist aimub vaid otsuste ja stampse informatsiooni vahelt või äsja Moskvast naasnud kolleegidelt. Ei tea me sedagi, mis sünnib tegelikult Mägi-Karabahhimaal. Kes seal elavad, palju neid on, kas nad saavad käia emakeelses koolis, lugeda emakeelset kirjandust, mida ja miks nad nõuavad?

NÜÜD on sündmuse ja selle hindamise vaheliseks ajaks jäänud juba üsna napp distants (näit. lastefond ja A. Valtoni artikkel). Ehk on loota siingi asjade mõistlikku selgitust. Ja kui jõutaks ometi niikaugele, et ei mõistetaks valesti ülemustest inimlikemate lugude kirjutamist, rääkimata juba juhtide sõbralikest žarsidest. Kolleegid kurdavad ikka veel, et niisugusel juhul on kohe käsud-keelud platsis.

JÕUDSIN ülikoolist juba kaugele välja, aga eks see kõik ole tihedalt seotud meiegagi. Ja lahti neist mõtetest ei saa.

NÜÜD tahaks lõpetuseks teha kaks pöördumist:

esiteks — palume vabandust kõigi nende autorite ees, kelle lood kuu ja paar ilmumist ootamas. Kostame ikka, et ilmub küll... Informatsiooniline materjal surub peale ja väga raske on lehte kokku panna. Nii et ilmumisjärjekord on päris pikk.

Teiseks — palume lahkesti ära tätta need «TRÜ» ankeedid, millega teie poole hakkavad pöörduma meie pressisekretärid ja teised toimetuse abilised (v. a. need, kes tõid meile lehest välja lõigatud ankeedi).

VARJE SOOTAK

Luuderohuleht on Tartu Üliõpilaste Looduskaitseringi sümbol. 12. ja 13. märtsil tähistas see ring, esimene omataoline Nõukogude Liidus, oma 30. aastapäeva.

* * *

Laupäeva, 12. märtsi hommikul mälestasid ringi esimest esimeest Leonhard Jaansoni Ropka kalmistul ringi vilistlased ja praegused aktivistid. Põlev küünal ning leinaminut. Lilled. Hea sõnaga meenutas omaaegset esimeest tema kaasaegne, ringi vilistlane, Eesti Riikliku Loodusmuuseumi direktor Jaan Remmel. Just L. Jaanson on kirja pannud järgmised mõtted, mis määrasid ära loodava üliõpilaste looduskaitseringi tegevussuuna:

LUUDEROHU LEHE ALL

«Nagu teada, on looduskaitse üllaks ülesandeks teadusliku uurimise huvides säilitada tulevastele põlvedele haruldaseks jäänud taime- ja loomavorme, ürgse looduse nurgakesi, aga samuti ka geograafilisest ja geoloogilisest seisukohast huvitavaid ja nauditavaid maastikuvorme. Peale õeldu on looduskaitsel kahtlemata üldkultuuriline, pedagoogiline ja esteetiline eesmärk. Kuid kes siis tagab selle kaitse? Looduskaitse seadus ei elustu iseenesest! — Mitte keegi muu kui meie ise oleme kohustatud hoolitsema looduse- ja kultuuripärandi kaitse eest, peame kaitsma loodust, meie sõpra, hoolitsema, et haruldasi taimi ja loomi ei hävitataks asjatult.» (vt. «Põllumajanduse Akadeemia» nr. 6, 6.03.1958).

* * *

Teadusraamatukogu konverentsisaalis algas keskpäeval aastapäevale pühendatud konverents. Ettekannete ajal käis saalis käest kätte ringi «aidaraamat», kus kirjas kõik seni kuuldu-nähtu-tehtu ja kuhu seekord registreerus üle 200 vilistlase ja külalise, sh. ka Soome Loodusliidu 7 esindajat. Siinjuures on sobiv märkida, et üldse on ringi töös osalenud ca 2000 inimest.

Konverentsi juhatuses oli aukohal TRÜ looduskaitse ja kodu-uurimise kabineti juhendaja Jaan Eilart, kes on olnud ringi asutaja, toetaja ja teaduslik juhendaja 1958. aastast tänaseni. Tema tegi ka sissejuhatuse ja luges ette valitsuse õnnitlustelegrammi. Leinaseisakuga mälestati neid ringi liikmeid, auliikmeid ja abistajaid (L. Jaanson, Fr. Tuglas, E. Krusten, J. Piiper, E. Hang, V. Panso, V. Voore, O. Kangilaski, A. Sang, jt.), keda muld tänaseks oma hoolde on võtnud. Väga meeldiv oli see, et ühiselt otsustati saata õnnitlustelegrammid ka ringi kunagistele aktivistidele prof. Endel Varepile ja Eesti NSV teenelisele kunstitegelasele Karl Adrale. Neid ei lubanud tervis juubeliüritustest osa võtta.

Asuti ettekannete juurde. **JAAN EILART** tegi lühikese kokkuvõtte ringi tegevusest 30 aasta jooksul. Tartu Üliõpilaste Looduskaitsering on esimene omataoliste seas ja eeskujuks olnud paljudele. Siit on ikka käidud kogemusi saamas. Samuti on ring sidunud loodushuvilisi Tartu üliõpilasi TRÜ ja EPA peaaegu kõigist teaduskondadest. Ent kõige tähtsam tulemus (seda rõhutasid mitmed järgnevadki sõnavõtjad) on see, et ring on koolitanud välja terve koolkonna aktiviste ja ökoloogilise mõtlemisviisiga inimesi, kes minnes tööle vabariigi eri paikadesse, arendavad ka seal loodust hoidvat mõtlemist. Nagu üks esinejatest ütles, sai ringi vaimust vaimsus. Just selle vaimsuse tekitamine ja levitamine ringi poolt oli ka Eesti Looduskaitse Seltsi loomise peatingimuseks ja -eelduseks.

Järgmisena anti sõna külalistele Soomemaalt. **Soome Loodusliidu esimees ERWIN WOITSCH** tutvustas kõigepealt nende delegatsiooni ning rääkis siis looduskaitse ja Soome Loodusliidu probleemidest.

Nende probleemid on põhiliselt samad mis meilgi — loodusesse säästlik suhtumine, saastamise vältimine jne. Kuid E. Woitsch tõi välja veel ühe külje, millest meil seni alles vähe räägitakse: liigselt ahne loodusrikkuste kasutamine ja tarbijalik suhtumine ümbritsevasse. Selle nimel, et urbaniseerunud inimesed, kedà kaasajal on niigi palju, ei saavutaks ainuvõimu, selle nimel tulebki tööd teha. Võidelda tehnokraatliku maailmavaate vastu ning uue sotsiaalse eetika, võiks õelda isegi uue usu eest, mis ei rajane enam võimuprintsiibil nagu senini.

Soome Loodusliit loodi 1943. aastal koolide keemiaringide baasil. Liidu tegevus on peamiselt suunitletud lastele ja koolinoortele. Tähtis on just lapsepõlves alustada looduse tundmist, siis luuakse alus looduskaitsele (see töö algas neil 1970), tehakse selgeks, mida ja kuidas kaitsta. Liidu liikmed koos lastega viibivad peamiselt looduses, selgitavad, õpetavad kuulama-jälgima ümbrust. Tähtis on selle liidu roll noorte vaba aja veetmisel ning noorte omavaheliste kontaktide loojana. Lähimaks tähtsaimaks ülesandeks peavad nad praegu kaasa haarata liidu tegevusse Soomemaa iga kool.

Kõigist ettekannetest on raske pikemat ülevaadet anda. Lühidalt.

REIN AHAS, ringi praegune esimees, rääkis distantsmeetoditest maastike sesoonse seisundi uurimisel.

MART KÜLVIK arutas linnaökoloogia probleeme, tuues mitmeid markantseid ja saalis elevust tekitavaid näiteid Tartust endast (lähemalt kirjutab ta varsti ise — toim.).

ÜLO MANDER, ringi kunagine esimees, nüüd juba vilistlane, tutvustas kuulajatele alternatiivse põllumajanduse põhimõtteid (näit. mineraalväetistest ja taimemürkidest täielik loobumine).

ANDY KARJUS andis lühiülevaate orhideedest nii meil kui ka välismaal.

(Järg 3. lk.)

MIS LÄBI AJA LÄIGATAB,
ON TUME TALVEJÄÄ.

KES SELLEL KORRA LIBISEB,
SEE PIDAMA EI JÄÄ
JA SEDA TÕUSTA AITAB VAID
TA ENDA JÕUD JA JONN.

JÄÄ ALT EI PAISTA MIDAGI,
KUID MIDAGI SÄÄL ON,

SEST SAMU SALAPISARAID
TÄIS ON SU HÕIMU VEREHÄÄL,
TA SILMAVALGEIL LÄIGATAB
SEESAMA HELK, MIS KUSKIL SÄÄL.
JÄÄLAGENDIKE KÕMINAT
ON TÄIS TA LUULEKEEL.

TÄHT SÜTTIB TAEVAS ÜLEVAL,
NÄE SÜTTIB IKKA VEEL!

VIIVI LUIK

Kogust «Rängast rõõmust»

ANDRUS LAANSALU foto

Kalendrisse on kirjutatud: kevade algus pühapäeval kell 12.39.

SÕNUM

INDREK TOOME ÜLIKOOLIS

Poliitpäeval kohtus ülikooli ühiskonnateadlaste, juristide ja ajaloolaste ning EPA ühiskonnateadlastega EKP Keskkomitee sekretär Indrek Toome. Seni taolistel üritustel omaks võetud esinejamonoloogi asemel arenes nõukogu saalis tõsine vestlus. Vastset Keskkomitee ideoloogiasekretäri huvitasid auditooriumipoolsed arvamused sellest, milliste probleemide ümber peaks koonduma ideoloogiatöö põhiraskus. Oli ka selliseid küsimusi, millele sekretär vastust anda ei suutnud — neile lihtsalt ei ole vastust, see tuleb meil ühiselt leida.

Seoses sellega oli Indrek Toomel palve teaduskondadele, kateedritele laboritele või üksikisikutele: esitada Keskkomiteele oma kaalutlusi ja ettepanekuid ideoloogiatöö korraldamiseks. See on üks võimalusi Eesti praeguse ideoloogiaolukorra parandamiseks. Eks me vea ju ühist vankrit.

EÜE ● EÜE ● EÜE ●
EÜE ● EÜE ● EÜE ●

Traditsionaal!

25 aastat on lehvinud EÜE lipp Eestimaal ja paljudes Liidu paikadeski. Aastast aastasse on EÜE koondanud oma löögirusikasse tuhandeid noori, pannud neid proovile ja andnud neile töö-, ka juhtimiskogemusi.

On kuulda, et malevataadid ja -memmed tahavad anda väärilise panuse ka maleva juubeliaastal. See kohustab Keskstaapi jalgu kõhu alt välja võtma ja kiiremini liikuma panema. Regivankrite müринat on kuulda iga päev aina valjemalt ja valjemalt.

Tänavustel LÕUNA regi teedel põristab TÕNU RÜÜTEL koos HEIKI PAGELIGA ja laulab: «... su rajad on mulle kitsaks jäänud ...» Nendes sõnades on tõesti ivake tõtt.

Tulevased majandusteadlased RAUL SIIMUT ja IVAR PIKK püüavad sel aastal viia SAKALA isemajandamisele ja isefinantseerimisele. Nii et kes tahavad sel suvel hästi teenida ja saada suvest rahuldust, tulgu Sakalasse, sest kõik me oleme isemajandamisel.

Sm. ÜLLAR VASERIK, kes on TARTU regiooni komandör ja TRÜ EÜE sektori juhataja, lubas katkestada Tartu ja Väinamere vahelise rahulepingu ja näidata, milleks Taaralinna regi on võimeline. Eks alles suvi näitab, kes kelle põhja laseb.

SUVEMALEVA meeskonnal on välja mõeldud salarelv, mis ülikooli regioonide komplekteerijate tiibu kärbib. Kõiki saladusi ei tahaks välja öelda, sest SM pidavat järgmisel nädalal välja andma «Suvemaleva manifesti».

Kui kellelgi tekib nüüd huvi EÜE ja SM vastu, siis saate infot komsomolikomiteest Üllar Vaserikult. Loomulikult tasub pilk visata peahoone EÜE stendile. Lõpetuseks soovime juubeliaastal EÜE laeva kiilu alla seitse jalga vett ja pärituult purjedesse.

TRÜ EÜE sektor

UUSI TEADUSKANDIDAATE

OLEV LUHA ja JAAK ARU kaitsesid kandidaadiväitekirja kardiovaskulaarkirurgia erialal. Mõlemad tööd olid tehtud meditsiinidoktor Toomas Sullingu juhitavas ÜMPI kardioloogia ja koronaarkirurgia osakonnas. O. Luha töö (juhendaja med-kand. Jaan Eha) oli pühendatud südame isheemiatõve kirurgilise ravi tulemuse prognoosimisele südame vasema vatsakese nn. reversiibelsustestide abil. J. Aru väitekiri oli seotud abistava vereringe kasutamisega koronaarkirurgias (juh. med-dr. T. Sulling). Töö oli tehtud aspirantuuri ajal 1984—1987 ja kujutab endast ühe abistava vereringe meetodi — intraaortaalse balloonpulsatsiooni — kliinilist juurutamist Eestis.

EESTIROOTSLASTE SELTS

27. veebruaril loodi Haapsalu kultuurimajas Eestirootslaste Kultuuri Selts. Esimeheks valiti ansambli «Leegajus» liige Ain Sarv ja aseesimeheks Riguldist pärit rootslane Maido-Mati Limbak. Auliikmeteks valiti professorid Paul Ariste ja Helmut Piirimäe, eestirootslased Maria Murman ja Andres Lindström. Ain Sarv rõhutas, et me ei tohi oma ajaloos maha vaikida seda, et eesti rahva arengut on mõjustanud ka rootslased. Nende kultuur on väga rikkalik. Seda tuleb säilitada ja koolideski õpetada. Plaanis on asutada ka muuseum, mille asukohta tulevikus veel täpsustatakse.

Eestirootslaste Kultuuri Selts kutsub ka asjast huvitatud õppejõude ja üliõpilasi. **Esialgne postiaadress: 203170 Haapsalu sidesõlm postkast 71.**

HILLAR TAMM,
ajal. I k.

Hotelli juurde

Toimetus on sunnitud paljude autorite ees vabandama artiklite pika ooteaja pärast. Ruumipuuduse pärast peame hakkama mitmest diskussiooniteemast lihtsalt olulisemat välja tooma. Täna avaldame katkeid meie teadusraamatukogutöötaja ELSA KUDU kahest artiklist, kes lisab täienduseks prof. Hans Trassi loole:

Seoses hotelli püstitamisega vahetult teadusraamatukogu naabrusse tiheneb paratamatult mootorsõidukite liiklus ka seal. Teatavasti mõjuvad aga mootorite heitgaasid nii paberile kui ka nahale pöördumatult lagundavalt. Paraku pole perestroika jõudnud veel nii kaugele et meie tööstus laseks välja kvaliteetseid filtreid ja konditsioneere.

E. Kudu rõhutab, et kultuuriväärtuste (mõeldud on raamatuid) säilitamise huvides **ei tohi** raamatuid aeglasesse, kuid paratamatusse hävingusse saata. Ta arvab, et Tartus suudetaks ehk kiiresti nii hädavajalikku hotelli ka mõnda sobivamasse kohta, näiteks Lille mäele projekteerida. Omal ajal olevatki vist midagi seesugust «Eesti Projekti» sisemisel võistlusel esitatud.

«Ja lõpuks ei tohi ka unustada, et 1991. aastal möödub 200 aastat Jean-Jacque Friedrich Wilhelm (nii on kirjas meetrikas) Parroti sünnist. Sel puhul on kindlasti oodata armeenia rahva prestiižikat esindust, kes tulevad austama tema viimset puhkepaika Raadil. Kes võtab aga endale raske ülesande teha külalistele selgeks, miks on just nende rahvuskangelase sõbra kodu asemel esindushotell.»

* * *

● **«HOTELL — RAAMATUKOGU PEEGELPILT» — T. ILOMETS «TRÜ» NR. 35, 1987.**

● **«KÜLMAVERELISELT» — T. ILOMETS, N. RAID, A. MÄESALU, M. LAUR, I, PIIR «TRÜ» NR. 36, 1987.**

● **«MIDA ÜTLEVAD SELLE KOHTA JURISTID?» — E. KUDU «TRÜ» NR. 2, 1988.**

● **«KULTUURILUGU JA UUS HOTELL» — H. TRASS, «TRÜ» NR. 4, 1988.**

Vello Past 60

Veidi üle neljakümne aasta on sellest, kui Sa 1947. aasta 1. septembril alustasid keemiaõpinguid taasavatud keemiaosakonnas. Said kohe kursusevanemaks, valiti keemiaringi esimeheks, olid ÜTÜ eestvedajaks. Mõne aja möödudes kateedrijuhataja, elektrokeemia uurimislabori organiseerija ja juhataja. Aastaid dekaan. Oled olnud paljude nõukogude ja komisjonide, ettevõtmiste, organiseerimiste esimees, liige või algataja — kohalikest üleliidulisteni välja. Teaduse tegemine ja tudengite õpetamine on Su igapäevane leib. Oled üks väheseid, kes juba noore mehena huvitus teaduse ja ülikooli ajaloost.

Nelikümmend aastat oled Sa keemiaosakonna õppetöö ja teaduse edendamise, ülikooli au ja kuulsuse eest kõvasti rakkes olnud. Juubeli puhul soovime ikka edasist visa vedamist, selleks jõudu ja jaksu.

TULLIO ILOMETS

Linda Ellermaa

TRÜ ametiühinglased õnnitlevad komitee sekretäri tema 70. juubeli ja 35. ametiühingutöö juubeli puhul!

Jüri Kirss 60

Sinu tulek meie kollektiivi 21 aastat tagasi tähendas elektromeetria laborile oma katsebaasi tekkimist, mis andis meie tööle uue kvaliteedi ja suurema viljakuse. Seda tunnistab 1969. aastal üleliidulisel elektromeetrite konkursil saadud esikoht, kus edestasime tööstuslikke konstrueerimisorganisatsioone. Sinu osavõtul valminud elektromeetrid on pälvinud tunnustust näitustel kodu- ja välismaal tänaseni.

Peale tugeva tehnilise panuse on olnud suur ka loominguline osa, oled kompenseerinud meie küündimatuse või laiskuse konstrueerimises.

Selle kõige eest oleme Sulle tänulikud ja soovime, et Sa kaua saaksid jätkata tööd meie keskel.

Kolleegid

3×3 küsimust suvemalevast

VASTAB HALDUSPROREKTOR VELLO PEEDIMAA

Möödunud aastal keerles ajalehes mitmel korral jutt suvemaleva (SM) ümber: kas teda on vaja, millega ta tegeleb jne. Püüdsime vastust leida, aga kui hästi või halvasti see õnnestus, ei oska tagantjärele enam öelda. Selgeks sai aga üks — ülikooli materiaalsest baasist teab tudeng siiski häbematult vähe. Kindlasti on selles oma süü ülikooli juhtkonnal, kindlasti ka suvemaleva staabil. Teeme siis täna algtõed selgeks, eks seejärel ole aega ka konkreetseks aruteluks.

* * *

● **Möödunud aasta — mis siis ikkagi tegemata jäi?**

Alustaksin sellest, et teha oli palju. Eks üliõpilased tea isegi: ruumid on kitsad, enamikus vanad, amortiseerunud. Seepärast oligi üks tähtsamaid objekte Lätte tänavasse tulev õppehoone, õigemini selle vundamendisüvendi ettevalmistamine. Kesklinn on arheoloogiliste leidude poolest väga rikas ja ilma eeluuringuteta ühtki objekti alustada ei lubata. Ka seal oli kaevamist.

Mis siis tegemata jäi? Miks? Esmalt jäi juba täitmata suvemaleva koosseis — tööjõudu lihtsalt ei jätkunud. Umbes samad sõnad võib öelda ka botaanikaaia kaktuste maja kohta. Kui möödunud aastal oleksime Lätte tänava töödega valmis saanud, oleksime sel suvel võinud alustada botaanikaaiaga. Aga ei saa.

Arheoloogiliste kaevamiste luhtumisest on eriti kahju seepärast, et ülikoolile nii vajalike objektide ehituskavva saamine polnud sugugi kerge. Ehituskomitee tuli pärast pikki arutelusid meile siiski vastu, leiti vajalikud ehitusvõimsused, ehitaja ja materjalid. Botaanikaaed võeti isegi kiirendatud investatsioonipoliitikaga objektide hulka. Ülikoolil õnnestus leida kaevamistööde juhendajad (ka nende leidmine pole lihtne). Lõpuks aga ei olnud inimesi, kes arheoloogilisi kaevamisi teinuks. Kahju, kui kõik niiviisi lõrri läheb. Paraku tuleb arvestada ka seda, et kui me oma töödega hakkama ei saa, on teiste käest juba väga raske midagi juurde kaubelda.

Siia võiks veel juurde lisada, et esmakordselt kümne viimase aasta jooksul ei suutnud meie ehitusjaoskond plaani täita «tänu» sellistele altvedamistele. Enne jäi veel tegemata jäänud või kannatada saanud tööde hulgas nimetamata ühiselamute ja õppehoonete remont.

● **Ega vahepeal ei ole nende põhiliste objektide juures vist mingeid suuremaid muudatusi toimunud — talv ju?**

Jah, nii Lätte tn. objekt kui ka botaanikaaed, samuti ühiselamute jooksev remont on siiski suvised tööd. Talvel pole külmunud maaga midagi peale hakata. Kõigis õppehoonetes käib töö, ühiselamud on üliõpilasi täis. Ka ülikooli enda ehitusvõimsus on napp, üliõpilane saab meid aidata aga ainult suvel.

● **Millised on siis selle suve peamised objektid?**

Kõigepealt muidugi Lätte tn. objekt. Ehitusplatsil on veel viimaks lõpetada arheoloogilised kaevamised. Lõpetada tuleb Lätte tn. alajaama ehitus ja sel aastal peame viima kõik õppehoone ehitusele jalgujäävad tehnovõrgud teisele poole tänavat. Kõik see nõuab palju käsitsi tööd ja õige mitmes kohas ka meesterahva musklirammu. Tartu Ehitustrust võttis selle objekti enda peale tingimusel, et ülikool annab omalt poolt osa tööjõudu.

Sama kehtib ka TRÜ eksperimentaalaia kohta Soinastes. Suuremaid töid on veel Kääriku spordibaasi välisvõrkude rekonstrueerimise lõpetamine. Käsitsi tööd on palju, näiteks haljasalade taastamine.

● **Kindlasti vajatakse töökäsi ka väiksemates kohtades?**

Muidugi ühiselamute remontimisel. Lehes on olnud juttu Vanemuise t. 46 veeavariist. Et sealne soojatorustik täiesti korda teha, on vaja katusealune puhastada saepurust. Mahukas ja aeganõudev, aga teha tuleb. Tudengi abi vajatakse suvel ka vastuvõtukomisjonis, raamatupidamisosakonnas, majandusosakonnas (ühiselamuvalve), raamatukogus.

● **Eelmisel suvel oli palju maadejagamist konservitehases või mõnes majandis töötama pidavate üliõpilastega. Kas linn ja rajoon on juba taotlenud tööjõudu?**

Tartu rajooniga seob meid koostööleping. Majandid aitavad meid materjalidega, meie neid hooajal töökätega. Kui paljusid tänavu kusagil oodatakse, veel täpselt ei tea, sest leping teeb läbi väikese uuenduskuuri. Aga kindlasti meid oodatakse.

Linna ettevõtted, kuhu ülikool suvel tudengeid peab appi andma, määratakse täitevkomitee otsusega. Et siiani niisugune otsus suve kohta veel puudub, siis linna ettevõtetesse ilmselt ei minda.

● **Kui palju peaks kõigi nende tööde peale üliõpilasi vaja minema?**

300—400, neist 100 peaksid olema kindlasti meesterahvad.

(Võrdluseks — möödunud aasta suvemalevlaste plaan oli 500. Praegu õpib esimestel kursustel 1170 üliõpilast. 460 neist on pikemal praktikal (üle kahe nädala). Ülejäänud 710-st on poisse umbes 200. Aga enamikul seisab ees armeeteenistus ... — T. P.)

● **Kas seepärast ei saaks osa töid ära teha enne SM tööperioodi algust?**

Kõiki töid kindlasti mitte, sest ehitusjaoskonna objektidel siirdutakse ühelt töölt teisele kindla järjekorra alusel. Enne ühe töö lõpetamist pole lihtsalt võimalik teisega alustada. Juuni lõpuni on üliõpilastel õppetöö. Mõnel objektil on siiski võimalik ka midagi varem ära teha. Nii on bio-geo tudengid ehitusjaoskonnaga kokku leppinud, et teevad ära Vanemuise 46 planeeritud töö. KKTga on kokkulepe Kääriku abihoone ehitamiseks. Teaduskonnad lepivad ise ehitusjaoskonnaga kokku sobiva aja. Üldiselt on arvestatud nii, et neil, kellel on lühike praktika (alla kahe nädala), jääks suveks 10 tööpäeva. Ootame ka tudengite arvamusi.

● **Võtame siis lõpuks kokku — mis juhtub, kui ka selleks suveks kavandatud tööd tegemata jäävad?**

Kui Lätte tn. ettevalmistamist ei saa lõpetada, ei saa rääkida ka 1989. aastal ehitamise alustamisest. Sama kehtib botaanikaaia kohta. Paratamatult tähendaks järjekordne töökäte puudumine ka seda, et kuna peame kiirendama kapitaalehitust, kaotavad kohe remonti vajavad ühiselamud, õppehooned, soojatrassid. Nii et seda kõige halvemat ei tahaks kuidagi sündida lasta.

Kõik see annab ehk esmakursuslaselegi ainet mõtlemiseks, oma sõna sekka ütlemiseks. Kuigi me väga tahaksime, ei ole ülikool veel nii rikas ega võimas, et suudaks ilma tudengite abita läbi tulla. Mul on keelel kohe veel üks sõna — OMAVALITSUS. Räägida sellest armastame. Mõelgem selle sõna üle ka siis, kui ülikoolis nii palju vajalikke töid kuhjunud. Või meeldib meile tõesti vaid selle sõna teine pool — «valitseda»?

TARMO PUNGER,
kaubatundm. III k.

Luuderohi...

(Algus 1. lk.)

JAAK JAAKU tõstatas õpetaja ja õpilase vahekorra probleemid. Ta rääkis noorte looduskaitse rahvaülikoolist Viljandis ning selle algatajast, teenelisest õpetajast Orest Niinemäest.

J. Eilarti lõppsõna. Aukirjad Eesti Looduskaitse Seltsilt, ELKNÜ-lt, TRÜ-lt ja teistelt. Südamlikud õnnesoovid ja meenutused. Ametliku osa lõppedes paluti kõiki vaatama näitust Vanemuise 46, kus olid välja pandud ringi arhiivimaterjalid.

* * *

● **Õhtul toimus TRÜ vanas kohvikus nn. mitteametlik osa, sõprusõhtu, mille üllatuseks ja külaliseks oli TRÜ kammerkoor.** Piisas kõigest neljast laulust, et publik ja lauljad end ühtsena tunneksid. Eriti suurt osa mängis siin rahvalik laul «Mu isamaa armas», mis ringi algusaastail oli olnud oma hümniks ning mille laulmise aegu tollal püsti tõusti. Tänaseks on küll see kaunis traditsioon vaibunud, aga kuna J. Eilart selle ka praegustele aktivistidele taasteadvustas, ehk ärkab see tore traditsioon jälle ellu.

Ühiselt lauldi veel mõnigi laul. Kõlasid ka tervitused, õnnitlustelegrammid, meenutused. Vestlused soome sõpradega. Küsisin minagi neilt, kui palju teatakse Soomes Eesti looduskaitsest ja meie probleemidest. Nende vastus: «Asjast teavad rohkem muidugi need, kes meilgi looduskaitsega tegelevad. Laiemalt tutvusime teie looduskaitsega viimasel ajal, kui meie pressis on suurt huvi tuntud teie fosforiidiprobleemi vastu. Sellega seoses räägitakse rohkem ka looduskaitsest. Tuntud ja teatud on meil ka muidugi teie Jaan Eilart (võib-olla isegi ainukesena).»

Kui konverentsil esines tervitusega Loodusmuuseumi direktor Jaan Remmel ning kutsus kõiki ringi liikmeid enda juurde Kõrvemaale külla, vaatasin saalis ringi ja mõtlesin, ei tea, kui palju neid küllaminejaid õieti on. Saalis enamikus vanem rahvas, vilistlased. Õhtul pärisin selle kohta täpsemalt aru ringi **esimehelt, TRÜ geograafia II kursuse tudengilt, Rein Ahaselt.** Tema arvas:

«Praegu on meid tõesti vägagi vähe. 70-ndate keskpaigast alates on ringi tegevus üha passiivsemaks jäänud. Üheks põhjuseks on ehk see, et liiga suurt rõhku on pandud ringi teaduslikule poolele. See ehmatab realiiget, kes otsib meie kaudu eelkõige otsekontakte ja elamusi loodusest.

Mis meil plaanis on? Ütlen kohe ära, et me ei pretendeeri massilisusele. Tuumik peaks koosnema umbes 25 inimesest, kes aitaksid muu tegevuse hulgas ka suuremaid üritusi organiseerida. Mitte nagu praegu, kus 2—3 inimest jooksevad end hingetuks.

Eelkõige orienteerume oma tegevuses «keskmisele» üliõpilasele. Tal võivad olla muidugi ka muud huvid, kuid taotleme, et meie tegevus talle mitte ainult passiivset kuulamist-vaatamist ei pakuks.»

* * *

Pühapäeval läksid vilistlased ja praegused liikmed traditsioonilisele matkale Taevaskotta. Sel pühapäeval võetakse aga ülelinnaliselt kevadet vastu Toomemäel.

ENE NOBEL,
žurn. III k.

Godot'-ootus

Igal ajastul on selliseid lauseid, mida inimesed just lausa ei vaja igapäevakõnes, kuid mis siin-seal, muu jutu sees, refräänina kordudes kerkivad hingesüvast, vahel kõlades ka kõrgetes kõnedes, vahel vaibudes valuks luuletajas. Nõnda saadab meie igapäevlust sama vaikselt kui tarkus, nagu inimmere kohina sosin, ajastu sisekõne — kokkuvõte rahva õnnest ja lootustest, valust ja hirmudest. Oma elu olulised otsustused, saatuslikud valikud langetavad inimesed südame sunnil, aga nende südameis kajab ajastu sisekõne. Enne Tegu kuulatleme Ajastut. Ajastu võib muutuda, paleused, võimalused teiseneda.

Ühe ajastu iseloomulik sisekõne on Godot'-ootus.*

«Me oleme igavusest suremas. Me ei mäleta, et eile oleks midagi juhtunud, ja homme me ei mäleta, et täna oleks midagi juhtunud. Aeg on seisma jäänud. Mitte keegi ei tule, mitte keegi ei lähe ära, see on õudne. Särahtab hetkeks päev ja jälle järgneb igavene öö. Mida me teeme siin, selles on küsimus. Meie teame seda: me ootame Godot'd. Oleme seotud käsist ja jalust Godot'ga. Me ei saa siit ära minna, sest me ootame Godot'd. Kogu oma eksistentsiaalse okse oleme oksendanud siin. Meie jutt jookseb ikka, et mitte mõelda. Inimene üha kahaneb. Ei teata, miks kõhnutakse, miks mandutakse. Me kõik sünnime hulludena, mõned jäävadki selleks. Mida teha? Kindluse mõttes ärme teeme midagi. Meile avaneb võimalusi, aga me laseme neil mööda minna. Me ootame härra Godot'd. Homme poome end üles, kui just Godot ei tule. Kui tuleb Godot, siis oleme päästetud.»

Kas me elame selles ajastus?

Tahaks uskuda, et ei enam. Me mäletame, mis juhtus eile, ja me ei taha, et see korduks homme. Me ei taha oma võimalust mööda lasta. Me ei oota enam, me oleme juba teel. Maastik on muutunud. Oma pääsmises võime loota ainult enestele, oma mõistusele ja jõule, oma südame tarkusele. Oleme sündinud vaba ja tervena, meie tee on tervenemine alandusse kägardatud Godot'-ootusest.

Kas Godot'-ootus on üldinimlik?

Ma arvan, et ei. Poomissoov pole üldinimlik. Eksistentsiaalne okse pole üldinimlik. Okse on haiglaslik, ja pärast pohmelli, kui lõpeb panetunud pilgari deliirium, algab elu hele päev. Puud lähevad lehte, külvist tärkab vili, armastusest jätkub elu.

Meie ajastu on Godot'-ootuse dialektiline antitees. Rõõm, et S. Beckett ja tema kehastajad nii selges keeles, ehkki vähema kujundlikkuse ja elamusliku jõuga kui noorsooteaterlased kümnekonna aasta eest, esitavad meile rahva (või rahvaste) alanduseajastu sisekõne. Nii võime paremini teadlikuks saada oma eilsest, võime eristada eilse ja tänase häält meis, kuid meie tervisele on ohtlik, kui me võtame selle sisekõne homsesse kaasa. Siis võib juhtuda, et me kuulekalt tammume — ootama härra Godot'd teise puu alla.

TONU PEETS

---

* **Samuel Beckett. Oodates Godot'd. 1966. aasta redaktsioon. Tallinna RA Draamateatri grupitöö (J. Viiding, T. Rätsep, P. Poom, A. Lutssepp, M. Visnapuu ja A. Raag). Etendus «Vanemuise» kontserdisaalis 18. veebruaril 1988. Sisekõne koosneb Estragoni ja Vladimiri valitud repliikidest.**

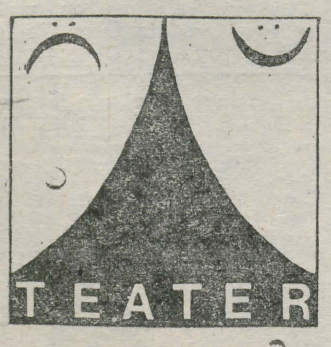

EVE RANDVERE

* * *

pisike optimist
musta muremäe jalamil
labidas käes

* * *

Oled sa selleks
et oma sügavusi mõõta
või selleks et silmad kinni
veel sügavamale minna
küll teised järele tulevad
kui see on õige tunnel
küll nad mõõdavad sina roni
teises otsas on heledam valgus

* * *

Üks sammas ja teine sammas
terav hammas ja teravam hammas
keegi on kivi ja keegi on kirves
keegi on pimedas nägu irves
üks puudus ja teine puutus
ülepäeviti korduv vaatus
üks janu üks õud üks põud
üks JÕUD?
pealkiri: ülikool

DIPLOMAADIGA SELTSIMEES

nad ütlesid tõuse ja mine
sa soiud et see pole see
vaikselt ja pikalt vaatad
üle vihase vee
loojangu eel uinub meri
salaja sumedaks
tõmbub enese sisse
suureks ja tumedaks
maailm midagi ootab
salliv naeratus näol
sina seisad ja vaatad
portfell paremas käes

TA TAHTIS VÄGA KIRJUTADA

mingit salmi ta kirjutab
paberi peale ja otsa ette
raamatu sisse ja liivale, vette
see on nii pikk ja ära ei mahu
kivi servasid tahub ja tahub
harva kui kätele toetab pea
tial ei tule küllalt hea
varsti hing juba kahvatuks kulub
kuuse all seisab ja kuu poole ulub

TÄNU

ENSV KKEH Ministeeriumi käskkirjas avaldati tänu rahvusvahelise naistepäeva puhul hea töö ja aktiivse ühiskondliku tegevuse eest dekaan dots. INGE-MARET ORGOLE, kirjastusosakonna juhatajale MARTA RAISMALE, metoodik AINO JUURSOOLE, vaneminsenerile REET LEHEMETSALE, vanemraamatupidajale JUTA PALLAVILE ja kaadriosakonna juhatajale ASTA LIIVAKULE.

Rektori käskkirjas pälvisid tänu ja õnnitluse 50. sünnipäeva puhul prof. TIIT-REIN VIITSO, kantseleitöötaja ELVIIRA BABAITSUK, uksehoidja EHA-MARI LUKK ja elektrik HENN AIM; 60. sünnipäeval vanempreparaator SILVI VIDIL ja koristaja EDLEN HAIDBERG; 75. sünnipäeval koristaja ÕIE TAMBERG ja 85. sünnipäeval ELLA KLIIMAK.

Kauaaegse hea töö eest tänati vanemteadur VILJAR PIHLI ja uksehoidjat LIA HÜVA.

55. sünnipäeva puhul avaldati kiitust kauaaegse kohusetundliku töö eest metoodik AINO JUURSOOLE.

Kirjastus- ja trükiosakonna 30. aastapäeva puhul said kohusetundliku töö eest kiituse osaliseks AIDE KOGER, ENDLA KOLBERG, LUDMILLA ONOPRIJENKO, ENDEL RÖSSLER, JOHANNES SAAR, VALVE MERILAID, ÕILME HÕLPUS, LEELO JAGO, ARVO JÕGI, JÜRI LAANEKASK, AINO LAAS, MILVI MALLEUS, JAAN MARK, HELVE MÕTUS, MARTA RAISMA, KOIDU SOOPALU, JOHANNES TEMMO ja VIRVE TOODE.

Konkurss „Minu majandus“,

kuhu oodati tudengite majandusteemalisi kirjutisi, on õnnelikult lõppenud ja osalejad võivad öelda: «Tulin, nägin, võitsin!», sest žürii (üliõpilane Paavo Kollom, dots. Janno Reiljan, teadur Aivi Ross ja dots. Jüri Sepp) portfellis oli võistlustöid ja preemiaid täpselt ühepalju — 3.

Ühtpidi muutis see žürii töö pretsedenditult väikesemahuliseks (iga liikme kohta laekus ju vaid 0,75 tööd). Teisipidi seisti küsimuse ees, kas ja kuidas üldse preemiaid jagada. Lähem tutvumine võimaldas langetada mõneti saalomonliku otsuse: arvestades kirjutiste võrdlemisi head ühtlast taset, tunnistada kõik preemia vääriliseks.

● Märksõnaümbrike avamisel ilmnes, et **I preemia (70 rbl.) läheb PRIIT PERENSILE (majanduskük. IV) — «Bürokraatlikud süsteemid ja majandus».** See oli mahukaim kirjutis ja lubab aimata ka enamat eeltööd. Bürokraatia arengulugu tagasihoidlikult tasustatavast «ülevaatajast ja raamatupidajast» (Lenin) parasiitliku konglomeraadini on paigutatud majandusajaloolise faktoloogia taustsüsteemi ning varustatud bürokraatia süsteemiteoreetilise analüüsiga.

● **II preemia (50 rbl.) läks PRIIT PALLUMILE (majanduskük. IV) — «Huvid ja isemajandamine».** Ta analüüsib huvi stiimuleid sotsialistlikus ja kapitalistlikus majanduses. Arutlus on objektiivselt erapooletu ja stambivaba, ettevaat isemajandamise aega mõjub veenvalt.

● **III preemia (30 rbl.) andsime JAANO UIBOLE (majanduskük. III) — «Vastuargumentide sisukusest».** Autor on kasutanud ära selle suurepärase oponeerimisvõimaluse, mida pakuvad isemajandamise ettepaneku mõned trükivalgust näinud oponeeringud (I. Jõerüüt «Arvamus» — «Edasi» 10. okt. ja V. Vokk «Ettepanek, millega ei saa nõustuda» — «Edasi» 12. nov.). Missioonitundega valitud teemat arendab autor märkimisväärse süvenemisega ning suudab veenda, äratada mõttekaaslust ja saavutab teaduse-praktika probleemi lahkamisel arvestatava edumaa «Arvamuse» autori ees.

Konkursi deviis oli «Pigem vähem, aga pareminil» Žüriil oli heameel tõdeda, et seekordne majanduskäberneetikutevaheline võistlus pani aluse kvaliteedile, mis võimaldas kogu preemiasumma välja jagada. Ühtaegu loodab žürii, et järgnevatel võistukirjutamistel küsnib kvantiteet kvaliteedi kõrgusele.

AIVI ROSS

Veel ajaloo- ja filoloogiateaduskonna õppesüsteemist

26. novembril 1987 toimus ÜTÜ ajaloo-, eesti keele ja väliskirjanduse ringi ühine koosolek teemal «Mõttevahetus õppetöö korraldusest». Esinesin seal ettekandega, milles püüdsin näidata ainesüsteemi eeliseid võrreldes meie ülikoolis nüüd kehtiva kursuste süsteemiga. Minu ettekande sisu refereeris lühidalt M. Maripuu «TRÜs» 4. detsembril («Nopmeid humanitaarhariduse teedest»). Tahaks alljärgnevalt lisada veel mõne selgitava sõna ainesüsteemi kohta, võttes aluseks Helsingi ülikooli õppekorralduse.

* * *

Ainesüsteemi puhul valib üliõpilane oma äranägemise järgi kõik kõikidest filoloogia- ja ajalooteaduskonnas õpetatavatest ainetest. Neid õpib ta kolmes erinevas raskusastmes. Need ained pole üksteisest sõltuvad, üliõpilane võib neid õppida ja õiendada eksamid oma äranägemise järgi selles järjekorras, nagu ta ise soovib. Piltlikult öeldes õpitakse neid paralleelselt.

Tartu ülikoolis langeb õppetöö pearaskus igal aastal uuesti kordvate **üldkursuste** kuulamisele, kus üliõpilasele esitatakse kogu eksamil nõutav materjal. Sellisel kujul ei loeta üldkursusi ei Soomes ega mujal. Pearõhk langeb üliõpilase iseseisvale tööle. Väga suur on aga konsultatsioonide osatähtsus. Korduvate üldkursuste lugemisest vabanenud õppejõud saaks teha intensiivset teadustööd, koostada õpikuid (millest on väga suur puudus), kirjutada dissertatsioone jne. Täiesti üleliigsed on kirjutatud õppeplaanid; Helsingi ülikooli õpetöö kohta ilmub raamat, kus on fikseeritud kõik õpinguteks vajalikud juhtnöörid («Historialliskielitieteellisen osaston opinto-opas» 1987—1988).

Tartu ülikoolis kehtiva süsteemi juures kannatavad eriti **eesti etnograafia, eesti arheoloogia ja eesti kunstiajalugu.** Need on ajaloo «lisaspetsiaalsused». Kõik üliõpilased, kes soovivad õppida üht nendest ainetest, peavad läbi võtma kogu ajalookursuse; teisel kursusel otsustavad ajalookateedrid, kellele lubada õppida etnograafiat, kunstiajalugu või arheoloogiat. Reeglina võimaldatakse seda vaid üksikutele, mõnel aastal aga mitte kellelegi. Selle süsteemi puhul tekib paratamatult küsimus: kui eesti kunstiajalugu on NSVL ajaloo «lisaspetsiaalsus», miks pole siis ka eesti kirjanduse ajalugu NSVL ajaloo «lisaspetsiaalsus»? Üldiselt näib valitsevat arvamine, et eesti etnograafia, arheoloogia ja kunstiajalugu on täiesti kõrvalise tähtsusega ja neile pole mõtet pühendada palju tähelepanu (kas Tartu ülikoolis on veel teisi spetsiaalsusi, mida pole vaja põhjalikult õpetada?).

Piiranguid nende ainete õpetamisel vabandatakse sellega, et neil aladel polevat vaja palju spetsialiste ja polevat mõtet pidada loenguid üksikutele üliõpilastele. Enne sõda, mil kehtis ainesüsteem, oli tavaline, et üliõpilane, kes oli näit. spetsiaalsuseks valinud eesti kirjandusajaloo ja eesti rahvaluule, õppis kõrvalainena etnograafiat. Etnograafiat peaainena õppiv üliõpilane valis kõrvalaineteks eesti ajaloo, eesti kunstiajaloo või eesti arheoloogia, kunstiajaloole spetsialiseeruv üliõpilane aga etnograafia ja arheoloogia, ajalugu peaainena õppiv üliõpilane etnograafia või kunstiajaloo. Mis puutub kunstiajaloosse, siis õppisid seda kõrvalainena sageli ka eesti, saksa ja inglise filoloogid. Auditoorium, kus toimusid kunstiajaloo loengud, oli alati tulvil kuulajaid.

Kui üliõpilane õppis **kaht keelt,** võis ta neid mõlemaid õpetada keskkoolis. Seetõttu õppis nii mõnigi üliõpilane eesti keele kõrval näit. saksa või inglise keelt. Õppetöö korraldamisel koolis oli see sageli otstarbekohane.

Tahaks juhtida tähelepanu veel ühele asjaolule. Enne sõda kuulasid mõningaid aineid ka need üliõpilased, kes ei kavatsenud õiendada eksamit, vaid **külastasid loenguid vabatahtlikult,** üldhariduse süvendamise ja silmaringi laiendamise huvides. Nende hulgas oli ka teiste teaduskondade üliõpilasi. Väga populaarsed ained olid filosoofia, kirjandusajalugu ja kunstiajalugu. Praegu kehtiva süsteemi tingimustes on selline vabatahtlik loengute kuulamine väga raskendatud.

Kogu maailma kõikides ülikoolides õpetatakse humanitaarteadusi ainesüsteemi alusel. Ka meil oleks viimane aeg loobuda iganenud, teaduse arengut pidurdavast kursuste süsteemist ja kehtestada ainesüsteem.

VOLDEMAR VAGA

LEMBIT VALDMAA

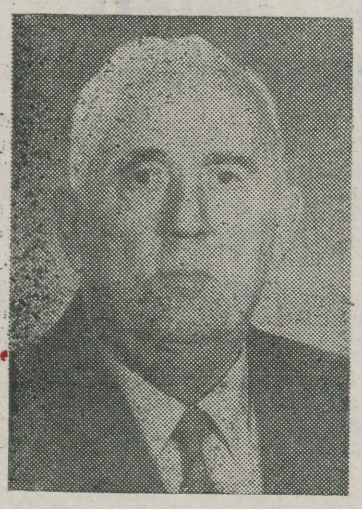

Paljud, kes enne naistepäeva peahoonesse sisenesid, jäid jahmatades seisma põleva küünla ees. Leinaküünal oli süüdatud autahvli juures Lembit Valdmaa pildi all. Oli-me teda iga päev — hommikul vara ja õhtul hilja — harjunud siin nägema. Nüüd on ta oma valdused maha jätnud. Ei mõista me aimatagi, kui palju hoolt ja vaeva nõudis komandandil nii peahoone kui siin lähedal paiknevate majade korrashoidmine. Aga korras nad olid alati.

Kolm aastat tagasi kirjutas Peeter Olesk samas lehes tema 60. sünnipäeva aegu:

«Ta ise on seda kõike mõelnud... lihtsalt nõnda, et töö peab olema tehtud. Aga see lihtne elukäsitus muudabki niisugused töömehed nagu Lembit Valdmaa omal kombel saladuslikeks. Ehkki mingit saladust ju tegelikult ei ole. On hommikust õhtuni oma töökohal olemine ja ülesannete täitmine... Päevast päeva, aastast aastasse, ühest aastakümnest teise. Küsimata meeleolust ja enesetundest.»

Paraku on elu või oleme selle muutnud ise nii pingeliseks, et sageli ei jää meil kõrvalseisja jaoks enam pilku ega sõnu. Vaevalt teadsid paljud sellegi töömehe eluteed, kes Äksi valla talupoisina 1935. aastal tuli H. Treffneri gümnaasiumi, lõpetas selle klassikaharu 1943. Pärast sõda töötas ta Tartu Täitevkomitee Äksi Valla sekretärina, oli Tartu Valla Täitevkomitee esimees, juhatas Põllumajandusliku Panga Elva Krediidiühingut 1949. aastani, mil tuli temalgi ette võtta sunniviisiline sõit Omski oblastisse. Ja siis 1957. aastast peale sai tema teiseks koduks ülikooli peahoone.

6. märtsil saatsime Lembit Valdmaa aulast Raadi kalmistule.

VARJE SOOTAK

Sportlase kaitseks

CALGARY OLÜMPIA on möödanikku libisenud ning elu tundub kohe nagu vaksa jagu vaesemaks ning taas üheülbaliseks kiskuvat. Oli ja möllas — ning järsku enam ei ole, on vaikus. Aga samas — kuivõrd rikkamad me saadud muljete ja läbielatu (-nähtu) varal oleme!

Olümpial on palju alasid ja palju võitjaid. Kõiki ei jõua meeles pidadagi. Tunduvalt ülevaatlikum ja märksa lihtsam on fikseerida, kas NSV Liit edestas mitteametlikus punktiarvestuses SDV-d, kas Soome kogus rohkem kulda kui USA, kas Šveits võitis enam medaleid kui Rootsi. Ja peaks — vähemasti meil! — mingis n+1s arvestusvariandis viltu vedama, kui kohe kuri karjas. Kõik manulised seadku aegsasti oma turjad sõitlemiseks valmis. Treeningtöös ja muus ettevalmistuses kooritakse päevavalgele kõik väiksemadki pisiasjad, tunnistatakse vääraks senine metoodika, ebapiisavaiks koormused... Oma osata ei jää ka sportlased. Kui paradoksaalne — saada nuhelda selle eest, et omal maal olid sa parim (muidu ju olümpiale ei pääseks!) — aga sa polnud ju parim kogu maailmas!

Pole õige süüdistada sportlast. Tema, olgu ta suusataja, treenib aastas 7000 km, enam ei olevat lihtsalt inimlikult võimalik. Inimene, kes soostub sellise hundieluga,

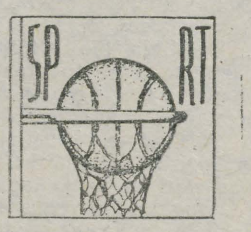

peab juba teadma, mida ta saa(vuta)da tahab. Pole põhjust kahelda, et nii või teisiti annab ta endast kogu parima. Selle ühe, ainsa, suurima sihi nimel on ta ju aastaid end koormanud, on kannatanud, et nüüd, olümpial, kõik ühel kaardil mängu panna. Sportlane teab ise niigi hästi, mille eest või mille järele ta olümpiale võistlema sõidab, teab ise, mida võib tal olla võita ja mida kaotada. Just seetõttu ei maksagi nendes meestes ja naistes ei kõhelda ega kahelda, alatum veelgi — neid milleski süüdistada.

Meil, kõrvalt kiibitsejail, on muidugi õdus puhuda paatoslikke sõnu sportlase missioonist või vastutustundest oma riigi ja rahva ees. Kuid vean kihla — vaevalt see sportlasele endale võistlusmõllus vahetult sees olles üldse meenub. (Ja raske uskuda, et ta sellele nii väga ka treeningul rügades mõtleb.) Sportlane on siis **üksi** oma võimete, tahte ja suutlikkusega, üksi raja ja vastaste vastu. Realiseerimas seda, mida ta ise, sageli üksi, on endasse kogunud. Ja ainult meie näeme temas tol hetkel iseenda, oma riigi ja rahva kehastust, esindajat. Ja just seepärast me ühele või teisele ka põialt hoiame.

Pole õige süüdistada sportlast sellepärast, et temagi on *inimene*. Vaba inimene, kel on õigus harjutada niipalju, kui ta suudab, vastu peab, tahab. Piitsutada kedagi selle eest, et ta pole end ise (paljude arust!) piisavalt piitsutanud — see on enam kui pilli lõhkiajamine. Ka sportlane peab oma otsustes ja tegudes vaba olema. Sest see, kes on tõesti **tõeline sportlane**, pühendab nagunii end oma alale jäägitult. Aga kas saab olla mittetõeline sportlane see, kes on juba kord endale kätte võitnud koha olümpiastardis?

Ei, sest see ongi ju see, mille poole kõik püüdlevad. Ja kes sinna jõudnud — kas ei soostuks see andma poolt oma elugi, et tulla välja võitjana?

Kõik hädad ja süüdistused sportlase pihta johtuvad sellest, et spordis nähakse riigi võimsuse kehastust. Ei maksa siiski üle pingutada: Nõukogude Liit ületas Calgary olümpial Ameerika Ühendriike igat masti arvestustes lausa masendava mäekõrgusega...

Aga sport on siiski ainult sport. Sport on võistlus inimene inimese, mitte süsteem süsteemi vastu. Vähemalt võistlev sportlase jaoks. Võitluseks süsteem süsteemi vastu võib ta saada üksnes nende valgekraede tarvis, kes ise ei tunne veremaitset suus, higiniresid seljal, valu lihastes ja liigestes. Kuid mitte selleks pole sport, et keegi kellegi töövaeva oma kõrvaliste tugitoolihuvide tarvis liidaks ja lahutaks. Sport on eelkõige ikka sportlaste endi jaoks, enese arendamiseks, eneseteostamiseks. Ja alles kui ta on seda, võib ta saada süsteemi võimsuse lakmuspaberiks. Aga ons' seda tingimata vaja? Sest sportlane ei realiseeri mitte süsteemi eeliseid, vaid realiseerib iseennast. Ehkki mööndes: realiseerib end paljus süsteemi eeliste kaudu. Aga! — see on juba sportlase enda teha, tahab ta end teostada või mitte, ja kuivõrd. Siin mängib esimest viiulit inimene, sportlane ise, mitte süsteem.

Ehk nagu seisab olümpiavandes: «...võistleme tõeliselt sportlikus vaimus oma võistkonna auks ja spordi kuulsuseks.» Võistkonna auks ja spordi kuulsuseks — sellega ongi kõik öeldud — lihtsalt.

PRIIT PULLERITS

Nad võitsid Moskvas

TRÜ võrkpalluritel on veerand sajandi vanused sidemed Moskva Plehhanovi-nim. Rahvamajandusinstituudiga. Kohtutakse kaks korda aastas: üks kord Moskvas, teine kord Tartus. Moskva matš lõppes tartlaste kasuks. Mehed võitsid mõlemad mängud 3:2, 3:1, naised ühe 3:0, teise mängu kaotasid 2:3.

Võidukad meeskonnaliikmed olid: **Madis Raukas** (füüs. II), **Rein Puksand** (mat. IV), **Kalle Alasi** (geol. III), kapten **Urmas Raudsepp** (füüs. IV), **Jüri Keskküla** (stom. III), **Andres Piirimäe** (keem. III), **Kaupo Kindsigo** (õig. III), **treener Marianne Karnesk.**

Naiskond mängis koosseisus: kapten **Margit Kööbi** (KKT IV), **Astrid Sild** (KKT III), **Triinu Võlumägi** (KKT III), **Aive Paas** (KKT III, **Age Moppel** (KKT I), **Made Linde** (sp.-med. III), **Annela Rämmer** (mat. III), **Eve Murr** (maj. I), **Kristi Küüts** (maj. I), **Lea Ostrov** (stom. I), **treener Vello Truumaa.**

Murdmaasuusatamine

Vaatamata kuu alguse kehvale lumele kulges TRÜ spartakiaadi murdmaasuusatamine huvitavalt ja osavõturohkelt.

Meeste 10 km võitsid Toomas Mast (KKT), Hillar Toobal (maj.) ja Gunnar Juust (KKT).

Naiste 5 km parimad olid Merike Kallaste, Piret Meema (KKT), ja Erve Leetsaar (sp-med).

Naiste 3×3 km teatesõidus panid end maksma KKT naiskonnad. **Meeste** heitluses jagati 3. koha pärast välja kaks komplekti pronksmedaleid KKT-le, I oli samuti KKT I ja II majandust.

Teaduskonnad järjestusid: KKT II, Bio-Geo, KKT III, majandust., KKT I ja F-K.

ANDRUS KONKS,
KKT II k.

KUIDAS ELAD, VIRUMAA?

Ajakirjanduse kaudu on meieni jõudnud paljud Virumaa keskkonnaprobleemid: reostunud joogivesi Tapal ja Tamsalus, geoloogide tegevuse tagajärjel kuivaks jäänud kaevud, tsementditolmu mattuv Kunda, Kabala ja Toolse fosforiidimaardlatega seonduv jne. Samuti oleme palju kuulnud Virumaa viljakatest muldadest ja eesrindlikust põllumajandusest, Pandivere veekaitseala loomisest.

Kindlasti on paljudel tekkinud soov kõike seda näha oma silmaga, tutvuda Virumaa ökoloogilise olukorraga põhjalikumalt. Selleks avaneb võimalus **jalgrattaretkel «KUIDAS ELAD VIRUMAA?» 12.—15. maini.** Ürituse korraldab ELKNÜ Rakvere Rajoonikomitee ja Lahemaa Rahvuspargi baasil tegutsev noorte initsiatiivgrupp. Osalema on oodatud kõik huvilised igas vanuses kõigist Eestimaa paigust.

Retk saab alguse 12. mai õhtul Tapalt ja kulgeb marsruudil Porkuni — Tamsalu — Väike-Maarja — Simuna — Roela — Kabala — Kunda — Toolse — Rakvere. Marsruudi kogupikkus on 150—170 km (vastavalt valitud rajavariandile). Ööbimiskohad on Porkunis, Roelas ja Toolses (ööbimine telkides), ürituse lõpetamine 15. mai õhtupoolikul Rakvere Vallimäel. Peatuskohtades aitavad nähtut lahti mõtestada ja jagavad oma teadmisi mitmed teadlased, looduskaitsetegelased ja teised probleemidega kursis olevad spetsialistid, esinevad kultuurikollektiivid.

Osavõtuks palume registreeruda **1. aprilliks tel. 4 38 21 (A. Valmis), 9 00 89 (P. Veedla) või kirja teel 202128 Rakvere raj. Viitna, Lahemaa RP.** Samast saab ka täpse info.

TAIDLUSKONKURSS

Teaduskondadevaheline vaimu- ja jõuproov isetegevuses saab toimuma **16. aprillil kl. 14 peahoone ees,** kust auväärne Hindamiskogu koos kaaskonna ja publikuga suundub pidulikult etteasteid vaatama ja hindama. Selleks valib iga teaduskond endale **sobiva esinemispaiga.** Esineda võib ühikas, õppehoones, väljas värskes õhus sobivas kohas jne. Muidugi ka klubi laval. Kuid arvestama peaks sellega, et sõna jõuaks žürii ja publikuni.

Etteaste kestus ei tohiks ületada 30 minutit.

Ette võib astuda, nagu varemgi, kõiksuguste žanritega, mis jõukohased: näidend, pillilood, laulud, sõnalis-muusikalised kompositsioonid, luulekavad, tants, pantomiim, amatöörfilm jne. Pole ka temaatilisi piiranguid.

Paremaid ootab üsnagi matsakas preemia. **I koha vääriline kava — 100 rbl., II koht — 60 rbl., III koht — 40 rbl.** Vastavate kandidaatide puudumisel võib Hindamiskogu summa ümber jaotada. Hinnatakse kava terviklikkust, sõnumit, väljenduslikkust, vaimukust jne.

KÕIK TEADUSKONDADE KAVADE EESTSEISJAD! Ootame teid **5. aprillil kl. 18** klubisse (ruum 207) teatama, kus esinete, kui pikk on kava ja milline oleks teile sobiv esinemisaeg, et siis kindlaks määrata Hindamiskogu teekond ja teatada kõigile esinemisjärjekord ja -paigad. Stsenaariume ja kavasid, milles on ära märgitud autorid, täpne esitatav tekst või kava kirjeldus ja kõik tegelased, ootame klubisse 15. aprilliks.

VENIA LEGENDI

Pedagoogika kateedri dotsendi kt. TIIA PEDASTSAARE *venia legendi* loeng «Ökoloogilisest kasvatusest koolis» on 23. märtsil kl. 14.15 ph. aud. 104.

Eripedagoogika kateedri dotsendi kt. TIIU-KAI AUNAPUU *venia legendi* loeng «Hälvikute käitumise iseärasusi, selle põhjuslikke faktoreid ja korrektsiooni võimalusi» toimub 5. aprillil kl. 10 Tiigi 78, aud. 128.

VÄLISKIRJANDUSE RINGIS

räägib teisipäeval, 22. märtsil kl. 18 ph. aud. 238 JÜRI TALVET Nicaraguast.

AKADEEMILISE MUINSUSKAITSE SELTSI

kutsel esineb teisipäeval, 22. märtsil kl. 18 teadusraamatukogu konverentsisaalis JUHAN AARE teemal «Hetkeseis: fosforiit, võim ja fosforiidivõim».

Oodatakse ennekõike AMS-i liikmeid. Lugejapilet kaasa!

TEADUSKONDADE KOMSOMOLIAKTIIV!

Teisipäeval, 22. märtsil kl. 17 toimub ph. aud. 102 infotund ateismi teemal. Uusimatest suundadest maailma usuliikumises ja mõni sõna rühmitusest «Eiu sõna». Kõnelejaks dots. Helgi Sillaste.

Komsomolikomitee

TUDENGILAUL '88

toimub reedel, 25. märtsil kl. 19 klubis. Esinejail palutakse tulla laulutekstidega klubisse ruumi 207 hiljemalt 24. märtsiks. Lava- ja mikrofoniproov on samal päeval kl. 17—18.45.

TÖÖPAKKUMINE!

On vaja peahoone **komandanti.** Pöörduda TRÜ majandusosakonda Kingissepa 18. Tel. 3 52 16.

COUNTRY & FOLK KLUBIS

Laupäeval, 19. märtsil kl. 19 **KODULAULUD** — traditsiooniline eesti folkmuusikute kevadkontsert.

Pühapäeval, 20. märtsil kl. 19 **EESTI KANTRI ISADE AVALIK JÄMM** — jätk eesti kantri aastalaadale.

KLUBI VIDEOTEEGIS

Laupäeval kl. 21 diskoprogramm «Kevadtuuled» («The history of ABBA»). Üliõpilaspilet kaasa!

UJUMISHUVILISED!

Üliõpilased, kui soovite ujuda (2 korda nädalas), saatke oma kursuselt aktivist instrueerimiskoosolekule, mis toimub 22. märtsil kl. 18 V. Kingissepa 19, aud. 302.

TRÜ SPARTAKIAADI MALEVÕISTLUS

on esmaspäeval, 28. märtsil kl. 17.30 Tartu Maleklubis Magasini t. 1. (kuni kl. 22-ni). Osavõtjate arv piiramatu. Tingimused: 7 vooru šveitsi süsteemis.

Selgitatakse välja 3 paremat meest ja 3 paremat naist.

Teaduskondade arvestuses läheb arvesse iga teaduskonna 3 parema punktide summa.

Spordiklubi

NÄITUS VANAS KOHVIKUS

TRÜ vanas kohvikus on veel nädalapäevad vaadata Olavi Paide fotoseeria.

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 1245. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 9 (1520) | Reede, 25. märts 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

Nemad saavad nimelist stipendiumi

V. I. Lenini nim. stipendium

TERJE ALOP, ajaloo V k.
ERIK ALLIKMETS, ravi V k.
TÕNIS KARKI, ravi VI k.
DINA PIIPER, biol. V k.
ANNE MARDIMÄE, rak. mat. V k.
KALEV KASK, keem. IV k.
TIINA KATTAI, kaubatundm. III k.
ASKO POHLA, õigust. IV k.

K. Marxi nim. stipendium

AIRE-MAE VESKI, ingl. fil. III k.
PRIIT PERENS, maj. küb. IV k.

J. Anveldi nim. stipendium

VIIVE REIMANN, rah. ja kred. IV k.

V. Kingissepa nim. stipendium

KATRIN KIRIS, õigust. V k.

Fr. Tuglase nim. stipendium

ENE-REET SOOVIK, ingl. fil. II k.

N. Burdenko nim. stipendium

TRIIN PARIK, ravi V k.

E. Lenzi nim. stipendium

ARVO PIHL, füüs. IV k.

G. Lurichi nim. stipendium

HENN KOOLMEISTER, KKT II k.

J. Varese nim. stipendium

ERGO PRAVE, KKT II k.

J. Smuuli nim. stipendium

KOIDU JÜRISOO, psüh. IV k.

D. Uljanovi nim. stipendium

VADIM MADFIS, ravi IV k.

K. E. Baeri nim. stipendium

URMAS TARTES, biol. III k.

H. Pöögelmanni nim. stipendium

SIIRI ODRATS, ingl. fil. II k.

W. Struve nim. stipendium

JÜRI HELEKIVI, rak. mat. IV k.

J. Lauristini nim. stipendium

REET SAUER, def. V k.

Leninliku Komsomoli nim. stipendium

RAUL SIIMUT, kaub. ök. III k.

TRÜ nõukogu personaalsed stipendiumid

ANU JÄRS, ajaloo III k.
TOOMAS SÄREV, ravi VI k.
PRIIT TEDER, ravi VI k.
TOOMAS REMMELKOOR, biol. IV k.
LEELO OJA, eesti fil. III k.
TARMO AINSAAR, füüs. IV k.
VIRGE VISS, KKT II k.
HENRI SEPP, rah. ja kred. IV k.
URVE EMMUS, rak. mat. IV k.
MONICA SEHVER, õigust. IV k.

FÜÜSIKAPÄEVAD '88

NELJAPÄEV, 31. märts

✠ ÜTÜ konverents.

✠ Saabuvad külalised Riiast, Vilnlusest, Leningradist, Moskvast, Harkovist ja Saraatovist.

REEDE, 1. aprill

Kl. 15 debatt füüs. hoone TD 160 (111).
Kl. 21 suur füssihoone *show* (füüs. hoone).

LAUPÄEV, 2. aprill

Kl. 13 spordi*show* (Gagarini 1) — korvimatš tudengid—õppejõud—külalised, muud mängud.

FÜÜSIKAHOONE *SHOW*

✠ Fuajees «Pariisi tänav», kohvik, tudengiansambel «Jaskar», teenused.

✠ Dekanaadi ees toimuvad füüsikaalased demonstratsioonkatsed & *happening*'id.

✠ II korruse fuajees mängib tantsuks ansambel «Prohvet».

✠ III korruse fuajees «Idamaa teesaal».

✠ IV korruse fuajees videomultikad.

✠ Arvutiklassis saab mängida arvutimänge.

✠ Keldris mängupõrgu.

✠ Suurte audikate ees VIDEO.

✠ Pileteid 500-le külalisele hakkab orgkomitee müüma oma tubadest nädal enne *show*'d. Uksel enam ei müüda.

Oma teenuseid alates mantli puhastamisest, kingapuhastamisest, vahvlimüügist jne. võivad pakkuda tudengid, õppejõud ja aspirandid. Selleks registreerida orgkomitee juures Leningradi mnt. 25—644 või 753.

SPORDI*SHOW*'st kutsume osa võtma: õppejõude (à 5 inimest), füüsikaüliõpilasi (5 inimest), orgkomiteest 5, külalisi vennasvabariikidest, teiste teaduskondade üliõpilasi.

DEBATT teemal «Naised» (II kursuse füüsikud & õppejõud) — kõik vaatama!

ORGKOMITEE:

Alberto Kõuts II k. — t. 644
Riina Einberg III k. — 753
Urmas Raudsepp IV k.
Üllar Kukk, II k. — 631
Margus Arrak, II k.
Gunnar Kalajas, IV k.
Arvo Pihl, IV k.
Toomas Petersell, IV k.
Priit Tisler, III k. — 643
Vallo Adamson, II k.
Elmar Kivaste, II k.
Alger Vedler, II k.

Täna möödub 40 päeva semestri algusest. MEELIS LOKI foto

Mõttevahetus jääb pooleli

OMA VALITSUS.

Toimetusel on niisugune tunne, et oma agiteerivat ja propageerivat rolli ta OV osas täita ei suuda. Tormilise arutelu mõju TRÜs 1985. aastast peale on praeguseks lahtunud. Mõned head sammud on astutud, ka teenäitajana. Veel kord tuletame meelde, et esimesena kõrgkoolidest tulid just TRÜs tudengid nõukogudesse, üliõpilasprodekaanideks jne. Need esimesed sammud on juba nii loomulikuks saanud, et üks komsomolisekretär ei pidanudki neid enam millekski eriliseks.

Toimetus tahtis vahepeal soikunud arutelu jätkata. Jaotasime õppejõududele välja üle paarikümne ankeedi, millest, tõsi küll, tagasi saime vähe. Igaühele me individuaalselt ei lähenenud ega iga päev üle ei küsinud. Võiksime ju organiseerimistööd jätkata, heita pilku OV minevikuradadelegi, kuid ... kas on praegu mõtet, kui nii tudengkond kui õppejõud on haaratud hoopis uutest ja valusamatest probleemidest (TRÜ autonoomia, üliõpilasliit, üliõpilasleht, ideoloogiaprobleemid jt.).

Toome ära veel mõned ankeedivastused jätkuks 19. veebruari lehes avaldatule. Küsimusi ruumi kokkuhoiu mõttes enam ära ei trüki.

TRÜ AMETIÜHINGUKOMITEE ESIMEES HELVE KABUR:

✠ Üliõpilaste kultuurielu peab olema nende endi korraldada ja vastutada.

✠ Loomulik oleks, et ka ühiselamuis oleksid nad täiesti iseseisvad peremehed, ja sellised peremehed, kes suudaksid tagada kõigile elanikele normaalse eluviisi ja sisuka vaba aja. Kahjuks ei ole nad seda koormat seni tahtnud enda peale võtta ja seepärast on pidanud administratsioon sellega üle mõistuse tegelema, vastutama täiskasvanud inimeste eest. Ühiselamus peaksid asju ajama selle maja elanikud, aga mitte ühiskondlikud organisatsioonid.

ARSTITEADUSKONNA PROF. ADO TRUUPÕLD.

✠ OV printsiibid on praegu teada niivõrd, kui neid on lehes käsitletud. Sajaprotsendiliselt nad aga vastuvõetavad pole (näit. üliõpilaste osavõtt hindajana komisjonieksamist — kõrgkoolis on eksaminaatoriks ikkagi õppejõud).

✠ OV peaks avalduma kõige tulusamalt kõrgkooli kui terviku normaalse funktsioneerimise huvides. Vastutus ühe või teise töölõigu eest ei tohi olla killustatud. Õppetöö «valitsemine» peaks olema kateedri ülesanne, kultuurielu korraldamine ametiühingu oma. Ilmselt kõige avaram tegevuspõld avaneb OV-le ühiselamus.

✠ OV reaalsetest asjalikest tegudest ei ole veel midagi kuulda. Senini on olnud asja ümber omajagu kära, kuid villa vähevõitu.

✠ Konkreetse vastutuse tagamiseks ning asjatu dubleerimise vältimiseks peaksid kõik tegevusliinid ülikoolis olema organisatsioonide vahel piiritletud ja koordineeritud.

✠ **OV-st saab asja siis, kui ta muutub üliõpilaskonna enamiku tunnetatud vajaduseks. Kuni seda ei ole, jooksevad kitsama kildkonna ka kõige paremad ponnistused ilmselt liiva. Järelikult eeldab OV üliõpilaskonna vajalikku sotsiaalset küpsust, mitte ainult aktiivsust.**

Kultuurimälestised olmehoonete pingereas

Ajalehes «TRÜ» ilmus kokkuvõte ülikooli nõukogu 5. veebr. 1988. a. koosolekust, kus muuhulgas konstateeriti, et arstiteaduskond otsustas lubada lammutada kultuurivääruslikku maja **Struve tn. 2** (end. esimene anatoomikum Venemaal jne.). See on iseenesest väga kummaline. Oleks pidanud tõe nuvides siiski täpsustama, kas oli see teaduskonna kui terviku, mingi grupi (komisjoni) või kellegi teise otsus. Kuuludes arstiteaduskonda, oleme põhimõtteliselt sellise otsuse vastu ja toetame täielikult eesti kultuurikandja professor Hans Trassi argumenteeritud taotlust jätta Struve 2 alles ja leida rajatavale hotellile sobiv koht Tartus. Ei ole loogiline, et ülikooli õppejõudude enamus oleks nõus niigi väheste säilinud ajaloomälestiste hävitamisega perestroika ja uuestimõtlemise ajajärgul. Kultuurimälestisi ei tohi seada samasse pingeritta ehitatavate olmehoonetega!

TRÜ anatoomia ja histoloogia kateedri professor
ÜLO HUSSAR
Kateedri anatoomia osakonna juhataja dotsent
ELA LEPP

ELMUT LAANE 60

31. märtsil, saab 60-aastaseks sisehaiguste propedeutika kateedri professor **Elmut Laane.**

Soovime juubilarile, sellele väsimatule töömehele tugevat tervist, jätkuvat püsivust õppetöös ja visadust uute teadusprobleemide lahendamisel.

Kolleegid

AUTASUSTAMISI

Eesti NSV KKEH Ministeeriumi aukirja pälvisid kauaaegse kohusetundliku töö ja aktiivse ühiskondliku tegevuse eest 50. sünnipäeval osakonnajuhataja URVE TONNOV ja vanemredaktor NIINA VOROBJOVA ning 60. sünnipäeval prof. VELLO PAST.

Tartu üliõpilaste looduskaitseringi 30. aastapäeva puhul pälvisid TRÜ aukirja ringi juhendaja JAAN EILART, esimees REIN AHAS, aseesimees JAAK JAAKU ja vilistlane KALEV PILD.

Kauaaegse hea töö eest autasustati TRÜ aukirjaga 60. sünnipäeval treial JÜRI KIRSSI, 75. sünnipäeval telefonist MARTA VALKU ja 85. sünnipäeval ANNA PAASI.

Kauaaegse eeskujuliku töö eest kaadriosakonnas sai TRÜ aukirja LILJAN MÄGI.

Haridus- ja Teadustöötajate Ametiühingu Eesti Vabariikliku Komitee aukirjaga autasustati 70. sünnipäeval LINDA ELLERMAAD.

TÄNU

Rektori käskkirjas tänati eeskujuliku töö eest ning õnnitleti 50. sünnipäeva puhul vanemlaborant MAIMU LUTSU, insener MARIA POSKAT ja uksehoidja LEILI KURVITSAT, 60. sünnipäeva puhul meditsiinidoktor ELMUT LAANET ja 75. sünnipäeval koristaja LEIDA TASA.

Kauaaegse kohusetundliku tegevuse eest pälvisid tänu linna rahvakontrollikomitee mittekoosseisulised inspektorid LUDMILLA LUTS ja MARE VÄLJAOTS.

PPP

PPP kontseptsioon tekkis administratiivselt agara nürimeelsuse sünnitusena. Üks nüüd juba teise ilma läinud tähtis tegelane soovis ennast karjääriredelil edutada ja populaarsuse saavutamiseks vajas reformeerija kuulsust, sest ühiskond oli reformideks küps. Koolireform andis sobiva mänguruumi: lastevanemaid on palju, kõik nad polnud kooliga rahul ja järelikult pooldasid ideed reformimisest. Samal ajal vältis kooli ümberkorraldamine palju tõsisemate ülesannete püstitamist ühiskonnas, toetudes levinud ja utoopilisest sotsialismist pärit väitele: «Kõiges on süüdi halb kasvatus.» Kooli reformimise käigus püüti ümber kujundada ka õpetajate ettevalmistamist. PPP pidi osutuma üheks võlukepikeseks, mis teeb äsjasest keskkoolilõpetajast elukogenud õpetaja.

Kogu PPP kontseptsiooni lähtealused on vastuolus mõistusega ja teadusega. Esiteks, tegemist on puhtekstensiivse lähenemisega. *Rohkem* ei tähenda üldse *paremini.* Antud juhul tähendab *rohkem* aja raiskamist, mitte aja kokkuhoidu. PPP õpetab tegema tühja, mõttetut tööd.

Praktikast on kasu siis, kui praktiseerija teab, mida ta peab tegema. Teadmistele eelnev praktika ei õpeta. Pedagoogilisel praktikal on siis mõte, kui ta toetub pedagoogilistele teadmistele (üldpedagoogika teooriatele, psühholoogiale, ainemetoodikatele, pioneeritöö võtete tundmisele jne.). Need teadmised on saadud sadu aastaid kestnud uurimistöö ja tuhandeid aastaid kestnud uute võtete leiutamise käigus. Ainult asjatundmatu ja mittemõtlev inimene saab arvata, et igaüks leiutab kõik nimetatud ained ja tegevusvõtted PPP tundide ajal ise. Muuseas, pedagoogilistest oskustest pole kasu, kui õpetaja ei tunne ainet. Valede õpetamine pedagoogiliselt ja metoodiliselt kõrgetasemelisel viisil peaks inimestele ikka kahju tegema! Ainet hakkab üliõpilane tundma umbes IV kursusel...

Oma häbelikul viisil said PPP rajajad sellest ka kuidagi aru. Nad ei nõudnud, et praktikant kohe tunde annaks. Aga et tunni kuulamine oleks õpetlik, peab ka omama rohkem eelteadmisi, kui seda on eilsel koolilõpetajal, kes on 11 aastat tunde kuulanud. Ja komsomolitööd peab komsomol tegema ise (tõsi, PPP väljamõtlemise ajal taheti seda unustada). Pioneerid vajavad ise tegutsemiseks juhendamist. Kuid pioneeride tõsiseks juhendamiseks tuleb õige palju teada. Mis puutub kooli tegelikkuse tundmisse, mida praktika andvat, siis äsjane koolilõpetaja tunneb seda palju paremini kui 30 aastat tagasi õppinud vanakesed. Ainus külg, mida ta ei tunne, on õpetaja töö reglementeerimine lollakate ametieeskirjade, õpikute ja püüdlike ametiisikute poolt ning sellest reglementeerimisest ümberhiilimine tarkade ametiisikute ja õpetajate poolt. Seda ta enne iseseisvale tunniandmisele asumist niikuinii kogeda ei saa.

PPP on mitte ainult ebakompetentsusel põhinev leiutis. PPP on inimvaenulik väljamõeldis. Praktikante sunnitakse aega raiskama, õpetatavaid ning kasvatatavaid piinatakse ebakompetentsete õpetajate ja kasvatajatega. Juhendajaid sunnitakse aega raiskama, et midagigi ära teha (või sunnitakse neid bürokraatideks hakkama — juhul kui nad asendavad mõttetu PPP aruandlusega sellest). Muuseas, rahulolematus õpetajate ettevalmistamisega pole ikka kadunud.

Pole mõtet õiendada vanu arveid ja küsida, kes on süüdi. Me võime süüdlaste (ka ülalt tulnud käskude agarate täitjate) hukkamõistmisest saada emotsionaalset rahuldust, kuid asja sellega ei paranda. Asja parandada on lihtne. **PPP tuleb kaotada.** Täielikult ja lõplikult! TRÜ nõukogul on tegelikult olemas vastavad õigused. Igasugused katsed asja parandada teevad selle hullemaks.

Muidugi on pärast teoreetilisi kursusi vaja praktikat, ka täiesti tavalist koolis õpetamise praktikat. Kuidas *seda* arukalt korraldada, nii et saadaks soovitavad tulemused minimaalse ajakulu ja vaevaga (päris ilma vaevata ei saa!), on pedagoogikaspetsialistide asi. Ma olen kindel, et kui neil lubada loobumist eelarvamustest, kui neid ergutada kriitiliselt mõtlema, siis praeguses NLKP Keskkomitee poolt loodud avalikkuse õhkkonnas tulevad nad sellega üsna rahuldavalt toime.

EERO LOONE

● **«SÜNNIPÄEVA ASJUS» — INDREK TARAND «TRÜ» nr. 32, 1987;**

● **«VAIDLUSTATAV PPP» — EDUARD VÄÄRI «TRÜ» nr. 37, 1987;**

● **«PPP» — REET VALGMAA «TRÜ» nr. 38—39, 1987; nr. 1, 1988.**

Meie murelaps— eelpraktika

Eesti filoloogide II kursuse eelpraktika on jällegi seljataga. Alljärgnevalt pisut uuest lapsest, keda sai nimetatud pidevaks pedagoogiliseks praktikaks (**PPP**). Paari viimase aasta kogemused on aga näidanud, et uut praktikat on õigem nimetada **eelpraktikaks**, sest senine nimetus pole end õigustanud ega ava praktika olemust. Hoopis selgem ja täpsem (nii keeleliselt kui ka sisuliselt) on mõiste eelpraktika. Jäägem selle juurde! Vastava ettepaneku on allakirjutanu teinud juba mõõdunud aastal pedagoogikanõukogus.

Üliõpilaste pedagoogiline tegevus koolis toimub nüüd kahes osas: **põhipraktika** IV—V kursusel ja sellele eelnev ettevalmistus e. **eelpraktika** II—III kursusel. Seekord olime 17.—19. märtsini Tartu V ja I keskkoolis 3 päeva järjest. Võrreldes möödunud aastaga, kus eelpraktika oli hajutatud kogu semestrile à 2 tundi nädalas tunniplaani kohaselt, oli tänavune praktika korraldus märksa parem — terviklikum, tihedam ja (mis seal salata!) kiirem.

IV semestri praktika programm nõuab ainealast tegevust koolis, selleks tuli senises plaanis teha olulisi parandusi ja muudatusi, et hajutatud ülesanded koondada kolmele päevale. Välja pidid jääma üliõpilaste iseseisvad ülesanded, nagu harjutuste ja etteütluste koostamine, näidiskirjandite kirjutamine, kirjandusteoste tunniks ettevalmistamine, õpilaste järeleaitamine koolis jm. Selle asemel pöörasime tänavu põhitähelepanu just õpetajapoolsele tegevusele: kuulasime ja analüüsisime mitmeid ainetunde, parandasime kontrolltöid ja kirjandeid. V keskkooli õpetajad I. Leisner, M. Paide ja K. Vink töötasid meelsasti üliõpilastega ja tutvustasid oma kogemusi ning andsid vajalikke näpunäiteid eesti keele ja kirjanduse õpetamiseks. Õppealajuhataja K. Järviste aga valgustas koolielu olukorda ning õpetaja osa selles. Need olid päris sisukad praktikapäevad.

Sellele vaatamata ei ole eelpraktikaga seotud küsimused kaugeltki lahendatud. Endiselt on südamel kolm mõtlemapanevat asja:

1. Kas on otstarbekas korraldada eelpraktika erialaainete arvel (3 vabaks tehtud päeva tähendavad ju ärajäänud loenguid ja seminare)?
2. Kuidas korraldada eelpraktika arvestust? Senine vorm on ebaõnnestunud ega õigusta end.
3. Kas eelpraktika üldse lähendab üliõpilasi pedagoogilisele tegevusele ja suurendab huvi õpetajakutse vastu või on efekt hoopis vastupidine? Soov õpetajaks saada või mitte tuleneb hoopis muudest asjaoludest, mitte sellest, et üliõpilane ei oskaks või ei teaks, mida ja kuidas õpetada.

Ja lõpuks ettepanek. Eelpraktika (kui see siiski osutub vajalikuks) peaks kuuluma pedagoogiliste ja psühholoogiliste distsipliinide tsüklisse ja toimuma vastavalt nende ainete loengute ja seminaride raames. Erialakateedrid on loomulikult endiselt nõus juhendama üliõpilaste ainealast tegevust.

REET VÄÄRI,
filoloogiateaduskonna
praktika juhendaja

Teutooni sõjahüüd maarahva pühakojas

Olen huviga jälginud ponnistusi Gagarini t. 1 maja kasutamise teemadel ning selle maja muutmist akadeemilise seltsielu keskuseks, kuid olen heidutatud, et sääl hakkab pesitsema kollektiiv nimega «Valhalla». Miks on eesti üliõpilaste kirjandusteater valinud oma lipukirjaks kohatu nime? Kes on vähegi teadlik saksa kultuuriloost, see teab, et Walhalla oli vanade germaanlaste uskumustes sõjasangarite manala, peajumala Odini troonisaal, kuhu üllad relvaneitsid valküürid — Walküren — kandsid oma ratsudel lahingus langenud sõjasangarid, kelle haavad sääl imeväel paranesid ning kus algas nende hauatagune elu. See oli hommikupoolikul seotud vehklemistreeningutega, millele järgnes küllus-

lik lõunaeine, kus sarmikad valküürid kostitasid oma kangelasi metskuldist liharoaga ning vägijoogiga. Pidutsemisele järgnes öö tiiraste valküüride embuses. Võib arvata, et selline perspektiiv võis tiivustada saksa sõdalasi kangelastegudele nende taplustes ja innustada ka omaaegseid saksa korporante nende prassingutes, kuid taolise eeskuju valik Tartu kaasaegse tudengkonna isetegevuses on küll küsitava väärtusega.

Võib-olla oli nime valikul eeskujuks samanimeline memoriaaltempel Baieri osariigis, Regensburgi lähistel, mis püstitati aastail 1830—1841 Saksa riigi taastamise auks peale Napoleoni lüüasaamist, kus hiiglasliku naisskulptuuri «Germania» ümber asuvad 15 osariiki sümboliseerivad kujud ning 163 saksa kultuurikandja marmorbüstid. Ka see kultuurimälestis on vaevalt sobivaks eeskujuks eesti luuleteatrile.

Saksa lugulaulude asemel võiks pigemini valida eeskujusid eesti muistendite rikkalikust varasalvest.

LEV VESSILJEV,
dotsent

Teisipäeval komsomolikomitees

● **Arstiteaduskonna komsomolibüroo tegevusest tegi ülevaate sekretär Erik Allikmets.** Teaduskonnas on välja kujunenud traditsioonilised üritused (teaduskonnapäev, suusapäev, ÜTÜ konverentsid jne.). Sellest teaduskonnast tuleb igal aastal suhteliselt palju malevajuhte. ÜTÜ on ülikooli üks aktiivseimaid, tegutseb 26 ringi. Osakondade algorganisatsioonid töötavad, side bürooga on hea. Teaduskonna spetsiifikast tingituna toimub vähe ideoloogiaüritusi, kuigi on olnud ka huvitavaid poliitpäevi. Puudusi leiti ka organisatsioonisiseses töös (maksud ei laeku õigel ajal, perekonnanimed vahetamata). Pärast arutelu tunnistati büroo tegevus oma algorganisatsiooni juhtimisel rahuldavaks.

● **Teiseks arutati komsomoliaktiivi õpetamist.** See toimub kahes suunas: komitee aktiivi õpetamise sektor korraldab üleülikoolilise aktiivi seminari kord semestris (tavaliselt Käärikul) ning üritusi aktiivi ühiskondlik-poliitiliste teadmiste omandamiseks (teisipäeval oli näiteks kohtumine grupi «Elu Sõna» esindajatega, nende tegevust analüüsiti koos dots. H. Sillastega).

Sektor on oma ülesanded üldjoontes täitnud, ei ole aga õpetatud I kursuse aktiivi. Paljud teaduskonnabürood ei ole üldse tegelnud aktiivi õpetamisega. Sekretäre kohustati muutma kohusetundetut suhtumist ning täitma 10. veebruari 1987. aasta vastavat otsust.

● **NLKP liikmeks astumiseks anti soovitus arstiteaduskonna VI kursuse üliõpilastele Marika Tenusaarele ja Juhan Paistele.**

● **Kinnitati RSR-i 25. aastapäeva korralduskomitee.** Juubelit tähistatakse oktoobris.

Komsomolikomitee

Kes sõidab Jugoslaaviasse?

Nii võib küsida iga TRÜ üliõpilane 31. märtsini, mil toimub TRÜ kõnevõistlus.

Võistlejate arv on piiramatu, teema valik 15 minutiks suvaline.

Neljal paremal on võimalik võistelda **8. ja 9. aprillil Vana-Otepääl vabariiklikul üliõpilaste kõnevõistlusel.** I koha saanule ongi auhinnaks turismituusik Jugoslaaviasse. Esimeste kohtade võitjaile on ka rahalised preemiad ja eriauhinnad kõigi kõrgkoolide poolt (parimale sõnameistrile, parima sisu esitajale jne.).

Kõiki oma võimete proovijaid ootame **31. märtsil kella 17-ks peahoonesse aud. 139.** Ka TRÜ oma kõnevõistlusel on väärt preemiad. Pooled žüriiliikmed on muide üliõpilased.

Head pealehakkamist soovides

ÜET nõukogu nimel
SIINA LEPIK

Kriitika vastuseks

(«Pimedusejüngrid ülikoolis» «TRÜ» nr. 5)

Õppehoones Vanemuise t. 46 osutus läbipõlenuks mitte ainult osa ringauditooriumi lampidest, vaid ka komandant. Läbipõlenud lambid on välja vahetatud, tööle võetud uus komandant.

Teiste õppehoonete komandantide tähelepanu on juhitud vajadusele valgustus pidevalt korras hoida. Arvan, et TRÜ leht ja teised kõrged tribüünid ei ole õige koht elektripirnide või aialippide üle arutamiseks. Neid probleeme saab lahendada töö korras. Piisab pöördumisest vastava maja komandandi või majandusosakonna poole.

ARNO MÄGI

Veel kord stalinismi ohvrite mälestusmärgist

Möödunud aasta augustis üleskerkinud mõte püstitada Eestis mälestusmärk stalinismi ohvritele on kutsunud esile laialdase poleemika. Seni avaldatu hulgas on domineerinud eitavad seisukohad. Kuivõrd see kajastab tegelikku avalikku arvamust ja kuivõrd avaldamisel tehtud valikut, ei ole võimalik kogu materjali tundmata otsustada. Siiski võib esitada kaalukaid argumente sellise mälestusmärgi või isegi paljude mälestusmärkide püstitamise kasuks.

On avaldatud arvamust, et ei ole õige püstitada pompöösset (miks mitte lihtsat ja mõjuvat?) mälestusmärki, kui Tartus 8. juulil 1941. aastal mõrvatud inimeste hauad Raadi kalmistul on unarusse jäetud. On ka alustatud raha kogumist neile mälestusmärgi püstitamiseks kalmistul. Viimane on kahtlemata auväärne ja igati toetamist väärt algatus. See ei lahenda aga kogu probleemi. Need, kes Tartus tapeti 1941. aasta 8. juulil, puhkavad siiski kodumaa mullas. Nad moodustavad aga vaid väga väikese osa neist tuhandetest, kelle surnukehad viidi Komis, Kolõmal ja paljudes teistes kohtades hommikuti vankritel laagriväravast välja ja kelle hauast pole säilinud jälgegi. Ka nendel hukkunutel on õigus saada mälestatud ja nende omastel on õigus omada sümboolsetki kohta, kus mälestada oma hukkunuid.

On kirjutatud ka võimalusest, et selline mälestusmärk võib kaudselt saada austusavalduseks neilegi, kes hukati või surid laagris niiöelda «asja eest», tegelike süütegude eest. Näitena on toodud kapten Karl Parekit, kes mõisteti surma vastuhaku ettevalmistamise eest sakslaste spioonina ja keda tema tütar pidavat alusetult stalinismi ohvriks. Siin on kohane meenutada, et tol ajal kasutusel olnud ülekuulamismeetodite käes tunnistasid end kõigis mõeldavates ja mõeldamatuteski kuritegudes süüdi nii riigi endised juhid kui ka marssalid ja kindralid. Tollest ajast pärit toimikud ei tõesta seepärast midagi. Selgeksarutamist vajab ka see, mida saab lugeda karistusvääriliseks süüteoks. Maailmas üldtunnustatud õiguspõhimõtete järgi ei ole süü, et keegi on kukutatud riigikorra ajal olnud vabrikant või pangadirektor või kõrgem riigiametnik või ka politseinik või prokurör. Eriti veel selline süü, mille eest on paras inimest kas otse või kaudselt surma saata. Süü pole ka see, kui koolipoiss paljastab pea mahalõhutud mälestusmärgi aluse juures või keegi mõtleb ja ütleb välja mõtteid, mis ei lähe kokku valitsuse seisukohtadega. Kui seda arvesse võtta, siis jääb oht, et äkki austatakse selle mälestusmärgiga ka mõne tõelise kurjategija mälestust, kaduvalt väikeseks.

Stalinismi ohvrite mälestusmärk või mälestusmärgid oleks üldtunnustatud tõendiks selle kohta, et stalinlik terror on tõesti hukka mõistetud ja tema ohvrid on riiklikult tunnistatud ülekohtuselt hukkunuteks. See oleks oluline, sest seni loeb näiteks ENSV Siseministeerium 1949. a. küüditamist igati õiguslikuks aktsiooniks. Mälestusmärk võiks saada reaalseks tagatiseks, et need asjad enam ei kordu. Stalinismi on seni hukka mõistetud deklaratiivselt ja üldsõnaliselt. Midagi ei ole hüvitatud, kedagi ei ole karistatud. Ma ei räägi siin karistamisest mitte kui kättemaksust, kuigi elementaarne õiglustunne ütleb, et inimestel, kes on süüdi nii ränkades kuritegudes, ei tohiks lasta oma elupäevi rõõmsalt ja rahulikult mööda saata. Karistamine väljendab ühiskondlikku hukkamõistu. Kui ei karistata, ei ole ka hukkamõist täielik. Stalinlik terror ei olnud loodusõnnetus, mille kohta me ei tea, kust ja kuidas ta meile kaela tuli. See oli valitsuse poliitika, mille eesmärk oli hoida rahvas hirmu abil madalam kui rohi ja vaiksem kui vesi. Suurel määral see eesmärk saavutatigi ja sellest ajast pärinev hirm valitseb veel paljude inimeste alateadvuses. Seda näitavad nii mitmedki mälestusmärgi asjus avaldatud kirjutised. Ja teistpidi on veel tugevad ka need ajendid, mis panid stalinliku süsteemi niiviisi hirmu sisendama. Küllalt palju kohtame veel praegugi mõtteviisi, mille aluseks on umbusk rahva vastu, arusaam, et kõik, mis ei tule ametlikult poolt, on ohtlik ja riigile kahjulik ning et igaüks, kes mõtleb ja tahab teisiti kui valitsus, on vaenlane. Eks peegelda ju peaaegu kõik ametlikud reageeringud Hirvepargi miitingule ja enne 24. veebruari peetud manitsuskõned sedasama mõtteviisi. Demokraatlik eneses kindel valitsus, kes teab, et tema seljataga on rahva enamus, ei pruugiks nii reageerida. Kuni ühiskond neist hirmudest ja arusaamadest jagu ei ole saanud, ei maksa demokraatiast eriti unistada. See, et stalinismi ohvritele mälestusmärgi püstitamise idee tuli mitte ülalt, vaid alt, ja et selle mõtte tekkimises osalesid varem represseeritud inimesed, ei tee seda veel vaenlase sepitsuseks. Selliseid mälestusmärke ei peaks olema mitte ainult üks Tallinnas või Moskvas, vaid palju. Neid peaks olema igal pool, kust on ohvreid. Need mälestusmärgid oleksid muu kõrval ka hoiatavaks meenutuseks sellest, mis juhtus, ja aitaksid hoida ära selle kordumist.

Stalinismi jäljed nii rahva kui valitsuse hinges on veel tugevad. Ühelt poolt hirm, teiselt poolt repressiivsed harjumused. Ka kriminaalkoodeksi paragrahve, mille alusel inimesi saab mõista vangi sõnade eest, mis ei kutsu üles vägivallale, vaid avaldavad ebameeldivaid fakte või taotlevad valitsuse poolt mitte heaks kiidetud muudatusi, võib hinnata kui Stalini perioodi järellainetust. See pole nähtavasti ainult minu seisukoht. Miks muidu tehti telesillas juttu nende seadusesätete äramuutmise kavatsusest? On ju just vastakate mõtete, sealhulgas ka valitsusele ebameeldivate mõtete vaba väljaütlemise õigus üks demokraatia põhialuseid. Ainult sellel pinnal saab areneda viljakas diskussioon, kus tõde lõpuks peale jääb.

Ühiskonna kõige tähtsamaks ülesandeks peaks praegu olema teha kõik selleks, et stalinismi ja selle aluseks olnud vaenlasteotsimise ideoloogia jäänused saaks välja juuritud. Ainult sel pinnal võiks kunagi kaduda alateadlik vastastikune hirm nii valitsuse kui ka rahva hinges. Mälestusmärgid stalinismi ohvritele võiksid selle hirmu kadumisele kaasa aidata.

ARNO SUSI,
rahanduse ja krediidi
kateedri dotsent

Igaühes meist tiksub bioloogiline kell

Tänapäeva ühiskonnastunud elamises ununeb aeg-ajalt, et inimene, sealhulgas ka üliõpilane, on mitte ainult sotsiaalne, vaid ka bioloogiline olend. Tema organism on suure hulga elusloodusele omaste rütmide kandja. Praeguseks on neid inimeses eristatud üle 400*. Bioloogilised rütmid ei ole midagi muud kui organismis toimuvate füsioloogiliste protsesside lainetaolised muutumised ööpäeva, kuu või aasta lõikes (NB! mitte ära segada arvutuslike biorütmidega, mida hakatakse arvestama sünnimomendist ning mille teaduslikkus pole tõestatud). Kõige paremini tuntakse ööpäevaseid ehk tsirkadiaanseid rütme, mis haaravad une-ärkveloleku vaheldumist, toitumist, pulsisageduse, kehatemperatuuri, vererõhu, verenäitajate jms. muutumisi. Ka vaimse töö efektiivsus muutub laineliselt ööpäeva, nädala, tõenäoselt ka kuu ja aasta rütmikaga.

Kõigi oma füsioloogiliste protsesside korrapäraste võngetega elame meid mõjustavas sotsiaalses ja looduslikus keskkonnas, mis sageli surub peale oma rütmi. Mida suurem on erinevus väljastpoolt pealesurutava ajarütmi ja indiviidi väljakujunenud endogeense biorütmi vahel, seda kergemini tekib desünkronoos — bioloogiliste rütmide hälbimine tavapärasest, nende omavahelise kooskõla ja väliskeskkonna nõuetele vastavuse häire (näiteks lendudel ühest ajavööndist teise). See väljendub väsimuses, une, söögiisu ja meeleolu häiretes, töövõime languses. Kui bioloogiliste rütmide segipaiskamine toimub sageli — seda võib saavutada ka lihtsalt korrapäratu eluviisiga — nõrgeneb organismi psüühiline ja füüsiline seisund, s.t. tervis, ja paljud välistegurid, mis varem ei mõjunud haigust tekitavalt, võivad nüüd esile kutsuda neuroosinähte, siseelundite talitlushäireid jms.

Milline on TRÜ üliõpilaste elurežiim ja tervislik seisund, sellest andis ülevaate aastatel 1981—1986 läbi viidud ulatuslik mitmete erialade üliõpilaste sotsioloogilis-psühholoogiline ja tervise kompleksuuring.

Selgus, et statistiliselt keskmine üliõpilane heidab magama ja toitub nii, kuidas juhtub; vahete-vahel õpib öösiti; peamiselt õpib eksamisessioonide ajal; hommikuti ärkab vahete-vahel väsinuna ja mõnikord kannatab üleväsimuse all. Tal on keskmiselt 1 tõsine psühhoneuroloogilist laadi kaebus ja arstlikul läbivaatusel diagnoositakse tal 2 või 3 somaatilist (kehalist) haigust (siia hulka on arvatud ka hambakaaries ning nägemishäired). Vaadates uuritud üliõpilasi kursuste kaupa, on näha, et tervisehäirete hulk kasvab esimeselt kursuselt lõpukursuste suunas. Samal ajal väheneb sporti harrastavate üliõpilaste hulk 49%-lt I kursusel 17%-le lõpukursustel.

Korrelatsioonianalüüsil ilmnesid päripidised seosed ebaregulaarse unerežiimi ja üleväsimuse vahel ning üleväsimuse ja neurootiliste häirete, samuti üleväsimuse ja somaatiliste haiguste esinemissageduse vahel. Kõik kolm viimati nimetatud näitajat olid aga vastupidises seoses spordiharrastamisega.

Eespool toodust nähtub, et paljudel üliõpilastel tekivad väiksemad või suuremad tervisehäired ülikoolis õppimise ajal ning tervise nõrgenemises, selle hulga vähenemises mängivad küllaltki olulist osa ebakorrapärane eluviis ning vähene füüsiline aktiivsus. Kaotatut on aga raske tagasi saada. Sellepärast on vaja, et üliõpilane väärtustaks oma tervise, looduse poolt talle antud kõige suurema varanduse, mida on küllaltki kerge tühja-tähja peale ära raisata. Iga üksikisiku hea tervis on ühtlasi kogu ühiskonna rikkus. Tervisehäirete ärahoidmine lihtsate füsioloogiliste abinõudega on palju efektiivsem ja odavam kui tekkinud tervisehäirete ravimine. Terve olla, head tervist endas kanda — see on muutunud populaarseks kogu maailmas. Jõudu Sulle, üliõpilane, teel tervisele!

TAIE KAASIK,
kõrgkoolipedagoogika-labori teadur

* Vt. S. Teesalu, K. Andres, Elu rütmid ja töövõime. — Horisont, Nr. 3, 1987, lk. 14—16.

Universiaadiveerg

KAJA KITS

KAJA KITS, 20 a., KKT III k., 7-võistlus (5019) ja kõrgushüpe (1.78).

«Oled spordis juba vana kala. Aga muidu — noor või vana?»

«Noor!!»

«Kas kuldne sõrmus vahetevahel sportimist ei sega?»

«Vastupidi, aitab! Keegi on kõrval, kes toetab. Või siis keelab Aivar mul teinekord kooki süüa.»

«Kardad paksuks minna? Eriti siis, kui sportimise järele jätad?»

«Ei karda.» (Aivar Kits: «Kui enam trenni ei tee, kaob ka suur söögiisu.»)

«Kas teed parema meelega süüa või trenni?»

«Trenni. Ühikas on kehva süüa teha».

«Mida Aivar Sinu sportimisest arvab?»

«Arvan, et pooldab. Seni pole ta takistusi teinud.»

«Aga mis Sa ise arvad, kas sport sobib naisele?»

«Sobib küll, ainult et liiale ei tohi minna.»

«Sa tegevat sajakilose kangiga poolkükke?»

«Jaa.»

«Mida spordiga taotled?

«Meistrijärku. Siis ei pea ma ülikooli enam lõpetama, vaid saan kohe treenerina tööle minna.»

«Aivar ka universiaadikandidaat. Suvel oleks vist lõbus üheskoos Kiievisse sõita?»

«Muidugi. Aga Aivar peab veel järjepidevamalt treenima.»

MARCO KIRM

MARCO KIRM, 22 a., füüsika II k. Teivashüpe (4.90) ja 110 m tõk. (14,7).

«Ons füüsikaseaduste tundmisest teivashüppamisel abi olnud?»

«Taevasse pole seni igatahes veel rippuma jäänud.»

«Aga mis imeline ühendus — jooksed ju tõkkeid ka!»

«Alad ju mõlemad tehnilised! Endale meeldib teivas rohkem.»

«Kuid kehalt pole Sa ei see ega teine.»

«Figuur pole kahjuks enda valida.»

«Maailmarekordini on veel üle meetri. Vähe või palju?»

«MR on minu jaoks veidi liiast, nii poole meetri jagu.»

«Mis segab kõrgemale katapulteerumast?»

«Kahjuks valdan füüsikavalemeid paremini kui teivast.»

«Keskkooli lõpetasid kullaga.»

«Jah. Ülikoolis on seni õnnestunud üks «neli» ka saada. Ülejäänud on...»

«...teadagi! Kas Sa matist mööda pole veel maandunud?»

«Olen küll. Aga peaasi, et latist ikka üle sain.»

«Aga teibaaugust mööda oled jooksnud?»

«Tänu jumalale, olen ikka pihta saanud.»

«Mitu teivast ära oled murdnud?»

«Neli. Võiks veelgi murda — kui oleks vaid, mida murda.»

«Kas Sa lennu ajal hirmu ei tunne?»

«Seni ületatud kõrgused on selleks veel liiga madalad. Pealegi, hirm tuleb ilule ohvriks tuua.»

«Kas teivashüpe on raske ala?»

«Kindlasti. Kuid see-eest ka üks kaunimaid.»

«Õde Katrin ka ikka odaviskes universiaadipileti rihib?»

«Hindan tema šansse enda omadest kõrgemaikski.»

PRIIT PULLERITS

Slängist ehk meie roppusi ei räägi

Ükspäev hiilis ta terve õhtu mu kannul. Teadagi kes... mitte mingi vanemuislane, vaid — TRÜ toimetaja kt. Indrek Ude. Kargas siis järsku ligi, lõi mulle kanna kõrile ning nõudis ajalehele mingit tükki. Ega ma väga vastu ei olnudki, pakkusin kohe, et teen komsomolist või rahvamalevast, veel parem — viina kahjulikust mõjust. Aga Ude vastu: «Ei mingeid komsomole ega joodikuid. Tee seksist. Siis rahvas loeb ja ostab!»

Ühes USA—NSV Liidu telesillas väitis keegi meie maa mammi, et Nõukogude Liidus seksi ei ole. Kuid seda saadet leheneeger polnud näinud. Keeleüliõpilasena võin tolle mammi sõnu kinnitada — vulgaarseid väljendeid meie maal ei tarvitata, veel vähem seksväljendeid! Kes ei usu, vaadaku ÕSi. Kahjuks leidub siiski mõningaid natsionalistlikke elemente ja nemad räägivad mõnikord ropusti. Taolised roppused tuleb meie keelest ruttu välja rookida! Mõningaid kurbi näiteid sõnade risustamisest. Sõna *eesrindlane* all mõtlevad sellised tegelinskid priskerinnalist naisisikut. Kas pole kole? Või võtame ilusa poisslapse nime — Pedro. Mina tahtsin oma esimesele pojale selle nime anda, aga võta näpust, nüüd ei pane. Nemad mõistavad selle all meesmõnulejat ehk homoseksualisti. Või *trippertrust.* Kuidas saab AIDSi vastu võitlemise professionaalühingut niimoodi nimetada? Isegi ilusa tunde — armastuse on nad ära rikkunud! Suudlemine on neil *kurnade kokkupanek,* soojätkamine — *lihanäppimine* või midagi hullemat. Nad julgevad meid häbitult laimata, meil levivat prostitutsioon. Seepärast on neil tarvitusel terminid *kaisukaru, mõnumemm* ja *lõdva püksikummiga madaam.* Puha vale!

(Järg 4. lk.)

TRÜ audoktor Lauri Posti surnud

Helsingist on saabunud kurb teade: oma 80. sünnipäeva eel suri 5. märtsil 1988 nimekas fennougrist ja Soome — Nõukogude kultuurisuhete arendaja, kauaaegne Helsingi Ülikooli läänemeresoome keelte professor akadeemik Lauri Albert Posti. Ta oli Nõukogude Liidu ja Soome teaduslik-tehnilise koostöö initsiaatoreid ja pikemat aega ka ühingu «Soome — NSVL» Eesti sektsiooni esimees.

Tihe kontakt Eestiga sai alguse juba üliõpilaspäevil, kui L. Posti 1932. ja 1933. a. käis Soome-Ugri Seltsi ülesandel kogumas siia siirdunud vadjalaste keelt. Töö tulemused on järelmaailmal kasutada mahuka sõnaraamatu «Vatjan kielen Kukkosin murteen sanakirja» (1980) näol. Helsingi Ülikooli lõpetamise järel 1934. a. sai L. Posti stipendiumi teaduslikuks tööks välismaal. Ta viibis koos prof. L. Kettuneniga Nõukogude Liidus vepsa keelt uurimas, täiendas end seejärel Riia ülikoolis balti keelte alal, kogus Kuramaal liivi keeleainest doktoriväitekirja jaoks ning külastas ka lõunaeestimurdelisi lutsi ja leivu keelesaari. Aastail 1936—1937 viibis L. Posti Tartus, kus ta kuulas prof. J. Margi loenguid ja töötas läbi arhiivimaterjali.

L. Posti mitmekülgses teaduslikus pärandis on keskse kohal uurimused liivi, vepsa ja eesti keele foneetikast-fonoloogiast ning morfoloogiast, millele lisandub rida käsitlusi soome ja eesti keele laenudud Aasia Üliõpilaste Liit. Nii konventide kui ka kõigi muude organisatsioonide tegevust püüab koordineerida üleülikooliline üliõpilasnõukogu.

Kas tudengitel on ameerikalikku äritsemiskirge?

Seda just öelda ei saa. Suvevaheajal teenib enamik üliõpilasi aga lisaraha. Nad töötavad põhiliselt hotellides, giididena ja paadijuhtidena, ühesõnaga teenindavad turiste. Stippi makstakse vaid väga võimekatele. Igal kõrgkoolil on tingimata oma ameerika jalgpallimeeskond.

On kõrgkoolidel ka oma häälekandja?

Oregoni ülikoolis ilmus igal tööpäeval 8-leheküljeline ajaleht, mida toimetavad kutselised ajakirjanikud, aga ka žurnalistikaüliõpilased. Lehte jõuavad nii üliõpilasi kui ka õppejõude huvitavad teemad.

Kuidas Ühendriikide tudengiriietub?

Lihtsalt ja sundimatult. Ülikonda ja lipsu kannavad vähesed. Teklit ameerika üliõpilastel pole.

Oletagem, et noor ameeriklane tahab saada õppejõuks?

Sel juhul peab ülikooli lõpetanu kaitsma doktoriväitekirja, mis vastab meil kandidaadidissertatsioonile. Esimesed seitse aastat töötab õppejõud katseajaga. Siis otsustatakse, kas ta jääb edasi sellesse akadeemilisse perre või mitte. Neil, kes teadlastena nõrgad, üliõpilaste juhendajatena kehvad või muidu tööülesannete täitmisel saamatud, tuleb sageli lahkuda.

Milline oli huvi Nõukogude Liidu vastu?

Mul oli mitmeid kohtumisi Portlandi, Oregoni ja Lõuna-Illinoisi ülikoolides ja mujal. Andsin intervjuusid ajalehtedele ja televisioonile. Põhiliselt taheti teada minu arvamust perestroikast ja usku Gorbatšovi poliitikasse.

Ehk esitati ka provokatsioonilisi küsimusi?

Igas pärimises meie riigi puuduste kohta ei pea tingimata nägema veel provokatsiooni. Glasnosti aeg nõuab avameelsust, eriti suhetes ameeriklastega. Nii ma Ühendriikides käitusingi. Ühes koolis valmistasin väikesele poisile siiski pettumuse. Ta küsis, kus mu püstol on, sest sõitsid meile ju Venemaalt.

Küsitles

JAAN LUKAS,
ajaloo V k.,
teaduskonna pressisekretär

Ameeriklane lipsu ja teklita

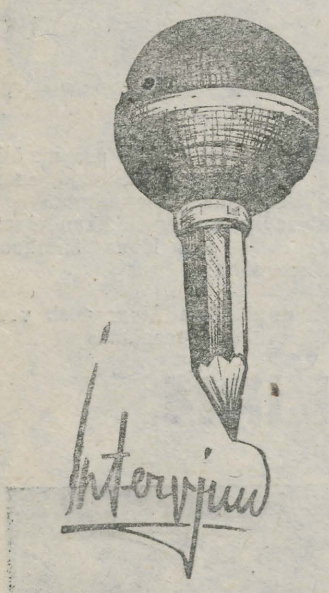

Eripedagoogika kateedri dots. JAAN KORGESAAR viibis kümme kuud Ameerika Ühendriikides.

Kus täpselt ja mis põhjusel?

Olin USA lääneosas, Vaikse ookeani ääres paikneva Oregoni osariigi ülikoolis Eugene linnas teaduslikul uurimistööl. Sõit Ühendriikidesse sai võimalikuks kahe riigi vahelise kultuuri- ja teadlastevahetusprogrammi raames, mille põhjal 20—25 noort nõukogude teadlast stažeeris üheksa kuud USA-s. Sealt aga saabus niisama palju teadlasi enesetäiendamisele Nõukogude Liitu.

Nõuded õppejõule, kes soovib minna Ameerikasse?

Ta ei või olla vanem kui kolmekümneviiene. Kandidaadiväitekiri peab olema kaitstud. Eestist eraldati 1987. aastal Ameerika Ühendriikidesse kohad kahele õppejõule. USA on tõrkunud vastu võtmast täppisteadlasi. Nii langes valik seekord õigusteaduskonna õppejõule Heiki Pisukesele ja mulle.

Miks just Oregoni ülikooli?

Pean seda üheks maailma juhtivamaks eripedagoogika uurimiskeskuseks. Olen sealsete kolleegidega juba üheksandat aastat kirjavahetuses. Tutvustasin meie erialaajakirjanduses nende töid.

Eneseharimine Ühendriikides kulges mitmekesiselt. Pidevalt külastasin koole, kus tutvusin eelkõige arenguhälvetega laste õpetamisega, lugesin raamatukogudes, pidasin mõned loengud nii Oregoni Ülikoolis kui ka mujal. Nendes võrdlesin erikooliõpetust Nõukogude Liidus ja teistes maades. Mu juhendaja oli Oregoni ülikooli professor Douglas Carnine.

ENE märgib USA-s olevat 3134 kõrgkooli, missugune osa on Oregoni ülikoolil nende hulgas?

See kuulub Ühendriikide kahekümne tugevama kõrgkooli hulka. Oregoni ülikool avati umbes sada aastat tagasi. Selline vanus on Ameerika *alma mater*'ite kohta küllaltki soliidne. Ülikool koosneb kolledžitest, mis sarnanevad meie teaduskondadega. Ülikoolilinnak paikneb pargis, kus on õppehooned, laborid, üliõpilasmaja, üliõpilasseltside majad ja mitmed spordikompleksid. Eugene linnas õpib 18 000 üliõpilast, elanikke on seal nagu Tartuski üle 100 000.

Ameerika üliõpilane kõrgkooli sisseastumisest kuni selle lõpetamiseni?

Sisseastumiseksamitega USA kõrgkoolidesse ei astuta. Sinna võetakse keskkooli lõputunnistuse hinnete ning teadmiste testide põhjal. Kes ühte kõrgkooli ei pääse, võib konkureerida teise. Oregoni ülikoolis õppida on küllaltki populaarne.

Algajale üliõpilasele määratakse juhendaja — *adviser*, kes aitab tal valida põhieriala, koostada õppimisgraafiku, annab nõu olmeasjades. Ühendriikides ei pea veel ülikooli sisseastuja teadma, mida ta seal õppima hakkab. Õppetöös on väga olulised seminarid, mistõttu loengute osatähtsus jääb tagasihoidlikuks. Loengute tekste võib raamatukogust igaüks laenutada.

Teadmisi kontrollitakse mitmel viisil. Õppejõud otsustab ise, kas küsitleb tudengit suulisel eksamil, laseb lahendada kontrolltöö või kirjutada referaadi. Nende ülesannete täitmist hinnatakse pallidega. «Kahtesid», «kolmesid», «nelju» ja «viisi» Ameerikas ei panda. Ülikooli võib lõpetada madalama bakalaureuse kraadiga. Kes jätkab õpinguid, spetsialiseerub kitsamale erialale, kaitseb magistrikraadi, mis vastab meie kõrgkoolidiplomile.

Kuidas suhtuvad USA tudengid ühiskonnaellu?

Võrreldes oma eakaaslastega kuuekümnendatest aastatest on tänased USA üliõpilased lojaalsemad ja poliitikakaugemad. Siis toimus Oregonis nagu kõikjal USAs sadu demonstratsioone ja rahutusi. Mitmed minu ühendriiklastest kolleegid osalesid tollal hipiliikumise üliõpilasvariandis. Päris ükskõikseks ei saa pidada ka praegust tudengit. Eriti erksalt suhtutakse ülikoolielu sündmustesse. Näiteks protesteerisid üliõpilased, kui populaarset rektorit taheti enneaegu erru saata, sest ta oli konfliktis mõnede mõjukate isikutega osariigi kõrgkoolinõukogus.

Seltsidesse vastuvõtmine käib «rebasekatsetega»?

Oregoni ülikooli 16 mees- ja 11 naisüliõpilaskonventi kuulub umbes viisteist protsenti õppureist. Seltside nimed on kreeka alfabeedi kolme tähe kombinatsioonid. Liikmeks soovijatele korraldatakse nädalased katsed. Noortudengiga vesteldakse, vaadatakse kommete tundmist. Ei puudu ka vaimukusülesanded. Ühte hoiavad ka väliskmaalastest õppurid. Näiteks on loo-

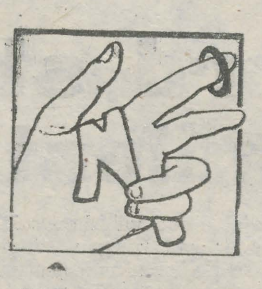

RSP! RSP! RSP!

Sellekevadine RSP toimub 20.—24. aprillini. Praegu paneb korralduskomitee kokku kava, kus senisest rohkem on ka teaduskondade ettepanekuid. Veel on aga aega tulla oma ettepanekuga komsomolikomiteesse korralduskomitee esimehe A. Pohla juurde, on ju kõige oodatumad tudengite igasugused omaalgatuslikud üritused. Nii on näiteks kavas tudengiansamblite õhtu klubis, oma tegevust tutvustab ka vastloodud majandustudengite teenindus-tootmiskooperatiiv jne.

RSP '88 kavaga võib tutvuda järgmises lehes.

Korralduskomitee

Korralduskomitee koosolek toimub neljapäeval, 31. märtsil kl. 18.

EÜE ● EÜE ● EÜE

Perfode täitmise ja laekumise tähtajad hakkavad kukkuma. Vabad ja muud perfod peavad olema laekunud **2. aprilliks** ELKNÜ TRÜ komiteesse EÜE sektorisse või regiooni-meeste kätte. 30. aprillil toimub EÜE Keskstaabis oksjon, kus kõik rühmad lõplikult komplekteeritakse.

Rühma-mehed, hoidke regi-meestega tihedamat sidet. Teie seminarlaager toimub 7.—8. mail Käärikul.

ÜLLAR VASERIK

PUHKPILLIMÄNGIJA

TRÜ puhkpilliorkester ootab täiendust, eriti baritoni- ja tenorimängijaid. Tule ja võta oma koht orkestris sisse esmaspäeviti ja neljapäeviti kl. 19-st.

Ees seisab palju huvitavaid esinemisi, mille krooniks üliõpilaslaulupidu «Gaudeamus» juulikuus Vilniuses.

TUDENGID!

On soodne võimalus kutsuda esinema teid huvitaval **õigusalasel teemal** õigusteaduskonna lektoreid. Teemade valik jäägu teie endi poolt välja pakkuda. Esinemise aja ja koha suhtes saab kokku leppida komsomolikomitees igal reedel kl. 12—14. Ootame aktiivset kaasalöömist!

ÜLLAR KASE,
õiguskasvatussektori
juhataja

KULTUURIKLUBI

Saame kokku klubis 29. märtsil kl. 20.

BULGAKOV

Teisipäeval, 29. märtsil kl. 18.15 (ph. 139) algab dots. Valeri Bezubovi loengutsükkel Mihhail Bulgakovist. Oodatud kõik huvilised!

PSÜHHOLOOGIALOENG

«Suhtlemisreeglite omandamine lapsel» toimub esmaspäeval, 28. märtsil kl. 19 Tähe tn. aud. 170. Loeb Aleksander Pulver.

SLAIDE NÄITAMA JA VAATAMA

30. märtsil toimub füüsikahoone aud. D-120 slaidiprogrammide konkurss. Tule sinagi (kui on, siis koos piltidega)! Aparaat ja muusika mahamängimise võimalus on kohapeal olemas.

Tartu üliõpilaste
looduskaitsering

KLUBI VIDEOTEEGIS

Laupäeval, 26. märtsil kl. 21 diskoprogramm «Oh! Dancing . . .», kuulamiseks «The Smiths».

Pühapäeval, 27. märtsil kl. 21 diskoprogramm «Kasevete ajal», muusikaline film «Over The Top».

UUED TELEFONINUMBRID FÜÜSIKAHOONES

Tähe 4:

	tel.
Füüsika-keemiateaduskonna dekanaat	73 794
Geofüüsika kateeder	73 783
Teoreetilise füüsika kateeder	73 775
Üldfüüsika kateeder	73 831
Ettevalmistusosakond	73 838
Eksperimentaalfüüsika kat. lepinguliste tööde grupp	73 853
Kõrgkooli pedagoogika labor	73 850
Mõõtelabor	73 872
Söökla	73 879

NB!

Esmaspäeval ilmuv «TRÜ» nr. 10 on mõeldud ülikooli sisseastujatele ning müüki ei tule. Tiraaži jaotab õppeosakond. Mõned eksemplarid jäävad ka toimetusse, nii et kes on väga huvitatud, tulgu julgesti küsima.

Tuleva reede asemel ilmub «TRÜ» juba **neljapäeval.** Teateid saab tuua veel esmaspäeval ja teisipäeva hommikupoolikul.

LP. ESMAKURSUSLANE!

Kolmapäeval, 30. märtsil antakse TRÜ nõukogu saalis (ph. 204) INFOT **TRÜ suvemalevast.** Räägime lähemalt eeloleva suve töödest-tegemistest ja vastame teie küsimustele. Nõusoleku osavõtuks on andnud ka haldusprorektor Vello Peedimaa.

NB! Esimeste kursuste komsomolisekretäride osavõtt vajalik.

ELKNÜ TRÜ komitee

Meie roppusi ei räägi ...

(Algus 3. lk.)

Laimavad kisatorud Lombi taga teavad kõmistada, et TRÜ naispere on avanud Kivi tänaval kooperatiivlõbupaiga. Et tuleb mingi ..., maksab kolm kümparit ning saab «keebuškat». Sellised ketra-liisu jutulevitajad tuleks lapiliseks klohmida! LKA topib oma kärsa asjatult meie siseasjadesse. Nad pole arvestanud mitut fakti:

1. Näkkidele makstakse stippi!
2. Suvel võivad kõik soovijad suvekängides üüratuid krabinahunnikuid kokku rehitseda. Elmaritehas, tsemendiauk, nõudepesulad *and* asfaldi*service* — kõik nad ootavad meie erootilist sugu.
3. Igal teol on tagajärg. Nn. «lõõride puhastamisele» järgneb see, et neiu kõht «lööb muhku». Aga meie rahva iive on pisike ...
4. Pentagoni raadioööbikud pole arvestanud sedagi, et sexitamine on tihedalt napsutamisega seotud. Poeriiuleist on aga tuulispask üle vilistanud — ei «eesti rahvalaule», ei «gruusia kangelaseepost», ei «tärnilisi» ega «hõbehaljast», räägimata «kleepsudest» või «klistiiritest». Seega — nii objektiivselt kui subjektiivselt, st. materialistlikult asja võttes — meil puudub tühisel «koinimisel» ning «nuspeldamisel» igasugune alus.

Igasugused tutu-lututajad pole kursis oluliste keeletõikadega. Vt. näiteks sm. Stalini «Marksism ja keeleteadus», kus on selgelt öeldud — sotsialismis žargoonid kaovad ...

Nördinult — T. T.

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikoooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 1338. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 10 (1521) Esmaspäev, 28. märts 1988 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 2 kop.

HEI, ABITURIENT!

Seisan, täis põnevust, punane rebasekasukas uut vahetust ootava teatepulgana kaenlas. Kellele küll uuel õppeaastal ta üle annan? Võibolla Sulle, kes Sa täna meie tarkusemajja astud — uudistav, pisut närvis, ehk veidi kõhklevgi?

Tore, et ma ise veel värske tudengina Sulle teejuhiks olla võin. Paar kuud tagasi sain maha oma esimese sessiga, päev-päevalt suve poole liikudes läheneb uus. Elutempol pöörane on rutt! Siin, ülikoolis eriti. Hakkan seda üha enam taipama.

● *Ära sellegipoolest pelgama löö, arga ukselekoputamist ei oota Sult keegi.*

● *Jõua endas selgusele. Kui sisseastumiseksamitele tuled, tule mõttega pikaks ajaks meie seltsi jääda. Kas eriala, mille valid, on tõeliselt see õige ja just Sinu jaoks?*

● *Varu jõudu! Siin kulub teda ülemääragi palju.*

● *Ja loomulikult ära unusta koolipinki peamist — teadmisi.*

Niisiis, kerge Sul ilmselt olema ei saa, küll aga huvitav. Tudengielu on elamist väärt, ja kuidas veel!

Emajõe Ateena ootab Sind koos alma *mater*'iga. *Meie samuti.*

PILLE PAALANDI,
žurn. I k.

... siis tunned endas — kui ju avad ust — suurt selget sammastikuvalevust. (Valev Mirtem)

MEELIS LOKI foto

Arstiteaduskond

- Lastearstiks
- Hambaarstiks
- Akušöör-günekoloogiks
- Proviisoriks
- Kirurgiks
- Terapeudiks
- Spordiarstiks

Kui Sa ei ole endas tundnud meediku-kutsumust aastaid, vaid alles seisad erialavaliku teelahkmel, siis võibolla aitavad Sind sisehaiguste õppejõud dotsent Eevi Maiste sõnad arstiüliõpilastele: «Kui te suudate suhtuda võõrasse abivajavasse inimesse nagu omasse, kui võõras mure ei jäta teid kunagi osavõtmatuks, siis olete õigel teel.» Kuid kas Sina, sisseastuja, suudad olla üle sellest, et meie ühiskonnas ikka veel ei vääristata arsti vaimset hiigeltööd rahaliselt? Kas Sa annad endale aru, et erialase vormi saavutamine ja arendamine nõuab arstilt mitte vähem higi ja loobumisi kui paljuräägitud baleriini vorm? Eluaegse pingelise vaimse töö energiakulu pole väiksem. Kuid väiksem pole ka arsti loominguline rõõm.

«Kui te olete valiku teinud, siis ärge looge endale illusiooni, et teid õpetatakse arstiks,» hoiatab arstiteaduskonna Üliõpilaste Teadusliku Ühingu nõukogu esimees Toomas Särev (ravi VI k.). «See on väga raske töö. Suurema osa teile vajaminevatest teadmistest peate otsima arvukatest raamatutest, millest enamik on vene- ja võõrkeelsed.»

Tundub, et see teaduskond on kohane neile, kes keskkoolis võisid tundide viisi juurelda ülesannete kallal ja peaaegu kunagi ei kirjutanud kontrolltööd maha, sest nad tundsid huvi ja vajadust ainet teada.

On juba aeg pöörata tõsisemat tähelepanu sisseastumisainetele, esmajoones bioloogiale ja keemiale (viimasele eriti farmaatsiasse astujail). Kolmas eksam on kirjand. Praegu kehtivate üleliiduliste eeskirjade järgi võetakse vastu 70% kaheaastase sanitari- või õestaažiga inimesi. Ülikoolis ollakse seda meelt, et õe- või sanitarikogemused ei suuda asendada õppimistahet ja iseseisva vaimse töö võimet, kuid teisalt lisandub aastatega püsivust ja oskust eristada olulist kõrvalisest. Seepärast ärgu seadku mõned keskkoolilõpetamisest möödunud eluaastad (vàstu võetakse kuni 35-aastasi) piiri neile, kes tunnevad endas kutsumust. «Kuid ärge unustage, et hea arsti väljakujunemiseks kulub veel kuni 10 diplomijärgset tööaastat,» tuletab meelde arstiteaduskonna dekaan professor Ain-Elmar Kaasik. Ja veel: «Arsti professionaalsuse mõõdupuuks on ennekõike teadmised.»

Kolmel esimesel ülikooliaastal jääb harva vabu õhtupoolikuid, ei möödu nädalatki mõne praktikumi, arvestuse või kontrolltööta keemias või biokeemias, üld- ja meditsiinifüüsikas, bioloogias, anatoomias, histoloogias, füsioloogias, farmakoloogias. Pärast kolmandat kursust algavad kliinilised õppeained, mis tutvustavad üksikasjalikult haigusi ja nende ravi. «Õppeplaanides on uudne see, et II, IV ja VI kursusel atesteeritakse üliõpilaste praktilisi oskusi haigepõetamises, õeprotseduurides ja arstlikes manipulatsioonides,» räägib prodekaan dotsent Helgi Silm.

Vastuvõtt toimub raviosakonda (ka vene õppekeelega), pediaatria (lastearsti), farmaatsia (ravimiteaduse) ning spordimeditsiini osakonda (viimases ainult vene õppekeel; nõutav vähemalt II spordijärk ja sisseastumisel kehalised katsed) ja stomatoloogia (hambaarsti) osakonda. Sügavamad erialased ja teadduslikud huvid tekivad paljudel alles vanematel kursustel, siis spetsialiseerutakse kirurgia, teraapia jne. alale. Meditsiinis on palju erialasid, mis võimaldavad leida sobivat rakendust erinevate eeldustega inimestel: on apteegid ja laboratooriumid, keerulise sisseseadega diagnostikakabinetid, operatsioonisaalid, klassikaline palat ja vastuvõturuum, sportlaste ettevalmistuskeskused, teadusliku ja administratiivse töö võimalused.

Võibolla otsustad Sa täna siiski valge kitli kasuks?

TÕNU PEETS,
ravi I k.

Ajalooteaduskond

- Õpetajaks
- Arhivaariks
- Museoloogiks
- Defektoloogiks, abikooli õpetajaks
- Logopeediks

«Ajalooga tegelemine tähendab: usalda end kaose hoolde, ilma et sa ometi usku korrasse ja mõttesse kaotaksid.» Nii ütles Herman Hesse. Kirjaniku mõttega võib nõustuda või mitte, erinevalt sõnameeistrist tuleb aga ajaloolasel oma seisukohti põhjendada faktidega.

● Tänavu võetakse ülikooli 50 ajaloolast päevassese ja 30 kaugõppeosakonda. Esimest korda moodustatakse eraldi rühm vene koolide lõpetajatest; loenguid hakkavad nad kuulama eesti keeles.

● On uut sisseastumiskorras: Alguses kirjand. Kui see hinnatakse mitterahuldavaks, siis suurkooli astumise plaan ajutiselt katkeb. Rahuldava puhul pääsed konkursieksamitele (NSVL ajalugu ja võõrkeel).

● Võrdsete pallide korral saavad akadeemilisse perre eelisjärjekorras need, kel soovitus kooli õppenõukogult või linna (rajooni) komsomolikomiteelt.

● Kolmandal kursusel spetsialiseerud kas NSV Liidu või üldajaloole, etnograafiale, kunstiajaloole või arhiivindusele.

Kõigile lõpetajatele antakse ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetaja kutse. Enamik neist suunataksegi pedagoogideks.

Missugune on tüüpiline ajalootudeng?

Teaduskonna dekaan dotsent **Allan Liim:** «Usin ja teadmishimuline. Kui ta pole just loengul, seminaril või praktikumil, läheb ta raamatukokku või arhiivi.»

Milliseks värvida ajaloo valged laigud?

NSV Liidu ajaloo kateedri juhataja professor **Jüri Ant:** «Õiget tooni on raske valida. Ajaloo lahtimõtestamine nõuab põhjalikkust ja suurt vastutustunnet nii tippteadlastelt kui ka tudengitelt. Ise õpetan tudengitele Nõukogude Liidu ajalugu sotsialismiperioodil. Loodan, et edaspidi saavad tudengid selle ajajärgu tundmaõppimiseks kasutada rohkem allikaid.»

Mille eest kiidaksite ajalootudengeid?

Õpetaja, ajalookandidaat **Mati Laur**: «Mind rõõmustab oma tulevaste kolleegide tõsine osalemine muinsuskaitseliikumises.»

Kas ajaloolane topib oma nina ka tänapäeva poliitikasse?

II kursuse üliõpilane, Eesti üliõpilasnõukogu liige **Kalev Vilgats:** «Sekkume tõesti ühiskonnaelu pakiliste probleemide lahendamisse. Ehk on abituriendid kuulnud ajaloolaste ja juristide ühisest komsomolikoosolekust, kus protesteeriti Virumaale fosforiidikaevanduste rajamise vastu. Minu arvates on üks õige ajalootudeng see, kes oskab mõelda ja huvitub eelkõige oma rahva minevikust ning kultuurist.»

DEFEKTOLOOGE võetakse nii päevasesse kui kaugõppeosakonda 25. Kirjandile järgnevad sisseastumiseksamid bioloogiast ning eesti keelest ja kirjandusest.

Merle Laur IV kursuselt: «Enne kui otsustad saada defektoloogiks, mõtle kümme korda järele, kas Sul jätkub tahtmist ja visadust õpetada ja kasvatada vaimsete hälvetega lapsi.»

Reet Sauer V kursuselt: «Enamik lõpetajaid suunatakse maale abikooli õpetajateks. Nad peavad oskama anda kõiki õppeaineid, kuid neil on ka suurem palk kui tavaõpetajal. Deffe töötab ka koolides, lasteaedades ja polikliinikutes logopeedidena. Võib spetsialiseeruda ka surdopedagoogikale ja hakata kurtidele kõnet õpetama.»

Terje Viilik II kursuselt: «Defektoloogiaosakond on väga naiselik. Ootame sinna ka poisse!»

PSÜHHOLOOGIAOSAKONDA tänavu vastu ei võeta. Dekaan arvas, et psühholooge hakatakse päevases osakonnas taas koolitama 1989. aastal.

JAAN LUKAS,
ajaloo V k.

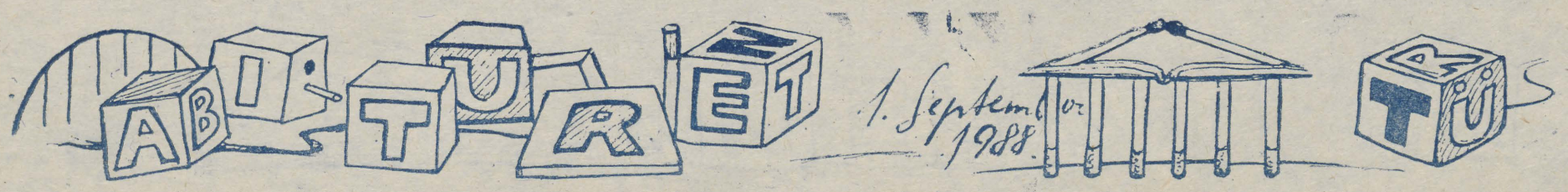

Matemaatika-teaduskond

- Õpetajaks
- Matemaatikuks
- Rakendusmatemaatikuks

Sel aastal võetakse matemaatika-teaduskonda vastu 105 üliõpilast, neist 30 rakendusmatemaatikuteks, 55 eestikeelsesse matemaatikute õpperühma ja 20 vene õppekeelega rühma.

Selleks, et õppida meie teaduskonnas keskeltläbi hästi, on tarvis aru saada siiani läbi õpitud koolimatemaatikast. Meie tudeng ei pea omama hiilgavat mälu, vaid rohkem mõtlemis- ja tuletamisvõimet.

Loengud on meil 35+35 minutit pikad, loenguvaheajaga 5 minutit ja loengutevahelise pausiga 15 minutit. Nii saavad meie teaduskonna üliõpilased loengust lahti teistest varem, rohkem jääb aega teha tööd iseseisvalt, käia raamatukogus, planeerida lihtsalt ise oma (teadus-)elu.

Kõik soovijad saavad ühiselamukoha.

Matemaatikutest suurem osa saab matemaatika- ja muidugi ka informaatikaõpetajateks, vähesed, matemaatikast kui teadusest sügavamalt huvitunud, võivad asuda matemaatikateadust edasi arendama. Rakendusmatemaatika erialalt tulevad programmeerijad.

Pärast lõpetamist saab kindlasti erialase töökoha. Nii matemaatikute (õpetajate ja teoreetikute) kui ka rakendusmatemaatikute järele on küllaltki suur nõudmine. Peale tavapäraste töökohtade on matemaatikuid-rakendusmatemaatikuid vaja veel mitmete erialade teaduslike uurimisgruppide juures, juhtimisorganites ja mitmel pool mujal.

Palga ja korteri kohta midagi kindlat ja ilusat lubada ei saa — see on ilmselt nagu kõigil teistelgi noortel spetsialistidel.

Matemaatikateaduskonda ei ründa suur rahvamurd, kuid kes on tulnud, see jääb ja tunneb end hästi meie ühtses seltskonnas.

JUTA ANNUS,
rak. mat. III k.

Filoloogiateaduskond

- Õpetajaks
- Keele, kirjanduse või rahvaluule uurijaks
- Toimetajaks, korrektoriks
- Raamatukogutöötajaks
- Tõlgiks, giidiks
- Ajakirjanikuks

Võõrsõnade leksikonist leiame märksõnale *filoloogia* järgneva seletuse: (kr. *phileō* 'armastan' + *logos* 'sõna, käsitlus'), keele-, kirjandus- ja rahvaluuleteadus. Mis see *filoloogia* ikkagi on ja keda pidada *filoloogiks*, sellest palusin rääkida filoloogiateaduskonna dekaanil professor **Harald Peebul**.

MIS SEE ON?

Filoloogia oma näivas lihtsuses seab õppida soovijaile hoopiski suured nõuded. Filoloogid on peamised kultuuri talletajad ja edasiarendajad. Nendest sõltub, et kogutu taas rahva käsutusse anda. Selleks on vaja head suhtlemisoskust, oskust mõista enda ümber toimuvat, head mälu ja tugevat töötahet. Vaja on ka head tervist, et suuta alalõpmata lugeda, lugeda, lugeda ...

Olla filoloog tähendab olla omamoodi fanaatik. See nõuab visadust ja kannatlikkust, sest tihti tuleb töötada paarkümmend aastat, enne kui leitakse tõeline **oma koht.** Võrreldes matemaatikute või loodusteadlastega, kes teevad avastusi sageli üpris noorelt, jõuab filoloog märkimisväärsete saavutusteni tihti alles siis, kui pea hall ja nägemine suurest lugemisest lootusetult läinud.

Filoloogia on omapärane kaksikteadus. **Keele** õppimisel on esmatähtis ratsionaalne mõtlemine, mälu, kindla reeglistiku järgimine. **Kirjandus**, vastupidi, on emotsioonide pärusmaa, see eeldab hingelist kultuuri mõistmaks aega, sündmusi ja inimesi. Lisaks õpivad filoloogid ühiskonnateadusi, psühholoogiat ja loogikat, ladina, võõr- ja vene keelt, põhikeele sugulaskeeli, maailmakirjandust, kirjandusteooriat. Ees ootavad praktikad, kehalise kasvatuse tunnid. Filoloog saab ka üsna tõhusa pedagoogilise ettevalmistuse.

KELLEKS SAAB?

Ülikoolis valmistatakse ette **eesti filholooge**, kes üldettevalmistuse kõrval saavad kitsama spetsiaalsuse eesti keele, eesti kirjanduse, rahvaluule või soome-ugri keelte alal. Õppida saab ka **vene** (eraldi vastuvõtt vene ja eesti koolide lõpetajaile), **inglise** ja **saksa filoloogiat** ning sel aastal ka **prantsuse filoloogiat.**

Kelleks ikkagi lõpetajad saavad? Tööta ei jää küll keegi, valikuvõimalused on aga piiratud kõiksuguste ettekirjutuste, tellimuste ning plaanidega. Loo päismikus on kena rida ameteid, kuid suurem osa (70%) suunatakse ikkagi õpetajaks. Kuigi: käimasolevad ja kavandatavad muudatused hariduselus muudavad ettekujutust ka õpetajaametist. Õpetaja muutub konveieritöölisest loominguliseks inimeseks. Hilisem oma koha leidmine sõltub suuresti sellest, kui tugevasti osatakse iseseisvalt töötada. Siiski saadakse kirjastustöötajaks, korrektoriks või teaduriks suhteliselt harvem ning ka siis on elu paiguti täis üksluist tööd.

Sellepärast ei tee me reklaami, pigem palume sügavalt kaaluda, kas Teis on sedavõrd palju fanatismi, et olla filoloog.

URMAS LOIT,
žurn. I k.

Žurnalistikaosakond

Kuigi žurnalistikaosakond on ülikooli väikseim, on ta üle ülikooli tuntud oma uute algatustega. Madala valulävega ajakirjandustudengid ei ole mitte ainult uue passiivsed pooldajad, vaid tegutsejad. Ja tegutsevad nad enamasti edukalt: ulatub ju nendegi käsi võimsa relvani, mille nimi on avalik arvamus. Et neile on kirjutamisvabadus kirjutamiskohustuseks saanud, valisid nad ise juba sisseastumisavaldust kirjutades. Ajakirjandustudengitele on kirjutamine üks õppetöö osa, mida iga kursuse lõpul hinnatakse.

Žurnalistikaosakond valmistab ette ainult üht liiki spetsialiste. Eriala nimetus on ajakirjanik, kahe lõpetaja vahe võib seisneda ainult spetsialiseerumises (leht, raadio, TV).

Sisseastumine žurnalistikaosakonda on mõneti eripärane. Kõigepealt on pabereid, mida vastuvõtukomisjon nõuab, märgatavalt rohkem kui mujal. Paberite hulgas peab olema üsna palju äratrükitud töid. Ka eksamite süsteem on veidi eriline: eksamikonkursile eelneb loominguline konkurss, mis koosneb kahest osast. Kirjalik töö (mitte kirjand!) ja pikk ning tõsine vestlus õppejõududega määravad, kes pääseb sisseastumiseksamitele.

Žurnalistikaosakond on pisut eriline ka selle poolest, et seal on ülekaalus meesüliõpilased. On ju ajakirjandus rohkem meeste ala, nii eelistatakse ka sisseastumisel noormehi. Ka elukogemus on ajakirjanikule vajalik, soovitav on, et tudengikandidaat oleks enne ülikooli tulekut pisut töötanud ja maailma näinud.

Žurnalistikakateeder ja «TRÜ» toimetus on kõrvuti, ajakirjandustudengite kaastööd oma ülikooli lehes üsna sagedased.

Suvel on ajakirjandustudengitel praktika. Ülikooliaja jooksul töötatakse mitmetes lehtedes, nii et lõpetamiseks oleks tulevane töökoht juba selge.

JAANO OTS,
žurn. I k.

Õigusteaduskond

- Kohtunikuks
- Prokuröriks
- Uurijaks
- Notariks
- Advokaadiks
- Juriskonsuldiks

Sel aastal võetakse vastu 50 üliõpilast statsionaarsesse ja 80 mittestatsionaarsesse osakonda.

Teaduskonnas püütakse õppimist korraldada uutmoodi — vähendada loenguid ja suurendada iseseisvat tööd. Takistuseks on õppematerjalide ja seadusandliku materjali krooniline defitsiit. Kellel on kindel kavatsus juristiks saada, sel tasub varakult tellida endale erialane ajakirjandus: «Nõukogude Õigus» ja «ENSV ÜVT» (hiljem jäävad paljud probleemid olemata). Olukorra muudab keerulisemaks ka praegu kiiresti muutuv seadusandlus. Õppetöö kvaliteeti parandab ka individuaalprogrammide ulatuslikum kasutamine.

Kolmandal kursusel spetsialiseerutakse **nelja tsüklisse: uurijad, kohus ja prokuratuur, majandus ja haldus.** Väga erinevad on tulevased elukutsed — kohtunik, uurija, prokurör, advokaat, juriskonsult, ametnik. Niisama erinevad on tulevased palga- ja korteritingimused.

On hea, kui tulevasel juristil on suhtlemisoskust, aga iga elukutse puhul pole see esmane nõue. Hoopis olulisem on töö juures täpsus ja korrektsus.

Jurisprudentsil on oluline osa riigi ja ühiskonna arenemisel. Õigusteaduskonnas saab hea ettekujutuse riigi juhtimise protsessidest, kuna juristiharidusega minnakse tööle ka juhtivatele kohtadele. Jurist peaks omama suurt sisemist aktiivsust ja vastutustunnet, olema positiivsete algatuste eesotsas. Näiteks eelmisel kevadel olid juristid koos žurnalistidega esimeste hulgas, kes fosforiidiprobleemi avalikult üles võtsid. Aga teaduskonna vaimu kujundamine sõltub eelkõige tudengitest, kes seal õpivad.

Meie teaduskonda sisseastumistingimuste kohta saab täpsemalt teada peatselt ajakirjandusest.

EVE RANDVERE,
õigust. II k.

Füüsika-keemiateaduskond

- Keemikuks
- Füüsikuks
- Õpetajaks

Sel aastal võtab *alma mater* oma tiiva alla vastu eesti keeles 25 füüsikateoreetikut ja 25 füüsikapedagoogi, 40 keemiateoreetikut-eksperimentaatorit ja 20 keemiapedagoogi; vene keeles 25 füüsikut.

Keemia on teadus, mis uurib aineid ja nendega toimuvaid muutusi, sealhulgas lahuste valmistamist, nende destilleerimist, aga ka seda, mis toimub lahusega pärast inimese poolt sissevõtmist. Keemia perspektiivsemaid valdkondi on bioorgaaniline ja elektrokeemia.

Füüsika on teadus, mis uurib kehasid ja neile mõjuvaid jõude, samuti ka kehade liikumist nende jõudude mõjul, kehade vastastoimet ning valguse-, heli- ja elektrimaailma seadusi. Füüsika perspektiivsemaid valdkondi on astrofüüsika ja elekter.

Keemikuks või füüsikuks pürgija peab oskama peamiselt matemaatikat, loogikat, füüsikat, keemiat ja NLKP ajalugu. Ka peab tal jätkuma visadust laboratooriumides pikki katseid sooritada. Iga keemik ja füüsik saab ülikoolis palju kokku puutuda tänapäevase katseaparatuuri ja arvutustehnikaga.

Füüsika-keemiateaduskonna dekaan prof. **Vello Past:**

«Keemia ja füüsika on erialad, mille spetsialistide järele vajadus rahvamajanduses, hariduses, kultuurialal ja teadusasutustes mitte ei vähene, vaid pidevalt suureneb. Keemikuna või füüsikuna leiavad inimesed vastavalt oma kalduvustele rakenduse väga erinevatel töökohtadel. Meelepärase eriala võivad valida ka humanitaarhuvidega üliõpilased: restauraatorid raamatukogudes, säilitustingimuste loojad muuseumides, kivimispetsialistid arheoloogias jne.

Füüsika on matemaatilisem, rohkem teoreetiline teadus kui keemia. Keemias on suurem osakaal eksperimendil.»

Ei keemik ega füüsik saa kurta tööpuuduse üle. Erialasid ja ainevaldkondi, kus keemia- ja füüsikaalaseid teadmisi hädasti vaja, on tuhandeid. Füüsikute ja keemikute realistlik maailmatunnetus võimaldab läbi lüüa aladel, mille esmapilgul õpituga vähe ühist.

Füüsiku- või keemikudiplomi saanut ootavad teadusasutused, aparaaditehased, keemiatööstus, konstruktorite koondised, mõõtelaborid, kaasaegsed tehased, meditsiiniasutused, koolid, astronoomia-observatooriumid, ehk varsti kooperatiividki.

Prof. Vello Past: «Füüsika-keemiateaduskond pole sugugi paik ainult eriti andekatele, vaid eelkõige koht päris tavaliste, küll aga muidugi huviliste ja töötahteliste noorte mitmekesiseks koolitamiseks.»

Dotsent **Rein Pullerits:**

«Ülikooli füüsika-keemiateaduskond annab üliõpilasele samaaegselt nii hariduse kui ka harituse.»

Üliõpilane **Marek Strandberg:**

«Kel kalduvus olemuslikult arutleda looduses toimuva üle, tahtmine küsida, miks ja kuidas, soov tuhnida mikro- või makrokosmoses, või see, kes tahab seda ja paljut muudki omandada, leiab enese jaoks koha ülikooli füüsika-keemiateaduskonnas.»

VALMAR MORITZ,
keemia I k.

PANE

VASTUVÕTUEESKIRJAD

erinevad mullustest tublisti.

Lihtsustati **EKSAMIKORRALDUST.** Kõigil erialadel tuleb kirjutada kirjand, ülejäänud 2—4 eksamit määrab teaduskond. Osa neist võib teha arvestuse vormis (hinded «arvestatud» ja «mittearvestatud»). Tänavu toimuvad eksamid **16. juulist 5. augustini.**

Keskkooli medaliga või keskeriõppeasutuse kiitusega lõpetanud võetakse vastu, kui nad teevad esimese eksami hindele «5». Defitsiitsetele erialadele (füüsika, keemia, matemaatika) võetakse neid ainult vestluse alusel. Ainult vestlusega võetakse vastu ka ettevalmistusosakonna edukalt lõpetanud noored.

Vastuvõtmise järjekord on selline: *(1) eksamiteta sisseastujad; (2) konkursivabalt sisseastujad positiivsete eksamihinnete saamisel (orvud, noored sõjaveteranid); (3) kõik ülejäänud üldise konkursi alusel.*

Pallide võrdsuse korral eelistatakse: (1) *sõjaväest* **viimase kolme aasta** *jooksul reservi arvatuid; (2) erialavõimeid näidanuid (olümpiaadid, ÕTÜ jne.); (3) üle 2-aastase tööstaažiga sisseastujaid.*

Järelkonkurss tänavu keelatud ei ole, see peab aga mahtuma ajavahemikku kuni 5. augustini.

Väeosa soovitusi enam pole. Ka on staažieelistused praktiliselt kaotatud, välja arvatud **MEDITSIINIERIALADEL.** Neil erialadel peaks vastu võetama 70% sisseastujaid eelistatud grupist. Selle moodustavad:

(1) vähemalt 2-aastase noorem- või keskmeditsiinitöötaja staažiga inimesed; (2) meditsiinikoolide lõpetanud; (3) sõjaväest viimase kolme aasta jooksul reservi arvatud; (4) meditsiini- ja farmaatsiakõrgkoolide (-teaduskondade), meditsiiniliste teadusinstituutide abiõppepersonali liikmed (staaž pole tähtis); (5) koolilõpetajad, kes on lõpetanud ÕTK täieliku kursuse nooremmeditsiiniõe erialal.

Nagu näitavad läinud aasta kogemused, võib suhe kergesti muutuda eelistuseta grupi kasuks. Lõpliku otsuse teeb vastuvõtukomisjon.

Juristide vastuvõtt on endiselt keeruline, ehkki valitsuse soovitust pole enam vaja.

Loodetavasti eeskirjad ei muutu. Täiendusi võib aga siiski veel tulla.

VASTUVÕTUKOMISJON

ootab sisseastujate dokumente TRÜ peahoones **25. juunist 15. juulini.** Vajalikud paberid tuleb ise tuua, postiga saadetuid ei arvestata. Et ka dokumentide sisseandmisel kehtib Murphy seadus, tuleks nad kohale tuua võimalikult vara — et jääks aega vigu parandada.

Avaldus (1) täidetakse kohapeal, samuti ankeet elulooandmetega. Ankeeti tuleb märkida ka vanemate töökohad, ametid ja kuupalgad; need peaks enne täpselt järele uurima.

(Järg 3. lk.)

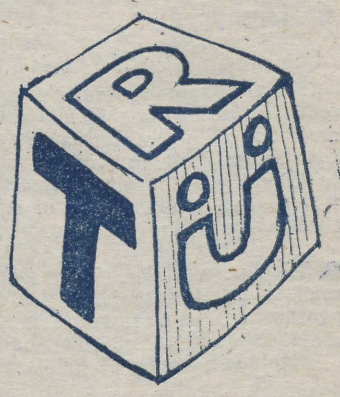

TÄHELE!

(Algus 2. lk.)

Lõputunnistusel (2) peavad nii eesti- kui venekeelsed nimed tähttähelt kokku langema passis olevatega; eesti- ja venekeelne pool olgu identsed. Tunnistusel peab olema märgitud selle väljaandmiskoht.

Iseloomustusel (3) olgu vähemalt kolm allkirja. Õpilastel direktori, klassijuhataja, komsomolisekretäri (ka neil, kes komsomoli ei kuulu) allkiri. Töölisnoortel direktori, parteisekretäri (komsomolieast vanematel aü-organisatsiooni esimehe) allkiri. Ka iseloomustusel olev nimi peab täielikult ühtima passis olevaga. Kui iseloomustus on mitmel lehel, peab igal lehel olema direktori allkiri, kindlasti kuupäev, pitsat ja iseloomustatava täielik nimi. Hea, kui iseloomustus sisaldaks ka soovituse ülikooli astumiseks.

Arstitõendilgi (4) langegu nimi kokku passis olevaga; olgu pitsat, allkiri ja tõendi lõpliku kinnitamise kuupäev. Tõendilt ei tohi puududa ühegi nõutud eriarsti, näiteks psühhiaatri (kõige sagedasem viga!) märge.

Kuus fotot (5) olgu pärat ühest ja samast negatiivist, mõõtudega 3×4 cm, ilma valge nurgata. Tulevikule mõeldes soovitame neid tellida 2—3 korda rohkem, sest kui olete ülikooli sisse saanud, läheb kohe jälle fotosid vaja.

Töötanud noored peavad esitama **väljavõtte tööraamatust** (6), mis on kinnitatud töökohal. Kui väljavõte on mitmeleheline, olgu kinnitatud iga leht: pitsat, allkiri ja kindlasti kuupäev. Kui lõpetasite keskkooli varem kui käesoleval aastal, peab Teil olema iga aasta kohta, mil Te kusagil ei õppinud, vähemalt 6 kuud tööstaaži.

Lisaks tuleb komisjonile esitada **pass** (7) ja noormeestel **sõjaväekohustuse dokument** (8): kutsealuse tunnistus või sõjaväepilet.

Tehnikakooli lõpetanud peavad esitama ka keskkooli lõputunnistuse.

Kaugem rahvas peaks tulema Tartusse võimalikult hommikul. Paberite täitmine ja läbivaatamine võtab omajagu aega. Ära tuleb käia arstipunktis, kus ülikooli arst heidab oma nõudliku pilgu sisseastuja tõendile. Arstipunkt paikneb Leningrudi mnt. esimese tornühiselamu II korrusel (üle kaarsilla vasakut kätt, peahoonest umbes 10 minuti tee). Samuti peab iga sisseastuja vestlema oma teaduskonna dekaaniga. Dekanaadid asuvad üldiselt kesklinnas, kaugemad on majandusteaduskonnal (Nooruse t.) ja füüsika-keemiateaduskonnal (Tähe t.). Dekaanid võtavad vastu ainult mõni tund päevas, enamasti lõuna paiku. Niisiis: mida varem, seda parem.

Lõpetuseks. Paberitega pole meeldiv tegelda, aga ärge heitke meelt, kui tuleb sõita koju tagasi mõne puuduva allkirja järele. Ärge heitke meelt, kui esimene eksam läheb halvemini, kui lootsite. Eksamite aegu ja kohti katsuge ikka õigesti vaadata. Konsultatsioonid on alati kasulikud, neis tasub käia.

Vastuvõtukomisjon soovib kõigile jätkuvat tööindu ning loodab paljudega teist kohtuda ja olla teile abiks meie vanasse auväärsesse *alma mater*'isse sisseastumisel.

- **Bioloogiks**
- **Geograafiks**
- **Geoloogiks**
- **Õpetajaks**

TRÜ on ainuke õppekeskus Eestis, kus valmistatakse ette spetsialiste bioloogia, geograafia ja geoloogia erialal. Sestap on teaduskonda pürgijate arv olnud alati suurem sissepääsenute omast.

Vastuvõtt **BIOLOOGIAOSAKONDA** toimub kahes jaos. Lõpetanud omandavad bioloogi või bioloogiakeemiaõpetaja kvalifikatsiooni. Teoreetilise haru üliõpilased võivad spetsialiseeruda *biokeemia, ökoloogia, botaanika, taimefüsioloogia, mikrobioloogia, geneetika, tsütoloogia, molekulaarbioloogia, zooloogia või hüdrobioloogia* erialale; pedagoogilise haru tudengeist saavad enamasti õpetajad. Sellele vastavalt on koostatud ka õppeplaan. Mis puutub erialade iseärasustesse, siis on õpetajaksolemise hädad ja raskused kõigile teada. Teoreetikutega on lugu segasem, piirdugem laias laastus niisuguse jaotusega:

- botaanika, zooloogia, hüdrobioloogia, ökoloogia — alad, mis eeldavad tugevat tervist, looduse-armastust, rohkeid välitöid, pikki sõite ning pidevat väljasviibimist;
- ülejäänud erialad, millega tegelemise raskuspunkt on kandunud vaatluselt eksperimendile, laboratooriumi.

Bioloogiaosakonna lõpetanud, kes ei suundu pedagoogideks, asuvad tööle teadusasutustes, laborites, looduskaitse-, kalandus- ja jahindusettevõtetes.

Kõik **GEOGRAAFIAOSAKONNA** lõpetanud saavad õpetajakutse. Kitsam spetsialiseerumine on võimalik kolmel alal: biogeograafia, majandusgeograafia, füüsiline geograafia. Noormees või neiu, kes tunneb vastupandamatut soovi asuda õppima geograafiat, peab end häälestama arvukateks väljasviibimisteks — välitööde osatähtsus geograafiaosakonnas on suur. Umbes 50% lõpetanutest asub õpetajatööle. Geograafe vajatakse ka projekteerimisinstituutides, TA instituutides, keskkonnakaitse- ja turismiasutustes, plaani- ja statistikaasutustes, agrotööstuskomitees.

GEOLOOGIAOSAKONNA üliõpilased omandavad geoloogiainseneri kvalifikatsiooni. Nii õppimine kui ka hilisem kutsetöö nõuavad tugevat tervist ja kestvat välitöödel viibimist. Tuleb juba ette arvestada pikkade eemalolekutega kodust ja perekonnast, eriti suvekuudel. Seega on geoloogikutse sobivam meestele. Osakonna lõpetanuid rakendatakse kaardistus-, hüdro- ja insener- e. ehitusgeoloogidena, vähemal määral petrograafide ja paleontoloogidena. Töö nõuab mõningasi organisaatorivõimeid ja oskust inimestega suhelda. Lõpetajad suunatakse tööle tootmiskoondisse «Eesti Geoloogia», Geoloogia Instituuti, Ehituskomitee projekteerimisinstituutidesse.

Sisseastumiseksamitest. Vaimsed jõuproovid toimuvad kahes jaos: esimene, nn. tasemeeksam (kirjand) sooritatakse märkele «arvestatud» või «mittearvestatud». Edukalt puhastusfiltri läbinuid lubatakse konkursieksamitele, milleks on bioloogidel bioloogia ja keemia, geograafidel geograafia ja matemaatika, geoloogidel keemia ja matemaatika. Vastuvõtuarvud: 70 bioloogi, 20 geograafi, 15 geoloogi.

Zooloogia kateedri juhataja professor **Kalju Põldvere:** «Ootame õppima eelkõige aktiivse loodusehuviga noori. Puhtplatoonilise loodusearmastusega kuigi kaugele ei jõua. Kitsapiirilisem pühendumine oma ainevaldkonnale koos laiema tausthuviga — see on meie ideaal.»

Majandusgeograafia kateedri juhataja dotsent **Ann Marksoo:** «Ootame noortelt enesetäiendamisinitsiatiivi, uusi ideid, vana ümbermuutmise soovi. Keskkoolimentaliteediga «õpin niipalju kui nõutakse» lihtsalt läbi ei saa. Mõelgu abiturientidi järele, sest küllalt paljud ametid on kättesaadavad ka keskharidusega.»

Teaduskonna dekaan dotsent **Aadu Loog:** «Medalil on ka teine külg. Nimelt panevad keskkooli «tuupurtähed» tihtipeale tee kinni tõsise huviga noormeestele, kelle hindenumbrid keskkooli lõputunnistusel otsustavad paljugi. Seepärast olgu veelkord öeldud: enne hästi mõelda ja alles siis dokumendid sisse tuua.»

TOOMAS NEEMRE,
biol. I k.

Bioloogia-geograafia-teaduskond

Majandusteaduskond

- **Raamatupidajaks**
- **Kaubatundjaks**
- **Majandusküberneetikuks**
- **Rahandusspetsialistiks**
- **Kaubandusökonomistiks**

Kui Sul sihiks TRÜ ning oled huvitatud majandusküsimustest, tule majandustudengite perre. Ja Sa ei pea mitte kahetsema. Kui oled usin ja nutikas, natuke kaval ja leidlik, võib Sinust saada perspektiivikas majandustegelane. Kõik oleneb Sinust endast.

Majandusteaduskonnas võid valida viie eriala vahel:

● **Kaubandusökonoomika ja juhtimise erialal** saab nüüd teadmisi ka ühiskondliku toitlustamise kohta. Nii päevasesse kui kaugõppeosakonda võetakse 25-liikmeline õppegrupp. Enamik lõpetanuid asub tööle ökonomistina kaubandusorganisatsioonidesse, samuti juhtivtöötajatena.

● **Kaubatundmise ja kaubanduse organiseerimise eriala** haarab ühele kursusele 30 tudengit (kaugõpe puudub). Teisel kursusel spetsialiseerutakse tööstus- või toidukaubatundjaks. Kaubatundja eriala valides peaksid arvestama oma suhteid füüsika ja keemiaga. Nendest selle eriala õppimisel pääsu pole. Õpitakse neli aastat.

Töökoha võid leida kauplustes ja ladudes ning kaubandusorganisatsioonides kaubatundjana, kaubatundja-praakerina, vanemkaubatundjana, kaupluse või toitlustusettevõtte juhatajana, asetäitjana või leiad vastava koha mõnes tööstusettevõttes.

● **Majandusküberneetikuna** saaksid viie aasta pärast majandusmatemaatiku kvalifikatsiooni. Kursusele võetakse 20 tudengit. See on majandusteaduskonnas ainuke eriala, kus noormeeste ülekaal. Kindlasti pead olema tugev matemaatikas. Majandusmatemaatiku tööpõld on lai: kõrgkoolid, teadusasutused, ministeeriumide ja keskasutuste laborid ja arvutuskeskused.

● **Rahanduse ja krediidi erialal** saab viis aastat kestva põneva õppetöö jooksul spetsialiseeruda **neljale** erialale: rahandus (riigieelarve), krediteerimine, tööstuse rahandus, kapitaalmahutuste finantseerimine ja krediteerimine. Enamik lõpetanuid saab tööd rahandusorganeis ja pankades. Paljud on ka tööstusettevõtetes, partei- ja nõukogude organites, lehetoimetustes jm. Vastu võetakse 30, kaugõppesse 25 sisseastujat.

● **Kaubandusraamatupidamise ja -analüüsi** spetsialistiks on Sul võimalik saada nelja aastaga. Vastu võetakse 50 (neist osa venekeelseid) ja kaugõppesse 15 inimest.

Kõrgharidusega raamatupidaja kutsega saad pearaamatupidaja asetäitjaks, vanemraamatupidajaks, raamatupidamise osakonnajuhatajaks, revidendiks. Raamatupidaja vastutus on suur, ega paberitestki puudu tule. Lohutuseks olgu see, et näppude peal arvutamiselt on tehnika tükk maad edasi arenenud.

● Uudisena saab kaugõppes õppida **rahvusvaheliste suhete eriala.** (15 kohta). Enne peab Sul küll juba üks kõrgharidus olema (poleks paha kui majandusalane). Nõutav on ühe võõrkeele hea oskus — ja võidki alustada kohe kolmandalt kursuselt.

Ei jää muud, kui soovida head põrumist eksamitel ning tere tulemast majandusteaduskonda.

ANU PAJUMÄE,
kaubatundmise III k.

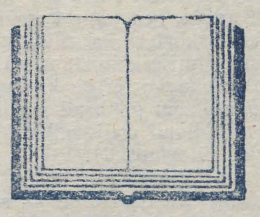

Kehakultuuriteaduskond

- **Treeneriks**
- **Instruktor-metoodikuks**

Olümpia-aasta on kehakultuuri taas huviorbiiti tõstnud. Kes siis meist ei tahaks Allar Levandit ja Kaija Parvet kasvõi näpuotsaga puudutada!

Sportlaste eduka esinemise taga on alati treener. See raske, kuid meeldiv elukutse paelub kindlasti ka paljusid tänaseid spordilembeseid abituriente. Kes tahab oma tulevase elukutse siduda spordiga, seda loodab TRÜ kehakultuuriteaduskond näha oma ridades juba sel sügisel.

Tudengikandidaatidel peab olema **vähemalt II spordijärk.** Ülejäänu sõltub igaühest endast. Lisaks eksamitele näitavad sisseastujad oma võimeid **kehalistel katsetel.** Üldkehaliste harjutuste hulka kuuluvad jõuharjutus, koordinatsiooniharjutus, 100 m ujumine ja krossijooks (poistele 1, tüdrukutele 0,5 km). Peale selle tuleb tõestada järgupaberite paikapidavust oma lemmikspordialal.

Sel aastal võetakse eestikeelsetesse õpperühmadesse vastu 50 noort, vene keeles saavad õpinguid alustada 20 neidu-noormeest. Kaugõppes toimub õppetöö ainult eesti keeles 25 tudengiga.

Treenereid koolitatakse **kergejõustikus, pallimängudes, ujumises, sõudmises, aerutamises, laskmises, maadluses, tõstmises, suusaaladel, iluvõimlemises** ja **jalgrattaspordis.** Teistele erialadele saab vastu võtta ainult vastava spordiala föderatsiooni eritaotlusega. Föderatsioon peab osa spetsialisti väljaõpetamise kuludest enda kanda võtma. Üks õpperühm moodustatakse **rahvaspordi instruktor-metoodikute** ettevalmistamiseks. Esimesed kaks aastat õpivad nad üht spordieriala, siis aga jätkavad eriplaani alusel. Kehakultuuriteaduskonnas õpitakse 4 aastat (kaugõppes 5 a.).

Et ülikoolis aktiivset sportimist ja õppetööd edukalt kokku viia saab, kinnitab seegi, et Eestimaa tugevamad sportlased õpivad just kehakultuuriteaduskonnas: **Valter Külvet, Jaanus Teppan ja Kerstin Kruuda, Jüri Jaanson, Helios Sepp ning Uko Kõrge jpt.** Üle veerandi sporditudengitest on vabariigi koondvõistkonna liikmed. Tänu edusammudele spordis on tehtud ka mõningaid mööndusi. Nii võivad vabariigi koondise kandidaadid eksameid sooritada individuaalgraafiku alusel, liidu koondise kandidaadid aga oma õpiaega pikendada. Praegu on Tšehhoslovakkia kolleegidega sõlmimisel leping, et vahetada tudengeid kolmenädalaseks praktikaks.

Üliõpilasi kaasatakse ka teadustöösse. Lihastalitluse hormonaalregulatsiooni laboris uuritakse protsesse, mis mõjutavad treeningu efektiivsust; treeninguprotsessi teadusliku uurimise laboris jälgitakse Eesti koondvõistkondade ettevalmistust.

Mis saab spetsialistist pärast ülikooli lõpetamist? Enamasti asuvad nad tööle treeneritena spordiühingute, kõrgema spordimeisterlikkuse koolide, laste ja noorte spordikoolide ning spordiklasside juurde või spordijuhtidena ja asutuste instruktor-metoodikutena.

Kehakultuuriteaduskonna dekaan professor Atko Viru:

«Ootame oma teaduskonda aktiivseid sportlasi, kes on omal nahal tunda saanud treeningute rasket vilja. Teaduskond ei tohi aga muutuda kõrgemaks spordikooliks, sest meie peaeesmärgiks jääb treenerite väljaõpetamine.»

Sportiv abiturient, kehakultuuriteaduskond ootab Sind!

HANNO TOMBERG,
žurn. I k.

KUHU VEEL?

Igal aastal saab Eesti NSV teatud hulga kohti meie juhtivatesse kõrgkoolidesse. Eksameid tehakse Eestis ja eesti keeles, lõpetanu saab töökoha igal juhul Eestis.

TRÜ juures võib teha eksameid järgmistele erialadele Moskva ja Leningradi kõrgkoolides (sulgudes kohtade arv):

NLKP ajalugu (3), poliitökonoomia (3), filosoofia (3), teaduslik kommunism (2), arhiivindus (2), defektoloogia (1), vene keel ja kirjandus (2), biokeemia (2), biofüüsika (1), geneetika (1), rakendussotsioloogia (1), hügieen, sanitaaria ja epidemioloogia (10), raamatuteadus ja raamatukaubanduse organiseerimine (1). Võib lisanduda üksikuid kohti.

Kes sisse ei saa, võib samade hinnetega konkureerida TRÜsse lähedastele erialadele.

Täiendav info tuleb «Noorte Hääles» ja «Edasis», küsida võib ka TRÜ vastuvõtukomisjonist.

Aprilli lõpupoole kutsutakse kõik ülaltoodud erialadele astuda soovijad TRÜsse, et anda täpsemat teavet ja kandidaatidega tutvuda.

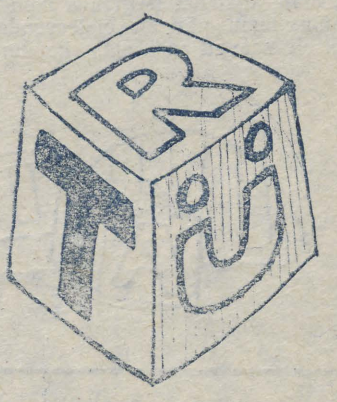

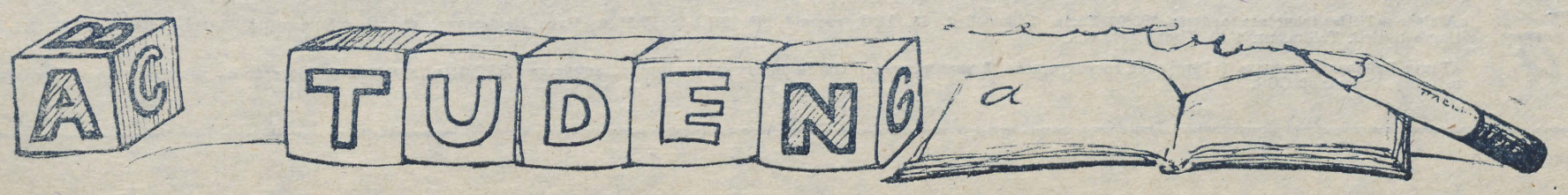

Tööst pole pääsu

Ajalugu on näidanud, et kõrgkooli astuja teab üpris hästi, mida koolilt saada ihaldab (teadmisi, tarkust, haritust). Paraku ei tea tema, kuis kõike seda kenadust talle jagama hakatakse. Kaeksime siin üsna üldiselt tarkuse taganõudmise organisatoorset külge.

Tudengi õpiaeg algab üldjuhul 15 minutit pärast täistundi: 8.15, 10.15, 12.15 jne., ja lõpeb nii, et järgmisse õppekohta kulgemiseks jääks vähemalt veerand tundi. Õppehoned paiknevad linnas hajusalt; loengute vaheajal on igaühel meeldiv võimalus sooritada kosutavat jalutuskäiku Tartu looduskaunis keskosas. Erinevate ainete vahele võib jääda ka paaritunniseid «aknaid», mida saab edukalt kasutada lõõgastumiseks või täiendavaks eneseharimiseks.

Õppekoormus on suhteliselt suur, esimene mulje vabadusest osutub ruttu valelikuks. Materjali eeskujulik omandamine eeldab tõsist iseseisvat tööd. Esimestel kursustel tegeldakse palju üldainetega, edasine keskendub ikka rohkem ja rohkem erialale.

Õppetöö toimub mitmes eri vormis. Loengus jagavad õppejõud tudengeile omi tarkusi. Tihti on nende seas taolisi, milliseid õpikuist ei leia. Seepärast on ütlemata kasuline loenguist osa võtta. Ka otsene suhtlemine õppejõuga on omaette väärtus. Mõnel juhul võib loengusiseselt toimuda ka kontrolltöid, näiteks keemias, botaanikas.

Loenguis omandatud teadmiste kinnistamiseks on mõeldud praktikumid ja seminarid. Praktikum sunnib üliõpilast omal nahal järele proovima, kuivõrd võimeline on ta praktilisi probleeme lahendama. Näiteks keemia praktikumis õpitakse sooritama mitmesuguseid katseid ümbrust õhkimata, ka tehakse palju kontrolltöid ning lahendatakse ülesandeid. Zooloogias ja botaanikas uuritakse süsteemselt läbi loengus kuuldud materjal, s. t. tehakse ja vaadatakse preparaate. Puudutud praktikumid tuleb alati ruttu järele teha.

Seminarides toimub iseseisev töö veidi teistmoodi. Õppimine on siin rajatud vestlusele ja arutlusele. Nii näiteks NLKP ajaloo seminaris vaetakse põhjalikult läbi loengus kirjapandud materjal, otsitakse ühiskonnas toimunud muutuste tekkepõhjusi. Tähtis on, et tudeng püüaks **iseseisvalt** jõuda probleemi lahenduseni.

Ülikooli õppeprogrammis on aineid, mis kõigile ühised: kehaline kasvatus, võõrkeel, ühiskonnateadused, II—IV kursusel sõjaline õpetus.

Ka kehakarastamise võimaluste eest kantakse ülikoolis hästi hoolt. On olemas mitmesuguseid spordisektsioone. Tudeng, kes käib trennis, saab arvestuse üldises kehalises kasvatuses osalemata.

Sess toimub kaks korda aastas, matemaatikutel neli korda. Eksamitele pääsemiseks peavad arvestused ja praktikumid olema tehtud.

Nõudmised eksamitel on tunduvalt kõrgemad kui keskkoolis. «5» pannakse tõepoolest VÄGA hea vastuse eest.

Edasise teabe annab juba ülikoolikogemus. Hüva edu arvukate kasuliste tarkuste tudeerimises!

ANDRUS LAANSALU

● **Abiturientide lehe koostas ajakirjandustudeng KAUR HANSON koos teaduskonna pressisekretäride ja teiste üliõpilastega. Joonistused tegi ILMAR KRUUSAMÄE.**

lausa pole, aga palju küll. Trafaretselt öeldes — õppevälisek tegevuseks, arusaadavamalt — huvialadeks, vaba aja veetmiseks...

Ülikoolis on tõesti, tõesti palju meelepärast teha, ole aga hakkaja ja sea septembris sammud sinna, kuhu arvukad kuulutused kutsuvad. Edaspidine sõltub juba Sinust enesest, kas killustad end paljude asjadega või suudad end ohverdada ühe ala kasuks.

ALUSTAME RINGIDEST.

ERIALARINGID koonduvad Üliõpilaste Teadusliku Ühingu (ÜTÜ) ümber. Neid on igas teaduskonnas, juhendajaiks oma kateedrite õppejõud, esimeesteks üliõpilased ise. Sarnanevad suuresti ÖTÜ-le. Tegeldakse mingi kitsama uurimisteemaga, korraldatakse konverentse, aga ka üritusi laiemale kuulajaskonnale. Igal ringil on omad traditsioonilised kevad- või sügiskoolid, ekskursioonid jm. töövormid. Viimastel aastatel on ilma teinud ajalooring, eesti keele ja soomeugri keelte ring, füüsikalise biokeemia ring, teoreetilise bioloogia ring jpt.

Mõned ringid koondavad aga ka erinevate teaduskondade tudengeid. Niisugused on näiteks võrdleva kultuuriloo ja orientalistika ring, Tartu üliõpilaste looduskaitsering, rahvusvaheliste suhete ring jt. Paljusid ringe ühendab ka **ühiskondlike erialade teaduskond (ÜET).** Ühendab selle poolest, et koos ülikooli lõpetamisega antakse kaasa ka näiteks ajalehe kirjasaatja (pressiklubi), matkainstruktori (mitut liiki matkaklubid), giidi (interklubi) ja teiste erialade tunnistused. Ringide nimekiri on üsna suur: filmiklubi, kodunduskabinet, kunstikabinet ...

Keda huvitavad keeled, teadku, et ülikoolis saab peale kohustusliku võõrkeele (inglise või saksa) õppida fakultatiivselt ka mitmesuguseid ida keeli, hispaania keelt, prantsuse keelt jt.

NÜÜD PEAKS VIST TAIDLUSEST teada andma.

Tuhat ja üks võimalust

Kuigi TRÜ klubi on pisike, tegutseb tema rüpes mitmeid ringe, koore ja teisi huviühendusi. Alustagem kõige mainekamatest, suurkollektiividest.

TRÜ ja EPA noormehed saavad laulda koos TARTU AKADEEMILISES MEESKOORIS. Ülikoolil on oma TRÜ AKADEEMILINE NAISKOOR, TRÜ RAHVAKUNSTIANSAMBEL, kammerkoor, keelpilliorkester, puhkpilliorkester, folgiklubi, rahvakunstiansambel «Lakstigal»... See loetelu pole lõplik, sest kui leidub ühe või teise taidlusliigi huvilisi, ei takista miski neid liitumast, harjutamast, esinemast. Üheks niisuguseks näiteks on ka kirjandusteater «Valhalla», kelle esinemistest oled ehk kuulnud väljaspool ülikooligi. Küllap saab Sulle sel suvel tuttavaks ka nimi «Gaudeamus». Üliõpilaslaulupidu «Gaudeamus» peetakse sel suvel Vilniuses ja seal esinevad ka TRÜ lauljad, tantsijad, pillimängijad, võimlejad.

Ei saa mainimata jätta kursuste ja teaduskondade taidlemist. Näiteks sügisel astuvad kõikide teaduskondade rebased ehk esmakursuslased ette oma isetegevuskavaga. Märtsis peetakse tudengilaulu konkurss. Kui Sulle ütleb midagi ansambel «Rentaablus», «Justament», «Meedium», siis tea, et needki on alguse saanud ülikoolist või olnud sellega seotud. Praegu on teaduskonnaansamblite omadest tuntum «Kark», mis koosneb arstiteaduskonna üliõpilastest.

Kahtlemata on üks eneseteostuse võimalusi suvises Üliõpilaste Ehitusmalevas (EÜE) — töö, puhkus, sõbrad, aga paljudele ka esimesed juhtimiskogemused. Võiks ju mõelda sellelegi, et pärast kõrgkooli lõpetamist suunatakse värskeid lõpetajaid ka juhtivatele kohtadele.

Nagu näed, pakub ülikool palju. Tule ja võta vastu. Rikastud ise, rikastad teisi.

Toimetaja VARJE SOOTAK

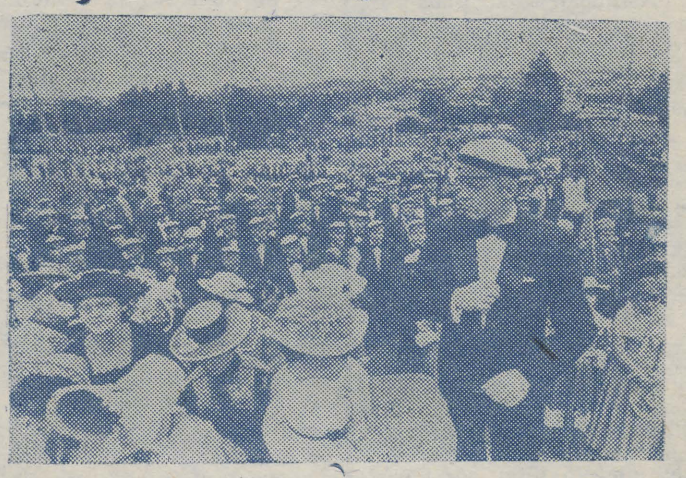

Meeskoor ja ta juht Alo Ritsing TRÜ 350. juubeli aegu.
VELLO MARANDI foto

Et kuidas tudeng elab kah

● EKSAMITE AJAL ●

vajab **ühikakohta** enamik sisseastujaid. Paari rubla eest saavad toa kõik soovijad.

Pilt, mida mõned ühiselamud suvel pakuvad, on üsna trööstitu. Sellest ei tasuks end siiski heidutada lasta. Ühika päriselanik hoiab korda paremini kui seal üksnes paar nädalat peatuv tudengikandidaat. Ühikas on siiski kodu, ja ehkki seal üllatustest ei pääse, ei maksa teda ka peljata.

Hoiatada tuleb neid, kes näevad ühikat õllepruukimise ning mööblilõhkumise kohana. Laamendamised on nii mõnigi kord lõppenud ühiselamust või koguni konkursist väljalendamisega.

Ühikas pole kerge õpitavasse süveneda. Eksamilehe ettenäitamisel pääseb sisseastuja TRÜ **raamatukogusse,** kus ta siis segamatult töötada saab.

● ÜHIKAD... ●

Eksamid õnnelikult seljataga, tuleb hakata sügise peale mõtlema. Juba **sisseastumisavaldusele** tuleb märkida, **kas vajate ühiselamukohta või mitte.** Tartlastele antakse koht vaid erandjuhtudel (raske kodune olukord).

Praktiliselt kõik soovijad suudab majutada majandusteaduskond, kõige halvemas olukorras on arstid, kelle kitsikust isegi uus moodne ühiselamu päriselt ei leevenda. Üldiselt saavad väiksema konkurssiga erialad suhteliselt rohkem kohti.

Ühiselamuid on kokku kaheksa, need asuvad üsna kesklinnas (v. a. arstide uus ühikas Maarjamõisas). Vanemates majades elavad ajaloolased ja filoloogid, kellel ka vähem mugavusi. Leningradi mnt. tornühikad on bioloogide, keemikute, füüsikute, kehakultuurlaste ja majandustudengite käes. Lisaks veel pereühikas, mis ka väikeseks jääb — lastega tudengeid leidub üsna palju.

Kes juba sisse saanud, peaks end kohe **senisest elukohast välja kirjutama** (samuti sõjaväe- ja komsomoliarvelt maha võtma). Ka peab end varustama 22 rubla suuruse summaga — nii suur on aastaüür ühiselamus.

● ... JA ERAKAD ●

Kellele ühikakohti ei jätku, need püütakse majutada ülikooli poolt üüritud erakorteritesse. Kui aga ühikaelu pole meeltmööda, tuleb endal hakata erakat otsima. Sügiseti koosneb «Edasi» tagakülg peamiselt korteriotsimiskuulutustest. Paljud erakad liiguvad ka käest kätte: lõpetajad annavad oma toa edasi noorematele.

Eraka otsimisel peab tudeng ise enda eest väljas olema. Tasub teada ka umbusklikule perenaisele selgeks teha), et üliõpilasi võib tähtajaliselt üürile võtta ülepinna suurusest olenemata. Kui üliõpilasele antakse sissekirjutus kuni üheks aastaks, tohib teda pärast tähtaja lõppemist pikema jututa korterist välja tõsta, pikemaajalise sissekirjutuse puhul aga enam mitte.

Milline on **tüüpiline erakas?** Ahiküttega kööktuba Tähtveres, Supilinnas või Tähe tänava kandis, ühe kuu üür 15—25 rubla (enamasti kahe elaniku peale). Kõigi mugavustega korteris võidakse küsida kuni 60 rubla, hea õnne korral võib aga saada korteri ka riigiüüri eest (näiteks kütmise kohustusega). Tihtipeale käivad korteriga kaasas vähem või rohkem pahurad mutikesed (neile meeldivad eriti vaiksed mehi vihkavad tütarlapsed).

Vähemalt mingi aja peaks ikka iga tudeng ühikas elama — silmaringi laiendamise mõttes. Lisaks säästab see rahakotti.

Peavari olemas, vajab tudeng

● KÕHUTÄIDET, ●

mida kõige taskukohasemalt pakuvad ülikooli sööklad (peahoone kõrval, füüsikahoones, Leningradi maantee ja Nooruse tänava ühiselamutes). Veel sügistalvel kirtsutab mõni küll makaronikuhja peale nina, kuid kevadeks on juba kõigega harjunud.

Taskukohast hommikusööki saab peahoone keldris «Sophokleses». Mõnusad kohad (ehkki kallivõitu) on ülikooli vana kohvik oma akadeemilise interjööriga, samuti raamatukogu kohvik.

Tudeng tunneb näärivanaõõmu iga kuu keskpaigas:

● STIPIPÄEV! ●

Sel õhtul on ühikas tavalisest kärarikkam. Tudeng võib taas nädalakese uhkelt elada, et siis järgmise stipipäeva eel naabrilt leiba laenata.

Stipp koosneb mitmest osast. **Põhimäär on 40, matemaatikateoreetikutel 70 rubla** (+ 5 rubla lõpukursusel). Pedagoogilistel erialadel lisandub siia veel 10 rubla, defektoloogias 15. **Esimese kursuse sügissemestril** makstakse kõigile tudengitele stippi **põhimäära järgi,** ilma lisanditeta.

Kevadsemestrist alates kehtivad ka lisad: nelja-viielistele 25%, puhtviielistele 50% põhimäärast. Stipi määramisel arvestatakse lisaks eksamitele ka hindeliste arvestuste, kursusetööde ja praktikate hindeid. Kolmelised saavad stippi siis, kui maksjatel raha jätkub.

Asutuste poolt suunatud saavad 30%, vähemalt 3-aastase tööstaaži puhul 50% kõrgemat stippi. Ka sel puhul kehtivad lisatasud.

Peale selle on olemas hulk nimelisi stipendiume eriti tublidele. Üliõpilastele võib maksta toetusi ja preemiaid.

● STIPILISA ●

On seletamatagi selge, et ainult stipist ära ei ela. Kel ka koduste toetus napiks kipub jääma, peab lisateenistust hankima. Tudengit piirab eelkõige aeg, seetõttu töötavad nad enamasti koristajatena, kütjatena, sanitaridena, ringijuhendajatena, tuletõrjujatena, juhutöölistena jne. Vahel on võimalik leida ka õpitava erialaga seotud tööd mõnes teadusasutuses, koolis või ülikooli juures (näiteks matemaatikud võivad saada tööd arvutioperaatorina jne.) Kõige rohkem töötavad arstid.

Viimase aasta jooksul on tekkinud arvukalt kooperatiive, millest ka tudengid osa võtavad (toitlustus, puulõhkumine, jalatsivalmistamine jne.).

Austatud tulevane tudeng! Võta juba nüüd teadmiseks, et ülikool ei ole näärivana! Kõik, mida tudeng tahab, peab ta ise kätte võitlema ja igaühe elujärg sõltub ainuüksi temast endast.

SIRLI TARVE,
KAUR HANSON,
žurn. I k.

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 1340. Tiraaž 4000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 12 (1523) Reede, 8. aprill 1988 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 2 kop.

HELENDUSE POOLE

● LOOMINGULISTE LIITUDE JUHATUSE PLEENUMILT 1. JA 2. APRILLIL ●

● **TOOMPEA-MAJA** massiivne uks jääb minust avali. Poole kaheksa paiku on veel päikest, on juba kevadet, ja kogu mu olemine küsib, kust ma nüüd praegu tulen, kuhu edasi. Pikast Jalast alla jõudes olen ajas peaaegu paarkümmend aastat tagasi. 1970. aasta sügisel, mu «Rahva Hääle» praktikapäevil ja hiljemgi kõndisin sama teed iga päev. Kõik koondub praegu ühte mõttesse — käsusüsteemi ajakirjanduses. Olid tabuteemad, olid ette nähtud stampsed lähenemised. Väiksemgi üleastumine lõppes mõnel pool karmilt veel üsna hiljuti. Ajakirjanduse näilisest tõest on saamas tasapisi ehtne, kuigi fakt, et loominguliste liitude kultuurinõukogu igareedene otsesaade lõpetati, ei anna veel täit usku. Pleenumil A. Kullastelt sellele ammendavat selgitust ei saanud.

Viimaks ometi saab asju õigete nimedega öelda ka seal ülal, Riigi hoones. Ja ütlejaks on rahvas ise või osake rahvast ja mitte kõige halvem osa (M. Mikiver).

Kõnnitee on kitsas, pidevalt pean kõrvale astuma, teed andma, ikka teisi keeli kõnelejaile. Sama kordub all-linnas. Kas vaat et loomulikuks pidama hakatud migratsioonitulvale on veel võimalik vastu astuda? 1945. aastal oli meil eestlasi 97,1, 1950 — 75, 1959 — 74, 1970 — 68,2, 1979 — 64,7, 1986 — 61,3 ja 1987 juba alla 60 protsendi. Kirjutasin need arvud kuulmise järgi Lennart Mere sõnavõtust. Korduvalt küsiti, kas niisugune rahvastikupoliitika pole mitte sihilik olnud. Poleks olnud tarvidust loomeliitude kultuurinõukogul ega taolisel ühispleenumil arutada Eestimaa probleeme — tema majandust, juhtimist, kultuuri jm., kui meie asju oleks selleks valitud (pro hääletatud) ja ametisse pandud juhid ajanud oma vabariigile soodsalt. Vaevalt suudab veel keegi loomerahvast perestroika eesotsas maha salata. Ilmselge on ka valitsuse ja ühiskondlike organisatsioonide tegelik mahajäämus.

● **KAS MUL**, pleenumile kutsutud Ajakirjanike Liidu revisjonikomisjoni liikmel, ühe ametkondliku ajalehe toimetajal, ajakirjanikul on õigus pleenumi kohta oma hinnang anda? Toivo Aare arvas teisipäevases «Noorte Hääles», et temal ei ole. Aga oma maa elanikuna, põlisrahva liikmena? Minu hinnangusse mahuvad ainult head sõnad, alustades inimsõbralikust korraldusest ja lõpetades poolehoiuga kõnelnutele endile, kes valdavad sõna ja esinemisoskust. Akki peaks kõik juhtideks püüdlejad kõnekooli läbi tegema, et koosolekuil ettekandeid kuulates igavleda ei tuleks.

Esmakordselt puutusin kokku niisuguse nähtusega, kus ametikoha järgi kõige kõrgemal seisvale esinenule söandati kohati isegi vastu vaielda. Mõtlen mõningaid aspekte EKP Keskkomitee sekretäri Indrek Toome kõnest (see ilmus pühapäevases «Rahva Hääles», *«... hoopiski väheütlevam ning unarusse jääma kippuv on aga ülesannete seadmine iseendale, nõudlikkus ning otsiv vaim omaenda täpse rolli ja vastutuse määramisel iga konkreetse küsimuse lahendamisel.»*

Lepo Sumera ei olnud selle arvamusega loomerahva suhtes nõus. Mida on ette heita paljude loomingu suhtes, nagu näiteks Räätsale, Runnelile jt.?

Ärgu tekkigu siin kellelgi arusaama, nagu oleks pleenumil kujunenud mingi vastuvaidlemise rinne. Ei, seda mitte. Kujunes erinevate arvamuste esiletoomine, neisse mõistlik, partnerit arvestav suhtumine, ei hüpanud keegi peale diktaatorlike meetoditega. I. Toome positiivset suhtumist pleenumisse, loomerahva probleemidesse võisime jälgida ka teleintervjuust.

Ei olnud kerge Indrek Toomel, Ain Soidlal, Silvi-Aire Villol ega teistel valitsust ning Keskkomiteed esindanuil. Kahe pika päeva jooksul tuli kuulda rohkesti kriitikat. Ühtäkki osutusime kõik saalis olijad ka vaatlejaiks, keda meie ühiskonnas veel paraku ei ole.

● **KORRAKS** kõrvalepõige päev enne kõnealust üritust peetud Ajakirjanike Liidu pleenumile. Žurnalistika kateedri juhataja dots. Marju Lauristin tutvustas kvalifikatsioonitõstmise uusi kursusi. Esimene jagu on need juba läbi teinud. Helle Tiisväli Eesti Televisioonist jäi kursustega väga rahule ning andis edasi ka kolleegide niisamasuguse arvamuse. Ja miks mitte ei võiks koos ajakirjanikega teha sellise ajude ragistamise ühise laua taga läbi ka EKP Keskkomitee propaganda- ja agitatsiooniosakonna töötajad, arvas ta.

● **TUNNEN**, et kirjutan hüplevalt ning tõepoolest, rohkem kui 50 esineja mõtted ei ole veel settinud. Seepärast vabandan ette ja püüan mulle jäänud ruumi lõpuni ausalt täita. Pealegi ei tea ma täna, kolmapäeval kirjutamise ajal, mis kuskil ja kuidas pleenumi kohta ilmub.

Kaks kirja — üks üleliidulisele XIX parteikonverentsile ning teine EKP Keskkomiteele, ENSV Ülemnõukogu Presiidiumile, ENSV Ministrite Nõukogule ja loomingulisele intelligentsile otsustati avaldada «Rahva Hääles» ning «Sovetskaja Estonijas».

Lembit Koigi sõnavõtu põhjal tehtud ettepanek sai kolmandaks kirjaks ja see otsustati saata NSVL peaprokurörile. Selles on ettepanek tunnistada Eesti NSV-s 1941. aastal ja sõjajärgsetel aastatel toimunud massilised küüditamisaktsioonid ebaseaduslikeks. Protestida kõik nimetatud aktsioonide aluseks olnud aktid nende tühistamiseks, et korrapealt lahendada kõigi süütult represseeritud inimeste rehabiliteerimisprobleem Eesti NSV-s.

«Sirbis ja Vasaras» sooviti aga näha avaldatuna kõiki sõnavõtte.

Eeldan, et enamik lugejaid sai osa pühapäeval tunnisest telesaatest ning see ehk aitab rohkem mõista toimunut.

● **MILLEST** siis pleenumil räägiti? Võimendunult senistest mureteemadest. Muidugi isemajandamisest* (sealjuures üleliiduliste ametkondade mõju suurenemisest viimasel ajal), fosforiidist, Balti SEJ-st, Muuga ringrajast (Jüri Jaama kahtles probleemi lõpliku lahendamise demokraatlikkuse astmes), Loksa lihtritehasest (viimane omavoli objekt enne avalikkuse sekkumist) ... Loetelu saaks väga pikk. Kuid kõneldi sellestki, millest varem koosolekuil, rääkimata trükist, eetrist, enamasti vaikitud — isiku kaitse korrakaitseorganite ja julgeolekuorganite ees, väärnähtused armees jpm.

---

* Ajakirjanike Liidu pleenumil loodi isemajandamise initsiatiivgrupp ehk foorum koosseisus E. Savisaar, J. Golikov, S. Kallas, I. Raig, T. Sinissaar, H. Šein, M. Kadastik, A. Jugaste, M. Heidmets ja M. Lauristin).

(Järg 5. lk.)

Mis juhtub sõpruspäevadel?

TEISIPÄEV, 19. APRILL

Kl. 19 — aulakontsert — ENSV teeneline kunstnik Vladimir Šapožnin (viiul) ja Polina Ossetinskaja (klaver).

KOLMAPÄEV, 20. APRILL

19 — RAM-i poistekoor aulas.
20 — TRÜ ja EPA lahtised trepijooksu võistlused EPA «tornis».

NELJAPÄEV, 21. APRILL

Kl. 15 — vestlusring «NSVL ja USA suhted» TRÜ nõukogu saalis (vt. 5. lk.).
16 — kohtumine «Vaatevinkli» toimetusega Leningradi mnt. 27 kohvikus.
18 — TRÜ nõukogu üliõpilasliikmete kohtumine üliõpilastega nõukogu saalis.
19 — aulakontsert.
— mälumäng vene keeles Leningradi mnt. 27.
21 — tudengiansamblite õhtu klubis.
21 — looduskaitsesalong EPA klubis.

REEDE, 22. APRILL

Kl. 12 — kohtumine Eesti NSV välisministri Arnold Greeniga aulas.
16 — kõnevõistlus (TRÜ ja EPA üliõpilased, TPI «Juhtide Klubi», ideegrupp «Alternatiiv») vanas kohvikus.
16.15 — ÜTÜ orientalistika ja võrdleva kultuuriloo ringi konverents Tähe aud. 170.
17 — RSRi konverents keemiahoone keldri kinosaalis.
Kl. 18 — EÜE konverents ph. aud. 102.
18 — kohtumine Kaija Parve ja Allar Levandiga teadusraamatukogu konverentsisaalis.
20 — bluusiõhtu klubis — «Ultima Thule», Silvi Vrait jt.
21 — stiiliõhtu «Metsik Lääs» ansambliga «Justament» Leningradi mnt. 27.

LAUPÄEV, 23. APRILL

Kl. 13 — paadiralli finišiga Kaarsilla juures.
13.45 — pooltund poliitlauluga Raekoja platsil.
14.15 — orientalistikakonverentsi jätkumine Tähe aud. 170.
14.30 — tudengilaat Vanemuise t. parklas.
16 — Peeter Toominga «Varandus» (arutelu looduskaitsest) Vanemuise 46.
17 — «Apelsini» kontsert klubis.
18 — «Spordiaasta laat» Ujula 4.
22 — puhkeõhtu «Apelsiniga» klubis.

PÜHAPÄEV, 24. APRILL

12 — kevadhäälte kuulamine Emajõe luhal — kogunemine EPA klubi ees.
17 — programm «Eesti Telefilmi» uutest telefilmidest Vanemuise 46.
18 — «Seitsmenda Meele» kontsert klubis.
19 — aulakontsert — TRÜ kammerkoor, Riia kammerkoor.
21 — puhkeõhtu «Seitsmenda Meelega» klubis.

* * *

NB! Pääsmeid saab oma teaduskonna komsomolisekretäri käest!

NB! Lõika see kava välja. Järgmises lehes enam kordamisele ei tule.

RSP-88 korralduskomitee

LAULUD LAULDUD!

EVALD VELDEMANNI foto

Ülikooli lauluvõistluse pärjatud pead:

● **TIINA EIER — peapreemia;**
● **Filoloogide-matemaatikute ansambel — II preemia ajavaimu hea tabamise eest (fotol).**

ERIPREEMIAD

● Parima omaloomingu preemia (militaarsete probleemide avalikustamine) — OSKAR KONNASIILIKESE EKSPERIMENT BLUES (füüsikud).

● Žürii meeste eripreemia virgutava gümnastika eest — EPA duett LIINAD.

● Žürii naiste eripreemia — EPA ansambel «JAURA-MEE».

● Looduskaitseringi eripreemia — ANDRUS LAANSALU (biol. I).

● Puhtaima saundi preemia — ansambel «Nõukogude Keevitaja».

● Parim instrumentalist — AIVO PILISNER (stom. I).

● Stiilipreemia G. Boccaccio tõlgendamise eest — inglise filoloogide ansambel (Urho Meister, Endel Valdas, Krista Härm, Tiina Kastan).

● Parim epakas TRÜ laval — ANDY KARJUS (HABE).

● Parim debüüt — majandusteaduskonna duo (Tarmo Rajamets, Kalle Vaalma).

● Preemia kultuurisidemete tugevdamise eest — URHO MEISTER.

● Parim Eestimaa-teemaline laul — EPA metsandus- ja maaparandusteaduskonna ansambel.

Arstid õpivad uue õppeplaani järgi

(Algus eelmises lehes)

Seoses eelkliiniliste õppeainete kokkusurumisega, uute vastuvõtueeskirjade tähttähelise järgimisega ja teaduse tsentraliseerimisega võib oodata meditsiiniteaduse taseme üldist langust, seda eriti perifeeria tingimusis, nagu seda on ka Tartu oma ülikooli ja arstiteaduskonnaga.

● **ÕPPEAASTA alguses seisis arstiteaduskond probleemi ees.** Mida teha? Kas rakendada uus õppeplaan kohe ja elada operatsioonišokk kiiremini üle, jääda vana plaani juurde, töötada plaan vajadustele vastavalt ümber või oodata ja vaadata, kuidas tuuled puhuvad. Kogemustega administraatorid pooldasid viimast seisukohta, sest lähiminevikus polnud ükski uus plaan üle 4—5 aasta vastu pidanud ja teadmata on nüüdsegi saatus. Plaani kapitaalne ümbertegemine poleks olnud meile jõukohane. Võitis uutmise psühholoogia. Mitmed TRÜ teaduskonnad olid juba läinud eksperimendi teele ja ka uus õppeplaan, hoolimata vanast sisust oli mõnel määral uudne, näiteks auditoorset õppetööd on vähem, iseseisvat rohkem. Sisse on viidud mitmekordne üliõpilaste atesteerimine ja riigieksamid, esimesed eelkliinilistes ainetes juba pärast teist kursust. Meenutab kangesti kunagist filosoofikumi. Tagatipus võtsime omaks seisukoha, et ükski käsk ega ettekirjutus pole nii halb, et seda hästi täita ei saaks. Ja arstiteaduskond asus uut õppeplaani ellu viima. Objektiks olid esimesed kursused.

● **NÜÜD VEEL mõnest diskuteeritavast ja siiani lahendamata probleemist.** Uue plaani järgi on võõrkeele õppimine fakultatiivne, koormusega mitte vähem kui 350 tundi õppeaja vältel. Miks fakultatiivne senise kohustusliku asemel? Asi on lihtne. Üldhariduslik kool peab kindlustama oma lõpetajatele küllaldast vähemalt ühe võõrkeele oskuse. Kõrgkooli mittefiloloogilisi fakulteete sellega kohustuslikult koormata pole mõistlik — kannatada võib erialane ettevalmistus. Mitmetel tasanditel on aga viidatud asjaolule, et meie noored ei suhtu võõrkeel(t)e õppimisse küllaldase entusiasmiga ja mil viisil siis motiveerida noortes võõrkeel(t)e õppimise vajalikkust. Ikka jälle motiveerimine! Õpi, siis oled hea laps ja mamma ostab sulle maki. Tee ilma praagita tööd, siis pannakse su nimi autahvlile, kui eriti hästi töötad, siis koos pildiga. Selliselt stimuleerida ja motiveerida saab lühikest aega ja ainult lihtsameelseid. Tegelik elu on teistsugune, palju materiaalsem, palju praktilisem: mis kasu võib tõusta õppimisest, enesetäiendamisest, kui tahad valida või oled juba valinud sellise vähetasuva elukutse, nagu seda on arsti oma. Paljud sellist valikut ei teegi ja otsustavad mõne parema otsa kasuks.

Arstil jääb üle ainult arstina elus edasi jõuda, teha karjääri oma erialal. Selle viimase kui halvamaigulise, kapitalismi meenutava mõiste oleme oma leksikonist välja heitnud. Asjatult. See mõiste eksisteerib ja veel kuidas. See ongi üks tugevamaid keel(t)e õppimise motiive mittefiloloogidel. Ilma küllaldase keel(t)eoskuseta pole mõeldav tegeleda teadusega, teisiti — saada teaduriks, koguda teadmisi, saada oma eriala juhtivaks spetsialistiks. Miks siis mitte saada oma hästi tehtud töö eest ka suuremat tasu. Motivatsioon peaks olema küllaldane. Kellel see motivatsioon on olemas, see õpib keeli ka fakultatiivselt. Meie, vanema põlvkonna meedikud, oleme inglise ja saksa keelega kenakesti toime tulnud.

JAAN RIIV

(Järgneb)

Püssid põõsast välja!

Pärast Kalev Vilgatsi artiklit («TRÜ» nr. 5, 18. veebr.) ja üliõpilasnõukogu kohtumist tudengitega TRÜ nõukogu saalis, millest asjaliku arutelu asemel kujunes poleemika teisejärgulise ümber, võib tõdeda: surnud ei ärka ka püssipaugust ja ÜN-i liikmed meenutavad rohkem peielisi, kelle rõõm pärast kalli kadunukese mulla alla saamist kuidagi vaka all ei taha püsida. Veel õigem oleks ÜN-i ennast surnult sündinud lapseks pidada. Nõukogu esimehe küsimustele: «Mida me peaksime tegema?» jne. kuulajate poolt konstruktiivseid ettepanekuid ei laekunud, sest vaevalt on veel midagi loota üliõpilaste huve kaitsva organisatsiooni tiitlile pretendeerivalt instantsilt, kes on suutnud koostada vaid kaks märgukirja (puudutavad sõjalist õpetust ja eesti keele õpetamist muulastele) koos kaaskirjadega (!), mis pidavat tagama asjade kiirema käigu, ning põhimääruse projekti, mis ka mitmest kandist logiseb. Seda pole just palju. Ja ega jää ju aegagi tõsisemateks ettevõtmisteks, kui peab vaidlema selle üle, kes ÜN liikmeist on kõige väärikam sõitma turismireisile.

Jagan K. Vilgatsi arvamust, et meie suund peab olema **Üliõpilasliidu** moodustamine. ÜN on paraku jõudnud tõestada, et ta pole sugugi pädev seda õilsat üritust juhtima. Küllap annab tunda seegi, et paljud ÜN-i liikmed on seotud vastutava tööga muudes ühiskondlikes organisatsioonides ega saa end täie jõuga ÜL vankri ette rakendada.

Peapõhjus peitub aga siiski muus. Liitu saab moodustada vaid vabatahtliku organisatsioonina, mis seoks ja esindaks temasse kuuluvaid väiksemaid üliõpilaste rühmitusi. Nendeks on ajalooliselt välja kujunenud üliõpilasseltsid. Teaduskonnad kui liiga suured ja erineva maailmavaate ning huvideringiga inimesi ühendavad üksused ei kujuta endast liidu moodustamiseks vajalikke algosakesi. Seega peaks ÜN, kui ta oma olemasolu üldse kuidagi õigustada tahab, toetama üliõpilaste püüdlusi just seltside loomise pinnal, mis senini millegipärast takistusi on leidnud. Tartus on üks selts sisuliselt loodud, ka TPI-s üritatakse sama. Kui need algatused saaksid laiemalt teatavaks, leiaks idee kindlasti poolehoidu ning looks reaalse eelduse teovõimsa Üliõpilasliidu asutamiseks. See võiks pretendeerida palju suuremate õigustele kui praegune ÜN, mis on ainult ripats teiste ühiskondlike organisatsioonide küljes, kellest ta majanduslikult sõltub.

Üliõpilasliidu Edustus (Esinduskogu) peaks koosnema kõigi liikmesseltside esindajatest, kelle arvu määraksid seltside suurused. Igal seltsil oleks õigus liidust välja astuda, samuti edustusel seltse liidu põhikirja mittetäitmise eest absoluutse häälteenamusega liidust välja heita. Edustuse tööd juhiks tema poolt valitud **juhatus**. Oma esindajaid edustusse valib vastavalt kohtade arvule iga selts, tingimuseks on, et valitavad ei tohi olla enam kui realiikmed üheski teises ühiskondlikus organisatsioonis, v. a. akadeemilised seltsid ja ringid. Pean valeks ka taoliste organisatsioonide juhtivate töötajate kuulumist kasvõi nõuandva häälega edustuse koosseisu, küll võiks nõuandev hääl olla akadeemilisi haritlasi ühendava Akadeemilise Liidu esindajatel, juhul kui selline kunagi tekiks. Niisugune korraldus tagaks ÜL tõhusa töö ka nende küsimuste lahendamisel, milleks praegune ÜN võimetu näib olevat. Seni aga, kuni pole üliõpilasseltside näol liidule reaalset alust, tuleb selle loomist pidada enneaegseks, sest parem on veidi kannatada kui luua mitte kellelegi vajalik õhus rippuv ÜN-i poolt pakutav organisatsioon. Nii et: püssid põõsast ja üliõpilasseltse looma!

KAAREL TARAND,
eesti fil. I k.

NB! VIIS KUUD TEGUTSEB TPI-S VILKALT ENERGEETIKATUDENGITE SELTS «AVE» — VT. TPI LEHT NR. 11 K.A. — TOIM.

Nõus!

Lugesin Kaarel Tarandi artiklit suure huviga, sest kohe alguses tuli midagi tuttavat ette. Sellisest Eesti Üliõpilasliidu moodustamise põhimõttest, nagu pakub K. Tarand, on juba juttu olnud, ehkki mitte laiema avalikkuse ees. Nimelt mööduvad sügisel Käärikul toimunud ÜN-i koosolekul mõttetalgutel tõi Ülo Veldre välja just niisamasuguse skeemi. Teadupoolest ei läinud see tookord läbi. Usun, et nüüd tasuks Ülol neid mõtteid taas laiemalt tutvustada kasvõi ülikoolilehe veergudel.

Tõsi, murelikuks teeb Üliõpilasliidu tuleviku suhtes see, et neid üliõpilasseltse, millest juttu oli, tegelikult veel ei eksisteeri. Tahaksingi ärgitada kaastudengeid sellele mõtlema. Muide, üks selts siiski on olemas, nimelt «Sodalicium», aga selle põhikirja kinnitamine on mulle arusaamatutel põhjustel siiani viibinud. Ülikooli nõukogu saalis toimunud ÜN-i kohtumisel üliõpilastega saatsid seltsi esindajad sellekohase kirja ÜN-i esimehele, kes sellele ei reageerinud ega valgustanud hiljem ka nõukogu liikmeid «Sodaliciumi» küsimuses. Seega pean vajalikuks tõstatada järgmisel ÜN-i koosolekul «Sodaliciumi» põhikirja küsimus, nõutada selgust selle kinnitamise viibimise kohta ning taotleda kinnitamist. Artikli lugejaile tuleb selline selts kindlasti ootamatusena. Küllap tasuks «Sodaliciumil» ennast kaastudengeile tutvustada.

Lugemisel kurvastas mind tõsiselt K. Tarandi artikli algus. Vaadakem tõele silma: ma ei ole kohanud ühtki nõukogu saalis kohtumisel osalenud üliõpilast, kes sellega rahule jäi. Parim hinnang oli — kahvatu, hullemaid ei tasu loetledagi. Peab nõustuma ka K. Tarandi etteheidetega ÜN-i aadressil. See on küll minu isiklik arvamus, aga kuna ÜN pole viimased paarkümmend aastat üliõpilaselus olulist rolli mänginud, on olnud vaid esindusorgan, mis kedagi peale iseenda ei esindanud, siis hakata korralikult tööle on enneolematult raske. Praegu on ÜN lõhkise küna ees, sest tuleb leida oma koht tudengite maailmas, esindada neid, võita usaldus ja toetus. See aga on saavutatav vaid läbi konkreetsete tegude. Raske ülesanne küll, ent mitte ületamatult!

Aga — püssid põõsast välja! — see on igati õige ja teretulnud on kõik teised kas toetavad või eitavad mõtteavaldused.

KALEV VILGATS,
ajalootudeng,
Eesti Üliõpilasnõukogu liige

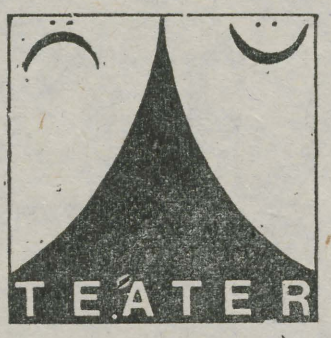

DRAAMASTUUDIO ROHELISES TOAS

"My personal belief is that our lives are not contained within passing time, a single track along which we hurry to oblivion. We exist in more than one dimension of Time. Ourselves in times Two and Three cannot vanish into the grave; they are already beyond it even now. We may not be immortal beings — I do not think we are or should want to be — but we are something better than creatures carried on that single time track to the slaughter-house. We have a large portion of Time — and more and stranger adventures with it — than conventinal or positivist thought allows."

J. B. Priestley
"Time and Man"

*

Aga tema lugu on väga lihtne... Lüüa puruks klaasuks, mille sa oled endale ehitanud ... Aga imesid ei juhtu ... Siin on Edmund Kean — kohe näha, et hea näitleja ... Miss, Fraser, lavale .... Ma olen terve inimene ... Tema nimi oli Jenny Villiers ... Sa hoia surma poole ... Te ukse ette teeksin pajuonni ... Mis on juhtunud, Sam, mu laps ... Oo, õudus, õudus ... Trotsige, nagu me kõik peame trotsima, et anda Teatrile uus elu ... Oli Teater — niisugune teater, milline ta peab olema ... Ja igal pool raha, raha, raha ... Tule siia ... Ka mina armastan sind ... Olivia! ... halastus mu vastu ... Uvertüür! Esimese vaatuse tegelased, palun, lavale ... Teater — see ei ole ainult hiilgus, lõbu ja aplaus ... See ju kogu aeg kordub ... Ma vajan sõpru ... Mida jääb teha inimesel, sir ... Ta on surma lävel ... Ahhaa! ... Nii üksildane oli surra ... halastus mu vastu ... Minu etteaste ... Ja tähtis on ainult üks — et leek jääks puhtaks ... Klaasuks! ... Öelge, mis tunne on seista paar sammu surmast ... Me astume ühest ajast teise ... Te olete muutunud ... Teater ei ole ainult lõbu, särа ja aplaus ... Võib-olla seekord ei juhtu midagi ... see viis, kuidas kunstnik suhtub oma töösse ... Teater on siiski elu saladuse sümbol, me aitame kaitsta leeki ja ühineda temaga ... Ronisin välja viljatust kõrbest ... Olivia! ... Sa oled ise tõestus ... halastus mu vastu ... See ju kogu aeg kordub ...

Aga tema lugu on väga lihtne.

J. B. Priestley näidendi «Jenny Villers» toavariant on stuudiotöö (juhendaja J. Tooming). Mängime EPA klubi Rohelises Toas. Esietendus 17. aprillil kell seitse.

KALEV KUDU

Kolmas vaatus

Akadeemilise Muinsuskaitse Seltsi

järjekordne tääpäev toimub pühapäeval, 10. apr. Vana-Jaani kalmistul. Koguneme kl. 11.30 keemiahoone õuel.

*

Seltsi volikogu saab kokku esmaspäeval, 11. apr. kl. 16.15 raamatukogu ruumis 212 (raamatukogunduse kabinet).

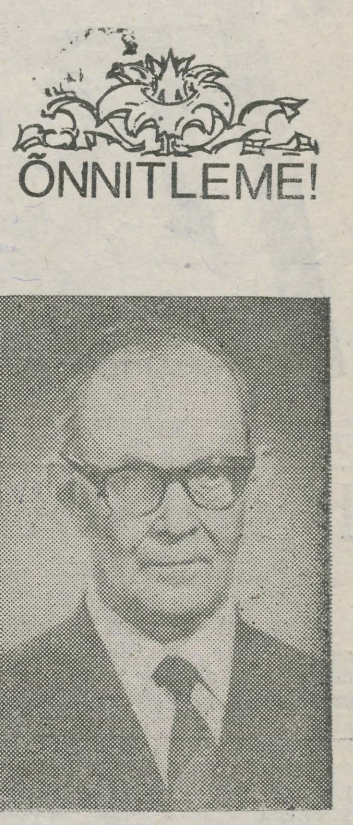

ÕNNITLEME!

KARL TAEV
85

Laupäeval, 9. aprillil kl. 12 tähistatakse ettekandekoosolekuga aulas dots. Karl Taevi juubelit.

K. Taev oli TRÜ prorektor 1944—1950, eesti kirjanduse ja rahvaluule kateedri juhataja 1944—1966. Ettekandekoosolekul esinevad K. Muru, E. Laugaste, H. Puhvel, J. Peegel, H. Peep, J. Undusk ja L. Epner.

ARNO SUSI
60

Majandusteaduskond õnnitleb oma teadusprodekaani, rahanduse ja krediidi kateedri dotsenti, ametiühingu ja «Teaduse» aktivisti. Tugevat tervist ja edukat õppekasvatus- ning teadustööd!

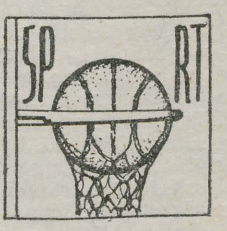

Lauatennis

TRÜ spartakiaadi lauatennise võistlused peetakse 27. aprillil Magasini 3/5 («Kalevi» Tartu nõukogu lauatennise saalis) kl. 16.

Võistkonna koosseisus 4 meest ja 2 naist. Selgitatakse välja 32 kohta olümpiasüsteemis.

Spordiklubi

● TARTU MUINSUSKAITSE PÄEVAD ● TARTU MUINSUSKAITSE PÄEVAD ● TARTU MUINSUSKAITSE PÄEVAD ● TARTU

✤ ✤ ✤

Eestimaa muinsuskaitsjad kogunevad järjekordselt, seekord juba ühe organisatsiooni — Eestimaa Muinsuskaitse Seltsi liikmetena. See on suur samm edasi, mis ühtaegu Tartu muinsuskaitsepäevadele annab senistest veelgi tõsisema kaalu ja seab kõigile osavõtjatele kõrgendatud vastutuse. Nendest päevadest oleneb suuresti seltsi ja kogu Eesti muinsuskaitse maine ja edasine käekäik.

Eesti muinsuskaitseliikumine on tekkinud nende valupunktide pinnal, mis puudutavad kogu meie maad ja rahvast. Oleme liitunud, et omapoolselt leida teid ja astuda samme nendest jagusaamiseks, et ükskord ometi vabaneda ohutundest ja painavast ebakindlusest homse päeva ees. Meil on parandada palju vanu haavu, samaaegselt peame seisma hea selle eest, et ei tekiks uusi ja veel valusamaid. Muinsuskaitse on mõeldav ja mõttekas vaid inimja kultuurisõbralikus keskkonnas. Niisuguse keskkonna loomine ja säilitamine on Muinsuskaitse Seltsi põhikirjas fikseeritud ühe eesmärgina ja praegusel ajahetkel selgelt esile tõusnud kõige kiiremat lahendust nõudvana, millele peavad olema allutatud kõik meie tööd ja tegemised.

Andku Tartu muinsuskaitsepäevadele ilme Tartu vaim, vaba ja demokraatlik, leppimatu igasuguse ametkondlikkuse, kroonulikkuse ja bürokraatia suhtes, akadeemiliselt väärikas ja üliõpilaslikult ergas. Tuleme kokku, et tunda end ühe suure perena, ühiste aadete ja eesmärkide kandjana, et süvendada usku oma tegevuse õigsusesse, pidada aru ja seada sihte edaspidiseks. Meil' tulevased tunnid veel toovad kinnitust!

Prof. SULEV VAHTRE

KAS PALUMISEST PIISAB?

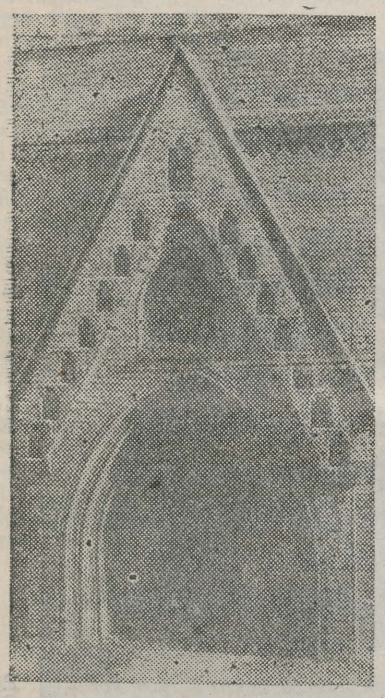

Muinsuskaitsepäevi saadab Tartu Jaani kiriku pilt. Raske oleks leida midagi veel õilsamat meie väärika arhitektuuripärandi seast.

Jaani kirik on ikka kippunud ajasündmustele jalgu jääma. Tema kallal on jõudu proovinud jesuiidid — see oli 16. sajandi lõpul. 1708. aastal, mil taanduvad vene väed püüdsid linna olematuks teha, jäi kirik ilma tornist ja kesklöövi võlvidest. 1830. aastail jäid paljud skulptuurid ette remontijaile, kes tahtsid kirikust teha antiiktemplit. 1944. aastal jäi kirik sõjasündmustele jalgu ning veel 1955. aastal taotlesid toonased linna võimud varemeterisu lammutamist.

Peeter Tooming kõneleb Eestimaa valupunktidest. Virumaast, aga ka Jaani kirikust. Ta ütleb, et 1988. aastal asuvad siin tööle Poola restauraatorid. Tooming eksib. Me ei tea ainult, kas viga on üksnes aastas. Või on kogu teade väär? Ja hinge poeb kahtlus: kas on see ainus lause «Varanduse»-tsüklis, mis kipub osutuma vääraks?

Jaani kiriku portaali kaunistab Bütsantsi kunsti traditsioonidesse ulatuv *Deesise*-tsükkel. Keskel Kristus kohtumõistjana, kõrval palvetavad Maarja ja Johannes — palumas inimkonna pärast. Keda tuleb paluda Jaani kiriku pärast? Kas palumisest piisab?

Eestimaal napib inimestest, kes annaksid meie lastele emakeelset algharidust. Seal — Narvas. Kas taas Mineraalväetiste Ministeerium? Või on koduski midagi mäda?

KAUR ALTTOA

*

Tartu muinsuskaitsepäevade aegu viib Kaur Alttoa läbi tutvustusekskursioone Jaani kiriku juures. Kuulajaid oodatakse 14. aprillil kell 16, 15. aprillil kell 18 ja 16. aprillil kell 16.

Samalaadsed ringkäigud on plaanis Toome varemeis, Raekojas, «Katariina majas», Struve t. 2 juures jm.

RAHVA MÄLUST

Muinsusteks ei ole ainult käega katsutav ja silmaga nähtav, samavõrd oluline on meie endi ning eeskätt vanemate põlvkondade mälus talletatu.

Eesti Muinsuskaitse Selts on välja kuulutanud ajaloolise pärimuse suurkogumise (vt. «Looming» 2/88 «Kas uus ärkamisaeg?» lk. 257—258). Selle eesmärgiks on korrespondentide võrgu abil seada kas üleskirjutatult või mõnel viisil salvestatult võimalikult paljude inimeste mälestused. Need aitavad luua ajastu üldpilti, mis mõnigi kord jääb faktirohke ajalookäsitluse varju.

Tartu ülikool on läbi aegade olnud tegev ajaloolise traditsiooni kogumisel. Eesti Vabariigi päevil kogutut säilitatakse meie kirjandusmuuseumis. Tollased stipendiaadid töötasid suvel ühekaupa ühes või teatud osas kihelkonnast ning püüdsid saada terviklikku ülevaadet peamiselt 1920ndate aastateni rahva mälus säilinud sündmustest ning materiaalsetest mälestustest. Tänapäeval on seda tööd jätkatud. 1986. aasta suvel asuti taas süstemaatiliselt koguma ajaloolist pärimust. Just siin ongi tegevad olnud üliõpilased, peamiselt ajaloolased ja ajakirjanikud. Vaatluse all on olnud Võru- ja Valgamaa, sel suvel tegeldakse Põlva- ja Setumaal!

Eesti Muisuskaitse Seltsile ongi juba laekunud hulgaliselt mälestusi ja meenutusi meie lähemast minevikust. Nende abil on võimalik saada põhjalik ülevaade viimase poole sajandi oludest ja sündmustest ja seda lihtsalt inimeste silmade läbi, nii nagu need on aastakümneid mälus säilinud. Sel viisil on meie ajaloost haaratav lõik kuni 50—70 aastat tagasi. Küllaltki hästi on meeles majanduslikud ja kultuurilised olud 1920.—30. aastail, poliitiline õhkkond 1940. aastail, sündmused enne sõda, sõja ajal ja pärast sõda ning eriti eesti rahvale traagilised päevad (1941. ja 1949. aastal). On laekunud rohkesti kirju sündmustest Tartus ja lähikonnas, sh. 1941. aasta juulis. Need on vaid vähesed meenutatud teemadest. Kuid juba ongi tekkinud teatav tühimik, sest kohati on minevikus kogutud ajaloolise traditsiooni lõpp kas 1917. või isegi 1905. aastal. Iga aastaga vahe suureneb, seda ei tohi me aga lubada.

Tartus annab tooni ülikool, Tartu ja ülikool on lahutamatud. Ülikoolipere liikmeil on mõndagi meenutada Tartust ja tartlastest ning ülikoolist endast ja üliõpilastest ning kõigi nende saatusest enne II maailmasõda, sõja ajal ja pärast sõda kuni tänaseni välja. Mälestused tuleks kas kirja panna

(Järg 4. lk.)

ABIKS HEALE SÕBRALE,

KES TAHAKS KUNAGI «NOOR-TARTUST» LAULU LUUA

Refrään:

MARSS-MARSS JA LIPP MEIL LEHVI,
MARSS-MARSS JA EDASI,
MARSS-MARSS JA TULEVIKKU VIIB MEID HOOLAS TÖÖ!

TÖÖ.

1980. aasta oktoobrikuisel kohtumisel noortartlastega ütles Hando Runnel: «Kõige tähtsam on ühine tegevus. Ainult nii suudate te oma organisatsiooni säilitada.» See tõdemus ei saanud küll üliõpilaste Tartut kasivale füüsilisele tegevusele ajendiks, kuid süvendas ometi selget usku valitud suuna õigsusesse. Juba aasta varem olid «Noor-Tartu» hällikiigutajad (ajalootudengid) leidnud, et rohkem kui murelikud kohvitassi taga virisejad aitavad nad linna kultuurset ilmet säilitada ja taastada omaalgatuslike tööpäevadega. Vaeva on nähtud Raadi (peamiselt Vana-Jaani) ning Puiestee tänava (Uue-Jaani) kalmistutel, Jaani kiriku varemete vahel, Laia tänava äärsel linnamüüri jupil ja mujalgi. Saavutatu hakkas silma ilmselt paljudele tartlastele. Vähem teatakse, et kümnete ühistööpäevadega seati õdusasse korda Ülikooli tn. 5 kelder; linnamuuseumi abistamiseks korraldati vanavara kogumise aktsioone Supilinna, Karlovasse ja Tammelinna; korrastati muuseumi fonde. Et kirjeldatud tegevusele kulunud aur ei läinud üksnes osaliste endi õndsaks saamisele, vaid vääris tähelepanu veidi laiemaltki, näitab Tartu Linnamuuseumi direktori Helvi Pulleritsu lause 1983. aasta kevadel (võrdle liikumise keelustamise ajaga) ilmunud kogumikus «Tartu ja ülikool»: «Palju abi on muuseumil nii kultuurimälestiste kaitse alases töös kui ka muuseumitöös 1980. aastast muuseumi egiidi all töötavast TRÜ üliõpilaste «Noor-Tartust».» Peamine — kirjeldatud tegevus oli osalevate üliõpilaste seas esmaseks eelduseks ühisvaimu püsimisele. Selle kujukaimaks tõestuseks jääb, et vaid vähesed tööpäevad lõppesid ilma kooslaulmiseta.

Refr.:
MARSS-MARSS JA LIPP MEIL LEHVI,...

KULTUURIÜRITUSED!

Mõistagi kujunesid need kõrvaltvaataja jaoks hoopis olulisemateks meelsusekandjateks kui tööpäevad. Et noortartlaste otsingud oma kultuurielu elavdamiseks olid sulaeelsetes karmides tingimustes ehk esimesteks kevadekuulutajateks Tartus, siis paelusid nad «talvetaadi» umbuskliku tähelepanu. Just kultuuriürituste korraldamine sai põhjuseks, miks juba viiendat aastat tuleb «Noor-Tartust» minevikuvormis rääkida. Me kohtusime Laine Peebu, Hando Runneli, Tõnu Tepandi ja Jaan Kaplinskiga; pidasime kohut J. W. Jannseni, A. Grenzsteini ja C. R. Jakobsoni üle; kunstiühisus «MASKVAA» ja samanimeline näitetrupp korraldasid stiiliüritusi. Tähtsündmustena on meeles stalinlik õhtu, vürst Vjatškole pühendatud õhtu ja uusaastaballid. Peaaegu kõige selle jaoks jäi asendamatuks paigaks kelder, kus pakuti esinemisvõimalusi ka teistele üliõpilastele. Sinna võis piinlikkuseta külalisigi kutsuda.

Refr.:
MARSS-MARSS ja LIPP MEIL LEHVI,...

ALGUS JA LÕPP.

Esimene tööpäev sai teoks 1979. aasta 21. oktoobril ja selles osalejad on muutunud ajalootudengite hulgas tõeliselt ajaloolisteks isikuteks. Alustati «Kodulinna Korrastamise Patriootlike Jõudude Esialgse Ühinguna». Peagi võeti kasutusele nimetus «Kodulinn», kuid kui tekkis samanimeline õpilasorganisatsioon, siis muudeti ühing 1981. aasta 12. aprillil «Noor-Tartuks». Tagantjärele tunduvad kasvuraskused ehk romantilistenagi, konkreetses ajas aga tekitas liikumise olemusest erinevate arusaamade võitlus kohati raskeidki hetki. Siiski jäid osalejate jaoks kõige loomulikumaks demokraatlikkuse ja ühisvastutuse printsiibid. Mõjusa hinnangu olukorrale andis 1980. aasta 7. novembri müürilehes Lauri Vahtre: «...leian, et meil pole praegu tarvis endasse (st. oma struktuuri loomisse ja jõude killustavasse ning eesmärki-aateid vägisi unustama panevasse keskustellu) süüvida, meid ei ühenda Eestseisus, kui meid ei ühenda ühine aade (või südamevalu). Vana-Jaani võsa jaoks on ükskõik, kas Eestseisuses on 3 või 13 liiget.» Kuni lõpuni jäid tegevust organiseerima vastavad toimkonnad (töö-, kultuuri-, ajalehe-, keldri- jt.). Aga ükskord saabus lõpp. 1983. aasta 13. veebruaril toimus viimane tööpäev. Osalejaid oli ligi 30, üritusel töine ja meelelahutuslik osa. Lubamatuna tundus väljapandud kuulutuste sõnastus. Ülikooli ja linna juhtivtöötajad asusid kindlale seisukohale, et nüüd aitab. Tegevus ja «Noor-Tartu» nime kasutamine keelustati. Lubati kaaluda muinsuskaitse klubi loomist ülikooli juurde, aga see asjaajamine lämmatati targalt ja külma rahuga kalevi alla. Järgneva aasta jooksul tegime siiski veel mõned tööpäevad, tähistasime Gustav Suitsu juubelit. Olud sundisid aga lõpetama.

Refr.:
MARSS-MARSS ja LIPP MEIL LEHVI,...

Praeguseks pole noortartlaste aated võõrad ei kooliõpilastele ega laialt tegutsevatele muinsuskaitse klubidele. Muutunud on jõudude vahekord. Veel 1984. aastale oli täiesti loomulik, et noortartlasi informeerimata murti sisse keldrisse, viidi minema selle sisustus ja vabanenud tänuväärne ruum muudeti operatiivselt majavalitsuse plekksepatöökojaks. Vaimu ja võimu konfliktis eksisteerib ikkagi kaks rinnet...

Tolleaegsetele administraatoritele mõjub meenutus ilmselt veel praegugi veidi ärritavalt. Paistab, et nendegi jaoks on «Noor-Tartust» saanud sümbol.

:,: MARSS-MARSS JA LIPP MEIL LEHVI,... :,:

TÕNIS LUKAS

Akadeemiline Muinsuskaitse Selts Uue-Jaani kalmistul.

Eesti Rahva Muuseumile

«Lugesin «TRÜ-st» (nr. 2), et ülikooli iga töötaja ja üliõpilane võib anda oma panuse Raadi mõisa taastamiseks. Usun, et mu praegune ajutine tegevus ei takista minulgi oma osa andmast ja loodan, et toimetuse kaasabil jõuab minu annetus — 12 rubla õigesse kohta. Just nii palju teenib nooremseersant jaokomandör Nõukogude armees.

Tahaks uskuda, et me kõik võtame jõud kokku ja võime peagi imetleda Raadi ansambli ilu. Siit peab saama alguse mõistmine, et igaüks võib midagi iseenda ja kogu oma rahva heaks teha.»

Austusega

eesti filoloog
ERVIN AHTI ÖRG
Amuurimaalt

✤

TELEGRAMMI PROJEKT

Kallid armeenia sõbrad! Kutsume teid Tartu muinsuskaitse päevadele puhkama. Samas ei ütle ära ka teie tugevast abikäest H. Abovjaniga seotud Struve tn. 2 maja eest võitlemisel.

● TARTU MUINSUSKAITSE PÄEVAD ● TARTU MUINSUSKAITSE PÄEVAD ● TARTU MUINSUSKAITSE PÄEVAD ● TARTU

Kivisilla vari

KIVISILLA KOHMAKAS VARI SIRUTAB KAELA
PONTOONSILLANI.
PEIPSI VARI KIVISILLANI VEEL EI ULATU.
JAANI KIRIKU KELLA KUMISEMINE
PURUNEB VAREMETEKS
TOOMKIRIKU VAREMETE
PUNASTE KIVIDE VASTU.
KAUBAHOOVI PAHUPIDI PÖÖRATUD KANDILISE KERE
RIBILUUD KUUVALGUSES VALENDAVAD.
BARCLAY DE TOLLI KAALUB BARCLAY PLATSIL
TUVIDE SITTA.
EESMÄRGITULT SAGIVAD VÄRVIMÜTSIDES TUDENGID
RÜÜTLIS JA KÜÜTRIS.
MÕTTES MÕLKUMAS: OTIUM REFICIT VIRES!
TÄHETORNI SILUETT MORTIIRINA TULISTAB
TÄHISTAEVAST.
PEIPSI LAEVASTIKU RATASLAEV EI TULISTA ÜHTEGI LASKU.
TOOMEMÄE ORUS PÕLEVATEST ÕLLEKORVIDEST
TÕUSEB LENDU VALGE LIND.
PURUNEB TUHANDEKS SÄDELEVAKS KLAASKILLUKS
KOKKUVARISENUD MAAILMAS.
RAUDSE UDUNA LANGEB EMAJÕELE
RUSUDEKS VARISENUD KIVISILLA VARI.

KALJU LEPIK
kogust «KADUNUD KÜLAD», LUND '85

Eesti rahva muuseumi probleem

Eestlasi võib lugeda mõneti erakordseks rahvaks selle poolest, millise entusiasmiga oleme viimase sajandi jooksul talletanud suulist ja ainelist vanavara. Hiljuti tähistasime Jakob Hurda kogumistöö algatuse sajandat aastapäeva. Eesti Muisuskaitse Selts algatas sel puhul ajaloolise traditsiooni kogumise. Paraku oleme aga sunnitud endale tunnistama, et kipume kujunema erakordseks rahvaks ka selle poolest, et ei suuda kuidagi oma rikkalikke vanavarakogusid rahvale kättesaadavaks teha. Visalt edeneb regilaulude täielik väljaandmine, murdesõnastiku koostamine ja avaldamine, veel ei ole olemas eesti arheoloogia püsiekspositsiooni ning ikka kipub takerduma Eesti Rahva Muuseumile tema hoonetekompleksi restaureerimine, nii et ajutistes varjupaikades on need kogud olnud juba ligi pool sajandit. Terve inimpõlvkond ei ole näinud eesti rahvakultuuri püsiekspositsiooni, rääkimata siis veel viimase paarikümne aasta jooksul kogutud rikkalikest soome-ugri rahvaste kogudest. Ometi oleme viimasel paaril aastal täis lootusi selle probleemi lahendamiseks.

1986. aasta märtsis toimus Raadi probleemiga seotud asutuste esindajate nõupidamine Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe esimese asetäitja Indrek Toome juures. Sellest protokollist loeme: «Võtta teadmiseks, et Raadi mõisahoonete rekonstrueerimine ENSV Riikliku Etnograafiamuuseumi ruumideks on planeeritud Poola RV restauraatorite jõududega ehitustööde alustamisega 1988. a.» Selleks pidanuks Tartu Linna Täitevkomitee eraldama «planeeritava pargi maa-ala Eesti NSV Riiklikule Etnograafiamuuseumile 1. septembriks 1987 ja praeguse valdaja poolt pärast kompensatsiooniehitise valmimist vabastatava maa-ala 1. novembriks».

Kompensatsiooniehitise projekt valmis alles selle aasta jaanuariks, õigemini aga ei ole veel praegugi valmis, sest ei ole arvestatud lähteülesande tingimusi. Nii ongi praegu olukord selline, et kuigi Kultuurimälestiste Riiklikul Projekteerimisinstituudil on Raadi lossi restaureerimis- ja rekonstrueerimisprojekt juba enam kui pool aastat valmis, ei ole siiski võimalik ehituslepingut sõlmida, sest esiteks ei ole krunti kätte saadud ning teiseks selgus alles tänavu jaanuaris, et muuseumi projekti tööjooniseid ei tee mitte poolakad, nagu varem loodeti, vaid need tuleb tellida omal jõul. Viimast tuleb teha liiati olukorras, kus KRPI tööplaanid on juba seda arvestamata käesolevaks aastaks kinnitatud. Nii on meie rahvusmuuseumi ehitamise ümber kujunenud selline probleemide rägastik, milles asjaosalistel endilgi on tihtipeale raske orienteeruda, rääkimata siis muuseumi saatuse vastu elavat huvi tundva rahva informeerimisest.

Usume, et neid probleeme õnnestub siiski selgemaks rääkida Tartu muinsuskaitse päevadel 17. aprillil kl. 12 EPA aulas avalikul arutelul. Esinema on palutud EKP Keskkomitee, EKP Tartu Linnakomitee, ENSV Ministrite Nõukogu, ENSV Kultuuriministeeriumi, Vanalinna Restaureerimise Valitsuse, Raadi mõisa praeguste omanike, linna täitevkomitee ja muuseumi esindajad. Küsima ja sõna võtma on oodatud kõik, keda see probleem teeb murelikuks.

HENO SARV

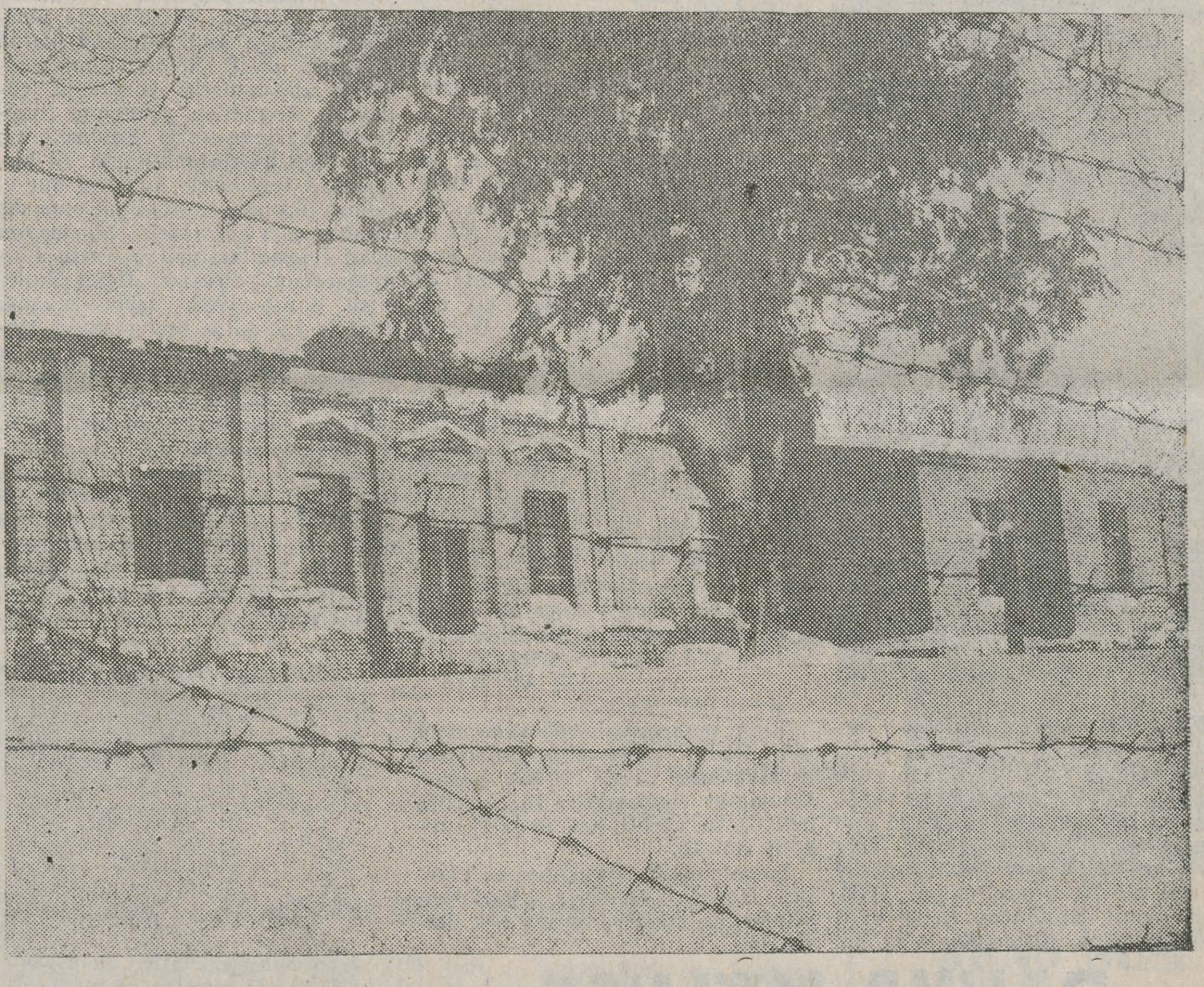

MALEV TOOME foto

«Who is who»?:

AKADEEMILINE MUINSUSKAITSE SELTS

Akadeemiline Muisuskaitse Selts loodi 23. septembril 1987 rajatava Eesti Muisuskaitse Seltsi klubina, mis koondab Tartu ülikoolis töötavaid ja õppivaid muinsuskaitsehuvilisi. 5. aprilliks oli seltsi astumiseks laekunud 308 sooviavaldust. Seltsi liikmeskonda kuulub ka Tartus töötavaid teiste Eesti kõrgkoolide lõpetanuid. Rohkesti on liikmeid teadusraamatukogust, aga ka Füüsikainstituudist ja SKBI-st. Ülikooli üheksast teaduskonnast on seltsis esindatud kaheksa. Tudengid moodustavad seltsi liikmeskonnast 65%, naised 55%, ajaloolased 45%.

Akadeemilist Muinsuskaitse Seltsi juhib 34-liikmeline volikogu, mis koosneb seltsi poolt valitud Eesti Muinsuskaitse Seltsi asutava kogu saadikutest ja teaduskondade esindajatest. Akadeemilise Muinsuskaitse Seltsi esimees on Sulev Vahtre, aseesimees Tullio Ilomets. Eesti Muinsuskaitse Seltsi volikogu esindavad ülikoolist Sulev Vahtre, Juri Lotman, Ain Mäesalu, vilistlasliige Tõnis Lukas ja Mati Laur. Kaks viimati nimetatut kuuluvad ka seltsi keskjuhatusse. Kõiki Akadeemilise Muinsuskaitse Seltsi tegemisi korraldab neli toimkonda: ajalootoimkond (Ilje Piir, Eerik Kross) tegeleb ajaloopärimuse kogumise ja loengute korraldamisega, talgutoimkond (Margus Kolga) praktiliste tööde organiseerimisega, probleemidega, mida käsitleti seltsi 16. veebruari avalikus kirjas, tegeleb kihutustoimkond (Sulev Kannike, Indrek Tarand), seltsi keskseteürituste läbiviimise, rahaasjade, teabe ja arhiiviga — kesktoimkond (Mati Laur, Katrin Vaitsenberg).

Oma ruumid seltsil puuduvad. Ürituste läbiviimiseks kasutatakse ülikooli auditooriume. Volikogu istungid peetakse teaduslikus raamatukogus. Igal teisipäeval kell 16—18 on võimalik seltsi eestseisuse liikmetega kokku saada raamatukogu kohvikus.

Uute liikmete vastuvõtt toimub seltsi üritustel. Teavet nende kohta saab ülikooli ajalehest, samuti peahoone, Vanemuise tn. ja Tähe tn. õppehoonete ning Vana- ja Uue-Pälsoni ühiselamute teadetetahvlitelt.

Akadeemilise Muinsuskaitse
Seltsi kesktoimkond

Võimalus astuda Eesti Muinsuskaitse Seltsi avaneb kõigil soovijail 16. aprillil orienteeruvalt kell 23—01 (pärast tõrvikrongkäigu lõppu) Pälsoni 23 fuajees. Sisseastumismaksuks on 1 rubla, aastamaksuks 5 rubla.

Rahva mälust

(Algus 3. lk.)

või linti lugeda ning edastada Eesti Muinsuskaitse Seltsile. Üliõpilastel on aga alati võimalus hakata tundma sügavamat huvi oma kodukoha saatuse vastu ning seejärel seegi paberile panna. Kõige lihtsam on alustada omaenda või vanemate-vanavanemate elu kirjeldamisega, lisades samas juurde kuuldud pärimusi, mälestiste asupaikade kirjeldusi jne. Praeguseks on paljundamisel kogumisjuhised, mis saadetakse laiali klubidesse-seltsidesse ja mille kõikidele küsimustele ei ole obligatoorne vastata. Niisuguse töö juures ei saa olla ühtki sundijat peale iseenda südametunnistuse ning missioonitunde oma rahva ees. Elukogemused ja läbielatu on seda väärt, et neist tuge tunda.

Allakirjutanu lisab mõned pudemed 1987. aasta suvel Valgamaal kogutust.

85-aastane naine. Õppisin eraketel laulmist, esinesin «Vanemuise» seltsis. 1922. sõitsin Saksamaale, siis Itaaliasse, 1913—24 olin Roomas. Saksa kurss oli kole odav eesti rahaga võrreldes. Siis äkki saksa raha kurss tõusis, eestlased sõitsid laiali: kes Pariisi, kes Rooma, kes koju. Õppisime vanade eraõpetajate juures. Minul oli Berliinis sama õpetaja õpilane olnud kuulus Joseph Schwarz. Näiteringis õpiti kas näidend või operett. Velda Otsus õpetas tantsu, esinesime operetikesega. Mängiti «Õitsev meri», «Parun kolib ära» — see oli parajasti sakslaste mineku ajal. Etendati Hugo Raudsepa komöödiaid, Lutsu «Kapsapea», operett «Suudlemata Eva».

Sakslased toodi meile 1943. aasta oktoobris. Meil olid kahes toas orkestrimehed, Leipzigi sümfooniaorkestri omad. Nemad läksid minema järgmise aasta mai alguses.

Olin 1957. aastast rahvamaja juhataja. Naiskoor käis laulupidudel, meesansambel oli vahepeal, naisansambel, näitemängu tegime kah. Viimati tehti rahvamaja kolhoosi klubiks, ei tahetud palka maksta. Lõpuks sain 30 rubla kuus. 1962 likvideeriti kolhoos, siis kadus kõik ära. Kolhoos ühendati.

74-aastane mees. 1944. a. läksime omal jõul relvadega Kloogalt Tallinnasse. Meile anti ülesanne: sakslased tahtsid Pirita silda õhku lasta, meie pidime selle kaitse alla võtma. Lõime sakslased minema, parasjagu tulid soome poisid, andsime neile kaitse üle.

Taandusime Alpidest läbi, jalamil asus üks suurem plats, see muudkui voogas eesti sõjameestest. Ristikivi oli kah seal, istus ühel kivil. Teised ütlesid, et see on kirjanik.

Meie pääsesime küüditamisest, kuigi oli kaks talu, 74 ha. Ema ütles alati, et kui sul on endal, siis on ka teistele anda. Kui tulid halvad ajad, siis meid emakese elutarkus päästis.

ILJE PIIR

Me dali teine külg

Ettekanne Tartu Muinsuskaitse Ühenduse koosolekul 4. aprillil 1988 Tartus

Lgp kaasmaalased ja migrandid! Ajalugu ja ajalugu ei ole mitte kaks erinevat ajalugu, millest üks võiks või peaks olema nö valem ja teine tõem. Vaid ajalugu ja ajalugu on, nagu sünergeetiliselt tuleneb, lähtudes Prigogine töödest, ligikaudu seitse erinevat ja pealtnäha sama head lugu. Opositsiooniline ajalugu, võrreldes nö ebapuhta ajalooga, on unenägu. Madeia.

Kui keegi kuskil tänapäeval kõneleb mingist nö laigulisest, stalinistlikust, pool-valelis-tõelisest ajaloost, mis tuleks olematusse viia, ja pakub välja mingi tõese ajaloo, mis peaks saama valdavaks, siis eksib ta järgmisel põhjusel.

Nimelt ega's unenägude-ajalugu, see tähendab aegade objektiivsete kulgude kirjeldatud lugu, ei allu mingile aja enese kontrollile. On ju täheldatud, et aeg mitte kuskil ega kunagi ei vägista ära lugu, mis tema'e ei vasta.

Iga inimene, kes on elanud päeva ja siis sellest olemisest unisena näinud unenägu, teab ju, et mitte kuidagi ei pääse see läbielatud päev päästma nö tõde selles näos. Mis oleks siis veel asjakohasem oletada, kui et objektiivset ja tõest kulgu ei ole, on vaid fiktsioonid sellest. Madeia.

Miks peaks aga keegi või miski eelistama ühte fiktsiooni teisele või millistel kaalutlustel peaks see toimuma? See tähendab: miks valitakse üks kujutlus ajast ja eelistatakse seda teistele, miks aga ükski kujutlus ei kao. Iga ajalugu on vaadeldav kui märgisüsteem, mille säilimise peatingimuseks on iseenda taassünnitamine. Pole midagi loomulikumat, kui et selles sigituses tuleb ette apse, et süsteemist langeb välja või tuleb juurde uusi märke. Madeia.

Kallid siinviibijad! Abi-Piirissaare Dalinistlikul Kõõlul ei saa olla õilsamat eesmärki kui veenda teid selles, kuivõrd mõttetu ja rumal on uskuda ajaloolise nähtuse olemasolusse, mis meenutaks tõde.

Me tooksime siinkohal ilmeka näitena ära mõningad memoraadid, rahvapärimuslikud lood ja jutustused enda üleloomulikest kogemusist ja elamusist. Madeia.

Seltsimees Stalin ütles: «Mida on meil tarvis, et tõesti võita? Selleks on tarvis kolme asja. Esiteks — relvastumist, teiseks relvastumist, kolmandaks — veel ja veel kord relvastumist.»

Seltsimees Stalin ütles: «Nõukogude kaubandus on kaubandus ilma väikeste ja suurte kapitalistideta, see on isesugune kaubandus, mida praktiseerime ainult meie, bolševikud.» Madeia.

Seltsimees Stalin ütles: «Et kolhoosnikud saaksid jõukaks, selleks on nüüd tarvis ainult üht: kolhoosis ausalt töötada.»

Esitatud memoraatide mõistmiseks tuleb tsiteerida tuntud müütide spetsialisti Borgest: «Ennekõike köitis selle uskumatu muinasmälestise juures tema ehitusviisi iidsus. Ta tundus olevat vanem kui inimkond, vanem kui maa. Selline silmanähtav muistsus (ehkki seda oli kuidagi õudne vaadata) näis vastavat töömeeste surematusele.» Madeia.

Kuidas siis suhtuda sellesse iidse ehitusviisi näidisesse, sellesse uskumatusse monumenti? Seisukoht saab siin olla ainult üks ja dalinistlikult selge. Madeia.

Taastada kadunud monument selle asemel, et kaitsta monumendi kadumist, on ilmselge fiktsiooni a) asendamise katse fiktsiooniga, b) kuivõrd ajaloos on ju justkui selgelt sees, et sündmus «Monumendi hävitus» toimus ajas, kas siis see osa ajaloost ei kuulugi kaitse alla?

(Järg 5. lk.)

Ajaloos osalemine

Retro ja valgete laikude kaotamine ajaloost on siiski erinevad protsessid. Retro sünnib pigem tüdimusest kui võlatundest, kuna valgetest laikudest tahetakse vabaneda justnagu seesmise võõrandumise ületamiseks. Kui me suudame kindlaks teha, kuidas ajaloos ollakse, siis saame ka kätte, kust on niisugune etnosesisene võõrdumus pärit.

Ilmselt tehakse ajaloos osalemine kindlaks vastava faktistiku põhjal. Kuid fakt ei ole üksnes mingis dokumendis fikseeritud sündmus või tegu. Fakt on ka mõtlemisviis — kasvõi niisugunegi, mis lubab näiteks dokumente võltsida (mitteadekvaatselt esitada, rikkuda), kaotada, maha salata jne. Alles nüüd on avaldatud tuntud foto kolmest «K»-st, kes panid aluse nõukogude strateegilisele tehnoloogiale, nimelt I. Kurtšatovist, S. Koroljovist ja M. Keldõšist, lõpuks originaali kohaselt. Varem on kõikidelt selle foto reprodelt järjekindlalt maha võetud nende kõrval tegelikult neljandana seisnud V. Mišin, Koroljovi omaaegne asetäitja ning hilisem järglane. Õige foto, reaalset situatsiooni ja seda jäädvustanud õiget fotot moonutavad reprod ja selliste reprode tekkimise mehhanism — kõik on faktid! Iseasi, et ajaloouurimine poleks aus, kui ta käsitleks kõiki selliseid fakte omavahel võrdsetena. Sest see, et *tõel* ja *valel* on autonoomne loogika, ei tee neid veel võrdväärseteks. Tuleb küll otsida vale põhjusi ja vale ulatust, kuid otsitakse ju ikka tõde, tõtt.

Ent seda tõde otsitakse paratamatult nõnda, et ise ollakse kogu aeg ajaloo sees. Kuidas (kui sügavalt), seda näitab *historism*. Historism rajaneb nähtavasti kolmel vastandusel: 1) uus ja vana; 2) enne ja nüüd; 3) oma ja võõras. Maailmakultuuri mõiste toob neist kolmest esile just viimase, selle, mis meie praeguses kultuuriteadvuses on kõige hellem. Väga kahju, kui *võõra* all mõistetakse ainult arvatavasti alternatiivset, enese jaoks loomulikuna (ja ainuvõimalikuna) tunduvale traditsioonile ilmtingimata vastanduvat traditsiooni või antud kohas, omade keskel kohatut käitumisviisi — millest siis otsekohe tehakse järeldus, et see on lubamatu. Käitumisviis võib ju võõras olla, kuid selle taga on ikkagi samasugune inimene nagu sa isegi (vt. selle kohta L. Mälli ja M. Kivimäe artikliseeriat «Võõrad kultuurid ei ole võõrad» ajakirjas «Noorus»). Just nimelt samasugune inimene, kelle loogikat võib absurdseks pidada üksnes siis, kui seda ei tahetagi mõista.

Selle loogika otsinguil põrkab teelemineja muidugi mitmesugustele raskustele, millest see, kui sinu enda omast erineva loogika tuvastamiseks pole küllaldaselt andmeid, on vaata et veel kõige kergemini kõrvaldatav. Kahtlemata on mugavam uurida toda, kelle olemasolu on paremini dokumenteeritud, kes on häält tõstnud ja ennast näidanud. Vaikijaga oleks ju nii palju tüli! Eeldades aga, et vaikija on ühtlasi ka teisejärguline sündmuste ning mõtteliste murrangute kaasategija, jäetakse ta aktuaalse tähelepanu alt koguni kavatsuslikult kõrvale ja vähemalt esimesel hetkel ei tunne keegi suuremat eksitust toimunud olevat. Alles hiljem, alles valgete laikude teadvustamisel saab ehk selgeks, et ajaloos häälekas osaleja on loonud vältimatult oma müüdi, kuna hääletu osaleja on sellest hoidunud. Miks, sellel võib olla uskumatult ohtrasti põhjuseid, mille sedastamine olgu personoloogiliste või ideeajalooliste uurimuste lähtekohaks. Siin tahaksin rõhutada vaid seda, et ajaloos osalevad kõik, mitte ainult need, kes on lavastajad või solistid. Ajalugu on ühise vastutuse saatus.

Ilmselt on just vaikimise loogika avamine meie ajaloo mõtestamise kõige raskemaid ülesandeid. Sest kes tahavad näiteks valgete laikude likvideerimisel ülejäänutest kuuldavamalt kõnelda? Need, kes on kunagisi vigu üles otsinud ja need, kelle osaks on teiste tehtud vigu parandada. Ent vea tegijad ise? Kuid eriti need, kes on vea n-ö. meelespidajad, vea tunnistajad? Mitte need, kes jälgivad ükskõikselt, kuidas eksitakse ning kuidas hiljem eksimusi parandatakse, vaid need, kes tegelikult äärmiselt tundlikult mõõdavad, kui siiralt vigade parandamine käib ja kas tehtud vead võetakse tõesti omaks või mitte. Õigluse võimalikkusesse uskuvale inimesele on vähe sellest, kui ajaloo valgete laikude kaotamist mõistetakse üksnes reaalsete, kuid vahepeal mahasalatud faktide taasteadvustamisena (skeptiline ajaloo kaasategija lisaks juurde — kuni järgmise stagnatsioonini). Õiglusest unistav inimene tahab näha ka vale loomise eest karistamist, ta on nõus — tingimusel, et tema mälu pole rikutud — andestama alles pärast patukahetsust, mida võib omakorda uskuda alles siis, kui analoogilisi vigu enam ei tehta.

Ajaloos osalemine on seega suuresti eetiline probleem, mille tuuma võiks sõnastada ka järgmiselt: kui paljusid inimesi me oleme valmis ajaloo pildil nägema — kas kõiki või mitte. Kui viimast, siis on tegelikult ükskõik, kas me ometi lepime sellega, et pildil on ka «segavaid» inimesi (koguni rahvaid!), või lõikame pildilt «ülearused näod» sootuks maha. Igal juhul oleks see ajaloo loomine inimese kui väärtuse minetamise hinnaga. Ajalugu tuleb näha erisuguste hoiakute sünteesina. Eespool on puudutatud üksnes selliste hoiakute loogikapoolt, kuid arusaadavalt ei saa kõike ainult loogikale taandada, sest on olemas ka tegevuse eesmärgilisus jne.

Miks me siis ikkagi ei tunnista neid alternatiivseid hoiakuid, õigemini just nende paljusust? Aga seepärast, et nende tunnistamine sunniks meid meie egoismis koomamale tõmbuma. Selles mõttes on **historism kui** ajaloo nägemine ühtlasi ka **humanismi mõõdupuuks.**

PEETER OLESK

Kaanel tammetõru

● EDUARD LAUGASTE «SUUR TAMM», Tartu 1988, 74 lk. ●

Ülikooli eesti kirjanduse ja rahvaluule kateeder on avaldanud selle allikmaterjalide kogumiku iseseisvaks õppetööks eesti keele ja kirjanduse üliõpilastele. Andrus Peegel on kujundanud suurte tähtede ja tammetõruga kaane, mis veetles raamatut kätte võtma ning lugema, kuigi olin teose käsikirjaga juba tuttav. Pealkiri on õnnestunud. Suur tamm on regilauludes aukohal. Olen aegade jooksul ka ise kogunud eesti ja vadja vanavara ning saanud teisendeid suurest tammest. Vadjamaal kasvab tammi. Mati külas panin laule kirja ja seal soovitati mul minna küla taha heinamaa äärde, kus kasvab suur püha tamm, millest jutustatakse ja lauldakse. Rajo küla tuntud laulik Oudekki Figurova laulis suurest tammest, mille ladvas oli vägilase häll. Hällilaps raius kirvega tamme. Kuhu laastud langesid, sinna ehitati kirik. Laulik kahetses, et seda suurt tamme enam pole. On aga teine tamm, mis on samuti suur. Viis mu tamme vaatama. Tamme juurtele viisime ohvrianni. Professor E. Laugaste on õigesti toiminud, kui ta pani teosele nimeks «Suur tamm». See pealkiri veetleb kindlasti tudengeid raamatut kätte võtma.

Eessõnas on autor maininud, mida eesti regilauludes öeldakse suurest tammest. Iseloomustatakse ka regilaule üldiselt. Siin tuleb esile, kuidas headus võidab, ning hoiatatakse õeluse eest. Laule on tööst ja tegevusest. Antakse inimesele püüdlust ja moraalselt toetust, antakse seda, mis pole kasulik. Mitu laulu on mõisaorjusest. Mõisa aidast vilja varastamist ei peeta ülekohtuseks. On ka sõjalaule, eriti just vennast, kes on saanud sõjameheks. Ohtrasti on laule, mis on pühendatud inimeste igapäevasele elule, nagu armumisele, abiellumisele, õnnelikule ja õnnetule abielule. Hoiatatakse joodikule mehele minemast. «Suur tamm» sisaldab ka usundlikke või mütoloogilisi regilaule, millest «Kalmuneiu» on hästi tuntud. Laulude valik on tehtud asjatundlikult ning otstarbekalt.

Tekstikogumikule järgneb «Mõningaid selgitusi eesti regilauludega tegelnud autoritelt», kes on neisse suhtunud positiivselt. Kõigepealt on toodud anonüümse autori tekst, mille on avaldanud Gresseli kirjastus Tallinnas «Eesti-ma rahva Kalender ehk Tähtramat 1829. aasta peale». (Olgu siinkohal sedastatud, et «Suur tamm» on trükitud vägagi korrektselt. Ainult selles pealkirjas (lk. 61) on eksitus: 1829. aasta asemel on 1929). Pikemaid lõike on Fr. R. Kreutzwaldi, J. Hurda ja R. Visnapuu arvamustest regilaulude kohta. On mainitud isegi M. Gorki arvamust rahvalauludest. Paar sõna rahvalauludest on A. Grenzsteinilt.

Mõningate selgituste peatükis on kõige olulisem osa raamatu autori enda sulest. On esitatud igakülgne ülevaade regilaulude levikust ja olemusest. On käsitletud nende biograafiat ja tekstoloogiat, kuidas laulik suhtub oma loomingusse ning kuidas ta on oma loominguga seostanud didaktilisuse ja pedagoogilisuse, et laul annaks kuulajaile edasi siseelamust. On näidatud, kuivõrd oluline ala on rahvalaul rahvaloomingus. Eesti rahvalaulude tüpoloogilised alused on toodud esile üksikasjalikult, samuti nende funktsioonid, mis võivad muutuda. Ulatuslikult on näidatud, missugune tähtsus on rahvalauludel inimesele. On toodud esile regilaulude olulised tunnused ning analüüsitud nende variante.

Olen pooliti lingvist ja pooliti folklorist. Olen avaldanud üht-teist vadja rahvalauludest. Võin seega nentida, et prof. E. Laugaste on eesti regilaulude üllitamise ja selgitamisega andnud kindlaid juhtnööre rahvaluulet õppivaile noortele. Ent ka vanem ja vanimgi põlv võivad «Suurest tammest» oma töödele eeskuju võtta.

PAUL ARISTE

Mõningaid küsimusi turistide asjus

Ülikooli peahoones loengutel käies kohtame küllaltki (liigagi) sageli siin jalutavaid turiste. Seoses sellega tekkis meil mõningaid küsimusi. Kuna me ei osanud nendega pöörduda ühegi konkreetse instantsi poole, otsustasime nad esitada «TRÜ» kaudu. Ehk keegi oskab vastata.

Kuigi TRÜ peahoone kuulub Tartu vaatamisväärsuste hulka (milles me ei kahtlegi),

1) siis palume täpsustada, milliseid ruume meie **akadeemilises** õppehoones **igale** grupile tutvustatakse;

2) kas TRÜ peahoone vaatamisväärsuste hulka kuuluvad ka sanitaarsõlmed ja «Sophokles»?

3) kas «Sophokles» on tudengite ja õppejõudude või turismigruppide toitlustamiseks?

4) kas keegi oskab nimetada seda ekskursioonide üldarvu jooksva aasta jooksul, kes peahoonet külastavad?

5) ...on see kõik vajalik?

Žurnalistikatudengid: Tarvi Talv, Silja Joon, Tiina Eier, Ainar Ruussaar, Eva Lumet, Piret Tamm, Vilja Kallaste, Ene Nobel ja Helle Vider.

USA — NSVL

Neljap., 21. apr. kl. 15 on TRÜ nõukogu saali vestlusringi oodatud kõik, keda huvitavad NSVL ja USA suhted. Kohale on lubanud tulla tuntud väliskommentaatorid A. Kirt, V. Ladva, R. Mikenberg, L. Vahesaar, V. Vassiljev jt., samuti RSR meeskond dots. Kaido **Jaansoni** juhtimisel.

Soovitav oleks küsimused esitada hiljemalt 15. aprilliks ühingusse «Teadus» (tel. 3 44 55 või 3 42 07).

Ühing «Teadus»

Helenduse poole

(Algus 1. lk.)

Migratsiooni tõkestamiseks ette nähtud abinõusid peeti veel ebapiisavaiks (sooviti kaotada ka osa inimeste privileegid sissekirjutamisel, anda näiteks 10 000 rubla Eestist lahkujale jne.). Loomulikult leiti, et meil endil on vaja aidata aklimatiseeruda teistel rahvustel (tõmmati paralleele SLV-ga).

● KAS TARTUST ja ülikoolist ka kõneldi? Kuidas siis muidu. Kirja läks Tartu toetamine tema kultuurikeskuseks taastamisel, sealhulgas konkreetselt Eesti Rahva Muuseum. A. Soidla ütles muide oma sõnavõtus, et Tartu Linna Täitevkomitee olevat Raadilt väljakolijate jaoks antud kaarhalle muuks otstarbeks kasutanud. Protokollilises lisas on välja toodud ka uue hotelli ehitamise vajalikkus ning Jaani kiriku restaureerimine.

Ain Kaalepil tuli kahjuks tunnistada, et ta siiski ei ole TRÜ klassikalise filoloogia kateedri juhataja, nagu 1. aprilli «Sirp» teada andis. Klassikaliste filoloogide ettevalmistamine on sattunud Bermuuda kolmnurka — Plaanikomitee — Haridusministeerium — ülikool, kes kõik üksteisest sõltuvad, aga nii kummalisel kombel, et ühes suunas töötada ei suudeta. Interpreteerin siit edasi ja leian, et kõik ettepanekud ja vastused ses labürindis tuleks avalikustada. Kes on siis ikkagi konkreetselt süüdi, et kateedrit taastada ei ole võimalik? Nii võib juhtuda, et viie aasta pärast pole koolidesse kedagi ladina ja kreeka keelt õpetama saata. Aga niisugused klassid juba avati.

A. Kaalep toetas ka Voldemar Vaga ideed üle minna ainesüsteemsele õpetamisele, millest ta kirjutas «TRÜ-s». Mis siin salata, rahvusteaduste edendamisele on pidevalt eelistatud reaalteadusi (A. Aarelaid), pole ju rahvuslikus ülikoolis isegi Eesti ajaloo kateedrit (A. Peterson). Rein Raua arvates vajab hoopis rohkem hoolt võõrkeelte õpetamine koolides, tuleks sisse viia ka soome ja rootsi keele õpetamine.

● VÕIB hoogu sattuda ja veel palju, palju tahta kirjutada. Loodan, et pleenumil vastu võetud otsused avaldamiste kohta siiski täituvad. Kõik murelikult räägitu on taandatav aga vaid ühele — riigi juhtimisele, juhtide valimisele, nende tegevuse kontrollimisele rahva poolt, avalikustamisele. Probleemid ju sellest võõrandumisest tekkinud ongi. Ega muidu poleks jäänud kirja EKP Keskkomiteele fikseeritud rahulolematuse avaldamine EKP Keskkomitee esimese sekretäri Karl Vaino ja ENSV Ministrite Nõukogu esimehe Bruno Sauli senise tegevuse suhtes. Enne järjekordseid Eesti NSV Ülemnõukogu valimisi loodetakse tõelisi valimisi, kandidaatide ausat võitlust ning esimehe valimist rahva poolt. Teiste riikide presidendikandidaadid meil ju alati ammu teada. Väga tauniti avaliku arutelu puudumist Eesti rahvamajanduse juhtimise peaskeemi üle.

● MULLE oli väga kosutav osa võtta niisugusest ajuraginast. Sain julgust, toetust paljudele mõtetele, mis eneseski tekkinud. Lõpetada tahaksin Rein Järliku sõnadega, nagu talle oli öeldud: miks te ainult halba näitate? Aga kui see hea on olemas, polegi mõtet teda igal sammul rõhutada, ette toppida. Kuidas me muidu teada saame, mis seni tegemata jäetud?

Pleenum lõppes laupäeva õhtul kell veerand üksteist. Oli pime, aga ühtaegu valgust ja lootust kui palju.

VARJE SOOTAK

Diplomandid!

NSVL KKEH Ministeeriumi kolleegiumi ning Haridus- ja Teadustöötajate Ametiühingu Keskkomitee 1983. aasta ühisotsus näeb ette diplomitöödes töökaitse osa ja selle koostamisel töökaitseõppejõu poolse juhendamise.

Töökaitse osa koostamise asjus saate konsultatsiooni keemiahoone ruumis 406 teisipäeviti kl. 11—13 ja 16—18 ning neljapäeviti kl. 16—18.

Rühmakonsultatsioone saavad diplomandid keemiahoone laboris 417 (informatsiooni ruumis 406, tel. — 406): bioloogiaos. diplomandid teisipäeval, 12. apr. kl. 18, füüsikaos. diplomandid kolmapäeval, 13. apr. kl. 14, keemiaos. diplomandid kolmapäeval, 13. apr. kl. 16, kaubatundmise os. diplomandid neljapäeval, 14. apr. kl. 15, geograafia- ja geoloogiaos. diplomandid reedel, 15. apr. kl. 14.

Dots. VALDEK RITSLAID

Me dali...

(Algus 4. lk.)

On ilmne, et tõeline muinsuskaitse ei vaatle muinsust kui ajas eksisteerivat nähtust, vaid kui mentaalset, ajatuse, hingelise surematuse väljendust. Madeia.

Aga just selles osas tulebki lõpuni minna ja fikseerida kontseptsioon, mis oleks täiesti ajaväline, sest mõttetuid väitlusi, kelle unenägu möödunud päevast oli või on õigem, peetakse ikka järgmisel päeval, mitte unenägude nägemise ajal. Sellel pinnal on aga meie tänane muinsuskaitsetegevus samaväärne küüditamisega, sest nii ajaline tõemuinsuse otsimine kui ka ajaline küüditus on vaid erinevad unenägude seletamise katsed, peegli peegeldus pimeduses.

Meie — inimesed — peame õppima üksteist mõistma oma unedes, aga seeläbi ka üksteise lugudes ja nägudes, sest pole õilsamat muinsust sellest, pole õilsamat muinsuse kaitset sellest. Elu nagu...

Abi-P, D. K. nimel

JÜRI EHLVEST

Et enda peale poleks paha tagasi vaadata

INIMENE KEERDKÄIGUS

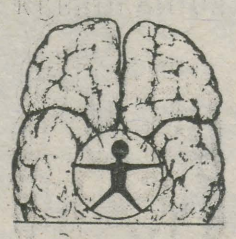

Mitu nägu meil õieti on? Enamikul just nii palju kui erinevaid seltskondi tema ümber. Igas pundis pingutame end enesest paremaks vastavalt kohalikule mallile. Ja jumal hoia selle eest, et meie sobilike, meid eri küljest varjavate pooside vastandlikud tunnistajad kokku ei saaks. Meie, ainulaadsed, kordumatud poosikombinatsioonid. Kogeme, täieneme, õpime. Kuigi paljud meist ei jõua ideaalse võimaluseni *a l a t i ise*'d olla. Pigem taotleme täiuslikku kaitsesüsteemi. Kangesti kena, et igal hetkel pole võimalik meie siseilmade kaasi kergitada umbes sedamoodi et «mida sa, sõber, praegu mõtled». See oleks vast blamaaž!

Sestap teeb rinna rõõmsaks, kui trehvad mõnd tegelast, kes eespool väljendatud suvalise «meie» alla ei mahu. Ikka *t õ s i s e l t* ei mahu. Kooliseelikus on ta näiteks reibas sädistav plika. Tüüpiline rõõm pedagoogidele. Paneb eriliselt punnitamata terve meeskonna poiste teod toime. Tekli all on ta heledahäälne sädelev noor daam. Emotsionaalne täiendus musta laega toas. Kusjuures tema kutsikaea pretensioonitust *ü h i* skondlikkusest saab muretu *s e l t s*-kondlikkus. EIKE SELISTE tuleb kombüroo õhtusele vabavormiistungile vägeva plaadikoogiga. Naine naisena organiseerunud noorkodanike hulgas. Ei poliitilisust, pintsakut, ordeneid ega haiglast «soliidsust».

Eikele on Pärnus mõnus külla minna. Maja noorperenaine ilmub sel juhul pildile pisikese punakleidilise koduvaimuna. Üldse ei tahaks idülliliseks muutuda, ent majandusüliõpilase erasektoris kodulinnas on midagi tõeliselt hõrku, maist. Umbes nii, et kõigepealt saab valmis see kook, mida Eike ise teha tahtis, siis memme tellitud «soolane kook», siis pudeli otsas vissutatud ahjukana...

EIKE SELISTE: «Mul on Pärnus, kodus, kodu- ja perenaiseinspiratsioon. Loomulik tudengi varblaslikkuse tasakaalustamine. Siin on sellist mind vaja ja mind on muuseas sedamoodi kasvatatud ka... Kuidas? Ei, tead, ühikaeluks kõlbab lastetuba ka ikka. Kaalume küll asja, kas hüüda miilitsaonu appi, kui naistepäeva ajal käivad toas, kus meid pole, nõudlikud külalised. Eriti nigel on kujutleda, et sissemurdjad võisid ju pärineda ka meie sõbralikust ühiskodust.

Romantika maha arvatud, saame hakkama. Kujuta ette, neljakesi Lenska ühika toas jah. Üksi olemine? Mitmekesi üksi olemise õppimine käib kohanemiskursuste juurde. Kui üksteisega või kolmteisega kokku harjutakse, võidakse kindlad olla, et mõnd eraldunud egot keegi nurgast teki alt välja tirima ei tule. Meie abielutüdimust vähendab seegi, et me päeval eri radu tallame. Üksi oleks paha ja igav ka. Kuni õhkkond i n i m e s e s t sõltub, saab alati hakkama. Kui t i n g i m u s e d dirigeerima pääsevad, on lõpp. Inimeselt võetakse mõnikord vägisi seljatagune ja turvalisus ära. Käisin algkoolis Pärnu tõelises Koidula-koolis. Vanas tütarlastegümnaasiumis südalinnas. Kolm-nelisada last, ilus maja, parkettpõrand — midagi sellist võiks kõigile kasvajatele soovida. Keskkooliaeg tuli kontrastiga. 2. keskkool kadus koos traditsioonidega majale kuulunud nimega Papiniitu. Üks asi on mõistatus, mida arvaks Koidula uuest majakoliatist, millega tal midagi ühist pole. Teine asi see, et pärast iga koolipäeva pidi tugev, terve laps mõneks ajaks tuttu keerama. Muidu oleks vist otsad andnud. Kui ise poleks näinud, ei teaks, kuivõrd lapse areng igasugustest «pisiasjadest» sõltub.

Väikeses koolis olime 6. klassis juba s u u r e d. Ei tulnud selle pealegi, et võiks oktoobrilastega koos aru kaotanult lasteaiaelu meenutada. Hiidkoolis peavad keska daamid-härrad ettevaatlikult mööda seinaääri hiilima, et seesama 6. klass jalust maha ei riisuks. Koolis, kus kõik vanuseastmed on segamini, surutakse tulevikku sammujate loomulik sirgumine ja eneseaustus järsult maha. Üldse on see terve huvitav nähtus, kuidas selles ... noh, stagnaaegses nõukogude koolis kõik isikupärane ja loov välja pigistatakse. Justkui meil oleks nii laialt käes aseaineid i n i m e s e koha peale. Või nagu seda üldse olemas oleks.

Mul on 8 aastat noorem õde. Preili suurkoolist. Tema põlvkonna kõrval paistavad vahed eriti silma. Esiteks see, et me oleme tõesti erinevad põlvkonnad. Tead, juba ongi võimalus heietada: kui mina noor olin... Teiseks olin mina pisikoolis ikka tõega teisiti noor. Meie klassijuhataja viskas sekka delikaatset villast «kes kellele meeldib». Tema klassijuhataja peab arvet «kes kui palju saavutab». Õde on minust 13 senti pikem ja tema eaõed varsti rohkem näinud kui mina. Kas sa oled märganud, et praegu on 13—14-aastased juba sellised suurilmadaamid, et ohohoo! Mina arvan küll, et meie lapselapsed aktselereerivad ennast juba 10-aastaselt täiskasvanuteks. Elavad ette ja teevad triksu. Meil saab olema tõsiselt raskusi sinna kõrgele vaadata-kuulata, kui vähe nende kere ja mõistuse pikkusel ühist on. Mastaapide suurenemine, hiidtingimused on vist oluline põhjus, miks inimeste eluloost üks ilus, õnnelik etapp välja lülitatakse. Neiuiga...

...Et kas ma ei tahaks? Tead, praegu veel ei tahaks. Lapsi kasvatada. Mul on küllalt võimalusi olnud ära näha, missugused lapsed kasvavad, kui nad jäetakse kasvatamata. Nii nagu see mul praegu välja kukuks. Ei kõike muud on vaja kasvatada, lapsed kasvavad ise. Jube õudne, kui emal lapse jaoks aega pole. Ma olen mõnda aega töötanud pisikese pai lasteaiatädina. Natuke aega on tore — saad teada, et kui üks jorss teisele pangega pähe valab, ei tohi sellest välja teha, siis klaarivad ise. Muidu hakkab teine karjuma ja kaebab asja kõrgemale. Pikka aega guvernanditsedes võib ilmselt jube hakata, kui kõik need kodude ja vanemate ebaklapid laste nägudes-tegudes su ümber valutavad. Muidugi: kui ma suureks saan, hakkan emaks. Ja selliseks emaks, nagu minu oma. Mul on oma ilusast lapsepõlvest veel kenasti meeles, kuidas mulle meeldis oma ema laps olla. Ei saa ju oma põngerjatega latti alla lasta.

Mul on ikka selline elustiil, et tegutsen, m õ t l e n nii, et enda peale poleks paha tagasi vaadata. Ma olen ju endal ainult üks. Ära arva, et ma pärast keskat kohe ülikooli kogemata tulemata jätsin. No vaata ometi neid koolitulnukaid! Rohkem kui mitu neist uurivad alles kohapeal, kuhu sattusid. Tundub, et sammud kukuvad õnnelikumad välja, kui nad t e a d l i k u l t astutakse. Mul oli pärast kooli teadlikult õppimisest kõrini. Ei tahtnud ja kõik. Viis aastat iseseisvumiseni tundus ka kole paljuna. Riigi ajaloos oleks see köömes, inimesele terve igavik. Töötasin ausalt alal, mida õppima tulin. Sedasi, et Pärnu kooperatiivkaubastu inventeerijast majandustudengiks. Selge, et töö mulle meeldis ega muidu süvendama tulda. Inimesed ja kaup (ha-ha-haa!) käeulatuses ja muu taoline...

...Täpselt ei kujuta ette, mis erinevus hariduseelsel ja -järgsel leivaametil on. Pead muidugi silmas, et «kellele palk, kellele haridus». Aga tudengielu on juba väärtus, mille järele Tartusse tulla. Emagi lõpetas mul mullu kaugõppes TRÜ. Tabas ka vahe kohapeal ja kaugjuhtimisel õppimise vahel.

Majandus on sedavõrd lai ala, et selle paberiga ei jää kuskil hätta. Välja arvatud mõned hirmsad ajunõõkijad, mis mul juba rõõmsalt selja taga, on see tõhus ü l d i n e haridus. Meile on trehvanud, just filosoofias ja poliitökonoomias ülivõrdelised õppejõud. Tead, sellised isiksused, kes õigustavad loengulist õppevormi raamatutega piirdumise ees. Küll aga paistab see n-ö. hariduse eelistamine palgale juba keskkoolis tekkinud imestust. Õpime maast-madalast... on sellega, k u i d a s õpime, nagu ta on... ühiskonna seaduspärasusi ja muud taolist. Iga lollgi märkab ideaali ja reaalsuse vapustavat erinevust. Iga kord kui mõne loogilise seose enese jaoks teadvustan, tahaksin teada: kus on meie kõigutamatute juhtide silmad. Kuidas nemad ei märka, mida lihtsurelik märkab. Äh? Ja kui rahvas märkab, et kord nii mõistuspäraselt ja inimest arvestades kavandatu sel moel toimalus ei saa, kuis siis vastutajad tema tahtel püsivad? Muidugi, poliitika pole naiste asi. Kui riik minu kätte antakski, mina küll ei teaks, ausõna, ei teaks, mis temaga enam peale hakata. Võtke veel pizza't, preili! Lobiseme naiste asjust...

...N aiste asjad? Sotsiaalpoliitika on paraku peidus igas pisiasjas. Olge lahked: ma olen õppinud igasuguseid reegleid, mida peaks aina rakendama. Aga sellesama pizza tegemiseks puuduvad mul pooled vigurid, mis ta pizza'ks teevad. Sa ei saagi aru? See on juba minu kavalus! Pisiasjad... minus tekitab õudust puuduvate asjade nimekiri. Ja harva saadaolevate asjade hinnad. Siin ma ei saa illusioone hellitada — lähen tööle ja ei saa midagi muutma. Võib-olla liigutamagi mitte. Nagu paljud enne ja pärast mind. Lapsik hasart ja energia majanduse edendamises hääbub kärmelt kodusesse isemajandusse. Kujutle meid keskealiste pereemadena: kui me olmes millelgi elementaarsel otsast üldse kinni saame, maksame selle eest ühe kuni mitu kuupalka. Tervele perele leti alt 100-rublased talvesaapad: UH! Hakka või ärikaks — elad kindlustatult ja võid uhke olla ka selle üle, et sinus on kõige kiuste säilinud algatusvõime, läbilöömisvaist ja inimlik ärivaim. Nali! Nali pole aga see, et üldkultuuriline pool sellises elus peaaegu puudub. Oi, kuidas ei taha neljakümneselt leppida sellega, et elu on elatud ja kuhugi välja sind ei oodata. Ei tantsu, ei sporti, ei lusti...

Võimet, vaimu ja vaistu ei lähe küll üksnes asjademaailmas üles. Me k õ i k müttame siin maailmas kasvõi alateadlikult arvestusega, et enda peale poleks paha tagasi vaadata. Eks seetarvis ole midagi vaja k a t e h a. Kuni ankur lastetuppa heidetud pole, on loomulik, «õues» tegemine. Olen eluaeg noorsooorganisatsioonides aktsioonis olnud. Nagu see ikka käia tavatseb: lapsepõlves püüdlikult ära teinud ka mõttetused, mis kellelgi kuskil pähe tulevad. Ühesõnaga: ära näinud, m i k s ei ole meie ainsal legaalsel tsunftil prestiiži. Nüüd on lapsepõlv ja jaburdamine otsas. Olen küll osakonna seda liiki sekretär. Midagi ettekirjutatult poliitilist ma oma tegevuses tuvastanud pole. Igasugune avalik tegevus on ju enesemääramise-tõestuse koht. Majandusteaduskonna «rakuke» on selle jaoks mõnus koht. Aga loomulikult: roheline tee ja vaip alternatividele jalge ette. Ent tundub olevat mõistlik kohendada kasutamiskõlblikuks ja siis ära kasutada olemasolev. Mingid elitaarsed kitsad grupid ükskõik milliste programmidega ei ole justkui päris see. Tavalised inimesed tahavad ka keegid olla...

Muuseas, mulle meeldib väga mõelda ka sellele, kuidas ma saan k e e g i olema oma perekonnas. Et ma heaks mammaks kavatsen kasvada, on niisiis selge. Aga on ju veel magus teema «Eike ja Mees». Minu Mees... jaa, minu Mees peab olema lihtsalt M e e s. Et mina saaksin olla lihtsalt Naine. Selleks peab suhe olema kuidagi... looduslähedane. Tugevam pool «kütiks» ja tooks «koopasse», nõrgem oleks ilus ja armastaks tugevamat ja lapsi. Noh, edasi tulevad kõik need ilusad, tuntud mõtted ja sõnad. Igatahes kodukultuuri kandja peab küll naine olema. Oh, kui vaja on selleks kõigile naistele, ka meie ülikooli kõigile naisenamlastele ilusat, ausat a r m a s t u s t. Et me keegi liiga vara end longu ei laseks ja ära ei väsiks. Meid, naisi on Eestimaale vaja veel kauaks, kauaks.»

Naiste asjadest
lobisemas käis
KATI VASAR

KARL PÜSS

3. aprillil suri pärast rasket haigust Eesti NSV teeneline jurist professor Karl Püss.

Karl Püss sündis 26. juunil 1913. 1932. aastal sai temast Tartu Ülikooli õigusteaduskonna üliõpilane. Ülikooli lõpetas ta 1937. aasta kevadel *cum laude* ja oli seejärel õigusteaduskonnas diplomeeritud edasiõppija (mittestatsionaarne aspirant).

1941—1945 teenis Karl Püss Nõukogude armees ja võttis osa Suurest Isamaasõjast. Pärast demobiliseerimist 1945. aastal algas tema töö TRÜ-s, kus ta oli assistent, alates 1948. aastast vanemõpetaja ja 1954. aastast dotsent. 1977. aastal valiti ta haldusõiguse professoriks, kellena töötas pensionile minekuni kuni 1987.

Pedagoogitööd ühitas K. Püss vastutusrikka administratiivtööga, algul teaduskonna prodekaanina, 1950—1961 aga dekaanina, 1963—1977 oli K. Püss TRÜ õppeprorektor. Ühtlasi on K. Püss täitnud vastutusrikkaid ühiskondlikke ülesandeid Tartu linna RSN ja ENSV Ülemnõukogu saadikuna, kellena oli valitud seaduseelnõude komisjoni esimeheks.

K. Püssil on hindamatuid teeneid Eestis mitme põlvkonna juristide kasvatamisel, õiguskultuuri arendamisel ja seaduslikkuse kindlustamisel. Tema kaotus on korvamatu TRÜ-le ja kogu Eesti juristide perele.

K. Püssi tundsid kolleegid ja üliõpilased äärmiselt täpse, kohusetundliku ja nii enda kui ka teiste suhtes ülimalt nõudliku inimesena. Mälestus temast ei kustu.

Kolleegid

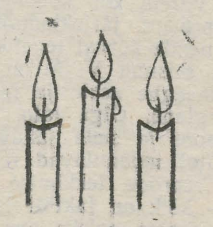

RSR

saab kokku 12. apr. kl. 18.15 raamatukogu aud. 321. Teemaks «Eesti pagulus: minevik ja tänapäev». Esineb Kaido Jaanson.

NÄITUSED

Raamatukogu kohviku fuajees on välja pandud Jüri Marani maalid, lugemissaalide fuajees «Prof. Liidia Poska-Teiss 100» ja «Thomas Hobbes 400».

TAIDLUSKONKURSS

toimub 16. aprillil algusega kl. 14. Teaduskonnad, kes pole veel registreerunud, KIIRUSTAGE!! Viimane võimalus end üles anda ja konkureerida priskele preemiale on 14. apr. (klubis ruum 207 tel. 34 700).

TUDENGILAUL '88

Osavõtjatel on 11.—15. aprillini võimalus pilte tellida (klubi ruum 207).

AMEERIKAST

Neljapäeval, 14. aprillil kl. 16 ph. aud. 128 esineb dots. JAAN KÕRGESAAR, kes räägib teaduslikust stažeerimisest USA-s.

Naistenõukogu

VIDEOTEEGIS

8., 9., 10. apr. kl. 21 aprillikuu diskotsükkel. «Kesk kevadõhtute jahutavat joobust...». Diskorütme audiost ja videost.

ESMAKURSUSLASTELE

Teisip., 12. aprillil kl. 18 esineb aulas prof. Hans Trass teemal «Ökoloogia ja kultuur tänapäeva Eestis». 45-minutilisele ettekandele järgneb Tartu Akadeemilise Meeskoori lühikontsert kavaga, mida koor esitab eelseisval kontsertmatkal Hollandisse.

Kultuurikomisjon

PSÜHHOLOOGIA-LOENGUD

Esmaspäevased psühholoogialoengud hakkavad lõppema. Viimased loengud on dots. AINO LUNGELT:

11. aprillil «Koolieeliku mõtlemise areng» ja

25. aprillil «Millest tunda loovat last?».

Algus kl. 19 Tähe 4, aud. 170.

TARTU VAIMUST

Kolmapäeval, 13. aprillil kl. 16 räägib prof. Harald Keres raamatukogu konverentsisaalis Tartu vaimust.

TRÜ SPARTAKIAADI

laskmisvõistlused toimuvad 20. aprillil Salme tn. 1a kl. 16—20 (Pedagoogilise Kooli õues). Iga teaduskond võib välja panna kuni 10 laskjat.

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 1582. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 13 (1524) Reede, 15. aprill 1988 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 2 kop.

ON MUINSUSKAITSEPÄEVAD TARTUS

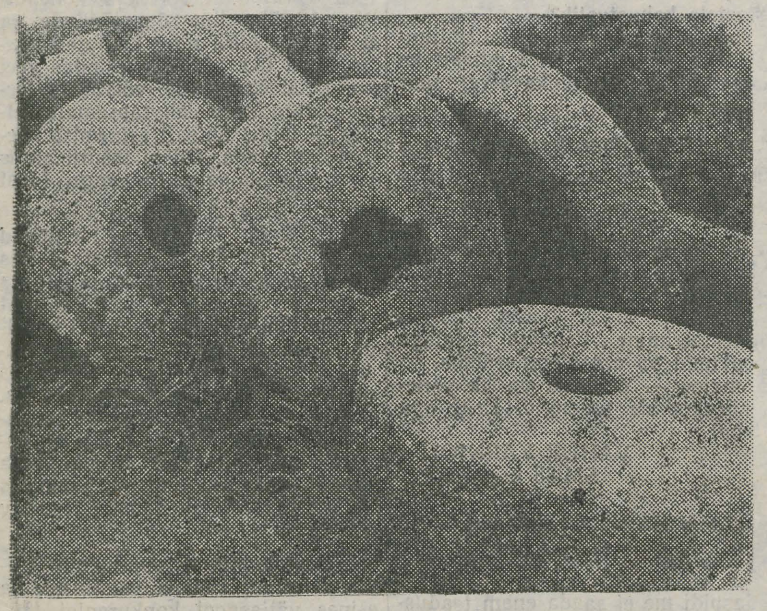

OLAVI PAIDE foto

Tuhandeaastane Tartu

Sajandite jooksul on Tartut — Eestimaa vanimat linna — palju kordi rüüstatud, purustatud, põletatud, linn on ise tulekahjusid üle elanud. Korduvalt on rahvast tühjaks veetud. Teda on valitsenud venelased, sakslased, poolakad, rootslased. Kuningad ja keisrid, vürstid, piiskopid, raehärrad ja kaubahärrad. Kes on Eestimaad tahtnud kätte saada, on pidanud Tartuga jõudu proovima. Tuhandeid on siin lahingutes langenud, taudidesse surnud või muidu maha tapetud. Igasugust rahvast on tulnud ja läinud, aga maarahvas on siin alati olnud.

Vana keskaegse uhke ja kunagi rikka kauba- ja ülikoolilinna elupäevad lõppesid 280 aastat tagasi. Tsaar PEETER I käsul küüditati 1708. aasta veebruaris linnakodanikud Venemaale ning 12.—17. juulini 1708 purustati ja põletati Tartu täielikult. Linn, mille piiramisega Vene väed olid kurja vaeva näinud ning mis Peetri enda juhtimisel 14. juulil 1704 oli lõpuks vallutatud, ... oli nüüd paljaks riisutud ja maatasa tehtud. Linna endist au ja hiilgust kiidab Käsu Hans Tartu hävitamisele pühendatud kaebelaulus OH! MA WAENE TARDO LIIN

.....

Mes mul olli enne waja?
Kui mul Kässi häste Keuss:
Torre Koa, torre Maija,
Sure Aida, Wilja teuss
Kalli Kooli, Kerriku,
Illusast Kik ehhitu,
Olli minno sissen siin:
Oh! ma waene Tardo Liin

Tuhast ja varemeist ellu ärganud Põhjasõja-järgne Tartu hävis suures ulatuses 1775. aasta 25. juuni hiigeltulekahjus. Pärast seda algas uue Tartu plaanipärane ehitamine.

Kivisild valmis 1784, uus Raekoda 1786, mitmed kivimajad praegusel Ülikooli tänaval sajandi lõpukümneil.

Ülikooli taasavamisega 1802. aastal muutus Tartu jälle kaubanduse, hariduse ja kultuuri keskuseks ning omandas peagi rahvusvahelise kuulsuse teaduse vallas. Kutsuti teda Emajõe Ateenaks — teaduse ja muusade linnaks. Tartu oli meie rahvuskultuuri häll ja kasvupaik, paljudele teistele rahvustele hariduslätteks.

1917. aasta Oktoobrirevolutsiooni tulemusena läks võim lõppkokkuvõttes pärast 700-aastast vaheaega jälle maarahva kätte. Algas intensiivne eneseteostamine. 1. detsembril 1919 avati eestikeelne ülikool. Pandi alus rahvusteaduste arendamisele. Raadi mõisas, kunagise üleeuroopalise tuntusega K. Ed. v. Liphardti kunstigalerii ruumides sai asupaiga Eesti Rahva Muuseum ...

1940 — nõukogude võim Eestis. Eesti üleminek liiduvabariigina Nõukogude Liidu koosseisu. Teise maailmasõja algus 1941. aasta juunis. Tartu muutub rindelinnaks, sõja tallermaaks. Teist korda veereb sõjavanker üle 1944. aasta augustis. Peaaegu pool Tartut on varemeis. Hävinud on palju, kahjud korvamatud. Algab jälle ülesehitus.

Milline on meie suhtumine oma linna ajaloosse ja sellesse vähesesse, mis möödunud sajandeist on ajaloo- ja kultuurimälestistena säilinud? Kuidas on lood arheoloogiaga Tartus, muinsuskaitsega? Kehvasti, kiita pole siin suurt midagi.

Vanast keskaegsest Tartust on järele jäänud väga vähe, ainult **neli** objekti. Tükike lagunevat linnamüüri Botaanikaaia vastas. Toomkirik Toomemäel, millest pool on varemetes ning mis iga aastaga üha kiiremini mureneb. Üks osa kunagi küll konserveeriti, aga siis jäeti töö pooleli. Varemed on riikliku kaitse all. Kolmas on Tartu vanim säilinud kivimaja Ülikooli t. 40, juba kaunikesti lagunemisohus. See on ainukene ülikooli algperioodist siiani säilinud hoone. Taotlust saada maja ülikoolile tagasi ning võtta restaureerimisplaani peeti liiga utoopiliseks. Maja on riikliku kaitse all. Ja lõpuks neljas — Põhja-Euroopa üks unikaalsemaid arhitektuurimälestisi, 37 aastat varemeis seisnud, riikliku kaitse all olev lagunev Jaani kirik.

Olgu nüüd teistega, kuidas on — Toomkirikus on töö alanud ja edasised lootused ka olemas, Ülikooli t. 40 pole ka veel kaela kukkunud. Õige hull lugu on aga Jaani kirikuga. Eriti veel sellepärast, et me iga päev demonstreerime Tartut külastavaile kodu- ja välismaa turistidele ja ka iseenesele Tartu linna võimetust suurepärast arhitektuurimälestusmärki korda seada, talle kultuuri teenindav otstarve anda. **Keset linna lagunev Jaani kirik sümboliseerib meie linnajuhtide aastakümneid valitsevat arusaamist kultuuriväärtustest ning nende hoidmisest. Suhtumist Tartu linna ajalukku.**

Hiljaaegu oli nagu lootus, et kohe hakkavad Poola restauraatorid Jaani kiriku restaureerimisega pihta, sest projektid on kõik olemas. Aga ei. Otsustati hoopis hotelli ehitamise kasuks, mida olevat linnale rohkem vaja! Jaani kirik jäetakse jälle issanda hoolde ja lisaks sellele ähvardatakse lammutada hotelli tarbeks veel 18. sajandi lõpust pärinev kultuurimälestisena kaitse all olev puumaja Struve 2. Nii et kaks kärbest ühe hoobiga. Niisugune on siis Tartu linna kultuuripoliitika perestroika ajastul! Kui siia lisada veel traataia taga oleva Raadi lossi — Eesti Rahva Muuseumi varemed, siis on pilt täielik ja ei jää muud üle kui Käsu Hansu moodi õhata

Oh! ma waene Tardo Liin
Kost ma saass kül ülembit
kes mo Auwu hoiassid!

TULLIO ILOMETS

Teiselt poolt lahte

Oleme oma kirjastusele alati kiidusõnu lausunud ilusa ja kiire töö eest. Aga et tulemused veel paremad võiksid olla, selleks peaks paranema ka kirjastuse- ja trükiosakonna tehnika. Üks võimalusi oleks tõenäoliselt koostöö hõimurahvaga.

Eelmise nädala keskel viibisidki siin kolm päeva Helsingi ülikooli kirjastuse ja trükiosakonna juhataja Sakari Laurila ja ülikooli infoosakonna juhataja Rauno Velling. Viimane muuseas juba kolmandat korda, — ta oli siin ka TRÜ juubeli aegu ning on sellest kirjutanud. Tema toimetada on väike infobrošüür väga heal paberil ja väga hea trükikvaliteediga. («TRÜ» toimetusse seda saadetakse, nii et kes on huvitatud, võib kaema tulla.) Tartus oligi arutusel vastastikune koostöö, mida maikuus lähevad Soome täpsustama ülikooli kirjastustöötajad.

FOTOL:

Aula tagumises reas on istet võtnud kaks päris soomlast (paremalt esimene) Rauno Velling ja Sakari Laurila ning peaaegu soomlane, meie soome-ugri keelte kateedri dotsent Tõnu Seilenthal, kes praegu Jyväskylä ülikoolis eesti keele lektorina töötab.

JÜRI LAANE foto

Lähemalt RSP lähematest üritustest

(Täpsustusi)

KOLMAPÄEVAL

Kl. 20 — TRÜ ja EPA lahtised trepijooksuvõistlused EPA tornis. Osa võtta võivad kõik. Eraldi arvestus on nais- ja meesvõistlejatele ja neljaliikmelistele võistkondadele (3 meest ja 1 naine). Kolm individuaalselt paremat ja parim võistkond saavad RSP '88 sümboolika ja suure spordi*show*' pääsmete omanikeks.

NELJAPÄEVAL

Kl. 18 — TRÜ nõukogu üliõpilasliikmete kohtumine üliõpilastega nõukogu saalis. Seni pole nõukogu üliõpilasliikmed oma tegevusest avalikult aru andnud, sestap mingem kuulakem!

Kl. 19 — aulakontserdil esinevad TRÜ naiskoor ja EPA segakoor.

Kl. 21 — tudengiansamblite õhtul klubis astuvad üles «Tip-Malts», «Jaskar», «Paraspunt» (solist Valmar Schotter), EPA rokiklubi, kuuleme ka TRÜ kammerdžässi.

Kl. 21 — looduskaitsesalongis on kavas kuulata Linnar Priimäge («Goethe ja ökoloogia») ja Hendrik Relvet («Kevad meie metsades»). Tantsuks mängib ansambel «Forest».

REEDEL

Kl. 12 — kohtumisel ENSV välisministri Arnold Greeniga räägitakse ENSV osast NSV Liidu välispoliitikas, ENSV välismajanduslikest suhetest ja konsulaarsuhete arengust.

Kl. 17 — RSR-i konverentsil on põhiteemad

— USA 1988. aasta presidendivalimised. Hinnangud ja perspektiivid.

— Kas Briti Lõvi on kosumas? Konservatiivide 8 aastat. «Raudne *Lady*» — inimene ja poliitik.

— Uutmine Hiinas ja meil. Võrdlev analüüs.

Kl. 18 — kohtumisel Allar Levandi ja Kaija Parvega vaadatakse ka sporditeemalisi videolõike.

* * *

● **RSP telefon 3 51 89, RSP korralduskomitee esimees Asko Pohla.**

RSP tähekombinatsioon peab tähendama rahvaste sõpruse päevi. Kuidas seekordsete RSP kava rahvaste sõprusega seotud on?

Asko Pohla: Interklubi on kutsunud külalisi Moskva Rahvusvahelise Suhete Instituudist, Läti Riiklikust Ülikoolist, Vilniuse Riiklikust Ülikoolist, Kaunase Polütehnilisest Instituudist, Sõktõvkari Riiklikust Ülikoolist, Samarkandi Riiklikust Ülikoolist ja Jerevani Polütehnilise Instituudi Leninakani filiaalist.

Rahvaste sõprus peaks väljenduma selles, et me näitame külalistele kava, mis tutvustaks Eestit ja peegeldaks meie kultuuri üksikuid külgi.

Külalistel on võimalus osa võtta TRÜ nõukogu üliõpilasliikmete ja üliõpilaste kohtumisest, kohtumisel on sünkroontõlge vene keelde.

Rahvaste sõprus peegeldub ka aulakontsertide esinejates — teisipäeval Vladimir Sapožnin ja Polina Ossetinskaja, reedel esinevad koos TRÜ kammerkoor ja Riia kammerkoor.

RSP '88 on ÜLKNÜ 70. aastapäevale pühendatud sellepärast, et RSP on alati puudutanud ka tõsiseid ühiskondlikke probleeme, sealhulgas sise- ja välispoliitikat. Poliitilise organisatsioonina on komsomolil kindel koht meie elus ja tema nimetamine RSP-l igati omal kohal. Üldse, RSP on nagu meie aruanne üliõpilastele.

Rahvaste sõprus kajastub ka mälumängus «NSVL rahvad».

OLEKS PÕNEV VAADATA!

Sõpruspäevade aegu tasub natuke rohkem aega võtta teadusraamatukogu jaoks, õigemini selle fuajees avatava näituse tarbeks. Seal on midagi niisugust, mida harva näeme ja mis meile midagi tähendada võiks. See on ülikool ise — markidel, ümbrikel ...

(Järg 2. lk.)

Arstid õpivad uue õppeplaani järgi

(Algus üle-eelmises lehes)

Mõned meie hulgast paistavad silma võõrkeelte eriti hea valdamisega ning nende püüdlusi on väärikalt hinnatud ja neile rohkem võimaldatud kui tavalisele reaarstile (välisstažeerimine, komandeeringud ja muud kvalifikatsiooni tõstmise võimalused). Peale selle on keelebarjääridest üleolek üks paremaid eneseteostuse võimalusi.

Arstiteaduskonnal pole praegu ülevaadet, kui tugev on esmakursuslaste motivatsioon võõrkeele õppimiseks, sest sügissemestril toimus see inertsi mõjul veel kohustuslikus korras. Loodame, et rõhuv enamik siiski jätkab. See oleks nende endi huvides. Vene ja eesti keele õppimise vajadus kommentaare ei vaja.

● **ISESEISVA TÖÖ** nõude kirjatähene ja kohene järgimine oleks ebaotstarbekas ja võiks kasu asemel tuua kahju, sest kõikidel erialadel pole veel loodud vajalikke tingimusi. Eelkliinilistes õppeainetes pole iseseisev töö eriliseks probleemiks. Selline töömoodus on kasutusel olnud juba ammustest aegadest, samuti on õppevahendeid vajalikul määral (anatoomia, histoloogia, normaalne füsioloogia, bioorgaaniline keemia). Järgmistes õppeainetes on ka oma traditsioonid, oma meetodid ja vastavad õppevahendid (patoloogiline anatoomia, patoloogiline füsioloogia, mikrobioloogia, farmakoloogia). Ja on veel aega ettevalmistusi teha. Kunagi valmib ka teoreetiliste kateedrite õppehoone!

Raskemas olukorras on kliinilised kateedrid. Kliinilise õppetöö objektiks on haige inimene, kelle peal üliõpilaste iseseisev tegutsemine on mõeldav ainult piiratud ulatuses, peamiselt vanematel kursustel. Loomulikult on ka nooremate kursustel vaja haiget uurida, kuid see toimub enamasti plaanilise õppetöö raames ja õppejõu juhendamisel. Iseseisev töö kliinilistes kateedrites on mõeldav õppekirjanduse, kaasaegse tehnikaga varustatud õppekabinettide olemasolul ja töö individuaalsel juhendamisel väljaspool õppeplaani. Õppekirjandust on aga tagasihoidlikult ja õppekabinetid puuduvad üldse, rääkimata nende kaasaegsest sisustusest (video-audiotehnika, personaalarvutid jt.).

Üleliiduliste õpikute ebapiisavuse peaksid korvama kas originaalõpikud või TRÜ kirjastuse kaudu publitseeritavad õppevahendid ja õppemetoodilised materjalid. Ühe uue õpiku kirjastamine on üsnagi valulik ettevõtmine, kuigi kirjutajaid leiduks. TRÜ kirjastus on siiani kliduväärselt oma ülesannetega toime tulnud. Ette on aga näha kirjastuse töömahu järsku suurenemist. Mis siis saab, on juba teine küsimus. Olukord uue õppeplaani kohaselt on selline, et loengutega saab ettenähtud programmist katta ainult osa. Ülejäänu tuleb korvata õppekirjandusega. Mis puudu jääb, tuleb lähemal ajal valmis kirjutada ja kirjastada. Ummik kirjastuses on paratamatu. Õigesti on tõstatatud küsimus, kas senine õppevahendite kirjastamise moodus on kõige otstarbekam. Võibolla tuleks tõesti üle minna kirjastamisele autori kulu ja kirjadega. Tõuseks väljaande sisuline kvaliteet, aga ka hind ja prestiiž. Kas ikka veel kehtib absurdne korraldus, et meie ülikoolisisese õppevahendi kirjastamiseks on vajalik Moskva luba? Vähemalt meie kateedris on see bürokraatliku tsentralismi õis aastateks edasi lükanud 5—6 õppevahendi kordustrükid. Pole plaani mahtunud.

Õppekabinettide loomine kliinilisel baasil töötavates kateedrites jääb esialgu ainult ilusaks unistuseks. Ruumipuudus. Siin tuleb ellu viia elanike tervise kaitse arendamise põhisuundade see punkt, mis näeb ette meditsiinikõrgkoolide, teadusasutuste ja suurte haiglate koondiste loomist. See muudaks haiglabaasi ja arstiteaduskonna ühtseks tervikuks ning kaotaks meie tingimusis eksisteeriva tarbetu dualismi.

Kuna meie eesmärgiks on ette valmistada üldprofiiliga arsti, siis on suuresti välistatud üliõpilaste varajane individuaalne juhendamine mingi kitsama eriala raames. Põhimõtteliselt on see võimalik ja midagi paha sellest sugeneda ei tarvitse. Nii on end edaspidiseks erialaks ja tööks ette valmistanud paljud praegu juhtivatel positsioonidel olevad spetsialistid. Kasutades iseseisva töö võimalusi, saab piisavalt töökas ja andekas inimene õppida süvendatult oma meelisala, ilma et see üldist ettevalmistust oluliselt segaks.

Kokkuvõttes on iseseisva töö moodus progressiivne nähtus, kuid selle rakendamine nõuab delikaatsust. Auditoorse töö redutseerimine ei tohiks olla liialt kategooriline ja äkiline, vaid tingimusist sõltuv dünaamiline protsess. Vastasel korral on kannatajaks pooleks üliõpilane, spetsialisti kvalifikatsioon ei parane, vaid läheb tagasi.

Üldiselt esimene semester uue õppeplaaniga õnnestus. Ainult mõned esmakursuslased tuli eksmatrikuleerida edasijõudmatuse tõttu. Järkjärgult hõivab uus plaan ka teisi kursusi. Siis avalduvad tema head ja vead ehk selgemini. Hoolimata uue õppeplaani teatud positiivsetest omadustest, leidub seal ka palju läbimõtlematuse ja kiirustamise näiteid, mistõttu jääme ikkagi ootama uut ja paremat.

P. S. Asja saabus Tsentraalse Metoodikakabineti kiri, mille kohaselt seoses rohkearvuliste eriarvamustega perifeerlast on tehtud märgatavaid muudatusi alles kehtima pandud õppeplaanis esimeste kursuste osas. Suurendatakse teoreetiliste distsipliinide mahtu (keemia, füüsika, meditsiiniline bioloogia, inimese anatoomia, normaalne füsioloogia, mikrobioloogia jt.) ja tehakse mõningaid ümberpaigutusi. Teist semestrit on pikendatud tervenisti 4 nädala võrra. Vastasel korral ei mahu plaan nädalakoormuse limiidi sisse. Plaanis pole ka kohustuslikku kehalist kasvatust. See puudus kõrvaldati operatiivselt TRÜ nõukogu otsusega 26. 02. 88. Kehaline kasvatus on üliõpilasele vajalik, oli siiani kohustuslik ja jääb selleks ka tulevikus.

JAAN RIIV

UDU HAJUB

30. märtsil toimus suvemalevajuhtide ja funktsionääride kohtumine selle aasta suvemalevlastega. Muu hulgas vastati mitmetele olulistele küsimustele.

● **Kuna toimub SM'88?**

I vahetus 11. juulist 5. augustini ja II vahetus 1.—26. augustini.

● **Kus on põhiline tööpõld?**

Suurem osa malevlasi leiab rakendamist TRÜ allüksustes: ehitusjaoskonnas, majandusosakonnas, raamatupidamises, botaanikaaias, arheoloogias. Peale nende on tänaseks selgunud Kohtla-Järve ETKVL ja Tartu linna TREV.

● **Kas igaüks saab vahetuse ja rühma ise valida?**

Esimesed kindlasti. Mida kiiremini perfo staapi jõuab, seda parem — esimeste soovid täituvad 100%-lt. Kes hiljaks jääb, selle suuname mõnele objektile vastavalt vajadusele.

● **Kas sügisel sõjaväest tulnud poisid peavad ikka suvemalevasse tulema või mitte?**

Ei pea, aga vaatamata sellele on väga oodatud, kuna nõudlus meestöö järele on väga suur. Kes kuu aega töötada ei taha või ei saa, võib ka vähem.

● **Miks on suvemalev esmakursuslastele kohustuslik?**

TRÜ ehitusprogrammi täitmisel ei saa lootma jääda patriotismitundele ja vabatahtlikule entusiasmile. Üheks põhjuseks on kindlasti ka SM mõningate töölõikude (näit. raamatupidamine, ühikavalve) suur erinevus tavaliste malevatööde spetsiifikast.

● **Kuidas käib komplekteerimine?**

Kõigepealt tuleb leida rühmakomandörid, kes koondaksid enda ümber sõpradest-tuttavatest rühmad. Takistav asjaolu on siin suur tütarlaste rohkus — ei soovita teha ainult *girl*-brigaade.

● **Vahekord ehitusmalevaga?**

Esmakursuslasi, kes 4. aprillini EÜEsse ei jõudnud, ootame suvemalevasse. TRÜ üliõpilased saavad aastase malevastaaži (NB! poole lühema ajaga). Ei ole välistatud ka paremate rühmade pääs EÜE kokkutulekule.

1. aprillist algas suvemaleva komplekteerimine. Esimese nädalaga jõudis staapi ligi 150 perfot. Enam soovijaid on arheoloogiarühma.

Malev pole ainult esmakursuslaste malev — oodatud on ka vanemate kursuste üliõpilased ja teiste kõrgkoolide tudengid. Eriti aga ootame neid, kes tahaksid ise rühma teha!

VAHUR KARNIOL,
SM'88 komandör

LAUPÄEVAKUTÖÖD

ülikoolis kestavad tavaliselt kolm nädalat, kui Toomemägi ei kanna, siis natuke kauemgi. Selle lehe ilmumise ajaks peaksid tööd juba käima ja ülikooli hoonetes, territooriumil ja tänavalõikudes laupäevaks lõpule jõudma. Kõik sõltub suuresti muidugi ilmast. Üldjoontes lähevad laupäevakutööd niisamasuguse plaani järgi nagu varemgi, täpsustatud on mõnede objektide, sealhulgas spordirajatiste jaotust teaduskondade vahel.

Kui möödunud aastal andsime linna laupäevakustaabi käsutusse 300 üliõpilast, siis sel aastal mitte ühtegi. TRÜ ligi saja ehitise, territooriumi, haljasalade, Toomemäe ja Vana-Jaani kalmistu korrastamine on isegi piisavalt suur töö.

On aeg lõpetada mitme naha (loe: laupäevaku sildi all tasuta töötöö) võtmine ülikoolilt. Peab arvestama ka seda, et need tööd tehakse kuuepäevase õppenädala kõrvalt. Samuti tuleb muuta suhtumist täitevkomitee korraldusse tänavalõikude ligi aastaringse hooldamise ja Toomemäe nõlvade niitmise kohta. Edaspidi me ei saada enam teaduskondi Toomemäele niitma ning tänavaid tuleb puhastada ainult laupäevakul. Niitmist hakkab esialgu korraldama majandusosakond. Täitevkomiteel tuleb see otsus ringi teha. Näiteks TPI haljasalasid hooldab Tallinna linna haljastusmajand lepingu alusel.

Juba sel kevadel on aga lisatud mõned objektid neile teaduskondadele, kelle panus (sh. mitteõigeaegne tööde tegemine) oli eelmisel aastal väiksem. Edaspidi jätkame sama praktikat — kellel ühel korral vähem tegemist, sellel järgmisel kevadel rohkem.

Jõudu töölel

ARNO MÄGI

Esmaspäeval olid laupäevakutööd kõne all ka parteikomitee koosolekul. Laupäevakustaabi ülem Ado Jaagosild tundis muret veel ühe paiga pärast — mitmendat aastat on klubitagune rämpsu täis. Et seal suveehitist veel niipea tulemas ei ole, oleks vaja seegi puhtaks teha.

INTERVJUU KOOPERATIIVI «ALFA» ESIMEHEGA

Mõni aeg tagasi ilmus ajalehes «TRÜ» TRÜ kirjastuse, tehisintellekti laboratooriumi ja kooperatiiv «Alfa» ühine konkursikuulutus potentsiaalsete tõlkijate, bibliograafide, korrektorite ja masinakirjutajate väljaselgitamiseks. Kuidas edeneb talentide otsimine, sellele küsimusele palusime vastata kooperatiivi «Alfa» esimehel LEMBIT AUVÄÄRTIL:

«Kuulutusele vastas 18 inimest. See oli oodatust mõnevõrra vähem. Põhjusi oli ilmselt mitu, nagu kuulutuse tagasihoidlikkus ja ühekordsus, samuti aga ka informatsiooni puudulikkus nii konkursi enda kui ka tulevaste töötingimuste kohta. Alljärgnevas püüame seda lünka täita. Esmalt aga nende lühiiseloomustus, kes vastasid juba esimesele teatele.

Kaheksateistkümnest vastanust oli ülikooliga seotud üksteist. See näitab, et ülikooli lehte loevad küllaltki intensiivselt ka mitteülikooli töötajad ja üliõpilased.

Pakutud teenused jagunesid küllaltki ebaühtlaselt. Kaheksa inimest oli nõus tõlkima eesti keelest vene keelde, vastupidisega nõus oli seitse inimest. Viis inimest oli valmis tõlkima saksa keelest eesti keelde, kolm inimest aga nõustus vastupidist tegema. Neli inimest oli nõus tõlkima inglise keelest vene keelde ja niisama palju ka inglise keelest eesti keelde. Ühe võrra oli vähem aga neid, kes olid nõus tõlkima eesti või vene keelest inglise keelde. Vaid üks üliõpilane oli nõus tegema masinakirja. Kuna konkursile registreerunute arv oli oodatust tunduvalt väiksem, siis otsustasid konkursi korraldajad pikendada registreerimise aega kuni käesoleva aasta aprilli lõpuni. Et kooperatiiv «Alfa» võtab tööle eelkõige konkursi võitjaid, siis järgnevalt tutvustame teenimisvõimalusi selles kooperatiivis. Vastavalt kooperatiivi liikmete üldkoosoleku otsusele kehtestati kooperatiivis tehtavatele töödele järgmised hinded:

1) trükitud teksti ümbertrükkimise eest (30 rida leheküljel) 1 lk. — 50 kop.;
2) käsitsi kirjutatud teksti ümbertrükkimise eest (30 rida leheküljel) 1 lk. — 70 kop.;

(Järg 4. lk.)

Jugoslaaviasse sõidab Toomas Remmelkoor

Kevadpäikeselisel nädalavahetusel Vana-Otepääl võistlesid kõrgkoolides väljaselgitatud kuldsuud omavahel. Võistluspinge oli lõpuni üles keeratud. 16 võistlejat kõnepuldis, 12-liikmeline õppejõudude ja üliõpilaste žürii ning kuulajad saalis. Vaid üks võistleja esindas veel stagnatsiooniaegade võistluste formaalset mängu ehk täpsemalt öeldes — tahtis lihtsalt esinemise kaelast ära saada. Üliõpilaszürii andis talle printsipiaalse hinnangu (40st võimalikust punktist 1).

Ülejäänud etteastujad näitasid head sisulist ettevalmistust ja mis peamine: aktiivne hoiak kaitsta ja võidelda oma põhiseisukohtade eest haaras kuulajaidki. Enamasti kõneldi põletavatest poliitilistest ja sotsiaalsetest probleemidest. Saal elas need kaks päeva igavust tundmata. Vastupidi: erinevate erialade tudengid tõid meie ette oma erialaprobleemid ja rikastasid meidki oma uute lähenemisnurkadega, pakkudes ka positiivseid lahendusi. Huvitav oli!

Sensatsioongi ei puudunud. Viimasel tunnil saabus võistlusele ja esines väljaspool konkurentsi (žürii oli oma tööd juba lõpetamas) ajalootudeng INDREK TARAND. Sisukas esinemine pälvis kõrge hinnangu ning ta võinuks pääseda esikohapretententide hulka. Kahjuks oli aga juba hilja. Žürii sai esinejat tänada eriauhinnaga ja lootma jääda, et žürii soov täitub 1989. aasta kõnevõistlusel.

Kes siis võitsid? Küsimus on paratamatu, kuid vastata ei ole kerge. Võitsid kõik — oleks kõige õigem ja adekvaatsem vastus. Kõik said juurde uusi kogemusi, igaüks paistis millegi poolest silma. See tegi žürii töö raskeks. Tuleval aastal tahetakse katsetada ka 10-minutise improviseeritud ja kohapeal antud teemaga.

I koha ja seega ka tuusiku Jugoslaaviasse pälvis IV kursuse bioloog TOOMAS REMMELKOOR. Teema «Darvinism kaasajal ja selle humanistlik väljund» esitamisel kasutas ta näitlikustamist, arendas auditooriumiga dialoogi, kõneles nii kõrgel teaduslikul tasemel kui ka kõnekunsti reegleid arvestades.

Teema aktuaalsus ja küllalt korrektne lahendus ning esitus tõid II koha TPI majandusdiplomandile JÜRI UUSTALULE.

Omaette trumbi mängisid välja esimene ja viimane võistleja. Esimesena esinema pidanud II kursuse ajaloolane KALEV VILGATS, kes laitmatult kõneles teemal «Mõõdapääsmatu üliõpilasleht», jäi žürii üldhinnangu järgi pingsas võistluses aktuaalsel teemal esinenud SERGEI SEMJONOVIGA (TPI V k., «XXVII kongress ja looduskaitseküsimused Eestis») võrdselt jagama III ja IV kohta (hindajailt punkte 61,3 ja 57).

Ülle TOODE farmaatsia I kursuselt tunnistati parimaks naisesinejaks (58,1 p.). Tunnustuseks oli seegi, et ta paluti oma populaarse teemaga «Ilmastiku mõjust organismile» avalikule esinemisele Tallinna.

Nagu juba öeldud, oli palju huvitavaid esinemisi ja jagus veel mitmesuguseid preemiaidki. Eelmise aasta võistlejaist oli tänavu välja tulnud neli.

Avalikustamise õhkkond on soodsalt mõjunud ka ÜET ettevõtmistele. Murrang ei ole toimunud mitte ainult teemades, vaid ka esituslaadis — kõnekunst on hinnas.

SIINA LEPIK,
vabariikliku ÜET nõukogu
ja žürii liige

OLEKS PÕNEV VAADATA!

(Algus 1. lk.)

Ülikooli pensionär MOVSA MICHELSON on Tartu Filatelistide Klubi üks vanimaid liikmeid. Ta on esinenud 17 näitusel, saanud ka kuldmedaleid. Üks sisukamaid näitusi ongi olnud «Tartu ülikool filateelias», mis sai Sõktõvkari VI rahvusvahelisel fennougristide kongressil I koha ja SDV näitusel kulla.

«Olen seda materjali kogunud kaheksa aastat. Tuli põhjalikult tutvuda ülikooli ajalooga. Juba ülikooli 350. juubeli aegsele näitusele sain välja panna mõningaid harulduid, näiteks ümbriku Liivimaa kuberneri Svegitsovi kirjavahetusest ülikooliga aastal 1909. Üsna palju on postmarke ülikooli kasvandike ja teadlaste kohta: N. Pirogov, W. Struve, N. Burdenko jt., samuti neile saadetud kirju. Üks osa eksponsitsioonist on pühendatud ülikooli teadlaste kirjavahetust — prof. H. Trassi sidemed Turu botaanikutega, prof. J. Lotmani kontaktid Inglise Akadeemiaga jne.»

Lahtisi lehti valküüri kroonikast

Tartu, 24. märts 1988. Vanemuise 46 õhtuhall fuajee. Palju noori inimesi. Istun trepimademel. Minust ülespoole ja paremale poole jääb astmetele valgeid paberilehti: «KUI SA VÄHEGI SAAD, VII TÄNA RAUDTEELE LILLI. RÖÖPAD ON JU SAMAD.» Olin pisut hiljaks jäänud ega tea nüüd, kust need on sinna saanud. Tulla tuli hiigelhoone tagauksest läbi poolpimedate koridoride kusagilt eestpoolt kostva hääle järgi suunda pidades:

ah see pole sõda, mis valutab,
vaid maailmaruum, kogu aine...

Nende sammude vältel, mõne hetke jooksul kaob kevadõhtune Tartu meelest, tekib sootuks teine reaalsus. Sõnad saavad lähemaks, muutuvad täpsemaks, selgemaks:

Miks on mind nõiutud tundra
jäässe,
seniks, kui linnad on punastes
lippudes...

Loetakse **Annus Räväla** «Vorkuta värsse». Pole kuulnudkil? Natuke aitab ajakiri «Looming» 1987 nr. 12 (**R. Kaugver,** «Suri Helmut Tarand»). Kuni sellani teadsid vähesed lähiringlased, kes on mere taga enesest kahe koguga teatanud luuletaja Annus Räväla. Kodumaal elanud pagulasautor, kelle looming millegipärast pole olnud Eesti Riikliku Kirjastuse väljaandeis. Vorkuta? Paljude eestlaste elutee lõpupaik Komis, 160 km põhja pool polaarjoont asuv üks raskemaid poliitvangide kinnipidamiskohti. Nii on see Räväla värsivihikuski kirjas: Autor ise — üks paljude seast, kelle mälestuseks peaksime ehk kokku kandma suure, olgugi sümboolse kivikalme kesk Eestimaad, kulutamata jõudu allkirjakogumistele ja seletuskõnedele.

Tol hilisõhtul teatab luuletaja hääl enda ja tuhandete saatusekaaslaste olemasolust, jõuab ehmatamapanevalt vahetult, tarretavast lähedusest kuulajani. Nelikümmend aastat ajas ja mitmed tuhanded kilomeetrid saavad olematuks, lasevad läbi Inimese kannatustest räsitud hinge:

Ma ootan kaua juba lumel valgel,
kepp väsind käes ja jalad külmast
paistes.
Sa istud aga kuskil küünlavalgel
või soendad end pehmes ahjupaistes
Kui tuled kord, mind enam sa ei
kohta,
jäid juba hiljaks sinu arm ja lahkus.
Mu hing läks teise paremasse kohta
ja sellest petetud ja peetud kehast
lahkus.

Keegi hallipäine härra minu vastas trepil on väsinud seismast. Istudes toetab ta pea raskelt kätele. See pilt jääb meelde. Eestpoolt aga kõlavad hämarusest suure halli kõrgetelt lagedelt «Valhalla» poiste head hääled. Need liiguvad ruumis, tulevad ukse kääksudes pimedusest, pahemalt ja paremalt, trügivad läbi tummalt seisvast inimmüürist. Laevalgusti lõikab trelliti taolist musta varju oma all seisvale lugejale:

Sääl, kus tee pöördub
Vorkutast Halmar-Juusse,
üks kiri on lõigatud ristipuusse.
Ei ole sääl surnuaeda, ei hauda
ja on kaks
hööveldamata lauda...

Kuidas küll tuli tahtmine mitte midagi teada, arve, kuupäevi, tunda inimesi. Aga meeled võtsid vastu seda ergemini, tahtmistest hoolimata — valguse-, heli-, ilmete ja liikumiskujundite keeles. Mürtsuvoptimistlik marsimuusika. Wagner vist. Samal ajal groteski piiridesse jõudnud teksti võimendav lavastajamõte on halastamatu. Pinge viskub järjekordsesse kulminatsioonipunkti. Aga võib-olla ka just hajutas see ülepaisutus alles seesmuses kajava särgita, sargata tundrasmagaja karje: *«Mehed, / mis te teete sääl Eestimaaga?» / Ma magan. / Et vasta ei ega jaaga.»* Nii lõpetas luuletaja.

Kus on lahendus meie jaoks? Rajada ausambaid Kalevipojale, Lembitule, Gustav Adolfile, tundmatule, emakeelele, oma maale? Aidata mulda rahva narmasjuured, äratada ja leida oma mälu? Kui palju oli Annus Räväla kõrval veel neid, kel raskeil aastail olnud võimalust, tahtmist ning jõudu jäädvustada ennast ja aega läbi luule ja kirjasõna. Kui palju on veel sahtlisoppidesse jäänud kaustikuid? Tahtmatult jõudis mõte sinnamaani, elades läbi seda tunnetuslikku šokki, mille andsid kauges Vorkutas kirjutatud värsid. Täiesti erinevad asjad on teada ja läbi tunda — maad, aega, inimest. Ajaloo aste poolt kogutu ning muinsuskaitse toimkondadele saabunud mälestused, materjalid aitavad jõuda ajalooni, sündmusteni. Sellega paralleelselt võivad kunstivahendid leida tee Inimeseni tollases ajas, kaude ka praegu ja ühtlasi igavikus. Kolmas võimalus: mitte tahtagi resoneeruda Inimesega Ilma ääremail, koguda ainult head, kaunist ning leida selle kaudu tugipuud edasiminekuks.

Neljas võimalus õhtu läbiviijatelt: kümme minejapoosi tardunud inimkogu laial trepiteel. Sealt viimased luuletekstid Rävälalt ning neid raamimas lugemiseks valitu Kuningate raamatust. Veel koraal XII sajandist. Kuulaja-vaataja viiakse vastuseni: seda teab vaid Jumal. *Credo.*

Hetk vaikust. Ja juba on esimene kannatamatu korjamas astmetele puistatud lehti. Talle järgnevad teised. «KUI SA VÄHEGI SAAD, VII TÄNA...»

Tundub, et see hilisõhtune paik jääb veel kauaks mängima mäluga, taaslooma läbielatut, sõnumit. Just samamoodi nagu on tänaseni eredalt silme ees 16. oktoobri päikeses Kassitoome: orgu kogutud publik kuulamas sajanditagust keskkonnakaitsesõnumit mäeveerult hüüdvalt punaselt pealikult, kellelt valge mees Washingtonis tahtis ära võtta maa. Või siis talvehakune hämarduv Toome ise, kus tõrvik valgustab üht olematut monumenti teise järel, mille jalamilt loetakse mälestusluulet Koidulale, Hurdale,

(Järg 4. lk.)

Füsioloogiaring 40

RINGI AJALOOST

Aastail 1945—1946 hakati looma esimesi üliõpilaste teaduslikke ringe. Need esimesed pääsukesed jäid siiski vaid üksikuteks. Alles 1948. aastal loodi põhiosa teadusringidest, nende hulgas ka füsioloogiaring.

Füsioloogia on üks esimesi erialadistsipliine, mis annab arstiteaduskonna tudengile põhiteadmised inimorganismi talitlusest. Sellele alusele rajatakse edasised teadmised haigusilkest muutustest ja ravist. Niisuguse ringi loomine andis II kursuse üliõpilastele võimaluse iseseisvalt tungida teaduse sügavustesse. Paljudele asjast huvitatuile oli see (ja on ka praegu) esmakordseks kokkupuuteks teadustööga.

Ringi loomise algatajaks oli füsioloogiakateedri juhataja prof. Elise Käer-Kingisepp koos üliõpilaste Tatjana Zdanko (esimene ringi vanem), Raiot Silla, Joosep Reinaru, Uno Sibula, Arved Pauklini ja Oie Mandeliga. Kogemusrikkaid näpunäiteid saadi Leningradi I. Pavlovi nim. Füsioloogia Instituudist. Juba järgmisel aastal sai kateeder vajalikke katseloomi ning võidi tööle asuda. Kateedrijuhataja juhendamisel valmistati koertele niisugune alus, kus sai teha tinglike reflekside uurimise katseid. Operatsioonid tegi koertele Pavlovi meetodi järgi kateedri assistent, praegune dots. Olaf Imelik. Tartu ülikoolis olid säärased praktilised katsed esmakordsed. Just neil aastail pandi ringis tugev alus eksperimentaalsele suunale.

Hilisematel aastatel uurimistöö temaatika laienes. Peamiseks suunaks sai vistseraalsete süsteemide uurimine. Üliõpilased hakkasid tegelema vereringe, seedimise, hingamise ja närvisüsteemi füsioloogia küsimustega. Traditsiooniliseks kujunesid ühiskoosolekud teiste ringidega, õppesõidud teistesse kõrgkoolidesse Leningradis, Riias, Vilniuses jm.

Head on olnud viimased aastad. Tänaseks on vabariiklikele ja üleliidulistele konkurssidele esitatud kokku ligi 80 võistlustööd. Paremad uurimused on teinud ringi tuntuks mujalgi. VI kursuse üliõpilane Aavo Lang viibis möödunud suvel teaduskonverentsil koguni Tšehhoslovakkias.

Eelõedust tähtsamgi on vahest see, et füsioloogiaringis tegutsedes kujuneb üliõpilasel välja tulevases arstitöös vajalik oskus mõelda «füsioloogiliselt». Siit saadakse ka julgust ja indu edaspidiseks tegutsemiseks teaduses.

AASTAPÄEVA TÄHISTAMISEKS

kogunesime 18. märtsi pärastlõunal Uue Anatoomikumi ringauditooriumi.

Aastapäevakoosoleku avas kateedrijuhataja prof. Elmar Vasar, kes nentis, et tänu prof. E. Käer-Kingisepa initsiatiivile ja headele kontaktidele õppejõududega on läbi aegade tegutsetud edukalt. Ringi teaduslik juhendaja dots. Peet-Henn Kingisepp luges seejärel ette prof. E. Käer-Kingisepa läkituse, milles on kutsutud jätkama traditsioone ja hoidma mõtte ikka erksana.

Vilistlastest esinesid ettekannetega Tiit Meren (südamekirurgia), Sirje Iila (tervisesportlaste uurimise kabinet), Ülo Zirel (neerusiirdamine) ja Andres Soosaar (neuropeptiidide osa kesknärvisüsteemis).

Üliõpilasettekannete teemadeks olid tudengite isiksuseomaduste uurimine (M. Jürgel, M. Fischer — II k.) ja vereplasma mahu muutustest kordustöö puhul (K. Mustimets, M. Markson — II k.).

Õhtuses kohvilauas «Sophokleses» meenutati algusaastaid ja arutati tänapäeva meditsiini probleeme. Pingevabas õhkkonnas jäi kõlama mõte: kui ka igast liikmest ei saa tõsiteadlast, siis arstitöös kuluvad siin saadud teadmised ja kogemused marjaks ära.

ANDRES KULLA,
ravi II k.,
füsioloogiaringi vanem

Nii on ilus!

Õppejõutöö ülikoolis on positiivsetest emotsioonidest suhteliselt vaene. Loengud, praktikumid, teadustöö pluss kõige selle juurde käiv paberimajandus — see on meie igapäevane tegevus. Suurem osa ajast kulub õppetöö ettevalmistamisele, mis ju otseselt väljagi ei paista. Aga paljuke siis on neid kordi, mil sa loengult tulles tunned moraalset rahuldust õnnestunud eneserealiseerimisest või üllatab üliõpilane sind eksamil sügavate ja süsteemipäraste teadmistega. Lugeja võib nüüd öelda, et töö on töö ja ega see peagi lillepidu olema. See on küll nii, aga pole inimest, kes ei loodaks saada oma tegevusest rahuldust.

Teisest küljest peab aga tunnistama, et ega see õppejõutöö päris hallide päevade rida kah ole! Diplomitööde kaitsmisel teevad üliõpilased juhendajale ju enamasti rõõmu, lõpuaktusel tunned tahes-tahtmata rõõmu kenade noorte elluastujate üle ja ka väitekirja kaitsmise päev jääb kauaks meelde. Sedalaadi helgeid momente tuleb ette muidugi hoopis rohkem kui siin loetletud. Bioloogia-geograafiateaduskonnas on osatud üheks meeldejäävaks sündmuseks muuta õppejõu *venia legendi* loeng, mida «Võõrsõnade leksikon» selgitab kui *luba õpetada.*

Dotsendikutse taotleja jaoks avaliku loengu, *venia legendi* traditsiooni taaselustas meie ülikoolis rektori käskkirjaga prof. Feodor Klement umbes kakskümmend aastat tagasi. Tõsi küll, enamasti on *venia legendi* loeng sümboolse tähendusega selles mõttes, et see ei tähenda sisuliselt loengupidamise õiguse taotlemist, sest loenguid on peetud juba varem kas vanemõpetajana või assistendina. Sellele vaatamata on *venia legendi*'l ülikoolis kindel koht. Sellest, kuidas toimub see bioloogia-geograafiateaduskonnas, lühidalt alljärgnevas.

Esimese sammuna dotsendikutse taotleja avaliku loengu korraldamiseks moodustab dekaan *venia legendi* komisjoni. Komisjoni esimeheks on kutsetaotlejaga sama või lähedase eriala professor. Kaks komisjoni liiget esindavad vastavat teadusharu ja selle õpetamise metoodika valdkonda. Komisjon kooskõlastab esinejaga loengu teema, aja ja koha, mis tehakse teatavaks ülikooli ajalehes. Avaliku loengu teema valitakse reeglina kutsetaotleja teadusalalt, st. tegemist ei ole üliõpilastele mõeldud plaanilise loenguga.

Venia legendi loengu avab dekaan. Loengut kutsutakse kuulama alati ka rektoraadi esindaja. Näiteks esimesel *venia legendi* loengul, mille pidas praegune teadusprodekaan dots. H. Kallak 22. jaanuaril 1969. aastal, oli kuulajate hulgas koguni kaks rektorit: prof. F. Klement ja prof. H. Riikoja. Kohal on käinud ka pensionärist professorid, korduvalt näiteks prof. J. Aul, samuti kadunud prof. E. Kumari. Loengut kuulavad loomulikult *venia legendi* komisjoni liikmed, samuti teaduskonna õppejõud ja üliõpilased. Kuulajad märgivad nime *venia legendi* loengute registreerimisraamatusse ja spetsiaalselt valmistatud mälestuslehele (vt. fotot). Enamasti on kuulajaskond küllalt arvukas.

Venia legendi loeng on nagu loeng ikka. Ajaliselt hõlmab see akadeemilise tunni, harva kauem. Pärast loengu lõppemist annab dekaan võimaluse esitada lektorile küsimusi ja muidugi ka esitatud küsimustele vastata. Järgneb loengu lühike arutelu. Protseduuri lõpetavad dotsendikandidaadile kuulajate autogrammidega mälestuslehe üleandmine ning lilled kolleegidelt ja üliõpilastelt. *Venia legendi* loengu komisjon esitab omapoolse kirjaliku hinnangu konkursikomisjonile.

Nii toimub *venia legendi* loeng meil. Aga teil?

LEO-PEETER KULLUS

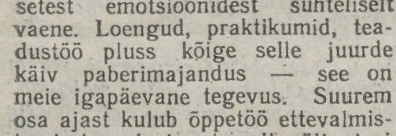

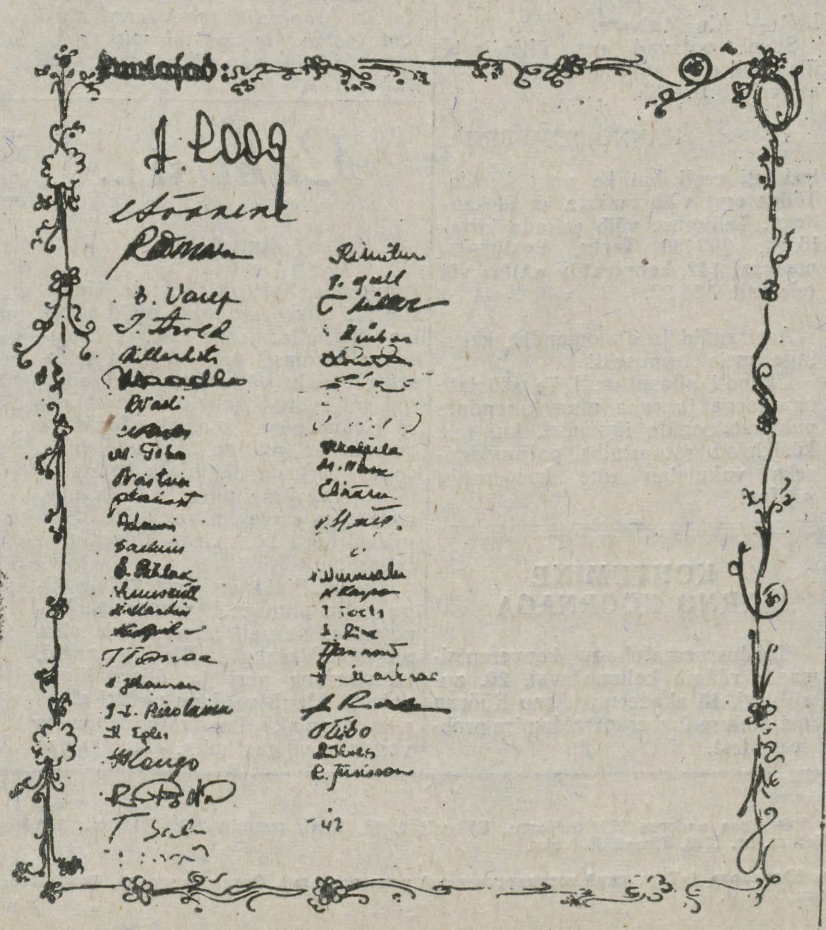

Universiaadiveerg

PRIIT JAAGOSILD, 22 a., arstit. III k., 100 m vabaltujumine 54,65.

«Kas Sul on lühikesed juuksed sellepärast, et veetakistus pisem oleks?»

«Sellepärast, et mitte kammida ja pesta — see on tülikas.»

«Kas arstiks õppides sportimiseks tõesti aega võib jääda?»

«Kehakultuuri jaoks küll jääb, spordi jaoks mitte.»

«Koolipõlves olid kõvem.»

«Eks saatus mängi oma rolli. Sõjaväkke minekuni tegin ikka tõsiselt trenni. Seal kosusin pudrust liialt tublisti.»

«Nii et oled nüüd hääbuv tegija?»

«Väga rumal küsimus. Olen nüüd kehakultuurlane, mitte sportlane.»

«Miks Sa enam nii ihu ja hingega ei harjuta nagu varem?»

«Elu nõuab oma ja spordil ei ole mõtet. Ka stiimulit pole.»

«Millise määrani või mille nimel üldse tasub sporti teha?»

«Kehakultuuri tasemel ainult enda jaoks. Kui oleks raha, talongid, võistlusreisid, siis säärase nn. hea elu nimel võiks ka tippsporti teha. Kuid arstitudengina näen, millise määratu suure jälje tippsport tervisele jätab.»

«Kas saavutasid oma võimete lae?»

«Loomulikult mitte, alati võib rohkem teha. Ainult: ons mõtet?»

«Kuna viimati võistlesid?»

«TRÜ—Kaunase KKI matšil eelmise aasta lõpus.» (Kinnituseks näitab Priit diplomit: «užėmusi III vieta, rezultatas 2494 tšk.»)

«Oled ülikooli ujumissektsiooni liige. *Quo vadis*, TRÜ ujumine?»

«Ujumine käib ülikoolis kohvikklubi vormis. Aga kui Ujula 4 taha ülikooli bassein tehakse, võib Eesti tasemel välja minna. Praegu käib nii, et hüppame ja teeme muud pulli — homme lastakse vesi ka sisse.»

«Kas «Dünamo» ujula Tähtveres ei vasta standarditele?»

«Kui Türi või Tamsaluga võrrelda, siis... noh, tugeva keskmise annab välja.»

«Kui palju Sul õlavööde normaalsest laiem on?»

«Ma ei tea, selle kohta ei olegi minu arust normi.»

«Aga suur on kopsumaht?»

«Ligi kaheksa liitrit.»

«Päeva pikim ujumisots?»

«17,6 km.»

«Aga kinematograafia ja kunst?»

«Filmitegemisest niipalju, et algaval taidluskonkursil võib näha järjekordset «Muret». Ja kahel näitusel olen maalidega esinenud.» (Lisaks on küsijal õnnestunud näha veel viit küsitletu linateost.)

PRIIT PULLERITS

UUS ALA

Balti üliõpilasmängud toimuvad juba 21. korda. Esmakordselt lülitati sel aastal võistluste kavva ka sulgpall; ala, mis debüteerib olümpiamängudel 1992. aastal.

9. ja 10. aprillil kogunesid Leedu, Läti, ja Eesti tudengid TRÜ spordihoonesse. Nii leedulased kui meie üliõpilaskoondis alistasid lätlased 4:1 ja seega selgus võitja omavahelises kohtumises. Meie meespaari võit viis kohe juhtima, kuid peagi oldi juba kaotusseisus 2:3. Otsustama pidi meeste üksikmäng, kus Andres Ojamaa (EPA) suutis üle mängida leedulaste esinumbri Jankauskase 2:1 (otsustav geim 17:15). Seega jäeti esikoht Tartusse. Võidukasse koondisesse kuulusid veel Terje Lall, Marju Velga, Ebe Siliksaar (kõik KKT I), Einar Veede (KKT II) ja Peeter Munitsõn (majandus I); treener Helmut Valgmaa.

Individuaalturniiril jäi külaliste päralt vaid naisüksikmängu finaalkohtumine, kus mõõtu võtsid kursuseõed Kaunase Kehakultuuri Instituudist Jurate Markaitite ja Rasa Mikšite. Geimidega 2:1 võitis esimesena nimetatu. Paarismängus tuli leedulastel aga alla vanduda Terje Lallile — Marju Velgale.

Meeste mängudes seevastu oli Tartu tudengite paremus ilmselge — neli paremat kohta üksikmängus. Finaalkohtumises oli Andres Ojamaal tükk tegu, et treeningukaaslast Ain Matveret (KKT I) võita. Kolmanda geimi ülekaal 15:7 tõi ka turniirivõidu. Paaridest tulid esimesteks Peeter Munitsõn — Andres Ojamaa ja segapaaridest Terje Lall — Ain Matvere.

Suvel ootavad ees üliõpilaste üleliidulised suvemängud 1.—7. augustini Brestis.

HANNO TOMBERG

Eeslid elavad kaua

G. Orwell «Loomade farm», LR 1988 11/12

Mida arvaks eesel Benjamin meie käesolevast perestroikast? Arvatavasti annaks ta sama salapärase vastuse, nagu ta andis loomade ülestõusu ja selle saavutuste kohta: «Eeslid elavad kaua. Ükski teist ei ole iial näinud surnud eeslit.» Küllap mõtlevad paljud inimesedki Benjamini kombel, vahest üksnes eeslitarkus asendatakse eesti rahvalaulufraasiga:

esimesed heidetakse
tagumised tapetakse
keskmised koju tulevad.

Meie ühiskond on jõudnud staadiumi, kus esimestel on õnnestunud välja anda George Orwelli «Loomade farm», mis siiani oli kättesaadav üksnes põrandaaluses väljaandes. See on meeldivaks üllatuseks ka keskmistele, sest raske on veel lihtsamalt, veel selgesõnalisemalt paljastada stalinismi, kogu ühiskonna totalitaarsust. (Loodetavasti ilmub kunagi ka «1984», Orwelli teine peateos). Aga mida teevad viimased, kes veel stalinismi ja stagnatsiooni ajal esirinnas sammusid? Vahest ootavad nad «paremaid aegu», et heita esimesi ning paigutada teos erifondi riiulile, mõne 60ndate LRi kõrvale. Niisiis: kellele elevust, kellele ärevust.

Essees «Miks ma kirjutan» väidab kirjanik, et alates 1936. aastast on ta kirjutanud kas otseselt või kaudselt totalitarismi vastu ja demokraatliku sotsialismi eest. Ma ei tea kahjuks, milline oli Orwelli arvates demokraatlik sotsialism, kui palju see kattunuks meie perestroikaga, sest nii Loomade farmis kui «1984» Okeaania impeeriumis on tegemist totalitaarse ühiskonnaga. Kui aga lähtuda Paneuroopa liikumise rajaja Coudenhove-Kalergi raamatust «Totaalne riik — totaalne inimene» (Tallinn, 1940), peaks demokraatliku sotsialismi eelduseks olema vähemasti südametunnistuse, poliitika ja majanduse vabadus.

* * *

Orwelli «Loomade farmis» toimub loomade ülestõus. Jones, senine peremees, peletatakse minema ning sigade juhtimisel saab Karjafarmist Loomade farm, esimene omalaadne Inglismaal. Ometi ei tähenda animalism heaoluriiki, sest farmi alamad loomad teevad edaspidi rohkem tööd ja saavad vähem süüa kui ükskõik milline loom kogu maakonnas. Miks?

«Mis oleks revolutsioonil väärtust, kui ta ei hävitaks endiseid väärjumalaid. Kui palju on kasu väärjumalate hävitamisest, kui nende asemele silmapilk tekivad teised: tõepoolest endised, ainult nimetus uus. Vaadake Venemaad! Vaadelgem ükskõik mis maad». (A. H. Tammsaare «Whitmanist, kinost ja «misukesest»».)

Ka loomade farmis asendatakse ühed väärjumalad teistega, vastasel juhul poleks saanud tekkida võimu hierarhiat. Et seda saavutada, pidid sead tegema käskudes korrektiive. Kui «Loomade farmis» oldi sõnade devalveerumise suhtes siiski leppimatud, siis «1984s» on sõnad juba täielikult kaotanud oma tähenduse — Okeaania impeeriumis tegeles Tõeministeerium valede sepitsemise, Rahuministeerium sõjaasjanduse, Armastuse Ministeerium piinamise ja Külluse Ministeerium näljutamisega. Totaalne pettus kajastus Loomade farmis teistsugusel kujul — Kiunatsi poolt pakutud protsentides ja arvudes, kaotamaks loomades kahtlusi tulevikuideaalide täitumises.

Tekib küsimus: kuidas suutsid sead võimu enda kätte haarata? Tõsi, nad olid kõige kiiremad lugemaõppijad, selgus, et paslikud loomad ka majandusasju ajama. Kuid need omadused on juhi, mitte totalitaarse ühiskonna eelduseks. Järelikult oli vaja mehhanismi, mis allutaks loomad sigade tahtele. Seepärast tuli sigadel farm **personifitseerida** *(näit. kollektiivne mõistus, kollektiivne tahe). Üksik tahe allutati kollektiivsele, arvestades rangelt sigade huve. («Meie, sead, teeme mõttetööd. Selle farmi juhtimine ja organiseerimine on täiesti meie õlul. Ööd ja päevad valvame teie heaolu pärast.* **Teie** *pärast joome seda piima ja sööme neid õunu»). Eesmärk saavutatakse* **distsipliini** *abil. Distsipliin on kahtlemata totalitaarse riigi alustugi, et saavutada distsipliini, pidid loomad end pidevalt tundma* **välisvaenlase poolt ähvardatuna**. *(«Kas teate, mis juhtuks, kui meie, sead, ei suudaks oma kohust täita? Jones tuleks tagasi!»). Välisvaenlase kadumine ohustanuks hierarhilist süsteemi, pealegi oli iga ebaõnnestumise puhul vaja hajutada loomade kahtlus tegevuse õigsuses. Samas aga* **ei tohtinud tekkida rikkust**, *mis võrdse jaotuse korral andnuks võimaluse sigade võim kukutada.*

Et selline olukord ei tekiks, tuli sigadel leida lahendus vastuolulisele küsimusele: kuidas teha nii, et ühelt poolt toodetaks ühiskonna rikkusi (sest nälga ei tohtinud surra liiga palju loomi), teisalt ei tohtinud jälle reaalset rikkust juurde tulla (sest heaolu kasv andnuks teistele loomadele võimaluse sead hävitada). Kui «1984s» oli partei võimul püsimiseks vaja sõda, siis Loomade farmis piisas tuuleveski ehitamisest. Just tuuleveski mitmekordne ehitamine röövis reaalse rikkuse tekkimise võimaluse. Ebaõnnestumise korral oli vaja leida üksnes **süüdlane**, *kelleks osutus loomulikult Juhi suurim võistleja Lumepall.*

Selline olukord saab tekkida riigis, milles valitseb **ühe partei süsteem**. *Sellist süsteemi on kerge saavutada, sest iga demokraatlikku konstitutsiooni on võimalik muuta totalitaarseks süsteemiks: niipea kui üks partei saab valitsemise monopoli enda kätte, teiste tegevus lihtsalt keelustatakse. Ja kuna totalitaarses riigis* **puudub opositsioon**, *ei ole karta parlamentaarset ega ajakirjanduse kriitikat. Loomade farmis olid kriitika summutajateks lambad, kes määgisid vastavalt aja nõuetele.*

Seoses demokraatiast taganemisega devalveerub totalitaarses ühiskonnas ka mõiste «vabadus». Loomade farmis oli näiteks tuuleveski ehitamine vabatahtlik, aga iga loom, kes sellest osa ei võtnud, sai ainult pool toiduportsu.

Tänu sellisele masinavärgile hakkasid sead järk-järgult teistest loomadest eralduma. Nad kolisid elumajja, tõusid tund aega hiljem kui teised loomad. Sead ehitasid bürokraatliku masinavärgi, kirjutades päevast päeva toimikuid, raporteid, protokolle ja märgukirju. Millegagi tuli ju oma olemasolu ja valitsemist õigustada. Napoleoni käsul korraldati iga päev «spontaanseid demonstratsioone», mis muutsid elu varasemast väärikamaks. («Nüüd oli rohkem laulmist, rohkem kõnesid, rohkem rongkäike.») Loomad ei tahtnudki enam mõelda omi mõtteid, kergem oli Jonesi-aegset elu mitte mäletada.

Vahest oleks inimestelgi parem Stalini-aegset elu mitte mäletada? Aga vist on viga selles, et inimeste mälu on parem, kannatusedki suuremad. Pealegi annab lähiminevikki kinnitust eesel Benjamini väitele, et raskused ja pettumus on muutumatud elunähtused. Seetõttu ei tahakski jagada M. Titma optimismi, et me seisame kaugel «1984» antiutoopiast. (Kui see oleks nii, miks on siis see teos eesti keeles ilmumata?) Samas loodab M. Titma, et «Loomade farmi» antisovetistlik olupoliitilisus on möödanik. Tahaks loota, et see nii on. Et esimesi enam ei heidetaks ega tagumisi tapetaks. Ja et Napoleonil ei oleks enam võimalik jalga tõsta ega kõigi meie plaanide peale lasta.

MART SOIDRO,
žurn. III k.

Intervjuu...

(Algus 2. lk.)

3) trükkimise eest paljundamiseks rotaprindis (38 rida leheküljel) 1 lk. — 80 kop.;

4) sama (42 rida leheküljel) 1 lk. — 90 kop.; tabelite trükkimine 1 lk. — 70—140 kop.

Tõlketööde ja käsikirja toimetamise hinna kindlaksmääramisel lähtume ENSV MN määrusest nr. 285 30. 05. 1977. a. Orienteeruv hind kõigub 2—5 rbl. ühe lehekülje tõlke eest masinakirjas.

Käesoleval ajal on kujunenud kooperatiivi võimsus suuremaks, kui on praegu täidetavate teenuste maht. **Ootame täiendavaid tellimusi.** Lisaks juba eespool loetletud töödele tõlgime veel poola, tšehhi, ungari, rumeenia, bulgaaria, serbohorvaadi, prantsuse, soome, norra, taani, hollandi, leedu, läti jt. keeltest nii eesti kui ka vene keelde. **Tööde eest võib maksta ka ülekandega.** Tellimuse võib esitada kirjalikult: **202400 Tartu, Postimaja, postkast 142, kooperatiiv «Alfa» või telefonil 7 06 92.**

Aspirandid ja diplomandid, kasutage meie teenuseid!

Ülikooli allasutused! Te säästate oma aega ja raha ning kiirendate publikatsioonide ilmumist, kui teie käsikirjad rotaprindis paljundamiseks valmistab ette kooperatiiv «Alfa»!

KOHTUMINE ARNO KÖÖRNAGA

Teadusraamatukogu konverentsisaalis räägib kolmapäeval, 20. aprillil kl. 16 akadeemik Arno Köörna majanduse ümberkorraldamise probleemidest.

Lahtisi...

(Algus 3. lk.)

Jannsenile, Suitsule, Tuklale, Underile ... Ehk peaksimegi nüüd tänama «Valhallat» selle eest, et ta oskab siitsamast, meie ümbert leida semantiliselt väljendusrikkad suletud või avatud ruumid, luua sellesse elama sõna koos kordumatult omanäolise pildiga. Nii paikab ta vanas Tartus meie jaoks katkenud tähendustevõrke ning loob ka uue, meie ajas elava kultuurimälu.

Veel kord 24. märtsi hilisõhtusse tagasi...

Kaasatulijaid on eesliikujale liiga palju pilguga haaramiseks. Vanemuise, Vaksali tänav. Riia silla alt läbi. Vasakule. Plekk-garaažid, uduvihmane pori ja õlised liiprivahed. Manööverdava veduri ainus silm taamal. Laadimisel olevate vagunite võigas kolin. «Mu Isamaa armas...» — laulame sellest üle. Mõni minut justnagu pisut süüdlaslikku vaikust. Siis astub kõigile ootamatult rahva seast enamikule meist emaks sobiv naine: «Ma tahaksin ka siin ühe laulu laulda!» Kõlavad mõtted, mis saatnud kaugele sõitnud elukaaslast. Ja ootamatult nagu kinolinal, sõidab tagaplaanile pikk, pikk lahtiste vaguniustega kaubarong. Laul lõpeb.

Rööpapaarile jäid lai must lint ning esimesed kevadõied. Tunni aja pärast lõi kell all-linnas 25. märtsi.

MARIN ROOSE

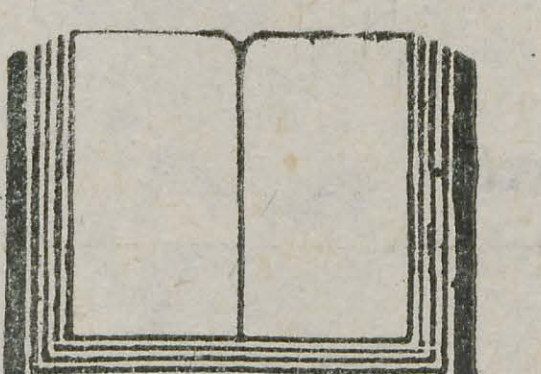

VEAPARANDUS

Eelmise lehe kirjutisse «Kas palumisest...» on lipsanud viga. Nimelt pärineb **1952.** aasta (mitte 1955!) 14. oktoobrist Tartu Linna Täitevkomitee esimehe ja teiste ametiisikute allkirjaga akt, kust võib lugeda: «Paluda ENSV Ministrite Nõukogu kiirendada end. Jaani kiriku varemete lammutamise kohta esitatud Tartu Linna TSN Täitevkomitee ettepaneku läbivaatamist...» Viidatud taotlus peaks pärinema 1952. aasta kevadest.

Mea culpa.

KAUR ALTTOA

HEI, PRESSISEKRETÄR!

Oleks vaja kähku kokku saada. Tule ajakirjanduspäeva asjus («TRÜ» pressikonverents 5. mail) toimetuses läbi esmaspäeval või teisipäeval.

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 1713. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

AR Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 14 (1525) | Reede, 22. aprill 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

Komsomolikomitee Rahvarinde poolt

Järjekordsel ELKNÜ TRÜ komitee istungil oli arutusel kolm põhiküsimust.

1. Arutleti initsiatiivgrupi poolt esitatud üleskutset Eesti NSV poliitilise massiorganisatsiooni **«Rahvarinne perestroika toetuseks»** loomiseks. Võeti vastu OTSUS, mille siinjuures ära toome:

ELKNÜ TRÜ komitee koosseisus Andi Kasak, Asko Pohla, Üllar Vaserik, Tõnu Rüütel, Mati Allik, Katrin Idla, Ülle Ninaste, Neinar Seli, Marko Seemen, Margus Kiisküla, Erik Allikmets, Eva Kauksi, Üllar Kase arutas läbi initsiatiivgrupi poolt esitatud üleskutse ENSV poliitilise massiorganisatsiooni «Rahvarinne perestroika toetuseks» loomise kohta, mida tutvustas initsiatiivgrupi liige, ENSV TA akadeemik Viktor Palm. Märgiti, et perestroikavastased jõud takistavad jätkuvalt ühiskonna ümberkorralduste läbiviimist, esineb stalinismi inimsusevastaste kuritegude õigustamist, mõned massiteabevahendid võltsivad sihilikult ajaloofakte. Lähtudes vajadusest konsolideerida perestroikat toetavaid ühiskonnagruppe ning aktiivsemalt kaasata ka vabariigi üliõpilaskonda ühiskonna ümberkorraldustesse, ELKNÜ TRÜ komitee

otsustab:

1) toetada ENSV poliitilise massiorganisatsiooni «Rahvarinne perestroika toetuseks» loomise ettepanekut ning lugeda selle organisatsiooniga ühinenuks kohal olnud ELKNÜ TRÜ komitee liikmed;

2) kutsuda üles TRÜ komsomoliorganisatsiooni teaduskondade algorganisatsioone ning vabariigi teiste kõrgkoolide komsomoliorganisatsioone väljendama oma seisukohta organisatsiooni «Rahvarinne perestroika toetuseks» suhtes.

2. ELKNÜ TRÜ komitee otsustab hakata taas välja andma Kristjan Jaak Petersoni nimelist auhinda. Auhinna väljaandmisega seonduvate küsimuste lahendamiseks moodustati vastav töögrupp koosseisus Margus Kiisküla (majandusteadusk. üliõpilane), Ain Hinsberg ja Loone Kaust (mõlemad filoloogiateadusk. üliõpilased).

3. EKP TRÜ komitee sekretär P. Kenkmann tutvustas 15. aprillil 1988. a. «Edasis» ilmunud artikli «Mõtteid Moskvasse» ideid ning kutsus ELKNÜ TRÜ komiteed ja komsomoliaktiivi tegema ka omapoolseid ettepanekuid meie riigielu ja parteisisese demokraatia laiendamiseks.

ELKNÜ TRÜ komitee

Demokraatia meie õuel

Ülikooliinimesele on aulasse minek üks tavalisemaid käike. Niisama tavaline on olnud ka käetõstmine millegi poolt. Ikka poolt, vastu ei olnud kombeks, erapooletuks jäämine samuti imelik. Nüüd, mil on julgust taas ISE olla ja kätt tõsta nii, kuidas tahame, on aga mõnegi asja arutamine lõrri läinud. Nii juhtus ka kahel koosolekul, kus räägiti rahadest. Aga raha (kuigi tegemist on pika nimega fondidega, on see ikkagi raha kelleltki ja kellelegi) on see, mis puudutab juba igaüht ja siin uisapäisa ei otsustata.

● TEADUSPROREKTORI ASETÄITJA DOTS. JAAK JÄRV, mis fondid need niisugused on?

Alates eelmise aasta lõpust saab ülikool moodustada teaduslik-tehnilise ja sotsiaalse arengu fondi. See tekib peamiselt lepinguliste tööde plaanilise kasumi arvel ja moodustab 20% lepinguliste tööde üldmahust. Protsenti ei ole me ise määranud, see on ette kirjutatud NSVL KKEH ministri käskkirjas.

● Kas peale 20 protsendi saab fondist ka juba rublades kõnelda?

Jaa, selle aasta plaaniline kasum peab tulema 701 000 rubla, millele liitub eelmise aasta kasumi jäägina 132 000 rubla. Eelarve koostab meile oma ministeerium ja see määrab ära ka lepinguliste tööde mahu, sellest kasum tulenebki. Seega võib fondi suurus plaani järgi olla aasta lõpuks kuni 833 000 rubla. Eelarve viimane variant on ülikooli alles jõudnud.

● Kas võib ka väiksem olla?

Võib küll. Kõik sõltub sellest, kas töötame sel aastal kasumiga või ei.

● Fondi kujunemisest saan aru, aga mis siis nüüd selle summaga edasi saab?

Esiteks läheb see ülikooli materiaal-tehnilise baasi arendamiseks. Sinna kuuluvad ehitus, remont, materjalide ja aparatuuri muretsemine, teadustööde finantseerimine (ilmselt rahvusteaduste uurimistöödeks).

Teiseks — ülikooli sotsiaalse arengu kiirendamiseks, sealhulgas puhke- ja spordibaaside rajamine, töötajate olmetingimuste parandamine jms. Niisuguse fondiga on tegelnud ametiühing ja nemad oskavad sellest täpsemalt rääkida.

● Kas selle kahe suurema lõigu jaotamisega peab ülikool ise hakkama saama?

Selles küsimus ongi. Kuid enne veel ühest jaotusosast. ENSV KKEH Ministeeriumi käskkirjaga on ette nähtud, et 10% sellest fondist läheb ministeeriumi käsutusse. Oleks loomulik, et ministeerium informeerib nende rahade kasutamisest ka ülikooli. Nii jääb ülikoolile 90% ja selle jaoks on vaja koostada eelarve, mis on ka plaaniline. **Ja see peab olema heaks kiidetud ülikooli töökollektiivi koosoleku otsusega.**

(Järg 2. lk.)

TULEB VÕTTA SEE TULETUNGAL ... AIN PROTSINI foto

ARNOLD KOOP

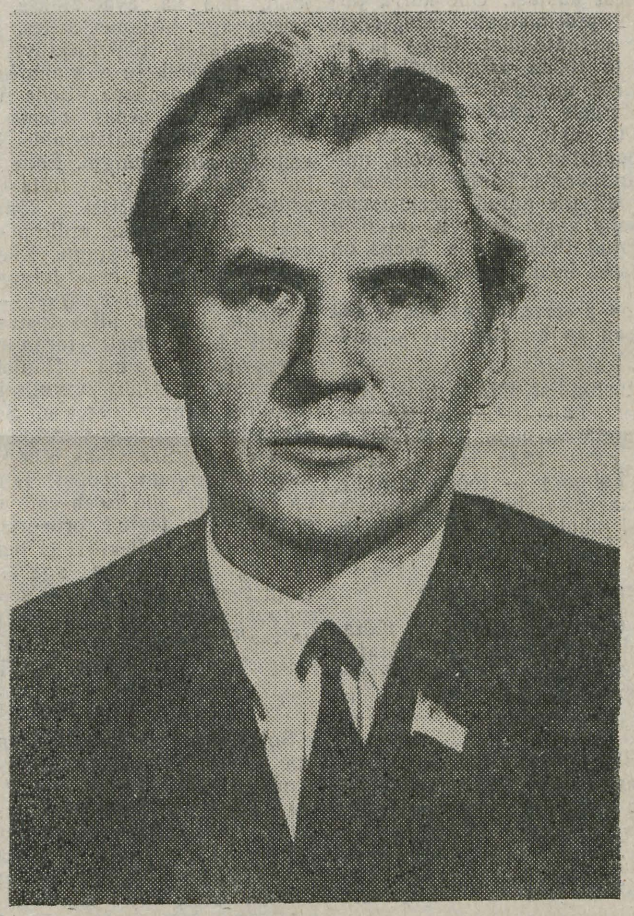

16. juuli 1922 — 21. aprill 1988

24. aprillil 1970. aastal istus Tartu Riikliku Ülikooli rektoritoolile Arnold Koop. Kolme päeva pärast oleks võidud tema kohta öelda: «Nüüd on ta seda *alma mater*'iks kutsutud hiiglaslikku laeva juhtinud juba 18 aastat». Kuid 21. aprilli keskpäeval saabus tema jaoks Suur Rahu, — ja valu meie südamesse.

Arnold Koop sündis 16. juulil 1922. aastal Pihkvamaal. Ajad polnud magusad, pealegi sirgus isa Viktor Koobi perekonnas kuus last. Arnold Koop oli vanusejärjekorras kolmas. Sündinud näljaajal ja lõpetanud algkooli 1937. aastal, sai ta juba lapsepõlvest kaasa karastatuse, millele toetudes läbis raskeid radu: 1937—1940 Leningradi Veetransporditehnikumi õpilane, 1940—1941 Balti Laevastiku Hüdrograafilise Ekspeditsiooni tehnik-hüdrograaf, 1941—1944 Balti Laevastik, 1944—1945 Eesti Laskurkorpus, 1946—1947 EKP Tartu Maakonnakomitee instruktor, 1947—1949 EK(b)P Keskkomitee Vabariikliku Parteikooli kuulaja, 1949—1952 EK(b)P Keskkomitee Vabariikliku Parteikooli õppejõud, 1950—1951 Tallinna Õpetajate Instituudi kaugüliõpilane, 1952—1955 Tallinna Pedagoogilise Instituudi kaugüliõpilane ja samal ajal ka sama instituudi vanemõpetaja ning ajaloo-keeleteaduskonna dekaan, 1956—1960 NLKP Keskkomitee Ühiskonnateaduste Akadeemia aspirant, 1960—1968 TPedI rektor, 1968—1970 Eesti NSV kõrg- ja keskeriharidusminister ja siis aastast 1970 TRÜ rektor.

Isegi oma viimasel eluaastal jätkus tal viljakat rahutust: uuenevas ühiskonnas tuli ka meie ülikoolile eesrindlik koht leida. Ta mõtles kaasa üliõpilaste omavalitsusele, sõjalise õpetuse ümberkorraldamisele ja ülikooli autonoomia edendamisele. Ja mis kõige tähtsam meie elus — lükkas ülikooli väljaehitamisele taas uue hoo sisse. «Ülikool ei ole mitte ainult ülikooli enda asi, see on Tartu ja terve vabariigi asi. Vastasel korral jääb *alma mater*'i väga suur potentsiaal mitte ainult kasutamata, vaid *alma mater* muutub tavaliseks provintsiülikooliks».

Nii oli veel aasta alguses: kord talle omase hoogsuse, kord vaimuka huumoriga püüdis ta oma kogemusele toetudes ülikooli raskustest läbi suruda, mis sest, et arstid teda keelasid, mis sest, et väsimuski tegi haiget...

Ei oskagi öelda, kellena Arnold Koop kõige täpsemalt meie mälestusse jääb: kas ülikooli rektori, riigimehe, teadlase või tormleva isiksusena. Niivõrd mitmevärviline oli see inimmosaiik, kellega me sügavaks kurbuseks oleme sunnitud hüvasti jätma.

Kolmapäeval, 27. aprillil kell 12 langetame aulavaikuses pea ja jagame kurbust tema perekonnaga.

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Demokraatia meie õuel

(Algus 1. lk.)

Rektori käskkirjaga moodustati töögrupp administratsiooni ja ühiskondlike organisatsioonide esindajaist.

● Nii et esialgne fondi jaotamise projekt on olemas?

Nad pakkusid välja suunata materiaal-tehnilise baasi arendamiseks 55 ja sotsiaalse arengu kiirendamiseks 35%. Arvuliselt näeks see välja nii: ministeeriumile läheks 83 000, materiaalse baasi heaks 458 000 ja sotsiaalseks arenguks 292 000 rubla. Allasutustes tuleks nüüd need kaks viimast proportsiooni läbi arutada. Töökollektiivi kompetentsi jäägu sotsiaalse arengu kiirendamise summade õige kasutusviisi leidmine. Materiaal-tehnilise baasi arenguks mineva summa kasutamise otsustab juhtkond.

* * *

● Peale selle uue fondi oli muudatusi materiaalse ergutusfondi ehk preemiarahade jagamises.

See muudatus hakkas kehtima tänavusest aastast. Uue korra järgi tekib preemiafond eelarveliste laborite palgafondist (6%) ja lepinguliste tööde palgafondist (ka 6%). Need numbrid on siis vastavalt eelarvele 920 000 eelarvest ja 1 685 000 rubla lepingute arvelt. 6% moodustab 156 000 rubla, millele lisanduvad ülikoolile teiste asutuste poolt üle antud preemiasummad. Selle aasta eelarves on neid ette nähtud 10 000 rubla. Seega on jaotamiseks kokku 166 000 rubla.

● Kas premeeritavad isikud või allüksused on kuidagi ette kirjutatud?

Ergutusfondist läheb taas 10% vastavalt ministri käskkirjale ministeeriumile. Ülikoolile jääks siis 150 000 rubla. See summa tuleb jagada **kolmeks** — tööde täitjaile, tööde kaasaaitajaile ja juhtkonnale. Viimasel juhul ei tohi summa ületada 10% kogusummast.

● Kes on tööde täitjad?

Kõik eelarveliste laborite töötajad, lepingute põhikohaga töötajad ja kohakaaslased — seega kõik, kes saavad palka eelarvelisest või lepingulisest palgafondist.

● Aga kaasaaitajad?

Kaasaaitajaiks võib pidada kõiki, kes on aidanud teha teadustöid laborites ja kateedrites (masinakiri, kirjavahetus, asjaajamine jne.).

● Kuidas juhtkond on piiritletud?

Seni premeeriti juhtkonda (rektor, prorektorid, pearaamatupidaja, ühiskondlikud organisatsioonid) ministeeriumi preemiafondist. Nüüd tuleb see ülikooli fondist ning lisaks nimetatuile kuuluvad siia veel allasutuste direktorid, osakondade juhatajad jt.

● Rektori määratud töögrupil on vist siingi projekt tehtud?

Pakuti välja järgmine jaotus: täitjatele 60%, kaasaaitajaile 20%, juhtkonnale 10%. Igaüks võib summad siit ise arvutada. Selle ettepaneku arutelul pakuti ka kaks alternatiivset ettepanekut.

Tõnu Kollo tegi ettepaneku suurendada täitjate osa 70%-ni, jättes juhtkonnale ja kaasaaitajaile kokku 20%.

Keemiaosakonna poolt pakuti vahekorda 60, 20 ja 10%, kuid pool kaasaitajate summast (10%) jääks laborite ja lepingute juhendajate käsutusse. Niisuguse ettepaneku puhul tuleb arvestada, et siis saab selle 10 protsendi arvelt premeerida ainult kaasaaitajaid, mitte aga oma töötajaid.

● Mis saab edasi?

Ilmselge, et ülikooli rahvas peab oma asja ühiselt arutama. Aga kuidas, kui ülikoolis on üle kolme tuhande töötaja. Ilmselt on õige, et allasutused arutavad ajalehest loetu läbi, esitavad täiendavaid ettepanekuid, mis ka avaldatakse. Edasi seisab aga küsimus selles, kuidas saada teada töökollektiivi seisukoht, sest kõik ju ei mahu korraga koosolekul osalema. Selle ürituse korraldamine peaks olema ühiskondlike organisatsioonide kanda, eelkõige ametiühingul. Enne lõplikku koosolekut võiks olla avalik arutelu ka «TRÜs». Nõndaviisi saaks meile selgeks, mille poolt või vastu oma käe tõstame. Käe tõstmise protseduuri osas julgen teha kaks ettepanekut. Esiteks — hääletamine toimub allasutustes, eelnevalt konkreetselt formuleeritud ettepanekute kaupa. Hääletamise tulemused esitatakse arvuliselt protokollina ning liidetakse. Selliselt saaks **iga isiku** hääl vahetult mõjutada otsust. See võiks olla ka midagi referendumi taolist. Teine tee on tuttavam, siin tuleb valida delegaadid, kes teatud proportsioonis esindavad töökollektiivi ja tema arvamust. Siin peaks aga selgelt välja tooma, mille poolest see protseduur erineb seni funktsioneerivast a/ü struktuurist.

VARJE SOOTAK

* * *

Sotsiaalse arengu kiirendamiseks ette nähtud (35% sotsiaalse arengu fondist, 1988. aastal — 292 000 rbl.) summade kasutamist on arutatud nii ametiühinguorganisatsioonis kui ka töökollektiivide koosolekutel. Üldpõhimõttena on jäänud kõlama ettepanek kasutada raha eelkõige meie töötajate elamispinna tarvis kahes mõttes: 1) eraldised elamuehitusest osavõtuks linnale ja 2) eraldised toetustena neile, kes ise ehitavad kooperatiivkorterit või individuaalelamut. Veel on peetud vajalikuks korda teha Vellavere puhkebaas (viia keskküttele jne.) ning sisustada töötajate hambaravikabinet. TRÜ aianduskooperatiiv «Palu» palub tasuda välis-elektrivõrkude ehituskulud. Ka lasteaiakohtade kompensatsiooniks ning tuusikute ostmiseks oleks vaja mõni tuhat rubla, samuti klubile nii instrumentide muretsemiseks kui ka taidluskollektiivide sõitudeks.

Numbrites näeks ettepanek välja järgmine: 1) kooperatiiv- ja individuaalelamuehituse toetamiseks — 100 000, riiklikust elamuehitusest osavõtuks — 134 000, puhkebaaside remondiks — 30 000, klubile kultuuritööks — 20 000, lasteaiakohtade kompensatsiooniks — 3000, hambaravikabineti sisustamiseks — 2000, aianduskooperatiivile «Palu» 2000 ja tuusjkute soetamiseks — 1000.

Kooperatiivseks ja individuaalelamuehituseks on toetust võimalik taotleda oma töökollektiivi soovitusel neil, kes on ülikoolis töötanud vähemalt 5 aastat (noored alla 30 aasta — 2 aastat). Selle toetuse eraldamise kord on kehtestatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega, kuid meiepoolne ettepanek on, et piirnormiks oleks 1000 rubla ühele töötajale (kui abikaasa on ka TRÜ töötaja, siis 2000 rubla). Kui on tegemist lepinguliste töötajatega, siis on ettepanek rakendada koefitsienti 1,5 — seega lepinguliste töötajate perekond võib oma elamispinna küsimuste lahendamiseks toetust saada kuni 3000 rubla.

Summade kasutamise ja toetuse piirnormi ettepaneku osas palume arvamusavaldustega pöörduda ametiühingukomiteesse.

Ettepanekute läbiarutamine peaks toimuma orienteeruvalt 5.—11. maini TRÜ töökollektiivi konverentsil.

HELVE KABUR,
ametiühingukomitee esimees

Tähelepanu!

Praegu toimub ülikoolis korterite jaotamine. Jälgige jaotusettepanekuid oma teadetetahvlitelt.

Ametiühingukomitee koridori teadetetahvlil on aga välja pandud linnas kinnitatud TRÜ elamispinnataotlejate järjekord 1988. aastaks.

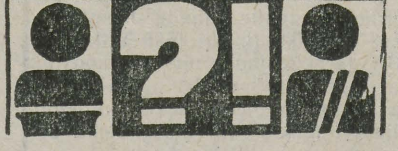

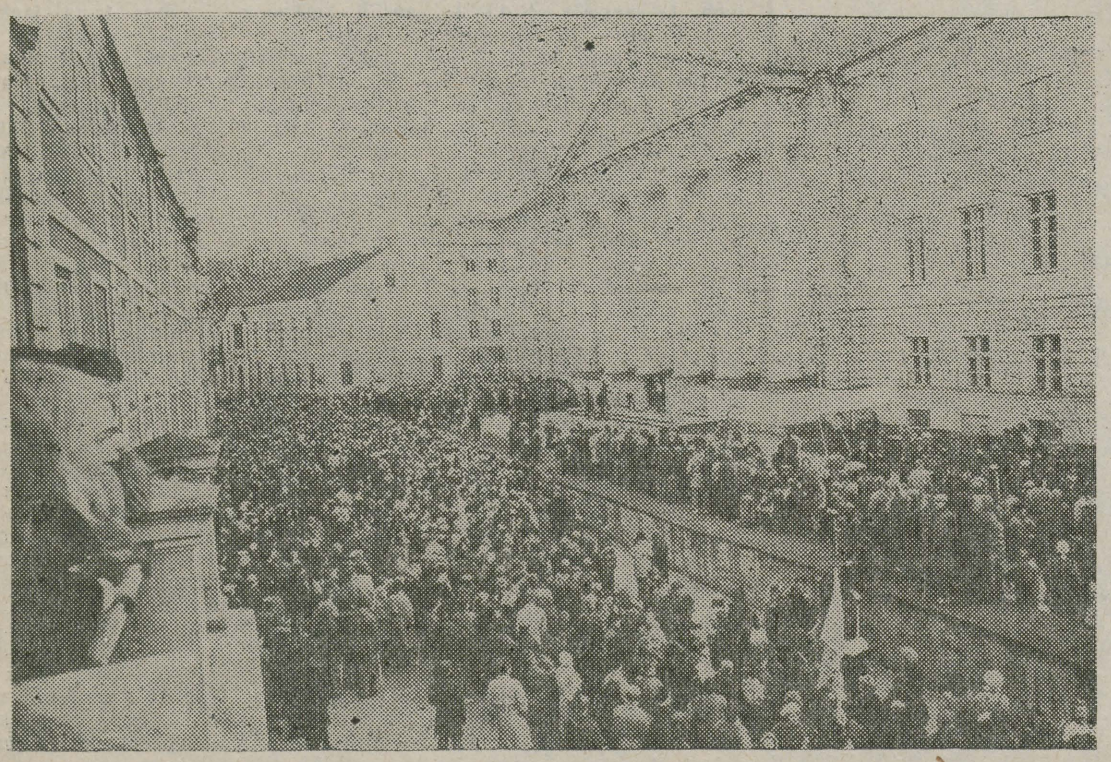

ME EI TAHA OLLA VAIKIV, UNUNEV LEHEKÜLG AEGADE RAAMATUS.
AIN PROTSINI foto

TIINA TALVIK 50

Neuroloogia ja neurokirurgia kaeedri dotsent, arstiteaduskonna ametiühingukomitee esimees, Eesti NSV laste peaneuroloog Eesti Lastefondi presiidiumi liige, Üleliidulise Ametiühingute Keskrevisjonikomisjoni presiidiumi liige tähistas eile oma esimest juubelit. Soovime juubilarile ikka temale omast tarnukust, õnne ja kordaminekuid igas ettevõtmises!

Kolleegid

SÕNUM

Maiaktus

tuleb tänavu natuke teisiti. Alguses antakse küll kätte mitmesugused autasud nagu ikka, kuid siis esitavad «Vanemuise» näitlejad A.-E. Kerge lavastatud H. Palametsa kompositsiooni V. I. Lenini viimaste tööde teemadel.

Ootame kõiki aulasse juba neljapäeval, 28. aprillil kl. 14.

Õpetatud Eesti Seltsi sünd ja surm

Teisipäeval, 26. aprillil kl. 15 toimub TRÜ humanitaarteadlaste korraldatuna raamatukogu konverentsisaalis teaduspäev, tähistamaks Õpetatud Eesti Seltsi 150. aastapäeva. Prof. Herbert Ligi annab ülevaate ÕES-i tegevusaastatest kuni sulgemiseni 1950. aastal, prof. Juhan Peegel räägib ÕES-ist kui eesti keele ja rahvaluule uurimise keskusest, prof. Harald Peep ÕES-i tegevusest kirjandusajaloo ja bibliograafia vallas, dots. Tiit Rosenberg ja Jüri Linnus ÕES-i osast Eesti ajaloo uurimisel ja arheoloogia ning etnograafia edendamisel. Oodata on ka mälestusi seltsi kunagistelt liikmetelt ning arupidamist ÕES-i taassünni üle.

TIIT ROSENBERG

Õnnitleme, laureaat!

Tudengipõlve uurimuse «Iteratsioonimeetod sümmeetrilise maatriksi omavektorite ja omaväärtuste leidmiseks» eest sai TAIMO SAAN preemia Eesti NSV Teaduste Akadeemialt. Akadeemia annab igal aastal oma tunnustuse parimatele üliõpilastöödele. See TRÜst saabunud võistlustöö tunnistati parimaks teoreetiliseks tööks küberneetika, matemaatika ja informaatika alal. Taimo Saan lõpetas 1986. aastal rakendusmatemaatika ja on praegu arvutusmatemaatika eriala aspirant.

Hollandisse,

esialgu küll Moskvasse, sõitis kolmapäeva õhtul Eesti NSV teenelise Tartu Akadeemiline Meeskoor koos dirigent Alo Ritsinguga. Ees ootab hansalinnade meeskooride festival Holdenzaali linnas. Tagasi peaks jõutama 27. aprilliks.

Poola

linnades esineb praegu ülikooli klubi 16-liikmeline kontsertbrigaad (ansambel «Rentaablus», folgilauljad ja rahvatantsurühm). Võetakse osa ka festivalist «Varssavi kevad». Nemad jõuavad tagasi 5. mail.

Tule kuula kosmonaute!

Laupäeval, 23. aprillil kl. 12 esinevad Tähe t. 4 aud. D-111 USA astronaut John Fabian ja NSV Liidu lendur-kosmonaut Lev Djomin. USA astronaudilt kuuleme ettekannet «Programm SHUTTLE'st» ning NSV Liidu ja USA kosmosealase koostöö perspektiividest.

See on üks õige asi

ütleb ehk õigusteaduskonna üliõpilane, kui kuuleb, et juura I kursuse tudeng võitis traditsioonilise ainekonkursi NLKP ajaloos, mis seekord baseerus Mihhail Gorbatšovi töö «Oktoober ja uutmine: revolutsioon jätkub» tundmisel. Lõppvoorus osales 43 tugevamat, parimatest parimad reastas žürii järgmiselt: Sirje Värv (õigus I) I koht, Aare Anderson (ajal. I) — II koht, Vallo Matto (ravi I) — III koht, järgnesid Katrin Lainessaar (ped. I), Pjotr Bitševin (füüs. I), Kersti Hurt (saksa fil. I) ja Anneli Heinsalu (ravi I) — 4.—7. koht, Laivi Pani (maj. küb. I), Toomas Kivisild (biol. I) ja Anu Potisepp (ingl. fil. I) — 8.—10. koht.

Kolme esimest, kes ühtaegu moodustavad TRÜ võistkonna kõrgkoolidevahelises finaalvoorus, oodatakse 27. aprillil kl. 11 TRÜ nõukogu saali, ülejäänud seitset aga TRÜ teadusraamatukogu konverentsisaali samal päeval kl. 15 võtmaks osa vabariikliku ühiskonnateadustealaste üliõpilastööde konkursi laureaatide autasustamisest.

HENN KAARIK,
ainekonkursi komisjoni liige

TÄHELEPANU!

Seoses meie rektori professor ARNOLD KOOBI surmaga jäävad rahvaste sõpruse päevad ära. Toimuvad järgmised üritused: laupäeval, 23. aprillil kl. 14.15 jätkub ÜTÜ orientalistika ja võrdleva kultuuriloo ringi konverents, kl. 16 «Tallinnfilmi» «Varandus» ja arutelu looduskaitsest; pühapäeval, 24. aprillil kl. 12 kevadhäälte kuulamine Emajõe luhal, kl. 17 filmiprogramm «Eesti Telefilmi» uutest filmidest, kl. 19 TRÜ kammerkoori ja Riia kammerkoori ühiskontsert.

Ärajäänud üritused toimuvad 3.—6. maini. Piletiomanikud, kes ei saa sel ajal osaleda, saavad oma piletid tagasi müüa enne väljakuulutatud ürituste algust või komsomolikomitee arvestussektoris esmaspäeval ja neljapäeval.

Komsomolikomitee

AKEN SOOMEMAALE

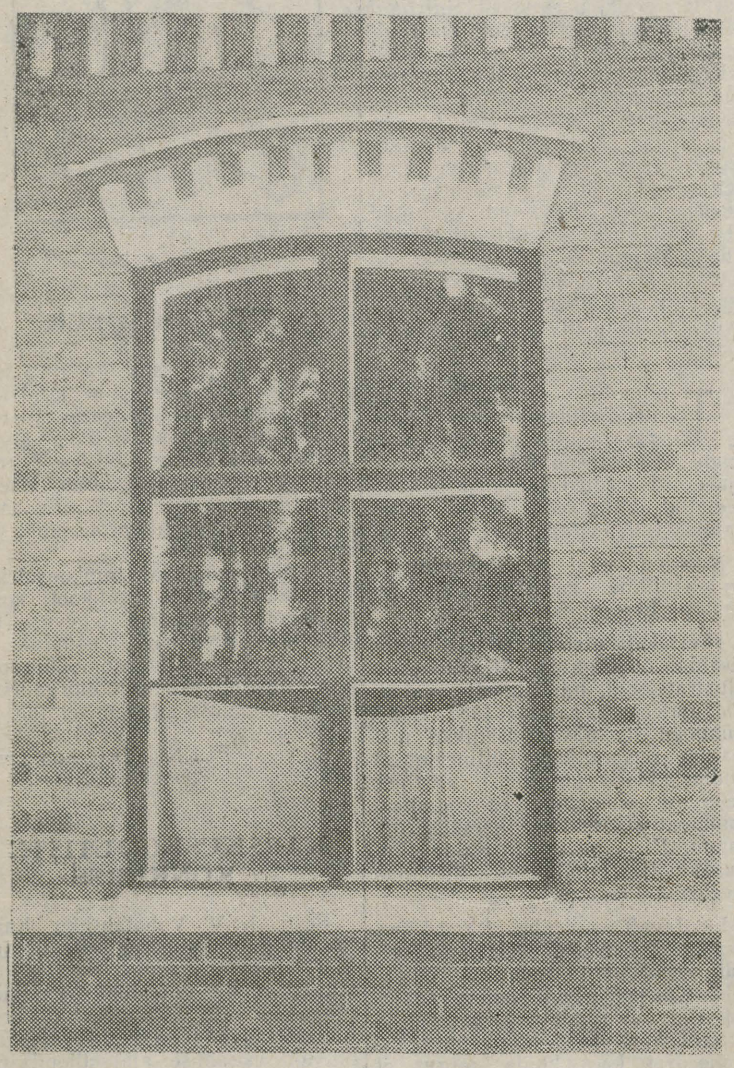

Märtsis edastas infoagentuur «Novosti» juba teist aastat TRÜ kaastööd Jyväskylä ülikooli ajalehele. Täna vahendame hõimunaabrite kirjatükke.

Jyväskylä — üliõpilaslinn Soome keskel

Jyväskylä linn on asustatud aastal 1837, seega pühitses linn äsja oma 150. aastapäeva. Jyväskyläs on üle 60 000 elaniku. Kõikjalt Soomest tulnud üliõpilasi on linnaelanike seas märgatav hulk, see kajastub nii tänavapildis kui kultuurielus.

Jyväskylä on suure soome arhitekti Alvar Aalto linn: seal on palju tema projekteeritud ehitisi, näiteks mitmed ülikooli hoonedki. Alvar Aalto muuseum korraldab rahvusvaheliselgi märkimisväärseid moodsa kunsti näitusi. Ka teatri- ja muusikaelu on elav: Jyväskyläs korraldatakse igal aastal kaks üleriigiliselt tähtsat kultuuriüritust.

Praegu on tehnoloogia tungimas vanasse haridus- ja kultuurilinna. Arendatakse tööstust ja Jyväskylast kujuneb eriline omamoodi infokeskus. Linn areneb võimsalt Kesk-Soome kaubanduslinnaks. Väike linn püüab kasvada suureks.

HELENA SEPPÄLÄ,
üliõpilaslehe toimetaja

Leht on kriitiline osa üliõpilaskonnast

JY Üliõpilaskonna* liikmeteks on kõik 6000 ülikoolis õppivat inimest. Kogu õppeaasta, septembrist kevade lõpuni (maikuuni), saavad need liikmed oma postkastist üliõpilaslehe. Meie lehe «Jyväskylän Yliopplaslehti» hüüdnimi on «Jylkäri».

Leht ilmub üle nädala. Tavaline tiraaž on 7500, neljal korral aastas 40 000 eksemplari («TRÜ» oma 3000 — toim.), mis jagatakse kõikidesse linna kodudesse. Tahame niiviisi vahendada sidemeid ülikooli ja üliõpilaskonna ning tavaliste kodanike ja ümbruskonna vahel.

Meie ajalehe peaülesanne on tegutseda kriitilise foorumina, kus eri kaastöölised saavad avaldada eri laadi kirjutisi. Lehel on kaks toimetajat: peatoimetaja ja ajutine toimetaja. Suure osa kirjutistest saame kirjasaatjatelt, keda on üsna suur ebaühtlane hulk.

Püüame käsitleda just üliõpilastele lähedasi asju, nagu õpingutega seotut, sotsiaalseid ja majanduslikke küsimusi. Meie ainepiir vaheldub siiski õige ulatuslikult. Kogu 27-aastase ajaloo vältel on meil tugevad kultuuriajalehe traditsioonid. Me ei toeta ametlikustunud kultuuriasutusi, vaid toome esile meie oma aja eripära. Püüame avalikkuse ette tuua uusi ideid ja suundumusi.

Eriti lähedaseks pean ise rahvusvahelisi teemasid. Kasutame *International Press Service*'i teeneid. («TRÜ» toimetusele on hakanud oma materjale saatma ISIS — *International Student Information Service*'i toimetus Kanadast, Waterloost.) IPS on eeskätt arengumaade asjadele orienteerunud rahvusvaheline uudisteagentuur. Nende artikleid avaldab enamik Soome üliõpilaslehti.

Meie ajalehel on palju reisivaid kaastöölisi ja ka selliseid inimesi, kes oma uurimistöödes käsitlevad rahvusvahelisi probleeme. Muuhulgas on meie üliõpilastel sidemed Jaroslavli RÜ komsomolikomiteega Nõukogude Liidus, Debreceni üliõpilasorganisatsioonidega Ungaris ja Poznani üliõpilastega Poolas. Niiviisi püüab meie leht olla rahvusvaheline ning avardada maailmapilti.

RAUNO LAHTI,
üliõpilaslehe peatoimetaja

* üliõpilaste üldorganisatsioon

200 aastat varemini... või hiljemini

JY Üliõpilaskonnal on oma kirjastus- ja avaldamisvõimalus. Ülikooli toimetiste sarjas avaldatakse üliõpilaste, õppejõudude ja teadlaste uurimusi, esseid, artikleid, luuletusi, saripilte jne.

Toimetiste sarjas on ilmunud *opus* nr. 22, Tiina Tikkase *pro gradu* — töö «Schilleri kirjad esteetilisest kasvatusest.» See on välimuselt ilus trükis, kaevata ei saa ka sisu üle.

Tegemist on filosoofilise uurimusega. Tikkanen seletab Schilleri mõistesüsteemi, vaatleb tema teooriate seoseid Kanti, Rousseau' ja Goethe mõtetega ning analüüsib Schilleri esteetilise kasvatuse eesmärke.

Schiller oli filosoof-luuletaja või luuletaja-filosoof, kuidas soovite. Kumb on siis Tiina Tikkanen, kes sissejuhatuses innustunult kirjutab: «Allikate kasutamisel olen püüdnud elavaks muuta seda allikat, mis pulbitseb minus endas.»

ARS LONGA

Asja tuum on 8. leheküljel: «Kõik poliitilised muutused peaksid järgima karakteri õilistumist, aga kuidas võib karakter õilistuda barbaarsuses? Tuleb leida mingi rikkumata allikas väljaspool riiki, millest karakteri muutus võib esile tõusta. Sellise allika leiab Schiller kaunist kunstist (die schöne Kunst).»

Siin on asjaolu, mis ühendab Schillerit ja Herbert Marcuset. Kasjatu laulda nutulaulu mõistuse ja loogika maailmast, sest teame ju, et esteetiline kasvatus on tee tunde ja mõistuse tasakaalule, tervikliku inimese loomisele.

Tikkase kõrgmõte on kasvatuse mõistmine kunstina. Ka mina kirjutaksin meeleldi alla teesile: «Kunstiline tajumine peaks ulatuma ka teadmistesse». See on asi, mida kõik paistavad teadvat, kuid mitte tunnetavat.

Tikkase uurimus on hea viis tutvuda Schilleriga, kuid meeldivad on ka mõned kõrvalliinid, millest üks on tähelepanu kinnitamine aistitavusele, nimelt keha võimule aista.

Kunstis ollakse ses suhtes üsna kaugel. *Happeningid* ja *performance*'id on juba aastakümneid asetanud keha aistingud keskseie kohale.

Vaid kukesamm on mõtteni teha elust kunst. Aga kui elust tuleb kunst, siis on kunst oma töö teinud, kunsti tegelikustamine viib iseseisva kunsti lõpule.

Siiski mõjustab kunst tõelisust vaid sellest võõrandudes, nimelt kunstina. See on mõte, mille seemne istutas Schiller. Ja mida Marcuse arendas.

Arutledes esteetilise kasvatuse võimalusi ühiskondliku muutmistegurina, kõndis Schiller omal viisil mööda ringjoont, millest ei pääsenud välja. Ja väike ring pöörleb edasi...

HELENA SEPPÄLÄ

Schilleri mõtted elavad edasi ja neid on tarvis aeg-ajalt uurida. On Giulio Carlo Argan ütles: tehnoloogia vajab esteetikat, selleks et toimida eetiliselt.

Schilleri mõtted elavad edasi ja neid on tarvis aeg-ajalt uurida. On

VITA BREVIS

Meeste teadus ja naiste teadus

Naisteadus on hiljukesi saanud jala ka Soome ülikoolide ukseprao vahele. Muidugi mitte esimesena maailmas ega ka Euroopas: *women's studies*-keskusi on Ühendriikides sadu ja *kvinnoforskning* Rootsis sai esimese dotsendi juba 70. aastail.

Naisteadust on Soomes õpetatud käesoleval sajandil juba kõikidel tasanditel üldõpingutest teadlaste ettevalmistamiseni. Kursuste juhuslikkusest hoolimata on nende külgetõmbejõud olnud suur.

Kõik naisuurijad ei tee sugugi naisteadust. See, et uurija on naine ja sellest lähtuv naisteadmus on naisteaduse eeldus, kuid sellest veel ei piisa.

Eks ole naisi uuritud vareminigi, kuid 60. aastateni traditsioonilise «meesteaduse» mõistete ja meetoditega. Pealegi jäi 50. ja 60. aastate uurimine naistest võrdõiguslikkuse või viletsuse uurimise tasemele: uuriti, millest naised ilma on või nende viletsat olukorda (mehega võrreldes) või siis nähti naist võrdõiguslikkuse probleemina, selgitati näiteks naiste soost tulenevaid takistusi tööturul. Samal ajal pandi paika ka riiklik võrdõiguslikkuspoliitika.

Moodne naisteadus on kasvanud «naisi rõhutakse — küll on kole»-teadusest hinnanguteaduseks, kus tahetakse kõigepealt teha naine nähtavaks ning uurida naistes ja naisena-olemises peituvaid võimalusi. Uus naisteadus on analüüsinud ka soolist organisatsiooni, mis on toonud esile mehegi kui sugupoole. Sellele teadagi on järgnenud vaidlus vastava «meesteaduse» vajadusest. Esialgu ei ole jõutud «meestel läheb halvasti — küll on kole»-käsitlusest kaugemale.

Naisteadust ei tehta teaduse pärast. See on osa naiste vabastusliikumisest, nii et sellel on selge emantsipatoorne funktsioon. Naisteadus on loomult probleemikeskne, mis teeb sellest läbilõiketeaduse. Naisteadus püüab ka ületada traditsioonilist teaduse objekti-subjektivahekorda, lähendada uurijat ja uuritavat, teooriat ja praktikat. Teadus nagu inimlik tegevus üldse ei või eralduda tegija isikust ega valitsevast tegelikkusest, nii et uurija peab võtma endale kogu vastutuse oma töö eest.

NAISTEADUS TEADUSKESKUSTES

Women's studies algas Ühendriikides 60. aastate keskel, kui radikaalse naisliikumise ringkonnas tekkis tarve teaduslikult orienteeruda. Valitsev teadus ei suutnud mingil moel pakkuda ühtki relevantset teooriat naistest, mistõttu seda tuli hakata looma. Esimeste *women's studies* kursuste aluseks ei olnud olemas muud kirjandust kui Simone de Beauvoiri klassikaline «Teine. sugupool», mille puudused olid juba tollal teada.

80. aastatel on naisteadust võimalik õppida sadades ülikoolides Ühendriikides. Nüüd võib isegi öelda, et naisteadus on ainuke tõeliselt tugev teadus, mida USA-s tehakse.

Soomes on käesoleval aastakümnel tehtud kena algus. Isegi perifeerses Jyväskyläs on käesoleval aastal korraldatud kaks naisteaduse-alast loengusarja: sügisel pidas sel teemal loenguid Raija Julkunenn ühiskonnapoliitika osakonnas ja kevadsemestril korraldati humanitaarteaduskonnas mitme osakonna ühistööna üldine õppekursus. Mõneski osakonnas võib ivake naisteadust olla ka eksamiprogrammis. Probleemiks muutubki kohustusliku naiskirjanduse valikul selle rohkus. Ainet käsitlevat kirjandust on olemas suurel hulgal, misõttu aine piiramine on paratamatu. Kas võtta klassikuid, üldülevaateid või teatud teemat (millest? naisliikumisest? või selle eri suundadest? naisajaloost?) tehtud väärtuslikke uurimusi. Naisteadusest olekski põhjust saada ülikooli oma õppekursus.

20 ÕPPENÄDALAT NAISUURIMISEST

Helsingi ülikoolis ongi juba nii tehtud. Ajaloo-keeleteaduse osakonnas võib sügisest peale sooritada 20 punkti võrra naisteadust. Õpingud haakuvad mitmesuguste ainevalikutega, põhimõtteliselt ka teiste teaduskondade üliõpilaste omadega. Õppeaine on lisaks kavandatud nii, et see ei nõua korraldavalt teaduskonnalt lisaressursse.

Nii see toimub: neli nädalat naisteaduse ajaloolistest ja teoreetilistest lähtekohtadest, viis nädalat naisteaduse meetoditest ja ainest ja üksteist õppenädalat tutvumist kaasaja naisteadusega. Eespool nimetatud õppetsüklid jagunevad lisaks ühtekokku seitsmeks kursuseks.

Naisteaduse õpetamise püsivaks muutmiseks on põhjust ka Jyväskyläs. Ainest huvitatud üliõpilasi jätkub, loodetavasti ka uurijaid, kes hakkaksid õppekursust läbi viima. Naisteaduses tuleb algusest peale rõhutada valiku vabatahtlikkust, läbilõiketeaduslikkust ja vastavalt võimalustele ühistööd eri ülikoolide naisuurijate vahel.

KATRI MYLLYKOSKI,
riigiõpetuse üliõpilane
ja üliõpilaslehe kaastööline

«TRÜ» toimetus tänab abi eest materjalide toimetamisel professor EDUARD VÄÄRIT ja dots. REET KASIKUT.

Head inimesed, aidake toimetust!

Meie lehe sünniaastaks on 1948. Kahjuks on siiani kõitmata aastakäigud 1948—1957 ja seda lihtsalt põhjusel, et osa numbreid on puudu. Tahaksime asjaga ühele poole saada vähemalt «TRÜ» 40. sünnipäevaks, seega sügiseks. Võib-olla on kellelgi üle järgmisi numbreid:

1948 — kõik numbrid (kaust on küll kellelegi välja laenatud, aga kellele ja millal...)
1949 — 3, 35, 40
1950 — 23, 29, 40
1951 — 42
1952 — 1, 4, 5, 6, 8, 9, 11—21, 23
1953 — 26
1955 — 40
1957 — 34

Ehk saab keegi meile vastu tulla sellegagi, kui laenab neid numbreid paljundamiseks?

Toimetus

RAIMOND KOLK

MINA IHKA

Mina ihka nõsõma
tõsõ näoga päivä.
Mina ihka minemä
mere pääle laiva.

Mina ihka kodutiid,
äräsõitvat rongi.
Mina ihka kopliviirt
ummi tsiku tsongi.

Päivlik paistus siiä kah,
ma ei taha kaia.
Mis ma tii, ku ma ei saa
tiinäst osa saia.

Kogust «ÜTSIK TÄHT»,
Stokholm 1946

Kui ma kodunt võõrale maale lahkusin, ütles isa: «Poig, ära sa liiga pallu raha valgõ paprõ pääle kulutagu.»
(RK «Raamatute käekõrval» koguteoses «Kirjanikult lugejale»)

Enam pole vist, taevale tänu, vaja võidelda kunagiste kirjanduspolitrukkidega, kes on väitnud, et emigrandina värsse «sepitsema» hakanud Raimond Kolgalt polevat kellelgi midagi õppida, ta olevat vaid kaduvuslaulik jne. jne. nagu kõigi teistegi eemalviibijate kohta. Hoopis teisel tasemel oleksime juba aastakümneid tagasi võinud olla. Oli ju näiteks August Sanga koostatud antoloogias «Kaheksa poeeti» ette nähtud väärikas koht ka RK luulele. Paraku näeme seda antoloogiat vaid kirjandusmuuseumis käsikirjana.

Oma lapsepõlveaastate ümbrusest on RK ise andnud kauni ülevaate «Mustjõe kaldalt» (koguteoses **«Minu noorusmaa»** 1964), täiendusi sellele Lõuna-Eesti koloriidile on lisanud Bernard Kangro artiklis «Mu pill püsüs tutvan timmin...» **(«Häitsmemehi ja pärlipüüdjaid»** 1978). Libiseme meie oma välkülevaates seetõttu kiirelt edasi RK kirjandusliku tegevuse juurde.

1924. aastal Võrumaal sündinud RK jõudis trükidebüüdini 1938. aastal «Õpilaslehes». Valga Ühisgümnaasiumi õpilasena läkitas RK 1941. aasta jaanuarikuus F. Tuglasele viis luuletust koos järgmise kaaskirjaga: «Saadan need lehed Teile tutvumiseks ja arvustamiseks, kuigi Teie ülesandeks pole ju lugeda õpilaste värsse. Aga nii on see ikka, et lükatakse teiste poolt ebameeldivusi päevade ritta. /.../ Oleksin väga tänulik, kui suvatseksite kirjutada mõned read minu nn. Värsside kohta. Muide, saatsin Teile ka sügisel paar luuletust.» (KM KO F 245; M 234:4)

Üks saadetud värssidest — «Õine monoloog» —, mis kirjutatud sügisel 1940, sai ilmuda siiski alles 1942. aasta okupatsiooni ajal «Postimehes» pealkirja all «Ootus». Hiljem on RK selle liitnud ka valikkokku **«Võõral maal kirjutatud värsid»** (1984).

Langend silmi
punast vaske.
Istun voodis.
Öö on raske.

Sõdursamm, mis
vaikust lõhub,
läbi seinte
häirib, rõhub.

Samas valikkogus on väikeste muudatustega ära toodud ka teine Tuklale saadetud luuletus «Hommikune».

Kodumaal jõudis noor kirjanik end avaldada veel «Maa Sõnas», albumis «Hõik» ning tuua auhind «Postimehe» lühijutuvõistluselt. 1943. aasta detsembris kuulutas Hjalmar Mäe omavalitsus välja sundmobilisatsiooni, mistõttu umbes 2600 eesti noormeest põgenes üle lahe Soome, kus neist moodustati jalaväerügement 200. Teiste lahkujate hulgas oli ka RK (vt. lähemalt «Metroo teine raamat», RK «Soomepoiste liikumine»). Kui 1944. aasta veebruaris toodi rügement üle Eestisse, oli RK üks neist, kes võtsid suuna Rootsimaa poole. Kajastusi soomepoiste ajast võib leida RK novellidest «Väikemees, miks nutad?», «Demobilisatsioon».

«Eesti Loomingus» endast märku andnud RK kutsutakse 1945. a. suvel Kalju Lepiku kaudu ühinema tuulisuilaste Läände jõudnud rühmaga. Samal aastal ilmuski neilt koguteos «Homse nimel» (I. Rebane, O. Loorits, G. Ränk, K. Lepik jt.). Järgmise aasta mõnede alguskuude kestel valmis RK esikkogu **«Ütsik täht».** Aineks nimetab autor ise maapao tõelisuse tunnetamist, kokkuvõtteid tollasest elutundest, intensiivsest üksindusest sündinud kaduvusmeloodiaid (vt. «Tuulisui ja teised»). Suuremaks kirjandusliku ettevõtmiseks saab RK-le veel **ajakirja «Sõna» toimetamine,** mida kokku ilmus aastail 1948—1950 kolmteist numbrit. RK töö ajakirja juures ei piirdu lihtsalt toimetamisega. Peale luule- ja proosateoste avaldab ta seal ise ka arvustusi (Adsoni, Viirlaiu, Mägi kohta), ülevaateid (pagulasluule 1948), mõtisklusi (kordustrükkidest). «Sõna» järglaseks saab B. Kangro toimetatav «Tulimuld», mille autorite seas figureerib sageli ka RK nimi.

Eeskätt on RK tuntud kui Võru murdes kirjutav poeet. Puhas Võru murre see pole, RK on sugedagi saanud, et murret ei oska. Tegelikult kasutab ta oma kodukoha keelt. Öeldakse selle kohta kas Võru-Mõniste või Saru-Mõniste murre, folkloristid seletavad: Võru murde Hargla murraku Saru-Mõniste keelepruuk. Nii enne kui ka pärast läbinisti murdelist «Ütsikut tähte» on RK luuletanud ikka ka kirjakeeles, viimasel ajal valdavalt. Ometi kirjutab ta B. Kangrole: «Kirjakeeles luuletamine ei ole mul tänapäevani ja mitte kunagi õieti käepäraseks saanud.» Murdemõjusid ongi B. Kangro märkinud RK ühiskeelsetegi värssidе puhul.

RK-st pole aga saanud «Sänna (või Saru) trubaduuri». RK keelekasutus ei ole kutsutud rõhutama mitte lokaalsust, vaid teatavat hinge tundevarjundit — valu, nukrus, nukker huumorgi, kaduvik, kus nagu Adsonigi puhul, murdekeel mõtet lähedasemaks, intiimsemaks aitab teha. Need on olekud, kus me üksi elu vastu seisame. Kui seltskond suurem (armastajapaar, ühiskond), on murdega raske midagi head peale hakata, kirelaulud ja sotsiaalne temaatika ei õnnestu, öeldi juba Adsonile.

RK luule temaatika on valdavalt üldinimlik, vahel harva tulevad sisse konkreetsed ajamärgid (kõige jõulisemalt Ungari sündmuste puhul).

RK luuletoodang ei ole neljakümne aasta kohta just eriti mahukas, aga pole ta ju ainult luuletaja. Esikromaanis **«Küla põleb kahest otsast»** vaetakse pagulasprobleeme emigrandielu algaastail. Peategelase Ilmar Kaarti süda kõigub kahe tüdruku — eesti ja rootsi neiu, kahe maailma vahel.

«Et mitte kunagi võita» analüüsib Stokholmi eesti-seltskonna radikaaldemokraatliku koondise liiget Alfred Pärm-Jästi, kelle sisemine ebakindlus viib enesetapuni.

1945 kirjutas RK romaani rootsi keeles, saatis selle kirjandusvõistlusele, ent sinna see unustati. Hiljem eestikeelseks jutustuseks ümbertehtuna kannab see pealkirja **«Valget verd mu käest».** Minategelaseks on kodust jalgalasknud ja ketrusvabrikus tööle asunud poiss, kes läbi elamas esimesi armumisi ja erootilisi tundeid.

Veel paar «kõikuvat elementi» — «Sulajää» vallavanem Kusta Weerman, kes kogu elu liikunud «jää ja sula piiril», tema heitlev naine Meeri.

Huvitavat ajaloolise taustaga lugemist pakuvad kaks kokkukuuluvat romaani **«Vallavanema pärandustomp»** ja **«Elu edeneb».** RK on juba varem põgusalt kirjeldanud oma rusuvaid lapsepõlvemälestusi, mis seotud vapsidega. Neis teostes nõuavadki vabadussõdalased «mustad paretid peas ja parem käsi püsti, riigielu tervendamist, erakondade ja erakondlike saamameeste kadumist». Vallavanem Albert Teeksi surma järel hargnevad intriigid viivad lugeja aga ka poliitikast sügavamale. Ent raami moodustavad ikkagi 12. märtsiga seonduvad sündmused ning majanduskriis. Teine romaan samade tegelastega algab juba sealt, kus vapsid kinni istuvad. Peategelane Artur Umverk, kes eelmises raamatus oli nende juurest lahkunud, on nüüd «Isamaaliidu vastutusrikkal tööpõllul». Majandusnäitajad hakkavad tõusma, kaob tööpuudus, veel veidi on tegu vapsidega. Lõpulehekülgedel tunneme aga juba uue ohu märke.

Tulimullas» avaldatud näidend **«Raamatukandja Juozas»** jutustab tsaarivõimude venestuspoliitikast Leedus, ajast, mil leedukeelne kirjasõna oli keelatud ning seda salaja seljapaunas tuli levitada.

Noorsooraamat **«Vähikuningas»** on stiililine meistritöö kümneaastase Eeri minajutustusest.

«Lestakala otsimas ja teisi jutte» sisaldab 58 lugu ja 161 Otto Paju illustratsiooni, mis algselt avaldatud ajalehes «Teataja» 1981—1987. Lühilood sisaldavad isiklikke mälestusi, reisimuljeid, kultuuriloolist andmestikku, poliitilisi arutlusi, veidi on vaadeldud ka kodumaal toimuvat (Gorbatšovi karskusprogramm, E. Leino ja A. Kalda «Lugu»), palju on lihtsalt kirjaniku meeleolupilte.

Eksitavalt on ühes RK Läänes avaldatud teoste nimekirjas märgitud **«Uskumatu Toomas»** romaaniks. Kui neil päevil saabus raamatukokku uus saadetis kirjandust ja avanes võimalus seda raamatut esmakordselt käes hoida, selgus, et tegu on jutukoguga. «Edasisse» on nõnda sattunud kahetsusväärne viga, aga pool süüd veeretaks südamerahuga meie kultuuripoliitikuile, tänu kellele normaalne kultuurisuhtlus pikki aegu on olnud raskendatud. Kui paar aastat tagasi otsis «Valhalla» oma Leedu-turneeks mõnd Leedu-ainelist näidendit, ei suutnud me Eestimaalt leida «Tulimulla» numbrit, kust oleksime saanud raamatukandja-loo lõpuleheküljed.

Aga nüüd hakkavad kätte jõudma ajad, mil ennast enam riigivõimu lollusega vabandada ei saa, tuleb tööd teha.

T. P.

PS.: Laupäeval kl. 14 räägib raamatukogu konverentsisaalis Tartu kirjanduspäevadel Raimond Kolk iseendast.

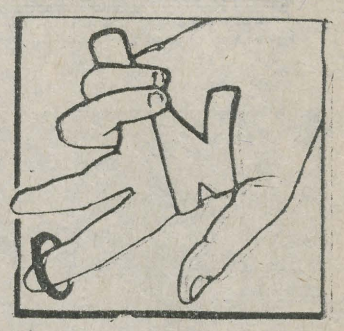

INFOKOOSOLEK

5. mail kl. 17 saab nõukogu saalis teoks komitee teine infokoosolek. Esimene toimus teatavasti teemal «Üliõpilaste osast ülikooli väljaehitamisel» ning käsitles peamiselt suvemaleva organiseerimisega seonduvaid probleeme. Tänu kohaletulnutele said paljud probleemid selgemaks räägitud.

5. mail toimuval infokoosolekul on plaanis arutleda ülikooli komsomoliorganisatsiooni tegevuse üldisemaid probleeme, komitee ja teaduskondade komsomolibüroode osa ülikooli komsomoliorganisatsiooni tegevuse suunamisel jne.

ELKNÜ TRÜ komitee

KARSKUSKIRJUTISTE KONKURSS

Eesti NSV Vabatahtliku Karskusühingu juhatus ja selle ühingu TRÜ organisatsiooni juhatus on võtnud nõuks korraldada karskust propageerivate kirjutiste konkursi, millest võivad osa võtta kõik, kes on töö esitamise ajal üliõpilased. Eriti oodatakse töid, mis käsitlevad karske, tervisliku eluviisi levikut noorsoo hulgas.

Konkursile võib esitada spetsiaalselt konkursi jaoks kirjutatud töid, aga ka kursuse- ja diplomi- ja ÜTÜ-töid. Konkursitööd esitatakse ühingu TRÜ organisatsiooni juhatusele hiljemalt 20. juuniks.

Parimad tööd saavad preemia: üks I preemia 75 rbl., üks II preemia 50 rbl. ja üks III preemia 25 rbl. Karskusühingu juhatuse büroool on õigus väljapaistvatele töödele täiendavaid preemiaid määrata, vastava tasemega tööde puudumisel aga vähendada määratavate preemiate arvu.

HARRI KÄRTNER,
VKÜ TRÜ organisatsiooni
juhatuse esimees

LP. TEENISTUJAD!
HEI, TUDENGID!

Toredat kevade algust Teile kõigile!

Talverammestusest vabanemiseks olete oodatud külalised 29. aprillil kl. 21 TRÜ klubisse meie teisele ühispeoõhtule.

Tantsuks mängib puhkpill. Vaatame meie kodukandi kauneid paiku. Selleks luule ja slaidiprogramm «Eestimaa». Unistajatele ja flegmaatikutele pakub meelelahutust keelpilliorkester.

Avaneb võimalus nautida tudengite laulukonkursi paremate lauljate esinemist. Et ei ununeks vana hea valss, tutvustab ja õpetab meile tantsude kuningannat Janek Randla.

Vahepeal tuleb ja esineb Toomas Täht, kes teeb trikke. Proovime selgeks õppida ka mõned seltskonnamängud. Trallist väsinutele hingetõmbamiseks videofilmid. Tragimad lahkuvad priskete auhindadega!

TRÜ klubi

Repliik repliigile!

(Algus 2. lk.)

arvamusega, et nõukogude kompetents on juba lai küllalt. (Ja on veel üks väga põnev küsimus, millele mul pole vastust — kas praegune prokuratuur hakkab kaitsma isemajandava küla, rajooni, vabariigi isemajanduslikke huve? Aitäh sellele, kes vastaks antud küsimusele kindla argumenteeritud jaaga!) Ma annan endale täiel määral aru, et see reform on peaaegu lootusetu, aga selle üle on vähemalt huvitav mõtiskledagi. (Muide see, et ENSV prokuratuur pole teinud suuri prohmakaid kuigi palju, pole tingitud sellest, et prokuratuuri korraldus on hea, vaid sellest, et seal töötavad targad ja head inimesed.)

Mis puutub «osundatud tunnustusse», siis on ta tõepoolest ajakirjaniku sulega veidi üle pakutud selles mõttes, et teeb liiga teiste teadushärude esindajatele. Ja hõisata pole veel midagi. «Sellele järgnevat ühiskondlikku hinnangut» mõistan ma repliigist negatiivsena. Kui asi on nii hull, siis võtan selle meelsasti enda kanda, kuivõrd tõesti juristidest on mainitud artiklis ainult minu nime. Peaks see aga olema positiivne (ma millegipärast ei suuda sellistki võimalust välistada), teen ma teatavaks ka oma kaasmõtlejate nimed. Mõelgem edasi koos.

Sõbralikult Teie

IGOR GRAZIN,
üleaedne.

Uusi trükiseid

Organic Reactivity. Vol. XXIV. ISSUE 2 (86). June 1987. Tartu 1988, 350 eks., 132 lk., rbl. 1.50.

Tartu Riiklik Ülikool. Bibliograafia 1981. 2. Tartu 1988, 400 eks., 234 lk., 60 kop.

Jaan Sootak. Kuriteod ühiskondliku korra ja ühiskondliku julgeoleku vastu. Tartu 1988, 400 eks., 52 lk., 10 kop.

E. Laugaste. Suur tamm. Allikmaterjale iseseisvaks tööks eesti keele ja kirjanduse eriala üliõpilastele. Tartu 1988, 300 eks., 76 lk., 20 kop.

Kasvajad. Õppematerjal arstiteaduskonna üliõpilastele. Kolmas, täiendatud ja parandatud trükk. Uno Podar, Viiu Sillastu, Ado Truupõld. Tartu 1988, 1000 eks., 80 lk., 15 kop.

Kriminaalprotsessi praktikum. Kaasusülesanded. Julius Adojaan, Erik Kergandberg, Heldur Saarsoo. Tartu 1988, 600 eks., 92 lk., 15 kop.

Rahanduse ja krediidi eriala Tartu Riiklikus Ülikoolis. (Materjale majandusteaduskonna üliõpilastele õppeaine «Sissejuhatus erialasse» omandamiseks.) Tartu 1988, 600 eks., 44 lk., 10 kop.

Molekulispektrid. Metoodiline juhend. J. Lembra. Tartu 1988, 300 eks., 44 lk., 10 kop.

Übungen zur Deutschen Sprachgeschichte von Koidu Uustalu. 2. Auflage. Tartu 1988, 200 eks., 32 lk., 5 kop.

Tartu ülikooli üliõpilaskonna teatmik. Album Academicum Universitatis Tartuensis III. 1889—1918. Tartu 1988, 1000 eks., 264 lk., rbl. 4.20.

Методические указания для самоподготовки студентов к практическим занятиям по пропедевтике внутренних болезней. Органы кровообращения. Составители Я. Я. Рийв, Э. Я. Лаане. Тарту 1988, 800 экз., 116 с., 20 коп.

Ученые записки Тартуского государственного университета. Выпуск 791. Интерлингвистическая теория и практика международного вспомогательного языка. Interlinguistica Tartuensis V. Тарту 1988, 700 экз., 184 с., 2 руб. 30 коп.

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 1846. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komitee ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 15 (1526) | Teisipäev, 3. mai 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

SA OLID SÜNDINUD REKTORIKS

Murdunud on üks ülikooli alustugesid, üks vägevamaid sambaid, rektor Arnold Koop, kes oli meie jaoks lihtsalt rektor. Tema juhtimise all oli meil kõigil turvalisuse tunne. 18 aastat võitles ta selle eest, et ülikool paremaks saaks. Me ei kujutanud ette, et ülikooli rektor võiks olla keegi teine.

Iga tõde on konkreetne, õpetas meile rektor. Mis see oli, mis tegi Arnold Koobist rektori, ülikooli unustamatu sümboli? See oli sirgjoonelisus, kommunisti printsipiaalsus iga asi läbi viia, kinni pidada oma strateegilisest joonest, sügav armastus hariduse vastu. Tema tähelepanu keskpunktis oli inimene mitte lihtsalt inimesena, vaid haritud inimesena. Ta teadis, et saada harituks, on vaja teha palju tööd. Tema oli seda teinud lapsest saadik Pihkvamaa eestlaste asulas, kuhu vanaisa oli Rõuge kandist välja rännanud. Ta hindas väga oma kodu, rääkis sellest alati suure soojusega. Tema teiseks koduks kujunes aga ülikool. «Siin algas mu tõeline elu, kõik eelnev oli mu elus vaid eelmäng,» on kuuldud Arnold Koopi ütlemas. Ta oli selleks ajaks läbinud juba raske elukooli: rängad sõja-aastad, pidev õppimine, ministri ja rektori amet pealinnas.

Kuidas suurenes ülikool kaheksateistkümne aastaga... palju ehitusi, sidemete laienemine, muutumine juhtivaks kõrgkooliks. Kogu Liidus teatakse ja tuntakse Tartu Riiklikku Ülikooli ja tema rektorit. Kõikjal, kus käisime, mainiti ikka — kui suurepärane rektor teil on.

Kuidas suutis üks inimene nii palju? Seepärast, et tal oli turvaline kodu, pelgupaik murede eest, mõistev abikaasa ja lapsed, väike tütrepoeg. Suur aitäh teile, Arnold Koobi abikaasa ja lapsed, selle abi eest temale, ja võtke vastu kogu ülikooli perelt meie sügavaim kaastunne.

Meie rektor Arnold Koop. Sa olid sündinud rektoriks ja Sa ei saanud teisiti, kui pidid surema rektorina. Sa andsid ennast meile ja ühiskonnale jäägitult. Arvasid veel hiljuti, et oled maipühadeks ülikoolis tagasi. Teadsime ka Sinu soovi, et kord puhkama minnes ehiksid peahoonet männioksad...

Pukka rahus, meie rektor, meie õpetaja!

Rektor Arnold Koobi sarga juures öeldi palju hüvastijätusõnu. Nii kõneles üks tema lähimaid kolleege, õppeprorektor **Jüri Kärner.**

Ain Soidla, Ministrite Nõukogu esimehe esimene asetäitja — ta oli oma loomult optimist, kuid tegi kõike südamevaluga. On ainult üks lohutus, meie teod jäävad meist järele.

Feliks Peregudov, Liidu Hariduskomitee esimehe esimene asetäitja — nägin ja hindan kõrgelt Arnold Koobi tööd haridusprobleemide edasiviimisel.

Indrek Toome, EKP Keskkomitee sekretär — ta elas kõike sügavalt läbi, ei osanudki olla ükskõikne. Võib-olla see intensiivsus, millega ta kõigesse sekkus, murdiski ta enneaegu...

Väino Rajangu, kõrgharidusminister — Sind saatis koguaeg mõttesära, otsingute maik, Sinu mõte käis uutmisest ees.

Oma viimast austust kolleegile avaldasid TPI rektor Boris Tamm, TPedI rektor Rein Virkus, esindajad Leningradi ülikoolist, NSV Liidu Pedagoogika Akadeemiast, Teaduste Akadeemiast asepresident Mihkel Veiderma. Üliõpilaste nimel kõneles komsomolikomitee asesekretär Asko Pohla.

Rektori viimset teekonda peahoonest saadavad tudengite spaleer, leinarüüs lipud, tohutu rahvahulk tänavatel. Raekoja platsil meenutab Arnold Koopi linna parteikomitee esimene sekretär Tõnu Laak. Leinakorteež suundub rektori koduteele Tähtverre, sealt Oktoobri puiestee kaudu sammume matuserongkäigus Raadi kalmistule.

Rektoriga jätab hüvasti parteikomitee sekretär Paul Kenkmann — võtkem oma rektorilt üle kolm asja: suutkem teha tööd kõigi aegade kiuste, armastagem oma üliõpilast ja armastagem oma ülikooli nii nagu tema. Sõprade poolt kõneleb TRK professor Edgar Mattiisen.

Raadile, aprilli hilislume valevusse mälestuslillede kirevusse jääb puhkama TRÜ rektor professor Arnold Koop.

MEELIS LOKI fotod

MAIKÄSKKIRI

Tervitan ülikooli töötajaid ja üliõpilasi 1. mai puhul! Senise töö ja ühiskondlike ülesannete eeskujuliku täitmise eest pälvivad tänu:

● ajalooteaduskonnast:
prof. Mihhail Kotik, dotsendid Tiit Rosenberg, Jaan Huik, Peeter Kreutzberg, Karl Karlep, vanemõpetajad Kanni Indre, Villu Tamul, õpetaja Kaja Plado, üliõpilased Kalev Vilgats, Marika Kokka, Avo Ollermaa, Kaja Kenk, Ilje Piir, Ave Brigader, Kadri Siimisker, Merle Laur, Reet Sauer, Eva Sulaoja;

● arstiteaduskonnast:
professorid Raul Talvik, Ennu Sepp, Lembit Tähepõld, dotsendid Taavo Seedre, Udo Reino, Tiiu Vihalemm, assistendid Toomas Podar, Mihhail Gus, Mart Kull, Aleksei Panov, Ann Tamm, vanemlaborandid Vaino Vahing, Gennadi Gorelašvili, Marianne Soots, üliõpilased Vallo Tillmann, Margus Kuklane, Toomas Kivastik, Norbert Liivak, Argo Soon;

● bioloogia-geograafiateaduskonnast:
dotsendid Leo-Peeter Kullus, Ivar Arold, Uudo Pragi, vanemõpetaja Volli Kalm, assistendid Andres Mägi, Mati Martin, vanemlaborandid Mare Leis, Ene Talpsepp, dispetšer Liina Liblik, üliõpilased Ulvi Gerst, Arne Uusjärv, Urmas Liiv, Siim Veski, Raivo Aunap, Maido Remm;

● filoloogiateaduskonnast:
professorid Huno Rätsep, Paul Ariste, Juhan Peegel, dotsendid Paula Palmeos, Aino Rodima, Asta Luigas, vanemõpetajad Mall Tamm, Reet Sool, Epp Tamm, Galina Grozdova, õpetajad Irina Skrebova, Anne Arold, vanemlaborandid Tiina Mällo, Hille Roots, Milvi Kaber, Ilmar Anvelt, laborant Erna Tarto, üliõpilased Triinu Pakk, Tea Reinvald, Anu Kippasto, Katrin Rood, Ellen Neve, Aavo Kokk, Tiit Pruuli, Ülo Toomsalu, Tiina Leemets;

● füüsika-keemiateaduskonnast:
dotsendid Matt Anso, Lembi Tamm, vanemõpetaja Hilda Teral, vanemlaborant Kalle Kiiranen, laborandid Piret Türk, Sirje Võrazeikina, insenerid Viktor Nikolajev, Karin Hellat, üliõpilased Anu Kasesalu, Ülle Ninaste, Mikk Lippmaa, Kersti Pappel, Boriss Sadovski, Madis Raukas;

● kehakultuuriteaduskonnast:
dotsendid Ants Nurmekivi, Rein Torm, õpetaja Tiia Teppan, üliõpilased Alar Arukuusk, Katrin Kaljurand, Alar Nigul

● matemaatikateaduskonnast:
dotsendid Olav Prinits, Toivo Leiger, vanemõpetaja Kalev Pärn, vanemlaborant Reet Samel, üliõpilased Sergei Kašel, Veikko Ulp, Aale Aer, Raul Kangro, Urve Emmus;

● majandusteaduskonnast:
dots. Jüri Sepp, vanemõpetajad Heino Lindre, Martin Loim, Riina Veiram, assistent Selje Seeba, vanemlaborandid Mare Allas, Riina Pihor, laborant Inna Steklova, üliõpilased Jaan Tamm, Vello Paas, Jaano Uibo, Roland Metsa, Anu Birk, Paavo Kollom, Henri Sepp;

● õigusteaduskonnast:
dots. Herbert Lindmäe, üliõpilased Hille Raud, Hannes Kiris;

● ühiskonnateaduste kateedrist:
dotsendid Ülo Vanaaseme, Hillar Padu, vanemõpetajad Sirje-Maie Krikk de Mateo, Tõnu Luik;

● administratiivosakonnast:
osakonnajuhataja Aimar Sild, vaneminsener Arne Kaasik, insener Helle Lilleorg, meistrid Aino Benno, Õie Kaasik, Elfriede Kiis, Toomas Petersell ja Voldemar Pall, komandant Evi Hansen, pasportist Milvi Urb, riidehoidjad Berenie Tigane, Salme Loosaar, koristajad Õie Looga, Liidia Lomp, Anne Kirjanen, uksehoidja Veera Õunapuu, pearaamatupidaja asetäitja Mare Kiisk, vanemraamatupidajad Riina Karu, Juta Pallav, raamatupidajad Laine Aaviksoo, Ivo Toom, Laine Andresson, Marta Kikas, tehnik Aino Vindi;

● teadusosakonnast:
sektorijuhataja Jaan Aarik, vanemteadurid Jüri Roosaare, Rein Hiob, Mart Speek, nooremteadurid Mati Laur, Leonhard Matiisen, Maia Kivisaar, teadurid Aime Kääbre, Enn Lust, Mati Pääsuke, vaneminsenerid Jüri Vilismäe, Gerda Raidaru ja Jaan Kotter, insener Toomas Tamman, meister Nadežda Lukki, tehnik Sirje Talerman, teadusraamatukogu sektorijuhataja Helju Kõrt, peabibliograaf Malle Suurväli, vanemredaktor Ruta Mutso, muuseumiteenija Niina Leiman ja vanempreparaator Marta Veerne, meistrid Eha Kongo, Liina Lään, konstruktor Otu Kind, häälestaja Ahti Krinal, treialid Kalev Lillo ja Hillar Mendrik, lukksepad Aksel Ostrat, Udo Michelson, Aare Kiismaa, Kaia Freiberg.

Rektori kt. prof. JÜRI KÄRNER

*

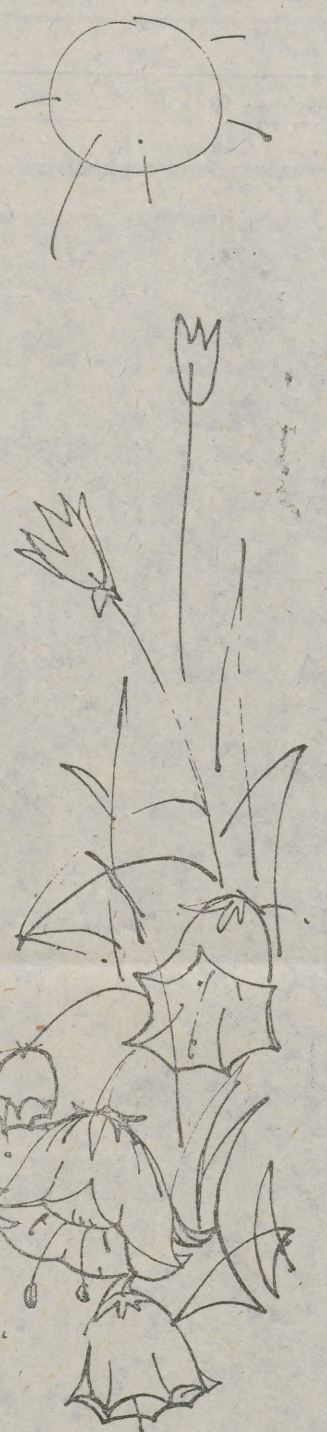

Joonistas ILMAR KRUUSAMÄE

*

AUTASUSTAMISI

TRÜ klubi pälvis üleliiduliselt ametiühingute kesknõukogult hea töö eest 1987. aastal diplomi ja preemia.

TRÜ aukirjaga autasustati kauaaegse laitmatu töö eest 60. sünnipäeva puhul dotsente AINO VALMETIT ja ARNO SUSI ning 85. sünnipäeva puhul kauaaegse töö eest prorektorina ning eesti kirjanduse ja rahvaluule kateedri juhatajana dots. KARL TAEVI.

KKEH Ministeerium autasustas oma mälestusmedaliga meie ühiskondlike erialade teaduskonna dekaani dots. SIINA LEPIKUT kauaaegse tulemusrikka töö eest üliõpilaslektorite ettevalmistamisel.

Tänu

Rektori käskkirjas pälvisid tänu laitmatu töö eest ning juubeliõnnitluse 50. sünnipäeva puhul dotsendid JÜRI SAMARÜTEL, TIINA TALVIK ja vanemteadur SIIRI VEROMAN, vanemlaborandid MALLE TOOM ja MARI ORAV ning laborant ZOJA PENKOVA, 60. sünnipäeval prof. ÜLO AREND, dots. LEMBIT KIIK ja koristaja ASTA EPLER; 75. sünnipäeval koristaja AMALIA KAIV ning 85. sünnipäeval majahoidja ELVIIRA MIDRI.

Pikaajalise viljaka töö eest avaldati tänu vanemõpetajale ELSA MAURINGULE ning vanemteadur ASTA KÕRGESAARELE.

* * *

Enam ruumi ei ole ja ajakirjanduspäeva käskkirja saame panna alles järgmisse numbrisse.

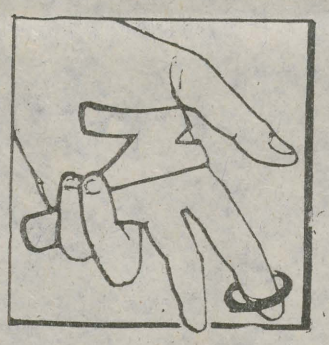

TRÜ AMETIÜHINGUKOMITEELE

Selleks et tegelikult efektiivselt stimuleerida sündimust, teeb ÜMPI kollektiiv Kaiu kolhoosi eeskujul ettepaneku maksta sotsiaalse arengu fondist TRÜ töötajate perekondadele (lisaks muudele riiklikele toetustele) alates 3. lapsest iga lapse sünni puhul ühekordset toetust 3000 rubla.

ÜMPI direktor
ÜMPI a/ü büroo esimees
ÜMPI parteiorganisatsiooni sekretär

ATLEETVÕIMLEMINE

Laupäeval, 7. mail kl. 18 peetakse «Vanemuise» kontserdisaalis Eesti NSV karikavõistlused atleetvõimlemises (esineb Eesti paremik, lavale tulevad ka naisatleedid, «Mainori» tantsutüdrukud ja «Miss Tartu — 88»).

Uusi trükiseid

Rahanduse ja krediidi eriala Tartu Riiklikus Ülikoolis. (Materjale majandusteaduskonna üliõpilastele õppeaine «Sissejuhatus erialasse» omandamiseks.) Tartu 1988, 600 eks., 44 lk., 10 kop.

Molekulispektrid. Metoodiline juhend. J. Lembra. Tartu 1988, 300 eks., 44 lk., 10 kop.

Toimetaja VARJE SOOTAK

HANS TRASS

Ülemaailmse tunnustusega teadlane, mitmetahuline uurija, publitsist, lektor ja haarav kõnemees, populariseator, teadlane, kelle ühteviisi teevad rahutuks ja murelikuks globaalprobleemid, Eestimaa tulevik ja Tartu saatus, professor, kellest Eesti loodusteadlastele on saanud omalaadne Tartu ülikooli sümbol.

Tartu ülikoolis ei juhtu sageli, et kuuekümnendat sünnipäeva tähistav õppejõud on üle poole oma elust juhatanud kateedrit. Üks neist on botaanika ja ökoloogia kateedri juhataja, ENSV TA korrespondentliige professor Hans Trass, kelle juubelipäev oli 2. mail.

Õnnitleme juubilari ja soovime jätkuvat ühiskondlikku missioonitunnet, loomingulist energiat ja head tervist!

Kolleegid

* * *

P. S. Juubilari austamine toimub täna kell 15 ülikooli aulas.

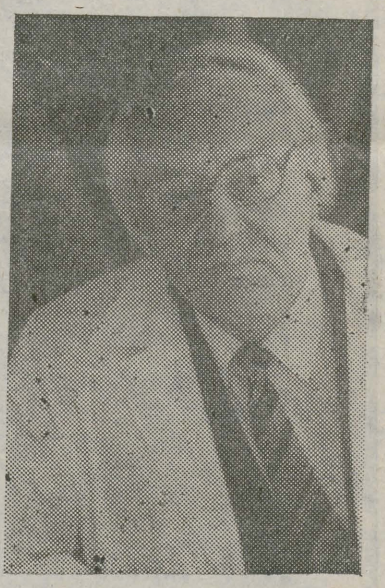

ÜLO AREND

21. aprillil möödus 60 aastat anatoomia ja histoloogia kateedri juhataja, meditsiinidoktor professor Ülo Arendi sünnist. Soovime kindlameelsele kateedrijuhatajale, arstiteaduskonna ühele alustoele, et ta suudaks ja tahaks olla veel kauakaua meiega ja meie eesotsas. Selleks palju jõudu ja tervist!

Grupp kolleege

Tuligi arvamusi!

● **«LAS MAGAVAD! MALAKAGA EI SAA KEDAGI AJADA SPORTI TEGEMA» — M. SANGPOMM, J. UIBO, U. MARTENS, «TRÜ» nr. 11.**

* * *

● Võib-olla kõik ei teagi, et Gagarini t. 1 baasil tegutseb juba pikemat aega **TRÜ alpiklubi «Firn»** ja sellest semestrist ka matkajate **treeningrühm.** Majas paiknevad «Firni» ja matkaklubi «Patrioot» arhiivid, alpiklubi hoiab seal ka oma varustust. Jõudumööda oleme arendanud klubitegevust — väiksemaid koosviibimisi auditooriumis ja suuremaid saalis.

● Tervitada tuleb mõtet luua ülikoolis **autonoomseid spordialade klubisid**, eriti aga niisugustel aladel, mis kipuvad olema ripatsitena kateedrite juures. Just üliõpilane ise peaks neid klubisid juhtima — eks tudeng tea paremini, milline sportlik tegevus kaasüliõpilasi huvitab. Treeneritele võiks jääda põhiliselt nõuandev funktsioon. Ja omad ruumid peaksid olema.

● Usun, et näiteks suure populaarsuse võidaks **(legaalne) klubi**, mis tegeleks mitmesuguste **Ida liikumisviisidega.** Kui selline klubi ükskord moodustatakski, kes annab talle siis ruumid?

● Neil klubidel peavad ilmtingimata olema **juriidilise isiku õigused.** Näiteks «Firni» tegevust raskendab tunduvalt allutatus mitmesugustele üksustele, eriti ilmekalt väljendub see summade ülekannetes, mille jaoks puuduvad raamatupidamises standardsed lahtrid.

● Gagarini t. 1 baasil tegutseb ka mitu väiksemat ülikooli töötajate ja veteranide **treeningrühma.** Parajalt väikesed ruumid on niisugustele rühmadele üsna sobilikud.

● Maja õu ei kannata aga mingisugust kriitikat. Kahtlemata takistab maja praegune ebamäärane tulevik sellega midagi tõsisemat ette võtmast (tuletan meelde, et midagi pole liikunud ka TRÜ klubi taguse ala suhtes — kirjutis oli toimetuses enne eelmise lehe ilmumist, kus samuti selle üle muret avaldati — toim.).

● Võrreldes kohustusliku kehalise kasvatusega on klubide tegevus muidugi toredaks perspektiiviks. Kuid milline on praegune olukord? Eeldame, et kõik üliõpilased on nii teadlikud, et tegelevad iseseisvalt kehakultuuriga. Seda hakkavad nad tegema vabal, s. t. muust tegevusest vabal ajal. Enamikul tekib vaba aeg ainult õhtuti, hoolimata «aukudest», mis kipuvad millekski muuks ära kuluma. Paljusid ei rahulda jooks (pimedal) maanteel ja suusatamine (valgustamata radadel). Järelikult suureneb järsult kinniste baaside koormatus. Samal ajal peab kindlustama igale tudengile talle meelepärase kehalise tegevuse sobival ajal. Kas selleks ei ole meil baase lihtsalt vähe? Liiatigi, kui ülikooli ruume kasutavad ka ülikoolivälised organisatsioonid.

KILL KASK,
füüs. III k.,
«Firni» liige

R

Akadeemiline algus

Teisipäeva õhtu. Kaks punast «Ikarust» peahoone ees. «Huvitav, millisega neist Polina sõidab?» küsib kaaslane. Tonksan ta küünarnukiga vaikima. Selja taga seisab pikkade juustega tüdruk. Polina Ossetinskaja.

Seisad trepil, vaatad päikesekiirtes õhtutaevast, ringutad ja hakkad aeglaselt kohviku poole lonkima. Ümberriietumiseni on veel aega...

Pool tundi hiljem tervitame Sind aulas aplausiga. Vanahärra Vladimir Sapožnini kõrval paistad oma õhulises kleidis habras ja kleenuke.

Saali täitev muusika isoleerib kuulajad, jätab nad üksi helide ja oma mõtetega. Kiire, keerdtreppidel kihutav viis vaheldub aeglasema ja pidulikumaga. Romanss annab teed nokturnile.

Õrnad käed jooksevad kiiresti üle klahvide, justkui meeletult puuris rabelevad linnud. Kordagi eksimata.

Vaatan Sind austusega. Suur töö on läbi aegade lugupidamist väärinud. Aastatepikkune klaveri taga istumine... Kas on õige see, et oled ilma jäänud paljudest eakaaslaste meelelahutustest? On see Sinu tõeline kutsumus? Võid Sa öelda aastate pärast, et pole aega kasutult tuulde visanud? Kas tunned rõõmu pikkadest kontsertreisidest? Meie Sinu kuulamisest küll. Aitäh Sulle!

Chopin, Schubert, Mozart, Beethoven. Klaver ja Polina Ossetinskaja.

Akadeemiline algus RSP-le.

KRÕÕT KALJUSTO

NSVL — USA

Neljapäeval, 21. aprillil toimus TRÜ nõukogu saalis vestlusring teemal NSVL—USA suhted. Lubatud külalistest oli kohal ainult **Arno Kirt**, kavas täheühendiga «jt.» tähistatud olid TPI dotsent **Ralf Mikenberg** ja TRÜ-st **Hanno Ohvril**. Huviliste hulk ei olnud auväärse nõukogu saali kohta just ülemäära suur, tühje kohti oli rohkem kui kohalolijaid. See-eest olid kohalolijad asjast huvitatud ja esinejad ei pidanud aega raiskama elementaarsete poliitiliste mõistete ja ajaloosündmuste ümberjutustamisega. Ralf Mikenberg andis kiire ülevaate Ameerika Ühendriikide diplomaatia tekkest ja arengust. USA diplomaatia sai alguse ärist, nagu kogu ameerika elugi. Aastat 1781 loetakse USA diplomaatia alguseks, diplomaate haritakse Ameerikas aga alles alates 1924. aastast. Ka praegu, kui Ühendriikidel on diplomaatilised suhted 136 riigiga, on USA diplomaatia väga tugevasti seotud erakapitaliga.

Kuulajate küsimused puudutasid peamiselt Ameerikat, Ameerika diplomaatiat ja välispoliitikat. Jäi mulje, et kodumaa on Ühendriikidega võrreldes hästi selgeks õpitud aine. Ralf Mikenberg rääkis presidendikandidaatidest, sellest, kuidas võimu pärast võitlevad parteid otsivad vastaspoole kandidaadi varasemast elust välja pisemadki eksimused ja et mõni tühisena tunduv asi võib poliitikult korrapealt kõik edulootused ära võtta. Nii peab USA president olema kõrge moraaliga ja jälgima pedantselt seadusi. Kuigi presidenditool on kõrgeim koht, kontrollib presidendi tegusid rahvas, (so. avalik arvamus) ja eelkõige konkureeriv partei.

Kuulajad said teada ka mitmeid huvitavaid asjaolusid, millele meie hilisema ajaloo valged laigud tumedaid varje olid heitnud: kuuldi NSV Liidu kosmosesüstikust «Energia», sõjavõlgade tasumisest ja mittetasumisest, tollimaksudest NSV Liidu kaupadele, Ed. Kennedy tegevusest ja tulevikulootustest ning paljust muust. Kurb ainult, et neid, kes end ka välispoliitika koha pealt harida tahtsid, nii vähe oli.

JAANO MARTIN OTS

Miks ma lahkusin

Muljeid kella üheteistkümneni

Reedene päev poolteist nädalat tagasi ärritas tuule ja näkku tilkuva lobjakaga. Kell 20 pidi TRÜ klubis algama RSP kavva planeeritud üritus — bluusiõhtu. Veerand üheksa ajal õnnestus end tunglevast inimhulgast läbi pressida ja klubi kitsukesest uksest sisse astuda. Saali enam ei mahtunud: tooliread olid täidetud, seinaäärad samuti. Laval ei toimunud veel midagi. Hoolimata publiku ülemäärasest rohkusest käis ukse taga ikka vilgas pääsmemüük; välkusid mitut värvi rahatähed. Trügiti. Hingeldati. Kell hakkas üheksa saama. Juhhei ja hõissa — laval nähtus mingi liikumine, kuuldus vinglevaid hääli. Aluspesus meesterahvas ronis helipuldi taha. Enne poolt kümmet tulidki mõned interpreedid lavale. Vabandati hilinemise pärast: «See ei ole meie süü.» Hää seegi, et publikut ei süüdistatud. Nojah — siis see bluusiõhtu algas. Sain end kah kuidagi sisse litsuda. Siis arvas keegi, et mul on vaja tooli, ja andiski mulle ühe jalgupidi pihku. Seisin, tool peos, ja mõtlesin, mida sellega peale hakata. Siis arvasid veel paljud kontserdikülastajad, et saali tagaosas vajab keegi toole. Toolid tõsteti pea kohale ja saadeti tahapoole. Taipasin siis minagi koputada enda taga seisva tütarlapse õblukesele õlale ning paluda, et ta toolil sarvist kinni haaraks ja tahapoole saadaks. Mis tal muud üle jäi. Peagi olid toolid virnastatud korrapäratutesse hunnikutesse. Nüüd mahtus saali veel rohkem inimesi. See andis hoogu juurde neile, kes uksel pääsmeid müüsid — too tuluderohke tegevus jätkus järjest viljakamalt, olgugi et kontserdi väljakuulutatud algusest oli möödas paar tundi ning majas õhku hingamiseks ja ruumi astumiseks vägisi nappima kippus.

Siis tehti ka midagi korralikku ja tänuväärset. **Suur aitäh Tiina Eierile ja In Boilile. Nende esinemine oli elamus.** Seda ei suutnud rikkuda isegi korralduse tobedus.

Lavale hakkas tilpnema ansambel «Ultima Thule». Saali proovisid mahutuda särasilmsed austajad, higipärlendus laubal. Kel oli võimalik, asetas oma saabastesse või porikingadesse kängitsetud jalakesed toolile. (Tõsi küll, leidus ka üksikuid, kes enne toolile astumist jalad nõudest vabastasid. Need vist ei teadnud vana idamaade tarkust, et mööblile mõjuvad välisjalanõud hästi.) Pilgud koondusid lavale, kuhu ilmuski üks karvakasvanud mees, kelles tundsin ära interpreet Tõnis Mäe. Rämedal häälel tervitas ta publikut ja meenutas kahetsusvärinaga hääles ammust aega, mil viimati Tartus sai esinetud. Too kahetsusvärin muutus minus jubedusjudinaks. Meenus sügisene «Ultima Thule» kontsert TRÜ klubis, mille lõpupoole purjus ja rähmane interpreet Tõnis Mägi kakerdas, sigaret näpu vahel, mööda lavalaudu ning manitses eesti rahvast ikka edasi eestlasteks jääma. Meenutasin toda juhtumit ja kui interpreedid laval oma muusikainstrumendid käivitasid, astusin detsibellide surve all taas välja, lõrtsisesse aprillikuu õhe.

Järgmisel päeval kohtasin osakonnakaaslast Ainarit, kes sõnas: «Mind on ennegi lollitatud, aga nii kõvasti ei ole mind veel kunagi lollitatud.» Temagi oli lahkunud üheteistkümne paiku.

Lõpetuseks. Kolme kontserdil veedetud tunni muljetele tuginedes küsin kontserdi korraldajate käest.

1. Kelle või mille tõttu hilines kontsert ebanormaalselt palju?

2. Kelle algatusel ja miks müüdi pääsmeid nii palju, et külastajad tundsid end sõna otseses mõttes nagu silgud pütis?

3. Mis õigusega publikut niimoodi lollitati?

4. Kas toimunut võib nimetada rahvaste sõpruseks, muusikaarmastuseks või kuidagi teisiti? Või on see ehk suur kultuuritus?

Mida arvab asjast RSP korralduskomitee (või mõni muu korraldaja, kui see peaks olemas olema)?

OLAVI PAIDE

Ime ootuses

S

Neljapäeval tulid EPAsse kokku isemajandamishuvilised. Konverentsi alguses saaliuksi ummistanud rahvahulk hõrenes küll aja kuludes. Ju siis polnud sõnavõtud praegushetke inimese jaoks piisavalt sütitavad ja pateetilised.

Näoga rahva poole istusid dotsent Marju Lauristin, majandusteadlane Ivar Raig, professor Heino Siigur ning seltsimehed Eero, Nirk ja Miller (vastavalt Plaanikomiteest, Hinnakomiteest ja Rahandusministeeriumist).

Läheneva isemajandamisega tegeleb eeskätt TA Majandusinstituut. Marju Lauristini sõnutsi: «Monopol on Majandusinstituudi käes.

Vaja oleks alternatiivseid lähenemisi, teise nurga alt vaatamist.» Seetõttu ongi tekkinud isemajandamise töögrupid Tartus (akadeemik M. Bronšteini juhtimisel), Kvalifikatsioonitõstmise Instituudi juures, «Mainoris» (Edgar Savisaar). On loodud gruppidevaheline probleemnõukogu (Ivar Raig: «IME probleemnõukogu»).

Ivar Raig leidis, et võrreldes Hiinas toimuvaga on meie projekt veel liiga vähekardinaalne.

IME probleemnõukogu on kavandanud edasise tegevuskäigu selliselt.

Maksimumprogrammi kohaselt tehakse üleliidulisel parteikonverentsil ettepanek isemajandamise asjus.

Miinimumprogramm näeb ette diskussiooni liidu ajakirjanduses. Seni oleme tegelikult vaid oma õuel salaplaani pidanud.

Edasi läks jutt hinnakujundusele, kus nagu tööstuse puhulgi on isemajandamise eelduseks vabariiklik alluvus. Kuid asjal on teinegi külg. Tootmisharudes, kus ettevõtted juba nüüd saavad hindu ise määrata, on need kiiresti tõusnud (eriti kergetööstus- ja aiandussaadused). Kavatsetakse hulgihindade tõstmist (kütused, metallid, puit, elekter, transport).

Korrastada tuleb toidukaupade jaehinnad. Liidus makstakse igal aastal 150 miljardit rubla dotatsioonideks. See raha ei kao ka edaspidi kuskile, kuid ta makstakse inimestele otse kätte (suuremad palgad, toetused jne.) Kaubad aga hakkavad maksma oma tegelikku hinda.

Kuna leiti, et majanduse nigel olukord tuleneb töö madalast efektiivsusest, keeras jutt ootuspäraselt kooperatiividele. Siin ilmnes esinejate selge lahknevus uue- ja stagnameelseteks. Viimaste esindaja deklareeris täie endastmõistetavusega, et uue, kooperatiive ahistava tulumaksuseaduse eesmärgiks on inimeste tulude piiramine. See mõjuvat hästi kooperatiivide arengule! Ivar Raig arvas siiski teisiti ja nõudis töö järgi jaotamist. Nivelleerimine pole sotsiaalne õiglus.

Rahva seast tuli küsimus rahareformi kohta, mida aga teadaolevalt plaanis pole. Isemajandamise tulles on see muidugi vajalik samm.

IME reaalsuse suhtes ei paista ärksamatel inimestel enam kahtlusi olevat.

KAUR HANSON

Fosforiit: ainult aasta hiljem

24. aprillil 1987. aastal võttis TRÜ nõukogu vastu otsuse fosforiidi küsimuses.

Aasta on möödunud ning tulnud aeg uurida, kuidas otsust täideti: milline on ülikooli osa fosforiidiprobleemi uurimisel. Teavet selle kohta andis lahkelt professor **HANS TRASS.**

1. Tungivalt soovitada mitte kinnitada Kabala fosforiidimaardla varusid enne, kui on teostatud eelnev objektiivne, täielik ja kompleksne saavutatava rahvamajandusliku lõppefekti analüüs.

Tänavu varusid ei kinnitata, uueks tähtajaks määrati aastad 1989—1990. Jääb lootus, et tähtaeg lükkub veelgi edasi.

See saavutati pideva surveavaldamisega. Ka mitmed ülikooli õppejõud, näiteks professorid Viktor Palm ja Toomas Frey ning dotsent Marju Lauristin, on sageli esinenud ajakirjanduses, raadios, TVs, konverentsidel, informeerinud avalikkust.

Seejuures tuleks arvestada... kaevanduste alla mineva maa väärtust (koos sellel asuvate ressurssidega)...

Maa väärtusest on akadeemik Mihhail Bronštein ja professor Loit Reintam juba aastaid rääkinud. Nüüd on maa hindamine tõepoolest päevakorda tõusnud. Vene NFSVs on seda juba tehtud, kasutada saame ka Saksa DV kogemusi. Maa on vägagi kallis — Venemaal hinnati isegi viljatute kõrbemaade hektar 10—15 tuhande rublaga. Mustmullahektar maksab kuni 100 tuhat rubla. Nende hindade järgi peaks väetiste ministeerium maksma äravõetava 40 km² eest Eestile 200 miljonit rubla. Paraku ... moodustaks see hiiglaslik summa vaid viiendiku kaevandustele kulutatavast miljardist ega käiks rikkale ministeeriumile üle jõu. Pääsetee võime siiski leida: maa hindamise skaala paneb paika vabariik.

2. Pidada vajalikuks teaduslike asutuste vaheliste ajutiste kompleksse uurimisrühmade loomist...

Ametlikke uurimisrühmi pole, küll aga ise kujunenud teadlasgrupid. Ka tudengid löövad kaasa: näiteks IV kursuse bioloogiatudengid tegid kordusuuringuid kaevandatud ja kaevandamiseks planeeritud aladel Maardus ning põlevkivibasseinis. Taimkatte põhjal saadi andmeid keskkonna muutumisest kaevandustööde mõjul. Uurimistulemused kanti ette ÜTÜ konverentsil.

Põhiliselt saavad tegutseda biogeo tudengid, samuti sotsioloogid. Teevad need, kel selleks huvi ja entusiasmi. Suuremaid hulki tööle kutsuda ei saa, sest pole rahasid ega organisaatoreid. Siin peaksid tudengid ise teotahet üles näitama.

3. Teaduslikult põhjendatud ökoloogilise ekspertiisi koostamiseks ... on vajalik programmikindel teaduslik uurimistöö vähemalt 2—3 välitööde perioodi vältel,

Välitööd toimuvad, neist võtavad osa teadlased TRÜst (näit. biol.-kand. Martin Zobel), EPAst, Teaduste Akadeemia instituutidest. Tööde baas asub Kurtnal. Paraku pole aega ikkagi piisavalt ja uus tähtaeg 1989 saabub õige varsti. Põhjaliku ekspertiisi tarvis tuleks töötada vähemalt 3—5 aastat.

Mõned teadlased arvavad, et mingeid uuringuid polegi vaja — niigi on selge, et fosforiiti kaevandada ei tohi. Professor Trass aga rõhutab: selline arvamus pole õige. Bürokraadid võivad kinni hakata igast läbiuurimata detailist, seetõttu peame fosforiidi kohta kõike teadma. Lõpetada tuleks aga need uurimistööd, mis on seotud keskkonnakahjulike menetlustega.

4. Püstitada NLKP KK ja NSVL MN ühismääruse Nr. 874, 11. 09. 85 äramuutmise küsimus. Selle määrusega on antud NSVL Väetiste Ministeeriumile luba alustada erandkorras Kabala maardla kasutuselevõtmisega seotud projekteerimistöid ja vastava eelarve koostamist enne varude ettenähtud korras kinnitamist.

Määruse äramuutmine on Eestimaa kaitsjate suurimaid võite. Uus tähtaeg: 1989—1990.

5. Kui siiski otsustatakse alustada fosforiidi kaevandamist, pidada vajalikuks kujundada uueks asustussüsteemi keskuseks Kiviõli, mitte Rakvere.

«Kui siiski» pole täide läinud. Siiani. Kiviõli varianti lähemalt uuritud ei ole.

6. Pidada väga oluliseks planeeritava katsekaevanduse asukoha määramist.

Katsekaevanduse vastu esitas ENSV Plaanikomitee Liidu valitsusele protesti. Katsekaevanduse alustamise tähtaeg on mineraalväetise tööstuse poolt edasi lükatud, kui kauaks, ei tea.

7. Pidada kaevandamise, rajamise ja kasutuse projektide koostamisega paralleelselt obligatoorseks teaduslikult põhjendatud ning vabariigi üldsuse poolt läbi arutatud ning heaks kiidetud tööjõuprobleemi ning sotsiaalse infrastruktuuri lahendusvariantide koostamist.

On koostatud mahukas uurimus pealkirjaga «Ettekanne Eesti NSV Riiklikule Plaanikomiteele. Kirde-Eesti sotsiaalmajanduslik olukord ja perspektiivid». Suures autorite kollektiivis esindavad ülikooli Marju Lauristin, Peeter Vihalemm, Ain Raitviir, Eduard Raska, Aasa Must, Jüri Jagomägi.

* * *

Niisiis — aasta eest vastuvõetud otsus pole jäänud sahtlisse tolmuma. Fosforiidimure on koondanud paljud Eestimaa teadlased tööle ühise asja eest. Sama mure andis tõuke järsule rahvusliku ühistunde lainele, omamoodi uuele ärkamisajale.

Siinkohal tahaksin aga meenutada professor Hans Trassi sõnu «Varanduse» ühisvaatamisele järgnenud seminaril: «Fosforiidi ümber on maad võtnud ülimalt emotsionaalne suhtumine. Fosforiit pole ju meie vaenlane, ta on Eestimaa rikkus! Rikkus, mida tuleb heaperemehelikult kasutada või oodata tema kasutamisega seni, kui me oskame ja saame seda teha. Karjuda «Maha fosforiit!» — sel pole mingit mõtet.»

Otsusest möödunud aasta on toonud kainema suhtumise ühiskonna probleemidesse. Esimene väravadvalla-vaimustus on taandunud. Tehtud töö annab veendumuse, et Virumaa näeb ka järgmist aastat. Ja ülejärgmist. Ja nii edasi.

Kirja pani
KAUR HANSON

RSP! RSP! RSP!
Sõpruspäevad jätkuvad 3.—10. maini. Jälgige reklaami!

P

Religioonist kui kooperatsioonist

12. märtsil «koopereerus» TRÜ peahoone H. Abovjani nimelises auditooriumis rühm füüsikuid-matemaatikuid, filosoofe, ajaloolasi, meedikuid, psühholooge, filoloogе jt., et ühiselt uurida üht komplitseeritumat ühiskondlikku nähtust — religiooni. Religiooniga on meil aastate vältel tegeldud peamiselt teadusliku ateismi üldnimetuse (ja üldpõhimõtete) raames, kus käsitluse aluseks võetakse F. Engelsi formuleering: *«Kuid igasugune religioon pole ju midagi muud kui fantastiline peegeldus inimeste peades neist välisjõududest, mis valitsevad inimesi nende igapäevases elus, milles maised jõud omandavad ülemaiste jõudude vormi»* **(Анти-Дühring, lk. 279). Kuigi ülaltoodud iseloomustus on igati piisav E. Dühringi vaadete kummutamiseks, pole ta väljaspool seda poleemilist konteksti siiski adekvaatne ega ammendav: see ei ava religiooni kõiki külgi vajaliku põhjalikkusega. Nii näiteks satub samasse alajaotusse koos religiooniga ka folkloor. Muuhulgas oleks peale üldsõnalise konstateerimise ja välisjõudude viitamise tingimata vaja võimalikult täpset selgitust, millised konkreetselt siis on need välisjõud (maised jõud), mis inimeste peades fantastiliselt (ja miks just fantastiliselt) peegelduvad.**

Muide, siinkohal oleks sobiv viidata **L. Mitrohhiline** (От диалога к сотрудничеству, «Наука и религия», 1987, 6, lk. 56—59), kes, arutledes marksistide ja kristlaste kõige efektiivsemate koostegutsemise võimaluste üle inimkonna tuleviku nimel, esitab K. Marxi seisukoha (konkreetne viide Marxi vastavale tööle puudub), et religioon väljendab reaalseid inimlikke huve kaudsel viisil, erilisel teisendunud kujul, ning seega võib öelda, et religiooni (resp. kristluse mõistmise, tõlgendamise) probleem taandub kristlike ideede ja sümbolite dešifreerimisele, dekodeerimisele.

Toimunud arutelul vahetati mõtteid selle üle, kas ja millisel määral on võimalik käsitleda religiooni probleeme sünergeetika raames. Termini «sünergeetika» integreeriva teadussuuna nimetusena võttis kasutusele SLV füüsik **Hermann Haken** 1970. aastal, lähtudes kreekakeelsest sõnast «sünergia», mis tähendab koostoimet. Selle sõna ladinakeelseks vasteks on meile kõigile hästituntud «kooperatsioon».

Nii kirjutas H. Haken 1976. aastal: *«Viimastel aastatel on kogunenud palju füüsikaliste ja keemiliste süsteemide näiteid, kus kaootilistest seisunditest tekivad hästikorrastatud ruumilised, ajalised või ruumilis-ajalised struktuurid. Nagu ka elavad organismid võivad need süsteemid funktsioneerida ainuüksi nendesse süsteemidesse sisestatava energia (ja mateeria) voo arvel. ... Sünergeetikas uuritakse paljude alamsüsteemide koostoimet, mille tulemusena tekib (uus) struktuur ja vastav funktsioneerimine»* vt. Г. Хакен, Синергетика, М., 1980, lk. 14—15; eesti keeles vt. näit. V. Pinn, «Tasakaalustamata maailma võimalused», «Looming», 1988, nr. 1).

Arutelu algataja dots. **IVAR KULL** piiritles sünergeetikat kui teadussuunda koos sellega ideeliselt lähedase suuna — mittetasakaalulise termodünaamikaga, mis võimaldavad uurida kooperatiivseid fenomene küllaltki üldiselt, olenemata vastavate nähtuste konkreetsest materiaalsest substraadist. Sellisest üldisest seisukohast lähtudes võib näiteks öelda, et ideoloogilised (sealhulgas religioossed)* või teaduslikud paradigmad ja inimkultuur tervikuna on oma olemuselt kooperatiivsed nähtused, omalaadsed kooperatsioonid. Need kõik on suunatud korrastatuse organiseerimisele inimeste käitumises, suhtlemises, eetilistes hinnangutes jne.

Nagu eluta looduses, nii ka psüühikas ja inimese vaimse arengu käigus ilmnevad teatud tingimustel (näiteks entroopia vähenemisel) nn. kooperatiivsed efektid, mis oma olemuselt on analoogilised füüsikast hästituntud faasisiiretega. Konkreetseks näiteks tõi ta **Thomas Kuhni** teaduslike revolutsioonide teooria ja **Lawrence Kohlbergi** eetilise teadvuse arengu teooria. Nii töötab mingi teaduslik kooslus ühe paradigma alusel niikaua, kuni see paradigma on piisavalt töövõimeline, «elujõuline». Kui ilmneb püsivam vasturääkivus tegelikkuse ja antud paradigma vahel, siis tekib destabilisatsioon, nn. revolutsiooniperiood, mille käigus töötatakse välja uus paradigma. Selline protsess on lõppematu. Ka eetilise teadvuse arengu teooria pakub analoogilist mõtestust. Eetiline teadvus on kooskõlas intellektuaalse arengu tasemega; ja vana aste säilib vaid uue erijuhuna.

Ka inimene tervikuna saab eksisteerida siis, kui temasse toimib pidev informatsiooni, mateeria ja energia (=negentroopia) voog. Vastupidisel juhul entroopia kasvab niikaua, kuni saavutab maksimumi.

RELIGIOON pole seejuures mõistagi mingi erand. Ta on niisamasugune reaalne nähtus nagu iga teinegi, seega vaadeldav kooperatiivsete fenomenide alusel.

Kuivõrd inimesed tajusid, tunnetasid selliseid kooperatiivseid ilminguid psüühikas ja inimgruppides üldiselt hästi, kuid ei olnud suutelised selgitama neid teaduslikul meetodil, siis olid nad sunnitud abiks võtma metafoorilis-mütoloogilise tõlgenduse. Kuid taoline selgitus (või tekst) ei ole veel religioon. Et see tõlgendus või tekst muutuks mingi grupi A jaoks religioosseks paradigmaks, on tarvilik ja piisav, et grupil A oleks vastava tõlgenduse (teksti) suhtes teatud pragmaatiline hoiak (nn. omamoodi absolutiseeritud suhtumine). Nii on ka selge, et grupi B jaoks, kellel sellist absolutiseeritud suhet vastavasse teksti ei ole, ei muutu ka tõlgendus religioosseks paradigmaks.

Käesoleval ajal, kui meil on võimalik eespool toodud nähtusi sünergeetika ja mittetasakaalulise termodünaamika abil selgitada, oleme kohustatud ka seda tegema. Kusjuures me peame selgelt mõistma, et ümber saab lükata vaid nende fenomenide ebaadekvaatset tõlgendust. Fenomenid ise nagu looduse enda ilmingudki on ümberlükkamatud. Neid on vaja viivitamatult põhjalikult uurida — loomulikult adekvaatse teadusliku paradigma alusel — ja kasutada nii inimeste kui ka ühiskonna kui terviku hüvanguks.

Lõpuks võib viidata kooperatsiooninähtusi põhjalikult analüüsinud **K. Marxile.** Kuigi tema vaatles vahetult materiaalsete produktide tootmise protsessi, on paljud tema arutlused hoopis üldisema iseloomuga. Näiteks:

«Peale uue jõu, mis tekib paljude jõudude liitumisest ühiseks jõuks, **kutsub** juba ainult **ühiskondlik kontakt** suurema osa tootlike jõudude puhul **esile** võistlust ja **elu-energia** (*animal spirits*) erilist **elavnemist**, mis tõstavad üksikute individuaalset teovõimet, nii et kaksteist inimest üheskoos annavad üheaegse 144-tunnise tööpäeva jooksul palju suurema koguprodukti kui kaksteist üksikut töölist, kellest igaüks töötab 12 tundi, või üks tööline, kes töötab 12 päeva järgemööda.» (K. Marx, Kapital, I kd. 11. ptk.).

Siinjuures on oluline, et **K. Marx 1)** ei iseloomusta sellist elavnemist kui illusoorset, st. see elavnemine on reaalne; **2)** ei ühenda seda elavnemist mingi ideoloogilise paradigma aktsepteerimisega (mitteaktsepteerimisega), st. need nähtused on looduslikud ehk täpsemini — biosotsiaalsed. Marksistliku religioonikäsitluse aluseks oleks sisuliselt õigem võtta just need K. Marxi seisukohad. Siin ei ole väljendatud mitte ainult religiooni, vaid ka teiste inimsünergia nähtuste, avalduste (psühhoteraaapia, autogeenne treening, joogide õpetus jne.) materialistlik alus.

* * *

Pärast dots. Ivar Kulli religioonivaatlust arutlesid seminarist osavõtjad **sünergeetika ja religiooni uurimise vahekordi.** Mõningad väljavõtted.

LEMBIT SOSSI. Mingi struktuur muutub püsivaks siis, kui ta loob endale kaitse. Ühiskondlikud formatsioonid on samuti keerukad struktuurid, nende kaitseks on ideoloogia. Halb lugu on siis, kui kaitsele luuakse veel üks või mitu kaitset ehk nö. välist kaitsesüsteemi (kestakaitse(d)). Sel puhul tegeldakse kaitse kaitsmisega ja unustatakse sageli ära, mis jääb kaitse(te) sisemusse. Sisemus hakkab aga lagunema (entroopia kasvab) ja selle tulemuseks on kollaps. Esineja järeldas, et praegusel kujul eksisteerib ateism mitte ideoloogia vaid ideoloogia kaitse süsteemis.

LINNART MÄLL. Ateism on tegelenud ka hävitustööga. Ta püüdis vaba mõtet, avatust maha suruda. Nüüd peaksid need hävitajad pattu kahetsema. Sünergeetika keeles võib patukahetsust, mida praegu ühiskonnas üritatakse läbi viia, vaadelda kui destabilisatsiooniperioodi, millele peaks järgnema uuele paradigmale üleminek.

Kooperatiivsed fenomenid on religioonis avaldunud kõige kirkamal kujul. Näiteks tõi L. M. budismi, mis juba oma algusaastail deklareeris, et hääbub ja et teda polegi vaja kaitsta.

JAAN UNT sekundeeris talle ja arvas, et ehk deklareeris budism oma kadumist seetõttu, et nägi destabilisatsiooni ette, nägi ära, et ta muutub kunagi millekski muuks.

Ülikooli kohus on anda impulsse (näiteks fakultatiivsete loengute näol). Me pärsime neid seal, kus üliõpilastel on just tekkinud huvi maailmaasjade vastu. Näiteks ÜTÜ ajalooring alustas üle-eelmisel semestril loengusarja religiooni ajaloost. Ajalooteaduskonna nõukogu aga ei pidanud selle jätkamist vajalikuks (?), arvestamata isegi spetsialistide, nagu näiteks Jaan Kaplinski ja Linnart Mälli eestkostet.

Prof. EERO LOONE. Meil on komme asju uueks asjaks ümber nimetada. Religiooni uurimine ei peaks kulgema mitte ümbernimetamiste tasemel, vaid erinevate valdkondade võrdleva uurimise põhimõttel: kuidas suhtuvad omavahel erinevad religioonid, religioon ja teised ühiskondlikud nähtused, k.a. teadus.

Prof. AILI PAJU toonitas alternatiivsete võimaluste tähtsust meditsiinis ja arvas, et sünergeetikal on oma osa ravimise uurimisel. Nii näiteks koosneb raviefekt 50% ulatuses haige usust tervenemisse ja 30%-st arsti avatud südamest. Arsti oht haigust endale saada (nakatuda mittenakkushaigusesse) kahaneb avatud südamega arstide puhul ravitud patsientide hulga kasvades. Suletud südamega arstid (suletud süsteemid) hääbuvad.

* * *

Avatud õhkkonda tekkis veel palju inspireerivaid ideid, mida oli võimatu ühe korraga lahti rääkida. Nii tegigi Ivar Kull arutelu lõpus ettepaneku luua **inimsünergia Tartu uurimisgrupp,** mis tegeleks kooperatiivsete fenomenide uurimisega olenemata valdkonnast, kus nad eksisteerivad. Ettepanek võeti vastu ja otsustati grupi tööle asudes kaasata ka kogu asjast huvitatud auditoorium.

IVAR KULL
INDREK UDE

* Täheldame, et ka H. Haken on ühes oma 1981. aastal ilmunud artiklis märkinud ideoloogia ja religiooni kooperatiivset iseloomu.

Repliik

Eesti NSV täieliku isemajandamise idee on vallandanud meie vabariigis seninägemata ulatusega poleemika ja põhjustanud üha suureneva huvi majandusprobleemide vastu. Nüüdseks on raskuspunkt kandunud sõnadelt tegudele — on moodustatud ja moodustunud eri teadusharude esindajatest kollektiivid, kes püüavad välja töötada teaduslikult põhjendatud ettepanekuid seoses idee ellurakendamisega. Öeldu on kiiduväärt. On teada tõsiasi, et erinevate teadusharude esindajad võivad koostöös ühise eesmärgi nimel saavutada märkimisväärset edu. Sellest aspektist väärib tunnustust ka isemajandamise Tartu rühma tegevus.

Ometi hakkab häirima, nii laiemas plaanis kui ka Tartu rühma puhul, et seni kindlapiirilise majandusliku kategooriana tuntud *isemajandamist* on hakatud üha enam kasutama kui mitte lausa maailmaparandamise, siis meie ühiskonna kõikvõimalike sotsiaal-majanduslike ümberkorralduste sünonüümina küll. Kujukalt ilmneb see A. Rossi artiklist «Isemajandamise Tartu rühm» («Edasi», 19. märts 1988). Selles avaldatakse tunnustust juristidele, kes isemajandamise kontseptsiooni väljatöötamisel olevat jõudnud kõige kaugemale. Tunnustustvääriva tena märgitakse artiklis juristide ettepanekuid ühtsustada kriminaal-, tsiviil- ja haldusasjade lahendamine ning kasutada selles vandekohtu põhimõtet, üle anda riiklik süüdistus prokuratuurilt nõukogude organitele alates külanõukogudest kuni Ülemnõukoguni välja, anda kohtutele võimalus kuulutada üks või teine seadus konstitutsiooni- (st. seaduse-) vastaseks jne. Laskumata siinkohal poleemikasse nende ettepanekute põhjendatuse üle, küsigem: mis on neil siiski ühist vabariigi isemajandamisega? Kui tahetakse otsida esitatule tuge filosoofiatõest, et kõik maailmanähtused on omavahel seotud ja tingivad üksteist, siis tuleb märkida, et sama palju on isemajandamisega seotud ka lastekasvatus, töötajate vaba aja veetmine ja ilmalik kombetalitus. Tunnistagem, et ka sellele väitele on võimalik vastu vaielda ja et sõnavabaduse põhimõtte kohaselt võib igaüks oma arvamust avaldada. **Kuid tehtagu seda siiski arvamuste autori(te), mitte (kõigi) juristide nimel. Allakirjutanud ei taha igatahes küll osa saada osundatud tunnustusest ja sellele järgnevast ühiskondlikust hinnangust.**

PEETER KASK,
ENDEL PLOOM,
LEMBIT SAARNITS

Hea küll — otsime siis alul tõde filosoofiast, mis ütleb, et «kõik maailmanähtused on omavahel seotud ja tingivad üksteist». Aga ega filosoofia siinkohal veel vait ei jää, vaid kõneleb edasi: mõnede nähtustega on ühed asjad seotud tihedamalt kui teised. Võtame kasvõi sellesama isemajandamise Tartu rühma. Võib-olla tõesti olnuks parem, kui ajakirjanik oleks kirjutanud mitte «... kõige kaugemale on jõudnud juristid», vaid selle asemel **«mõned** juristid». Kui ma lausearvutust õigesti mäletan, siis tuleneb sellest formaalselt niisugune väide: «mõned juristid ei ole jõudnud kõige kaugemale», mis leiab ka empiirilise tõestuse eeltoodud repliigi näol. Niisiis isegi niisuguse nähtuse puhul, nagu on seda isemajandamise Tartu rühm, on ühed asjad (st. inimesed) sellega rohkem seotud kui teised.

Aga nüüd juba tõsisemalt. Millised «Edasis» näidatud juriidilistest muutustest pole seotud regionaalse isemajandamise ideega? Seotud on **kõik,** aga ikka ja jälle — ühed rohkem, teised vähem. (Mis parata — dialektika!) Majandusõiguse osa taandamine ja tsiviilõiguse osa suurendamine rohkem, prokuratuuri-reform — vähem. Aga teeme kõige lakoonilisemas ilmetsalikult selges küsimuste-vastuste vormis.

Kas Peeter Albi tegutses isemajanduslikult? Tegutses. Kas Pärnu rajooni rahvakohus (ja needsinatsed teised instantsid) mõistsid ta süüdi? Mõistsid. Kas vandekohus oleks ta süüdi mõistnud? Ei tea.

Edasi. Kas selletõttu, et meie kriminaal-, tsiviil- ja haldusprotsess on üsna lahus, pole meil tegemist seadusandluse liigse dubleerimisega (st. seadusandluse, aga ka selle täitmise kallinemisega)? On. Kas seetõttu pole meil vaieldavaid asju, mis lausa kisendavad kohtuliku lahendamise järele ja mida kohtud ei lahenda? On. Ja veel — oh, kui palju! Kas on keegi üldse mõelnud sellele, kui palju rämpsu meile poes kaela määratakse ja kui palju on neid kordi, kus ostja on saanud tootja kohtusse kaevata kasvõi meil nii suhteliselt süütu asja nagu valereklaami eest? Pole vist mõtet mainidagi ostjat petvaid harustandardeid jne. Isemajandamine, milles tootja ei vastuta kõige laiema tarbija ees, ei ole isemajandamine. Kus võib toimuda juriidiline vaidlus, milles selgub tõde? Kohtus.

Kas meil on olemas konstitutsioonivastaseid seadusi ja seadusevastaseid ametkondlikke akte, mis halvavad isemajandamise? Ja kui palju veel! (Pole suurt kuulda olnud, et keegi oleks plaanikomiteega riiklike tellimuste pärast kohut käinud.) Kas prokuratuur võtab nende vastu midagi ette? Võib-olla võtab, aga tulemusi pole suurt näha. Kas pole siis mõtet arvata, et prokuratuuril on selleks juba liiga palju tööd, et kõigega hakkama saada, kõigesse süveneda? Kas pole mõtet mõnevõrra avardada kohtu ja nõukogude kompetentsi selleks, et prokuratuurile jääks just **kõrgem** järelevalve? Ma ei ole kuidagi nõus arvamusega, et nõukogude kompetents on juba lai küllalt. (Ja on veel üks väga põnev küsimus, millele mul pole vastust — kas praegune prokuratuur hakkab kaitsma isemajandava küla, rajooni, vabariigi isemajanduslikke huve? Aitäh sellele, kes vastaks antud küsimusele kindla argumenteeritud jaaga!)

Mis puutub «osundatud tunnustusse», siis on ta tõepoolest ajakirjaniku sulega veidi üle pakutud selles mõttes, et teeb liiga teiste teadusharude esindajatele. Ja hõisata pole veel midagi. «Sellele järgnevat ühiskondlikku hinnangut» mõistan ma repliigist negatiivsena. Kui asi on nii hull, siis võtan selle meelsasti enda kanda, kuivõrd tõesti juristidest on mainitud artiklis ainult minu nime. Peaks see aga olema positiivne (ma millegipärast ei suuda sellistki võimalust välistada), teen ma teatavaks ka oma kaasmõtlejate nimed. Mõelgem edasi koos.

IGOR GRAZIN

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 1953. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 16 (1527) | Reede, 13. mai 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

Kuidas valime rektori

Pikka aega on kõrgkoolijuhid kõrgemalseisva organi poolt kohale nimetatud. Perestroika on toonud siingi uuenduse. Ülikooli nõukogu aprillikoosolekul said paika põhimõtted, kuidas meie rakendame rektori valimist käsitlevat NSV Liidu Kõrgharidusministeeriumi käskkirja. Kõigepealt otsustati, et valida tuleks juunis, loomaks eeldused uue rektori juhtimisel uue õppeaasta alustamiseks.

Rektorikandidaatide esitamist ei ole ülalnimetatud käskkirjas piiratud, ka ülikooli nõukogu pidas õigeks anda vastav võimalus laiale avalikkusele. Esmajoones peaksid algatust näitama meie oma teaduskonnad ning teised allüksused. ETA kaudu on asjakohane teade edastatud ka vabariigi haridus- ning teadusüldsusele.

Kes võiks olla esitatud rektori kandidaadiks? Muidugi pole lihtne kirjutada ette järeltulijat nii suurele isiksusele kui Arnold Koop. Kriteeriumid, mis esmaselt peaksid silme ees olema, on lihtsad, aga kaalukad: õppe-, teadus- ja juhtimisalane pädevus, auväärsele ametile vastavad kõlbelised ja poliitilised omadused, aktiivne kodanikupositsioon. Ülikool eeldaks reeglina doktorikraadi ning professorikutsega rektorit.

Kõrgkoolijuhtidele on teadupärast kehtestatud vanuse ülempiir: 65 aastat. See tähendab, et kui valitakse rektor, kel viieaastase valimisperioodi vältel täitub 65 eluaastat, tuleb tal amet maha panna enne tähtaega.

Kandidaatide nimetamine on kavandatud nõukogu korralisele koosolekule 27. mail. Eelnevalt palume esitamise kavast informeerida nõukogu teadussekretäri Veera Anti. Hilisemate selgitusvajaduste vältimiseks pidas nõukogu aprillikoosolekul otstarbekaks, et kandidaatide ülesseadmisel teatataks ka nende endi nõusolekust rektori kohale kandideerida. 27. mai koosolekul otsustab nõukogu lahtisel hääletamisel lihthääleenamusega, keda kanda kandidaatide nimekirja. Samas otsustatakse valimiskoosoleku kuupäev. Vahe kandidaatide nimekirja kinnitamise ning valimise enda vahel peab olema vähemalt kaks nädalat. Nimekiri avalikustatakse, võimaldamaks avalikku arutelu.

Rektori valib **ülikooli nõukogu laiendatud koosseis.** Ministeeriumi käskkirjaga on sätestatud, et sellesse kuuluvad nõukogu liikmete kõrval kõrgkooli parteikomitee liikmed, dekaanid ja kateedrijuhatajad (kui nad juba ei kuulu nõukogusse), samuti komsomoli- ja ametiühingukomiteede esindajad. Meil on väiksemapoolse kõrgkooli kohta palju professoreid-doktoreid ning hulk teadusallüksusi. Nõukogu aprillikoosolekul seati õigusega küsimus ka nende esindatusest. Kuni kolmandikuni võib ulatuda üliõpilaste osa. Valijatekogu koosseisu fikseerimise kohustus on pandud rektoraadi, partei-, komsomoli- ja ametiühingukomitee ühisnõupidamisele. Viimane pakub ka üliõpilastele kvoodid täiendavate esindajate valimiseks. Tahame valijatekogu koosseisu teatavaks teha samuti 27. maiks.

Valimiskoosolek algab kandidaatide läbiarutamisega. Valimised on salajased, vajalik on mitte alla kahe kolmandiku nõukogu laiendatud koosseisu osavõtt. Valituks osutub kandidaat, kes saab kõige enam hääli, seejuures mitte alla poolte hääletanute omad. Kui keegi nii palju hääli ei kogu, toimub teine voor. Selles osalevad esimeses voorus mitte alla kolmandiku hääletajate poolthääled saanud kandidaadid; valituks osutub see, kes saab nüüd enamuse, aga jälle vähemalt poolte osavõtjate hääled. Kui hääled jagunevad pooleks, toimub samal istungil veel üks hääletusvoor.

Rektor kinnitatakse ametisse üleliidulises hariduskomitees meie vabariigi vastava ametkonna esildise alusel. Kui meie valitud rektor peaks mingil põhjusel (viimase teatavaks tegemine on kohustuslik) ametisse kinnitamata jääma või kui valimine ülalkirjeldatud korras ei anna tulemusi, pannakse kuni üheks aastaks ametisse rektori kohusetäitjana õppe- või teadusprorektor.

Niisugused on ettekirjutused, mille raames peame toimima. Nad annavad küllalt avarad võimalused demokraatlikul viisil otsuse tegemiseks. Jääb loota, et langetatakse ülikooli heakäekäigu tagamiseks parim otsus.

PAUL KENKMANN,
EKP TRÜ komitee sekretär

*

PARTEIAKTIIV

oli koos 4. mail. EKP TRÜ komitee sekretäri Paul Kenkmanni ettekandele järgnes 20 sõnavõttu. Otsuses toetatakse loomeliitude ühispleenumi dokumentide põhiseisukohti, soovitatakse osaleda Rahvarinde tugipunktide moodustamises jne. Otsustati pöörduda kohe EKP Keskkomitee poole taotlusega alustada üleliidulisele parteikonverentsile esitatavate ettepanekute avalikku arutamist.

Võeti vastu ka kiri NLKP Keskkomitee peasekretärile M. Gorbatšovile, sekretär A. Jakovlevile, ajalehe «Pravda» ja ajakirja «Kommunist» toimetustele. Lähemalt oli aktiivist lugeda eilses «Edasis».

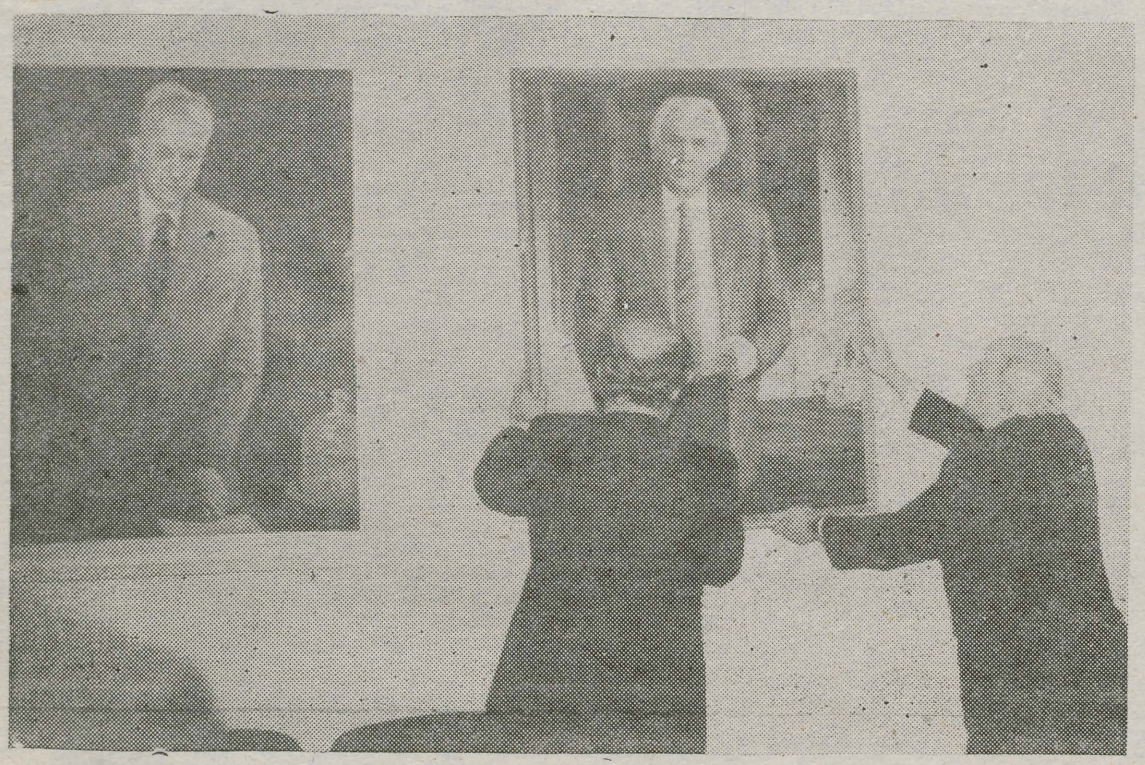

TRÜ nõukogu 29. aprilli koosolekul avati nõukogu saalis rektor Arnold Koobi portree. Autor on Ilmar Malin.
ARVO VIILUPI foto

ÕNNE «EDASILE!»

ütlesid eelmisel nädalal 40. aastapäeva puhul paljud, ka kaks Tartu üliõpilaslehte. Aidaku nelikümmend pliiatsit ja nelikümmend kummi neil oma lehte veel tihedamaks ja edasiminevamaks kirjutada, kustutada, parandada, avaldada. Kõige paremad soovid aga nendele ületeetoimetuse töötajatele (neid on õige palju!), kes «TRÜs» oma ajakirjanikutööd alustanud, kes siin ka töötanud.

MEESKOOR VÕITIS

Meie koorid ei käi välismaal just eriti sageli. Seda rohkem tuleb hinnata nende tööd, et neilt harvadelt reisidelt naastakse tagasi koguni auhindadega. Hollandis Oldenzaali hansalinnade meeskooride festivalil sai TAM esimese koha.

TURU ÜLIKOOLIS

käis 15-liikmeline delegatsioon, kuhu kuulusid komsomolikomitee sekretär Andi Kasak, arstiteaduskonna komsomolisekretär Erik Allikmets, eesti filoloogia III kursuse üliõpilane Ilona Väinanen ning TRÜ võrkpallinaiskond eesotsas Valter Lengiga. Sportlased mängisid kolm mängu kohalike noortega. Komsomolijuhid sõlmisid aga kokkuleppe Turu Ülikooli Üliõpilaskonnaga (noorteorganisatsioon!), et edaspidi saaks valuutavaba vahetuse korras läkitada teineteise poole nii ametlikke delegatsioone, informatsiooni kui ka üliõpilasrühmi. Näiteks Turu üliõpilasi on meile oodata sügiseste üliõpilaspäevade aegu.

Ja veel. Juunis sõidab Ungarisse Balatoni äärde puhkama esimene meie üliõpilasgrupp. Talvevaheajal tulevad ungarlased Käärikule.

SÕNUM

Filosoofide välissidemed laienevad

Märtsis käis Tartus Leipzigi ülikooli doktorant **Christian Loeser** konsulteerimas TRÜ filosoofia kateedri juhataja E. Loonega ajaloofilosoofia küsimustes. Chr. Loeseri saatis Tartusse tema kateedrijuhataja professor Frank Fiedler. Hiljuti võtsid saksa kolleegid uuesti kontakti filosoofia kateedriga. Nad soovivad muuta koostöö regulaarseks. Kavandamisel on ühispublikatsioonid, uurijate vahetus, koostööleping. Professor E. Loone kutsuti külla Leipzigi ülikooli, vastukülaskäiku on oodata 1989. aastal.

Ühisettevõtmised Saksa Demokraatliku Vabariigiga on ainult osa filosoofia kateedri arenevatest välissuhetest. Juuni lõpul saabub TRÜ kutsel filosoofia kateedrisse Oxfordi ülikooli professor **Leslie Macfarlane**, rahvusvahelise mainega spetsialist politoloogia teoreetilistes probleemides, nimekas asjatundja inimõiguste ja ametiühingute tegevuse küsimustes. Kuigi VAKi nomenklatuuris puudub politoloogia, on mujal maailmas see uus teadusharu ammu kindlustunud ja filosoofia kateeder teeb praegu pingutusi poliitikateaduse väljaarendamiseks ka Eestis.

Sügisel on Tartusse oodata Rahvusvahelise Teaduse Loogika ja Metodoloogia Ühingu sekretäri Risto Hilpineni, Turu Ülikooli filosoofiaprofessorit. Prof. **R. Hilpinen** esineb ka loengutega TRÜ õppejõududele ja üliõpilastele. Teatavasti on Soome filosoofia rahvusvaheline maine tänapäeval äärmiselt kõrge, tunnetuse ja tegevuse loogika filosoofiliste probleemide lahendamisel asuvad soomlased maailmas juhtpositsioonidel. Prof. Hilpinen oli möödunud aastal Moskvas toimunud rahvusvahelise teaduse loogika ja metodoloogia kongressi peaorganisaatoreid ja teadusfilosoofid valisid ta üksmeelselt oma organisatsiooni juhtide hulka ka järgnevaks neljaks aastaks. R. Hilpineni ja E. Loone teaduslikud kontaktid on kestnud juba kümmekond aastat.

HARRI INTS

Professor Hans Trass 60

3. mail tähistati aulas botaanika ja ökoloogia kateedri juhataja prof. Hans Trassi 60ndat sünnipäeva. Päevakohastes ettekannetes vaagiti päevaprobleeme ökoloogilisest eetikast (prof. Hans Trass), Eesti geobotaanika arengujoontest (prof. Viktor Masing), pakuti mõttearendusena «sissejuhatust lihheneloogide klassifikatsiooni» (prof. Erast Parmasto). Nauditi sõnalismuusikalisi intermeediume Raivo Trassi ja Peep Lassmanni esituses.

JAAN TOOM

Milline tuleb marksismi-leninismi riigieksam?

Uus riigieksam on algamas. 16. mail astuvad esimestena eksamikomisjoni ette matemaatikateaduskonna lõpetajad. 17. mail algab riigieksam bioloogia-geograafiateaduskonnas.

Poole peale hakkab jõudma 24-tunnise mahuga ülevaateloengute lugemine. Iga ühiskonnateaduse kateedri kasutada on 6 tundi. Peale selle toimuvad konsultatsioonid, kus lõpetajatel on võimalik kohtuda järgemööda kõigi nelja ühiskonnateaduste kateedri esindajatega, kes vastavas komisjonis neid eksamineerivad. Kõik graafikud on koostatud ja tutvumiseks välja pandud. Samuti on veel võimalik saada riigieksami kordamisküsimusi (metoodilisest kabinetist Ülikooli 16).

Kuu aja jooksul toimuvail eksameil töötab 20 viieliikmelist komisjoni. Igaühe koosseisu kuulub üks õppejõud filosoofia, poliitõko-

(Järg 2. lk.)

Inglise keel Tartu ülikoolis

Nõukogude riik on asunud igakülgse ja põhjaliku uutmise teele. Sellesse protsessi on lülitunud ka meie ülikool. Mitmes teaduskonnas ja kateedris on arutatud õppetöö uuendamise vajadust ja võimalusi. Nende ridade kirjutaja on korduvalt juhtinud tähelepanu ajaloo- ja filoloogiateaduskondade õppesüsteemi muutmise vajadusele; sellest räägiti ka Eesti NSV loominguliste liitude juhatuse ühispleenumil 1.—2. aprillil Tallinnas.

Alljärgnevalt tahan peatuda ühe kateedri — **inglise filoloogia kateedri** õppetöö reorganiseerimisel. Kateeder on saavutanud silmapaistvaid tulemusi inglise keele praktilisel õpetamisel, nagu sellest annavad tunnistuse üleliiduliste võistluste auhinnad Tartu üliõpilastele. Näib aga, et töö inglise keele teaduslikul uurimisel jätab soovida. Piisab viitest sellele, et anglistika on ainus eriala Eestis, kus pole ühtki teadusdoktorit; ka kandidaadikraadiga angliste on vähe, kateedri kahekümnest õpetajast on kandidaadikraad ainult neljal. Selle mahajäämuse põhjused on mitmesugused, üks neist aga kindlasti see, et Tartu Ülikoolis ei nõuta inglise keele õppijatelt prantsuse keele oskust.

See asjaolu on ülimalt võõrastav, on ju inglise keel välja kujunenud vana anglosaksi ja prantsuse keele ühinemise tulemusena. Meenutagem siin mõningaid inglise ajaloo fakte ja olukordi, mis tingisid ja põhjustasid nende kahe keele kokkukasvamise.

Rahvasterändamise ajal asustati Briti saar Põhja-Saksast pärinevate germaani hõimude poolt, kes rääkisid vana anglosaksi keelt. Väga suur ja oluline murrang toimus saare ajaloos 11. sajandil. Aastal 1066 suri anglosakside kuningas Edward, hüüdnimega Usutunnistaja. Tal polnud järglasi ja anglosaksi ülikud valisid kuningaks Edwardi sugulase Harold II. Selle vastu avaldas protesti üks prantsuse suurfeodaal — Normandia hertsog Guillaume. Ta teatas, et kuningas Edward, kes oli kaua elanud Normandia hertsogi õukonnas, olevat pärandanud oma trooni temale. Kui Normandia hertsogi protest jäi tähele panemata, otsustas ta oma õigust jõuga maksma panna.

14. oktoobril 1066 toimus Hastingsis lahing prantsuse ja anglosaksi sõjaväe vahel. Prantslased purustasid anglosaksi väe, kuningas Harold langes võitluses. Normandia hertsog lasi end valida inglise kuningaks William I nime all. Teda hakati nüüd nimetama Vallutajaks (*the Conqueror*).

On ajaloo iroonia, et just selle võõramaise vallutamisega pandi alus anglosaksi rahvaste suurusele ja vägevusele. Uus inglise kuningas säilitas ka oma valdused Prantsusmaal. Varsti laienesid need veelgi. Vallutaja pojatütar abiellus Anjou krahvi Geoffroy Plantagenêt'ga. Sellest abielust sündinud poeg sai kuningaks Henry II nime all ja rajas Plantagenêt'de dünastia, mis valitses Inglismaal 14. sajandi lõpuni. Ta päris oma isalt suured valdused Lääne-Prantsusmaal (Anjou, Maine, Touraine), emalt Inglismaa ja Normandia, abielludes Guienne'i krahvinnaga lisaks sellele ka Guienne'i, Poitou ja Gascogne'i; hiljem alistas ta ka Bretagne'i. Inglise kuningale kuulusid nüüd kõik lääne- ja loode-prantsuse alad, umbes kaks kolmandikku kogu Prantsusmaa territooriumist. Nende maade pärast käis võitlus prantsuse kuningaga ja selles heitluses pidid inglased loovutama osa nende käes olnud territooriumist. Hiljem võitsid inglased selle tagasi, kuid Saja-aastase sõja lõppedes (1453) kaotasid nad peaaegu kõik oma valdused Prantsusmaal.

*

Inglismaa vallutamisel prantslaste poolt aastal 1066 oli väga suur tähtsus ka saareriigi kultuurielus. Selle uue võimsa ja rikka Inglise-Prantsuse riigi ametlikuks keeleks sai prantsuse keel, mida kasutati nii parlamendis ja kohtus kui ka kaubanduses, seda õpetati koolides ja seda rääkis valitsev klass. Ka kirjandus (niipalju kui see polnud ladinakeelne) oli alguses prantsuskeelne. Ometi ei hääbunud anglosaksi keel täiesti. Seda rääkisid talupojad, kehvikud, teenijaskond. Aga ka seda hakkas üha rohkem mõjustama prantsuse keel.

Sellest keelest laenati rohkesti sõnu ja väljendeid, anglosaksi ja prantsuse keel põimusid teineteisega läbi ja selle tulemusena kujunes välja uus keel, **anglosaksi ja prantsuse segakeel, mida hakati nimetama inglise keeleks.**

12. sajandil tärkab ka kirjandus selles keeles, mis hakkab üha jõudsamini arenema ja üha suurenevat tähtsust omandama. Väga oluline etapp inglise keele arengus on 14. sajand. Aastal 1327 andis Edward III kuningavande inglise keeles; see oli esimene riiklik akt, kus kasutati inglise keelt. 14. sajandi teisel poolel võeti see tarvitusele ka parlamendis ja kohtus, seda hakati õpetama ka koolides. Mis puutub kirjandusse, siis kasutas 1408 surnud J. Gower veel prantsuse keelt, kuid tema vanem kaasaegne, «Canterbury juttude» autor, geniaalne G. Chaucer kirjutas kõik oma teosed inglise keeles.

Prantsuse keel hakkab Inglismaal taanduma 15. sajandi teisel poolel. Olulise tähtsusega oli muidugi prantsuse valduste kaotus, osalt ka verine «Rooside sõda» (1455—1485), mil käis võitlus trooni pärast Lancasterite ja Yorkide vahel. Selles väga verises sõjas hävis suur osa feodaalaristokraatiat, aga just tänu aristokraatiale oli prantsuse keel säilitanud nii kaua oma osatähtsuse. Kuid kõige olulisem oli see, et inglise keel oli teinud läbi jõulise arengu ja omandanud eakordse painduvuse ja väljendusrikkuse.

Prantsuse keel ei taandunud siiski veel täiesti. Henry VIII (1491—1547) õukonnas liikudes polnud inglise keele oskus vajalik, piisas prantsuse keelest. Kuninganna Elisabeth valdas prantsuse keelt nii täiuslikult, et tema kirjutisi peetakse tolle aja prantsuse keele musternäidisteks. Kohtumisel Mary Stuartiga rääkisid mõlemad kuningannad prantsuse keelt, kuna Mary Stuart ei vallanud ei (Londoni) inglise keelt ega ka šoti dialekti. Veel 17. sajandil on prantsuse keelel Inglismaal teatud tähtsus, see oli osaliselt kasutusel Stuartide õukonnas, ka koostati veel nüüd mõningaid juriidilisi tekste prantsuse keeles. Veel 18. ja 19. sajandil laenati prantsuse keelest sõnu ja termineid, mis puutusid õigusteadusse, poliitikasse, kirjandusse, muusikasse, teatrisse, kunsti, naiste riietusse.

Enam kui 800 aasta kestel on prantsuse keel mõjustanud ja rikastanud inglise keelt. Tulemus on see, et kaks kolmandikku inglise sõnavarast on laenatud prantsuse keelest.

Prantsuse keel on tugevasti mõjustanud ka inglise keele grammatilist struktuuri. Seetõttu on arusaadav, et prantsuse keele oskus on kogu maailmas eelduseks anglistika viljelemisele. Inglismaa ülikoolides nõutakse anglistidelt perfektset prantsuse keele oskust. Teatavasti on inglased väga praktilised ja juhinduvad igas asjas ainult pragmatismi printsiibist: teha ainult seda, mis on hädavajalik. Ei tohiks olla kahtlust, et just inglased peaksid ju kõige paremini teadma, kuidas õpetada ja uurida inglise keelt.

Miks ei võiks siis meie joonduda nende järgi? Soome ülikoolides kehtiva korra järgi peavad anglistid, kes pole keskkoolis õppinud prantsuse keelt, tegema seda ülikoolis esimese kursuse mõlemal semestril neli tundi nädalas. Meie oleme alati austanud ja eeskujuks võtnud soomlasi. Järgime nende eeskuju ka anglistika alal. Ma arvan, et seda võiks kohe tegema hakata ja juba sügissemestril organiseerida prantsuse keele õpetus esimesel kursusel. Kuna õppeprogrammi ümbertegemine võib aega võtta, tuleks prantsuse keelt alguses hakata õpetama erikursusena; see on ju kateedri siseasi ja sõltub ainult kateedri otsusest.

Poleks vist ülearune heita pilk ka nende keelte õpetamisele keskkoolis. Tartu 15. Keskkool on üks neist vähestest koolidest Eestis, kus õpetatakse ka prantsuse keelt. Artiklis «Keeled Keeled Keeled» («Edasi», 9. sept. 1987 nr. 207) kirjutab S. Annsoo: «Tartu 15. Keskkooli kogemused näitavad, et prantsuse eriklassi õpilased, kes hakkasid alates neljandast õppeaastast võõrkeelena õppima inglise keelt, omandasid selle lausa lennult.»

VOLDEMAR VAGA

Komsomolikomitee toetus ühispleenumi seisukohtadele

Järjekordne ELKNÜ TRÜ komitee istung toimus 26. aprillil, kus esimese punktina arutati komitee organisatsioonisisese töö asesekretäri Riina Kiige isiklikku osa TRÜ komsomoliorganisatsiooni 29. konverentsi otsuste täitmisel. Asesekretäri ja organisatsioonisisese töö sektori juhataja koostöö on olnud hea, kuid halb on side teaduskondade vastavate sektorite juhatajatega. Teaduskonna dokumentatsiooniga on kõige suuremad probleemid filoloogia-, füüsika- ja ajalooteaduskonnal. Asesekretäril tuleb tööd teha liikmemaksude õigeaegse laekumise tagamiseks, paljudel on teostamata nimevahetus, arvelt maha võtmata liikmeid on ikka veel palju. Üldkokkuvõttes tunnistati asesekretäri töö rahuldavaks.

Seejärel arutati Eesti NSV loominguliste liitude juhatuste ühispleenumi läkitust XIX üleliidulisele parteikonverentsile ning kirja EKP KK-le, ENSV Ülemnõukogu Presiidiumile, ENSV Ministrite Nõukogule ja Eesti NSV loomingulisele intelligentsile. Komitee otsustas:

1. **Toetada täielikult läkituses ja kirjas toodud seisukohti.**
2. **Teha EKP Keskkomiteele ettepanek võtta XIX üleliidulisel parteikonverentsil osaleva EKP delegatsiooni ühisesse platvormi kõik ühispleenumi läkituse seisukohad ning arvestada ka Tartu linna kommunistide poolt valitud konverentsidelegaatide kandidaatide ettepanekuid riigielu demokratiseerimiseks ja parteisisese demokraatia arendamiseks (avaldatud ajalehes «Edasi» 15. 04. 1988).**
3. **Nõuda EKP Keskkomiteelt kirja ja läkituse kiiret avaldamist ajalehtedes «Rahva Hääl», «Noorte Hääl», «Sovetskaja Estonia», «Molodjož Estonii» ning ajakirjas «Eesti Kommunist».**
4. **Saata ajalehele «Sovetskaja Estonia» kiri järelepärimisega selle kohta, miks ei ole ajalehes avaldatud läkitust ja kirja.**
5. **Tunnistada läkituse ja kirja mitteavaldamine vene keeles ENSV erinevate rahvusgruppide vastandamist soodustavaks, mis on kuritegelik internatsionalismiprintsiibi rikkumine.**

Kinnitati arstiteaduskonna büroo otsus arvata ÜLKNÜ ridadest välja üliõpilane A. Gorodetski seoses elama asumisega välismaale.

ELKNÜ TRÜ komitee otsustas anda soovitusi NLKP liikmeks astumiseks Riina Kiigele (ajal. III) ja Ülle Ninastele (keemia V).

Komitee liikmed ja aktiiv kandsid üle 91 rubla Eesti Kultuurifondi Eesti Rahva Muuseumi taastamiseks.

Toetame!

AJALEHE «TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL» TOIMETUSELE

Palume informeerida ülikooli kollektiivi sellest, et TRÜ teadusraamatukogu töötajad toetavad täielikult Eesti NSV loominguliste liitude juhatuste ühispleenumil vastuvõetud lõppdokumente. Neis väljendub suur südamevalu oma maa ja rahva, kogu Nõukogudemaa saatuse pärast ning siiras soov leida tee tõeliselt humaansesse ühiskonda.

Peame vajalikuks, et kõigil eestimaalastel oleks võimalik tutvuda eelnimetatud dokumentidega ajakirjanduse vahendusel.

Käesolevale toetuse avaldusele on alla kirjutanud 243 teadusraamatukogu töötajat. Allakirjutatud toetuse avalduse oleme läkitanud EKP Keskkomiteele ning ENSV loominguliste liitude kultuurinõukogule.

Tartus, 26. aprillil 1988. a.

TRÜ teadusraamatukogu parteibüroo sekretär SIRJE NILBE
TRÜ teadusraamatukogu ametiühingu büroo esimees MARE-NELLI ILUS

Tänu

EHK KUIDAS KOMMENTEERIDA MEIE ETTEPANEKUT REKTORAADILE

Ettepanek ei kätke endas midagi erakorralist, nagu võiks selleks pidada isemajandamist ja mõnda muudki. Ta sisaldab vaid kümmekond nime meie ühiskondliku aktiivi hulgast, keda palusime ajakirjanduspäeva puhul rektori käskkirjas esile tõsta. Nendeks on eeskätt neli teaduskondade hiljutist pressisekretäri, kes viimaseid kuid üliõpilaste ridades. Olgu tänatud **TRIIN RAHNU (Õ), PILLE PENTEL (B-G), JAAN LUKAS (ajal.) ja MAREK STRANDBERG (keem.)** viieaastase hoole ja vaeva eest. Täname ka nende hakkajaid järeltulijaid **EVE RANDVERET (Õ), TOOMAS NEEMRET (B-G) ja VALMAR MORITZAT (keem.)**, aga samuti juba mitu aastat pressisekretäri ragisevat vankrit vedanud **JUTA ANNUST (mat.), ANU PAJUMÄGE (maj.) ja VALDEK MIKLIT (füüs.)** ning **TÕNU PEETSI**, kellest sai pärast žurnalistiõpinguid arstitudeng.

Kõige enam on leheruumi jagunud žurnalistikatudengitele. Ja peabki jaguma, sest ajakirjandusosakonnal oma õppelehte ju pole. Põhjalike ja probleemitihedate kirjatükkide poolest on silma jäänud **PRIIT PULLERITS, KATI VASAR, KAUR HANSON, TIIT PRUULI, MARGUS SANGLEPP, JAAN MURUMETS, OLAVI PAIDE, URMAS LOIT, JAANO-MARTIN OTS.** Tänu osaliseks sai ka tudengiprobleemide üle südant valutavalt kirjutanud ajalooüliõpilane **KALEV VILGATS.**

* * *

Toimetus ei saa kuidagi piirduda ainult nende abiliste nimede äratrükkimisega, kes käskkirjas ametliku tunnustuse osaliseks said.

Meie leht jääks hoopis ilmumata või näeks välja «invaliidina», kui poleks toimetuse kauaaegseid ühiskondlikke keeletoimetajaid dotsente **ELLEN UUSPÕLDU, REET KASIKUT** ja vanemõpetaja **ASTA VESKIT.** Aitäh fotograafidele **EDUARD SAKILE, ARVO VIILUPILE, MEELIS LOKILE, AIN PROTSINILE** ja **EVALD VELDEMANNILE,** kunstnikele **IMME VIIDALEPALE** ja **ILMAR KRUUSAMÄELE!**

Kuigi meil on rohkesti teenekaid autoreid õppejõudude ja töötajate seast, ei tee me vahest teistele praegu liiga, kui kirjutame suurte tähtedega siia nende nimed, kes sel õppeaastal oma mõtteavaldustega lugejat enim mõjutanud: **PEETER OLESK, HANS TRASS, HILLAR PALAMETS, HARRI INTS, REET VALGMAA, VALTER LENK, MATI SALUNDI, ARNO MÄGI.**

«TRÜ» kolleegiumi liikmeist väärib enim tänu kahtlemata oma juurdlema kutsuvate ning paraja huumoriga vürtsitatud lugudega dots. **TULLIO ILOMETS.**

Tahame tänada ka toetava sõna ning abi eest **žurnalistika kateedri, garaaži** ning **trükikoja rahvast,** eriti just viimaseid, sest näeme ju küll, kui kiire neil on, aga et nad on nii toimekad, siis jõuavad vahel meile neljaküljelise asemel isegi kuueleheküljelise lehe teha.

ÜKS SUUR AITÄH KÕIGILE, kes meile iga päev teel uudiseid poetavad, operatiivseid ja siiraid kirjatükke toovad, kes meile meie vead ette näitavad. Ei muidu ole edasiminemist!

TOIMETUS

Milline tuleb marksismi-leninismi riigieksam?

(Algus 1. lk.)

noomia, teadusliku kommunismi ja NLKP ajaloo kateedrist, samuti erialakateedri esindaja.

Iga kateeder koostas juba varakult omapoolsed küsimused riigieksamiks. Hiljuti kiitis ühiskonnateaduste kateedrite nõukogu heaks ka kahes erinevas variandis koostatud 27 piletit. Igas piletis on **kolm küsimust:** esimene filosoofiast, teine poliitökonoomiast või NLKP ajaloost, kolmas teaduslikust kommunismist. Ühe variandi pilet nr. 13 näeb näiteks välja nii:

1. Ühiskond ja loodus; **2.** Rahvatulu, selle jaotamine ja kasutamine; **3.** Sotsialistliku revolutsiooni teooria edasiarendamine V. I. Lenini poolt.

Majandusteaduskonnas, kus toimub eraldi riigieksam poliitökonoomias (välja arvatud kaubatundmine) on pileti struktuur järgmine: esimene küsimus filosoofiast, teine NLKP ajaloost ja kolmas teaduslikust kommunismist.

Lõpetajatel on kasulik teada, et vastavalt ühiskonnateaduste kateedrite nõukogu poolt kehtestatud korrale on igal eksamineeritaval võimalik kasutada vähemalt üks tund ettevalmistusaega. Ettevalmistamisel saab kasutada komisjoni välja pandud marksismi-leninismi riigieksami, samuti kõigi nelja ühiskonnateaduse aineprogramme. Eksamineeritav annab vastused piletiküsimuste järjekorras. Võimalikud täiendavad küsimused esitavad komisjoni liikmed pärast kolmandale küsimusele vastamist samas järjekorras. Ühe üliõpilase eksamineerimise maksimaalseks ajaks on 45 minutit. Eksamikomisjoni istungid ei tohiks ületada 6 tundi päevas.

Hinded pannakse välja eksamipäeva lõpul toimuval komisjoni istungil lahtise hääletamise tulemusel neljapallilises süsteemis: «väga hea», «hea», «rahuldav» ja «mitterahuldav».

Vastavalt marksismi-leninismi riigieksami põhimäärusele ei võta mitterahuldava hinde saamine üliõpilaselt õigust jätkata riigieksamite sooritamist teistes ainetes ja kaitsta diplomitööd. Tööle suunatakse need üliõpilased vastavalt kehtivale korrale. Ebaõnnestunud riigieksami sooritamine võib toimuda kolme aasta jooksul pärast ülikoolist väljaarvamist positiivse iseloomustuse esitamisel töökohast.

Kõikides esilekerkinud küsimustes võib pöörduda teadusliku kommunismi kateedrisse, kellele rektori käskkirjaga on tehtud ülesandeks marksismi-leninismi riigieksami organiseerimine.

Soovime eksami edukat sooritamist!

Ühiskonnateaduste kateedrite nõukogu ülesandel
IVAN VOLKOV,
LEMBIT KIIK

ABIKS MUINSUSKAITSJAILE

Hotellita Tartu stagneeruv kogretiik

Nüüd, mil hakkab just koitma võimalus, et Tartu võiks lähemal ajal saada hotelli — linna vaimse avatuse alustoe — lõhenevad kohalikud haritlasseltskonnad kahte leeri. Puhkevad lõkkele kired ja läheb lahti **tants hotelli ümber.** Tantsupõrandale ilmuvad stagnandid. Paremates stagnantide seltskondades on nii passiivseid kui aktiivseid isendeid — vahe on ainult hingamise ettevaatlikkuse astmes. Intensiivsemalt hingajad kasutavad Parroti maja (Struve 2) kui kilpi, mille varjus on mugav hotelli ehitamise ja linna staatuse muutmise (avatuse) vastu sihitud kampaaniat arendada, et hoida oma armsat kogretiiki muust maailmast eraldatuna. Passiivsemad on varjunud tiigimudasse ja lasevad sealt aeg-ajalt ergutusmullikesi. Et tegemist on tõelise hotellivastase demagoogilise kampaaniaga, näitab see, et Parroti maja kaitstakse vaat et viimse veretilgani, kuigi ta pole võrreldav Jaani kirikuga ega moodusta Tähetorniga mingit kaunist ansamblit; aga samal ajal lasti Kristjan Jaagu elupaik suurema kärata maha lammutada.

Muidugi ei saa ka väita, et majal mingit väärtust pole — ülikooli ajaloole on see väga oluline. Põhimõtteliselt saaks projekti kahtlemata muuta, hotelli asukohta vahetada, aga niikaua kuni meie bürokraatlikku ühiskonda **pole veel jõutud põhjalikult reformida**, tuleb lugeda võitlust Parroti maja säilitamise eest võitluseks hotelli ja Tartu avatuse vastu!

Ajalehe loost kokkuvõtte teinud
TULLIO ILOMETS

Siin nad on— bürokraadid

Kui töötasin TRÜ teadusliku uurimistöö sektori juhatajana (1974. aastani), siis veendusin, et ekspertiisiaktide puhul pidid õppejõud ja teadustöötajad nägema asjatut vaeva blankettide tühjade ridade täitmisel. Taotlesin Moskvast loa, et TRÜ võiks kasutada kahesuguseid blankette: ühed olid täitmisele kuuluvate tühjade ridadega, teised 2-leheküljelised — vajalike vastustega varustatud ja rotaprindis valmis trükitud. Peaaegu kõikidel juhtudel kasutati teisi.

Mõni aasta tagasi hakkas teadusosakond (vist Tallinna nõudel) kasutama jälle blankette, kus on vaja palju aega kulutada nende täitmiseks. Pöördusin 1987. aastal Moskva poole, et saada uuesti luba korrasoleva materjali puhul ettetrükitud blanketi kasutamiseks. Vastav nõusolek saadeti minu palvel meie rektori nimele. Seni on neid lihtsamaid blankette kasutanud ainult majandusteaduskond, sest teised teaduskonnad ei tahtvat — polevat vormikohased ja väljastpoolt saadetavat tagasi. Need tagasisaatjad ongi ühed bürokraadid, sest akti küsimustele vastamine rotaprindis trükitult ei tee akti (nagu on kinnitanud ka Moskva) ebaseaduslikuks. Bürokraadid istuvad ka seal, kus nõutakse meilt akti kahes eksemplaris (teist neil lihtsalt pole vaja).

Ka meil nõuti ülikoolisiseselt protokolli kahes eksemplaris, minu ettepanekul teadusprorektor prof. A. Kallikorm muutiski korralduse teise, liigse eksemplari koostamise osas. 13. aprillil tegin prof. A. Kallikormile uue ettepaneku: üldse mitte koostada bürokraatlikku protokolli, sest seda pole kellelegi vaja, see on vaid kirjutuspaberi ja aja raiskamine. See mõte, mis on vastuolus üleliiduliste eeskirjadega, tekkis mul lähtudes kohapeal arendatavast perestroikast.

Leian ka, et käskkirja, milles on toodud ekspertiisikomisjonid ja mis on näidatud trükitud blanketil, pole vaja sageli muuta ja trükkida uusi blankette, kui tulevad juurde üksikud uued eksperdid. Tuleb anda lihtsalt käskkiri käskkirjas nr. 204 toodud nimekirja täiendamiseks. Aktis võib aga olla ikka ainult nr. 204.

Bürokraatideks tuleb pidada ka neid, kes akti pöördel (allkirjade kõrvale) nõuavad teistkordselt komisjoniliikmete nimede trükkimist, sest teistsugune komisjon ei tohigi antud aktile alla kirjutada.

Möödunud aastal kirjutasin NSV Liidu Kõrgharidusministeeriumile, et kaotataks mittevajalik ja SKV poolt kinnitamata nõudmine: esitada aruandeid ekspertiisikomisjonide istungite ja läbivaadatud materjalide arvu kohta. Bürokraadid Moskvas aga jäid oma nõudmise juurde.

Kui aga saaks keegi Moskvale selgeks teha, et isegi ekspertiisiakte poleks enam vaja! Igaüks peaks vastutama oma töölõigu eest, komisjoni akti tagatiseks pole vaja.

Majandusteaduskonna
ekspertiisikomisjoni sekretär
dotsent EUGEN KAITSA

Pedagoogika olümpiaadist

Tänavustel ülikoolisisestel mõõduvõtmistel osales 40 üliõpilast. Alguseks tuli vastata teoreetilisele küsimusele — mis paneb õpilase õppima? Sisukamad vastused tulid **Toomas Tammelt (keem. III), Ivar Keskpaigalt (füüs. III), Tarmo Annilolt (biol. III), Kadri Siimiskerilt (def. II), Meelis Tambetilt (biol. III), Loone Kaustilt (e. f. III), Maarika Vassiljevalt (biol. III).**

Järgmisena oli tarvis leida lahendus konfliktsituatsioonile. Arukamad lahendusvariandid koos olukorra sisulise analüüsiga saime järgmistelt üliõpilastelt: **Ivar Keskpaik, Meelis Tambet, Maido Remm (biol. III), Loone Kaust, Toomas Tamm, Katrin Meinart (biol. III).** Situatsioon ise on pärit konkreetsest koolielust, ning tookord konflikt aina paisus, jõudes haridusosakonna tasemeni.

Kolmanda ülesandena tuli kirjutada retsensioon Kaur Hansoni 22. märtsil «Noorte Hääles» ilmunud artiklile «Üldiselt keskharimatuselt...?» Parimatena tõstis žürii esile **L. Kausti, K. Siimiskeri, Marge Umbergi (def. II), Kurmo Konsa (biol. III), Toomas Pallo (biol. III)** retsensioone.

Et artikli autor on meie žurnalistikaüliõpilane, siis ilmselt ei teeks paha tal tutvuda ka nende inimeste arvamusega, kes pedagoogikat lähemalt tunnevad. Toome ära kaks arvamust. Ilmuvad järgmises lehes — **toim.**

Ülejäänud kolmekümne kaheksaga palume autorit lähemalt tutvuma pedagoogika kateedrisse.

Jääb veel lisada olümpiaadi võitjad: **1. Loone Kaust, 2. Ivar Keskpaik, 3. Kadri Siimisker** ja silmapaistvamad esinejad — M. Umberg, M. Tambet, T. Tamm, T. Annilo, A. Roose, M. Remm, T. Käss, kellest koostatakse TRÜ võistkond vabariikliku vooru jaoks, kus vastasteks on TRK ja TPedI üliõpilased.

Korraldava komisjoni nimel
REET VALGMAA

(Järgneb)

„The Alan Parsons Project"

(Algus «TRÜs» nr. 14)

SAMA KEHTIB

ka erinevate lugude kohta. Seetõttu tulebki pidada ebaõnnestunuks 1983. a. («Melodija» 1986) kogumikku «THE BEST OF ALAN PARSONS PROJECT», sest seal äratoodud üksikud laulud on välja rebitud just «The Alan Parsons Projecti» esimeste aastate kontseptsioonplaatide kontekstidest. Vaadelduna lahus muusikalis-ideelisest tervikust, mille osad nad LP-del on, kaotavad lood oma tegeliku mõtte, väärtuse ja võlu.

1976. a. ava-LP-le järgnesid regulaarselt aastaste vaheaegaedga muusikalise sisu poolest sama sügavad, kuid mitte enam kirjandusteostest lähtuvad kauamängivad. 1977. a. tõi enesega kaasa «I ROBOTi» ühes sellel leiduvate suurepäraste koori- ja süntesaatoripartiidega. 1978. a. LP kandis nime «PYRAMID», 1979. «EVE» ja 1980. a. «THE TURN OF A FRIENDLY CARD», millele järgnes «EYE IN THE SKY».

Kuigi kõigi nende kontseptsioonplaatide ideed ja režiid kuuluvad team'ile Parsons-Woolfson, pidid nad oma grandioossete helipiltide jäädvustamiseks endile appi paluma teinekord koguni üle saja muusiku. Ometi pole «The Alan Parsons Project» läinud kunagi seda teed, et oleks ihanud oma plaadikatetele ilutsema tuntud instrumentalistide või vokalistide-superstaaride-kassamagnetite nimesid. Sellised nimed nagu David Paton (bass g.), Ian Bairnson (g.), Chris Rainbow (voc.), Lenny Zakatek (voc.) ja Richard Cottle (syn. & sax.) ütlevad midagi üksnes alasse süvenenutele.

Ent siis tuli aasta 1983 ja LP «AMMONIA AVENUE». Halb üllatus «The Alan Parsons Projecti» endistele, lootust andev algus team'i uutele poolehoidjatele. Uus plaat ei kätkenud endas enam mingeid ideelisi tervikuid, kõik oli lahendatud küll tehniliselt laitmatult, kuid lähenetuna üksikute (menu)lugude seisukohalt. Koos üldise muusikamaitse pöördumisega üha kergemate teemavaldkondade ja lahenduste poole tundub ka «The Alan Parsons Project» vähemalt viimases osas teistega kaasa minevat.

Sellist tendentsi üksnes kinnitab 1984. a. valminud LP «VULTURE CULTURE». Oma sisulise ainese poolest — tehnokraatliku tsivilisatsiooni ebainimlikkus (millele viitab LP pealkirigi) — kuuluks plaat tugitooli ja kõrvaklappidesse, ent vormiline lahendus suunab ta kindlalt diskosaali (hit «Let's Talk About Me»). Team'i seni viimased, üheksas ja kümnes LP kannavad pealkirju «STEREOTOMY» ja «GAUDI» (1987).

Kuid vaatamata kõigele jääb «The Alan Parsons Project» muusika ajaloo jaoks siiski grupiks, kelle loomingus oli esmakordselt üheks instrumendiks stuudio; grupiks, kelle projektides kuulus tähtsaim koht tipphelistuudiole ühes tema lõputute võimalustega, miximispuldile koos superhelitehnikuga ning suurepärastele ideedele.

KAJ WESTERLUND

Ühikamees

Ragisev lukusüsteem ei tööta enam, puuriuksed on valla ja me sibame usinasti sisse-välja. Sina ka. Oma ajutisest päriskodust — kusagil seal esimesel korrusel Sa ju peatud. Järjekordselt, ikka veel. Ei, see pole öeldud sooviga Sinu kohalolekut profaneerida. Pigem on see tunnustusavaldus Sinu visadusele, Sinu vastupidavusele selles praekartulite, kasside, nõelutud sukkpükste ja lõbutüdrukute järele lehkavas majas (nii võib Sulle ju tunduda), selles naljakas feminiseerunud kambas. Ja võib ainult imestada, et oled suutnud hoida kolme korrusetäit naisi Sinu pea kohal gaasiplahvatust korraldamast. Aga millal seda korraldadagi, kui ühiselamu jääb Sinu jaoks vaid ajutiseks — päriskoduliseks — ööbimispaigaks. Mõned vabad ruutmeetrid pinda juhuks, kui puudub alternatiiv. Kui raamatukogu on kinni, kui puudub raha õhtu mõnusamaks veetmiseks, kui naine erakast on ukse kinni löönud, kui väljas on külm ja pime. Ukselukk jääb kaitseks punaste sõrmeküünte eest.

Sa oled ja samas Sind ei ole. Sest Sind on nii vähe. Su eluviiski on varjatud, ühikaväline ja õine. Sa võid valvata maja, korrust ja raadioruumi, aga tegelikult on see kõik üks kahtlase väärtusega äri ja Sa tead seda. Seepärast ei huvitagi Sind võim maja, korruse ja raadioruumi üle. Sind huvitab Su rahu selles patoloogilises majas. Blaseerunud olek kilbiks, adapteeritud laused mitteoodatud ukselekoputaja jaoks valmis — nõnda võtad vastu küündimatut rahurikkujat. Ja too infantiilne naisolevus (või mis?) ei jäta tasumata. Sinu kohta räägitakse, et Sa tungid õhtuti tubadesse ja keeldud sealt lahkumast. Räägitakse, et Sa räuskad hommikupoole ööd koridoripidi ja pillud õllepudeleid vastu vaheuksi. Räägitakse, et Sa lagastad ja elad naiste kulul. Ei tea, keda oled küll nõndaviisi pahandanud, sest mind pole Sa iial sundinud viinaraha otsima ega ole tugevama õigusi kasutades selgitanud, et just Sina oled maailma parim voodikaaslane. Ilmselt osutub selliseks toaväisajaks mees tänavalt ehk dokumendi valvelauda ulatanult lihtsalt külaline. Ja tema jaoks on ühikas vaid lõõgastuspaik, kus on lubatud kõik. Ta ei ela seal ega oleks vist nõuski seda tegema. Ei mingeid kompromisse, kui võlb end vabalt tunda! Sa ütled, et mees tänavalt ei puutu Sinusse ja üldse olevat ta siin kellegi jagu ja kantseldada. Las kolm korrust Su pea kohal taltsutavad, rõõmustavad, rahuldavad. Ja kolm korrust rahuldavad, rõõmustavad, taltsutavad, kardavad ja kurvastavad ning määrivad üksteisele pähe.

Samal ajal seedid Sina naelalöömise eest välja pakutud pakisupiportsu teadmises, et kolmandal korrusel ootaks Sind vastavate teenete eest umbes teine samasugune. Aga Sa ei taha. Siis tuleb kuskilt majasopist mees tänavalt ning Sa rõõmustad, et tulija on tema, mitte fanaatiline supipakkuja. Ja vahel juhtub, et vennastumisaktsioonid võtavad õige suure ulatuse. Korraga tahab mees tänavalt enda kohalolekust tervele ühikale teadust anda. Ja Sa ei hakka talle seda keelama. Võib-olla on ta ise siin kunagi elanud ja lõppude lõpuks on ta külaline, külalisi aga teadupärast tuleb kenasti kohelda. Nii istud Sa koos külalisega raadioruumis, jälgid ta lennukat mõttekäiku ja vaba eneseväljendust ning aina rõõmustad õdusate öötundide üle. Kuid lõpuks väsib ka mees tänavalt. Teadmata, et tegelikult on kõik juba ammugi raadiod kinni keeranud.

ÜHIKANAINE

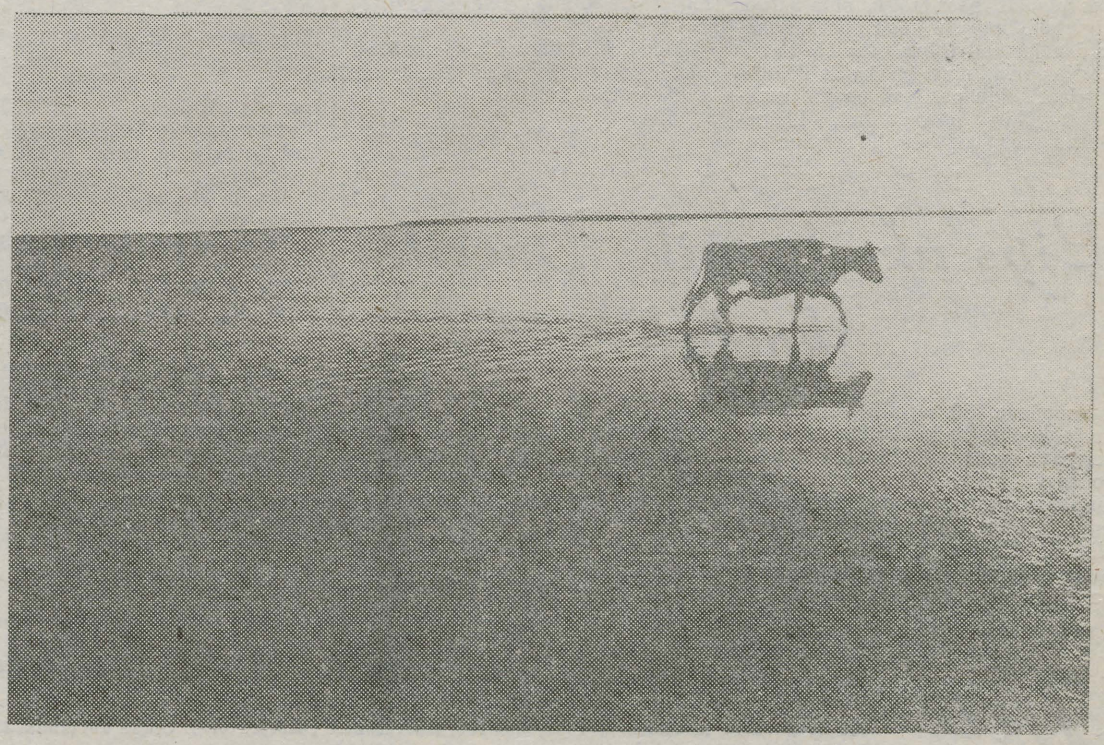

Kevadele vastu. **MEELIS LOKI foto**

Universiaadiveerg

● **INDREK SALK (fotol 1.), 20 a., KKT II k., NSVL noorte meistrivõistluste pronksmedalimees sõudmises.**

● **JAAK JÜRIMÄE (fotol 2.), 19 a., KKT II k., NSVL noorte meistrivõistluste pronksmedalimees sõudmises.**

«Kas sõudmine on eestlaslik spordiala?»

(Vastasid küsimustele üheskoos — ühes paadis istujad peavadki ju üksmeelsed olema!)

«Jah, sest emotsionaalne ala ta pole, peamiselt rahulik. Just see eestlasele sobibki.»

«Kas sõudmises on kergem läbi lüüa kui näiteks kergejõustikus: konkurents ju väiksem?»

«Eesti koondisse on kergem saada, aga Liidu tase — see on ikkagi maailmatase. Liidu sõudmise tase on keskeltläbi kõrgem kui näiteks kergejõustikul.»

«Mis masti mehed need sõudjad on?»

«Pikad ja tugevad, vähemalt 190 cm ja 90—95 kg. Peaaegu nagu korvpallurid.»

«Mistõttu sõudjad reeglina nii tugevad ja võimsad on?»

«Sõudmises töötavad praktiliselt kõik lihased proportsionaalselt, harmooniliselt. Teha võistlustel 250 50—60 kg jõuga tõmmet — see nõuab nii jõulist vastupidavust kui kiirust.»

«Kas Emajõgi on hea treeningukoht?»

«Paremat ju ei ole. Ikka etem kui suviti Viljandi järvel, kus rahvas plaažil peesitab ja sina järvel higistad. Emajõel kaod metsa vahele ära ja teed rahus oma tööd.»

«Kas sõudmine on kallis lõbu?»

«Jaa. Liidu parimad paadid maksavad ikka paar tuhat, Lääne-Saksa «Embacheri» kaheksane koguni 12 000. Aga selle saamiseks pead Liidu koondise kandidaat olema.»

«Palju aastas rassite?»

«2000—3000 km, olenevalt stiimulitest, eesseisvaist võistlusist. Lisaks talvine vastupidavus- ja jõutrenn kuival maal.»

«Monotoonseks ei lähe?»

«Seni ei ole veel ära tüüdanud. Aasta lõpus vahest tekib tahtmine ka muud teha.»

«Kuidas teil õnnestub, et aerud sassi ei lähe?»

«Treeningute vili. See vee- ja paaditunnetus kujuneb aastatega, kuid ega ta seejärel enam nii kergelt ka kao.»

«Mis siis saab, kui üks mees distantsil enam ei jaksa?»

«Juhtub see võistlustel, siis teadagi, mis ... Aga treeningul saab rooliga aidata.»

«Kas paati on raske tasakaalus hoida?»

«Kui tegevus on sünkroonne, siis mitte. Raskeim trikk on paadis ühel jalal püsti seista ja teise jalaga aere hoida. Meie oleme seda vaid pildil näinud.»

«Ümber olete läinud?»

Jaak: «Mina ei ole.»

Indrek: «Ühe korra, kui tullid katki läksid.»

«Kas sõudjate kutsehaigus radikuliit ei pure veel?»

Jaak: «Selg on tõesti vahel haige olnud. Ta ju kehal suhteliselt nõrk ja tuultele üks kättesaadavamaid kohti.»

Indrek: «Kangitrennist on küll selg haige olnud, kuid sõudmisest veel mitte.»

«Miks eelistate neljast paati?»

«Ülejäänute tarvis ei jätku massi ja pikkust.»

PRIIT PULLERITS

Lips akadeemik Baerile kaela!

Laupäeva, 30. aprilli õhtul kella poole kümne paiku kõitis minu tähelepanu umbes 30 üliõpilasest koosnev grupp akadeemik Baeri ausamba juures Toomemäel. Kõigil olid käes õllepudelid ja mõned olid ilmselt purjus. Üks noormees ronis õllepudeliga ausambale ning pani akadeemiku mälestussambale lipsu kaela. Minu palvele lips ära võtta ei reageeritud. Kolm noormeest püüdsid teguviisi õigustada, väites, et nemad tähistavad volbripäeva karnevaliga ja akadeemik Baeri ehtimine kuuluvat selle juurde. Leian, et üliõpilased käitusid ebaväärikalt.

Dotsent MATI HEINLOO

Näitus „Ulrich von Hutten 500"

on avatud TRÜ Teadusraamatukogus. Saksa humanismi teise põlvkonna aktiivse teoinimese ja kirjaniku ulatuslikust loomingust ei ole näitusel küll ühtegi eluaegset väljaannet, see-eest on aga seni ilmutatud kahed kogutud teosed: Berliin 1821—25 ja Leipzig 1859—1870, terve rida teosevalimikke, samuti kirjandust Hutteni elukäigu ja loomingu kohta (G. Voigt, S. Szamatõlski jt.). Eesti keelde on Huttenilt tõlgitud vähemalt kaks teksti — «Renessansi kirjanduse antoloogias» (Tln. 1984) katkend dialoogist «Vadiscus ehk Rooma kolmainsus» ja «Läkitus Lutherile» (tlk. U. Masing ja A. Kurtna).

Kuna just saksa humanismis on terviklikult välja arendatud need ideed, millest lähtuti *Academia Gustaviana* asutamisel ja ülikooli taasavamisel, ning kuna esimesed eestikeelsed luuletused kirjutati just saksa humanismi poolt traditsiooniks muudetud sisulistest ja vormilistest printsiipidest lähtudes, on näitusel välja pandud ka vanemate ja teiste kaasaegsete saksa humanistide (Celtes, Brant, Wimpfeling, Pirckheymer, Agricola, Erasmus, Reuchlin jt.) tõid ning neid puudutavaid teoseid, mille seas erilisel kohal on «Epistola obscurorum virorum» I—II (Pimedusemeeste kirjad, esitrükk 1515—17) 1643. a. Frankfurdi väljaanne. See on silmapaistev köögiladina keeles kirjutatud satiir vaimulike harimatuse, amoraalsuse ja keskaja teaduse viletsuse vastu Hutteni ning tema sõbra Crotus Rubeanuse sulest, millest katkendi on tõlkinud eesti keelde Ülo Torpats «Renessansi kirjanduse antoloogias».

Saksa humanismi järjekindlale tõusule alates XIV saj. lõpust ja ca 40-aastasele õitsengule (1480—1520) järgnenud kiiret hääbumist reformatsioonivõitlustesse meenutavad Philipp Melanchthoni retoorika-alased tööd, kes saksa humanistidest ainsana jäi Lutheri pooldajaks.

Saksa humanismi seostamiseks varasema kultuurilooga on välja pandud ka mõned ideelisi lähteid sümboliseerivad teosed: antiikkirjandusest ja -filosoofiast (Platon, Cicero, Lukianos, Quintilianus), kirikuisadelt (Augustinus), itaalia renessansist (Petrarca), Firenze Platoni-akadeemia (asut. 1462) neoplatoonikutelt (Ficino, Pico della Mirandola), heebreakeelne vana testament ja kreekakeelne uus testament, kuivõrd just siis pöörduti pärast sajandeid kestnud vahet jumalasõna juurde tema algkeeles. Humanismi ideaaliks kujunes *homo trilinguis* (kolme — ladina, kreeka ja heebrea keelt valdav inimene). *Studium humanitatis* tähendas humanistidele mitte niivõrd moraalset, kui just teaduslik-filoloogilist hoiakut, *peent vaimuharimist vanade autorite põhjal.*

Näitus lõpeb mõnede monograafiatega ja tekstiantoloogiatega saksa humanismi ja tema seoste kohta itaalia renessansiga.

M. L.

Kas aja- või huvipuudus?

Palju räägitakse nüüd haridusest ja kultuurist ning nende puudumisest. Et mitmes teaduskonnas valmistatakse ette õpetajaid, peaks ülikoolis olema ka teatud annus kultuuri, mida on vaja õpilaste kasvatamisel. Ka loominguliste liitude kultuurinõukogu tegevuse ja taotluste mõistmiseks on igaühel tarvis midagi teada kunstist, kirjandusest, muusikast, arhitektuurist jm.

Ometi tuleb nentida uskumatuna tunduvat seika, et Ivo Kuuse lauluklassi üliõpilaste kontserdil oli 4. mail aulas 70—80 kuulajat, üliõpilasi nende hulgas alla kümne (pilet maksis 40 kopikat).

Riina Kadaja, Aivar Kaldre, Uku Joller ja Aare Saal esitasid F. G. Händeli, B. Pasquini, W. A. Mozarti, A. Vivaldi, J. S. Bachi, P. D. Paradisi, G. Puccini, G. Donizetti, G. Verdi, C. Porteri, E. Napravniku, E. Oja, E. Aava ja A. Kapi palu suure kaasaelamise ning tõelise professionaalsusega. Kas meie üliõpilaste eakaaslased, tulevased ooperilauljad, ei väärinud tõepoolest Tartu üliõpilasnoorsoo tähelepanu? Või esindavad üliõpilaste arvates muusikakultuuri üksnes Gunnar Grapsi Grupp, «Singer-Vinger», «Paradoks», «Vanemõde», «Justament» jt? Või on tõeline muusikahuvi koos Tartu vaimsuse hävimisega kadunud igaveseks nii ülikoolist kui meie linnast? Üksnes ajapuudusega ei saa vabandada huvipuudust.

EDUARD VÄÄRI

TUUSIKUD

TRÜ TÖÖTAJATELE ON

III kvartaliks saabunud tuusikud:

Pärnu «Estonia»	5. 07.—28. 07.	—	liigesteh.	36.—
„ „	30. 07.—22. 08.	—	liigesteh.	36.—
„ «Sõprus»	13. 07.— 5. 08.	—	vereringeh.	36.—
„ „	7. 08.—30. 08.	—	vereringeh.	36.—
„ „	30. 08.—22. 09.	—	vereringeh.	48.—
„ „	30. 09.—23. 10.	—	vereringeh.	48.—
„ «Rahu»	27. 07.—19. 08.	—	günek. h.	48.—
„ „	27. 07.—19. 08.	—	günek. h.	48.—
„ „	31. 07.—23. 08.	—	seedeel. h.	54.—
„ „	17. 09.—10. 10.	—	seedeel. h.	54.—
„ „	30. 09.—23. 10.	—	seedeel. h.	48.—
Haapsalu «Laine»	15. 09.— 8. 10.	—	liigesteh.	38.40
«Narva-Jõesuu»	31. 08.—23. 09.	—	närvis. h., tugi- ja liikumisel., günek. h.	54.—
Jurmala «Majori»	30. 07.—22. 08.	—	vereringeh.	36.90
Pjatigorsk Andžijevski-nim. pans.	17. 08.— 9. 09.	—	seedeel. h.	36.—
Kislovodsk G. Dimitrovi nim.	17. 08.— 9. 09.	—	vereringeh.	48.—
Kislovodsk G. Dimitrovi nim.	17. 08.— 9. 09.	—	vereringeh.	48.—
Boržommi «Gornoje Ušelje»	22. 08.—14. 09.	—	seedeel. h.	48.—
Sotši «Hosta» kurs.	28. 09.—21. 10.	—	vereringe, närvisüst., liigeste, günekol. h.	48.90

Peale selle on eraldatud puhkekodutuusikuid:

Võsu perekonnatuusik (3-le inimesele)	11. 07.—22. 07.	41.40
Võsu perekonnatuusik (2-le inimesele)	24. 07.— 4. 08.	30.—
Võsu perekonnatuusik (2-le inimesele)	19. 08.—30. 08.	30.—
Jurmala pansionaat «Selga»	2. 07.—13. 07.	13.20
Jurmala pansionaat «Selga»	14. 07.—25. 07.	13.20

Soovijail esitada avaldused (sanatoorsete tuusikute puhul koos arstitõendiga) rühmaorganisaatori pealdisega TRÜ aü komiteesse hiljemalt 1. juuniks 1988.

Ametiühingukomitee

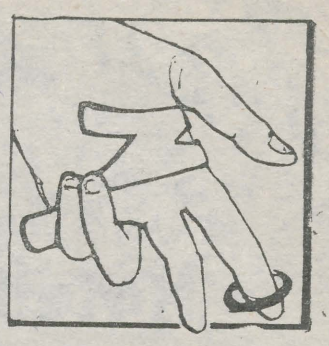

ANTROPOLOOGIA SEKTSIOONIS

Eesti NSV Anatoomide, Histoloogide ja Embrüoloogide Seltsi antropoloogia sektsiooni järjekordne koosolek toimub 19. mail kl. 18 zooloogia kateedri aud. (Vanemuise 46).

Päevakord:

1. H. Tapfer — «Neeru angioarhitektoonika seosest organi välis- ja siseehitust iseloomustavate parameetritega.»

2. I. Kolts — «Probleemid kopsu makromorfoloogiast.»

3. Jooksvad küsimused.

TERVISEST

Kolmapäeval, 18. mail kl. 16 räägib raamatukogu konverentsisaalis prof. Jaan Riiv **südamehaigustest** ja jagab nõuandeid tervise hoidmiseks.

MÜÜA

TRÜ aiandis «Koduaed» aianduskrunt nr. 55 koos klaaskasvuhoonega. Lähemaid teateid saab päeval telefonil 6 10 77 või kohapeal 14. mail kl. 14—18.

L. TÄTTE

KEHAKULTUURINÕUKOGU ESIMEESTE

nõupidamine toimub 16. mail kl. 17 Kingissepa tn. 19. Päevakorras on TRÜ spartakiaadi tulemused, liikmemaksud ja jooksvad küsimused.

HEI, TUDENG!

Ootame Sind 14. ja 15. mail TRÜ klubi videoteeki nädalalõpu levidiskole.

Klubi

LOODUSKAITSEKILB '88

Ülevabariigiline loodus- ja looduskaitseteemaline mälumäng noortele toimub sel aastal 22. mail kl. 11 Kadrina laululaval (halva ilma korral Kadrina EPT a/ü klubis).

40 küsimust on koostanud Kadrina EPT mälumänguklubi liikmed Heino Sõrm ja Peep Veedla.

Auhinnad panevad välja Eesti Looduskaitse Selts, ELKNÜ Rakvere Rajoonikomitee ja Kadrina EPT.

Vaheajal kultuuriprogramm, eksponeerimisele tuleb Margus Lindmetsa fotonäitus jalgrattaretkest «Kuidas elad, Virumaa?», samas ka loodusfotode näitusmüük.

Osalema oodatakse kolmeliikmelisi kuni 30-aastaste (k.a.) võistlejatega võistkondi.

Eelregistreerimine 10. maini telefonil 9 00 89 või kirjalikult aadressil 202200 Rakvere raj. Kadrina Rakvere tee 14 Kadrina EPT «Looduskaitsekilb '88».

PEEP VEEDLA

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 2066. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

AR Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komitee ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 17 (1528) | Esmaspäev, 23. mai 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

KES?

Eelmises lehes oli üksikasjalikult kirjutatud rektori valimise protseduurist. Meeldetuletuseks, et valimine toimub TRÜ nõukogu juunikuu laiendatud koosolekul. Reedel, 27. mail kinnitab aga TRÜ nõukogu tavaline koosseis lahtisel hääletamisel lihthäälteenamusega kandidaatide nimekirja. Kandidaate saab esitada veel praegugi, kuid soovitav on saada ka kandidaadi enda nõusolek. Esmaspäevast 26. mai õhtuni on peahoone ajalehekioski kõrval ka kast, kuhu igaüks võib oma arvamuslehekese lasta, siin ei ole kandidaadi nõusolek vajalik.

Keda on siis seni TRÜ rektori kandidaadiks esitatud? TRÜ nõukogu teadussekretär VEERA ANT ütles, et reede hommikuks oli nii väljastpoolt ülikooli kui ülikoolist esitatud järgmised kandidaadid: AIN-ELMAR KAASIK, ANTS KALLIKORM, PAUL KENKMANN, JÜRI KÄRNER, ENDEL LIPPMAA, MART SAARMA ja MIKK TITMA.

Kõik nendest ei ole oma nõusolekut kandideerimiseks veel andnud. Eeldatavasti lisab käesolev nädal veel kandidaate. Mitmed teaduskonnad ja allüksused on asunud esitatuid toetama.

Kas alustada infotunde?

Ei ütleks, et ülikooli juhtimine on seni toimunud õppejõudude, töötajate ja üliõpilaste eest täiesti varjatult. Vajadus teada on ometi suurem, kui administratsiooni ja peamiste ühiskondlike organisatsioonide juhtide senised kontaktid üldsusega on seda võimaldanud.

Pakume välja meie jaoks uue vormi — ülikooli juhtkonna infotunni. Korraldaksime selle näiteks nii, et igal **teisipäeval kl. 16.15** tulevad nõukogu saali rektoraadi, partei-, komsomoli- ja ametiühingukomitee juhid või nende asetäitjad. Nad kõnelevad eelmisel nädalal toimunud olulistest sündmustest, vastuvõetud otsustest, saabunud dokumentidest, alanud nädalal ees seisvast jne. Põhiteemad, niipalju kui neid on võimalik kavandada, teatatakse eelmise reede ülikooli ajalehes. Kutsutud on kõik ülikooli kollektiivi liikmed, kes välja kuulutatud või muudest ülikooli juhtkonna pädevusse kuuluvaist asjadest **kuulda, küsida või arvamust avaldada** tahavad — loetletu ongi infotunni põhifunktsioon.

TEISIPÄEVAL, 24. MAIL KL. 16.15 toimub ülikooli juhtkonna infotund, kus ette teada kaks teemat:

- **rektori valimine,**
- **ehituskavad 1988—1989.**

Oodatud on ettepanekud infotunni korralduse kohta: on seda vaja? kuidas, millal, kelle osalusel korraldada? mis teemad või elulõigud kindlasti haarata? Kui ideest kinni hakatakse, võiks infotunnist saada kahepoolse teabevahetuse vorm, kus juhtasutused saaksid ka regulaarselt nõu ülikooli asjade korraldamiseks. Viimane pole vähem oluline kui info juhtide tegevusest.

PAUL KENKMANN,
EKP TRÜ komitee sekretär

Rahvarindest

14. mail toimus Tallinnas «Mainori» konverentsisaalis Rahvarinde initsiatiivgrupi laiendatud koosolek, kus osalesid ka tugirühmade jt. ühenduste esindajad (vt. teavet 19. mai «Edasist»). Selleks päevaks oli Tartus registreerunud 110 tugirühma umbes 3800 liikmega, linnast endast oli 50 tugirühma, rajoonist 10, ülejäänud mujalt Eestist. Tallinnas oli registreerunud 197 tugirühma um. 7000 osalejaga. Narva linnast on laekunud vaid kaks kirja üksikisikutelt, päris vene tugirühmi ei nimetatud, küll aga tegutsevad mõned eestlastest-venelastest koosnevad segarühmad. Seepärast rõhutati tõsise selgitustöö vajadust muukeelse elanikkonna hulgas. Aktiivne selgitustöö käib ettevõtetes, kus on palju teistest rahvustest töölisi.

Viie tunni tiheda mõttevahetuse tulemusena loodi Rahvarinde moodustamise ajutine vabariiklik **algatuskeskus.** Kiirel käel olen märkmikku üles tähendanud niisugused keskuse allüksused:

kantselei jooksvaks asjaajamiseks ja kirjavahetuseks, infoteenistus RR loomise käigust ülevaate saamiseks-andmiseks, bülletäänitoimetus, majandustoimkond, juriidiline toimkond. Kontakttoimkonnal on veel rida omakorda allüksusi: side pidamine tugirühmadega, lektorite grupp, RR Tallinna klubi, side pidamine esindusorganitega (partei- ja valitsusorganid), side pressiga, side teiste liiduvabariikidega, teiste riikide RR kogemuste uurimine, avaliku arvamuse uurimise komisjon.

Eraldi on veel programminõukogu, kelle õlule on pandud tulevase RR programmdokumentide projektide väljatöötamine. Algatuskeskuse koosseisus on ka aktsioonigrupp. Kirja said järgmised aktsioonid: avaldada meie vabariigi delegatsiooni platvorm XIX parteikonverentsil, delegaatide kandidaatide eelnev avalikustatud arutelu, selgitustöö vene elanikkonna hulgas, RR manifesti väljatöötamine, infobülletääni trükkimine. Mõistagi ei ole loetletud kõik aktsioonid, mida võib, saab ja peab ette võtma.

Ülikooli rahvast kuuluvad initsiatiivgrupi peale küllaldaselt tuntud RR aktivistide (Viktor Palm, Marju Lauristin, Peeter Vihalemm, Rafik Grigorjan, Rem Blum) veel näiteks ajalooõppejõud Aadu Must (propaganda), majandustudeng Paavo Kollom (programmi nõukogu) ja allakirjutanu (propaganda). Jäi mulje, et eriti üliõpilaste aktiivsus on veel vähene. Tõsiselt tuleb mõelda üliõpilaste tugirühmade võrgu laiendamisele, teha üheskoos ettepanekuid RR programminõukogule. Üks tudengite tugirühm on juba olemas, meiega saab ühendust võtta läbi **postkasti nr. 303 postimajas.**

KALEV VILGATS

Korraldajaile, pidevale kuulajaskonnalegi natuke nostalgilised, aga küllap senistest võimsamad levimuusikapäevad on Tartus välja vahetamas TARTU KEVAD. X muusikapäevade üks lemmiksoliste Kare Kauks
AARE PUUSI fotol.

MEIE PARIMAD!

Üleliidulise olümpiaadi «Üliõpilane ja teaduslik-tehniline progress» ülikoolisisesel voorul osales kõigi teaduskondade üliõpilasi, kokku üle kolme tuhande. Jõudu prooviti 11 üld- ja 17 eriaines.

Järgnevalt toome ära võitjate ja teisele ning kolmandale kohale tulnud üliõpilaste nimed.

- **Füüsika** üldainena: Mehis Bakhoff (keemia I), Riko Noormets (geol. I), Madis Petersell (geol. I).
- **Matemaatika** üldainena: Jevgeni Gorohhovski (füüs. I), Toomas Vaino (füüs. I), Alvo Aabloo (füüs. IV).
- **Bioloogia** üldainena: Katrin Lainessaar (ped. I), Aune Rehema (ravi I), Anneli Rinne (ravi I).
- **Keemia** üldainena: Lauri Saar (ravi II), Urmo Braun (ravi I), Kristel Braun (ravi I).
- **Inglise keel** üldainena: Anne Aan (biol. I), Helme Silvet (ravi I), Veronika Brusnitsõn (vene fil. I).
- **Saksa keel** üldainena: Raivo Sulg (maj. I), Pille Joor (ravi II), Tago Holsting (eesti fil. I).
- **Vene keel** üldainena: Andrus Miilaste (õigust. I), Jaak Koidu (maj. I), Vallo Adamson (füüs. II).
- **Pedagoogika** üldainena: Loone Kaust (eesti fil. III), Ivar Keskpaik (füüs. III), Kadri Siimisker (def. II).
- **Psühholoogia** üldainena: Margus Harak (biol. III), Ave Sillard (ingl. fil. II), Harri Raape (geogr. II).

* * *

Eriainete parimad tundjad

- **Füüsikas:** Mikk Lippmaa, Olavi Ollikainen, Kalev Pullonen (kõik IV k.).
- **Matemaatikas:** Raul Kangro (II k.), Urve Emmus (IV).
- **Keemias:** Toomas Tamm (III k.), Jüri Ruut (II k.), Marko Pajula (II k.).
- **Bioloogias:** Meelis Suurkask (II k.), Andrus Tasa (II k.) Ardo Lilleväli (I k.).
- **Vene keeles ja kirjanduses:** Viktoria Tuisk (IV k.), Olga Varunina (IV k.), Asja Aksjonova (III k.) (vene KK lõpetanud). Katrin Rebane (IV k.), Anu Sikk (V k.), Külli Volmer (eesti KK lõpetanud).
- **Eesti keeles ja kirjanduses:** Mari-Ann Remmel (II k.), Ülo Toomsalu (III k.), Ilona Väinänen (III k.).
- **Prantsuse keeles:** Kaia Sisask, Vladimir Indrikson, Tiina Indrikson (kõik III k.).
- **Saksa keeles:** Kaari Antzon, Anu Aibel, Marge Lupp (kõik III k.).
- **Inglise keeles:** Ingrid Teigar (IV k.), Klea Vaher (III k.), Triinu Pakk (II k.).
- **Programmeerimises ja elektronarvutites:** Jüri Helekivi (rak. mat. IV k.), Tiiu Sala (mat. III k.), Jevgeni Gorohhovski (füüs. I k.).
- **Teraapias:** Natalja Vakulina, Galina Mihhailikova, Svetlana Holodkova (kõik V k.).
- **Pediaatrias:** Ülle Lepp (V k.), Külli Mitt (IV k.), Silvia Nilbe (V k.).
- **Füsioloogias:** Anti Sainast (ravi II k.), Ave Minjajeva (ped. II k.), Laur Saar (ravi II k.).
- **Stomatoloogias:** Riina Pahla (V k.), Eve Haki (V k.), Jana Jurtom (IV k.).
- **Kirurgias:** Peeter Padrik (I k.), Mart Levo (II k.), Marko Murruste (III k.).

Ülikoolisisese vooru parimatest (5 igalt alalt) koostati TRÜ võistkond **vabariiklikuks vooruks.** TRÜ baasil läbi viidud vabariiklikus voorus võitsid meie võistkonnad eesti keeles ja kirjanduses ning saksa keeles eriainena. Füüsikas üldainena tuli mitmendat aastat järjest esikohale TPI võistkond, teine oli EPA, kolmas meie ülikooli võistkond. Matemaatikas üldainena oli parim TPI II võistkond, TRÜ jäi teiseks TPedI ja TPI I ja EPA võistkondade ees. Inglise keele eriainekonkursile jättis TPedI võistkond kahjuks tulemata ja meie võistkond tuli seega konkurentsitult esimeseks. Arstiteaduse ja õigusteaduse erialadel meie vabariigis samuti ülikoolile konkurente ei ole, üleliidulised voorud aga toimuvad. Seega on nende erialade I vooru võitjad automaatselt vabariikliku vooru võitjad.

Vabariikliku vooru võitnud võistkonnad sõidavad sügissemestril võistlema üleliidulisele konkursile, mis toimuvad NSV Liidu erinevates linnades. Palju edu neile konkursiks!

Ülikoolisisese vooru olümpiaadivõitjate autasustamine, rahaliste ja esemeliste preemiate kätteandmine toimub **teisipäeval, 24. mail kell 18** nõukogu saalis (peahoones, aula trepist üles II korrusel aula kõrval). Kõigil ülalloetletud üliõpilastel palutakse kindlasti kohale tulla.

Prof. LEMBIT PUNG,
olümpiaadi TRÜ organiseerimiskomisjoni esimees

RAHVA-KONTROLL ESINES ARUANDEGA

12. mail esines TRÜ töökollektiivile aruandega rahvakontrolli peagrupi esimees Lembit Tähepõld, teemaks möödunud õppeaastal tehtud töö.

Aruandest

● **TRÜ parteiaktiivi nõupidamisel** jäi kõlama reakommunistide tahe, mis on väljendatud kirjas NLKP Keskkomitee peasekretärile Mihhail Gorbatšovile ja keskajakirjandusele — ei ole teist teed, kui riigi ja partei perestroika ja demokratiseerimine. («Edasi», 12. mail). Kuid käesoleval ajal on tekkimas ka dilemma — kas rahvakontroll või rahvarinne? TRÜ rahvakontrolliorganid on juhendunud oma töös NSV Liidu Ülemnõukogu VI istungjärgu otsusest rahvakontrolli kohta, samuti oli töö aluseks «Seadus rahvakontrollist NSV Liidus».

● **Õppe- ja töödistsipliini kontrollimised** tuvastasid, et jätkuvad aastaid kestnud tüüpilised puudused: hilinemine õppetööle semestri algul ja riiklike pühade järelpäevadel; suhteliselt rohkem puudumisi nädala algul ja lõpus. Puudusi ja formalismi on tööaja registreerimisel. Tunduvalt paremini on likvideeritud arvestuste ja eksamite võlgnevusi. Et eksamivõlgnevused tuli likvideerida semestri alguseks, suurenes mõnevõrra sel perioodil eksmatrikuleeritute arv, kuid õppedistsipliin ning suhtumine õppetöösse paranes.

● **Asuti analüüsima üliõpilaste individuaalset ja iseseisvat tööd** eksperimenditeaduskondades ja arstiteaduskonna I kursusel. Uus õppeplaan taotleb neis iseseisva töö osatähtsuse tõusu. Põhiprobleemideks on üliõpilaste varustatus õppekirjandusega ning individuaalse ja iseseisva töö organiseerimine, suunamine ja kontroll.

Rahvakontroll leiab, et senised õppedistsipliini kontrollimise vormid kõrgkooli uutmise tingimustes on oma aja ära elanud ning tuleks leida uusi vorme, kuidas sisuliselt kontrollida spetsialistide ettevalmistamise kvaliteeti, sealhulgas individuaalse ning iseseisva töö organiseerimist.

● **Majandusasjade kontrollimisel** on endiselt valulapseks mõnede õppehoonete soojustamine talvel (vana ja uus anatoomikum, füüsikakorpuse õpperuumid 101, 201, 301 ja 401). Füüsikute temperatuurimõõtmised ruumis 201 näitasid, et detsembris ja veebruaris oli seal temperatuur 5—10°C. Ülikooli autovedudeks ei jätku bensiini. Positiivsete näidete kõrval ruumide kapitaalremondis on pretensioone füüsikaosakonnal, ajaloo-, arsti- ja bioloogia-geograafiateaduskonnal.

● **Järelkontroll botaanikaaias ja Kääriku spordibaasis,** kus vahetusid juhid, tuvastas juhtimisstiili ja majandustegevuse märgatavat paranemist. Botaanikaaia tööd segab erieelarvelise tegevuse pidev suurenemine, teadurikohtade puudumine ja nõrk materiaalne baas. Kuid ka bioloogia-geograafiateaduskond pole seni suutnud paika panna botaanikaaia tegevuse põhikirja, vaatamata administratsiooni kindlale nõudmisele botaanikaaia tegevuse arutelul 1987. aastal. Käärikul on paranenud kollektiivi omavahelised suhted, juhtimine, likvideeritud on puudused elektrienergia tarbimises. Suhteliselt madalamaks on jäänud distsipliin ehitustegevuses.

Sõnavõttudest

Õppeprorektor prof. Jüri Kärner: Tähtis ei ole niivõrd jooksva õppedistsipliini kontrollimine (üha rohkem on üliõpilasel võimalus töötada iseseisvalt ja individuaalselt õppejõu juhendamisel), kuivõrd lõppresultaat — spetsialisti kvaliteet. Selles suhtes on vaja mõelda uutele kontrollivormidele, pöörates tähelepanu sellele, et üliõpilasele oleksid kättesaadavad juba semestri algul igas õppeaines vastavad nõuded (programm, küsimustik) ja et individuaalseks tööks oleks piisavalt kättesaadav ka õppejõud.

Füüsikakorpuse soojustamise olukorrast rääkisid **dots. Kalle Velsker** ja **dots. Kalju Kudu.**

K. Velsker: On selge, et töötamine ruumides, kus temperatuur on normist tunduvalt madalam, kahjustab otseselt üliõpilaste ja õppejõudude tervist. On ettepanek rahvakontrollile, et ta suhtuks tõsisemalt nimetatud probleemisse. Administratsioon peaks töötajatele andma vähemalt tähtaja, millal soojustamisküsimus füüsikakorpuses positiivselt lahendatakse.

Tartu Linna Rahvakontrollikomitee liige M. Maksimova: Puuduste likvideerimiseks on oluline anda kindlad tähtajad ja kontrollida, et neist kinni peetaks. TRÜ rahvakontroll peab tõsisemalt tähelepanu pöörama oma töö avalikustamisele. Väga oluline on mitte ainult puuduste tuvastamine, vaid nende ennetamine. Kontrolle olgu pigem vähem, aga olgu nad siis rohkem asjalikud.

Otsusest

* Tunnistada TRÜ rahvakontrolliorganisatsiooni, peagrupi ja tema büroo töö rahuldavaks.

* Efektiivsemalt kasutada võimalusi ühiskontrolliks teiste ühiskondlike organisatsioonidega ja allasutuste rahvakontrolligruppidega, pöörates suuremat tähelepanu spetsialistide ettevalmistamise kvaliteedi sisulisele kontrollile.

* Senisest laialdasemalt ja operatiivsemalt avalikustada rahvakontrolliorganisatsiooni tegevust, eelkõige ülikooli ajalehe kaudu ning jooksva informatsioonina töötajate koosolekutel.

OLEV SEIN

Täienduseks

Rahvakontroll pöördus kohe pärast koosolekut administratsiooni poole füüsikakorpuse soojustamise asjus. Nagu selgus (haldusprorektor V. Peedimaa, peainsener A. Arro, töödejuhataja I. Kõiv), on Tähe 4 põhikorpuses tehtud keskkütte täiendus, mis osutus alumisel korrusel siiski ebapiisavaks. Sel suvel lubati teha keskküttele lisatäiendus, millega paraneks pidevat külmamuret põhjustanud ruumide soojavarustus.

LEMBIT TÄHEPÕLD

TÄNU

Eesti NSV KKEH Ministeeriumi maipühade käskkirjas avaldati tänu hea töö ja aktiivse ühiskondliku tegevuse eest laborijuhatajale AIN HEINARULE, insener ANDRES KERTILE ning dotsentidele AADU MUSTALE, SALME SIBULALE, TOOMAS TENNOLE ja ENDEL TÜRILE.

TRÜ käskkirjas pälvisid õnnituse ja tänu eduka töö eest 50. sünnipäeva puhul professor GENNADI VAINIKKO, dots. LEMBIT MEHILANE, peakonstruktor MART KOKA, meister HEINAR NÄKSI, treial VAINO JÄRVE ja uksehoidja EINO LAJAL. 60. sünnipäeval avaldati tänu elektrik HEINO KÄÄBILE ja riidehoidja VELLI KÜTILE, 70. sünnipäeval valvur ÕILE KULLILE ja keskküttekütjale ILSE ERDMANNILE ning 80. sünnipäeval majahoidja ALICE PÄRNALE.

Tänu pikaajalise kohusetruu töö eest pälvis vanemlaborant VALLI KOORITS.

TRÜ teadus-osakonna nõukogu

otsus
17. maist 1988
MATERIAALSE ERGUTAMISE OSATÄHTSUSE SUURENDAMISEST

Suurendamaks materiaalse ergutamise osa tulemuslikumaks teadustööks, rakendada ülikoolis NSVL kõrg- ja keskerihariduse ministri käskkirjas nr. 739 20. 10. 1987. a. ettenähtud nõudeid. Lisaks nimetatud käskkirjaga kehtestatud premeerimise korrale arvestada ülikoolisiseselt järgmisi seisukohti.

1. Pidada vajalikuks ülikooli uue premeerimismääruse koostamist. Seejuures lähtuda põhimõttest, et preemia makstakse töötajale (kollektiivile) oma tööülesannete eeskujuliku ja initsiatiivika täitmise eest, mis kajastub töötulemuste esiletõstmises, osavõtus näitustest, autoritunnistuste ja patentide vormistamises, töö juurutamises olulise majandusliku efektiga. Samuti arvestada osavõttu ülesannete täitmisest, mis ei kuulu otseselt tööülesannete hulka (konverentside ja seminaride korraldamine, näituseeksponaatide loomine, ülikooli saavutuste tutvustamine). Kasutada MEF-i ka ülikooli teenekate töötajate premeerimiseks juubelite ja tähtpäevade puhul. Preemia ei tohi kujuneda palgalisaks.

2. Kinnitada järgnev töötajate loetelu, keda võib premeerida juhtkonna preemiafondist:
— rektor,
— prorektorid,
— prorektorite asetäitjad,
— direktorid,
— teadusprodekaanid, dekaanid, kateedrijuhatajad,
— teadussekretärid,
— pearaamatupidaja,
— osakondade ja laborite juhatajad,
— ühiskondlike organisatsioonide juhid.

3. Lugeda teadustööle kaasaaitajateks kõiki ülikooli töötajaid, kes ei ole vahetud teadustöö tegijad, kuid oma ametialase tegevusega aitavad sellele kaasa.

4. Enne allakirjutamist kinnitada preemiakäskkirjad TO koosolekul. Allüksustes asetada käskkirjad teadete tahvlile.

5. Pidada ebanormaalseks olukorda, kus vastavalt NSVL KKEH ministri käskkirjale nr. 739 20. 10. 1987 on moodustatud ülikoolis ühtne MEF, kuid raamatupidamine lähtub preemiasummade arvestamisel endisest jaotamisest eelarveliste ja lepinguliste vahendite vahel. TO juhtkonnal esitada kõrgemalseisvatele organitele taotlus selle vastuolu kõrvaldamiseks, mille tulemusena ka raamatupidamise aruandluses moodustuks reaalselt ühtne MEF. See võimaldaks täielikumalt realiseerida autonoomia ja isemajandamise põhimõtet kõrgkooli teadustöö juhtimisel.

Teadus-osakonna

NÕUKOGU KOOSOLEKUL 19. APRILLIL

1. Keemilise kineetika ja katalüüsi laboratooriumi juhatajaks valiti Mati Karelson.

2. Professor Arvo Tikk esitas ülevaate TO ja ÜMPI laborite osast ülikooli teaduslik-pedagoogilise kaadri kvalifikatsiooni tõstmisel. Mitmel erialal (keemia, meditsiin, kehakultuur) on teadustöö põhiraskus kandunud laboritesse. Need on saanud teadustöö põhibaasiks ja on tihtipeale aparatuuriga paremini varustatud kui kateedrid. Selgepiirilisemaks ja süsteemsemaks on muutunud ka laborite koostöösuhted kateedritega.

Praegu on laborite teaduslikust personalist teaduslik kraad 39,5 protsendil ning on eeldused kvalifikatsiooni jätkuvaks tõusuks. Üleminek teadustöötajate töö tasustamise uuele süsteemile on vähendanud teaduskaadri liikumist laboritest kateedritesse, kuid sellegipoolest laborite osa kateedrite teaduslik-pedagoogilise kaadri reservi kujundajana eitada ei saa. Kahjuks kasutatakse vähe võimalust töötada 0,5 koormusega kateedris ja 0,5 koormusega laboris.

Diskussioonis tõusis teravalt küsimus teadustöö edukuse kriteeriumitest. Leiti, et rahvusvahelises teaduskirjanduses tsiteeritavus ei saa olla labori töö edukuse universaalseks näitajaks.

3. Prof. Paul Alvre esitas aruande eelarvelise teadustöö tulemustest filoloogiateaduskonnas. Teaduskonna 149 õppejõust on 18 teadusdoktorid ja 45 kandidaadid. Neljas osakonnas täidetakse kokku 11 uurimisteemat. 1987. aastal ilmus 7 monograafiat ja 253 artiklit. Kateedrite ja õppejõudude kaupa on teadusproduktsioon väga erinev. Tööde arvu ja mahu poolest on teistest üle soome-ugri keelte kateeder (62 teadustööd üldmahuga 52 autoripoognat).

Märkides positiivselt ära eesti keele labori moodustamise, väitis prof. P. Alvre, et soome-ugri keelte uurimise sõjaeelse taseme saavutamiseks tuleb luua fenno-ugristide labor.

Prof. Ants Kallikorm kutsus üles arenguperspektiive arutama kõigepealt teaduskonnasiseselt, et siis konkreetsete ettepanekutega välja tulla ülikooli tasandil.

4. Kinnitati prof. Heinart Sillastu juhendatav koostööleping Ungari Rahvusliku Tuberkuloosi ja Pulmonoloogia Instituudiga ning dots. Kalju Kudu juhendatav leping Brno ülikooliga.

● **Kinnitati meditsiinidoktor Rein Teesalu juhendamisel planeeritavate kardioloogiaalaste väitekirjade teemad (R. Mesikäpp ja R. Kolk).**

Aavo Luuk tegi ettepaneku avaliku arvamuse operatiivse uurimise süsteemi loomiseks ülikoolis.

Pedagoogika olümpiaadist

✤ ✤ ✤

Need on siis eelmises lehes «Pedagoogika olümpiaadi» loos lubatud retsensioonid (või katkendid?) olümpiaadi kolmanda ülesandena Kaur Hansoni 22. märtsi «Noorte Hääles» ilmunud artiklile «Üldiselt keskharimatuselt...»

*

1.

Jätkem kõrvale artikli alguspool ning sealsed demagoogilised nõksud lugeja silmanurka pisara meelitamiseks ja asume kohe vaatlema konkreetset ettepanekut, milles artikli autor näeb väljapääsu praegusest olukorrast ja kuhu kujutab haridussüsteemi minevat.

Kasutades autori mitmeid võrdlusi vette viskamise kohta, tundub, et tema arvates oleks praeguse kindlas suunas ujumise asemel vaja viia lapsed keset merd ning visata nad seal vette, näitamata neile ei ujumise suunda ja varustamata abivahenditega. Selles osas tuleksid appi vanemad, kes kindlustaksid nende arvates õige suuna jms. Täiesti küsitav on aga koduharidus e andmine. Siit tuleneks, justkui oleks inimese elu eesmärgiks laste õpetamine. Vaevalt et põhitöö kõrvalt selleks aega jääb, seda ühelt poolt. Teisalt tekib küsimus nn. ühiskondliku kontrolliga. Kas ei hakka siis ikkagi tööle süsteem: «... õppida kontrollide jaoks...». Et kontrollid oleksid objektiivsed, siis tuleks kontrolle kontrollida jne., selline süsteem ju, nagu autor isegi veidi eespool märgib, juba eksisteerib ja selle vastu ta ka kogu aeg artikliga võitleb.

Kolmandaks võitleb autor praeguse faktide omandamise vastu, loova, seostava mõtlemise kasuks. Kuid tekib küsimus: mida siis siduda, kui midagi siduda pole? Kui ei teata fakte, siis ei saa neid ju siduda, iseasi on see, milliseid fakte siduda ja omandada. Aga see on juba sisu, mitte vormi küsimus.

Üldse tundub, et artikli autor valutab südant hariduse sisu pärast, kuid et seda parandada, hakkab võitlema hoopis vormiga.

KURMO KONSA

*

2.

KIRI KESKHARIMATUSE ASJUS.

Braavo, rebane — palun vabandust, kui ma Sind solvasin, aga ilmselt peab mu oletus paika. Sa oled kas äsja keskkoolipingist *alma mater*'i rüppe sattunud tudengihakatis või on haridussüsteemi press Sind nii muserdanud, et isegi aastate möödudes tunned, kuivõrd Sulle on liiga tehtud. Sinu teravas toonis artikkel mõjub pommina, aga seda Sa vist tahtsidki. Jätsid arvestamata ainult ühe väikese asja — nii järsku ja ühel hoobil kõike pihuks ja põrmuks ei tee. Sinu värvikat avangut lugedes jääb mulje, et koolis ei olegi õpetajaid, vaid põikpäised idioodid, kel ajude asemel hammasrattad. Olgem ausad, mõni Õpetaja on ikka jäänud ka. Usun, et ükski inimene ei õpi 5 aastat kõrgkoolis ainult selleks, et produtseerida müra, nagu Sa nii tabavalt ütled. Nii, et katsu ise ka vähem müra teha.

Kuid mis puutub Sinu ettepanekutesse, siis on need asjalikud, ehkki pisut ebareaalsed. Esiteks — koolikohustust vist ära kaotada ei saa. Õige on aga see, et alghariduse saamise võrdne võimalus peaks olema kodus. Edasi peaks laps ikka omasuguste seltsis õppima. Teiseks — edasijõudmist tuleb kontrollida pidevalt, vähemalt senikaua, kui meil leidub kasvõi üks ideaalist erinev kool. Reaalselt leidub vast üks sajandik lapsi, kes murdeeast peale mõistavad oma eesmärke, mis neile tulevases elus seatud. Hinne kontrolli vahendina las jääda, muutma peab hinde sisu. Mõeldav oleks hinne «2» — ära kuulanud, kuid põhivara ei tea. Peaasi, et õpetajal ei oleks kohustust kolme välja panna.

Pisut ebaselgeks jääb, mida mõelda faktide ja mida põhitõdede all. Eks ole põhitõedki faktid, mida peab omandama tihti lausa vägivaldse tuupimise teel, vastasel juhul ei teki üldse mingit võimalust süsteemi, terviku loomiseks.

Hea mõte, et erinevates ainetes ei pruugiks ühtmoodi nõuda, teisalt aga ei tohiks põhivara seisukohalt mingeid järelandmisi teha. Sest, mida teeks näiteks väljapaistev reaalteadlane ilma võõrkeelte oskuseta.

Väga heaks saab hinnata ettepanekut organisatsioonide kohta. Kõik inimesed ei saa lausa olemuslikult kuuluda ühte organisatsiooni, sest nii kaob isikupära. Üldiselt on artikkel lootustandev, kahju, et Sa ise pole tulevane õpetaja, teeksid koolis paljugi head. Ainult ära siis jää vaid sõnade juurde.

TULEVANE «MÜRAALLIKAS»

*

Õppejõu väärikusest ehk halvemat sorti inimese ülestähendusi

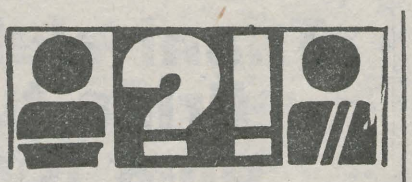

IGA MÕÕT

saab ükskord täis. Minul sai täis nüüd mais, kui kuulsin järjekordsest juhtumist teadusraamatukogus. Lugupeetud direktriss Laine Peep astus julmalt meeste WC-sse, kus avastas suitsetava üliõpilase. Direktriss nõudis enda kätte «hoiule» lugejapileti, üliõpilane aga ametlikku instruktsiooni selle kohta, et ta on kohustatud piletit esitama ka WC-s. Tekkis äge sõnavahetus. Üliõpilane põgenes küll kabiini, kuid direktriss kutsus välja miilitsa. Võimudele pidi üliõpilane alluma ja pileti ära andma. Kahtlane, kas ta saab selle enne sessi kätte. Arvata võib, et intsidendi kohta koostati protokoll ja üliõpilase käitumist kvalifitseeriti kui huligaansust. Ta võib isegi ülikoolist välja lennata, sest suitsetas ilmselt suitsetamist keelava sildi all.

Mina kuulsin seda lugu ühe aspirandi käest, üksikasju ei kontrollinud. Ja ei kavatsegi, sest juhtum iseenesest on niivõrd kohatu. Selgitada, kummal poolel on rohkem õigust, pole mõtet. Siiski võib ette arvata, et osa raamatukogutöötajaid kirjutab ägeda kollektiivse protesti: asi polnud sugugi nii ning direktriss käitus täpselt instruktsiooni järgi raamatukogu huvides.

Mulle tuli meelde ka teine ülikoolis suurt elevust tekitanud lugu, kui väike Moskva tüdruk «hammustas» direktrissi. Sõnavahetus algas sellest, et direktriss nägi üliõpilast lugemas ebaõiges kohas. Ka tollal kutsuti kohale miilits, tüdruk toimetati jaoskonda, koostati protokoll (lugesin seda poolkirjaoskamatu miilitsa kätetööd, kus kõik oli kirja pandud ainult direktrissi sõnade järgi). Tüdruk jäi ülikooli ainult seetõttu, et sekkus «Literaturnaja Gazeta» tuntud korrespondent. Minul tuli kaua veenda üliõpilast, et ta koos minuga tuleks direktrissi juurde ja vabandaks. Üliõpilasega kaasa minna soovitas muide rektor, kes kartis *vis a vis* kohtumisel ekstsesse.

Neile, kes raamatukogu kasutavad, on hästi teada, et direktriss astub vahetevahel ikka sisse meeste WC-sse. Palkaks ta ometi selleks meessoost deržimorda! Või on meie auväärt direktriss rohketel reisidel külastanud ka Jaapanit, kus — kui uskuda vene nõukogude kirjanikku Boriss Pilnjakki — veel 20-ndatel aastatel olid meeste ja naiste jaoks ühiskäimlad.

TEGELIKULT

on lugu naerust kaugel. Ei meie maal ega ka välismaal ole ma juhtunud töötama raamatukogus, kus poleks kindlat kohta suitsetajatele. Keegi ei suitseta WC-s ei Moskvas, ei Leningradis, ei Prahas, ei Helsingis. TRÜ teadusraamatukogus pole aga suitsetamiskohta. Suitsetamine on keelatud isegi WC-s. Ei tea, kas see on projekteerijate näpuviga või direktrissi omavoli.

Pole korralikke kohti ka teistes ülikooli hoonetes, kus mul on tulnud loenguid pidada. Seetõttu olen sunnitud mina, kes ma olen ülikoolis 30 aastat töötanud, sitsima kolmanda klassi koolipoisi kombel loengu vaheajal vetsus või mõne koridori pimedamas sopis põleva sigareti varrukasse peitma, kui sinna laudade ja toolide vahele juhtub mõni ülemus ära eksima. Alles mõni aeg tagasi tegi keegi vanem daam mulle käreda märkuse Tähe tänava hoones, kui suitsetasin auditooriumide tiiva fuajees. Kui palju on ülikoolis isehakanud korravalvureid! Selge, et ma pean minema kas WC-sse või keldrikorrusele kila-kola hulka. Imestama paneb seegi, kui palju on koridorides katkist mööblit. Kui seda pole kuskile panna, müüge mulle küttepuudeks!

Minu teada suitsetavad ülikoolis veel mõned naisõppejõud (lugeja, jõlesta!). Nende olukord on eriti vilets. Kunagi oli peahoones vähemalt selline meeldiv koht nagu **lektoorium**. Aga seda ruumi oli vaja juubelieelsel ümberkorraldusel telefonikeskjaamale. Isegi kõige viletsamas koolis on õpetajate tuba. Ülikoolis aga pole kohta, kus tavaline õppejõud saaks ennast enne loengut peeglis üle vaadata, loengumaterjali sirvida, mõnusalt kolleegiga vestelda. Kõik peab toimuma avalikult koridorides. Äkki tuleb pidada ka seda üheks avalikustamise vormiks?

Telefonikeskjaama oli muidugi hädasti tarvis. Aga nagu ütles vene kirjanik Leonid Andrejev, ei saa usaldada sellist progressi, mis selleks, et ühe jalaga edasi astuda, teise jalaga tõukab mind tagasi. Ka mina ei saa mitte kuidagi niisuguseid «progressiivseid» ettevõtmisi ülikoolis usaldada. Aga mis ülemustel sellest, nemad mööda koridore ei uita, igaühel oma kabinet.

ÜLIKOOLI ÜLEMUSED

tegutsevad üldse oma allasutuses tihtipeale nagu vene isevalitsejad tuntud malli järgi: meie see ja see käsime, et homsest päevast ajaksid kõik meie alamad habemed maha. Nii kuulutati ühel päeval ülikool tubakavabaks. Selle ukaasiga olin mina ja minusugused kohe halvemat sorti inimesteks kuulutatud ja seesugustena teatud inimõigustest ilma jäetud.

Tahaks loota, et mind nüüd suitsetamise propageerijaks ei arvata. Olen üldjoontes ka tervislike eluviiside poolt ja tean, et suitsetamine on pahe. Aga siiski mõtlen, kas poleks vaja nüüd igasuguste seltside asutamise ajal luua veel üks selts suitsetajate kaitseks. Või on nad mõne arvates loomadest halvemad? Kas tõesti pole ülikooli füüsikud võimelised omas majas sisustama üht korralikku ventilatsiooniga suitsetamisruumi? Või on meeldivam vaadata peahoone ja raamatukogu ees suitsetajate parvesid?

Kui ma ka ükskord suitsetamise maha jätan, siis luban, et puhtast solidaarsusest ühinen ikkagi nende äratõrjututega peahoone ees. Kui ülikoolis jääb järele kasvõi üks suitsetaja, ka siis peame looma talle inimväärsed tingimused. On ju hästi teada, et kõik algab ühest inimesest. **Sest kui meie, sina ja mina, nõustume vägivalla ja ülekohtuga ühe suhtes, siis sellega õigustame vägivalda ja ülekohut üldse. Ja meil pole mingit moraalset õigust nuriseda, kui niisama vägivaldselt ja ülekohtuselt toimitakse meiega.**

Äkki arvavad ülikooli ülemused tõesti, et vägivalla, keeldude ja hirmuga saab inimkonda parandada?! Üldtuntud on aga kurb tõde, et vägivalla ja hirmuga on seni suudetud vaid pahesid süvendada. Ainult üks ilmekas näide. Omal ajal hakati mõnes budistlikus kloostris võitlema joodikutega sel moel, et valati nende kurku sulatina. Tulemuseks oli aga see, et just neis kloostreis kasvas järsult joodikute arv. Inimene on juba selline ootamatu elukas, kes ei taha tantsida maailmaparandajate teooriate järgi. Ja ka natšalnikud peaksid meid kohtlema selliste nõrkade ja patustena või hoopiski hävitama. Ohk oleks siis tubakasuitsust muidugi puhtam.

Mina isiklikult arvan, et meie auväärt direktriss ja tema sarnased ei sobi noorte kasvatajateks ja avalike asutuste juhtideks. Kas tõesti peavad ülikooli teadusraamatukogus korda looma miilitsad? Samas ülikoolis, mis pretendeerib eesti rahva hariduse, kultuuri ja vaimsuse eestvedajaks.

JA VEEL NATUKE

ülikoolis valitsevast «vaimsusest». Aastaid on meil tavapäraseks olnud häbiväärne nuhkimine. Äkki loengu ajal, eriti selle alguses või vahetult enne lõppu avaneb uks ja kontrolliv silm teeb kindlaks, kas ma ikka pean loengut. Või jalutab enne loengu algust auditooriumi ukse ees mõni asjalik noorik või üks rektori ainult nuhkimisega tegelev abi, kes pingsalt jälgib, kas ma ikka õigel ajal loengule tulen. Nad nimetavad seda kontrollimiseks. Ülemuste usaldamatus õppejõudude suhtes on ületanud ülikoolis igasuguse mõistlikkuse piirid. Ülemustele on muidugi meelepärasem, mida rohkem õppejõude mustas nimekirjas on. Kui mõni äkki tõrkuma hakkab, võib kohe tõrkuja ära taltsutada talle ette lugedes, et sel ja sel kuupäeval ta hilines, lõpetas loengu viis minutit varem või luges hoopis teisel ajal ja teises auditooriumis, mis nuhkija seisukohast tähendab, et loengut üldse ei toimunud. Või nopib asjamees mustast nimekirjast välja mõned nimed, et mõttetul igaval koosolekul tukkuvaid kolleege kriitikaga äratada. Ning meie, lollikesed, naerame ja kiidame asjameest: vaat, kus pani pirni. Asjamehed teevad sellist «kriitikat» ikka ühe ja sama malli järgi: kuidas meie saame nõuda distsipliini üliõpilastelt, kui isegi õppejõud...

Kolmkümmend aastat olen seda kuulnud, kolmkümmend aastat tekib ruumis rõõmus elevus, kui tuttavat kolleegi nimetatakse hilinejate seas. Kui palju on meis veel häbiväärset orjameelsust, kui palju on ülemuste seas seda vana hirmu. Kõhe hakkab, kui sellele tõsisiselt mõelda. Veelgi kõhedam hakkab, kui äkki aru saad, kuivõrd paljude ebainimlike asjadega me harjunud oleme, nii et isegi ei mõista, millised me oleme ja mis meiega päevast päeva tehakse.

Seejuures on ülikoolis vähemalt teaduskondades väga hästi teada, kes on kes. On teada, kes lõpetab loengute lugemise aprilli keskpaiku, sest ta enam ei viitsi või pole tal enam üliõpilastele midagi öelda. Teada on ka need, kes korralikult kaks korda kuus käivad tähtsa näoga kassast professori palka välja võtmas, ehkki pole pidanud semestri jooksul ühtegi loengut. On teada ka need õppejõud, kes ainult moepärast sirvivad kursusetöid ja panevad hinde välja. Niisama hästi on teada ka «lollakad» töörügajad, kes aga tavaliselt on kantud musta nimekirja, sest mõni aps neil ikka juhtub. Selles on muidugi omajagu saatanlikku irooniat.

Sedasorti «vaimsus» ja distsipliini tagamine soodustab pealekaebamist, agressiivsust ning mõisamoonaka mentaliteeti. Vahest meie võiks inimväärsemalt elada? Ülikoolis vähemalt peaks olema kõik palju demokraatlikum ja inimsõbralikum. Pidage seda kasvõi rektori valimise eelseks sooviks.

Kirjutasin sihilikult nn. mõningatest pisiasjadest, sest ka nendes ilmneb küllalt oluliselt üldine õhkkond. Pealegi pole ma enam aastaid olnud funktsionäär ja kõrgemat poliitikat ei jaga.

VALERI BEZZUBOV

TEADUS JA POLIITIKA

Tänasel päeval, mil rahvas surub peale oma arvamust, omandab erilise tähtsuse oskus sellega manipuleerida. Jagaksin mõned asjakohased näpunäited kogenematule stagnaatikule, kel pind on jalge all kõikuma löönud.

1. Kui oled nii saamatu, et ei suuda jätta rahvamehe muljet, siis võta oma teenistusse rühm laitmatu reputatsiooniga populaarseid teadlasi, kes hakkavad uurima ühiskondlikku arvamust.

2. Anna neile konkreetseid ülesandeid, aga ära tee seda viga, et sekkud uurimismetoodikasse. Teadlased on pirts rahvas — võivad solvuda ja ära minna, nagu omal ajal Eesti Raadios juhtus, ja see ei tuleks sinu mainele kasuks.

3. Kui tahad täide viia mõnd oma plaani, siis vali kogu sellest teadlaste paberipahnast välja üks ankeet, mille vastused on kooskõlas sinu taotlustega. Avalikusta see. Lase vastaja televisiooni kutsuda ja esitleda teda häälena rahva seast.

Niisugust võtet kaua korrata ei tohi. Varem või hiljem hakkab mõni ninatark protesteerima, et üksiku inimese arvamus ei loe veel midagi. Enneta seda ja piirdu edaspidi ainult uuringute lõppresultaatide kasutamisega.

4. Kui uuringu tulemus on sulle vastukarva, siis pane see sahtlisse. Kui tulemus meeldib, siis avalikusta see ja täida rahva tahe.

5. Kui kahest pakutud variandist sinu oma kaotas vaid napilt, siis ütle, et veel ei ole õige aeg otsust langetada. Lase sama uuringut korrata erinevatel sotsioloogide gruppidel, kuni lõpuks saad sobiva tulemuse. Väike propagandakampaania ei tule siin kahjuks, aga hädavajalik see ei ole. Usalda juhust! Siis langeta kähku varemplaanitud otsus. Ütle, et näe kui dünaamiline on rahva arvamus, et vaat kui halb oleks olnud selle vana arvamuse järgi talitada, sest nüüd arvab rahvas ju teisiti.

6. Lase uuring läbi viia sobival ajal ja sobivates sotsiaalsetes kihtides. Kui sa ei tea, kes sind toetavad, kes mitte, siis lase uurida eraldi kõiki kihte. Vali välja need, kes on sinu arvamuse poolt, ja ütle, et ülejäänuid antud küsimus ei puuduta. See on nn paralleelne meetod.

7. Tendentsluse varjamiseks sobib rohkem nn järjestikune meetod. Määra eeluuringuist arvparameeter, mis positiivselt seondub sind «huvitava» seisukohaga. Olgu selleks parameetriks näiteks vanus. Nüüd ütle, et nii ja nii noortel inimestel pole selle küsimusega asja, ja lase uuring teostada ainult vanemate seas.

8. Käsi määrata rahva arvamus ühekorraga mitmes küsimuses. Tulemuseks saadetakse sulle üks tabelike arvudega või vektor. Piltlikult öeldes on see vektor üks suund, kuhu rahvas tahaks minna. Sinu enda arvamus on üks teine vektor. Ilmselt on nende vahel nürinurk, sest muidu rahvas armastaks sind ja sul ei oleks kogu seda tsirkust tarvis. Jaga see nurk pooleks. Saad kaks teravnurka. Nüüd kuuluta «põhiküsimuseks nurgapoolitaja suund.

Teravnurk rahva tahte ja nurgapoolitaja vahel tõendab seda, et rahva arvamus «põhiküsimuse» suhtes on positiivne. Avalikusta see fakt ja vii rahulikult läbi oma tahe. Keegi ei saa su tahtele vastu seista, sest see edendab ju «põhiküsimust», nagu äsja läbiviidud tõsiteaduslik uurimus näitas, sellele suunale («põhiküsimusele») kuulub ka rahva toetus (täpselt nii see ju oli) ja just rahva tahtele vastu tulles langetasid sa oma otsuse.

Kirjeldatud «nurgapoolitaja reegel» on laialt kasutusel purjetajate seas ja võimaldab neil siksak-kursil loovides edasi liikuda ka vastutuules.

9. Et sinu üha rafineeritumaid sulitempe paljastada, on sinu oponent sunnitud üles näitama järjest suuremat leidlikkust. Avalikusta tema tegevus. See tundub kõigile väiklase pusimisena ja juuksekarva lõhkiajamisena ning ta muutub rahva naerualuseks.

10. Minu meetodid kindlustavad jalgealuse, aga ei lisa taipu. Peagi viivad sinu kitsarinnalised otsused ametkonna krahhi äärele. Rahvas tärkab viha ja nad nõuavad referendumit sinu mahahääletamiseks. Ära keela neile seda lõbu!

Muidugi ei tohi sa referendumil üles seada otsest alternatiivi: «Kas pooldate minu võimu või demokraatiat?» Siis kukud kohe. Juhi eelnevalt rahva tähelepanu mingile täiesti uuele teljele. Küll sa selles enda keedetud tohuvabohus probleeme leiad — kindlasti oled käest ära lasknud majandusasjad jms. Hirmuta osooniauguga või ükskõik missuguse põrguga. Referendumiküsimus aseta risti võimuküsimusega ja formuleeri see nii segaselt kui saad. Näiteks: «Kas soovite jätkata vanaviisi, mil meie elu edeneb aeglaselt, ja milline tee viib meid õige pea põrgusse, või toetate uut poliitikat juhtimises, mis lähendab meid tulevikus paradiisile, kui teate, et sellega seoses tuleb ilmselt mõningal määral ajutiselt taluda teatavat korralagedust?»

Kuidas ka ei hääletataks, hääletatakse ikka sinu poolt! Võid ka kindel olla, et enamus toetab «uut suunda» ja annab sellega sulle põhimõtteliselt loa oma popsipoliitikat jätkata — uudse momendina võid lasta avalikus kohas ära põletada suure vuntside ja sarvedega papist saatanakujutise.

Kuna inimene on juba nii loodud, et ta tahab oma arvamust avaldada, on praktiliselt välistatud see abstraktne võimalus, et rahvas referendumit boikoteerib. Siis oleksid su lood kehvad, sest ega avalik sünkroonne üleüldine opositsioon ei ole teadusaruanne, mida saab lauasahtlisse unustada. Siin ei aitaks enam papist saatan, aga tõelist sul pole. ja kui võim lisaks rahva kätte, peaksid hakkama tema häält päriselt arvestama!

TAIVO ARAK

Kaks uut teaduskandidadi

SAMAST LABORIST ÜHEL JA SAMAL PÄEVAL

11. mail kaitsesid füüsikaosakonna väitekirjade kaitsmisnõukogu ees oma väitekirju aeroelektrilabori gaaslahendussektori teadurid ANTS HALJASTE ja MÄRT AINTS. Et väitekirjade temaatika sattus kahe eriala, plasmafüüsika ja optika piirimaile, oli nõukogu täiendatud kahe plasmafüüsika doktoriga Moskvast.

Mõlemad väitekirjad olid pühendatud kõrgsagedusliku gaaslahenduse tekkele teravikelt. Kasutada tuli suure tundlikkusega kiiretoimelist aparatuuri, mille loomisel dissertandid vahetult osalesid. Töö oli

(Järg 4. lk.)

Universiaadiveerg

● **PEETER MUNITSÕN, 22 a., I k., sulgpall, mitmekordne Eesti meister.**

«Mis firma reketiga mängid?»
«Praegu hoian käes «Lastotška-2M» ehk maakeeli «Pääsukest».
«On kodumaine reket siis niivõrd hea?»
«Paremaid lihtsalt meie maal ei toodeta.»
«Mida on lisaks heale reketile veel vaja, et sulgpallis läbi lüüa?»
«Suurt tööarmastust.»
«On Sinus tööarmastus olemas?»
«Arvan, et vajalikul määral veel mitte.»
«Kuidas käitud mängu kriitilistel hetkedel?»
«Ma lihtsalt mängin.»
«Mitu tundi päevas kulub treeningutele?»
«Keskmiselt kaks ja pool tundi.»
«Sport õppimist segama ei ole hakanud?»
«Praegu veel mitte.»
«Mitu reketit Sa universiaadile kaasa võtad?»
«Kõigepealt tuleb pääseda üliõpilasmängudele sõitvasse koondisesse. Mis aga reketitesse puutub, siis võtan niipalju kaasa, kui antakse.»

● **TERJE LALL, 18. a., KKT I k., sulgpall, «Finlandia Cupi» võitja, NSVL noorte MV teine.**

«Kummas käes reketit hoiad?»
«Paremas.»
«Mida sulgpall Sinule tähendab?»
«Eelkõige hobi. Tegevust, millega saab hästi oma vaba aega sisustada.»
«Millal esimest korda vabariigi täiskasvanute meistriks tulid?»
«1986. aastal paarismängus ja üksikmängus möödunud aastal.»
«Palju on vaja harjutada, et Eesti meistriks tulla?»
«See oleneb paljuski eeldustest. Minul on läinud 9 aastat, seega pool elu.»
«On Sul oma koduõues ka võrk üles tõmmatud?»
«Ei ole, kuna elan Annelinnas.»
«Sulgpall võimaldab ka reisida.»
«Jaa, väga palju. Ise olen käinud Korea RDV-s ja Ungaris.»
«Mis mulje Aasiast jäi?»
«Eksootika.»
«Kuhu sihid spordis?»
«Et püsida Eesti paremiku hulgas.»
«Mitu auhinda kavatsed universiaadilt koju tuua?»
«Täpselt ma oma konkurente veel ei tea. Ühe medali tahaks küll võita.»

HANNO TOMBERG

Repliik

Topelt ei kärise

EHK PRANTSUSE KEELE TÄHTSUSEST INGLISE KEELE TEADUSLIKUL UURIMISEL

*Perestroika aeg, tore aeg. Igaüks võib avalikustada, mida tema soovib, millal tema soovib. Inglise filolooge liigutas sügavalt kunstiteadlase prof. Voldemar Vaga mure kandidaadikraadiga anglistide vähesuse pärast (**«Inglise keel Tartu ülikoolis», TRÜ, nr. 16, 13. mai**). Nüüd, kus me teame peamist mahajäämuse põhjust («...Tartu ülikoolis ei nõuta inglise keele õppijailt prantsuse keele oskust») ja meil on maakeelne miniülevaade prantsuse keele osast inglise keele kujunemisel (inglise filoloogia eriala üliõpilased käsitlevad seda probleemi küll ka inglise keele ajaloo kursuse raames kolme semestri vältel), on kindlasti võimalik kirjutada rohkem kandidaadiväitekirju ja ehk mõnigi doktoritöögi.*

Tõepoolest, kriitika on õigustatud, sest inglise filoloogia kateeder ei ole avalikkusele aru andnud teaduslikust uurimistööst. Kuna teadus peab rangelt faktidest lähtuma, täpsustaksin kõigepealt, et kateedris on 16 õppejõudu, nendest kandidaadikraadiga 6. Kraadide vähesus ei ole seni küll kateedri teaduslikku tööd takistanud (publikatsioonide kartoteegiga saab tutvuda kateedris). Kui näitajaks võtta kateedri liikmete ettekanded rahvusvahelistel kongressidel ja konverentsidel, siis neilgi on käidud järjekindlalt. Raskusi on kindlasti valminud kandidaadiväitekirjade kaitsmisega, sest ülikoolil ei ole vastavat nõukogu. Siiski on viimase 5 aasta jooksul kraadi kaitsnud 3 aspiranti, 2 ootavad kaitsmisjärge Moskvas ja Leningradis. Üks õppejõud valmistub doktorantuuri astuma. Ehk jõuame kunagi oma kaitsmisnõukogunigi.

Kateeder ei ole kunagi kahelnud prantsuse keele oskuse vajalikkuses inglise filoloogidele ja on paari viimase aasta jooksul pidevalt tegelenud väljapääsu otsimisega, kuid seni ei ole see olnud võimalik õppeplaani ülekoormatuse ja prantsuse keele õpetajate vähesuse tõttu (ülikoolis 2,5 kohta). Agaramad üliõpilased on väljapääsu leidnud tasulistes kursustes. Uuel õppeaastal loodame probleemi lahendada. Prantsuse keelt hakkavad fakultatiivselt õppima II ning III kursus (viimane eeldusel, et võõrkeelte kateedri juhataja dots. A. All koostab õp. E. Roonele optimaalse koormuse). Edaspidi on aga tingimata vajalik, et saksa filoloogia kateeder (kus õpetatakse ka prantsuse keelt erialana) saaks juurde vähemalt 0,5 kohta.

Loodan, et prof. Vaga artikkel ja kõigi võõrkeelte kateedrite ühised jõupingutused aitavad tõsta inglise liloloogide teaduslikku potentsiaali. Topelt ei kärise.

HEINO LIIV

Taani elektroonikafirma tutvustas oma toodangut

Reedel, 13. mail võis Tartus näha ilusat suurt furgoonautot «Mercedes Benz», külgedel kiri «Brüel & Kjaer». Et mitmeks tunniks leidis Taani näitusebuss (see ta oligi) peatuspaiga Leningradi 4/6 õuel, siis toimunust pisut lähemalt.

Taani suurim elektroonikafirma «Brüel & Kjaer», kus töötab rohkem kui pool Taani rahvusest elektroonikuist, tuli NSV Liitu tutvustama oma uudistoodangut, et uurida turgu ja planeerida seeriaväljalaskeid. Firma toodab pretsisioonsset mõõte-, analüüsi- ja registreerimisaparatuuri, mida kasutatakse akustikas, elektroakustikas, vibromeetrias, signaalide analüüsil, fotomeetrias jm.

Toodangut tutvustas John Kuehn — firma «Brüel & Kjaer» asepresident ja Inglise tütarfirma president, kes on nii ärimees kui tippteadlane — ta on vähemalt 5 rahvusvaheliselt tunnustatud teadusliku seltsi või komitee liige. Tema loengu teema oli firma viimase põlvkonna aparatuuri teoreetilistest alustest.

Firma rahvusvahelise turustuse osakonna juhataja Torben Jakobsen juhatas sisse aparatuuri tööprintsiipide tutvustuse. Tema esinemist täiendasid kolleegid — hariduselt füüsikud.

Firma palkab endale tööle eri maadest andekaid füüsikuid, sealhulgas ülikoolide professoreid. Üks Tartus viibinud noormees oli hiljaaegu lõpetanud USA-s Stanfordi ülikooli ja seal doktorikraadi kaitsnud.

J. Kuehn rõhutas, et tänapäeval ei saavuta firmad tunnustust mitte konjunktuuri tundmise ja majanduse osavusega, vaid loevad ajud. Teadlane võib maailmatasemel leiutiste olemasolul garanteerida endale elatise kogu eluks. (Et firma «B&K» toodang on maailmatasemel konkurentsivõimeline, näitas seegi, et J. Kuehn saabus Eestisse Jaapanist, kus nende toodangu vastu huvi tuntakse ja kus ta pidas samateemalise loengu). Firma on pidevalt huvitatud uutest leiutistest, seetõttu müüakse aktsiaid ka oma teadlastele. Nii soodustatakse isikliku huvi tõusu teadusliku loometöö suhtes.

Aparatuur, mida sellistel näitusereisidel tutvustatakse, on hinnaline (odavaim aparaat maksis 30 000 USA dollarit) ja unikaalne. EPL-i saalis tutvustati aparaati, mida seni on ainult 10 eksemplari, kuid maikuu lõpus võidakse valmistada juba esimene seeria.

Näitus-sümpoosioni Tallinnas ja Tartus korraldas väliskaubanduskoondis «Estimpeks», kellele see oli üks esimesi taolisi üritusi, Tartus aga esmakordne.

Taanlastega suhtlemise tegi Tartus hõlpsaks inglise filoloogia kateedri õppejõud Mall Tamm, kellele suur tänu nähtud vaeva eest.

Lõpetuseks sobib J. Kuehni mõte, et väikeriikide (Taani pindala on 43 000 m², el. arv 5,2 milj.) majanduse põhiidee peakski olema arendada tööstust, mis ei reostaks loodust ja ei nõuaks eriti suuri looduslikke ja inimressursse. Sellest seisukohast sobibki neile hästi elektroonika — loodussõbralik tootmisharu. Selles nähakse ka Taani majanduse arengu üht perspektiivi.

LEENI UBA

Kas desinfo?

Taas võib asjasse mittepühendatu Jaan Undilt lähtunud info põhjal arvata, et ajalooteaduskonna nõukogu keelas ÜTÜ ajalooringis eelmisel õppeaastal peetud religiooniajaloo loengusarja jätkamise **(vt. «TRÜ», 3. mail 1988, «Religioonist kui kooperatsioonist»).**

Mainitud loengusarjast on nõukogus juttu olnud ühel korral — 20. mail 1987, seoses ÜTÜ ringide töö arutamisega. Mingit otsust selles küsimuses vastu ei võetud. Ajalooringile heideti arutelul ette passiivsust: sügisel ei saadud kuidagi tööd käima, üleliidulisele konkursile ei esitatud esmakordselt ühtki tööd, nii osavõtjate arvu kui ka aktiivsuse poolest jäi tavalisest tasemest allapoole teaduskonverents. Leiti ka, et vastavalt ÜTÜ eesmärkidele peaks ringis domineerima tudengite loov teaduslik isetegemine; neid paratamatult passiivsesse kuulajarolli seadva loengusarja võiks aga pakkuda fakultatiivkursusena. Niisiis soovitati just seda, mida Jaan Unt tõstab kilbile «impulsside andjana». Sel õppeaastal muide loetaksegi meil esmakordselt erikursust religiooni ajaloost (J. Linnus); budismi aluseid ja ajalugu tutvustab taas L. Mäll. Viimane küll osales viidatud koosolekul, kuid sõna ta arutletud küsimuses ei võtnud, J. Kaplinski aga pole viibinud ühelgi ajalooteaduskonna nõukogu koosolekul. Arusaamatu, millele tugineb jutt L. Mälli ja J. Kaplinski «eestkostest».

Niisiis desinfo. Jääb vaid küsida: milleks?

Ajalooteaduskonna nõukogu

Kaks uut...

(Algus 3. lk.)

mahukas ja ületas mitmekordselt väitekirjade koostamiseks ettenähtud ametliku aja. Sisuliselt alustati juba kuuekümnendatel aastatel, mil vastsed teaduskandidaadid olid veel üliõpilased. Selle aja jooksul näitasid mõlemad dissertandid end sihikindlate, algatusvõimeliste ja andekate uurijatena, tulemuseks maailmatasemele jõudmine. Vist harva võidakse töö tulemuste kohta kirjutada — «Some excellent high-speed photographs are presented ...», «The excellent image photographs presented show ...» või «It would be extremely useful to have this problem discussed ...», nagu tegi seda prof. D. Tedford, kes esitas A. Haljaste töö tulemusi IV rahvusvahelisel gaaslahenduse konverentsil Londonis 1976. aastal. Märt Aintsi tööga kaasnes autoritunnistus üheelektroodse kõrgsageduslahenduse juhitavaks muutmise kohta.

Kaitsmine kulges elavalt. Rohkesti oli küsimusi oponentidelt ja nõukogu liikmeilt. Kummagi väitekirja autoreferaadi kohta oli laekunud üle 10 arvamuse. Kaitsmiste lõpptulemusteks oli 13:0 dissertantide kasuks.

Õnnitleme Ants Haljastet ja Märt Aintsi gaaslahenduse sektori ja üldfüüsika kateedri poolt ning soovime edu edaspidiseks, seda eriti uue kaadri väljaõpetamisel.

KALJU KUDU

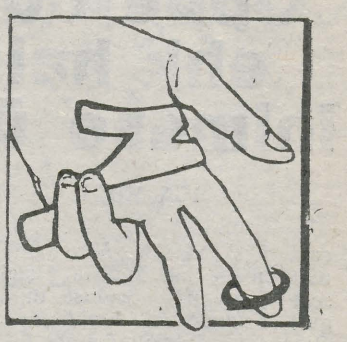

ENDEL TULVINGU LOENGUD TARTUS

Mai- ja juunikuu vahetusel saabub Tartusse Toronto Ülikooli psühholoogiaprofessor Endel Tulving. Tegemist ei ole mitte üksnes mehega, kes on saanud praktiliselt kõik autasud, mida psühholoog oskaks ihaleda (Warreni medal, Ameerika ja Kanada psühholoogide assotsiatsioonide autasud jne.), vaid ka ülimalt vaimuka ja teravmeelse mõtlejaga.

Oma haridusteed Tartu alustanud maailma tippteadlane peab kaks loengut: **31. mail kell 12 teadusraamatukogu konverentsisaalis** algava eesti keeles peetava loengu sisuks on «Episoodiline ja teised mälu vormid». **1. juunil kell 10 aulas** toimuva loengu pealkiri on «Praimingu mõistatus: uus mälu vorm».

ESINEB NAISKOOR!

Teisipäeval, 24. mail kl. 19 on aulas

TRÜ AKADEEMILISE NAISKOORI KEVADKONTSERT.

Kavas: J. M. Haydni «Missa Sti. Aloysii», J. Brahmsi, M. Saare, M. Härma, G. Ernesaksa, A. Marguste, V. Tormise loomingut.

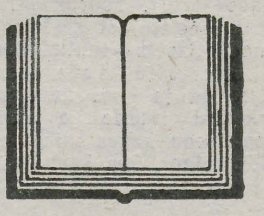

NÄITUSI

Teadusraamatukogus on vaadata:

- Henn Roode maalinäitus,
- raamatunäitused «S. A. Kierkegaard 175» ja «Vee uurimisest Tartu ülikoolis».

OMA PIDU!

Sellel kaunil kevadel tahab TRÜ klubi oma taidlushooaja lõpetada ilma võõra (loe: professionaalse) välisabita.

Üles astuvad nii Tartu oma tudengite tuntud ja tunnustatud taidluskollektiivid kui ka külalised pealinna kõrgkoolidest.

Et aga pidu saaks veelgi tudengilikum ja vabameelsem, kutsume üles kõiki eesrindlikke VABATAIDLEJAID nendel päevadel liikuma klubi lähikonnas ja igal võimalikul ja võimatul ajal oma loomevilju pakkuma.

Päevad (tegelikult õhtud ja ööd) toimuvad 27., 28. ja 29. mail.

ISE TEHTUD, KAUNIKENE!
Jälgige erireklaami!

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 2162. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 18 (1529) Reede, 27. mai 1988 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 2 kop.

Taastada akadeemiline üliõpilaselu

Pöördume järgneva ettepanekuga kõigi praeguste Eesti tudengite ja endiste üliõpilasorganisatsioonide liikmete poole.

Oma käskkirjaga 31. juulist 1940 lõpetas Eesti NSV siseminister kõigi üliõpilaskonventide tegevuse. Selle otsusega lõhuti omanäoliseks kujunenud Eesti üliõpilaskonna struktuur. Seltsidele, korporatsioonidele, nende liitudele ja nn. metsikutele (organiseerimatutele) üliõpilastele üles ehitatud süsteem asendati hõlpsasti kontrollitavate komsomoli- ja ametiühinguorganisatsiooniga. Akadeemilised seltsid asendati teaduslikult isoleeritud ÜTÜ ringidega. Tollane ühiskond, nähes ideaalina massiinimese ühtset maailmavaadet, ei saanud lubada eri mõtteviiside ja seisukohtade kooseksisteerimist.

Olukord, mis on kestnud ligi pool sajandit ja meid välja lülitanud euroopalikust akadeemilisest üliõpilaskultuurist, vajab meie arvates otsustavat muutmist. Liiatigi kui on olemas rohkem kui sajaaastane traditsioon.

Probleem on hetkel teravdunud seoses Eesti Üliõpilasliidu ümber käiva poleemikaga (ka NH, 3 mai). Kindlasti tuleb olla sellise ühenduse poolt. Samal ajal on mõeldamatu organiseerida liitu ülalt alla. Ainuke arvestatav ühinemisviis on analoogiline Eesti Muinsuskaitse Seltsiga, s. t. koondada olemasolevad või loodavad iseseisvad rühmitused. Üliõpilasliidu idee vastased väidavad, et meil sellised rühmitused puuduvad. Tõsi, üliõpilasühendusi, mis on kohe valmis ühistegevusse lülituma, on üksikuid. Ometi on viimasel ajal selliseid rühmi kas legaliseerunud või tekkinud. Neis kätkevat energiat arvestades kutsume üles looma uusi ja taastama augustini 1940 tegutsenud üliõpilasorganisatsioone. Viimast saab muidugi teha ainult nende organisatsioonide Eestis elavate liikmete ja teistes riikides tegutsevate osakondade nõusolekul.

Milleks on selline organiseerumine vajalik?

1. Et taaselustada Eesti üliõpilaskonna traditsioonid ja taastada katkilõigatud arengupidevus.

2. Taastada pidev (ka teadusväline) kontakt üliõpilaste ja vilistlaste vahel. Vilistlased kuuluvad edasi oma üliõpilasorganisatsiooni, moodustades vilistlaskogu.

3. Kaotada barjäärid üliõpilaste ja õppejõudude vahel. Üliõpilased ja õppejõud kuuluvad organisatsioonidesse ühtsetel alustel.

4. Kaotada barjäärid erinevatel erialadel õppivate üliõpilaste vahel.

5. Luua üliõpilasi kaitsev, senisele surveaparaadile vastu seisev mehhanism: iga liige teab, et tema selja taga on tema organisatsioon.

6. Anda üliõpilaste sõnale kaal nii kõrgkooli kui ka kogu ühiskonna asjade otsustamisel.

7. Taastada ülikoolis akadeemiline seltsielu.

8. Lõpptulemusena peaksime jõudma Eesti Üliõpilasliidu loomiseni.

Hetkel koordineerib organiseerumist EÜS «Sodalicium» Tartus Taara pst. 10a.

JÜRI LUIK
EERIK KROSS
TIIT PRUULI

PS: 24. mail kinnitas linnavalitsus üliõpilasseltsi «Sodaliciumi».

Kuidas pääseb tudeng välismaale

Palju on räägitud sellest, et ülikoolil peaks olema võimalus kutsuda siia lugema välisriikide professoreid (nii nagu käivad Soomes õpetamas meie eesti keele õppejõud). Samamoodi tõstaks tudengite haridustaset kateedrite pidev traditsiooniline koostöö mõne välisülikooliga, kus sama eriala heal järjel. Kõigil meie teaduskondadel on mingisugused kontaktid loomulikult olemas, kuid üliõpilased jäävad neist praktiliselt välja.

Kust on aga sellel pealetuleval haritlaspõlvkonnal õppida näiteks võõramaalasega suhtlemist, korrektset eneseväljendust või ülepea enda arusaadavaks tegemist, tööalase jm. info korjamist, oma töö esitamist ja kaitsmist? Kuidas tunnetab tema keelteoskuse, üldse «tasemel olemise» vajadust? Praegu lepitakse enamasti lühima ja lähimaga...

Pretsedendid, kus üliõpilasel võimalik välismaal käia, on ülikoolis seni vaid meeldivad üksikjuhtumid, millest muidugi kirjutatakse, aga mis igapäevaelust ikka kuidagi kaugel seisavad. Loomulikult pole varem sõite reguleerinud «filtrid» ka praegu kuhugi kadunud, peamiselt valuuta tõttu, kuid võimalused välismaale saada (kui ise initsiatiivi üles näitad) on mingil määral avardunud. Ametkondlik asjaajamine käib ikka veel vana inertsi mõjul — pikkamisi ja rohkete paberitega, kuid sõiduloa saamine, eriti tudengite osas, peaks vähemalt põhimõtteliselt olema normaliseerunud.

Kehtivate eeskirjade rägastikus on lihtsurelikul raske orienteeruda, kuid kaks asja sai selgeks. Kui pikki aastaid ei tohtinud Tartusse pikemaks ajaks tudengigruppe tuua, siis nüüd võib. Teiseks, kui varem ei tohtinud tudengi staatuses isik üldse kutsega kapitalismimaale sõita, siis nüüd võib. Sotsialismimaades saab sugulasi ja tuttavaid külastada ka talvisel koolivaheajal, kapitalismimaades ainult suviti. Nagu näha, on mõned rumalad eeskirjad küll ümber tehtud ja põhimõttelisi õigusi juurde tulnud, kuid eks tegelikult määra ühe sõidu saatuse ikka materiaalsed tegurid. Valuuta ja ka välisriikide vastuvõtusoov (võime).

* * *

VESTLESIN TUDENGITE VÄLJASÕIDUVÕIMALUSTEST RIINA LAIDVEEGA TEADUSOSAKONNA VÄLISSUHETE SEKTORIST, ENDLA LÕHKIVIGA LINNA KOMSOMOLIKOMITEEST, ÜTÜ SEKRETÄRI TIINA NUGISEGA JT. KÕIGEPEALT NÕ. TRADITSIOONILISTEST TEEDEST.

* * *

Tudengi välismaal õppimise võimaluse annab (seega määrab) Liidu kõrgharidusministeerium, kes eraldab igal aastal konkreetsele erialale konkreetse arvu kohti ning jaotab need kõrgkoolide vahel. Praegu õpib TRÜst niimoodi SDVs kaks saksa filoloogi. Kateedri õppejõudude jutu järgi olnud seegi kohtade eraldamine varasematel aastatel tihedam. (Hiljuti tuli Moskvast üks õppekoht USAsse. Sinna sõidab bioloogiatudeng.)

Teiseks võimaluseks on **diplomieelne praktika.** See kestab 5 kuud, tudeng arvatakse seal stipile nagu õppideski. Algatajaks peaks siin olema teaduskond (kateeder), kes esitab oma kandidaadid. Ülikoolist saadetakse see plaan Moskvasse, kus kõrgharidusministeerium selle omakorda vastava (eri)ala ministeeriumile läkitab. Kui too tulevase spetsialisti lähetamise heaks kiidab, saadab ta oma nõusoleku kõrgharidusministeeriumi kaudu ja suunamiskirja näol ülikooli (võib oletada, kaua selline sekeldamine aega võtab). Siis alles võib hakata sõidupabereid vormistama... Diplomieelsel praktikal on ülikoolist igal aastal vähemalt 2—3 inimest, käidud on erinevatest teaduskondadest (matemaatikud, arstid, ajaloolased jne.).

Nagu näha, pole neid ülaltpoolt eraldatud kohti just palju. Niisamuti, mitmeastmelise eraldamissüsteemi teel saab ülikool igal aastal umbes 4—6 «sputniku» tuusikut (linna komsomolikomitee ja parteikomitee üliõpilaskonna kaudu). Välja saavad sõita ka ÜTÜ üleliiduliste konkursside laureaadid, tipptasemel taidluskollektiivid, EÜE välisrühmad.

On olemas ka tudengite valuutavaba vahetuse võimalus — kõik kulud kannab vastuvõtja. Näiteks keelekursused. Viimasel ajal käib ülikoolist umbes 4 soome-ugri eriala üliõpilast Ungaris keelepraktikal. Grupp komplekteeritakse Moskvas ja ülikoolile antakse teatud arv kohti. Eelmisel aastal esinesid meie üliõpilased Budapestis rahvusvahelisel fennougristide konverentsil. Selleks aastaks kutsuti nad Helsingisse. Liidu kõrgharidusministeerium on sellele sõidule nüüd oma õnnistuse andnud. Eelmisel aastal olevat aidanud hoopiski vabariiklik ministeerium, liidulise plaanides polevat leidunud lahtrit, kuhu üliõpilaste rahvusvahelisele konverentsile sõit paigutada ... Nüüd otsustatakse teadusüritustele sõidu luba küll vabariigi tasemel, kuid ennekõike on vaja ju taolistele konverentsidele kutseid! Neid aga enamasti umbropsu ei saadeta. Ikka peab varem mingi (isiklik) kontakt ja kogemus olema. Kust aga seda saada, kui (tulevaste) haritlaste välismaale sõitu ühe keskametkonna suva järgi sisuliselt piiratakse!

(Järg 2. lk.)

SÕNUM

Infokoosolek

Nii nagu esmaspäevases lehes sai välja hõigatud, andiski teisipäeval, 24. mail ülikooli juhtkond oma esimese infotunni. Ei tea, kas takistas palav kevadilm või eelinfo hilisus ja nappus, kuid saalis istus ainult ca 15 inimest.

Viimasel ajal on põhiliseks jututeemaks saanud rektori valimine. Sellest ülikooli teadussekretär Veera Ant alustaski.

REKTORI VALIMINE

Kes võivad valida? 20. mail otsustati see parteikomitee koosolekul koos juhtkonna esindajatega. TRÜ nõukogu laiendatud koosseisu kuulub 254 inimest: 69 nõukogu liiget, 55 kateedrijuhatajat, 40 ülikoolis täiskohaga töötavat teadslikku kutset omavat professorit, 8 konsultantprofessorit, 4 administratiiv-majandusosakonna esindajat, 16 parteikomitee liiget ja 62 üliõpilast.

Täna, reedel toimunud TRÜ nõukogu koosolekul kinnitati rektori kandidaadid ja valimise kuupäev. Neljapäevahommikune seis oli niisugune: AIN-ELMAR KAASIK, ANTS KALLIKORM, JÜRI KÄRNER, ENDEL LIPPMAA, MART SAARMA, MIKK TITMA, LAUR KARU, HEINO SIIGUR, VAMBOLA RAUDSEPP, PAUL KENKMANN, MART ELANGO, PEETER SAARI.

ÜLIKOOLI VÄLJAEHITAMISEST

aastatel 1988—1989 rääkis haldusprorektor Vello Peedimaa. **Valmimisjärgus** on Toome tennisepaviljon, mille viimseks tärminiks on pandud 1. juuli; Kääriku 8-korteriline elamu, konteinerkatlamaja ja enamik Kääriku välisvõrkudest (pumba-, alajaam, biopuhasti jms.), mis on eelduseks spordibaasi väljaehitamisel.

Edasi rääkis ta objektidest, mis on alustamisjärgus: botaanikaaia eksperimentaalaed Soinaste tänavas, kaktusehoone ja botaanikaaia vahehoone rekonstrueerimine. Nurgakivi pannakse Lossi tänava õppehoonele (kus muide avatakse ka ülikooli trükiste müügipunkt), kuid eelnevalt on vaja veel ümber tõsta kommunikatsioonivõrgud. 1989. a. saab hoo sisse veespordi ja raskejõustiku õppehoone I järk. Arsteteaduskonna hoonet alustatakse kas 1991. või 1992. a.

Selgus, et nii linna täitevkomitee (aastas 1. milj. ulatuses ehitusmontaaztöid) kui ka vabariikliku ehituskomitee suhtumine ülikooli väljaehitamisse on muutunud hoolivamaks.

Õppeprorektor prof. Jüri Kärner teatas, et 24. mail jõudis kohale sõjalise kateedri uus juhataja — polkovnik Viktor Giorgijevitš Nossov.

INDREK UDE

Sada aastat lektiinide avastamisest Tartu Ülikoolis

Sada aastat tagasi, neljapäeval 3./12. märtsil 1988. a. kell 12 algas Tartu Ülikooli aulas pidulik meditsiinidoktori kraadi kaitsmise tseremoonia. Oma uurimistöö **««Ueber Ricin, ein giftiges Ferment aus den Samen von Ricinus comm. L., und einigen anderen Euphorbiaceen»** tulemused esitas 28-aastane **Peter Hermann Stillmark** (1860—1923). Oma töös käsitleb ta **ritsiini** — riitsinuse seemneist eraldatud tugevatoimelise valgulise toksiini /mürgi/ eraldamist, keemilisi ja füsioloogilisi omadusi ning selle aine eripära — võimet sadestada verest punaseid vereliblesid. Töö valmis Tartu ülikooli Farmakoloogia Instituudis rahvusvaheliselt tuntud farmakoloogi **Eduard Rudolf Kobert'i** (1854—1919) juhendamisel. Töö oponentideks olid günekoloogiaprofessor Heinrich Max Runge, hügienist ja bakterioloog professor Bernhard Körber ning R. Kobert ise.

Seda kaitsmist meie ülikoolis tunnistatakse rahvusvahelises ulatuses kui ühe uue teadusharu — **lektinoloogia** — sünnipäeva. Selle sündmuse 100. aastapäevale on pühendatud kaks teaduslikku konverentsi:

1) üleliidulise ulatusega konverents **31. maist kuni 2. juunini** 1988 **algusega kell 12 TRÜ aulas.** 1. ja 2. juunil konverents jätkub **TPI aulas Tallinnas.**

2) rahvusvaheline konverents «INTERLEC 10» **3. juulist kuni 8. juulini 1988 Prahas.**

Rahvusvaheline konverents «INTERLEC 11» toimub 1989. a. Tartus ja Tallinnas.

T. ILOMETS

Musta mere Kuldne Kuma ehk jälle Kaukaasia vang

Kui olec TRÜkas, EPAkas, pealinna tudeng või muidu töökas ja lõbus sell — ja kui sa tahad veeta suve lõunamaa päikese all, nautida karget mägede õhku ning mahedat meretuult: siis tule puhke- ja spordibaasi ehitusele Gruusias. Vabu kohti on veel kuuele neiule ja üheksale noormehele! TULE! Just sinule on loodud hurmav lõunamaa eksootika! Sõiduviisa vormistamine komsomolikomitees. Õhulaev väljub JUULI algul.

Kuidas pääseb tudeng välismaale

(Algus 1. lk.)

Teine valuutavaba vahetuse võimalus, mis Moskvast ei sõltu, on **aga koostöö ja tudengite vahetuse otseleping** mingi sotsialismimaa ülikooliga, s.t. teaduskonnal (kateedril) tuleb ise endale lepingupartner leida, kes oleks vahetusest huvitatud, ise koostöö programm välja töötada jne. Sellisel teel on võimalik igal aastal vahetada 8+2 (õppejõudu) inimest. Siin ongi minu arvates nii ülikooli prestiiži ja iseseisvuse kui ka üliõpilaste harituse parandamiseks palju ära teha.

* * *

● **Kõige rohkem kogemusi on praegu sportlastel. Ülikooli spordiklubi juhataja Valter Lenk:** «Meie tegeleme vahetusvõimaluste otsimise ning lepingute sõlmimisega alates septembrist. Algul otsisime üles kõik vanad tuttavad. Paljud aitasid meid, näiteks eesti keele õppejõud Jüri Valge Turus ja Tõnu Seilenthal Jyväskyläs. Kõigepealt tegime võimalikele partneritele ettepaneku saata 2—3 inimest paariks päevaks siia tutvuma nii olude kui spordialadega, mis meil tugevamad ja populaarsemad. Pärast sellist tutvumist tahaksime sõlmida lepingu. Esimese kokkuleppe tegime 12. novembril Turu ülikooliga aastas 15 üliõpilassportlase vahetamise ning spordialase koostöö kohta.

Analoogilised lepingud tegime Krakovi ja Jagiello ülikoolidega. Mais läheb meilt 11-liikmeline grupp Jagiello ülikooli 354. aastapäeva pidustustele. Käärikule ootame Jyväskylä ülikooli 4 õppejõudu, kellega on esialgu vahetuseks suusõnaline kokkulepe. Mais loodame teha kokkuleppe Helsingi ülikooliga. Aprillis ja septembris ootame Tartusse Sofia üliõpilaste korvpallivõistkondi, siis arvatavasti teeme ka nendega lepingu. Ka Prahast kutsusime kaks sealse spordiorganisatsiooni esindajat endale külla. Eks sport ole selline emotsionaalne asi, võistlused toovad ikka sisse ka. Seepärast on siin vastuvõtt ja lepingute sõlmimine ilmselt lihtsam. Peamine on minu arvates eelnev kontakt mitte kirja ega muul kaudsel teel, vaid ikka otse inimeste kaudu, kes siia tulnud või meie inimeste kaudu, kes välismaal töötavad. Sotsialistlike maadega lepingute kinnitamine on meil vabariigi tasemel olnud. Arvan, et mõnel pool aetakse asja lihtsalt ülearu keeruliseks. Pealegi läks «Sputnik» nüüd isemajandamisele ning nad võtsid juurde uue teenuse — nemad vormistavad tasu eest kõik vajalikud sõidudokumendid.»

● **Ilmselt on teadus- ja õppetöös märksa raskem välismaasõite korraldada,** kuid võimatu ei peaks see küll olema. Või siiski? Ohjad haarasid bio-geo, füüsika-keemia ja majandusteaduskond. **Prodekaanid Jaan Simisker ning Rein Pullerits** rääkisid, et nad leidsid endale sobiva profiiliga ülikooli, samuti aktiivse kateedri mõlemal pool, kes asju tõepoolest ka ajaks. Suusõnalised kokkulepped tehti siia külla sõitnud õppejõududega, hiljem töötati välja koostööprogramm, sõlmiti leping. Pabereid on mõlemal lepinguosalisel palju täita, sellele lisaks läbi mõelda külaliste olme korraldamise, raha (valuuta) probleemid.

Paberite korraldamisega on iga mees veidi erinevalt kursis, vaevalt et keegi üldse seda päris täpselt teab, erandeid on rohkem kui reegleid. Igatahes kui lepinguid Moskvasse kinnitama mindi, selgus, et üritusele ei saa ikka õnnistust anda, sest Tšehhimaalt olevat osa pabereid veel puudu. Igal juhul on bioloogidel ning keemikutel lootust vahetus järgmisel aastal käima panna. Lepingu vormistamine on käsil ka majandusteaduskonnal.

● **Veel üks meie oludes loomulik kurioosum on võõrfiloloogide olukord, kus (inglise, saksa, prantsuse) keelt õpitakse seda kordagi nõ. originaalmaal praktiseerimata.** Hea seegi, et õppejõududel on võimalus stažeerimas käia, tudengitel pole oma keeleoskust kusagil kontrollida, kõik jääb nõ. laboratoorsele tasemele, mis võib küll väga hea ja «puhas» olla, kuid ehtsas keskkonnas suhtlemist mingil tingimusel ei asenda.

Kas oodata, kuni Inglismaa—Prantsusmaa sotsialistlikuks muutuvad? Ent sellestki poleks tulu, sest ka sotsialismimaadega on keeletudengite vahetamine küllalt komplitseeritud. Saksa filoloogia tudengitel oli varem suvise keelepraktika võimalus SDVs TPeDI saksa filoloogia rühma koosseisus. Küllakutsutud sakslased elasid Tallinnas, külastades ka Tartut. Siis aga vähendati Moskvas TPeDI rühma liikmete arvu poole võrra ning nüüd pole meil tudengid juba aastaid Saksamaale pääsenud. Kuigi osa tudengeid on SDVs käinud juba keskkooliajal, sõpruskoolidega rühmavahetuse korras, oleksid nüüdsed kontaktid hoopis teist laadi.

Kateedri õppejõud on püüdnud «maad kuulata», kuid lepingupartnerit pole leidnud. **Kateedri juhataja prof. Juhan Tuldava rääkis,** et enamikul õppeasutustest, kus vene filoloogiaga tegeldakse, on lepingupartnerid Liidust juba olemas. Ning üli(jm)koolide juhtkonnad ei tahagi tudengeid Baltikumi lasta, sest siinne õhkkond pole ju slaavipärane, nemad orienteeruvad oma praktikasõiduga just sellele. Peale muu on SDVl viimasel ajal paranenud suhted SLVga ning loomulik, et edaspidi just rohkem läänepoolsetele kontaktidele rõhuda tahetakse.

Arvata võib, et analoogsed soovid on ka teistel sotsialismimaade ülikoolidel, nii et lepingupartnerit on ülepea kõigil kaunis raske leida, veel enam kogu Liidu ülikoolide vahelises konkurentsis, kus ilmselt nüüd samuti kõik uusi sidemeid looma tõttavad. Ilmselt suudaks TRÜ nendega küll sisuliselt (s.o. teaduse ja õppetöö osas) konkureerida, iseasi on vormiline külg: majutamine, raha, kultuuriprogrammid jne. Mis puutub viimasesse, siis küsisin prof. Tuldavalt, kas nad ei võiks sakslaste jaoks Tartut väärtustada just baltisaksa ülikoolilinnana, tuua nad vene keele kõrval sellega tutvuma. «See pakub huvi ajaloolastele, aga mitte filoloogiatudengitele,» arvas ta. «Meie suudaksime neil ehk ainult ühe selleteemalise päeva sisustada. Teadlasi on siin uurimistöid tegemas küll käinud ja käib veelgi, aga mitte tudengeid. Saksa tudengitele endile meeldis Tallinnas küll rohkem kui Venemaal, kuid asja ohustab ikkagi tolle kooli juhtkond.»

Üks võimalus on aga teha teaduslikku koostööd (ning sealhulgas ka vahetada õppejõudude ning tudengite gruppe valuutavabas korras) mitme teaduskonna peale kokku. Siis saab vastastikuseid huve arvestada ning kombineerida. Professor Tuldava ütles, et saksa filoloogid, arstid, bioloogid ja ajaloolased on sellise koostöökomisjoni kokku võtnud (seda juhib professor Uno Palm) ning otsivad praegu endale sobivat lepingupartnerit.

● **TRÜ teadusprorektor Ants Kallikorm teatas «Edasi» laupäevaküsitluses**[1], et on kavas oluliselt laiendada ka tudengite vahetust ning et sel aastal pidavat lihtsustuma ka kapitalimaade, eriti Soome ja Rootsi kõrgkoolidega läbikäimine. Kuid arvan, et üksi meiepoolsest suhtlemis«lõdvendusest» on vähe, eriti tudengite vahetuse jaoks. Sest mingeid «abiressursse» nende vastuvõtuks, kostitamiseks ja päevarahadeks praktiliselt pole (või on minimaalselt), seega langeb kogu reisimine tudengite enda rahakoti peale, mis aga teatavasti pole just priske. Eriti paneb see mõtlema just välismaa tudengeid (meil ollakse sellise reisi peale valmis kulutama), vaevalt, et neil on ükskõik, kuhu sõita, peaasi, et (Liitu) pääseks. Tartu ülikoolil ilmselt siiski on, millega teiste Liidu kõrgkoolide kõrval (ja üldse) huvi äratada, palju sõltub nüüd serveerimisoskusest. Aega pole igatahes kaotada.

TRIIN VIHALEMM,
žurn. II k.

[1] Vt. «Edasi», 26. märts 1988.

Helsingi mehed-naised Tartus

Mai algul külastas meid 22-liikmeline korvpallinais- ja meeskonna delegatsioon Helsingi ülikoolist. Viimasel päeval kirjutas mõned read meie lehele delegatsiooni juht, Üliõpilaskonna juhtkonna liige Juha Viertanen.

Helsingi ülikooli üliõpilaskonna korvpallivõistkonnad külastasid Tartut 3.—7. maini. Tartu-külaskäiguga tähistati Tartu ja Helsingi vaheliste spordisidemete 75. aastapäeva. Head, rikastavad spordisidemed eesti sõpradega on meile, soomlastele alati olnud tähtsad. Eriti tähtis on soomlastele olnud korvpallidelegatsioonide vahetus, sest korvpall tuli Soome 50 aastat tagasi just eesti treenerite toel.

Soome korvpallureile Tartus osaks saanud külalislahke vastuvõtt ja võõrustajatepoolne programm pälvivad meie suurima tänu. Järgmisel kevadel külastavad tartlased meid Helsingis, kuid juba praegu on meie mõttes aasta 1990, mil soome üliõpilased saavad jälle tulla Tartusse.

Võistlustel jäid soomlased alla. Nii naised kui mehed kaotasid mõlemal korral. Kuid usume, et pakkusime oma võõrustajaile siiski korraliku vastupanu. Meie arvates olid mängud heal tasemel ja oli tore mängida.

Järgmisel aastal Helsingis kohtume taas.

JUHA VIERTANEN,
delegatsiooni juht, Helsingi ülikooli üliõpilaskonna omavalitud juhtkonna liige

Poolas

Toruni Koperniku-nimelise ülikooli keemikutega käisid lepingut tegemas füüsika-keemiateaduskonna dekaan prof. Vello Past ja dots. Toomas Tenno. Augustis tuleb Tartusse 8 keemiatudengit ja kaks õppejõudu, septembris läheb Poolamaale 8 diplomandi.

Soomes on avaldatud

HELSINGI ÜLIKOOLI 6. mai infolehes ilmus rubriigis «In memoriam» meie rektori prof. Arnold Koobi nekroloog. Helsingi ülikoolis praegu lektorina töötav TRÜ dotsent Toivo Kuldsepp annab ülevaate A. Koobi eluteest ja tegevusest ning puudutab kahe kõrgkooli vahelisi sidemeid. Ta meenutab ka meie ülikooli 350. juubeli pidustusi, mille eel käis Soomes Arnold Koopki. Järgmine sõit oli kavandatud 1990. aastasse Helsingi ülikooli 350. aastapäevale.

* * *

TURU ÜLIKOOLI 29. aprilli infolehes on avaldatud kaks artiklit TURU ülikooli 32-liikmelise üliõpilasdelegatsiooni külaskäigust Tartusse, juures on kaks Jüri Laane fotot.

Jälle EPA

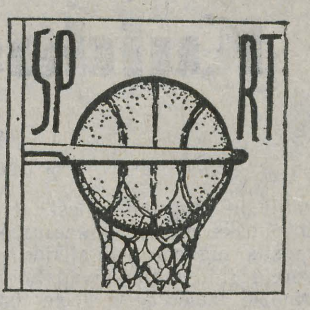

Taas jooksid TRÜ ja EPA 100-liikmelised tiimid teineteise võidu 100 km maha. Tõsi, 77 etapi jagu püsis konkurentsis ka TPI, seejärel said pealinlastel mehed otsa. Miks tipikate osalus nõnda narriks kujunes, on müstiline tõesti, nagu on käsitamatu seegi, kuidas võis TRÜ EPA-lt jälle sisse saada — ja seda nelja ringiga e. 5 minutiga: EPA joostud 100×1000 m uus Eesti tippmark on nüüd 4:45.11, TRÜ-le fikseeriti 4:50.08.

TRÜ-l on kehakultuuriteaduskond, on oma staadion ja spordihoone, TRÜ on alati EPA-st üle olnud, mis edetabeleid ka ei sirviks — aga ometi... Ometi puudub TRÜ-l organisatsioon, mis EPA-le vastu saaks. Ehk täpsemini: kui EPA-s näikse oma kõrgkooli esindamine auasjaks olevat, siis — kuhu on kadunud patriotismitunne ja oma tekli au TRÜkatel? 5 bioloogi-geograafi, 3 matemaatikut ning 3 tulevast juristi, 2 füüsikutkeemikut ja 1 majandustudeng — teate isegi, KES, sest olite oma nõusoleku andnud, teie nimed seisid mitmele poole üles riputatud stardinimekirjades — MIKS TE Ülikooli ALT VEDASITE? Miks te ei teatanud õigeaegselt oma eemalejäämisest ning seadsite ohtu ülejäänud 86 võistkonnakaaslase vaeva, nii et teile juba kohapeal võistluse käigus 14 asendajat välja tuli «võluda»?

Agaralt luuakse praegu seltse ja ühinguid — aga samas pole paljudel TRÜkatel nagu näha aumehega kohusetunnet isegi mitte oma *alma mater*'i ees.

PRIIT PULLERITS

Meie mehed Turus

Aprilli lõpul oli ülikooli delegatsioon külas Turu Ülikooli Üliõpilaskonnal (TYY). Milles lepiti kokku?

Hakkame vahetama 3—5-liikmelisi delegatsioone, asja huvides ehk ka suuremaid gruppe, kui see puudutab näiteks tudengiteatrit või koorilauljaid. TYY esindajad käiksid Tartus põhiliselt sügiseti üliõpilaspäevade paiku, meie teeksime vastukülaskäike kevaditi. Eriti tore oleks see maipühade ajal, sest Soomes on 1. mai mitte ainult töölis-, vaid tööliste ja üliõpilaste püha. Külastus kestaks umbes nädala.

Vahetused hakkavad toimuma valuutavabalt — vastuvõttev pool vastutab öömaja, toidu ja muu ülalpidamise eest, samuti jääb võõrustaja mureks taskuraha andmine. Reisikulud katab see pool, kust delegatsioon tuleb. Meie ÜTÜ ringid või muud väiksemad organisatsioonid saavad Turu ülikooli vastavate rühmadega suhelda otse, ilma TYY või komsomolikomitee vahenduseta. Ka kirja või telefoni teel võib igal ajal sidet pidada, tähtsamad aadressid ja numbrid on vahetatud. Hea koostöövõimalus oleks kutsuda Soome tudengid erialati meie ÜTÜ konverentsidele.

Lisaks delegatsioonide vahetamisele hakkame Turuga vahetama veel üliõpilaslehti (Turus on neid kaks — üks ülikooli, teine TYY oma; **«TRÜ» toimetus** ei kujuta küll ette, kuidas «TRÜ» ametlikult Soome jõuab, sest seni meie teada rajooni- ega ametkondlikke väljaandeid pole üle piiri lubatud saata — kes küll oleks suuteline siingi tegema perestroikat? — ja saatma neile oma ürituste plaane. Meie saaksime neilt samuti teada üritustest, kus me osaleda saaksime.

Probleeme on veel küllaga, eelkõige see, et «Sputniku» grupi alamsuuruseks on 15 inimest, TYY suudab aga korraga vastu võtta kõige enam 5 külalist. Ta on praktiliselt ülikoolist lahus seisev organisatsioon, kuigi ühendab kõiki üliõpilasi. Küll on aga ka sellistele probleemidele lahendus, kui vaid mõlemad pooled on asjast huvitatud. Muljete järgi võime väita, et meist ollakse väga huvitatud, ja et TYY-s käib juba väike arutlemine selle üle, kes sügisel Tartusse pääseb.

Turus käisid
ERIK ALLIKMETS,
ANDI KASAK,
ILONA VÄINANEN

Avalik kiri Tartu tudengitele

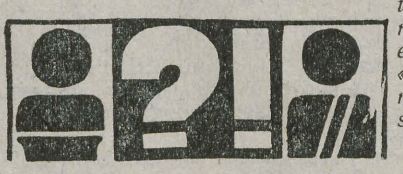

8. mai õhtul kell 22.10 läksin lapsega koju mööda Leningradi maanteed. Saime TRÜ ühiselamu (Leningradi mnt. 25) kohale, kui ühiselamu aknast lennutati välja pudel, mis kukkus kõnniteele meist umbes 15 meetrit ja purunes kildudeks.

Kui oleksime olnud selle koha peal? Näen pidevalt kõikvõimalikke asju, mida on öösiti akendest välja loobitud. Ühiselamu ümbrus on tihti väga korratu. Kas see ongi noorte kultuur? Kas panna ühiselamust möödumiseks välja silt «Mööduda kiirist!»? Kas nendest noortest saavadki kõrgharitud spetsialistid?

M. KOPPEL

Toimetus avaldab selle tegelikult «Edasile» saadetud kirja raske südamega. Mida meil ongi öelda kommentaariks? Kahjuks on niisuguseid näiteid igal aastal. Ei arva, et ajaleht suudaks kedagi ümber kasvatada. Loodame aga väga, et ehk juhtus ka tudengeid kuulama pühapäevast Eesti Raadio peretundi, milles mõtlemapanevalt meie käitumisse süüviti. Et sageli isegi elementaarne viisakus kadunud on, siis võib-olla oleks tulu hoopis mõnest selleteemalisest veslusringist.

50. sünnipäeva ja 10. tõlkeraamatu ilmumise eel

● INTERVJUU LINNART MÄLLIGA ●

✣ 20. aprillil toimunud «Vellesto» õhtul polnud Sind ei esinejate ega kuulajate seas. Kas oled sõpruskonnast välja astunud?

Miks peaksin nii sümpaatsest seltskonnast välja astuma? Ei olnud sel hetkel lihtsalt Tartus, olin tagasiteel Dušanbest, täpsemalt Riia—Tartu bussis kusagil Valmiera ja Valga vahel.

✣ Mis Sind Dušanbesse viis?

Seal toimus 16.—18. mail III üleliiduline orientalistide konverents, mitmesaja osavõtjaga suurüritus.

✣ Kas kuulasid teisi või astusid ka ise üles?

Pole harjunud konverentsidel lihtsalt kuulamas käima. Ettekanne oli planeeritud keskaja sektsiooni I alasektsiooni, kuid võtsin sõna ka plenaaristungil.

✣ Millest rääkisid?

Tekstidest kui elavatest organismidest, sellest, et tekstid, eriti kultuuride nn. baastekstid, võivad isegi hilisemas ja «võõras» kontekstis ootamatult elustuda ja ergutada mõttetööd valdkondades, mille kujunemise võimalusest nende autorid võib-olla undki ei näinud. Seepärast arvan, et igas tänapäevakultuuris peaksid mõttegeneraatorina osalema niisugused baastekstid. Mida rohkem neid on, seda parem.

✣ Kuid need teosed ehk tekstid, nagu ütled Sina, on kirjutatud vanades võõrastes keeltes. Kuidas saavad nad osaleda seal, kus neid peaaegu ei osata?

Muidugi tõlgetena. Tõlkimine ongi nende elustamine ja teiselt poolt ka uude keele- ja kultuurikonteksti toomine.

✣ Missugustesse keeltesse on praeguseks ajaks «baastekste» kõige rohkem tõlgitud?

Inglise ja jaapani keelde. Paljud tekstid esinevad neis keeltes isegi mitme erineva tõlke kujul. Ka hiina keelde on neid juba muistsetel aegadel rohkesti tõlgitud. Praegu jätkub tõlketegevus pärast pikemat vaheaega jälle jõudsalt. Kurta tõlgete vähesuse üle ei saa ka prantsuse- ja saksakeelne kultuuriring. Huvitaval kombel valitseb mingi kindel korrelatsioon nende tõlgete arvu ja teaduslik-tehnilise arengu tempo vahel. On ka märgatud, et teadusliku mõtte murrangulise teisendumise aegadel on need tekstid ikka kuulunud suurte avastuste tegijate igapäevalektüüri hulka. Nii et on, mille üle tasub järele mõelda ja mida tuleks põhjalikult uurida.

✣ Aga missugune on vene keele osa?

Kahjuks on neid tekste vene keelde tõlgitud suhteliselt vähe. Mitte sellepärast, nagu poleks häid spetsialiste; neid on ikka olnud ja isegi juurde tulnud, hoolimata oludest. Kuid tõlkijad on olnud otse erakordsetes avaldamisraskustes. Vaid vähesed on suutnud neist läbi murda ja jääda oma kutsumusele truuks, enamik on aga sukeldunud puhtteoreetilistesse uuringuisse.

✣ Mida need raskused tähendavad?

Ühest küljest muidugi seda, millega põrkavad kokku kõik need, kes midagi avaldada tahavad. Kuid nende tekstide avaldamisel, millest siin juttu on, on oma spetsiifilised raskused. Pikka aega on meil neis nähtud mingit kasutut minevikuballasti, kahjulikku religioosset ja idealistlikku filosoofiat, midagi niisugust, mis on sajaprotsendiliselt kahjulik ja millest ei tule tervelt mõtlevale inimesele mingit kasu.

✣ Kuid nüüd on pilt ometi juba teine?

Teoreetiliselt küll, tegelike tulemusteni jõudmine võtab aga veel aega. Tegin konverentsil ettepaneku hakata välja andma selliste baastekstide sarja, mis võiks olla midagi niisugust nagu möödunud sajandil Inglismaal ilmunud «Sacred Books of the East», kusjuures piirduda ei maksaks ainult Idaga. Sari peaks ilmuma väga suures tiraažis, olema kättesaadav igaühele. Usun, et sellest ettevõtmisest tuleks midagi väga head; positiivseid nihkeid, arvan, ilmuks loendamatutes valdkondades. Igal juhul on inimkultuuri rajajatele antud võimalus osaleda ka meie tänapäevakultuuris, nendele kauges tulevikus.

✣ Kuidas ettepanekusse suhtuti?

Paistab, et üsna pooldavalt. Saali reageerimine avaldus aplausis, kõrged asjamehed lubasid hakata maad kuulama. Kindlasti peaks niisuguse sarjaga algust tegema ka Eestis. Miks ei võiks «Uue Testamendi» või isegi tervikliku Piibli tõlge olla selle esimeseks kõiteks. Nende väljaandmist taotletakse ju nagunii.

✣ Kuid «baastekste» oled ju tõlkinud ka Sa ise.

Jah, «Dhammapada», «Bhagavadgītā» ja Lao-zi «Daodejing» kuuluvad kindlasti nende hulka. Mingil määral ka Śāntideva «Bodhitśarjāvatāra» (kuigi see on rohkem kokkuvõttev kui rajav teos). Kindlasti aga peatselt ilmuv Konfutsiuse «Lunyu».

✣ Kui nüüd jätta kahe silma vahele, et paari raamatu puhul on Sul olnud ka kaasautorid, siis võib öelda, et Konfutsiuse «Vesteid ja vestlusi» saab olema Sinu kümnes tõlkeraamat. Nii nagu ühe või kahe raamatu kirjutamise järel ei saa ükski kirjutaja end veel kirjanikuks pidada ja ühe või kahe teadusliku töö autor end teadlaseks nimetada, ei ole ilmselt ka inimene, kes on üks või kaks raamatut «ümber pannud», veel tõlkija. Kuid kas Sa saad öelda, mis raamatu järel Sa end juba tõlkijana tundsid?

Kuna tegelen tõlkimisega muu töö kõrval, siis vist ei tunne end veel praegugi tõlkijana. Mingi enesekindlus või pigem veendumus, et pean tõlkima just nii nagu teen, kuigi võiksin ka teist- või kolmatmoodi, tekkis vahest «Daodejingi» tõlkimise ajal: ei mingit kompromissi tavaarusaamaga sellest tekstist ja seniste tõlgetega. Aga ega ma välista, et kunagi, kui ajad ja olud seda võib-olla nõuavad, võiksin ka päristõlkijaks saada.

✣ Enamik Su tõlgitud raamatuid on ju ilmunud stagnatsiooniajal. Kas ka nende avaldamine põrkas takistuste vastu, millest rääkisid?

Oo jaa! Takistusi on palju olnud ja igasuguseid. Kuid nende kõrval, mida eespool loetlesin, etendas kuuekümnendatel olulist osa veel üks, mille võiks lühidalt sõnastada niimoodi: milleks on eestlasele vaja mingit idamaist jama, me oleme ju eurooplased? 70-ndatel ja eriti 80-ndatel on niisugust suhtumist üha vähem märgata. Ilmselt on hakatud aru saama, et tõeline eurooplane on vähemalt viimastel sajanditel alati püüdnud mõista, mis toimub terves maailmas, ja tahtnud assimileerida oma kultuuri kõike head, mida võib leida teiste rahvaste kultuuridest. Seega võiks inimene, kes on hädas oma eurooplase identiteedi säilitamisega, mõelda näiteks nii: kas ei tähenda Ida kirjandusteoste ilmumine mitte meie suuremat euroopastumist (Inglismaal, Prantsusmaal, Saksamaal, USA-s ja mujal ilmub neid ju massiliselt), samuti kui hiina restorani rajamine Tallinna või Tartusse ilmset Pariisi mõju meil (sest seal on neid palju)? Kuid muidugi on Euroopa ja Ida vastandamine praegu juba täiesti ajast ja arust mõtteviis, mille pooldajaid ka meil Eestis jääb õnneks üha vähemaks.

✣ Võib-olla võiksid konkreetselt nimetada veel mõnda takistust, mille ületamiseks oled palju vaeva näinud?

Noh, eks kahtlaste kirja sattunud ma juba enne esimeste tõlgete ilmumist, juba siis, kui saadi teada, millega tegelen ja mille vastu huvi tunnen. Ja eks iga tõlke ilmumine teinud mu üha kahtlasemaks. Kui poleks olnud ««Loomingu» Raamatukogu» endist toimetajat Jüri Ojamaad, ei tea, mis oleks siis üldse ilmuda saanud. Ta talus stoilise rahuga kõiki hurjutamisi ülaltpoolt ning pärast «Bodhitśarjāvatāra» ilmumist ka üpris rängas toonis sõnastatud käskkirja. (Varasemate tõlgete puhul ei sõandatud käskkirja anda, sest need teosed olid ilmunud ka vene keeles.) Õnneks on häid, ausaid ja julgeid inimesi alati olnud, õnnetuseks aga ka otse vastupidiseid, kes otse ootavad, et sa võimude põlu alla sattuksid, et siis omapoolne hoop anda. «Bodhitśarjāvatāra» järel tekkiski üpris omapärane ühisrinne Ida kirjanduse avaldamise vastu ja orientalistika vastu üldse. Asja püüti ajakirjanduses ka teoreetiliselt põhjendada, üliõpilasorientaliste hirmutati ja ähvardati. Kõike oli. Oli ka neid, kes ütlesid, et orientalistikaga on Eestimaal alatiseks asjad ühel pool. Kuid ega ikka maailma arengu üldisest tendentsist üht rahvast kauaks eemal hoia. See on teadmine, mis ka kõige raskemail aastail on andnud jaksu ja julgust.

(Järgneb.)

Küsitles INDREK UDE

Gennadi Vainikko 50

Maikuu viimasel päeval saab viiekümneseks arvutusmatemaatika koolkonna eestvedaja ülikoolis ja Eestis, ENSV TA korrespondentliige, TRÜ arvutusmatemaatika kateedri juhataja professor **GENNADI VAINIKKO.**

Palju õnne kolleegidelt!

P. S. Arvutusmatemaatika kateedri tavalisest pidulikum teaduslik seminar toimub 31. mail Liivi 2—104.

Päevakord:

14.15—15 **R. Lepp** — Operaatorkitsendustega ekstreemumülesannete lahendamisest.

15.15—16 **T. Saan** — Regulariseeritud ineratsioonimeetodid omaväärtusprobleemi lahendamiseks.

16.15—17 **G. Vainikko** — Mõningaid probleeme seoses mitmemõõtmeliste nõrgalt singulaarsete integraalvõrranditega.

17.15 Sõnavõtud ja õnnitlused seminari juhendaja juubeli puhul.

Vastuseks repliigile

(KAS DESINFO? — «TRÜ» nr. 17)

Olen tänulik ajalooteaduskonna nõukogu repliigi eest (TRÜ 23. 05. 88.), sest see korrigeerib mu sõnavõtu täpsustamata vahendust ajalehes TRÜ 03. 05. 88. Nimelt ei kõnelnud ma mitte «J. Kaplinski ja L. Mälli eestkostest» (hea tahtmise korral võib ju filoloog «eestkoste» all tõesti mõelda ka kaasalöömist), vaid nimetasin, et ÜTÜ ajalooringi ettevõttel toimunud religiooni- ja maailmavaateteemale orienteeritud loengusarjas «esinesid näit. J. Kaplinski ja L. Mälli» — võiksin lisada veel, näit. S. Stadnikov, K. Deemant, L. Vahtre, H. Valk, ning allakirjutanugi, ning lisada võin sedagi, et neil üksikuil loenguil võisin täheldada kõige laialdasema akadeemilise kuulajaskonna huvitatust. Kahetsen, et neil ettekannetel ega ka nõupidamisel «Religioonist ja kooperatsioonist» (vt. TRÜ 03.05.88) ei viibinud piisavalt ajalooteaduskonna nõukogu esindajaid, et nimetatud ajaleheviga kollegiaalselt korrigeerida ja loenguid teaduslikult arvustada ning teaduslikult diskuteerida (ja just seda lähenemisviisi me minu arust kõige rohkem praegu vajamegi).

Teiseks: tollessamas paarirealiselt refereeritud ja tõepoolest ülilühikeses sõnavõtus ei öelnud ma (ja ei saanudki öelda, sest see ei vastaks ju praegu tõele?), et ajalooteaduskonna nõukogu oleks midagi «keelanud» — ütlesin vaid, et nõukogu suhtus nimetatud loengusse just nii, nagu see ilmneb ka repliigist — «pärssivalt» (või mõni teine sobiv sünonüüm). Tudengeid «paratamatult passiivsesse kuulajarolli seadvat loengusarja» või üksikloenguid on praktiseerinud väga paljud mulle teadaolevad ÜTÜ ringid, muidugi kombineerituna «tudengite loova teadusliku isetegevusega», ning (jällegi ainult minu arust) mitte vastastikku segavalt, vaid kasutoovalt. Seegi on diskussiooniline küsimus, aga et on tegemist ÜTÜ-sse puutuvaga, siis eeskätt **Üliõpilaste** TÜ diskussioonija organiseerumisküsimus. Olen valmis kaasa diskuteerima, ent praegu pean küsima: **mispärast** selline repliik («Niisiis desinfo. Jääb vaid küsida: milleks?»). Ka diskussioonilistes küsimustes lugupidavaks jäädes

JAAN UNT

Valeri Bezzubovile

SEOSES ARTIKLIGA «ÕPPEJÕU VÄÄRIKUSEST EHK HALVEMAT SORTI INIMESE ÜLESTÄHENDUSI»

Teie kirjutate: *«Mina kuulsin seda lugu ühe aspirandi käest. Üksikasju ei kontrollinud. Ja ei kavatsegi, sest juhtum iseendast on niivõrd kohatu».*

Mina arvan, et mida kohatum on kuulujutt, seda suurem on tõenäosus, et lugu on kas moonutatud, valesti mõistetud või sihilikult suureks puhutud.

Juhtum vene filoloogia III kursuse üliõpilase Arkadi Blumbaumiga lahenes aprillikuus. Noormees kahetses juhtunut, tunnistas suhtlemisvigu. Protokolli ei koostatud, lugejapileti sai ta tagasi. Milleks vehkida rusikatega, kui lahing läbi?

Teie kirjutate: *«Tüdruk jäi ülikooli ainult seetõttu, et sekkus «Literaturnaja Gazeta» tuntud korrespondent.»*

Aga Teie olite ju koos Asja Aksjonovaga, kui tütarlaps vabandas ja leppisime, et piisab käskkirjalisest noomimisest. Mis probleemid on ses asjas nüüd, aastaid hiljem? Kas vabandamine oli siiras või silmakirjaks? See on juba küsimus aususest ja väärikusest. «Literaturnaja Gazeta» korrespondent ajas, tõsi küll, mingite hoopis laiema haardega kuulujuttude jälgi ja katsus asja vedada natsionalismi pinnale. Ning kui see tal stagnatsiooniajal ei õnnestunud, küllap ei olnud küllaldast alust.

Tänu Teie artiklile arvan nüüd paremini mõistvat, miks juhtub raamatukogus rohkem arusaamatusi mitte-eesti üliõpilastega. Ehk on selles õppejõu hoiaku suunavat mõju.

Teie kirjutate: *«Neile, kes raamatukogu kasutavad, on hästi teada, et direktriss astub vahetevahel ikka sisse meeste WC-sse».* Seda, mis tuleb edasi deržimordade ja ühiskäimlate kohta, ma ei korda. Säästes lugejat, mitte iseennast.

Teie meelerahuks kinnitan avalikult, et meeste WC-desse naisdirektori jalg sisse astunud ei ole.

Mõtlen veel, et igal taktitusel on olemas inimlikud piirid. Tean, et kuigi suitsetamine, nagu iga narkomaania, rikub iseloomu ja laostab isiksust, on suhtlemistooni valik inimese eneseväärikuse mõõt.

Lõpuks. Kinnises, s. o. sissepääsuloaga asutuses esitab igaüks nõudmisel sissepääsudokumendi — raamatukogus lugejapileti. Kui isiku tõestamisest keeldutakse, hakatakse nõudma instruktsioone, eeskirju, kinnitusega paberit, ähvardatakse, sõimatakse, ropendatakse, solvatakse, käitutakse äärmiselt sobimatult. Oleme kahel korral kutsunud miilitsa. Raamatukogu kasutamise eeskirjades on kirjas nõnda: «Igale lugejale antakse TRÜ Teadusliku Raamatukogu registratuurist välja lugejapilet ja täidetakse lugejakaart, millele lugeja annab allkirja selle kohta, et ta on tutvunud raamatukogu kasutamise eeskirjadega ning kohustub neid täitma.»

Arvan, et asja tuum on siiski loomupärases viisakuses, kasvatuses, hoiakus. Pole ju kuskil kirjas, et naisterahva mõnitamine ei ole mehelik ja avalikult kellelegi näkku ei sülitata.

Miks raamatukogus ei ole suitsetamisruumi? Tuletõrje- ja sanitaareeskirjadele vastava suitsetamiskoha projekteerimine oleks nõudnud hulk raha. Meil oli iga rubla arvel. Ülikooli nõukogus arutati seda asja ja leiti, et raamatukogus viibimise keskmine aeg, 3,5 tundi, lubab ehk läbi ajada suitsuta. Viitasin ülikooli nõukogu sellekohasele otsusele ülikoolilehes paari aasta eest.

Keegi ei ole ju suitsetajaks sündinud. Raamatukogutöötajatele ei meeldi murda end läbi suitsetajate parvest, hingata haisust õhku, korjata konisid ja tikuotsi vaippõrandalt, pehme mööbli polstrite vahelt, individuaalkabiinidest, lillepottidest. Ning pidevalt värised tuletõrjetrahvi ja tulekahjuhirmus. Esimene hirm on saanud reaalset kinnitust, teine õnneks veel mitte. Ptüi, ptüi, ptüi!

Raamatukokku jäi erilubade, -seadmete ja raha puudusel saamata hulk vajalikku: lastetuba, nägemispuuetega õppuri lugemisnurk, lift invaliididele, kopeerimisaparaatide nišš, erinevate lõdvestusvõimalustega puhketsoon, sisetelevisioonisõlm, joonkodeerimisseade, automatiseeritud kojulaenutuslett, arvutikataloog ja palju muud. Tänapäevane inimsust ja progressi austav elustiil eeldaks võitlust nende saamise nimel.

Suitsetajate kaitsmise seltsi mina ei astu. Olen juba Tartu Loomakaitseseltsi esinaine.

LAINE PEEP

Õudne lugu

Ühel hommikul koputatakse meie ühikatoa uksele. Teen lahti — ja keda ma näen? Komandant.

«Teile on telefon,» ütleb.

«Mulle?»

«Just teile.» Pöörab ringi ja läheb minema. Mina muidugi talle järele, ise mõtlen — mis ajast küll koma on hakanud tudengeid telefonile kutsuma? Asi paistab kahtlane olevat.

Jõuan koma tuppa, võtan toru.

«Hallo?»

Hääl teises otsas küsib kõigepealt, kas mina ikka olen mina ja seejärel:

«Me oleme siit... — — tänava majast... Oleks vaja veidi vestelda... Kas te saaksite kella 11-ks tulla Park-hotelli, tuba see-ja-see?»

«Ee,» venitan mina, «mul on sel ajal loeng ja üldse...»

«Mis kell see loeng lõpeb?» küsitakse.

«Poole kaheteistkümne paiku, tavaliselt.»

Sealpool mõeldakse pisut. Seejärel:

«Hästi. Kaheteistkümneks jõuaksite?»

«Nojah,» pobisen mina.

«Oleme rääkinud,» öeldakse sealt ja pannakse toru ära.

Kell 12 hakkab ju järgmine loeng, kust üldse ei tohi pausi panna... Aga olgu. Ei maksa neid kohe vihale ka ajada, mõtlen.

Jõuan kohale, leian toa üles, koputan ja astun sisse. Seal — noh, ma ei mõista kirjeldada — sihuke keskealine naisterahvas, korralikult riides, millegagi silma eriti ei paista. Surub kätt, ütleb nime, aga ei saanudki hästi aru; üle küsima kah ei hakanud.

«Teate,» hakkab tema peale, «meil oleks vaja veidi rääkida,» ja jääb vait. Mina olen kah vait — tulgu mis tuleb. «Te õpite... mitmendal kursusel?» küsib tema siis.

«Kolmandal.»

«Ja... mis teaduskonnas?»

«Õigusteaduskonnas.»

«Ah nii,» ütleb tema. «Väga huvitav.» Ja jääb jälle vait. Siis: «Õppimisega probleeme pole olnud?»

«Eriti mitte,» ütlen mina.

«Aga... ühiskondlik töö?»

«Noh,» proovin aega võita, «ega eriti nagu millegagi silma paistnud just ei ole...»

«Vaadake,» ütleb tema siis, «me oleme kuulnud, et teil oli seal vist nagu mingeid pahandusi?...»

«Nojah,» lausun mina. Mis seal ikka varjata, kui nad nagunii juba kõike teavad, eks ole?

«No näete,» ütleb tema. «Teid oleks võidud ju eksmatrikuleerida, kas pole nii?»

«Noh, ei tea,» püüan vastu vaielda.

«Kolm aastat juba seljataga,» ütleb tema. «Kas kahju ei hakka?»

«Hakkab küll,» olen mina aus.

«Ega see asi veel sellega ei jää,» ütleb tema. «Meil on teie kohta päris kenake hulk materjali kogunenud.»

«Jah?» ütlen mina. Seda ma muide aimasingi.

«Nii et — ülikooliga tuleb hüvasti jätta, või mis?»

«Ma ei tea...»

«Mis seal teada,» ütleb tema. Jääb siis nagu mõttesse ja lisab: «Tegelikult, muidugi, me saaksime selle asja teil ära korraldada, kui teie meid ka veidi aidata tahaksite.»

«Mismoodi?»

«Noh,» ütleb tema. «Te ju teate, millega meie asutus tegeleb, noh, nii üldjoontes, eks ole?»

«Nojah,» ütlen mina. Eks sa proovi talle ütelda, et ei tea!

«Kui te oleksite nõus meiega koostööd tegema hakkama, siis võiksime neist asjadest teinekord juba pikemalt rääkida.»

«Ma ei tea,» ütlen mina.

«Muidugi,» on ta kohe nõus, «mõtelge enne hästi järele. Karta pole midagi. Meie asutus on samasugune nagu iga teinegi. Teadlikke inimesi on meile hädasti vaja.»

«Nojal,» ütlen mina.

«Me saaksime teid ka rahaliselt toetada, mitte küll palju, aga — kui meie koostöö muidugi laabub — veidike siiski.»

«Aga kui ma nõus ei ole?»

«Noh, tead,» ta läks järsku «sina» peale üle. «Ma kardan, et sind ootavad veel mitmedki pahandused. Eksmatt tuleb nagunii, sellest sa ei pääse. Ära arva, et me ei tea, mis linnuke sa oled! Ega me sul ilmaasjata silma peal pole hoidnud, mis sa õige mõtled!»

«Ega ma nii ei mõtelnudki,» püüan asja heaks teha. «Ma tahtsin ainult öelda, et... ma õpin ju juurat. Meil on kirjandusasjadega väga vähe tegemist, et kas... mõni filoloog ei oleks sobivam.»

«Ära muretse,» lõi tema naeratama. «Küllap me juba teame, kes meile sobib ja kes mitte.» Ta kirjutas midagi paberilehekesele. «Näe, võta see number. Kui oled otsustanud, siis helista. Muidu, ma arvan... peame juba teistmoodi rääkima hakkama.»

Sain aru, et vestlus on lõpule jõudmas.

«Muide,» ütles ta. Ma istusin tagasi. «Sa saad ju aru: sellest, mis me siin rääkisime, ja üldse, meie koostööst, ei ole vaja kellelegi rääkida. On selge?»

«Jah, aga...»

Ta ei lasknud mul jätkata.

«Näe,» ta ulatas mingi paberi, kuhu oli midagi trükitud. «Kirjuta siia alla, et me oleme sind hoiatanud. Mitte kellelegi mitte üks sõna!»

Kirjutasin alla ja ta pistis paberi mingite kaante vahele. Tõusime püsti.

«Nõnda siis,» ütles ta. «Kui midagi on, siis helista. Ma arvan, et me otsime sind ise ka üles, kui vaja. Muide, telefonis küsi Sirjet. Jääb meelde?»

«Jääb küll.»

Läksin välja. Olin üsna suures segaduses. Tegelikult on see ju sigadus, mõtlesin ma, et kirjandusmuuseum sel viisil endale kaastöölisi värbab. Kuid teisest küljest... Kui nad ikka õiget asja ajavad,... mine tea, ehk nõnda peabki olema?

TÕNN SARV

Nagu rakuke kehas

Tean, et Universumi ühe galaktika mingis päikesesüsteemis on küllalt põneva kõrgema eluga planeet K. Tolle planeedi asukad — K-lased — olevat genotüübilt identsed ja fenotüübilt äärmiselt sarnased. Nende sarnasus ei olevat üksnes väline, vaid haaravat ka meelelaadi. Sugudevaheline erinevuski on kõigest kehaline; ja seegi ei oma tähtsust, sest K-laste Teadus rakendab väga edukalt partenogeneesi.

Planeet K-l on kaunis kõrge kultuur, seda eelkõige tehnoloogia mõttes. K-laste ühiskond on äärmiselt korrastatud ja töötab iseenesega kooskõlaliselt justkui ühe individuaalse keha. Ja pole õigeusklikule K-lasele muud õndsust, kui et saavutada täiuslikkus rakk-mutrikese seisundina tolles sootsiumkehas. K-l kummardataksegi Suurt Inimest, kes on nende ühiskonna nii füüsilise kui vaimse ühtsuse kultuslik sümbol ja kellele on pästitatud kõrged ning säravad klaasmetallist templid, kus kummardatakse teistki ebajumalat — Teadust. Sisse on seatud keeruline rituaalisüsteem, milles lõviosa kuulub arvukatele ja massilistele ülistus- ning tervitusmüsteeriumidele. Nende vaimulikkond kujutab endast sisuliselt psühhiaatrite hästiorganiseeritud kogu, kelle ülesandeks on valvata ühiskonnaliikmete vaimse tervise järele, tagamaks tulemusikku Suure Inimese teenimist.

Ja on K-lgi hullud, oma vaimuhaiged, kes mingil põhjusel hoolimata kasvatusest ning kõrge Teaduse edusammudest otsivad taga kordumatust ja põhjustavad segadust muidu nii tasakaalustatud K-ühiskonnas. Neid ravitakse. Haiguse põhjused on aga K-psühhiaatritele teadmata. Keegi kirjutanud kord: «Ei talu malli peas. Tahan mõelda ja ära tunda hoopis teisiti — ise mõelda isemeelsena. Põlgan standardeid — need jäätavad hinge ja kivistavad mõtte. Kuid vahel on kahtlus: kas standarditus pole ka mingi omamoodi standard?» Selles nähakse individuaalsusluulu lüüpilist väljendust.

Üldiselt on K-lased õnnelikud ja rahul — nende eksistentsile on antud kindel mõte ja eesmärk ning maalastest vaimuinimeste hingepiinad ja lõhestatuski on neile täiesti võõrad.

Käisin K-l ükskord unes ning sestsaadik piinab mind kuri kahtlus — kas pole minagi hull oma taotlusis, üksnes ainukordsuspsühhoosi all kannatav vaimuhaige?

märts 1981

ALEXANDR HALLER

Homo dissidentis

Tutvusin hiljuti ühe ajaloolise perioodi käsitlusega. Hämmastusega leidsin, et autorid on avastanud erilise inimrühmituse, **Homo sapiensi** mutandi **Homo dissidentis'e.**

Need on geneetilise väärastusega inimesed, kellele ei mõju hüüdlaused ja loosungid; ei dogmaatilised tõed ega seletused; ei selgitused ega kõikvõimalikud propagandavõtted. Need olla inimesed, kes ei allu psühholoogilisele töötlemisele, nad mõtlevad ainult oma peaga.

Õudne!

Autorid leiavad, et sinna kuuluvad kõik inimesed, kes ei mõtle nii, nagu mõeldi 1941. aastal.

Minus hakkas midagi protestima. Olen kuulnud, et just isemõtlevat inimest nimetatakse Homo sapiens'iks.

Jääb ainult lahti mõtestada, mida tähendab — mõelda! Kas nii, nagu on ette nähtud, või nii, nagu oma vaim lubab. Tekkis ka küsimus: kui palju on neid, kellel on Homo sapiens'ist selline arusaamine?

Kui nad on enamuses, siis peaks tegema bioloogidele ettepaneku inimesed ümber nimetada ja eraldada nad kahte rühma — Homo sapiens dogmaticus; Homo dissidentis alias Homo sapiens.

Ühes aga olen ma kindel, XIX parteikonverentsile Homa sapiens dogmaticust lasta ei tohi.

Selleks on vaja kiires korras (aega on vähe) psühholoogidel ja teistel tarkadel meestel teha uurimine ning selekteerida meie kandidaadid sellele parteifoorumile. Kui seda teha ei saa, siis tuleks vähemalt delegaadi mandaadile märkida, millisesse inimrühma ta kuulub.

ÜLO ULUOTS

Ajalehest «Töörahva Lipp»

Fotomeenutus sõpruspäevade happeningist «Stagnameeste kokkutulek».

VILLEM REIMANNI MÄLESTUSPÄEVAD

Laupäev, 28. mai

14.00 Kogunemine Kolga-Jaani kiriku juurde. Töötalgud Kolga-Jaani kalmistul.

18.30 Film «Exegi monumentum» ja seltsi õhtu Kolga-Jaani rahvamajas.

Pühapäev, 29. mai

12.30 Filmid «Varandus» I—VII Kolga-Jaani rahvamajas.

14.00 **Villem Reimanni monumendi avamine.**

Põltsamaa bussijaamast viib laupäeval ja pühapäeval kell 13.00 kohale Kolga-Jaani kolhoosi buss.

Ööbimiseks kaasa võtta tekid.

OMA PIDU

TRÜ klubi 87/88, hooaja lõpupeo programm

● **27. mail** kl. 20 videofilm, kl. 22—6 ans. «RENTAABLUS» pärast Poolat, TPI filmistuudio «MALTA RIST» filmid, diskorid HANNES MIKELSAAR, PRIIT PEDAJA & Co, SULEV ULP.

● **28. mail** kl. 20 videofilm, kl. 22—6 ans. «TIPP-MALTS», ERKI üliõpilaste NÄITUSMÜÜK, diskorid AIVAR PILV, JÜRI KARLEP, URMAS KOLSAR ja HANDO F. SINISALU.

● **29. mail** kl. 20 videofilm, kl. 22—3 ans. «JASKAR», TIINA EIERI, In Boili ja LEONHARD MERZINI etteaste, diskorid JANEK LUTS, OLEV ULP.

Üleskutse kõikidele VABATAIDLEJATELE! Astuge ette ja toetage MEIE programmi!

NB! Klubi viie viimase aasta atribuutika LAAT!

ÕPIME UJUMA

13. juulist kuni 24. juulini toimub Käärikul TRÜ üliõpilastele ujumise algõpetuse laager ning ujumises edasijõudnutele ka paadisõidu lühikursus.

Soovijatel registreeruda kehalise kasvatuse ja spordi kateedris, Gagarini tn. 1 kuni 10. juunini.

Kehalise kasvatuse ja spordi kateeder

TAIMTOIDU POOLDAJAD!

Teid oodatakse 29. mail kl. 10 Eesti Taimtoiduliste Seltsi Tartu osakonna asutamiskoosolekule Tähe 4 auditoorium D-170.

NB!

JUUNIS

ilmub «TRÜ» 3., 17. ja 27. kuupäeval (viimane neist on lõpetajate leht).

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 2268. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 19 (1530) | Reede, 3. juuni 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

Maikuus

kaitsesid kandidaadiväitekirju VILLU TAMUL NSV Liidu ajaloo kateedrist, KADRI MATT ja HELBE SINIMÄE sünnitusabi ja günekoloogia kateedrist ning BIRUTE KLAAS eesti keele kateedrist. Viimane astus kaitsmisnõukogu ette esmaspäeval siinsamas meie ülikoolis (ka V. Tamul kaitses siin, arstid Minskis) dissertatsiooniga «Eesti ja leedu keele süntaksi ühisjooned ja nende päritolu». Juhendas kateedrijuhataja prof. Huno Rätsep. Oponeerisid saksa filoloogia kateedri juhataja prof. Juhan Tuldava ja Vilniuse RÜ leedu keele kateedri dots. Vytas Labutis. Kõik väitekirjad esitanud tunnistati kandidaadikraadi väärilisteks.

AUTASUSTAMISI

TRÜ aukirjaga autasustati laitmatu töö eest juubeli puhul professor VLADIMIR HIŽNJAKOVI, dotsente IGOR SOROKINIT ja JAAN SEEDRIT ning vanemlaborant HERBERT SAARMAAD.

Tööst erifondis

Teadusraamatukogus jätkub kirjanduse üleandmine erifondist üldfondi. Täiendades ja täpsustades TRÜ ajalehes veebruaris ilmunud artiklit, märgime, et üldse antakse üldfondi üle peaaegu kogu seni erifondis hoiul olnud kirjandus. Praegu on juba üle antud kaasaegse väliskirjanduse teatmeteosed ja perioodilised väljaanded ning kogu eestikeelne emigrantlik kirjandus kuni aastani 1985 (incl.). Neil päevil antakse üle kogu kaasaegne väliskirjandus kuni 1985. a. (incl.). Ameerika Ühendriikides ilmunud perioodika antakse üldfondi tervikuna (kuni käesoleva ajani).

Eestikeelse kirjanduse (1917—1944) üleandmine on praegu käimas. Edasi tuleb järg eestikeelse kodanliku ja okupatsiooniaegse perioodika kätte. Sellele järgneb vanema vene- ja võõrkeelse kirjanduse ja perioodika üleandmine.

Tööd on mõistagi palju. Lugejad, kes vajavad ülalnimetatud trükiseid, saavad neid kasutada erifondis (kui vastavad materjalid veel üldfondi üle antud ei ole) TR lugejapileti alusel.

FASTA REPPO

Tänu

TRÜ käskkirjas tänati hea töö eest ja õnnitleti 50. sünnipäeva puhul laborijuhatajaid, teaduskandidaate LINNART MÄLLI ja AILI-TIIU KENGSEPPA, trükitöölist VALVE MERILAIDI ja autokraanajuhti KOIT KODIST; 60. sünnipäeval preparaator VAIKE LARINAT; 70. sünnipäeval majandusosakonna töötajat ILSE VALDMAAD ja preparaator HILDA SUUREMÄED; 80. sünnipäeval koristaja MARTA TALBERGI.

«TRÜ kroonika 1985» käsikiri anti üle

Esimese lapse sündimine on ikka raske ja vaevarikas. Nii ka TRÜ kroonika esimese väljaandega. Tööd alustati 1985. aasta sügisel, 1986. aasta kulus infokaartide süsteemi sisseseadmisele, kroonika struktuuri loomisele ja info hankimisele. 1987. aasta kevadeks oli käsikiri valmis ja sai esimese hindamise kõrgkoolipedagoogika laboris. Järgnes see periood, mis ülikoolis kõige keerulisem — käsikirjaga tutvumine ja paranduste sisseviimine. See kestis terve aasta. Käsikirjaga tutvusid lisaks toimetuskolleegiumile (30 inimest) rektoraat, dekaanid ja kõik asjast huvitatud, kelleni info oli jõudnud. Lugemisel tehtud parandused ja täiendused vaadati läbi ja viidi sisse.

17. mail oli kroonika trükkitoimetamine arutusel TRÜ teadusosakonna nõukogus. Käsikiri loeti lõpetatuks ja küpseks üle anda kirjastamiseks. Ühtlasi peeti vajalikuks, et järgmiste aastate kroonikate valmimise periood peaks tunduvalt lühenema, seda eriti «lugemised». Järgnevate käsikirjade (1986, 1987) tegemisel kasutatakse arvutit. Infot oodatakse kõigilt allüksustelt, kes on seni võlgu. 26. mail toimunud toimetuskolleegiumi koosolekul otsustati, et 1. oktoobriks peaks kõikide allüksuste info ka lõplikult üle antud olema. Osa sündmusi (näit. allüksuste töötajate osalemine konverentsidel ja muudel teadusüritustel) laekub ainult allüksuse kroonikult ja peab olema väga täpne (toimumisaeg, koht, nimetused, nimed). Kõik allüksuste poolt edastatud info säilitatakse ajaloo sektoris.

Nii et aitäh neile, kes seda tööd seni hoolega tegid, häbi-häbi neile, kes lohakad, aga lõpliku hinnangu saab igaüks oma tööle ikkagi trükist tulnud raamatust.

Hoiame põialt, et see tuleks rutu!

MILVI HIRVLAANE
URVE LIIN

Rahvarindest

E. Ü. S. «Sodalicium» arvab Rahvarinde initsiatiivgrupi ettepanekutest järgmist.

1. Austame Rahvarinde algatajate kodanikutunnet ja tunnistame vajadust kogu rahvast haarava poliitilise liikumise järele.

2. Meie arvates on 30. aprilli «Edasis» avaldatud initsiatiivgrupi ettepanekutes vaieldavusi.

● Ettepanekutes ei arvestata praegust partei ja võimuorganite suhet. Olemasolevas poliitilises süsteemis kuulub poliitiline võim pigem parteile kui nõukogudele. Seega peaks Rahvarinde esmaseks ülesandeks saama senise süsteemi muutmine selliselt, et kogu võim kuuluks nõukogudele. Alles siis muutub oluliseks küsimus, kes kuuluvad nõukogudesse.

● Ei õiguslikult ega eetiliselt pole täpne meie maal toimuvaid protsesse käsitleda ainult NLKP uuenduskursina. NLKP oli küll liikumiste käivitajaks, kuna süsteemi loogika kohaselt ei saanudki keegi peale partei peasekretäri uuendusi algatada. Revolutsiooni liikumapanevaks jõuks on siiski rahvas!

● Mitmetähenduslikult on käibel mõisted stalinism ja stagnatsioon. Need sõnad annavad pigem edasi meie emotsionaalset mälu. Pakuksime nende asemele ühiskonnateadustes kindlalt piiritletud terminit totalitarism.

● Täpsustamist vajaks sotsialistliku demokraatia olemasolu. Kas ei oleks õigem võtta juhtmõteteks üldtunnustatud demokraatlikke printsiipe? Termin sotsialistlik demokraatia on senise praktika käigus end kompromiteerinud, tema sisu on laialivalguv.

● Küsitavaks jääb, miks peab üks liikumine oma põhimõtetes sätestama mingi organisatsiooni juhtiva mõju. Tegelikult tuleks taotleda poliitilist pluralismi.

● Vajaduse korral peaks Rahvarinne kasutama ka aktiivse poliitilise võitluse vorme (rahvakoosolekud, meeleavaldused, demonstratsioonid, vajaduse korral isegi streigid). Demokraatlikes ühiskondades on need meetodid näidanud oma tõhusust.

* * *

Üldtunnustatud on väide, et keel (keelekasutus) määrab paljuski ära mõtlemise. Seetõttu peame vajalikuks pöörata tähelepanu sellele, et Rahvarinde initsiatiivgrupi ettepanekud on sõnastatud bürokraatlikus kantseliidis, mitte rahvaomaselt. Mõistes täielikult, miks on ettepanekud saanud sellise sõnastuse ja sisu, arvame siiski, et oleks juba aeg tuua taas poliitikasse unustatud kategooria: EETIKA.

*

ARMSAD LÕPETAJAD!

Teile pühendatud erinumber ilmub esmaspäeval, 27. juunil. Selleks ajaks on teist paljud juba Tartust ära. Varem ei saa me seda lehte välja anda sel lihtsal põhjusel, et viimaseid riigieksameid tehakse veel 25. kuupäeval. Traditsiooni rikkuda ja nimekirju mitmesse lehte panna pole vist kõige õigem. Et leht kõigi lõpetajateni jõuaks, oleme välja pakkunud mitu viisi, millest kõige kindlamaks on osutunud järgmine: palun tooge toimetusse teaduskondade, osakondade või kursuste kaupa lehesoovijate arv + raha, ilmumise päeval viime teie lehed teie dekanaati, kust te need alati kätte saate.

*

Üks neist kolmest saab rektoriks

TRÜ NÕUKOGUS

● **Kuuldused «troonile» pürgijatest käivad meie ajalehest pikkade sammudega ees.** Juba veetakse kihla, tehakse panuseid, ennustatakse valimiste kulgu. 27. mail eraldas nõukogu hääletamise teel need, kelle pärast valijamehed hakkavad 21. juunil kell 14 ülikooli aulas piike murdma.

Tegelikult jäi nõukogul valida ainult kaheksa hulgast, sest Paul Kenkmann, Mart Saarma, Endel Lippmaa ja Vambola Raudsepp olid selleks ajaks märku andnud, et nad edasisest kandideerimisest loobuvad. Tõnu Rüütel esitas üliõpilaste aü komitee volitusel kohapeal veel ühe kandidaadi, prof. Lembit Allikmetsa arstiteaduskonnast, kuid ka tema tänas ja loobus. Alla 50% kohalolijate poolehoiuga pidid leppima Mikk Titma, Laur Karu, Heino Siigur, Peeter Saari ja Mart Elango. Seega jäävad 21. juunil vastamisi arstiteaduskonna dekaan prof. AIN-ELMAR KAASIK, õppeprorektor prof. JÜRI KÄRNER ja teadusprorektor prof. ANTS KALLIKORM. Jääme ootama nende esinemisi ajakirjanduses teadmaks, milliste plaanide-programmidega keegi rektoriks pürgib. Valijameeskond jääb aga ootama tõelist valimist, mis tähendaks sedagi, et rektorit on võimalik valida kolme kandidaadi hulgast, kui neist mõni konkurentsist ei loobu.

Ülikooli peahoonesse oli välja pandud ka kast, kuhu igaüks võis oma kandidaadisoovi lasta. Selgus, et kõik kolm on kasti poolt heaks kiidetud, kuid siiski erineva sedelite arvuga: Ain-Elmar Kaasik 38, Jüri Kärner 11 ja Ants Kallikorm 6 sedelit. Arvulisemalt oli veel esindatud dots. Marju Lauristin (17) ja Endel Lippmaa (14). Ei suuda uskuda, et kasti arvamus eriti tõsiselt võetav on, et sedelite arv võiks kellegi kandidatuuri eelisolukorda seada, sest leidus selliseidki nimesid nagu Gustav Naan ja Karl Vaino. Niisiis, esialgu on kõik kolm kandidaati võrdses seisus — ükski neist pole veel rektoriks saanud.

● **Tööst aspirantide ja nende teaduslike juhendajatega bioloogia-geograafiateaduskonnas rääkis dekaan dots. Aadu Loog.** Ta kurtis, et aspirante, kes ei kirjuta 3—4 aasta jooksul tööd valmis ega jõua kaitsmiseni, on liiga palju. Need, kes ei ole kaitsnud, on põhiliselt majandus- ja füüsilise geograafia ning geoloogia kateedrist. Nendes kateedrites õpetavad teaduskonna kõige madalama kvalifikatsiooniga õppejõud. Mõnelt õppejõult otsustas teaduskonna nõukogu juhendamisõiguse ära võtta. Praegu on teaduskonnas 19 aspiranti, kes dekaani sõnutsi on võetud hoolika valikuga, et välja vahetada õppejõudude vananev koosseis. Raskused on endiselt niisugused, mis sunnivad neid, keda teaduskond tahakski jätta, parematele jahimaadele siirduma — näiteks Haljala kolhoos maksab noorele spetsialistile 230—260 rubla kuus ja annab kolmetoalise korteri pealekauba. Osa mittestatsionaarsetest aspirantidest töötab harukondlikes instituutides (näit. metsainstituut), mõned otseselt tootmises. Nad muutuvad ühiskondlikult niivõrd aktiivseks, et akadeemiline töö kipub unarusse jääma. Ka teadusasutustes on aspirantidel paremad tingimused, paljud lähevadki TA instituutidesse.

Salme Laar lisas, et kõige rohkem õigel ajal kaitsnuid on ÜMPIs (6st 5), seejärel õigusteaduskonnas (8st 6) ja KKTs (8st 5), bioloogia-geograafiateaduskond on 53,3 protsendiga 7. kohal.

● **Kunstikabineti tööst üliõpilaste esteetilisel kasvatamisel andis kõigepealt ülevaate kunstikabineti juhendaja Andrus Kasemaa.**

Kunstikabinet töötab stuudio põhimõttel. Viiekümnest uudistajast on truuks jäänud kolmkümmend, kes võivad õppida nii joonistamist, maali, graafikat kui ka kirjakunsti. Osavõtjate arvu pole esialgu mõtet kunstlikult suurendada, teretulnud on eelkõige sügavama kunstihuviga inimesed.

Segab ruumipuudus, kuigi Kunstnike Maja võimaldab oma ruume kasutada.

Prof. **Inge Unt** jätkas, et kunstikabineti allumine pedagoogika kateedrile on formaalne, tema loomulik koht oleks esteetika kateedri juures, mis ülikoolis paraku puudub. Kunstiringide juhendajad ja dekoraatorid — niisugune on kabineti praktiline väljund. Kunstikabinet on vajalik tervele Tartu linnale, kuivõrd soodustab just noortekunsti arengut, mille madalseis on meil enam kui häiriv.

Haldusprorektor **Vello Peedimaa** käsitluses on kunstikabineti ruum kõige tuleohtlikum koht peahoones. See planeeriti üle viia Lossi (Lätte) tn. õppehoone II järku, kuid nüüdses perspektiivis hakkab kabinet konkurentsi pakkuma kõrgema kunstihariduse taotlejatele Näituse tn. 20 ehk endises Rostovtsevi eraülikooli majas kohe, kui hoone asustamiskõlblikuks muutub.

● TRÜ nõukogu hääletas spordifüsioloogia kateedri juhataja kohale prof. Atko Viru, anorgaanilise keemia kat. juh. kohal eprof. Vello Pasti, poliitilise ökonoomia kat. professori kohale prof. Vambola Türgi, NLKP ajaloo kat. professori kohale prof. Lembit Raidi, NSV iLidu ajaloo kat. professori kohale prof. Sulev Vahtre, pedagoogika kat. õpetaja kohale Reet Valgma ja stomatoloogia kat. dots. meditsiinidoktor Edvitar Leibur valiti professori kohale.

INDREK UDE

* 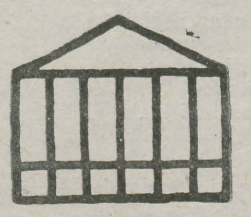 *

50. sünnipäeva ja 10. tõlkeraamatu ilmumise eel

● INTERVJUU LINNART MÄLLIGA ●

7. juunil saab 50-aastaseks ajaloo ja semiootika labori juhataja LINNART MÄLL. Palju õnne ja jätkuvat tööindu soovivad

Eesti Akadeemiline Orientaalselts, ÜTÜ võrdleva kultuuriloo ja orientalistikaring, kolleegid ja õpilased.

(Algust vt. «TRÜ» nr. 18)

● **Meie lehe 17. numbris ilmunud ajalooteaduskonna nõukogu repliigi järgi võiks arvata, nagu peaksid TAAS budismi ajaloo ja kultuuri loenguid. Kus ja kellele?**

Pole sellenimelist loengukursust kunagi pidanud ega pea ka praegu. Kuid võib-olla on ülemustel midagi niisugust kavas. Ei tea. Tõsi küll, aastaid tagasi lugesin ajaloo-osakonna tudengitele Idamaade keskaja kursust, kohe neli õppeaastat järjest.

● **Olen kuulnud. Kuid miks jätsid selle töö katki? Kas loengupidamine ei huvita Sind?**

Ega ma ise jätnud. Pehmelt öeldes löödi mind lihtsalt minema. Hirmus budismioht olevat kummitanud. Rääkisin loengutel Ida kultuuri kõige erinevamatest aspektidest, budismiga võrdses mahus ka konfutsianismist, taoismist, islamist, isegi kristlusest — budismioht! Juhendasin ÜTÜ ajalooringis ettekandeid nii Lääne kui Ida ajaloo alalt — budismioht! Tahtsin Uku Masingu kutsuda Jüriöö ülestõusust (tal on selle kohta väga huvitav teooria) loengut pidama — budismioht! Rääkisin ajalooringi ühel koosolekul (see oli peagi pärast Woodstocki sündmust), et Eestis tuleks samuti *rock*festivale korraldada — jälle budismioht! Jube küll, kui üks ja sama oht muudkui kummitab ja kummitab.

● **Raske uskuda. Tuletab nõiajahti meelde.**

Kas just nõiajahti... Aga eks küsi tolleaegsetelt üliõpilastelt järele.

● **Pärisin Kaur Altoalt, kas budismioht oli olemas?**

Kaur Altoa: *«Võib-olla mõni mees seda ohtu sellisena ka nägi. Igatahes olen paaril korral, nüüd aastaid hiljem, kohanud väidet, et vastukaaluks «budistidele» organiseeriti ajalooringi eesti ajaloo sektsioon. Olin ise ka üks asutajaliige. Vähemalt mina tollal sellist vastandamist ei tajunud, ei teadnud, et konfrontatsioon tinginuks minu arvates eesti ülikoolis enesestmõistetava töögrupi olemasolu. Kui oli vastuolusid, siis pigem isiklikul pinnal. Ja võib-olla ka solvumisi. Igatahes mina olin ja paraku olen praegugi orientalistikateemadel absoluutselt neitsilik (tõsi, mul on piinlik seda öelda), aga ei mäleta, et tollal või ka hiljem oleks Linnart Mäll kuidagi vastandanud mind «õige ala» — orientalistikaga tegelejatele.*

Ma ei söandaks isegi väita, et Linnart Mäll tegeles 1970ndate algul ainult orientalistika probleemidega. Mäletan, mingil perioodil olime koos ÜTÜ ajalooringi juhatuses. Linnart oli tollal üks juhendajaid. Siis oli väga akuutne Uku Masingu kontseptsioon Jüriööst. Siin ei ole koht vaagida selle töö plusse ja miinuseid, igatahes ajaloolise mõtte virgutajana oli ta äärmiselt põnev fenomen. Kuivõrd sel ajal näis, et ajalooringi väljaannetega läheb asi lahedamaks, siis tekkis ketserlik idee ka Uku Masingu käsikiri seal publitseerida. Esmalt aga tahtsime, et ta esineks. Paraku ei tulnud midagi välja. Muide, ühe mehe hinnang Masingule piirdus ainult ühe lausega: «Saate aru, ta on ju natuke kop-kop-kop.»»

● **Aga kas Sa oled mõelnud niisuguse suhtumise põhjuste üle? Vahest mängivad siin oma osa isiklikud vastuolud? Äkki oli kõige taga tunda mõne ametkonna suunavat kätt?**

Kindlasti oli nii seda kui teist. Kuid ei taha minna isiklikuks ega ületähtsustada ka ametkonda! Peamiseks põhjuseks oli ikka seesama, noh mitte just sõgedus-nõmedustobedus, vaid lihtlabane teadmatus, infopuudus, kui soovid asja nii nimetada.

● **Ma ei saa aru.**

Vahetult pärast sõda pidas aasta vältel ajaloo-osakonnas loenguid Uku Masing, väljapaistev orientalist. Tundus, et tema kaudu kandub edasi see kõrgtase, mis oli saavutatud Eesti Vabariigi Tartu Ülikoolis. Kuid ta oli sunnitud lahkuma ning tasapisi kujundati välja süsteem, mille kohaselt peeti vajalikuks, et Idamaade ajalugu loeksid inimesed, kes ei ole vastava ala spetsialistid. Aasia ja Aafrika maade ajaloo (nii nimetatakse seda kursust praegu) tõeline eriteadlane peaks suutma vähemalt orienteeruda selle regiooni tähtsamates keeltes kirjutatud tekstides, kuid süsteem nõudis otse vastupidist. Loomulikult ei teatud meil siis midagi ka orientalistika uusimatest saavutustest (1960-ndate aastate tasemest annab mingi pildi N. Konradi «Ajaloo mõttest»), meie süsteem siin kuulutas need kõik isegi kahjulikuks, ohtlikuks. Seepärast pole midagi imestada, kui TRÜ-s väljaantud vastava ala õppekirjandus kubiseb (raske uskuda, aga nii see on) päris stalinlikest hinnangutest.

● **Nüüd on mul küll selge: süsteem lihtsalt mõtles enesekaitseks budismiohu välja.**

Võib-olla.

● **Kuid praegu see süsteem ometi ei toimi?**

Ma ei ütleks nii. Süsteem on kogu aeg tegelenud enda taastootmisega ja jätkab (tahaks loota, et a i n u l t inertsist) seda tegevust praegugi.

● **Stagnatsioon?**

Nüüd leidsid küll õige sõna!

● **Kuid pöördugem tõlketegevuse juurde tagasi. Missuguse põhimõtte järgi Sa oled raamatuid tõlkimiseks valinud? Näiteks kuuluvad Lao-zi ja Konfutsius ju erinevatesse filosoofilistesse koolkondadesse...**

... ja kumbki pole budist. Eks ma ole püüdnudki tõlkida baastekste kõige erinevamatest vooludest. Nende tõlkimine on ka endale kõige rohkem pakkunud: teksti sukeldumine ja terminite tõlkevastete otsimine on tegevus, mis palju sügavamalt muistset autorit mõista lubab kui lihtne lugemine.

● **Kuid Sa oled tõlkinud ka «kergemaid» žanre.**

Jah, «Šukasaptati» näiteks on selgelt omaaegne ajaviitekirjandus. Selle tõlkiminegi oli palju kergem. Sügavat filosoofiat sellest otsida ei maksa, kuid toreda pildi keskaegsest ühiskonnast ta ometi maalib.

● **Ise oled Sa ilmselt eelkõige budoloog. Miks on Sind just budism köitnud?**

Ei oskagi lühidalt vastata. Võib-olla see, et budism oli algusest peale täiesti omalaadne nähtus, mingi muistne dissidentlus, mis hoidis end ühiskonna tavaasjadest eemal, kuid hakkas neid ometi üha rohkem ja rohkem mõjutama. Võib-olla ka see, et budistlikes ringkondades valitses vana- ja keskajal täiesti ületamatu isikuvabadus, tänu millele see õpetus hargnes paljudes eri suundades, kuid säilitas siiski mingi sisemise ühtsuse, mida polnud vaja kaitsta väliste barjääridega. Kindlasti aga see, et budism on loonud üllatavalt palju väärtusi, mille kohta saab väita: esimest korda inimkultuuri ajaloos. Kuid muidugi ei tahaks üldse kasutada sõna 'budism'. See ei ole «budistide» endi väljamõeldis, see on üpris hiline, poolteistsada aastat vana Euroopa orientalistide tuletatud termin.

● **Tulles tagasi «budismiohu» juurde küsiksin: mis Sa arvad, kas tegelikult saab praegu rääkida budismiohust, kas võib kujutleda olukorda, kus budism kandub üle maailma ja hävitab Lääne tsivilisatsiooni.**

Oh ei, niisugust olukorda ei tule kunagi ja ei saagi tulla, kasvõi seepärast, et budismis pole selleks sisemiselt mitte mingeid eeldusi. Ei maksa unustada, et budism ei ole mingi massiliikumine, selleks on õpetus liiga komplitseeritud. Tekkemaal Indiaski moodustasid budistid keskajal koos džainistidega intellektuaalse eliidi, rahvas koos valitsejatega oli aga hinduistlik. Massiliikumist sellest ei saa ka Läänes, küll on masse haaranud aga mitmed pseudoorientaalliikumised, need aga jäävad õnneks võõraks inimestele, kes vähegi mõtelda suudavad. Budism aga muutuks massistudes iseenda karikatuuriks ning selline nähtus hääbuks peagi. Kuid nagu varem ütlesin, Ida ja Lääne eraldamine on ajast ja arust mõtteviis.

● **Nii et mingit ohtu pole olemas, kui ma Sind õigesti mõistsin?**

Muidugi on sellest nagu ka näiteks «kollasest hädaohust» rääkiminegi rumalus. Ohtu pole, kui selleks mitte pidada dialoogi, mõlemale poolele vajalikku ideedevahetust. Tegelikult on see toimunud juba «algusest peale» ning, tõsi, mõnd budismis alguse saanud nähtust on Euroopas kunagi peetud ka ohtlikuks.

● **Näiteks mida?**

Nulli, mis tuli Euroopasse koos nn. araabia (tegelikult india) numbritega. Veel 16. sajandil juhtus, et selle tarvitamise eest saadeti tuleriidale. Tegelikult aga polnud selles ju mingit ohtu. Või oli? Sest null põhjustas kahtlemata mingi mõttenihke, sundis teistmoodi mõtlema. Teisitimõtlemine aga ärritab alati kedagi. Muide praegu uuritakse põhjalikult budismi ja kristluse dialoogi, järjest rohkem kristlikke teolooge peab seda vajalikuks; meilt on teada Uku Masingu võrdlevad uuringud ja tema ülimalt positiivne suhtumine budismi.

● **Mis Sa arvad, kas dialoog budismiga praegu suudab meile midagi anda?**

Kahtlemata. Eelkõige tema baastekstid. Eriti on seda märgata uuringutes, mis käsitlevad teadvust. Oli ju budism esimene mõttesuund inimkultuuris, kus tõstatati vajadus teadvust uurida ja kus seda ka sajandite vältel tehti.

● **Nüüd veel viimasest, ilmuvast tõlkest. Konfutsius rõhutab selliseid mõisteid nagu õiglus, kõlblus, inimlikkus, kultuursus, kombed, tavad jne. Samas on aga konfutsianisti eesmärgiks saada kõrgeks riigiametnikuks, st. karjeristlik ülespüüdmine. Kuidas konfutsianism sobib praegusesse aega?**

Olen sellest üsna palju kirjutanud tõlke järelsõnas, seepärast mainin vaid, et konfutsianism ei ole taandatav ainult Konfutsiuse õpetusele. Veel hiljaaegu arvasin, et meie tänapäevale Konfutsiusest küll mingit otsest tulu ei tõuse. Kuid praegu seletatakse Jaapani ülikiiret edu Konfutsiusega ja ka Hiinas on see mõttetark uuesti ausse tõstetud. Võib-olla tõesti peaksime ka meie lugema Konfutsiust väga järelemõtlevalt, nii nagu teda lugesid 18. sajandi valgustajad. Igal juhul toonitan uuesti, et ei maksaks püstitada barjääre «oma» ja «võõra» vahele, sest need võivad küll konservatiividele ajutise hingerahu tagada, ühiskonna arengu aga panevad nad seisma. Muidugi mitte kauaks ja selles on õnn. Kui inimkonna ajalugu vaadelda, siis kui palju võib näha neid lõpuks ikka maha varisenud barjääre, inimrumaluse mälestusmärke.

● **Kuid ütle, millal siis Konfutsius ilmub? Tean, et tõlge seisis toimetuses üsna kaua.**

Jah, üle nelja aasta tagasi viisin käsikirja ära. Ei arva, et praegu mingit otsest segamist oleks. Kuid venib ikka, kuigi oleks võinud ilmuda juba märtsis, sest viimased korrektuurid on loetud aasta algul. Olen kuulnud, et igasugused päevakajalised asjad suruvad seda üha kõrvale. Ilmselt ei mõisteta, et niisugune baastekst võib olla tänapäevasem kui igasugune päevakaja.

Toimetuselt. Telefoni teel saime kirjastusest teada, et Linnart Mälli Konfutsiuse-tõlke ilmumine on edasi lükatud III kvartalisse, nii et lugeja võib seda nõuda juuli lõpus või augusti alguses.

Küsitles INDREK UDE

Mida otsustati töökollektiivi koosolekutel?

TRÜ töökollektiivi koosolekutel 11. ja 26. mail arutati sotsiaalse arengu kiirendamiseks ettenähtud summade jaotamist, nende väljamaksmise korda ning materiaalse ergutamise fondi jaotamist 1988. aastaks.

Teaduslik-tehnilise ja sotsiaalse arengu fond jaotati järgmiselt:
Fondi plaaniline suurus aasta lõpuks 833 000 rbl.

1. Eraldis tsentraliseeritud fondi (ministeeriumi käsutusse)	10%	— 83 300
2. Ülikooli materiaal-tehnilise baasi arendamiseks (ehitus, remont, materjalide ja aparatuuri muretsemine, teadustööde finantseerimine jm.)	55%	— 458 150
3. Sotsiaalse arengu kiirendamiseks	35%	— 291 550
	100%	— 833 000

Materiaal-tehnilise baasi arendamiseks ettenähtud summa kasutamise otsustab juhtkond (muidugi on ka selles osas altpoolt tulevad ettepanekud teretulnud).

Sotsiaalse arengu kiirendamiseks 1988. aastaks ette nähtud summa kasutamiseks on ametiühinguorganisatsioonide ja töökollektiivide senise arutelu põhjal kujunenud järgmine ettepanek:

1. Kooperatiiv- ja individuaalelamuehituse toetamiseks	100 000
2. Lasterikaste perekondade toetusteks	104 850
3. Puhkebaaside remondiks	30 000
4. Klubile kultuuritööks	20 000
5. Lasteaiakohtade kompensatsiooniks	3 000
6. Hambaravikabineti sisustamiseks	2 000
7. Aianduskooperatiivile «Palu»	2 000
8. Tuusikute soetamiseks	550
9. Lepingulisi teemasid täitvate allüksuste käsutusse	29 150
	291 550

Materiaal-tehnilise baasi arendamiseks ette nähtud summa kasutamiseks (458 150 rbl.) tehti ettepanek administratsioonile eraldada TRÜ IME grupi finantseerimiseks 36 000 rbl.

Pärast elavaid sõnavõtte ja rohkearvulisi täiendusettepanekuid kinnitati TRÜ sotsiaalse arengu fondi kasutamise korra määrustik järgmisel kujul:

TRÜ sotsiaalse arengu fondi kasutamise korra määrustik 1988. a.

1. Kehtestada ühekordse toetuse maksmine TRÜ töölistele, teenistujatele, õppejõududele, teaduritele ja aspirantidele kolmanda või enama lapse sünni korral 3000 rubla tingimusel, kui mõlemad lapse vanemad on elanud Eestis mitte alla 15 aasta ja vähemalt üks lapse vanematest on töötanud TRÜs 5 aastat või kauem ning kui lapsi kasvatatakse kodus. Tööstaaži arvutamisel arvestatakse peale töötamise ka õppimise aega kõrgkooli päevases osakonnas.
2. TRÜ päevase osakonna üliõpilastel on õigus p 1 nimetatud toetusele tingimusel, kui mõlemad lapsevanemad on elanud Eestis mitte alla 15 aasta ja kui üliõpilane on kolmanda või enama lapse sünni aastal üle viidud V või lõpukursusele.
3. Ette näha toetuse maksmine kooperatiivkorterite ehitamiseks vastavalt Eesti NSV Ministrite Nõukogu 11. oktoobri 1982. a. määrusele nr. 589 «Elamukooperatsiooni kohta» neile TRÜ töölistele, teenistujatele, õppejõududele, teaduritele ja aspirantidele, kes on elanud Eestis mitte alla 15 aasta, töötanud ülikoolis vähemalt 5 a. ja kel on seejuures perekonnas vähemalt üks laps (olenemata vanusest) või kes on ülikoolis töötanud 15 aastat või kauem. Toetust kooperatiivkorterite omavahendite esialgsete sissemaksete katteks anda ülikooli töötajaile, kes saavad korteri 1988. a. või hiljem valmivates majades.
4. TRÜ töötajaile, elamuehituse kooperatiivi liikmeile, kelle perekonna liige töötab samuti TRÜs, maksta toetust kooperatiivkorteri ehitamiseks p 3 näidatud tingimustel Eesti NSV Ministrite Nõukogu 11. oktoobri 1982. a. määruses kehtestatud korra kohaselt koefitsiendiga 1,5. Seejuures on nõutav, et teine perekonnaliige oleks elanud Eestis 5 aastat või kauem ja elab samas kooperatiivkorteris.
5. Kolme või enama alaealise või statsionaarselt õppiva lapsega perekondadele anda lisaks käesoleva määrustiku p 3 nimetatud toetu-

(Järg 4. lk.)

Kärisema ei peagi

EHK KOLMKEELSUSEST MEIE VÕÕRFILOLOOGIAS

Kui võrrelda prof. Voldemar Vaga kirjutist «Inglise keel Tartu ülikoolis» *(«TRÜ», nr. 16)* **ja dotsent Heino Liivi repliiki «Topelt ei kärise»** *(«TRÜ», nr. 17), jääb mulje, et meie anglistid oleksid nagu auväärse kunstiteadlase peale pahased või siis solvunud. H. Liivi vastusest oleksin nagu välja lugenud isegi irooniat. Asjata! Ja just seetõttu, et V. Vaga kirjutises irroonia puudus. Tema mure meie võõrfiloloogia pärast on pigem universaalse kandejõuga, mis sest, et lugu anglistikat käsitles.*

Mulle ei meeldinud H. Liivi repliigi kaks alguslauset: et perestroika ajal võib igaüks end avalikustada ning öelda, «mida ja millal soovib». V. Vaga pedagoogiline kreedo oli sama juba siis, kui kõik meil praegu aktiivselt tegutsevad anglistid ja ka allakirjutanu veel

(Järg 4. lk.)

EESTIMAA RAHVAHARIDUSE SELTS

Projekt
ERS programm

Hariduse kriis globaalses ulatuses avaldub ökoloogilise ja sõjalise katastroofi ohu jõudmises kriitilise piirini. Nende ohtude mõistmise alusel on kujunemas inimkonna meie-tunne, tugevnemas liikumine keskkonna saastamise ja võidurelvastumise vastu. Inimese kui liigi ja inimkultuuri säilitamise ja arendamise nimel on hakanud koos tegutsema erinevate poliitiliste huvide kandjad.

NSV Liidus komplitseerib olukorda veelgi kriisieelne seisund, millenni on viinud katsed vägivaldselt, administratiivselt, ühiskonna seaduspärasusi eirates luua ideaalne ühiskonnakord. Naiivne helge tuleku peatse saabumise ootamine ja ebainimlike meetodite rakendamine utoopiliste plaanide realiseerimise nimel on asendumas tegeliku olukorra kaine analüüsi ning sellest tuleneva tegevusprogrammi kavandamise ja realiseerimise oskusega.

Eesti rahvuse iseotsustamise ja isetegemise sfäär on üleliiduliste ametkondade monopoolse seisundi ja jätkuva invasiooni tõttu ahenemas kriitilise piirini. Seejuures iseloomustab käesolevat momenti askeldamine ja stress, püüd jätta muljet, et kõik on parimas korras, et oleme olukorra peremehed, samas näidates, et me mõistame hukka kõik vana, s. o. teeme perestroikat. Sellest tingitult puudub selgus meid ühendavate taotluste, sealhulgas ka mitmesuguste populaarsust võitnud grupeeringute tegelike taotluste suhtes. Selgusetuse tagamaaks on stagnatsiooniperioodilt päritud komme rääkida üht ja mõelda teist, palju rääkida ja vähe teha.

Ühiskonna ette kerkinud probleemide lahendamine ei ole võimalik meie praeguse hariduse baasil. Vana süsteemi jätkuvale funktsioneerimisele ja taastootmisele orienteeritud haridussüsteem, üha suurema teadmiste massi dogmaatilist edasiandmist taotlev hariduskontseptsioon ning õpilase vajadusi ignoreeriv koolisituatsioon ei soodusta, vaid pidurdavad kerkinud probleemide lahendamist. Tegelik haritus saavutatakse mitte tänu koolile, vaid väljaspool seda, mitteametliku tegevuse sfääris. Kultuuripüramiidi tipp kaugeneb oma jalamist, mistõttu ühiskonna vaimset potentsiaali kasutatakse rohkem selle tipu enda kui kogu ühiskonna huvides. Kultuurieliidi kaugenemine rahvaharidusest, piirdumine «rahvavalgustaja» rolliga, on kujunemas uue, eliit- ja massikultuuri vahelise konflikti koldeks.

Eestimaa Rahvahariduse Seltsi eesmärk sellises situatsioonis on

Meie vabariigi kõigi sotsiaalsete kihtide ja gruppide konsolideerimine liikumisse —

- **inimkonna ja kultuuri säilitamise ja arengu nimel,**
- **ühiskonna arengu seaduspärasuste arvestamise eest,**
- **ise mõtleva Eesti eest.**

Eestimaa Rahvahariduse Seltsi programm käesoleval etapil

- Selgitada välja ja tuua avalikkuse ette Eesti NSV asendist ja senisest arengust tingitud iseärasused haridus- ja kultuurisituatsioonis.
- Töötada välja hariduskontseptsioon, mille aluseks on osaluse, subjektsuse (oma koha tunnetamine, oskused ja tahtmine midagi ära teha) suurendamine.
- Edendada ja arendada hariduskontseptsiooni praktikas.
- Osaleda kooliuuenduse elluviimisel ja hariduse juhtimise ümberkorraldamisel.
- Üldistada kooliuuenduse kogemusi ning kasutada neid kooliuuenduse edasiarendamiseks ja ühiskonna kõigi valdkondade perestroikaks.
- Täiustada ja arendada seltsi kui haridusalase ühistegevuse vormi põhimõtteid, tuginedes

1) seltsi liikmete poolt tõstatatud probleemide ühisele analüüsimisele, lahendusteede otsimisele ja kavandamisele,

2) kavandatu realiseerimisele seltsi liikmete tegevuse kaudu seltsis ja väljaspool seltsi (põhitööl, elukohas, perekonnas, teistes ühiskondlikes organisatsioonides ja liikumistes).

Projekt
ERS põhikiri

I. ÜLDSÄTTED

1. Eestimaa Rahvahariduse Selts (edaspidi: selts) on vabatahtlik organisatsioon, mis ühendab kõiki üksikisikuid ja sotsiaalseid gruppe, kes soovivad osaleda rahvahariduskküsimuste lahendamisel. Selts aitab hariduse kaudu kaasa oma liikmete ja ühiskonna arengule.

2. Seltsi tegevus rajaneb koostööl usalduse, toetuse ja vastutuse põhimõtetel. Juhtkond valitakse ja tegevus avalikustatakse.

3. Selts juhindub oma tegevuses NSV Liidu ja Eesti NSV konstitutsioonist, kehtivast seadusandlusest ja käesolevast põhikirjast.

4. Selts teeb koostööd kõigi hariduse arendamisest huvitatud riiklike ja ühiskondlike asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide, loominguliste liitude ja üksikisikutega.

5. Selts taotleb

a) kultuuri järjepidevuse hoidmist;

b) inim- ja kultuurisõbraliku hariduskontseptsiooni väljatöötamist ja realiseerimist;

c) hariduse väärtustamist;

d) kõigi Eesti NSV territooriumil elavate sotsiaalsete gruppide enesemääramise ja koostöö soodustamist;

e) avalikkuse kaasamist rahvahariduse uuendamisse;

f) haridusotsuste demokratiseerimist.

6. Selle tarvis selts

a) toob välja ja seostab erinevate sotsiaalsete gruppide haridushuvisid;

b) tutvustab ja analüüsib erinevaid seisukohti hariduskküsimustes;

c) kaitseb ja propageerib eetilisi ideaale järgivat elulaadi;

d) algatab ja edendab pedagoogilisi, psühholoogilisi, sotsioloogilisi jt. hariduselu puudutavaid uuringuid;

e) osaleb rahvahariduslikku kirjanduse kirjastamises;

f) vahendab eesrindlikku haridusinfot;

g) töötab välja ettepanekuid konkreetsetes koolikorralduse küsimustes;

h) algatab ja toetab teisi seltsi eesmärkidega kokkulangevaid töösuundi.

7. Selts realiseerib oma seisukohti ja ideid liikmete tegevuse kaudu nii seltsis kui väljaspool seltsi (põhitööl, elukohas, perekonnas, teistes ühiskondlikes organisatsioonides ja liikumistes).

8. Selts teeb ettepanekuid

a) hariduspoliitika väljatöötamise ja ressursside jaotamise osas Eesti NSV Ülemnõukogu alalisele hariduskomisjonile ning kohalike nõukogude vastavatele komisjonidele;

b) hariduselu juhtimise alal Eesti NSV Riiklikule Hariduskomiteele, kohalikele haridusosakondadele ja nende juures moodustatavatele riiklik-ühiskondlikele pedagoogilistele nõukogudele ning õppeasutustele.

9. Seltsil on õigus

a) avada ja sulgeda arveldus-, jooksvaid ja erikontosid krediidiasutustes ning sooritada finantsoperatsioone;

b) sõlmida lepinguid riiklike, kooperatiivsete ja ühiskondlike ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide ning kodanikega;

c) võtta tööle ja vabastada töölt seltsi töötajaid;

d) moodustada, korraldada ümber ja sulgeda seltsi ülesannete täitmisega seotud ettevõtteid, omandada ning ehitada seltsi ruume, valmistada ja parandada ning realiseerida inventari ja varustust.

10. Seltsil on ja selle üksustel võivad olla juriidilise isiku õigused, oma nimega pitsat ja nurgatempel.

11. Seltsil on lipp, vapp ja märk.

II. EESTIMAA RAHVAHARIDUSE SELTSI LIIKMED, NENDE ÕIGUSED JA KOHUSTUSED

12. Seltsi liikmeks võivad olla isikud, kes tunnistavad seltsi põhikirja, osalevad ühe tema organisatsiooni (töörühma, sektsiooni, osakonna) töös ja tasuvad iga-aastast liikmemaksu.

13. Seltsi liikmeks võtab isiku vastu tema suulise avalduse alusel seltsi algorganisatsioon. Liikmed maksavad sisseastumismaksu ja iga-aastast liikmemaksu, mille suurused määrab seltsi üldkoosolek. Liikmetele antakse liikmepilet. Kes on jätnud 31. detsembriks tasumata kalendriaasta liikmemaksu, loetakse seltsist lahkunuks ja teda võib uuesti liikmeks võtta üldistel alustel.

14. Seltsi liikmel on õigus

a) võtta osa seltsi tegevusest vastavalt käesolevale põhikirjale;

b) valida ja olla valitud kõigisse seltsi esinduskogudesse ja ametitesse;

c) esitada ettepanekuid seltsi tegevuse asjus ning arupärimisi seltsi puudutavates küsimustes;

d) osaleda seltsi üritustel ning esineda seltsi väljaannetes;

e) kasutada seltsi ruume, raamatukogu ja muud vara vastavalt kodukorrale.

15. Seltsi liige on kohustatud

a) täitma käesoleva põhikirja nõudeid ja seltsi otsuseid;

b) võtma osa seltsi vähemalt ühe algorganisatsiooni tegevusest ja aitama kaasa seltsi ülesannete lahendamisele.

16. Teenete eest rahvahariduse edendamisel võib selts määrata järgmisi ergutusi:

a) . . . . . .

b) . . . . . .

17. Selts võib liikme välja arvata, kui ta ei võta osa töörühma, sektsiooni või osakonna sisulisest tööst. Selle otsustab vastav töörühm, sektsioon või osakond. Isikliku küsimuse arutamisest on asjaosalisel õigus osa võtta.

18. Seltsist lahkunud või väljaarvatud isikule sisseastumis- ja liikmemaksu ei tagastata.

III. EESTIMAA RAHVAHARIDUSE SELTSI KORRALDUS JA JUHTIMINE

19. Selts toetub oma tegevuses seltsi liikmete poolt moodustatud töörühmadele, mis võivad ühineda sektsioonideks (huvikoondisteks) ja regionaalseteks osakondadeks. Seltsi liikmed võivad osaleda mitmes erinevas töörühmas ja sektsioonis.

20. Seltsi korraldus tugineb seltsi piirkondlikele üksustele — seltsi osakondadele, mis luuakse algüksustest, lähtudes üldjuhul Eesti NSV maa-ala haldus likust jaotusest.

21. Seltsi töörühmad valivad endi hulgast juhatuse, kes (nende puudumisel töörühmad) valivad oma esindajad sektsiooni või osakonna juhatusse. Viimane (selle puudumisel sektsioon või osakond) valib oma esinduse seltsi nõukogusse, mille liikmetest valitakse seltsi juhatus.

22. Valimine toimub seltsis ühehäälsuse põhimõttel salaja või avalikult. Juhatus valitakse ümber igal valiva nõukogu koosolekul koosolekutevaheliseks ajaks.

23. Seltsi kõrgeim esindusorgan on üldkoosolek, mis kutsutakse kokku vähemalt kord nelja aasta jooksul. Üldkoosolekute vahelisel ajal täidab tema ülesandeid nõukogu, mis koosneb sektsioonide ja osakondade juhatustest. Üldkoosolek kutsutakse kokku nõukogu või $^1/_3$ sektsioonide ja osakondade initsiatiivil. Nõukogu kutsutakse kokku juhatuse või $^1/_3$ sektsioonide ja osakondade initsiatiivil.

24. Seltsi üldkoosoleku ainupädevusse kuulub seltsi põhikirja, programmi ja liikmemaksu suuruse kinnitamine ning arvestusrühma valimine. Üldkoosolek kinnitab programmide eelarved ja aruanded eelarve täitmise kohta. Üldkoosolekud on lahtised, kuid hääletamisel osalevad vaid seltsi liikmed. Sisulisest tööst sektsioonides, osakondades, töörühmades ja alarühmades võib osa võtta vaid sektsiooni, osakonna, töörühma või alarühma kõigi liikmete nõusolekul.

25. Sektsiooni ja osakonna kõrgeimaks organiks on üldkoosolek. Üldkoosolekute vahel täidab vajalikke ülesandeid sektsiooni ja osakonna nõukogu, mis koosneb töörühmade juhatustest. Seltsi sektsioonide ja osakondade ning töörühmade töökorraduse kinnitavad vastavad üldkoosolekud.

IV. SELTSI ARVESTUSRÜHM

26. Seltsi tegevuse üle arvestuse pidamiseks valib üldkoosolek alalise arvestusrühma, mille ülesandeks on

a) seltsi kroonika pidamine;

b) seltsi liikmete arvestus;

c) aruannete kogumine ja koostamine;

d) koostöö ajakirjandusega;

e) seltsi töö tulemuste avalikustamine;

Saagu valgus! Laupäeval, 4. juunil kl. 11 sünnib aulas nende lühtrite all Eestimaa Rahvahariduse Selts.
MEELIS LOKI foto

f) kontroll seltsi vahendite kasutamise üle;

g) seltsi dokumentatsiooni korrashoidmine;

h) informatsiooni edastamine seltsi liikmetele.

27. Sektsioonide ja osakondade arvestamiseks moodustatakse sektsiooni või osakonna üldkoosoleku poolt alalised arvestusrühmad, mille ülesanded kinnitab neid moodustanud koosolek.

28. Seltsi laekumistest ja kulutustest informeeritakse kõiki seltsi liikmeid, sektsioonide ja osakondade laekumistest ja kulutustest aga vastava sektsiooni või osakonna liikmeid.

V. EESTIMAA RAHVAHARIDUSE SELTSI MAJANDAMINE

29. Seltsi majandusliku aluse moodustavad

a) sisseastumis- ja liikmemaksud;

b) seltsi majandustegevuse ja ürituste tulud;

c) ettevõtete, asutuste ja organisatsioonide ning kodanike vabatahtlikud maksed;

d) muud laekumised.

ERS-i algatusrühm

TRÜ TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL 4

Mida otsustati...

(Algus 2. lk.)

sele selles punktis kehtestatud tingimustel veel toetust kooperatiivkorterite ehitamiseks saadud pangakrediidi kustutamiseks iga-aastasest tagasimaksest 50%.

6. Ülikooli töötajaile, kelle abikaasa on astunud elamuehituskooperatiivi liikmeks mõne teise asutuse kaudu, maksta toetust käesoleva määrustiku p. 3 ette nähtud tingimustel Eesti NSV Ministrite Nõukogu 11. oktoobri 1982. a. määrusega kehtestatud ulatuses koefitsiendiga 0,5 juhul, kui elamuehituskooperatiivi liige ei saa oma töökohast toetust vastava fondi puudumise tõttu ja mõlemad abikaasad elavad ühises korteris.

7. Kehtestada toetuse maksmine TRÜ töötajaile individuaalelamu ehituseks või ostmiseks vormistatud pangalaenu kustutamiseks 50% ulatuses igal aastal tagasimaksmisele kuuluvast summast tingimusel, kui pangalaenu võtnud töötaja on elanud Eestis vähemalt 15 aastat ja kui perekonnas on 3 või enam alaealist või statsionaarselt õppivat last. Kahe alaealise lapse olemasolu korral anda toetust pangalaenu kustutamiseks 20% ulatuses igal aastal tagasimaksmisele kuuluvast summast. TRÜ töötajatele, kelle peres on 3 või enam alaealist või statsionaarselt õppivat last ning kelle abikaasa töötab samuti TRÜ-s, maksta toetust koefitsiendiga 1,5.

8. Ette näha toetuse maksmine 500 rbl. aastas neile ülikooli töötajaile, kes hooldavad laps-invaliide.

9. Kehtestada toetuse maksmine 1000 rbl. ulatuses neile ülikooli töötajaile, kelle perekonnas on neli või enam alaealist või statsionaarselt õppivat last tingimusel, kui lapsevanemad on elanud Eestis vähemalt 15 aastat ning üks vanematest on töötanud TRÜ-s 5 aastat või kauem.

10. Eespool nimetatud toetustele pole õigust isikutel, keda on kolme aasta jooksul enne toetuse õiguse tekkimist kohtulikult karistatud või keda on ühe aasta jooksul enne toetusele õiguse tekkimist karistatud administratiivselt või distsiplinaarkorras alkoholi või narkootiliste ainete kuritarvitamise eest.

Allüksuse töökollektiivil on õigus taotleda toetusest ilmajätmist ka muude korrarikkumiste esinemisel. Vastava taotluse esitamisel otsustab küsimuse administratsioon kooskõlastatult ametiühingukomiteega.

Ülaltoodud määrustik kehtib alates 1. jaanuarist 1988.

Sotsiaalse arengu fondist lepingulisi töid tegevatele allasutustele eraldatavate summade (10% kogu fondi suurusest) allasutuste vahel jaotamise ja kasutamise eeskirjad.

1. Summad jaotatakse allasutustele proportsionaalselt nendelt fondi moodustamiseks laekunud summadega.

2. Allasutustele eraldatud summade kulutamist planeerib vastavate lepinguliste uurimistööde juhendaja (kooskõlas fondi kasutamist reguleeriva seadusandlusega) ja kinnitab lepinguid vahetult täitva kollektiivi koosolek.

3. Summad makstakse välja või kantakse üle lepingu juhendaja esildise alusel, kus on märgitud ka kollektiivi koosoleku kuupäev ja protokolli number.

Materiaalse ergutamise fondi (fondi plaaniline suurus 1988. a. 166 000 rbl.) jaotamiseks esitatud kolmest ettepanekust leidis poolehoidu dots. T. Kollo poolt kaitstud ettepanek, mille kohaselt lepinguliste teadustööde täitjad saavad 70%, ülikooli juhtkond ja kaasaaitajad 20% (s.h. juhtkond 6% ja kaasaaitajad 14%) ning eraldised tsentraliseeritud fondi moodustavad 10% kogusummast.

Koosolekul avaldati kahetsust, et administratsiooni esindajad ei leidnud võimalust koosolekutele tulla, mistõttu jäid mõned üleskerkinud küsimused vastuseta (milleks kavatsetakse kasutada materiaal-tehnilise baasi arendamiseks ettenähtud summasid jm.). Summade kasutamise kohta tahetakse kuulda administratsiooni aruannet aasta lõpul, samuti nagu ka tsentraliseeritud fondi eraldatud 10% (83 300 rbl.) kasutamise kohta.

LILIE PUNG

Jälle ühiselamust!

1988/89. õ.-a. ühiselamukohtade jaotusplaan

		Len. mnt. 25 425	Len. mnt. 27 540	Len. mnt. 89 603	Pälsoni 14 400	Pälsoni 23 235	Tiigi 14 410	Nooruse 7 480	Nooruse 5 90
1.	Ajal.	190				190			
2.	Arstit.	968		573				395	
3.	B.-G.	260	260		380				
4.	Fil.	380							
5.	F.-K.	240	20						
6.	KKT	120	120						
7.	Mat.	230					230		
8.	Õig.	135					135		
9.	Maj.	310	220						90

See ühiselamukohtade jaotus ei erine kuigi palju eelmise aasta omast. Kohtade koguarv jäi samaks, VASTUVÕTU suurenemised ja vähenemised on omavahel tasakaalus. Välisrühmade majutamiseks eraldatud 30 kohta kompenseerib keskeriõppeasutuste ühiselamu: Nooruse 5 on lubatud sama arv kohti. Majadevahelisi ümberjaotusi on kaks. Et füüsikud-keemikud ja kehakultuurlased ei mahu Leningradi 25 ära, eraldati füüsika-keemiateaduskonnale 20 kohta Leningradi 27 ja majandusteaduskonnale Leningradi 27 asemel 30 kohta ühiselamus Nooruse 5.

Missugused probleemid mõjutasid ühiselamukohtade jaotamist?

Esiteks kord ühiselamutes. Kuigi nüüd on see stabiliseerunud, oli esimesel semestril mõni maja päris käest ära. Asi läks niikaugele, et ühe ühiselamu elanikud ise palusid administratsioonil sekkuda nende ühiselamukaaslaste korralekutsumiseks. Kõige rohkem probleeme on teistest liiduvabariikidest pärit üliõpilastega. TPIs ei suudetudki neid korda hoidma panna.

Ülikooli administratsioon ei suuda ega kavatsegi iga üliõpilasega eraldi tegelda. Teaduskonnad peavad ise suutma oma ühiselamutes korda hoida. Vastasel juhul eraldatakse järgmisel õppeaastal vähem kohti. Mängureeglid on lihtsad ja selged. Iga aastaga on suurenenud ebaperemehelik suhtumine kätte antusse. Sellele peaks ükskord piiri panema. Ainuüksi 1987. aastal tehti meie ühiselamutes remonti veerand miljoni rubla eest. Sama probleem on ka teistes kõrgkoolides. Näiteks TPI-s uuriti võimalust ühiselamukooperatiivi moodustamiseks. Selgus, et kapitaalremonti arvestamata tuleks ekspluatatsioonikulude katteks võtta üüri 1 rubla ööpäevas. Meil ei suudeta kaherublast kuuüüri tasuda. Selle aasta 1. maiks oli üliõpilaste üürivõla kogusumma tuhat rubla.

Ühiselamute valvest ei tahaks üldse rääkida. Peale ühe on kõigis ühiselamutes elanikke rohkem kui õppeaastas päevi. Ometigi ei tulda tihti valve organiseerimisega toime.

Et olemasolevad kohad rahuldavad ainult 80% soovijaist, on teaduskondade majutuskomisjonid probleemi ees, keda eelistada. Ühed eelistavad majutada eelkõige esmakursuslasi, teised vanemate kursuste üliõpilasi. Olen ühel meelel nendega, kes majutavad esimeses järjekorras esmakursuslased, teised aga pingerea alusel. Tõsi, esimesi langeb õppeaasta kestel rohkem välja ja ühiselamukorraga on nad teistest sagedamini pahuksis. Jäägu see teaduskondade endi otsustada, peaasi, et üliõpilased oleksid kehtestatud korrast teadlikud, ja et sellest peetaks kinni.

Ühiselamukohtade jaotamisel teaduskondade vahel ei ole arvestatud kaugõppe olemasolu. Kaugüliõpilastele on planeeritud 65 kohta, kuid sessi ajal ulatub kohasoovijate arv tuhandeni. Kaugõppe talvine eksamisessioon kattus päevaste üliõpilaste vaheajaga. Kõik teaduskonnad andsid nõutud arvu kohti ja majutamine kulges ladusalt. Kevadel on olukord keerulisem. Päevaste ja kaugõppijate sessioonid kattuvad osaliselt. Seetõttu on eriti oluline sessi lõppedes tubade kiire vabastamine ja varustuse ning võtmete komandandile üleandmine. Tahame lõpetada kaugüliõpilaste majutamise võimlate põrandale.

Teatavasti taotleb rida üliõpilasi ühiselamukoha kasutamise õigust ka suveks. Selle üle otsustab vastav teaduskond, kusjuures ei tohi unustada, et majutamist vajavad sisseastujad, suvemalev ja praktikarühmad. Ühiselamute valve suvel korraldab suvemalev. Suvevaheajaks tubade ja võtmete üleandmine komandandile on iga-aastane probleem. Palun arvestada, et selle nõude eiramine võib saada vastavate korrektiivide tegemise aluseks ühiselamukohtade jaotusesse.

Eeltoodud kohtade jaotuse põhjal koostab vastava ühiselamu komandant täpse majutusplaani tubade kaupa. Majutatakse rangelt teaduskonnale eraldatud kohtade piires. Üldiselt ülemajutust ei lubata. Praktika on näidanud, et nendes teaduskondades, kus ülemajutuse hinnaga püütakse kõik soovijad majutada, on ühiselamukord nõrgem.

Jääb soovida, et teaduskondade kontroll neile eraldatud ühiselamukohtade kasutamise üle oleks parem.

ARNO MÄGI

Demokraatiamäng valimistega

Nüüd on see siis sündinud. Teatavasti arutas nõukogu möödunud reedel rektori kandidaate. Sõelale jäi neid kolm. Miks nii ja mitte teisiti?

Ministeeriumi käskkirjaga on ette nähtud, et rektori kohale pürgijad kinnitab suur nõukogu lihthäälteenamusega. Usutavasti oleks olnud üsna loomulik, et kinnitatakse kõik vähegi arvestatavad kandidaadid. Arvame, et nii olnuks demokraatlikum ning sellest lähtudes teeme ettepaneku tulevikuks:

1) lülitada ülikooli põhimäärusesse säte, mis ei näeks ette taolisi eelvalimisi;

2) ülikooli nõukogu peaks otsustama vaid nende kandidaatide nimekirja lülitamise, kes on eelnevalt kehtestatud tingimuste suhtes erandlikud (n. teaduslik kraad vms.).

Meile teeb muret praegune situatsioon, kus 69 TRÜ nõukogu liiget sisuliselt jätsid 254 valijameest ilma täielikust valikuvabadusest ja -võimalusest.

KALEV VILGATS, ajal.
JAANO UIBO, maj.
PAUL PIIRIMEES, mat.
MEELIS MARIPUU, ajal.
PAAVO KOLLOM, maj.

TEADMATA KADUNUD EESTLASED

Kuulutame tagaotsitavaks 12 eesti meest ja 12 eesti naist. Nad kõik on ilma konkreetse töö- ja elukohata, arvatavasti vallalised, seltsivad, lõbusad ja väga töökad. Erilisi tundemärke ei ole. On veel teada, et nad on oma elu tihedalt sidunud TRÜ, EPA või mõne teise eesti kõrgkooliga.

Kui keegi on kuskil ülalkirjeldatud tunnustele vastavaid isikuid kohanud või neist midagi kuulnud, siis palume kiiremas korras nende asukoht teatavaks teha TRÜ komsomolikomiteele, sest just nemad on määratud täitma meie rahva missiooni kolme Balti riigi (Eesti, Latvija, Lietuva) uues enneolematus algatuses — töö- ja puhkerühmades «Balti Ühendus»!

Initsiatiivgrupp

PS! Puhtsüdamliku ülestunnistusega on meie juurde juba ilmunud 11 tagaotsitavat (2 meest ja 9 naist). Teadmata kadunud on seega veel 10 meest ja 3 naist.

LÕPUAKTUSED!

Õigust.	— 22.	juunil	kl. 12
Biol.-geogr.	— 23.	„	kl. 15
Mat.	— 24.	„	kl. 12
Maj.	— 24.	„	kl. 15
Ajal.	— 25.	„	kl. 12
Fil.	— 27.	„	kl. 11
Füüs.-keem.	— 28.	„	kl. 11
KKT	— 29.	„	kl. 12
Arstit.	— 30.	„	kl. 11

Kärisema...

(Algus 2. lk.)

sündinudki polnud. Solvuda ei maksaks juba sel põhjusel, et meie anglistid on tõepoolest andnud oma parima, et rasketel aegadel võõrfiloloogiat kui mitte just arendada, siis säilitada kindlasti. V. Vaga mure «kandidaadikraadiga anglistide vähesuse pärast» ei ole see mure, mille pärast oleks tasunud sulge haarata. Ka seda lauset võinuks ja tulebki võtta paraboolina, kuna väitekirja koostamine pole ju ei tea kui suur kunst, eriti veel nii võimekatel filoloogidel nagu meie rahvusülikooli võõrfiloloogide pere. Kui paljud polegi väitekirjaga veel maha saanud, näitab see pigem seda, et formaalne paberimäärimine ei suuda neile pakkuda loomingulist rahuldust. Mõtlen seda täiesti siiralt. Professor V. Vaga lause all tuleks mõista seda tõsifakti, et sügavama humanitaarse ettevalmistusega võinuks meie filoloogide teaduslikud tööd (teatmeteosed, õpikud jm.) olla kaalukamad ning eatumad.

Praegu räägitakse palju kakskeelsusest, mida nõutakse reakodanikult. Ons siis palju nõuda kolmkeelsust kõrgharidusega võõrfiloloogilt? Ons ikka normaalne kirjutada lõpudiplomile «romaanigermaani filoloog», kui seesama filoloog pole ühtegi romaani keelt nuusutanudki??? See, et kolmkeelsuse probleem praegustes ülikooli programmides puudub, pole muidugi meie anglistide süü. Kuid säärast süüdistust pole V. Vaga oma artiklis meie anglistidele adresseerinudki. Sekkuda probleemisse võiks küll ja vist peabki.

Inglise filoloogidele prantsuse keele õpetamine fakultatiivsel alusel pole aga see, mida V. Vaga ja allakirjutanu taotlevad. Mõeldakse ikka tõsist keele omandamist ning seda endastmõistetavalt lausa obligatoorselt. Ja mitte ainult prantsuse keelt, vaid saksa keelt samuti! Need üliõpilased, kes pole võimelised seda tegema, peavad valima muu eriala. See oleks ehk tõemeelt perestroika ajal üpriski kohane.

LAURI LEESI

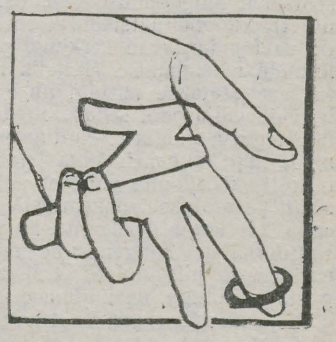

INFOTUND

Tuletame meelde, et teisipäeviti kl. 16.15 jagab TRÜ juhtkond koos mitmesugust teavet. Kõiki huvilisi oodatakse nõukogu saali.

TÄNA

kl. 22 esietendub EPA klubis luule- ja laulukava «HENRIK VISNAPUU TEE». Mängivad «Vanemuise» draamastuudio õpilased.

NB!

Järgmine ja seega eelviimane leht sel semestril ilmub kahe nädala pärast, s.o. reedel, 17. juunil. Viimane on lõpetajate erinumber ja ilmub esmaspäeval, 27. juunil.

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 2381. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

AR Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kontrollekseraplar

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 20 (1531) | Reede, 17. juuni 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

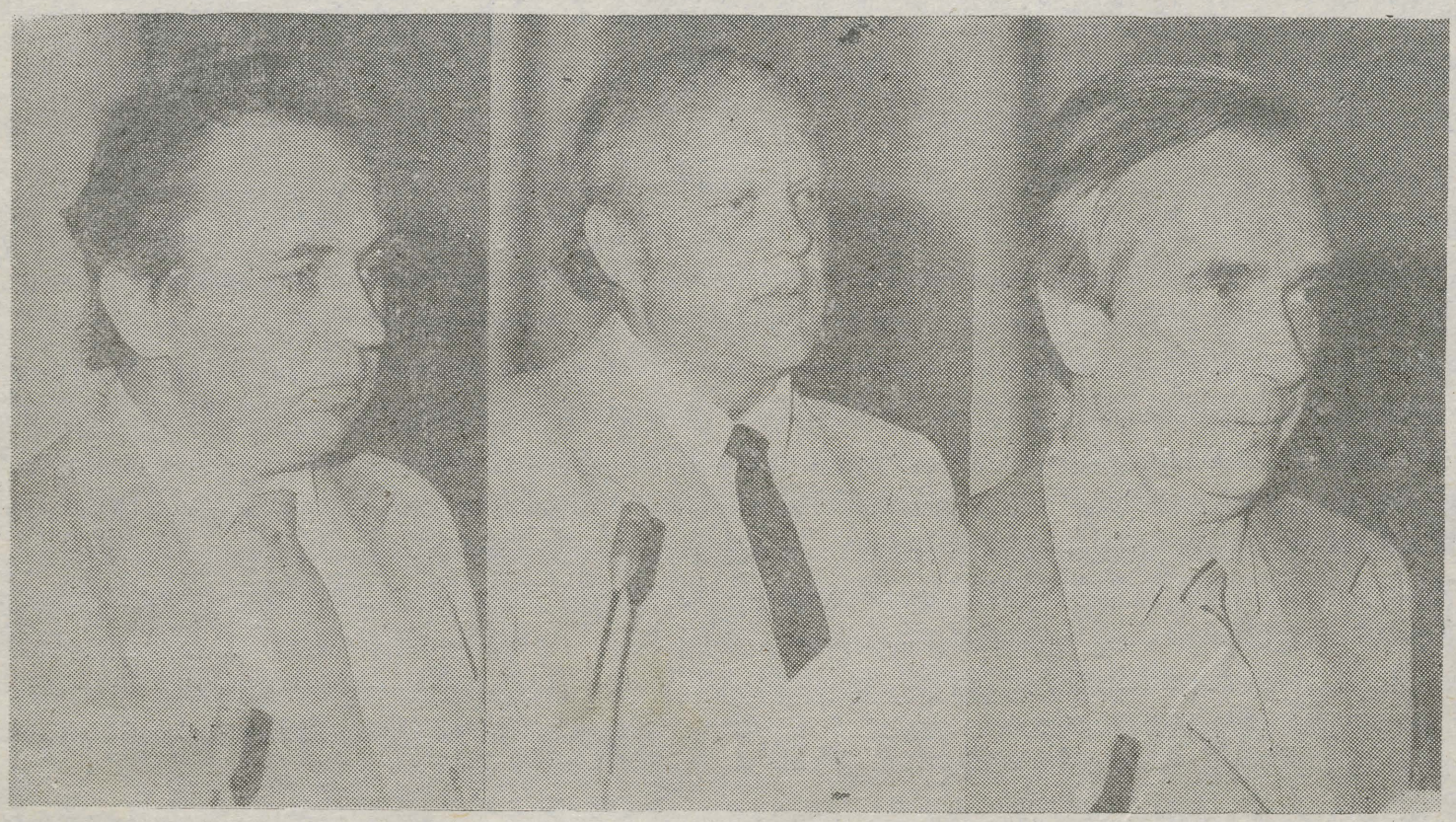

VEEL KOLM PÄEVA

ja üks neist kolmest saab rektoriks. Kelle mille põhjal valime? Ajaleheintervjuude, kohtumiste põhjal? Isiklike kokkupuudete, meeldib-ei meeldi järgi? Organiseerimise või teaduse tegemise järgi? Keeruline. Meil ei ole ka harjumust teha reklaami (väga meeldiv oli näha tudengite toetusmõtteid peahoone teadetetahvleil). Just nüüd tahaks teada muu maailma seni põhjatud valimiskampaania kohta. Ülikoolis võinuksid seda meile selgitada RSR ja tema vilistlased. Stopp, mõistan praegust aega ja ärgem tehkem õppijaile liiga. Aeg on ühtviisi kehv nii valijaile kui valitavaile — sess, sess. Valimiseelsest protsessist kisuvad suuresti kõrvale ka ühiskonnaprobleemid lausa hetketi muutuvate situatsioonidega. See kõik vajaks praegu päevalehtede, eetri- ja ekraanihäälte kõrvale õigel ajal ilmuvaid hommiku- ja õhtulehti. Nädalalehena sõrgime paraku linnalehe sabas ja seepärast ei pretendeerigi eelmisel reedel aulas kõige kuuldu edasiandmisele. Libiseme üle «Edasi»-interviiu tuttavatest vastustest ja püüame pakkuda seda, mida seal veel polnud.

TULEME TAGASI AULASSE REEDEL, 10. JUUNIL. Kell 16 algas kohtumine rektori kandidaatidega. Parteikomitee sekretär Paul Kenkmann tegi ettepaneku tutvustada oma programmi niiviisi:

kuidas hindate ülikooli praegust olukorda?

mida peaks tegema teisiti?

Hääled saalist nõudsid loosi tõmbamist ja see seadis kandidaadid kõnelema tähestikulisele järjekorrale täpselt vastupidi, nii nagu mehed piltidelgi reas.

1. ÕPPEPROREKTOR PROF. JÜRI KÄRNER: Meie hariduselu ei saa vaadelda lahus Liidu hariduselust, kus asjad ei ole kaugeltki korras. Baas on kaugel sellest, mis olema peaks. Ainelisest baasist veel tõsisem on inimeste, terve ülikooli väsimus, loidus asju ette võtta, edasi viia. Miks? Ülikool on küüru vajunud keeldude-käskude koorma all. Kui võtame ülikooli kohana, kus õpetatakse ja tehakse fundamentaalteadusi, siis ei ole ühelgi instantsil õigus ülikooli õpetada. Väsimusest on vaja jagu saada ja samuti lasta **kateedritel** ise vabalt oma probleemid korda seada: määrata hariduse sisu ja vorm, komplekteerida kaader, üliõpilased jne. Juhtkond ei peaks sellesse kuidagi sekkuma, tagama vaid baasi, sealhulgas ajakohase finantseerimise, normaalsed elu- ja töötingimused... Ühtegi ülikooli reformi ei saa teha ülaltpoolt, kõik katsed on liiva jooksnud. Edasiminek oleneb meist endist. Selline ajutrust nagu on ülikool, saab ise oma probleemidega hakkama.

2. TEADUSPROREKTOR PROF. ANTS KALLIKORM: Juhtkonnas põhilisi erinevusi probleemide suhtes ei ole, lisan vaid juurde, et ülikooli seisu aluseks tuleb võtta ka võrdlus teiste kõrgkoolidega. Liidu omade seas me väga halvas seisus ei olegi. Kogu riigi üldisest situatsioonist ei saa aga ülikooli välja võtta. Nii ongi olukord halvem meil majandusmehhanismi, demokraatia ja avalikustamise kandi pealt. Kui need võimalused puuduvad, jookseb kõik püüdlused tühja. Ei aita siis ka entusiasm. Igasugune iseseisvus on seotud majandusliku baasi iseseisvusega, igasuguse õnnestumise aste korreleerub vabaduse astmega. Ilmselt puudub juhtkonnal ka korralik tagasiside kogu oma vaimse potentsiaali kiireks kaasamiseks.

3. ARSTITEADUSKONNA DEKAAN PROF. AIN-ELMAR KAASIK: Kolmandana esineda on ühtaegu lihtne ja keeruline. Mõtted ju ühesugused. Ülikooli toredamaid jooni ongi mõttekaaslus. Vaatamata suurtele objektiivsetele raskustele on sel pinnal eeldusi ülikoolil paremini edasi minna. Ülikool on tänu meie eelkäijatele Eestimaal üks kindlamaid asju, kus ka raskete aegadel säilisid rahvusteadused ja oma teadus paljudel aladel, on koguni mõned koolkonnad.

Aga seisak on tekkinud, tunneme äravajumise tendentse. On vaja strateegilist programmi dopinguna, et ülikool oleks sisuliselt ENSV ülikool. Arstina ei tunne kõiki võimalusi, aga Eestimaal peaks leiduma täiendavaid ehitusvõimsusi, et teha midagi ka väljastpoolt Tartu linna saadavate jõududega.

Üheks edasimineku eelduseks on ka kõige andekamate noorte ülikooli jätmine, mis omakorda sõltub linnavõimudest (elamistingimused). Rõhutan samuti, et ühtki haridusvõi ei saa hästi ümber korraldada administreerimisega.

* * *

Edasi tulid küsimused ja vastused. Mõningane valik, kahjuks ei tea juurde märkida kõigi küsijate nimesid.

Suhtumine humanitaarteadustesse (prof. E. Vääri).

1. J. KÄRNER: Lähtun ülikooli põhifunktsioonist, see on ainuke kultuurikeskus regioonis. Ei ole teist kõrgkooli, kes võtaks endale need funktsioonid. Seega peab olema tugev humanitaarne kallak.

2. A. KALLIKORM: Suhtun positiivselt. Ülikool on selle ka teadvustanud, näiteks saan tuua ajaloo ja semiootika ning eesti keele labori, tuleb ka soome-ugri keelte labor. Olen veendunud, et erinevad teadusharud, nii humanitaar-, reaal- kui loodusteadused peavad olema tasakaalus. Perestroikaratsule peavad humanitaarteadused kindlasti ära mahtuma.

3. A.-E. KAASIK: Humanitaarteaduste arengutaset meil ma eriti ei tunne, kuid pean neid äärmiselt oluliseks, sest see on üks osa üldisest haritusest (sealhulgas ka keeled) — ja see ongi ülikooli üks eeliseid võrreldes spetsialiseeritud instituutidega. Ülikool on õpetamise küsimuses professionaal ja meid ei pea pidevalt suunama ega kontrollima.

Küsiti suhtumist akadeemik Endel Lippmaasse kui konkurenti (kandidatuur oli esitatud, kuid ta loobus).

JK astuks akadeemik Lippmaa kõrvalt kohe tagasi. **AK** tunnustas Lippmaa põhiseisukohti ning märkis heameelega tihedat koostööd TA, sealhulgas E. Lippmaa ja ülikooli vahel. **A-EK** pidas teda väga kompetentseks ja asjaajamisel eeskuju väärivaks ning äärmiselt tugevaks konkurendiks.

Mõistagi suhtusid kandidaadid positiivselt sihtaspirantuuri arendamisse nii Läänes kui Idas ning välisõppejõudude Tartusse toomisse.

Tootmise arendamine ülikoolis?

Kõrgkooli üleminek isemajandamisele?

Teadusosakonna reorganiseerimine instituutide süsteemiks teaduskondade juures?

1. AK: Igasugune iseseisvumine on seotud majandusliku küljega. Suures osas tagab selle teaduspotentsiaal ning tema efektiivsuse suurendamine, milles on põhiline osa fundamentaalteadustel. Tsükkel ideest kuni väikeseerialise tootmiseni peaks olema ülikooli enda käes.

Käsu korras nähakse ette kõrgkooli üleminekut isemajandamisele, isefinantseerimisele järgmisest aastast. Teesina on see väga hea. Ülikool ei ole aga monoprofiilne asutus, vaid väga lai, ja seetõttu saab rääkida niisugustest teadusüksustest esialgu vaid sel määral, mis toovad ülikoolile kasu. Tervikuna saab isemajandamisest asja ka ülikoolis vaid siis, kui kogu riigi majandusmehhanism on ümber korraldatud. Tõelise isemajandamise korral on tulu loota ka teadusinstituutidest.

2. A-EK: Ei tunne seda valdkonda, ütlen vaid mõne mõtte. Kogu selles teesis valitseb põhjendatult väga tugev tehnokraatlik element ja see on suunatud rohkem tehnilistele kõrgkoolidele, kellel otsesed tellijad, jõukad rahvamajandusharud jne. Meil on traditsiooniliselt kõige vähem finantseeritud süsteemid kultuur, tervishoid, haridus. Terves maailmas finantseeritakse ülikoole, eriti humanitaarteadusi, ikkagi tsentraliseeritult kas erafondidest, õppemaksudest, metseenlusest. Täielikku üleminekut isemajandamisele hariduses ei kujuta ette. TO reorganiseerimist instituutideks ei kujuta hästi ette, ilmselt on nende vahel suuri erinevusi. Igati olen aga sisulise iseseisvuse poolt.

3. JK: Pragmaatiline vaimulaad on levinud üle kogu maailma, ei pea seda õigeks. Ülikool on ja peab jääma eelkõige fundamentaalteaduse tegemise kohaks. Ülikooli üleminek isemajandamisele — selline ketserlik mõte ei saa üldse kõne alla tulla. Kui tehnilistele kõrgkoolidele maksavad tellijad lõpetaja kinni, siis peaks ju jääma raha, mis tuleks ülikoolile. Täiesti loomulik on aga ülikooli oma tootmine, kui on vaja mingit unikaalset aparaati või midagi muud.

TO instituutideks — see on nutikas mõte, sest sellises süsteemis oleks kaadri reserv õppepoolele märksa selgem. Uuel rektoril on tõsine ülesanne: ta peab hakkama vähendama lõhet õppe- ja teadustöö vahel, et teaduslaborites oleks suurem õppetöö ja kateedritel omad laborid.

Kas vene osakondi suurendada või vähendada?

AK soovitas leida täpse statistika järgi kooskõla nende spetsialistide vajaduste ja ettevalmistamise vahel. **A-EK** arvas, et ülikool on väljakujunenud organism ja kirurgiliselt oleks vaja sekkuda vaid äärmiselt ekstreemsetel juhtudel. Kui jätame vene keeles õppinud arstid endale, peame tegema kõik, et nad diplomi saamise ajaks oskaksid mõlemat keelt. **JK** arvates on see üliõpilaskontingendi arv stabiliseerunud ning suuri muudatusi ei ole ette näha. Kuna nüüd on luba 2 protsendi ulatuses ise reguleerida päevast vastuvõttu, siis vähendati vene filoloogia osakonnas 10 kohta. Lisaks tuli aga tellimus eesti keelest vene keelde tõlkijate ettevalmistamiseks. Üks koht on, pool kohta ka paistvat.

Küsiti sedagi, keda nähtaks oma praegusel ametikohal pärast rektoriks valimist.

Keemiadiplomand Marek Strandberg tahtis kuulda garantiid, et oma kandidatuuri enne 21. juunit maha ei võetaks.

AK ütles, et ta ei ole nii kaugele ette mõelnud ja loodab, et see karikas temast üldse mööda läheb. Kuid niisuguste suurte muudatuste puhul peaks järjepidevust silmas pidama. Kandidatuuri mahavõtmise suhtes ei ole temal küll mingeid kokkuleppimisi olnud, aga situatsioon võib muutuda isegi 5 minutit enne 21. juuni koosoleku algust.

A-EK meelest on kõik kohad asendatavad, ka tema oma, kui ta mingil põhjusel järgmisest päevast enam edasi ei töötaks. Oma kandidatuuri ei olevat vist enam viisakas maha võtta, asi on kaugele läinud. Kogu situatsioon tegevat murelikuks küll.

JK oli üllatunud viimase nõukogu tulemustest ja ütles, et eks me pea siis tõesti mängu kaasa tegema, kui rahvas seda spektaaklit nii kangesti tahab. Vakantne koht — seda ei olevat pähegi tulnud.

Valdar Parve tundis huvi üliõpilaste osalemise kohta TRÜ nõukogus.

A-EK mulje on, et suures nõukogus olevat nad aktiivsemad kui teaduskonna omas. **JK** sai TRÜ

(Järg 2. lk.)

ANDRES JOALA fotod

Veel kolm päeva

(Algus 1. lk.)

nõukogu liikmeks ühel ajal üliõpilastega ning varasemate aegadega võrrelda ei oska. Liidus olevat aga sellest tõusnud terav probleem (ühed — õige samm, teised — üle pingutatud). «Meie suures nõukogus on küll üliõpilased omal kohal, on välja öeldud mitmeid asju, mis mulle meeldivad.»

AK meelest olid tudengid esimesel aastal tagasihoidlikud, nüüd on noor aju mitmetes probleemides osanud välja tuua uusi külgi. Eriti hindas ta seda, et üliõpilaskond saab otsustamisest osa võtta. Kui ülikoolis jõutakse ükskord eksperthinnanguteni, siis peab seal olema ka tudengite hinnang.

● **Kas poliitiliste vaadete tõttu võib üliõpilast eksmatrikuleerida?**

A-EK: Üldjuhul ei pea seda õigeks, loodan, et meie poliitilised vaated ja üldse iseärasused muutuvad veel vabamaks ning suhtumine neisse tolerantsemaks, kuigi poliitiliste vaadete juures on ka mingi raskesti tõmmatav piir.

JK: Ei ole seda küll pooltteise aasta jooksul teinud ja loodan, et ei peagi tegema, kui kogu riigi areng toimub üldinimlikkuse suunas.

AK: Õigusriigi poole püüeldes peaks olema konstitutsiooniline garantii igaühel ise oma tegude eest vastutada, aga ei saa konstitutsiooni järgi olla vastutav poliitiliste vaadete eest.

● **Milline ülikooli taidluskollektiiv meeldib kõige rohkem?**

A-EK: Täiesti veendunult TAM, kus ise tudengipõlves laulsin. Väga suurt mõju avaldas mulle Richard Ritsing.

JK: Kõik on tugevad kollektiivid, aga et TAM jaguneb mitme vahele (EPA-ga kahasse — toim.) ja naiskoor ja kammerkoor on päris meie omad, siis panen nemad ettepoole.

AK: Meeshääled kõlavad hästi, aga naiskoor meeldib rohkem.

Ülevaate võiks lõpetada filoloogiateaduskonna dekaani prof. Harald Peebu sooviga uuele rektorile: esimesed noomitused dekaanile tulgu ikka õppe- ja teadustöö pärast, mitte tsiviilkaitse, ühiselamute ja muu säärase tõttu.

VARJE SOOTAK

ÜKS SUUR TÄHELEPANU!!!

REKTORI KANDIDAATIDEGA KOHTUME VEEL ESMASPÄEVAL, 20. JUUNIL KL. 17 AULAS.

Enne rektori valimisi

tahaks mõnest asjast rääkida. Esiteks, et ei tuleks enesetaandamisi. Õigupoolest peaks see olema välistatud vältimaks valiku puudumist, kandidaatide edasise koostöö halvenemist, telgitaguseid instruktoreid.

Hoopis tõsisem faktor on ülikooli vaesus. Vaesus alandab nii üksikisikut kui kollektiivi, ajendab hankimist kasvõi enesemüümise hinnaga (vrd. EPA alluvuskaalutlusi). Praegustes tingimustes väljendab analoogilist suhtumist mõtteviis — eelistada rektorina isikut, kes kratina varandust kokku kannab.

Millegipärast tekib siinkohal võrdlus esmasünniõiguse müümisega läätseleeme eest! Pealegi julgen arvata, et taolised ootused lihtsalt ei täitugi. Seda teeb majanduslik olukord, kuid ka ülemuste «vastus» privileegi kaotsiminekule. Nimelt seni nemad palusid kedagi rektoriks tulla, tollel oli põhjust tänada usalduse eest ning võimalus küsida toetust ja abi. Peremees võis «kaasavara» eraldada. Nüüd tal pole aga enam sellist «intiimset» kohustust. Pealegi säilitavad pikaajalised tandemid Käbin—Klausson või Vaino—Saul oma võimu materiaalse toodangu andmise kaudu, vaimsega võib nende meelest oodata.

Ise peaksin ülikoolis paremate töötingimuste loomist vajalikuks ja kaasaegse aparatuuri muretsemist paljudel erialadel lausa möödapääsmatuks, ent siiski julgen väita, et põhiprobleemiks on teaduskaadri, eriti doktorite «taastootmine». Ning selleks ei piisa ainult töötingimuste loomisest. Miljöö peab muutuma teaduslikkuse kasuks, õpetamine erialakeskseks. Domineerima peab eriala, tulevane spetsialist, mitte kaleidoskoop saateainetest (tsiviilkaitse ohutustehnika, keel, kehakultuur, sõjaline, filosoofia — mis kellelgi või kunagi ületähtsustub, võlgnevuse ja arutelualuseks muutub). Kui siin ei osata või ei suudeta midagi olulist kavandada ning ellu viia (näiteks üliõpilaste-fanaatikute erialane ja keelealane individuaalõpetamine, eriti ÕTÜ kasvandikele, avaramad väliskomandeeringud jms.), langeb lektorite kvalifikatsioon üsna varsti hoopis kehvemale tasemele. Juba praegu on meil rohkem dotsentide kui professorite ülikool, kuigi on vaja vastupidist. Mikrofon tuleb asetada ikka professorite, mitte dotsentide ette, akadeemiline väärikus vajab hoidmist.

Ning probleem bürokratiseerumisest. Meil on liiga palju andekaid organisaatoreid. Toon näite. Kahekümne aasta eest iseseisvus matemaatikateaduskond. Et üliõpilasi oli alla 500, polnud tasulist prodekaani ette nähtud. Endel Jürimäe oli dekaan, mina ühiskondlik prodekaan. Tegeliku töö tegi dekaan ja sai selle eest palga. Mina osalesin üliõpilasüritustel, käisin koosolekutel (ja kirjutasin õhtuti dekanaadis väitekirja). Dekaan oli töötaja. Praeguseks on dekaan ülemus. Möödunud aastal abistasid teda järgmised prodekaanid: ühiskondlik õppetöö alal, tasuline teadustöö alal, tasuline informaatika alal, üliõpilasprodekaan! Juhtimissüsteem missugune, vaja vastastikuseid informeerimiskoosolekuid, kooskõlastamisi, ei saa otsustada volituste puudumisel jne. Lisagem ühisistumised parteibürooga, komisjonid tööks võlgnikega, puudujatega jm. Aga üliõpilasi on ikka alla 500. Anatoli Mitil koos prodekaaniga oli neid üle 500, ja nad said ka kahekesi hakkama.

Dekaanil on vastuvõtt kaks tundi nädalas, ühiskondlik prodekaan istub kui tinasõdur tasuta viis aastat dekanaadis. Tasuta on muidugi tinglikult, sest talle kompenseeritakse teiste õppejõudude arvelt 0,4 koormust. Võib-olla tuleks siiski rakendada Atko Viru ettepanekut, et dekaan on auametis, administraator tasuline. Või leiduks meil nooremaid mehi, kel töövõime suurem? Ja ega bürokraatia ainult dekanaadis võimutse. Heitkem pilk kohvikusse. Kuuekümnendatel kõlbas üliõpilastel ja õppejõududel süüa-juua segamini, suheldes. Nüüd on saalid eraldatud ja vahekäik suletud. Minu meelest sildi «Oppejõududele» nägemine on iga tudengit solvav. Akadeemiline seltskond, taandatuna ülemuste-alluvate suhetele, kasvatab kehva iva.

Aga solvamisega on jõutud kaugemalegi. Töötajate huve kaitsev ametiühingukomitee (?) kinnitas ja kehtestas kodukorra, et kohvikusse lubatakse oma juubelit pidama vaid professoreid ja teenelisi. Sellise ilusa vastuse kuulsid Helve Kaburilt mu kolleegid Olaf Prinits ja Kalle Velsker, ning viisid oma külalised õppehoone keldrisse. Kohviku õppejõudude saal seisab aga sageli tühjalt. Sotsialistliku majandamise omapära?

Lõpetada tahaksin aga tähelepanekuga, et Liidus on ülemuste kabineti uksed sageli vildiga vooderdatud, justkui oleks seal sees külm. Tahaksin, et meie rektori kabinetti pääseks ikka läbi ühekordse ukse nagu aastani 1974.

JAAN REIMAND

Avalikustamise arendamisest ülikoolis

● **EKP TRÜ KOMITEE OTSUS 16. MAIST 1988. A.** ●

EKP TRÜ komitee, ära kuulanud ja läbi arutanud komitee liikmete Ü. Matjuse ja V. Sootaki ettekande, nendib, et vaatamata mõningasele edule avalikustamise arendamisel jäävad ülikooli ja allüksuste juhtkond, partei- ja ühiskondlikud organisatsioonid, õppe- ja teadustöötajate personal, samuti üliõpilaskond tunduvalt maha võimalustest, mida sotsialistliku demokraatia tugevdamiseks ja arendamiseks pakub NLKP juhtkonna poolt algatatud avalikustamise ideoloogia ja poliitika.

EKP TRÜ komitee otsustab:

1. Taotleda parteiorganisatsioonide tegevuse laiemat avalikustamist, korraldades rohkem lahtisi koosolekuid, viies kõik otsused iga NLKP liikmeni.

2. Süstemaatiliselt ja täielikult avalikustada ülikooli ja allasutuste juhtkonna, samuti ühiskondlike organisatsioonide kogu otsustav tegevus, nii et iga otsus jõuaks nendeni, keda ta puudutab või kelle kohta käib. Ülikooli juhtkonnal ja parteikomiteel tunduvalt rohkem sõnastada ja avalikustada oma suhtumist meie elu tähtsatesse probleemidesse.

3. Tagada ülikooli igale liikmele õigus ja võimalus tutvuda ülikooli kohta ning ülikooli enda juhtimisel vastuvõetud dokumentidega.

4. Avalikustada ülikooli, ta allasutuste ning ühiskondlike organisatsioonide majanduslik olukord ja tegevus. Ametiühingukomiteel ja -büroodel seada pideva altpoolse kontrolli võimaldamiseks avalikult välja ka autode, kõikvõimalike tuusikute jms. taotlejate järjekorra täielikud nimekirjad, samuti ülevaade taotluste rahuldamisest ja järjekorra liikumisest.

5. Nõuda igalt ülikooli poolt delegeeritud saadikult regulaarselt aru tegevuse kohta valitud organis, anda saadikutele konkreetseid ülesandeid valijate tahte esindamiseks ja täitmiseks ning tarbe korral algatada saadiku tagasikutsumise protseduure. Vältida saadikute kollektiivseid aruandeid. Avalikustada ajalehes «TRÜ» veel kord ülikooli saadikud kõrgemates võimu- ja muudes valitavates organites.

6. Ülikooli juhtkonnal koos ajalooteaduskonna nõukogu ning parteiorganisatsiooniga kaaluda teadlaskollektiivi loomist ülesandega kirjastada hiljemalt 1994. aastaks, rahvusliku ülikooli 75. aastapäevaks uutmisideoloogia vaimus teos «Tartu ülikool 1919—1989». Parteikomiteel selgitada välja ning avaldada ülikoolist ebaseaduslikult vallandatud ja represseeritud õppejõudude ja teadlaste nimekirjad, taotleda represseeritute täielikku rehabiliteerimist ning asuda manalasse varisenute mälestuse jäädvustamisele, sidudes selle ülikooli kõigi nimekate õppejõudude-teadlaste mälestuse jäädvustamise uue koondkavaga.

7. Aastaraamatusse «Tartu Riikliku Ülikooli struktuur ja isikkoosseis» võtta sisse TRÜ nõukogu, ülikooli partei-, ametiühingute ja komsomolikomiteede koosseis. Aastaraamatust välja jätta info ühiskondlike organisatsioonide kohta teaduskondade tasemel.

8. Toetada avalikustamise arendamist tagavate survemehhanismide seaduspärast tegevust. Viia ajalehe «TRÜ» kolleegiumi enam üliõpilaskonna esindajaid, taotleda ajalehe mahu suurendamist, pidada tarvilikuks ülikooli ulatuslikku osalemist ajakirja «Akadeemia» väljaandmises. Toetada üliõpilaskonna vaieldamatut õigust sekkuda ülikooli asjadesse. Pidada otstarbekaks vaba tribüüniga ülikooli diskussiooniklubi («TRÜ *Hyde Park*'i») loomist.

9. Hakata regulaarselt, kord nädalas, korraldama ülikooli ning ühiskondlike organisatsioonide juhtide infotunde.

10. Kontroll käesoleva otsuse täitmise üle panna EKP TRÜ komitee sekretärile ja ideoloogiasektorile.

PAUL KENKMANN,
EKP TRÜ komitee sekretär

Avalik kiri rektori(kandidaadi)le

Nagu teada, toimub lähemal ajal **TRÜ rektori valimine.** Usun, et kandidaadid esinevad oma valijatele ja arvesse võttes ülikooli tähtsust, laiema publiku ees. Kuid lubatagu, lugupeetud rektorikandidaadid, minul pöörduda teie poole välja ütlemaks mõned mõtted rahvusteadlaste kaadri ettevalmistamise seisust TRÜ-s. Käesolevas kirjas arusaadavatel põhjustel pole võimalust ega ka tarvidust tuua faktilisi andmeid näitamaks, et sõjajärgsel perioodil, ka viimase paari aastakümne jooksul ei ole TRÜ täitnud oma rolli rahva ees rahvusteaduste õpetamisel nii kvantitatiivses kui kvalitatiivses mõttes. Ma pean siin eeskätt silmas etnograafe, folkloriste, arheolooge ja kunstiajaloolasi ning nimetatud teaduste interdistsipliinide esindajaid. Olukord on kujunenud enam kui talumatuks, sest ei jätku spetsialiste-uurijaid muuseumide, teadusasutuste, arhiivide jaoks, kõnelemata sellest, et näiteks etnograafid, kes saavad mõneti laiema rahvakultuuriajaloolise õpetuse, võiks edukalt töötada õpetajatena, kirjastuses ja mujal. Meil pole üldse spetsialiste etnopsühholoogia, etnolingvistika, etnilise ajaloo, kaasaja etnokultuuriliste protsesside, etnosotsioloogia, etnobotaanika, etnozooloogia jt. distsipliinide alal. Kas saab pidada normaalseks, et vabariigis tegelevad (ja üsna edukalt) mitmete teadusharude esindajad rahvusküsimusega, kuid mitte etnograafid, kellede uurimisobjektiks on ju etnos? Kas ka mitte ülikoolil pole oma annus süüd, et meil pole ilmunud pärast sõda rahvakultuuri ülevaadet, et enamik vabariigi juhtivaid ajalooteadlasi on saanud TRÜ-s poliitilise ajaloo väljaõppe, kuna sõna tõsises mõttes lihtsa töönimese ajaloo kirjutamiseni pole tegelikult jõutudki, kuigi avaldatud ajalookirjanduse bibliograafiline nimistu on ulatuslik. Missugune ülikool siis maailmas veel peale TRÜ kannab vastutust eesti rahvusteaduste, rahvakultuuri kaadri väljaõppe eest? Kas TRÜ rektorit ja õpetatud nõukogu ei häiri, et on küll olemas NSV Liidu ja üldajaloo kateeder, kuid puuduvad eesti ajaloo, etnograafia, arheoloogia, folkloori kateeder? Hea küll, kui mitte kohe kateedrid, siis vastavad laboratooriumid peaksid juba kõige lähemas tulevikus ellu kutsutama. Meie rahva kultuuriajalooga seotud kateedrid saavad ju ainult olla TRÜ-s, mitte näiteks Leningradis või Voronežis. Juba aastakümneid kurdetakse, et pole selleks teadlasi ega õppejõude. Kuid jälle: kes neid peale TRÜ veel ette valmistada saavad ja peavad? Küsimusi on palju ja nende lahtiharutamine pole kerge. Kasvõi: miks on muudetud ajaloo-osakond (ka teised osakonnad) keskpäraste õpetajate kooliks nii, et isegi kaugtulevikus ei näe koolmeistreid küllalt olema, sest esimesel võimalusel jätavad nad lastekoolituse sinnapaika. Või: kas tõesti loodetakse rahvusteaduse kaadri koolitamine rajada rahalisele ärile, näit. muuseum maksku ja siis me, õpetatud mehed, koolitame teile Juhani või Mari. Ja lõpuks, kas pole aeg lõpetada pärisorjuse aegu meenutavate suunamiskomisjonide töö. Las lõpetajad kõigepealt ise otsivad omale kokkuleppeliselt sobiva ametikoha, saamatumaid võiks ülikool abistada leivateenimisel.

Need ja paljud teised rahvuskaadri ettevalmistamisega seotud valukohad TRÜ-s on vaja lahendada. Mida kiiremini, seda parem. Edu soovides

ALEKSEI PETERSON

Eesti Akadeemilise Õigusteaduse Seltsi asutamisest

Pidades oluliseks akadeemiliste traditsioonide jätkamist ja tundes muret eesti õigusteaduse ja -kultuuri arengu pärast ning püüeldes aatekaaslaste ühendamisele on algatatud Eesti Akadeemilise Õigusteaduse Seltsi asutamine. Idee on heaks kiidetud õigusteaduskonnas, ülikooli nõukogus ja linnavalitsuses. Initsiatiivgrupp on koostanud põhikirja projekti, millega saab tutvuda kriminaalõiguse ja -protsessi kateedris (t. 3 51 54).

Selts peab oma ülesandeiks huvi tõstmist teadustöö vastu õigusteaduse vallas, juristide ametkonnavälise suhtlemise ja ühisürituste korraldamist, üliõpilaste kaasamist teadustööle, suhete loomist teiste vabariikide ja välismaa juristidega ning organisatsioonidega, teiste erialade teadlastega ja loovinimestega, õigusalase info kogumist ja vahendamist, seisukohtade väljatöötamist küsimustes, mis pakuvad huvi juriidilisele üldsusele jpm. Seltsi liikmed on kavandatud liigendada tegevliikmeteks, auliikmeteks, välisliikmeteks ja üliõpilasliikmeteks.

EAÕS-i asutamiskoosolek toimub 21. juunil kl. 17 TRÜ nõukogu saalis. Ootame asjasthuvitatud juristide ja üliõpilaste osavõttu.

Initsiatiivgrupi nimel
RAIT MARUSTE

Materiaalse ergutusfondi 1988. a. eelarve

Laekumised		Kulutused	Kokku	Kvartalite lõikes			
				I	II	III	IV
1. 1987. a. preemia jääk	—	1. Teadustööde täitjad	116,2	33,0	28,0	25,2	30,0
2. 1988. a. plaaniline preemia	156,0	2. Eraldised tsentraliseeritud fondi	16,6	4,1	4,2	4,1	4,2
3. Laekumised tsentraliseeritud jt. asutuste MEF-idest	10,0	3. Juhtkond	10,0	—	5,0	—	5,0
		4. Kaasaaitajad	23,2	7,0	5,0	5,0	6,2
Kokku:	166,0	Kokku:	166,0	44,1	42,2	34,3	45,4

Teadusosakonna nõukogus

17. mail

● **Otsustati uute teadusallüksuste loomine: laserbiomeditsiini labor, raamatukogunduse teooria ja ajaloo uurimisgrupp, filosoofia didaktika uurimisgrupp ja fennougristika labor.**

● **Füüsika-keemiateaduskonna teadusprodekaan dots. Rein Pullerits esitas aruande lepingulistest uurimistöödest.** Viimase 4 aasta jooksul on lepinguliste tööde palgafondi limiteerimise tõttu üldmaht jäänud samaks, kohakaasluse korras töötavate õppejõudude ja abiõppepersonali arv vähenenud 25%, üliõpilaste arv 60%. Lepinguid täidetakse kõigis kateedrites ning orgaanilise sünteesi harulaboratooriumis.

Suurimaks fundamentaal-informatiivseks lepinguliseks tööks on akadeemik Viktor Palmi juhendatav orgaaniliste reaktsioonide kiirus- ja tasakaalukonstantide masinotsimis ja -arvutussüsteemi loomine. Raske on selle töö tulemuseks olevaid teatmeteoseid — tabeleid trükkida. Need raskused aga mõjustavad negatiivselt infovahetust välismaa uurimisasutustega. Orgaanilise sünteesi harulabor on «Floras» juurutanud kuue feromooni tootmise.

Anorgaanilise keemia kateedris jätkatakse dots. Toomas Tenno juhendamisel vee parameetrite (hapniku kontsentratsioon, temperatuur, pH, redokspotentsiaal, ammoniaagi ja CO_2 kontsentratsioon) mõõturite väljatöötamist.

Poolte lepingute temaatika kuulub üleliidulistesse või vabariiklikesse sihtprogrammidesse. Fundamentaalsete lepinguliste uuringute osakaal on jäänud endiseks, suured praktilise kallakuga lepingud ei rakenda aga maksimaalselt õppejõudude teaduspotentsiaali.

● **Ametiühingukomitee esimehe asetäitja Lilie Pung andis informatsiooni 11. mail aulas toimunud töökollektiivi koosolekust,** kus arutati materiaal-tehnilise baasi ja sotsiaalse arengu fondi summade jaotamist. Mitmes küsimuses jäi lõplik selgus saamata, kuna ametiühingu poolt jäeti teadusosakonna administratsioon koosolekule kutsumata.

● **Prorektor prof. Ants Kallikorm informeeris kõrgkoolidevaheliste lepingute sõlmimise võimalustest Soome ja Skandinaaviamaadega.** Lootused olukorra paranemiseks põhinevad NSV Liidu Hariduskomitee esimehe asetäitja F. Peregudovi toetusel.

● **Jüri Saarniit tutvustas ülikoolis avaliku arvamuse uurimise süsteemi loomise põhimõtteid.**

Nende kohaselt on võimalik 3—4 päevaga alates tellimuse saamise momendist ette valmistada ja läbi viia 400 isiku küsitlus, töödelda andmed ning edastada saadud tulemused tellijale. Otsustati idee sügisest realiseerida ning üksikasjadest avalikkust informeerida «TRÜ» vahendusel.

Külalislektor Inglismaalt

Oxfordi poliitikateaduste õppejõu Leslie **Macfarlane'i** loengud **Briti** poliitilisest süsteemist ja inimõigustest toimuvad TRÜ raamatukogu aud. 202 neljapäeval, 23. **juunil** kl. 16.15 ja reedel 24. juunil kl. 16.15.

Jaanipäeval Vändrasse

Jäädvustamaks J. W. Jannseni, harukordselt lopsaka ja pildirikka keelega kirjaniku, pideva eesti ajakirjanduse rajaja, «Vanemuise» seltsi asutaja ja esimese üldlaulupeo korraldaja mälestust tema sünnikohas Vändras, avatakse jaanipäeval **24. juunil kl. 19 pidulikult** tema sünnikohas, Tõrvaaugu **end.** kõrtsi kohal, mälestuskivi. Kohtumiseni jaanipäeval Vändras!

SuurESuvesesS

Kodus küll pole koht õppimiseks. Sealt tulin ära ühikasse. Et äkki siiski õnnestub üht-teist selgeks saada.

Toas on palav. Teen akna lahti — autod, bussid, mootorrattad, väikesed lapsed. Vaatan välja. Ohkan. Kiikan kaustikusse. Ohkan uuesti. Läheks duši alla, oleks endalgi põhjendus, miks jälle ei õpi. Sooja vett ei ole. Kaua sa külma vee all ikka seisad, kõrvad kisuvad peadligi rulli ja aju jäätub sootuks ära. Eks katsu siis sügavkülmutusest midagi kätte saada.

Võtan vihiku ja lähen raamatukokku. Sellise ilmaga istuvad seal ainult ülepäevitanud, õrna nahaga või südamerütmistusega inimesed. Ilmselt pole mul üht ega teist, sest jätan pikemalt mõtlemata selle asutuse maha ja lähen randa.

Varbad vees, pihud liivas, nina päikeses, kipuvad mõtted loomulikku rada minema, ikka õigekirjareeglitelt suurde suvesse. Õhtuks on pea paplitolmu ja liiva täis, reegleid ei paista väljagi.

Kõik, aitab naljast. Kui sest õppimisest nagunii midagi välja ei tule, lähen parem ära vanalinna päevadele. Kõnnin seal päevakest paar, laristan raha maha ja tulen tagasi.

Eksamikartuse peletan eemale mõttega: Seilasime, teame! On ennegi sesse olnud (üks), mis see siis ära ei ole.

Füüsikareeglid oludele kohandades: läbi eksamiläätse tekib sessipeeglile nagunii ümberpööratud ja tõeline kujutis, mis sulle must valgel matriklisse kirja pannakse.

TIINA KUULER,
ž. I

Keeleringi X kevadkool hilistalvel

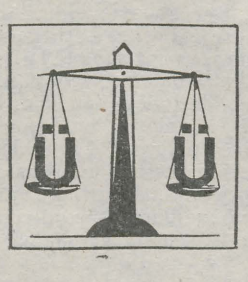

Üks eesti filoloogia tudengite viimase aja suurejoonelisemaid üritusi sai teoks 22.—24. aprillil 1988 Taevaskojas, kus eesti keele ja soome-ugri keelte ringi vanade ja noorte põlvkondade ühisjõul peeti ära X keelekool «Keel nii, nagu ta on».

Kui «Õilsate keeleteadlaste hymnust» laulev seltskond Taevaskotta jõudis, ei olnud tali veel päriselt maha sadanud. Linnud laulsid ja filoloogiapatriootilised loosungid lehvisid lämbes kevadtuules. Aga ta tuli. Lundpuistava taeva all kerkis esmakordselt keelekoolide ajaloos vardasse «Villa Linguistica» tõeline lipp ja kevadkool talves läkski lahti. Hämaras lumevalguses peeti esimesed ettekanded.

Peeter Olesk rääkis antropomorfisatsioonist kui kujundist ja printsiibist. Ta seletas metafooride olemust, zoomorfismide jt. tähenduse ülekannete kui kujundite sisu ja funktsiooni.

Jaan Unt põhjendas ladina keele vajalikkust meie haridussüsteemis ja tutvustas seniseid ladina keele õpikuid. **Marju Lepajõe** emotsionaalne esinemine K. Morgensterni käsikirjalisest pärandist TRÜ teadusraamatukogus kujunes oodiks klassikalisele filoloogiale üldse. Tol õhtul viimasena esinenud **Heli Laanekask** tõi kuulajate teadvusse kultuuriolud Maarjamaal eelmise sajandi algul. Ta jutustas Õpetatud Eesti Seltsi loomisest 150 aastat tagasi ja selle kinnipanekust 1950. aastal. Mõttevahetuseks sai ainet küllaga: kas me oleme baltisaksa kultuuri pärijad, mil määral on meis soome-ugri ürgüminat, mil määral teistelt rahvastelt laenatut jne.

Hilisõhtul vaevati pead tudengite ühistööna valminud kevadtotra hiidristsõna kallal. Hiljem kõlasid koolitatud häälte eestvedamisel vanad regilaulud. Ja valge vaikus vajus lõpuks üle väsinud majaliste.

Järgmisel hommikul trampis sisse «Tallinnfilmi» ringvaategrupp Jaak Lõhmuse (tema oli ka üks keelekoolide algatajaid) juhtimisel ja elu läks veelgi huvitavamaks. Keelekool jätkus süttivate ja loojuvate jupiteride valgel. Kõne alla tulid spetsiifilisemad keeleküsimused. **Toomas Help** arutles keeleajaloo üldisemate küsimuste ümber ja jõudis välja läänemeresoome Suure Rütminihkeni, mis on ta meeli köitnud viimasel ajal. Keelevahetusest Siberi eestlaste näiteil rääkis **Jüri Viikberg.** Ta loetles konkreetseid põhjusi, mis on soodustanud Siberi eestlaste assimileerumist venelastega. Ettekanne sisaldas hoiatavaid näiteid meile kõigile. **Kaja Tael** vaatles eesti keele sõnajärge võrreldуna ungari ja soome keelega. **Helle Metslang** peatus aspekti kategoorial ja selle avaldumisviisidel eesti lauses. **Silvi Vare** käsitles süsteemi, normi ja kõnetasandi vahekorda liitsõnamoodustuses. **Enn Veldi** esinemisteemaks olid fonosemantilised paralleelid. Võrdlusmaterjal pärines peamiselt eesti ja inglise keelest. **Peeter Päll** esitas eesti tänavanimede statistikat, sagedamateks tänavanimedeks meie linnades on Põllu, Metsa, Aia jt.

Enne suurt lõunasupi söömist võeti väsinud peade lahutamiseks ette jalutuskäik Suurde Taevaskotta. Tolmumantlites ja kingakestes matkaseltskond tuterdas põlvekõrguses lumes läbi puutumatu looduse. Ja nii tore oli! Harutasime lahti mõned keeleringi «pusad» ja laulsime värskes lumes.

Pärastlõunal kuulasime **Helmi Neetari** ettekannet moest eesti murrete tuletuses. **Märt Väljataga** rääkis Uku Masingu keelefilosoofilistest vaadetest. Sama teemat täiendas **Tõnu Tenderi** referaat ühest Masingu keelefilosoofilisest kirjutisest. Meeli hoidis erksad **Linnar Priimäe** efektne esinemine Marxi ja Hegeli filosoofiast, nii et kuulaja rolli jäi ka «Tallinnfilmi» võttegrupp.

Kesköisel tunnil viis võrratu Toomas Help autoriteetse komisjoni ees (Marju Lepajõe, Vallo Kalamees) läbi kõmri keele eksami. Olime vapustatud, kuigi läbi ei põrunud keegi. Jõudsime arusaamisele — Toomas Help on Suur Filoloog!

Meelelahutuseks mõeldud mardiooper «Veljesto» repertuaarist (taaselustatud Pekka Erelti poolt) keeleringlaste ettekandes teenis seltskonna mõnusa muheluse. Meeskeelekoollaste saunasoleku aegu meisterdasid naiskeelekoollased rongiga ärasõitnud esinenute auks isikupärased lumeskulptuurid. Eriti loomutruud said Jaan Undi ja Enn Veldi omad. Taevaskojas sadas ikka veel tõelist Muumi-lund.

Mõnevõrra unisest ja nukrast hommikust sai ilusaim pühapäevahommik tänu jalutuskäigule Uku Masingu suvekodu juurde Taevaskoja metsade süles. Au poistele, kes sinna raja lahti kaevasid! Valges vaikuses oleksid otsekui taevaväravad korraks lahti läinud.

Jäid veel asjalikud talitused keelekooli lõpetamiseks. Kokkuvõtet keeleringi kümnest keelekoolist kuulsime oma matroonilt **Valve-Liivi Kingisepalt,** ainsalt hingelt, kes osalenud kõigis koolides. «Püha pärimuse» kandjana oli tal pajatada palju huvitavat. Mõtelda vaid! — keelekoolides on kuulatud 120 ettekannet, neist veerand üliõpilaste esituses. Kuulamas on olnud üle 500 inimese. Missugune tubli lisa korralisele õppetööle ja annus organiseerimiskogemusi! Peale selle Filoloogiapatriootilised Suurviktoriinid, luulekavad, keeleteatri laadis etteastumised, diskussioonid, jalutuskäigud, ühislaulmised jne. jne. On, mida meeles pidada ja hinnata.

Langes lipp, kostsid tänusõnad, kevadkool hilistalves sai läbi. Lahkusime usus — me tuleme sügisel jälle kokku.

LEELO KINGISEPP,
eesti fil. III k.

Raamatukogu ootab

Õppeaasta on lõppemas ja raamatukogu ootab tagasi laenutatud raamatuid. Ärge viivitage raamatute tagastamisega, sellega säästate oma aega uue õppeaasta alguses, kuna kõigil neil, kellel ei ole võlgnevusi raamatukogus, on võimalik lugejapiletit pikendada juba juunikuus.

Eriline palve on meil lõpetajatele. Kui teil on niisugust õppekirjandust, mida oleksite nõus raamatukogule annetama, oleksime nende nimel, kes jäävad õpinguid jätkama ja kes alles asuvad õppima ülikooli, sügavalt tänulikud. Vajame nii TRÜ kirjastuse kui teiste kirjastuste väljaandeid, nt. A. Lepp, E. Lepp-Kogerman «Kraniaalnärvid» (1982), M. Timotheus, A. Tuulmets «Orgaanilise sünteesi praktikumi laboratooriumitehnika» (1983), L. Auväärt jt. «Patendinduse õiguslikud aspektid» (1984), P.-H. Kingisepp «Inimese füsioloogia lühikursus» (1984, 1987), N. Tšeboksarov, I. Tšeboksarova «Rahvad, rassid, kultuurid» (1976), H. Kallak «Evolutsiooni materjal ja tegurid» (1982), A. Männik «Biokeemia» (1985), Вахтер, Х. и др. «Методические рекомендации для практ. занятий по дермато-венерологии» (1981), Еременко, И. Г. «Олигофренопедагогика» (1985), Ермолаев, Ю. А. «Возрастная физиология» (1985), Иваницкий, М. Ф. «Анатомия человека» (1985), «Психология». Под. ред. В. М. Мельникова (1987) ja mitmeid teisi raamatuid. Vajalike raamatute täielike nimekirjadega saab tutvuda õppekirjanduse kojulaenutuses.

VIIVE KONSIN

Jaotamisest defitsiidi tingimustes

Mitmetes oma sõnavõttudes on ülikooli majandusjuhid kurtnud, et üliõpilased ei saa ühiselamute hooldamisega hakkama, omavalitsus sel alal ei tööta ja olevat puhas sõnakõlks.

On selge, et ülaltoodud näide pole üldistatav ja ilmselt ei käi majandusteaduskonna kohta, kus majanõukogu funktsioneerib ning kus meie arvates ka kord ühiselamus tasemel on. Majandustudengid on mitu aastat oma ühiselamuga heas mõttes silma paistnud. Lugedes eelmisest «TRÜ-st» A. Mägi vastavasisulist artiklit, kus teatati, et ühiselamukohtade jagamisel arvestati teaduskondade ühiskodude korrasolekut, oleme hämmingus. Kui meie majaga kõik korras on, miks peaks siin siis elama teised teaduskonnad (mõtleme siin 20 füüsikut)? Miks peame meie kolima võõrasse majja allüürnikuks? Tõsi, kohtade arv on võrreldes eelmise aastaga sama, kuid miks just teaduskonna poolitamise läbi? Majanõukogu võim ju Nooruse tänaval ei kehtil

Samuti jääb selgusetuks, miks pidas majandusametkond võimalikuks jagada ühiselamukohad teaduskondade vahel ilma asjaosaliste endi kohalolekuta. Ei olnud ju jagamise juures ei majandustudengite majanõukogu esindajat ega halduse prodekaani. Oli seal üldse teaduskondade esindajaid?

Ja veel — pole saladuseks, et ühiselamukohtadega varustatus on teaduskondades ebaühtlane. Jagades 1988/89. õppeaastaks ettenähtud ühiselamukohad üliõpilaste arvuga (30. 04. 88 seisuga), saame: bio-geo 0,597, ajaloolased 0,307 (uus vastuvõtt meie arvates olukorda oluliselt ei muuda). Majandusteaduskonnas on vastav näitaja 0,473. Siin on küll sees ka Tartus elavad tudengid, kuid meie käes pole täpsemaid andmeid.

Sõnades kurdame omavalitsuse ebaefektiivsust, aga tegudes ainult süvendame seda. Miks nii?

Majandusteaduskonna
majanõukogu

Ülikooli 18. tõlkevõistlus

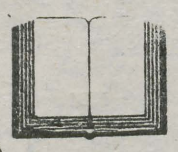

Ülikooli 18. tõlkevõistluse žürii (Jüri Talvet, Aino Valmet, Urve Hanko, Mari-Ann Palm, Leena Tomasberg; konsultandid Peeter Torop, Ita Saks ja Mihkel Loodus) otsustas 9 võistlustööd (inglise, soome, leedu, läti, poola ja rootsi keelest) hinnata järgmiselt:

I auhind — RIHO LAANEMÄE (vene filol. IV k.; Jan Parandowski novell «Muinasjuttude tagasitulek», poola keelest);

II auhind — RAILI LEMBINEN (eesti filol. I k.; Martti Larni novell «Realistlik teater», soome keelest);

III auhind — ENE-REET SOOVIK (inglise filol. II k.; Doris Lessingi novell «Pagenduse maik», inglise keelest);

III auhind — RAILI LEMBINEN (eesti filol. I k.; Martti Larni novell «Karm karistus», soome keelest).

Ära märgiti kahe tõlkija tööd: SIGNE SANDALANE (majandusteaduskonna IV k.; Andris Kolbergsi novell «Midagi pole juhtunud», läti keelest) ja MEELI TANKLER (mittestats. psühholoogia III k.; Dan Anderssoni luuletused, rootsi keelest). Äramärgitute seast pidi kahjuks välja jääma J. Cheeveri novelli «Frère Jacques» tõlge, kuna ei mahtunud võistluse tingimuste raamidesse.

««Loomingu» Raamatukogu» traditsioonilise eripreemia parima vahenduse eest Nõukogude Liidu rahvaste kirjandusest saab SIGNE SANDALANE. Tava kohaselt autasustame võitjaid järgmise õppeaasta alguses.

Mõnda TRÜ osast eesti rahvaluulepärandi väljaandmisel

Kreutzwaldi eeskujul väidab Hurt: eestlased pole ajaloota rahvas. Aga nad polnud ka kultuurita rahvas. Üks tunnistus sellest olgu kasvõi regilaul, mille tagasiandmist rahvale trükipildis alustas Hurt möödunud sajandi seitsmekümnendail aastail. Aga rahvahulkades leidus väljaantavat materjali rohkem, kui Hurt või keegi teine oskas ette arvata, mistõttu tagasiandmine lükkus juba järgnevatele põlvkondadele.

Hurda kogumise tulemused äratasid rahvusvahelistki tähelepanu. Eestis kogutud rahvalaulude põhjal võisid soomlased teha olulisi järeldusi Kalevala-laulude algse päritolu kohta. Osa neist põlvneb Eestist.

Hurt jõudis oma eluajal välja anda kaks kõidet «Vana Kannelt», millest esimene hõlmab Põlva regilaule (1875—1886), teine, Kolga-Jaani omi (1884—1886). Kolm kõidet «Setukeste laule» tuli alles pika vaheaja järel, aga juba Soomes (1904, 1905, 1907). Ja jälle uus pikk paus. 1938. aastal andis Eesti Rahvaluule Arhiiv välja poole Kuusalu lauludest («Vana Kannel» III), 1941. a. aga poole Karksi regilaudest («Vana Kannel» IV).

Puhkes uus sõda, sellest siis ka uus vaheaeg. 1955. aastal tulid TRÜ 139. auditooriumis nõupidamisele kokku kolme rahvaluulet koguva ja uuriva asutuse esindajad. Seal olid siis TRÜ, Kirjandusmuuseumi ja Keele ja Kirjanduse Instituudi rahvaluule sektori töötajad. Iga asutus valis endale kihelkonnad laulude väljaannete ettevalmistamiseks. TRÜ sai endale Haljala, Helme ja Kodavere.

On muutunud vajalikuks peatuda veidi selle juures, millega ülikooli erialatöötajad on toime tulnud.

* * *

REGILAUL on omaette silmapaistev kunstiteos oma paari aastatuhande jooksul kasutatud alliteratsioonil ja parallelismil kujunenud vormis.

Laul on tekkinud rahva keskel ja peegeldab rahva elu, annab seega ettekujutuse ka mineviku inimesest tema mõtete ja suhetega. Regilaulus leiab rahva elu igakülgse peegelduse kunstivormis. Siin kohtame inimeste omavahelisi suhteid kitsamas ringis, perekonnaelus, tööl või ka kaugemas haardes, külade- või koguni rahvastevahelistes suhetes. Leiame inimesi suhtlemas loodusega. Inimene puutub ju kokku loomadega, taimedega, mitmesuguste loodusejõududega. Ei puudu kosmilisedki nähtused: täht, kuu, päike ja veel mitmed salapärased jõud, mis esinevad ka rahva mütoloogias. Rahvalaul peegeldab veel inimeste omavahelisi suhteid ning elamusi: armastust ja vihkamist, elurõõmu ja surmahirmu, vanemaid ja lapsi, õnnelikku elu, aga domineerima kipub elumure, mis saab kõige mõjusama väljenduse vaeslapselauludes. See üldinimlik looming on vastu pidanud sajandeid.

Kui kaugele küünivad meile tuttavad laulutekstid?

Täpsema uurimiseta on raske kindlasti vastata. On aga paar laulutüüpi, mida allakirjutanu on ligemalt vaadelnud ja jõudnud järeldusele, et kaugemale 12. või 13. sajandist on raske minna. Umbes sellest ajast on mõningaid vihjeid olemas ka laulude kohta üldse. Leidub mõningaid küllalt kaalukaid argumente viia laulutüübid «Nurganaine» ja «Mehetapja» mainitud sajanditesse. «Mehetapja» miljöö ja tegelased on kujutatud sellises seisundis, mida ei saa kujutleda orjastatud ühiskonnas. Meestegelane on kas suurmaapidaja (tal on kari jm.), võib-olla ka kaupmees või veel muu mõjukas isik. Mehetapja ei leia varju isegi metsapuudelt. Kinnispunkte järelduste tegemiseks leidub ka põhjapoolsete hõimude tekstides. Orjuseaegset õhkkonda tunnukse hilisemais variantides. Variantide võrdlemisest loobumine oleks viga. Ligemalt loodetavasti peatselt ilmuvas eriartiklis.

* * *

Juba 1987. a. kevadel valmis TRÜ folkloristidel Haljala regilaulude kõide ning anti üle kirjastusele, kus see on juba toimetatud ning ootab trükimasinat.

Haljala on kihelkond, kus regilaul elas veel möödunud sajandi keskel ja selle ununemisest päästmine kuulub Jakob Hurda ennastsalgavate saavutuste registrisse. Laulutekstid on täiuslikud, innustavad lugema ning vaimustavad kaasa elama. Selle kihelkonna materjali on säilinud silmapaistvalt rohkesti. Variante on kirja pandud üle 3000 teksti, mis kuuluvad 1123 laulutüüpi. Neid on kokku 20 temaatilist rühma.

Selle teose ilmumine on filoloogiateaduskonna küllalt suur lisasaavutus mineviku eesti kultuuriloomingu seisukohalt. Aga see ei paku huvi üksnes mineviku kultuurihuvilisele, vaid annab kunstielamusi ka tänapäeval. Olgu see siis ilmuva «Vana Kannel» VI 1, 2. eelteade.

On põhjust tänada kõiki, kes seda suurt ja keerukat tööd aitasid lõpule viia. Kihelkonna murde ning üldolukorra selgitamisele aitas kaasa kadunud prof. V. Alttoa, Haljala ajaloo kirjutas dr. Henn Tarvek, Haljala murret tutvustab KKI vanemteadur Mari Must. Laulutekstide leidmist arhiivist ning nende kopeerimist ja kontrollimist teostas akad. prof. H. Tampere. Ülikooli töötajaist ei keelanud oma abi ka akad. P. Ariste ning prof. P. Alvre, ajaloo osas veel prof. H. Piirimäe.

EDUARD LAUGASTE

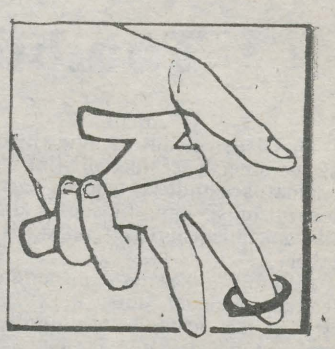

GAGARIN KUTSUB

Gagarini EÜE teatab, et rühmas leidub veel paarile lõbusale ja töökale tüdrukule ning poisile vakantseid kohti. Gagarin on väheseid rühmi, kus võite ühe aastaga saada kaks aastat malevastaaži, mis on oluline kandideerimaks EÜE välisrühmadesse. Kiirustage! Avaldusi võtame vastu kuni **27. juunini** Leningradi mnt. 27 tuba 352 või 333.

TÄHELEPANUKS KÕIGILE!

ELKNÜ TRÜ komitee (ph. 208) teatab, et sooviavaldusi «Balti Ühenduse» Eesti, Läti ja Leedu rühmadesse ning samuti TRÜ Gruusia rühma ootame vabariigi kõigi kõrgkoolide tudengitelt kuni 6. juulini. Eriti oodatud on noormehed!

Samas palub TRÜ suvemaleva staap kõigil esmakursuslastel, kes endast veel märku pole andnud, seda võimalikult kiiresti teha, et vältida hilisemaid arusaamatusi.

26. JUUNIL TARTUS

kl. 16 «Gaudeamus»-X peotule süütamine Eesti I laulupeo mälestuskivi juures.

kl. 16.30 rongkäigud TRÜ peahoone eest — Lossi tn. — Baeri tn.
EPA peahoone eest — Pälsoni tn. — Vallikraavi tn. — Baeri tn.

kl. 17 Miiting-kontsert Toomeorus I üliõpilaslaulupeo toimumispaigas.

kl. 18 Laulu- ja tantsupeo kontsert Tähtvere lauluväljakul.

kl. 21 Tartu üliõpilaspeo lõpusümman TRÜ korvpalliväljakul.

KES SOOVIB LAENU?

Et saada 1989. a. pangalaenu kas individuaalelamu ehitamiseks, ostmiseks või kapremondiks, aga ka suvila muretsemiseks, tuleks sellest aegsasti teatada aü komiteele, kust need andmed edastatakse pangale summade planeerimiseks.

TRÜ aü komitee

KONKURSS

TRÜ majandusteaduskond kuulutab välja konkursi ARVUTIÕPPE LABORI JUHATAJA ametikohale kuupalgaga 170 rbl. (pluss võimalus preemiale 50% palgast). Töö personaalarvutitega. Vajalik arvutitöö kogemus.

Avaldus esitada TRÜ majandusteaduskonna dekaanile 18. juuliks Nooruse 9—201. Täiendavat informatsiooni saab majandusüberneetika ja statistika kateedrist (tel. 2 82 37).

NB!

Viimane leht (lõpetajate erinumber) ilmub esmaspäeval, 27. juunil.

Toimetaja kt. INDREK UDE

KUNST

Sild üle kunstikabineti

Kord, kui üks minu asjalik vestluspartner üritas minuga silmsidet saada, kuid mina hoopis agressiivse pilgu eest silmadele sidet saada, otsustasin vaadata kaugusse, s. t. «Sophoklese» seintest läbi. See aga paraku ei õnnestunud — pildid jäid ette. Ei mäleta täpselt, missugused neist, kuid igal juhul tahtsin teada, miks ta mind segab. Ihkasin ju tunda seina, seina — eksistentsiaalset lõhet minu ja maailma vahel. Esimese pilguga käisin värvilaikudena tunduvatest ristkülikutest lihtsalt üle ja alles mõne aja möödudes, kui udu hajus, taipasin, et näen katset pakkuda nägemuslikku silda. Ei, mitte üle vaevavete, mitte teisele kaldale, mitte mingit lõplikku pealetükkivat arusaama, vaid silda kui katset liikuda maapinnaga paralleelselt, aga kasvõi sentimeeter kõrgemal. Nii võib kokkuvõtlikult öelda kunstikabineti näituse kohta, mida niisuguses koosseisus teab kas varsti enam näha saabki.

Kui nüüd silla kandesammastest üksikult rääkida, siis eks ikka **Andrus Kasemaa** *kõigepealt. Tema saladuslik hambakrigin, mis kostab läbi naeru- ja nuturõkatuste, jõuab kohale alles unenäos — justkui mälestus kustunud virmalistest. Rappuva Kasemaa kõrval seisab* **Allan Gulli** *«Natüürmort» — silla vahiputka, kus pead olema korralik, et mitte karistatud saada, käsi haarab iseenesest põuetasku passi järele.*

Anzori Barkalaja *neli sumedat naissiluetti Kuu nähtamatult küljelt annavad kogumõjus hingekriipiva igatsuse, vajaduse kedagi kaitsta. Nii mõnigi mees võis neid vaadates vaikselt naeratada. Kuu nähtaval küljel eksponeerib A. Barkalaja hiidpõialhiisit («Debüüt»), mis on ilmselt tehtud mitte visuaalse, vaid taktiilse mälu järgi — suur peotäis E-vitamiini.*

Priit Pangsepa *plastiliinpoiss — kas igatsus mehelikkuse järele või antiikesteetika ihaluse paroodia. Pigem midagi nendest kokku, meeleolu, mida võib lugeda sama autori autoportree näost.*

Piret Lõnsi *kompromillitult kirglik «Kevadnaine» viibib värvipulmas, «Ja tuleb sinisest õhust» esialgu petvat platoonilisust võiks eelneva pildi taustal näha seisundina pärast kiretormi. Tema madonnaliku «Mary» pool pildiruumi on lõhutud roheliste ribadega. See teeb madonnast tõrjutud, lapseta olevuse.*

Liivi Sarve *korralikud «Maria 1» ja «Maria 2» on paigutatud teineteist kontrollivana vastamisi. Tumedam neist võiks Aldous Huxley Pamela («Pärast tulevärki») sõnutsi katkitorgatud naine olla (tõsi küll, tal on juures ka aristokraatlikku ajaloohõngu), heledam võiks olla Pamela Tarn ise.*

Andres Rõhu *ruum aknaga («Anne 8 II») annab märku, et ruumist väljaspool toimub midagi, kuid soovitu ei pääse punase valgusfoorkardina tõttu sisse. Vastasseinas on teema vastandfaas («Anne 8 I»). Ruum viitab lahkumisele, midagi on toimunud ja imaginaarne tegelane küüditatud... ilmselt* **Ilmar Kruusamäe**, *kes oma väga paljude piltidega õpetab, et issanda loomaaed on suur ja lai, groteskse kerede kõhtu.*

HEINRICH LEEBEN

Keelutsoon

Mõni aeg tagasi sai «Liiklusnurk» järgmise sisuga (märgu-)kirja:

● Kas praegune liikluskorraldus TRÜ peahoone ümber on optimaalne? Kelle huvides? Kas seda on arutatud näiteks ülikoolirahvaga?

● Märk 3.1 («Sissesõidu keeld») Ülikooli ja Kingissepa tänava nurgal. Kellele seda peale inspektorite vaja on?

Mõneti võib-olla isegi jahmatamapanev, kuid et soojenevad ilmad toovad välja üha rohkem sõidukeid, siis kerkib teravamalt päevakorda parkimise probleem. See ongi ilmselt olnud märgukirja läkitamise ajendiks.

Alustasin asja uurimist Tartu RAIst. Teedejärelevalveinsener **Meelis Loost** pani esmalt mu ette lauale paberi, mille päismikus kirje: *«Tartu Linna Rahvasaadikute Nõukogu TK. Korraldus nr. 249 04. maist 1987».* Sisuks järgmine tekst: *«Keelata eratranspordivahendite liiklus Ülikooli tänava Lätte* (praegu Lossi — U. L.) — *Abovjani lõigul, Kingissepa tänava Ülikooli—Hariduse lõigul, Pirogovi tänava Ülikooli—Oktoobri pst. lõigul, 21. Juuni tänava Poe—Lai lõigul, Hariduse tänaval ja Raekoja platsil.»* Alla on kirjutanud Nikolai Preiman. Nii jääb peahoone justkui keelavate märkide piiramisrõngasse.

Piirangute põhjuseks märgib M. Loost vajadust takistada transiitliiklust vanalinnas, kus liigub palju jalakäijaid. M. Loost lisab sedagi, et erinevaid tahtmisi on liiklejatel nii palju (on ette pandud sulgeda Riia tänava see lõik, mida ehib kurikuulus «roheline silt»), et kõiki soove rahuldada küll ei saa. Samuti ei pea autoinspektsioon ega ka TK transpordiosakonna juhataja **Toivo Kabanen** võimalikuks ülikoolirahvale välja anda erilubasid sõiduks peahoone ette.

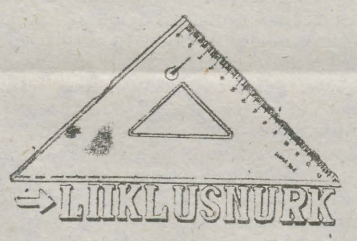

Seni öelduga jääb üle nõustuda või mitte. Tulgem Kingissepa tänava 3.1-märgi ja ühtlasi parkimisprobleemi juurde tagasi. Autoinspektsioonis väideti, et too märk ülikoolirahvale just kasulik olevatki, sest transiitliiklus **Kingissepa tänava Abovjani—Ülikooli lõigul** takistaks seal autode parkimist. Parkida aga tohib siin vaid ülikoolirahva autosid. Teiste sõidukite liikluse keelab märk 3.2 Abovjani ja Kingissepa tänava ristmikul. Parkla on ka **peahoone teisel tiival**, millesse juurdepääsutee algab Abovjani tänaval elektrialajaama kõrvalt.

Mõistagi pole see mugav, sest peahoonele pääseb autoga ligi vaid Tähtvere poolt. Head pole parkimistingimused ka nn. keelutsooni piiril. Parkida saab vaid **Lossi tänaval.** Raekoja taga tohib auto seisma jätta vaid eriloa omanik, kuigi sageli on parklad tühjad.

Ega tulevikki liikluskorralduses head tõota. T. Kabanen ütles, et hiljemalt k. a. sügisel algavad ehitustööd VII kvartalis ja ülikooli Lossi tänava krundil, mille tõttu suletakse liiklus nii Lossi tänaval kui ka Ülikooli tänava Lossi—Kingissepa lõigul ning keelatakse parkimine Ülikooli tänava Vallikraavi—Lossi lõigul.

Mis siis teha, seda uurib «Liiklusnurk» edasi.

URMAS LOIT,
žurn. I k.

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 2604. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kooriolieksemplar

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komiteè ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 21 (1532) Esmaspäev, 27. juuni 1988 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 2 kop.

REKTORIKS SAI PROFESSOR JÜRI KÄRNER

Kõik on selge. Rektor on valitud. Ise valisime. Võib vist tõesti kergendustundega öelda, et ometi toimusid Eestimaal ka ühed ehtsad valimised. Kuidas see siis kõik oli?

Veel 20. juuni õhtupoolikul tulime aulasse rektori kandidaatide käest nende vaateid ja arvamusi uurima. Kahjuks ei saanud sellest osa võtta professor Ain-Elmar Kaasik, kes sel päeval pidi Soomest konverentsilt tagasi jõudma. Tema teadaolevaid arvamusi edastas kolleeg professor Arvo Tikk. Välismaalt saabus teinegi mees, professor Jüri Kärner osales Taanis XI Skandinaaviamaade kõrgkoolide informatsioonijuhtide konverentsil. Sellest ta kõneleski. Professor Ants Kallikormilt saime ülikooli viimase aja teadustöö kohta põhjaliku ülevaate.

21. juuniks olid kõik kolm kohal ja ainult nemad üksi teavad, mida hing sel päeval tundis. Meie, valijad, aga olime samuti suures erutuses — kuidas kõik läheb ja kes saab rektoriks. Seda enam, et TRÜ nõukogu laiendatud koosolekust võtsid osa EKP Keskkomitee vastne esimene sekretär Vaino Väljas, Hariduskomitee esimees Väino Rajangu, linna ja rajooni parteijuhid.

EKP Keskkomitee esimene sekretär VAINO VÄLJAS pöördus oma sõnavõtus mitte ainult kui ülikooli kollektiivi poole, vaid ka kui *alma mater*'i poole, kes teda kasvatanud. Lõpetas ju Vaino Väljas ülikoolis ajaloo eriala. 1951—1952 juhtis ta ülikooli komsomoli. (Kes soovib selle perioodi kohta üht-teist lugeda, otsigu üles «TRÜ» nr. 47, aastast 1975. 3. detsembri lehes intervjueeris toimetaja Rein Veidemann EKP Keskkomitee sekretäri V. Väljast rubriigi «TRÜ komsomol läbi aegade» tarvis. Sama aasta novembris oli tal ka kohtumine ülikooli komsomoliaktiiviga — «TRÜ» nr. 43.)

V. Väljas ütles aulas, et loodab TRÜ kollektiivilt tõsist teaduslikku, pedagoogilist ja organisatsioonilist koostööd meie vabariigi probleemide lahendamisel.

* * *

Valimisprotseduuri juhtis parteikomitee sekretär Paul Kenkmann. Seletusi jagas teadussekretär Veera Ant. Laiendatud nõukogusse kuulus 254 liiget, et olid ka mõned puudujad, jagati välja 243 sedelit. Meenutame veel, et üliõpilasvalijaid oli 79.

Sel korral kandidaatidele enam küsimusi ei olnud, kuigi see võis külalistele ehk imelik näida. Prof. Harald Peep tõusis püsti ja kostis, et me tõesti tunneme oma mehi, ärgu olgu sellest keegi heidutatud.

Mis siin ikka pikalt seletada. Igaüks võis jätta alles või maha tõmmata nii mitu nime kolmest, kui vaid ise soovis. See tekitas omakorda küsimusi, kuid valimisreeglistik just selline oligi.

11-liikmelise valimiskomisjoni esimeest Valter Haamerit oodati pingsalt. Ja siis ta lugeski ette tulemused: Ain-Elmar Kaasik 89, Ants Kallikorm 40 ja Jüri Kärner 133 häält.

* * *

Kui ootamatu või oodatud niisugune tulemus oli, ei tea. Aga mehed olid ülikoolis tuntud ning teada on sedagi, et kolme vahel valida oli väga raske. Naljatamisi kosteti omavahel, et me oleme ju kõigi kolme poolt. Aga hääled on antud ja Jüri Kärneri valisime. Kuna me võisime seda ise teha, siis küllap peaksime ka ise endale aru andma, mida see rektoriamet õieti tähendab. Kerge ta ju ei ole, ja pealegi on meil kõigil isesugused soovid. Aga ülikooli huvid koos? Ülikool ei ole mitte ainult meie endi asi, vaid kogu Eesti asi.

Jüri Kärner tänas nõukogu ning luges ette tol päeval tema lauale jõudnud Euroopa ülikoolide rektorite suure harta teksti, mis on saadetud allakirjutamiseks Euroopa vanima ülikooli Bologna ülikooli 900. juubeli eel. Läinud sügisel tõi meie rektorile Arnold Koobile Bologna ülikooli juubelikutse Tartusse prof. Haisa Longo.

Paul Kenkmann ütles tänusõnad professoreile Ants Kallikormile ja Ain-Elmar Kaasikule valimiskampaanias mehise ja kollegiaalse osaluse eest.

VARJE SOOTAK

* * *

Astud üle läve.
Astud päeva sisse.
Päev astub vastu.
Astub sinu sisse.

PÄEV ON TAGA
JA PÄEV ON EES.
MÕLEMAD ON
MINEKU SEES.

Astud üle mure.
Astud rõõmu sisse.
Rõõm astub vastu.
Astub sinu sisse.

RÕÕM ON TAGA
JA RÕÕM ON EES.
MÕLEMAD ON
MURE SEES.

Astud üle läve.
Astud minekusse.
MINEK astub vastu
sinu minemisse.

AGU SISASK

Kogust «Draakonilend»

MEELIS LOKI foto

Ajalooteaduskond

Ajaloo eriala

Alop, Terje — kiitusega
Esna, Urmas
Jullinen, Piia
Kenk, Kaja
Krupp, Katrin
Kurm, Marge
Kusma, Margit
Küng, Enn
Lass, Kaire
Lukas, Jaan-Ivo
Pever, Katrin
Piir, Ilje
Rannik, Ervin
Rebane, Ly
Salumäe, Raul
Tae, Sigrid — kiitusega
Veedla, Aarne
Vislapuu, Liivi

Kursusejuhendaja
dots. MÄRT TÄNAVA

Defektoloogia eriala

Kristov, Tea — kiitusega
Piiroja, Maire
Ploom, Piret
Sauer, Reet — kiitusega
Sulaoja, Eva
Veskiväli, Ingrid

Kursusejuhendaja
dots. EHA VIITAR

Psühholoogia eriala

Bachmann, Karin
Kasepalu, Maret
Lepik, Liilia
Pillet, Inga
Rosenberg, Virve

Mittestatsionaarselt lõpetajad

Ajaloo-osakond

Allik, Aino
Anupõld, Leila
Filippova, Irina
Habicht, Toomas
Hiiemaa, Ants
Ilmjärv, Magnus — kiitusega
Jõgevest, Viive
Järvanurm, Ene
Kattago, Hilja
Kodar, Sirje
Kravtsev, Tiiu
Mikkor, Marika
Murumägi, Gülnar
Mäesalu, Margus
Nahkmann, Hillar
Peetersoo, Tatjana
Põldaru, Tiina
Räis, Angela
Sildre, Andres
Teeäär, Marika
Tomson, Toivo
Tuulik, Heikki
Undusk, Toomas
Ures, Ludmilla
Uusjärv, Malvi
Välk, Haldja
Värä, Einar — kiitusega

Kursusejuhendaja
prof. SULEV VAHTRE

Defektoloogiaosakond

Kiigemaa, Merle
Purik, Tiina
Puustusmaa, Ille
Samm, Liina
Sild, Maie
Veilberg, Reet

Kursusejuhendaja
ass. ÜLLE TOOME

Psühholoogiaosakond

Koolipsühholoogia osakond

Enke, Riina
Kasterpalu, Marju
Küttis, Kalle — kiitusega
Leibur, Viivi — kiitusega
London, Kadri
Mägi, Vello
Ojamäe, Ülle
Palm, Paul
Stavitskaja, Irina
Türk, Tiina
Viks Tatjana

Sotsiaalpsühholoogia osakond

Arhipov, Anatoli
Anjärv, Ethel
Elevant, Sirje
Haabsaar, Enn — kiitusega
Kelnik, Arno — kiitusega
Kruus, Ülle — kiitusega
Mammon, Reet
Moss, Anneliis
Prisjažnõi, Sergei — kiitusega
Smirnov, Jevgeni
Tamm, Vello
Tammik, Kaja — kiitusega
Tuisk, Mare

Tööpsühholoogia

Kepp, Andres
Moorits, Ants
Nigul, Maire
Sepp, Kalle
Tasuja, Kai
Teets, Anu
Tiit, Rista

Kursusejuhendaja
dots. KALJU TOIM

Arstiteaduskond

Raviosakond

Absalon, Katrin
Ader, Tiina
Agutant, Heli
Andres, Kaido
Ani, Ülle
Arbeiter, Kaja
Aug, Andres
Aug, Lembi
Ehrenberg, Aivar
Gramann, Jaak
Heiman, Armin
Jussi, Annika
Juuse, Reet
Jürgenson, Eda
Kaldas, Anne
Kaljurand, Ain
Kallikorm, Ahti
Karits, Peeter
Karki, Tõnis — kiitusega
Kasesalu, Reet
Kert, Laine
Klementsov, Jana
Klet, Enna
Kolk, Helgi
Koort, Iris — kiitusega
Kotkas, Heldi
Kotkas, Kaido
Kuklane, Leena
Kuklane, Margus — kiitusega
Kurrik, Remo
Kööp, Andres
Laul, Meeli
Leedu, Eve
Lehtmets, Andres — kiitusega
Lembra, Ellen

(Järg 2. lk.)

Arstiteaduskond

(Algus 1. lk.)

Linnamägi, Reet
Linnasmägi, Tiit
Luik, Terje
Lõunat, Mare
Lääne, Peeter
Meeliste, Sirje
Melnik, Priit
Meriloo, Andri — kiitusega
Meriste, Sulev
Mikk, Kalle
Noor, Kai
Ojakäär, Peeter
Pahla, Indrek
Paiste, Juhan
Pauls, Priit
Paumets, Marika
Pedak, Made — kiitusega
Peets, Piret
Peetso, Terje
Pokk, Tiit
Poroson, Kalle
Pruler, Urve
Põdder, Peep — kiitusega
Põld, Mehis
Pärsik, Eevi
Rahu, Madis
Rand, Viiu-Marika
Ratnik, Guido
Raudsepp, Theo
Raudsepp, Ülle
Rebane, Ain
Remmelgas, Andrus
Retter, Tiiu
Rohtmets, Anne
Rudenko, Pille
Rüütel, Anne
Saan, Raili
Saaremets, Alar
Sarv, Eve-Mai
Siimer, Mare
Somma, Neeme
Suik, Robert
Sule, Urmas
Sults, Illimar
Svonar, Aili
Särev, Toomas
Tali, Age
Talts, Inge
Tamm, Viljar
Tammekivi, Tõnis
Tapfer, Remo
Tartes, Toomas
Teder, Priit
Truuverk, Carina
Tergem, Kadri
Tõnnov, Aili
Under, Halliki
Vahtraorg, Vilja
Vahula, Veiko — kiitusega
Vanatoa, Mare
Võsumaa, Lea
Väre, Henri
Änilane, Ave

Kursusejuhendaja
prof. RAUL TALVIK

Pediaatriaosakond

Adams, Ano
Annus, Inna
Arula, Terje
Erik, Ama
Essenson, Ene
Evard, Epp
Hint, Ülle
Ilja, Inga
Ilves, Ene
Juul, Anne
Jüri, Piret
Jürisson, Mikk
Kaljuvee, Irina
Karl, Sirli
Kaur, Tiia
Kisand, Terje
Kolga, Kristel
Kuslap, Aili
Liivalaid, Tiia
Laiuste, Külli
Lepik, Birute
Liik, Kaja
Lunge, Kaidi
Lindre, Inna
Nikiforoff, Tiina

Oona, Marje — kiitusega

Paasik, Külli
Pakosta, Tiina
Palover, Katrin
Pulk, Ruth
Raaper, Tiiu
Rammul, Kristina
Rikka, Margit
Roseniit, Merike
Saaliste, Marget
Sepp, Epp
Steinvald, Kaja
Suimets, Piret
Svidovskaja, Viktoria
Zopp, Mairi
Tamm, Külli
Tamme, Maret
Tillmann, Vallo — kiitusega
Tomson, Riina
Tootsi, Tiiu
Trumm, Ülle
Tulu, Eve
Tuulik, Enn
Viigimaa, Ilge
Õunap, Katrin

Kursusejuhendaja
ass. KAJA JULGE

Raviosakond

((vene õppekeelega)

Andronova, Ljubov
Antanavitšiene, Zanna
Butš, Sergei
Lind, Jaak
Botsorišvili, Kote
Demetrašvili, Natella
Djolai, Margarita
Glückmann, Adir
Glonti, Marina
Goldman, Frida
Hatiašvili, Irma
Kamenjuk, Virve
Keropjan, Narine
Kokaja, Nino
Kolbassova, Olga — kiitusega
Kozubenko, Marina
Mekinulova, Natela
Mensch, Aleksandr
Milenin, Vadim
Milenina, Marina
Nikolajev, Andrei
Oroszi, Pavel — kiitusega
Osotšenko, Emilija — kiitusega
Pogorelova, Jelena
Rabinovitš, Leonid
Zoržoliani, Kaha
Tenusar, Marika — kiitusega
Topšiašvili, Emzar
Tšanturija, Badri
Vorobjova, Tatjana — kiitusega
Voronina, Tatjana — kiitusega

Kursusejuhendaja
dots. TATJANA TRUUPÕLD

Spordimeditsiiniosakond

Ahalkatsi, Valeri
Antanavicius, Saulius
Berzins, Kaspars
Bučas, Dainius
Bučinskaite, Violeta

Bulavski, Valeri — kiitusega

Djortkin, Igor
Fedotova, Tatjana
Jakimavičius, Rimantas
Kaljumäe, Üllar
Kiseleva, Irina
Kramens, Andris
Kramena, Rita
Rabner, Marinella
Sekatšev, Andrei
Vorobjova, Spodra
Vorobjovas, Tomas

(Kõrgema kehakultuuriharidusega)

Andrejev, Ivan
Avetisjan, Gagik
Dartšinjan, Sergei
Gamkrelidze, Nunu
Godok, Vladimir
Gorjunova, Irina
Iltšenko, Sergei
Karkaraševili, Tamaz
Karpovitš, Juri
Kuzminčiute, Natalija
Lihonina, Olga
Ljapunova, Ludmilla
Neištadts, Igors
Oleneva, Galina
Podgornaja, Olga
Ryžkoviene, Nijoli
Serbina, Valentina
Simonjan, Aršak
Surkova, Nadežda
Žurkovski, Mihhail
Tšekmarjov, Anatoli

Kursusejuhendaja
prof. TOOMAS KARU

Farmaatsiaosakond

Agu, Pille
Allsalu, Madli
Arge, Aime
Buschmann, Marju
Igandi, Eve
Jürgenson, Küllike
Kand, Mari
Kase, Astrid
Kasepuu, Milvi
Kivipõld, Katrin
Laast, Lea
Lilium, Estelle
Lintrop, Krista
Mikk, Loona
Mäe, Kersti
Mitt, Siiri
Noor, Katrin
Norden, Reet
Närska, Eva-Viktoria
Ole, Kadri
Paluvee, Aime
Rannula, Küllike
Reedi, Riina
Salep, Moonika
Sbitneva, Diana
Säre, Indrek
Tikk, Lagle
Tooming, Marika
Tõlgo, Marina
Udusalu, Ene

Kursusejuhendaja
ass. VAMBO VAHAR

Stomatoloogiaosakond

Haki, Eve
Jõgiste, Meiki
Kabanen, Tiiu
Kallikorm, Tiina
Kirs, Tea
Koppel, Meeri
Kruusenberg, Ivo
Kõrran, Piret
Luup, Ruta
Maantoa, Merike
Ohu, Pille
Paas, Eve

Pahla, Riina — kiitusega

Pihelgas, Kristi
Proosväli, Monika
Rakso, Kaie
Rebane, Kadri
Rothberg, Heste
Seljamaa, Anneli
Zeigo, Tiia
Tarum, Anne
Toomsalu, Kersti
Tugetam, Kaia
Uibonurm, Lii
Uuemäe, Eve
Veering, Malle
Veevers, Tiia
Vospert, Kristel
Schmidt, Silja
Uudeküll, Tuuliki

Kursusejuhendaja
dots. ALIIA KÕDAR

Bioloogia-geograafia-teaduskond

Bioloogiaosakond

Ader, Kristel
Allmäe, Raili
Baumann, Merike
Elken, Raul

Gerst, Ulvi — kiitusega

Habicht, Jana-Maria
Helbrod, Lisel

Ilves, Tiina
Jõgeva, Aiki
Järvoja, Eve
Jürgenson, Marina
Kietzer, Andres
Kõiva, Anne
Kõljalg, Urmas
Laasik, Eve
Lehestik, Urve
Lepik, Rein
Luig, Jaan
Maldre, Liina
Mardiste, Ülle

Masing, Anne

Meiner, Liina
Möller, Kadri
Nõmberg, Veljo
Piiper, Dina — kiitusega

Raudsepp, Raul
Reinojaan, Lea
Remmel, Ahti
Repän, Mari-Ann
Rimm, Ilvi
Rohtla, Marika
Selgis, Rita
Sünter, Alar
Sünter, Ööle
Teenurm, Anu
Tiit, Anu

Truve, Erkki — kiitusega

Täpsi, Kersti
Utt, Triina
Vahtra, Viire
Voomets, Anneli

Kursusejuhendaja
ass. TOOMAS SAAT

Geograafiaosakond

Jaagant, Peep
Kütt, Tiina
Lahtmets, Mari — kiitusega

Lukats, Ivi
Mikk, Katre
Nurmoja, Heili
Ojala, Maigi
Paukere, Merje
Pentel, Pille
Pütsep, Maie
Reinmaa, Tiiu
Reisenbuk, Elle
Tang, Eve
Tohver, Margit
Troon, Talvo
Tõru, Ingrid
Uusjärv, Arne
Velt, Ülle

Kursusejuhendaja
dots. OTT KURS

Geoloogiaosakond

Jalakas, Inger
Jürjens, Ene
Rattas, Maris
Tinn, Aare

Kursusejuhendaja
vanemõp. JUHO KIRS

Filoloogiateaduskond

Eesti keele ja kirjanduse osakond

Aleksandrov, Karin
Etverk, Kristiina
Kaljuvee, Mirja
Kamarik, Ere
Kasak, Tiina
Kippasto, Anu
Kukk, Reeli
Kungla, Sirje
Kuus, Ulvi
Kübar, Jana
Leemets, Tiina
Menets, Ave
Meremaa, Margot
Mikli, Inna
Muischnek, Kadri

Muld, Reet — kiitusega

Mäger, Kadri
Niit, Anne
Nikopensius, Ingrid
Olesk, Urve

Oras, Janika — kiitusega

Oras, Urmas
Pedmanson, Marika
Piir, Marju
Potter, Helen
Puusta, Tiiu
Põllumäe, Aet
Pärn, Anneli
Raudalainen, Taisto-Kalevi
Raudalainen, Tuulikki
Rõkka, Siret
Seero, Lea
Suurväli, Piret

Kursusejuhendaja
vanemõp. ELE LÕHMUS

Žurnalistikaosakond

Brümmel-Primmel, Anu
Meier, Piret
Mikk, Margit
Pauska, Maaja
Rätsep, Mari
Sihvart, Anneli — kiitusega

Toomiste, Malle

Kursusejuhendaja
dots. PEETER VIHALEMM

Inglise keele ja kirjanduse osakond

Ellermaa, Sirje — kiitusega

Elmi, Eha
Evard, Mare
Kaabel, Kaja

Kohv, Mall — kiitusega

Kolmer, Katrin
Kübar, Kai
Limberg, Urho-Mati
Lühi, Ivika
Matjus, Marrit
Norberg, Tiina
Ojasoo, Reet
Parik, Helo
Pruuli, Maris — kiitusega
Reiter, Terje
Rotenberg, Ülle
Tomusk, Anu
Uus, Urve
Vaher, Tiiu
Vene, Mare

Kursusejuhendaja
vanemõp. MALL TAMM

Prantsuse keele ja kirjanduse osakond

Arumäe, Anu — kiitusega
Loopmann, Tiina
Noorits, Vilja
Rondo, Anneli
Tammet, Marike
Tomasberg, Andres
Tomasberg, Leena

Kursusejuhendaja
vanemõp. TIIU VILIMAA

Vene keele ja kirjanduse osakond

Grišenkova, Inna
Helves, Katrin
Koort, Margit
Otsing, Tiina
Ploomipuu, Mall

Sikk, Anu — kiitusega

Sisask, Merike
Trohhaleva, Raili
Viljamäe, Elle

Kursusejuhendaja
õp. ANNE JÄNESE

Vene rühm

Agadžanjan, Marine
Artjuhhova, Irina
Belkina, Andžela
Bõstrova, Natalja
Dmitrijeva, Alla
Glebko, Tatjana
Jutkevitš, Natalja
Kadatskaja, Lidia
Kalvi, Elviira
Kotljarskaja, Jelena
Kotljarski, Olexander

— kiitusega

Lašmanova, Alla
Leibova, Svetlana
Mangus, Inga
Mets, Gunta
Paškovskaja, Julia
Politanova, Jolanta
Poljakova, Larissa
Rakša, Natalja
Ruljova, Svetlana
Stepatškova, Jelena
Strigina, Žanna
Šraga, Jekaterina
Veršinina, Valentina

Kursusejuhendaja
vanemõp.
LJUDMILA DULITŠENKO

Mittestatsionaarselt lõpetajad

Eesti keele ja kirjanduse osakond

Aaloe, Inge
Aasalo, Kai
Ader, Epp
Allika, Andrus
Hindreus, Piret
Kadai, Üllar
Kasepalu, Aune
Kool, Külli
Kuuseok, Kaja
Kärner, Indrek
Laanesaar, Anu
Lennuk, Ülle
Linnart, Mart
Maisla, Diana
Merila, Anu
Palm, Tiiu
Teär, Lii
Väli, Imbi

Kursusejuhendaja
dots. REET KASIK

Inglise keele ja kirjanduse osakond

Ahonen, Maret
Dobrõš, Anne
Haljasorg, Kristin

(Järg 3. lk.)

Filoloogiateaduskond

(Algus 2. lk.)
Joala, Maire
Kiik, Katrin
Leis, Ülle
Purge, Marju
Pärn, Maren
Ross, Tiina
Suvi, Ülle
Tilts, Ingrid
Tomband, Tiina
Vahtra, Kaja
Vorbi, Katrin
Ümar, Hillar

Kursusejuhendaja
vanemõp. MALL TAMM

Saksa keele ja kirjanduse osakond

Karo, Aita
Mukk, Urve
Põld, Taime
Sildnik, Astrid
Viilip, Vahur

Kursusejuhendaja
dots. KOIDULA UUSTALU

Vene keele ja kirjanduse eriala

Bogdan, Galina
Danilova, Ludmilla
Fleiderviš, Anna
Fomina, Niina
Eisenberg, Ene
Mihkelsoo, Ljudmila
Orehova, Niina
Sinkevitš, Tamara
Zubareva, Tatjana
Tark, Riina
Tulupjeva, Jelena

Kursusejuhendaja
vanemõp. IRJA TIITS

Joonistas MAREK STRANDBERG

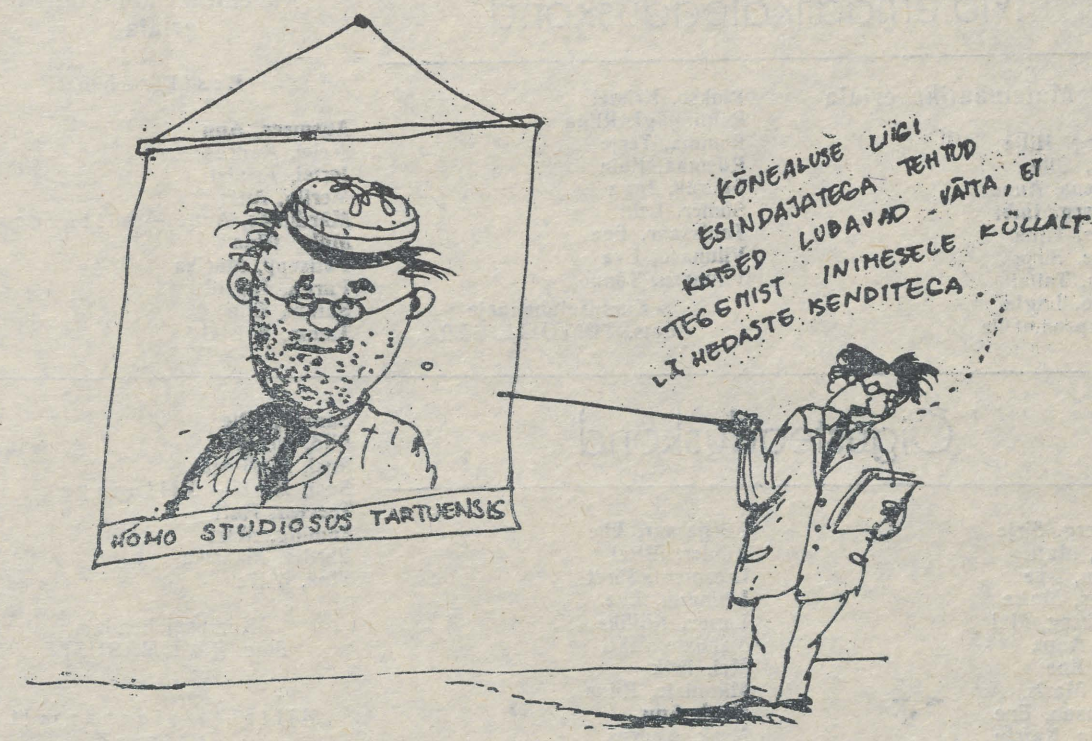

*

Füüsika-keemiateaduskond

Keemiaosakond

Agalakova, Nataša
Aller, Marika
Emmo, Pille
Hirmo, Siiri — kiitusega
Ivask, Jüri
Ivask, Kaire
Koljak, Reet
Kruusimägi, Anu
Kuusma, Liivi
Leppik, Marve
Lettens, Kaja
Liik, Kersti
Liin, Tõnis
Meema, Aivo
Mägi, Tiina
Mägi, Toomas
Nagel, Leevi
Peld, Merike
Raidvere, Arne
Randoja, Reet — kiitusega
Salmu, Kai
Sillaste, Ave
Strandberg, Marek — kiitusega
Toom, Marika
Vanatoa, Raul

Kursusejuhendaja
dots. JUHA EHRLICH

Füüsikaosakond

(Eesti õppekeelega)

Parts, Ülo — kiitusega
Pohla, Piret

Kursusejuhendaja
dots. EDUARD TAMM

(Vene õppekeelega)

Balzak, Dmitri
Bobrov, Valeri
Dombrovskaja, Jelena
Iljina, Irina
Kidanova, Larissa
Kondratjeva, Margarita
Kulikova, Olga
Tomaš, Ljubov
Trahtenbroit, Nelja
Tšubarova, Olga — kiitusega
Veliki, Vadim

Kursusejuhendaja
dots. ALEKSANDER LUSTŠIK

Kehakultuuriteaduskond

Kergejõustik

Ermel, Siiri
Ilves, Mati
Kuningas, Eva — kiitusega
Raitviir, Elo
Rattasep, Tomas
Rebane, Helle
Ojastu, Aivar
Otsalt, Aivar
Tilger, Anu
Veeväli, Anne

Suusasport

Arukuusk, Alar
Kivistik, Raivo
Teder, Karina
Vilipson, Marko

Sportmängud

Arus, Liina
Karlson, Hendrik
Laprik, Kalli
Kõrgesaar, Alar
Kööbi, Margit — kiitusega
Reinsalu, Mihkel
Pohlak, Ruth

Raskejõustik, veesport

Haljaste, Kaja
Kalja, Raul
Kokk, Kaire
Patrail, Anneli
Sahkur, Hille
Tali, Arvo
Tootsi, Tõnu
Torn, Hannes
Tsäko, Tamur

Instruktor-metoodik

Andrejeva, Aila
Paas, Aive
Perv, Helle
Pisuke, Anu

Võimlemine

Bussov, Merle
Purs, Pille

Kursusejuhendaja
dots. ARNE KIVISTIK

Mittestatsionaarselt lõpetajad

Suusatamine

Saarepuu, Aivar

Raskejõustik, veesport

Gromakova, Viktoria
Kivirand, Olav
Labzin, Oleg
Lutoškin, Ulvi
Savitski, Margit
Siilivask, Maie

Majandusteaduskond

Kaubandusökonoomika eriala

Annom, Riina
Joost, Elina
Jürgens, Külli
Kalda, Inga
Kiho, Madis — kiitusega
Kõrgesaar, Lea
Lepik, Kadri
Liiv, Eve
Linde, Maire
Paeorg, Helin
Paumeri, Signe — kiitusega
Plaamus, Merit
Põld, Katrin
Pähn, Maarika
Pärson, Tiina
Randmaa, Meelis
Rohtmets, Ülle
Roo, Reet
Sažanovitš, Marianna
Seisler, Karin
Sepp, Katrin
Silberg, Uno
Suurkivi, Urve
Talvi, Terje
Tiirik, Virge
Timm, Ando
Uibo, Aavo
Vaarja, Jana — kiitusega
Volmer, Eda

Majandusküberneetika eriala

Amer, Tarmo
Heinsoo, Tiina
Kivi, Kalle
Koppel, Rando
Laht, Ülvi
Lind, Anne
Nõgesmäe, Heli
Orgmets, Inna
Randaru, Ülo
Ratassepp, Piret
Roosimäe, Tiina
Rõuk, Anneli
Toompuu, Ivi

Raamatupidamise eriala

(Vene õppekeelega)

Abramova, Aleksandra
Afanasjeva, Jelena
Amelina, Jelena
Grigorjan, Armen
Grigorova, Natalja
Karapetjan, Mairanuš
Kuštšenko, Alla
Kuznetsova, Marina
Lasimer, Li
Petrussenko, Zoja
Promet, Elina
Žurkina, Marina
Stus, Jelena
Tšikulenko, Marina

Rahanduse ja krediidi eriala

Buht, Ülle
Ilja, Reet
Kers, Merike
Kull, Aet
Kuusksalu, Janika
Martison, Helve
Mõttus, Marge
Parts, Merike
Peet, Raili
Perv, Tiia
Piir, Tõnis
Teder, Elo
Tint, Vahur
Tomson, Reine
Trutsi, Terje

Raamatupidamise eriala

Einla, Anu
Enniko, Eike
Ennulo, Tiina
Hermann, Merle
Hintser, Kadri
Kambla, Heli
Kares, Riina
Kattai, Erika
Kaup, Tiiu
Kivi, Monika
Lepp, Tiiu
Roasto, Marin
Luks, Tea
Metslang, Katrin
Mõtsard, Tiivi
Past, Helve
Sillapuu, Merileid
Selge, Imbi
Sulaoja, Airi
Teras, Kaja
Tiits, Tarmo
Tops, Maiken
Uiga, Ain
Valdson, Kersti
Veidenbaum, Kaja
Viidik, Maire
Ütt, Laine

Tööstuskaubatundmine ja kaubanduse organiseerimine

Kama, Maia
Klaas, Krista
Klemm, Tiina
Kosk, Maire
Kuiv, Kaja
Mihkelson, Ene
Pikk, Illi
Pops, Marika
Saaremäel, Tiit
Soonike, Tiina
Suur, Eva
Traumann, Anu
Tuus, Evelin

Toidukaubatundmine ja kaubanduse organiseerimine

Allik, Anne
Juuriste, Küllike
Jõks, Ülle
Jürisoo, Eve
Lepik, Pille
Lääne, Tiina
Paju, Ingrid
Pära, Anne
Saaremäel, Merike
Taal, Silja
Tamm, Grete
Vall, Lola
Vevers, Jaana

*

LÄHEME SUURELE PEOLE!

Loe 4. lk.!

Matemaatikateaduskond

Matemaatika eriala

Alberg, Hille
Ilves, Ülle
Jürgens, Anne
Kalberg, Imbi
Klaas, Tiina
Kolde, Sirje
Kõnn, Taimi
Matto, Lagle
Pihlapson, Ülle
Plakso, Kristel
Reinumägi, Riina
Remma, Terje
Riismaa, Kaia
Sadrak, Inga
Sõmer, Leili
Tanissaar, Ene
Vihmaru, Eva
Vihmaru, Tõnu

Kursusejuhendaja
dots. TOIVO LEIGER

Rakendusmatemaatika eriala

Eesti rühm

Ausmees, Anu
Jerlei, Andrus
Jerlei, Kristel
Merilo, Ants
Märdimäe, Anne — kiitusega
Mõls, Tiina
Potisepp, Marika
Purga, Ingrid
Salum, Elin
Tamm, Kristel
Tammepuu, Ott-Mihkel
Tammet, Tanel
Tõnison, Aet
Vaher, Olev
Viira, Hellis

Kursusejuhendaja
dots. MARE KOIT

Vene rühm

Berner, Rina
Borovkov, Aleksei
Galanova, Natalja
Gutman, Irina
Ivask, Inna
Karapetjan, Olga — kiitusega
Kovalenko, Ella
Kreimermann, Marina
Markina, Anna — kiitusega
Pankova, Viktoria
Potišnaja, Jelena
Sidorova, Tatjana
Simagina, Olga — kiitusega
Šerstobojeva, Tatjana
Timušev, Vladimir
Volkova, Alla

Kursusejuhendaja
dots. ARVET PEDAS

Õigusteaduskond

Ahlberg, Sirje
Allik, Mati
Arnim, Ave
Annus, Maire
Grauberg, Mai
Jõgi, Anne
Jõgi, Ene
Jõgi, Maris
Johanson, Ene
Kaelas, Katrin
Kask, Kadi
Kiris, Katrin — kiitusega
Kuill, Anne — kiitusega
Kutsar, Kalju
Kutsar, Katri
Kutser, Maarika
Kuusk, Anu
Kõrgesaar, Ebe
Köhler, Milvi
Leesment, Piret
Leimann, Eve
Lunev, Küllike
Meeliste, Mati
Mei, Erik
Männiste, Riina
Nool, Anu
Nurk, Andrus
Ojap, Virgi
Ojavee, Ere
Põder, Toomas
Rahnu, Triin
Rattus, Gaida
Rattus, Kauri
Saaber, Anne
Sannik, Ülle
Sild, Neeme
Susi, Mari-Ann
Susi, Mart — kiitusega
Teeveer, Rutt
Toming, Märt
Vardja, Maarika
Vink, Viive

Kursusejuhendaja
dots. RAIT MARUSTE

Mittestatsionaarselt lõpetajad

Abramova, Inna
Aronov, Aleksandr
Arumäe, Urmas
Belokurov, Aleksandr
Dubonin, Igor
Dupakova, Olga
Edala, Marie
Ehatamm, Anti
Evisalu, Aare
Gontšarov, Juri
Hallas, Ingrid
Hint, Aivo
Iljina, Irina
Jürma, Vladimir
Karpuhhin, Igor
Kaugia, Silvia — kiitusega
Kilumets, Malle
Kormiltsõn, Vladimir
Kruus, Eve
Lees, Merike
Maiväli, Eda
Mikalin, Valeri
Mägi, Maria
Oberg, Raul
Olli, Vambola
Paal, Krista
Pajumaa, Jaanus
Pern-Pärn, Meelis
Piirisalu, Liia
Piirla, Raivo
Plotnikov, Vladimir
Põder, Tõnu
Rosin, Koidu
Rusak, Olga
Samohvalova, Irina
Seredkin, Leonid
Siimann, Ingrid
Telegina, Alla
Tomberg, Tiina
Tootsman, Andres
Tšertuhhin, Vladimir
Tšitšerov, Aleksandr
Uusorg, Helle
Volkova, Galina

Kursusejuhendaja
dots. RAUL NARITS

„Gaudeamus" X Vilniuses

*

Pärast eilset peotulesüütamist, rongkäiku ja kontserti sõidavad meie esinejad Leedumaale.

28. juunil toimub Eesti delegatsiooni rongkäik ja kontsert Kaunases. Järgmised päevad kuluvad proovidele ja esinemistele Vilniuse väljakutel ja saalides. Päris pidu algab reedel, 1. juulil ja lõpeb pühapäeval.

Kõik Leedumaa pealinna!

ENSV · LPSR · LTSR · GAUDEAMUS X · VILNIUS 88

HEA LUGEJA!

Kohtume jälle 1. septembril. Igaühe suviseid uudiseid ootame aga toimetusse alates 20. augustist.

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ

Ajaleht «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 2707. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

AR Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riikliku Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi.

ELKNÜ TRÜ komiteede ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 22 (1533) Neljapäev, 1. september 1988 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 2 kop.

Vastab rektor prof. Jüri Kärner

● Kuidas veetsite suvepuhkuse?

Päris tõsist suvepuhkust polnudki. Pean ütlema sedagi, et viimastel aastatel mul polegi olnud suvepuhkust. Kui mul oli veel võimalus suvel käsitsi heina teha, kodus vanemaid aidata, siis ma tundsin, et puhkan. Pärast seda, kui vanemaid enam pole, see võimalus puudub.

Püüdsin sel suvel võimalikult palju füüsilist tööd teha, et tasakaalustada seda, mis talvel tegemata jäänud. Suur kuumus segas.

On rõõm, et sai lõpule ühe juhendatava dissertatsioon ja ka üks teadusartikkel sai puhkuse jooksul lõplikult ära vormistatud ning ära saadetud.

● Millise Eestimaa paiga kohta võite öelda — sealt saan ma elujõudu?

Eks ikka lapsepõlvekodust. Kasvasin ja käisin esimeses koolis Hageris. Tõsi, Hageri kooli pole enam alles ja alevikustki, endisest kihelkonnakeskusest, on väga vähe säilinud. Tore on see, et suvel tegi Hageri kihelkond kokkutuleku. Kahjuks ei saanud ise osa võtta — väliskomandeering tuli vahele.

● Kui vanad on Teie lapsed? On neilt ka midagi õppida?

Lapsed on juba täiskasvanud — 23, 20 ja 16 aastat vanad. Õppida on nende käest alati midagi. Oma lapsed on mingil määral enda elu ja tegevuse indikaatorid. Neid jälgides on võimalik aru saada, missugused soovid on täide läinud, mis mitte. Oma laste kaudu avaneb praeguste noorte maailm. Koduses miljöös tuleb see kõik paremini ilmsiks. Auditooriumis kõik asjad nii ei avane.

Nüüd teevad rõõmu lapselapsed. Kaheaastane tütrepoeg õpetab mulle, kuidas pääsukest teha.

● Olite õppeprorektor, siis mõnda aega rektori kt. Inauguratsioon oli küll alles eile, kuid ehk saate juba sisseelamise põhjal võrrelda praegust ametit eelnevaga?

Erinevus on põhimõtteline. Nüüd ei ole enam võimalust kellegi taha pugeda, otsustama peab ise ja kiiresti.

● Mida selle otsustamise juures karta tuleb?

Karta?! Karta ei tule midagi. Mu seljataga on valijad, peaasi, et otsus lähtuks valijate, eelkõige ülikooli nõukogu soovist.

● Õppejõu ja rektori tööd on samaaegselt ilmselt raske teha. Kuid kuidas kavatsete elada, et mitte võõrduda üliõpilaskonnast?

Tegin õppetööd kogu aeg. Mul oli üks üldkursus ja mitu erikursust, diplomitööde juhendamisi. Ma tahan jätta endale arengubioloogia loengud, kindlasti ka teadustööde juhendamise, sest see hoiab enda nooremana. Teaduses saab noorte käest õppida uusi ideid. Sellest õppeaastast juhendan väikest töörühma. Selle juures kulub üliõpilaste abi kindlasti ära.

● Mis Te arvate, kas on võimalik üheaegselt olla nii austatud rektor kui ka tunnustatud teadlane?

Et saada austatud rektoriks, peab enne saama tunnustatud teadlaseks.

● Kas ülikool tervikuna on praegu pigem langusteel või pigem tõusuteel?

Siit vaadatuna peaks olema kogu ülikool nähtav, kuid ma olen selle koha peal olnud liialt lühikest aega, et hinnata ülikooli pikema ajalõigu taustal. Aga ma arvan küll, et me praegu pigem ikkagi tõuseme. Üliõpilaskond ja õppejõud on aktiviseerunud.

● Üliõpilasseltside ja korporatsioonide osa?

Kui mina käisin ülikoolis, oli just meie vilistlaskond väga aktiivne. Meil oli üliõpilasselts, kus osalesid sellised inimesed nagu Sven Onno ja Ahto Jõgi. Suur abi oli meil prof. Juhan Aulist, kelle kateedri baasil me eksisteerisimegi. Väga paljude ürituste juures püsis vana akadeemiline hõng. Nii et tõesti — see on väga vajalik. Just üliõpilasseltsidest koorub välja tõeline üliõpilasomavalitsus.

● Enne valimisi ütlesite, et ülikooli autonoomiat ei ole vaja kätte võidelda, ta tuleb taastada. Kuid milliseid võitlusi ja kellega võib taastamise käigus ette tulla?

Oi, tuleb palju! Eelkõige muidugi ametkondade võimuga; oma ametkonnaga kuni Moskva hariduskomiteeni välja. Me võime ju kõik heaks kiita, kuid on olemas veel üks ametkond, kellel on väga suur jõud — rahandusministeerium. Kui me ei saa piisavalt finantse ja õigusi neid finantse kasutada, siis on see autonoomiaotsus tühipaljas paberitükk.

Edusammud on sellised, et me tahame septembris nõukogu otsusega oma määruse vastu võtta. Edasi, et saada autonoomiataotlusele kinnitus, tuleb minna kuni sm. Jagodinini välja. Meie oma hariduskomitee ja partei keskkomitee toetus on päris selge.

● Millised bürokraatiailmingud on üldise kõrgharidussüsteemi taustal olnud siiamaani omased just meie ülikoolile?

Ma tunnen küllalt palju kõrgkoole üle Nõukogude Liidu ja ma ei tahaks ütelda, et me torkaksime nende taustal silma oma mingisuguse spetsiifilise bürokraatiaga, mis nüüd eelmiste aastakümnete jooksul on siin käiku läinud ... Aga see küsimus paneb mõtlema. Võib-olla oleme olnud liialt kuulekad kõigi nende protsentide ja käskude täitmisel. Teisest küljest — me oleme viimaste aastakümnete jooksul teadusega väga tugevasti edasi läinud — võib-olla on meil siin tekkinud ka ülikoolisisesed oma ametkonnad? Ametkonnad on ju olnud eriõigustes. Võib-olla on tõesti niisugune asi üle võetud — arvestada ainult oma ametkonna huve ja mitte hoolida, mis toimub sellest väljaspool.

● 10. juuni kohtumisel valijatega ütlesite, et ülikooli ainelisest baasist veel tõsisem on inimeste, terve ülikooli väsimus ja loidus asju ette võtta, edasi viia. Loodame, et saame sellest üle. Kuid kas ei vajaks eraldi ajaloolist käsitlust just stagnaaja TRÜ — milliseid sündmusi mööda loidus *alma mater*'i peale valgus ja kuidas siin kindlustus?

Stagnaaega ei saa vaadelda lahus teistest perioodidest. Eelkõige tuleb vaadelda 40ndate lõppu ja 50ndaid aastaid ja siis järk-järgult järgmisi perioode.

Ma olin siis üliõpilane. Meil oli oma organisatsioon nimega «Duukan». See on lind, kes enda isoleerib, ainult noka jätab välja, et teine talle süüa tooks. Meie tegevus oli, ehkki seotud rohkem erialase ettevalmistusega, ka õrnalt salastatud. Sinna kuulusid nüüdne kirjanik Rein Saluri, bioloogid Tiit Randla, Vilju Lilleleht, Mart Viikmaa ... Aga olgu.

Me ei ole avalikustanud 50ndate õppejõudude kaadri puhastamise aktsioone, mis olid küllalt intensiivsed. Need ettevõtmised jätsid jälje sisemise hirmu näol. Hirmule lisandus vihkamine. Aga vihata ei saa kaua, sest vihkamine on pinguldusseisundi vorm, mis viib väga kiiresti hukkumisele. Niisuguses seisundis valitakse kaitsereaktsioon, mis aitab üle elada ebasoodsad tingimused; valitakse energianivoo, kus stressisüsteem ei ole käivitunud maksimaalselt. Ja eks sellest tuligi loidus. Kuid ometi on ülikool selline asutus, kus püüe luua homogeensust, nagu oli võimu eesmärk aastakümnete jooksul, on raskem kui kuskil mujal. Kasvõi praegusel ajal on näha, kui palju on ülikoolis jõudu ja ettevõtmisi, mis aitavad kaasa ühiskonna tervenemisele. See ei saa tühjalt kohalt tulla. Midagi pidi ka alles olema.

● Mil moel kavatsete tagada ülikooli administreerimisvaba, õppejõudusid mitte solvava ja üliõpilasi innustava juhtimise?

On vaja üle saada ülikoolisisesest usalduskriisist rektoraadi ja õppejõudude, õppejõudude ja üliõpilaste vahel. Kui vaadelda kooli, siis kusagil mujal maailmas ei ole sellist õpilase ja õpetaja vahekorda nagu meil. See on justkui vihkamine. Õpilane suhtub õpetajasse eelarvamusega, nende vahel on barjäär, mis takistab normaalset suhtlemist.

Tuleb lahti saada solvavast stiilist, mis viimastel aastakümnetel on olnud juhtidele omane. Oma sõnade ja tegude kokkulangematust püütakse varjata pealehüppamisega, kõrgendatud häälega, läbisõimamisega, peaasi, et hoida inimesi kabinetist eemal. Kui me oleme käsumeetodist vabad, siis on usalduskriisist ülesaamiseks esmajoones vaja sõna ja teo ühtsust. Näiteks ehitusplaanid, mis me oleme välja kuulutanud, on vaja realiseerida,

(Järg 2. lk.)

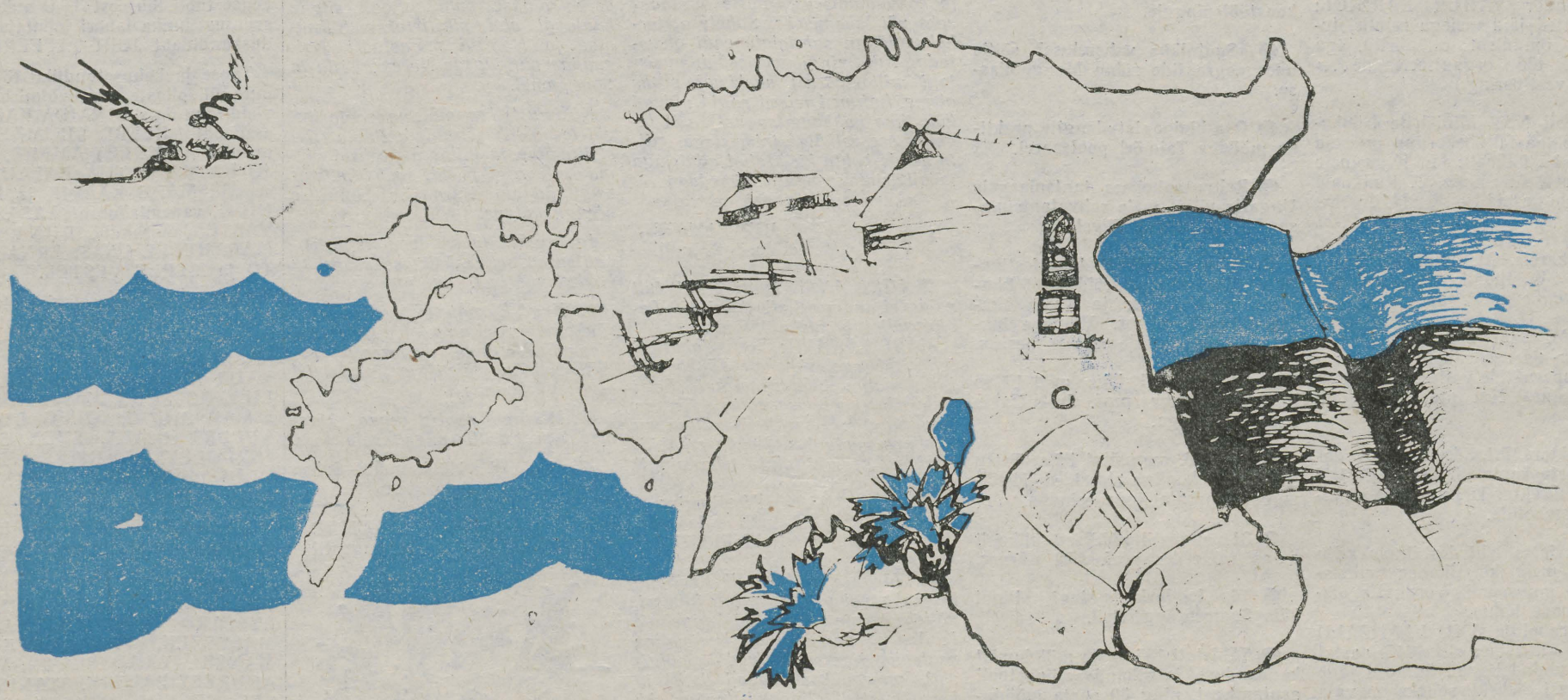

ILMAR KRUUSAMÄE joonistus

TRÜ TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL 2

Vastab rektor prof. Jüri Kärner

(Algus 1. lk.)

maksku mis maksab. Teiseks on vaja anda tegutsemisvabadus õppetöökorralduses, mitte kasutada nivelleerivat süsteemi, vaid näiteks kohati ka ainesüsteemi. Kolmandaks, et suuri otsuseid vastu võtta, tuleb nõu pidada. Ülikoolis on kasulik kõrvad lahti hoida. Kõigi suurte otsuste vastuvõtmisel on vaja arvestada suure nõukogu otsust, kindlasti kasutada ka mitmete ekspertide arvamusi, mis ei ole otseselt seotud suure nõukoguga. Kui me selle süsteemi oleme käivitanud, siis saavutame usalduse ja õhkkond on terve.

Aleksei Peterson pöördus 17. juuni «TRÜs» tulevase rektori poole: «Meil pole üldse spetsialiste etnopsühholoogia, etnolingvistika, etnilise ajaloo, kaasaja etnokultuuriliste protsesside, etnosotsioloogia, etnozooloogia jt. teaduste alal.» Mida teha?

Humanitaarteaduste olukord tervikuna on olnud väga raske. Aastakümnete jooksul pole vastavaid spetsialiste üldse tellitud. Kuid ülikool kui regiooni haridus-, teadus- ja kultuurikeskus on kõige kompetentsem teadmaks, missuguseid teadlasi, spetsialiste vabariik vajab. Me peame ise kujundajad olema! Kõik asjaosalised humanitaarid peavad konsolideeruma ja rahvusteaduste programmi välja töötama. See on initsiatiivi küsimus. Kuni me pole üle läinud sellel alal rühmaõpetusele on kasutada juba praegu individuaalprogrammid kitsamate erialade ettevalmistamisel.

Hiljuti kohtusite kirjastuse «Pergamon Press» direktoriga. Ehk pääseb ülikooli teadus nüüd suuremaski tiraažis laia maailma?

Kevin Maxwelli huvi ülikooli vastu oli erakordselt suur. Ei ole kavas mitte ainult meie teaduse suuremas tiraažis levitamine laias maailmas — selle kirjastuse kaudu avanesid suuremad koostöövõimalused Oxfordi ülikooliga. Kõigepealt tutvub nimetatud kirjastus meie viimaste aastate väljaannetega, eelkõige monograafiate ja toimetistega. Kevin Maxwellile pakkusid eriti suurt huvi meie teadlaste poolt kokkupandud andmepangad. Ka rahvusteaduste suhtes ilmutas ta suurt uudishimu. Uues magnetkatastel väljaantavas rahvusvahelises ajakirjas oli ta valmis ilmutama meie teadmisi molekulaarbioloogiast. Eks sellelaadse koostööga ole seotud Tartu väljapääsemine surutusest, provintsilinna staatusest.

Kirjastus pakkus moodsat kirjastamis- ja arvutustehnikat, mille võimsus ületab meie vajadused, nii et rakendamist leiaks peaaegu kogu Eesti teaduspotentsiaal. Kuid tähtis on see kõik ikkagi siduda Tartuga.

Mida teha (on tehtud), et ka üliõpilaste silmaring üle riigipiiri laieneks?

Selles suunas on viimastel kuudel eriti intensiivselt tegutsetud. Eelkõige vahetused, mis on seotud üliõpilaste praktikaga. Näiteks Poola Toruni ülikooli sõidavad keemikud, kehakultuurlased Praha Karli ülikooli. Alla on kirjutatud lepingud Turu kaubanduskõrgkooliga, Jyväskylä ülikooliga. Uppsala ülikooliga sõlmime lepingu lähematel kuudel, samuti Oxfordi ülikooliga. Kolm üliõpilast läksid aastaks Ühendriikide erakolledžitesse: keemik, bioloog ja inglise filoloog.

Üliõpilaste vahetamisest veel efektiivsem on õppejõudude vahetamine. Siin on meil pakkumisi küllalt palju. Küsimusi tekib keelebarjääriga. Nooremate kursuste üliõpilased ei ole inglise keeles just kodus. Aga Soome ja Rootsi õppejõudude seas on selliseid, kes oskavad ka eesti keelt. Loodan, et välisõppejõudude esinemised hakkavad meie üliõpilaste soiku jäänud keeleoskusi stimuleerima.

Mida Te üliõpilastele (eriti vastsetele) soovite ja mida neilt nõuate algaval õppeaastal?

Ma tahaks, et kõigil uutel üliõpilastel oleks väga palju sügavat lapselikku uudishimu ja et see uudishimu järgnevate aastate jooksul ei kaoks. See on ainuke garantii, et teaduse kaudu saaks inimestele kõrgharidust anda.

Ma nõuaks neilt palju rohkem sisemist akadeemilist uhkust, tihedamat koondumist *alma mater*'i juurde, kõige selle väärtusliku austamist, mis eelnevate põlvkondade inimesed on talletanud.

Küsitles INDREK UDE

SUVENOPMEID

SÕNUM

JUULIS

Sel ajal kui tudengid *alma mater*'i seinte vahelt väljas, juhtus kusagil ikka midagi. Natuke meeldetuletuseks.

Juuni lõpus peeti Tartus maha nn. eel-«GAUDEAMUS», meenutamaks 1956. aastal Tartust alguse saanud üliõpilaslaulupidu. Juuli esimestel päevadel läks pidu lahti Vilniuses.

Klubijuhataja HEINO VARIKU: «Oli suur, suur pidu, varasematest erinev ja uhkem, aga oli ka palju seda, mis võinuks teisiti olla.» (Varsti ilmub laulupeo erilehekülg.)

SUVEMALEV tegi ühe töövahetuse juulis, teise augustis. Esmakordselt töötasid tudengite hulgas ka keskkoolinoored. Olid rühmad Leedus, Lätis, Musta mere ääres.

Komandör VAHUR KARNIOL: «Ettevõtted jäid meiega rahule, tudengite optimism oli piiritu, aga palgad, töö organiseerimine...» (Varsti vestlusring.)

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 1988. aasta ühekordne preemia määrati ka ülikooli: E. Kruusmale (töö juht), A. Sillale, T. Rodimale (töö juhi asetäitjad), H. Aabile, A. Isakule, M. Laanmaale, P.-K. Pruulile, S. Pukile, A. Raadikule, T. Riitsaarele, M. Vanaveskile, L. Kolgile, M. Hiiopile, T. Laasikule, E. Loodmaale, E. Mõttusele, S. Mäeorule, U. Mäeorule, R. Pärismaale, M. Saarele ja P. Vaherile töö «Aia- ja metsakahjurite feromoonpreparaatide väljatöötamine ja juurutamine» eest preemia 22 000 rubla.

Rektor Jüri Kärner ja Londoni kirjastuskompanii PERGAMON PRESS direktor kirjutasid alla koostumisprotokollile.

Suvistes lehtedes ilmus mitu kirjutist meie klassikalise muinasteaduste muuseumi Voronežis olevate varade kohta.

Peavarahoidja ANU LAANSALU 27. juuli «Edasis»: «Et 1915. aastal Tartust viidud kogud ükskord jälle siin tagasi oleksid, selleks on vaja töötada ja võidelda, kujundada ka avalikku arvamust kogu Nõukogude Liidus. See kaugel asuv kunstikogu on pärand eelnenud põlvedelt, kelle seadusjärgsed pärijad oleme meie siin Eestimaal. Meil ei ole õigust minna pakutavale kompromissile.»

Juulis olid muidugi kõikide pilgud pööratud uute tudengite vastuvõtmise poole. Juba on kombeks saanud igal aastal uut moodi vastu võtta. Tänavu oli see tõesti põhjalikult teisiti ja isegi vastuvõetaval viisil. 25. juunist 15. juulini käis dokumentide toomine. Augusti alguseks olid teada ka sissesaanud. Populaarseid erialasid: žurnalistikasse aegade suurim konkurss 3,54, kaubatundmisse 3,86, kaubandusökonoomikasse 4,35, geograafiasse 4,06, eesti filoloogiasse 3,86, ajalukku 3,28, õigusteadusesse 3,17 jne. 1110 kohale tuli 2134 avaldust. Vähe tundsid TRÜ vastu huvi vene keeles õppijad.

Esmakordselt õpivad TRÜs omamoodi kahasse ERKIga 5 kunstiüliõpilast. Kaugõppes hakatakse ette valmistama välismajandussuhete spetsialiste.

EÜE kokkutulekul parim koondprogramm Lõuna-Eesti regioonil. Nemad olid ka üldvõitjad.

AUGUSTIS

JYVÄSKYLÄ ÜLIKOOLI prorektori visiidi ajal kirjutati alla koostöölepingule.

«Sputniku» vahendusel sõitis noorgeograafide rühm Mongooliasse.

Osa bioloogiatudengite praktika möödus Taimõri poolsaarel.

Rahvusvahelises tantsulaagris Ungaris viibis meie rahvatantsuansambli juht Henn Tiivel.

Rahvusvahelisel koorifestivalil «Tallinn 88» osalesid TRÜ Akadeemiline Naiskoor ja Tartu Akadeemiline Meeskoor. Viimane laulis end meeskooride seas esimeseks.

24. augustil käis meil külas Läti RÜ rektor prof. Juris Zakis koos saatjatega.

24.—26. augustini käis Tartu linna ja ülikooliga otsesidemeid sõlmimas Uppsala linna esindus.

31. augustil pühitseti ülikooli aulas rektoriks prof. **Jüri Kärner.**

15 looduskaitseringi liiget käis Soomes õppereisil.

Tähistati 185 aasta möödumist kaubanduse ja rahanduse õppetooli asutamisest ning 30 aasta möödumist rahanduse ja krediidi kateedri loomisest.

Õppeprorektorina asus tööle prof. Heino Siigur.

!

Suvel lehelugemine teadagi juhuslik, aga ehk siis nüüd:

Öösiti näen unes ülikooli kohviku hõrgutavaid biifsteeke ja praevorste ning hommikul tõttan kuiva leiba nosides kooli. Lõunaks ... loen kokku oma viimased ressursid. Onneks 1 (loe: üks) rubla ja 50 (loe: viiskümmend) kopikat. Ostan bussijaamast pileti ja sõidan KOJU!

«Minu surmas palun süüdistada ... ehk kuidas ma elasin ainult stipist»

INGA RAITAR
«Noorte Hääl» 14. juulil

За все взятое у жителей войска Красной Армии заплатят!
Kõige eest, mis elanikkudelt võetakse, maksab Punavägi!
Есть ли лучше?
Kas paremat ei ole?
Есть ли еще?
Kas rohkem ei ole?
Есть ли почтовые голуби?
Kas on postituvisid?
«Краткий русско-эстонский военный разговорник»
Москва 1940

«Maaleht» 21. juulil

On vaja kohalikku, kompetentset ja paindlikku organit välissuhete korraldamiseks, mitte keelamiseks või lubamiseks. Suhete otstarbekus jäägu suhtlejate endi otsustada. Kui mingit väljasõidukomisjoni millegipärast siiski vaja peaks olema (mitmed teised riigid näivad küll ilma hakkama saavat), siis tegelgu see eelkõige inimestega, mitte nende kohta kirjutatud allkirjaga ja allkirjata paberite mägedega.

«Aken on, väravat on vaja»

JÜRI VALGE
«Edasi» 2. juulil

JÜRI ANT: Juuli algul tuli mõnedel andmetel siia kuni 300 Leningradi julgeolekutöötajat.
MÄRT TÄNAVA: Eesti Vabariigi juhtivaid tegelasi hakati Nõukogude Liitu saatma juba enne, kui Eesti selle riigi koosseisu astus. See on igasuguse rahvusvahelise õigusega täielikus vastuolus. Nende rehabiliteerimise osas ei tohiks teha mingit erandit.

«1940» Vestlusring
26. juuli «Edasis»
TIIT PRUULI

Järgnes näljastreik, millega liitus ka vabariigis tuntud inimesi, näiteks sotsialistliku töö kangelane L. Arutjunjan: «See oli kummaline vaatepilt. Noored istuvad ja nälgivad, vanemad valvavad lapsi ja korrakaitsjad jalutavad, lootes: ehk rahuneb rahvas maha. Edasine näitas, et võib juhtuda ka vastupidi. Alles streik pani kogu maa liikvele. Meeleheitele viidud inimesed otsustasid rääkida riigiga majanduse keeles. Selgus, et seda mõistab riik palju paremini.

Ma ei arva, et streik on hea, aga leian, et demokraatlikus ühiskonnas peab olema streigivabadus ja see tuleb konstitutsioonis fikseerida.»

«Umbsõlme harutamas»

ASTA NIINEMETS
«Edasi» 4. augustil

Välismaal publitseeritud Nõukogude—Saksa mittekallaletungipakti LISAPROTOKOLLI tekst kõlab tõlkes järgmiselt:

Saksa Riigi ja Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu vahelise mittekallaletungilepingu allakirjutamise puhul arutasid mõlema poole siin allakirjutanud täievolilised esindajad rangelt konfidentsiaalsetel kõnelustel mõlema poole mõjusfääri piiritlemist Ida-Euroopas.

Need läbirääkimised viisid järgneva tulemuseni.

1. *Territoriaalse ja poliitilise ümberkorralduse puhul Balti riikidele (Soome, Eesti, Läti, Leedu) kuuluval alal tähistab Leedu põhjapiir ühtlasi Saksamaa ja NSVL-i mõjusfääri piiri. Sellega seoses tunnustavad mõlemad pooled Leedu huvisid Vilniuse piirkonnas.*

2. *Territoriaalse ja poliitilise ümberkorralduse puhul Poola riigile kuuluval alal piiritletakse Saksamaa ja NSVL-i mõjusfääri ligikaudne piir jõgede Narew, Visla ja San joonel.*

Küsimust, kas mõlema poole huvidele vastab sõltumatu Poola riigi säilitamine ja millised peaksid olema selle riigi piirid, saab lõplikult selgitada ainult edasise poliitilise arengu käigus.

Igal juhul lahendavad mõlemad valitsused selle küsimuse sõbraliku kokkuleppe teel.

3. *Kagu-Euroopa osas rõhutab Nõukogude pool oma huve Bessaraabias. Saksa pool deklareerib poliitilise huvi täielikku puudumist selles piirkonnas.*

4. *Mõlemad pooled peavad käesolevat protokolli rangelt saladuses.*

«Veel kord Nõukogude—Saksa mittekallaletungipaktist»

HEINO ARUMÄE
«RAHVA HÄÄL» 10., 11. augustil

ÕNNITLEME!

Suvekuudel jõudsid mitmed ümmarguse tähiseni oma elus. Rektori käskkirjas olid nende jaoks head sõnad tehtu eest ning õnnesoov.

50

Dotsendid ULDO MÖLDER, AINO RODIMA ja MAI MASER, õpetaja TIIU OJANURME, sektorijuhataja REIN-ALAR NOORMA, vaneminsener MARE-ANN JAEGER, juhtiv insener SÄDE KOSKEL, juhtiv tehnoloogiainsener SULEV PÄRN ja keskküttekütja JUHAN TOLL.

60

Dotsendid ARVED JENTS, ERICH JÖGI, AGU KONGO, MEETA MURD ja ENNO TEEÄÄR, teadur ALEKSEI MAŠIRIN, riidehoidja VEERA ALOVA ja valvur ELDUR HALLAP.

75

Meister JÜRI ALEKAND.

80

Juhtiv insener ALEKSANDER KIRM ja trükitööline OLGA KONT.

85

Riidehoidja SALME NIGOL.

TÄNU

Kauaaegse viljaka teaduslik-metoodilise töö eest filoloogide ettevalmistamisel avaldati rektori käskkirjas tänu seoses pensionile minekuga vanemõpetaja HELME TÕEVERELE.

50. sünnipäeval autasustati kauaaegse tubli töö eest TRÜ aukirjaga arvutustehnika labori juhatajat teaduskandidaat JÜRI TAPFERI.

Täpse ja kohusetundliku töö eest uute üliõpilaste vastuvõtmisel pälvisid tänu dots. SINAIDA KALNIN, assistent HELBE SINIMÄE, vaneminsenerid REET AMBRE, HELJO KAIMA ja TIIA KALAUS, insenerid MARE KÄÄRIK ja PRIIT NIGU, vanemlaborant AASA SAAVASTE, laborandid RIINA KIVIMAA, HELVE LAAS, ERNA TARTO ja MERLE VESTEL.

TRÜ ajaloo muuseumi restaureerimistööde eduka ja ennetähtaegse tegemise eest said ülikooli aukirja AASA BULDAS, UDO TIIRMAA, KAUR ALTTOA, JÜRI KULASALU, AGO LÜÜS, KALJO EHALA, ILMAR MUUG, OLEG BUROV, KULDAR OJALA, SVEN SORK, JÜRI-OLEV MERITS, HENN VUHKA, MART ALEKSANDERSON ja KALEV LOORITS.

Muuseumi eeskujuliku restaureerimistööde eest pälvisid tänu ka JOSEF GADOCHA, WLADYSLAW DULEWSKI, WLADYSLAW KUDLIK, MIECZYSLAW WIESEK, RYSZARD KRZESLAK, JOSEF MALECZEK, FRANCISZEK DOMANSKI, WLADYSLAW SACHA, ANDRZEY PAWLIK, STANISLAW LES, WANDA CZYRAK, FRANCISZEK KOPTA, FERDYNAND SZAVEK, STANISLAW GOLANSKI, EDWARD TALARCZYK, ROMUALD RAK, STEFAN LABUZ ja JOSEF PANCZYK.

Väärtused puntrast lahti

Sõna «peab» on saanud meie olemisele väga iseloomuliku rolli. Ta on muutunud kohustuste edasilükkamise, viitsimatuse ja sotsiaalse laiskuse väljendajaks. Kõik *peab* — ja *peab* palju. Peab andma ja peab täitma. Peab etendama ja peab tegema. Peab hakkama ja peab lahendama. Peab minema ja peab olema. Kui mitte just *peab,* siis vähemasti *tuleb*, aga igal juhul võimalikult edaspidi, ebamääraste tulevikus ning hiljem.

Nõnda ka haridus *peab*. Ta peab andma teadmisi ja oskusi. Ta peab olema senisega võrreldes märksa kõrgemalt hinnatud ning teda peab antama täie missioonitundega. Ta peab kindlustama inimese arengu kooskõlas tehnoloogilise progressiga ja välistama ühiskondliku tõrjutuse. Kui palju suuri ülesandeid — ning kui absurdselt vähe garanteeritud eeldusi nende täitmiseks! Kohustuste täitmise asemel nende ettekirjutamine, vastutuse kandmise asemel tema nihutamine kellegi võõra ja õigupoolest käsitamatugi peale.

On siis ka tegelikult paratamatu, et haridus ei saa nende paljude ülesannetega, mille lahendamist temalt oodatakse, võrdselt ning rahuldavaltki hakkama. Ent haridus, mis ei vii sinna, kuhu teda kohustatakse inimest juhtima, kaotab oma väärtuse. Ja kuivõrd selles, et teda on juhitud eksi, veendub inimene praegu tunduvalt sagedamini kui selles, et haridus annab tõepoolest midagi niisugust, mida võib usaldada ning mis ei peta, sedavõrd on järjest raskem põhjendada, miks on haridus ometi eluliselt vajalik.

Samas oleks ilmselt väär loobuda sõnast «peab» hariduse puhul sootuks. Sest teatud kohustuslikkus kuulub ju hariduse olemusse alati. Kuna hariduse eesmärk on oleviku seisundit muuta, kätkeb ta eneses hulga ajaloolisi nõudeid, mille täitmiseta seda eesmärki ei saavutata. Näiteks nõue viia indiviidi ja ühiskonna kui kõikidest indiviididest koosneva süsteemi huvid selleks korraks jälle tasakaalu. Õpetada inimene seltskonnas käituma nii, et ta ei kaotaks oma iseseisvust — kuid ei häiriks ka teisi ega põhjustaks kõrvaldamatut valu.

Kui me praegu räägime nii palju hariduse puudustest ning kohustustest, siis nähtavasti just seepärast, et need ajaloolised nõuded saavad ajal, mil me järkjärgult hakkame oma ühiskonnas välja kujunenud väärtuste süsteemi teadvustama, uue ja seejuures sugugi mitte ühetähendusliku sisu. Meie olemist määravate väärtuste süsteem on kinni jooksnud. Ka loomadressuur on hariduse andmine, ent esmajoones mõeldakse hariduse all siiski tööd inimesega. Sel juhul oleks haridus vahend, mille kaudu saab inimene maailmas heas mõttes väärilise, õilistava koha. Haridus fikseeriks siis humanismi kui ülima printsiibi, millel tõesti ei ole alternatiivi.

Meie igapäevane kogemus näitab kummatigi kogu aeg vastupidist. Humanism ei ole niisugune printsiip, mida tunnustataks enesestmõistetavalt. Argipäev on meid õpetanud pigem trügima ja tõuklema kui õigust austama. Sest eks ole — inimlikkuse kui väärtuse asemel on praktiline kasu näiteks rahapataka näol võrratult konkreetsem ning käega katsutavam väärtus. Mis sellest, et see on saadud püsiva närvipinge all, mis sellest, et tema taga ei ole ekvivalentselt ausat tööd. Haridus, mis ei suuda seda vastuolu korrigeerida, osutub pedagoogide jõupingutustest hoolimata jõuetuks.

Ning nüüd me siis tahame hariduselt tema jõudu tagasi anda, tahame, et ta oleks taas usaldav väärtus, mis omakorda kinnistaks ka inimese väärtuse. Kuni me seda aga endist viisi tahame üksnes nõnda, et me fikseerime vaid hariduse kohustused, selle, mida ta peab, ja jätame täiesti lahtiseks selle, mida ta nõuab ning eeldab, seni ei pääse me viimase stagnatsiooniga kinnistatud nõiaringist kuhugi.

Läbi stagnatsiooni teise poole ironiseeriti aina inglaste karmi kokkuhoiupoliitika üle ja nende kärbete aadressil, mida ameeriklased tegid sotsiaalsete kulutuste osas. See iroonia varjas püüdlikult seda püksirihma koomamale tõmbamist, mida me ise olime/oleme sunnitud ette võtma. Ning varjaski ja väga tõhusalt, sest tema surve all kujunenud inimesed ei oska päriselt siiani küsida, kui nad varjamatu vaesusega vastamisi seisavad: kust see tuleb ning kes seda loob? Kes on see vaenlane, kelle jaoks sinu loodud väärtused ei kujuta endast midagi püha ja kuidas sellest kellestki on vaenlane saanud?

Haridus, millelt me loodame, et ta säärase sotsiaalse rumaluse kõrvaldaks, nõuab aga rohkem kui eksperimente ja mõttetalguid. Ta eeldab teatavat ühiskondlikku ideed, teatava elamisviisi püstitamist niisuguseks ideaaliks, mille taotlemine ei sünni teiste hävitamise hinnaga. Selle ideaali nimel ei oleks loobumine mõnest heaolu pakkuvast asjast hoopiski mitte needus. Otse vastupidi, see oleks hädavajalik kokkuhoid suurema ning pikemas perspektiivis rahuldava eesmärgi huvides.

Ei saaks ütelda, et säärast ideed praegu ei otsita. Kuid seniste otsingute käigus on üllatavalt vähe pööratud tähelepanu sellele, mille arvelt saaks pakutavate ideede elluviimine teoks, milliseid loobumisi need ideed nõuavad. Või ka teisiti — missuguseid väärtusi need ideed oma teostamise käigus loovad ja mis saab omakorda nendest väärtustest, millega me siiani oleme harjunud. Igatahes puudulikust haridusest ülesaamine on pikk protsess.

Ent muidugi — pigem pikk protsess targemaks saada kui lolluse hiiliv pealetung!

PEETER OLESK

Perestroika ja vanad kultuurid

Ühiskond on haige. Praegu meil kulgevaid protsesse on nimetatud tervenemisprotsessideks. Ent soov terveneda ja tervenemine pole kaugeltki veel tervis. See viimane tuleks alles saavutada.

Haige on ühiskonna meel — too meelehaigus on muserdanud ja ikka veel muserdamas vaimu ja hinge nii igal rahvusel, inimesel kui ka ühiskonnal tervikuna. Leian, et ühiskonna inimlikuks, inimväärseks muutmise võti on kultuuris, mis eristab inimkooslust loomakarjast ja inimest elajast — sel on mälu, haridus, kombed ja loomulikult emakeel, sest oma saab olla üksnes emakeelne kultuur. Kultuur eksisteerib vaid siis, kui püsib mälu — ajalugu kui teadmine olnud olevast. Kui ma oleksin kurjategijast despoot, siis hävitaksin kõigepealt rahva mälu. Ja selleks ei olegi tarvis teha «kirurgilisi» operatsioone, piisab inimeste tähelepanemis- ja meenutusvõime nüristamisest (näiteks surmahirmu abil). Et just nii ongi tehtud, selle tõestamiseks ei ole ajaloos vaja kaugele tagasi vaadata.

Kultuuri aluseks on Teadmine, s. t. haridus. Ja vaal, millel seisab iga humanitaarteadus, on minu meelest ajalugu — maailmakultuuri lugu. Mitte rahva arvukus ei tee hiinlasi suureks, vaid kultuurimälu, mida isegi Mao-aegsed massirepressioonid ei suutnud hävitada. Konfutsius on lausunud:

«õppida
ometi pidevalt korrata
eks ole see nauding»
(Konfutsius. Vesteid ja vestlusi. — Tln., 1988, lk. 5)

Ega asjata võidelnud legistid ja mauistid konfutsiaanliku õpetuse vastu. Tänapäeva Hiina pöörab pilku teiste rahvaste kultuuride kõrval ka oma kultuurilätete poole (olen kuulnud, et Hiinas loodi Konfutsiuse ühing). Sellesama Konfutsiuse seisukoht oli, et kultuur (eelkõige kirjalik) annab rahvale loomuväe. Seda väge on eesti rahvalegi hädasti tarvis. Kultuur saab olla elav vaid maailmakultuuri kontekstis.

Meil on oma rahvuslik ülikool — kultuuri läte; ja eesti haritlastel lasub võib-olla suurim vastutus oma rahva saatuse ees just praegusel ajalooperioodil. Arvan, et iga

studiosus'e püha kohus on võtta siit, mida vähegi võtta saab, sest ennast harides harime ju oma rahvast. Esmalt tuleb siiski tõsta kultuuritaset, alles seejärel iivet.

Vanade kultuuride õppimine ÜTÜ võrdleva kultuuriloo ja orientalistika ringis on Tartu ülikoolis üks paljudest võimalustest edendada ühiskonna inimväärseks tegemist. Võti nonde kultuuride juurde on Ida keeled, mida saab õppida orientalistika kabinetis **(Tiigi tn. 78, ruum 117)**.

Olgem siis elavaina kultuuride keskel, mitte hääbuvaina maailma serval!

HARRI INTS

Bulgaaria üliõpilaskorvpallurid Tartus

2. sept. kl. 17 algab TRÜ spordihoones rahvusvaheline korvpalliturniir Sofia «Akademiku», Läti RÜ, TRÜ ja Tartu «Kalevi» meeskonna osavõtul. Ka laupäeval alustatakse samal ajal.

Pühapäeval lülituvad võistlustulle veel lisaks naiskonnad: Sofia «Akademik», Rootsi klubi KFUM Söder ja TRÜ kaks naiskonda. Naised alustavad kl. 15, kl. 18 jätkavad mehed.

5. sept. kl. 17 mängivad ainult naised, kes oma turniiri lõpumängud peavad 6. sept. kl. 10—13 (seoses rootslannade vajadusega jõuda Tallinn—Helsingi laevale).

Teisipäeval, 6. sept. kl. 17 kohtuvad veel kord Sofia «Akademiku» ja TRÜ meeskond.

VALTER LENK

Olümpianaiskondade osavõtul

Riias korraldati esinduslik korvpalliturniir, kus osalesid Söulis võistlevatest naiskondadest Tšehhoslovakkia, Bulgaaria ja Austraalia, lisaks veel Ungari ja Rootsi koondis. TRÜ naiskond kaotas alagrupimängudes NSVL II ja Tšehhoslovakkia naiskonnale, kuid võitis Ungarit. Lõppmängudes lisandus võit Rootsi üle ja teistkordses mängus kaotus Ungarile. Kokkuvõttes 6. koht. Läti naiskond jäi koha võrra tahapoole.

VALTER LENK

Tšehhoslovakkia 1968: kevad või kontrrevolutsioon

I

Paljud neist, kes oma aega ennetasid, olid sunnitud seda järele ootama mitte eriti hubastes ruumides.

(S. J. Lec)

Kakskümmend aastat tagasi, 21. augusti varahommikul 1968, kõlasid Praha raadios ebatavalised sõnad: **«Kogu Tšehhoslovakkia Sotsialistliku Vabariigi rahvale.**

Eile, teisipäeval, umbes kella 23 paiku ületasid Nõukogude Liidu, Poola Rahvavabariigi, Ida-Saksamaa, Ungari ja Bulgaaria väed Tšehhoslovakkia riigipiiri. See sündis vabariigi presidendi, Rahvuskogu esimehe, peaministri ja kommunistliku partei esimese sekretäri teadmata . . . .»

Kogu maailmas meeli pinevil hoidnud Tšehhoslovakkia sündmused olid jõudnud oma dramaatilise kulminatsioonini. Vaatame põgusalt, milline oli olnud sündmuste eelnev areng.

1967. a. detsembrist 1968. a. jaanuarini toimunud TšKP KK pleenumil sunniti parteijuhi kohalt lahkuma A. Novotný, kes diktaatorlike meetoditega oli parteid ja riiki juhtinud üle 14 aasta. Uueks parteiliidriks sai senine Slovaki KP esimene sekretär Alexander Dubček. Uus juhtkond võttis kursi ühiskonna poliitilise ja majanduselu kiirele ja radikaalsele demokratiseerimisele. 1968. a. aprillipleenumil vastuvõetud Tegevusprogrammis (Akční' program) toodi välja kavandatavate reformide peajooned.

Säilitades täiel määral teesi partei juhtivast osast ühiskonnas, on Tegevusprogramm uut moodi lahti mõtestanud selle juhtiva osa realiseerimise teed. Senise riigi- ja majandusorganite ning ühiskondlike organisatsioonide parteilise **otsejuhtimise** asemele pidi astuma **tegelik** parteiline juhtimine kommunistide kaudu vastavates organites ja organisatsioonides. Partei poliitilist vastutust vaadati ennekõike vastutusena 1) programmi formuleerimise eest; 2) selle omaksvõtmise eest kogu ühiskonna poolt ning 3) selle realiseerimise eest poliitilistes ja ühiskondlikes institutsioonides.

Palju tähelepanu pöörati Tegevusprogrammis parteisisese demokraatia laiendamisele. Keskorganites väljatöötatud peajoone realiseerimisel konkreetsetes tingimustes pidi märgatavalt tõusma all-lülide otsustusõigus. Parteid tuli juhtida eeskätt poliitiliste põhidirektiivide kaudu, mitte loendamatu hulga instruktsioonidega pisiküsimustes. Parteisisese demokraatia kindlaks garantiiks loeti põhimõtet, mille järgi partei liini väljatöötamisel pidi osalema kogu partei ülalt alla. Partei kesk- ja all-lülid pidid muutuma **subjektseteks.** (A. Dubček. Priestor pre nové myšlienky a činy. — Nová mysl, 1968, nr. 5, s. 533—534).

Majanduse valdkonnas seati eesmärgiks üle minna tsentraliseeritud käsumajanduselt uuele süsteemile, kus oleksid orgaaniliselt ühendatud plaan ja turg. Plaan pidi välja pakkuma majandusliku arengu eesmärgid ja kontseptsiooni, määrama põhilised proportsioonid, suruma majanduses läbi makrostruktuursed muutused jne., samal ajal kui turule oleks langenud majanduslikku arengut stimuleeriva mootori roll. Tsentraalsete ja ettevõtte tasandil tehtavate otsuste vahekord oleks muutunud oluliselt viimaste kasuks: kui administratiivses majandusmudelis oli see tinglikult 80:20 piires, siis uues detsentraliseeritud mudelis umbkaudu 30:70 (Vrd. O. Turek. O plánu, trhu a hospodářské politice. Praha, 1967, s. 20—33).

Mitmed majandusmehed pidasid ettevõtete majandusliku aktiivsuse tõstmiseks vajalikuks minna veel kaugemale ning korrigeerida omandussuhteid. Nende arvates võis kõne alla tulla ettevõtte üleandmine ettevõtte kollektiivi omandiks teatud piiravatel tingimustel (omandilt ei tohi võtta tema majanduslikku otstarvet, näiteks üle viia tootmissfäärist tarbimissfääri jne.).

Ühiskonna põhjaliku ümberkorralduse käigus nähti ette omavalitsuslike algete mõjusat tugevdamist ettevõtetes, laialdast avalikustamist, bürokraatia täielikku ning lõplikku hävitamist. Ühiskonnateadustes algas diskussioon sotsialismi erinevate mudelite üle, ägedalt rünnati stalinismi, mida määratleti kui etatismi, «proletariaadi diktatuuri» riigi huvide asetamist ühiskonnast kõrgemale, partei ja riigi kokkukasvamist, ranget tsentralismi, bürokraatia võimu, demokraatlike ja inimõiguste piiramist, ühe partei poliitilist monopoli, autoriteedi- ja võimuastmete ranget hierarhiat etc. (J. Cvekl. Jaký model socialismu? — Nová Mysl, 1968, nr. 8, s. 102).

Aastal 1968 pidid nii mõnedki sellistest ettevõtmistest tunduma ketserlikuna ning tõsiselt häirima sotsialistlikke naaberriike. Lisaks sellele ilmusid sõna-, trüki- jm. demokraatlike vabaduste foonil välja jõud, kes ei teinud saladust oma jahedatest tunnetest sotsialismi vastu (K-231 = kohtulikult karistatute klubi; KAN = aktiivsete mitteparteilaste klubi jne.). Meie käsutuses olev info lubab väita, et oma arvukuse ja mõju poolest ei kujutanud nad kehtivale korrale märkimisväärset ohtu, olid aga suurepäraseks argumendiks uue kursi vastu.

29. juulist 1. augustini toimusid Slovakkia väikelinnas Čiernas läbirääkimised NLKP KK ja TšKP KK Poliitbüroo täiskoosseisude (!) vahel, mille käigus Nõukogude juhid väljendasid oma rahulolematust asjade arenguga Tšehhoslovakkias. Kohtumine näis poolte seisukohti oluliselt lähendavat. 1. augusti õhtul esines televisioonis vabariigi president L. Svoboda:

«Meile sai osaks täielik mõistmine ja heakskiit Nõukogude juhtide poolt, kes teatasid oma toetusest meie sotsialistlikule Tegevusprogrammile». 3. augustil kirjutasid NSVL, SDV, Poola, Ungari, Bulgaaria ja Tšehhoslovakkia parteijuhid Bratislavas alla ühisele kommünikeele, kus muu hulgas oli juttu sotsialismimaade võrdõiguslikkusest, suveräänsusest ja territoriaalsest puutumatusest. Teiselt poolt kinnitasid Tšehhoslovakkia juhid veel kord, et sotsialistlikule arenguteele pole nende maal mingit alternatiivi.»

Näis, et asjad on lõpuni sirgeks räägitud. Ometi püsis varjatud pinge ja vastastikune umbusaldus. Erilist leppimatust näitas üles Ida-Saksamaa, kes muu hulgas pöördus nähtavasti Nõukogude Liidu poole ettepanekuga rakendada sõjalist jõudu Tšehhoslovakkia pahaendelise eksperimendi lõpetamiseks. Ulbrichti toetas tõenäoliselt Suslov, vastu oli Kossõgin. Sündmuste käiku tõukas tagant 9. septembril Prahas algama pidav TšKP erakorralin 14. kongress. Uue kursi võit sellel oli väljaspool igasugust kahtlust. Et sündmuste käiku otsustavat pööret tuua, tuli kiiresti tegutseda.

HENN KÄÄRIK

(Järgneb)

TURU — SOOME ÜLIKOOLILINN

Tartu ja Turu ülikooli vahel sõlmiti 1987. a. kevadsuvel koostööleping, mille alusel kumbki võib igal aastal saata oma uurijaid ja aspirante teise ülikooli.

Sageli Soome suvelinnaks nimetatud Turu on vana kõrghariduskeskus. Soome esimene ülikool — Turu Akadeemia — asutati juba 1640. aastal. Seda tehti Rootsi kuninga Gustav II Adolfi plaani järgi nii nagu Tartu ülikooli puhulgi. Praegune Turu ülikool on asutatud 1920. aastal.

Juba akadeemia perioodil kujunes Turu mainekaks koolilinnaks. Rohkesti üliõpilasi saabus Soome tolleaegsesse pealinna ka emamaalt Rootsist. Turu Akadeemia oligi Upsala järel Rootsi-Soome suuruselt teine ülikool.

Pärast seda, kui Soomest aastal 1809 sai Napoleoni sõdade tulemusena Tsaari-Venemaa koosseisu kuuluv autonoomne suurvürstiriik, sattus Turu Akadeemia üha enam välise surve alla. Turu ja eelkõige tema kõrgkooli traditsioonilisi suhteid vana emamaa Rootsiga hakati nägema eriti kahjulikena. Seetõttu otsustati lõpuks nii pealinn kui ülikool viia Peterburile lähemal olevasse Helsingisse. Ümberpaigutamine muutus eriti aktuaalseks siis, kui peaaegu kogu Turu hävis 1827. aastal linna tabanud tulekahjus.

SOOMEKEELSE ÜLIKOOLI IDEE

Turu elas oma ülikooli kaotust väga raskelt üle. Akadeemial oli olnud tähtis osa linna üldilmes. Seetõttu hakatigi Turus tasahilju hellitama lootust uuest o m a ülikoolist. Aeg ei olnud ettevõtmise jaoks siiski kohe küps.

Nii vanas Turu Akadeemias kui Helsingi ülikooliski toimus õppetöö rootsi keeles. Soome rahvusliku liikumise tugevnedes 19. sajandi teisel poolel liitus keelepoliitika ülikooli asutamise küsimusega. Turgu hakati organiseerima nimelt soomekeelset õpetust andvat kõrgkooli. Ka rootslased hakkasid tegema ettevalmistusi oma ülikooli avamiseks Turus.

Üritus põrkas mitmetele takistustele, kuid viimaks asutas rühm rahvusaatest innustunud isikuid 4. 11. 1917 — ainult kuu enne Soome riiklikku iseseisvumist 6. 12. 1917 — siiski Turu Soome Ülikooliseltsi emakeelse kõrgkooli idee teostamiseks. Selts asuski kohe korraldama korjandust soomekeelse ülikooli asutamiseks Turgu. Väga lühikese ajaga õnnestus koguda enam kui 22 000 annetajalt umbes 60 miljonit tolleaegset Soome marka. Nii saadi kokku vajalik kapital ülikooli asutamiseks. Turu ülikoolist sai kogu soome rahva ühine omand. Rootsikeelne Åbo Akademi jõudis siiski ette, see asutati Turus aastal 1918.

ASUTAMISKIRI KALEVALA PÄEVAL

Turu ülikool, esimene puhtalt soomekeelne ülikool, otsustati asutada 28. 2. 1920 soome rahvuseepose «Kalevala» päeval. Sümboolselt tähendusrikkamat ja pidulikumat asutamiskuupäeva ei oleks Turu ülikool võinud saada. Ülikool ei olnud mitte ainult Turu, vaid kogu Soome rahvusliku liikumise saavutus. Tema esimeseks kantsleriks valiti rahvuslaste tunnustatud juhte professor J. R. Danielsson-Kalmari.

Ülikooli ametlik avatseremoonia peeti 27. 6. 1922, mille järel õppetöö ka kohe algas. Viiekümnendate aastateni tegutses ülikool kesklinnas endises hotellihoones, mille ülikooliselts oli selleks otstarbeks hankinud. Esimestel aastatel oli ülikooli kahes teaduskonnas, humanitaar- ja matemaatika-loodusteaduskonnas umbes 200 üliõpilast. Arstiteaduskond asutati 1943. ja stomatoloogiateaduskond 1958. aastal. Õigusteaduskond avati Turus aastal 1960. Humanitaarteaduskonnast eraldati 1967. aastal ühiskonnateaduste teaduskond ja 1974. aastal alustas tegevust pedagoogikateaduskond.

Turu ülikooli tegevust finantseerinud Turu Soome Ülikooliselts oli oma algaastail eriti aktiivne ülikooli positsiooni kindlustamisel. 1927. a. loovutas ta oma varad iseseisvaks sihtasutuseks kujunenud Turu ülikoolile. Seltsi ülesandeks jäi endiselt ülikooli tegevuse toetamine.

RIIKLIKUKS ÜLIKOOLIKS

Tegevuse algul kattis ülikool oma kulud eespool nimetatud fondist. Alles viiekümnendate aastate algusest alates hakkas Turu ülikool saama riiklikku abi, esialgu riiginõukogu konkreetsete otsuste alusel, aastast 1961 aga seaduslikus korras regulaarselt.

Riiklik abi oli kasvuraskustes elavale ülikoolile äärmiselt vajalik. Tuhande üliõpilase piir ületati viiekümnendatel aastatel. Ülikooli praegused tähtsamad hooned ehitati Vesilinnamäele peamiselt samal aastakümnel. Pinged ja raskused kogu Soome kõrgharidussüsteemis suurenesid eriti järgmisel kümnendil, kui sõjajärgsed nn. suured aastakäigud pürgisid ülikoolidesse. Ülikooli sihtasutuse ressurssidest ei jätkunud enam tema arengu kindlustamiseks. Sellised taustategurid etendasid suurt osa selles, et hakati korraldama Turu ülikooli üleminekut riigi valdusse. Riigistamine toimus 1. 8. 1974.

Turu ülikooli ülesandeina formuleeriti vaba kriitilise teadusliku uurimistöö harrastamine ja arendamine, teadmiste andmine ja soome ühiskonna teenimine. Turu ülikooli sihtasutus jäi tegutsema ülikooli tugifondina.

ÜLIKOOLI TÄNAPÄEVAST

Praeguses Turu ülikoolis õpib umbes 10 000 üliõpilast (Õppeaeg on pikem kui meil. — J. V.). Ülikooli personal koosneb umbes 2 000 töötajast, kellest professoreid on 106, abiprofessoreid (Vastavad meie dotsentidele. — J. V.) 97. Turu ülikoolis on praegu kuus teaduskonda ja 23 instituuti (Instituudid vastavad põhimõtteliselt meie osakondadele. — J. V.). Teaduskondadevälised instituute on üheksa. Viimastest üks tähtsamaid on Turu ülikooli raamatukogu, sest sundeksemplari saamise õigus on kasvatanud tema köidete arvu poolteisemiljoniliseks. Teine tähtis eraldi üksus on täienduskoolituskeskus, mis koosneb kolmest osast: avatud kõrgkooliõpetusest, erialastest täienduskursustest ja tööhõivet tagavatest kursustest.

Kogu Soomes on praegu kokku 20 kõrgkooli, millest teaduskõrgkoole on 17 ja kunstikõrgkoole kolm. Suurim on Helsingi ülikool, kus on umbes 20 000 üliõpilast. Turus tegutseb kolm kõrgkooli: Turu ülikool, rootsikeelne Åbo Akademi ja Turu kaubandusinstituut. Tänapäeval alustab umbes 17% 19—26-aastastest soomlastest akadeemilisi õpinguid.

Tartu ülikooli kõrval on Turu ülikoolil lepingusuhted järgmiste kõrgkoolidega: Leningradi ülikooliga, Gdanski ülikooliga (Poola), Rostocki Wilhelm Piecki nimelise ülikooliga (SDV), Szegedi Josef Attila ülikooli ja Albert Szert-Györgyi ülikooliga (Ungari) ning Toronto ülikooliga (Kanada).

FAKTE TURU ÜLIKOOLIST

Kantsler: akadeemik professor Olavi Granö
Rektor: professor Arne Rousi

Humanitaarteaduskond
Dekaan: professor Kalevi Wiik
Üliõpilasi: 3079
6 instituuti

Matemaatika-loodusteaduskond
Dekaan: professor Pentti Yli-Jokipii
Üliõpilasi: 2227
6 instituuti

Arstiteaduskond
Dekaan: professor Pekka Halonen
Üliõpilasi: 1012
4 instituuti

Õigusteaduskond
Dekaan: professor Eero Backman
Üliõpilasi: 900

Ühiskonnateaduste teaduskond
Dekaan: abiprofessor Ari Haavio
Üliõpilasi: 1223
4 instituuti

Pedagoogikateaduskond
Dekaan: professor Erkki Lahdes
Üliõpilasi: 1394
3 instituuti

*

Missugune on Turu ülikooli üliõpilane?

- Turu ülikoolis on 10 000 üliõpilast
- 99% üliõpilastest on soomlased
- 65% üliõpilastest on Turu ja Pori läänist ning 33% Turust
- 75% üliõpilastest taotleb õppimistoetust
- 25% üliõpilastest on abielus
- Lõpetamise järel on tüüpilisel üliõpilasel 50 000 marka võlga
- 80% üliõpilastest õpib statsionaarselt
- 1986/87. õppeaastal sooritati Turu ülikoolis 963 lõpueksamit, millest doktoriväitekirja kaitsmisi oli 39

Tõlkinud JÜRI VALGE

Herman Mürk

12. augustil lahkus meie keskelt oma 79. eluaasta lõpul silmapaistev füüsikapedagoog dotsent Herman Mürk. Tema panus eesti geofüüsikute kolme põlvkonna kasvatamisel jääb ülikooli ajalukku.

Herman Mürk sündis 21. augustil 1908 Sangaste vallas. Ta lõpetas *cum laude* Valga Poeglaste Gümnaasiumi ja 1938. aastal ka Tartu Ülikooli matemaatikaosakonna, aasta hiljem ka ülikooli juures oleva didaktilis-metoodilise seminari. Kõrvuti õpingutega alustas ta 1937. aastal tööd ülikooli Meteoroloogia Observatooriumis. 1938—1945 oli ta keskkoolis füüsikaõpetaja. Alates 1944. aastast töötas ka põhikohaga meie füüsikaosakonnas, kus ta oli geofüüsika kateedri esimene sõjajärgne juhataja. Tema suur ja tänuväärne töö ülikooli õppejõuna kestis üle 85 semestri. Dotsent Herman Mürk on lugenud füüsika kursuseid tuhandetele üliõpilastele peaaegu kõigis teaduskondades: alates loomaarstidest kuni inimesearstideni, geoloogidest bioloogideni, geograafidest geofüüsikuteni.

Pärast pensionile minekut jäid tema sidemed kateedriga endiselt tihedaks. Herman Mürk võttis agaralt osa kõikidest kateedri üritustest. Tema viimane meteoroloogiapraktikumi juhend ilmus aastal 1987. Pikaajaline pedagoogiline tegevus eesti geofüüsikute õpetamisel on kandnud head vilja: tema õpilastest on 5 teadusdoktorid, üle kahekümne kandidaadid. Dotsent Herman Mürk oli silmapaistev lektor. Tema esinemised olid haaravad. Ka keerulistest asjadest oskas ta rääkida lihtsas inimlikult arusaadavas keeles. Tema õpikud ja loengud olid meile eeskujuks lakoonilise esituse ja mõtteselguse poolest. Tänuväärne oli ka Herman Mürgi töö teaduse populariseerijana. Ta võttis aktiivselt osa Eesti Looduseuurijate Seltsi ja Eesti Geograafia Seltsi tööst. Hindamatu väärtusega olid ka tema loengud vabariigi õpetajate täiendusseminaridel, kus ta oma muheda huumori ja ladusa ainekäsitlusega võitis kuulajate südamed.

Herman Mürgiga oleme kaotanud sügavate teadmistega, alati sõbraliku ja suhtlemisaldi muheda huumoriga kolleegi. Mälestus temast kui suurepärasest inimesest ja õpetajast jääb püsima.

Kolleegide, sõprade ja õpilaste nimel

OLEV AVASTE

SPORDIAKTIVISTID TULEVAD KOKKU

Teisipäeval, 6. sept. kl. 18.30 on TRÜ spordihoones (Ujula 4, aud. 204) Spordiklubi juhatuse laiendatud koosolek, kus arutatakse ülikoolisisese spordi valupunkte: spordiklubi liikmemaks, saalitunnid, teaduskondadevahelised võistlused, üliõpilassportlaste välisvahetused jne.

Oodatakse kursuste, osakondade ja teaduskondade spordifunktsionääride arvamusi.

Spordiklubi

* * *

KONKURSS TRÜ SPORDIJUHI KOHALE

Seoses spordiklubi senise juhataja (uue nimega aseesimees) Johann Kuke üleminekuga raskejõustiku ja veespordi kateedri õppejõuks kuulutatakse ülikooli palgalise spordijuhi kohale konkurss. Tartus elamispinda omavad, organiseerimissoovide ja majandusliku mõtlemisega spordihuvilised üliõpilased või vilistlased võivad sooviavaldusi esitada kuni 15. septembrini. Täiendav info kohapeal.

Spordiklubi

PEDAGOOGIKA-KONKURSS

Pedagoogikaalaste kursuse- ja diplomitööde konkursile esitamise tähtaeg on **5. sept.** Tööd palume tuua pedagoogika kateedrisse.

Konkursikomisjon

PROLOOG SÜGIS '88 TRÜ KLUBIS

1. sept. kl. 21—01 ansambel «Karavan». Videoteegis Harold Loydi koomiksid; disko.

2. sept. kl. 21—01 kantritrall ansambliga «Artell». Videoteegis «Outlaws» — juhtumid kauboidega.

3. sept. kl. 21—03 kesköödisko «Lootusetu konkurss».

4. sept. kl. 21—01 diskoprogramm «Kaks meest, üks nägu?!». Kate Bush «The Whole Story».

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 3224. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

AR Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komiteè ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 23 (1534) | Reede, 9. september 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

TÄHTEDE SEIS ON MEIE KASUKS

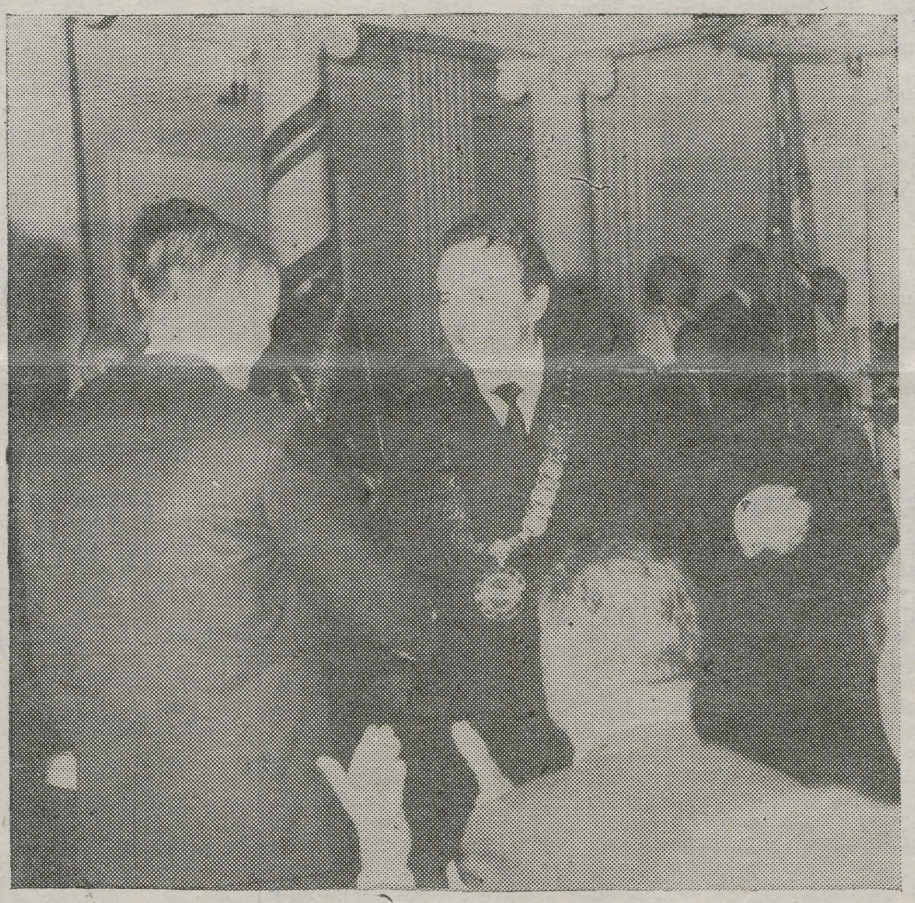

Üle väga pika aja toimus augustikuu viimasel päeval Tartu ülikoolis jälle rektori inauguratsioon. Taastus akadeemiline traditsioon, et ametisse astuv rektor on valitud ülikooli enda poolt sama ülikooli korraliste professorite seast. Nende ridade autorilt on palutud ajaloolase kommentaari, esitatud üksikküsimusigi, aga küsin ka ise, et oleks parem vastata.

✣ Kas inauguratsioon oli küllalt kõrgel tasemel?

Oli küll, kui arvestada, et rektori ametisse seadja oli Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees, seega riigipea. Ärgem laskem end heidutada sellest, et siiani pole tal olnud reaalset võimu. Amet on auväärne ja selle kandja lugupeetud mees. Kui jõuame ükskord selleni, et meil on oma rahva poolt valitud president, jääks Tartu ülikooli valitud rektori ametisse seadmine tema ülesandeks. Seda pole palju tahta, sest Tartu ülikooli rektori amet on olnud alati auväärne. Respekti lisab see, et see amet ühendab ka rootsiaegse kantsleri ja osalt hilisema kuraatori volitused.

✣ Varem olid rektori ametitunnused skeptrid, pitsat ja võtmed, nüüd aga ametiraha?

Tõsi küll, aga hulk aastakümneid polnud midagi. Skeptrid olid valitsuskepid, mida pedellid pidulikel juhtudel kandsid rektori ees. Eelkõige monarhide ja väejuhtide atribuutikasse kuuluvate esemetena ei sobi nad hästi kaasaega, mil mitmel maal ka kuningad on loobunud kroonimisest. Pealegi: kust võtta pedelle või kes asuks nende asemele, kui meie rektor sõidab näiteks mõne teise ülikooli juubelipidustustele. Ametiraha on meie rahvale aga kõigiti tuntud ning valla omavalitsuse aegadel ka omaks võetud. Nüüd oli just paras aeg järgida paljude teiste ülikoolide eeskuju ametiraha sisseseadmiseks.

✣ Kuhu jäi rektori mantel või talaar?

Inauguratsiooni ajal tekkis tunne, et midagi oleks võinud olla, kuigi enne seda olin olnud lausa vastupidisel arvamusel. Mõtlen aga ka nüüd: meil ei ole traditsioone ja kunstlikult ei saa neid luua. Rootsiaegsest mantlist on säilinud ainult krae. Analoogiaid appi võttes oleks saanud mantli taastada, aga see oleks jäänud ikka muuseumihõnguliseks. Ülikoolides, kus rektoril on mantel ja müts, on ka professoritel midagi, aga meil hakkaks asi kalduma maskeraadi. Meie rahvas on protestantlikult tagasihoidlik, me ei salli välist hiilgust.

✣ Arvamus kõnedest? Need tuleks kõik täielikult eraldi väikese raamatuna ära trükkida, et nad jääksid rahvusliku teadus- ja kultuuriloo dokumentidena järeltulevatele põlvedele. Nad asetuvad kõnede ritta, mis algab Johan Skytte omaga Tartu ülikooli avamisel 1632. aastal.

1988. aasta kõned peeti rahvusvärvide all, neis oli aateid, vastutuse tunnetust oma rahva ja teaduse ees, sihtide seadmist ja otsustavust neid järgida.

✣ Meeleolu aulas?

Põhiliselt oli see uusärkamisaegne: rahvuslik, tööle kutsuv ja optimistlik. Oli muidugi ka neid, kellele ei meeldi see, mis praegu toimub, ja neid, kes usuvad, et pärast kõnede pidamist pöördub kõik tagasi endisesse.

✣ Mida arvata «tähtede seisust»?

Julgustav on rektori optimism, et tähtede seis on meile soodne. Eestis on see tõesti nii. Rahvas on valmis ise korraldama oma elu. Ülikool tahab paremini korraldada õppetööd, teha teadust, laiendada koostööd maailma ülikoolidega. Meie kõrval on aga ka impeeriumi jäine hingus. Pole kahtlust, et personaalpensionil küüditajad, privileegidesse klammerduvad stagnamehed ja suurvene šovinistid üritavad veel midagi. Ei tea, kas tuleb üle elada hallaöö või jääaeg, aga see tuleb üle elada. Selleks valmistudes ei tule põõsasse pugeda ega hakata tegema endale eeltingimusi. Tuleb teha tööd. Rektor kutsuski meid kõiki tööle. Meie asi on teda toetada, et ta võiks vajalikus kohas öelda selgelt ja kindlalt: «Ei!».

Tore on alustada uut õppeaastat teadmisega, et rektor soosib meie teadusalaseid pürgimusi ja ühiskondlikku tegevust ning mõistab meid inimesena.

HELMUT PIIRIMÄE
ANDRES JOALA foto

(Loe edasi 2. leheküljelt!)

EESTI KEELE STAATUSE TÖÖGRUPIST

«Konstitutsiooniliselt peavad olema kindlustatud eesti keele seisund riigikeelena ja Eesti NSV kodakondsus. Samaaegselt peavad olema garanteeritud teiste rahvuste esindajate seaduslikud õigused, sealhulgas vene keele kasutamine neid puudutavas asjaajamises ja nende kultuurautonoomia.»

TRÜ nõukogu ja parteikomitee pöördumisest Eestimaa elanikkonna poole «Edasis», 7. septembril

Kevadel muutus aktuaalseks eesti keele staatuse fikseerimine konstitutsioonis, sest loominguliste liitude esindajad olid avalikustanud tõe, et eestlased ei saa ameti- ja olmeasju ajada oma emakeeles, et eesti keel on muutumas vähemuskeeleks oma põlisel alal. Ajakirjanduse survel moodustati Ülemnõukogu Presiidiumi juurde teiste hulgas ka eesti keele staatuse töögrupp (nr. 4 all), mille esimeheks oli määratud Viktor Vaht, aseesimeheks Vladimir Beekman. 20. mai «Noorte Hääle» materjalis «Laia üldsust kaasates» sõnastas Ülemnõukogu Presiidiumi esimees Arnold Rüütel töögruppide ülesanded järgmiselt: «Töögruppide tegevus peab toimuma laia avalikustamise tingimustes. Informatsioon arutatavatest küsimustest ja ettepanekutest avaldatakse ning kõik kodanikud võivad esitada gruppidele omapoolseid märkusi ja ettepanekuid.»

Allakirjutanu lülitati TRÜ esindajana töögruppi, mis tuli kokku 31. mail Tallinnas. Arutamiseks oli neli konkreetset formulatsiooni ja mitmeid asutuste ning üksikisikute ettepanekuid. Peaaegu kõikides soovitati eesti keel fikseerida Eesti NSV riigikeelena (§ 74). Erinevused seisnesid peamiselt selles, kuidas teiste keelte kasutamist piiritleda. Üllatavalt erineva seisukohaga tuli välja ELKNÜ Keskkomitee esindaja Heigo Sahk. Ta esitas komsomoli keskkomitee ettepanekud, milles soovitati küll eesti keel fikseerida riigikeeleks, kuid samas fikseerida vene keel teiseks ametlikuks keeleks. Kellelegi ei saanud selgeks riigikeele ja ametliku keele erinevus ning muugi, mistõttu ettepanek ei leidnud toetust. Märgiti, et vene keele õigused on nagunii fikseeritud NSV Liidu konstitutsioonis, vene keel ei vaja erilist kaitset vabariikide konstitutsioonides. Armeenia, Gruusia ja Aserbaidžaani konstitutsioonides on kohalik keel riigikeelena kogu aeg olnud märgitud. Suure enamuse toetusel otsustati fikseerida Eesti NSV riigikeeleks eesti keel ja koostada kiiresti keeleseadus, milles oleks täpselt märgitud eri keelte ja rahvaste õigused. «Noorte Hääles» ilmus 5. juunil informatsioon «Mis saab eesti keelest». «Rahva Hääle» 14. juuni rubriigis «Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumis» kirjutati aga järgmiselt: «Nii näiteks tegi eesti keele staatuse töögrupp ettepaneku, et eesti keele kui riigikeele staatus tuleks fikseerida Eesti NSV konstitutsioonis. Sellekohane projekt on väljatöötamisel.»

Et ELKNÜ Keskkomitee oli esitanud kahe riigikeele ettepaneku, mis tähendas ju seda, et tegemist on noorte üldise arvamusega, andsin materjalid seisukohavõtuks TRÜ komsomolikomiteesse Andi Kasakule. 15. juuni kuupäevaga sain kirjalikult vormistatud vastuse, et Eesti NSV-s tuleks riigikeelena fikseerida eesti keel, teiste keelte kasutamist aga reguleerida keeleseadusega.

Kevadel toimus veel üks koosolek. Töögrupi esimees Viktor Vaht oli vahepeal saanud eesti riigikeele staatuse vastaseid seisukohti migreeritud aladelt ning nendest heidutatuna esitanud hoopis uued ettepanekud. Nendes oli loobutud riigikeele mõistest ning püütud praegust olukorda seaduslikustada. Eesti keele kaitsest oli loobutud. Need ettepanekud muutsid töögrupi tegevuse mõttetuks. Kõik töögrupi liikmed pidasid V. Vahi ettepanekuid vastuvõetamatuteks ja nõudsid endiselt eesti keele fikseerimist riigikeelena. Lõpliku sõnastuse vormistamine usaldati Ülemnõukogu Presiidiumi juristile ja Lennart Merele. Loominguliste liitude tunnis teataski L. Meri, et töö on lõpule viidud ja formulatsioon § 5 parandusena edasi antud. Varemini oli otsustatud, et riigikeel kui tähtis üldmõiste tuuakse konstitutsiooni algusse.

Kuigi lubati varsti kokku tulla ka keeleseaduse vastuvõtmiseks, ei ole tegudeni jõutud. Näib, et vahepeal on hakatud töögruppi täiendama, mida kinnitab filoloogiateaduskonna dekaanile saabunud korraldus esitada komisjoni vene keele kateedri esindaja. Võib oletada, et töögrupi senine peaaegu üksmeelne toetus eesti keele kaitseks oma rahva maal ei ole kõigile meeltmööda. Ülikooli esindajana olen kõikidel koosolekutel kaitsnud konstitutsioonis eesti keele riigikeeleks tunnistamise vajadust ning teiste keelte tarvitamise reguleerumist väga konkreetses keeleseaduses.

Meenutan, et kõikidel on õigus, võib-olla koguni kohustus esitada oma arvamus Eesti NSV riigikeelest Ülemnõukogu Presiidiumile võimalikult kiiresti. Seda võivad teha nii kursused, grupid, üksikülikõpilased kui ka teenistujad ja õppejõud.

EDUARD VÄÄRI,
Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi eesti keele staatuse töögrupi liige

*

TÄHTEDE SEIS...

(Vt. ka 1. lehekülge)

● **Hariduskomitee esimees VÄINO RAJANGU:**

... 21. juunil valiti täiesti demokraatlikult uus rektor. See on uue ajastu märk... (annab teada rektori kinnitamisest.)

● **President ARNOLD RÜÜTEL:**

... rektor on kui kõrgkooli vaimne isa ... (Paneb rektorile kaela ametiraha.)

● **Prof. HANS TRASS:**

... Ülikoolil on suured tõelise internatsionalismi kogemused. Me oskame oma kollektiivis hinnata teistest rahvustest tõelisi mõtlejaid, kaasvõitlejaid, neid, kes südame ja ajuga mõistavad, mis tähendab ühele väikerahvale tema ainuke ülikool, selle vaimsus ja õpetus. Me peame teadma, et see, mida vaimustava eduga tehti kahekümnendate-kolmekümnendate aastate Tartu Ülikoolis ja mida veel kuue aasta eest märgiti teatud kahetsuse ja irooniaga — eesti rahva, tema keele, ajaloo, maa ja looduse uurimine — on meie ülikooli üks põhiülesandeid. See peab toimuma tõelise euroopaliku laia hariduse baasil. See tähendab, et me peame kõrgeima au sisse viima mitmed klassikalised distsipliinid, keeled (ka ladina!), antiikkultuuri, oluliselt ümber korraldama ja täiendama humanitaarteaduste uurimise ja õpetamise baasi ja struktuuri. Loomulikult ei tähenda see teiste teaduste (füüsika, keemia, bioloogia, matemaatika, meditsiini jt.) fundamentaaluuringute ja nende õpetamise mingit ignoreerimist. Mitte vähimalgi määral. *Universitas* ongi sellepärast *Universitas*, et temas koondub üheks suureks teadussülemiks kõik see, millega tegeleb juurdlev, mõtlev, mõista sooviv inimene, uurides viirust või inimest, võru keelt või inimkeele teket, Saaremaa loopealseid või Maa biosfääri arengut, kalatööstuse puhastusseadmete tehnoloogiat või elementaarosakesi...

... Kõrgeauline rektor. Te võibolla ehk veel päris lõpuni ei ole tunnetanud, kui hiigelsuure töö ja vastutuse Te endale olete võtnud. Selles töös Te vajate sõpru, mõttekaaslasi, kindlaid toetajaid. Me oleme need.

Olgu õnnistatud ja kauaks meeldejääv see päev, kui me nii siin, pühas aulas võime oma trikoloori paistel läbi viia uue rektori inauguratsiooni. Toimugu see nõnda ka kümne aasta pärast, jäägu see nii... (Edasi loeb HT ladina keeles.)

● **Üliõpilane ÜLO VEDRE:**

... Ülikool on näinud palju võime, värve ja lippe. Viimati käis ülesehitamine, nüüd ümberehitamine. Ülikool on seisnud üle 350 aasta ja välja kannatanud kõik liikumised ja parteid, mis on jätnud oma jälje meie ajalukku. Jätkugu Teil meelekindlust, et seista vastu ajalikele tuulemuutustele ja järjepidevust, et täita oma missiooni *alma mater*'i rektorina...

● **Linna parteijuht TÕNU LAAK:**

... Teie kuus sammast on nii tugevad, et vajadusel võib neile toetuda kogu Tartu. Rektoriks saada on lihtsam kui rektor olla. Teid on saatnud imeline õnn, suure kollektiivi austus ja usaldus. Sõbrakäe ja mõistva meele ulatavad Teile ka kõik tartlased...

● **ERKI rektor prof. JAAN VARES:**

... Tahaksin soovida erakordselt suurt inimlikku oskust — tunda hästi minevikku, mille poolest ülikool nii rikas on, ja vaadata olevikku läbi tuleviku pilgu. See on antud ainult suurtele isiksustele, kuid ei ole kahtlust, et mõistuse poolest ei ole Tartu ülikooli rektoreid kunagi vaeslapse osas hoitud...

● **EPA rektor prof. OLEV SAVELI:**

... Meie Eesti on ootel. Ootab linn ja ootab maa. Ootuses on ka Teie kollektiiv. Nad jäävad Teilt ootama käekirja, mis on loetav kõigile, nii haritlasele, linnainimesele kui põllumehele. Kirjutage nii, et mõistame ka meie, kes me oleme Teie ülikoolist välja kasvanud. Loodame ikka teie aususele ja meie toetamisele. Läheme koos, sest meie kahe õppeasutuse pilt on ka linna pilt...

● **Rektor professor JÜRI KÄRNER:**

Ülikool humanismi alalhoidjana peab talletama ülemaailmseid teadmisi, selle kaudu kindlustama tulevastele põlvedele hariduse ja ettevalmistuse. Nende üllaste ülesannete täitmisel on vajalikuks eeltingimuseks järjepidevus, oma eelkäijate austamine, nende ideede ja tööde edasiviimine. Möödunud aasta oli ülikoolile laastav. Teiste hulgas lahkusid rektor professor Arnold Koop, prorektor *emeritus* professor Karl Püss, ajalooprofessor Jaan Konks, geograafiaprofessor Endel Varep... Langetame pea nende mälestuseks...

Mu isamaa on minu arm... (kuulame meeskoori)

Need lauluread sobivad kogu ülikoolile, sest ülikool seisab uue juubeli künnisel. Järgmisel aastal täitub 70 aastat, kui siin hakati õpetama emakeeles, eesti keeles...

Ülikoolil, nii keerulisel organismil on kolm tahku: ülikool iseeneses, ülikool Tartu linnas ja meie ühiskonnas. Eesmärgiks on meil koolitada haritlasi. Kes on aga haritlane? Oma ala asjatundja ja hea spetsialist, ta peab teadma oma eriala kohta ja oma kohta ühiskonnas.

Spetsialisti ettevalmistamiseks on kõigepealt kateeder. Ei ole kõrgemat kompetentsuse tasandit kui kateeder. Meie ülesanne on viia kõik kateedrid niisugusele tasemele, et nad kindlustavad haritlase esimese nõude. Kateedri ees on ka välismaiste sidemete ülesanne — näha, kuidas välismaal õpetatakse. Ka praegu on kateedril juba küllalt palju õigusi: oma õppeplaanid, programmid või sessiooni paigutamine või terve õppeaja pikkus. Miks mitte kateedri otsustega neid sisse viia? Ärgem kartkem võtta vastutust.

Oma eriala koha tunnetamist ühiskonnas peame alustama pedagoogikast. Õpetajate ettevalmistamisega on ju seotud enamik teaduskondi. Meie pedagoogikas ei ole praegu selget kontseptsiooni. Kateedrid ja teaduskonnad peavad sellele mõtlema ja kiiresti välja töötama. Sama käib ka nende teaduskondade kohta, kus ei õpetata pedagooge. Küllalt palju on teha arstiteaduskonnas, õigusteaduskonnas...

Oma osa tunnetamisel ühiskonnas kerkivad päevakorda eriti ühiskonnateadused. Neil on suur osa õppeplaanis, mida ei kasutata korralikult, lõppresultaat on kesine. Tuleb lahti saada marksistliku kiriku papi seisusest ja ühiskonnateadusi tõeliselt teaduslikult õpetada. Sellesama raames saame anda ökoloogilise hariduse, et noor teaks, mis on ökoloogiline imperatiiv, et ta saaks muinsus- ja kultuurikaitset, sotsioloogia põhitõdesid.

Ja veel. Haritlane on, aga midagi on veel puudu. See on akadeemiline hõng. Loodan, et ka järgnevate kuude ja aastate jooksul saavad eluõiguse omaalgatuslikud üliõpilasseltsid, tõelise omavalitsuse elluviijad. Et akadeemilisus paistaks kaugele, ühendaks meid ja annaks sisemise uhkuse. Kui ei saa ise hakkama, peab lülitama ülikooli rahvusvahelisse akadeemilisse liikumisse. Oma osa kogu ülikooli ühendamisel ja tutvustamisel saab olema ka ülikooli ajakirjal. Ehk on aastavahetuseks esimene number laual.

Ülikool ja Tartu. Ajalukku vaadates on ülikooli suhtumine Tartusse olnud enamasti üleolev. Ka Baeri mälestustest lugesin, et Tartu ei olevat sobilik ülikoolilinnaks, liiga väike ja üliõpilastel polevat meelelahutuskohti.

Praegu peame vabandama Tartu ees. Ametkondlik kõrkus on sugenenud meissegi — ah mis Tartu, meil on oma ülikool. See on väär suhtumine. Ja siis käime ringi, käsi pikalt ees, et saada kusagilt toetust. Peame tegema põhimõttelise pöörde näoga Tartu poole ja aitama üles ehitada need seinad, mis kasvatavad üliõpilasi. Peame tegema Tartust tõelise teaduslinna. Kui palju on juba praegu Tartu linnast abi! Välissõitude puhul on palju tegemist paberite ja muuga. Miks me ei pöördu kõige lähema nõukogude võimu poole? Siis jõuame niikaugele, et linna ehitustrustis on eraldi ülikooli valitsus.

Ülikool ühiskonnas. Kõrgkooli on ühiskond ammust ajast kippunud reformima. Kui reformimine hakkab peale ülevalt alla, ei tule sellest midagi välja. Ja mis kõige olulisem ja mis sageli unustatakse ära, see on raha. Aga ilma rahata suurt reformi ei tee. Siin peaks ühiskond tunnetama ülikooli ainelist baasi ja aitama jõuda järjele, kus ülikool saab muuta juba kogu ühiskonda teaduslikuks.

Ja muidugi peame rõhutama meie valitsuse ees, et rohkem arvestataks ülikooli iseseisvust, et ei saadetaks ainult käske ja keelde. Asju ei pane paika ka see sakramentaalne 3000 rubla spetsialisti eest. See on väga väike. Kui hakkame spetsialiste koolitama ainult tellijate soovide järgi, siis ei oleks võimalik ühiskonna uuenemine, uute erialade kujunemine.

Kui see programm jõustub, on võimalik täita rektorile pandud kohustusi. Ka mina tahan kõigele vastu seista, mis takistab meie arengut. Ainult ühte ma kardan ja selle sõnastas väga hästi hiljuti Tartus käinud Uppsala linnapea. Oma kohtumisel Jeruusalemma linnapeaga küsinud ta, et mis on kolleegi põhiprobleem. Eks muidugi araablased? — Ei, tänu nende toetusele olen linnapea. Probleemiks on hoopis pime fanatism. Ja ka mina kardan pimedat fanatismi, kus iga tegevuse ajendiks võib olla viha, kus unustatakse ära inimloome, lihtsad tunded ja halastus.

(Ladina keeles luges HK 900-aastase Bologna ülikooli rektori niisama vanad põhikohustused.)

Meie ülesanded on selged, me oleme tugevad. Ja see, et viimastel kuudel on meile nii palju tähelepanu pööratud, annab jõudu. Aitäh heade soovide eest! Lugupeetud ülikooli kollektiiv, ma olen kindel, et tähtede seis on meie kasuks.

Ka õnne on vaja!

● **Rektoraadis oli juubel. Teadusprorektori laual lõhnavad veel sügislilleseaded. Kuidas algas aga professor ANTS KALLIKORMI viiekümne esimese eluaasta esimene tööpäev esmaspäeva hommikul? Küsisin seda teisipäeval.**

«Eile, täna ja paljudel eelmistelgi päevadel, muidugi ka suvel on tulnud tegelda eksperimentaaltootmisbaasiga. See loodi aasta eest ja kannab ilusat nime «Tarbatu». Töötab selles ligi 150 inimest. Praegu ajame uue hoone ehitamise asju. Kõik kõrged instantsid kuni Rõžkovini välja on sellega nõus (hoone peab võimaldama rakendada kõrgtehnoloogiat ja selleks on tarvis ülipuhtaid ruume), aga ehitamise alustamine nii lihtsalt ei lähe. Plats on Maarjamõisas valmis vaadatud. Projekteerimas tahaksime näha välisfirmat(sid). Tartus on teatavasti puudus ehitajatest. Ülikoolil on küll vastu võetud oma ehitusprogramm ja TRÜ kuulub eelisarendatavate kõrgkoolide hulka, kuid see ei anna veel ehitajaid. Meil oleks tarvis ehitusprogrammi kohta siiski eri otsust. Kõik tootmisbaasiga seotu ongi kujunenud üheks põhiliseks asjaajamiseks.

Siis võiks nimetada isemajandamisest tulenevat. Sügisest pidi ju ülikooli teadus üle minema isemajandamisele. Seni oleme olnud piiratud lepingute üldmahu ja palgafondiga. Nüüd vajame allasutustest kiiresti tagasisidet (täna seda teadusosakonna nõupidamisel arutasimegi), sest palgafond lubab üht-teist juurde ja ka lepingute üldmaht ei ole enam piiratud. Muidu tegutseme pimedas ja võib juhtuda, et aasta lõpus ei tule me taas ots otsaga kokku, nagu ikka on juhtunud.

Viimastest uudistest veel? Võiks rääkida mitmest uuest üksusest. Peale kahe väikeettevõtte — «Estorex» ja «Estar» — kerkib praegu kooperatiive nagu seeni pärast vihma. Laboritest saime luua eesti keele ning laserbioloogia ja -meditsiini laborid, kõrgkooli uurimise laboratooriumisse teadusökonoomika sektori. Nüüd on olemas veel fenno-ugristika labor ja kõrgkooli uurimise laboris ka filosoofia didaktika sektor. Omaette üksused on tulemas veel raamatukogu, psühholoogia ja filosoofia tarvis.

Paljud asjad läheksid lihtsamalt käima, kui meil oleks oma ülikooli põhimäärus. Selle peaksime hästi ruttu vastu võtma. Töö käib, Indrek Koolmeister tegeleb praegu projektiga. Septembri nõukogus peaksime jõudma vastu võtta. Saabus küll ka üleliiduline projekt, mis oli aga väga toores ja kehvavõitu. Oma arvamused saatsime Tallinna ära.

Palju rõõmu teeb välissidemete laienemine. Uks on lahti murtud mitte ainult teadlaste vahetamiseks, vaid ka üliõpilaste jaoks, samuti kultuuri ja spordi poole pealt. Loodan väga, et veel sel aastal saame alla kirjutada koostöösidemetele Kieli, Lüübeki, Jyväskylä, Kuopio ja Uppsalaga.

Lähemal ajal tuleb aga jälle üks Moskva-sõit ette võtta ja kõik võimed mängu panna, et tulla tagasi loaga ülikooli valuutaarve avamiseks.»

Et see tõesti nii läheks ja et kõik muugi laabuks, selleks ülikooli rahva poolt

õnne ja läbilöögivõimet!

Küsis ja kirjutas üles

VARJE SOOTAK

Arved Jents

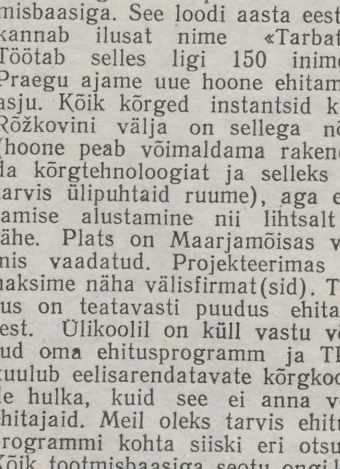

19. augustil sai otorinolarüngoloogia ja oftalmoloogia kateedri dotsent Arved Jents kuuekümneaastaseks. 1. augustil täitus ka 35 aastat tööd otorinolarüngoloogia kateedris ning Tartu Kliinilise Haigla kõrva-nina-kurguhaiguste osakonnas. Õnnitleme mainekat otorinolarüngoloogi ja soovime jätkuvat energiat, õnne ja edu!

Kolleegid

*

Aili Paju

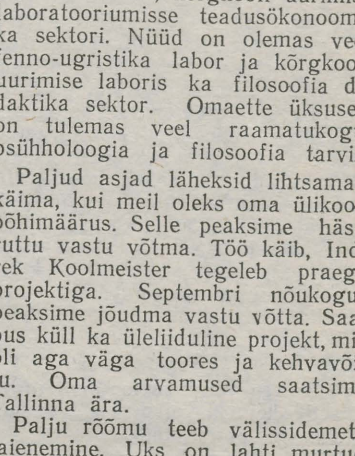

8. septembril sai 50-aastaseks meditsiinidoktor professor Aili Paju.

Juubilar on lõpetanud kehakultuuri- ja arstiteaduskonna, töötanud spordimeditsiini kateedris assistendina ja dotsendina, kehakultuuriteaduskonnas vanemõpetajana.

Praegu töötab Aili Paju juhtivteadurina ÜMPI adaptatsiooni- ja endokrinoloogiliste protsesside laboris.

Tunneme teda erakordselt tööka, mitmekülgsete huvialade ja kindlate põhimõtetega, ausa ja erudeeritud isiksusena.

Soovime jõudu, erksat meelt, tervist ja õnne!

Kolleegid ja õpilased

Ülikoolile oma valuutaarve

31. augustil läkitati ülikoolist rektori allkirjaga kiri NSV Liidu Finantsministeeriumi valuutamajanduse peavalitsusele. Selles selgitatakse TRÜ kui Eesti ainukese ülikooli ja ühe juhtiva kõrgkooli rolli, eriti tema tähendust Lõuna-Eesti regioonile. Tartus hakkab aga asuma ka ainulaadne nn. tehnopolis, mis peaks kaasa aitama meie teadusel ja toodangul maailmaturule pääseda. Seda enam, et TRÜl on juba sõlmitud ja sõlmitakse veel otselepinguid nii sotsialismi- kui kapitalismimaade õppeasutuste ja uurimiskeskustega.

Ülikool võiks mitmete saavutuste poolest olla juba maailmaareenil, kuid edasiminekuks on tänapäeval ilmtingimata tarvis ka valuutat. Ja seda suudab ülikool mõneti ka ise teenida. Samal ajal on tulnud väliseestlastelt ettepanekuid valuutafondi loomiseks Kanadas, Rootsis jm. Oleks tarvis garantiid nende assigneeringute täielikuks kasutamiseks. TRÜ valuutaarve avamist Väliskaubanduse Panga Tallinna osakonnas toetavad ka EKP Keskkomitee ja Ministrite Nõukogu. Viies punktis on välja toodud põhjendused, milleks meile seda tarvis on: teaduslik-tehnilise baasi väljaarendamiseks, stažeerimiseks, rahvusvaheliste ürituste pidamiseks jne.

NB! Järgmine leht ilmub 23. septembril.

„Kaunid on kavatsused,

kaunimad on kordasaatmised, aga eks eelolev aeg peaks näitama, kas kavatsused on õiged ja kas minust on nende elluviijat.» Nõnda lõpetas uus mees majas, vastne õppeprorektor õigusteaduse doktor prof. HEINO SIIGUR 31. augusti nõukogus oma esimese etteaste. Alustas ta aga sellest, et kehtiva seadusandluse alusel ei ole juhtide asetäitjad kahjuks valitavad, vaid nad määratakse ametisse. Vaatamata sellele tänas ta usalduse eest ja lubas teha nii, nagu oskused ja võimed lubavad.

«Ma näen perestroikat õppeprorektori ametikohal selles, et viia õppetöö rohkem kaasaja tasemele ja mitte nii jäigalt kinni olla programmides ning eeskirjades. See omakorda eeldab ka materiaalse baasi tugevdamist, ja seda mitte ainult reaalteadustes ja seal, kus on eksperiment, vaid ka humanitaarteadustes. Neidki ei saa kaasajal põlve otsas teha. Ka üliõpilaste osavõtt perestroikast on minu arvates olnud tagasihoidlik. Samuti peaks neil olema parem erialane ettevalmistus ning keelte valdamine. Saab ju rahvuslik ülikool olla ja püsida ainult siis, kui ta loob suhted teiste kõrgkoolidega nii Liidus kui väljaspool Liitu.

Loodan, et meie koostöö kujuneb üksteist mõistvaks ja abistavaks. Eesti vanasõnast lähtudes ütlen, et ühtki putru ei sööda nii palavalt, kui teda keedetakse, see tähendab, et ka kõik värsked asjad saaksime rahulikult lahendada.»

Rektorilt kuulsime, et õppeprorektoriks soovitas Heino Siigurit majandusteaduskond, kus ta on töötanud rahvamajandusharude ökonoomika kateedri professorina. Sündis see mees 1930. aastal Sindis, lõpetas 1954. aastal kiitusega õigusteaduskonna ning jäi tööle riigi ja haldusõiguse kateedrisse. 1961 kaitses kandidaadi-, 1983 doktoriväitekirja. On täitnud riburada mööda õppeosakonna ülema, prodekaani ja teisi tähtsaid ametikohti.

Aino Rodima

9. augustil tähistas oma esimest juubelit vene keele metoodika kateedri dotsent, filoloogiakandidaat Aino Rodima.

Tema fenomen seisneb selliste küllaltki vastandlike iseloomustuste sulamis nagu naiselikkus ja rangus, osavõtlikkus ja printsipiaalsus. Kolleegidel on Aino Rodimalt palju õppida — eelkõige töökust, oskust kaasa elada kollektiivi rõõmudele ja muredele, poetada huumorit ja optimismi igas situatsioonis. Uut õppeaastat alustab Aino Rodima Tampere ülikoolis.

Tugev käepigistus kolleegidelt!

Tiina Nurk

Teadusraamatukogu tähistas 2. septembril näitusega oma kunstiteadlase Tiina Nurga 70. sünnipäeva.

Lõpetanud 1952. a. Tartu Riikliku Ülikooli kunstiajaloolasena, asus ta tööle Tartu Kunstimuuseumis. Esimeseks tõsiseks teadustööks sai Amandus Adamsoni kunstipärandi uurimine, mis ilmus monograafiana 1959. aastal. Muuseumi graafikakogu hooldajana koostas Tiina Nurk näitusi nii graafikute Ed. Viiralti, P. Liivaku, E. Tiido jt. kui ka skulptorite ja maalijate loomingust, esines loengute ja konverentsiettekannetega. 1968. aastal kaitses ta edukalt kandidaadiväitekirja teemal «Kõrgem Kunstikool «Pallas» 1919—1940», mis ilmus raamatuna. Alates 1972. aastast töötab Tiina Nurk teadusraamatukogus, kus tema hoole all on rikkalik Lääne-Euroopa vanagraafika kogu. Trükivalgust on näinud Tiina Nurga koostatud gravüürialbum ja neli illustreeritud graafikakataloogi. Ilmumisjärge ootavad veel saksa puulõigete album ja mitu kataloogi. Temalt pärineb ligi 140 teaduslikku ja populaarteaduslikku artiklit kunstist ning rida näitusekatalooge.

Õnnitleme lugupeetud kolleegi ja soovime jätkuvalt tervist, reipust ning tööindu!

INGE KUKK

Tänu

Rektor õnnitles ja tänas oma käskkirjas kauaaegse eduka töö eest seoses 50. sünnipäevaga vanemteadur JUTA KOPPELIT ja teadur HELLE KUURAT.

80. sünnipäeva puhul pälvis õnnitluse valvur AMANDA METS.

20-aastase eeskujuliku töö eest aula koristajana tänati ALMA ILVEST.

Rahanduse ja krediidi kateedri 30. aastapäeva puhul said tänu osaliseks akadeemik RAIMUND HAGELBERG, prof. VAMBOLA RAUDSEPP, assistent LJUDMILLA ŠORIKOVA, aspirant MARGUS HANSON ja vanemlaborandid ÜLLE VAAKS ning MARIS ASTEL.

Toimetaja VARJE SOOTAK

II

(Algus oli eelmises lehes)

Tšehhoslovakkia 1968: kevad või kontrrevolutsioon

AMETLIKU versiooni järgi viidi viie maa sõjajõud Tšehhoslovakkiasse grupi TšSV partei- ja riigitegelaste palvel. Tänini pole avalikuks tehtud ei selle palve sisu ega autoreid. Prominentsetest isikutest on kirja omistatud tollasele Slovaki parteiliidrile Bilákile ja kahele teisele jäiga liini esindajale Indrale ning Kolderile, ent nemadki on keeldunud seda omaks tunnistamast. G. Husák ütles vahetult pärast 21. augustit, et tema teada ei ole Bilák mainitud kirjale alla kirjutanud. Aga kes siis? Ja kas üldse oligi kiri?

NAGU juba teame, ületasid viie maa väed 20. augusti õhtul Tšehhoslovakkia piiri. Natuke aega pärast südaööd võtsid Nõukogude dessantväelased oma kontrolli alla sõjaväelennuvälja lõuna pool Prahat, kuhu hakkasid regulaarselt iga 2 minuti järel saabuma transpordilennukid tankide, soomustransportööride ja elavjõuga. Umbes poole nelja paiku hommikul jõudsid esimesed tankid Prahasse, pool tundi varem Bratislavasse. Kell 4.47 lõpetas Praha raadio saated, 5.30 ja 6.00 vahel võtsid raadiomaja ees positsiooni sisse «punased baretid». Üldse tuli Tšehhoslovakkiasse üle 500 000 mehe liitlasvägesid, kaasas soliidne konventsionaalne relvastus. Ainuüksi Prahas arvati olevat üle 500 Nõukogude tanki. Tšehhi armee, võttes kuulda president Svobodat, üldiselt vastupanu ei osutanud. Samal ajal (21.—22. augustil) esitas president kolmel korral noodi viie maa suursaatkondadele nõudega viia võõrväed välja ning vabastada kinnipeetud partei- ja valitsusjuhid. Seekord teda kuulda ei võetud.

LINNATÄNAVATEL piirasid inimhulgad sõdureid, nõudes selgitust nende tuleku põhjuste kohta. «Kansan Uutistes» nentis Prahast saabunud toimetaja R. Nikkilä, et tavaline vastus sel puhul kõlas nii: «Ei tea. Arge meilt küsige, küsige kõrgematelt ohvitseridelt.» Pärimisele, kas Tšehhoslovakkias oli tal pistmist ka sotsialismivastaste jõududega, kellest räägiti viie maa ajakirjanduses, vastas mees: «Neid lihtsalt ei ole. Praha tänavail ei täheldanud ma kordagi märke sotsialismivaenulikust tegevusest. Kompartei positsioon on praegu tugevam kui kunagi varem.» Küsimustele, kas oli tunda, et läänesakslaste käsi oli mängus ning kas tšehhidel oli relvi, vastas R. Nikkilä kategooriliselt eitavalt. Teadete järgi, mis saabusid Tšehhoslovakkiast, oli suhtumine liitlasvägedesse reeglina kõike muud kui sõbralik. Ridamisi toimus protestidemonstratsioone, eriti aktiivne oli Praha noorus. Kolmekordne Helsingi olümpiavõitja E. Zátopek nõudis, et Nõukogude Liidul nagu Lõuna-Aafrika Vabariigilgi, keelataks osavõtt Mexico olümpiamängudest. Tõrjuv oli ajakirjanduse hoiak. «Literarní Listy» näiteks avaldas karikatuuri nõukogude sõduriga tankil. Alltekst kõlas: «Kõigi maade proletaarlased, ühinege või ma tulistan.»

DUBČEKI ja mõnede teiste juhtpoliitikute saatus oli esialgu selgusetu. Vahetult pärast liitlasvägede sissetungi oli kokku tulnud TšKP Keskkomitee Presiidium. Tehtud avalduses hinnati viie maa tegevust põhjendamatu interventsioonina sõltumatu riigi vastu. Varahommikul ründasid Nõukogude dessantväed TšKP Keskkomitee hoonet. Tulevahetuses sai mitteametlikel andmetel surma üle 100, haavata üle 700 tšehhi-slovaki. Liikusid kuuldused, et nii Dubček kui ka Rahvuskogu esimees Smrkovský, Keskkomitee sekretär Spaček ja peaminister Černík toimetati kohe pärast seda Moskvasse. Teise versiooni järgi pidi Dubček olema kusagil Prahas arestis, kolmanda järgi polnud teda üldse enam elavate kirjas. Hiljem selgus, et paika pidas esimene versioon.

22. AUGUSTIL algas Vysočany linnajaos Praha kirdeosas poolillegaalselt kiiruga kokkukutsutud TšKP 14. erakorraline kongress. 1540-st valitud delegaadist jõudis esimeseks päevaks Prahasse 945, teisel päeval osales kongressi töös 1219 delegaati. Avapäeva lõpul vastuvõetud resolutsioonis nõuti välismaiste vägede lahkumist 24 tunni jooksul, partei- ja valitsusjuhtide vabastamist. Nõudmiste mittetäitmise korral ähvardati üldstreigiga, mis osaliselt ka teostus.

RAHVUSVAHELISEL areenil kutsusid 21. augusti sündmused esile tormilise reaktsiooni. Viie maa aktsiooni vastu astusid välja Rumeenia, Jugoslaavia, Kuuba, Hiina ja Albaania, rääkimata läänerriikidest. Fidel Castro nimetas Nõukogude Liidu sekkumist Tšehhoslovakkias raskeks kuriteoks selle maa sõltumatuse vastu. Uue kursi toetuseks ja vägede viivitamatu väljaviimise nõudega esinesid Itaalia, Hispaania, Suurbritannia, Belgia, Rootsi, Taani, Norra, Austria, Jaapani, Austraalia, Mehhiko, Kanada jpt. kommunistlikud parteid. Esmakordselt kogu oma ajaloo vältel astus Nõukogude valitsuse tegevuse vastu välja Prantsuse kommunistlik partei. Teravas poleemikas «Literaturnaja Gazetaga» ütles prantsuse kommunist ja kirjanik Louis Aragon, et ta toetab ka edaspidi oma Poliitbüroo hukkamõistvat otsust selles küsimuses. Kreeka rahvuskangelane Manolis Glezos ja veel 87 poliitvangi tegid Lerose saarel avalduse, milles teatasid oma toetusest humanistliku sotsialismi kursile Tšehhoslovakkias. Samasuguste seisukohtadega esinesid paljud silmapaistvad kommunistliku ja töölisliikumise tegelased.

ENT sündmused Tšehhoslovakkias arenesid juba teises suunas. Oktoobris 1968 kiitis Rahvuskogu heaks lepingu Nõukogude vägede ajutise viibimise kohta maal, aprillis 1969 kõrvaldati parteijuhi kohalt Dubček, septembris 1969 kuulutati kehtetuks Vysočany erakorraline parteikongress, 1970. aasta jaanuaris algas parteipiletite vahetus, «inventuuri» käigus heideti parteist välja ligi 500 000 kommunisti. 1970. aasta detsembripleenumil kuulutati uus kurss paremoportunistlikuks ja revisionistlikuks, Tegevusprogramm teoreetiliselt ja praktiliselt võõraks. Kogu 1968. aasta sündmustik olevat kujutanud endast parempoolsete katkematut pealetungi sotsialismile. Olukorda halvendanud järsult A. Dubčeki võimetus parteid ühendada ning tema enda järkjärguline libisemine revisionismi rüppe.

SELLINE kanooniline skeem püsis neitsilikult puutumatuna üle 15 aasta. Nõukogude Liidus alanud reformiperiood pani Praha (ja mitte ainult) teoreetikud rohkem kui delikaatsesse olukorda. Algas valuline taandumine vanadelt positsioonidelt, loobuti kõige totaalsest eitamisest. Väljapääsu otsitakse praegu järgmises mõttekonstruktsioonis: vähemalt teoreetiliselt olid tollased programmdokumendid, eeskätt Tegevusprogramm, paljuski põhjendatud. Häda olevat olnud selles, et paremoportunistlik kallak parteis loobus Tegevusprogrammi tegelikust elluviimisest, surudes marksistlik-leninlikule tiivale peale avaliku võimuvõitluse, lõhestas lõplikult partei, destabiliseeris ühiskonna, andis sellega tõuke sotsialismivastaste jõudude tegevusele ning moodustas nendega lõpuks ühisrinde. Ent küsigem: miks pidid revisionistid loobuma programmi realiseerimisest, mis oli nende endi välja pakutud ning üle minema kaelamurdvale avaliku sotsialismivastase võitluse taktikale?

KUJUTAGEM aga nüüd korraks ette sellist põhijõudude konfiguratsiooni: a) uue kursi (reformide) toetajad b) uue kursi vastased. Milline võinuks olla viimaste strateegia?

KÕIGE üldisemalt võiks sellele vastata nii: a) torpedeerida vastuvõetud programmi täitmist, kahestada KP juhtkond, destabiliseerida maa poliitiline ja majanduselu, võimendada sotsialismivastaseid meeleolusid; b) üldistada tekkinud situatsioon loosungiks «sotsialism on hädaohus». Kas sellised jõud olid olemas? Olid. Ajaloodoktor Jagodovski ütleb otse, et reformide pooldajate ja vastaste võitlus toimus juba Novotný perioodil ning kujutas endast leninliku loova sotsialismikontseptsiooni võitlust dogmaatilise bürokraatliku käsitlusega. 1968. aasta jaanuari- ja aprilliprogrammid «avasid tee asjade normaliseerimiseks ja eesrindlike jõudude ühendamiseks uuenduste platvormil» («Rahva Hääl», 21. 08. 88). Ent see võimalus jäi kasutamata tänu «inimliku sotsialismi» kursi vastaste tegevusele. Analoogilised poliitilised jõud (ja nendevaheline võitlus) määravad ka perestroika saatust. Jaak Allikul on täiesti õigus, kui ta ütleb, et Praha kevade ja perestroika puhul on sama mitte ainult põhiloosung (esile tuua sotsialismi humanistlik potentsiaal), vaid samad on ka põhilised toetusjõud. («Edasi», 21. 05. 88).

VÄLISPOLIITILINE kontekst uue kursi nullimiseks oli igati soodne. Palju on räägitud nn. «Brežnevi doktriinist» (sotsialistlike riikide piiratud suveräänsuse printsiip), mida võiks lahti mõtestada kui kontseptsiooni sotsialistlike maade ühisest vastutusest sotsialismi saatuse ja prestiiži eest. (Vrd. L. Antonetti. Da Praga a Gorbaciov. — l'Unità, 25. 06. 88). Teisisõnu, kui mingis sotsialistlikus riigis (v. a. NSV Liit) toimuvaid protsesse interpreteeritakse teiste sotsialismimaade (eeskätt NSV Liidu) poolt kui antisotsialistlikke, järgneb «internatsionaalne abi» vastava maa sotsialismijõududele. Mitmed autorid on viimasel ajal tõmmanud paralleele vene külakogukonna ja kolhooside vahel. Teatud reservatsioonidega võiks väita, et ka sotsialismimaade vaheliste suhete prototüübiks Brežnevi ajal oli külakogukond.

K. a. 7.—8 juulil (nende päevade «Unità'd» nõukogude lihtlugejani ei jõudnud) Bolognas Praha kevadele pühendatud rahvusvahelisel konverentsil ütles nõukogude politoloog Ambartsumov, et «Brežnevi doktriin» tuleb otsustavalt kõrvale heita. 1968. aasta augusti invasioonil pole ideoloogilist ega poliitilist õigustust, ümber hinnata tuleb suhtumine mitte ainult Afganistani, vaid ka Tšehhoslovakkia sündmustesse (Concluso il convegno di Bologna su Praga 68. — l'Unità, 09. 07. 88).

MUIDUGI on selline väärtuste ümberhindamine hirmus ebameeldiv, ent sellest tõusev tulu seisaks väljaspool igasugust kahtlust. Teame, et Praha kevade likvideerimine andis NSV Liidu mainele ränga hoobi. Intervjuus Kataloonia päevalehele «Avui» ütles Prantsuse KP peasekretär Georges Marchais muu hulgas: «See interventsioon, samuti teised 60ndate aastate lõpust 80ndate alguseni ilmnenud vead ning NSV Liidu ja teiste sotsmaade tegelikkus tuhmistasid tugevasti kujutlust sotsialismist, mida niigi oli tabanud selline koletislik väärastumine nagu stalinism» (Les yeux grands ouverts). — l'Humanité, 22. 08. 88). Ent küsimus pole ainult selles. Suhtumine Praha kevadesse on perestroika sügavuse indikaatoriks.

SÜNDMUSED aga arenevad omasoodu. 21. augustil avaldas Prahas meelt ligi 10 000 demonstranti, nõudes A. Dubčeki rehabiliteerimist, Puškini väljakule Moskvas kogunes Praha kevadet meenutama ligemale 500 uljaspead. Dubčekit ennast oodatakse septembri keskpaiku Bolognasse, kus ta pidulikult kohaliku ülikooli poliitiliste teaduste fakulteedi audoktoriks pühitsetakse. Eks aeg anna arutust...

HENN KAARIK

Suur samm Euroopale lähemale

Pühapäevasest «Edasist» võis lugeda, et 1. septembril andsid poola restauraatorid ülikoolile üle ajaloomuuseumi restaureeritud hoone. Kuigi külastajatele jäävad ruumid esialgu suletuks — direktor Ela Martise sõnul loodetakse nad avada järgmise õppeaasta alguseks — käisime uurimas, kuidas tehtuga rahule jäädi ja millised on tulevikukavatsused.

Mäletatavasti sai muuseum pärast avamist töötada kõigest kolm aastat, 1985. aastal tuli ruumides taas remonti alustada. Põhjus seisis selles, et kapitaalseid restaureerimistöid enne ülikooli juubelit teha ei jõutud, pidustuste ajaks oli aga vaja väljapanekut, mis külalistele ülikooli ajaloost ülevaate annaks.

Poola restauraatoritel oli suunaks muuseumihoone mitte lihtsalt korda teha, vaid tõepoolest restaureerida endisaegsel kujul. Mitmes kohas on osa seinast jäetud värviga katmata, et vanad müürid näha oleksid.

Kuigi me ei osanud võrrelda praegusi ruume remondieelsetega, jättis nähtu vaimustava mulje. Heledad pidulikud saalid, stiilne mööbel, palju avarust ja valgust. Restauraatorite töö kohta oskas Ela Martis vaid kiidusõnu öelda. Töö käigus osutus vajalikuks projekti mitmeid muutusi teha, selles suhtes tuldi tellijale alati vastu.

Näitusepinda on muuseumis niisama palju kui varem. Väljapanek algab viiendalt korruselt ning jätkub neljanda ja kolmanda korruse tubades. Peale ekspositsiooniruumide asuvad muuseumis veel helisalvestusstuudio, videosalong ja konverentsisaal.

Tuleviku suhtes tehakse suuri plaane. «Ülikooli ajalugu — see on ju kogu Eesti teaduse ajalugu,» arvas direktor. Mineviku ja kaasaja teadustöö tutvustamine jääbki muuseumi kõige tähtsamaks ülesandeks.

Muuseumisse on koondunud Tartu ülikooli ajaloo uurijad, kokku kümme inimest. Paljud inimesed üle Liidu, kes ülikooliga miskitpidi seotud, tunnevad samuti tema ajaloo vastu huvi. 4—5 korda aastas toimuvad muuseumis teadusajaloo päevad, mis seotud mõne märkimisväärse tähtpäevaga.

Lisaks püsiekspositsioonile korraldatakse aastas ka kümmekond ajutist näitust. Teisel korrusel asuvas konverentsisaalis hakatakse tulevikus pidama loenguid ja aktusi, mille jaoks ülikooli aula liialt suur on. Kavatsetakse korraldada ka kammermuusika kontserte. Helisalvestusstuudios alustatakse õppejõudude mälestuste kogumist.

Mil kombel kavatsetakse muuseumi ka muule maailmale tutvustada?

Plaanis on muuseumi juhi väljaandmine. Lisaks sellele hakkab regulaarselt ilmuma kataloog muuseumi kogudest (eesti, vene, inglise ja saksa keeles). Esimene kataloog, mis tutvustab XIX sajandi esimese veerandi füüsikariistu, peaks varsti trükikotta jõudma.

Praegu, mil Tartu püüdleb avatuse poole, on muuseumi taasavamine selle saavutamise üheks eelduseks. Ajaloomuuseum saab väga palju kaasa aidata sellele, et tutvustada maailmale Tartut kui põlist kultuuri ja teaduse linna.

SIRLI TARVE
KAUR HANSON

Peebu pidevalt esitatud seisukohti, et hotell segab raamatukogu tööd ja üleüldse ei sobi sellesse piirkonda.

6. Arstiteaduskond avaldab kahetsust, et «Eesti Ehitusmälestised» ja Akadeemiline Muinsuskaitse Selts — see ülikooli oma — ei ole pöördunud arstiteaduskonna poole selgitamaks maja meditsiiniajaloolist väärtust.

7. Muinsuskaitse Seltsi tegevuses ilmneb mõningat ebakompetentsust, mis takistab arstiteaduskonna hoonetekompleksi projekteerimist.

Mis sa nüüd kostad muinsuskaitslane! Loe ja imesta ja häbene silmad selja taha.

TULLIO ILOMETS,
Akadeemilise Muinsuskaitse Seltsi aseesimees

Abiks muinsuskaitsjale

Kevadel tegin meie ajalehes lühikokkuvõtte J. Kaplinski 24. aprillil «Edasis» ilmunud pikast artiklist **«Tants hotelli ümber».** Selles tõestatakse üldfilosoofilistest seisukohtadest lähtudes majakaitsjate kultuurivaenulikkust ning nende pidurdavat mõju Tartu vaimuelu arengule. Täpse ja lakoonilise diagnoosi langetavad samas küsimuses ülikooli õpetatud tohtrid 17. juuni «Edasis» — **Arstiteaduskonna nõukogu ja parteiorganisatsiooni ühise koosoleku OTSUS hotelli-konverentsikeskuse ehituse kohta.** Esitame põhiseisukohad, et oleksid selgelt silme ees.

1. Struve 2 maja on vaieldava kultuuriloolise väärtusega.

IKKA VEEL STRUVE 2!

2. Ülikooli nõukogu koos arstiteaduskonna nõukoguga eelistas juba k. a. jaanuaris hotelli selle amortiseerunud hoone säilitamisele. Ülikooli juhtkond aga viivitas lubamatult selle seisukoha teatamisega Tartu Linna Täitevkomiteele.

3. Meditsiiniajaloo seisukohast ei vääri hoone säilitamist.

4. Mõnede professorite «PÖÖRDUMIST» ei saa võtta tõsiselt ja see on põhjendamatu, sest oma **pöördumises ei esita nad ühtegi väidet maja kultuuriloolise väärtuse kohta.**

5. Arstiteaduskond taunib TRÜ teadusraamatukogu direktori L.

TÖÖPÕLD ON SUUR

Tänavuse sügistööde karusselli pani Ministrite Nõukogu määrus keerlema 5. septembrist. **Õppeosakonna juhataja MATI SALUNDI:**

«Suunasime tööle esimese kursuse tervikuna ja osa teisestki. Umbes tuhat üliõpilast abistab viitkümmend Lõuna-Eesti majandit, kus põhitöödeks kartulivõtt, lina- ja põhukoristus. Õppejõude tudengitega kaasa ei läinud. Täiskasvanud inimesed on võimelised ise enda eest seisma ja vastutama.

Üle kahesaja inimese töötab Tartu linnas. Nende abi kasutatakse arheoloogilistel kaevamistel, ehitusjaoskonnas ja konservitehases. Kes ei tohi teha füüsilist tööd, antakse raamatukogude, dekanaatide ja administratiivosakondade käsutusse.»

Mida võtate ette viilidega?

«Astume saba peale, kui välja ei ilmu. Töölt põhjuseta puudumist karistame rektori käskkirjaga. Oleks ju ebaõiglane teiste suhtes, kui me midagi ette ei võtaks. Praegu pole meil informatsiooni üle saja tudengi kohta, kes siiani pole veel tööle asunud. Kanname nad loodrite nimekirja.»

Kurdetakse, et isemajandamise tingimustes loobuvad paljud majandid pakutavast abist. Vastab see tõele?

«Ei. Tudengite järele on nõudmine suurem kui kunagi varem. Uus ettevõtteseadus ei kohusta tehasetöölisi maameest abistama. Üliõpilased aga on võrdlemisi odav tööjõud ja nende abist peetakse lugu.»

Koristustööd käivad täie hooga. Kokkuvõtteid tehtust hakatakse koostama pärast 30. septembrit, kui tudeng taas koolipingis. Õppetöö algab 3. oktoobril. Jääb vaid soovida, et igaühel oleks naastes kopsakas lisa talvisele taskurahale.

MARGUS SANGLEPP

TEEME PAREMA KOOLI!
● ÜLIÕPILASTÖÖDE KONKURSS ● PREEMIAKS 300 RUBLA ●

6. augusti «Nõukogude Õpetaja» kirjutab: «Eesti NSV Riiklik Hariduskomitee taotleb kooliuuenduses eelkõige õppeasutuste ja haridus-korralduse autonoomiat ja haridussüsteemi orgaanilist seost IMEga.» Hariduskomitee ja Haridusselts kuulutavadki välja konkursi:

- et saada originaalseid ideid;
- et töötada välja hariduselu juhtimise demokratiseerimise mehhanism vabariigi, linna/rajooni ja kooli tasandile jne.

Punkte on rohkesti, kes asjast huvitatud, otsigu üles too ajalehtt. Osa võivad võtta üksikisikud, ajutised töörühmad, kollektiivid. Teavet jagab Hariduskomitee üldhariduse peavalitsus. Ülikool korraldab selleks oma konkursi, millest võivad kõik tudengid osa võtta, ja nagu näha, preemiagi kopsakas. Paremad tööd suunatakse edasi Haridusministeeriumi konkursile.

Varjunimega töid oodatakse 1. oktoobriks komsomolikomiteesse.

Osavõtjaile jagab teavet komsomolikomitee. Et seda saaks anda ühiselt, võiks asjast huvitatud endast komiteesse märku anda.

KOMSOMOLIKOMITEE

selle õppeaasta esimene koosolek toimub teisipäeval, 13. septembril kell 18.15. Põhiküsimusena tuleb arutlusele aruande- ja valimisperioodi läbiviimine sügissemestril ja komitee tööplaan.

Kõigi komitee liikmete ja teaduskondade komsomolibüroode sekretäride osavõtt vajalik.

TULE NAISKOORI!

Ülikooli naiskooril on seljataga tõine augustikuu (laululaager Käärikul ja koorikonkurss Tallinnas). Sügisel on plaanis kaks välisreisi. Septembris oleme muusikafestivalil Saksamaa Liitvabariigis, oktoobris saab teoks sõit Soomemaale Turu linna. Aga neid värskeid jõude, kes ei saa mitte vaiki olla ja oma kena lauluhäält vaka all hoida, ootame **alates 20. septembrist igal teisipäeval ja neljapäeval kl. 18 peahoone aud. 128.** Võib tulla ka oktoobris pärast kolhoositööd. Tule, elurõõmus ja lauluhimuline naisterahvas!

HUVITUD SA ÜROst?

Ühinenud Rahvaste Assotsiatsioon NSV Liidus koos NSV Liidu Noorsoo-organisatsioonide Komiteega viib novembri teisel poolel Moskvas läbi ümmarguse laua vestluse teemal **«Ühinenud Rahvaste Organisatsioon täna ja homme».** Osa võtma on palutud ÜRO probleemaatikast huvitatud üliõpilased, aspirandid ja noored õppejõud kuni 29 aasta vanuses.

Ümmarguse laua vestlusest osavõtjad selgitatakse välja konkursi korras. Selleks on vaja esitada 25. septembriks teesid mõnel allpool toodud teemadest.

1) «ÜRO ja sõja ärahoidmise probleemid»
2) «XX sajandi lõpu majandus ja ÜRO»
3) «Humaanne inimkond ja ÜRO»
4) «ÜRO süsteemi probleemid»

NL—USA seminarile novembris selguvad osavõtjad ümarlauavestluses. Info komsomolikomiteest.

ELSA ODRATS

Jäädavalt lahkus meie hulgast 20. augustil ülikooli üks kauaaegsemaid töötajaid Elsa Odrats. Ta sündis 13. veebruaril 1909. aastal töölise perekonnas. Õppis Tartu ülikoolis 1928—1932 majandusteadust. Töötas 1934—1937 Tallinnas «Unioni» jalatsivabrikus raamatupidajana, 1937—1940 Tartu Kaubapangas, 1941—1944 K. Matiseni trükikojas. Alates aastast 1944 asus ta tööle ülikooli pearaamatupidaja asetäitjana, millisel kohal töötas kuni pensionile minekuni 1986, aga ka pärast seda abistas jõudumööda raamatupidamisosakonda. Nii et 42 aastat päev-päevast kohusetundlikku tööd meie *alma mater*'i hüvanguks. Väga tihti pidi ta asendama pearaamatupidajat ja vajaduse korral välja õpetama või kurssi viima nooremaid ametissetulijaid. E. Odrats oli oma ala suur spetsialist, kes põhjalikult tundis ülikooli keerukat majapidamist ja rahaasjandust. Inimesena oli ta alati vastutulelik ja abivalmis, ka raamatupidamise saladustes võhikute suhtes, kellega tal oli tihti kokkupuutumist. Ka kõige segasemates olukordades säilitas ta oma veidi iroonilise alatooniga huumorimeele.

Elsa Odratsit mälestavad lugupidamises ta kauaaegsed ja lühemaaegsed ametikolleegid, kõik need, kellel on tegemist olnud ülikooli raamatupidamisega E. Odratsi 42 ametiaasta jooksul.

Mälestajate nimel

TULLIO ILOMETS

LEONID UIBO

Leonid Uibo sündis 25. detsembril 1917. aastal Tallinnas töölisperekonnas. 1924. aasta 1. detsembri ülestõusu nurjumise tõttu olid vanemad sunnitud siirduma Leningradi, kus algas tema koolitee. Leningradi Elektrotehnika Instituudi lõpetamisel 1941. aastal järgnes töö blokaadiaegses Leningradis ja hiljem tagalas.

Sõja lõppedes suunati L. Uibo tööle Tartu Arstiriistade Tehasesse, kust 1947. aastal siirdus ENSV TA tolleaegsesse Füüsika, Matemaatika ja Mehhaanika Instituuti. 1950. aastal tuli ta ülikooli üldfüüsika kateedrisse assistendiks. Eksperimentaalfüüsika kateedri loomise järel jätkus tema töö selles kateedris. Dots. L. Uibo oli nende seas, kes tolleaegse rektori prof. F. Klementi juhtimisel alustasid luminestsentsi-alaseid uuringuid. Ta oli tänini ülikoolis edukalt arendatava elektroluminestsentsiuuringute algatajaid.

Kaitsnud kandidaadikraadi ja omandanud 1965. aastal dotsendi kutse, pühendus L. Uibo õppetööle. Ka 1983. aastal õppejõu kohalt lahkudes töötas ta edasi elektroluminestsentsi ja pooljuhtide laboris.

Leonid Uibo oli otsiva vaimuga, igati erudeeritud ja väärt ideede genereerija. Tal jätkus ka tahtmist ja jõudu vastutusrikaste ühiskondlike ülesannete täitmiseks.

Mälestus suurepärasest inimesest ja õpetajast dots. Leonid Uibost jääb püsima.

Eksperimentaalfüüsika kateeder, elektroluminestsentsi ja pooljuhtide labor, ENSV TA Füüsika Instituut

TUUSIKUD

Pärnu «Estonia»	26. 11.—19. 12.	— liigesteh.	36.—
„ «Sõprus»	19. 10.—11. 11.	— vereringeh.	34.50
„ „	22. 11.—15. 12.	— vereringeh.	34.50
„ „	24. 11.—17. 12.	— vereringeh.	34.50
„ «Rahu»	28. 10.—20. 11.	— seedeel. h.	48.— 2 tk.
„ „	14. 11.—07. 12.	— liigesteh.	42.—
„ „	19. 11.—12. 12.	— närvisüst. h.	34.50
„ „	09. 12.—01. 01.	— närvisüst. h.	34.50
„ „	10. 12.—02. 01.	— seedeel. h.	48.—
„ „	20. 12.—12. 01.	— günek. h.	48.— 3 tk.
Haapsalu «Laine»	14. 11.—07. 12.	— närvisüst. h.	54.—
„ „	27. 10.—19. 11.	— liigesteh.	38.40
„ „	28. 11.—21. 12.	— liigesteh.	38.40
«Maftalon»	01. 11.—20. 11.	— günek. h.	42.—
	Puhkekodutuusikuid:		
«Pühajärve»	18. 10.—29. 10.	(1 inimesele)	18.—
«Pühajärve»	11. 11.—22. 11.	(1 inimesele) (2 tk.)	18.—
«Pühajärve»	17. 12.—28. 12.	(1 inimesele)	18.—

Avaldused esitada (sanatoorsete tuusikute puhul koos arstitõendiga) rühmaorganisaatori pealdasega komiteesse 20. septembriks.

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 3325. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ERSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kontrolleksemplar

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komitee ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 24 (1535) | Reede, 23. september | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

Käekäigust

Pr... Vilu on. Nüüd juba tõesti. Imestasin, et septembri algul nii kähku sukad jalga tõmmati ja meie kergetööstuse lemmikvärvid — ilmetud tumedad toonid — ümber seati. Protesteerisin selle vastu (tegelikult ikka suve lõppemise vastu) lihtsalt sel moel, et jõudsin neile järele alles kuu neljandal nädalal. Jõuab ju neis tumedais värvides olla oh kui mitu kuud... oktoober, november, detsember, jaanuar, veebruar, märts, aprill...

Sellal, kui ma siin ehk mõneti kohatu algusega lugu kirjutan, mõtlevad tudengid porisel **kartulipõllul** küll kõige vähem oma rõivavärvidele. Peaasi, et soe oleks. Sest süüa saab nii, kuidas kusagil antakse. Õhtuse toiduga on paljudes majandites nõnda, et pool tööpäeva lõpeb vaid mõne võileivaga. Ja raha... Hea, kui päevas kaherublase söögi tasa teenib. Suurem jagu rebaseid lootis kolhoosiaega samastada malevaeluga. Peeter Tali küsimusega «Edasis» olen päri: kas on ikka õige tudengeid tööle saata? Meie põllumajanduse korralduses peab küll midagi kardinaalselt viltu olema, kui ei suudeta oma tööotsi kokku tõmmata. Oleks siis kuuajase staažiga kartulivõtjaile ülikooli sööklas kartulidki prae kõrval. Kus sa sellega!

Kas teate, et kaubamaja kõrval on plaadipanejad samuti tudengid? Käin ja vaatan ja imestada on nii neil endil kui mul. Tulevase eriala (ajakirjanik) praktika missugune!

Tudengid on nagu linnas ja ei ole ka. Juubelipäevist sündinud ilusast kombest — mälestada ülikooli ja akadeemia lahkunud inimesi — ei saa osa rebased. Kas ei võiks just nende põhjalikum esmatutvus linnaga alata Tartu nekropolist. 17. kuupäev on seatud 1944. aasta rindejoone Tartust kaugenemise järgi.

Kurb on seal kalmude vahel käia. Kaua ma siis ikka siin ülikoolis olen olnud, aga nii paljude haudade ees jääb samm pooleli ja silmad tõmbuvad niiskeks. Selleks õhtuks ei piisa mõnest õiest, lillesülemi võtaks. Üksnes seesama aasta on meilt viinud Ülo Torpatsi, Jaan Konksu, Endel Varepi, Lembit Valdmaa, Arnold Koobi, Karl Püssi, Herman Mürgi, Vello Truumaa, Leonid Uibo, Elsa Odratsi, Heinrich Petlemi.

Teaduskondades teatakse sadadega aastate eest lahkunuid, kuid sageli ei ole just nende haudadest enam mingit märki. Kui ei ole võimalik matmispaika kindlaks teha ega taastada, võiks neile välja panna kasvõi ühise mälestusviida. Nimetähistused teenurkadel vajaksid täiendamist ka viimastel aastatel maetud tuntud kodulinlaste nimedega. Ja miks ei võiks igas suuremas allüksuses olla oma väike meeskond, kes manalasse läinute haudade eest hoolt kannab. Niisugust kohustust ei tohiks küll kellelegi vägisi kaela määrida, olgu nad asjast huvitatud ja töötegijad inimesed. Arvan, et selline töö on igati väärikam sajast muust ühiskondliku töö ülesandest.

Võib-olla ma eksin, kuid ei mäleta tõesti, et Raadil oleks varem meelde tuletatud meie võõrail mail puhkavaid ülikooli inimesi. Vahest jõuavad kunagi, ükskõik kas siis Põhja-Venemaal või Lääne-Euroopas või Ameerikas või veel kusagil mujal maetute haudadele Tartu ülikooli mälestuslilled.

Enneolematust laulupeotundega suvest on tänaseks saanud täieõiguslik sügis. Väljaütlemisrõõmud jäävad seljataha. Tahame ju kõike loodetut tegelikkuses leida. Meile on selgeks saamas, kes juhtidest meid siiani lollitanud on, kes kogu hingest püüab Eesti asju ajada. Isiklikult lisaksin ülikooli pöördumisse oma maa elanike poole veel sellegi, et on vähe, kui **tippjuhid** kord kuus tele- ja raadioesinemise ette võtavad. Iga esile kerkiva terava probleemi puhul peaksid nad päevapealt oma arvamust väljendama. Kasvõi kohvikriisi puhul (seda oleks pidanud juba ammu tegema). Kellele on kasulik kaos? Ühtedel on kohvile täielik juurdepääs, teised peavad jääma ainult kohvikuklientideks. Talongiga saaksin vähemalt oma koguse kätte.

Nojah, aga see pole praegu siiski kõige tähtsam. Sügis tuli ja tõi oma tähtsad tegemised. Ülikooli tippjuhtidel on märgata head hoogu, kanduks see ometi kõigile üle. Siis enam ei käiks tudeng toimetuses kurtmas viletsa tunniplaani ja igavate loengute üle. Jätkuks neil endil piisavalt julgust oma asju lõpuni ajada. Samuti nagu peagi algavatel komsomolikoosolekutel. Praegu ei peaks ju enam miski takistama tõeliste **tudengiliidrite** etteotsa valimist. Paistab, et nooremad, ELOkad on komsomoliealistest oma süsteemi reformimisega ette jõudnud. Näen muutusi osalt selleski, et tudengielu ometi akadeemilisuse poole kaldub — akadeemiliste seltside loomises. Akadeemilisusest oleme seni vaat et kogu aeg kaugenenud. Veel on võimalik midagi kaasa saada meie vanematelt õppejõududelt, aga muidugi **väliskülalistelt.** Ja neid on olnud viimasel ajal ohtrasti.

Nädala jao viibis siin ja pidas loenguid kehakultuurlastele Praha Karli ülikooli professor Iana Pařizkova. Farmaatsiakateedris kirjutati alla lepingule ungarlastega. Toronto ülikooli eestlasest professor Hans Sepp kohtus meie arstidega. Väikeses õigusteaduskonnas on tänu mõnede õppejõu-

(Järg 2. lk.)

Kõigile üliõpilastele ja õppejõududele — Ülikool relvavabaks! —

Et tõsta haridus ühiskonnas tõepoolest väärilisele kohale, on hädavajalik vabaneda mitmetest rudimentidest. Üliõpilastena peame üheks selliseks noorte sõjalist kasvatust.

Peame sõjalist õpetust koolides kui militaarset kasvatust täiesti sobimatuks haridusega üldse ja kõrgema, akadeemilise haridusega eriti.

Sõjalise õpetuse ja armeeteenistuse tõttu kannatab tulevaste spetsialistide erialane ettevalmistus; õppeplaan suureneb mahult. Üks nädalapäev läheb kaotsi, ülejäänud koormatakse üle. Isemajandav Eesti vajab kõrge erialase kvalifikatsiooniga haritud inimesi, aga mitte poolharitlasi-reservohvitsere.

Liikudes süveneva perestroika tingimustes üleüldise õigusriigi poole, ei näe me vajadust ega võimalust tegelda sõjanduse õppimisega.

Nõuame sõjalise õpetuse tingimusteta kaotamist kõrgkoolides. Samuti nõuame, et lõpetataks üliõpilaste kutsumine armeeteenistusse ja kordusõppustele.

Kutsume kõiki üliõpilasi ja õppejõude üles toetama meie seisukohti, avaldama omi ning ühinema protestis sõjanduse õpetamise vastu.

Algatusrühm
«Ülikool relvavabaks!»

P. S. Üleskutset saab ka allkirjaga toetada. Kus ja kuidas ning kuhu arvamusi tuua, selle kohta pannakse üles teade.

Mis siis nüüd teisiti?

Möödunud teisipäeval arutas komsomolikomitee aruande- ja valimisperioodi ning võttis selle kohta vastu ka otsuse. Tänavuseks omapäraks on see, et punkt pannakse komsomolikonverentsiga, mis kannab järjekorranumbrit 30 ning toimub **23. novembril.** Aruande- ja valimiskonverents (AVK) soovitati läbi viia arsti-, majandus-, filoloogia-, bio-geo- ja matemaatikateaduskonnas. Teistes teaduskondades võiks toimuda üldkoosolek. Esindajad valitakse vastavalt esindusnormile. Loomulikult peaks enne teaduskonna koosolekut / konverentsi olema AVK-d peetud kursustel, rühmades ja õpperühmades.

Koos teaduskondade komsomolisekretäridega on tarvis enne AVK-d kontrollida andmeid komsomolikomitee arvestussektoris. See tähendab organisatsioonis arvelolijate täpsustamist. ELKNÜ Keskkomitee maipleenumi otsuse põhjal võib arvata, et selle kontrollimisega vabaneb Eestimaa komsomol nn põrandaaluste armeest ja arvelt maha võtmata lahkunutest.

Teaduskonnabüroode sekretäride poolt tehti ettepanek mitte määrata AVK-d enam kindlale tähtajale. Niisugused graafikud olid enamasti formaalsed, sest kursusel ja õpperühmas saab AVK-d pidada sageli ka planeerimata «aukude» ajal.

Mida arutada, keda ja kuidas valida büroosse, keda ja kuidas sekretäriks, selles peab algorganisatsioon ise selgusele jõudma. Algorganisatsioonidelt vajab ELKNÜ Keskkomitee aga toetust oma iseseisvumise küsimuses, mis tähendab sõltumatuse saavutamist ÜLKNÜ Keskkomiteest.

Abi saamiseks kursuste, arstiteaduskonna õpperühmade, osakondade ja teaduskondade aktiivil AVK-de korraldamiseks pöörduge komsomolikomiteesse.

ANDI KASAK,
ELKNÜ TRÜ komitee
sekretär

AUTASUSTAMISI

Hariduskomitee aukirjaga autasustati viljaka teaduslik-pedagoogilise töö ja aktiivse ühiskondliku tegevuse eest ning seoses 50. sünnipäevaga prof. AILI PAJU ja 60. sünnipäeva puhul dots. ENNO TEEÄRT.

TÄNU

50. sünnipäeva puhul pälvisid rektori käskkirjalise õnnitluse ja tänu prof. **AILI PAJU**, vanemteadur **MART VIIKMAA** ja sekretärmasinakirjutaja **ALBINA BROTSKINA.**

70. sünnipäeva puhul avaldati tänu töölisele **JOHANNES KARULE.**

Pikaajalise kohusetruu töö eest õppeprodekaanina tänati dots. **EVALD MÄEPALU.**

Õppeprorektor Valter Haameri allakirjutatud käskkirjas avaldati tänu rektori inauguratsiooni heatasemelise korraldamise eest dots. **JAAK KARULE**, prof. **PAUL KENKMANNILE**, botaanikaaia direktorile **ANDI PÄRNALE** ja klubi direktorile **HEINO VARIKULE.**

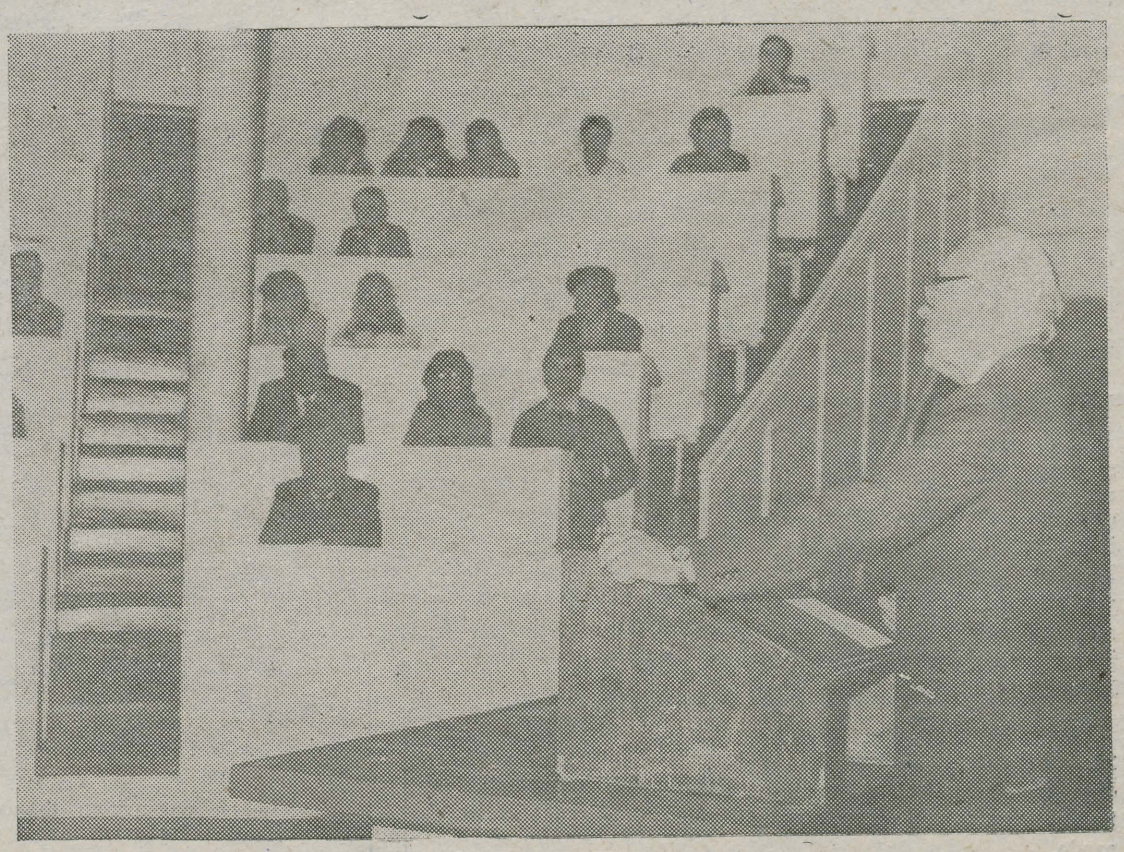

Prof. Hans Sepp Torontost Uues Anatoomikumis.

Teadusosakonna nõukogus

TEADUSOSAKONNA NÕUKOGU

viiekümnendal koosolekul

21. juunil

● **Arutati ja otsustati luua embrüonaalse histogeneesi sektor (juh. prof. J. Kärner) ja XX sajandi vene kirjanduse ja kirjandussuhete uurimise laboratoorium (juh. prof. Z. Mintz).**

● **Kuulati ära meditsiinialase teadustöö arengusuunad arstiteaduskonnas.** Med. dr. E. Leiburi ettekanne andis ülevaate asjade hetkeseisust: arstiteaduskonnas täidetakse 47 teemat 8 suuna raames. Nendeks on **1)** loodusressursside ratsionaalne kasutamine ja ümbritseva keskkonna kaitse, **2)** organismi bioloogiliste aluste uurimine,

3) adaptatsiooni ja kompensatoorsete mehhanismide regulatsiooniprotsesside uurimine normis ja patoloogiliste seisundite puhul,

4) geneetiliste, immunoloogiliste ja endokriinsete aluste uurimine normis ning patoloogiliste seisundite puhul, **5)** verevarustuse füsioloogia ja patoloogia põhiliste küsimuste uurimine, **6)** kaasaegse kliinilise meditsiini aktuaalsed küsimused,

7) seedeorganite füsioloogia ja patoloogia uurimine, **8)** uute väljastatud ravimpreparaatide uurimine. ENSV rahvamajanduse arendamise plaani kuulub 12 teemat, NSVL Riikliku Teaduse ja Tehnika Komitee tellimusel täidetakse 9 teemat. Kuut suunda täidetakse koos ÜMPI-ga.

Teadustöö eduka arengu tingimuseks on korralik materiaalne baas. Selleks on vaja Tartusse osa diagnostikakeskusest ning prekliiniliste kateedrite hoonet. ÜMPI direktor A.-V. Mikelsaar taunis olukorda, kus kogu meediko-bioloogiline teadustöö on jagunenud ÜMPI arsti- teaduskonna ja teadusosakonna allüksuste vahel ilma ühtse koordinatsioonita. Seetõttu on raske ka arengusuundadest rääkida. Pole kohta ega organit, kes võiks anda kompetentse hinnangu meditsiiniprobleemidele, sest arutamine ja otsuste vastuvõtmine toimub süsteemis, milles enamik osalejaid on ebakompetentsed.

Dots. A. Heinaru tundis huvi, kuidas saab planeerida arstiteaduskonna prekliiniliste korpuste ehitust olukorras, kus arstiteaduskonna teaduslikud arenguperspektiivid on selgeks tegemata.

Dots. J. Järv tõstatas küsimuse olemasolevate teadustöö organisatsiooniliste vormide vastavusest teadustöö sisule. Pretensioonid olid siin prof. H. Tammetil. Tema arvates toimub juhtimine ressursside jaotamise teel, mis pole süstemaatiline ja mõjub võrdsustavalt.

● **Dotsendid H. Kallak, T. Püssa ja J. Järv andsid aru NSVL Riikliku Teaduse ja Tehnika Komitee programmi 0.74.05 ülesannete täitmisest.** T. Püssa uurimistöö tulemused on tootmisse juurutatud ENSV TA Keemia Instituudi Katsetehases ja M. Härma nim. kolhoosis.

● **Kinnitati välislepingud** ülikooli rakendusmatemaatika labori ja Poola RV Wroclawi ülikooli informaatika instituudi vahel (juh. dots. E. Tiit), ülikooli sama labori ja Poola TA Matemaatika Instituudi (juh. dots. M. Abel) ning meie majandusgeograafia kateedri ja Wroclawi ülikooli geograafia instituudi vahel (juh. dots. A. Marksoo).

● **Vastavalt töökollektiivi ettepanekule otsustati finantseerida IME programmi 36 000 rubla ulatuses ning teadusosakonna juhtkonna initsiatiivil rahvarinde tugipunkti Tartus 10 000 rubla ulatuses.**

Käekäigust

(Algus 1. lk.)

dude välissõitudele ja isiklikele kontaktidele käinud mitmed välismaa kolleegid. Tahaksin rõhutada just isiklikke kontakte, sest selles teaduskonnas pole ametlikke sidemeid, koostööd ju olnud. Viimaseks külaliseks oli Austria professor, poisieas Eestimaalt lahkunud Henn-Jüri Uibopuu. Tema eesti keel oli heal akadeemilisel tasemel ja selles keeles pidas ta ka loenguid. Kõige viimane suurem välissõit on meie rektori osalemine Bologna ülikooli 900. aastapäeval.

Enne Saksamaa LV-sse sõitu arvas naiskoori dirigent Vaike Uibopuu, et nad loodavad saada rõõmu laulmisest. Suvi oli pingeline, augustis käidi koorikonkursil. Laulja Siiri Maimets pärast tagasitulekut: «Meil oli fantastiliselt kõrge emotsioiaalne tase. Proove ei olnud, häältki ei saanud alati lahti laulda, aga laul tuli iseenesest. Seda andis vastuvõtu lahkus, igati meeldiv festivali korraldus, kodudes elamine. Just see vaba, missioonitundega laulmine oligi meie jaoks parim. Ma arvan, et dirigent Vaiko Uibopuu jäi meiega rahule.» Oktoobri algul ootab naiskoori jälle reis, seekord Soome.

Ja nüüd sellest, mida me teame ees olevat. Kahjuks ei jõua meieni kogu ülikooli **info.** Vaatamata korduvatele palvetele. Suured lootused on uuel infoüksusel ja tulevasel ülikooli ajakirjal. Kes soovib oma üritustest kuulda raadios või televisioonis, andku päev enne toimetusse teada. Siin asub ETA ühiskondlik korrespondendipunkt, mis vahendab just ülikooli uudiseid (NB! ainult operatiivseid!).

Paika on pandud kaks tähtsat kuupäeva: parteikonverents 3. ja komsomolikonverents 23. novembril. Oktoobri algul saab RSR 25. Arstid vahest peavad ka oma iga-aastast päeva. Kõikidest suursündmustest peame teadma tükk aega varem. Arvestage sellega, et meie planeerime lehe kuu aega ette. Ja on ju nii, et me ise ei loe enam läbi igavaid juubelilugusid, koosoleku protokolle teistest lehtedest. Ka nekroloogide puhul palume kirjutada inimesest endast, mitte ümber trükkida toimikut. Nii et ootame teravaid probleeme, operatiivset infot, head publitsistikat. Lõpuks tuletame meelde, et mingi vägi ei vii reedesse ajalehte fotot, mis on toodud toimetusse esmaspäeval pärast kella kümmet. Endiselt peavad lood olema kohal kõige hiljemalt eelmisel reedel.

Kes vaatab lehe pead, näeb, et «TRÜ» on hakanud ilmuma 22. novembril 1948. Nii et... Tahame meiegi teha ajakirjanduse nädala ajakirjandusoksjoni, diskussiooni, konverentsi ja teab millega veel. Kõik põnevad ettepanekud võivad veel teoks saada.

VARJE SOOTAK

Tuled kustuvad— algab loeng

Meie ülikool on alles vabanemas autoritaarsuse painest, on **ümberhinnangute aeg.** Ümberhinnangud puudutavad ka loengut kui ühte põhilist akadeemilise õppetöö vormi.

Oleme kõik ju ise kogenud, et loeng võib teenida oma eesmärki paremini või halvemini. Kõrghariduse eesmärgidki võivad teatavasti olla mitmesugused ja neile vastavalt ka suhtumised loengutesse ning nende külastatavusse. Kuulekate ametnike-käsutäitjate koolitamisel on esmatähtis neid juba esimesest kursusest dresseerida rangelt kohustuslike loengutega, ükskõik milline on viimaste sisuline väärtus. Samuti rühmapäevikutega. Rektoraadi või dekanaatide absurdsete nõudmistega stipist ilmajätmise või eksmati ähvardusel. Kui aga eesmärgiks on kõrgeklassiline asjatundja ning, mis pole vähem tähtis, oma rahvast ausalt teeniv arukas kodanik, siis on ka vahendid põhimõtteliselt teised.

Paljud õppejõud on harjunud **loengute kohustusliku külastatavusega** ja, ise kiites rühmapäevikute kaotamist kui arukat sammu, jätkavad kohalolijate nimekirjade koostamist. See on muidugi põhjendatav kui tagasiside võimalus, mis näitab lektori menu ning eksamitulemustega kõrvutamisel õppeedukuse seost loengutel käimisega, seega loengute mõjusust. Iseasi on aga, kui hindeid pannakse külastatavuse alusel, või kui lektor kahtleb kuulajate teadlikkuses nii avalikult, et kavatseb neid sanktsioonide hirmus sundida viibima loenguil, mille vajalikkust kuulajad tema meelest ise ei mõista. Kui aga lektor väidab, et välismaal peetakse — jutt on arstiteaduskondadest — loengute külastamist enesestmõistetavaks, siis võib oletada, et välismaal on loengud niisama enesestmõistetavalt mõnevõrra teistsugused kui meil. Erinevad õppekavad, õppekirjanduse kvaliteet, õppevahendite paljundusvõimalused ja ka üliõpilaste kõrgkoolieelne ettevalmistus. Kui aga meil kujutab mõni loengukursus venekeelse õpiku lühendatud eestikeelset tõlget, on sageli enesestmõistetav hoopis iseseisev töö õpikutega. Kui aga õppekirjandus on hajutatud erinevatesse väikse tiraažiga väljaannetesse, on «üsna arutu suurendada «iseseisva töö» osatähtsust loengute arvel. Niisiis arvan, et meie üliõpilased on suutelised ise otsustama, kas külastada üht või teist loengukursust või ei, kui neile on eelnevalt antud küllaldane ülevaade nõudmiste ulatusest ja soovitavast õppekirjandusest või selle puudumisest. Seejuures võimaldavad pidevat kontakti üliõpilastega seminarid ja praktikumid, mis mitmes teaduskonnas on kohustuslikuks ja distsiplineerivaks õppetöö vormiks.

* * *

Ühte ja sama materjali võib loengus esitada mitmeti: selgelt ja kõlavalt või vaikselt ja segaselt; kasutades tahvlit ja jooniseid või mitte. Esituse selgus on aine omandamisel arusaadavalt ülitähtis. Materjali näitlikustamiseks kasutatakse üha laialdasemalt **lüümikuid**, läbipaistvale kilele kantud teksti või jooniseid, mida vastava aparaadiga projitseeritakse suurendatult ekraanile. Jooniste, diagrammide, keeruliste valemite esitamisel on lüümikud heaks abivahendiks. Kahju aga, kui nad kujunevad eesmärgiks omaette. Mõni lektor on kogu loengukursuse põhiosa kandnud lüümikutele. See on muidugi mahukas ja aeganõudev töö. Arusaadavalt säästab see lektorit tahvlit kasutamast, pealegi on tekst kogu aeg turvaliselt silme ees. Võib-olla arvab ta, et materjal jääb kuulajale paremini meelde või on paremini jälgitav, kui too seda ekraanilt loeb ja kuuleb ka ette loetavat. See aga on kardetav valearvestus. Asi on selles, et lüümikuid ei saa heledas valguses demonstreerida: eriti kui ruum on suur. Selleks tuleb auditooriumis tuled või osa neist kustutada või tõmmata ette kardinad. See tähendab, et poolteist tundi tuleb kirjutada konspekti hämaras ruumis, vaadates vaheldumisi kaustikusse ja udusele ekraanile. Selliste loengute mõju tervisele ei märkagi võibolla enne, kui mitmeaastane töö vahel muidugi kehvasti valgustatud auditooriumides või raamatukogus on kahjustanud nägemist. Pealegi harjuvad inimesed niimoodi eneselegi märkamatult töötama hämaras. Seetõttu hajub kergesti tähelepanu, võivad tekkida peavalud. Kahjuks peetakse selliseid pimendatud loenguid vahel ka arstiteaduskonnas, kus teadmised nägemise hügieenist ometi kuuluvad lektorite professionaalsusse.

Lõpetuseks tahaksin ma pöörduda **ülikooli õppejõudude poole** palvega arvestada tõsiasja, et **ruumi hea valgustatus on loengu tähelepaneliku jälgimise ja täpse kirjapaneku oluline tingimus.** Lektori hääl, pilk, žest, intonatsioon on mõnikord palju informatiivsem kui hoolsasti täiskirjutatud lüümik, isegi kui seal on kasutatud värvilisi pliiatseid. Ka definitsioone ja lihtsamaid tabeleid on sageli otstarbekam edasi anda suuliselt, siis on neid hõlpsam kirja panna, vähem koormates silmi. Lüümikud võiksid jääda abivahendiks mõne joonise või graafiku esitamisel, kuid nende pikaajaline kasutamine hämaras auditooriumis kahjustab silmade tervist. Palju otstarbekam oleks anda vajalikud tekstid ja skeemid välja õppevahendina või, kui selline võimalus puudub, siis vahendada suuliselt hästi valgustatud ruumis. Pole ka vist õige oodata silmi rikkuvate loengute arvukat külastamist. Auditooriumide valgustatust tuleks korrapäraselt mõõta. Kas seda peaks korraldama üliõpilaste ametiühingukomitee? Kuidagi ei tahaks, et loengu alguses kustutatakse tuled.

TÕNU PEETS

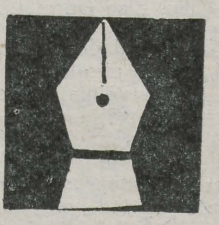

Soomlannade väravpallinaiskonna parim väravakütt. See pilt ei ole tehtud Soomes, vaid septembrikuises Tartus.

TARTU—BLOOMINGTON

Kui «Album Academicum» jõuab kunagi oma järjega meie sajandi teise veerandisse, ei saa selle koostamine vist kuigi lihtne olema. Stalini-Hitleri kujundatud maailmapoliitika ja võimujaotus lõi lootusetult sassi eesti poliitika- ja kultuuripildi, pillutas inimesi laiali itta ja läände. Mis on saanud neist, kelle haridustee kulges omariiklusaegses Tartu ülikoolis ja kes olid hiljem sunnitud oma kodumaalt lahkuma vabasse maailma? Meie siin Eestis omame sellest praegu väga lünklikku ülevaadet. Ometi vääriksid teadmist-tundmist kümned ja sajad *alma mater*'i kunagised kasvandikud.

Püüamegi järgnevalt hakata ülevaadet andma neist, kes meie teadus- ja kultuurielu arendanud ka pagulastingimustes. Olles küll pikki aegu olnud raudeesriidega eraldatud Kodu-Eestist, on nende meeste panus eesti ja maailmakultuuri rohkem kui lihtsalt märkimisväärne. Tartu ülikooli vilistlased on Läänes tegutsenud reaal- ja humanitaarialadel, kirjanduses, poliitikas jm. Veel elavate ja tegutsevate loovinimestega on kindlasti kontakte paljude erialade spetsialistidel Eestis. Ka neid kutsume üles oma kolleege ning aatekaaslasi tutvustama.

Esimene esitletav ses seerias olgu keele- ja rahvaluuleteadlane, prof. emer. **FELIX JOHANNES OINAS.**

Teda võiks mõnes mõttes võrrelda meile kõigile tuntud mehe Matthias Johann Eisenniga. Mõlemad oma aja esimese numbri eesti folkloriste, mõlemad aukartustäratava tööjõudlusega. On loomulikult ka erinevaid jooni, mida võiks üldistades kokku võtta tõdemusena, et Oina puhul on meil tegemist ikkagi eelkõige tõsimeelse teadlasega, uurijaga, mitte kogujaga.

Felix J. Oinas sündis 6. märtsil 1911 Kambjas. 1918—24 õppis ta Suislepa algkoolis. (Kunagi poisikesepõlves kuulis siinkirjutaja Suislepa inimesi kõnelemas kellestki omakandimehest, kes Ameerikas kirjandust uurib. Nime ei suutnud ma tol korral muidugi meelde jätta, mäletan vaid, kuidas selle mainimine mehi väärikamaks ja tõsisemaks muutis.)

1924—30 kulus õppides Tartu Õpetajate Seminaris, toimetades õpilasalbumeid ja tehes neile kaastööd, osaledes mõnekümneliikmelises Õpilaste Enesearendamise Rühmas. Kolmekümnenda aasta sügisel immatrikuleeriti FJO Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli õppima eesti, läänemeresoome ja soome-ugri keeli, eesti ja maailmakirjandust ning folkloori ja etnograafiat. FJO õpetajateks olid sellised mehed nagu W. Anderson, J. Mägiste, O. Loorits, J. Mark jt. 1935 suunati FJO aastaks riigi kulul õppima Ungarisse. Siin hakkas ta rohkem tähelepanu pöörama slaavi keeltele ning ühtlasi tegelema tõlketööga (kaks tema olulist tõlget ungari keelest on L. Zilahy «Kaks vangi» ning J. Nyirö «Mägede mees»). Naasnud kodumaale, omandas ta 1937 magistrikraadi (Künnapase biogr. teatmiku järgi 1938), oli mõnda aega õpetaja Tartu koolides ning suunati siis eesti keele õppejõuks Budapesti ülikooli, kus kahe aasta jooksul õpetas veel soome-ugri lingvistikat ja Eötvösi kolledžis soome keelt. Samal ajal ilmuvad talt Ungaris mõned artiklid eesti kirjanduse kohta ja eesti ajakirjanduses ungari kultuuri kohta. Neljakümnes aasta toob FJO tagasi Eestisse ja et leidus inimesi, kes olid «valmis tema eest vastutama», sai ta õpetajaks Tartu kommertsgümnaasiumis. 1942 osaleb FJO teadusekspeditsioonil Peipsi-tagustele aladele, kust tuuakse kaasa rohkesti uurimisainet. Suvel 1944 asub FJO haridusministeeriumi teenistusse, ent juba augustikuus on ees ärasõit Saksamaale. Geislingeni eesti põgenikelaagrist viis ta tee UNRRA abil 1947. aastal Heidelbergi ülikooli, kus jätkas tööd juba Eestis alustatud dissertatsiooni kallal, pidas loenguid Hamburgi ja Pinnebergi ülikoolides. Paralleelselt jätkusid õpingud slaavi ja indo-euroopa keelte ja slaavi kirjanduse alal.

Et leida paremaid võimalusi teadustööks, sõitis FJO 1949 koos perega Ameerikasse, kus peagi seati end sisse Bloomingtonis, Indiana ülikooli juures. Ka siin jätkusid paralleelselt õpingud ning iseseisev teaduslik tegevus. 1952 omandas FJO filoloogiadoktori kraadi. 1955—61 oli ta sama ülikooli slaavi keelte ja kirjanduste osakonna assist. prof., 1961—65 assoc. prof. ning alates 1965 slaavi keelte ja kirjanduste ning uurali-altai keeleteaduse ja folkloori professor.

Siin saidki lõpliku suuna kolm FJO meelisvaldkonda: folkloor, slaavi keeleteadus ning uurali-altai uuringud. Slavistikast nimetaks hetkel vaid mõned tööd, mis seotud meie ja meie hõimudega: **«Russian Elements in the Eastern Balto-Finnic Languages», «Russian Loan-Translations in the Balto-Finnic Languages», «The Tragedy of Kalevipoeg and the South Slavic Heroes», «The Relationship Between the Slavic and Finnic Heroic Epic», «Kalevipoeg, Rummu Jüri ja Stenka Razin».** Need huvid on andnud Oinast süüdistada slaavi mõjude otsimises ka sealt, kus neid polevatki (vt. «Keel ja Kirjandus» 4/1977).

Hõimurahvastest on ta eraldi käsitlusi kirjutanud ka näiteks karjalaste, liivlaste, vepslaste, vadjalaste ja muidugi soomlaste kohta.

Alates seitsmekümnendast aastast on FJO pöördunud üha rohkem mütoloogiasse, uurinud ka eesti kirjanduse mütoloogilist ja folkloristlikku tagapõhja (Lutsu, Tammsaare, Raudsepa jt. puhul).

Olulisi töid on FJO kirjutanud «Kalevipoja» ainetel: **«Kalevipoeg kannab Jeesust», «Kalevipoeg põrgu väravas»** (siin leitakse lahendus eepose ebaloogilisele lõpule, nimelt kujutavat «KP» endast kahte — mikro- ja makroeepost. Viimaseks on KP elutöö, esimeseks KP aheldamine ta moraalsete eksimuste pärast), **«Kalevipoja mõõgasurm», ««Kalevipoja» kodumaine ning rahvusvaheline tagapõhi», «Aga ükskord algab aega», «On the Structure of the Epic «Kalevipoeg»» jpt.**

Küllalt viljakas on FJO olnud ka arvustajana. Nii on ta vaadelnud L. Mere, H. Salu, P. Saagpaku, A. Saareste, I. Paulsoni töid, kui nimetada ainult meile hästi tuntud eestlasi.

Meie raamatukogudes on saadaval ka kaks FJO eestikeelset raamatut **«Kalevipoeg kütkeis»** (1979) ja **«Vargamäe tõde ja õigus»** (1984). Neist viimast arvustades on Alfred Kurlents öelnud sõnad, mis kõlbavad aga väga hästi mõlemi teose kohta: *«Nii siis rahvaraamat heas mõttes, kuigi teaduslikel teemadel, siiski kergesti loetav ja võimalikult mitmekesine sisult. /.../ Suurepärane materjali tundmine rahvusvahelises ulatuses, mis on üldiselt omane F. Oinase uurimustele, viib järeldustele, mis ulatuvad kaugele väljapoole Balti ruumi.»*

Gustav Ränk märgib sama raamatut vaadeldes positiivselt hulgaliselt tehtud väikesi avastusi, materjali hankimist mõlemalt poolt eesriiet (eks see probleem ole muidugi ikka kammitsejaks), autori isiklikku suhtlust laia maailmaga, tööd, mis tehtud raamatukogudes, arhiivides, muuseumides, kuhu kodumaalt naljalt juurde ei ole pääsenud.

FJO on pidanud loenguid Kalifornia, Pennsylvania, Ohio, Illinoisi, Alabama, Helsingi, Turu, Stockholmi, Belgradi jt. ülikoolides. Ta on olnud osaline mitmetel kongressidel ja konverentsidel, toimetanud akadeemilisi väljaandeid, juhendanud dissertatsioone. FJO on olnud tegev mitmetes teadusorganisatsioonides: AABS (asepresident 1972—73), Central States Modern Language Teachers Assoc. (esimees 1959—60), Eesti Keele ja Kirjanduse Instituut, Tartu Instituut Kanadas (direktor), Executive Committe of the Amer. Assoc. of Univ. Prof., Amer Folklore Assoc. jm. Veel paljude organisatsioonide auliige ja auavalduste (medalite, preemiate) osaline.

Esinenud peaaegu kõigis olulisemates eesti pagulasväljaannetes: **«Mana», «Tulimuld», «Aja Kiri», «Teataja», «Vaba Eestlane», «Vaba Eesti Sõna», «Triinu», «Eesti Päevaleht», «Meie Kodu», «Eesti Kirik» jm.** Koos W. Andersoni, O. Looritsa, I. Paulsoni ja H. Saluga on FJO ka paguluses edasi viinud meie rahvaluuleteaduse häid traditsioone.

Mitmed, kel au F. Oinast tunda, on märkinud tema objektiivsusetaotluslikku huvi siin tehtava ja sündiva vastu. Eelöeldule saame tuge FJO kirjast August Annistile 23. jaan. 1970 (KM KO F218 M8:27): *«Ma tahaksin rõhutada, et mul ei ole mingit põhjust Kodu-Eesti ja seal tehtavat tööd ignoreerida. Nagu mu kirjutised näitavad, olen ma jälginud kõigi meie folkloristide (Teie, Tampere, Laugaste, Viidalepa, Peegli, Tedre jt.) tööd ja seda oma kirjutistes arvestanud.»* Kaasaegseist folkloristikaga tegelejatest Eestis on hiljem FJO poolt mainimist leidnud veel R. Viidalepp, E. Liiv, H. Kokamägi, A. Krinkman, I. Sarv, M. Hiiemäe, M. Kõiva, P. Ariste, V. Pino, A. Laagus, U. Masing jt.

Samas mõistab FJO realiteete — N. Liitu ei pea ta sugugi väikerahvaste ja nende uurijate paradiisiks. Sellest, kuidas on seotud rahvaluule ja poliitika, kuidas folkloori kasutatakse N. Liidus ideoloogilise relvana, kõneleb tema toimetatud raamat **«Folklore, Nationalism and Politics»** (1978) ning kirjutatud artiklid **«Folklore and Politics in the Soviet Union», «The political Use of Folklore in the Soviet Union», «The Political Use of Soviet Folklore», «The Political Uses and Themes of Folklore in the Soviet Union», «The Theory and Practice of Folklore in Soviet Estonia».**

1970 soome-ugri kongressi aegu oli muide plaanis Tallinnasse esinema kutsuda ka FJO. Viimane oligi nõus kõnelema teemal **«The Baltic Background of Balto-Finnic Folklore»** (töös vaadeldakse suhteid baltlaste ja läänemeresoomlaste vahel ning vastastikuste mõjutuste ilminguid — «Kalevala» värsimõõt, rahvalaulud, legendid jm). Siiasõit jäi pidama asjaajamise aegluse ja mine tea veel mille taha.

Kontakte eesti kultuuri kandjatega teisel pool merd, sh. ka FJO-ga, on takistanud ka politruklikud pealekargamised ilmavaatelistest seisukohtadest lähtudes. Nüüd liigume normaalse suhtluse poole. Ent esimese sammu selle poole, et näiteks FJO võiks pidada loengu Tartu Riiklikus Ülikoolis, peame tegema meie, kes siin. Siitpoolt on ju pillutud, mustatud, üle valatud jne. jne. Peame näitama, et — Tiit Madissoni parafraseerides — ulatatud terekäes ei peitu siiski alati kivi.

1939. aastal ilmus «Suurmeeste elulugude» sarjas FJO kirjutatud lühimonograafia Petõfist. Oinas märgib seal lõpetuseks, et Petõfi mõju ei piirdunud ainult oma kodumaaga. Nõnda võime nüüd julgesti väita ka monograafia autori enda kohta.

TIIT PRUULI
stud. phil.

FJO siinesitatud essee ei ole näitena ehk kõige tüüpilisem. Vaatluse all pole ju folkloristika. Ent esiteks piirab meid ajalehe maht ja teiseks pakub ehk see kirjutis oma päevakajalisusega meile praegu pisut rohkem huvi kui näiteks «Sink sale proo mõistatus» (tahtmata viimast kuidagi halvustada).

Võib mõista, miks mõnedes pagulastes on tõrjehoiaku tekitanud Mati Hindi artiklid kakskeelsusest. Üleskutset mitte unustada emakeelt, on FJO korranud õige mitmel puhul. Sellise üleskutse kaaslaseks on sealseile eestlasile paratamatult kakskeelsus... Artikkel «Kaksikkeelsus» («Kaksikkeelsuse eelised») on ilmunud vähemalt seitsmel korral.

KAKSIKKEELSUSEST

● FELIKS OINAS ●

Väliseestlaste hulgas on laialt levinud arvamus, et eesti keele kõnelemine kodus mõjub pidurdavalt laste võõrkeele õppimisele. See on viinud niikaugele, et rida eesti vanemaid püüavad vältida emakeelt ja kõnelda oma lastega ainult kohaliku rahva keeles. On ülim aeg võtta revideerimisele meie vaated kakskeelsuse ehk bilingavismi kohta.

Keelteoskust võib võrrelda nägemise ja kuulmisega. Me oleme harjunud nägema oma ümbrust kahe silmaga. Kui aga katame ühe silma kinni, siis näeme kõiki esemeid ilma sügavusteravuseta samal tasemel. Kui suleme ühe kõrva, kaotame suunateadvuse — kõik hääled tulevad meile ei tea kust. Üksnes nägemine kahe silmaga ja kuulmine kahe kõrvaga annab reljeefse ruumi ning suuna taju.

Sama lugu on ka keeltega. Kui oskame ainult ühte keelt, ei saa me seda millegagi võrrelda. Õpime aga ühele keelele lisaks teise, siis tõusevad mõlema omapärasused reljeefselt esile. On väga oluline, et iga keel analüüsib ning tõlgendab välis- ja sisemaailma eri viisil. Kui oskame kaht keelt, siis võrdleme ning vastandame ka kaht erinevalt liigestatud maailmapilti. See arendab aju ning teritab vaimu. Emakeele õpib laps kodustes tingimustes ära otsekui mängides. Selle mängukaaslastelt ja hiljem koolis teise keele juurdeõppimine teeb tema drastiliselt teadlikuks kummagi keele sarnasustest ja erinevustest, viib ta nägema kummagi keele struktuuri ning selle taga kumendavat maailmapilti ja avab lõpuks tee kummagi kultuuri varasalvede juurde.

Seda tõde on pannud tähele paljud suurmehed enne meid. Goethe väljendas seda paradoksliku tabavusega: «Need, kes oskavad ainult üht keelt, ei oska ühtegi keelt.» Ja Juhani Aho kirjutas oma Pariisi päevist: «Õppides seal prantsuse keelt, õppisin ära omagi keele ja õppisin mõistma oma maad.»

Me elame mitmel mandril, mitmes ühiskonnas ja kõneleme inglise, prantsuse, saksa, rootsi või muud keelt oma kutsealal. Aga meie emakeel on ideaalne suhtlemiseks meie perekondades ja intiimses sõprade ringis. Vana Venemaa tippmehi Mihhail Lomonossov näitas, et iga eriala jaoks sobib teatud euroopa kultuurkeel kõige paremini, aga kõnelemiseks Jumalaga ainult emakeel. Sama mõtles ka filminäitleja Telly Savalase kreeka päritolu isa, kui ta oma lastele ütles: «Lapsed, ma soovin, et teie õpite ära palju keeli ja võite suhelda paljude inimestega. Aga kui te kõnelete Jumalaga, siis kõnelge kreeka keeles.»

Norra misjonär Isaak Olsen (surnud 1730) kirjutab laplastest, et nende uskumuste järgi elavad surnud esivanemate vaimud maa all: «Nad kõnelevad lapi keelt, sest see on parim kõigist keeltest. Seda kõnelesid nende jumalad ja selle loojaks olid esimesed šamaanid, vaimud ja teised muistsed olendid.» Surnud esivanemad manitsevad lapsi elama samal viisil, kui elavad nemad allamaailmas, kõnelema sama keelt ja pidama samu kombeid, kui nad tahavad elada kaua ning õnnelikult, olla edukad oma töös ja kanda hoolt, et nad ise ja nende loomad oleksid terved.

Nördimusest, mille põhjustab emakeele (või isakeele) mitte oskamine, kirjutab haaravalt soomeroosti luuletaja Zachris Topelius. Topeliuse isa oli innukas soome rahvaluule koguja ja publitseerija, kuid poeg kasvas üles rootsi miljöös ega osanud enam soome keelt. Oma päevaraamatus kirjutab ta 12. märtsil 1836. a., pärast seda, kui Soomes oli puhkenud vaimustustorm «Kalevala» ilmumise puhul: «Uus teos «Kalevala» on väljas! Kuidas mu isa oleks rõõmustanud, oleks ta elanud niikaua, et oleks saanud seda näha. Sa oled põline lollpea, Zachris (seda ütleb ta enese kohta!), kes sa pole võimeline

(Järg 4. lk.)

KIRI VENEST

Toimetusse jõudis kiri Krasnojarskist, ümbrikul hoolikas eesti keeles aadress: «Eesti NSV, Tartu, Tartu Riiklik Ülikool, filoloogiateaduskond, eesti filoloogia osakonna dekanaat, EESTLASTELE». Autor osutus eestisõbralikuks noormeheks, kes tunneb huvi meie kultuuri ja ajaloo vastu ning soovib õppida eesti keelt. Seepärast loodab ta luua kirjavahetuse mõne eestlasega ning palub tõlkida ja avaldada oma kirja. Nii teemegi. Kiri on selline.

Krasnojarsk, 30. juulil 88

TERVIST, EESTI FILOLOOGIA OSAKONNA ÕPPEJÕUD JA ÜLIÕPILASED!

Minu nimi on Andrei Sumilov. Selle kirja otsustasin kirjutada mitmel põhjusel ning loodan, et ta leiab vastukaja. Seitse aastat tagasi, kui ma veel koolis õppisin, avaldati minu aadress ühes venekeelses välismaa ajakirjas. Sain hulga kirju, kuid neile kõigile vastata ei jõudnud. Nende seas, kellele vastasin, oli üks vene rahvusest tallinlane. Temale olen senini tänulik, sest tema pikkade kirjade mõjul kasvas minus huvi Eesti vastu ning minu palvel saatis ta mulle A. Valmeti, E. Uuspõllu ja E. Turu «Eesti keele õpiku». Õpik on suurepärane, kuid ajas mu segadusse. Oskan veidi inglise keelt ja minu huvi tõttu Baltikumi ajaloo ja kultuuri vastu ka rootsi keelt. Kahjuks ei ole indoeuroopa ja uurali keeled mitte vähem erinevad kui uurali ja altai keeled, seepärast jäid minu arglikud katsed millestki aru saada tagajärjetuks. Korduvalt olen tolle õpiku kätte võtnud, lehitsenud ja ohates riiulile tagasi pannud, tundes võimetust ning hurjutades oma nüridust. Kuid, lugenud «Novoje Vremjas» (30/1988) intervjuud Viktor Vahtiga, sattusin vaimustusse. See artikkel sai tõukeks ja ma istusin oma kirjutuslaua taha.

Eesti ja eestlased — need mõisted seostuvad mitte ainult kõrge käitumiskultuuri, vaid millegi rohkemaga — vabaduse, traditsioonidega. Need mõisted seostuvad kõige sellega, mis, nii kurb kui see ka poleks, kaob meil, venelastel. Ma protesteerin selle vastu!

Ma ei usu, et venelastele on seesmiselt omane lohakus, lodevus jne. Mind huvitab, kuidas suhtuvad sellesse arvamusse eestlased, minu ettekujutuse tõelised eestlased, st. kultuursed ja traditsioone austavad inimesed.

Tahaksin, et Tartu ülikooliga seotud eestlased tutvuksid kuidagi minu eesti keelde tõlgitud kirjaga. Ootan vastuseid. Mind rõõmustaksid kõik kirjad, eriti ausad ja avameelsed, ning kirjad nendelt inimestelt, kel on tahtmist ja võimalust aidata mind eesti keele õppimisel: alustan septembris.

Veidi endast. Tänavu lõpetasin meditsiiniinstituudi, hakkan tööle stomatoloogina oma kodulinnas. Olen blond ja sinisilmne, 22-aastane, 178 cm pikk, kaalun 68 kg. Huvitun kultuurist ja Baltimaade ajaloost, olen kiindunud «Literaturnaja Gazetasse», armastan kohvi ja reisimist. Uutele sõpradele eelistan vanu — kuid ka nemad olid kunagi uued. Ükskord loodan küsimusele «Kas te räägite eesti keelt?» vastata «See on minu harrastus.».

Austusega

ANDREI ŠUMILOV

Toim.: Loodame siis meiegi, et huvist kasvab harrastus ja keeleoskus. Ning kirjutame Andrei Šumilovile Krasnojarskisse aadressil:

РСФСР 660092
г. Красноярск
аб. ящик 7678
ШУМИЛОВУ А. В.

Tudeng läbi objektiivi

Kaunase Polütehniline Instituut korraldab fotograafia 150. aastapäevale pühendatud konkursi, millest oodatakse osa võtma üliõpilasi üle kogu Nõukogude Liidu. Temaatika hõlmab nii tudengielu kui muudki pildistamisväärset tudengi silma läbi.

Esitada võib nii mustvalgeid kui värvifotosid kõikides žanrides, nii fotoklubide (mitte üle 30 foto) kui üksikautorite (mitte üle 7 foto) poolt. Viiest võttest koosnevat tsüklit arvestatakse ühe fotona.

Mustvalgete fotode formaat on 30×40 cm, värvilistel 18×24 cm. Tööde tagaküljele olgu lisatud autori nimi, kõrgkool, kursus, kodune aadress.

Parimatele on välja pandud hulgaliselt auhindu ning paremates töödest koostatakse näitus.

Tööd saata kuni 20. detsembrini aadressil

232000 Литовская ССР
г. Каунас
Лайсвес аллея 13
Студенческий клуб культуры
Фотоконкурс «Студенческий объектив 88»

„Cream"

«ME *otsime uusi kõlavärve. Olgu see siis intervall või kombinatsioon; peaasi et ta oleks uus. Enamik inimesi ei pööra sellele küll mingit tähelepanu — seda märkavad vaid tõelised muusikahuvilised — kuid see ei häiri meid: me ei ole endi arvates küllalt tõsiselt töötanud, kui me ei suuda seda väljendada ning see meid endid ei haara. Meie eesmärgiks on jõuda selliste improvisatsioonide ja interpreteeringuteni, mis iseenesest pidevalt uueneksid.» Need Eric Claptoni poolt lausutud sõnad määratlevad küllaltki täpselt ära ansambel «CREAMi» olemuse, millel oli määrav mõju kuuekümnendate aastate teise poole* rockmuusika *arengule.*

«THE BEATLES» *oli aastaid triumfeerinud oma võrdlemisi lihtsate laulustruktuuridega; ent grupi heliplaatide miljonilised tiraažid ja lugematud epigoonid degradeerisid peagi kogu loovuse ning originaalsuse halliks klišeeks. Järjest rohkem ja rohkem muusikuid hakkas sellest tupikust väljapääsu otsima. Üsna produktiivse alternatiivina näis end pakkuvat Euroopa-väliste muusikakultuuride, eelkõige* bluesi *ja* jazzi *elementide kasutuselevõtt. Ent see menetelm eeldas väga kogenud muusikuid.*

KUID *just sellised olidki Londonis 1966. a. suvel kokku saanud Eric Clapton (g., voc.), Jack Bruce (bg., harm., voc.) ja Peter Edward «Ginger» Baker (perc.). E. Clapton (sünd. 1945) oli mänginud eelnevalt juba sellistes supergruppides nagu «The Yardbirds» ja John Mayalli «Bluesbreakers» ning arendanud oma mängutehnika tasemele, mis lubas tema* fan'*idel kirjutada majaseintele* «Clapton is God». *J. Bruce'i (sünd. 1943) «Creami»-eelne mängupraktika kätkes endas koosmusitseerimist, muuhulgas ka Alexis Korneri, Graham Bondi, John Mayalli ja Manfred Manniga. Ginger Bakeril seevastu oli aga «Creami» tulles peaaegu puhas* jazz-*taust. Oma õpiaastad oli ta läbi teinud selliste tuntud traditsioonilist* jazzi *esitavate koosseisude juures nagu «Mr. Acker Bilk», samuti Bob Wallise ja Terry Lightfooti omad. Graham Bondiga kokku mängides oli ta hakanud lähenema* bluesile.

RAINER BRATFISCH
KAJ WESTERLUND
(Järgneb.)

Koostöövõimalusi: „Yliopistotiedot — TRÜ"

1. septembri «TRÜ» avaldas leo Turust kui Soome mineviku ja tänapäeva ülikoolilinnast. See oli algus kolmest artiklist sarjale, mille Turu ülikooli «Yliopistotiedot» meie lehes avaldamiseks kevadsuvel Tartusse läkitas. Järge ootavad kosmoseuurimise jutt ja kirjutis Turu arstiteadlaste saavutustest. Loodetavasti tuleb neile, spetsiaalselt «TRÜ» jaoks kirjutatud artiklitele tulevikus lisa. Mainitagu, et sealse lehe toimetaja Kaija Nousiainen on lubanud tõlkida ja avaldada kõiki materjale oma lehest, mille numbrid aegajalt «TRÜ» toimetussegi jõuavad.

Samal ajal ollakse huvitatud meist. Hakatuseks võiksid sobida mõned killud neist ulatuslikest teemadest, millest kevadel Turus juttu oli: töötingimused (töökohad, tööle saamine, palgad-pensionid, karjäärivõimalused), õppeprotsess (konkurss ülikooli pääsemisel, arvestuste ja eksamite süsteem, õppekeel, väljavaated pärast lõpetamist), olme (stipendiumid, üliõpilasperede võimalused, invaliidid ülikoolis (meiega võrreldes näeb Turus palju vaegureid)), TRÜ teadustöö arenenumad suunad. Ja loomulikult pakub huvi see, kuidas mõjutavad meil toimuvad (poliitilised) muudatused ülikoolielu.

Lisagem, et infovahetust eeldavad kõik meie ülikoolide vahel alla kirjutatud dokumendid: teadusvahetuse leping, spordialase koostöö kokkulepe ja sealse üliõpilaskonna ja meie komsomolikomitee esindajate kohtumise protokoll (kultuuritöö).

Ilmselt leiduks kirjutajaid ja pole kahtlust, et meil on, mida turulastele tutvustada. Probleem on selles, kuidas meil kirjutatud lood Turu infolehe toimetaja lauale jõuavad. Pretsedent ametlikust vahetuspraktikast (Jyväskylä ülikooliga) on olemas: APNi abil ja vahendusel pannakse meie eestikeelne artikkel Tallinnas vene keelde ning saadetakse siis Moskvasse soome keelde tõlkimiseks. Sealt läheb lugu juba tsentraliseeritud ja planeeritud korras kuhu vaja. Niisuguse süsteemi kohmakus on ilmne. Rääkimata võimalikest muudatustest kirjutiste sisus, nihkunud rõhuasetustest ja autori stiilist, millest sellise vintsutamise järel vist palju järele ei jää. Ja muidugi võib küsida, miks peab ikkagi keegi teine lõplikult otsustama, mida ja kuidas Tartu ülikool oma töödest-tegemistest kolleegidele ning lepingupartneritele teatab.

Ei saa ju öelda, et uks päris kinni on topitud. Sealne tartlasest eesti keele lektor võib põhimõtteliselt kirjutada meie asjadest niipalju, kui jaksab. See kuulub kaudselt ta ülesannete hulkagi. Ja on tema asi, kust ja kuidas ta oma kirjutisteks materjali hangib. Loomulikult on seegi üks võimalus, aga kahtlemata pole see kõige ametlikum ja alati ka mitte kõige ausam.

Usun väljendavat kolleegide enamiku arvamust lootes, et autonoomiale pürgiv ülikool taotleb kõige kõrgemal mõeldaval tasemel ja kõige resoluutsemalt iseseisvuse üht põhikomponenti: õigust saada ja anda informatsiooni. Probleem ei puuduta kaugeltki ainult ülikooli. Tsiteerigem Eesti NSV Teaduste Akadeemia Presiidiumi liikme A. Porgi sõnavõttu äsjasel pleenumil: «Teadlasi häirivad eriti piirangud, mis kehtivad info vahetamisel välisteadlastega. Need algavad tegelikult välismaale avaldamiseks saadetavate artiklite vormistamise lausa inimväärikust alandavast korrast ja lõpevad meie sideorganite omapärase, võiks öelda bütsantsliku ettekujutusega sellest, kuidas peab välja nägema rahvusvaheline telefon- ja postside XX sajandi viimasel veerandil.»

JÜRI VALGE

Sümpoosion 1988 Turus

Tartu ülikooli ja Soome ülikoolide vahel on sõvenemas koostöö takistuste kiuste. Selle heaks näiteks oli meie esindajate sõit Soome valuutavaba vahetuse korras. Suuri teeneid kõige realiseerumises on ülikooli välissuhete osakonna töötajate sihipärases tegevuses, mille eest neile suurim tänu. Läänemeresoome keeltele pühendatud Turu sümpoosion oli suurejooneliselt korraldatud. Päevakorras oli üle 70 ettekande Soome ülikoolide, Tartu, Tallinna ja Petroskoi teadlastelt. Meie ülikooli esindasid professorid P. Alvre, H. Rätsep, E. Vääri, dotsendid A. Valmet, J. Peebo, õpetajad A. Laagus, H. Laanekask ja B. Klaas, kes kõik esinesid ettekannetega oma uurimisalalt. Innukalt võeti osa arutlustest, vahetati kirjandust ja sõlmiti suhteid, mille tulemusel meie lingvistide tegevusest kandub midagi ka laia maailma. Sümpoosioni positiivseks nähtuseks oli paljude noorte esilekerkimine seni tuntud uurijate asemele. Rõhutati, et on saavutatud järjepidevus, lingvistika on endiselt ala, kus ennast saavad avaldada võimekad isiksused. Nimetagem noortest soomlasi Eino Kopost, Eira Söderholmi, sakslast Klaas Ruppelit, eestlasi Jüri Viikbergi, Peeter Pälli ja Birute Klaasi, kes olid ennast juba leidnud. Mõnede noorte juures häiris veel kitsalt kirjeldav laad, ka esinemisoskusest tuli puudu; küllap järgmisel sümpoosionil on neil kogemusi rohkem.

Huvitav oli kohtumine Turu teadus- ja kultuuriasutustega, on ju Turu Soome endine pealinn ja kultuurikeskus, kus tegutses ka soome kirjakeele ja kirjanduse looja Mikael Agricola (u. 1510—1557). Sümpoosioni korraldamisel ja meie vastuvõtmisel olid palju vaeva näinud korduvalt Tartus käinud ja esinenud K. Wiik, samuti M. Koski, P. Rintala, A. Hakanen, A. Alhoniemi, K. Häkkinen ja teised. Sümpoosioni lõpul avaldati soovi, et järgmise samalaadse korraldaksid eestlased kas Tallinnas või Tartus. Selleks on meil moraalne kohustus.

Mitteametlikult toimus nõupidamine Jyväskylä ülikooli esindaja professor Heikki Leskisega Tartu ja Jyväskylä ülikooli lingvistide koostöö arendamise võimaluste selgitamiseks, eeltöid oli teinud Jyväskyläs meie prorektor V. Haamer. Soome pool on koostööks valmis ning tegudegagi seda näidanud, jääb loota, et teadusvaenulikud kitsendused kaovad ja me võime endid näidata võrdsete partneritena.

EDUARD VÄÄRI

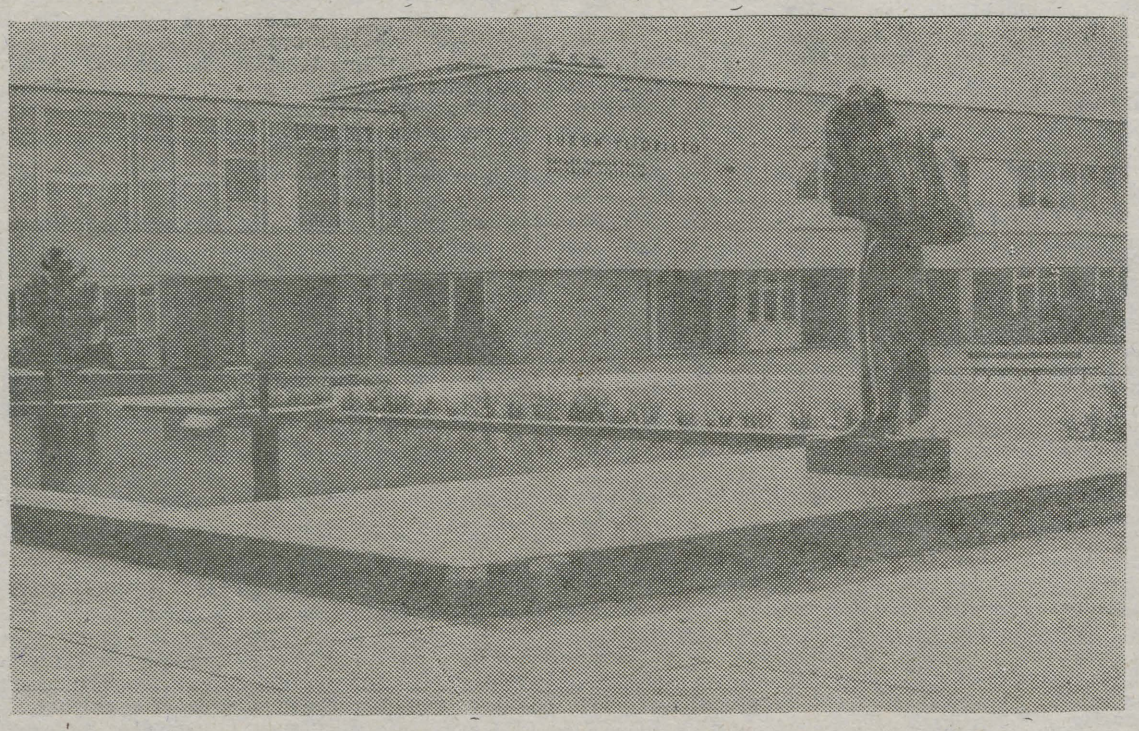

Turu ülikooli peahoone, mille seinatekst «vaba kingitus teadusele» meenutab seda, et ülikoolile panid aluse vabatahtlikud annetused.

MASSIREPRESSIOONID

Neljapäeval, 29. sept. kl. 18 toimub Vanemuise 46 ringauditooriumis Eesti Akadeemilise Õigusteaduse Seltsi ettekandekoosolek (dots. H. Lindmäe, dots. J. Sootak) 1940—1950ndate massirepressioonidest Nõukogude Eestis.

EAÕS juhatus

KOOLIKONKURSSI PIKENDATI!

Meie eelmises lehes oli teade Hariduskomitee koolikonkursist, millele eelneb ülikoolisisene (preemia 300 rubla!). Et Hariduskomitee pikendas oma konkurssi 20. oktoobrini, siis pikeneb ülikooli omagi **15. oktoobrini**.

LUGUPEETUD LAPSEVANEMAD

TRÜ klubi laste peotantsuring võtab vastu uusi liikmeid vanuses 8—10 aastat. Tunnid toimuvad klubi suures saalis teisip., kolmap., ja reedel 10—11.30 ja 15—17.

KODUNDUSKABINET

registreerib üliõpilasi rühmadesse 19., 20. ja 21. septembril kell 12—15 Tiigi 78 ruum 208.

NÄITUSED

Raamatukogu kohviku fuajees saab vaadata Helle Vahersalu maale, raamatumuuseumis on näitus «1000 aastat ristiusku Venemaal». Võib tutvuda veel väljapanekutega «Tiina Nurk 70», «Riia esimene trükikoda 400», «Giovanni Boccaccio 675» ja «Leo Tolstoi 160».

KLUBIS

Laupäeval, 24. septembril kl. 22 KESKÖÖDISKO «Pidu musta muusikaga». Vaatamiseks Tina Turner — 1985. aasta kontsert.

KAKSIKEELSUSEST

(Algus 3. lk.)

lugema oma isa kirjutatud raamatuid. Häbi, häbi!»

Aga emakeele tähtsus ulatub kaugele üle üksikisikute ja nende aja. Keel on rahvuse peamine ja olulisim tunnus. Kui keel kaob, on kadunud ka rahvas. Setudelt on kirja pandud uskumus, et kui surija kõrval mängida kannelt, siis ei puutu surm temasse niikaua, kui helisevad kandlekeeled ja kõlab laul. Suur eestlaste sõber professor Matti Kuusi vihjab sellele setu uskumusele ja jätkab: «Selles uskumuses kätkeb sügav sümboolne tõde, kui mõtleme väikeste rahvaste elu ja surma. Niikaua kui liivlased, vepslased, baskid, bretoonid ja teised laulavad oma keeles, mängivad oma muusikariistadel, niikaua ei puutu surm neisse rahvakillukestesse.»

Sellele rahvaste loendile võime lisada ka eestlased.

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 3555. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

AR Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komiteè ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 25 (1536) | Reede, 30. september 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

Komsomolikomitees

27. septembril

● Komitee kuulutas välja konkursi komsomolikomitee sekretäri kohale. Valimine toimub ELKNÜ TRÜ organisatsiooni XXX konverentsil 23. novembril. Kandidaate võivad esitada teaduskondade komsomolibürood ja ELKNÜ TRÜ komitee.

● Komitee moodustas töögrupi konverentsile esitatavate teeside väljatöötamiseks ning töögrupi kogu konverentsi ettevalmistamiseks.

● Võeti vastu otsus Eestimaa noorsoopoliitika väljatöötamisę vajalikkusest.

● ELKNÜ TRÜ komitee toetab kandidaadina ELKNÜ Keskkomitee I sekretäri kohale Urmas Laanemit. (Tema valitigi — toim.)

● Komitee avaldas oma seisukoha «TRÜs» ilmunud üleskutsele «Ülikool relvavabaks»:

✣ loobuda viivitamatult päevnike määramisest,

✣ viia sõjanduse kateedri nõukogu liikmeks iga teaduskonna üliõpilaste esindajad,

✣ loobuda hommikustest poliitinformatsioonidest,

✣ tsiviilkaitset õpetada eesti keeles,

✣ mitte esitada kategoorilisi nõudmisi soengute ja habemete osas.

ELKNÜ TRÜ KOMITEE OTSUS EESTIMAA NOORSOOPOLIITIKA VÄLJATÖÖTAMISE VAJALIKKUSEST

ELKNÜ TRÜ komitee arutas koos teaduskondade komsomolibüroode sekretäridega vabariigi komsomoliorganisatsiooni hetkeseisu ja tema tähtsust vabariigi elus toimuvates ümberkorraldustes. Tunnetades Eestimaa noorsoopoliitika väljatöötamise vajalikkust ja kardinaalsete ümberkorralduste vajadust komsomoliorganisatsiooni tegevuses ja tunnetades vastutust oma ühingu saatuse pärast, teeb ELKNÜ TRÜ komitee ELKNÜ Keskkomitee büroole järgmised ettepanekud:

1. Toetades ELKNÜ Lenini Rajoonikomitee pleenumi seisukohti ELKNÜ Keskkomitee büroole, näeb ELKNÜ TRÜ komitee vastava töö järjestust järgmiselt:

1.1. vabariigi teadlastest, ELKNÜ Keskkomitee liikmetest ning erinevate noorsooformeeringute esindajatest koosnev töörühm töötab välja teaduslikult põhjendatud hetkeseisu analüüsi ja teesid ENSV noorsooseaduse väljatöötamiseks, mis esitatakse aruteluks massiteabevahendite kaudu;

1.2. arutelu tulemusena veel kord täpsustatud teeside alusel töötab eespool nimetatud töögrupp välja ENSV noorsooseaduse projekti, mis esitatakse laialdaseks aruteluks vabariigi üldsusele;

1.3. täpsustatud projekt esitatakse ENSV Ülemnõukogule;

1.4. kiirendada KK liikme A. Laureni töökomisjoni tegevust, kusjuures suhete määratlemisel ÜLKNÜga võtta aluseks põhikirjaliselt ja programmiliselt iseseisva Eestimaa poliitilise noorsoo-organisatsiooni loomine;

(Järg 3. lk.)

TERE, REBANE!

Rebaste kohuste küsimus saab sagedasti arusaamatuste põhjuseks seltsi liikmete vahel, eriti lihtliikmete tegevliikmeteks vastuvõtmisel. Ühelt poolt pannakse noorliikmete vastuvõtmisel rõhku sellele, kuivõrd nad on omaks võtnud seltsi põhimõtted ja püüded. Teiste meelest on mõõduandev igasuguste rebasekohuste täitmine, mis väljendub peaasjalikult «kasvatusabinõude» tunnustamises ja tarvitada lubamises, üldse osavas «burščhi kohases» ülalpidamises. Soovitatakse asuda seisukohale, et tegevliikmeks vastuvõtmisel on mõõduandev 1) täielik ausameelsus ja 2) püüe täita kohuseid seltsi vastu ning arusaamine ja osavõtt seltsi kui eesti üliõpilaste seltsi püüetest ja ülesannetest ja tahe neid teostada. Nõuded, millele seltsi liikmed üldse peavad vastama, formuleeritakse järgmiselt.

1. Seltsi liikmed olgu üliõpilased sõna tõsises mõttes, s. o. pangu kõige suurem rõhk oma õpiainele.

2. Oma vaba aega tarvitagu nad eesti asjade tundmaõppimiseks ja neist osavõtmiseks nii palju kui võimalik.

3. On soovitav, et seltsi liikmed end hoolega harjutaksid ka välistes läbikäimiskommetes.

Tegelikult valitseb juhtmõtetest arusaamises erimeelsus ja osa seltsi liikmeid püüab ikkagi rebaseid «kasvatada» nende võtetega, mis teiste meelest täiesti ajast ja arust. 11. märtsil 1904 rõhutab koosolekul vilistlane L. Olesk, et noorliikmete «kasvatamisel» tarvitatavad abinõud — «aasimine» (narrimine) ja rebasekohuste täitmise nõudmine, on otstarbekohatud ja inimliku väärtuse tundele vastukäivad. «Rebaste dressuur» leiab õige teravat hukkamõistmist; nõutakse, et rebastegi peale vaadataks kui «üheõigusliste kaasinimeste», mitte kui orjade peale. Lõpuks täheldatakse, et «kõrtsiteenistus» (s. o. rebaste kohused joogilauas) de jure on kaotatud juba 1899.

Refereering raamatust J. Kõpp. «Eesti Üliõpilaste Seltsi ajalugu I.» Tartu, 1925 (lk. 213—214)

● Austatud PEAHOONE UKS, kas rebase käsi on lingil ärevam ja higisem kui muul rahval?

«Vist mitte. Ja ega jõuagi iga lingikatsujat tähele panna: üle selle läve astub ju päevast päeva päris palju inimesi. Eks voorib rebaseidki, on teised õige viksid ja krapsud. Osa isegi nikutab õppejõu või vanema kolleegi vastu tulles ontlikult peaga, harvemini juhtub küll, et mõni noorhärra taipab ka teklit kergitada. Aga eks elu õpetab . . .»

● Filoloogiaprofessor EDUARD VÄÄRI, olete aastate jooksul nii palju vastseid tudengeid näinud, mida tahaksite neile öelda?

«Esimesest kursusest alates peab olema selge, et ülikoolis õppimine on tõsine töö, mitte lõbutsemine ega huvitavuse taotlemine. Õpingud ja puhkehetked peavad olema lahus, ka viimastest ei maksa loobuda, sest noored ollakse vaid üks kord elus. Vabadused on noori alati lummanud. Vabadused tähendavad ühtlasi valitud teaduste omandamist, uurimist ja avastamist. Mis saab olla veel meeldivam!

Ülikoolis on palju kiusatusi: organisatsioonid, ringid, koorid, ansamblid, kiusatuslik vastassugupool. Ärge hinnake ennast üle, jagage aega ja jõudu mõistlikult, sest eksamilaua taga toimuvad õppejõududega duellid, kus hinnatakse ikka õpingute tulemusi, mitte aktiivsust.

Kuigi loeng ja konspektid on vanamoelised nähtused, on nendest palju kasu. Selles veendute ise, kui käite loenguil.»

● Aspirandiseisusest noor naishing, kas peate üliõpilast oma nooreks kolleegiks?

«Kindlasti, seda ma nendega suhtlemisel silmas peangi. Arvan, et minus pole mingit üleolekutunnet. Oma nime ma lehe jaoks öelda ei tihka, sest sellesama kolleegi koha pealt on mul üks okas südames. Kui tudengipõlves, see oli alles hiljuti, kateedrisse tööle sattusin, pani mind jahmatama mõnedelt õppejõududelt kuuldu — just niisugune tudengist üleolemise suhtumisega: «Ükskõik mis te teete, teete nagu meie vastu, aga karistusvahendid on meie käes.» Kui ikka õppejõul autoriteeti ei ole, siis ta ei saavuta seda ka sel moel. Peaksime noort inimest rohkem mõista püüdma, ja aidata ka.»

● MIRJE RANG ja HIIE NÕMM matemaatikateaduskonna II kursuselt värvisid mitu nädalat üht «TRÜ» toimetuse ruumi. Ilusti värvisid. Aitäh! Küsimus oli neile aga niisugune: «Kas rebane on vaja käe kõrvale võtta ja kuhugi kohale viia?»

«Ei, ei! Ise peavad otsima ja nägema. Kooli ja ülikooli taseme vahe on küll suur, aga jäägu avastusrõõm ka. Ja iseendale ei tohi alla anda, kui esimene meeleheide tekib. Vanematele kursustele on värsket verd juurde vaja, nii et ootame toredaid vahvaid noori rebasekutsikaid kähku enda sekka.»

● Noormees filoloogiateaduskonnast ütleb rebastele nii:

«Esimesel kursusel vaatasin ja mõtlesin, teisel kursusel valisin välja ja kolmandal võtsin naiseks. See on Su tulevik, rebane! Oh, aga abiellutakse ka juba esimesel kursusel.»

* * *

Eks nii palju, kui on vastajaid, on ka soove. Ülikool on üks suur mesipuu, mis kutsub ja sumiseb, kus olla tahetakse ja kus niisama olesklemisest ei tule midagi välja. *Alma mater* hoiab endas vaid parimaid!

Küsisid OLAVI PAIDE ja KAIA HARGLA

Lõppes karskusteemaline üliõpilaskonkurss

Eesti NSV Vabatahtliku Karskusühingu juhatuse büroo vaatas läbi TRÜ Karskusühingu juhatuse poolt väljavalitud karskusteemalised üliõpilastööd.

Määrati järgmised preemiad:

● esimene preemia 90 rubla Aleksander BELOKUROVI tööle «Joomarluse ja alkoholismi vastu peetava võitluse mõju kuritegevusele Tallinna linna Lenini rajooni andmeil»;

● preemia á 30 rubla Meelis PÄRNA tööle «Õiguslikest abinõudest joomarlusest ja alkoholismist jagusaamiseks ning nende realiseerimise käigust» ja Inna ABRAMOVA tööle «Joomarluse- ja alkoholismivastase võitluse mõjust kuritegevusele Tallinna Oktoobri Rajooni Rahvakohtu statistiliste andmete põhjal perioodidel 1983/1984 ja 1986/1987».

Et joomarlusevastane võitlus, sealhulgas karskusliikumine on meil madalseisus, näitas ka käesolev konkurss. Osavõtt oli tagasihoidlik. Kõik kolm auhinnatööd olid õigusteaduskonna üliõpilastelt (k/õ VI k.), kus juba aastaid on mitmetes diplomitöödes uuritud ka joomarluse ja alkoholismiga seonduvaid õiguslikke probleeme. Jääb soovida, et tulevikus osaleks konkursil aktiivselt ka teiste teaduskondade, eelkõige arsti-, ajaloo-, kehakultuuri- ja majandusteaduskonna üliõpilasi. Vastavad tööd tuleb esitada hiljemalt 20. juuniks. Selleks võivad olla spetsiaalselt konkursi jaoks kirjutatud uurimused, aga samuti vastava teema kohased kursuse- ja diplomitööd või ÜTÜ tööd.

HARRI KÄRNER,
VKÜ TRÜ organisatsiooni
juhatuse esimees

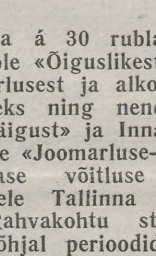

EÜE JUUBELILE!

EÜE 25. aastapäeva juubelishow pileteid (22. oktoobril Tallinna Linnahallis kl. 20) saab komsomolikomitee arvestussektorist või Leningradi mnt. 27—512.

EÜE sektor

AKADEEMILISE MUINSUSKAITSE SELTSI

üldkoosolek toimub teisipäeval, 4. oktoobril kl. 18.15 Vanemuise ringauditooriumis.

Enda eest otsustame ise

Arstiteaduskonna ravi III kursuse komsomolikoosolek jõudis järgmistele seisukohtadele.

1. Rühmapäevikud on leidnud oma koha ajaloo prügikastis, ometigi jätkavad mitmed õppejõud kangekaelselt loengutest osavõtu kontrollimist. See on väga aeganõudev protseduur. Näiteks arstiteaduskonna ühe kursuse kontrollimiseks kulub iga kord 10—15 minutit loengu ajast. See aeg kulub sadakonna üliõpilase nime ettelugemiseks, et tuvastada, ega rühmavanemad pole kedagi liigset kirja pannud. Me peame kohustuslike õppetöövormidena mõeldavaks vaid praktikume ja seminare.

2. Kontrollimisel saadud kuulajate pikad nimekirjad ei väljenda mitte alati lektori autoriteeti, vaid ainult üliõpilaste soovi vältida repressioone, mida toob kaasa sattumine «musta nimekirja».

3. Tänane üliõpilane on üldiselt erudeeritud ja ka hästi informeeritud õppejõudude isikuomadustest. Ta on täiesti pädev otsustama, kes esitab loengul oma materjali kaasaja tasemel ja huvitavalt või kes loeb koltunud lehtedega konspektist mõne vana venekeelse õpiku tõlget. Viimasel juhul piisab eksami edukaks õiendamiseks ka vanematelt kursustelt laenatud konspektist, mida tuleb siis võimalikult sõna-sõnalt tsiteerida.

4. Meie oleme tulnud ülikooli õppima ja end harima VABATAHTLIKULT. Me oleme ise suutelised enesele teadvustama kogu vastutuse suurust, mida kanname oma rahva ees tulevaste arstidena ja suveräänse isemajandava Eesti kodanikena. Mõnedes kateedrites juurdunud «militaarse kepidistsipliini» ja mistahes sunnivahenditega on saavutatav vaid loomuliku huvi kadumine ning õppejõu ja hiljem ka tema poolt vahendatud aine muutumine ebahuvitavaks ning isegi vastumeelseks.

Koosolek teeb järgmised ettepanekud:

1. Lõpetada kohe igasugune loengukuulajate kontrollimine; vabanevat aega, energiat ja paberit kasutada loengute hoolikamaks ettevalmistamiseks, teadustööks, värske erialase info läbitöötamiseks ja õppekavva lülitamiseks ning uute õppematerjalide väljaandmiseks.

2. Kaaluda ülikooli nõukogul võimalust loobuda senisest kohustuslikust kursuste kaupa jagatud õppeplaanist ja anda üliõpilastele loengute vabakuulamise õigus. Sel juhul saaks igaüks ise otsustada, millal ta mingi kursuse omandab ja eksami õiendab.

3. Avalikustada ülikooli stipendiumifondi suurus ja selle jaotamise põhimõtted.

4. Arutada ülaltoodud probleeme arstiteaduskonna komsomolikonverentsil.

5. Toetada algatusrühma «Ülikool relvavabaks» ettepanekuid.

6. Avaldada meie otsus ajalehes «TRÜ».

Ravi III kursuse komsomoliorganisatsiooni lahtisest koosolekust osavõtjad

TOIMETUSELT: arstiteaduskonna tudengid algatasid lehes (vt. ka Tõnu Peetsi artiklit «Tuled kustuvad — algab loeng» eelmises numbris) oma murede esitamist. Õpetamistaseme probleeme tõstatas ka viimane EPA leht. Me ei kutsu üliõpilasi üles igavatele loengutele mitte minema, vaid õhutama ka õppejõude analüüsima oma õpetamisviise. Kuidas on olukord teistes teaduskondades? Mida arvavad õppejõud ise? Milline on loengukohustus? Paljude arvates on ammu aeg jõuda ka o m a igapäevaprobleemide juurde, näha neid avali silmi ja mõistusega, mitte üksnes vastaspoolt süüdistades. Ootame väitluse jätkumist.

Nemad kirjutasid paremini

PEDAGOOGIKAKONKURSS

On jällegi aeg teha kokkuvõtteid pedagoogika- ja metoodikaalaste tööde konkursi tulemustest. Traditsiooniliselt avaldatakse need vahetult enne õpetajate päeva (diplomitööde kirjutajad on juba esimesse pedagoogiaastasse sisse elamas, teised on kursuse võrra kõrgemale tõusnud).

Juhendajatel oli arvukate tööde hulgast kindlasti raske valikut teha, mida nimelt konkursile esitada. Parimate väljaselgitamisel on alati raskusi valmistanud kriteeriumide puudumine, mille alusel just nimelt hinnata (töid oli matemaatikutelt, filoloogidelt, bioloogidelt, keemikutelt, osa metoodika, osa üldpedagoogika valdkonnast).

● **I—II kursuse rühmas võitis esikoha Ave Peetri (ingl. fil. III)** töö «Õpilaste kujutlused oma kehalistest iseärasustest ja õpetaja käitumine», juhendaja õpet. L. Õunapuu.

Teisele kohale tulid

1. Anu Varendi (ingl. fil. II) «Mitmes koolis õppivate laste probleemid», juh. dots. I. Kraav;

2. Margit Sepp (ingl. fil. II) «Vara lugema õppinud laste arenguteest», juh. I. Kraav;

Kolmandale kohale tulid

1. Elen Ludvi (saksa fil. II) «Paljulapselise perekonna mõju lapse arengule», juh. I. Kraav;

2. Ülle Vahula (ingl. fil. II) «Emotsioonid õpilase elus», juh. L. Õunapuu;

3. Pille Kotka (ingl. fil. II) «Eesti üldhariduskooli 4. ja 5. klassi inglise keele õpikute analüüs personaalarvutite abil», juh. prof. J. Mikk.

Ära märgiti

Ave Sillardi (ingl. fil. II) töö «Koolilaste lugemus põhikoolis», juh. I. Kraav.

● **III—IV kursuste arvestuses tuli võitjaks defektoloogia III kursuse üliõpilase Ines Mägi** töö teemal «Dialoogi koostamine kujuteldava situatsiooni alusel abikooli IV klassis», juh. dots. K. Karlep.

Teist kohta jagasid

Ene Poolak (eesti fil. III) «Algklassi oiviku lugemisoskus», juh. I. Kraav, ja **Natalja Matvejeva** (vene fil. III) «Зависимость словарного запаса учащихся 6-го класса от их личностных характеристик», juhendaja dots. L. Vassiltšenko.

Kolmandale kohale tulid järgnevad tööd:

1. Katrin Põldvee (def. III) «Ajasuhteid väljendavate deformeeritud liitlausete taastamisoskusest abikooli 7. klassis», juh. õpet. K. Plado;

2. Harri Poom (keem.) «Õpilaste keemiahuvi mõjutavaist tegureist», juh. dots. H. Muoni;

3. Tuuli Toom (mat. IV) «Meetrilised seosed kolmnurgas», juh. dots. E. Jõgi.

Ergutamist väärisid

Katrin Viidik (eesti fil. III) «Raskestikasvatatavate tütarlaste lugemusest», juh. prof. I. Unt;

Tiina Annuk (biol. IV) «Toataimed botaanikatundide näitlikustamisel», juh. v-õp. M. Toom;

Anneli Vellendi (def. IV) «4—5-aastaste vaimse arengu peetusega laste lihtlausete moodustamise oskusest tegevuspildi alusel», juh. assist. Ü. Toome.

● **Ene Poolak, Katrin Viidik ja Tuuli Toom** osalesid edukalt ka 1987. a. metoodika- ja pedagoogikaalaste tööde konkursil.

* * *

● Diplomitööde järjestamine osutus kõige raskemaks. Peale tuliseid vaidlusi kuulutati **I koha võitjaks Ille Puustusmaa** (def.) «Vaimse arengu peetusega algklassi õpilaste rütmitunnetusest», juh. õpet. K. Plado.

II koha said

Inga Mangus (vene fil.) «Suulise ja kirjaliku kommunikatsiooni õppevahendi «Kirjutage meile» koostamise kogemus», juh. prof. A. Metsa;

Jelena Kotljarskaja (vene fil.) «6. klassi õpilaste eelinformeeritus füüsika õpiku sõnavarast», juh. dots. L. Vassiltšenko.

III koht:

Reet Veilberg (def.) «Soome eripedagoogika tänapäevaprobleemidest», juh. dots. J. Kõrgessaar;

Ülle Pihlapson (mat.) «Matemaatika seoste raskus (VIII klass)», juh. dots. E. Mitt;

Ellen Adelbert (saksa fil.) «Dialoog kõnekeele väljendusvormina ja selle kajastamine ENSV-s kasutatavais saksa keele õpikuis».

Ära märgiti

Triina Utt (biol.) «TRÜ botaanikaaia palmihoone ekskursioonijuht», juh. M. Toom;

Eva Sulaoja (def.) «Raskete kõnepuuetega III klassi õpilaste eteütluste vead», juh. v-õp. T. Puik.

Aktiivset osavõttu järgmisel konkursil soovides komisjoni liige

HELGI MUONI

10 aastat

sai täis päevast, mil ülikooli keemiahoones hakkas tööle uus allüksus — **orgaanilise peensünteesi harulabor**. Labor asutati Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi ja Kõrghariduse Ministeeriumi ühismäärusega, ülikoolipoolne peainitsiaator oli orgaanilise keemia kateedri töötaja Enno Mõttus.

Labori ülesanne oli ja on uute toodete ettevalmistamine «Florale», meie põhilisele tarbekeemiavahendite tootjale. Sisuliselt tõi see lepe «Florale» täiesti uue töösuuna: kui seni oli põhiliselt piirdutud valmisainete segamise ja pakkimisega, siis nüüd hakati sünteesilaboris kokkuseatud ettekirjutuste põhjal ka uusi aineid sünteesima.

Sobivaks ainerühmaks on osutunud mürgivabad, nn. kolmanda põlvkonna taimekaitsevahendid — f e r o m o o n i d. Ülikooli ja «Flora» koostöö on olnud viljakas. Tootmisse on jõudnud kuue kahjuri feromoonid. Tuntuim on neist õunamähkuri feromoon, mida küll ebapädev reklaam on tutvustanud kui absoluutset õunaussivastast ja mürgivaba imerohtu. Feromooniloojad ise näevad oma töö eesmärki mitte ühe preparaadi loomises, vaid võimalikult laialdase valiku andmises meie põllumeeste ja metsakasvatajate käsutusse. Nende abiga on võimalik luua teaduslikult põhjendatud operatiivne seirevõrk, mis seaks mürkide kasutamise mõistlikule, vaid hädapäraseid koguseid lubavale järjele. Seepärast on tänaseks valmis või valmimas juba umbes 40 toimeainet ligikaudu 30 kahjurputukale.

Feromoonide kõrval on valminud putukapüügi liim, konstrueeritud püüniseid, tehtud ise välikatsetusi. Parimaks hinnanguks on muidugi toodang ise ning tarbijate kiitus, sobiv on aga ära märkida ka kümmekond autoritunnistust ning värskeima kiitusena meie Ministrite Nõukogu tänavune preemia. Peetud on rida konverentse, üks neist üleliiduline, ilmunud on kaks teadusartiklite vihikut ülikooli toimetiste sarjas. Aga oma esmaülesandeks peab poolteistkümnest töötajast koosnev labori pere eesotsas juhataja Toomas Rodima ning teadusjuhendaja dotsent Heiki Timotheusega ikka rakendustööd meie nüüdispõllumajanduse heaks.

JÜRI TOOM

Õnne ja tervist Voldemar Kiisile!

Kui kodumaine makk juhtub üles ütlema (mida tõesti üpris sageli juhtub), kui vaja mingit tähtsamat jutuotsa lindistatud kõnest üles kirjutada, kui aulasse või nõukogu saali lindistust vaja... lippame kähku keelemaja poole Kiisi manu. Ja abi saab sealt ikka.

See «mõnussoolase huumoriga» mees (epiteet Halliki Harro järjejutust «Stuudios õhtutundidel» 1986. aasta linnalehes) õppis kunagi Tartu reaalkoolis (ka elektrotehnikat), tuli 1930-ndate keskel ülikooli Jaan Muuga töökotta, kus ehitas ka raadioaparaate, oli raadiomeister firmas «Sirena», tegi ülikoolis igasuguseid aparaate ja oli ühtaegu Tartu raadiosaadete tegijate suur abimees. Kolmkümmend aastat tagasi hakkas ta ülikoolis ehitama helisalvestusstuudiot, kus alguses peeti raadioloenguid kaugõppijaile. See asus algul ülikooli vanas kirikus, keeltemajja koliti paarikümne aasta eest. Siin lisandusid lingvafonikabinetid, tudengisaated, paljundusbüroo, žurnalistikaosakonna õppestuudio...

«...üks vana, elurõõmsa olemisega mees ülikooli keeltemaja alumisel korrusel igasuguste tehnikavärkidega sisustatud ruumis, signaaltulukesed hõõguvad mõnusalt, aastakümnetevanuse salvestusega lint keerleb magnetofonil ja loob ajas tagasimineku ülev-kummalise tunde». See on nii vahvasti öeldud, et ei saa taas Halliki Harrot tsiteerimata jätta. Tahan vaid lisada, et see mees Voldemar Kiis ei ole olnud tagasihoidlik, st. ei ole oma suud kinni hoidnud ka neil aegadel, kus oli parem mitte torkida ega ärritada. Aga ta rääkis ja rääkis karmi tõtt, mis mõnegi mõtlema pani.

25. septembril sai Voldemar Kiis 70-aastaseks. Ta pälvis sel puhul linna partei- ja täitevkomitee aukirja, ülikooli auaadressi, spordiklubi aukirja. Žurnalistika kateedri juhataja dots. Marju Lauristin kuulutas ta aga kõigi teenete eest kateedri audoktoriks.

Õnnitlustega ühinedes ja tänades
toimetus

ANDRES JOALA foto

Väravad valla!

See oli suve hakul, kui grupp ülikooli kergejõustiklasi käis võistlemas Poolas, ja suve lõpul, kui külastati Tšehhoslovakkiat. Nüüd, olümpiapäevil, oldi ise võõrustajate rollis. «Academica Tartul» pakkusid meile konkurentsi Praha, Sofia, Turu, Jyväskylä ja Riia kõrgkoolide sportlased. Täitsa palju tulnukaid, et meie spordielule värsket tuult kopsudesse puhuda. Jääb vaid loota, et küllap tulevikus avanevad väravad meie pühal ja puutumatul riigipiiril sagedamini ka TRÜ parimaile. Lõppenud hooaeg sisendab igatahes optimismi sellest unistada.

Seekordsel mõõduvõtmisel Tartus jagunesid esikohad sedasi: **TRÜ 6, Riia 4, Jyväskylä ja Sofia 2 ning Turu ja Praha 1 esikoht.** Meie tudengeist pälvisid alavõidu **Aivar Ojastu** (400 m 48,4), **Madis Tiik** (800 m 1.56,3), **Mehis Viru** (kaugus 7.25), **Aivar Hommik** (teivas 4.80), **Jevgeni Tanaga** (kõrgus 2.11) ja **Taimi Kõnn** (100 m tõk. 13,8).

PRIIT PULLERITS

Kas pioneerilaagri-praktika on vajalik?

Huvitav on praegune ajajärk. Palju räägitakse «valgetest laikudest», perestroikast, tegudeni jõutakse paraku vähe. Lammutamist vajavad paljud senised arusaamad ja tõekspidamised, paljugi seni kehtinust vajab ümberhindamist.

Tahe parandada õpetajate ettevalmistust TRÜ-s on sundinud uuesti üle vaatama seni kasutatud õppevorme. Nii on kahtluse alla sattunud ka pioneerilaagripraktika. Häirib juba pioneerilaagri nimetus: suvepuhkust veedab seal arvukalt lapsi ja ainult ligi 40% neist on pioneerid.

* * *

Suvine laager ise siiski näib vajalik olevat: suvevaheaja algus koolides ja muudes lasteasutustes toob kivilinnade tänavaile suure tegevust otsiva lastearmee, kelle vanemad (veel) tööl. Seoses urbanisatsiooniga väheneb üha maal lapselapsi ootavate vanaemade-vanaisade hulk. Kui siiani TPL ja EÖM rakendas suure hulga lapsi tööle maal või linnas, siis seoses isemajandamise ja eraisikute peedikasvatusega on ka need võimalused vähenenud. Jääb pioneerilaager, kus suudetakse vastu võtta igal suvel üle 20 tuhande lapse 6.—13. eluaastani. Organiseeritud suvepuhkus suudetakse tagada ligi sajatuhandele lapsele (EÖM, TPL, linnalaagrid jm.).

Laagris on laste tegevus organiseeritud. Nendega tegelevad kasvatajad, rühmajuhid, spordi- ja muusikainstruktorid, vanempioneerijuht, vanemkasvataja, laagriülem. Traditsiooniliselt on kasvatajatena töötanud pedagoogid, ent mida aasta edasi, seda vähem (eriti staažikaid) õpetajaid laagris kohtab. Põhjusi on kahtlemata mitmesuguseid, alates objektiivsetest, nagu hoolt vajavad väikesed lapsed või vanainimesed, suvekursused ja muu täienduskoolitus, koolinoorte tantsu- ja laulupeod ning lõpetades subjektiivsetega: õppeaasta on väsitav, vajatakse puhkust, sanatooriumiravi jms.

Senise palgapoliitika tõttu on paljudel pedagoogidel vajalik eramajapidamine, loomad, põllumaa, mistõttu pikemaks ajaks kodust äraminek ei ole võimalik.

Õpetajaid-fanaatikuid on laagrites siiski alati olnud ja jääb nähtavasti ka edaspidi.

* * *

Pikemat aega proovivad laagris oma pedagoogivõimeid pedagoogiliste koolide õpilased, TPedI ja TRÜ üliõpilased. On selge, et pioneerilaagripraktika (III kursuse suvel) ei ole juhendamise seisukohalt võrreldav pedagoogilise põhipraktikaga (V kursuse sügissemestril). Esimene kestab 4 nädalat (defektoloogidel 8), teine 8—12 nädalat. Põhipraktikal on üliõpilased kindlalt väljakujunenud baaskoolides, kus neid juhendavad kooli poolt direktor või tema asetäitja õppetöö alal, vanempioneerijuht ja klassivälise töö organisaator, aineõpetaja, klassijuhataja;

ülikooli poolt metoodik ning pedagoogika ja psühholoogia kateedri õppejõud.

Kokku 7 (!) erineva juhendaja käekõrval käib üliõpilane kahe kuu jooksul koolist läbi, poole aasta pärast tuleb tal aga noore õpetajana iseseisvalt tööle asuda.

Pioneerilaagris ei ole sellist juhendajate armeed. Üliõpilased peavad läbi ajama teadmistega, mis on saadud pedagoogika loengutelt ja kolmepäevasest Kääriku instruktiivlaagrist. Kasuks tulevad ka oma koolikogemused ja laagrimälestused. Igas pioneerilaagris on laagriülem ja vanemkasvataja pedagoogilise haridusega ja üldreeglina staažiga töötajad, on ka õpetajaid, kes kunagi ei keeldu nõu ja jõuga abistamast algajat üliõpilast.

* * *

Ülikoolil on pioneerilaagripraktikaks oma baaslaagrid, mis välja kujunenud juba praktika algaastatest alates. Neist suuremate laagrite ülematel on soliidne pedagoogiline staaž: Bõkovi-nim. laagris Maria Tarakanoval 30 a., Luunjas Maie Leinusel 27 a., «Energeetikus» Malle Mätlikul 13 a.

Alla 10-aastase staažiga on mõnede baaslaagrite ülemad, näiteks Varemurrus Uhur Kuningas (8 a.), seejuures on just Varemurru üliõpilaste seas kõige populaarsem laager.

Kuidas hindavad laagrist tagasitulnud üliõpilased oma praktika tulemusi (vastused 1987. aasta küsitlusele):

✣ «Praktika suurendas tahtmist lastega tööd teha. Kergem on edaspidi suhelda erinevate õpilastega, neid aidata, kui vaja» (matemaatikaüliõpilane «Energeetiku» pioneerilaagrist).

✣ «Praktika mõjutas positiivselt suhtumist õpetajatöösse. Enam ei ole sellist paanilist hirmu klassi ette minna ja lastega suhelda» (matemaatik Sangaste pioneerilaagrist).

✣ «Tekkis kindlusetunne, õpetajatöö ei ole enam nii tume ja kauge» (matemaatik Metsapoole laagrist).

✣ «Süvendas arusaamist pedagoogiameti pingelisusest ja vastutuslikkusest» (ajaloolane «Energeetikust»).

✣ «Leidsin, et lapsed polegi nii hukas, kui arvasin, nägin, et sain nendega hakkama. Nii et kool pole minu jaoks enam viimane koht, kuhu peale lõpetamist minna» (inglise filoloog Valgemetsa sanatoorsest laagrist).

✣ «Õpetajaamet ei tundu enam nii ebameeldiv» (eesti filoloog «Energeetikust»).

✣ «Tunniandmine ja kasvatajatöö on siiski kaks väga erinevat asja. Õpetajatöö pole kunagi igav» (defektoloog Varemurru laagrist).

Oli ka vastupidiseid arvamusi. Nii mõnigi üliõpilane veendus, et ta õpetajaks ei sobi. Selliseid arvamusi oli õnneks vähe, ent nad olid tõesti olemas. Laagripraktikas on pettuma sundinud rida nii objektiivseid kui ka subjektiivseid põhjusi, nagu laagri asend, territoorium, ehitised (kas spetsiaalselt laagriks mõeldud või kohandatud — koolimajad, lossid jms.), laagri juhtkond, materiaalne varustatus, ilmastik, veekogu, aga ka lapsed kui niisugused ja üliõpilase tervislik seisund, eksamite sooritatus, perekondlikud probleemid jne. Et pedagoogikat loetakse teaduskondades erinevatel kursustel, siis on ühtedel üliõpilastel, kes eksami pedagoogikas juba sooritanud, laagris võimalus oma teadmisi praktikas kontrollida. Nendel aga, kellel kursus jätkub sügisel pärast praktikat, on võimalus laagrikogemusi mõtestada ja teooriat teadlikumalt vastu võtta. Tekib **oma** arvamus, mis ei pruugi ja ei peagi õppejõu hinnangutega alati kokku langema.

(Järgneb.)

HELGI MUONI

Kultuuri sünnikodu otsinguil

Kui edasilükkamist mittekannatavaid päevaküsimusi üha kuhjub, tekib järjest olukordi, kus vajadus mingi probleemi kiireks lahendamiseks ning kohustus sedasama probleemi põhjalikult uurida põrkavad omavahel mööda-pääsmatult kokku. Ent oleks ennatlik väita, et see, mis küsimusele kiiret vastamist takistab, on just asjasse lõpuni süvenemine, vajadus oma seisukohti veel ja veel läbi mõelda. Niisama hästi võib väita ka vastupidist: üleskerkinud küsimustele vastuse andmist segab ennekõike ... surve anda see vastus võimalikult kohe, ilma pikema kaalumiseta (või siis küsijale üksnes meelepärasel kujul). **Esimesel juhul** oleks vastuste puudulikkuses süüdi teaduse saamatus, **teisel juhul** ühiskonna abitus, mis ei lase kannatada/omaks võtta täit tõde, vaid nõuab ainult mugavat tõde, niisugust tõde, millel on parasjagu minekut.

Need kaks asjaolu häirivad oluliselt ka kultuuri sünnikodu probleemi lahendamist. Probleemi enda võiks sõnastada järgmiselt: kus tekkis esimene/vanim arendatud maailmatunnetusega inimkollektiiv, kuidas seda, s. o. tema olemasolu kindlaks teha ja miks ta tekkis just seal, kuhu ta lokaliseeritakse (kus tema asukohta nähakse), mitte aga ükskõik kus. Inimkonna kui terviku seisukohalt on see kahtlemata fundamentaalne probleem, mille lahendus näitab nii meie arengutee pikkust kui ka inimese võimalusi. Kuid sellise lahenduse leidmine jääb pidama juba sellegi taha, et erinevalt näiteks taevakehadest on kultuur alati antropogeenne, inimeste eneste looming, mida uurides uurib inimene tegelikult iseennast. Ja oleks veel, et tõesti vaid iseennast! See «ise» kuulub ju suurde hierarhilisse süsteemi, mille peamiselt moodustavad hoopiski «teised»: oma rahva kõrval naaber- ja sugulasrahvad, juba tuttavad ning täiesti võõrad rahvad, arengult sama- ja erilaadilised rahvad, rahvad, kes elavad praegu, ja rahvad, keda enam ei ole jne.

Säärase süsteemi uurimine ei sünni kunagi ühtedel ja samadel eesmärkidel ega lähe võrdselt edasi. Vastupidi, poliitilistest huvidest hargnev vulgarism, mis allutab kultuuri mõtestamise ainult parajasti kasulike järelduste esitamisele, käsitab rahvast ka teaduse aspektist ebavõrdsetena ja nõuab vastavalt teaduselt ei midagi muud kui selle käsituse kinnitust. Niisuguse, tänini kestva vulgarismiga on tegemist näiteks *aborigeeni* mõiste puhul, mida meie praktikas sisendab aina kui pärismaalust pelgalt kuskil Okeaanias, kus tsivilisatsioonist justkui rikkumata, aga siis ka primitiivsed põliselanikud on maailmaränduritele ning kolonisaatoritele tõeliseks ilmutuseks. Aborigeen on iga põlisasukas või pärismaalane, nii et selles konfliktis, mis on ilmne meie alal, on üheks osaliseks just aborigeenid.

Teiseks on kultuuri sisu alati muutlik, see ei jää püsima. Juba materjal, millest kultuuri osad luuakse, kulub paratamatult, kuid peamine, mis kultuuri sisu transformeerib, on muidugi inimkonna areng ise. Kultuuri algkodu otsimine nõuab seega inimkonna olemises aastatuhandete jooksul toimunud muutustest läbimurdmist (näiteks arheoloogiliste kaevamiste teel, kuid ka muistsete mütoloogiliste arusaamade rekonstrueerimise teel). Olukorras, kus ei saa väita, et selle eesmärgi saavutamiseks on viimaks ometi käes lõplikult parimad vahendid ja oskused, osutub teadus aga paratamatult küllalt ebakindlaks tunnetusteeks. Seda enam, et vastavaid muutusi on põhjustanud ka niisugused ideoloogilised hoiakud (näiteks panslavism, panestonism, antisemitism), millele teadus suudab täiel määral vastanduda enamasti vaid teoreetiliselt.

Kui see on nõnda, siis võib õigusega küsida, mis mõtet on kultuuri algkodu üldse otsima hakata. Ent ilma tõepoolest ei saa. Näiteks poliitilistes suhetes kasutatakse algkodu probleem alati ära ja järelikult ei ole poliitikat võimalik uurida algkodu probleemi arvestamata (ning vastupidi). Ei ole seepärast, et algkodu olemasolu kätkeb eneses alati ka otseste järglaste olemasolu, kultuuri järjepidevust, millest tulenev kultuuri vanus on rahvuslike õiguste kinnistamiseks äärmiselt oluline ideoloogiline ja poliitiline argument. Kultuuri vanust on võimalik tõlgendada ju nii või naa, olenevalt sellest, kuidas hinnatakse võõraste mõjude toimet ning millisena mõistetakse iseenda suhet oma eelkäijatega. Kui vastuoluline protsess see võib olla, saab näha «Noor-Eesti» liikumise kogemusest, mis eitas küll saksapoolsete mõjude konstruktiivsust, kuid pooldas ometi kitsalt rahvuslikult kultuuriloome aluselt väljumist. Kuid igal juhul tehakse kultuuri vanusest järeldus, mis puudutab inimkonna ühisolemist, sealhulgas siis ka rahvaste ajaloolist arengut üksteise suhtes.

Niisiis on kultuuri algkodu leidmine interetniline probleem (mille tegusa lahendamisega ei tegele, tõsi küll, sugugi mitte kõik rahvad). Kuid mitte ainult. Vulgarism, millest eespool oli juba kõnet, sisendab peale muu sedagi arusaama, et rahvuslike kultuuride hetkeseis on vaieldamatult parim, järelikult niisugune, et teda ei tohi muuta. Säärane vaimne diktaat kinnistab nii kultuurisuhete päritolu selleks korraks väljakujunenud esituse kui ka kultuuride vanuse ja väärtuselise hierarhia. Kultuuri algkodu otsimine oleks järelikult katse astuda sellise diktaadi ning teda loovate hoiakute vastu välja, taastada tee väidetavasti parima juurest eeldatavasti algsema juurde ning teha nõndaviisi kindlaks, milline kultuuri saatus õigupoolest on. Et tulemused, mida seejuures saadakse, on n.-ö. vahelmised, see juba teine probleem, mille lahendamist omakorda mõjutab suuresti asjaolu, et algkodu minnakse otsima ka eshatoloogilisest hirmust, otsasaamise hüsteeriast.

PEETER OLESK

Samadest probleemidest venelase vaatekohalt on ajakirjas «Russkaja Literatura» ilmunud hiljuti kaks väga lugemisväärset artiklit. Need on L. Gumiljovi «Slavistid ja nomadistid» (1988, nr. 2, lk. 228—235) ning A. Pantšenko «Peeter I ja slaavluse idee» (1988, nr. 3, lk. 146—152).

Lev Tolstoi 160

NÄITUS VANADEST RAAMATUTEST TEADUSRAAMATUKOGUS

Lev Tolstoi loominguline pärand, tema isiklikku elu ja nime ümbritsevad müüdid on saanud kultuuri pärisosaks, selle märgiks. Kuid märgiks muutumine kannab endas ohtu minetada L. Tolstoi nime kandva fenomeni tähtsaid kvaliteete: tema ande ettekuulutamatust, «ootamatust», tema mõtete printsipiaalset ebatäiuslikkust, tema inimliku palge ainulaadsust. Juubelipidustustel — kõige parematel ajenditel loomulikult — on komme seda ohtu mitmekordistada. Elav L. Tolstoi asjastatakse puus, kivis ja pronksis või üldjuhul lihtsalt käibemääratlusega «suur vene kirjanik».

Ennetades võimalikku trafaretti, püüdsid näituse organisaatorid valida raamatuid ekspositsiooniks niimoodi, et kirjanik näeks välja võimalikult enda moodi, mitte «peeglina», võõra isiku kujutluspildina.

Oma mõttelt on näitus adresseeritud nii valitud kui ka massipublikule. Algupärandite ning haruldaste trükiste austaja saab loomulikult rahulduse kohtumisest L. Tolstoi varasemate publikatsioonidega «Sovremennikus». Välja on pandud jutustused «Markööri märkmed», «Sevastoopol detsembris», «Noorus», esimene vastukaja jutustusele «Minu lapsepõlve lugu» («Lapsepõlv») «Otetšestvennõje Zapiski» 1852. a. 10. numbris. Arvatakse, et seda retsensiooni pidas silmas L. Tolstoi, kui ta aastaid hiljem jutustas oma esimestest kirjaniku-elamustest: «Lesin tares naril ja loen, joobudes ülistuste naudingust. Isegi vaimustuse pisarad lämmatavad mind, ma mõtlen: «Mitte keegi ei tea, et mind kiidetakse!»

Professionaalne lugeja arvatavasti märkab «Sovremenniku» numbri puudumist jutustusega «Lapsepõlv», L. Tolstoi esimese publikatsiooniga. Kuid see ei ole koostaja viga. Kahjuks puuduvad raamatukogu fondides «Sovremenniku» numbrid aastatest 1852—1854.

Küllaltki põhjalikult on näitusel esindatud L. Tolstoi koostöö ajakirjaga «Russki Vestnik». Selle lehekülgedel, nagu teada, nägid esmakordselt ilmavalgust «1805. aasta» («Sõda ja rahu») ning «Anna Karenina», st. teosed, mis avasid L. Tolstoi mõtetele tee maailma kultuuri.

Kirjaniku loominguga tutvus eesti lugeja juba XIX saj. 80-ndatel aastatel. L. Tolstoi isiksuse ja kirjanikumaailma tajumise eripära siinmail annab mingil määral edasi vitriin tema teoste tõlgetega eesti keelde. Populaarseimad olid Eestis jutustused ja rahvalikud mugandatud väljaanded, milles läks aga kaduma L. Tolstoi õpetus. Kuid ka tema kirjandusliku mõtte šedöövrid leidsid oma lugeja. Ilmekalt tõendavad seda J. Kõrvi ja M. Põdderi «Sõja ja rahu» tõlked. Külastajale on huviga vaadatavad erinevates Eesti linnades, eelkõige Tartus ilmunud L. Tolstoi teoste tõlked.

Lugejale-vaatajale, kel on koolikäsitluse ettekujutus L. Tolstoist, osutub huvitavaks ja üllatavakski kohtumine kirjaniku valgustuslike töödega. Oma ajaloolist missiooni nägi L. Tolstoi selles, et aidata inimesel mõista oma saatuse ettemääratust, vabanemist loomalikust algest. Tänapäeva inimesele, kes on läbi elanud sundusliku õnnelikuks tegemise košmaarsed eksperimendid, on väga lähedased ideed ühiskonna rajamisest armastuse, ühenduse ja hea tahte printsiipidel. Seda tüüpi väljaanded on kirjastatud põhiosas V. Tšertkovi poolt.

Ekspositsiooni lõpetavad L. Tolstoile endale pühendatud raamatud. Siin on talle usus lähedaste inimeste, haritud lugejale tuntud Ivanov-Razumniki, D. Merežkovski, P. Birjukovi monograafiad, esimesed mälestused jne.

SERGEI ŠAHVERDOV

Komsomolikomitees

(Algus 1. lk.)

1.5. pärast Eestimaa poliitilise noorsoo-organisatsiooni programmi ja põhikirja arutamist ELKNÜ KK pleenumil ja kõigis vabariigi komsomoliorganisatsioonides kutsuda kokku ELKNÜ erakorraline kongress, kus otsustatakse küsimus iseseisva poliitilise noorsoo-organisatsiooni loomisest ning võetakse vastu selle organisatsiooni programm ja põhikiri.

Ühtlasi peame vajalikuks A. Laureni töökomisjoni senise töö tulemuste avalikustamist ajalehes «Noorte Hääl».

ANDI KASAK,
ELKNÜ TRÜ komitee
sekretär

„Cream“

(Algus eelmises lehes)

SEEGA *oli nende pillimeeste muusikupotentsiaal väljaspool igasugust kahtlust — jäi vaid muusikalise materjali küsimus. Üks kriitik kirjutas hiljem: «Oma põhiolemuselt olid nad moodne* blues-band, *kuid nad laenasid elemente kõigest, mis nende teele jäi: ühtmoodi nii* rock'n'rollist *kui* jazzist *kui Dylanilt. Nende käes plahvatas kõik. Nad muudkui valasid rauda, purustasid seda ja higistasid.»*

KIRJALIKULT *fikseeritud kompositsioonid tähistasid nende muusikute jaoks kollektiivi ja solistide improvisatsioonide raame. Löökriistasoolosid, mida Ginger Baker lugudesse põimis, tunti varem vaid* jazzis. *Oma töid andsid ansambli repertuaari nii E. Clapton ja J. Bruce kui ka sellised tuntud* bluesi *klassikud nagu Willie Dixon («Spoonful»), Robert Johnson («Crossroads»), Chester Arthur Burnett — e. «Howlin' Wolf» — («Sitting On The Top Of The World») ning Booker T. Jones («Born Under A Bad Sign»). 1968. a. võeti kavva Skip Jamesi «I'm So Glad», mille tuludest E. Clapton kandis S. Jamesile üle tolle elu suurima honorari — 6000 dollarit. Summast piisas parajasti, et katta 1969. a. viimase haigla- ja matusekulud. Pete Browni, kes hiljem tegutses trompetisti ja ansamblijuhina «The Battered Ornamentsi», «Piblokto» ja «Bond and Browni» juures, kirjutatud tekstid olid napid ja tihti mõeldud vaid täiteosadeks kolme solisti instrumentaalsetele meistriteostele. Sest kolme solisti bändiks jäi «Cream» kogu oma kaheaastase ajaloo vältel.*

ANSAMBLI *moto «Unusta eesmärk, unusta laulutekst, tee lihtsalt muusikat!» peegeldab nii muusikute endi kui ka publiku kõrgeleasetatud ootusi. Ometi pidi Eric Clapton hiljem tõdema: «Improvisatsioonid, mis varem tulid spontaanselt, muutusid järjest enam sisutuks massiks; igaühel meist kujunesid välja omad klišeed.» Kõige kauem püsis spontaansete improvisatsioonide ideaal ansambli kontsertidel ning tegelikult suudavad stuudiolindistused edasi anda vaid murdosa «Creami» muusikalisest põlengust.*

OLULINE *roll lindistuste õnnestumisel oli ka produtsentideteamil Felix Pappalardi/Tom Dowd. Pappalardi mängis paljude lugude puhul sisse vioola, trompeti, oreli, klaveri ning muudegi instrumentide partiid. Lisaks «Creamile» on F. Pappalardi teinud kaastööd ka teiste kuulsate muusikutega, näiteks Joan Baezi ja Gordon Lightfootiga. Edu saavutas ta ka oma 1969. a. formeeritud «Mountainiga», milles mängis ise bassi. Pseudonüümi* «L'Angelo Misterioso» *taha peitis end veel üks «Creami» kaasautor — E. Claptoni hea sõber George Harrison.*

«CRÈME DE LA CRÈME'i» *lühikest elulugu jäid dokumenteerima viis kauamängivat: «Fresh Cream» (1967), «Disraeli Gears» (1967), «Wheels Of Fire» 2-LP (1968), «Goodbye Cream» (1969). «Live Cream» ja «Live Cream Vol. 2» ilmusid juba pärast ansambli laialiminekut. 26. novembril 1968. a. seisis trio viimast korda Londonis Royal Albert Hallis laval.*

1969. *aasta juunis olid aga Clapton ja Baker jälle koos. Mänedžer Robert Stigwood üritas luua neist koos Steve Winwoodi («Trafficust») ja Rick Grechiga («Familyst») uut supergruppi. Ometi elas vastloodud «Blind Faith» vaid 6 kuud. Ginger Baker püüdis ka koos oma hilisemate gruppidega — «Air Force», «Africa'70», «Salt», «Baker-Gurvitz-Army», «Hawkwind» jt. — ankurdada* rockmuusikasse *pikki löökriistaimprovisatsioone. Jack Bruce mängis pärast «Creami» lagunemist koos Larry Coryelli, Graham Bondi, Tony Williamsi, Larry Youngi, John McLaughlini, Leslie Westi, Carla Bley, Mick Taylori, Billy Cobhami ning paljude teistega. Eric Clapton siirdus aga pärast «Blind Faithi» laialiminekut turneele koos Delaney ja Bonnie Bramlettiga, kellede saategrupi muusikutega koostöös valmis ka tema üheks paremaks hinnatav LP — «Layla» (1971).*

«CREAM» *on jäänud* rockmuusika *ajaloos tõeliseks megatäheks, kelle mõju on täiesti võrreldav «The Beatlesi» ja «Led Zeppelini» omaga. Kaasalöönud muusikute jaoks oli ta eksperimenteerimiskoht, millel oli määrav osa nende muusikuisiksuste kujunemisel; teiste jaoks on ta jäänud grupiks, mis näitas teed ning millest võetud eeskuju najal on üles kasvanud lugematu arv pillimehi.*

RAINER BRATFISCH
KAJ WESTERLUND

SALME NÕMMIK

3. III 1910 — 21. IX 1988

27. septembril sängitati Raadil Vana-Jaani kalmistul maamulda majandusgeograafia kateedri konsultantprofessor, kauaaegne geograafiaosakonna õppejõud ja majandusgeograafia kateedri esimene juhataja (1968—1976) geograafiadoktor Salme Nõmmik. Eesti geograafid on kaotanud läbilöögivõimelise organisaatori ja teadusteoreetiku, sotsiaalmajandusgeograafia ja ühiskonnageograafia innuka propageerija. Veel kolme kuu eest oli ta meie keskel reipa ja teotahtelise vanema kolleegina, kes juhendas aspirante ning oli valmis nõu andma noorematele kolleegidele.

Salme Nõmmik sündis Viljandimaal Vana-Põltsamaa vallas Lebavere külas kooliõpetaja Jaan Mangelsoni paljulapselises perekonnas. Lõpetanud *cum laude* Põltsamaa gümnaasiumi, jätkas ta õpinguid Eesti Vabariigi Tartu Ülikoolis, kus omandas 1933 majandusteadlase eriala. Stuudiumiks kulus vaid kolm aastat. Töötanud seejärel lühemat aega Eesti Statistika Keskbüroos ja tõlgina Leedu saatkonnas ning olnud siis mõned aastad kodus, leidis ta pärast 1940. aasta suvesündmusi tööd ENSV Kergetööstuse Rahvakomissariaadis. Saksa okupatsiooni ajal elatus ta juhutöödest. Aastal 1944 kutsuti ta tööle TRÜ majandusteaduskonda, 1946 sai temast õppejõud geograafia kateedris. Algasid pingelise töö aastad, mil tuli õppida ise ja õpetada paljusid majandusgeograafilisi distsipliine. Algas ka suurt rahuldust pakkuv teadustöö. 1956 kaitses S. Nõmmik Leningradi ülikoolis kandidaadiväitekirja Kagu-Eesti regionaalsest majandusgeograafiast. Järgmisel perioodil tegeles ta looduse ja inimese seoste ning Tartu ja selle tagamaa uurimisega. Pärast dotsendikutse kinnitamist 1962 asus ta lahendama majandusrajoonimise ja asustussüsteemide probleeme. Pingutusi kroonis Moskva ülikoolis 1970 kaitstud doktoriväitekiri detailse majandusrajoonimise olemusest ja meetoditest. 1972 sai S. Nõmmik professori kutse.

Salme Nõmmikut ei rahuldanud nõukogude majandusgeograafia kitsas suunitlus ainuüksi tootmise territoriaalprobleemide käsitlemisele ning nii hakkasid tema sulest ilmuma eesti- ja venekeelsed artiklid majandusgeograafia uurimisobjekti laiendamisest sotsiaalsfäärile, kogu ühiskonnale. Tema algatusel hakati kasutama ühiskonna ruumilise olemise seaduspärasusi uuriva teadusharu nimetusena *sotsiaal-majandusgeograafia*, hiljem ka *ühiskonnageograafia*. Kontseptsiooni teoreetiline põhjendus on kokku võetud raamatus «Kaasaja geograafia: teooria küsimused», mis ilmus Moskvas 1984. Oma teoreetilisi seisukohti avaldas ta ka Ungari, Poola, Saksa DV, Kanada, Ameerika Ühendriikide ja Soome väljaannetes. S. Nõmmik kuulus sõjajärgse Eesti geograafilise uurimise algatajate hulka. Koos V. Tarmisto, E. Varepi jt. organiseeris ta 1955 Eesti Geograafia Seltsi, mille tööst võttis aktiivselt osa kolme aastakümne jooksul. Agaralt propageeris ta matemaatiliste meetodite rakendamist geograafias, organiseerides selleks Eestis kaks üleliidulist nõupidamist. Veel rajati tema algatusel TRÜ linnalabor. Kõige selle tunnustuseks on hulk aukirju, kuus medalit ja Rahvaste Sõpruse orden.

Lahkunule oli võõras omaette nokitsemine. Ikka ja jälle tutvustas ta oma teoreetilisi mõtisklusi ja uurimistulemusi kolleegidele ja õpilastele. Eriti suurt rõõmu tundis ta oma õpilaste töödest ja edust teaduses. Lõpetamata jäi 1979 ilmunud Eesti majandusgeograafia kõrgkooliõpiku uusväljaanne, kuid ilmusid kirjutised Eesti majanduse territoriaalkorraldusest uutmise tingimustes. Salme Nõmmiku ideid tuleb ellu viia ja IME programmi täitmiseks edasi arendada juba tema õpilastel. Õpetaja lahkus, kuid õpilaste töödes elab ta edasi.

Kolleegid
majandusgeograafia kateedrist

Rebastele raamatuid!

Õppeaasta algus raamatukogus on esmakursuslastele mõneti erinev eelmistest. Kergendamaks kirjanduse väljaotsimist kataloogidest ja vältimaks pikka järjekorras seismist kirjanduse kättesaamiseks antakse esmakursuslastele põhiõpikud erialade ja gruppide kaupa kindla graafiku alusel. Õpikukomplektide laenutamise ajal registreeritakse esmakursuslased raamatukogu lugejateks ja tutvustatakse raamatukogu kasutamise korda. Raamatukokku tulles palume kaasa võtta üliõpilaspilet, foto (3×4 cm), kirjutusvahend ning kott laenatud raamatute jaoks.
Palume tulla raamatukokku järgmistel aegadel:

4. okt. 8.30 geoloogia
10.15 geograafia
13.30 raamatupid. (eesti)
16.15 ajalugu
18.15 defektoloogia

5. okt. 8.30 stomatoloogia
10.30 kaubandusökon.
14.15 füüsika (vene)
16.15 füüsika (eesti)
18.15 keemia (nimed A—M)

6. okt. 8.30 žurnalistika
10.15 bioloogia (5., 6. r.)
12.15 bioloogia (1.—4. r.)
14.15 ravi (eesti 9.—12. r.)

10. okt. 8.30 õigus
14.30 kehakult. (eesti)
18.15 pediaatria

11. okt. 13.30 tööstuskaubat.
16.15 saksa fil.
16.15 prantsuse fil.
18.15 inglise fil.

12. okt. 8.30 vene fil. (eesti)
10.30 toidukaubat.
13.30 majandusküb.
16.15 farmaatsia
18.15 vene fil. (vene)

13. okt. 16.15 eesti fil.
18.15 keemia (nimed N—V)

14. okt. 8.30 spordimed.
11.30 raamatupid. (vene)
14.20 kehakult. (vene)
17.15 rahandus
18.30 ravi (vene)

15. okt. 10.15 ravi (eesti 5.—8. r.)
12.15 ravi (eesti 1.—4. r.)

Kui mõni eriala, eriti need, kes on graafiku lõpupoole, leiab teise sobiva tunni raamatukokku tulekuks (nt. 3. okt. või 8. okt.), palume kursusejuhendajal võtta kontakt õppekirjanduse kojulaenutusega tel. 3 53 02. Ka meie oleme huvitatud, et üliõpilased saaksid põhikirjanduse kiiremini kätte.

Need, kes mõjuvatel põhjustel ei saa tulla koos oma grupiga, registreeritakse hiljem lugejaks raamatukogu registratuuris ja nad saavad õpikukomplekti kätte kuni 15. oktoobrini õpikute kojulaenutusest I korrusel.

Ootame õpikukomplektide järele ka kolhoosis olnud II kursuse üliõpilasi. Teenindamine toimub individuaalselt õpikute kojulaenutuses I korrusel.

TRÜ TR õppekirjanduse kojulaenutus

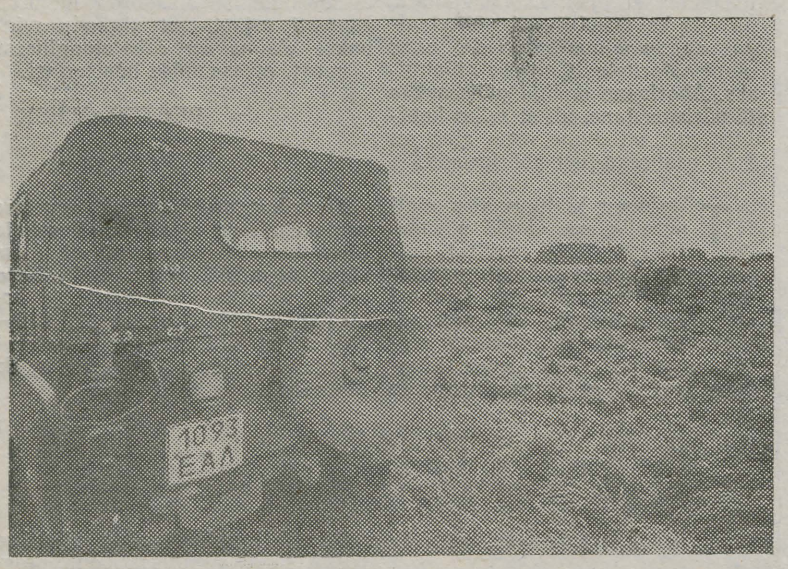

APTEEK TÜHJAKS RIISUTUD

Imevere kolhoosi juhatusest teatatakse toimepandud kuriteost, milles kahtlustatakse TRÜ üliõpilasi.

Nimelt läks ühel päeval kaduma esimehe ametiauto ning koos sellega kohaliku apteegi piiritusevarud. Samal õhtul murti sisse 14 km kaugusel asuvasse saunsuvilasse, mille omanik on K. K. Kahe kuriteo vahel arvatakse olevat seos, mida kinnitab tõik, et saunsuvila lähedusest leiti tühjaksriisutuna ülalnimetatud auto (vt. fotot).

Uurimine jätkub.

Piirkonnavolinik
O. P.

NB!

UJUMISHUVILISED!

Alates 10. oktoobrist toimuvad ujumistunnid vetelpäästjatele igal esmaspäeval ja kolmapäeval kl. 20—20.30 «Dünamo» ujulas. Kursuste aktivistidel tuleb koguda soovijailt VPÜ 1988. aasta liikmemaks (30 kop.) ja võtta välja ujula pääsmed raskejõustiku ja veespordi kateedrist V. Kingissepa 19, ruum 206 (pääsmel peab olema foto ja arsti luba).

TRÜ ujumisparemikule ettenähtud tunnid toimuvad igal esmaspäeval ja kolmapäeval kl. 19—20.00, teisipäeval, neljapäeval ja reedel kl. 18—19.00.

KODUNDUSKABINET

registreerib üliõpilasi rühmadesse 3., 4. ja 5. oktoobril kl. 12—15 Tiigi 78 ruumis 208.

AUSTRIAST

räägib õigusteaduskonna õppejõud Erik Kergandberg kolmapäeval, 5. oktoobril kl. 16 raamatukogu konverentsisaalis.

KLUBI VIDEOTEEGIS

Laupäeval, 1. oktoobril kl. 21 õpetajate päeva eelne kesköö sügistrall (videoklipid).

Pühapäeval, 2. oktoobril kl. 21 diskoprogramm «Sügis on käes» (vaatamiseks *heavy*klippe).

«LAULULEHT»

oli hää asi ja laulud ka hääd, aga need, kes ostsid «Laululehe» selle kuu algul peahoone kioskist, maksid ainult 50 kopikat. See on ühe «Laululehe» hind, neid aga oli kokku pandud kaks eksemplari. Meie kioskitädil jääb niimoodi puudu ei vähem ega rohkem kui 25 rubla. Maksame siis ka teise eksemplari eest, eks!

NB!

Järgmine leht ilmub 6. oktoobril.

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 3646. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета. г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komiteè ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 26 (1537) | Neljapäev, 6. oktoober 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

TRÜ NÕUKOGUS

● OMA PÕHIKIRJA PROJEKT! ●
● «EI!» ENSV ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI PROJEKTILE AVALIKE ÜRITUSTE KORRA KOHTA! ●

Reedesel nõukogul istuti kaua, peaaegu kella kaheni. Vist seepärast tekitas üks lõppu jäänud küsimus mõneski arusaamatuse: kas ongi Struve 2 ja hotelli asja veel üldse võimalik selgeks rääkida? Aga algusest.

● Reorganiseeritud haridusministeerium jagas õppejõududele aastatepikkuse koostöö eest t e e n e t e m e d a l i (Ruth Ling, Reet Kasik, Kanni Indre, Ott Kurs, Kalle Velsker, Igor Tšernov, Ljubov Kisseljova, Henni Kallak) ja t e e n e t e p l a a d i (Antidea Metsa, Helga Kurm, Inger Kraav, Aimi Sukamägi, Karl Muru, Olaf Prinits, Hillar Palamets, Allan Liim, Heino Mardiste, Gunnar Karu).

● **Valimisi** oli palju. **Kateedrijuhatajad:** analüütilise keemia kateeder — keemiadoktor **Ilmar Koppel**, teor. füüsika kateeder — dots. **Ivar Piir**, majandusküberneetika ja statistika kateeder — dots. **Jaak Karu**, sportmängude kateeder — dots. **Rein Roos.** Arstiteaduskond esitas valimiseks sisehaiguste propedeutika kateedri juhataja kohale kaks kandidaati — meditsiinidoktorid Elmut Laane ja **Rein Teesalu** (uute määruste järgi on see lubatud!). Rohkem hääli sai viimane. Võimlemise ja biomehaanika kateedri juhataja kohale kandideerisid dotsendid Rein Torm ja Arved Vain. Nõukogu eelistas senist kateedrijuhatajat **Arved Vaini.**

Professori kohale valiti meditsiinidoktor Märt Saarma, dots. Ülo Vanaaseme, prof. Arvo Rõõmusoks, prof. Joosep Reinaru ja prof. Ene Ergma. Viimane tuleb meile Moskvast NSV Liidu TA süsteemist.

● **Uuel õppeprorektoril prof. Heino Siiguril tuli teha eelmise õppeaasta kokkuvõte.** Arvuliselt näeb see välja niisugune: 1016 lõpetajat, neist 766 päevases ja 250 kaugõppes. 64 oli neid, kes said *cum laude* diplomi. Üle-eelmise õppeaastaga võrreldes said paremaid hindeid kehakultuurlased, ajaloolased, arstid, filoloogid. Teaduskondadest olid protsendi järgi eespool ajaloo-, majandus- ja arstiteaduskond. II kursust olid niisugused, kus õppeedukus läks alla 75%. Kuigi üldiselt on majandusteaduskonnas head tulemused, oli nende seas ka rahanduse ja krediidi II ja III kursus ning majanduskiberneetika II kursus. 470 üliõpilast sai ülikoolist lahkumiskäskkirja, (suurem osa — 236 edasijõudmatuse tõttu, 87 omal soovil jne.).

«Omal soovil lahkujaid ei tule kahetseda, see on kõrgkoolieelse kutsesuunitluse puudus. Parem, kui pettunu lahkub kohe, hoopis halvem, kui läheb soovimatule tööle,» oli õppeprorektori arvamine.

Võlgnevuste ja eksmatrikuleerimisega läks viimasel õppeaastal asi eriti tõsiseks. Nüüd võib öelda, et kuigi väljalangevus algul suurenes, hiljem see stabiliseerus.

Küsimusi tuli iseseisva õppetöö kontrollimise kohta. Teaduskondadel tuleb välja töötada moodus siiski ka selle kontrollimiseks. Rühmapäevikuid enam ei ole, kuid vaja oleks teada saada, kas üliõpilane puudutud loengute asemel on tööd teinud.

Septembris teravaks kujunenud sõjalise õpetuse olukorra kohta ütles õppeprorektor, et püütakse arvestada tudengite ettepanekuid nii palju kui võimalik. Õppeosakonna juhataja Mati Salundi lisas: «Uus õppeplaan võimaldab sõjalist alustada II kursuse asemel III kursusel.»

Õppeprorektor Valter Haameri andmetel on ümberkorraldused kaugõppes andnud häid tulemusi — on hakatud paremini õppima. Õppeedukus kehakultuurlastel, filoloogidel ja juristidel tõusis, kuid ometi on erialati suuri kõikumisi. Nii kaugõppijaid kui ka päevaseid tudengeid puudutab õppekirjanduse seis. Siin ei ole tendentsid kiita: käsikirjad laekuvad kirjastusse süsteemitult, ülikooli paljundusvõimalused vähenevad (Inglise aparaadile ei ole millegi eest uusi osasid osta). Seepärast palus V. Haamer enne paljundamist hoolikalt mõelda, mida, milleks ja kui palju teha, sest ka paberivarud ei suurene.

Rektor prof. Jüri Kärneri meelest oleme liiga pessimistlikud: midagi ei ole, midagi ei saa. On vaja täielikult ära kasutada Pergamon Pressiga sõlmitavad lepingud, saada oma valuutaarve. Välissidemed küll hoogustuvad, kuid peame jõudma selleni, et igal kateedril on oma külalispartner.

● **TARTU ÜLIKOOLI PÕHIKIRJA PROJEKT võeti vastu.** Pärast paranduste ja täienduste sisseviimist ning stiililist ja keelelist korrektuuri avaldame selle ka lehes. Muide, põhikirja koostamisel ei ole lähtutud kehtivast seadusandlusest, vaid nendest taotlustest, mida ülikool oma tegevuses õigeks peab.

● **Nõukogu toetas õigusteaduskonna nõukogu seisukohta tagasi lükata ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi projekt vastutuse kohta koosolekute, miitingute jm. läbiviimise korra rikkumise eest Eesti NSVs.**

● **Arstiteaduskonna dekaan prof. Ain-Elmar Kaasik ja prof. Lembit Allikmets tegid ettepaneku esitada linnajuhtidele TRÜ nõukogu veebruarikuu seisukoht** hotelli ehitamise asjus. Linnal puuduvat ülikooli ametlik seisukoht. Veebruaris arutati arstiteaduskonna seisukohta ning lähtudes sellest, et oldi seatud juba fakti ette — kas hotell või Struve 2 —, eelistati hotelli ehitamist. Kas see otsus hotelli ehitamist kiirendab, ei tea. Pealegi ajal, kui ajaleheartiklites läheb vesi ajaloolise väärtuste hindamise ja eri seisukohtade pealesurumise ümber aina segasemaks.

Akadeemilisuse kaitseks

Itaalias olin esmakordselt. Roomast tuli sõitu alustada omal käel. Muidu on ikka keegi saatja kaasas. Kõigepealt pidin Roomas muretsema rongipileti Bolognasse. Niipalju oli siiski kasu, et sain Roomat näha, metrooga sõitsin Vatikanini... Väga paljudest asjadest ei teadnud enne midagi, näiteks rongipiletite süsteemist. Pealegi on itaallastel, nagu suurrahvastel üldse, napp keelteoskus. Piletitel puudus kellaaeg ja vaguni number. Kui küsisin, et kas ma viimase rongi peale mahun, öeldi, et küll konduktor selle asja korda ajab. Viimane rong pühapäeva õhtul oligi puupüsti täis. Tundus, et puhkepäeviti armastatakse võrdlemisi palju rahva hulgas viibida. See torkas mitmel pool silma. Omamoodi isegi kupees. Kui meie püüame võrdlemisi hajutatult olla, siis lõunamaalased on ikka koos. Ka nende emotsionaalsus oli põhjamaisele natuurile päris uus, aga meeldiv kogemus.

Bologna ülikooli juubelimuljeid küsisid rektor professor Jüri Kärneri käest ühtaegu nii «Edasi» kui «TRÜ» ajakirjanik. Linnalehest on neid nüüd juba lugeda saanud, väiksem väljaanne ei püüa küll kõike enam korrata, aga päris mitmest asjast ei saa ka mööda minna.

✲ **JUUBELIÜRITUSED.** Rektori muljed olid kui mitte just vapustavad, siis igal juhul väga rõõmsad. Esmalt üritustest endast ja muidugi kontaktidest. Kõigepealt peeti 900. juubeli nädalal **konverents «Ülikool muutuvas maailmas».** Üheks teemaks oli ka näiteks ülikooli autonoomia. Üks päev oli pühendatud **Euroopa rektorite konverentsile** ja ka **Erasmus-programmile** (üliõpilaste ja õppejõudude massiline vahetamiskava).

Pidustused kulmineerisid 18. septembril **Euroopa Ülikoolide Suurele Hartale** allakirjutamisega, millele kirjutasid alla kõik rektorid.

Sel ajal kui rektorid allkirja andsid, esitasid linna sümfooniaorkester ja koor palveränduríte koori «Nabuccost». See oli midagi nii erilist, et olime neil hetkil lausa mingis transiseisundis.

Hartas on kirjas ülikoolide põhimõtted. Arutati, kas ülikoolid peavad minema nn. ameerikalikku teed (kiire areng ühe päeva teenistuses) või vastupidi, humanitaaralade poole, teaduste poole, mille pilk rohkem tulevikku suunatud. Harta jääb kaitsma viimast seisukohta.

Jüri Kärnerile oli see nädal üks suur stažeerimine: kaugeim kontakt oli Indoneesia rektoriga. Erilise mulje jätsid kreeklased oma optimistliku olekuga. TRÜ visiitkaardiks oli professor Juri Lotmani ettekanne. Bologna ülikoolilt tuli kohe ettepanek sõlmida koostööleping filoloogidega. Meiega koostööst oli huvitatud ka mänedžere ettevalmistav Bocconi eraülikool. Väga kaasaegselt sisustatud kõrgkoolis koolitatakse nii lihtsaid mänedžere kui koguni tippdirektoreid.

Bologna ülikooli sponsor firma «Fiat» korraldas rektoritele ka sõidu Veneetsiasse.

Mitmesugust kirjandust, prospekte on kaasas nii palju, et kõigega ei ole veel tutvuda jõudnud. Mitmed asjad andsin üle muuseu-

(Järg 2. lk.)

Konstitutsioon tagab meile õiguse haridusele. Lahutamatu hariduse komponent on oma maa ja rahva ajaloo tundmine. Tartu muinsuskaitsepäevadest saadik on lootus tagasi saada Eesti Rahva Muuseum Raadil. Tulevikulootus RR kongressist aga, et Eestimaa kohal ei lendaks ükski sõjalennuk.

RAHVARINDE VEERG

Vox populi

Julgen küll nii öelda — see oli rahva hääl! Kui palju oleme telepildil näinud suurfoorumite delegaate uhketes soengutes, üleoleva hoiakuga, kõigile nägemiseks külgeriputatud autasudega. Kuulsid neid aga rääkimas, siis ei saanud nad kaugemale üldtuntud tõdedest.

Pressi kohad olid linnahallis lava ees parempoolses sektoris. Sealt oli hea pead saali poole pöörata, näha erinevaid reageeringuid. Ja rahvas mõtles kaasa, ütles välja, valis ja hääletas neid, keda ise tahtis.

Mõttes olen rahvarinde kongressi kirjutamist alustanud mitu korda, iga kord erineva algusega. Mõttes olen oma mõtted paika pannud. Hoopis raskem on nüüd, teisipäeva hommikul enne loo trükikotta viimist kirjutusmasina taga ära trükkida seda, mis olulisim, seda, mida pole juba öeldud mujal ajakirjanduses või veel öeldakse enne neljapäeva. Lohutan ennast sellega, et jätkan järgmises lehes, kuhu loodame saada ka ülikooli rahvarindelaste arvamusi.

Ülikoolist oli delegaate ja külalisi üsna hulga, üliõpilasi nende seas siiski üpris vähe. Hõisakem sellegi üle, et volikogusse valiti majandusteaduskonna tudeng Paavo Kollom.

Vist oli see «Moskovskije Novosti» esindaja, kes päris pressikonverentsil arvamust noorteparlamendi kohta. Sealt sain ka sügavamõttelise vastuse prof. Rem Blumilt noorte vähese osalemise kohta. Ja nimelt — see ei ole noorte endi viga, et nad praegusest ühiskonnaelust suuresti kõrvale jäävad. Stagnatsiooniaeg lihtsalt peletas nad eemale, muutis poliitiliselt inertseks. Noort jõudu vajab aga RR hädasti, nii erinevate ühendustena kui mõttekaaslastena. Ka ülikooli tudengite tugigrupis «Koga võim nõukogudele» tuntakse selle üle muret. Kas ongi mõtet hõigata — tulge, hakake ise tegema. Selleks võiksid kujuneda mitmesugused tõukejõud iseäranis äratundmisrõõmuga — see on minu koht.

Üliõpilaste tegemiste vastu tundsid huvi ka paljud kolleegid. Vello Pohla oli hämmastunud roheliste vähesuse üle, Ants Pajul ei ole veel meelest läinud tudengite napp kaasalöömine suuremates keskkonnakaitse ettevõtmistes (siin ei ole muidugi mõeldud fosforüdiliikumist). Ise arvan, et praegu alles hakkab tudeng tundma kohta, kuhu ta kuuluda tahab, tundma seda, mida teha, sest valikuvõimalused on avardunud.

Aga tagasi kongressile. Vaheaegadel, kui delegaadid oma asju arutasid, tõttasid ajakirjanikud pressikonverentsidele. Iseendale oli väga heaks kogemuseks näha välisajakirjanike tööd, Tõnis Aviksoni kindlakäeliselt (ka sõna otseses mõttes — žestikuleerimist tõlkidega) ja no ka vaimukalt juhitud pressikonverentse, seda lausa kuulda vat ajuraginat, mis ümberringi raksus. Ei tulnud ma seekord Tallinnast tagasi säärase emotsionaalse laenguga nagu loomeliitude pleenumilt. Aga see ei ole mitte üks raas etteheide, pigem selgus probleemide seisus, edasiminekuks, sest oi kui palju on juba meie endi, rahva kätes. Aga kõigest sellest tähemalt juba järgmises lehes.

VÄRJE SOOTAK

RAHVARINDE VEERG

Foorum, dialoog, lahtised uksed

● BALTI UURINGUTE EDENDAMISE ÜHING 20 ●

Vaatamata sellele, et Moskva, Riia ja Tallinna poliitilised paskvillistid on oma mitmes vastupropagandaraamatus pidanud juba seletama, mis on **AABS (Association for the Advancement of Baltic Studies)**, teeme seda siinkohal veel kord. Olgu see lühitutvustus ühtlasi Ameerikas tegutseva Balti Uuringute Edendamise Ühingu kahekümnenda aastapäeva tagasihoidlikuks tähistuseks.

* * *

28. nov. — 1. dets. 1968 oli läti akadeemiliste organisatsioonide eestvedamisel Marylandi ülikooli kokku tulnud 48 Baltimaade probleemidega tegelevat teadlast. 17 neist olid eestlased. Konverentsi üheks suurimaks initsiaatoriks oli *Latvian Academic Fraternities*, teadusliku komitee esimees Jānis Gaigulis, kes konverentsi ideega oli välja tulnud juba 1966. aastal ja keda nüüd Mr. AABSiks kutsutakse. **1. detsembril 1968 toimunud üldkoosolekul võeti vastu otsus AABSi loomise kohta.** Valiti organiseerimistoimkond, kuhu eestlastest kuulusid I. Ivask ja H. Valdsaar. Sõlmküsimused, mis vaidlustes kerkisid, on varem ja hiljemgi olnud pagulasorganisatsioonidele kaunis iseloomulikud. N: kas luua teaduslik organisatsioon või võitlusühing, kuidas suhtuda kontaktidesse oma põhiliste uurimisobjektidega — raudeesriide taga asuvate Balti vabariikidega.

Ei saanudki teisiti olla, et mõlemad küsimused lahendati mitte ideoloogilisest, vaid teaduslikust mõtteviisist lähtudes. «AABS on sõltumatu teaduslik foorum objektiivseks ja erapooletuks uurimistulemuste esitamiseks ja arutamiseks. Tema tegevus sisaldab kohtumiste ja konverentside algatamist teaduslike vaadete vahetamiseks. Liikmeskond on avatud kõigile, kes soovivad neid püüdlusi toetada.

«Nii kõlab AABSi programmtutvustus. Rein Taagepera rõhutas viimasel konverentsil: «Teadusliku organisatsioonina me oleme ja peame olema mittepoliitilised isegi siis, kui isikutena võime olla aktiivsed erinevates suundades.» Kas AABSi liikmed on seda põhimõtet oma töös suutnud ka täielikult rakendada? Lõpuni ausaks jäädes tuleb vist nentida, et siiski mitte päriselt, ent hälbed on ikkagi haruldased, paar protsenti, mitte rohkem (kui seda nii mõõta saaks).

Alati ei ole **uuringute tulemused** just «meeldivad» on juhtunud, et need on kaasa toonud pagulaskonna konservatiivsema osa süüdistusi reetmiseski. Aga nagu Taagepera teisal on märkinud: «Klammerdumine parteijoone külge (olgu see kommunistlik, antikommunistlik või mõni muu) tähendaks kaotada eneserespekt õpetlasena ja maailma õpetlaskonna respekt. See viimane tähendaks muide, et niisugune õpetlane muutuks poliitiliselt kasutuks väljaspool totaliseeritud maid.»

Just objektiivsed uuringud on need, mis kutsuvad meie vastu laias maailmas huvi tundma ka 50 aasta pärast. See on trump, mis lööb ka siis, kui tänased poliitilised võitlused on ammugi unustatud. Selles peitub mitte ainult uurija isiklik surematus, vaid ka rahvuste surematus. AABSi elujõulisust näitab tema mainimine teistes Lääne allikates. Eelõeldu ei välista muidugi ka kaasaja teravikega tegelevate komiteede ja abistamiskeskuste tööd. Neilgi oli ning on veelgi täita oma asendamatu roll, ent piirduda ei saa vaid sellelaadsete ettevõtmistega.

Teise põhiprobleemi — **kontaktide realiseerimine** on kulgenud vaevalisemalt, aga seda mitte AABSist sõltuvalt. Esimene otsesem katse võtta kontakti uurijatega Nõukogude Liidus tehti aastatel 1976—1977, mil Kieli Ülikooli prof. Dietrich A. Loeben külastas teaduste akadeemiaid ja ülikoole Tallinnas, Tartus, Riias ja Vilniuses.

Ise kirjutas ta selle reisi kohta: «Sellised akadeemilised visiidid on Lääne teadlastele senini ebaharilikeks sündmusteks. N. Liitu on tavaliselt võetud kui turismipaika, harva kui kohta teadustööks.» 1983. aastal läbis sama marsruudi Pennsylvania Ülikooli slaavi keelte prof. William R. Schmalstieg, et uurida koostöövõimalusi AABSi ja siinsete teadusorganisatsioonide vahel. Tema reisimuljed: «Mulle tundub, et balti rahvastest on eestlased kõige rohkem huvitatud kontaktidest Lääne teadlastega. Sõnuti ütlesin ma, et eestlased tunnevad, et AABS võiks olla neile abivahendiks kultuurilisel ellujäämisel.» Pinnasondeerimisi on olnud teisigi.

1982 olid AABSi konverentsil kaks teadlast Läti TAst. Sellest alates on nõukogude teadlased neil üritustel osalenud. Oluliseks kujunes A. Kõõrna ja A. Raidi visiit 1986. aastal. Paralleelselt on aga ametlikest ideoloogiakahureist tulnud vaid sõimu või on kasutatud lihtsalt mahavaikimise taktikat.

TIIT PRUULI
stud. phil.
(Järgneb.)

Kas pioneerilaagripraktika on vajalik?

(Algus eelmises lehes)

1987/88. õppeaastal viidi läbi **küsitlus** V kursuse üliõpilaste (matem., ajal., ingl. fil.) hulgas, et välja selgitada, milline õppevorm on kõige õigem õpetajate ettevalmistamise parandamisel. Kõrvuti pedagoogiliste ainetega võeti arvesse ka praktika.

Milliseid õpetajate ettevalmistamise eesmärke võimaldab siis realiseerida pioneerilaagripraktika?

Eelkõige leitakse, et laagripraktika arendab **lapselembelisust, humaansust ja austust lapse vastu,** suunab tähelepanu lapse isiksuse arengule, äratab soovi olla õpetaja. Pedagoogilise tehnika osas annab praktika kollektiivi ja õpilaste tundmaõppimise oskust, organiseerimis- ja planeerimisoskust, suhtlemistehnikat. Praktika aitab leida enda jaoks sobivat suhtlemisstiili, tõstab enesekindlust ja -kriitilisust. Pedagoogilise eneseregulatsiooni seisukohalt olulistena kasvavad suhtlemisvõime, loovus ja analüüsivõime.

Neid eesmärke arvatakse pioneerilaagripraktika paremini saavutada aitavat kui ükski teine õppevorm (metoodikute nõukogu vastused langevad selles üliõpilaste arvamusega üsna täpselt kokku). Uurimust tuleb siiski veel jätkata, vastanute arv on ulatuslikumate üldistuste tegemiseks esialgu liiga väike.

* * *

Ülikool suunab koolidesse pidevalt palju õpetajaid. Nende **stažööriaasta** edukuse kohta on tagasiside olemas. Ilmneb, et meie lõpetanutel on:

a) suhtlemisalaseid puudujääke nii kolleegide kui õpilastega;

b) raskusi õpilaste tundmaõppimisel, nende isikupära arvestamisel;

c) oskamatust organiseerida juhatatava klassi tegevust ja klassijuhatajatundide läbiviimist;

d) distsipliiniraskusi.

On ka aine- ja metoodikaalaseid etteheiteid, aga suhteliselt vähem. Kahtlemata olenevad tulemused suurel määral noorest õpetajast endast, tema hoiakutest, hinnangutest, motivatsioonist, ent küllalt palju ka ettevalmistusest.

* * *

Võrdluseks veel üks kõrvalepõige. **Jaapanis** on Tokio Pedagoogilise Ülikooli juurde kinnitatud 4 algkooli, 1 madalam keskkool, 4 vanemat keskkooli, arengupeetusega laste kool ja lasteaed. Üliõpilased läbivad praktikal kõik vanuseastmed ja osalevad kogu õppe-kasvatustöös. Meie küll räägime eri vanuseastmete ja individuaalsete erinevuste arvestamisest, kuid koolis saab üliõpilane tegelda ainult teatud vanuseastmega (füüsikudkeemikud seejuures alles alates 6.—7. klassist) ja kasvatuslikult üsna väheütlevas tunnisituatsioonis. Laps tervikuna kogu oma elutegevuses ja vanuseastmete järgnevuses, kõigi ta arengufaktorite vastastikuses mõjus jõuab koolipraktikal vaevalt noore õpetajani — ja nii tuleb kooli oodatud õpilaskeskse õpetaja asemel ikka ainult ainekeskne.

* * *

Mis tingis praegu sellise artikli ilmumise? On avalik saladus, et pioneerilaagripraktika vajalikkus õppeplaanis on seatud tõsise kahtluse alla. Probleemi on tõstatanud teoreetiliste harude üliõpilased, aga seni ei ole antud võimalust oma arvamust avaldada pedagoogiliste harude üliõpilastele, noortele pedagoogidele, direktoritele. (Arukas direktor saadab kooli suunatud noore õpetaja enne kooliaasta algust pioneerilaagrisse — kes saab laagris distsipliiniga hakkama, saab ka koolis.)

Meil on arvukalt üliõpilasi, kes käivad mitmel suvel omal soovil pioneerilaagrites (M. Mäemets eesti IV, K. Moon — def. IV, G. Kalajas — füüs. III jne. jne.), ja endisi üliõpilasi, kes igal suvel ülikooli baaslaagrites töötanud (E. Paabo — lõpetas TRÜ 1984, Ü. Loks, R. M. Niilus jt.) Miks? Küllap on laagris siiski kasvatajatelegi midagi niisugust, mida oodatakse ja mille nimel sinna ikka ja uuesti minnakse. Küllap see on laste usaldus ja jäägitu kiindumus, on võimalus tunda end andja rollis õppivale inimesele tavalise võtja rolli asemel, on võimalus end proovile panna üha uutes rasketes kasvatuslikes situatsioonides.

Tulevaste õpetajate seisukohalt peaks silmas pidama ka seda, et paarisaja üliõpilase kõrvalejäämine laagritest tekitab suure kasvatajate puuduse. See sunniks paljusid õpetajaid iga paari aasta tagant suve laagris veetma. Ja küllap ei ole kõige vähem tähtis ka laste seisukoht, kes päris kindlasti eelistavad kasvatajana noort, värsket, energilist, loova ja leidliku vaimuga üliõpilast vananevale, närvilisele, kooliaastast ja lastest väsinud pedagoogile.

HELGI MUONI

Parim lugu

Septembrikuise «TRÜ» parimateks autoriteks pidas paarkümmend toimetuses käinud tudengit üliõpilastest **TIIT PRUULIT** ja **TÕNU PEETSI** ning õppejõududest **PEETER OLESKIT** ja **HENN KÄÄRIKUT.**

FRED KUDU

4. I 1917—29. IX 1988

Pärast rasket haigust suri dotsent, kehakultuuriteaduskonna töölerakendaja, kauaaegne dekaan ja kateedrijuhataja, NSV Liidu teeneline treener, Eesti NSV teeneline sporditegelane Fred Kudu.

F. Kudu lõpetas 1940. aastal ülikooli spordipedagoogi kvalifikatsiooniga. Töömeheteed alustas Eesti Spordi Keskliidu treenerina. 1940. aastal algas ka spordipedagoogi töö ülikoolis, mis kestis selle aasta 29. septembrini.

Suures Isamaasõjas võitles F. Kudu Eesti Laskurkorpuses, organiseerides ühtlasi võitlejate spordielu. Väga heade organisaatorivõimete ning erialaste teadmiste tõttu suunati ta 1944. aastal Spordikomitee õppeosakonna ülemaks, sama aasta sügisest aga vabastatud Tartusse ülikooli kehalise kasvatuse instituudi, hilisema kehakultuuriteaduskonna tööd organiseerima ja juhtima. Sellel töökohal töötas ta vaheaegadega kuni 1965. aastani. Ühtlasi juhatas ta 30 aastat kergejõustiku kateedrit.

F. Kudu õlgadel lasus teaduskonna ja kateedri juhtimine kõige pingelisemal ja raskemal sõjajärgsel perioodil. Tuli ju kõigepealt komplekteerida või koguni koolitada teaduskonna pedagoogiline kaader, spordibaasid olid varemetes, puudus inventar. Just nüüd avaldus endise tippsportlase, meistersportlasest kaugushüppaja töövõime, visadus ja organisaatoritalent. Tema eestvõttel rajati nii Tartusse kui ka Käärikule ajakohased spordibaasid, teaduskond sai mitmete uute ettevõtmiste algatajaks nii vabariigis kui ka NSV Liidus — hakati koolitama spordiarste, teaduskonna juurde loodi lihastalituse probleemlabor jm. F. Kudu treeneritöö tunnuseks aga on ta õpilaste H. Lipu, R. Auna, V. Külveti tõusmine maailma sporditippu.

1956. aastal omistati F. Kudule dotsendi kutse. Suurte teadmistega, erudeeritud spordipedagoog pälvis tunnustuse nii NSV Liidus kui ka välismaal. Tal tuli ühiskondlikus korras tegelda NSV Liidu kergejõustiku koondvõistkonnaga, eriti mitmevõistlejatega, jagada oma põhjalikke erialaseid teadmisi ja oskusi mitmesugustel nii kodumaistel kui rahvusvahelistel nõupidamistel, konverentsidel jm. Viimast soodustas mitme võõrkeele valdamine.

Väga suurt tööd on F. Kudu teinud tervete eluviiside, kehakultuuri ja spordi propageerimisel ning populariseerimisel.

Põhitöö kõrval lõi F. Kudu aktiivselt kaasa ka mitmesugustes ühiskondliku töö lõikudes. Kõiki ülesandeid täitis ta kuduliku visaduse, sihikindluse, energia ja vastutustundega, tema tööd on hinnatud paljude autasudega.

Fred Kudu oli abivalmis, tasakaalukas, oma töösse jäägitult kiindunud seltsimees, kellest on jäänud helge mälestus.

Õpilased ja kolleegid

Matusetalitus on täna kl. 11 aulas, muldasängitamine Raadi kalmistule.

Akadeemilisuse...

(Algus 1. lk.)

mile, sealhulgas ka mapi Bologna ülikooli vanade reprodega.

Rektorile hakkas silma ja jäi hinge akadeemilisuse väljendus riietes, esemetes, tseremooniates. Enamik rektoreid kandis toogasid ja ametirahasid.

On arvatud, et kas meil niisugust maskeraadi tarvis, muresid niigi küllalt, aga kes teab. Võibolla peaks siiski kaaluma meie doktoritele, dekaanidele ja teistele ametiriietuse ja atribuutika sisseseadmist. See ei peaks olema väga rangelt akadeemiline, vaid kaasaegsem. Paljude uuemate ülikoolide rektoritel (Kuopio ja Jyväskylä) olid toogad tehtud rahvuspäraselt.

Reedel sõitis rektor Sofia ülikooli 100 aasta pidustustele. Nolaste kutse külastada Ameerika ja Kanada ülikoole.

NB!

KÜLALISFILOSOOF

Tartu Ülikooli filosoofia didaktika sektori külalisprofessor Helmut GIRNDT Duisburgi ülikoolist (Saksamaa LV) peab eeloleval nädalal ülikooli raamatukogu auditooriumis 202 saksa keeli kaks avalikku loengut:

kolmapäeval, 12. oktoobril k. 12—14 — «Filoosofia õpetamine Saksamaa LV-s: õnn ja moraal Aristotelese näitel»,

neljapäeval, 13. oktoobril k. 14—16 — «Nagarjuna keskmine tee».

Kõik huvilised teretulnud!

TULE RAHVUSVAHELISTE SUHETE RINGI!

Oma endisi ja ka hulgaliselt uusi liikmeid ootab RSR teisipäeval, 11. oktoobril kl. 18.15 teadusraamatukogu auditooriumis 321.

TEADUSRAAMATUKOGU KONVERENTSISAALIS

esineb kolmapäeval, 12. oktoobril kl. 16 Peeter Olesk teemal «Humanitaarhariduse tähendusest tänapäeva elus».

NOORSOOTEATER

esineb TRÜ klubis 19. ja 20. oktoobril kl. 19 John Murelli näidendiga «Päike ja mina» (Hilja Varemi ja Andrus Vaariku esituses).

Ühistellimusi võetakse vastu 12., 13. ja 14. oktoobril kl. 15—17 klubis tel. 34 700.

ÜLIKOOLI TÖÖTAJATE KÄSITÖÖRING

ootab oma ridadesse uusi käsitööhuvilisi naisi 12. oktoobril kell 17 Tähe 4—015.

Info tel. 3 54 34 Tiiu Müürsepp.

VABA NÄITEMÄNGUSELTS «MUNEV AINE»

Teisipäeval, 11. oktoobril kl. 20 klubis H.-K. Hellati õudne kurbmäng «Robinsoni päästja». Lavastus ja kujundus Jaan Kiho.

Piletid müügil tund enne algust.

KLUBI VIDEOTEEGIS

Laupäeval, 8. oktoobril kl. 21 keskõiseid viinakuu vikerviise (kuulamiseks-vaatamiseks George Michael).

Pühapäeval, 9. oktoobril kl. 21 EVERGREEN FUTU. Tümpsu sekka ka futulugusid (kuulamiseks Howard Jones).

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ

Ajaleht «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 3710. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

AR Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 27 (1538) | Reede, 14. oktoober 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

KÄSKKIRI SÕJALISE ÕPETUSE KOHTA

Seoses üleminekuga uutele õppeplaanidele 1988/89. õ.-a. käsin:

1. Alustada sõjalise ettevalmistusega 5. semestril. Õppeplaanis ettenähtud ulatuses läbida sõjaline ettevalmistus III—IV kursustel. Nelja-aastase õppeajaga erialadel läbida sõjaline ettevalmistus II—III kursustel.

2. Tsiviilkaitsealane õppetöö läbi viia õppeplaanis ettenähtud mahus teaduskondade poolt määratud semestril. Õppetöö tsiviilkaitses üle viia eesti õppekeelega kursustele eesti keelele hiljemalt 1. septembrist 1989. a.

3. Vabastada sõjalisest õppetööst üliõpilasemad ja rasedad naisüliõpilased (hetkest, mil esitatakse asjakohane tõend dekanaati).

4. Sõjalise kateedril (ülem polkovnik Nossov, V.) koos õppeosakonnaga:

4.1. Kateedri nõukogu koosseisu sisse viia üliõpilasesindajad teaduskondade ettepanekute alusel.

4.2. Valmistuda kateedri õppejõudude atesteerimiseks. Esitada rektorile sellekohased ettepanekud 11. novembriks k. a.

4.3. Viia kateedri õppekoosseis vastavusse kehtivatele normatiividele.

4.4. Õppetöö korraldamisel järgida akadeemilise õppekorralduse põhinõudeid, milleks:

4.4.1. Lõpetada poliitinformatsioonide läbiviimine üliõpilastele;

4.4.2. pidada ebaotstarbekaks rühma korrapidajate ja päevnikute määramist üliõpilaste hulgast;

4.4.3. lõpetada üliõpilaste välimuse normeerimine sõjalistest põhimäärustest lähtuvalt;

4.4.4. likvideerida arvestuste ja eksamite sooritamise kord, milles on sõltuvusse pandud omavahel mitte seotud õppetöö osad;

4.4.5. tagada kateedri õppejõudude informeeritus sotsiaal-poliitilisest olukorrast Eesti NSV-s.

4.5. Ette valmistada sõjalise õpetuse olukorra arutamine TRÜ Nõukogu novembrikoosolekul.

4.6. Esitada abinõude plaan kateedri materiaal-tehnilise baasi tugevdamiseks ja kaasajastamiseks 25. novembriks k. a.

5. Arstiteaduskonnal (dekaan prof. A.-E. Kaasik) teha 25. oktoobriks k. a. ettepanek komisjoni moodustamiseks, et analüüsida meditsiiniliste ainete õpetamise vastavust programmidele ja õppetöö sisulist ning metoodilist taset sõjalise kateedris.

6. Meditsiiniõdede kursustel (van.-õp. A. Alt) esitada ettepanekud oma õppetöö korraldamiseks lähtudes uutest õppeplaanidest 25. oktoobriks k. a.

7. Ajalehe «TRÜ» toimetusel avaldada käesolev käskkiri ülikooli ajalehes.

8. Kontrolli käesoleva käskkirja täitmise üle panen õppeprorektor prof. H. Siigurile.

Rektor prof. J. KÄRNER

IDEID ÜLIÕPILASPÄEVADEKS

ootame kõigilt tudengitelt järgmisel neljapäeval, 20. oktoobril kell 16 ülikooli komsomolikomitees (ruumis 208). Samas võib kuulata, mida korraldajad teha kavatsevad. Mõnedki head mõtted hakkasid liikuma juba septembris. Nüüd tuleb meie kõikide ideed ja mõtted panna kokku ÜP-88 programmiks. Ärge peljake keegi hea mõtte väljaütlemist, seda ootame ka rebastelt!

TARTU ÜLIÕPILASPÄEVAD SAAVAD TEOKS JUBA 16.—20. NOVEMBRIL!

Korralduskomitee

Kes ja kuidas saab sekretäriks

Komsomolikomitee 27. septembri istungil võeti vastu otsus kuulutada välja konkurss ELKNÜ TRÜ komitee sekretäri kohale. Küllap võis selline otsus mõndagi üllatada. Põhjust üllatumiseks aga tegelikult ei ole. Alles hiljuti valiti kahe kandidaadi hulgast Eesti komsomolijuht. Tõsi küll, küsimuse lahendamisega kiirustati nii, et kandideerijatel ei jäänud enam võimalust tutvustada oma ideid, kujundada kommunistlikest noortest toetajaskonda ja mõttekaaslasi. Seda suurem on Urmas Laanemi vastutus, kes peab nüüd tõestama, et teda valinud Keskkomitee liikmete enamus ei eksinud.

Niisiis, valigem ka ülikoolis komsomolikomitee sekretär aja vaimus, demokraatlikult, nii et igal kommunistlikul noorel oleks võimalik mõjutada tulemusi oma aktiivse osavõtuga.

Komitee otsustas anda sekretärikandidaatide esitamise õiguse kõigile **teaduskonnabüroodele** ja **komsomolikomiteele.** Muide, büroode poolt esitatav kandidaat ei pea olema sama teaduskonna üliõpilane. Oma kandidaate võiks tutvustada ka ülikooli ajalehes, tuleks astuda ise üles oma platvormiga nii lehes kui avalikel esinemistel, diskussioonidel. Eks iga kandidaadi esitanud organ otsustab ise, kuidas oma mehele reklaami teha. Lisaks oma platvormile võiks sekretäriks pürgija avalikustada ka oma meeskonna, st. asesekretärid. Loomulikult jääb ka komsomolikonverentsi delegaatidele õigus esitada kandidaate. Mitme kandidaadi ülesseadmise puhul kuluks konverentsini jäänud aeg ära tõeliseks valimiskampaaniaks.

Kes ja kuidas otsustab sekretäriks saamise? Arvan, et **sekretäri peaks valima konverents,** st., et kõigil delegaatidel oleks võimalus konkreetselt hääletada oma kandidaadi poolt või vastu.

Küllap ei ole mõistlik kasutada vana vormi: valida enne komitee koosseis, kes omakorda hääletaks sekretäri poolt.

Sellisel juhul jääks sekretäri küsimuse otsustamine suhteliselt kitsa ringi kommunistlike noorte kätte. Kindlasti peaksid valimised olema salajased, sest eks igasugune avalikkus hääletamisel mõjutab oluliselt osa valijate otsustusi. Sekretäriks osutuks enim hääli saanud kandidaat, aga tingimusel, et teda toetab **enam kui pool** valijatest.

ANDI KASAK

VOX POPULI

(Algus eelmises lehes)

Kaootilisusesse kalduvale sissejuhatusele eelmises lehes lisaksin täna mõned probleemiasetused iseenda uitmõtetega.

RAHVUSSUHTED JA MIGRATSIOON

Mis saab olla parimaks näiteks kui mitte **rahvuse eneseteadvustumine.** Juba on loodud esimesed armeenia, juudi jt. kultuuri seltsid. Oma suureks üllatuseks juhtusin esmaspäeva õhtusel Armeeniale pühendatud miitingul kuulma selges eesti keeles kõnelevat armeenia noormeest, meie IV kursuse vene filoloogi. Kuidas õppis? — Ise õppisin (teised kõrvalt — mis viga ühikas keelt õppida, igapäevane suhtlemine eesti keeles). Palju on ülikoolis armeenlasi? — Umbes 18—20. Kas koos käite? — No kuidas siis mitte. Ometi on olnud ülikooliski aegu, kus ühe rahvuse koondumisele ei ole just kõige paremini vaadatud, ikka on vajatud mingit rahvuste sulamit.

Samal ajal kui on märgata huvi tõusu eesti keele vastu, selle maa keele vastu, kus elatakse, mida oma kodumaaks või teiseks kodumaaks peetakse, ei ole ametlikult päevakorrast maha võetud kakskeelsuse printsiipi (Mati Hint pressikonverentsil). Ta lisas sedagi, et 1925. aasta eesti keele seadusega õnnestus tal lõpuks tutvuda nädal tagasi. Tean väga hästi, mida elavad üle segakoolis käivad lapsed. Minu kooliaastad Kohtla-Järve mail möödusid just ühes niisuguses segakoolis ja nn. internatsionaalses töölisasunduses, kus paljud asjad tehti selgeks mitte sõnade, vaid käte omavoliga. Sestap olen ülimalt tänulik Koit Rauale, kes päris käest läinud Ida-Virumaa eest võitleb. Nagu mitmed tuttavad, nii pidasin minagi tema sõnavõttu esimese kongressipäeva parimaks. Olen Jõhvi rajooni poolt, olen selle poolt, et Kohtla-Järve monstrumlinna (eri linnaosad asuvad üksteisest ligi kümne kilomeetri kaugusel) süsteem loogilisse asendisse paigutuks. Kõik see on juba kord nii olnud (teema peaks tuttav olema loomeliitude kultuurinõukogu viimasest raadiotunnist). Kui aga Endel Lippmaa sõnade järgi ei ole mõtet põlevkivi tootmist enam kahekordistada, sest juba praegu on olemas sisuliselt ületootmine, milliseks muutub siis Kirde-Eesti rahvastiku struktuur?

Ühelt poolt vajab **Kirde-Eesti** misjonlust. Teame, milline on maa ja rahva seis, ja millised ohud tekkimas lähitulevikus. Teiselt poolt jookseme ise selle eest ära. Põhjenduski väga lihtne: kelle käsul, soovil on maa ära lagastatud, see... Ma ei tea küll kuidas, aga palja hüüatusega «Näoga Kohtla-Järve ja Narva poole!» midagi enam ei päästa. Koit Raud pakkus vähemalt ühe väljapääsutee — loogem Kohtla-Järvele kultuuri instituut. Või selle filiaalgi.

Viimasel ajal annab endast märku ka teine Eestimaa kant. Päris vastassuunas asuv **Setumaa**, millest me etnograafiliselt väga lugu peame. On teada, et 1945. aastal kelleltki luba ja soovi küsimata Pihkva oblastiga liidetud Eestimaa osal elavad setulased on pöördunud abipalvega meie valitsuse poole. Põliselanikkond kaob, enam ei jõua vanad inimesed end elatada ka maasikatest ja sibulatest. Ääretult kurb on teeäärne pilt Setumaast kaugemalgi — Irboskast Novgorodini, Valdaimaani: võsa, ilma vundamendita viltuvajunud majakõksid, pinkidel istuvad vanakesed... Sõja järel vägivaldselt tühjendatud maa-alad vajavad toibutamist riiklike vahenditega (Marju Lauristin pressikonverentsil). Küllap on ka neid, kes oma sünnikohta tagasi läheksid, muidugi mitte ilma soodustusteta.

Migratsiooni ja remigratsiooniga seostub viimasel ka üks teine tahk, ja nimelt **abiellumine.** Ajalehed annavad pidevalt teada, palju on Eestisse abikaasa juurde tulijaid (tänavu Tallinnasse veebruarist juunini 412). Juba on välja pakutud rahasummagi fiktiivse abikaasa leidmiseks. Paistab, et asi on tõsine ning vajaks väga kiiresti läbi valgustamist, sest kes oskab vastata küsimustele: kui palju oli abikaasade juurde tulijaid eelmistel aastatel?, kui palju niisuguseid abielusid kähku lahutatakse? Mida ette võtta?

Eestimaa hind ju tõuseb. Seda on näha ka Tallinnas kibekähku moodustatud **töökollektiivide koondnõukogust** (Kalju Niidusaar), mida juhitakse ikka «Dvigatelist». Sisuliselt ei ole see midagi muud kui alternatiivne organ kaitseks IME eest. Mis aga juhtub siis, kui IME iga, ehtsat tegutsemisiga hakkame mõõtma nädalate, kuude, aastatega? Paratamatult tuleb üleliidulistel ettevõtetel ümber profileeruda, alluda vabariigi majandusseadustele, hakata uusi elukutseid õppima (Marju Lauristin). Paraku taandab Interliikumine kõik ainult ühele kaalukausile — rahvussuhetele. Eks see ole ka viimane abinõu, lootes tulu ideoloogilisest rünnakust.

Sellele osale sobivad punkti panemiseks väga ilusti Hagi Šeini sõnad rahvusliku kultuurautonoomia kohta: «Eestlased ei ole kellegi vastu ega taha kedagi eestlaseks teha. Me oleme erinevad ja selles on meie jõud. Mitmekesisus on elu, ühetaolisus suretab. Oluline on anda, sest ainult seeläbi saad rikkamaks ka ise.»

MÕNED KATKED

● **Läti Rahvarinde kongressi** õnnistuseks peeti Riia Toomkirikus jumalateenistus, mis anti edasi ka raadios ja televisioonis. Otsi, mis sa otsid, aga mina leidsin ajakirjandusest ainult ühe kirikutegelase sõnavõtu Eesti RR kongressil, kuigi neid oli mitmelt. Tehti niisuguseid ettepanekuid: jumalateenistus raadio ja televisiooni kaudu, usuõpetus fakultatiivseks aineks koolis ja kõrgkoolis, usuliste veendumustega noormeestele sõjaväe asemel alternatiivne variant, kõrgkoolist mitte kutsuda sõjaväkke jne.

(Järg 3. lk)

SÕNUM

Uusi majanduskandidaate

Vilniuses kaitses finantskontrolli käsitlevat uurimust **Lehte Ots,** Leningradis aga kergetööstuse krediteerimise alast tööd **Ljudmilla Sorikova.** Mõlema väitekirja juhendaja oli prof. Vambola Raudsepp. Värsked teaduskandidaadid töötavad majandusteaduskonnas.

NADEŽDA IVANOVA

EÜE

ELKNÜ TRÜ komitee istungil kuulati ära informatsioon EÜE-88 väljasõitnud rühmade tööst. Eestis töötas suvel 22 rühma 420 üliõpilasega, kust enamik TRÜ kureeritatavates Lõuna-Eesti, Sakala ja Tartu regioonides. Väljaspool vabariiki töötas 5 rühma — Gagarinis, Krasnodari krais, Sahhalinis 2 rühma ja Tjumenis, kokku 101 TRÜ üliõpilast. Lisaks töötas 2 rühma SDV-s, rühmad Jugoslaavias, Tšehhoslovakkias, Ungaris.

Maleva töösuve kokkuvõtete põhjal jõudsid parimate rühmade hulka süsteemide lõikes:

Arujaagu (EKE I), Matsuri (EKE III), Varbla (ATK I), Pärsti (Ehituskomitee III).

Reedel, 22. oktoobril toimub EÜE-88 töösuve parimate vastuvõtt Tallinnas. Komitee luges EÜE-88 töösuve kordalõlnuks.

Jälle infotunnid!

Teisipäeval, 18. oktoobril kl. 16 nõukogu saalis ülikooli juhtkonna infotund:

1) TRÜ uus põhikiri,
2) rektor prof. Jüri Kärneri muljeid Bologna ja Sofia ülikoolide juubelilt.

Tulgu kõik, keda huvitab ülikooli oma käekäik!

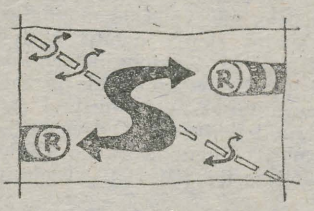

Rahvusvaheliste suhete ring saab täna 25-aastaseks. ÕNNITLEME! Lähemalt vt. 2. lk.

Joonistused
ILMAR KRUUSAMÄELT

Rahvusvaheliste suhete ring veerandsaja-aastane

Tõepoolest, 14. oktoobril 25 aastat tagasi peeti esimene loeng RSR-ile. Ring ise oli küll moodustatud juba nädal varem, aga sellest päevast alates on paslik lugeda RSR-i tegevuse algust. Sellest ajast peale on RSR arutanud maailmas toimuvat, kohtunud sadade huvitavate inimestega, korraldanud *show*'sid suurele auditooriumile, käinud ise esinemas paljudes kohtades üle vabariigi. Paljud meie vilistlased on praegugi jäänud truuks poliitikahuvile. Täna, 25 aastat hiljem ootab RSR kõiki oma endisi juhendajaid, presidente, praegusi liikmeid ja meie poolehoidjaid pidulikule koosolekule TRÜ teadusraamatukogu konverentsisaalis kl. 16. Seega — kohtumiseni täna kell 16!

RSR

Üliõpilaste ja sõjaväe suhted Saksa LV-s

Rahvusvaheliste suhete ring on kogunud hoolega andmeid üliõpilaste ja armee suhetest teistes riikides. Juba üle aasta tagasi hakkasime pöörduma sellekohaste tähelepanekute talletamise palvega meie ülikooli õppejõudude ja teenistujate poole, kellel seisis ees välisreis. Ühte ja teist on juba kaante vahel, täna pakume lugemiseks ülevaadet Lääne-Saksamaa tudengite ja sealse sõjalise ametkonna suhetest.

Lääne-Saksamaal on sõjaväekohustus täiesti olemas. Kõik sealsed noormehed peaksid peale keskkooli mundri selga tõmbama ja sõltuvalt väeliigist 8—15 kuud teenima. Soostugem, et võrreldes meie ajateenistuse pikkusega on sealne lausa köömes.

Loomulikult leidub noori, kes suurima heameelega lähevad armeesse niipea, kui küpsustunnistus käes. Paljud ihkavad siiski kõrgkooli ning sellise soovi ees peab sõjajumal taganema. Ülikoolidesse minejatega sõlmitakse leping, mille alusel nood kohustuvad astuma sõjaväkke peale neljandat ülikooliaastat. Ent tegelikult täidab seda lepingut vaid umbes 20 protsenti kõrgharidust omandavatest noormeestest. Ülejäänud toovad kõrvaleviilimiseks kõige erinevamaid ettekäändeid. Keeldumise üldlevinud põhjuseks on usulised veendumused. Sel juhul kirjutab noormees vastava motiveeritud avalduse oma sõjaväeringkonna juhatajale. Järgnevalt kutsutakse kokku komisjon, mida nimetatakse *Militäringsrecht*; ehkki tõlkest võiks niigi aru saada, sõjakohtuga siiski tegemist ei ole. Komisjoni kuuluvad armee, kõrgkooli, usklike puhul ka vastava usulahu esindajad ning roheliste puhul nende esindajad. Iga avalduse kirjutanud noormees kutsutakse ette ning temaga vesteldakse õige põhjalikult. Eeskätt püütakse selgeks teha, kas on tegemist tõsiuskliku või tõsirohelisega või hoopis sellisega, kes ei taha armeesse minna.

Olgu öeldud, et iga inimese isiklik asi on omada mistahes maailmavaadet, uskuda ükskõik millist jumalat. Sõjaväeteenistuse vastu on peale usklike veel patsifistid ja rohelised. Muide, see on ka üks põhjusi, miks rohelised on noorte hulgas populaarsed.

Loomulikult on võimalik, et *Militäringsrecht* teeb kindlaks mõne noormehe tegeliku armeeteenistusest keeldumise põhjuse, aga seda juhtuvat harva. Lõppude lõpuks on ju küsimused enamasti ühed ja samad ning rahuldavad vastused on võimalik pähe õppida. Noorte endi sõnul on tegu terve teadusega, kuidas *Bundeswehri* sattumisest kõrvale hoida. Peab ütlema, et Saksa LV kõrgkoolid pole eriti huvitatud oma tudengite kaotamisest ning toetavad igati noormehi.

Küll aga lähevad sõjaväkke arstid ja juristid, kellele antakse seal erialast tööd. Nende edasise karjääri suhtes on oma sõna öelda ka armeel. Muidugi on neil võimalus sõjaväkke jäädagi, sest sealne palk on algajal arstil või juristil tema tsiviilametivenna omast kõrgem.

Oletame, et *Militäringsrechti* otsuse põhjal noormees ei pea armeesse minema. Mis saab edasi? Siis määratakse teatud arv tunde õppeajast, mis tuleb ära töötada oma maa heaks kuskil tsiviilelu sfääris. Mõistagi makstakse selle töö eest tasu ning noored lähevad üsna meelsasti. Lahkusulised saadetakse näiteks haiglatesse halastajavendadeks, rohelised parke koristama jne.

Niiviisi on hundid söönud ja lambad terved. Lisamata jäi, et mitmete ametite puhul on võimalik tõestada — ning sellest saadakse sõjaväeringkondades aru —, et näiteks balletiartistide ja pianistide professionaalsusele mõjub armeeteenistus halvasti.

Kui inimene, kellel me palusime neid sõjaväeasju uurida, esitas endastmõistetava nõoga küsimuse neidude sõjalise ettevalmistuse kohta kõrgkoolides, siis jäädi teda ammuli sui vaatama.

Saksa LV-s ei saa tütarlapsed kõrgkoolides mingit sõjalist ettevalmistust. Nende jaoks on see midagi üle mõistuse käivat. Küll aga pööratakse suuremat tähelepanu sealsete neidude majapidamis- ja kodundusalaste oskuste arendamisele.

KALEV VILGATS

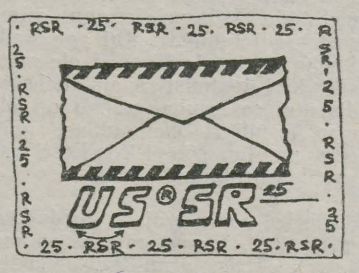

P. S. Lugesin artikli läbi ja kohkusin. Pean vajalikuks lisada, et selle looga tahtsin valgustada vaid tudengite ja armee suhteid Saksamaal. Mingit varjatut üleskutset meie tudengitele sõjaväeteenistusest loobumiseks ei tasu siit otsida.

Praha — august 1988*

... **Kolin,** läppunud hais õhus, tunkedes mehed askeldamas ümber prügiurnide. Salapärased luugid tänavasillutises, mis prügi alla neelavad. Vilunud liigutused, ei ühtegi ülearust žesti, häält, kõik sujub nagu kellavärk. Just umbes niisugune pilt avaneb kella kahe ja poole kolme vahel öösel Praha südames Vàclavi väljakul.

Olime tulnud vaatama südaöist Prahat, kuid peale prügivedajate ning mõne ringikakerdaja (turistid?) ei näinud me kedagi ega midagi põnevat. Kuskil tantsiti, istuti, võeti napsi, aga toimus see kinniste uste taga *night-club*'ides, kuhu nii hilja öösel enam sisse ei lastud. Praha magas. See uni pole aga tavaline. Mitte ainult Praha, vaid kogu Tšehhoslovakkia magab. Magab sügavat stagnaund.

Alguses on sellest isegi raske aru saada, kuna kohalikku keelt mõistmata naudid tavalist turistielu: poed, restoranid, kinod, muuseumid jms. Tõelisuse mõistmist takistab ka nn. «Praha spetsiifika». Praha, mis asub Euroopa südames, on oma hästikorrastatud vanalinna, raekojaplatsi, presidendipalee, Karli silla jt. vaatamisväärsustega alati kokku meelitanud huvilisi üle terve maailma. Meie kui nõukogude inimeste jaoks on oluline Prahas valitsev Euroopa hõng, sundimatu käitumine. Seda imelist tunnet jagus kuni augusti keskpaigani. Alates 19. augustist tundsin ma äkki, et viibin sotsialistlikus riigis, kus perestroikast ja demokraatiast suurt midagi ei teata ega teada tahetagi. Tänavanurkadele olid ilmunud miilitsapatrullid, linna toodi juurde sõjaväeüksusi. Tavapärastele miilitsapatrullidele lisandusid veel kolmemehelised grupid jälituskoertega.

19. augustil pidi meie ülikooli EÜE Praha rühm ära saatma TPedI tudengid, kes elasid meiega ühes interlaagris. Kohtumispaik oli tavapäraselt Karli sild, kus elu kees südaööni, mängiti kitarri, jalutati niisama, lauldi.

Tol õhtul valitses sillal täielik vaikus. Edasi-tagasi kõndisid koertega miilitsad. Oli keelatud laulda, tantsida, valju häälega rääkida. Pärast TPedI komandöri valjuhäälset hispaaniakeelset Tšiili hunta vastast protestilauset kästi meil sild viivitamatult vabastada. Rõõmsa lõpupeo asemel läksime vaikides, masendatult raudteejaama.

21. augustil sattusin just 12.30 Vàclavi väljakule. Valitses mingi eriline õhkkond, tunda oli ootust, mida sõnades raske edasi anda. Hajevil seisvat, midagi ootavat rahvast oli väljakul päris palju. Ümberringi sagis palju reporereid, esindatud olid maailma juhtivad telekompaniid. Täiesti märkamatult oli Vàclavi mälestusmärgi ette kogunenud umbes 600-pealine rahvasumm. Kell 13 läks kogu mass liikvele ja siis selgus ka kogunemise põhjus. Sooviti asetada lilli ausamba jalamile, et mälestada 20 aastat tagasi Praha sündmustes hukkunuid. Korravalvurid ei maganud. Kiiresti moodustati ahelik ausambale juurdepääsu takistamiseks. Rahva nõrdimust väljendas vilekoor ja lilled visati lihtsalt üle aheliku mälestusmärgi jalamile. Muidugi ei puudunud ka julgeolekutöötaja, kes need sealt kiiresti ära korjas. Toimus väike kähmlus, kus kaamerameestel väänati aparaate käest ära ja püüti nende tööd takistada. Lisaks arvukatele miilitsa- ja sõjaväepatrullidele seisid lähimas põiktänavas kaks rasket sõjaväeautot, sõdurid kastides ootevalmis. Pidevalt kontrolliti «kahtlaste» inimeste dokumente ja kirjutati üles nimesid.

Tseremoonia ausamba juures lõppes hümni laulmisega. Hiljem jäi rahvas lihtsalt ootama, kuulati, kuidas teisitimõtlejad andsid Lääne reporteritele intervjuusid. Ja oligi kõik.

Õhtusi sündmusi võin kirjeldada vaid tuttavate pealtnägijate sõnade järgi. Me ise suundusime sel ajal raudteejaama, et Bratislavasse sõita. Õhtupimeduses kogunes Karli silla piirkonnas juba märksa suurem rahvahulk (umbes 10 000), kes suundus loosungite ja transparentidega Vàclavi väljakule (tõenäoliselt toimus seal ka miiting?). Hiljem suunduti presidendipalee poole, et G. Husakile üle anda rahva nõudmised. Nõuti A. Dubčeki poliitilist rehabiliteerimist, 1968. a. võõraste vägede sissetungi avalikku hukkamõistu, demokraatiat jne. Presidendipaleeni aga ei jõutud, sest sõjavägi oli sillad blokeerinud. Edasiste sündmuste kohta mul informatsioon puudub, aga juba kirjeldatugi näitab, et Tšehhoslovakkias on olemas jõud, kes soovivad ja julgevad nõuda muutusi ühiskonnas. Tõenäoliselt on selleks vaja kogu praegune juhtkond välja vahetada ja tšehhide-slovakkide omaenda sügavast pessimismist üle saada. Lootma peab ...

* vt. H. Kääriku artiklid 9. ja 16. sept. 1988 «TRÜ»-s.

RAUL EAMETS

Kuhu läheb Poola?

I

1980. aasta juulis, kaksteist aastat pärast Tšehhoslovakkia sündmusi, hakkas maailma massiteabevahendites üha sagedamini kordama märksõna «Poola». Mitmel pool stiihiliselt alanud tööliste väljaastumised kasvasid lõpuks võimsaks streigiliikumiseks keskusega Szczecinis, Katowices ja traditsiooniliselt mässumeelses Gdańskis.

14. AUGUSTIL lõpetati töö Gdański Lenini-nimelises laevatehases, moodustati uus, sõltumatu ametiühing «Solidaarsus», mille juhiks sai tehase elektrik, enne seda mitu aastat töötu Lech Walęsa. Valitsuselt nõuti uute ametiühinguite tunnustamist, õigust streikida oma huvide kaitseks, palkade tõstmist, hindade kasvu pidurdamist, muudatusi juhtiva kaadri komplekteerimise süsteemis, 1970. ja 1976. aasta ebaseaduslikult vallandatud tööliste viivitamatut tööleennistamist etc. Loodeti, et seekordne heitlus valitsusega lõpeb töölistele edukalt. L. Walęsa: *«Uskuge mind, me võidame, peame võitma. Teist väljapääsu pole. Esitasime oma nõudmised ega tagane ... me peame vastu ... ainult tuleb olla Jumalaga ...».*

18. AUGUSTIL toimus vojevoodkonna parteikomitee pleenum. Ühed pidasid vajalikuks, et partei sõlmiks oma klassiga kokkuleppe, teised nõudsid «vastupanugruppide» (NB!) loomist, terroristide karistamist ja korra jaluleseadmist. Küsimuse otsustas Warssavist saabunud KK sekretär S. Kania: *«Käesolev konflikt on vaja lahendada ainult poliitiliste meetoditega. Teisi vahendeid ei ole ja ei saa olla».* 31. augustil kell 16.55 kirjutati Gdańskis valitsuskomisjoni ja streigikomitee liikmete poolt alla kokkuleppele, mis väikeste muudatustega rahuldas kõik põhilised tööliste nõudmised. Analoogilistele lepetele kirjutati alla Szczecinis ja Sileesia kaevanduses «Manifest Lipcowy» («Juulimanifest»). Ööl vastu 6. septembrit toimunud Poola Ühinenud Töölispartei (PÜTP) VI pleenumil vahetus parteiliider. E. Giereki tervis ei pidanud katsumusele vastu (arstid täheldasid tal tõsiseid südametegevuse häireid) ning teda asendas I sekretäri kohal S. Kania. Algas periood, mida poolakad ise tähistasid terminiga «sotsialistlik uuenemine».

Ent tuleme veel korraks tagasi toimunu tagamaade juurde. Muidugi häiris poolakaid tarbekaupade krooniline nappus — 70% Poola majanduspotentsiaalist töötas iseendale, s. o. iseenda, mitte aga tarbija jaoks. Paljud konfliktid tekkisid tulude jaotamise tõttu. Sotsiaalse ebaõigluse kujukas näide: sissetulekute erinevused olid Poolas kohati kuni 50-kordsed. Sotsiaalseid pingeid võimendas bürokraatia karistamatus, demokraatia tegelik puudumine jne. Miks aga mitte varem, miks just aastal 1980 võtsid tööliste väljaastumised niivõrd massilise ulatuse?

Poola sotsioloogia patriarh Jan Szczepański arvates vähenes sõjajärgsel perioodil Poolas pidevalt nende inimeste arv, kes tunnustasid olemasolevat ühiskondlikku süsteemi, ent see mittetunnustamine oli eeskätt vaikiv, passiivne. 1970-ndatel aastatel hakkas endast märku andma 1950-ndatel sündinud põlvkond. Põlvkond, kes ei teadnud midagi sõjast ega stalinismist, teadis 1970. a. veristest sündmustestki rohkem ajaloo kui isiklike kogemuste põhjal. Just see põlvkond hakkaski reforme nõudma. (J. Szczepański. In search for a reasonable way out. — Dialectics and Humanism 1980/4, Special Supplement, p. 38—39.)

1980. A. AUGUSTI lõpul ja septembri algul sõlmitud kokkulepped pidid saama esimeseks sammuks pikaajalise majandusliku, poliitilise ja sotsiaalse kriisi likvideerimisel. Pidid saama, aga ei saanud. Võiks öelda, olukorra täit tõsidust ei tunnetanud ei partei ega «Solidaarsus». Partei kõigil tasanditel kindlustusid jõud, kes pidasid reforme mittevajalikuks, töölistega sõlmitud leppeid aga andestamatuks veaks. Selliste jõudude eesmärgiks olid üldjoontes samad, mis 1968. a. Tšehhoslovakkias ja praegu Nõukogude Liidus: takistada reformide elluviimist, tekitada anarhiat ja rahulolematust, provotseerida sotsialismivastaseid meeleolusid, kompromiteerida uuenduskatsete olemust. Algusest peale lõhenes ka uus ametiühinguliikumine. On väidetud, et «Solidaarsus» kasvas välja liikumisest, mida võiks nimetada patriootlik-messianistlikuks. Niisuguste emotsionaalselt kõrgpingestatud liikumiste kujunemine selgepiiriliseks organisatsiooniks on kriitiline protsess. «Solidaarsus» aga määratles end algusest peale just nimelt organisatsioonina, täpsemalt ametiühinguorganisatsioonina, mis ei püüa täita poliitilise partei osa. Igasugune ametiühinguline tegevus sisaldab lõppkokkuvõttes vähemal või rohkemal määral igapäevast rutiinset tööd. Pisiasjadega tegelemine oli aga täiesti vastuvõtmatu ühele osale uue ametiühingu juhtkonnast. Lisandus veendumus, et mingit koostööd ei saa teha kommunistidega, kes olid viinud Poola katastroofini. Ainsaks argumendiks kõnelustes valitsusega tunnistati streik. Strateegia ja taktika küsimustes tekkis radikaalidel pidevaid kokkupõrkeid «Solidaarsuse» juhtkonna mõõdukama tiivaga, kelle eesotsas seisis L. Walęsa. Intervjuus kuulsale itaalia naisajakirjanikule Oriana Fallacile ütles poola töölisjuht: *«Kuidas mulle käivad närvidele poisid oma streikidega. Olen neile vahetpidamata korranud: egoistid, põikpead, mis õigusega te nii talitate? Intellektuaalid on nendega pisut sarnased. Ei oska kohaneda. Võitluse ajal olid suurepärased. Pean neist väga lugu, aga praegu ei oska nad tõepoolest kohaneda. Nad tahaksid endiselt kasutada samu meetodeid, aga see pole võimalik.»* Näib, et iseäranis «Solidaarsuse» tegevuse viimasel perioodil puudus Walęsal tihti kontroll olukorra üle.

(Järgneb.)

HENN KAARIK

KEELE JA KULTUURI SAATUS

Oktoobrikuu alguses on avalikkuse ette toodud järgmised põhimõttelise tähendusega dokumendid: 1) venekeelne «Eesti NSV töötajate internatsionaalse liikumise üldkontseptsioon» («Vperjod», 1. X 1988, nr. 116); 2) «Isemajandava Eesti põllumajanduse arengu kontseptsiooni projekt (EPA variant)» («PA», 4. X 1988, nr. 21); 3) «Eesti NSV isemajandamise kontseptsioon. Teesid. 5. Sotsiaalse ja majandusliku arengu põhisuunad isemajandavas Eestis» («Rahva Hääl», 7. X 1988, nr. 231); 4) «Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi eesti keele staatuse töögrupilt» («Noorte Hääl», 9. X 1988, nr. 233). Nendega tutvunud, on Eesti Üliõpilaseltsi «Logos» asutav kogu oma arvamusi eesti keele saatuse kohta (vt. «Edasi», 2. X 1988, nr. 227) edasi arendanud nõnda.

1. Interliikumine peab vajalikuks fikseerida Eesti NSV-s kaks riigikeelt. See ettepanek on demokraatlik ainult näiliselt. Kui küsimuses on need alad Eesti NSV-s, mille elanikkonna enamik on venekeelne (Narva, Sillamäe, Kohtla-Järve, Loksa, Paldiski jm.), siis tuleb arvestada, et kunagise rahvusliku struktuuri muutmises nendel aladel ei ole Eesti põhirahvusest elanikud saanud demokraatlikul viisil kaasa rääkida. Õigusriigi loomist silmas pidades oleks täiesti väär kinnistada selliste alade olemasolu tõttu eesti keele kõrval tervel Eesti NSV territooriumil riigikeelena ka vene keel. Kõigele lisaks kehtestaks see ametlikus korras tolle etnilise segregatsiooni, mis, olles tendentsina tõepoolest olemas, tuleb just esmajoones likvideerida.

Vastuväidet, et eesti keele tõstmine riigikeele seisundisse on natsionalistlik (ja järelikult ebademokraatlik) samm, väärib konstitutsiooniline tunnustus kõigi Eestis elavate vähemusrahvuste õigusele kaitsta omakeelset kultuuri. Kahtlemata ei välista see tunnustus etnilisi (sh. keelelisi) konflikte, mis on näiteks keelte kõnelejaskonna suuruse muutudes ilmselt paratamatud. Kuid niisuguste konfliktide lahendamise õiguslikuks aluseks ei saa olla mittepõlisrahvuste võrdsustamine põlisrahvusega, st. põlisrahvuse ilmajätmine kodumaal elamisest tulenevatest eesõigustest. Küll saab selliseks aluseks olla aga Inimõiguste deklaratsiooni järgiv seadusandlus, mis fikseerib vähemusrahvuste õigused põlisrahvuse hulgas ning garantiid juhuks, kui neid õigusi rikutakse. Seejuures kontrollitakse vähemusrahvuste saatust koguni neljalt poolt: 1) vähemusrahvuse enda hulgas; 2) vastava rahvuse põhikodumaal; 3) maal, kus antud vähemusrahvus elab ja 4) rahvusvahelises avalikkuses. Riiklikus poliitikas osalejatel tuleb seda tahes või tahtmata arvestada.

2. Keeleseaduse väljatöötamise praeguses järgus on jäänud tagaplaanile murdekeele kõnelejate saatus. Võib-olla ei peagi murdeid keeleseaduses eraldi käsitlema, kuid eriti Lõuna-Eesti kõnelejaskonna huvides oleks siiski tarvilik, et murrete tähendus ja kasutamine oleksid ühemõtteliselt selgitatud. Esmajoones puudutab see õigust anda välja murdekeelset trükisõna ning vahendite eraldamist niisuguse õiguse kaitsmiseks.

3. Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi eesti keele staatuse töögrupp fikseerib eestikeelse hariduse saamise/andmise kõrval «samuti võimaluse venekeelseks hariduseks». Meie arvates on selline ettepanek poolik. Kultuurautonoomiast lähtudes peab igal vähemusrahvusel olema õigus omakeelsele haridusele kuni kõrgkoolini välja.

4. Iseasi, milliste vahenditega see õigus garanteeritakse. Sellega seoses torkab silma, et IME-kontseptsiooni haridust, kultuuri ja teadust puudutav osa on muuga võrreldes üldsõnalisem ja ebamäärasem. Kelle tööga ning kelle arvelt finantseeritakse kõik need taotletavad palgatõusud ning hariduse süvendamise projektid, mille vajalikkus kõlab väga ilusasti, mille teostamiseks aga on tarvis vahendite üsna halastamatut ümberjaotamist? Näiteks on vajadus saata meie tulevasi spetsialiste mujale teisi keeli õppima kaugelt suurem kui võimalus kutsuda eesti keelest ja eesti kultuurist huvitatuid siia. Tudengite ja asjahuviliste ekvivalentne vahetus seda disproportsiooni ei kaota, seda saab kaotada üksnes senisest võrratult suurem välisõpingute ja rahvusvahelise kogemuse tundmaõppimise subsideerimine. Ent kuidas, kui programmide äärmiselt terav konkurents sunnib tegema järjest uusi arendamist vajavate alade pingeridu? Emakeelne haridus ei ole ainult õigus, see on ka suur kohustus edendada näiteks terminoloogiat, luua originaalset õppekirjandust jne. Haridus maailmatasemel nõuab omakorda vaba suhtlemist eri maade spetsialistide vahel, õpingute võimaldamist parimates õppeasutustes, õppejõudude püsivat küllakutsumist jne. — kõike seda, mis ei anna kohe kättesaadavat tulu ning mida on seepärast nii lihtne paremateks aegadeks edasi lükata. Kes aga on see, kes loobub IME kiirema realiseerimise nimel vabatahtlikult oma osast, mida tal oleks õigus saada kohe?

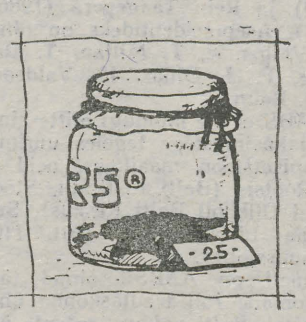

5. IME-kontseptsiooni teadust puudutav osa märgib lühidalt, et «võimendatakse Eesti ajaloo ja kultuuri uurimist» (5. 2. 6.). Sellega jäetakse taas varju eluliselt vajalik teiste rahvaste kultuuri uurimine ning nende kultuuride tutvustamine Eestis. Ometi oleks see ainus võimalus vältida vaimset isolatsiooni, mis tekib pidurdamatult, kui tegeldakse üksnes rahvuslike asjadega. Seepärast paneme ette sõnastada asjaomane punkt järgmiselt: «Võimendatakse Eesti ajaloo ja kultuuri, samuti teiste rahvaste kultuuri uurimist». Me ei mõtle selle võimendamise all sugugi ilmtingimata eriliste instituutide asutamist. Me peame silmas võimalusi meie spetsialistide pikaajaliseks ja korduvaks lähetamiseks teiste rahvaste keskele, siit poolt takistamatut osavõttu rahvusvahelistest erialastest üritustest, erialase trükisõnaga häirimatut varustamist jm. Nagu eesti kultuuri uurimine isegi, ei aihku ilma selleta tõsiselt paigast ka klassikaline filoloogia.

PEKKA ERELT, TAGO HOLSTING, MÄRT KIVINE, AAVO KOKK, MARIKA LIIVAMÄGI, TOOMAS LIIVAMÄGI, PEETER OLESK, TÕNU TENDER, MIHKEL VOLT

SEITSMEAASTANE SÕDA (1981—1988)

● KULTUURIKAITSE ●

algas ajalehes «Tartu Riiklik Ülikool» avaldatud artiklitega **1981. a.**, kui saadi teada, et ülikooli Teadusliku Raamatukogu juurde tahetakse ehitada hotelli. Milleks niisugune rahutu olmeehitus teatri ja raamatukogu vahetus läheduses? Raamatukogu vajab vaikust ja puhast õhku. Nõrganärvilised — öeldi — ei saa aru, et Tartul on esmajärjekorras vaja hotelli ja **just nimelt selle koha peale.** Teadusraamatukogu väited loeti põhjendamatuteks ja raamatukogu direktoril L. Peebul kästi lõpetada «linna asjadesse sekkumine». Kui selgus, et hotelli ehitusega seoses kuulub lammutamisele vähemalt kolm maja, nende hulgas ka Struve 2, asuti maja kaitsma.

PROJEKTEERIJAD (vt. «Edasi», 2. 10. **1988**) väidavad, et Struve 2 kaitse kerkis üles alles **1986.** a...., et «sellekohane» kiri saadi alles 20. aprillil **1987.** a..... .» Aga tegelikult?

Esimene kiri saadeti kodu-uurijate poolt linna täitevkomiteele 12. 07. **1982.** a. (nr. 9/161). Vastust ei tulnud. Teine kiri samal aadressil läks teele linna kultuurimälestiste kaitse inspektsioonilt 23. 03. **1983.** a. (nr. 59/9). Ei midagi targemat. Kolmas kiri — maja säilitada — tehti ülikooli ajaloo komisjoni ja NL Teadusajaloo Koondise Eesti osakonna büroo poolt 29. 12. **1984. a.** linna täitevkomiteele ja Ministrite Nõukogusse sm. Indrek Toomele. Sellele järgnes samasisuline ettepanek Tartu linnamuuseumilt 23. 01. **1985. a.** (nr. 47/16). Seoses teadusajaloolaste kirjaga teatab A. Paabut 31. 01. **1985. a.** I. Toomele, et Struve 2 ei oma arhitektuuriajaloolist väärtust, jättes mainimata maja kultuuriloolise ja teadusajaloolise küljet Kultuuriministeerium teatab 6. 02. **1985. a.** (nr. 1 — 19/2), et see asi tuleb lahendada Tartus kohapeal. Samal aastal — **1985** — ilmus ajakirjas «Nõukogude Eesti Tervishoid» prof. E. Käer-Kingisepa artikkel Struve 2 maja teadusajaloolise väärtuse kohta. Nüüd võisid seda kõik mustvalgelt lugeda.

Kolmandal juulil **1986.** a. esitab ülikool Tartu Linna RSN Täitevkomitee kultuuriosakonnale (kiri nr. 1 — 20/64 — 1317) 12 ettepanekut memoriaalvaldkonnast, mille esimeses punktis **tehakse ettepanek võtta Struve 2 kultuurimälestisena kaitse alla** ning anda edaspidi ülikooli valdusesse. Seega arstiteaduskonna väide (vt. «Tartu Riiklik Ülikool», 6. 10. 1988), et linnal puuduvat ülikooli ametlik seisukoht Struve 2 kohta, ei pea paika. Iseasi on, kui arstiteaduskond tahab seda ettepanekut revideerimisele võtta ja ülikooli nõukogu abil uuelt rektorilt teistmoodi seisukoha välja kaubelda. Samal aastal — **1986** — esitab täitevkomitee kultuuriosakond ENSV Kultuuriministeeriumile täiendava nimekirja Tartus kaitse alla võtmist vajavatest objektidest. Selles on sees ka Struve 2. Seniajani pole ei otsust ega vastust.

PROJEKTEERIJAD peavad oluliseks argumendiks, et ülikooli juubeli puhul «millegipärast ei peetud Struve 2 maja mälestustahvli väärilseks...» Seda esitatakse kui tõestust majakaitsjate tagantjärele tarkusele või ei tea millele. Ülikooli juubeli memoriaalkomisjonil oli plaanis tähistada neli vana ülikooli maja mälestustahvlitega. Nimelt: Ülikooli tän. 40, ühiskonnateaduste maja Ülikooli tänaval, Raekoja plats 6, nn. vana ülikool, ja Struve 2. Ühelegi neist ei õnnestunud tahvlit asetada, rahast tuli puudu.

Maja kaitsmine pole olnud mingi hilinenud hotellivastane kampaania vaid SEITSE AASTAT KESTNUD PÕHIMÕTTEKINDEL TEGEVUS ÜLIKOOLI ÜHE AJALOOMÄLESTISE SÄILITAMISEKS!

Hotelli jaoks pole Tartus ainult üks, ainuvõimalik koht. Uusehitisi, olgu nad nii vajalikud kui tahes, ei tule ehitada kultuurimälestiste lammutamise hinnaga. Eriti meil Tartus, kus sõja purustused nii suured. Pärast SUURT DISKUSSIOONI, mis algas TV-saatest ning «Edasi» vestlusringist Struve 2 ja hotelli üle **1987.** a. sügisel, jõutigi **1988.** a. aprillikuu muinsuskaitse päevade järel seisukohale — leida hotellile teine koht.

Näis, et sõda on lõppenud ja rahu käega katsuda. Ennatlik arvamus! Uue lehekülje SEITSMEAASTASES SÕJAS avas arstiteaduskond oma OTSUSEGA (vt. «Edasi», 17. 07. 1988), mida sisuliselt täpsustas ja kommenteeris prof. L. Allikmets (vt. «Edasi», 9. 09. **1988**) pöördudes inspektor E. Talvistu (vt. «Edasi», 25. 08. 1988) poole. Kui SUURE DISKUSSIOONI oponendid ei kahelnud maja kultuuri- ja teadusajaloolises väärtuses ning rääkisid **ohvrist** hotelli heaks, siis arstiteaduskonna nõukogu ja parteiorganisatsioon ei hakanud tseremoonitsema ja pisaraid valama, vaid asusid Muinsuskaitse Seltsi ja teadusloolaste suhtes otsustavalt seisukohale: NEED EI TEA MIDAGI! «Õiged» seisukohad Struve 2 kohta kehtestati arstiteaduskonna nõukogu ja parteiorganisatsiooni ühiskoosoleku OTSUSES: majal pole ei meditsiiniajaloolist ega muud väärtust ning kõik, mis varem temast on kirjutatud või arvatud, tuleb lugeda põhjendamatuks või vähekaaluvaks. Suur takistus hotelli ehitamisele oli kõrvaldatud! OTSUSES taunitakse Teadusliku Raamatukogu direktori L. Peebu «pidevalt esitatavaid seisukohti, et hotell segab raamatukogu tööd ega sobi üldse sellesse piirkonda...». Miks seda taunitakse? Miks isegi «Edasi» pole senini avaldanud L. Peebu kirjutist? Kas mitte sellepärast, et siit kerkib üles hoopis kardetavam probleemidering, kui seda on Struve 2. **Tõstatub küsimus hotelli ja raamatukogu vastastikusest sobivusest** ning teravamalt kui seitse aastat tagasi. Mida toob kaasa niisuguse suure olmeasutuse majandustransport ja muud sõidukid raamatukogu vahetus ümbruses? Rahvarohkus? Milliseks kujuneb raamatukogu väline ja sisemine mikrokliima, kui ta on neljast küljest blokeeritud ja ümberringi voorivad autod? Ta jääb üha suureneva autoliikluse tingimustes bensiinitossude kotti. Seda nitroosgaaside, vingugaasi ja muude kahjulike komponentide segu imevad ventilaatorid hoidlatesse ja lugemisruumidesse, kus see mõjub inimeste tervisele ning lammutab oma happelise reaktsiooni tõttu paberit ja muud materjali. Juba praegu on raamatukogu bensiinivingu sinise vine sees — aga õnneks on üks külg veel tuultele vaba. Kogu maailmas täheldatakse paberi lagunemist raamatukogudes, mis pole kaitstud happeliste gaaside eest, mille ümbruses puudub piisav õhuvahetus. **Happelised gaasid on raamatute aeglane, aga kindel surm!** See on praegu raamatuhügieeni probleem number üks kogu kultuurimaailmas. Sellealaseid uurimusi ilmub üha rohkem ning neist nähtub, et asi on tõsine.

On täiesti mõistetamatu, kust võtavad arstiteaduskonna OTSUSE koostajad endale õiguse **taunida** raamatukogu direktorit, oma ala eriteadlast, kes raamatukogu eest välja astub!

SEITSMEAASTANE SÕDA **on kandunud ülikooli seinte vahele.**

TULLIO ILOMETS,
TRÜ ajaloo komisjoni ja
TRÜ Teadusliku Raamatukogu nõukogu liige

VOX POPULI

(Algus 1. lk.)

● **Rein Kilgi sõnavõtust** (9. okt. «Noorte Hääles»): «Territooriumi valdajaks on NSV Liidu Kaitseministeerium ja muuseumi ning sellega külgneval territooriumil asub suur sõjaväelennuväli. See objekt määrab paljuski ära Tartu tänase palge ja ähvardab seda teha ka tulevikus.»

Ajalootudeng Ahto Grahv toetas oma sõnavõtus territoriaalsete väeüksuste mõtet, Eesti poistele heidetakse ju ette, et nad ei taha minna sõjakoolidesse. Miks ta peakski minema, kui teab, et töötab kord ühes, kord teises ääretu kodumaa nurgas. Kui ta teaks, et hakkab töötama Eestis ja õpetama eesti poistele eesti keeles, oleks kindlasti ka sõjaväeerialade vastu suurem huvi.

RR KOHTUMISELT TRÜ PARTEIKOMITEEGA

Rahvarinnet esindasid: Rem Blum, Marju Lauristin, Peeter Vihalemm, Rafik Grigorjan, Indrek Koolmeister, Aadu Must.

● Ülikoolis on 41 tugigruppi, 4 neist tudengite oma. Ülikoolis võiks välja kujuneda ka oma volikogu.

● Siirad tänusõnad ülikooli juristidele, kes on Rahvarindele abiks olnud.

● RR vajab teoreetilist politoloogilis-sotsioloogilist väljaannet, mille nimi võiks olla näiteks «Demokraatlik mõte» või midagi taolist.

● Ülikoolis oleks vaja hakata koolitama mitme erialaga spetsialiste, nagu näiteks jurist-sotsioloog-majandusteadlane. Mitte lähtuda Plaanikomitee jäigast spetsialistide nõudmise süsteemist, vaid tasakaalustada nõudmine-pakkumine. Taastada ainesüsteemid.

● Ülikool võiks toetada Lõuna-Eesti kultuurisilla (Tartu — Viljandi — Pärnu, Viljandisse Kultuuriinstituut) loomise mõtet.

● Uut lähenemist vajab eesti keele õppimine ja õpetamine ülikooli vene osakondades (enamik lõpetajaid ei oska eesti keelt).

● On aeg alustada igas ülikooli allüksuses põhjalikult arutama kõiki neid uuendusi, mida ülikoolis oleks vaja teha, et meil oleks igati demokraatlik, humanitaarne ja tooni andev suurkool.

VARJE SOOTAK

NB! RR veerus on järgmisel korral sõna TRÜ tugigruppidel.

Tähelepanu, tõlkijad!

1988. aasta TRÜ tõlkevõistluse pidulik lõpetamine (koos kommentaaridega tõlgete ja edasiste tõlkevõistluste kohta) toimub kolmapäeval, **19. oktoobril kl. 17 peahoones aud. 138.** Oodatud on kõik auhinnasaajad, aga ka kõik teised, keda tõlkimine huvitab.

Samas registreeritakse tõlkekabineti kuulajaid käesolevaks õppeaastaks. Tööplaanidest räägib tõlkekabineti uus juhendaja Kersti Unt.

TÕLKEVÕISTLUS 1989

kuulutatakse välja alates tänasest, 14. oktoobrist 1988.

Tõlgime eesti keelde ilukirjandust maailma mis tahes keelest. Proosatekstide (novellid, esseed, terviklikud katkendid romaanist või näidendist) pikkus võib olla 5—10 masinakirjalehekülge (2 intervalliga), luuletusi tuleb võistlusele esitada vähemalt 5 ühelt ja samalt autorilt. Esitada tuleb nii originaal kui ka tõlge 3 eksemplaris (võivad olla ka kserokoopiad). Lisaks ülikooli preemiatele antakse välja ««Loomingu» Raamatukogu» eriauhind parimale vahendusele NSV Liidu rahvaste kirjandusest.

Osa võivad võtta kõik, kes võistluse väljakuulutamise hetkel on TRÜ statsionaarsed või mittestatsionaarsed üliõpilased. Tööd tuleb varustada märgusõnaga ja pealkirjaga «Tõlkevõistlus 1989»; lisada suletud ümbrikus tõlkija nimi, teaduskond, kursus ja elukoht ning tuua (saata) hiljemalt 1. märtsiks 1989 ajalehe «TRÜ» toimetusse.

Foorum, dialoog, lahtised uksed

● BALTI UURINGUTE EDENDAMISE ÜHING 20 ●

(Algus eelmises lehes.)

Tänavusel **AABSi konverentsil** esinesid Eestist T. Karjahärm, H. Paalberg ja V. Rumessen. Külalistena viibisid kohal I. Rüütel ja A. Viires. Sõit jäi aga ära ENSV TA töötajail (Laugus, Pork, Käbin), samuti nende kolleegidel Läti ja Leedu TAst. Siiski oli Leedust 3 ja Lätist 2 esindajat.

Vaatlemegi pisut AABSi konverentse.

1. Maryland 1968
2. San Jose Golledz, Kalifornia 1970
3. Toronto 1972
4. Illinoisi Ülikool, Chicago 1974
5. Columbia Ülikool, New York 1976
6. Toronto 1978
7. Georgentowni Ülikool, Washington 1980
8. Minnesota Ülikool, Minneapolis 1982
9. Montreal 1984
10. Wisconsin, Madissoni Ülikool 1986
11. Maryland 1988

Konverentside teemade ring on olnud väga lai, esiajaloost futuroloogiani, kõik, mis puudutab balti rahvaste aja- ja kultuurilugu ning poliitilist elu. Kõiki teemasid pole mõtet loetlema hakatagi: Skandinaavia ja Baltimaade suhted, juudiküsimus, tuumavaba Põhjala loomine, keskkonnakaitse, haridus, baltlased väljaspool Baltikumi jne., jne.

Viimase konverentsi keskmes olid muu hulgas uutmine ja avalikustamine, seisukohavõtud uues olukorras. Räägiti aga ka näiteks kiriku olukorrast Lätis, Soome TV mõjust (Riina Kionka), J. Krossi ajaloolistest romaanidest (Tiina Kirss), balti sõduritest Prantsusmaal (1916—1917) (Eric Sibul), sõjapidamise arengust keskaegses Eestis (Andres Kasekamp), Eesti venestamise ajaloolistest perspektiividest (Edgar Kaskla), Jürlöö ülestõusu historiograafiast (Karen Vilmann), kuningas Olaf Trygvassonist ja Baltimaadest, Eesti-Vene rahulepingust, Aadu Birki saatusest. Kõik nimetatud uurimused on tehtud noorte teadlaste poolt, viimati mainitud kolm aga mitte-eestlaste poolt, mis on eriti tähelepanuväärne.

Juba alates teisest konverentsist on AABSi töös osalenud mitte-baltlased, viies seega meie ained uutele perspektiividele. 11 konverentsil on esitatud kokku 125 teaduslikku ettekannet. Aukartust äratav arv! Kõige rohkem on puudutatud ajalugu, siis kirjandust, ühiskonnateadusi, ka kunstiajalugu, bibliograafiat, folkloori, lingvistikat, muusikateadust jm.

1970 alustas Olavi Arens **«Bulletin of Baltic Studies»** väljaandmist. Algul sisaldas see vaid infot, siis ka teaduslikke artikleid (kokku 8 nr.). Alates kolmandast numbrist hakkas seda toimetama Arvidas Ziedonis. Bülletääni järglasena alustas 1972 ilmumist kvartaliväljaanne **«Journal of Baltic Studies»**, mida kuni 1975. aastani toimetas samuti A. Ziedonis, 1976—1980 Valdis J. Zeps, 1981—1985 Toivo Ü. Raun, praegu Kitching Laurence (kelle abikaasa on eestlane) «JBSi» trükitakse 1300 eksemplari, lisaks on see saadaval mikrofilmina. Väljaandes on ilmunud u. 400 teaduslikku artiklit.

Alates aastast 1976 ilmub neli korda aastas ka õhuke infobülletään **«AABS Newsletter»**. On välja antud ka terve rida toimetisi, korraldatud teadusfoorumeid koostöös teiste organisatsioonidega, peetud väiksemaid konverentse (kirjandus, ajalugu). AABSi komiteed on ka Kanadas ja Austraalias, kes seal mitmeid asju ette võtnud.

1984. aastal oli **tegevliikmeid** 850, neist 560 USAs, 140 Kanadas, 90 Euroopas, 60 Austraalias. Tänaseks on need arvud veelgi tõusnud. Eestlasi oli 1984. aastal 22%, potentsiaali oleks vist rohkemakski. Tööd juhib 7-liikmeline juhatus ametiperioodiga 2 aastat. Eestlastest on AABSi presidentideks olnud Jaan Puhvel (1970—1971, algul oli üheaastane vahetus), Ilse Lehiste (1974—1976), Ivar Ivask (1978—1980) ja Rein Taagepera (1986—1988). Asepresidentideks on olnud M. Valgemäe, T. Miljan, T. Parming, F. J. Oinas, H. Valdsaar, T. Ü. Raun.

AABS ei ole muidugi mitte ainus Balti küsimustega tegelev uurimisorganisatsioon maailmas, neid on ka Rootsis (Balti Instituut, Stockholmi Ülikooli Balti Keskus), Saksamaa Liitvabariigis (Blt. Hist. Commission)).

Ometi on AABSil olnud täita ainuomane roll teadlaskonna ühtelliitmisel, Balti vaimne *entente* ühise eesmärgi poole liikumisel on suurejooneliselt tõoks saanud. Loodame, et peagi liidetakse ka meid sellesse ringi.

* * *

Eelolevas ülevaates on lisaks tekstis mainituile ulatuslikumalt kasutatud H. Taremäe ja J. Gaigulise kirjutistes ilmunud andmeid. TRÜ raamatukogus on praegu saadaval «JBSi» numbrid kuni 1978. aastani, on olemas kaunis korralik «Newsletter» komplekt, aga vaid üks AABSi kogumik.

TIIT PRUULI

Spordikommunism— tarve või hädaorg

Minu kirjandusõppejõud kuulutas, et pärast seda, kui nägi Soulis naiste trekisprindi finaali, ei taha ta spordist enam kuuldagi: need polevat olnud inimesed, vaid kiskjad, kes seal heitlesid. Ja küsis äraseletamiseks kohe otsa, mis näo teeksime meie, kui tema tuleks loengu asemel sõda pidama.

Siiski, ei saa kaht erisisulist asja ühesuguse vormi alla koondada. Loeng pole sport, mis oma olemuselt saabki olla ainult heitlus, olgu iseenda või vastastega. Seda eriti veel olümpiaareenil, kus mängus mitmed tasud korraga: formaalne, aga idee järgi primaarne (medal), materiaalne (raha, maja, auto), globaalne (au ja kuulsus; nimi levib üle maailma ja jääb ajalukku), mentaalne (rahulolu saavutatuga) jne. jne. Kui palju seesama Salumäe on treeninud, on pidanud tõestama, et lõpuks oma unelmateriigi uksele koputada — miks ei võiks tal sinna püüeldes siis hambad risti olla? Igal inimesel peab olema õigus vabalt valida, mis alal ta end teostab. Imetlust väärib juba see, kui inimene on leidnud piiramatuse hulgast selle o m a ala ja võtnud tõesti nõuks enda valitud teel lõpuni minna.

Ja kui hämmastav, et samas seab kogu maailm end seda «kiskjate heitlust» jälgima, toimuvale ahastuse ja pisaratenì kaasa elama. Polnud ka Salumäe saavutus ainult tema oma: seda tõendasid tuhanded Tallinnas Raekoja platsil. Tea, kas korduks sama vaatepilt ka siis, kui näiteks Nobeli kirjanduspreemia meile tuleks... Igatahes andis Tallinnas toimunu tunnistust, kui olulised võivad väikeetnosele olla tema kahe «kiskja» kaks väljaheideldud kulda. Mõõtmatult olulisemad, kui suurrahva terve kohvritäis väärismetalli, mis hajub ja suurde amorfsesse massi lihtsalt ära kaob, suutmata kedagi ühendada ega ühteköitvat ühistunnet tekitada. Suurte saavutatu võib küll samuti kuuluda kõigile — aga samas kuulub ta ikka ja alati mitte kellelegi! Meil küll vaevalt...

Tuleb nentida, et kõrvalseisja pädevusse ei jää tõemeeli enamat, kui väljendada üksnes oma emotsioone: meeldib, ei meeldi... Sest tahta seda või mitte, spordist on saanud võimas inimkonda magnetiseeriv ja liitev fenomen. Näide, olgugi paheliselt poolelt: Big Beni sissekukkumine oli häbi kogu tema kodumaale ning sundis oma seisukohta välja ütlema koguni Canada valitsusel. Mida kõike võib põhjustada üksainus sportlane!

Sport on ise end nii kõrgele ja tähtsale kohale edendanud. Ei tule pähe ainsatki kultuuri- ega muud sündmust, mis oma tähelepanu köitmise võimelt olümpiamängudele vastu jaksaks seista. Ei usu, et ka Gorbatšovi-Reagani kahe mehe *show* suudaks telerite ette meelitada säärasel hulgal huvilisi kui olümpia tõeliselt elulised, ehedad ja etteaimamata lahendustega heitlused. Miks sport köidab, tuli nende mängudega vist selgemalt ilmsiks kui kunagi varem viimaste aastakümnete jooksul. Sport pakub meile identifitseerimisrõõmu ja -võimalust. M e i e o m a mees meie väheste esindajana kogu maailma ees kogu maailma vastu. Väikeste üks väheseid võimalusi tunda mingilgi alal end muu ilmaga võrdsena või temast paremanagi ning pälvida sellega tunnustust, heidelda teistega kui võrdne võrdsega. Mis muul alal veel?!! Pole ju inimlikumat ala kui sport: siin ei loe poliitilised, ideoloogilised ega etnilised karakteristikud, otsustab ainuüksi inimene ise oma individuaalsete inimlike võimetega.

Aga ometi, kui kõik näib olevat juba paigas ja spordi õiglus paistma hakkab, sekkuvad mängu inimesevälised jõud. Kui see inimlik inimene ei ulatu temale kohaldatavaist poliitilisest, ideoloogilisist ja etnilisist piiranguist üle — mis õigustab seda jõudu, mis väliselt nähtamatuna nii kõigutamatult inimese vastas seisab? Ja kuhu jääb siin inimese vabadus, tema võimalused? Kõik unistused ruineeruvad tänu sellele, et oled küll väle sprinter, aga elad USAs, teed matil selja prügiseks ühel mehel teise järel või sooritad rööbaspuudel kaelamurdvaid trikke, kuid oled paraku Nõukogude Liidu kodanik. See kõik ärgitab küsima: miks peab küll mingisugune riiklik kuuluvus olema selleks piiriks, mis võib jätta andunud üritaja elu lõpuni olümpiaareeni eesriide taha. Kui kummaline: olla omal maal omal alal pidevalt teine — ja võibolla ühtlasi teine ka kogu maailmas! — ja ometi olla mitte keegi... Ja ainult tänu sellele, et elad USAs, SDVs, NSVLs...

PRIIT PULLERITS

(Järgneb.)

Jälle raamatu-oksjon

Mäletatavasti toimus märtsikuus filoloogiateaduskonna ÜTÜ ringide ja Tartu NAK-i eestvõttel raamatuoksjon, millest saadud tulu — 596 rubla ja 24 kopikat — oli mõeldud Kultuurifondi sihtannetusena ENSV Riiklikule Kirjastuste, Polügraafia ja Raamatukaubanduse Komiteele sõnaraamatute väljaandmisel kujunenud olukorra kardinaalseks muutmiseks. Tänavune kevad ja suvi on olusid Eestimaal muutnud iseäranis põhjalikult, laulev revolutsioon on muuhulgas hingusele saatnud ka ülalnimetatud, stagnavaimust läbiimbunud komitee.

Märtsikuu oksjonil jõuti ligi kahesajast annetatud raamatust maha müüa napilt pool — 89. Laekunud summa kogub Hoiupangas protsente, sest otsustasime seda enne oksjoni teise poole toimumist mitte üle kanda. Oksjoni järel väljendasid mitmed Tartu kirjanikud ja kirjastustegevuse telgitaguseid lähemalt tundvad inimesed kahtlusi sihtannetuse otstarbekuse üle. Kas on ikka mõtet maksta kirjastus- ja polügraafiategelastele akordtasu selle töö eest, mida nad niikuinii on kohustatud tegema? Kas sellel akordtasul on praeguse fondi- ja limiidimajanduse tingimustes ülepea mõtet? Kui me hakkame sõnaraamatuid kirjastuse ja trükikodade ahtaist väravaist jõuga läbi suruma, siis mille arvel see toimub, st. mis jääb siis seetõttu ilmumata? Need mõtteavaldused ja põhjalikud (või vähemalt praegu põhjalikena näivad) muutused meie kultuuripoliitikas ja juhtimises on tekitanud korraldajateski kõhklusi. Kas selline sihtannetus on praeguses olukorras mõttekas? Ehk oodata seni, kuni uue Kultuurikomitee kirjastusülemused on avanud oma palge? Mine tea, äkki on neil nii palju tarkust peas, et panevad sõnaraamatute kirjastamise korralikult käima ja tolmu koguvad käsikirjalademed kaovad peagi trükimasinasse!

Kultuurifond on kutsunud üles pakilistele annetustele väliseesti kirjanduse uurimise ja väljaandmise ning prof. Uku Masingu sünnitalu korrastamise heaks — lähenemas on tema 80. sünniaastapäev (vt. lähemalt SV, 1. juuli 1988). Arvestades kujunenud olukorda teeme ettepaneku — anda uue Kultuurikomitee juhtkonnale aega üks aasta (kuni 1. oktoobrini 1989) olukorra normaliseerimiseks sõnaraamatute kirjastamisel ning annetada märtsi- ja oktoobrikuu oksjoni tulud võrdsetes osades väliseesti kirjanduse uurimise ja väljaandmise ning prof. Uku Masingu sünnitalu korrastamise heaks. Kui sõnaraamatute kirjastamisel aga aasta jooksul midagi ei muutu (ei ilmu Silvet etc.), siis korraldada sel eesmärgil uus oksjon. Annetanutel, kes pole selle ettepanekuga nõus, palun võtta ühendust oksjoni korraldajatega.

Niisiis, **järgmine raamatuoksjon toimub teisipäeval, 18. oktoobril algusega kell 18 ülikooli klubis.** Müügile tuleb suur hulk väärtteoseid, näiteks tosinkond raamatut kadunud Jaak Põldmäe isiklikust raamatukogust. Tule, vaata, osta!

RIHO LAANEMÄE,
vene fil. IV k.

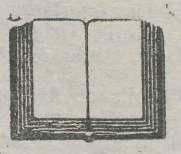

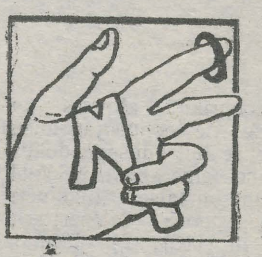

VENIA LEGENDI

Rahanduse ja krediidi kateedri dots. kt. **Nadežda Ivanova** *venia legendi* loeng teemal «Krediidisüsteemi ümberkorraldamisest» toimub 18. okt. kl. 15 Nooruse 9, aud. 404.

I RISTIKIVI PÄEV

toimub 16. okt. kl. 15 peahoone aud. 139. Ettekanded: «Karl Ristikivi luuletajana» — prof. Karl Muru, «Väliseestlaste teatrist ja draamast (Ilmar Külvet)» — dots. Ants Järv.

Tartu Linnamuuseum
Karl Ristikivi korter-muuseum

RAAMATUD ROOTSIST

Ülikooli raamatukogu uudiskirjanduse näitusel on alates 17. oktoobrist võimalik tutvuda Rootsis elava arsti dr. Harald Keilandi kingitud raamatutega.

NOORSOOTEATRI

«Päike ja mina» (19. ja 20. okt. kl. 19) piletite üksikmüük toimub 17., 18. ja 19. okt. kl. 15—18 TRÜ klubi ruumis 207.

KLUBI VIDEOTEEGIS

Reedel, 14. okt. kl. 21 «Retroviise» — Elvys Presley and «Beatles»; laupäeval, 15. okt. kl. 21 «SEISUNDID» — vaatamiseks-kuulamiseks Šveitsi ansambli «Yello» loomingut; pühapäeval, 16. okt. kl. 21 diskoprogramm «Fun, fun, fun...» — vaatamiseks naljafilm.

TERE, TORE REBANE!

...sest tore oled Sa ju ikka ja alati olnud. **25. novembril pakub meie Ülikooli Klubi Sulle oma lava** — et sa oma terava keele ja omapärase, stagnatsiooniajast ehk puutumata mõtlemisega, oma laulu ja tantsu ja kõige muu säärasega, st. TAIDLUSEGA, vanematele kaastudengitele ja ülikooli õppejõududele ÜLLATUSE iseenese näol võiksid valmistada. Hakka ette valmistama! Täpsema sõnumi leiad järgmisest lehest.

EÜE! EÜE! EÜE!

EÜE 25. tõõsuve pidulik lõpetamine toimub laupäeval, 22. oktoobril kl. 20 Tallinna Linnahallis. Pileteid saab osta komsomolikomitee arvestussektorist kl. 14—17.

ÕIEND

Käesolevaga teatame, et igasugused kuuldused, mida on levitanud LAV-i ekstremistlikud infokanalid, nagu toimuks Tartu üliõpilaste looduskaitseringi avamatk 19. oktoobril, on alusetud.

Matk toimub pühapäeval, 16. okt. Taevaskojas. Väljasõit Tartust kl. 9.50 Petseri rongiga Taevaskoja peatusse. Kaasa kruus ja võileib. Tagasi õhtul kella 9 paiku.

Kavas on vastu võtta uusi liikmeid. Ootame vanu ja uusi sõpru. TASS-i teadaanne 19. oktoobrist on paljuski vale, kuna siis toimub salongiõhtu EPA klubis.

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajaleht «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 3818. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi
AR nim. ENSV Riiklik
Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komiteė ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 28 (1539) Reede, 21. oktoober 1988 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 2 kop.

Partei-konverentsi eel

Ülikooli parteiorganisatsioonides on aruande- ja valimiskoosolekud lõppjärgus. Seni peetud koosolekuile on peale varasemast kriitilisemate arutluste iseloomulik demokraatlikuma valimiskorra rakendamine. Tüüpiline on, et kandidaatide arv on suurem kui büroo arvuline koosseis. Sama lugu on olnud sekretäri valimisega, mis enamasti on toimunud mitte parteibüroo liikmete vahel, vaid kogu organisatsiooni liikmete salajase hääletamise teel mitme kandidaadi seast.

Käesoleva kirjutise koostamise ajaks toimunud koosolekutel on valitud aina uued parteisekretärid. Vaid teadusraamatukogu, kehakultuuriteaduskonna ja ÜMPI-i kommunistid jätsid kohale seda ametit ka eelmisel tööperioodil pidanud sekretärid **Sirje Nilbe, Jaan Pedaste** ja **Raivo Uibo.**

Ajalooteaduskonnas on sekretäriks dots. **Aadu Must,** arstiteaduskonnas prof. **Raul Talvik,** bioloogia-geograafiateaduskonnas dots. **Riho Mällo,** filoloogiateaduskonnas vanemõp. **Madis Saluveer,** füüsikaosakonnas dots. **Kalju Kudu,** keemiaosakonnas dots. **Jüri Tamm,** majandusteaduskonnas prof. **Vambola Raudsepp,** matemaatikateaduskonnas vanemõp. **Tiit Lepmann.** Teadusosakonna parteibüroo eesotsas on õigusteaduse doktor **Eduard Raska,** ühiskonnateaduste kateedrites dots. **Enn Hansberg,** administratsioonis õppeosakonna juhataja **Mati Salundi** ja õigusteaduskonnas vanemõp. **Jaan Ginter.**

Loetelu näitab, et eelmise koosseisuga võrreldes on uute parteisekretäride teaduslik ja pedagoogiline kvalifikatsioon korgem. Loodetavasti aitab see keerukas olukorras paremini toime tulla. Ja veel — sekretärid on enamasti eelkäijaist nooremad.

3. novembril toimub ülikooli parteikonverents. Meie ajalehe järgmises numbris avaldame parteikomitee ettekande teesid. Erinevalt senisest tahaks EKP TRÜ komitee uue koosseisu komplekteerida mitte eelmise komitee ettepaneku alusel, vaid parteiorganisatsioonidest esitatavatest kandidaatidest. Mitte kõik parteiorganisatsioonid pole välja öelnud, kes peaksid kuuluma ülikooli parteikomiteesse ning keda valida EKP TRÜ komitee sekretäriks. Parteibürood peaksid neis asjus oma arvamuse avaldama, et kandidaatide nimekiri järgmises lehenumbris ära trükkida. Oma seisukoha võiksid kommunistid teatavaks teha ka n.-ö. isikliku initsiatiivi korras.

PAUL KENKMANN,
EKP TRÜ komitee sekretär

Dekaan ootab tudengite vaimusähvatusi

Septembrikuu esimestel päevadel oli füüsika-keemiateaduskonna elus ajalooline sündmus: päevaplaani oli võetud uue dekaani valimine. Kandideerisid professor Lembit Pung ja dotsent Henn Voolaid. Napi häälteenamusega kuulus võit viimasele.

* * *

11. oktoobril oli kavas uue dekaani ja üliõpilaste esimene kohtumine. Vaatluse all olid teaduskonna põhiprobleemid, ideed ja suunad tulevikuks. Kahjuks ei olnud neid tudengeid, keda see jutuajamine kõige rohkem peaks puudutama, ühtegi kohal. Loobun personaalsest käsitlusest, aga jutt on teist, I ja II kursuse üliõpilased.

Dekaani asjalikust enesekirjeldusest saime teada, et meie teaduskonna etteotsa on asunud füüsika-matemaatikakandidaat, täies elujõus 45-aastane meesterahvas, kellel oli ka enne mitu juhtivat ametit.

* * *

Tema programmist jäi kõrvu mitmeid huvitavaid probleeme:

✻ «Üliõpilasi ei tohi ülikoolist sõjaväkke võtta!» Arutati ka võimalust muuta sõjaline õpetus stipendiumile mittemõjuvaks õppeaineks. Dekaan lubas selle probleemiga lähemalt tutvuda;

✻ tuleb õppida ja õpetada üliõpilastele AKADEEMILIST KULTUURI, et kõigil oleks igal pool selge, kes noortest esindab üliõpilaskonda. On ju tudengkond kõige perspektiivikam noorsugu;

✻ kasvatada eesti kultuuri edasikandjaid, erilise tähelepanu alla võtta oma kaadri ettevalmistamine;

✻ igati õhutada üliõpilaste initsiatiivi ning samas osutada tähelepanu ka sellega kaasnevale vastutusele;

✻ selgitada vene füüsikutele IME olemust, kodakondsuse ning maaga seonduvaid probleeme. Võimaldada soovijatel õppida eesti keelt vastavatel kursustel;

✻ viia oma programm läbi koos kõikide organisatsioonidega: ametiühingu, rahvarinde, roheliste jt.

* * *

Dekaan arvas, et iga tudeng peab algusest peale teadma kogu oma ülikooliaegset õppeplaani, ning soovitas pöörduda dekanaati.

Huvitav mõte kerkis esile seoses stipendiumiga. Nimelt võiks iga eksamil läbipõrunud üliõpilane maksta järeleksami sooritamise võimaluse eest teatud summa stipifondi, millest siis edutada paremaid. Muidugi on mitmeid nüansse, nagu kunstlik stipifondi suurendamine õppejõudude poolt, kuid mõte on edasimõtlemist väärt.

Õpetamise suhtes vähevõimekate õppejõudude «teisele tööle üleviimise» võimalustega palus dekaan temaga konsulteerima tulla, samuti siis, kui tudengeil on väiksemaid pretensioone, aga õppejõule seda öelda ei taheta. Probleeme kindlasti on, aga eks õppejõud ole ka inimene ning ega tema ei oskagi midagi paha aimata, kui kõik loengul targa näoga järele noogutavad.

* * *

Lõpuks tuli Henn Voolaid välja mitmete üliõpilasi puudutavate ideedega. Mõned neist:

✻ tuleb luua teaduskonnasisene **üliõpilasselts.** Selleks oli ta juba välja uurinud tulevase seltsi maja võimaliku asukoha, mis peaks kuuluma ainult füüsikuile ja keemikuile;

● HENN VOOLAID ●

✻ dekaani sooviks on, et iga üliõpilane avaldaks oma arvamust ideaalse **tunniplaani** koostamiseks;

✻ telekooli **füüsikasaadete** tegemine võiks olla rohkem üliõpilaste asi, sest seisab ju kooliõpilane üliõpilasele lähemal kui kraadiga meestele;

✻ reklaami tegemiseks anda välja teaduskonda tutvustav **ristsõna.**

Dekaan jääb oma ideedele ja programmile ootama üliõpilaste toetust ning nendepoolseid vaimusähvatusi.

VALDEK MIKLI,
füüs. IV k.,
osakonna pressisekretär

Põhikirjast ja kolmest juubelist

räägiti rektoraadi infotunnis teisipäeval pärast kella 16. Kevadel tehti niisuguse informeerimisüritusega algust ja seda on kavas jätkata.

● **Rektor prof. Jüri Kärner ja õppeprorektor prof. Heino Siigur tegid teatavaks ülikooli põhikirja seisu.** Viimased parandused ja täiendused on tehtud ning põhikirja ootab ees keeleline silumine. Kui põhikiri ülikooli poolt täielikult valmis, siis peetakse vajalikuks seda kommenteerida ka meie lehes. Kinnitama peab põhikirja Ministrite Nõukogu.

● **Rektorilt kuuldi muljeid kolme kõrgkooli juubelist: Bologna 900, Sofia 100 ja Tbilisi 70.** Need ei olnud lihtsalt turismireisid, vaid tõelised stažeerimispäevad eesmärgiga sõlmida võimalikult palju kontakte. Itaalia reisist oli juba «Edasis» ja «TRÜs» pikemalt lugeda. Seepärast ja veel ühel teiselgi põhjusel ei hakka me kuuldut ümber jutustama.

See teine põhjus on niisugune. Eelmises lehes väljakuulutatud infotundi oli kuulama tulnud 19 inimest. Peale nende olid rektoraadist kohal rektor, kaks õppeprorektorit, haldusprorektor ja õppeosakonna juhataja. Ümberringi on tõepoolest väga palju huvitavaid sündmusi ja selge see, et igale poole me ei jõua. Võib-olla oleks meeldetuletuseks vaja infotunni kohta ka kuulutused üles panna.

Kaitsmisuudiseid

Sel semestril on kaitsnud kandidaadiväitekirja peale eelmises lehes mainitud majandusteaduskonna õppejõudude **Lehte Otsa** ja **Ljudmilla Šorikova** veel **Valve Loolaid** ÜMPI-ist (juhendaja prof. Aili Paju), **Arvo Rosenthal** samuti ÜMPI-ist (juh. prof. Jaak Maaroos) ja **Enn Veldi** inglise filoloogia kateedrist (juh. filoloogiadoktor S. Voronin).

Kõrghariduskomitee on kinnitanud professori kutse **Antidea Metsale, Eero Loonele ja Igor Gräzinile.**

ESMAKURSUSLASTE BALL KLUBIS REEDEL, 28. OKTOOBRIL KL. 20.

✻ Huvitavat ja õpetlikku silmale ja kõrvale,

✻ «Rebasepaari» valimised,

✻ Tantsusammu seavad TRÜ kammerorkester ja ansambel «Vitamiin».

Pääsmed palume välja osta esindaja vahendusel kogu õpperühmale korraga klubist (ruum 209) 25. ja 26. oktoobril kl. 11—13 ja kl. 16—18. Pääsme hind 2 rbl.

FOLKLOORISÕBER!

Tule täna kl. 20 TRÜ klubisse kuulama ja kaasa mängima Kaunase folklooriansambli «Kupole» ja meie «Lakstigali» ühisesinemisel.

50 AASTAT EESTI TEADUSTE AKADEEMIAT

Tartu Ülikoolist võrsunud silmapaistev teadlane

● 10 aastat EDGAR KANTI surmast ●

Eestimaa ei saa just eriti uhkustada oma humanitaarteadlaste maailmakuulsusega. Rahvusteadustes saavutatud edu on toonud küll tunnustust, kuid soome-ugri keeled, eesti ajalugu ja etnograafia on siiski meie teaduse pärusmaa, kus meie seisukohad teistele loomulikult autoriteetseks kujunevad. Muudel aladel vahest ainult Juri Lotman on ennast jõudsalt ülemaailmsele areenile sirutanud.

Ometi on Maarjamaaltki võrsunud mees, kes rahvusteaduslikust uurimistööst on jõudnud ühe teadusharu teoreetilise vundamendini. Jutt on geograafiast, professor Edgar Kantist. Edgar Kanti nimega on seotud Eesti humanitaargeograafia kujunemine ja areng teadusena. Sellest ei saa lahutada ka rahvusülikooli arengulugu. Selle sajandi teadusesse — ühiskonnageograafiasse — on professor Edgar Kant jätnud väga sügava jälje.

* * *

Edgar Kant sündis Tallinnas 22. veebruaril 1902. aastal. 1921. aastal asus ta ülikooli geograafiat studeerima. Selles, et tema erakordne töövõime sattus idanema soodsasse pinnasesse, on suuri teeneid ka eesti kõrgharidusega geograafide koolitamise alglätete juures seisnud Soome professoril J. G. Granöl, E. Kantist sai J. G. Granö rajatud viljaka teadussuuna üks eredamaid esindajaid humanitaargeograafias. Noore Kanti teadusjanu oli aga niivõrd suur, et Tartu ülikooli raamid jäid talle paratamatult kitsaks. Tema teadusalane ettevalmistus on seotud arvukate Euroopa ülikoolide ja uurimisinstituutidega. Peale Tartu ülikooli on ta õppinud Szegedi ülikoolis, maailmakaubanduse kõrgkoolis Viinis, kaubanduskõrgkoolis St. Gallenis, Hamburgi Maailmamajanduse Arhiivis ning Pariisi, Grenoble'i ja Amsterdami ülikoolides, Skandinaavias. Et mõista Edgar Kanti kui teadusemeest, anname sõna **Romulus Tiitusele,** kes oma satiirilistes iseloomustustes silmapaistvaid kultuuritegelasi juba naljalt ei hellitanud **(R. Tiitus, Portreid sõnas ja pildis, I. Tartu, 1935, lk. 77—78).**

Edgar Kant on Tallinna Vestholmi poiss. Sellest on juba tingitud, et kui ta Tartu tuli ja geograafiat (või «jeograhviid», nagu ta ise ütleb) hakkas õppima, siis ei saanud keegi tema vastu. Oli üleöö magister, siis professor, ja kui oleks ülikoolis veel mõni aukraad, siis oleksid need kah peos olnud, nagu kümme tuhat uudist. Aga enam ei ole, mille järele tunneb üks edasipüüdliku vaimuga inimene teravat puudust.

Kõik on läinud niisuguse marumühinaga sellepärast, et Kant on marumühine töömees. Ja ka muidu passib tema suhtes võrdlus maruga. Tormid tormavad tavaliselt öösiti ja Kant on kah elupõline öötöömees. Hakkab õhtupoolikul pihta ja rügab hommikuni välja. Kell 7 hommikul läheb magama ja kell 1 tõuseb üles. Nii toimetab ta juba koolipoisipõlvest saadik. Kahjuks pole teada, miks niisugune turjakas terviseinimene on hakanud «päikesevalgust kartma».

TOOMAS KÜMMEL,
geograafiaosakonna vilistlane

(Järgneb)

Täna, XIII arstiteaduskonna päeval peab aulas akadeemilise kõne Eesti vanema põlvkonna väljapaistvamaid kirurge, Eesti südamekirurgia alusepanija, Eesti NSV teeneline teadlane, TRÜ hospitaalkirurgia kateedri juhataja, meditsiinidoktor professor

ALBERT KLIIMAN.

Südamekirurgia areng Tartus

Kokkuvõte akadeemilise kõne põhjal. Et pakkuda ka mittemeedikuile ettekujutust tänapäeva kirurgia ühest põnevamast harust, on joone all esitatud meditsiinilise terminite kommentaarid.

* * *

SÜDAMEKIRURGIA kui täiesti uus kirurgiaharu hakkas Eestis arenema ilma eelneva kogemuse ja traditsioonideta. Esimesed edukad kinnised operatsioonid[1] vasema koja ja vatsakese vahelise suistiku ahenemise puhul tehti 1959. aastal (Ants Rulli) ja 1960. aastal (Albert Kliiman) Tartu II haavakliinikus, mis asus siis Puusepa 4. Pärast 1962. aastal alanud 3-aastast eksperimentaalset tööd koertel kunstliku vereringe juurutamiseks tehti märtsis 1966 esimene edukas operatsioon avatud südamel kunstliku vereringe tingimustes kodade vaheseina defekti sulgemiseks. Esimese 22 operatsiooni hulgas lahtisel südamel kaasasündinud südamerikke korrigeerimiseks oli vaid üks letaalne juhtum. Need lõikused tehti olukorras, kus südamerikete diagnostika, operatsioonijärgse jälgimise ja ravi võimalused olid äärmiselt tagasihoidlikud, isegi primitiivsed. Näiteks puudus monitorsüsteem arteriaalse vererõhu ja EKG pidevaks jälgimiseks, ei olnud võimalusi isegi hüpotermiliseks perfusiooniks[2]. Tuli kasutada suhteliselt lühikest, kuni 20-minutilist kunstlikku vereringet.

1966. AASTAL hakati formeerima kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide kaadrit ja kujundama materiaaltehnilist baasi, et luua spetsialiseeritud kardiokirurgiateenistus. Murranguliseks sai südamekirurgiaosakonna loomine uues kirurgiakorpuses ja SLV firma «Siemens» aparatuuriga angiokardiograafiakabineti[3] sisseseadmine. Samal, 1975. aastal alustati meie keskuses esmakordselt Eestis ka bradükardiliste, s. o. langenud löögisagedusega rütmihäirete kirurgilist ravi — kardiostimulatsiooni[4].

MEIE tööks on olnud kardiokirurgiline abi Eesti elanikkonnale levinumate kaasasündinud ja omandatud südamerikete ning südame rütmihäirete korral[5], sealhulgas viimasel ajal ka kriitilises seisundis ja varaealistel lastel. Oleme ravinud ka tüsistunud, mitme klapi kahjustusega omandatud südamerikkeid. Käesoleva ajani on Tartu Kardiokirurgia Keskuses opereeritud 3031 haiget.[6]

TARTU kardiokirurgidel on olnud tulemusi ka teadustöös. Meie väljatöötatud kunstliku vereringe metoodika otstarbekust näitab nende tüsistuste vähene hulk, mis on otseselt seotud kunstliku vereringe kasutamisega[7]. Oleme edasi arendanud Shumway operatsioonivõttestikku. Nimelt on kuiva operatsioonivälja saavutamiseks vaja aort südame lähedal pikemaks ajaks sulgeda, aga samas vältida südamelihase enda kahjustust verevarustuse lakkamise tõttu. Selleks katkestame ajutiselt südame töö vastava lahusega ja jahutame südame jaheda vedelikuga voolutades kuni 15 °C. Kasutatav südamelihase kaitse metoodika võimaldab aorti sulgeda kuni 150 minutiks, mis on vajalik keerukamatel operatsioonidel. Meie poolt välja töötatud südameoperatsioonide metoodika täiendused on võimaldanud vähendada raskekujuliste omandatud südamerikete operatsiooniriski peaaegu kolm korda, kui võrrelda aastaid 1976—1980 ja 1981—1986.

TÄNAPÄEVA südamekirurgia arengutase võimaldab teha ja kohustab tegema kaasasündinud südamerikete radikaalset kirurgilist ravi järjest varasemas lapseeas. Praeguseks on meie metoodika alusel opereeritud 55 kuni 3-aastast last, kellest noorim oli kahekuune ja kaalus 4,3 kg.

TULEVIKUPLAANIDES on suurendada Tartu Kardiokirurgia Keskuse töö mahtu keskmiselt 2,5 korda. Seda tingib suur hulk operatsiooni vajavaid südamehaigeid[8]. Ei ole kahtlust, et omandatud südamerikete puhul, millega kaasneb organismi vereringe tunduv halvenemine, tagab vaid lõikus haige tervenemise. Eriti vajalik on nende haigete südamerike õigel ajal diagnoosida ja operatsiooni sobivaim aeg määrata. See on ainus tervenemise võimalus muidu paratamatult surmale määratud imiku või väikelapse jaoks. Kaasasündinud südameriketega laste arv on suhteliselt suur, 8 last 1000 elusalt sündinu kohta, samuti on nende laste suremus väga suur, ligi 50% juba esimesel eluaastal. Eestis sureb esimesel eluaastal 250-st südamerikkega sündinud imikust ilma spetsialiseeritud kardiokirurgilise abita 60—70. Seega on kardiokirurgia perspektiivplaanis kõige aktuaalsem probleem tagada täiemahuline kardiokirurgiline abi kriitiliselt raskes seisundis olevatele kaasasündinud südameriketega imikutele. See ongi meil praegu päevakorras esikohal.

---

[1] kinniste operatsioonide ajal töötab haigel normaalne vereringe, lahtised operatsioonid teostatakse kunstliku vereringe tingimustes, kus kopsu ja südant asendab aparaat. Patsiendi süda on ajutiselt seisatud.

[2] hüpotermiline perfusioon — kunstlik vereringe olukorras, kus haige kehatemperatuur on kunstlikult madaldatud 32—16 °C, et südamelihas taluks verevarustuse ajutist lakkamist.

[3] angiokardiograafia võimaldab südame enda veresoonte röntgenoloogilisi uuringuid.

[4] kardiostimulatsioon — südametalitluse stimuleerimine madalapingelise vooluga veeni kaudu südamesse viidud elektroodi abil. Patarei asetatakse südame lähedusse rinnalihase alla.

[5] Südame veresoonte e. koronaarkirurgiat viljeldakse alates 1980-ndate algusest Tallinnas prof. T. Sullingu juhtimisel.

[6] Tartu Kardiokirurgia Keskuses töötavad prof. A. Kliimani juhendamisel dotsendid J. Samarütel, E. Kõo, kirurgid M. Ress (osakonnajuhataja), N.-T. Aro, H. Kuiv, T. Hermlin, M. Mikkel, J. Väli, T. Loog, R. Kolk, anestesioloogid T. Saar, Ü. Ploom, A. Klaar, E. Ernits, L. Litvinova, terapeudid E. Liiv, S. Saretok, S. Kõvask, pediaatrid I. Kõbas, M. Randla. Südame lahtisi operatsioone on teinud põhiliselt prof. A. Kliiman.

[7] NSV Liidu ligi 100 kardiokirurgia keskuse seas on Tartu keskus operatsioonist põhjustatud surmajuhtude vähesuselt viie esimese hulgas ja operatsioonimahukuselt 7.—14. kohal.

[8] Ülemaailmse Tervishoiuorganisatsiooni (WHO) normatiividega võrreldes teostab Vabariiklik Tartu Kardiokirurgia Keskus kaasasündinud klapirikete operatsioone 25%, omandatud klapirikete operatsioone 15% ja kardiostimulatsioone 30% Eesti elanikkonna vajadustest.

OMNIUM PROFECTO

Vastab minister

● Millal Te lõpetasite ülikooli? Keda oma õppejõududest meenutate suurima tänuga?

Ülikooli lõpetasin 1966. Minu ülikooliajal oli sarnasust praegusega, ÜTÜ ja komsomolielu oli siis elav. Asjatundlikke õppejõude oli palju; suure inimlikkuse, erialase eruditsiooni ja sügava huviga ühiskondliku elu vastu on meelde jäänud professorid Ernst Raudam, Jaan Riiv ja dotsent Ülo Lepp.

● Teie suurim unistus tudengina?

Minu põhitegevus oli sport. Varem, viiekümnendate lõpul, tulin kolmekordseks noorte meistriks takistussõidus. Hiljem olin vabariigi kergejõustikukoondises — minu alad olid 400 ja 800 m. Olen kümnekordne Eesti noortemeister suusatamises. Tahtsin selles täita ka meistrinormi, aga teise kursuse sessiooni järel sain reumokardiidi ägenemise, tervise pärast võeti mind võistluste ajal rajalt maha. Varsti pärast seda asusin komsomolitööle. Neist tegude- ja mõteterohkeist kuuekümnendaist mulle maailmaparandaja pisik hinge jäigi. Olin ka ÜTÜ neuroloogia ringis. Närvimaja keldris, professorite Ernst Raudami ja Lembit Allikmetsa juures algas minu tee. Koos Agu Arrakuga saime V kursusel ÜTÜ üleliidulise medali. Tollel ajal tahtsin saada neuroloogiks ja teha kandidaaditööd, mingit suurt unistust või plaane aastakümnete taha mul ei olnud.

● Milliseid kohustusi olete täitnud pärast ülikooli?

Pärast lõpetamist olin nooremteadur meditsiini kesklaboris, siis aspirantuuris farmakoloogia alal, 1969 tekkisid raskused ülikooli komsomolielus, mind kutsuti aastaks sinna tagasi sekretäriks. 1971 lõpetasin aspirantuuri, 1972 kaitsesin kandidaadikraadi aju süvastruktuuride psühhofarmakoloogilisest mõjustamisest. Mulle oli jäänud juurde ühiskonnategelase maine, 1972 valiti mind täitevkomitee esimehe asetäitjaks. Sellest peale jäi neuroloogia minu tegevuses kõrvalisemaks ja minust sai tervishoiuorganisaator. 1975 tulin Maarjamõisa peaarstiks. Tollel ja järgmisel aastal oli seal väga keeruline aeg: lõppes kardioloogiakorpuse ehitustöö, kirurgiahoonest kolis välja sünnitusmaja... Neil aastail tuli kujundada haigla struktuur. See on püsinud tänaseni. 1975—1981 olin ÜMPI direktor, pärast, kuni oktoobrini 1988, jälle kliinilise haigla peaarst.

● Millal Te olite viimati vastuvõtul või visiidil raviarstina?

Kuueteistkümne aasta eest, kesklabori aegadel. Peaarstina leidsin, et oleks enda ja haigete petmine töötada raviarstina. Suure haigla juhtimine ei jäta selleks aega. Oma meditsiinilised huvid tuli jätta tagaplaanile. Praegu on mul kõrgem kategooria ja dotsendi kutse tervishoiuorganisatsiooni ja hügieeni erialal.

● Te ütlesite, et maailmaparandaja pisik jäi kuuekümnendaist Teile hinge. Kuidas elas see pisik üle kaks järgnenud aastakümmet?

Tuli teha praktilist tööd... Haigla ju töötas kogu selle aja.

● Mida Te võtate 1988. aasta suvest kaasa oma edasisse ellu?

Muidugi üleliidulise parteikonverentsi. Delegaadina tuli minul ja teistel kätte võita rahva mandaat; tuli tõestada, et me pole mingid... stagnamehed. Kuid ma ei jaga optimismi, et nüüd ühel päeval on Eesti suveräänne ja otsustab ise oma asju. Rahva vaimse laengu jaoks ja üldise tegevussuundade seadmiseks on rahvakoosolekud muidugi väga vajalikud, aga paljusid asju on vaja enne ja pärast põhjalikult arutada asjatundjate

● LAUR KARU ●
Eesti NSV tervishoiuminister

kitsamas ringis. Näiteks on selge, et meile on vaja palju uusi seadusi, aga täpselt millised need peavad olema? Suur puudus on kvalifitseeritud inimestest. Paljudel aladel tuleks Peeter I kombel saata inimesi välismaale õppima.

● Need sajad tuhanded inimesed meie rahvakoosolekutel on ju ühed haigemad maailma arenenud riikide kodanike seas. Milliseid samme astub Teie juhitav ministeerium eesti rahva tervise hoidmisel kõigepealt?

Kõigepealt on vaja ministeerium ühe aasta jooksul reorganiseerida, valida tööle inimesi, kellel oleks sellest ühtne arusaam. Senine tervishoiuministeerium pole suutnud täita oma funktsioone tervishoiupoliitikas. Tervishoiupoliitikat polegi olnud. Puudub isegi usaldatav ja küllaldane ülevaade haigestumise kõikidest põhjustest. Kõneldes rahva tervisest, tuleb meedikuil haiglaist ja polikliinikuist ka välja minna. Kui 75% surma põhjustest on südame-veresoonkonna haigused, tuleb rakendada riiklikke abinõusid nende põhjuste kõrvaldamiseks toitumises, elulaadis. Inimene peaks olema huvitatud olla terve. Tervisetunnetus on kõrgema arusaamise küsimus. Meid segab meie elementaarne viletsus: inimene aina mõtleb, kuidas poest või mujalt üht või teist asja saada, tervis näib luksusena nende murede kõrval. Terve saab olla ainult terve ühiskonna inimene. Ma ei oska öelda, mis määral mina või tervishoiuministeerium saaks parandada meie elu elementaarset viletsust.

Arstide Liidus oleme rahva tervisest palju aru pidanud, AL platvorm on meie tegevusjuhis. Prioriteetseks tegevussuunaks on ema ja lapse tervis. On vaja, et emad saaksid olla lapsega kolm aastat kodus. On vaja kaotada sügavalt inimvaenulik lastesõimede süsteem. Nagu näete, 3/4 tervishoiuministeeriumi ülesannetest on meditsiinivälised. Peame tegelema terve inimese tervisega.

● Kas selline rõhuasetus toob kaasa ka valeoloogia e. terviseõpetuse kui õppeaine meie arstiteaduskonnas?

Ma arvan, et jah.

● Kuidas Te suhtute senisesse üldise dispanseerimise loosungisse?

Ma suhtun sellesse kui loosungisse. Inimeste tervise pidev kontroll on muidugi vajalik, kuid meil pole vahendeid teha seda nii, et sellest kasu oleks. Oleks vaja minna täpselt valitud kontingentide vaatlusele, nende anketeerimisele, automatiseeritud diagnostilistele kompleksidele.

● Kas meie arstiabi läheb tasuliseks?

Tasuline arstiabi peaks tõesti pakkuma midagi paremat. Kui ravimeid ega röntgenfilmi ei ole ei raha eest ega ilma rahata, pole inimesel vaja maksta 5 rubla selle teadasaamise eest.

● Kas meie meditsiinis jätkub suund perearstidele?

Jah, tänavu on ülikooli internatuuris esimest korda kümneliikmeline perearstide grupp. Selles olen ma täiesti ühel meelel arstiteaduskonna dekaani prof. Ain-Elmar Kaasikuga, et diplomieelne ettevalmistus peab olema palju üldisem kui praegu. Spetsialiseerumine peaks meditsiinis olema diplomijärgne. Selleks vajalik algharidus on meie erialal nii mahukas. Peaksime jõudma selleni, et tudengid saavad lõpetades diferentseeritud diplomi, nii nagu autojuhtidel on A-, B-, C- ja D-kategooria. Madalamat järku diplomi omanik peaks kauem töötama, et tõsta oma arstikategooriat.

● Milline saab olema Tervishoiuministeeriumi ja arstiteaduskonna edasine koostöö?

Tunduvalt tihedam kui praegu. Minister peaks olema sagedasem külaline. Ministeeriumi peaspetsialistid peaksid tegema kateedritega rohkem koostööd. Uurimistöö tuleks korraldada nii, et finantseeritakse teadusprogramme, mitte laboreid ja instituute.

● Kuidas hindate kliinilise morfoloogia olukorda vabariigis?

Spetsialistide järelkasv on napp. See probleem puudutab ülikooli morfoloogia kateedreid, st. anatoomia ja histoloogia ning patoloogilise anatoomia ja kohtuarstiteaduse kateedrit. Nende initsiatiiv on väike. Nad liiguvad uue suunas raskelt. Materiaalne baas on muidugi ammu aegunud. Kui ei suudeta noori neil aladel ette valmistada, tuleb leida lahendus liidulistes ordinatuurides ning aspirantuurides ja välismaastažeeringutes. Huvitavad ja aktuaalsed on morfoloogia seosed intensiivravi ja reanimatsiooniteenistusega. On vaja kliinilise suunaga morfolooge.

● Kuidas Te suhtute vabakuulamisõlgusse arstiteaduskonnas?

Suhtun normaalselt. See peaks siis olema vabadus millegi jaoks, mitte ühikas magamiseks. Oma alus ei puudu ka kartustel, et väljalangevus võiks niimoodi suureneda. Välismaal käiakse nende õppejõudude loenguil, mis tunduvad huvitavad ja vajalikud. Need, kelle loengutel ei käida, lastakse lahti. Mõne õpperühma või kursusega võiks meil seda ju proovida. Üldiselt arvan, et vabakuulamisõigus peaks olema diferentseeritud, st. neile, kes õppetöö ajal tegelevad vajalike asjadega. Minul oli selline õigus.

● Teie kolm soovi tohtritudengeile?

Et nad oleksid huvitatud erialaselt targaks saama, võtaksid oma erialal kõik, sealhulgas maksimumi praktilisi oskusi. Et nad ülikooliajal kasutaksid seda õnne, mis on ülikool, suhtleksid teiste erialade tudengitega, omandaksid haritust. Et nad säilitaksid ja arendaksid inimlikkust suhetes haigetega ja omavahel. Ja neljas soov — et ülikooliaeg annaks neile ka poliitilise selgroo, et nad kujundaksid oma suhtumise oma aja liikumistesse ja suundadesse.

ARTIUM MEDICINA NOBILISSIMA

● ARSTITEADUS ON KINDLASTI ÕILSAIM KÕIKIDEST KUNSTIDEST ●

HIPPOKRATES

Kaks küsimust

● Arstiteaduskonna dekaan professor Ain-Elmar Kaasik,

● Teie kommentaar õppeaastale?

Suhteliselt väikesed asjad olenevad suhteliselt suurte asjade lahendamisest. Õppeplaanide küsimus sõltub sellest, kas ülikool vabaneb NSV Liidu Hariduskomitee diktaadi alt või mitte ja kas Eesti NSV Tervishoiuministeerium vabaneb NSV Liidu Tervishoiuministeeriumi diktaadi alt või mitte. Üleliidulised õppeplaanid pole lootusetult halvad, kuid neid on liiga sageli muudetud. Muidugi on meie teadlased ja õppejõud ka ise suutelised programme ja õppeplaane koostama. Nobeli preemia kandidaadiks meil küll sel aastal kedagi veel esitada pole — *dekaan näitab preemiakomitee äsja saabunud üleskutset* —, kuid meie kateedrite teadustöid võib julgelt esitada igal rahvusvahelisel konverentsil. Ka meie piiratud võimaluste juures on maailma näinud, välismaal kuni aasta stažeerinud õppejõudude loetelu päris pikk.

Mis puutub arutlustesse õppedistsipliini ümber, siis arvan, et vabakuulamisõigust arstiteaduskonnas ei ole ega tule, ja ise kontrollin oma loenguil professor E. Raudami tava jätkates kõiki kohalolijaid. See on mulle ka ainuke võimalus paljudega neist tutvuda.

● Arstiteaduskonna ÜTÜ nõukogu esimees, Eesti Südamekeskuse aspirant Toomas Särev,

● kuidas vaatad lõppenud stuudiumile arstiteaduskonnas?

Olen tänulik, et see võimaldas mulle ameti, millist ma tahtsin. Tean, et suurem töö arstiks saamisel seisab alles ees. Kahetsen, et haridus oli natuke lünklik. Vahel jäi puuduliikuks normi ja patoloogiat ühendav kliiniline seisukoht. Näiteks biokeemia, mida II ja V kursusel õpetati väga hästi ja põhjalikult, ei haakunud hiljem korralikult konkreetsete haigusjuhtude põhjuste ja ravi analüüsiga. Õppeplaanis võiks olla selline aine nagu kliiniline patoloogia, kliiniline patofüsioloogia või midagi taolist. Inimene tervikuna tavaliselt ei mahu stampmõttemallidesse ja siis on arstil kõige lihtsam öelda: «Ei, *sir*, see haigus pole minu eriala.»

Õpperühmad on liiga suured, rabistamist palju. Inimestevahelise soojuse, armastuse puudumine torkab kliinikus mõnel hetkel eriti silma. Vähem, kui oleksin soovinud, kohtasin selliseid õppejõude, kes üliõpilasi tõesti sügavalt austasid ja neile kõik andsid: dotsendid Jüri Samarütel, Karl Kull, Udo Reino, professorid Akivo Lenzner, Raul Talvik. Oma ala juhtivatel õppejõududel võiksid olla tudengitega kõnetunnid, tihedamad sidemed. Mitmel alal pole tekkinud koolkondi professorite monopoolse asendi tõttu.

Mõnikord tundus õppimine veidi sunduslik. Me oleme ülikooli tulnud vabatahtlikult, ehkki on tõsi, et mitte kõigile ja mitte alati pole õppimine kõige tähtsam. Tuleb elada ka perekonnaelu. Võib-olla mitte igal loengul ei saa käia. Keegi ei saa kohustada võtma ühe õppejõu sõnu nagu kulda, justkui kõik muu oleks paremal juhul hõbe. Raamatukogus on palju pakse käsiraamatuid, kus tõde on teisiti formuleeritud, suhtumises sellesse võiks mõnikord olla rohkem tolerantsust.

Oleks palju kasu, kui tudengid saaksid rohkem maailma näha. Praegu võtan osa läbirääkimistest Helsingi ülikooli arstiteaduskonnaga üliõpilaste kuuajaliseks valuutavabaks vahetuseks.

Üks kateeder

1697 Liivimaa kuberner rahuldab Academia Dorpatensise rektori H. Skragge palve ja annab korralduse Tartu magistraadile, et vaeste ja kriminaalkurjategijate laibad toodaks igasuguste takistusteta meditsiiniprofessoritele «anatoomilisteks objektideks».

1803—1860 patoloogiat õpetatakse erinevates kateedrites, kus professoriteks H. F. Isenflamm, D. G. Balk, J. F. Erdmann, J. W. F. Parrot, N. Pirogov, F. H. Bidder.

1860 luuakse üldpatoloogia ja patoloogilise anatoomia kateeder, edasisteks juhatajateks professorid A. Böttcher ja R. Thoma.

1894—1918 (kuni ülikooli evakueerimiseni Voroneži) prof. V. Afanasjev, kes oli R. Virchowi ja I. Metšnikovi õpilane.

1932—1962 kateedri juhatajaks prof. A. Valdes, V. Afanasjevi õpilane. Tema õpilasi: akad. prof. P. Bogovski, professorid V. Ridala, V. Küng, Ü. Arend, L. Pokk.

1962—1974 dots. Ü. Podar.

1971 ühendatakse patoanatoomia ja kohtuarstiteaduse kateeder. Alates 1974-ndast kateedri juhatajaks prof. A. Truupõld.

● HIC LOCUS EST, UBI MORS GAUDET SUCURRERE VITAE[1] ●

Varesed kraaksuvad hämarduva taeva all. Tõrvikud heidavad nõiduslikku valgust sinakatele seintele, mille haardes on suur vakatanud rahvahulk. Rotundi aknast ronib uksepealsele hallipäine mees, seisab kahe tõrvikukandja vahele ja lööb seinast seina ja Pirogovi ausambast varesepesadeni kõlama järgmised sõnad: «Meist paremat kätt on sünnitusmaja. Vasemat kätt on surnukuur. Meie ees on Kuradisild ja meie taga on Inglisild. Meedikud, me peame olema üle elust ja surmast.»

On rebaste inauguratsioon 1987. See mees on anatoom Kalev Ulp ja see maja — arstiteaduskonna sümbol **Vana Anatoomikum**, kus 1888. aastani, kolimiseni Uude Anatoomikumi, asus ka patoloogilise anatoomia kateeder. Sellest kateedrist ongi meie jutt.

● BENE DIAGNOSCITUR, BENE CURATUR[2] ●

Avan professor **Ado Truupõllu** koostatud patoloogilise anatoomia õppevahendi ja loen: Haige saabus haiglasse teravate valudega kõhus, üldise nõrkusega. Mõne minuti pärast kaotas teadvuse, pulss niitjas. Opereeriti. Kõhuõõnest leiti umbes 1,5 l verd. Aort kõhuosas kotikujuliselt välja sopistunud, aordi sein õhenenud. Millega oli seotud verejooks kõhuõõnde? Mis juhtus? Vastus: aordi loomulik aneurüsm, aordi seina rebend. Põhjuseks aordi ateroskleroos, haavandunud ateroskleerotilised naastud aordis.

Patoloogiline anatoomia uurib, millised muutused organismi elundites ja kudedes haiguste puhul tekivad. Sellistel teadmistel on meditsiinis väga suur tähtsus. Selliste teadmisteta ei olegi meditsiini. Lahanguandmed võimaldavad hinnata ravi õigsust. Ka elavalt inimeselt operatsiooni ajal võetud mikroskoopilistest koetükkidest võib leida haigustele iseloomulikke tunnuseid, mille alusel pannakse diagnoos. Katseloomadel selliseid muutusi esile kutsudes, neid ravides ja lahangul ravi tulemusi hinnates tehakse eeltöid nende haiguste raviks inimesel. Patoloogiline anatoomia on teadus, kus surm meelsasti abistab elu, andes elavatele teada haiguste ja surma põhjusi.

● VITAM TRIBUUNT SCIENTIAE[3] ●

Patoloogilise anatoomia kateedris töötab kaks teaduste doktorit — professorid Ado Truupõld ja Leo Pokk ja kolm meditsiinikandidaati — dots. Uno Podar, dots. Tatjana Truupõld ja ass. Oleg Ševtšuk. Koostöös histoloogiakateedriga (prof. Ülo Arend) uuritakse erinevate kudede regeneratsiooniprotsesside kulgu mitmete välisfaktorite, aga ka hormoonide toimel. Lakkamatult asenduvad organismis vananenud või kahjustunud rakud uutega. Ilma regeneratsioonita pole elu. Kuid teatud tingimustel võivad koed vohada ka kasvajaliselt. Kateedri vanemlaborandil Ingrid Mesilal on käsil eksperimentaalsed tööd kantserogeenidega rottidel. Rottidega eksperimenteeris ka Oleg Ševtšuk, kes kaitses kandidaadikraadi 1987. aastal. Eksperimentaalsed tööd on praegu kõige dissertaablimad, väidab prof. A. Truupõld, sest lahangumaterjalis on raske avastada midagi uut. Siiski tehakse pidevalt ka kliinilis-morfoloogilisi uuringuid (prof. L. Pokk jt.). Koostöös hospitaalsisehaiguste kateedriga (dots. A. Vapra) uuritakse reumatoidartriiti. Üliõpilased on oma uurimuslikes töödes käsitlenud suhkurtõvest, ateroskleroosist, leukeemiast jpt. haigustest põhjustatud ehituslikke muutusi.

«Nüüd saame veelgi paremini korraldada kliinilis-morfoloogilisi uuringuid,» arvab prof. A. Truupõld, «kuna prosektuuri juhataja vabanenud kohale kinnitati äsja kateedri õppejõud meditsiinikandidaat O. Ševtšuk. Viimati oli kateedri töötajaist prosektuuri juhatajaks prof. A. Valdes, kuid viiekümnendail aastail ilmunud käskkiri välistas sellise kohakaasluse.»

● VIA SCIENTIARUM[4] ●

Tee teadmiste juurde patoanatoomia kateedris algab kõrgest trepist, mis viib üles kateedri ruumidesse ja mille mõlemal mademel on jalamatid, alati hoolsasti kaetud märja riidega, kuhu on nii hea jalgu pühkida. Need matid olid seal juba prof. A. Valdese ajal, võib-olla veel varemgi, ja legendaarne Albert Valdes kontrollis iga kord isiklikult, kas kõik tudengid pühkisid jalgu mõlemal matil. Sealt, trepilt, algasid grotesksteks legendideks kristalliseerunud punktuaalsuse nõudmised viimses kui liigutuses, kõiges, mis seostus patoanatoomiaga. Kuid selles kõiges, nagu paljudele tollastele tudengitele alles hiljem selgus — ja mõnele vahest jäigi selgumata —, oli oma iva, oma põhjendus, läbimõeldud eesmärk. «Kuivanud porist õhku jääv tolm, mis sisaldas ka mikroskoopilisi kvartsiosakesi, võis sattuda arvukate mikroskoopide läätsedele ja peeglitele, mille pühkimisel klaas võis kriimustuda ja kõlbmatuks muutuda. Põrandaid koristati alati niiskelt ja ka assistendid ning aspirandid pidid oskama põrandalappi kasutada,» meenutab akad. prof. P. Bogovski.

Valdeslike traditsioonide jätkajana korranõudmiste osas on kateeder tänagi tuntud. Valdeslikku täpsust ja esitusselgust õhkub ka prof. A. Truupõllu loengust ja arvukaist õppevahendeist, millest õppekohasemaid vanemate kursuste tudengid polevat stuudiumi kestel kohanud. «Eelmisel aastal andsime välja seitse vihku s.h. ka testülesannete kogumikke,» kõneleb prof. Truupõld laua tagant, millel virnas järjekordsete õppevahendite käsikirjad. «See ongi praegu minu aeganõudvaim töö. Leian, et loengutel aasta-aastalt korduv jutt koos vajalike skeemidega peaks olema üliõpilasel trükitult käes. Siis saaksime loengutel keskenduda olulisematele probleemidele, võimaldades tudengitel põhimaterjaliga iseseisvat tööd, nagu uued õppeplaanid seda nõuavad. Niimoodi käib meilgi uutmine.»

● ADO TRUUPÕLD ●

Hea, kui selline uutmine õppevahendite osas jõuaks igasse kateedrisse, mõtlen, ja küsin: «Täna on pühapäev, kas Te hingamispäeva ei pea?» — «Minu hingamispäev on riiklikul pühal,» muigab professor. «Nädalavahetusel on siin hea vaikne töötada.»

Juba kümnendat aastat viib kateeder oma III kursuse tudengite seas läbi parima ainetundja konkursi. Silmapaistvamatel on juba enne eksamit «viis» kirjas. Kes aga ei pea vajalikuks pidevat osavõttu õppetööst, sellele asetatakse teadmiste täiendavaks kontrolliks ette makropreparaat, haige elund purgis. Kateedris on 1500 sellist purki, osa näidatakse loenguil. Ikka leidub ka neid, kes ei oska ära mõistatada, mis haigusega seal tegemist on. Mis parata, arstilt nõutakse palju, muu hulgas ka distsipliini. «Arst ei tohi olla lodev,» ütleb professor Truupõld. Distsipliininõudeid ei välista objektiivsust eksamil.

● SIC VOS NON VOBIS[5] ●

Patoanatoomia kateedri esmane ülesanne on anda tulevastele tohtritele kandev lõik nende arstihariduse alusmüüri. Siin on esmatutvus oma tulevase eriala põhialustega ka neil, kes saavad lõpetamisel suunamise lahanguarstiks ehk patoanatoomiks. Nende arv aga üha väheneb. Kolmel aastal ei nõustunud ükski lõpetaja töötama patoanatoomina, pooled on peagi üle läinud teistele erialadele. Patoanatoomide vähesus on ülemaailmne nähtus. Üha rohkem haigeid jääb lahkamata, tegelik surma põhjus määramata. 30—40% kliinilistest diagnoosidest on ka tänapäeval kas osaliselt või täielikult väärad. Ei jõuta küllaldaselt uurida elupuhuseid proovitükke. Olukord on äärmiselt tõsine.

Prof. Truupõld viis ravi V kursuse neljas õpperühmas läbi küsitluse «Kas Te sooviksite saada patoanatoomiks?» Jaatavaid vastuseid ei olnud, kõhklevaid kaks, eitavaid 37. Pooltele oli vastumeelt koolnute lahkamine, enamik oli juba valinud teise eriala. Kõhklejaile pakuks kateeder eriprogrammi patoanatoomilise töö aluste õpetamiseks järgmise aasta subordinatuuris. Keeldumise peamisteks põhjusteks oli eriala madal sotsiaalne prestiiž, kehv aineline olukord ja töötingimused (ilmselt juba Tartu prosektuuri näitel, kus lahangukoormus on saja aastaga samas ruumis kümnekordistunud — 800 lahangut aastas). Mõned rõhutasid ankeedis, et nad on orienteeritud töötama elavate inimestega. Mitte keegi patoanatoomi erialast keeldujatest ei nimetanud põhjuseks puudulikku ettevalmistust patoanatoomia kateedri poolt. Niisiis on eitava kutseorientatsiooni peamine põhjus meditsiini enda suundumus mõneti alatähtsustada patomorfoloogilist tööd, sellele vastav ameti madal ühiskondlik tunnustus, aga kindlasti ka meditsiini krooniline alaväärsus meie eelarveis.

«Meie kateeder ei ütle mitte kunagi ära mitte kellelegi, kes soovib tegeleda patomorfoloogiaga,» ütleb professor Ado Truupõld tohtritudengeile. «Kutsevalik peab tulenema sisemisest veendumusest, selleks ei saa sundida.»

Loodame kõik, et juba varsti pühivad patoanatoomia kateedri kõrge trepi jalamatil oma tudengisaapaid tulevased patoanatoomid, kuulsate eelkäijate väärilised järglased, pikisilmi oodatud spetsialistid.

---

[1] **Siin on koht, kus surm meelsasti abistab elu.**
[2] **Hästi diagnoositud, hästi ravitud.**
[3] **Pühendavad elu teadusele.**
[4] **Tee teadmiste juurde.**
[5] **Nii tele (töötate), kuid (tasu ei saa) mitte endale.**

TÄNASEL ARSTITEADUSKONNA PÄEVAL

peetakse aulas kl. 11 Tervishoiuministeeriumi teadusliku meditsiininõukogu, arstiteaduskonna nõukogu ja ÜMPI nõukogu ühine koosolek teemal «Kliinilis-morfoloogiliste uuringute olukord ja perspektiivid».

Kl. 15 algaval aktusel on sõna rektor prof. Jüri Kärneril, Hariduskomitee esimehel prof. Väino Rajangul ja tervishoiuministril dots. Laur Karul.

Akadeemilise loengu kardiokirurgia arengust Tartus peab prof. Albert Kliiman.

Arstiteaduskonna leheküljed kirjutas ja koostas TÕNU PEETS.

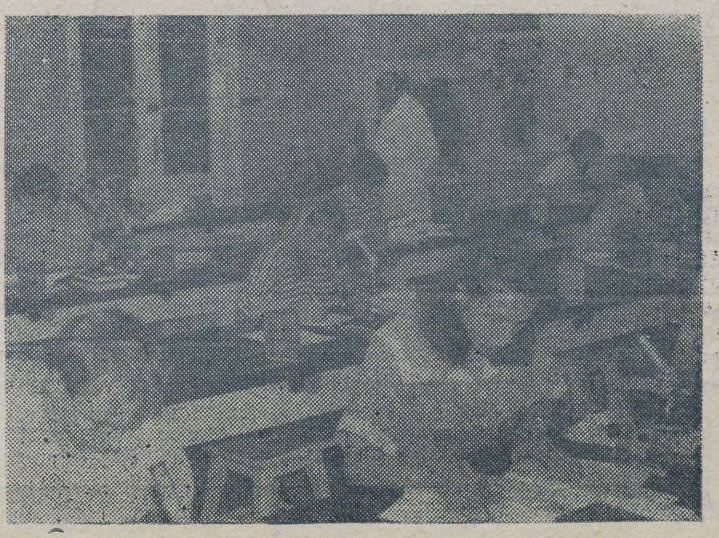

Kuhu läheb Poola?

(Algus eelmises lehes.)

SEPTEMBRIS 1981 toimus «Solidaarsuse» I kongress. Ligi 9,5-miljonilist ametiühingut esindas 892 delegaati. Kongressile esitatud aruandes oli rõõmustavat vähe. Nenditi, et kogu «Solidaarsuse» senine ajalugu on konfliktide ja streikide ajalugu, Poola majandus aga on katastroofi äärel. Nõnda oli siis partei dogmaatilise tiiva ja «Solidaarsuse» radikaalse pahempoolitseva tiiva ühismõju tagajärjel Poola majandus sattunud veelgi haledamasse olukorda kui enne augustit 1980. Sotsialistlikes naabermaades hakkasid käima visad jutud kontrrevolutsioonilisest vandenõust, mis tahtvat Poolat sotsialistlikult arenguteelt kõrvale eksitada. Ainus väljapääs seisnes mõlema põhilise takistusjõu järkjärgulises elimineerimises ning algatatud reformide sihikindlas elluviimises.

18. oktoobril 1981 valiti PÜTP Keskkomitee IV pleenumil esimeseks sekretäriks Kania asemel kindral W. Jaruzelski. Märk, mida vaevalt sai kahtmoodi mõista. Ööl vastu 13. detsembrit kuulutas Jaruzelski välja erakorralise seisukorra — et Poolas kord majja seada. Asjaajamise võttis esialgu üle 21 kõrgemast ohvitserist (sh. kosmonaut M. Hermaszewski) koosnev Rahvusliku Päästmise Sõjaväenõukogu.* Likvideeriti «Solidaarsus», selle radikaalse tiiva esindajad interneeriti. Mitmekesisuse mõttes interneeriti ka endine parteijuht E. Gierek, endised peaministrid Jaroszewicz, Babiuch jt., keda süüdistati korruptsioonis. Suuremad kokkupõrked tööliste ja korrakaitsejõudude vahel toimusid kaevanduses «Wujek», kus surma sai ametlikel andmetel 7 ja haavata 39 töölist, ning Gdańskis, kus sai haavata 164 töölist.

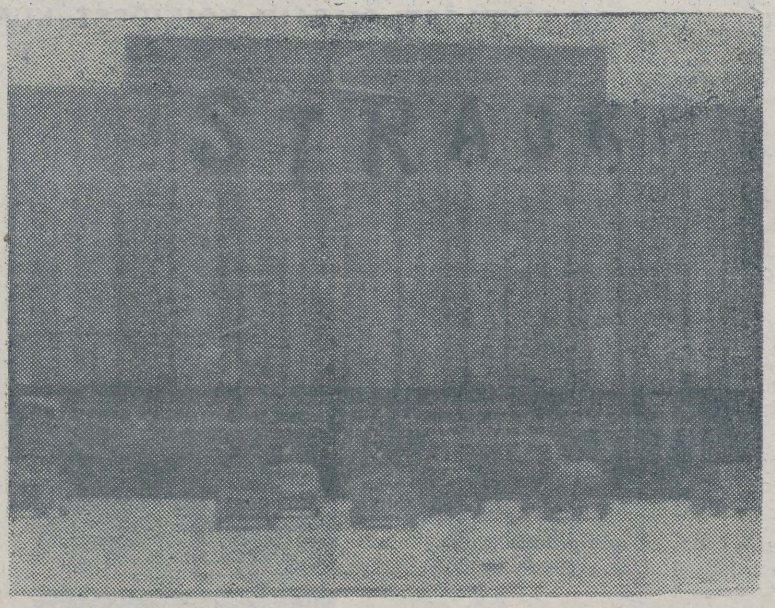

Niisuguseid plakateid oli 1981. aasta veebruaris paljudel Poola kõrgkoolide ja asutuste hoonetel.

VARJE SOOTAKI foto

KAS SOTSIALISM oli Poolas hädaohus? Kas Nõukogude Liit avaldas Poolale survet? Varssavi ametlik esisukoht oli ja on: sotsialism oli hädaohus, NSV Liit oli Poola sündmuste pärast küll mures, survet aga ei avaldanud. Selle seisukoha järgi olid sotsialismivaenulikud jõud võtnud võimu «Solidaarsuses», aga tahtsid võtta võimu riigis. Kinnituseks tuuakse Walęsa sõnad «Solidaarsuse» juhtkonna kurikuulsalt nõupidamiselt Radomis 3. detsembril 1981: *«Konfrontatsioon on vältimatu ja konfrontatsioon tuleb... Arme petame ennast, juba algusest peale oli tegemist narrimänguga ja ma teadsin seda kästi. Ma ei rääkinud sellest, sest tahtsin mängida... Ükski süsteemimuutus ei toimu ilma vastu lõugu andmata...»* Teades ja tundes Walęsa käekirja, on põhjust suhtuda nende sõnade autentsusse sügava skepsisega.

Lääne kommunistlik liikumine kaldub Poola sündmustes jällegi nägema «Brežnevi doktriini» vahetut mõju. Nagu Tšehhi sündmustegi puhul, reageerisid eriti teravalt itaallased. IKP juhtkonna 30. detsembri 1980 resolutsioonis ja E. Berlingueri ettekandes IKP Kesk komitee pleenumil 11. jaanuaril 1982 esitatud seisukohad võiks kokku võtta järgmiselt: 1) tegemist oli sõjaväelise riigipöördega, mida tuleb taunida, 2) katkes demokraatlik uuendusprotsess, 3) see faas sotsialismi arengus, mis algas Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooniga, on oma liikumapanevad jõud ammendanud, 4) sotsialismimaad elavad praegu üle sügavat kriisi, 5) sotsialismimaade probleemide põhjuseks on pealesurutud «Nõukogude mudel», 6) Nõukogude Liidu välispoliitika on faktiliselt samastatav NATO maade omaga (W. Kedaj, Wobec stanowiska kierownictva WłKP o situacji w Polsce. — Trybuna Ludu 10. 02. 82.). Meie ajakirjanduses on Poola sündmusi mitmel korral käsitlenud T. Avikson, kes kord on leidnud, et tegemist oli kontrrevolutsioonilise vandenõuga (Edasi, 06. 07. 86.), kord rõhkude nauditava ümberasetuse läbi jõudnud «Brežnevi doktriinini» (Edasi, 21. 08. 88). Nii või teisiti, vaieldamatuks tõsiasjaks jääb fakt, et Poolas toimuv ärritas tugevasti tollaseid Nõukogude juhte ning ilma nendepoolse surveta vaevalt 13. detsembrit oleks olnud. Muidugi ei ärritanud Brežnevit ja tema lähikonda Poola majanduse katastroofiline seisund, vaid kõigile raskustele vaatamata jõudsalt arenev ühiskonna demokratiseerumine.

HENN KAARIK

* Kurjad keeled said põhjuse teravmeelitsemiseks: ega poola kotkas kaua varest salli. Rahvusliku Päästmise Sõjaväenõukogu = Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego = WRON → wrona (vares poola k.).

TARTU KODU-UURIMISPÄEV

on laupäeval, 22. oktoobril kl. 13 TRÜ nõukogu saalis.

ANTIIKKULTUURI

lektooriumi avaloeng on kolmapäeval, 26. oktoobril kl. 18.15 TRÜ nõukogu saalis. A. Kaalep meenutab antiikkirjanduse antoloogiate koostamisvaevasid, A. Lill iseloomustab K. Morgensterni kui ülikooli ladina keele õpetajat.

AKADEEMILISES MUINSUSKAITSE SELTSIS

räägib teisipäeval, 25. oktoobril kl. 18 Tähe 4, aud. 170 Vello Salum teemal «Usk ja rahvas».

RSR!

Tuleme kokku **teisipäeval, 25. oktoobril kl. 18.15 raamatukogu aud. 321.** Raul Eamets refereerib Toivo Miljani ettekannet, mille too pidas tänavu suvel Marylandi ülikoolis «Perestroika and Autonomous Regional Economic Zones. A Review of Perestroika and the Estonian Proposal's Odyssey Within It.»

VEAPARANDUS

Artiklis «Keele ja kultuuri saatus» («TRÜ» 14. X 1988, nr. 27) peab kolmanda lõigu algust lugema järgmiselt: «Vastuväidet, et eesti keele tõstmine riigikeele seisundisse on natsionalistlik (ja järelikult ebademokraatlik) samm, väärab konstitutsiooniline tunnustus kõigi Eestis elavate vähemusrahvuste õigusele kaitsta omakeelset kultuuri.» **Väärab**, s. o. lükkab ümber, kummutab jne.

«Logose» asutav kogu

KLUBIS

● **Laupäeval, 22. oktoobril kl. 21** õhtu ansambliga «FIX». Videoprogrammid, disko. Avatud baar. Üliõpilaspilet kaasa!

Mäletamisest, mälestamisest ja rehabiliteerimisest

Aula kahe ukse vahel on marmortahvel viimases sõjas nõukogude poolel langenutele ja Saksa okupatsioonivägede poolt hukatutele. On mälestussambaid ja tahvleid linna peal, stend veteranide päevapiltidega peahoones, mõnede rektorite portreed nõukogu saalis. On palju muudki.

Kuid mälestatud on ju neid, keda on tohtinud mälestada, või täpsemalt, mälestatud on neid, kellest on arvatud, et neid tohib mälestada. Ja mis seal salata, paljusid lihtsalt ei teatagi enam mäletada. Paljud tähelepanu väärivad inimesed on ametl(n)ikustatud mäletamise ja mälestamise jaoks ajaloo hämarusse kadunud, kes sinna unustatud, kes peidetud.

Kus on jäädvustatud Vabadussõjas hukkunud ülikooli inimeste mälestus?

Mida on tehtud ülikoolis selle rahvusliku ülikoolina käima lükanud **Peeter Põllu** jäädvustamiseks? Mida on tehtud ühe teenekama vilistlase **Jaan Tõnissoni** ning Tartu rahulepingu sõlmimisel edukalt kaubelnud ja sellele lepingule alla kirjutanud vilistlase **Jaan Poska** ja hilisema õppejõu **Ants Piibu** mälestuse jäädvustamiseks? Muuseas, Piip, Poska ja Tõnisson kuulusid esimeste eesti soost diplomaatide hulka, arvestades muidugi ka sellise korüfee nagu Martensi olemasolu.

Eri küsimus on mälestuse jäädvustamine teaduskonniti. Õigusteaduskond on selleks teinud ühtteist. Kuid väärikalt tuleks ära märkida ka eespool mainitud kolm juristi. Peale nende vääriksid õigusteaduskonnas jäädvustamist veel näiteks ühe esimese eestikeelse juuraajakirja toimetaja ja üks selle põhiautoreid **Jüri Vilms**, õppejõuna väga põhjalik **Jüri Uluots** ja sõdadevahelise aja Eesti juura teaduse esinumber **Artur-Tõeleid Kliimann.**

Vahemärkuse korras: juristidega, kui mängust välja jätta geograaf **Edgar Kant**, olid lood vist üldse kõige keerulisemad. Mitmel tolleaegsel võimekal juristil on küljes see «viga», et nad osalesid tipptasemel ka poliitikas. Lähenemine lähimineviku poliitikale ja selle tegijatele pidi aga mitmete arvates olema rangelt ja ohutult punavalge.

Rõhutada vajadust jäädvustada 40-ndatel aastatel represseeritute mälestus oleks lahtisest uksest sissemurdmine. Kuid kaks küsimust sellega seoses siiski tuleb esitada. Keda represseeritutest lugeda «Ülikooli inimesteks», kelle mälestuse võiks jäädvustada ka ülikool? Sageli järgnes ju represseerimine vallandamisele või eksmatrikuleerimisele. Siin pakuksin välja järgmise lahenduse: lugeda ülikooliga seotuks need represseeritud, kes represseerimise päevani töötasid ülikoolis või olid vallandatud või eksmatrikuleeritud põhjustel, mis hiljem võeti represseerimise aluseks. Ja teiseks: kas ülikoolis jäädvustada ainult justiitsmõrva ohvrid või ka imekombel ellujäänud represseeritud?

Kus ja kuidas jäädvustada Vabadussõjas langenud ja represseeritud ülikooli inimeste mälestus? Küllap võiks ka nende nimed raiuda aula uste vahele.

Eespool nimeliselt mainitud meestest võiks vähemalt Jaan Tõnissoni mälestamiseks peahoones üles seada pronksbareljeefi, nagu seda tehti Tammsaare jaoks. Iseasi, kas neid kahte meest sobib vastastikku tõttvaatama panna. Tammsaare oli ju koos Konstantin Pätsi ja Hans Pöögelmanniga «Tallinna Teataja» mees. Aga mine tea?

Veel repressioonidest. Ega's represseerimiseks pole ainult justiitsmõrvad. Represseerimiseks on ka tsiviilsurma põhjustamine, üliõpilase jaoks eksmatrikuleerimine, õppejõu jaoks vallandamine nn. poliitilistel motiividel.

Olen 70-ndate aastate teise poole põlvkonnast ning sel ajal ja hiljemgi kõneldi taolistest juhtudest nii mõnelgi korral, küllap vahel alusega, vahel ka alusetult. Küll haual käimise, küll ajalehe väljaandmise, küll muude «pattude» eest. Märksõnaks võiks olla ka **Jüri Kukk.** Olen veendunud, et ka sel ajal alusetult kannatanute au tuleks taastada ja nende tsiviilsurm lõpetada. Seda saaks teha «süüasja» avalikustamise ja tööle, tudengkonda naasmise võimaluse andmisega (kui see üldse on veel võimalik). Kuid selle põlvkonna alusetult kannatanute au ennistamisega on olukord vist kõige komplitseeritum. Juba seepärast, et tollastest sündmustest on vähe aega möödunud, ühiskonna uued väärtushinnangud alles välja kujunemas. Peale selle olid vahel poliitilise taustaga varjutatud vaevalt küll austust väärivad ja lausa kultuuritudki teod, näiteks riigipea portreele marssalimundri selgajoonistamine ja nii kaunistatud sünnipäevalapsega klaaside kokkulöömine. Igatahes on küsimusi, millele mõelda.

Ja veel kolm märkust. Alusetult represseeritute au taastamine on juba iseenesest represseerijate hukkamõistmine. Põlvkondi, kes ei ole õigluse nimel teinud kõike endast sõltuvat, võivad hukka mõista tulevased põlvkonnad. Ja kolmandaks, tasub korrata: õigluse jaluleseadmine vähendab jälkuste kordumise võimalust.

JÜRI PÖLD

Spordikommunism— tarve või hädaorg

(Algus eelmises lehes)

Kui silmakirjalikult kõlab siinkohal üks ROKi põhimõtteid, et olümpiat ei viida läbi mitte riikide, vaid sportlaste vahel. Kuidas saab see küll tõsi olla, kui olümpiale on senimaani pääsetud ikka üksnes oma riigi esinduses, mitte eales sõltumatunal Äkki vajaks sport riiklike piiride lõhkumist — et moodustuks üksainus maailmaspordi riik. Saaksime selle, et ka olümpia hõbe- ja pronksimees oleksid tõeliselt maailma ala teine ja kolmas.

Spordikommunismi tarve hakkab silmapiiril terendama.

Ja sport oma ülemaailmsusèga, kus inimestel on märksa võrdsemad võimalused kui ükskõik mis muul alal, on ju nähtuslikult sellele kommunismile väga ligidal. Olgu tõenduseks parafraasid Marxi-Engelsi «Saksa ideoloogiast»: «Ainuke *sportlike jõudude* (kursiivis minupoolsed täiendused — P. P.) universaalse arenemisega seatakse sisse *spordi*inimeste universaalne suhtlemine, mistõttu ühelt poolt *spordi läbi* liidetud massi olemasolu ilmneb üheaegselt kõigi rahvaste juures (üldine konkurrents) — kõik need rahvad muutuvad sõltuvaks pööretest teiste rahvaste juures —, ja lõpuks tulevad antud kohaga piiratud *spordi*indiviidide asemele maailmaajaloolised, empiiriliselt universaalsed *spordi*indiviidid. Muidu 1) võiks *sport* eksisteerida ainult kohaliku nähtusena, 2) *spordi* jõud ei saaks universaalsete ja seepärast talumatute jõududena, need jääksid koduste ja ebausuga piiratud «asjaolude» staadiumi, 3) igasugune suhtlemise laienemine kaotaks kohaliku *spordi*. *Spordi*kommunism on empiiriliselt võimalik ainult olukorras, kus *spordis* valitsevad rahvad tegutsevad korraga, üheaegselt, mis eeldab *sportliku* jõu universaalset arengut ja sellega seotud ülemaailmset suhtlemist.»

Nende tingimuste rahuldamine ei näi ju spordi puhul sugugi võimatuna. Pigem on neid spordi vallas täita hoopis kergem kui muus sfääris. Sest spordi areng ongi ju liikumine ülemaailmsuse poole.

Aga võtame nüüd selle riigipiiridesta spordi teise tahu — tulemuse, milleni see võib viia. Nii võib juhtuda, et näiteks ujumisfinaali pääsevad kaheksa ameeriklast, ei ainsatki teist. Kohe kerkib lahendamatu probleem miljonitele kõrvalseisjatele: kellele pöialt hoida? Kaasa elatakse ju eeskätt selle järgi, et üks või teine on sulle kaasmaalane, rahvuskaaslane. Aga kas tolles ujumisfinaalis võidab Jones, Smith, Williams või keegi neljas, on enamikule maailmale siis ükskamakõik — ja on ilmselt ükskõik ka suuremale jaole tollest Ameerikast endast! Sport kaotab niiviisi oma ülemaailmse atraktiivsuse, muutub üksnes suurte monopolide (= riikide) omavaheliseks asjaks, kus huvilisel jääb asjade käiku ainult tühjal pilgul tunnistada.

Seetõttu ei sobi meile, väikestele, see spordikommunism hänna allagi. Sel juhul kaob sport meie jaoks ja kaome meie spordis, võib-olla üldse terves maailmas.

Kuid dilemma jääb: kumb on tähtsam, kas selgitada maailma tõeline, absoluutne esikümme (-sada) või taotleda, et sport püsiks ikka globaalse nähtusena, et säiliks kõigi etniliste, poliitiliste ja ideoloogiliste ühenduste huvi tema vastu.

PRIIT PULLERITS

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 3910. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Toimetaja VARJE SOOTAK

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 29 (1540) | Reede, 28. oktoober 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

EKP TRÜ komitee teesid TRÜ parteikonverentsile

1. EKP TRÜ komitee peab otstarbekaks analüüsida komitee ja kogu parteiorganisatsiooni tegevust ning kavandada selle perspektiivseid suundi, lähtudes ülikooli põhifunktsioonidest, milleks on spetsialistide ettevalmistamine, teaduse arendamine ja teadlaskaadri kujundamine, Eesti NSV ühiskondliku ja kultuurilise arengu üheks keskseks teguriks olemine. Parteitöös kordasaadetu hindamise ja edasise tegevuse kavandamise aluseks on EKP delegatsiooni platvorm NLKP XIX üleliidulisel konverentsil ja EKP Keskkomitee 11. pleenumi ettekanne, mida ülikooli parteiorganisatsioon täielikult toetab.

2. Parteikomitee tunneb oma vastutust selle eest, et ei andnud küllalt kiiresti resoluutseid hinnanguid stagnatsioonilminguile kogu partei elus ning ülikoolis. Komitee leiab, et samas peegeldab ta tegevus kogu ühiskondliku elu arengut perestroika tingimustes ja on olnud ülikooli kollektiivi aktiviseerumist soodustavaks teguriks.

3. Kõrgkooliuuendus ei ole veel toonud suuri vahetuid muutusi spetsialistide ettevalmistamises, on aga vähendanud vajadust kõiges arvestada piiranguid ja eeskirju. Parteikomitee ei ole suutnud luua õhkkonda, mis aktiviseeriks õppejõude-kommuniste ning teaduskondade kollektiive ise planeerima ja juurutama radikaalseid uuendusi õppeprotsessis. Sellealast aktiivsust pärsib õppetöö alnelise baasi jätkuv mahajäämus. Vähese mõjuga on olnud parteikomitee tegevus sõjanduse, ühiskonnateaduste ja keelte õpetamise ümberkorraldamisel; olukorra kriitilisus nõuab radikaalseid lahendusi, mis eeldavad ka ülikoolist väljapoole ulatuvaid meetmeid. Endiselt on aktuaalne kateedrite juhtrolli suurendamine spetsialistide ettevalmistamises, kogu õppetöö erialakeskuse süvendamine.

4. Parteikomitee hindab positiivselt üliõpilaskonna aktiviseerumist, milles ettevalmistus kodaniku- ja missioonitundega spetsialistirolli täitmiseks ühineb eneseteostusega ühiskondlikult kaalukate probleemide püstitamisel ja lahendamisel. Aruandeperioodil tihenesid parteikomitee sidemed ülikooli komsomoliaktiiviga; sellest polnud aga küllalt kindlustamaks komsomoliorganisatsiooni initsiatiivi üliõpilasliikumises tõusnud probleemide lahendamisel. Parteikomitee peab õigeks kõigi perestroikameelsete ja ülikooli väärikusega kooskõlas olevate noorsooalgatuste toetamist.

5. Aruandeperioodil, kui võitluses teadusvälliste piirangutega toimus ülikooli teaduse uue organisatsioonilise struktuuri kujunemine, ei püstitanud parteikomitee küsimust teaduse arendamise strateegiast TRÜ-s. Nüüdseks on tekkinud vajadus anda sellele parteiline hinnang, lähtudes spetsialistide ettevalmistamisest kui ülikooli põhifunktsioonist.

6. Parteikomitee osalusel on teoks saanud ülikooli seisukohtade formuleerimine ja avalikustamine Eesti NSV sotsiaalse ja poliitilise arengu mitmes aktuaalses küsimuses. Komitee üldistas ja väljendas kommunistide ja kogu ülikooli kollektiivi arvamusi 1988. a. esimesel poolel eriti teravnenud usalduskriisi puhul partei liikmete ning EKP tollase juhtkonna suhetes. Vaja on jätkata ülikooli ja TRÜ parteiorganisatsiooni seisukoha väljaütlemist vabariigi arengu sõlmprobleemide kohta; oma positsiooni peaksid üldsusele teatavaks tegema hakkama ülikooli teaduskonnad. Tähtis on ühistegevus Rahvarindega, eriti rahvussuhete arendamisel ja ülemnõukogu valimistel.

7. Parteikomitee suunised on süvendanud ülikoolielu demokratiseerumist. Algatatud on ülikooli kollektiivi integreerumist tugevdavaid üritusi. Sellesuunalise edasise arengu vältimatu tingimus ja tagatis on ülikooli uue põhikirja rakendamine. Parteikomitee teeb ettepaneku tähistada 1989. aastal eestikeelse ülikooli 70. aastapäeva deviisi all «Ülikool ja tema vilistlased» ning 1990. aastal nõukogude ülikooli 50. aastapäeva deviisi all «Ülikool kui Eesti NSV haridus- ja teaduselu keskus». Tuleb teha otsus stalinistlike repressioonide ohvriks langenud ülikooli kollektiivi liikmete mälestuse jäädvustamisest.

8. EKP TRÜ komitee teeb konverentsile ettepaneku pöörduda EKP Keskkomitee poole taotlusega toetada ülikooli uut põhikirja ning ettepanekuid muuta ühiskonnateaduste õpetamise struktuuri, korraldada ümber sõjaline õpetus, anda juhtivaile kõrgkoolidele õigus omistada teaduslikke kraade ja kutseid, luua tingimused kahepoolsete koostöölepingute alusel toimuvate välissõitude vormistamiseks kohapeal. Tuleb taotleda ülikooli arenguperspektiivide arutamist EKP Keskkomitee bürool ning selleteemalise Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruse vastuvõtmist.

9. Parteikomitee töös on suurenenud kollegiaalsus, põhimõttelistes küsimustes on komitee aktiiviga nõu pidanud. Komitee ei pea küllaldaseks oma liikmete isiklikku osa komitee ja kogu parteiorganisatsiooni tegevussuundade väljatöötamisel ning elluviimisel.

10. Parteikomitee peab otstarbekaks valida uus komitee väiksemaarvulisena ning ilma nn. nomenklatuursete liikmeteta. Peame õigeks muuta komitee struktuur paindlikuks, mitte moodustada selle koosseisus administratsiooni tegevust dubleerivat õppe- ja teadustöö sektorit, luua komitees ajutisi töögruppe parteitöö aktuaalsetes küsimustes.

EKP TRÜ komitee

* * *

ÜLIKOOLI PARTEIKONVERENTS toimub neljapäeval, 3. novembril algusega kl. 15 aulas.

* * *

Kolmapäevaks on parteikomitee uude koosseisu esitatud järgmised kommunistid: Jaak Järv, Paul Kenkmann, Jüri Kärner, Ülo Matjus, Aadu Must, Jüri Sepp, Agu Tamm, Agu-Tõnis Talvik, Lembit Tähepõld.

SUURE SOTSIALISTLIKU OKTOOBRI-REVOLUTSIOONI

71. aastapäevale pühendatud koosolek toimub reedel, 4. novembril kl. 14.15 aulas. Teemal «Euroopa kõrgkoolide uus ühtsus» kõneleb rektor prof. Jüri Kärner.

Schmiedebergi loengud

20. oktoobril loeti aulas esimesed Oswald Schmiedebergi mälestusele pühendatud loengud. Prof. Lembit Allikmets rääkis Schmiedebergi, ühe teaduslikule ravimiõpetusele alusepanija, elutööst. Göttingeni ülikooli farmakoloogiaprofessor Arnold Hasselblatt kõneles suhkurtõve uurimisest Schmiedebergi poolt ning tänapäeval, Riia Meditsiiniinstituudi farmakoloogiakateedri juhataja prof. Modris Melzobs aga kaltsiumikanalite antagonistide toimest südamele ning vereringele. Loengute lõppedes anti välja ka esimesed Oswald Schmiedebergi mälestusmedalid — lisaks lektoritele pälvisid need prof. Jüri Saarma, prof. Leo Nurmand ja ÜMPI psühhofarmakoloogia laboratoorium.

SÕNUM

Kuidas TAMi mehed Hollandis käisid

See oli kevadel, kui Tartu Akadeemiline Meeskoor hansalinnade meeskooride võistulaulmisel Madalmaade Kuningriigis käis. Oldenzaalist pöörduti tagasi koju esikohaga. Nüüd on võidukatel meestel reisimuljed settinud, slaidid valmis ja aega ülikoolirahvale reisi meenutada.

Kolmapäeval, 2. novembril kl. 17 näitab dots. Erich Kukk raamatukogu konverentsisaalis slaide, hollandlaste kingitud videosalvestust ja räägib lähemalt meeskoori reisist ning Hollandist.

Midagi on õhus

● ÜLIÕPILASPÄEVAD ●

Tartu tänavapildi järgi ei saa küll kuidagi väita, et eelmisel nädalal midagi juhtunud oleks. Kõik on just niisama nagu enne, tudengid hulguvad uulitsail hapude ning haigutamisest kortsus nägudega; kes läheb loengusse, kes ühikasse magama. Ja igaühe sisikonnas kipitab soov — juhtuks ometi midagi põrutavat, mis hariliku päevakava segi pööraks ning ülikooli akadeemilist rahu raputaks.

Ja tegelikult ongi midagi õhus. Nimelt kogunesid läinud neljapäeval TRÜ komsomolikomiteesse mõningad žurnarebased ning mitte selleks, et maksta ära oma komsomolimaksud, vaid hoopis moodustamaks järjekordsete üliõpilaspäevade pressibürood. Ja tegidki selle tüki ära.

See aga on kindlaks märgiks, et varsti läheb lahti. Kannatamatud, kes kuivavõitu loengute vahele midagi erutavamat ihkavad, võtku teadmiseks — ei ole enam palju oodata. 15. novembril on pidustuste avamine ning siis võib olla kindel, et haigutamiseks enam aega ei jää. Üks üritus teise järel, nii et me loodame — raamatukogu saalid peaksid sel ajal üsna tühjaks jääma, ja igatahes ei tohiks 20. novembriks Tartu linna peale jäädа ühtegi tudengit, kes võiks väita, nagu oleksid seekordsed üliõpilaspäevad temast laia kaarega mööda libisenud.

Mida siis pakutakse? Kavasse on jäänud traditsioonilised üritused, nagu tõrvikutega rongkäik ja teatejooks ning kõrgkoolidevaheline videomälumäng. Loomulikult ei saa kuidagi läbi ka ilma kontsertideta. Peagi ilmub lehes ka üksikasjalik pidustuste programm.

Mis aga seekordseid üliõpilaspäevi eelnevatest eristab, on asjaolu, et üritustega pole liialdatud, neid ei ole üksteise otsa topitud põhimõttel «küll küllale liiga ei tee». Tänu sellele osutub agaral tudengil võimalikuks saada osa peaaegu kogu programmist; olla kohal kõigil kontsertidel, kohtumisõhtutel ja tantsupidudel. Nii ei ole karta, et ühe huvitava ürituse pärast teisele samal päeval lihtsalt ajanappuse tõttu minemata jääb.

Kellel aga siiski pole võimalik kõike oma silmaga vaadata, see saab tudengipäevade programmist osa spetsiaalsete infostendide kaudu. Iseenesest mõista on mõnusam ise kohal olla, aga pressibüroo püüab hea seista selle eest, et iga huviline sündmusest mingi ülevaate saab.

Niisiis — daamid ja härrad! Üliõpilaspäevadeni on jäänud vähem kui üks kuu. **Kohtume esimesel üritusel 15. novembril** kell 16 aulas, kus toimub kohtumine meie ülikooli olümpiavõistlejatega. Üliõpilaspäevade programm ilmub järgmises lehes.

*

Lisaks veel üks teade. 17. novembril toimuv üliõpilasrongkäik lõpeb Raekoja ees miitinguga, kus tahame nõuda tuumavaba Baltikumi. Kes soovib sellel miitingul nimetatud teemal sõna võtta, peaks teatama oma soovist ülikooli komsomolikomiteesse järgmise nädala jooksul (reedel on viimane päev).

PRESSIBÜROO

TÄNU

Rektori käskkirjas õnnitleti 50. sünnipäeva puhul ja avaldati tänu dots. TATJANA TRUUPÕLLULE ning vanemõpetajaile MALLE LAARILE ja TIIU VILIMAALE, 60. sünnipäeva puhul dots. ERICH KUKELE, 70. sünnipäeva puhul dots. ARTEMI VAPRALE, puusepale ENDEL TERNALE ja uksehoidja OLGA SOUKANDILE.

Dots. LEV VASSILJEV pälvis tänu üleliidulise kartograafiakonverentsi atlaste näituse organiseerimise eest ja vanemmeister VELLO ANDERSON abi eest dots. Juhan Langi juubeliüritustel.

Defektoloogiaosakonna asutamise 20. aastapäeva puhul said tänu osalisteks dotsendid TIIU-KAI AUNAPUU, JAAN KÕRGESSAAR, AINO LUNGE, JÜRI LIIVAMÄGI, HELGA KURM, vanemõpetaja TIINA MULLAMAA ja õpetaja KAJA PLADO.

AUTASUSTAMISI

Hariduskomitee aukirja pälvis kauaaegse viljaka teaduslik-pedagoogilise ja aktiivse ühiskondliku tegevuse eest 50. sünnipäeval teadusprorektor prof. ANTS KALLIKORM.

TRÜ aukirjaga autasustati 60. sünnipäeva puhul dots. AINO LUNGET ja 75. sünnipäeva puhul preparaator SALME PENDERIT.

Pikaajalise ja eduka töö eest (1975—1988) füüsika-keemiateaduskonna dekaanina autasustati ülikooli aukirjaga prof. VELLO PASTI.

Staažikad tartlased — TRÜ töötajad!

Nüüd on Tartu Linna RSN Täitevkomitee kehtestanud eksperimendi raames ka teile võimaluse oma elamistingimuste parandamiseks järjekorda asuda k u i:

- olete olnud tartlane 25 aastat ja olete vähemalt viimased 5 aastat elanud kas ahiküttega korteris või kööktoas või ühiskorteris (elamispinna suurust arvestamata).

Arvelevõtmiseks pöörduge juba lähemal ajal oma ametiühingubüroo poole.

TRÜ ametiühingukomitee

Komsomolimasinavärgist

Läheneb ülikooli komsomolikonverents. Lahendamist nõuab küsimus — kuidas minna edasi? On selge, et senise ülikooli komsomoliorganisatsiooni tegevus vajab tõsist analüüsi ja läbimõtlemist. Kahjuks ei ole komitee kui komsomoliorganisatsiooni alaliselt tegutsev organ suutnud alati sammu pidada üliõpilaskonna aktiivsusega. Üliõpilaste poolt tõstatatud probleeme on komitee sageli toetanud alles tagantjärele. Ent samal ajal peaks just komitee olema see organ, kes aktiivselt tõstatab üliõpilaskonda huvitavaid probleeme ning ka taotleb järjekindlalt nende lahendamist. Üsna tüüpiline on olukord, et need, kes peaksid küsimusi tõstatama ja nende lahendamist taotlema, kasutades selleks ära komsomoli kui ametlikult tunnustatud organisatsiooni võimalusi, ei suuda paljudel juhtudel midagi selleks ära teha. Küllap on sellise situatsiooni väljakujunemise põhjusi nii subjektiivseid kui ka objektiivseid, kusjuures üheks põhjuseks tundub olevat TRÜ komsomoliorganisatsiooni juhtorganite praegune struktuur. Eelkõige pean silmas komitee tasandit (eelmisel konverentsil valiti 24-liikmeline komitee).

1. Praegune komitee koosseis on liialt väike selleks, et tagada tihedaid sidemeid kommunistlike noortega, mis omakorda tingib informatsiooni mitteliikumise alt üles ja ülevalt alla.

2. Komitee kui konverentsidevahelisel ajal otsustusõigusega organ on komplekteeritud tavaliselt liiga ühekülgselt. Näiteks mõnede teaduskondade esindajad puuduvad komitee koosseisus üldse. On olnud aegu, kus ühe või kahe teaduskonna esindajad on moodustanud peaaegu poole komitee liikmeskonnast.

3. Komitee koosseis on komplekteeritud üsna juhuslikult. Komplekteerimise eest vastutab sekretär, aga tarvis on, et komitee komplekteaduskondade bürood.

4. Komitee koosseis on liiga suur selleks, et kiire otsustamisvajaduse puhul tagada operatiivne kokkukutsumine.

* * *

Seega tundub üsna vajalik olevat praeguse struktuuri läbivaatamine. Tahaksin järgnevas välja pakkuda ühe võimaliku variandi.

ELKNÜ TRÜ organisatsiooni konverents valib ELKNÜ TRÜ komitee, mis võiks olla 55-liikmeline. Komitee võiks moodustada põhimõttel, et iga a/o delegeerib komiteesse 3 esindajat (s. t. kõik teaduskonnad, teenistujate a/o ja vene osakondade büroo, kokku seega 39) ning valiks 16 esindajat. Komitee töövormiks oleksid pleenumid, kus arutataks kõige tähtsamaid organisatsiooni tegevusega seotud küsimusi. Komitee pleenumid toimuksid vajaduse korral. Jooksva töö organiseerimiseks ja pleenumi otsuste elluviimiseks moodustatakse ELKNÜ TRÜ komitee büroo, mis ei pruugiks olla suurem kui 11 liiget. See tagaks tööorgani vajaliku mobiilsuse ja efektiivsuse. ELKNÜ TRÜ komitee kompetentsi kuuluks ka ELKNÜ TRÜ komitee sektorite moodustamine. Leian, et praeguse komitee tegevussuundade paljususest tulenev sektorite hulk (11) ei ole põhjendatud. Arvan, et komsomoli kui ühiskondlik-poliitilise organisatsiooni tegevuse tagamiseks oleks praegustes tingimustes vajalik ideoloogia-, kultuuritöö-, pressi- ja orgtöösektori, EÜE ja õppetöösektori olemasolu. Lisaks nendele oleks ilmselt otstarbekas moodustada info ja sotsioloogiliste uurimiste sektor, mille ülesandeks oleks avaliku arvamuse järjekindel uurimine. Jooksvate ülesannete lahendamiseks ja eksperthinnangute saamiseks oleks nii komiteel kui ka bürool õigus ja võimalus vajaduse korral moodustada töögruppe, mis ei pea koosnema sugugi mitte [illegible] lest on vaja üle vaadata ka komitee sekretäride funktsioonide praegune jaotus. Meeldetuletuseks niipalju, et praegu on komitees üks sekretär ja neli asesekretäri — ideoloogia-, siseorgtöö, õppe- ja teadustöö ning EÜE asesekretär. Muutunud tingimustes ei ole otstarbekas siseorgtöö asesekretäri olemasolu, kuna reaalselt täidab ja saab täita paljuski neid funktsioone siseorgtöö sektor ja arvestussektor. Üldvastutus lasub aga ikkagi sekretäril.

* * *

Suhete arendamiseks välismaa kõrgkoolidega oleks mõttekas välissuhete sekretäri olemasolu. Muuseas, samasugune ametikoht on olemas ka sotsialismimaade kõrgkoolide noorsoo-organisatsioonidel.

Aeg on kiirelt edasi läinud. Komsomoli ja üliõpilaste a/ü kõrvale on tekkinud terve rida üliõpilasi huvialati ühendavaid seltse, korporatsioone. Praegustes mõtete, vaadete, ideede, hinnangute, suundade ja tegutsemise pluralismi tingimustes ei ole ühelgi organisatsioonil, ei ametlikul ega mitteformaalsel õigus pretendeerida noorte esindaja rollile. Leian, et kõik need organisatsioonid esindavad ainult endaga tihedalt liitunud üliõpilasrühma huvisid. Kuid küsimuseks jäävad üliõpilaskonna üldised, ühised huvid kõrgkoolis, Leian, et lähtudes sellest mõttest, võiks rektori juures tegutseda üliõpilasesindus, kuhu võiksid kuuluda nii olemasolevate kui ka tekkida võivate struktuuride esindajad. See oleks omamoodi üliõpilaskonnapoolsete konsultantide grupp, mis tagaks rektori tihedad sidemed üliõpilastega, võimaldaks ellu rakendada põhimõtte, et mitte iga üliõpilane pole kõrgkooli jaoks, vaid kõrgkool on üliõpilase jaoks.

Eespool esitatud arvamus ei pretendeeri täiuslikkusele ega lõplikkusele, vaid on komsomoliorganisatsiooni juhtorganite struktuuri muutmise ettepanek ja lähtealus.

ANDI KASAK

Kuidas alustada loengut?

Tänapäevase demokratiseerimise käigus tuleb üle vaadata ka mitmed senikehtinud reeglid ja tavad. Üheks niisuguseks on loengu alustamine kõrgkoolis. Ametliku eeskirja kohaselt peavad üliõpilased tervitama õppejõudu püstitõusmisega. Allakirjutanu arvates on aga selline viis liigselt koolilik ja ilmselt ei meeldi üliõpilastele. Mingi loengu algusmomendi fikseerimine peaks aga siiski olema (vastasel korral võib juhtuda, et osa üliõpilasi ei märkagi õppejõu auditooriumi sisenemist ja jätkavad omavahelist jutuajamist). Minu üliõpilaspõlves tervitasid tudengid õppejõudu jalgade sahistamisega, mis oli ühtlasi märgiks, et nad on valmis loengut kuulama. Neljakümnendate aastate lõpus see tava (koos loengu alustamisega akadeemilisel veerandil) tunnistati kodanlikuks igandiks ja keelati ära. Kas ei oleks aeg seda nüüd taastada? Või oskab keegi soovitada midagi paremat?

ÜLO LEPIK

Kaunist kadunud kombest

Ülikooli omapäraste traditsioonide hulka kuulub jalgadega sahistamine vastu põrandat õppejõu sisenemisel auditooriumi, rektori või prorektori minekul kõnepulti (rektori kantslit ju enam pole). See komme oli jõus meie ülikoolis ka pärast sõda kuni suurte aktsioonideni, mis viisid minema õppejõude, üliõpilasi ja ausambaid, kõnelemata raamatutest. Aktsioon toimus kodanliku natsionalismi ja Lääne ees lõmitamise vastu.

Sahistamine lõpetati rektori käskkirjaga vist 1948. aastal ning asendati kohustusliku püstitõusmisega. Esialgu üliõpilased protesteerisid, sahistasid edasi või keeldusid püsti tõusmast. Kuulmatute mõjustamiseks rakendati selgitustööle kommunistlikud noored, kursusehoolda-jad ja Venemaalt tulnud õppejõud. Meenub dialektilise ja ajaloolise materialismi õppejõud Arkaadi Uibo, kes arutles meie järjekordse sahistamise järel umbes järgmiselt: «Meile kõigile meeldib sahistamine, kuid elame nüüd maal, kus see pole kombeks. Meil tuleb uut nõudmist täita. Nii teie kui minu huvides alustagem loengut püstitõusmisega.» Et Arkaadi Uibo oli erudeeritud filosoof, ületamatu oraator ja suurepärane inimene (muidugi meie hinnangutes), siis võtsime aegamööda tema nõuannet kuulda.

Pika õppejõuaja jooksul olen harjunud üliõpilaste tõusmisega, kuid et olen paralleelselt töötanud ka koolis, tundub mulle ikka veel, et kooli ja ülikooli erinevus hakkas kaduma koos traditsioonidega.

Kutsun käesoleva kirjutisega mõtisklema kadunud kombe üle. Kui oleme harjutanud sahistamist, selle kombe taastamise vajalikkuses kokku leppinud, võiksime teha rektorile ettepaneku uue semestri algusest peale ametlikult taastada varasem tervitamisviis. See on mõttekas üksnes siis, kui sahistamine tervitusena on mõjuv.

Kujutlege, kuidas aulast läheks läbi nagu tuulehoog, kui tervitate rektorit.

Sahistamine on üksnes ülikooli akadeemilisse ellu kuuluv. See ei laiene ühiskondlikele organisatsioonidele ega teistele kõrgkoolidele.

Mõtelge hästi, kas tahate ja suudate traditsiooni säilitada. Kui ei, on parem praegusel viisil püsti venida õppejõu saabumise puhul.

EDUARD VÄÄRI

Võimlemine Hiina moodi

Hiina vanateadmine ütleb: «Uksehinge ei söö koid ja voolav vesi ei roisku.» Liikumisvõime on avaramas, nii vaimses kui ka kehalises tähenduses, otseseoses ka inimolendi eluvõimega.

Läbi kauge aja ja ruumi on vanalt Hiinamaalt tänaseni jõudnud üks kunst nimega TAI CHI CHUAN. «Tai Chi-d» võib tõlkida «Ülimaks Algeks». «Chuan» tähendab rusikat või kätt ja on liiteks peaaegu kõigile Hiina võimlemise nimetustele, kuna algselt olid nad kõik ka enesekaitselised.

Tegemist on taoistlikul maailmanägemisel põhineva, teatud seisundis läbiviidava liikumiste jadaga e. Taoga, mis pealtnäha sarnaneb aegluubis pantomiimi või tantsuga.

Hiinas tehakse Tai Chi-d massiliselt võimlemiseks, raviks ja lõdvestuseks. Samuti on ta WU SHU (Rahvuslike Võistluskunstide) võistluste kavas. Kahjuks ei ole siinmail selle kunsti päris otseseid edasikandjaid. Aga kui on neid, kes tahaks püüda Tai Chi võimlemist ise mõista, siis tulgu nad **esmaspäeval, 31. oktoobril kl. 16 TRÜ klubi saali.** Treeningutest võivad osa võtta igas vanuses inimesed — nii üliõpilased kui õppejõud.

MART MAAMEEL

ARTEMI VAPRA 70

28. oktoobril tähistab oma juubelit hospitaalsisehaiguste ja tuberkuloosi kateedri dotsent meditsiinikandidaat Artemi Vapra. Ta on töötanud kateedris õppejõuna alates 1944. a. Teaduslik uurimistöö on keskendunud liigeste ja kopsuhaigustele ning geriaatriale.

Dots. Artemi Vapra on vabariigi peagerontoloog, Tartu linna peareumatoloog, Üleliidulise Reumatoloogide Seltsi juhatuse liige ja vabariikliku seltsi esimees, terapeutide vabariikliku seltsi juhatuse liige.

Onnitleme juubilari ja soovime tugevat tervist ning jätkuvat energiat!

Hospitaalsisehaiguste ja tuberkuloosi kateeder ning reumatoloogia labor

ERICH KUKK 60

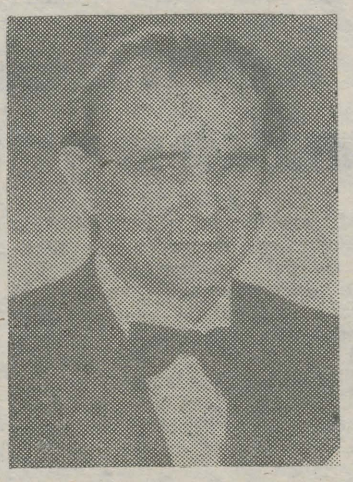

26. oktoobril sai 60 botaanika ja ökoloogia kateedri dots. Erich Kukk.

Juubilari lapsepõlvekodu on Haanjamaal. Küllap sealt pärinevad tema kärmed jalad, osavad käed ning armastus looduse vastu.

Erich Kuke püsiv botaanikahuvi kujunes välja õpinguaastate (1948—53) vältel TRÜ-s. Põhjaliku uurimistöö tulemusena valmis 1961. a. väitekiri «Eesti magevete sinivetikate floora». Juba selleks ajaks oli E. Kukest kujunenud üleliidulise mainega algoloog ja lugupeetud õppejõud.

Teadustöö jätkus ja laienes. Lisandusid pikad ekspeditsioonid Kesk-Aasiasse ja Mongooliasse. Mitmekülgse teadlasena tegeleb Erich Kukk koos oma õpilastega vetikate floristilise uurimisega, vetikakultuuride kasvatamisega, veekogude eutrofeerumise ja reovete puhastamise probleemidega.

Alates 1975. a. kuulub Erich Kukk Soome—NSV Liit Soome lahe koostöögruppi ja tema teaduslik tegevus on seotud ka merevetikate uurimisega.

Kõige selle kõrval on juubilaril jäänud aega laulu- ja spordiharrastuseks.

Edu kõiges ja tugevat tervist!

Kolleegide nimel

MAIE TOOM

HERBERT LIGI 60

● **Miks Te just ajalugu õppima tulite?**

Tegelikult ei teadnud ma veel päev enne dokumentide esitamist, millise teaduskonna valin, kas ajaloo, kehakultuuri või arsti. Huvi ajaloo vastu oli mul kogu aeg olnud, erilise tähelepanuga jälgisin kaasaja sündmusi, huvitas uusima aja ajalugu. Olgu öeldud, et tol ajal ei laekunud ajalukku nii palju avaldusi kui oli kohti. Seetõttu polnud erilist tungi ja kindlasti peletas noori ka siis levinud ajalookäsitlus.

● **Olete agraarajaloolane. Miks valisite sellise suuna?**

Aeg oli selline, kus palju valida ei saanud. Kui ma 1955. a. ENSV Teaduste Akadeemias sain aspirantuurikoha, siis pakuti teemaks «Eesti talurahva klassivõitlus Liivi sõja ajal». Valitses ju seisukoht, et ajaloos tuleb kõike vaadelda klassivõitluse positsioonilt. Lõpuks läks korda teemat muuta ning teha peamine rõhuasetus talurahva olukorra kujutamisele Liivi sõja ajal. Klassivõitlust käsitles kogu töös vahest üks kümnendik. Minu õnn oli, et tulin teadusesse 1958. aastal, mil mõndagi oli muutunud ja muutumas.

● **Milline on Teie silmade läbi tänane ajalooüliõpilane?**

Kindlasti on ta suurema informatsioonipagasiga. Võrreldes minu ülikooliajaga on poliitiline situatsioon teine, mis on iseenesest loomulik. Kahjuks on tal koolist palju kaasa toomata jäänud. Praegu on võimalik saavutada paljutki kaugelt vähema vaevaga, s. t., tahan öelda, et tollane tudeng oli tublisti töökam. Seisime hommikul raamatukogu ukse juurde sappa ning istusime raamatute taga hilisõhtuni.

● **Öelge palun, kas Teil on teoseid, mida Te praegusel ajal häbenete?**

Ei ole — võin seda täie veendumusega öelda. Tõsi, teemasid on tulnud valida, kindlasti kirjutaks nüüd midagi hoopis teisiti. Kahju, et oli aeg, mil baltisaksa jt. ajaloouurijatesse suhtuti ülemäära norivalt, ei jätkunud piisavalt austavat suhtumist, olen ka ise nii kirjutanud. Praegu ma mõistagi sedasi ei teeks, seda enam, et paljusid neist tunnen isiklikult ja tegu on austust väärivate teadlastega.

● **60 aastat on üksjagu pikk aeg. Millised mõtted Teil praegu peas liiguvad?**

Mõtlen, et ei tea, kas jätkub jõudu kõige selle teostamiseks, mida seni on tulnud endale hoida. Praegu uurin laste suremust ja selle mõju mitte ainult maiandusele, vaid ka kultuurile Eestis. Loodetavasti peaks sarjas «Ausalt ja avameelselt» ilmuma minu brošüür massirepressioonidest.

● **Olete Saaremaalt pärit. Milline on side kodukohaga?**

Minu juured on seal. Saaremaal on mu vanemate ja lähedaste inimeste hauad. Püsib minu saartehuvi, Tartus töötab ka «Saarte Klubi» ning eks meiegi siin mõjutanud veidi seda nimede ennistamist Saaremaal.

● **Harilikult soovime meie juubilarile, aga mida sooviksite Teie üliõpilastele?**

Soovin, et te saaksite jätkata oma stuudiumi ja selle lõpetada sellises poliitiliste vabaduste õhkkonnas. Jätkugu teil visadust, töötahet ja jõudu.

● **Lõpetuseks paar ekspressküsimust. Milline on Teie hobi?**

Sport, eriti male, ehkki võistlusspordist olen ammu loobunud. Kaks korda nädalas käin palli mängimas. Meeldib teha aiatööd.

● **Teie lemmikkirjanik?**

Aegade jooksul on neid olnud palju — Knut Hamsun, Tammsaare, Dostojevski, Shakespeare. Praegu eelistan memuaare.

● **Lemmiktoit?**

Pannkoogid, mille peale on praadimisel pandud antoonovka õuna lõike. Armastasin neid lapsepõlves ja armastan praegugi.

● **Lemmikliil?**

Ööviiul.

Juubilari usutles

KALEV VILGATS

Üliõpilaskond ja rahvusvärvid

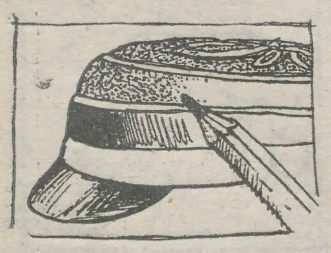

Kõik me tunneme väga hästi aega, mil sini-must-valge värvikolmik oli põlastusväärsemaid asju maamunal. Sama hästi on veel värske see soe surin, mis tekkis esimestel vabalt lehviva rahvuslipu nägemistel kõigest mõni kuu tagasi. Ja tõepoolest tuleb vist nõustuda Rein Veidemanniga, kes arvab, et «praegu paljukardetav eksalteeritus rahvusvärvide ja trikoloori kasutamisel taandub sedamaid, kui Pikal Hermanil kõrvuti riikliku standardiga pääseb teises mastis lehvima ka sini-must-valge» (Vt. SV nr. 35 s. a.). Kuigi täiesti normaalseks muutub asi muidugi siis, kui seal pääseb lehvima ainult sini-must-valge.

Siiski tuleb juba enne seda selgeks teha vähemalt üks rahvusvärvide kasutamismoodus, mille praegust praktikat ei saa kuidagi heaks kiita. Selle võib esialgse vaimustuse varjus võib-olla andeks anda, kuid ainult seevõrd, kui saab andestada harimatust. Ja sedagi nimetet vaimustust vabanduseks tuues. Pean silmas Tartu muinsuskaitsepäevade ajal alguse saanud ja visalt püsivat kommet katta ülikooli praeguse tekli punane vööt musta paelaga.

Ühelt poolt on see muidugi mõistetav, eriti kui arvestada, et «kehtivat» sini-puna-valget teklit on kantud, mõeldes võimalikult vähe selle värvide kokkulangevusele ENSV lipu värvidega. Ja seda need värvid teps sümboliseerivad. Nii et praegusel ajal on soov neist vabaneda muidugi normaalne.

Kuid siin tuleb arvestada mitut ajaloolist teeviita põhjendatud tegevusele. Esiteks on praegune tekkel ametlikult kehtiv ja seda on erinevalt Eesti NSV lipust 1963. a. saadik siiski vabatahtlikult ja heal meelel tarvitatud. See tekkel on rahva silmis tõepoolest sümboliseerinud Tartu ülikooli ja nagu teada, oli veel mõne aasta eest üleüldse mingi tekli omamine tõeline privileeg enamiku N. Liidu ülikoolide ees. Seega tundub, et senine Tartu tekkel on omas ajas olnud igati tänuväärne nähtus.

Nüüd on aga tekkinud märke, et seda hakatakse nö. altpoolt asendama sini-must-valge tekliga. Kas need asendajad teavad, mida tähendab (ka veel tänapäeval) sellise värvimütsi kandmine? Lootuses, et nad ei tea ega kanna seda teadmisele vilistades, lubatagu asja meelde tuletada.

Viimasel ajal on mitmel pool kirjutatud, et sini-must-valge lipu kokkuleppeliseks sünnipäevaks peetakse 23. maid 1884. Nimelt õnnistati sel päeval Eesti Üliõpilaste Seltsi väljasõidul Otepääle sealses kirikus meie lipp pidulikult sisse. Nii kinnistusid praegused rahvusvärvid lõplikult EÜS-i värvideks, s.t. selle üliõpilasorganisatsiooni liikmed võisid kanda sini-must-valget teklit ja kasutada samasugust trikoloori. Kuni Eesti Vabariigi väljakuulutamiseni ja nende värvide muutmiseni riigilipu värvideks oli EÜS ainus ametlik ja pidev sini-must-valge tarvitaja ja propageerija. Sõna tõsises mõttes rahvusvärvideks kujunesid need just seltsi kui noore eesti haritlaskonna sümbolina. Rahvuse tunnuseks, kuigi siis juba üldiselt ja enesestmõistetavalt muutus sini-must-valge alles 1917. a. sündmuste paiku. Ja selles on kõige suuremad teened kaheldamatult EÜS-il kui olulisel eestluse kandjal läbi ärkamis-, venestus- ja revolutsioonide aja ja selle läbi oma värvide vääristajal. Sini-must-valge lipu võtmine riigilipuks on vist suurim tunnustus, mis üliõpilasorganisatsioonile on kunagi osaks langenud. See tähendas ju sisuliselt, et Eesti Vabariik kavatseb jätkata EÜS-i valitud teed ja töid.

Kuid loomulikult säilitas oma värvid ka EÜS ise. Kui ta oli 1907. aastani olnud ainus ja vabariigi alguseni üks vähestest, kuid keskne Tartus tegutsev eesti üliõpilasorganisatsioon, siis 1919. a. alates rajati lühikese aja jooksul mitmeid ja mitmeid uusi seltse ja korporatsioone. (Seejuures jäi EÜS kuni 1940. aastani siiski üheks tähtsamaks organisatsiooniks.) Ja loomulikult olid igal värve omaval ühendusel o m a d v ä r v i d. Need olid ju selle ühenduse põhiliseks sümboliks. Mingeid «värve kandma» tähendas ka nende värvide alla, s. o. vastavasse organisatsiooni kuulumist. Ja see oli enesestmõistetavalt igale liikmele auasjaks.

Nii olid näiteks korporatsioon «Vironia» värvideks violett-must-valge, «Fraternitas Estical» sininе-roheline-valge, naiskorporatsioon «Filiae Patriae'l» valge-punane-roheline jne. Muuseas praegune tekkel meenutab punase lillakamaks kulumise korral kõige enam korporatsioon «Sakala» sini-violett-valget peakatet. Seda organisatsiooni on aga paljud mineviku kirujad pidanud kõige reaktsioonilisemaks, näiteks kuulusid sinna mitmed vapside juhid.

Et anda mingi pilt organisatsiooni värvide tegelikust tähendusest, toon ära mõned lõigud EÜS-i kodukorra peatükist «Seltsi lipp». Selgituseks veel, et EÜS-il oli nn. ajalooline, s.t. 1884 Otepääl pühitsetud lipp ja tavaliselt kaks nn. esinduslippu. Kodukorra vastavast jaotusest võib aga lugeda:

§ 1

Eesti Üliõpilaste Seltsil on lipp värvides sini-must-valge, mis on pühitsetud Otepää kirikumõisas 23. mail 1884. aastal, siis kui oli seltsi esimeheks ksv! Peeter Hellat, vanameheks Christof Beermann ja kus pühitsemisel esimees ütles järgmised sissejuhatussõnad: «Taara vaim, kes Eesti rahvast senini kõigest viletsusest hoolimata alal on hoidnud, olgu silmapilgul ja ka edespidi meie kaitsjaks. Pühajärvel, maal, kus iga puu juttusid võiks jutustada, iga kivi veres on veerenud ja iga mullatükk pisaraid on imenud, siin laskem meid seda ära tunda, et Eesti alandusel ots on tulnud, laskem rõõmsal meelel ja ühel jõul Eesti ühenduse tööl võidelda. «Isamaa, sa helde, püha, kuule meie palveiha: meid su hoidjaks pühitse.»»

§ 3

Seltsi ajaloolist lippu hoiab Seltsi majaisa Seltsi kõige väärtuslikuma varana vastavalt kindlal kohal, mis Seltsi üldkoosoleku poolt selleks on määratud.

§ 4

Seltsi ajaloolist lippu tarvitatakse:

1. Seltsi aastapäeva pidulikul koosolekul — koosoleku ruumis.
2. Muil juhtudel Seltsi kutsutud üldkoosoleku otsusel, mis tehtud ¾ (kolmveerand) häälteenamusega.

§ 6

Seltsi ajaloolise lipu väljatoomine tema hoiukohast, väljashoidmine ja tagasipaigutamine sünnib pidulikult.

Seltsi ajaloolise lipu väljatoomisel, väljashoidmisel ja tagasipaigutamisel on lipu juures alaliselt kuue-liikmeline esindus, kuhu kuuluvad S.-i esimees või abiesimees, kirjatoimetaja, laekahoidja (või viimase asemikud) ja kolm lipukandjat tegevliiget.

Seltsi ajaloolise lipu esinduse liikmed on riietatud musta pidurõivakonda, kannavad sini-must-valgeid šarpe ja tänaval Tartu Ülikooli üliõpilasmütse.

§ 7

Esinduslippe tarvitatakse:
a) E.Ü.S.-i maja vardas:
   1. Seltsi aastapäeval
   2. Vilistlaspäeval
   3. Ülikooli aastapäeval
b) pooles vardas: Seltsi ksv! (resp. vill) surma puhul leinateate saabumisest kuni mahamatmiseni.
c) ksv! ja vill! põrmu saatmisel leinamajast surnuaiale.
d) muil juhtudel Seltsi liht- või kutsutud koosoleku sellekohasel otsusel liht-häälteenamusega.

Samasugust austust osutati sisuliselt ka sini-must-valgele teklile. Seda kanti vaid ülikooli aastapäeval (1. dets.), 1. mail kui rahvusvahelisel üliõpilaspäeval ja seltsi aastapäeval. Seltsi ruumides kasutati värvimütsi veel mõnedel muudel pidulikel juhtudel — värvide andmine, pulmad, vilistlaspäev jne.

Siinkohal ei jõua pikemalt peatuda Eesti Vabariigi aegse Tartu üliõpilaskonna üsna keerulisel struktuuril. Oluline on, et tudengid jagunesid kolme põhilisse gruppi — seltside liikmed, korporatsioonide liikmed ja organiseerimatud ehk metsikud. Seltside ja korporatsioonide sageli formaalse erinevuse üheks komponendiks oli seltsidel värvide puudumine. Ainsaks erandiks jäigi EÜS, mis toonitas veelgi tema asetumist keskele, kahe organiseerumistüübi vahepealsele positsioonile. EÜS-i kõrval tegutses muidugi veel õige mitmeid mõjukaid organisatsioone, näiteks korporatsioonid «Vironia», «Ugala» ja «Rotalia», E.Y.S. «Veljesto», E.Ü.S. «Ühendus» jne. (Ühend E.Ü.S. ei tähenda siin mitte seost Eesti Üliõpilaste Seltsiga, vaid seltsi laiemas mõttes). Seltside liikmeskond ja metsikud võisid kanda üldist üliõpilasmütsi. See oli praegugi Skandinaavias ja Soomes kasutatav valge, musta servaga tekkel. Võib-olla peaks tekli-statuuti muuta tahtes kaaluma esialgu just sellise peakatte kasutuselevõttu. Üldine üliõpilasmüts sümboliseeriks kasvõi meie kuulumist Põhja-Euroopa kultuuriringi.

Mida teha aga muude ja eeskätt rahvusvärvidega? Ainus tee nende põhjendatud kandmiseks on vastavate üliõpilasorganisatsioonide taastamine ja siis nende liikmeks astumine. Taastamisest saab küll rääkida ainult poolenisti, sest suur osa organisatsioonidest tegutseb edasi paguluses. Pealegi elab ka Eestis küllalt palju erinevate seltside ja korporatsioonide liikmeid. (Loomulikult jäädi peale ülikooli lõpetamist vilistlasena organisatsiooni liikmeks edasi, mis tagaski ju üliõpilasühenduste küllalt tuntava mõju ka laiemas poliitikas). Nii et mõne organisatsiooni taastamiseks peavad praegused metsikud üliõpilased pöörduma eeskätt siinsete vanade liikmete ja Lääne koonduste poole. Ainult sellisel teel võiks organisatsioon saada tõeliselt seaduslikuks. Värviteklit võib kandma hakata alles peale vastava põhikirjapunkti kinnitamist.

Muuseas on minu teada praegu kavas «Vironia», «Veljesto» ja (EÜS «Sodalicium'ist») EÜS-i taasrajamine. Tegutseb ka üliõpilasselts «Logos». Nii et palju jõudu!

EERIK KROSS
(EÜS «Sodalicium»)

ILMAR KRUUSAMÄE joonistused

50 AASTAT EESTI TEADUSTE AKADEEMIAT

Tartu ülikoolist võrsunud silmapaistev teadlane

● 10 aastat EDGAR KANTI surmast ●

(Algus eelmises lehes)

Edgar Kanti ülitiheda uurimistöö viljaks kujunes **magistritöö «Tartu, linn kui ümbrus ja organism» (Koguteos Tartu, 1927).** Ja ei ole imestada, et see töö tõi talle 1928. aastal Societe de Geographie Commerciale de Paris auhinna. Tema kaasaegsed on seda uurimust pidanud metoodiliselt ja teoreetiliselt üheks kõige teedrajavamaks linnageograafiliseks uurimistööks maailmas. Kuivast ja kainest faktide fikseerimise ja kirjeldamise traditsioonist linnaelu käsitlustes läks Kant edasi sügavale inimese ja keskkonna ruumisuhete analüüsile. Paljud tänaseks linnauurimise ABC-ks kujunenud põhimõtted (linna ja tagamaa ühtsus, linna sisestruktuuri kujunemise seaduspära, linn kui regiooni keskus, keskkonna ja inimasustuse diferentseerumise põhijooned linnas jne.) toodi teadusesse just selles uurimistöös. Ka teises aspektis, Tartu omapära ja koha tunnetamises Eesti asustuses, pole see teos kaotanud tähtsust tänasegi päeva kontekstis.

* * *

Juba 1935. aastaks oli valmis **doktoritöö «Eesti rahvastik ja eluruum» (Bevölkerung und Lebensraum Estlands. Tartu, 1935).** Enam ei piirdu Kant kitsa piirkonnaga, vaid võtab vaatluse alla kogu Eestimaa territooriumi liigenduse, selle kujunemise ja funktsioneerimise küsimused. Territoorium, majanduselu, loodus ja inimene on Kanti jaoks tervik, kus eri valdkondade tähendus ajaloo käigus muutub.

Ruumisuhete väljenduseks territooriumil seab ta asustuse organiseerituse. Juba siis arutleb Kant tehnilise progressi kaugeleulatuvast mõjust asustusstruktuuri funktsioneerimisele. Ka selles töös ei jää Kant kirjeldavale tasemele, vaid näitab asustussüsteemi kujunemise territoriaalset seaduspära. Mitmed ruumisuhete sellisest sügavast käsitlusest lähtunud järeldused olid omast ajast liiga kaugel ees, et neid siis täiel määral oleks mõistetud. Olgu näitena toodud kasvõi Tallinna aglomeratsiooni arengu lausa prohvetlik ettenägemine, asustustüüpide ja -vormide sõltuvus looduskeskkonna iseärasustest, haldusjaotuse üldpõhimõtete väljatoomine jne.

Täna, hurraaperioodi möödalaskmisi parandada püüdes, avanevad sellegi unustatud teose leheküljed meile uue värskusega. Selle tööga tegi Kant veel teisegi teene geograafia arengule. Esimesena kasutas ta seal **Walter Christalleri** keskuskohtade teooria põhimõtteid (W. Christaller. Die zentralen Orte in Süddeutschland. Jena, 1933). Tema poolt avastatud asustuse territoriaalse struktuuri kujunemise seaduspära kui ühe kõige klassikalisema ühiskonnageograafia alusteooria ülemaailmse võidukäiguni oli siis veel 20—25 aastat aega. Ja selleski olid siis juba Lundi ülikooli geograafiaprofessori Kanti teened väga olulised.

* * *

Intensiivse teadusliku tegevuse kõrval jõuab E. Kant koos A. Tammekannuga osaleda **koguteose «Eesti» koostamises, «Maailma maade ja rahvaste»** toimetamises jne. Ei ole siis imestada, et Edgar Kantist kujuneb silmapaistva teadlase kõrval ka arvestatav ühiskonnategelane.

Tema **teenistuskäik** Tartu ülikoolis oli loogiliseks jätkuks teaduslikele tulemustele — **õppeülesannete täitja 1928—1934, dotsent 1934—1936, majandusgeograafia korraline professor 1936—1944, majandusasjade prorektor 1938—1940, ajutine rektor 1941—1942.** Viimane daatum on olnud põhjuseks, miks ülemaailmse tuntusega teadlase nime meie kultuuriloos olematuks on püütud teha.

Oigluse jaluleseadmiseks on vaja veidikenegi mõista aega, milles rektor E. Kant pidi töötama. Kõige paremini on seda meleni toonud **Jaan Eilart («Sirp ja Vasar», 18. dets. 1987):**

«Aga peamine on meisse sisendatud hoopis muus, eelkõige selles, et E. Kant oli okupatsiooniaegse ülikooli rektor. Jah, tal ei õnnestunudki seda ülikooli korralikult käivitada, meie kõrgharidus oli kogu-ni määratud Tartust eemaldamisele. Ja kui ülikool ometi jäi siia, siis peaksime küll püüdma pisutki mõista Kanti rolli ja raskusi mitme tuja vahel. Kas see pole hoopis tema kui organiseerija ande suurim tõgu? (...) Suliks tembeldamine aga kustuks sellest hetkest, kui keegi vaevuks uurima ammuseid tšinovniklikke eeskirju selle kohta, mida nimelt pidi rektor isikukult päästma ohu korral... (...) üldse aga tahaksin meile kõigile südamele panna: enne kui süüdistame, püüdkem faktid lõplikult teada saada ja mõista!»

Usun, et sellele Jaan Eilarti soovile ei ole midagi lisada. Ometi ei katkenud E. Kanti teaduslik tegevus isegi neil meie rahvale traagiliseks kujunenud aastail ja teadlaseks jäi ta kõigi poliitiliste maru tuulte kiuste. Siia kuulub ka töö nõukogulikus ülikoolis 1940—1941, N. Baranski Nõukogude Liidu majandusgeograafia kooliõpiku tõlkimine eesti keelde jpm. Vaatamata okupatsiooniaja raskustele jätkas tööd ka Majandusgeograafia Instituut.

* * *

Järgnevad pagulasaastad Rootsis. Oma koha leidmine võõrsil on tihti inimtragöödia. Ometi kannab E. Kanti teadustöö vilja ka võõral maal — teadus on juba kord internatsionaalne nähtus. Rootsis töötas ta algul **uurija-stipendiaadina Lundi ülikoolis 1947—1950** ning seejärel samas **eraviisilise õpetajana majandus- ja sotsiaalgeograafia erialal.** 1963. aasta septembris nimetati E. Kant Lundi **ülikooli esimeseks majandusgeograafia professoriks.**

Sellesse perioodi kuulub eespool nimetatud W. Christalleri keskuskohtade teooria propageerimine, mille tagajärjel muutub see kiiresti kõige levinumaks metodoloogiliseks käsitluseks humanitaargeograafias. E. Kanti esitatud haldusjaotuse printsiibid ruumanalüüsi alusel, mis kasvasid välja juba tema doktoritööst, viidi Eestis osaliselt ellu 1930-ndate aastate lõpul, Rootsis samal alusel 1961. aastast.

Kuid mis vahest olulisim, ajaloolise geograafiakoolkondade kõrval Saksamaal ja Prantsusmaal ning pärast sõda tormiliselt arenenud uutele suundadele USA-s ja Suurbritannias, muutub võrdväärseks partneriks Rootsi — keskusega Lundi ülikoolis. Professor Kanti õpilasest Torsten Hägerstrandist kujuneb originaalse ruumilise difusiooni- ja hiljem aegruumi teooria rajajaid. Neid mõjutusi humanitaargeograafia kaasaegsesse kujunemisetappi saab kõrvutada vahest ainult W. Christalleri mõjudega.

(Järgneb 4. lk.)

VAHESÕNAKS

● KULTUURIKAITSE ●

Otsustades selle järgi, et «Struve 2 kaitsmisest alanud vaidlus lõppes kompromissiga (säilib kogu teadusraamatukogu vastas olev hooneruhm)» («Valiti hotelli projekt» — «Edasi» 23. X 1988, nr. 244), võiks kärsitum kultuuriosaline kogu loo lõpetatuks lugeda ega oska ehk näha enam mingit põhjust selle teema juurde veel kord tagasi tulla. Sest hotell tuleb, aga Struve 2 jääb paigale — mida oligi tarvis tõestada. Kui mõelda, millised kontseptsioonilised probleemid eestimaise ühiskonna ees praegu seisavad (majanduslik strateegia, juriidiline strateegia, tervishoiustrateegia, hariduslik strateegia, kultuuri-, sh. muinsuskaitse- ja kirjastusstrateegia jt.), siis lootuses, et Struve 2 läheb kindlasti Loodusuurijate Seltsile ja selts saab oma unikaalse raamatukogu paigutada korralikesse ruumidesse, kus seda võiksid kasutada akadeemilised inimesed ehk väljastpoolt seltsigi, tahaks selle maja ja krundi ning ülikooli raamatukogu kaitsmise närvilisele loole tõesti punkti panna.

Kuid eks ole: projekt on küll valitud, ent ehitamine on otsustamata. Kuni see on lahtine, oleks ülim lihtsameelsus ülikooli raamatukogu ja Struve 2 kaitsmine võidukalt lõpetatuks lugeda. Sest ka uuel asukohal nõuab hotell eelnevaid lammutustöid, mida ei saa alustada enne, kui kümmekonnale perele on leitud uued korralikud korterid. Mispärast nemad peavad sealt ära kolima, samal ajal kui Struve 2 peab paigale jääma? Järgneva vastuse hindamisel võiks lugeja arvestada, et siinkirjutaja ei ole soovitanud hotelli just Ülikooli tänava äärde paigutada. Ma ei saa öelda, miks Tartu linnale ja eesti kultuurile eluliselt vajalik hotell peaks asuma ilmtingimata nimelt Ülikooli tänaval, kuid ma oskan öelda, miks ta ei tohiks olla krundil Struve 2. Ei tohiks sellepärast, et ta rikuks parandamatult töö- ja säilitustingimusi ülikooli raamatukogus, mille varad satuksid ilmsesse hävimisohtu ja mille töötajad-kasutajad kaotaksid õiguse inimlikele töötingimustele juba edasikaebamatult. Jah, muidugi on väga ilus kujutleda, kui tore see oleks, kui rahvusvahelise konverentsi ühed istungid toimuksid hotelli konverentsisaalis ning teised kohe üle tänava raamatukogu saalis. Ent raamatukogu saali andmine raamatukoguvälisteks üritusteks saab toimuda ainult raamatukogu inimeste ja varade arvelt. Kui seda on siiani tehtud ja tehakse edaspidigi, siis ikka patuga pooleks. Struve 2 säilitamine lubab aga, tingimusel, et see maja läheb tõesti LUS-ile, ülikooli raamatukogule niisugust naabrust, mille tõttu asuksid kõrvuti kaks kultuuri kestmiseks niisama vajalikku maja nagu hotellgi.

Struve 2 asuva hoone omaväärtus? Nagu eelnevast tohiks aru saada, kaitseb allakirjutanu maja enda kõrval ka krunti, kus ta paikneb. Maja omaväärtuse üle võib vaielda, selle üle, et ta asub ülikooli raamatukogu kõrval, vaielda ei saa. Seal mingite ehitustööde ettevõtmisel tuleks lähtuda just raamatukogu olemasolust. Seepärast teeb väga kurvaks, et osa ülikooli õppejõududest asub seisukohal, mis kahjustab ülikooli enda ühe koostisosa huve.

Samal ajal ei võta hotelli kavandamine uude kohta sugugi maha küsimust, mis saab arstiteaduskonnale, ülikooli teisele koostisosale, vajalike hoonete ehitusjärjekorrast ning vahenditest nende reaalseks rajamiseks. Ainult et täiesti vale on teha sel juhul, kui seni pakutud ehitusjärjekorrast kinni ei peeta, süüdlaseks nimelt muinsuskaitse. See tähendaks ohvritalle otsimist olukorras, kus ise ei söandata hunte maha lasta. Viga ei alga mitte sellest, et muinsuskaitse seisab lagunema lastud hoonete ja territooriumide eest, vaid sellest, et aastakümnete jooksul on loendamatu hulk raha ja jõudu kulunud rajatistele, mille olemasolu sellisel kujul tuleb tõsiselt kahetseda. Et küll mitte kõik ei kahetse, sest nendes rajatistes ametis olles on osa ühiskonnast saanud ka head palka ja pidevaid preemiaid, see teeb asja üksnes tõsisemaks. Vahendite nappus edasilükkamatute ülesannete paljususe juures ongi raamatukogu-Struve 2 ja hotelli konfrontatsiooni peamiseks põhjuseks. Võidukisaosadust tunnistav kultuuriosaline tahab seda konfrontatsiooni murda innuka trügimisega, kõigele mõtlev kultuuriosaline algpõhjuste kõrvaldamisega.

Mida see antud juhul tähendab? IME aluste väljatöötamisel on juba ilmnenud uus vastuolu. Kõik tahavad olla prioriteetsed, keegi ei taha jääda tahapoole või ootama. Ometi peaks olema selge, et vahendite piiratuse, esialgu koguni nende vähenemise juures kõik suunad korraga prioriteetsed olla ei saa. Ma ei räägi sellest, et keegi peaks vabatahtlikult oma osast teiste heaks loobuma (näiteks tööstus põllumajanduse heaks vms.). Ei ka sellest, et mingi ülemaalise rahvaesindajate kongressi või kõigi poliitiliste jõudude ühisfoorumiga õnnestuks välja töötada selline arengusuundade pingerida, mis kõiki pikemaks ajaks rahuldaks. Osutaksin hoopis tendentsile rajada IME nii, et oma vaeva kuluks selle juures võimalikult vähem, nii-öelda rahakotile kergemalt. Tulemuseks on juba praegu ilmne vastuolu selle vahel, mida IME peaks andma, ja selle vahel, mida ta enne, kui andma hakkab, nõuab. IME senised teesid-kontseptsiooniesitused on kahtlaselt palju täis vagu soove, ilma et näidataks, mis nende soovide täitmine maksab. Käesoleval korral, konfliktis hotelli asupaiga ümber, maksab soov lülitada Tartu linn rahvusvahelisse kommunikatsiooniprotsessi ilma mingite piiranguteta uue projekti tegemise, ehitusjärjekorra ja tähtaegade muutumise ja pika närvilise sõja Struve 2 ümber.

Kas seda lisakulu oleks võinud vältida? Mis seda enam küsida, kui «raha» on juba makstud (kuigi kaup ei ole veel koos). See lisakulu ongi kultuuri tegelik hind, mille me ise oleme kehtestanud. Kuid — veel kord! — mitte muinsuskaitse ei ajanud seda hinda kõrgemaks, vaid oskamatus arvestada kultuuri terviklikkust.

PEETER OLESK

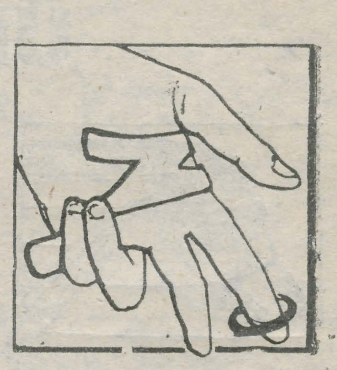

ÜLIÕPILASPÄEVAD

Järgmine ÜP korralduskomitee koosolek toimub teisipäeval, 1. nov. kl. 19 komsomolikomitees.

RSR

Tuleme kokku **teisipäeval, 1. novembril** kl. 18.15 raamatukogus aud. 321. Kaido Jaanson arutleb baste taidluskonkursil **25. novembril** klubis.

«MUNEV AINE»

Teisipäeval, 1. novembril kl. 19 esineb klubis Vaba Näitemänguselts «Munev Aine» Henn-Kaarel Hellati õudse kurbmänguga «Robinsoni päästja». Lavastus ja kujundus Jaan Kiholt. Piletite eelmüük 31. oktoobril kl. 15—18 ja üks tund enne etenduse algust.

KLUBI VIDEOTEEGIS

Laupäeval, 29. oktoobril kl. 21 KESKÖÖDISKO, kuulamiseks «The Smiths».

Pühapäeval, 30. oktoobril kl. 21 diskoprogramm «Meloodia, rütm, improvisatsioon».

LOODUSKAITSERINGIS

Tartu üliõpilaste looduskaitsering kutsub kõiki novembripühade ajal **4.—8. novembril SÜGISMATKALE '88 «Kõrvemaal Lahemaale»** koos sellele järgneva loodusparanduslike tööde laagriga.

Väljasõit 4. novembril kl. 18.17 väljuva Tallinna rongiga Lehtse peatuseni. **Eelregistreerida saab:** Leningradi 27—761 (Hardo), Tuglase 7, «Oasi» baaris ja EPA lehe toimetuses Riia 12—204. Registreerimine lõpetatakse koos sissemaksu (2 rbl.) kogumisega ja täpsema info andmisega 31. OKTOOBRIL kl. 19 VANEMUISE 46—226. Ninaesine tuleb ühiskatlast, magamiskott endal kaasa võtta. Kas ainult räägime loodusest või lähme temasse ja teeme ka tööd?

Universiaadimedalid orienteerumises

Eriti suuri üliõpilaste spordivõistlusi on hakatud nimetama universiaadideks. Tänavune universiaadiaasta oli edukas ka Eesti üliõpilastele.

Üliõpilaste suurimail — nimelt MM-võistlustel — on Liidu koondises meie ülikoolist käinud S. Käärt, A. Samoson ja A. Kiud-orv. Seni oli Liidu parimaks individuaaltulemuseks MMl S. Käärti 10. koht 1979. a. Soomes. Sellest parema tulemuse tõi tänavune universiaadivõistlus Trondheimis (Norra).

8,3 km, 12 KP rajal võitis **Ede Ümarik** EPAst ajaga 1:12.23. Meestest oli NSV Liidu parimana **I. Ling** 23. ajaga 1:31.56. Rada oli 12,5 km ja 18 KP, võitja **R. Vestre** aeg 1:20.56. Naiste teates juhtis pärast 3. vahetust jooksnud E. Ümarikku NSV Liit. Raske otsetee ja 10-minutiline täiendav ajakulu viimases vahetuses jättis naiskonna aga pronksile. NSV Liidul lõppetappi jooksnud I. Ling oli finišis kuuendana.

Nõukogude Liidu üliõpilaste orienteerumisuniversiaad toimus Karpaatides Tšernovtsõ lähedal. Väljas oli peamiselt EPA võistlejaist Eesti esindus ja kõrgkoolidest TRÜ. Ülihästi esinesid meie neiud — kõik kuus said medali. Individuaalselt tuli E. Ümarik teiseks, koos K. Õunapi ja A. Kuldkepiga aga liiduvabariikide teatevõistluse võitjaks. Koolide teatel said J. Kukyte, I. Kala ja M. Mišeikyte TRÜ esinduses hõbeaurahad. Lõppetapil õnnestus Läti ülikoolil neid 35 sekundiga ületada. Individuaalvõistluse finaalis sai I. Ling sekundilise eduga pronksmedali. Suurimaks saavutuseks tuleb pidada Eesti üldvõitu liiduvabariikide arvestuses. TRÜ oli kõrgkoolidest 8. Võistlus näitas ülikoolide kehva seisu meesvõistlejate osas. Meist paremini esinenud Leningrad koostas oma esinduse ainult naistest, Tartu ja Läti ülikoolid panid välja 4 naist ja 2 meest.

Suureks uudiseks on meile järgmiste üliõpilaste MM-võistluste toimumine 1990. aastal NSV Liidus. Peamisteks korralduspretendentideks on Tšernovtsõ ja Eesti (meile on eelpakkumine tehtud). Kui Norras korraldasid kogu MMi üliõpilased (pealikuks 24-aastane noormees), siis vägagi ahvatlev oleks seda Eesti üliõpilaskonnal vähemalt korrata.

ARNE KIVISTIK

Hei, rebane! Taidlema!

Tänavu on rebastel juba neljateistkümnendat korda võimalus end näidata: ütelda oma sõna, hiilata vaimukusega, panna maha märk «Rebane 1988». Seda saab kõige säravamalt ja julgemalt teha rebaste taidluskonkursil 25. novembril klubis.

● Valige oma teaduskonna õhtul endi seast välja parimad esindajad või kavad, sest klubi väikesele lavale kõik ei mahu.

● **Etteastumise viise ei piirata.** Kasutada võib kõiki väljendusvahendeid (sõnakunst, laul, pillimäng, tants, liikumine, pantomiim jne.).

● Teemavalik on täiesti vaba!

● Kavade pikkus on küll piiratud. Miinimumpiiri ei ole, kuid soovitav maksimum on 15 minutit. Praktika näitab, et pikk kava kipub mõttetult venima.

● Hindamisel arvestatakse sisutihedust, lavalist teostust ja mängu meisterlikkust.

● Kui mõtetest kavad saanud, tuleb need üles anda 23. novembriks klubi kunstilise isetegevuse sektorisse (II korrus, ruum 207). Pange kirja stsenaarium (omaloomingu puhul), esinemispalade nimetused, autorid, kõik esinejad ja kava kestus.

● Lavaproovide ja tehnikasoovide suhtes peab eelnevalt kokku leppima.

Piitsa ei ole, prääник aga küll! Jõudu!

Eritsooni palgaleht

Pribalti Erimajandustsooni Kõrgtehnoloogilise Nahatöötlemishalli «Tri Škurõ» meistrile härra Mats Matsijevitšile

Teie poolt sel nädalal pargitud kolm nahka jaotatakse järgmiselt: esimene — ettevõtte omanikule John Skinnerile uuteks kapitalimahutusteks vennastsoonides; teine — Eritsoonide Liidu liitmiskuludeks; kolmas — Pribalti Eritsooni lahutamiskuludeks. Omaenda nahk säilitatakse Teile täies ulatuses, v. a. seljapealne osa, mis kuulub loovutamisele Paapua Panka katmaks minister I. Dubovi poolt möödunud aastal tehtud ebaõnnestunud investeeringutega seotud võlgu.

Nülgimist teostatakse iga päev kell 0—24 endise Finantskomitee baasil loodud uues kooperatiivis «Koru».

Palgasaali ülem V. A.-M. PIIR

09. 09. 99.

NB! Toimetuse postkastis oli see kaastöö juba 4. oktoobril.

Tudeng, tule näitusele

ja Sa saad osa ühe noore mehe loodusnägemusest. Klassikalise Muinasteaduse Muuseumis on välja pandud Aleksandr Razboinikovi joonistused liblikatest ja neid ümbritsevast. See on tema huvi, harrastus ja armastus, mis läbi lapsepõlve on ulatunud täisikka. Näitusel on joonistused tušis, värvipliiatsis, guašis, akvarellis ja segatehnikas.

Osa joonistusi on kantud jaapani haikude meloodiast ja neist alguse saanud.

Näitusel on vaadata ka liblikad ülikooli Zooloogiamuuseumi kogudest ja just nimelt need liigid, mis on kunstnikku inspireerinud.

ANU LAANSALU

Tartu Ülikoolist ...

(Algus 3. lk.)

E. Kanti teaduslikust autoriteedist annab tunnistust teaduslike ühingute ja asutuste nimekiri, mille **liikmeks või auliikmeks** ta oli. Liige: Rootsi—Eesti ühing, korrespondentliige: Soome Geograafia Selts, Eesti Teaduste Akadeemia, American Geographical Society, Rootsi Antropoloogia ja Geograafia Ühing, juhataja-liige: Balti Uurimisinstituut Bonnis, korrespondentliige: Akademic für Raumforschung und Landesplanung (Hannoveris) jne.

Professor Edgar Kant suri Lundis 16. oktoobril 1978. Kuni surmani viibis ta oma mõtteis sünnimaal. Teaduse järjepidevuses oleme me ometi temaga.

TOOMAS KÜMMEL,
geograafiaosakonna vilistlane

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajaleht «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 4021, Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

AR Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 30 (1541) | Reede, 4. november 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

TRÜ nõukogu otsus

28. oktoobrist

NSV LIIDU SEADUSE «MUUDATUSTEST JA TÄIENDUSTEST NSV LIIDU KONSTITUTSIOONIS (PÕHISEADUSES)» PROJEKTI KOHTA

Ära kuulanud arvamused NSV Liidu seaduse «Muudatustest ja täiendustest NSV Liidu Konstitutsioonis (põhiseaduses)» projekti kohta,

TRÜ nõukogu oma koosolekul 28. oktoobril 1988 leiab:

NSV LIIDU konstitutsioonilise seadusandluse täiustamine on poliitilise süsteemi kardinaalse reformi keskne nõue. Väljatöötatav põhiseaduslik kord peab tagama demokraatliku õigusriigi kujunemise ning looma alused liiduvabariikide võrdõiguslikkuse ja suveräänsuse leninlikel põhimõtetel rajaneva riikide liidu arenguks.

RAHVAARUTELUKS esitatud NSV Liidu konstitutsiooni muudatuste ja täienduste projekt on aga oma olemuselt vastuolus Nõukogude ühiskonna demokratiseerimise ja liiduvabariikide õiguste laiendamise nõuetega, mis on püstitatud NLKP XIX üleliidulise konverentsi resolutsioonides, samuti EKP Keskkomitee XI pleenumi seisukohtadega. Projekt ei kindlusta liiduvabariikide suveräänsust, ta viib valimisdemokraatia ahenemisele ja põlistab liiduvabariikide ebavõrdse esindatuse üleliiduliste küsimuste lahendamisel. Projekti vastuvõtmine esitatud kujul välistab vabariigi iseotsustamise majanduses, kultuuri- ja sotsiaalsfääris ning seega teeb võimatuks asuda praktiliselt realiseerima IME põhimõtteid.

PROJEKT ilmus Eesti NSV vabariiklikes ajalehtedes 25. oktoobril. Ajakirjanduses avaldatud NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 21. oktoobri otsuse kohaselt tuleb selle projekti kohta tehtud ettepanekud ja märkused esitada **üldistatult** NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile **hiljemalt 25. novembriks.**

AJAKIRJANDUSES ei ole avaldatud, kes on selle projekti koostanud, missuguses korras on seda tehtud ja kas selles töös osalesid ka liiduvabariikide esindajad.

PUUDUVAD andmed, et projekti koostamisel oleks võetud kontakti liiduvabariikide õigusteaduse ja riigivõimu- ning valitsemisorganite juhtivate spetsialistidega.

TRÜ NÕUKOGU avaldab nõrdimust ebademokraatliku protseduuri üle, mida on rakendatud NSV Liidu põhiseaduse muudatuste ja täienduste seaduseelnõu koostamisel.

NÕUKOGU leiab, et seaduseelnõu vajab **detailset** viimistlemist normitehnilisest aspektist, mis kaugeltki ei ole laitmatu, ning projekti **iga sätte** hindamist õigusteoreetilisest ja õiguspoliitilisest küljest.

VÄLJENDADES oma eitavat suhtumist kõnesolevasse projekti sisuliselt, samuti selle projekti väljatöötamise ja «üldrahvalikule» arutamisele esitamise ebademokraatlikusse protseduuri,

TRÜ nõukogu otsustab:

1. NSV Liidu konstitutsiooni muutmine ja täiendamine projektis esitatud kujul ei vasta meie vabariigi poliitilise, kultuurilise ja sotsiaal-majandusliku arengu vajadustele ning tervikuna perestroika huvidele NSV Liidus.
2. Nõuda ENSV Ülemnõukogu erakorralise istungjärgu kiiret kokkukutsumist kujundamaks vabariigi ühtne seisukoht kõnesoleva projekti suhtes.
3. Organiseerida ja koordineerida **kõigi liiduvabariikide** spetsialistide koostöö kõnesoleva projekti koostamisel. Põhiseaduslike küsimuste läbitöötamiseks liiduvabariikide huvisid arvestaval kujul on tarvilik NSV Liidu Ülemnõukogu poolt moodustada liiduvabariikide esindajatest riiklik konstitutsioonikomisjon.
4. Punktis 3 tähendatud eesmärgi saavutamiseks tuleb lähtuda sellest, et NSV Liit on **lepingu alusel** ühinenud **võrdõiguslike** vabariikide liit.
5. Loobuda projekti arutamise ja vastuvõtmise põhjendamatust kiirustamisest.
6. TRÜ nõukogu väljendab lootust, et kõik ülikooli kollektiivi liikmed, kõik tema vilistlased ning tervikuna eestimaalased avaldavad oma arvamuse nimetatud projekti suhtes ning teevad ettepanekuid, mis tagavad demokraatia ja õigusriigi kinnistamise.

TRÜ nõukogu esimees,
rektor professor
JÜRI KÄRNER
TRÜ nõukogu teadussekretär
VEERA ANT

Ülikooli õppejõud, teised töötajad ja üliõpilased korraldavad koos Rahvarindega erakorralisi koosolekuid. Otsa tegid esmaspäeval lahti keemikud. NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumilt nõutakse ühehäälselt NSV Liidu konstitutsiooni muudatuste ja täienduste ning rahvasaadikute valimise korra projekti kohest kõrvaldamist rahvaarutelult.

Kirjutame alla NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumile ja Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile saadetavale kirjale.

Eile oli parteikonverents

● HILISÕHTUNE LÜHIINFO ●

● Algus: kell 3 päeval.
● Delegaate: 215.
● Külalisi: Ministrite Nõukogu esimehe esimene asetäitja Ain Soidla, Hariduskomitee esimehe asetäitja Heimar Peremees, linna parteikomitee sekretär Tõnu Laak jt.
● Konverentsi käik: aruanne komitee kolme aasta tegevusest sekretär Paul Kenkmannilt, järgnes 22 sõnavõttu. Komitee töö hinnati rahuldavaks. Võeti vastu otsus, samuti resolutsioon konstitutsiooni paranduste ja täienduste projekti asjus.
Valiti 17-liikmeline komitee (eelmine koosnes 23 liikmest): AADU MUST, KALEV VILGATS, LEMBIT ALLIKMETS, SILVIA RUSSAK, AIN HEINARU, VALERI VASSILTŠENKO, AGU-TÕNIS TALVIK, HELMUT VALGMAA, JÜRI SEPP, PEEP MIIDLA, INDREK KOOLMEISTER, PAUL KENKMANN, ANNE LIGI, JAAK JÄRV, RAFIK GRIGORJAN, ÜLO MATJUS ja AGU TAMM.
Uus komitee valis oma esimesel koosolekul sekretäriks PAUL KENKMANNI, organisatsioonilise töö asetäitjaks ANNE LIGI.
● Konverentsi lõpp: kell 11 ja 10 minutit õhtul.

TRÜ nõukogus

SIHIKUL SÕJALINE

Õppeprorektor prof. Heino Siigur tegi kokkuvõtte senistest jagelemistest. Boikoti jätkamise vastu esitas ta argumendi, et ülikooli pole võimalik lõpetada, kui programm täitmata. Paraku on programmi needitud ka sõjaline.

Mida teha? Rektoraadi seisukoht — **asuda õppetööle alates 31. oktoobrist.** Boikoti jätkamine võtab rektoraadil võimaluse pidada läbirääkimisi kõrgemate instantsidega. Rektor prof. Jüri Kärner lubas minna kuni Moskvani välja. Raske on aga nõuda uusi seadusi, olles ise kehtivate seaduste pidev rikkuja. Üliõpilased (nõukogu liikmed) õigustasid rektori käskkirjale järgnenud boikotte ka sellega, et sõjalise kateedri õppejõud tõrguvad käskkirja täitmast, ja tõid ilmekaid näiteid. Asjast parema ülevaate saamiseks soovitas rektor esitada üleastumised õppeprorektorile.

On moodustatud juhtkonnast, sõjalise kateedri esindajatest ja üliõpilastest koosnev komisjon sõjalise asjus. Teisipäevases «Edasis» ilmusid ülikooli ettepanekud, mis kiideti heaks 26. oktoobri aulakoosolekul. Trükime täna ära ELKNÜ Keskkomitee büroo vastavad ettepanekud (muide, originaaltekst saabus ELKNÜ Keskkomiteest ülikooli vene keeles). Vt. lk. 2.

HEAD ISU!

Üliõpilaste toitlustamise olukorrast rääkis üliõpilaste ametiühingu esimees Tõnu Rüütel. Paranenud on sortiment, filoloogide ühiselamu einelaud on lahti 13—19.30, seega üliõpilaste jaoks inimlikul ajal, aga Leningradi mnt. 27 söökla on vallutatud linnakodanike poolt. Kõrvalseisjana võin öelda sama ka vana kohviku ja söökla kohta, nii et mina küll ei tea, milline kesklinna söögipunkt on üliõpilaste jaoks.

KEHA LAGUNEB

Prof. Atko Viru andis ülevaate, milliste vahenditega tõhustatakse kehalist kasvatust. Tõhustatakse küll, kuid huvi langeb pidevalt. Vastukaaluks on seatud ujumise algõpetus I—II kursusele, matemaatika- ja majandusteaduskonnas mängitakse palli, juristidel on enesekaitsesektsioon. Töötavad ka veespordisektsioon ja kehakaalu reguleerimise rühmad tütarlastele (naistele). Registreerunud on 70 liiget. «Nii vähe,» imestas keegi rektoraadist. Pallimängijad kaebavad, et koristajad on ikka veel võimu juures — Ujula 4 spordihoonest on kolmel korral enne õiget aega välja pühitud.

VAESTEMAJA RAAMATUKOGUS

Direktor Laine Peep rääkis tõesti veenvalt. Loodame, et kui ta Rootsist tagasi tuleb, siis saame kogu ettekande teksti artikli kujul ära avaldada. Raamatukogu head teeninduskultuuri kiitsid prof. Hans Trass ja prof. Herbert Ligi. Prof. Hans Trass võrdles sellist vastutulelikkust isegi Hollandi apteekri abivalmidusega, kes, leidnud pika otsimise järel analgiini analoogi, tõi selle professorile, pisarad silmis.

ROCK HOTELLI ÜMBER

on lõppenud. Täitevkomitee aseesimees Aado Kivi võttis veel kord kokku tantsu tulemused: Struve 2 jääb alles, hotell ehitatakse Ülikooli tn. äärde Vanemuise ja Vallikraavi tn. vahele. Tehniline projekt saab valmis 1989. a. II kvartaliks. Kes ehitab, pole teada. Võimalus, et poolakad asja käsile võtavad, on 10%.

* * *

● **NÕUKOGU KINNITAS EÜS «LOGOSE».**

Seltsi põhikiri vt. 2. lk.

● **AUTORITUNNISTUSED** leiutiste eest anti kätte tehnoloogia eksperimentaalosakonna juhatajale **Ado Jaagosillale** ja keskkonnakaitse füüsika labori juhatajale **Lembit Visnapuule.** Haridussotsioloogia labori kutsesuunitluse sektori juhataja **Aimi Sukamägi** sai NSV Liidu rahvamajandusnäituselt hõbemedali.

● **PROFESSORI KUTSET** otsustati taotleda Jaan-Mati Punningule, Jaak Maaroosile, Olaf Prinitsale ja Valner Krinalile; **DOTSENDI KUTSET** Tiiu-Kai Aunapuule, Hele Everausile, Helmut Seepterile ja Aalo Ellerile.

● Eesti NSV TA korrespondentliikme kohale esitati prof. Lembit Allikmets, NSV Liidu Pedagoogikaakadeemia korrespondentliikme kohale prof. Aarne Tõldsepp.

INDREK UDE

● November 1987 — vaata pilti.

● November 1988 — NSV Liidu seadused jõustugu Eesti NSV-s alles pärast Eesti NSV Ülemnõukogu heakskiitu!

ELKNÜ Keskkomitee büroo ettepanekud

● **1. Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile:**

1.1. Moodustada Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi juurde rahvasaadikutest ja üldsuse esindajatest alaline komisjon vabariigi territooriumil asuvate relvajõudude ja relvastuse laiaulatuslikuks kontrolliks koos seadusandliku initsiatiivi õigustega kogu probleemistikus, mis on seotud NSVL Kaitseministeeriumi tegevusega Eesti NSV-s.

1.2. Vältimaks juba reameestena, seersantidena või vanematena sõjaväeteenistuse läbinud reservohvitseride armeesse kutsumist rahu ajal, kehtestada üldises sõjaväekohustuses punkt NSV Liidu kodanike ainult ühest teenistusajast rahu ajal.

* * *

● **2. Eesti NSV Ministrite Nõukogule:**

2.1. Võimaldada alates 1989. aastast kõrgkoolide päevaste osakondade üliõpilastele ajapikendust tegevteenistusse kutsumisel kogu õppeperioodiks. Mitte kutsuda rahu ajal tegevteenistusse kõrgkoolide lõpetajaid, kes on läbinud sõjalise ettevalmistuse.

2.2. Tegevteenistuse läbinud üliõpilastele anda valida, kas osaleda või mitte kõrgkooli sõjalises õpetuses.

2.3. Tegevteenistust mitteläbinud üliõpilastele kehtestada sõjaline ettevalmistus ühe aasta jooksul mahus 300 tundi (sh. auditooriumis 210 tundi) ja 30-päevased õppused sõjaväelaagris, minnes üle üliõpilaste diferentseeritud ettevalmistamisele, arvestades nende tulevasi tsiviilerialasid.

2.4. Vabastada arstiteaduskondade üliõpilased sõjalisest ettevalmistusest, mis pole vahetult seotud nende erialadega (jättes vaid sõjalise meditsiini õppimise).

2.5. Vabastada kesk- ja kõrgkoolide naisüliõpilased sõjalisest ettevalmistusest.

2.6. Lubada kutsuda keskkoolide lõpetajaid tegevteenistusse ainult kooli lõpetamise sügisel, et võimaldada igal õpilasel valmistuda keskeriõppeasutusse või kõrgkooli astumiseks.

* * *

3. ELKNÜ Keskkomitee toetab tsiviilkaitse õpetamise üleviimist eestikeelseks kõrgkoolide eesti rahvusest üliõpilastele.

4. Paluda ENSV Hariduskomiteel vabariigi haridusplatvormi väljatöötamisel arvestada ELKNÜ Keskkomitee ettepanekuid kõrgkoolide üliõpilaste sõjalise väljaõppe küsimustes.

5. Paluda ja toetada kõrgkoolide rektoraate, et kehtestada III ja IV kursuse üliõpilastele ajutised eeskirjad sõjalise õpetuse käteedrites eksamite andmiseks.

Kui meie ettepanekutega ollakse nõus, peame hädavajalikuks koos välja töötada vastavad ettepanekud liidulistesse organitesse.

2.1. Kutsuda kokku Eesti NSV Ülemnõukogu erakorraline istungjärk enne 20. novembrit k.a. seisukoha võtmiseks kujunenud olukorras.

2.2. Võtta Eesti NSV Ülemnõukogu istungjärgu päevakorda Eesti NSV konstitutsiooni muudatuste ja täienduste sisseviimine.

3. Kutsuda üles kõigi vabariigi kõrgkoolide üliõpilasi ja kogu vabariigi üldsust hoiduma vastamast võimalikele provokatsioonidele.

ANDI KASAK,
ELKNÜ TRÜ komitee sekretär.

ELKNÜ TRÜ komitee

OTSUS 1. NOVEMBRIST SUHTUMISEST NSV LIIDU KONSTITUTSIOONI PARANDUSTESSE

Seoses sellega, et üldrahvalikule arutelule esitatud ja NSV Liidu Ülemnõukogu novembriistungjärgule vastuvõtmiseks esitatav NSV Liidu konstitutsiooni täienduste ja paranduste projekt ei vasta õigusriigi põhimõtetele, vaid kitsendab kõigi liiduvabariikide ja rahvuste õigusi ning seab esiplaanile bürokraatlik-tsentralistliku juhtimissüsteemi, ELKNÜ TRÜ komitee otsustab:

1. Nõuda NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumilt NSV Liidu konstitutsiooni täienduste ja paranduste projekti ning valimisseaduse projekti üldrahvalikult arutelult mahavõtmist ning NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärgu päevakorrast kõrvaldamist.

2. Teha ettepanek Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile:

3. ELKNÜ Keskkomitee toetab tsiviilkaitse õpetamise üleviimist eestikeelseks kõrgkoolide eesti rahvusest üliõpilastele.

4. Paluda ENSV Hariduskomiteel vabariigi haridusplatvormi väljatöötamisel arvestada ELKNÜ Keskkomitee ettepanekuid kõrgkoolide üliõpilaste sõjalise väljaõppe küsimustes.

5. Paluda ja toetada kõrgkoolide rektoraate, et kehtestada III ja IV kursuse üliõpilastele ajutised eeskirjad sõjalise õpetuse käteedrites eksamite andmiseks.

Kui meie ettepanekutega ollakse nõus, peame hädavajalikuks koos välja töötada vastavad ettepanekud liidulistesse organitesse.

2.1. Kutsuda kokku Eesti NSV Ülemnõukogu erakorraline istungjärk enne 20. novembrit k.a. seisukoha võtmiseks kujunenud olukorras.

2.2. Võtta Eesti NSV Ülemnõukogu istungjärgu päevakorda Eesti NSV konstitutsiooni muudatuste ja täienduste sisseviimine.

3. Kutsuda üles kõigi vabariigi kõrgkoolide üliõpilasi ja kogu vabariigi üldsust hoiduma vastamast võimalikele provokatsioonidele.

ANDI KASAK,
ELKNÜ TRÜ komitee sekretär.

Üleliiduline üliõpilasfoorum

Ümberkorralduste aeg on praegu ka hariduspoliitikas, vaidlusobjektideks nii üle Liidu kui Eestis õppekasvatusprotsess tervikuna (nt. ühiskonnateadused), üliõpilaste praeguseks muutunud roll õppeprotsessi objektidest subjektideks, kõrghariduse materiaalne baas jne. Paraku on ümberkorralduste kavandamisel jäänud suhteliselt tagasihoidlikuks üliõpilaste endi osa. See on jäänud eelkõige kõrgharidusametnike privileegiks. Seepärast ongi ÜLKNÜ Keskkomitee planeerinud korraldada **jaanuari lõpus ja veebruari alguses üleliidulise üliõpilasfoorumi**, mis peaks esindama 5-miljonilist üliõpilaskonda.

Sellel on kavas vastu võtta pöördumine kogu üliõpilaskonna poole, samuti pöördumised riigi ja ühiskondlike organisatsioonide poole. Vajaduse korral võetakse vastu ka eri resolutsioonid üksikküsimuste kohta.

Arvestades üliõpilaskonna sotsiaalse ja poliitilise elu mitmekülgsust ja spetsiifikat, tehakse foorumile ettepanek läbi arutada **NSV Liidu Üliõpilasnõukogu staatus ja ülesanded** lähtudes kaasaja nõuetest. Uue üliõpilasnõukogu koosseis tahetakse valida demokraatlikul teel.

Novembris ja detsembris soovitatakse tudengkonna probleemid läbi arutada nii kõrgkoolides kui vabariikides tervikuna.

Üleliidulisest foorumist peaks eeldatavasti osa võtma ligi paar tuhat üliõpilaskonna esindajat. **Igal kõrgkoolil on õigus valida üks delegaat.** Järelikult koosneks Eesti esindus 6 inimesest. Minu arvates oleks juba lähemal ajal mõtet hakata välja kujundama Eesti üliõpilaskonna ühist platvormi. Probleeme peaks jätkuma: sõjaline õpetus, ühiskonnateadused (eelkõige NLKP ajalugu ja teaduslik kommunism), kõrgkoolide materiaalne baas jne. Üpriski sümboolne oleks, kui diskussiooni algataks ja platvormi ettevalmistamise keskuseks Eestis kujuneks TRÜ.

Kõike seda sai kuulda hiljuti Moskvas toimunud ülikoolide ja pedagoogiliste kõrgkoolide komsomolisekretäride nõupidamisel.

ANDI KASAK

Nädal tagasi juubeldas deff

20 aastat on ülikoolis õpetatud defektoloogiat. Selle tähtpäeva puhul kutsuti kokku vabariiklik konverents, kus osales defektoloogе meilt ja mujalt. Reedel, 28. oktoobril alustati plenaaristungiga, siis jätkati tööd sektsioonides. Õhtul kell pool kaheksa jagati tänavustele esmakursuslastele TRÜ nõukogu saalis pidulikult kätte teklid. Dekaan dotsent Allan Liim, dotsent Helga Kurm ja V kursuse esindajad lugesid neile sõnad peale; anti vandetõotus. Ohtu jätkus uues kohvikus — toimus vilistlaste ja konverentsi külaliste bankett lauakõnede, tantsutüdrukute ja muu sinna kuuluvaga.

* * *

✲ **Mismoodi asi algas, sellest kuulsin vesteldes üheksa sümpaatse naisega, kes osutusid esimese lennu esinduseks.** Tookord ei teadnud keegi sellest erialast õieti midagi. Rahvast meelitas kokku Ester Lepiku oskuslik reklaam. Kõigile jäi mulje, et defektoloogia on rohkem arsiteadusliku suunitlusega. Muidugi näitasid pedagoogilised praktikad eriala tõelist olemust.

20 aastat tagasi pretendeeris 25-le kohale 50 soovijat. Neist sisseastunuist lõpetas esimese lennuga 16, osa lõpetas hiljem või langes välja. Esimesest lennust ei tööta ainult üks valitud erialal. Ülejäänud on kas erikoolides või siis logopeedid haiglates, st. pooled haridussüsteemis, pooled meditsiinis.

✲ **Millised on esimese lennu siinmis praegused defektoloogiatudengid?** Jäi mulje, et oma erialas tunduvalt kompetentsemad kui esimesed, teavad paremini, mis neid ees ootab. Kas valitud erialal ka püsitakse? Üldiselt küll, peamiselt meditsiinisüsteemis. Voolavust esineb ainult koolides. Miks? Põhjus peitub ilmselt erikoolides. Kõik ei pea sellises keskkonnas vastu, nagu neis tavaliselt loodud on: nad oleks justkui muust maailmast ära lõigatud. Niisugune isolatsioon on tegelikult ebainimlik — nii hälvikute kui ka nende kasvatajate suhtes. Siit ka põhjus, miks räägitakse arendusklassidest kui eriinternaatkoolide alternatiivvariandist, miks püstitati loosung «Defektoloogid igasse koolil»

✲ **Mis siis tõmbab noori defektoloogiat õppima?** Praktikantide põhjal tegid minu vestluskaaslased järelduse, et põhimagnet on logopeedi elukutse, mitte aga missioonitundest ajendatud soov tegelda väimsete puuetega lastega.

Väga vähe on defektoloogias mehi. Tänavune I kursus koosneb ainult tütarlastest, üle kahe poisi pole tavaliselt ühel kursusel olnud (erandina 1984. aasta kolme mehega lend). Miks on nii? Ilmselt on see tingitud meeste vähesest huvist pedagoogiliste erialade vastu. Samuti arvasid minu kaasvestlejad, et meestel jääb puudu kaastundest, kannatlikkusest kõiki asju mitu korda üle rääkida, «puust ette teha ja punaseks värvida», mis on aga defektoloogi elukutse juures ülivajalik.

Anne Kõiv, Maivi Kaljuvee, Anne Villsaar, Mai Suuder, Viiu Siirmäe, Ellen Müürsepp, Krista Eller, Sirje Vaher, Marika Veisson — niisugune oli siis esimese lennu esindus juubeliüritustel. Jätsin nad omavahel vestlema.

* * *

Laupäeval konverents jätkus. Tööd sektsioonides, arutelud, lõpuks kokkuvõtted ja plenaaristung. Sellest, mida kahel päeval räägiti ja otsustati, vestleme järgmises numbris eripedagoogika kateedri juhataja dotsent Ants Reinmaaga, kes on samuti esimese lennu vilistlane.

JAANUS NURMOJA

Muljeid mujalt

29. juulist 13. augustini viibis Tartu üliõpilaste looduskaitseringi 16-liikmeline grupp Soomes. Muljeid vahendab JAAN KÄO.

* * *

● **KJ:** No nii. Vaatamata suurele salastatusele on lõpuks siiski läbi imbunud teated looduskaitseringi Soome-reisi kohta. Mul on au juttu vesta ringi juhatuse liikmete **HEIKKI KALLE ja MART UUSKÜLAGA.**

Meeldejäävaim elamus?

HK: Lapimaa.

MU: Saami taat, kellega ma saami-eesti segakeeles tund aega juttu puhusin.

● **KJ:** Kui suurt osa Soomest reis hõlmas?

MU: Kahe nädalaga käisime läbi praktiliselt kogu maa Helsingist Inari järveni kaugel põhjas. Pikemad vahepeatused olid kahes bioloogiajaamas, Kuopios Karusaarel, Kuhmos talupidajate juures, Rovaniemel ja Ivalos.

● **KJ:** Kelle õlul olid vastuvõtja kohustused?

HK: Organisatsioonidest Soome Loodusliit ja Looduskaitse Liit, kes kandsid lõviosa kulutustest, ja ka paikkondlikud looduskaitseorganisatsioonid, kellelt saime matkavarustust ja ulualust.

● **KJ:** Kuidas teid vastu võeti?

HK: Vastuvõtt oli väga kena, meie käsutuses oli «kõigi mugavustega» buss, mida võib nimetada isegi liikuvaks koduks. Kuna matk oli kilometraažilt väga pikk, siis tehti sõidu ajal vaid söömispeatusi. Linnades ringivaatamiseks aega ei jäänud — põhirõhk pandi loodusele.

● **KJ:** Lõuna-Soome on eestlasele suhteliselt tuttav, räägige Lapimaast, sest minu andmeil pole meilt sinnakanti nii suurt gruppi sattunud.

MU: Lapimaa on väga kaunis. Teatud mõttes vastab ta kooli geograafiatunnis saadud kujutlusele — põhjapõdrad, vaevakased, avarus jne. Väga tüüpilised on veidi üle 500 meetri kõrgused künkad, mis on kaetud kidura taimestikuga. Meie reisi ajaks oleks pidanud lumi maas olema, aga kuuma suve tõttu saime siiski igalt poolt peaaegu kuiva jalaga läbi.

● **KJ:** Jõuluvana ja põhjapõdrad?

HK: Jõuluvana nägime tema põliskodus Rovaniemel. Pöörijoonele on ehitatud tõeline Jõulu-tsentrum, mis kujutab endast tegelikult kaubanduskeskust koos ringi vudivate vanadega.

MU: Koht, kus turistil rikkalikult võimalusi rahakotti kergendada.

HK: Põhjapõtru võis pruukida nii visuaalselt kui ka praetud või kuivatatud kujul, ühesõnaga igal sammul. *Porosid* on Lapimaal mitu korda rohkem kui elanikke.

MU: Tankavaaras sattusime rahvusvahelistele kullapesemisvõistlustele, kuhu üle kogu maamuna oli pikkade pusside ja laiaääreliste kaabudega Nipernaadisid kokku kogunenud.

HK: Lapimaal oli palju kokkupuuteid turistidega muust maailmast, eriti põnev oli ühes kämpingus itaallastele eesti keeles itaalia hitte laulda. Nende vaimustus oli rabav.

MU: Ikani järve äärses Nellimö külas toimus rahvusvaheline ökolaager, mille lõpetamisel meiegi viibisime. Laagrist võttis osa noori SLV-st, Poolast, Šveitsist, USA-st ja loomulikult ka Soomest.

● **KJ:** Muljeid rahvusparkidest?

MU: Meil õnnestus näha vaid Urho Kaleva Kekkoneni (UKK) rahvusparki. Hämmastama pani pargi materiaalne varustatus. Sõna otseses mõttes võtsid jalust nõrgaks matkamajad, kus olid kõikide külastajate kasutada gaasipliit, toidunõud, panged, telefon, küttematerjal, tualett.

HK: Matkamine on põhjamaades väga populaarne, UKK-s nägime pidevalt inimesi seljakottide ja telkidega. Seal püütakse säilitada tüüpilist tundramaastikku, säästes loodust ja hõlbustades matkamist radade ja matkakeskuste olemasoluga.

MU: Need matkakeskused olid omaette vaatamisväärsused, sest neis püütakse anda kontsentreeritud ülevaade kõigest, mis puudutab rahvuspargi spetsiifikat.

● **KJ:** Eestis on nüüd mahepõllundus algust saamas. Kuidas on lood põhjanaabritel?

HK: Soome teeb biodünaamilise põllumajanduse viljelemisel edusamme, on isegi eripoed, kust võimalik osta õigesti kasvatatud puu- ja köögivilja. Vahetult puutusime mahepõllundusega kokku Kuhmos, kus Timo ja Petri, kaks 18-aastast noormeest on üürinud endale aastaks talu ja proovivad omal nahal järele, mis tähendab vanade põllumehetarkuste abil maad harida. Poisid olid viinud oma majapidamise praktiliselt naturaalmajanduse tasemele, sest poest käidi vaid soola, seepi ja tubakat ostmas. Põllumajandusmasinatest kasutati ainult traktorit ja sedagi metsaveol.

(Looduskaitseringi reisilood jätkuvad)

Üliõpilasseltsi «Logos» põhilaused

✲ *Eesti Üliõpilasseltsi «Logos» ülesandeks on kasvatada oma liikmeist humanitaarsete huvidega haritlasi, kes orienteeruvad maailmakultuuris.*

✲ *Iseäranis oluliseks peab selts eesti keele ja sellel rajaneva kultuuri igakülgset edendamist ning kaitset.*

✲ *Seltsi liikmed peavad oma kohuseks võtta aktiivne seisukoht ja väljendada arvamust eesti kultuuri puudutavates küsimustes.*

✲ *Seltsi liikmed tahavad järgida eesti rahva sihte ja töötada koos temaga. Selle ning teiste eesmärkide saavutamiseks püüab «Logos» taaselustada ja arendada eesti üliõpilaskonna demokraatlikke traditsioone.*

✲ *Selts peab oma ülesandeks erinevatel teadusaladel tegutsevate humanitaarse eluhoiakuga inimeste ühendamist.*

✲ *Seltsi valmust kantud põhimõtete austamine olgu seltsi liikmete juht ja tunnus kogu eluks.*

* * *

Reedel, 28. oktoobril tunnustas ülikooli suur nõukogu Eesti Üliõpilasseltsi «Logos» ülikooli juures asuva seltsina.

Humanitaarühendusena püüame jätkata E.Y.S. «Veljesto» traditsioone.

«Logos»

VENIA LEGENDI

Matemaatika õpetamise metoodika kateedri dots. kt. **Lea Lepmanni** *venia legendi* loeng teemal «Matemaatikaõpiku metoodilised funktsioonid» toimub 16. novembril kl. 15 Vanemuise 46, aud. 107.

AUTASUSTAMISEST

Kauaaegse eduka teaduslik-pedagoogilise töö eest autasustati Hariduskomitee aukirjaga defektoloogiaosakonna 20. aastapäeva puhul dotsente KARL KARLEPIT, ANTS REINMAAD ja EHA VIITARIT.

Kuhu läheb Poola?

SÕJASEISUKORRA tingimustes algas Poola stabiliseerimise pikk ja vaevaline protsess. Valitsuse algatatud laiahaardeline majandusreform pole aga seni andnud tajutavaid tulemusi. Tänavu kevadel algasid Poolas taas streigid, nõuti «Solidaarsuse» legaliseerimist. Valitsus surus väljaastumised jõuga maha. Probleemid jäid. Augustis haaras Poolat uus streigilaine, märksa võimsam kui kevadel. Valitsus kuulutas streigid ebaseaduslikuks, streikide organiseerijaid ähvardati vastutusele võtta 8. oktoobril 1982 kinnitatud ametiühinguseaduse § 54 alusel. Olgu öeldud, et see maagiline § 54 puudutab 13. detsembril 1981 keelustatud ametiühingute (formaalselt likvideeriti peale «Solidaarsuse» ka kõik teised ametiühingud) omandit 8. oktoobrist 1982 (seaduse vastuvõtmine) 31. detsembrini 1984 (seadusega fikseeritud kõige hilisem uute ametiühingute tegevuse algusdaatum). Isegi praegune ametiühingujuht Alfred Miodowicz on öelnud, et kehtiv streigiseadus on niisama segane kui maksustussüsteem ettevõtetes.

ISSANDA teed on imelikud. Just siis, kui näis, et töölisi ilma jõudu kasutamata seegi kord tööle ei pane, tegi siseminister Kiszczak ootamatu avalduse, milles ütles end volitatud oleva «võimalikult kiiresti läbi viima kohtumise erinevate ühiskondlike ja töölisringkondade esindajatega», kohtumine võiks toimuda «ümmarguse laua» vormis. On üsna tõenäoline, et sellist avaldust volitas kindralit tegema ei keegi muu kui Jaruzelski.

KAKS päeva hiljem, PÜTP Keskkomitee VIII pleenumit lõpetades läks Poola parteijuht ise veelgi kaugemale: «On aeg sügavamalt interpreteerida opositsiooni mõistet. Kas mitte minna seda teed, et lihtsalt ja loogiliselt jagada opositsioonilisus konstruktiivseks ja destruktiivseks. Esimene võib teenida maa huve, teine tekitab talle korvamatut kahju.» («Trybuna Ludu», 29. 08. 88.). Pleenumile järgnenud pressikonverentsil sadas ridamisi küsimusi selle kohta, kas partei pakutud dialoogi raamesse mahuvad ka «Solidaarsus» ja tema liider L. Walęsa. Vastuseks ütles pressipiiker, «Trybuna Ludu» peatoimetaja J. Majka, et diskussioon on avatud kõigile, kes austavad õiguskorda. Tõsi küll, «Solidaarsusega» ei saavat ühe laua taha istuda, sest teda legaalselt, ei eksisteeri.

JARUZELSKI ideed diferentseeritud suhtumisest opositsioonisse toetasid mitmed teised Poola juhid. Kohtumisel töölistega ütles tollal veel asepeaminister M. Rakowski: «Peame harjuma opositsioonijõudude olemasoluga Poolas. Partei peab olema selliseks situatsiooniks valmis. Peab olema valmis vaidlusteks ja oma argumentide esitamiseks.» («Trybuna Ludu», 03.—04. 09. 88).

SAMAL AJAL valitseb ametiühingute küsimuses üsna suur segadus. Ametlikke põhiseisukohti on vähemalt k a k s. Ühe järgi tohib ettevõttes olla ainult üks ametiühing ja ei mingit pluralismi. Mitme konkureeriva ametiühingu olemasolu lõhestavat töölisklassi, näitena tuuakse seejuures «Solidaarsuse» kogemus. Võimalik, et see on nii. Ent mis kasu on töölistel väljaspool konkurentsi seisvast, monopoolses seisundis ametiühingust, mis nende huve ei kaitse? Sotsioloogilised küsitlused näitavad, et praegustel Poola ametiühingutel on mingit autoriteeti vaid 25% tööliste hulgas.

KA TEISE seisukoha järgi peab ühes ettevõttes olema ainult üks ametiühing, ent eri ettevõtetes võiksid põhimõtteliselt olla eri ametiühingud (s.h. endise «Solidaarsuse» liikmete juhitud). Kuivõrd aga nii ühed kui teised peavad funktsioneerima **praeguse ametiühinguseaduse** alusel, pole raske aimata, millisest pluralismist jutt käib. Lisaks olemasolevale 7-miljonilisele «sõltumatule» ametiühingule tekiks veel mitut masti sama jõuetuid moodustisi. Muidugi eitavad ka selle seisukoha toetajad kategooriliselt «Solidaarsuse» taastamise võimalust. Ent neil pole kasutada sedagi vastuargumenti, mis esimesel juhul — ettevõtte kollektiivi ühtsuse säilitamine. Sest eri ametiühingud tegutseksid ju eri ettevõtetes!

NÄIB, et küsimuse raskuspunkt on hoopis mujal. Lubades küll opositsiooni olemasolu, ei ole Poola liidritele sugugi ükskõik, kus ja millises vormis see opositsioon toimib. Opositsioon võib olla, ent mitte organisatsiooni näol, mis ühendab laiu töölishulki. Teisisõnu, opositsioon võib olla, ent mitte ametiühingute näol. Just sellist sisulist opositsiooni aga kujutaks endast «Solidaarsus» 1980—81 kehtinud või analoogiliste mängureeglite raames (ilma nendeta pole aga «Solidaarsus» mõeldav).

31. AUGUSTIL, Gdański kokkuleppe allakirjutamise kaheksandal aastapäeval, toimus Varssavis tähelepanuväärne kohtumine L. Walęsa ja siseminister Kiszczaki vahel. Täpsustati «ümmarguse laua» dispuudi läbiviimise üksikasju. Pärast kohtumist pöördus Walęsa tööliste poole üleskutsega asuda tööle. Ometi jätkas osa töölisi streiki. Gdańskisse naasnud Walęsale heideti ette, et ta tegi järeleandmisi, ei saanud vastu aga mingit garantiid «Solidaarsuse» taastamiseks. Walęsa omakorda väitis, et tal polnud valikuvõimalust, nüüdne poliitiline situatsioon erineb põhjalikult 1980. aasta omast.

«ÜMMARGUSE LAUA VESTLUSE» läbiviimise ajaks pakkus valitsus väidetavalt välja oktoobri alguse, Walęsa soovil lõkati see edasi oktoobri keskpaika. Ei sobinud ka see tähtaeg, sest asjaosalised Poola kirikuisad saabusid Roomast tagasi alles 24. oktoobril. Kohe seejärel tegi Kiszcak Walęsale ettepaneku kohtuda 26. oktoobril neljandat korda viimaste detailide kooskõlastamiseks. «Ümarlaua» konverents võinuks valitsuse arvates alata juba 28. oktoobril Poola Teaduste Akadeemia suures saalis, kuhu oli paigutatud eritellimuse järgi valmistatud gigantne ümmargune laud. Ent 28. oktoobril Walęsa «ümarlaua» taha ei istunud. Ei kohtunud ta eelnevalt ka kihdral Kiszczakiga, leides selle mõttetu olevat.

MIS SIIS JUHTUS? Opositsioon ei nõustunud sellega, et valitsus revideeris Walęsa meeskonna nimekirja, kriipsutades maha 2 nime: Jacek Kuroni ja Adam Michniku. Lisaks sellele polevat valitsus täitnud lubadust mitte diskrimineerida suvel streikinud töölisi. Valitsus omakorda seletas, et olevat juba algusest peale mõista andnud, et ei vestle sotsialismivastaste jõududega.

KOHE pärast «ümarlaua» avaistungi läbikukkumist tegi Poola valitsus teatavaks kavatsuse likvideerida Lenini-nim. Gdański laevaehitustehas. Fakt, mis kohe kogu maailmas suurt tähelepanu äratas. On ju Gdański laevaehitustehas koos Püha Brigitta kirikuga üks kahest «Solidaarsuse» peamisest tugipunktist. Tehas polevat majanduslikult rentaabel. Võib-olla. Ent pärast seda sammu ei saa valitsuse kompromissioovidesse suhtuda kuigi tõsiselt. Kas tõesti seisab valitsuse jäigastunud poliitika taga uus peaminister M. Rakowski? Mees, kes omal ajal Walęsaga korduvalt ühe laua taga istus. Mees, kelle ametissepanek «Literaturnaja Gazetas» küsimusi tekitas (nii, et Poola valitsuse pressispiiker J. Urban ei suutnud solvumist varjata). «Ümarlaua» ideest valitsus vaevalt küll loobub, ent šansid selle õnnestumiseks paistavad pisenevat.

NÄIB igatahes, et Poolale mõjuks tervistavalt sõltumatu, tööliste huve tõsiselt kaitsev ametiühing, mis juhinduks nendest printsiipidest, millest juhindus kunagi «Solidaarsuse» mõõdukas tiib. Ja miks ei võiks selle ametiühingu etteotsa astuda L. Walęsa? Mees, kes 29. septembril sai 45-aastaseks, kaheksa lapse isa. Mees, kes muu hulgas on 7 ülikooli ja kolledži (s. h. Saint Denise', Columbia ja Harvardi ülikoolid) audoktor ning 1983. aasta Nobeli rahupreemia laureaat. Ei maksa unustada, et «Solidaarsust» toetas ja toetab katoliku kirik. Vaimulikkonna seisukoht: «Tuleb otsida teid, mis viivad ametiühingulisele pluralismile». («Trybuna Ludu», 27.—28. september 1988).

Muidugi ei paranda nihked ühiskonna poliitilises struktuuris iseenesest veel midagi. Poolakaid nagu kõiki teisigi saab aidata vaid visa töö. Seesama töö, mis Johannes Paulus II entsüklika «Laborem exercens» järgi peab muutuma vahendist tootmise tegelikuks eesmärgiks. Öeldagu siis veel, et pühamehed Marxi ei tunne...

HENN KAARIK

Tema nimi on vabadus

«Gaudeamuse» suvest on saanud lumine novembri algus. Teravatest vabaduseprobleemidest vist veel teravamad eneseeksisteerimisprobleemid. Lugu seisis küll kaua mi.me lisaloo ootel, aga aeg ei kannata enam. Pealegi on uued reisilood tulekul. Vahepeal jõudis ju naiskoor käia Saksamaal ja Soomes, rahvakunstiansambel on Vietnamis. Leedu asjadestki sai toimetuse rahvas selgust, sest Kaunase päevadel käis meil külas Kaunase rajoonilehe ajakirjanik Romas Poderys. Seesama Romas, kes III kursuse tudengina 1984. aastal võttis Vilniuse ülikooli lehetoimetuses töötades nii meeldivalt vastu väikest «TRÜ» esindust.

* * *

Läisve on Vilniuse Pedagoogilise Instituudi teise kursuse tudengitüdruk. Heleda peaga ja väga kena, armastab naeratada. Tema nimi tähendab tõlkes VABADUS.

* * *

Vastates Vilniuse ülikooli üliõpilaslehe korrespondendi küsimusele «Gaudeamuse» kohta, ütles «naeratav postmiilits» vaid: «Mul ei ole kombeks anda informatsioonil» Eestis näikse olevat hakatud aru saama, et jätmaks inimestele vabaduse muljet, tuleb eelkõige varjule toimetada surveaparaat. Kõik meie viimase aja massiüritused on sujunud korrektselt mõlemalt poolt: ei ole liigselt demonstreeritud korravalvureid, ei ole ka rahvas saanud hakkama millegi näotuga. Leedumaa paistab aga veel mitmes mõttes visklevat stagnakrampides. Tudengipeol osalenud mundrimeeste arv võis olla ehk 1/6 osalejatest. Miks? pöördusime «Gaudeamuse» avamisel aheliku ees seisva miilitsamajori poole. «Ka meie poisid on kursandid, st. tudengid, sõjaväelastega on sama lugu.» Küsimuste risttules pidi ta siiski tunnistama, et kardetakse rahvarahutusi (?). Paraku tuleb tõdeda, et inglise jalgpallihuligaanidel polnud Vilniusesse asja, ainult üliõpilased olid tulnud laulma oma laule ja tantsima oma tantse. Ühel korral nägime miilitsat siiski asjasse sekkuvat. See oli siis, kui Vingise lauluväljakule saabusid esimesed kümme suurt Leedu rahvuslippu. Korravalvurid püüdsid lipukandjaid lahkuma sundida. Kohe oli sündmuspaigal mitmetuhandeline rahvahulk, kes oli valmis oma rahvusvärvide eest seisma. Nähes, et tegu pole mitte «grupi ekstremistidega» (nagu Leedu infoagentuur ELTA veel nädal tagasi parteikonverentsi delegaatide saatmisel lipuheiskajaid nimetas), lasti trikoloorid lauluväljakule. Pikapeale kogunes neid sinna üha enam ja enam. Leedu lipp on paraku sündinud koos Leedu vabariigiga. Seepärast annab liputõstjatel kergesti külge kleepida silti «kodanlik natsionalist». Tegelikult ei saa paljud leedulased isegi päris täpselt aru, miks sajandi teise kümnendi lõpus sai riigilipuks just kollane-rohelise-punane kombinatsioon, aga mitte näiteks suurvürst Vitautase lipp. Selle teema lõpetuseks tahaks veel öelda, et olime ühked oma lipukultuurile võrreldes seda eriti lätlaste-leedulaste sinisilmse eufooriaga. Eesti delegatsioonis oli tunda soliidsust, respekti meie rahvusvärvide vastu, mitte sinisilmset eufooriat.

Kuigi eestlaste leeris väliselt kõik laabus, pidid esinejad tihti ahistatust tundma. Asi läks isegi nii kaugele, et koorid kirjutasid eesti saabile protestikirja ning avaldasid selle tegevuse vastu umbusaldust. «Kas pidu on meie või staabi jaoks?» küsisid nad. Ei olnud lauljatel ei lavastajat, ei mänedžeri, see-eest püüti teha ettekirjutusi kõikvõimalikes sfäärides. Pikapeale asjad siiski paranesid. Lavastajakohale asus Ülo Luht, staabiga saavutati kompromissvariandid.

* * *

Kuna proovidega oli täidetud terve päev kuni hiliste õhtutundideni, läksid käiku ka öötunnid. Üliõpilaslinnakus New-York oli avatud iselaadne interklubi. Lisaks tantsule, pillilugudele ja lauludele võeti ette ka poliitilise värvinguga üritusi. Massiüritustena läksid kirja Noorbrežnevlaste Liidu moodustamine ja Stagnatsiooni matused. Esimese ürituse juured on Tartus, kus kevadtalvel avati filoloogide ühiselamu fuajees Leonovi maalide näitus Leonid Brežnevi elust. Seekordne miiting kujunes sama teema edasiarenguks ning viimaseks rahvusvaheliste mõõtmeteni. Eriliselt kaifisid kohal viibinud sotsialismimaade lauljad-tantsijad.

* * *

Kunstipiiride avardamist ja vabadustunnet oli kolme liiduvabariigi noorkunstnike ühisnäitusel paraku pisut vähe. Lõunanaabrid lätlased tallasid julgelt seitsmekümnendate aastate kunstiradu, mis meie silmale juba pisut vanamoeliselt mõjusid. Ja tegu polnud mitte ka klassikaga. Põhimõtteliselt tuleb aga sellise koondnäituse ideed ainult kiita.

Kahekümnenda sajandi lõpu tuuli oli tunda avamispeol, kuhu olid välja toodud hiigelõhupallid ja laserid, värvilised tuled ja vilkuvad kuusepuud. Sellisesse stiili ei tahtnud enam hästi ära mahtuda ratsanikud, tõrvikud ja torupillid. Ehedast folkloorist oli saanud tihti kitšimaiguline modernsus. Sama ebakõla häiris ka järgmisel õhtul tantsupeol, kus sõbralikult ühel väljakul kepslesid rahva- ja peotantsijad ning liikumisrühmad. Täiesti vastuvõetamatu oli avamisel esitatud leedulaste moderntantsukava, mida oleme tavaliselt näinud kesktelevisiooni meelelahutussaadetes.

Parema mulje jätsid rongkäik ja laulupidu. Oli meeldiv, et viimaseks päevaks oli kohale jõudnud hulgaliselt laulusõpru Eestist. Iga vabariigi laulukavad jätsid küllalt tervikliku mulje. Oma osa oli siin ka sellest, et kavad tehti tervikuks päris viimasel hetkel, jättes välja suurema osa moraalselt vananenud repertuaari.

Ei ole liialdus öelda, et diskussiooniklubid tekkisid ühikatubades, tänavanurkadel ja õllerestoranideski. Seekord olid põhiliseks huviobjektiks eestlased. Küsiti rahvarinde kohta, päriti, mis mees on uus EKP esimene sekretär, kogemusi vahetati ajalooliste tänava- ja linnanimede taastamise osas, kiideti meie ajakirjanduse perestroikameelsust ja Vaino Väljase Moskvaesinemist, samuti Ülemnõukogu otsust rahvussümboolika kohta. Olid moodustunud lausa eesti «agitbrigaadid», peeti kõnesid vene ja inglise keeles, näidati fotosid viimastest sündmustest Eestis. Harvad ei olnud juhused, kus lausa tänaval juurde astuti ja aru päriti. Üha suuremat kõlapinda leidis idee Balti noorteliidu moodustamisest.

Lahkudes ütles tütarlaps Laisve: «Kümnes «Gaudeamus» tõi Leedumaale värskeid tuuli ja usun, et andis tuge kõigile meile.» Eemalt hõikas teda kursusekaaslane Rolandas: «Laisve»! Laisve!» «Valiõ! Elagu!», vastas rahvas.

PEETER TALI
TIIT PRUULI

Lähedane ja kauge Rootsi

● Teab kui kaugel ta pole, ainult seal mere taga. Malmöst annab aga ikka sõita, täpselt niisama kaua Tallinnasse kui Tšiili. Miks ei võiks meil olla lennuliin Tallinn—Stockholm, laevaliin muidugi ka. Selges eesti keeles kõneles tänapäeva rootslastest ja eestlastest, Rootsist ja Eestist pühapäeva hommikupoolikul teadusraamatukogu konverentsisaalis ajakirjanik ANDRES KUNG. «Edasis» peaks sellest ilmuma pikem lugu.

● Selges eesti keeles tutvustas UPPSALA AKADEEMILIST KAMMERKOORI teisipäeva õhtul aulas ühe Rootsi meeskoori laulja JÜRI-KARL SEIM. «Võimas, ilus, puhas,» iseloomustas ütles kõrvalistuv laulusõber. Ka dirigent STEFAN PARKMAN ja lauljad ise jäid väga rahule. Meeldis publik, meeldis aula. Koor on umbes 30-aastane, lauljad on põhiliselt Uppsala ülikoolist, nende seas on ka üks eestlane. Eriti lauldakse Bachi ning keerukamaid koorivorme. Imeilusad olid ka rootsi rahvalaulutöötlused.

● Rootsi majandusteadlastega kohtus majandusteaduskonna rahvas.

VARJE SOOTAK

Tuusik Soome!

5 tasuta Soome tuusikut maisjuunis 1989 VII Sõpruse festivalile ja 10 hinnalist autasu on auhinnaks konkursil «Soome — põhjanaaber», mille on välja kuulutanud ÜLKNÜ Keskkomitee, NSV Liidu Noorsooorganisatsioonide Komitee, «Sputnik» ja ajakiri «Studentšeski Meridian».

Konkurss toimub kahes voorus. I voorus on tarvis vastata 20 Soomet puudutavale küsimusele. Millised need on ja milline on konkursi täpsem korraldus ning vastuste ärasaatmise aeg, selle kohta saab infot ülikooli komsomolikomiteest.

Julget pealehakkamist!!!

ELKNÜ TRÜ komitee

TEADUSKONNABÜROOD!

Vähem kui kolm nädalat on jäänud ELKNÜ TRÜ organisatsiooni konverentsini ning seega ka ELKNÜ TRÜ komitee sekretäri kandidaatide ja uue komitee liikmete kandidaatide esitamiseks. Selleks, et enne konverentsi, 18. novembri ajalehes «TRÜ» oleks võimalik kandideerijad avalikustada, oleks nad tarvis esitada ELKNÜ TRÜ komiteesse 11. novembriks.

Ülikooli komsomoliorganisatsiooni juhtorganite koosseisude formeerimine on TEIE kätes.

Konverentsi
ettevalmistuskomisjon

PSÜHHOLOOGIA-LOENGUD

14. novembrist on igal esmaspäeval psühholoogialoengud (tänavu lapsepsühholoogiast). Lektoriteks Aleksander Pulver ja Aino Lunge.

Esimene loeng on esmaspäeval, 14. novembril kl. 19 Tähe 4 aud. D 170 A. Pulverilt «Atributsioon lapsepõlves».

Vana Pälsoni hädad

TRÜ ühiselamu Pälsoni 23 on vististi kõige vanem hoone, kus üliõpilased Tartus peavarju leiavad. Mõistagi on vanal majal hulk hädasid, mis meile, tema elanikele, on hästi teada, aga mida ei suudeta teadvustada ülikooli juhtkonnas.

Palju lootusi pandi 9. septembril mööda maja käinud kõrgetasemelisele komisjonile eesotsas õppeprorektoriga, kuhu kuulusid veel ajalooteaduskonna ametiühingu ja komsomoli esindajad. Tõepoolest, kirjutati üles, lubati otsustada, aidata, parandada, korraldada. Võta näpust. Kaks kuud saab täis, aga asjad ei nihku kuhugi poole. Või kui, siis ainult halvemuse poole. Endiselt jooksevad läbi pissuaarid meeste tualetis, korras pole WC po-

(Järg 4. lk.)

ÜLIÕPILASPÄEVAD

TEISIPÄEVAL, 15. NOVEMBRIL

Kl. 16 — kohtumine TRÜ olümpialastega ja nende treeneritega aulas.

KOLMAPÄEVAL, 16. NOVEMBRIL

Kl. 15 — pressikonverents «RR hetkeseis ja perspektiivid» TR konverentsisaalis. Videolõigud RR kongressilt.
Kl. 18 — Raul Rebane ja suur spordioksjon. Leningradi mnt. 27 kohvikus. Videolõigud Soulist.
Kl. 20 — Tõnis Mäe kontsert aulas.
Kl. 22 — puhkeõhtu klubis.

NELJAPÄEVAL, 17. NOVEMBRIL

Kl. 10 — üliõpilaskonverents aulas.
Kl. 16 — «Eesti TV perestroikas» — F. Undusk, H. Sein, U. Maasikas jt. TR konverentsisaalis.
Kl. 18 — Itaalia kammerorkestri kontsert aulas.
Kl. 20.45 — tõrvikutega rongkäik peahoone eest.
Kl. 21 — miiting «Ei ebademokraatlikele konstitutsiooniparandustele!» Raekoja platsil.
Kl. 21.45 — tõrvikutega teatejooks peahoone eest Toomele.
Kl. 22 — ansamblid Leningradi rokiklubist ja Leedust klubis.

REEDEL, 18. NOVEMBRIL

Kl. 16 — kõrgkoolidevaheline II videomäng TRÜ rektori karikale kooperatiivis «Oskar» EPA tornis.
Kl. 20 — ansambel «Lakstigal» aulas.
Kl. 21 — kontserdiõhtu «Inimene ja loodus» õppejõudude kohvikus.
Kl. 21 — salongiõhtu klubis.

LAUPÄEVAL, 19. NOVEMBRIL

Kl. 17 — dispuut Eesti Spordimeeste Seltsi teemal õppejõudude kohvikus.
Kl. 19 — diskussioon «Millised vabadused kaasnevad ülikooli uue põhikirjaga sõjalise õpetuse korraldamisel ja muudel aladel?» nõukogu saalis.
Kl. 21 — puhkeõhtu klubis (ansambel «Ultima Thule»).

PÜHAPÄEVAL, 20. NOVEMBRIL

Kl. 19 — Helsingi meeskoori kontsert aulas.
Kl. 21 — puhkeõhtu klubis (ansambel «Mahavok»).

● Teadusraamatukogus toimub ERKI üliõpilaste omaloomingu näitusmüük.

Tõrvikute alla

Üliõpilaspäevade tõrvikurongkäik saab teoks rahvusvahelisel üliõpilaspäeval 17. novembril. Korralduskomitee pakub seekord välja variandi, et iga Tartu kõrgkool alustab rongkäiku oma peahoone eest, EPA üliõpilased kl. 20.30 ning TRÜ kl. 20.45. Marsruut EPA tundengite jaoks on järgmine: EPA peahoone — Pälsoni — Vanemuise — Ülikooli — 21. Juuni — Raekoja plats, ülikooli tarvis: TRÜ peahoone — Ahovjani — 21. Juuni — Raekoja plats. Raekoja ees alustame miitinguga kl. 21. Seoses poliitilise olukorra järsu muutumisega muutus miitingu teema ning nüüd koguneme tõrvikute ja loosungite alla, et avaldada oma seisukohta konstitutsiooniparanduste ja täienduste kohta. Suuna meie mõtetele annab aga miitingu teema «Ei ebademokraatlikele konstitutsiooniparandustele!»

Loomulikult kutsume rongkäigule ja miitingule kõiki õppejõude, teenistujaid, linnakodanikke ja külalisi.

Kes tunneb vajadust miitingul sõna võtta, pöördugu järgneva nädala jooksul ülikooli komsomolikomiteesse ÜP korralduskomitee poole (tuba 210).

Spordioksjon!

16. novembril kl 18 toimub ÜP raames Leningradi mnt. 27 kohvikus esimene spordioksjon Eesti NSVs. Vastavale lainele häälestamiseks eemaldab esmalt telemees Raul Rebane katet Souli olümpia varjatumalt ja sensatsioonilisemalt küljelt, tõstes oma esinemise sugestiivsust videomontaažiga.

Oksjonile on annetusi teinud Jaak Uudmäe (Moskva OMi pea-pael + oma eksliibris), Aavo Pikkuus (Rahutuuri aktiivseima sõitja särk), Riho Suun (Prantsuse joogipudel), Allar Levandi (suusasaapad), Kaija Parve, (enda plakat), Enn Sellik (naelikud), Mart Paama (Mexico OMi käterätik), Fred Kudu, Mätti Jõgi, Jaanus Teppan jt. Saadud tulud kannavad korraldajad Eesti Spordi Maja fondi.

Vana...

(Algus 3. lk.)

tid ja veepaagid, kriitikat ei kanna-mata teise korruse duširuum, rääkimata veel paljudest muudest hädadest.

Kõike seda arvesse võttes otsustas majanõukogu keelduda edaspidi Pälsoni 23 ühiselamus majutamast ülikooli külalisi ja öömaja vajavaid sissesõitnuid, vältimaks NSV Liidu ühe vanima kõrgkooli kompromiteerimist võõraste inimeste silmis.

Peale selle teen ettepaneku TRÜ austatud rektorile prof. J. Kärnerile ja TRÜ haldusprorektorile sm. V. Peedimaale tulla 10. novembril kell 10 hommikul Pälsoni 23 fuajeesse, kus allakirjutanu koos majavanema ja komandandiga korraldavad teile põhjaliku ekskursiooni üliõpilaste elu- ja olmetingimustega tutvumiseks. Haldusprorektoril palun kaasa võtta 9. septembril meie maja kohta koostatud puuduste loetelu. Tungiv palve on: kaasa mitte võtta või enda asemel saata igatsugu asjamehi ja asetäitjaid. Elu on näidanud, et neist pole suurt tolku.

Lugupidamisega rektoraadi vastu
KALEV VILGATS,
TRÜ ajaloo-osakonna
komsomolisekretär

40

Kehalise kasvatuse ja spordi kateedri 40. aastapäeva tähistamise aktus toimub laupäeval, 12. novembril kl. 16 Gagarini t. 1.

VÄLISKIRJANDUSE RING

Kõiki üliõpilasi, kel on huvi tõsisemalt uurida väliskirjandust ning eesti ja väliskirjanduse vahekordi, oodatakse reedel, 11. novembril kl. 16 peahoone auditooriumi 138. Registreeritakse uusi liikmeid, peetakse aru tööplaanide üle.

AUTOJUHIKURSUSED

Neljapäeval, 10. novembril kl. 17 algavad autojuhikursused üliõpilastele (alates II kursusest). Tulla Tiigi 78—237.

LAUATENNIS

Lauatennise sektsioon ootab uusi liikmeid. Kes hoolsalt mängimas käib, saab ka kehalise kasvatuse arvestuse. Treeningud teisipäeviti ja neljapäeviti kl. 19 «Kalevi» treeningusaalis Magasini t. 3/5.

OLGE VALVSAD!

Olgem valvsad ja hoidkem oma asjul Jälle on ülikoolis v a r g u s i. Uksed lukku!

KLUBI VIDEOTEEGIS

Reedel, 4. novembril kl. 21 «SEISUNDID II» («ZZ TOP» — videokava).

Laupäeval, 5. novembril kl. 21 «Modern & Retro» viisiline õhtupoolik (kuulamiseks Paul Hardcastle).

RSR

Teisipäeval, 15. novembril kl. 18.15 teadusraamatukogu aud. 321: kommenteerime USA presidendivalimiste tulemusi (mida need lubavad maailmale, USA-le, NSVL-le, Eestile?

USA Eesti (Balti) poliitika aastatel 1918, 1940, 1975, 1988, 2000.

25 aastat president J. F. Kennedy surmast ehk kes oli mees nimega Alik.

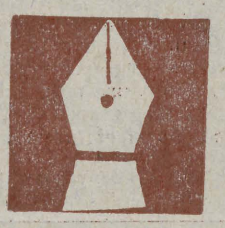

PRESSIRAHVAS

Vanad ja uued pressisekretärid! Lehe juubeli ja ekskursiooni asjus oleks vaja kokku saada kohe pärast pühi, s. o. kolmapäeval, 9. novembril kl. 16.

PARIM LUGU!

Väikeses tudengiküsitluses peeti õppejõududest parimateks autoriteks ka oktoobrikuus PEETER OLESKIT ja HENN KÄÄRIKUT ning veel TULLIO ILOMETSA ja JÜRI PÕLDU; tudengitestki taas TIIT PRUULIT ja TÕNU PEETSI, aga ka EERIK KROSSI, PRIIT PULLERITSU ja KALEV VILGATSIT.

Toimetaja VARJE SOOTAK

HEINRICH RIIKOJA

31. oktoobril lahkus meie hulgast Eesti vanim loodusteadlane prof. Heinrich Riikoja, mees, kellega on lahutamatult seotud eesti zooloogia areng ja kes on olnud õpetajaks kõigile meie keskmise ja vanema põlve bioloogidele.

H. Riikoja (1924. aastani Reichenbach) sündis 8. märtsil 1891 Rakkes. Gümnaasiumis käis Tallinnas, ülikooli lõpetas bioloogina 1918. aastal. Sellest ajast kuni pensioneerumiseni 1958 töötas ta pidevalt ülikooli zooloogiainstituudis, hilisemas kateedris, tõustes ametiredelil abijõust kateedrijuhatajani. Kolmel korral oli ta dekaan, 1941. aastal ka esimene nõukoguliku Tartu ülikooli rektor.

H. Riikoja oli üks eesti rahvusliku loodusteaduse loojaid. Tema aladeks olid selgrootute zooloogia, kalateadus ja hüdrobioloogia. Uurimis- ja õppetöö kõrval korraldas ta oluliselt eesti zooloogilist terminoloogiat, toimetas ja koostas «Eesti Entsüklopeedia» loodusteaduslikku osa, juhendas üle tosina väitekirja ja üle 60 diplomitöö.

Kaasaegne eesti hüdrobioloogia on H. Riikoja rajatud. Juba kahekümnendail aastail alustas ta Eesti veekogude kompleksset tundmaõppimist. H. Riikoja on välja õpetanud meie praegused juhtivad ihtüoloogid ja hüdrobioloogid, on pannud aluse nende suundade tulemusrikkale viljelemisele ENSV TA Zooloogia ja Botaanika Instituudis.

1945. aastast oli H. Riikoja ENSV teeneline teadlane, 1956. aastast Eesti Loodusuurijate Seltsi auliige, tal on mitmeid autasusid.

Ülikõrgele eale vaatamata oli H. Riikoja hästi kursis Eesti eluga ja zooloogia arenemisega ning oli hinnatud nõuandja.

Eesti bioloogid leinavad Heinrich Riikoja kui väga isikupärast, kõrgkultuurset ja edasiaitavat õpetajat ja kolleegi. Tema pärand on püsiväärtus.

TRÜ zooloogia kateeder

Seda nõuab ülikooli au

● KADUNUD MÄLESTUSMÄRGID ÜLIKOOLIS ●

21. oktoobri «TRÜ-s» tõstatab Jüri Põld küsimuse Vabadussõjas hukkunud ülikooli inimeste mälestuse jäädvustamisest. Kahjuks ei maini ta aga Eesti Vabariigi ajal ülikooli hoonetes sel alal tehtut.

Esialgseil andmeil oli selleteemalisi töid vähemalt k u u s:

1) Jaan Koorti loodud monument aulas,

2) Anton Starkopfi töö praeguse õppejõudude kohviku saalis,

3) tahvel 13 langenud üliõpilasele EÜS-i majas,

4) mälestustahvlid olid ka kolme korporatsiooni, «Vironia», «Sakala» ja «Ugala» majades.

Käsitleksin lähemalt kahte esimest kunstiteost, sest vähemalt need on ka säilinud.

* * *

Kavatsus mälestada ülikooli aulas Vabadussõjas langenud üliõpilasi tekkis ilmselt 1920-ndate aastate teisel poolel. Jaan Koorti kavand nägi ette aula seina kaarekujulise niši rajamist, kuhu tuli paigutada pronksist kompositsioon. Teos kujutas kahte noormeest, kes hoiavad haavatut. Et tegemist oli aktiga, ei olnud kujul otsest seost Vabadussõjaga. Paraku jäi Koortil teos pronksi valamata.

Uuesti kerkis mälestusmärgi püstitamine üles enne 1939. aastat. Et Koort oli mõni aasta tagasi surnud, anti töö valamine ja ülesseadmine Ferdi Sannamehele.

Kompositsiooni pidulik avamine oli 1. detsembril 1939, iseseisvusaegse ülikooli 20. sünnipäeval. Kuju oli paigutatud seina raiutud öönsusesse, selle kohal olid vabadusrist ja kiri: «Vabadussõjas 1918—1920 langenud üliõpilastele». Reljeefi all oli valge marmortahvel, kuhu pidi raiutama langenud üliõpilaste nimed. Aukülaliseks oli tookordne haridusminister Paul Kogerman, kes andis üle ka vabariigi presidendi ja valitsuse tervituse. Mälestusmärgi avas rektor Hugo Kaho.

Kahjuks on siinkirjutajale teadmata kuju mahavõtmise aeg. Arvatavasti sündis see kas 1940. aasta septembris või järgmise aasta jaanuaris. Ka tema edaspidine käekäik vajaks täpsustamist. Igatahes 1950-ndate aastate alguses asus see peahoone keldris. Et maha olid võetud juba Kalevipoeg ja Gustav Adolf, olid tekkinud õigustatud kahtlused sellegi kunstiteose tuleviku suhtes.

Vältimaks halvimat, otsustas operatiivkirurgia kateedri laborant Karl Neufeld toimetada kuju kindlamasse kohta. Kahe mehe abiga tegi ta oma kavatsuse ühel õhtupoolikul teoks. Monumendi uueks asukohaks sai vana anatoomikum. Mõned aastad hiljem, juba rahulikumatel aegadel, anti teos üle Tartu Kunstimuuseumile.

On üsna üllatav, et 1958—1959 korraldatud Jaan Koorti tööde näitusel oli teiste hulgas seegi töö. Samuti ilmus näituse kataloogis monumendi foto. Varsti pärast näitust anti teos ülikoolile tagasi.

Eelnenut arvestades jääb arusaamatuks ülikooli keeldumine laenata kunstiteost 1983. aastal aset leidnud Jaan Koorti mälestusnäitusele. Ei aidanud ka kunstniku tütre käik rektori juurde.

Praegu asub monument ülikooli klassikalise muinasteaduse muuseumi varade hoidlas Leningradi mnt. 27. Ta vajab puhastamist, kuid pärast seda peaks olema loomulik kunstiteose väljapanemine.

* * *

Samad sõnad peaksid kehtima ka Anton Starkopfi kuju «Võitlejad» kohta. Samuti Vabadussõjale pühendatud teos kujutab kahte tõstetud mõõkadega sõdalast, kolmas lamab nende ees. Siingi ei ole otsest seost Vabadussõjaga. Ometi on mõlemad mõõgad murdunud, õigemini ilmselt murtud. Ka selle peab pärast korrastamist uuesti välja panema. Ilmselt tuleks kõne alla õppejõudude kohvik, kus ta 1930. aastal kamina peale asetati. Murtud mõõgad märgiksid ühtlasi massirepressioonide aegu.

Kas tuleks taastada ka Jaan Koorti kavandatud mälestusmärk?

* * *

Jüri Põld tegi ettepaneku avada peahoones mälestustahvel ka Jaan Tõnissonile. Et Tõnissoni 120. sünniaastapäevaks detsembris sellega valmis ei jõuta, võiks AMS ehk laenata Tartu Kunstimuuseumilt seal olevad Konstantin Pätsi ja Jaan Tõnissoni pronksbüstid. Mõlema autor on F. Sannamees. Et muuseumil endal puudub võimalus nende eksponeerimiseks, tasub AMS-il kõnealune asi kohe käsile võtta (nimelt toimub teoste väljaandmine pealinnast saadud loaga, viimase saamine aga võtab aega).

TARMO VAHTER

TRÜ

Ajaleht «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 4143. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 31 (1542) Reede, 18. november 1988 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 2 kop.

Suud puhtaks, otsad kokku!

Ülikooli komsomolikonverents

algab kolmapäeval, 30. novembril kl. 10 aulas.

Praeguselt komiteelt on ettepanek, et konverentsi töö võiks toimuda niisugustes sektsioonides:

1. Üliõpilaste osavõtt EÜE-st, väljasõitvate rühmade ja suvemaleva organiseerimisega seotud probleemid;

2. Komsomol ja üliõpilaste mitmesugused huvialaühendused. Koostööperspektiivid;

3. Milline peaks olema Eestimaa tulevik: kas iseseisvus või...?;

4. Ülikooli autonoomia ja üliõpilaste reaalne lahendamine ülikoolielu suunamisel ja juhtimisel.

ELKNÜ TRÜ organisatsiooni XXX konverentsi teesid

1. ELKNÜ peab olema ÜLKNÜ kõrval võrdväärne, mitte ÜLKNÜ-le organisatsiooniliselt alluv poliitiline organisatsioon.

2. Komsomol peab leidma oma koha ühiskonnas ning kindlustama noortele reaalsed võimalused osalemiseks ühiskondlik-poliitilises elus.

3. Viivitamatult tuleb lahendada komsomolist vabatahtliku väljaastumise küsimus. Igal kommunistlikul noorel on selleks õigus, sest komsomoliorganisatsiooni on astutud vabatahtlikult.

4. Lõpetada komsomoli administreerimine ülalt. Komsomol peab olema organisatsiooniliselt iseseisev.

5. Avalikustada komsomoli ajaloo valged laigud ja mustad augud, mis on vajalik situatsiooni hindamiseks.

6. Taotleme TRÜ uue põhikirja kinnitamist. Kõrgkooli tõelise omavalitsuseta ei saa olla ka reaalset üliõpilaste omavalitsust.

7. Toetame ülikoolis tegutsevate üliõpilasrühmituste koostööd üliõpilaskonna ees seisvate probleemide lahendamisel.

8. Meie huvides on elada puhta vee ja saastamata õhu ning loodusega Eestimaal. Pooldame (tegusat) koostööd kõigi noortega, eelkõige rohelistega.

9. Teel demiliitariseeritud kõrghariduse poole arvame, et esimeseks sammuks võiks olla sõjalise õpetuse viimine ülikoolis vabatahtlikkuse põhimõtte alusele.

Kes on Alar Pandis?

Eelkõige põline tartlane. Sündinud ülikoolilinnas 28. juunil 1964. Haridusest sai maigu suhu Tartu 11. 8-kl. koolis, keskkooli lõpetas Tartu 10-ndas. Kuigi ta pole kunagi olnud pioneer, astus sellele vaatamata 1979. aastal komsomoli. 1982. aastal võeti Alar vastu matemaatikateaduskonda matemaatika erialale, kust kutsuti kroonusse sundaega teenima. See oli ühtlasi tema esimene ja senini ainuke välisreis, mis kestis 1983.—1985. aastani. Pärast jalaväest naasmist tuli taas akadeemilisse ellu sisse elada, mis nõudis mõningast pingutust. 1986. aastast on Alar NLKP liige. Oma ühiskondlikust tegevusest märgib ta ära 10. kk. komsomolisekretäriks oleku aastail 1981—1982. 1985. aastast siiani on Alar Pandis olnud matemaatikateaduskonna komsomolisekretär.

Ta on hallide silmade ja heledate juustega asjaliku olemisega noormees. Erilisi tundemärke ei ole. Huvidest on esikohal jalgpall ja välispoliitika. Aastatega on lemmiktoiduks kujunenud kartulisalat ning seda just ta hiliste kojutulekute tõttu (kaua ema kartuleid ikka soojas hoida jõuab.) Lemmikjoogina nimetab Alar pirnisiirupit, aga karskusühingu liige ta pole. Endal lemmiklille ei ole, ent milliseid kauneid õisi eelistab kinkida neidudele, ei ütle. Kuulatavaim laulja tema jaoks on V. Võssotski ja vaadatavaim näitleja H. Mandri. Pärast rasket päevatööd-asjaajamisi meeldib lugeda midagi põnevat ning kergesti arusaadavat. Näiteks A. Dumas «20 aastat hiljem». Oma iseloomu hindab Alar raskeks, kuid mitte lootusetuks. Käekiri on ilus, aga raskesti loetav.

Ikka veel vallaline. Lapsi pole.

Mida ta on teinud?

Sellest saame kõige parema ülevaate, lugedes matemaatikateaduskonna komsomolibüroo otsuseid. Sekretäri poolt kindlal käel ellu viidutena kutsusid need esile pahameelt ja rahulolematust. Kõrgemal istuvate seltsimeeste hulgas muidugi. Kommentaarid lisame sulgudes.

● 12. 02. 87 otsustati mitte enam koostada ega esitada tööplaane, sest elu oli juba näidanud, kuivõrd käis tegelikkus paberil kavandatust mööda. (Ennekuulmatu häbematus muidugi, mis ometigi leidis järgijaid.)

● 18. 03. 87 avaldati oma negatiivset suhtumist pakutavasse üliõpilaste omavalitsusse. (Kuni ülikoolil pole omavalitsust, ei maksa rääkida ka tudengite omast.)

● Pikk ja vaevarikas oli võitlus suvemalevaga. Esimestena kippusid matemaatikud selle püha lehma kallale 14. 04. 87, mil otsustati mitte kohustada matemaatika eriala üliõpilasi asuma suvel peale õppepraktikat tööle suvemaleva teises vahetuses. Matemaatikute sellist isemeelsust heideti hiljem veel korduvalt ette.

● Esimesi teaduskondi sõjalise kateedriga vägikaika veos olid matemaatikud. Juba 5. 11. 87 tegid nad ettepaneku alustada militaariakateedris õppetööd kell 8.15 ja lõpetada see 14.15. Tarbetuteks loeti hommikused ülevaatused, päevnike määramine ning poliitloengud. Nõuti rasedate ja lapsi omavate naisüliõpilaste sõjandusest vabastamist. (Nüüdseks on see saavutatud.)

● Märtsis 1988 ütlesid matemaatikud oma arvamuse ENSV Üliõpilasnõukogu kohta. Selle töö leiti olevat laialivalguv ja põhimõttetu. Pandi ette kõik ÜN liikmed valida ja vältida sinna tudengkonda mitte esindavate nomenklatuursete seltsimeeste sattumist. ÜN kujunemise etapil soovitati sellel pöörata peatähelepanu vabariigi üliõpilaselu ja selle probleemide koordineerimisele. (ÜN sellega toime ei tulnudki.)

Kevadel, mais 1988 osales Alar Pandis ka koos teiste matemaatikutega kohtumisel rahvasaadik Rein Ristlaanega, kellel soovitati tagasi astuda. (Ajakirjandus on senini keeldunud selle kohtumise stenogrammi avaldamast.)

● Tänavu sügisel adresseerisid matikud TRÜ nõukogule rea ettepanekuid seoses sõjalise laagriga. **Esiteks.** Laager olgu Eestis. **Teiseks.** Laagrisolijad peavad ise otsustama, kas lühendada selle kestvust puhkepäevade arvel või mitte. **Kolmandaks.** Isikkoosseis jaotada alagruppidesse kindlasti võimalikult teaduskondade järgi. **Neljandaks.** Välilaager peaks piirduma laskeharjutuste ja tehnika valdamise õpetamisega ja kogu laagri taktikaliste õppustega. Laager peaks lõppema koondhindega laskmise, tehnika valdamise ning taktikaliste õppuste eest. **Viiendaks.** Lõpetada laagris olevate üliõpilaste kaasamine kohalike väeosade narjaadidesse. (Neile seisukohtadele on rektor avaldanud toetust.)

Suvel laagris aset leidnud vahejuhtumi omapärasel viisil «lahendamist» EKP TRÜ komitee sekretäri P. Kenkmanni poolt taunis A. Pandis ülikooli parteikonverentsil ja eelnevalt loomulikult TRÜ nõukogule saadetud kirjas. Parteikonverentsil lisas ta veel üliõpilaste usaldamatuseavalduse parteisekretärile. (Usaldamatuse küsimus lahenes konverentsil üsna ootuspäraselt: koerad haukusid, aga karavan läks omasoodu edasi).

Muidugi olid ülaltoodud otsused ja seisukohad ühed silmapaistvamad, kus ELKNÜ TRÜ komitee sekretärikandidaat A. Pandis viis kõrvalekaldumatult ellu teaduskonna kommunistlike noorte tahet. Kindlasti suudab ta sama teha ka ülikooli komsomoliorganisatsiooni sekretärina. Hääletagem 23. novembril Alar Pandise poolt!!!

Alar Pandise teesid

MÕTLEMISEKS JA ARUTAMISEKS

KOMSOMOL

1) Noorsooühing praeguses komsomolivormis ei õigusta ennast enam. Ta on senini olnud aparaadi vormis. ELKNÜ peab olema suveräänne ÜLKNÜ-ga, võrdne partner oma põhikirja ja programmiga. ELKNÜ on võrdne teiste noorsooühendustega.

2) ELKNÜ TRÜ komiteele antagu täielikud komsomoli rajoonikomitee õigused.

3) KOMSOMOLIST VÄLJAASTUMINE. Demokraatiaga kaasneb iga inimese õigus mistahes organisatsioonist vabalt välja astuda, s. h. komsomolist. Uus komitee toetab seda õigust ja nõuab selle ametlikku fikseerimist.

4) ELKNÜ TRÜ KOMITEEST. See...

— on eeskätt tööorgan, alles seejärel esindav. Otsustavalt tuleb loobuda senistest fiktiivsetest sektoritest. Teaduskondade ja osakondade sekretäridele tuleb anda komiteel otsustav hääleõigus ning valida nad komitee liikmeteks;

— käib koos vähemalt 2 korda kuus, vajadusel rohkem. Kerkivate küsimuste kiireks ja tõhusaks lahendamiseks luuakse toimkondi kõigi asjast huvitatud ülikoolisiseste rühmituste osavõtul.

5) ELKNÜ TRÜ KOMITEE JA TEADUSKONDADE BÜROOD. Hädavajalik on komsomolivõidu detsentraliseerimine. Alglülile — teaduskonnale ja osakonnale antakse suurem otsustamisõigus, millega tunnustatakse iga teaduskonna komsomoliorganisatsiooni iseseisvust TRÜ komsomoliorganisatsiooni raames.

6) ELKNÜ TRÜ KOMITEE JA TAGASISIDE ÜLIÕPILASTEGA. Komitee uksed on avatud kõigile reatudengitele, ka nendele, kes pole kommunistlikud noored. KÕIK komitee koosolekud on lahtised. Komitee juurde luuakse oma pressigrupp.

7) ELKNÜ TRÜ KOMITEE JA EKP TRÜ KOMITEE. Lõpetada komsomoli ülevalt administreerimine. Uus komitee ei pea vajalikuks oma samme parteikomiteega kooskõlastada. Koos vana komiteega peab kaduma ootav, kõhklev, arglik, ülespoole vaatav olek.

8) PABERIMAJANDUS. Komitee töös toimub paberibürokraatia selge ja kardinaalne vähendamine ning muutmine.

9) KOMSOMOLI AJALUGU. ELKNÜ TRÜ komitee peab vajalikuks tuua avalikkuse ette kõik ülikooli komsomoliga seotud häbiväärsed teod.

(Järg 2. lk.)

Tere uutele kommetele!

Ilus hetk oli rektori kabinetis 26. oktoobril. Ei ole ju varem juhtunud, et ka dekaan pidulikult ametisse pühitsetakse. Aga just seda tehtigi. Füüsika-keemiateaduskonna uue dekaani dotsent HENN VOOLAIU inauguratsioonist olid tulnud osa võtma teaduskonna kateedrijuhatajad, professorid ja prodekaanid. Rektor prof. Jüri Kärner soovis dekaanile edu ja järjekindlust ühe raskeima teaduskonna juhtimisel. Pidulikku sündmust jäid rektorile ja õppeprorektorile prof. Heino Siigurile meenutama teaduskonna märgid. Professor Vello Past, kes pidas dekaani ametit 13 aastat, sai tänutäheks TRÜ aukirja. Senise hea koostöö jätku ülikooli füüsikutega soovis Füüsika Instituudi direktor Peeter Saari.

* * *

Siin nad on: paremalt vaadates eelmine dekaan Vello Past, uus dekaan Henn Voolaid, prorektor Heino Siigur, rektor Jüri Kärner ja prodekaan Rein Pullerits.

EDUARD SAKI foto

VIII parteikonverentsi deklaratsioon

1. NSV Liidu konstitutsiooni muudatuste ja täienduste ning rahvasaadikute valimise seaduse projektid (edaspidi: projektid) on nii sisult kui ka koostamis- ja arutamisprotseduurilt vastuvõetamatud.

2. Projektid tuleb NSV Liidu Ülemnõukogu istungjärgu päevakorrast maha võtta.

3. Eesti NSV Ülemnõukogul tuleb oma erakorralisel istungjärgul rakendada kõiki vajalikke konstitutsioonilisi vahendeid Eesti NSV suveräänsuse kaitseks.

4. Vajalik on liidulepingu ja konstitutsioonilise seadusandluse teiste täienduste arutelu Eesti NSV Ülemnõukogus.

5. Ülikool on valmis oma teaduspotentsiaaliga osalema seadusandluse täiustamisel.

6. Ülikool pöördub teiste NSV Liidu kõrgkoolide poole üleskutsega ühineda ebademokraatlike projektide hukkamõistuga.

7. Ülikooli parteiorganisatsioon tuleb vajadusel uuesti kokku erakorraliseks konverentsiks või üldkoosolekuks.

Pärast konverentsi

● INTERVJUU EKP TRÜ PARTEIKOMITEE SEKRETÄRI PAUL KENKMANNIGA ●

Parteikomitee uuest koosseisust on pildile jäänud sekretär Paul Kenkmann, organisatsioonilise töö asesekretär Anne Ligi ja Aadu Must.

● Üldhinnang konverentsile?

Ootuspäraselt sai põhiküsimuseks mitte meie oma parteiorganisatsiooni tegevus, vaid suhtumine põhiseaduse paranduste projekti. Konverentsi selleteemaline deklaratsioon ühes ülikooli nõukogu otsusega on teistele kõrgkoolidele edasi toimetatud. See ilmus ka «Noorte Hääles». Alustatud on otsekontaktide sisseseadmist võimalike ühissammude astumiseks. Palju on kaalul; arvan, et paanikaks ja sõjamängudeks on aeg liiga tõsine. Meie toetus partei ja Eesti NSV juhtidele, Rahvarinde eestseisjaile ja meie oma juristidele on kindel siis, kui oleme tänases keerukas olukorras avalikult ühtsed, jättes praegu tagaplaanile kõik, mis vähem oluline kui Eesti suveräänsus Nõukogude riikide pere koosseisus.

Ülikooli olukorra analüüs ja parteikomitee edasise tegevuse kavandamine jäi niisiis paratamatult tagasihoidlikumaks, kui seda nõuaks konverentsilgi sedastatud kriisiolukord kõrghariduse arengus. Põhimõtteliselt on kaks võimalust.

Esiteks, konverents võib delegaatide kollektiivses mõttetöös jõuda seisukohtadeni, millest saab programm komiteele, ning viimane moodustub kommunistidest, keda konverents loeb sobivaimateks just seda programmi realiseerima. **Teine võimalus** — konverents aprobeerib aru andva komitee seisukohti ning valib uue komitee võimalikult eri allüksuste võimekatest kommunistidest. Meil kujunes asi teise malli järgi. See tähendab: radikaalsete uuenduste vajalikkus sai veel kord rõhutatud, uuenduste sisu — nii sisse- kui väljapoole suunatult — tuleb parteikomiteel nüüd kujundama hakata.

● Millises lülis on uuendusi eriti tarvis?

Arvan, et teaduskonna tasandil. Seal peab realiseeruma kõik uus, mille vajalikkuses peale konverentsi veel kindlamad oleme. Juhtning haldusaparaat loob ülikooli kõigi funktsioonide täitmiseks eeldused ja tingimused, kõik teostub ikkagi teaduskonnas. Tahaksin, et parteitöös ülikooli komitee ja teaduskonnaorganisatsioonid vahetaksid teatud mõttes kohad: probleemide seadmine, hinnangute andmine, töösuundade paikapanek jms. lähtugu enam teaduskondade kommunistidelt, kelle tahet kooskõlastab ning esindab ülikoolikomitee. Öeldu ei tähenda, et parteikomiteel pole suunaseadmise kohustust. Loodan aga, et teaduskonnaorganisatsioonid «ärkavad» ise ja «äratavad» teaduskonnad iseennast uuendama.

● Kuidas hindate parteikomitee uut koosseisu?

Komitee moodustus täielikult algorganisatsioonide ettepanekute alusel. Konverents lähtus aru andnud komitee kaalutlustest: uus komitee on väiksemaarvuline, ühtki kommunisti ei valitud sinna ametikoha järgi, komiteesse kuulub üliõpilane. Ei olnud ette kaalutletud, mis ülesande täitmiseks keegi komiteesse kuuluks. Nii tuleb komiteesisene tööjaotus komiteel endal välja kujundada. See ongi normaalne.

● Kuidas komitee tööle hakkab?

Konverentsi otsus on tavapäraselt lühike, sisaldades vaid põhisuundi, mida komiteel tuleb ellu viia. Arvan, et sektoreid, mille vahel komitee liikmed kindlalt ära jaotatakse, ei tule. Minu meelest peavad komitee koosseisus kujunema töögrupid konverentsil meie ette seatud põhisuundades töö kavandamiseks.

Öeldu kõrval kujuneb praeguses mittetraditsioonilises poliitilises olukorras ilmselt tähtsaks ülikooli ja meie kommunistide arvamuse üldistamine poliitilistes päevaküsimustes, kollektiivi neist asjadest informeerimine ja võimaluste leidmine ülikooli praktiliseks osalemiseks põhiliste poliitikaküsimuste lahendamises.

● Mis on praegu peamine?

Lühidalt öeldes — tagada parteiorganisatsiooni käsutuses olevate vahenditega, et ülikool muutuks selliseks, nagu ta peaks olema uue põhikirja alusel. Laiemal poliitikatasandil langevad meie taotlused ühte EKP Keskkomitee XI pleenumi platvormiga ja kommunistide kohus on osaleda viimase realiseerimises.

● NB! Sõnavõttudest järgmises lehes.

OTSUS

3. novembrist 1988

TRÜ VIII parteikonverents kuulanud ära ja läbi arutanud EKP TRÜ komitee aruande tegevusest pärast parteiorganisatsiooni VI konverentsi

otsustab:

1. Hinnata parteikomitee töö aruandeperioodil rahuldavaks.

2. EKP TRÜ komiteel tuleb oma töös taotleda:

a) EKP platvormis NLKP XIX üleliidulisel parteikonverentsil ja EKP Keskkomitee XI pleenumi ettekandes esitatud programmi edasiarendamist ja elluviimist, ülikooli teaduspotentsiaali rakendamist IME realiseerimisel, ühiskonna juhtimise detsentraliseerimisel ja demokraatia süvendamisel;

b) Tartu kui Eesti juhtiva haridus-, teadus- ja kultuurikeskuse arendamist;

c) ülikooli autonoomiaprogrammi realiseerimist ja siseelu demokratiseerimist, isemajandamise osa ja vormide kindlaksmääramist ülikoolis;

d) professionaalselt ja poliitiliselt haritud spetsialistide ettevalmistamise prioriteeti ülikooli kõigi põhifunktsioonide täitmisel, õppe- ja teadustöö optimaalset integratsiooni;

e) üliõpilaste sotsiaalse aktiivsuse toetamist, selle erialakeskse iseloomu tugevnemist;

f) ülikooli ja teaduskondade arvamuste esitamist üldsusele ja juhtorganitele ühiskondliku elu olulistes küsimustes, ühiskondliku arvamuse aktiivset kujundamist Eestis.

3. Pöörduda EKP Keskkomitee poole taotlusega aidata kaasa järgmiste ülesannete lahendamisel:

a) TRÜ põhikirja kinnitamine;

b) kõrgkoolidele iseseisvuse andmine ka ühiskonnateaduste ja sõjanduse õpetamise korraldamisel;

c) ülikooli välissuhete alaste otsuste tegemine Eesti NSV-s;

d) TRÜ-le kui juhtivale kõrgkoolile õiguse andmine teaduslike kraadide ja kutsete omistamiseks ning rahvusteaduste alaste emakeelsete väitekirjade kaitsmiseks;

e) TRÜ arengusuundade määramine EKP Keskkomitee bürool, järgneva Ministrite Nõukogu määruse vastuvõtmine ülikooli ainelise baasi kohta;

f) meditsiiniliste ainete õpetamise olukorra arutamine Eesti NSV Hariduskomitee ja Tervisholuministeeriumi osavõtul;

g) hotelli rajamine Tartusse 3 aasta jooksul.

4. Võtta vastu erideklaratsioon seoses NSV Liidu konstitutsiooni paranduste ja uue valimisseaduse projektiga.

TÄNU

«Gaudeamuse» korraldamise ja eduka osavõtu eest pälvisid rektori käskkirjas tänu:

meeskoori dirigent ALO RITSING, naiskoori dirigent VAIKE UIBOPUU, kammerkoori dirigent KARIN HERNE, naisvõimlemisrühmade juhendaja REET LINKBERG, rahvakunstiansambli assistent MALL ASO, «Lakstigali» juhendaja MAIE ELJAS, puhkpilliorkestri abidirigent MARTTI TEDER, meeskoori juhatuse esimees HANNES ASTOK, naiskoori juhatuse esinaine ÜLLE OOSALU ja puhkpilliorkestri juhatuse esimees HEIKI SILDNIK.

Meie Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga autasustati klubi juhatajat HEINO VARIKUT.

ÕNNITLEME

meeskoori dirigenti ALO RITSINGUT, kes on värske Eesti NSV rahvakunstnik.

Rektori käskkirjas avaldati tänu hea töö eest ja õnnitleti 50. sünnipäeva puhul vanemõpetaja ESTER RAHIT, vanemteadur MARIKA MIKELSAART, dots. INDA RAJASALU, vanemlaborant KAIE HUMALAT, prof. ENNU SEPPA ja sektorijuhatajat RAIVO REILJANIT.

60. sünnipäeva puhul pälvisid tänu ja õnnitluse dotsendid IVAR KULL, ANTON KIVIK ja ARNE LEPP ning majahoidja GRIGORI MATJUŠEV.

70. sünnipäeval tänati kauaaegse laitmatu töö eest õppetöökojas AINO KURENIITU.

Rahvusvahelise vene keele ja kirjanduse õpetajate konverentsi ettevalmistamise ja läbiviimise eest pälvisid rektori käskkirjas tänu vene keele metoodika ja vene keele kateedritest ANNE JÄNESE, VALENTINA TARVE, NATALIA PRIHHODKO, EVE RAESTE, IRJA TIITS, ELVIRA VASSILTŠENKO, NADEŽDA VALK, INGA MANGUS, NADEŽDA PETERSON ja SVETLANA MELTSER.

Alar Pandise teesid

(Algus 1. lk.)

10) KOMITEE OTSUSED. Uus komitee vaatab läbi ja vajaduse korral tühistab vana komitee poolt vastu võetud kehtivad otsused.

ÜLIKOOL JA ÜLIÕPILASED

1) ÜLIÕPILASTEADUS. On vaja välja töötada üliõpilasteaduse arendamise terviklik kontseptsioon koos moraalse ja materiaalse stimuleerimise süsteemiga.

2) KOOSTÖÖ TEISTE ORGANISATSIOONIDEGA. Koostöö teiste organisatsioonide ja liikumistega (EMS, rohelised, RR) teostatakse nende kommunistlikest noortest liikmete kaudu ning toetades liikumiste progressiivseid aktsioone.

3) ÜLIÕPILASORGANISATSIOONID. Komitee peab vajalikuks akadeemilise üliõpilaselu taastamist, toetab üliõpilasseltside ja korporatsioonide loomist ning tegevust.

4) SIDE KÕRGKOOLIDE VAHEL. Komitee pooldab vabariigi kõrgkoole ühendava organi loomist.

5) SÕJAVÄGI JA SÕJANDUS. Taotleda NSV Liidu kahekümnes eelisarendatavas kõrgkoolis sõjalise kateedrite kaotamist ja üliõpilaste armeeteenistusse kutsumise lõpetamist kõigist kõrgkoolidest.

6) ÜLIÕPILASPEREKOND JA TUDENGITE OLME. Pöörata senisest suuremat tähelepanu üliõpilasperekonnale ja tudengite olmeprobleemidele.

7) MITTEPÕHIRAHVUSEST TUDENGID. Soodustada teistest rahvustest üliõpilasrühmituste tegevust.

8) VÄLISSUHTED. Kõrvuti välisturismiga tõsta oluliselt üliõpilaskontaktide teadusalast osatähtsust.

9) KOOPERATIIVNE TEGEVUS. Kooperatiivinduse eesmärgina ülikoolis näeme eelkõige tegevust, mis seondub õpitava erialaga.

10) EÜE. Lõpetada mitterentaablite EÜE esindusrühmade komplekteerimine (Gagarin, Karjala).

EÜE peab olema rangelt vabatahtlik. TRÜ suvemalev viia EÜE alustele.

Ettepanekuid

KONVERENTSI LÄBIVIIMISEKS

— tööpresiidiumi ei valita. Kõik külalised istuvad delegaatide hulgas.

— Konverentsi juhataja ei tohiks olla komitee liige.

— Sõna anda võimalikult kõigile soovijaile.

— Konverentsi korraldamisel ei tohi korrata parteikonverentsi viga ja kõigile huvilistele ning pealtvaatajaile peab olema vaba pääs aula rõdule.

Uitmõtteid

I UITMÕTE

Vana komitee võtab lahkudes kaasa arvestussektorist oma «surnud» hinged.

II UITMÕTE

Igati mõttekas oleks taastada ülikooli komsomolikomitee poolt kunagi välja antud K. J. Petersoni nimeline medal.

III UITMÕTE

Uutele alustele tuleb viia töö ülikooli teenistujatest kommunistlike noortega.

Aitäh, «Sodalicium» ehk tagasi hariduse juurde

Olge te tänatud, rohket vaeva nõudva suurürituse korraldamise eest! Avaldaksime peaaegu iga noortefoorumi ettekande, sest nii palju tululikku oli neis sees. Meie leheruum on napp ja seepärast saame esialgu piirduda vaid tänusõnadega. Kuuldes-nähes Eesti Raadio valges saalis noorsooliikumiste esindajate kohtumist, ei kujutanud küll ette nii erimeelsete ja üksteist vähe või koguni mitte toetavate ühenduste Tartu kokkusaamist. «Sodaliciumi» poisid hävitasid need kahtlused aga sealsamas oma etteastega. Jah, need on needsamad üliõpilased, kes ülikoolis mõni aasta tagasi tegid paljudele peavalu oma teatrimaailma, omavalitsuse väitluse ja muuga. Tuletagem meelde, et laupäeval «Vanemuises» sõnasaanud olid suures osas needsamad, kelle ülikooliaeg üsna okkaliselt välja kukkus. Ometi on nad juba andnud meile kõigile palju rohkem kui ajale sõnakuulelikud noored. II noortefoorumil kutsusid nad õppima, õppima olude kiuste, vähestele võimalustele vaatamata, pürgima alternatiivse hariduse poole.

Lõpetuseks kaks mõtet: kui me igaüks omaette tark tahame olla, siis on see ainult meie nõrkuseks, vaenlane võib eksikombel ka sõbraks osutuda (nagu ütles Sulev Vahtre); sallivuseta ei ole haritust (Marju Lauristin).

VARJE SOOTAK

«ISI Atlas of Science» tulekul

Vist umbes pooltteise aasta eest teadustas Jüri Allik «Edasis» tartlastele, et professor Juri Lotman on maailmas tsiteeritumaid humanitaare. Tolles kirjutises mainiti ka, et andmed pärinevad Philadelphias Turu tänavas (Market Street) baseeruvast Teadusliku Informatsiooni Instituudist (Institute for Scientific Information, ISI), nende seitsmes jaos ilmuvast teaduskirjanduse sisukordade ülevaatest «Current Contents». See autorite aadresse ära toov ja niiviisi otsest kontakti võimaldav väljaanne abistab paljusid meiegi ülikooli töötajaid (TRÜ TRs on küll näha vaid kaks jagu seitsmest: «Eluteadused» ning «Keemia-, füüsika- ja maateadused»). Praegune vana asja meeldetuletamine on seotud uue asjaga — alates möödunud aastast ilmub instituudi väljaandel uus ajakiri.

Ajakirja üldpealkiri leidub käesoleva loo pealkirjas. Kuid ajakiri jaguneb kaheteistkümneks jaoks, millest kõik pole veel sündinud. 1987. aastal alustas vaid farmakoloogiaköide. Tänavu lisandusid biokeemia, immunoloogia ning looma- & taimeteadused. 1989ndal peavad tulema kaks köidet arstiteadust, närvi- & vaimuteadused ning ühiskonnateadused, 1990ndal — maateadused, füüsikaline keemia, füüsika & matemaatika ning struktuur & süntees & rakendus.

Kaheteistkümneks jaotatult tegeleb ajakiri kogu teadusega. Kuidas ja milleks? Ajakirju on niigi palju?

ISI alustab bibliograafilise analüüsiga ja selgitab välja aktiivsema teadustöö valdkonnad «teaduses, meditsiinis ja tehnoloogias». Arvuti koostab käsitletava valdkonna kohta valikulise bibliograafia — ikka tsiteeritavust aluseks võttes. Arvutist tulnut analüüsivad erialaspetsialistid ja valivad teadlase, kes on kompetentne kirjutama ülevaateartiklit. Tolle väljavalitu käsutusse antakse instituudi andmepank ning ta annab ülevaate käsitletava aktuaalse probleemi arenguloost, hetke seisust, tulevikuväljavaadetest ja lahendamata küsimustest. Artiklile lisatakse kaasaegsete juhtivate teadlaste ja teaduskeskuste nimekiri.

Instituudi poolt lahkesti saadetud maksuta näidiseksemplari sirvides jäi mulje, et suured plaanid on vilja kandnud. Paarkümmend ülevaadet väga laias sisuspektris, kõik meeldivalt lühikesed ja arusaadavad. Jah, ega «Atlas of Science» polegi kavandatud abiks spetsialistile tema kitsamal huvialal. Kes kõike teab, see siit uut teavet ei saa. Pigem on ülevaated kirjutatud ettevaatlikult, tõenäoliselt tühjadeks spekulatsioonideks osutuvast võimalust mööda hoidudes. Eesmärk on hoopis pretensioonikam: **anda lugejale võimalus olla teadlik teaduse värsketest suundumustest ning huvi korral end kiiresti asja keskele viia.** Väga keskele, sest mingeid mööndusi populaarsusele tehtud ei ole, tegemist pole kõrgetasemelise aimekirjandusega. **Lisaks teadustöötajaile, kes tahavad oma vaatevälja avara ja manööverdamisvõime püsiva hoida, nähakse võimalike lugejatena õppejõude, aga ka üliõpilasi, kes soovivad teadmiste arenguga sammu pidada.**

Mis see kõik maksab? Raha, ja loomulikult mitte rublasid. Ühes ainejaos ilmub aastas neli numbrit ning individuaaltellijale maksab see 95 dollarit. Asutus peab loovutama 295 dollarit ning selle eest lisatakse pehmes köites üksiknumbritele veel aasta lõpul nende kõvade kaantega komplekt. Kaheteistkümnest ainejaost koosnev «kogu teadust» kaardistav väljaanne peaks 1990ndal aastal tellijale kätte tulema kolme tuhande dollari eest.

Kallis? Kuidas võtta. Kui pead pidevalt jälgima paarikümmet rahvusvahelist erialaajakirja, siis lohutab see vähe, et üks neist ülikooli raamatukogus leidub (kusjuures number tuleb pooleaastase hilinemisega). «Current Contents» üksi meiesuguseid vee peal hoiabki. Sealt saab vajaliku artikli autori aadressi, ja autori saadetud koopia kirjutisest jõuab kohale enne kui «krupneišii v mire» infoväljaanne «RŽ» artikli referaadi esitab. (Kuigi «Current Contents'i» number hilineb meile 2—3 kuud ning ka korrespondentsi veetakse tigudega läbi paksu ja vedela.) «RŽ» abil tellitud koopia jõuab kohale umbes poole aasta pärast. Või ei jõuagi. Saatuse irooniana sain «Atlas of Science» näidiseksemplariga samal päeval järjekordse saadetise VINITIstki: mu oma käega täidetud «blank-zakas», millele vähemalt kolm erinevat võõrast kätt mõistatuslikke numbreid kribinud ja lõpuks pöördele kirjutanud: «Originaal on defektne ja reprodutseerimisele ei kuulu.» Nojah, aitäh sellegi eest. Muidu võiks kogemata mõtelda: äkki teid ei olegi olemas?

Üks kena mees lõpetanud kõik oma esinemised arvamusega, et Kartaago tuleb ikkagi hävitada. Ma lõpetaksin väitega, et INFORMATSIOONITA IMET EI SÜNNI!

JAANUS HARRO

Tõlkekabinet

19. oktoobril jätkas oma tööd tõlkekabinet. Autasud said kätte 1988. aasta TRÜ tõlkevõistluse võitjad. Välja kuulutati tõlkevõistlus 1989 (tingimusi vt. «TRÜ», 14. 10. 1988).

Loengutsüklis on kavas tutvustada tõlkimise ajalugu kultuuriloo taustal, tõlketeooria neid probleeme, millel on vahetu seos tõlkija praktilise tööga või mis sellest tööst välja kasvavad, tõlkekriitika teooriat ja praktikat. Lisaks loengutsüklile on järgneval semestril võimalik osaleda ka praktilistes seminarides.

Kohtume neljapäeviti kl. 18.30 auditooriumis 131.

KERSTI UNT

GUSTAV SUITS

Ei oska kuidagi kujutleda Eesti Vabariigi aegset Tartu ülikooli, kogu eesti kirjandust ja selle uurimist ilma Gustav Suitsuta. Tartu ülikooli eesti ja üldise kirjanduse professori, «Noor-Eesti» juhi, silmapaistva luuletaja, kirjandusteadlase ning kriitiku eluloo ja tegevuse üksiktaktidel ei ole siin põhjust peatuda: need leiab iga soovija teatmeteostest ise. Kes on aga «Loomingu» lugeja, see mäletab kindlasti ajakirja 1983. aasta 11. numbris ilmunud Erna Siiraku, Valmar Adamsi jt. mälestusi Suitsust. Alljärgnevad mälestused oleksid omamoodi jätkuks eelmainituile. Nende autor on tuntud kunstnik ja kirjamees OTT KANGILASKI (1911—1975), kes aastail 1931—1935 õppis Tartu ülikoolis kunstiajalugu, eesti ja üldist kirjandust, olles seega ka Gustav Suitsu õpilane. Mälestused on avaldatud lühendatult.

PEKKA ERELT

*

Auditoorium oli pilgeni täis, leidus isegi seisjaid. Ta tuli sisse — hallis ülikonnas, veidi kühmus, noogutas pead tugeva jalgadekahina tänuks ja seisis kateedrisse. Ei mäleta enam täpselt tema esimese loengu sisu — igatahes oli see hollandi kirjandusest, mida ta tol semestril luges. Loeng oli valmis kirjutatud ja seda ta luges ette veidi kogeleval häälel, harva auditooriumile pilku tõstes. Aga tema loengud olid sisutihedad ja selle juures temale tüüpiliselt raskevormilised, mis sundis ülimalt tähelepanu ja samal ajal analüüsivõimet pingutama, et pakutust võimalikult palju välja pigistada. Ega see värskelt keskkoolist tulnud ja koolipudiga harjunud noortele väga kerge ei olnud. Aga huvitav küll. Tema loengul käis palju neidki, kellel selleks otsest vajadust ei olnud, isegi teistest teaduskondadest.

* * *

Esimese eksami Suitsu juures — eesti kirjanduse aprobatori — tegin kevadisel ajal. Kevad oli väga ilus, meelitas luhale ja jõele ja õppida ei viitsinud. Et aga olin eesti kirjandusajalugu oma huviks juba keskkoolis üsna põhjalikult uurinud, peamiselt muidugi Kampmanni abil, riskisin eksamile minna ilma spetsiaalse ettevalmistuseta. Eksaminante oli tosina ümber, peaaegu kõik tüdrukud. Istusime auditooriumi esimestes pingiridades, Suits meie ees laua taga ja esitas küsimusi. Neiud hiilgasid aastaarvude ja muu faktoloogia täpse teadmisega. Mina enda kohta seda öelda ei saa. Suuri möödalaskmisi küll ei olnud, aga paari aastaga eksisin mitmel korral. Kuid siis hakkas Suits oma salakavalaid küsimusi esitama — meie ärkamisaegsete kirjameeste omavahelistest suhetest, mõne teose sünniloost jne. Siis oli minu kord. Sest neiud ei osanud hästi orienteeruda tema küsimuste vormis, mis oli tihti aetud meelega hästi keeruliseks, kuigi õige vastus võis olla teinekord ühesõnaline. Naisvägi aga püüdis vastates asja veel keerukamaks ajada ja rääkis pikad jutud tuuma tabamata. Õiget vastust mitte saades pöördus Suits minu poole ja, nagu varem öeldud, et ma tema krutsikulise stiiliga tuttav olin, siis ma oma vastustega vahele ei juhtunud jääma. Kogu eksam kestis paar tundi — küsis vaheldumisi üht, teist, kolmandat. Lõpuks võttis õpperaamatud kokku ja pani hinded sisse. Minul küll polnud põhjust nuriseda, kuigi mitmed näitsikud oma raamatuid vaatasid pettunud nägudega (ega küll läbi ei kukkunud keegi).

Nagu August Annist mulle hiljem rääkis, oli Suits tulnud eksamilt «Vernerisse» ja Annisti pärimisele, kuidas eksam oli sujunud, oli Suits vastanud:

«Tuli sinna üks pikk andekas noormees. Midagi ta suurt ei teadnud, aga ma panin talle 5.»

Mäletan veel Akadeemilise Kirjandusühingu koosolekut, kui Suits esitas oma ettekande rahvakirjanikkudest ja Heiti Talvikust (hiljem ilmus see ka trükis). Selle peale oli ka sõnavõtte, kuid üksikasju enam ei mäleta. Osavõtjaid oli suhteliselt palju, sest teema oli tollal üsna aktuaalne.

Siis tuli hulk aastaid vahet. Mina jäin haigeks, ülikool jäi katki ja harva sattusin Tartusse.

Lähemalt puutusin temaga uuesti kokku okupatsiooni-päevil «Verneris», kus ta käis isegi sagedamini kui varem, enne sõda. Tema kodu, raamatu- ja kunstikogu põles maha. Ta ise oli mõnevõrra resigneerunud, kuid mitte meeleheitel. Ja siis oligi nii, et tihti sattusime ühte lauda ja vahel ainult kahekesi olles ei tulnud tal jutust kunagi puudus...

Kui auditooriumis vaatasin temale nagu pooljumalale alt üles, tundus ta olevat kinnine ja ligipääsmatu. Ja mina muidugi olin temalegi üks paljudest väikestest põrnikatest, kes kadus teiste hulka. Kuid nüüd oli aastaid mööda läinud, vanaduse vahe oli veidi vähenenud — minagi olin juba üle kolmekümne. Mõlemate elusse olid löönud mõrad, millest vastastikku teadlikud olime — temal kodu, minul tervise ja parimate õpiaastate kaotus. See vähendas vahet veelgi. Ja siis ma tajusin, kui inimlikult soe see mees võis olla. Ta rääkis vahel oma muredest nagu omataolisele või -ealisele, mitte ainult isiklikkudest, vaid ka maailmamuredest. Ja mitte ainult muredest, vaid ka rõõmudest, mis kunagi olnud. Ja kui ma teda viimast korda nägin 1943. a. kevadel (lahkusin siis jäädavalt Tartust), siis mul oli tunne, et ma polnud tuttavaks saanud mitte ainult suure luuletajaga, vaid avastanud ka soojasüdamelise inimese...

* * *

Suits olevat kord kohvikus saatnud Semperile järgmise sedeli:

«Pax semper sit ubi studes».

Maakeelde ümber pannes: Rahu alati seal kus õpitakse. Aga maakeeli lugedes:

Pax semper sit_ub·i_studes.

* * *

Üks Suitsu eksamiküsimusi:

«Millises värsimõõdus on kirjutatud Molière'i «Ihnus» (tema ainuke proosateos).

* * *

Suits eksamineerib Raami:

«Holbergi komöödias esineb hoopleva sõduri kuju. Kus veel?»

«Kroonu onu».

«Kus veel?»

«Falstaff.»

«Kus veel?»

«Plautusel.»

«Milline koht meeldis Teile enim «Tõe ja õiguse» teises köites?»

«Indrek vaatab pärast rubla saamist, kuidas lumehelbed langevad Mauruse paljale lagipeale.»

«Minule ka. Lõpetan eksamineerimise.»

Millal tuled, Sylvia-kodu?

«Vaid inimese abi teisele inimesele, kahe mina kohtumine, teise isikupära kogemine, arvestamata tema usku, maailmavaadet või poliitilisi tõekspidamisi, lihtsalt kahe inimese vaheline silmast silma vaatamine loob ravipedagoogika, sellise tervendava kasvatuse, mis võib takistada inimese seesmist olemust ähvardavat hävingut.»

(Dr. K. Königi sõnastatud Camphilli-liikumise juhtmõte.)

Et Eesti defektoloogias on tunda värsket õhku, koges kindlasti igaüks, kes 28. ja 29. oktoobril vabariiklikul konverentsil juhtus olema. Nagu lubatud, vahendab seal kuuldut-mõeldut **eripedagoogika kateedri juhataja ANTS REINMAA.**

● Olulisemad küsimused?

Esiteks leidis konverentsil kinnitust eriõpetuse teaduslik-praktilise keskuse vajalikkus Eestile. Tegelikult on juba 1968. aastast, s. o. osakonna loomisest peale oluliselt kasvanud vajadus sellise keskuse järele, mis suudaks välja töötada programme ja metoodikaid erinevate puuetega laste õpetamiseks-kasvatamiseks. See on küll kateedri töö loomulik koostisosa, kuid üksi pole ta suuteline kõiki teaduslik-praktilisi küsimusi lahendama. Pealegi on meist enamik olnud üsna hiljuti algajad, kogemustest alati ei piisa.

Eriti ei rõõmusta ka see, et meie 9 töötajast on teadusliku kraadiga ainult 5. Nihkeid kvalifikatsioonis on muidugi olnud, samuti ei saa kateedri töö kohta midagi paha öelda, sest tegutsetud on võimete piirides. Kuid, nagu juba öeldud, on meie kateeder üksi ja seetõttu vabariigis jäänud tegemata palju vajalikku. Seda tegemata jäänut on aga ajapikku kuhjunud, nii et kipub juba tehtut varjutama.

Mitmes teises Liidu regioonis on paremaid töökorralduse näiteid, kasvõi see, et neis tegutsevad teadlaste töögrupid eripedagoogika küsimuste lahendamiseks kohapeal. Meil sellist töögruppi paraku pole.

● Teine olulisem küsimus, mida konverentsil puudutati — see on hälvikõppe praegune korraldus ja tulevikuväljavaated.

Praeguseks on Eestis välja kujunenud küllaltki diferentseeritud eriõppeasutuste süsteem. Enamik hälvikutest on kindlustatud võimetekohase õpetusega. Mida aga on tehtud ja tehakse meie eriõpetuse uuendamiseks? Vastu on võetud programmkontseptsioon eriõpetuse lähituleviku kohta. Uudsena on kavas võtta suundumus arendusklassidele, mis tegutseksid üldkoolide juures ning kuhu suunataks edutuid õpilasi. Muudatusi on oodata õppekirjanduses. Seniste klassiõpikute asemel oleks vaja hoopis taseme-õpikuid; see tõstaks tunduvalt meie algõpetuse paindlikkust. Arendusklasside mõte seisneks aga selles, et nendes saaks õpilaste võimekusest selgema pildi.

Asjasse pühendamatud on avaldanud arvamust, et erikoolid võiks likvideerida. Meie nii ei arva. Need koolid täidavad oma sotsiaalset rolli ka edaspidi. Pealegi on Läänes sellise kiirustatud, kampaanialiku likvideerimisega kogemused, mis peaksid meid kõiki hoiatama. Ka valikuvõimalusega paigutada laps kas üld- või erikooli on sealmail ummikusse joostud. Nii et jalgratast leiutada me ei kavatse.

Siit tulenevalt peab muutuma paindlikumaks ka meie eriõpe. Ei saa tõmmata eriti kindlat piiri tavaliste laste ja hälvikute vahele; ka viimastele tuleks läheneda tunduvalt diferentseeritumalt. Esimeseks sammuks eriõpetuse uuendamise teel oleks aga tõenäoliselt võimaluse andmine vähem väljendunud puuetega lastele omandada võimetekohane haridus ka kodukoolis, saades defektoloogilt täiendavat abi õppimisel.

Nendest ja paljudest teistest küsimustest on pikemalt kirjutatud 22. oktoobri «Nõukogude Õpetaja» eripedagoogikanurgas.

● Nüüd ehk räägiksime ka TRÜ 20-aastasest defektoloogiaosakonnast?

Püüame praegu arendada mitmesuguseid sidemeid. Mõned juba on, näiteks ÜTÜ liinis, samuti teiste Liidu defektoloogiakeskustega. Edaspidi üritame luua rohkem välissuhteid, põhiliselt lähimate naabritega. Hiljuti viibisid kolm meie tudengit Helsinki Ülikoolis, lähemal ajal kavatseme neid niisama palju saata Jyväskylässe.

Õppeedukus on hea. Mõned meie tudengid on saavutanud ÜTÜ konkurssidel auhinnalisi kohti. Muuseas, kutsepüsivus on defektoloogidel üks kõrgemaid. Ning viimasel

(Järg 4. lk.)

Meie lehel tuleb sünnipäev

See oli 22. novembril 1948. aastal, kui Eestis sündis esimene kõrgkoolileht. Tule osa saama meie juubeliüritustest!

I. ESMASPÄEVAL,

21. NOVEMBRIL kl. 16.30

ph. aud. 102

diskussioon «Akadeemiline noorus — eesmärgid ja võimalused»
Eelnevalt Peeter Oleski ettekanne «Prioriteetide konflikt».
Ootame väitlusele ülikooli kõikide üliõpilasseltside esindusi.

II. TEISIPÄEVAL,

22. novembril kl. 16

ph. aud. 140

ajakirjandusoksjon

Saab annetada ja osta vanu (ka uusi) ajalehti, ajakirju, esemeid, üldse kõike ajakirjandusse puutuvat.

III. REEDEL,

25. novembril kl. 14

aulas
konverents

1. Juhan Peegel ««TRÜ» algusaastatest»
2. Sirje Endre — ««Kultuuri ja Elu» katsed sõlmida katkenud kultuurilugu»
3. Peeter Olesk — «Inimesest kirjutamise kunst»
4. Kalev Vilgats — «Ajaloo murdekohad ajalehes «TRÜ»».
5. Sõnavõtmised.
6. Tunniskirjade kätteandmine.

Oodatud on kõik «TRÜ» sõbrad!

Lepingulise tööga teaduskraadini

Ülikoolis on taas üks keemiakandidaat rohkem: Läti teaduste akadeemia anorgaanilise keemia instituudi erialanõukogu ees kaitses oma väitekirja **analüütilise keemia kateedri vanemteadur Lilli Paama.**

Keemiadoktor Ülo Haldna ja dotsent Heino Koka juhendusel valminud uurimus käsitleb kloor- ja broomorgaaniliste ainete mikrohulkade määramist õhus ja heitvetes. Tulu tõuseb väitekirjast tööja keskkonnakaitses.

Juhendaja dots. Heino Kokk kriipsutab dissertatsiooni eripärana alla asjaolu, et selle autor on lepinguline töötaja ning töö ise on täielikult valminud lepinguliste tööde käigus. Lepingu «tavasaaduseks» on lõpparuanne, tihti valmib teadusartikleid või konverentside ettekandeid, vahel saadakse autoritunnistusi. Kandidaadikraadiga kroonitakse lepingulist töötajat aga väga harva.

JÜRI TOOM

ELMAR SIIRDE

22. IV 1910—12. XI 1988

Otorinolarüngoloogide peret on tabanud raske kaotus. 12. novembril lahkus meie hulgast vabariigi vanim otorinolarüngoloog, Eesti NSV teeneline teadlane meditsiinidoktor professor Elmar Siirde, kes oli arstiteaduskonna otorinolarüngoloogia kateedri kolmas professor selle ajaloo vältel. E. Siirde töötas kateedris 45 aastat, see oli pikk ja aktiivne tööperiood ülikoolis.

Elmar Siirde sündis 22. aprillil 1910. aastal Tallinnas töölisperekonnas. Tartu ülikooli arstiteaduskonna lõpetas ta 1938. aastal. Juba üliõpilasena töötas E. Siirde kõrva-, nina-, kurgukliinikus. Pärast ülikooli lõpetamist töötas ta 1938—1944. aastal assistendina ja ajavahemikul 1944—1975 oli otorinolarüngoloogia ja oftalmoloogia kateedri juhataja. 1944 kaitses E. Siirde kandidaadiväitekirja. 1946. aastal omistati talle dotsendikutse. Põhitöö kõrval oli ta 1944—1951 ka Tartu kõrva-, nina-, kurgukliiniku peaarst, alates 1954. aastast uuris aeroionisatsiooni ja elektroaerosoolide bioloogilist toimet ning nende kasutamist raviotstarbel, mis tänaseks on leidnud laialdast rakendamist ravitöös. 1963. aastal kaitses E. Siirde doktoridissertatsiooni teemal «Aero- ja hüdroioonid otorinolarüngoloogias», sai professorikutse 1965. ning Eesti NSV teenelise teadlase nimetuse 1966. aastal. E. Siirde on trükis avaldanud üle 180 teadusartikli, metoodilisi juhendeid, erialaseid artikleid Nõukogude Liidus ilmuvas nn. «Suures meditsiinientsüklopeedias». Ta oli 1950—1953 arstiteaduskonna prodekaan ja ka dekaan ning 1966—1969 TRÜ meditsiini kesklaboratooriumi juhataja. 1979—1983. aasta sügiseni töötas ta konsultantprofessorina, alates 1983. a. sügisest oli pensionär.

1952. aastal asutas E. Siirde Eesti NSV Otorinolarüngoloogide Teadusliku Seltsi, mille esimeheks oli kuni 1979. aastani. Aastatel 1944—1979 oli ta ENSV Tervishoiuministeeriumi peaotorinolarüngoloog. E. Siirde oli ka Üleliidulise Otorinolarüngoloogide Seltsi juhatuse liige. Teda on autasustatud 4 medali ja ENSV Ülemnõukogu presiidiumi aukirjadega ning arstiteaduskonna medaliga.

Oma heatahtlikkuse, südamlikkuse ja laialdaste erialaste teadmistega võitis Elmar Siirde üliõpilaste, patsientide ja kolleegide sügava lugupidamise.

Helge mälestus Elmar Siirdest jääb alatiseks nende südamesse, kellele ta oli kolleegiks, õpetajaks ja arstiks.

Otorinolarüngoloogia kateedri kollektiiv

Millal tuled, Sylvia-kodu?*

(Algus 3. lk.)

ajal on märgata ka missioonitunde tõusu. Enam ei tulda eriti sellise mõttega, et «kui mujale ei saa, siis deffi ikka võetakse». Üldse, konkurss, st. soovijate arv ühele kohale pole selle eriala juures mingi oluline näitaja.

● **Aga mehi on vähe... Kuidas saaks neid juurde meelitada?**

See on osakonnas seni lahendamata küsimus. Kuid mingid plaanid on juba olemas.

Koolijuhte on vaja. Seepärast koostaksime meesterahvastele individuaalsed õppeplaanid. Samuti vajab tegijaid teadustöö. Mis kasu oleks näiteks ilma inimesteta teaduslik-praktilisest keskusest? Loomulikult tunnevad meestest puudust kasvandikud, eriti poisid, sest neil pole eeskujusid.

Ei saa mööda vaadata ka põhjustest, miks ei taha mehed tulla defektoloogiasse. Asi pole ainult halastuse ja kannatlikkuse defitsiidis või selles, et mehed sageli ei suuda ennast sellisel tasemel mõistetavaks teha. Asi on ehk hoopiski suhtumises sellesse erialasse, mis on osalt tüüpiline (*à la* naiste töö), osalt aga mingil määral eelarvamuslik. Viimase tagamaid tuleb muidugi otsida ühiskonnast, mis on olnud kaugel humanismitäiuslikkusest, on süvendanud ebamäärasust suhtumises hälvikutesse. Siin saab loota ainult ühiskonna ja tõekspidamiste tervenemisele, humaniseerumisele. Mis puutub aga defektoloogi elukutse «naiselikkusesse», siis midagi ebamehelikku siin küll ei ole. Hälvikuga peab tegelema INIMENE, kes oleks talle heaks eeskujuks. Ja selleks ei saa olla kas ainult mees või ainult naine.

● **Ees ootab Eesti haridustöötajate konverents ja siis üleliiduline kongress. Teie ootused?**

Oleks loomulik, et Eestimaa hariduspoliitika kujundamisel ei unustataks seda osa õpilaskonnast, kelle areng sõltub defektoloogi tööst. Eriti oleks vaja koondada algõpetuse ja eripedagoogika jõude tööks edutute õpilastega üldkoolis endas.

* * *

Enne lõppu heitkem korraks pilk raja taha, põhjanaabrite juurde. Lahti lähedal looduslikult kaunis paigas asub üks ravi-pedagoogiline lastekodu. «Sylvia-kodu» on tal nimeks. Selles elab maksimaalselt 106 erinevate puuetega last. Nendega tegeleb 65 pedagoogi, arsti, hoidjat, psühholoogi, psühhiaatrit. Ja mis tähtsaim — «Sylvia-kodu» lastele on loodud täielik p e r e k o n n a m i l j ö ö. Mismoodi? Kasvatajad elavad 124 m² pinnaga ühepereelamutes koos abikaasade, oma laste ning 6—11 hälvikuga. Kõik perekondlikud ettevõtmised söömisest väljasõitudeni tehakse koos. Hälvikuid koheldakse võrdselt oma lastega, välistatud on ükskõik missugused eelarvamused ja alavääristamine. Veel — i g a lapse jaoks on oma õppeprogramm. Erilist rõhku pannakse kunstikasvatusele, üldse loomingulisele tegevusele. «Sylvia-kodu» juures tegutseb ravi-pedagoogikaseminar, mille õpilased elavad samuti koos kasvandikega.

Tuleme nüüd tagasi Eestisse ja vaatame meie ülemajutatud eriinternaatkoole. Kus me ometi oleme? Ja miks? Kas tõesti on siin raske millegi niivõrd inimliku peale tulla? Selle küsimuse peale oskad ainult nukralt ohata.

Ehk jõuad ka siia, Eestisse, «Sylvia-kool»? Vajame Sind... Kahjuks on see kõik vist ainult tulevikumuusika.

Hea, kui sedagi.

Vestles
JAANUS NURMOJA

* vt. ka V. Leht «Sylvia-kodu» («Nõukogude Õpetaja», 31. okt. 1987)

Infost ülikooli kohta

Tormiliselt avarduvad välissidemed tekitavad probleeme nii külaliste vastuvõtjaile kui välismaale sõitjatele. Üks valusamaid neist on info meie ülikooli kohta. Ülikooli võõrkeelseks tutvustuseks on meil võtta 1982. aastal ilmunud rektor A. Koobi brošüür ülikoolist ja tema ajaloost, samuti album «Alma Mater Tartuensis», 1985. aastal inglise keeles avaldatud Tartu ülikooli ajalugu ja 1986. aastal ilmunud album «Ülikoolilinn Tartu».

Kõik need täidavad üht või teist lünka, kuid täpne, kompaktne ja aktuaalne info ülikooli ja tema töötajate kohta jääb saamata. Välismaine huviline saab napilt abi rahvusvahelistest teatmeteostest. Neist konspektiivseim on **«World List of Universities»**, seni uusim 1985. aasta väljaanne. Luban endale luksuse esitada meie ülikooli kohta käiva info 355. leheküljelt:

Tartuskij Ordena Trudovogo Krasnogo Znameni i Ordena Druzby Narodov Gosudarstvennyj Universitet, Ul. Julikooli 18, 202400, Tartu, Estonskaja SSR. 1802
F: hist, phil. phy-ch, biol-geogr. dr, éco, méd, phys, math.

Info on ju peaaegu õige, aga mõnes mõttes nagu moonutatud, kas pole? Viimases väljaandes oli märge, et uus koostatakse 1988. aastal, küllap samade andmetega nagu eelminegi. Veidi parem on olukord käsiraamatuga **«The World of Learning»**. 1987. aastal avaldatud 38. väljaandesse õnnestus faktilise andmestiku parandused sisse viia viimasel minutil, tänu Leninimelise raamatukogu keskteabebüroos pooljuhuslikult käe alla sattunud 37. väljaandega tutvumisele (meie raamatukogul nii kallist värsket teatmikku pole). Sealsed andmed olid küll vähemalt 10 aasta vanused. Loodame, et veel viimasel minutil esitatud värsked parandused jõuavad ka 1989. aastal ilmuvasse 39. väljaandesse.

Kolmas, koige põhjalikum teatmeteos on **«International Handbook of Universities»**, mille 11. väljaande materjali koguti 1987. aasta jaanuariks. Selle 10. väljaandes 1986. aastast on ülikooli andmestik küllalt uus, kuid kahjuks liiga üldsõnaline, ebakonkreetne ja mitte nõutava vormi kohane. Uue väljaande jaoks sai info esitatud täpsete nõuete kohaselt, kuid seni on teadmata, kas see õigel ajal pärale jõudis ja teatmikku pääses. Mõlemas viimati nimetatud teatmikus torkas silma, et Vilniuse ülikooli tutvustav info oli meie omast värskem ja korrektsemalt esitatud. Nii et selles plaanis peame veel ootama, kuni õige ja täpne info meilt õigel ajal vajalikesse teatmeteostesse jõuab.

* * *

● **Aga mida siis ikkagi pakkuda väliskülalisele või mida kaasa võtta meie ülikooli infomaterjalina?** Sotsialismimaades, kus mõistetakse ja soovitakse suhelda vene keeles, võiks kõne alla tulla **venekeelne ülikooli info-aadresskaart**, mis esimesel leheküljel annaks faktilise info ülikooli koordinaatidest ja juhtkonnast, teisel konspektiivse suuremate allüksuste loetelu ning viljeldavate teadustöö põhisuundade nimetused. Seda on muidugi liiga vähe ja pealegi suurema osa väliskülaliste või meie inimeste vastuvõtjate jaoks mittekasutatavas keeles.

Seega on tungiv vajadus mitte jutustava, vaid konkreetseid fakte sisaldava trükitud võõrkeelse info järele meie ülikooli kohta.

(Järgneb.)

AAVO LUUK

AKADEEMILISES MUINSUSKAITSE SELTSIS

räägib teisipäeval, 22. novembril kl. 18 Tähe t. 4, aud. 170 **Vello Salum** Uku Masingu teoloogilistest vaadetest.

KEELEHUVILISED!

Ladina keel edasijõudnutele (aastase kursuse läbiteinutele) — kohtume kolmapäeviti kl. 18 kella all, loeme Dionysius Fabriciuse Liivimaa kroonikat.

Vanakreeka keele õppimist eelmisel aastal alustanutega ja jätkata soovijatega on kohtumispaik ja -päev samad, kl. 19.30.

JAAN UNT

ANTIIKKULTUURI

lektoorium on kolmapäeval, 23. novembril kl. 18.15 TRÜ nõukogu saalis. Peeter Olesk ja Jaan Unt mõtisklevad meie kultuuri ning keelte lähtealustest.

ANTROPOLOOGIA-HUVILINE!

Pärnu antropoloogiafilmide festivali videofilme saab vaadata **kolmapäeval, 23. ja neljapäeval, 24. novembril kl. 17** teadusraamatukogu konverentsisaalis.

ALPIKLUBI «FIRN»

29. hooaja lõpetamine on laupäeval, 19. novembril Vellaveres. Buss väljub kl. 16 Gagarini 1 eest.

Klubi alustab loengusarja neile, kel soov laagrisse minna. Loengud toimuvad esmaspäeviti kl. 18.15 Gagarini 1.

ÜÜRIVÕLGNIKUD!

Hei 57(!) filoloogide ühiselamu üürivõlgnikku! Palume 1. detsembriks majandusmajaga arved ära klaarida, vastasel juhul ootab teid päris mitu ebameeldivust!

P.S.! Üür tuleb tasuda ka neil, kes ühiselamus ei ela, küll aga on sinna sisse kirjutatud.

Pälsoni 14 majanõukogu

RSR!

Järjekordne koosolek toimub teisipäeval, 22. novembril kl. 18.15 teadusraamatukogu aud. 321.

«Aleksander Kesküla roll ajaloos». Mis ta tegi? Miks ta nii tegi? Kes ta oli?

HEI, REBASED! TAIDLUSKONKURSS!

Kui sellel Eestimaale nii tähtsal ja keerulisel ajal ka taidlemiseks aega jääb, siis tulge oma kavasid üles andma hiljemalt **24. novembriks** klubi kunstilise isetegevuse sektorisse (ruum 207). Lepime kokku ka esinemisjärjekorras.

PSÜHHOLOOGIALOENG

Esmaspäeval, 21. novembril kl. 19 on dots. Aino Lunge loeng teemal «Mäng on tõsine asi» Tähe t. 4, aud. 170.

VABANDUST!

Prof. Lembit Allikmets esitati NSV Liidu Meditsiiniakadeemia, mitte Eesti NSV TA korrespondentliikmeks.

Toimetaja kt. INDREK UDE

TRÜ

Ajaleht «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 4321. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

Fra R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu
AR

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komitee ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 32 (1543) Reede, 25. november 1988 Ilmub 22. novembrist 1948 Hind 2 kop.

Eesti keele kateeder keeleseadusest

Tartu ülikooli eesti keele kateeder arutas 14. novembril Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi keeleseaduse projekti ning pidas vajalikuks esitada järgmised põhiseisukohad, jättes kõrvale juriidilise vormistuse.

Keeleseaduse eesmärk on eesti keele kaitse, mistõttu seda olekski olnud õigem nimetada eesti keele kaitse seaduseks. Selle koostamise on tinginud asjaolu, et eesti keele väljakujunenud kasutussfääre on aastakümneid meelevaldselt ahendatud vene keele kasuks. See asjaolu on pärssinud eesti keele loomulikku uuenemisprotsessi ja seadnud ta tulevikus hävimisohtu. Seadus peab andma piisava tagatise eesti keele kui kultuurkeele kõigi funktsioonide säilimisele ja taastamisele. Sellest lähtudes on täiesti vastuvõetamatu keeleseaduse arutluse käigus tehtud ettepanek kahe riigikeele kehtestamiseks Eestis, sest see fikseeriks seaduse tasemel praeguseks väljakujunenud ebaloomuliku olukorra: seadustuks vene keele üleolek ja eesti keele väljatõrjutus asjaajamis- ja ametikeelena (näiteks iga asutuse juhataja võiks oma asutuses kehtestada vene keele ainuõiguse).

Keeleseadust tuleb vaadata kui ajutist, võrdlemisi lühikese aja järel korrigeerimisele ja täpsustamisele kuuluvat, sest see on esimene Eesti NSV suveräänsuse põhimõtetest lähtuv seadus ja sisaldab selle tõttu sätteid, mis tegelikult peaksid kuuluma teiste seaduste koosseisu. Tulevastes kodakondsuse, migratsiooni, kultuurautonoomia ja hariduse seadustes peavad leidma ükasikasjalikuma sätestamise mitmed praegu keeleseaduses fikseeritud põhimõtted.

Eesti keele seisundi muutumisel, tema saatust ähvardavate ohtude nõrgenemisel või tugevnemisel tuleb keeleseadust muuta nii, et ta oleks võimeline eesti keelt kaitsma.

Sellest seaduse ajutisusest ja praegusest ohuolukorrast tulenevad mõned muudki seigad. Võib leida teoreetilisi põhjendusi sellele, et keeleseaduses räägitakse eesti keelest ja muudest keeltest. Kuid samal ajal viib selline sõnastus arusaamatusse vene rahvusest Eesti elanikke ja võib häälestada neid seaduse vastu. Sellepärast on praegustes oludes otstarbekas vene keel eraldi ära märkida.

Keeleseadus peab olema sügavalt õiglane kõigi eestimaalaste suhtes, andes rahvastele võimaluse omakeelse hariduse saamiseks ja kultuuri arendamiseks. Seadus peab olema sügavalt demokraatlik, andma igale üksikisikule suhtlemisel ametiasutustega võimaluste piires keelevaliku vabaduse.

Oma põhiprintsiipides vastab arutlusele pandud keeleseaduse projekt kõigile neile tingimustele. Ilmselt on aga vaja eespool käsitletud põhimõtteid selgemini ja arusaadavamalt sõnastada.

Järgnevalt mõned meiepoolsed konkreetsed märkused.

● **Seadusprojekti § 1 märgib eesti keelt asjaajamiskeelena.** Et kaitsta eesti keele kõiki funktsioone, on otstarbekas seaduses fikseerida, et eesti keel täidab Eesti NSV-s asjaajamis-, dokumentatsiooni-, info-, teadus-, haridus-, sõnakunsti-, teenindus- ja argikeele funktsiooni.

● **Täiendamist-täpsustamist vajab ilmselt seadusprojekti § 22, milles märgitakse, et Eesti NSV tagab oma territooriumil kesk-, keskeri-, kutse- ja kõrgõppeasutustes eestikeelse õpetamise kõikidel Eesti NSV-s õpetatavatel erialadel.** See säte ei keela õpetust ei vene ega muudes keeltes, kuid vajab selguse mõttes sellekohast täiendamist.

Meil on praktiliselt realiseerunud võimalus ja vajadus anda erialaharidust ka vene keeles, kõrgharidust isegi muudes keeltes. Seadus peaks fikseerima, et Eesti vajaduste rahuldamiseks ja Eesti võimaluste piires antakse kutseharidust ka vene ja muudes keeltes, kusjuures kõrgkoolil on õigus avada vene- ja muukeelse õpetusega osakondi või õpperühmi eestikeelsete kõrvale. Vene- ja võõrfiloloogia osakondades saab normaalne õppetöö toimuda ainult vastavas keeles. On vajalik, et vähemalt muukeelsete üldhariduskoolide humanitaarainete õpetajad saaksid oma hariduse Eestis. Nende küsimuste lahendamine peaks olema kultuurautonoomia- ja haridusseaduse ülesandeks.

TIIT HENNOSTE, BIRUTE KLAAS, ANU KIPPASTO, AINO LAAGUS, HELI LAANEKASK, KADRI MUISCHNEK, JAAK PEEBO, KÜLLI POKK, KÜLVI PRUULI, VALEERIA POPRÄNIK, HUNO RÄTSEP, ELLEN UUSPÕLD, JÜRI VALGE, AINO VALMET, ASTA VESKI, HALDUR OIM

MOSKVASSE

Hakkajad mehed keemikud kutsusid esmaspäeval aulasse osakonna laiendatud koosolekule kogu ülikooli rahvast. Kõneaineks olid Eesti sündmusi desorienteerivad kirjutised üleliidulises pressis. Prof. Viktor Palmi ettepanekul arutati kahe Moskvasse saadetava telegrammi teksti. Niisugused telegrammid on Moskvasse ära saadetud.

**Москва. 748. Улица «Правды». 24.
Редакции газеты «Правда»**

Мы возмущены тенденциозной информацией на страницах «Правды» о положении в Эстонии. Требуем публикации полного текста Декларации о суверенитете и других решений, единодушно (254 за и 7 против) принятых на внеочередной VIII сессии Верховного Совета Эстонской ССР. Публикацию вместо этого мнения одного из немногих депутатов, голосовавших против, расцениваем как преднамеренное оскорбление в адрес народа нашей республики и как попытку способствовать обострению межнациональных отношений. Отказ от публикации настоящей телеграммы будет нами расценен как еще один признак стремления торпедировать политику гласности и перестройку.

Принято единодушно 21 ноября 1988 г. 145 участниками собрания коллектива химического отделения Тартуского государственного университета с участием работников других факультетов и подразделений.

Москва. Кремль. Председателю Президиума Верховного Совета СССР тов. М. С. Горбачеву.

Замалчивание центральными органами печати, всесоюзными радио и телевидением подлинных текстов Декларации о суверенитете и других решений, принятых на внеочередной сессии Верховного Совета Эстонской ССР, и публикация вместо этого тенденциозных материалов, искажающих истинную картину о положении в республике, свидетельствует об очередной попытке свернуть политику гласности и повернуть перестройку вспять. Мы верим, что у Вас имеется желание и реальные возможности нормализовать положение, чтобы всесоюзная общественность не была бы введена в заблуждение относительно реального положения в нашей республике и действительных устремлений народа Эстонии.

Принято 21 ноября 1988 г. 143 голосами при 2 воздержавшихся участниками собрания коллектива химического отделения Тартуского государственного университета с участием работников 7 других факультетов и подразделений.

Head ja halba üliõpilaspäevadest

Inimeste hulgas on kena komme kadunukest hea sõnaga meelde tuletada. Üritust inimesega võrrelda nõuab muidugi head fantaasialendu. Kõigepealt mõned faktid. Üliõpilaspäevade aeg: 15.—20. november,

eesmärk: lahutab õppurite meelt enne väsitavat sessi ja lähendab omavahel kõrgkoole,

korraldaja: komsomol.

Sõna «komsomol» tekitab viimasel ajal paljudes allergilise vastumeelsusreaktsiooni. ÜP korraldamiseks ei ole seni ükski teine organisatsioon soovi avaldanud ja eks ole komsomolikomiteel ka juba eelnevaid kogemusi, sidemeid, ideid ja palju muudki. Kuid siiski: soodsates tingimustes jõudu kosuvad korporatsioonid võiksid oma sõna sekka öelda. Miks mitte jätta kontserdid ja teised laiale huviliste massile mõeldud üritused massiorganisatsiooni korraldada ja ehttudenglikke ning kitsale ringile sobivaid akadeemilisi üritusi võiksid läbi viia korporatsioonid.

Ehk on järgmiseks sügiseks olukord muutunud, korporatsioonidseltsid jõudu juurde kogunud ja nii leiaksid üliõpilaspäevad märksa laiemat kandepinda.

Nüüd asugem aga möödunud ÜP juurde. Organiseerimiskomitee esimees

ASKO POHLA ARVAS,

et üritus kukkus välja just selline, nagu korralduskomitee oli plaanitsenud. Mingeid erilisi üllatusi polnud, lausa läbi ei kukkunud ka midagi. Ära jäänud Leningradi rokiklubi ja Leedu bändide kontserdi kohta lausus ta, et tol õhtul ju disko klubis ikkagi toimus, nii et lausa pettasaanuna keegi ei lahkunud. Diskot ja rokk-kontserti omavahel võrrelda pole ju kuigi paslik, aga ühist on neil mõlemal vahest niipalju, et mõlemal kõlab muusika. Igal juhul võtsid ÜP organiseerijad süü juhtunu pärast enda peale. Asi olevat olnud võimenduses, mida mitte kusagilt hankida ei õnnestunud. Välja pakuti küll ka kantribändi tehnika, aga too oleks raske roki kätte maha põlenud. Kahju kült, et külalised pika ninaga koju pidid sõitma. Äkki õnnestub järgmine kord?

Väga huvitavaks ja praegust ajajärku iseloomustavaks osutuseks kujunes **salongiõhtu TRÜ klubis.** Kõik, alates reklaamist, oli lohakalt planeeritud. Nimi «salongiõhtu» ei olnud kuigi tabav.

Mitmed tulnukad kohkusid uksel, kui KORi poisid nende riietuse kõlblikkuses kahtlesid. On ju salongiõhtuid tehtud küll kauboide, küll punkarite moodi ja kes oleks võinud arvata, et seekord klassikaline riietus nii nõutav on. Enamik siiski teadis, aga natuke piinlik oli uksel vaadata tagasitõrjutuid. Oleks peo nimi ball olnud, ei oleks ehk arusaamatusi tekkinud.

VEINI JA VIINA
VOOLAKU JOENA,

või ärgu olgu seda üldse. Salongiõhtu kulminatsiooniks kujunes hetk, mil paiskusid valla veinikeldri (diskoteegi) uksed. Tekkinud järjekord

(Järg 2. lk.)

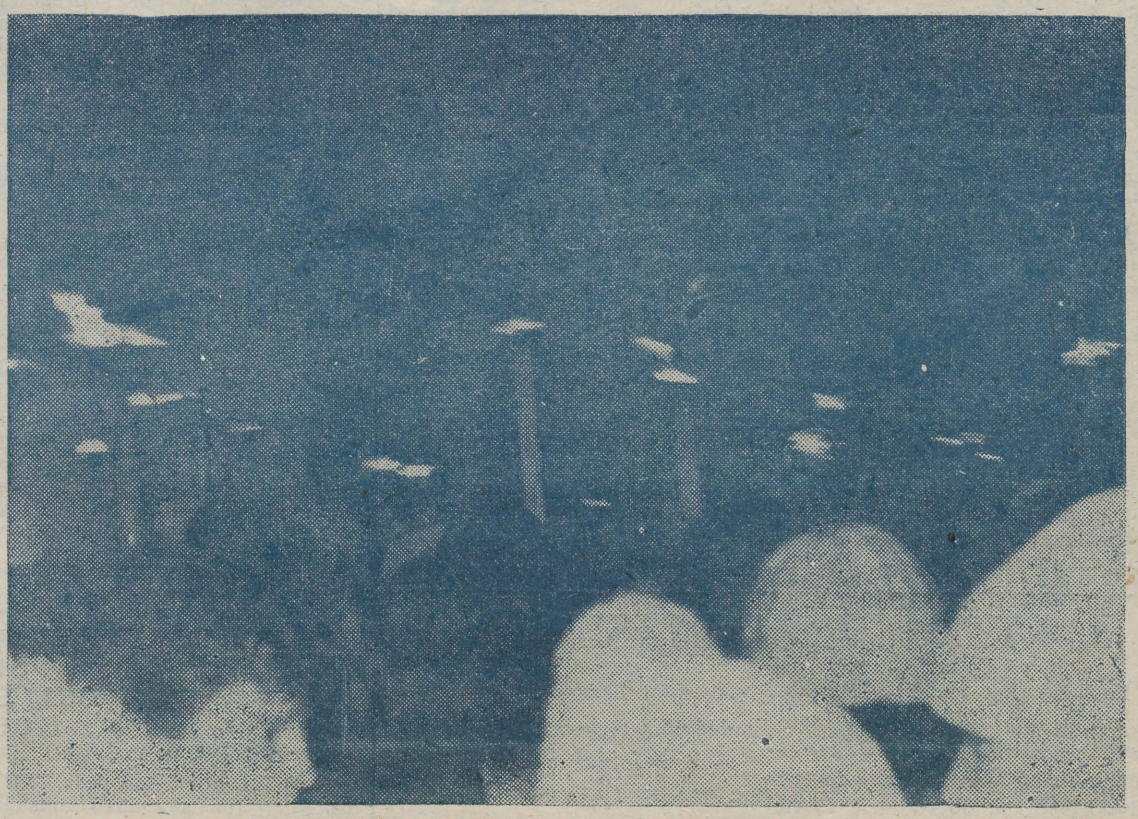

Kas tõrvikuleegid novembripimeduses toovad valgust ka järgmistele üliõpilaspäevadele?

Karusooga koos igaviku jälil

Mitte kõik inimeses ei allu välise aja muutustele, on olemas miski, mis saadab inimest läbi elu. On see usk ja armastus, Jumala või Igaviku mõõde. Eks igaüks ise tea.

Missugune koht meie tänases, läbini poliitilisi, majanduslikke ja sotsiaalseid pingeid täis ajas on teatril? Juba vabariiklikul teatrifestivalil 1987. aastal pakkus Ingo Normet välja mõtte: praegu on ajakirjandus põnevam kui igasugune teater. Teatri roll peaks nüüd olema tegelda klassikaga, tegelda Inimesega.

* * *

Lavastaja MERLE KARUSOOL on sellel teel käies oma nägemus. Kui alustada enam-vähem lõpust, tuleb rääkida ääsja ka «Vanemuise» kontserdisaali laval olnud etendusest «ARUANNE». Õigemini ei saagi «Aruannet» nimetada etenduseks ja seda, millega Karusoo ja tema trupp praegu tegelevad, teatriks. Nende sõnade traditsioonilises tähenduses väljas. Abiks mõistmisel on siinkohal ajakirjades «Kultuur ja Elu» nr. 6 ning TMK nr. 10 avaldatud intervjuud. Teisalt aga on lavastaja Merle Karusoo loonud selle sõna jaoks oma paradigma, mis sõna teater *mõistet igal juhul avardanud ja põnevamaks muutnud on. Seda juba oma loometee algul, etendustes «Makarenko koloonia», eriti aga 1980. aasta suvel Kloога-Rännas esmakordselt publikunt jõudnud vabaõhuetenduses «Ma olen 13-aastane». Jätkatud on lavastustega «Meie elulood» ja «Kui ruumid on täis». Viimane on laiemale vaatajale tundmatu, kuna jäi 1980-ndate aastate nõukogude tsensuuri jahisaagiks. Ilmselt tuleb otsida eelnimetatu varakambritest ka filmistsenaariumi 1944. aastal sündinute põlvkonnast. Edasi on siin reas (mõneti küll erinevana) etendus «Uka-Uka». Nüüd siis «Aruanne» ning Tallinna Draamateatris praegu mängitav tükk «Haigete laste vanemad».*

Kui M. Karusoo kõneles «13-aastaste» lavastusest (vt. «Kirjanduse jaosmaa '81», lk. 223—229), andis ta oma teatrikontseptsioonist viite — sotsioloogiline. Seda oma dramaturgilise teksti loomis- ja kogumismeetodilt. Nimelt on algmaterjalis suur hulk eriliste inimeste «lugusid». Nt. «13-aastaste» etenduse tegemisel alustati 500 kirjandi tekstist, mis töö lõppedes koondusid Andruse, Tooma ja Guido päevaks. Etendus tervikuna sündis kogu trupi improvisatsioonilise ühistööna.

Nii on Karusoo liikunud (tingliku) dramaturgi ja lavastajana selgelt jälgitavat rada pidi. Alustades tollaste teismeliste põlvkonnast on ta iga järgneva tööga astunud generatsiooni võrra tagasi. Jõudes välja kõige vanemateni etenduses «Aruanne». Aega on selleks kulunud kümme aastat. Teatri juures tavatult suurt tööhulka materjali kogumisel me eemalseisjana mööta ilmselt ei oska.

(Järgneb.)

MARIN ROOSE

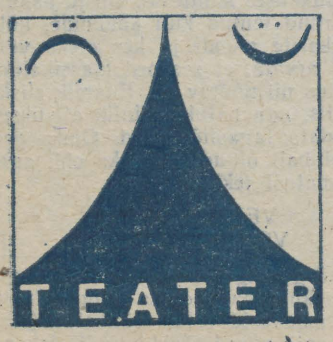

Mussolini, Hitler, Stalin ...

Inimene on raudne. Sellepärast ei tunneta ta ahelaid võõrkehana.

(S. J. Lec)

Hiljaaegu jõudis eesti lugeja ette kolmas trükk (eelmised 1938 ja 1940) RICHARD NICOLAS COUDENHOVE-KALERGI raamatust «Totaalne riik — totaalne inimene»* järelsõnaga Ü. Kaevatsilt.

Olukorras, kus ühelt poolt on tegemist inimeste poliitilise tegutsemise järsu kasvu ning teiselt poolt korraliku politoloogilise kirjanduse täieliku puudumisega, on selline klassika ületrükkimine kõigiti mõistetav.

* * *

● **MIS ON RIIK?** Autor määratleb seda kui korraldustest, seadustest, traditsioonidest ja sümbolitest ehitatud hoonet, milles elavad inimesed. Põhilisteks riigitüüpideks on õigusriik ja võimuriik. «Õigusriigis tegutseb võim selleks, et õigus pääseks maksvusele — võimuriigis tegutseb õigus selleks, et säilitada ja kindlustada võimu.» Õigusriigis on inimene õiguse subjekt, võimuriigis on inimene võimu objekt. Õigusriigi ideaaliks on totaalne inimene, mida Kalergi piiritleb kui vaba, igakülgselt arenenud isiksust. Võimuriigi ideaaliks on totaalne riik, vägev riik, vaba riik (mitte vabariik), kus inimene ja inimtegevus on allutatud riigi totaalsele (s. o. täielikule, kõikehaaravale) kontrollile. Õigusriigis funktsioneerib riik inimese pärast, võimuriigis (iseäranis totaalses) inimene riigi pärast.

Niisiis, totaalne riik *contra* totaalne inimene. Totaalse riigi ajaloolisteks näidetena toob Kalergi ära Sparta ning Wang-Mangi sotsialistliku riigi ajaarvamise vahetuse Hiinas. Nende kahe kõrvale asetub ka inkade riik nagu sellele on osutanud Eesti suurimaid Ameerika vanade tsivilisatsioonide spetsialiste T. Kulmar. 20. sajandi totalitaristlikke süsteeme on Kalergi arvates kolm: fašistlik Itaalia, natslik Saksamaa ja stalinistlik Venemaa. Isiksuse vabaduse ideaali kandvaiks õigusriikideks on Ateena, vabariiklik Rooma, kaasajal eeskätt Sveits (juba keskajast), Prantsusmaa, Ühendriigid ja kõrgemal kõigist Inglismaa. Ajalooline võitlus kahe antipoodi vahel lõpeb autori veendumust mööda õigusriigi ja totaalse inimese võiduga totaalse riigi üle.

● **TEOSE KESKSET TEEMAT** — riigi ja inimese vahekorda — on autor vaaginud mitmetes eri dimensioonides (ajalooline, kultuuriajalooline, politoloogiline, majanduslik, filosoofiline jne.), teinud seda heal professionaalsel tasemel ning toonud lugeja ette ühe võimaliku tervikliku visiooni asjast. Mõningatele küsitavustele võiks siiski osutada. Seejuures ei hakka me üle vaidlema küsimusi, mis juba aastakümneid on olnud ideoloogide maiuspalaks, vaid neid, mis seni vähem tähelepanu pälvinud.

Vabaduse kriis sai Kalergi järgi alguse Oktoobrirevolutsioonist 1917. Ent «Lenin ei leppinud vaid Venemaa võitmisega, vaid kuulutas kohe välja ka maailmarevolutsiooni» (lk. 35). Suunda rahvusvahelisele revolutsioonile näib Kalergi aga vaatavat kui mingit suva või bolševike juhtkonna lihtsat võimuambitsiooni. Küsimus on siiski pisut keerulisem.

Bolševike partei juhtkond eesotsas Leniniga pidasid võimalikuks küll revolutsiooni algust Venemaal, ent sellele pidi järgnema üsna kiiresti revolutsioon Läänes. Lääne revolutsioon pidi tagama majanduslikult nõrgal Venemaal sotsialismi ülesehitamise. Seega polnud maailmarevolutsioon (*Weltrevolution*) Venemaa jaoks mitte prestiiži, vaid elu küsimus. Maailmarevolutsiooni seisukohal oldi kuni 1924. aasta lõpuni, mil sai ühemõtteliselt selgeks, et Läänes revolutsiooni ei toimu. Majanduslikult ja sotsiaalselt ülimalt mahajäänud riik pidi üksi oma probleemidega toime tulema. Järgnenud hälbed ja kataklüsmid pole seega sugugi mitte juhus, nagu seda tihti on püütud väita.

● TOTAALSETE RIIKIDE NIMEKIRJA kuuluvad, nagu nägime, Itaalia, Saksamaa ja Nõukogude Liit. Riigi totaliteedi (kontrolli) ulatus on aga neis autori arvates erinev. Itaalia fašism haarab ainult ühe dimensiooni — poliitika, natsism nii poliitika kui ka vaimu (sh. religiooni), stalinism aga poliitika, vaimu ja majanduse. Väide, et natsism allutas endale religiooni, oli aga suhteliselt liberaalne majanduses, tekitab kahtlusi.

On teada, et kolmanda riigi «peateoreetik» A. Rosenberg ründas oma töödes ägedalt kristlust, käsitledes seda kui juutluse Trooja hobust õhtumaade jaoks. Rosenberg peab vastuvõtmatuks Miina ja Jumala teineteisest lahtirebimist ning vaenulikku vastandamist juudi-süüria-rooma mõtteviisis. Selline vastandamine muutvat inimese sündinud orjaks. Germaanlaste jaoks olid Jumal ja Mina identsed. Ka Saatuse ja Mina vahekorra lahendamisel puudus germaanlastel semiitidele omane dualism. Välist paratamatust võtsid germaanlased iseenda vaba tahtena. See aga, mis kunagi oli olnud omane germaanlastele, pidi saama omaseks 20. sajandi sakslastele. (Rosenberg A. Der Mythus des 20. Jahrhunderts. München, 1938, S. 395—399).

Ent Rosenbergi üleskutsed ürgse germaani usundi taastamisele ei kujunenud siiski riiklikuks poliitikaks, kuigi pidevat survet ja tagakiusamisi pidid üle elama nii luterlased kui katoliiklased. Teisest küljest ahistas natslik režiim (nn. nelja aasta plaanid) väliskaubanduse monopoli tõttu, tootmise ulatust ja struktuuri ning hindu dikteerides, saksa tööstureid mitte vähem kui usklikke.

Ajastu põhivastuolu näeb Kalergi klassivõitluses proletariaadi ja kodanluse vahel. «Proletariaadi viimne lootus on Nõukogude Liit, kuna kodanluse lootused on sihitud fašistlikele suurvõimudele...» (lk. 62). See vastuolu kommunismi ja fašismi vahel on nii tugev, et varjutab isegi mõlematele omase demokraatliku õigusriigi vihkamise.

Ei saa märkimata jätta, et autor alabindab seejuures kahe diktatuuri lähenemise tendentse, mis hiljem realiseerusid 23. augusti 1939. aasta paktis koos salalepinguga Ida-Euroopa jagamise kohta, ühises agressioonis Poola vastu septembris 1939, sama aasta 28. septembris sõlmitud piiri- ja sõpruslepingus. Ning lõpuks — Stalini katsetes ühineda 1940. aasta lõpus teljeriikide sõjalise blokiga. Teiselt poolt mõjutas stalinlik kontrrevolutsioon (mis kulmineeris Kirovi tapmisega 1934. aasta detsembris) märkimisväärsel määral Lääne tööliste suhtumist Nõukogude Liidusse ning sundis korrigeerima vahekordi kodanlusega.

* **Coudenhove-Kalergi, R. N. Totaalne riik — totaalne inimene. — ««Loomingu» Raamatukogu» nr. 39, Tln., 1988, 88 lk.**

HENN KAARIK

IVAR KULL

Täna saab 60-aastaseks matemaatilise statistika kateedri dotsent Ivar Kull, kelle kogu töömehetee on kulgenud matemaatikateaduskonnas. Ta on hinnatud lektor ning mitme õpiku, paljude ENE artiklite, teaduslike ja populaarteaduslike artiklite autor. Viimasel ajal tegeleb I. Kull kooperatsiooniefektide küsimustega, on organiseerinud mitmeid selleteemalisi teaduskondadevahelisi seminare.

Soovime juubilarile energiat ja tervist ning jätkuvat aktiivset osavõttu teaduskonna elust!

Kolleegid

4 küsimust Alar Pandisele

Mõõdunud lehes ilmusid Sinu teesid komsomolikonverentsiks. Mõndagi tahaks üle küsida, täpsustada.

V: Palun.

● **Kuidas Sa kujutad ikkagi ette komsomoli ja üliõpilasseltside suhet?**

V: Võrdne võrdsete seas. Teistmoodi ei saagi olla. Komitee ei tohi ennast peale suruda.

● **Räägitakse, et komitee juurde luuakse nõuandev organ, mingi üliõpilasesindus, kuhu kuuluksid kõigi seltside, korporatsioonide esindajad?**

V: Juttu on olnud sellise üliõpilasesinduse loomisest rektori juurde nõuandva koguna (vt. «TRÜ» 28. okt. k. a.). Komsomol oleks seal esindatud võrdselt teiste ühendustega. ELKNÜ TRÜ komitee juurde ei looda seda kindlasti.

● **Kas Sinu arvates oleks mõeldav komiteepoolne finantsabi üliõpilasühendustele?**

V: Kindlasti. Arvan, et lisaks komiteele võiks seltside toetamisele mõelda ka rektoraadi tasemel.

● **Kas vastab tõele, et oled nn. ametlik kandidaat sekretäri kohale, kes on üleval kooskõlastatud ja kelle vastu ei ole pretensioone?**

V: Vastupidi. Kuskil üleval ei ole midagi kooskõlastatud. Mind esitas matemaatikateaduskonna komsomolibüroo. Mis puutub pretensioonidesse, siis ei oska öelda, kellel neid minu vastu on ja kellel pole.

Asja uuris

RAUL ROHELINE

Head ja halba ...

(Algus 1. lk.)

meenutas kella kolmveerandkahest pilti mõne viinapoe ukse taga. Ainus erinevus oli ehk selles, et sabas seisjad olid riietatud pidulikult ja ei kakeldud. Järjekorra tagumise otsa liikmed «tõotatud maale» ei jõudnud ja jäid märjukesest ilma. Väga piinlik oli vaadata sadu noori kõrghariduse poole püüdlejaid võitlemas klaasi alkoholi pärast.

Muide, korralduskomitee esimees Asko Pohla hindas salongiõhtut kordaläinuks. Pidulik meeleolu ju valitses ja tantsida sai ka. Aga mõru maik jäi joodud veinist suhu vist paljudele. Millise hinnaga (kaudses mõttes) see küll saadud oli!

TÄIELIKULT

õnnestusid üliõpilaspäevade kontserdid. Oli ju kohal ka parim, mis Eestis saada on, ja nii «Ultima Thule», «Mahavok» kui ka Tõnis Mägi läksid suure menuga. «Lakstigali» kontserdile ei saagi tohutut massi nõuda, aga kes kohal olid, jäid rahule. Igaühele oma stiil.

Meeldivaks kujunesid ka spordioksjon ja TV-meeste pressikonverents. Tõrvikutega rongkäigule järgnenud miiting Raekoja platsil möödus täielikult päevasündmuste tähe all. Veidi aegunuks osutusid aga ürituse peakiri «Ei ebademokraatlikele konstitutsiooniparandustele!» ja komsomolikomitee loosungid, mis jäid kurvalt komitee ruumidesse halvemaid aegu ootama. Jah, viimasel ajal ei saa isegi poliitilisi demonstratsioone nädalaid ette planeerida, sest olukord muutub iga tunniga. Kõige paremini kukuvad välja ikkagi stiihilised meeleavaldused.

Mida öelda

LÕPETUSEKS?

Nagu eespool mainitud, kulges ÜP korraldajatele igati ootuspäraselt. Mida ootasid üliõpilaspäevadelt tuhanded Tartu tudengid, ei tea. Popkontserte külastati igatahes meeleldi ja enamik tudengkonnast piirduski üliõpilaspäevadel vaid muusikalise meelelahutusega. Siinkirjutaja on rebane ja talle olid need esimesed üliõpilaspäevad. Ei osanud ma neilt midagi väga rabavat oodata ja kokkuvõtteks ütleksin omalt poolt: ei midagi erilist.

HANDO SINISALU

TÄNU

Kaubanduskonverentsi «Majandusmehhanismi täiustamine kaubanduses XII viisaastakul» hea organiseerimise eest avaldati rektori käskkirjas tänu dotsentidele **IVAR SIIMONILE, JÜRI SEPALE, MAIT MILJANILE, AINO SIIMONILE, TIIU PAASILE ja PEETER VIIRESELE.**

AUTASUSTAMISI

60. sünnipäeva puhul autasustati eeskujuliku töö eest ülikooli aukirjaga aspirantuuriosakonna juhatajat **SALME LAARI.**

*

PROFESSOR JULI ŠREIDERI LOENGUD

28. ja 29. novembril peab TRÜ-s loenguid füüsika-matemaatikakandidaat ja filosoofiadoktor, Üleliidulise Teadus- ja Tehnikainformatsiooni professor **Juli Šreider**: esmaspäeval, 28. novembril kl. 18 Vanemuise 46 aud. 301 teemal «Märgi ja informatsiooni mõistete seosed (bioloogias)»; teisipäeval kl. 16.15 ph. 139 teemal «Teadvus ja selle imitatsioonid».

Mõned selginenud tähelepanekud

Näete, päevad, lausa tunnid toovad meie ellu nõnda palju muudatusi, et tänases lehes on mitmed ülikooli parteikonverentsi teemad juba aegunud. Et «Edasis» oli põhjalik lugu aruandest, siis veel vaid mõned mõtted sõnavõttudest.

Ka tol päeval, see oli 3. novembril hoidsid meid pinge all Moskvas viibivad Eesti juhid, kellega konverentsi külaline Ain Soidla sai telefoniühenduse ja meilegi tähtsama teatavaks tegi. Üleüldse hoidis meid pinge all viimaste aegade poliitiline foon, küllap seepärast räägiti ka vähem ülikooli asjadest. Muidugi ei mindud nendest päris mööda. Arstide materiaalse baasi kehvast seisust kõneles dekaan prof. Ain-Elmar Kaasik, bioloogide-geograafide omast dots. Ain Heinaru. Kui arstidel on vähemalt ehitusplaanid olemas, siis bioloogia-geograafiateaduskond on konkreetsetest lubadustest ilma. Siit tuligi ettepanek teaduslikult läbi töötada ehitusküsimused.

Ühiskonnateaduste õpetamist käsitlesid dotsendid Rafik Grigorjan (teadus on liiga politiseeritud, õpetada on vaja teaduslikku õpetust, mitte propagandat), Enn Hansberg (sotsiaalse aktiivsuse kasvuga peaks õpetama ka poliitikat ennast, välja töötada ühtne ühiskonnateaduste õpetamise süsteem), prof. Eero Loone jt. Ühiskonnateaduste õpetamise ümberkorraldamise ja uue nõukogu kohta liiguvad ülikoolis mitmesugused kuuldused, loodetavasti saab varsti lehes sellest täpsemalt teada anda.

IME programmis on kahvatuks jäänud kõrghariduse osa. Dots. Marju Lauristini arvates oleks pidanud see olema just ülikooli ja teiste kõrgkoolide südameasi. Pealegi on ülikoolis olemas vastav teaduslik allüksus.

Küllap tulevad mõned ülikooliga seonduvad probleemid arutusele ka laupäevasel linna parteikonverentsil. Tahaks väga loota, et viimasel ajal virgunud poliitilisele aktiivsusele kaasneb ka huvi tõus oma igapäevategevuse vastu. Toimetuse korraldatud esmaspäevaõhtuselt diskussioonilt lahkudes tuli vägisi pähe mõte, et liialt vähe jõuavad ülikooliprobleemid noorteni. Ometi võtab igasugustest koosolekutest osa palju õppejõude. Kõik see peaks jõudma ka üliõpilasteni. Miks mitte kasvõi oma loengu lõpus paar minutit sellele pühendada, mitte jätta edasirääkimiseks näiteks ainult kateedri koosolek. Akki ei ole see õige? No vaielge siis vastu. Ajaleheveerud üksi ei jõua seda lünka täita.

VARJE SOOTAK

Kuidas saksa filoloogid

LÄKSID OLÜMPIAADILT VÕITU TOOMA JA KUIDAS LÕPUKS SIISKI KAOTUSSEISU JÄÄDI

Pealkirja tuleb võtta väikese hüperboolina. Ei läinud meie saksa filoloogid välja kindla võidu peale ega jäänud nad ka kaotajateks.

24.—29. oktoobrini toimus Tallinna Pedagoogilises Instituudis kõlava nimetusega aineolümpiaadi «Üliõpilane ja teaduslik-tehniline progress» üleliiduline voor. Vastavalt eeskirjadele osalevad selles kolmeliikmelised võistkonnad (vabariiklike ja ülelinnaliste voorude parimad) igast liiduvabariigist ja Moskvast ning Leningradist. Tänavu jäid teadmata põhjustel saabumata Moskva ja Gruusia esindused, nii et jõudu proovisid omavahel 15 võistkonda (45 võistlejat). **Eesti võistkonna moodustasid saksa filoloogia IV kursuse üliõpilased Anu Aibel, Kaari Antzon (mõlemad TRÜ) ja Riina Pajupuu (TPedI).**

Olümpiaadil oli neli ülesannet. Esimeseks oli ettekanne teaduskonverentsil. See oli n. ö. kodutöö, kuid arvesse läks mitte ainult ettevalmistatud ettekande sisu ja keeleline külg, vaid ka üliõpilase orienteeritus vastavas ainevaldkonnas, oskus vastata küsimustele, põhjendada oma seisukohti ja esitada küsimusi võistluskaaslaste tööde kohta. Teiseks oli sajast küsimusest koosnev leksikaal-grammatiline test ja kolmandaks lindilt ettemängitud ühiskondlik-poliitilise teksti refereerimine (lindile salvestamine). Viimane, kirjalik töö oli oma olemuselt pedagoogilise suunitlusega.

Teaduskonverentsil esinesid A. Aibel (42 p.) ja K. Antzon (40 p.) suhteliselt hästi, asudes üldjärjestuses umbes 10. kohale. Edukaks osutus meie üliõpilastele test, mille eest mõlemad said 43 punkti, mis oli üldse kõrgeim hinne selle ülesande eest ja tõstis meie üliõpilased vastavalt 1. ja 3. kohale. Kuivõrd erinev oli võistlejate tase, näitab see, et madalaimad hinded testi eest olid 5 ja 6 punkti. Kolmandas ülesandes osutus edukaimaks K. Antzon 46 punktiga (ainult viis võistlejat said üle 40 punkti); A. Aibel sai siin 36 punkti. Nüüd asus juhtpositsioonile K. Antzon, A. Aibel langes 3. kohale.

Saatuslikuks sai meie üliõpilastele viimane ülesanne, seejuures mitte see, kuidas nad ülesande täitsid (siin ei ole neile midagi olulist ette heita), vaid hindamissüsteem. Nimelt olid olümpiaadi korraldava komisjoni poolt välja töötatud keerulised ja esmapilgul veenvad hindamiskriteeriumid, mis aga tegelikkuses ei funktsioneerinud või funktsioneerisid negatiivses mõttes. Kõige aluseks oli töö maht. Mida pikem, seda parem, kusjuures see pikk jutt ei olnudki alati kõige sisutihedam ega säravamas keelelises vormis. Ilmsesse halvemusse jäid lakoonilise, kuid täpse ja konkreetse väljendusviisiga üliõpilased. Et töö maht on üks oluline hindamiskriteerium, seda võistlejaile ei teatatud. Lähtuti eeldusest, et mida pikem jutt, seda põhjalikum teema käsitlus ja parem keele valdamine, võimalus oma keeleoskust näidata.

Kui žürii asus töid parandama, siis selgus, et süsteem ei tööta. Nii sai pikk, rohket sõnavahtu sisaldav keskmisel tasemel töö kehtivate hindamiskriteeriumide alusel 74 punkti, tunduvalt lühem sisutihe, loogilise mõttearenduse, täpse sõnastuse ja peaaegu laitmatu keelega töö ainult 33 punktiil Iga žürii liige sai aru, et tegemist on kisendava ülekohtuga, kuid muuta ei saanud enam midagi. Oleks ju tulnud uued hindamisalused välja töötada ja kõik 45 tööd uuesti läbi vaadata ning hinnata. K. Antzon sai kirjandi eest 41,93 punkti ja A. Aibel 40,78 punkti. Need tulemused asetasid nad üldkokkuvõttes 170,93 ja 161,78 punktiga vastavalt 7. ja 10. kohale. Kahe või kolme koha võrra langemine oleks üpris loomulik olnud, mitte aga seitsme koha võrra.

Individuaalne järjestus oli lõppkokkuvõttes selline:

1. Nazarenko (VNFSV), 2. Muraljov (Valgevene), 3. Meyer (Kasahhi), 4. Beloussova (Valgevene), 5. Maslo (Valgevene), 6. Skačkauskaite (Leedu), **7. Antzon (Eesti)**, 8. Leikarte (Läti), 9. Prakaite (Leedu), **10. Aibel (Eesti). R. Pajupuu jäi 20. kohale.**

Võistkondlik järjestus: 1. Valgevene NSV, 2. Kasahhi NSV, 3. Leedu NSV, 4. Läti NSV, **5. Eesti NSV**, 6. Vene NFSV.

On kaunis küsitav, kuivõrd otstarbekad sellised aineolümpiaadid on ja mis määral keeleoskus üldse mõõdetav on, kuid taseme võrdlemise ja enesekontrolli jaoks on neil võib-olla isegi mingi mõte. Ja siin võib öelda, et ei Tartu ülikoolil ega meie saksa filoloogia üliõpilastel pole vaja silmi maha lüüa.

MARI-ANN PALM,
saksa filoloogia kateedri
vanemõpetaja

UNO NÕMM

Eksperimentaalfüüsika kateedrit, füüsikaosakonda ja kõiki Eesti füüsikuid on tabanud valus kaotus. 16. novembril lahkus meie seast jäädavalt dotsent Uno Nõmm. Raske haigus viis manalateele teadlase, pedagoogi ja lugupeetud kolleegi.

Uno Nõmm sündis 4. mail 1930. aastal Tallinnas. Pärast matemaatika-loodusteaduskonna kiitusega lõpetamist 1955. aastal astus ta aspirantuuri, mille lõpetamise järel asus tööle eksperimentaalfüüsika kateedrisse. U. Nõmm kuulus selle sõjajärgsesse füüsikute põlvkonda, kes alustas eksperimentaaluuringuid selleks vajaliku aparatuuri ehitamisega. Ja see ei olnud kerge. Oma teadustegevuse pühendas ta tsink- ja kaadmiumsulfiid-kristallofosfooride luminestsentsi uurimisele. Selleteemalise kandidaadiväitekirja kaitses U. Nõmm 1964. aastal. Koostöös paljude õpilaste ja kolleegidega on ta kirjutanud üle 30 teadusartikli. Eriti väärivad märkimist tema saavutused teadusuuringute automatiseerimisel. Nii on tema juhendamisel ehitatud aparatuur luminestsentsspektrite automaatseks mõõtmiseks ja töötlemiseks.

Pedagoogitööd alustas U. Nõmm assistendina, oli vanemõpetaja ja alates 1967. aastast dotsent. Tema tegevus pedagoogina on olnud mitmetahuline ja viljakas. Ta on lugenud palju erikursusi, millest olgu mainitud mõned: pooljuhtide füüsika, mikroelektroonika, rakendusoptika, pinnafüüsika. Ta on kirjutanud ligi paarkümmend õppevahendit ja rajanud pooljuhtide füüsika eripraktikumi.

U. Nõmm on osalenud aktiivselt ühiskondlikus töös. Viimasel ajal oli ta TRÜ Toimetiste elektroluminestsentsialaste tööde redaktsioonikolleegiumi liige.

Dotsent U. Nõmmega kaotasime hinnatud spetsialisti, hea õppejõu ja kolleegi. Helge mälestus heatahtlikust ja abivalmis inimesest jääb alatiseks meie südamesse.

Eksperimentaalfüüsika
kateeder
Füüsika Instituut

Infost ülikooli kohta

(Algus eelmises lehes)

Millises vormis ja millise sisuga infot esitada? Loodan väga, et selle kohta esitavad lugejad kõige paremad ettepanekud. Üllpool pakun omapoolse ettekujutuse asjast. Info peab olema täpne ja äktuaalne, seega kiiresti välja antav, soovitavalt igal aastal uuesti (mõnel pool tehakse seda igal semestril). Selleks võiks sobida mitte meil sisseharjunud rotaprindibrošüürikeste, vaid **voldikute vorm**. Voldikuid võiks olla mitu, üks näiteks ülikooli üldandmetega (aadressid, peamiste allüksuste ja nende juhatajate loetelu, telefonid, arvandmed üliõpilaste, õppejõudude, teadurite, raamatukogu fondide ja muuseumide kollektsioonide kohta). Üks voldik võiks olla kauakestvam, sisaldades loetelu *à la* «esimesena tehtud Tartu ülikoolis».

Eraldi voldikud võiksid olla teaduskondade kaupa, kus on loetletud teaduskonna ja kateedrite nimetused, juhtkond, õpetatavad erialad ja tehtava teadustöö suunad. Kindlasti peaksid omaette voldikud olema ka raamatukogu, muuseumide, ÜMPI, teadusosakonna ja miks mitte ka arvutuskeskuse, botaanikaaia ning eksperimentaaltootmisbaasi, s. o. kõigi ülikooli põhiliste üksuste kohta, milles sisalduv info aitaks orienteeruda nii juhukülalisel kui ka konkreetse eesmärgiga saabuval spetsialistil.

Minu arvates on ümber jutustatud ja silutud-kohendatud info esitamise aeg lõplikult möödas, ülikooli tuleb tutvustada-propageerida täpsete faktide kaudu. Omaette küsimus on selliste infoväljaannete keel. Kas on inglise keel piisav või peaks sama info olema veel teisteski keeltes? Akki eesti keeleski?

Kõige raskem on küsimus sellest, k e s peaks seda tänuväärset ja ühtlasi väga tänamatut tööd tegema. Ülikooli teadusosakond on kulutanud praktiliselt terve aasta lootustele saada meie poolt koostatud ülikooli kõigi allasutuste loetelust tõlge inglise ja saksa keelde. Võib-olla tuleks nõuda see vajalik info juba igalt allüksuselt võõrkeelsena? Akki tuleks kasuks, kui kateedrid/laborid esitaksid ka teadustöö plaanide koostamisel teemade tõlked inglise ja mõnda muusse keelde? Elu näitab, et külalisi vastu võttes ja külla minnes tuntakse vähem huvi selle vastu, milliseid erialasid ja aineid õpetatakse, aga detailselt huvitutakse teadustöö suundadest ning publikatsioonidest. Niisiis, vastust vajaksid järgmised küsimused: milline info, millises vormis, kui värske, millises keeles, kes koguks, kes teeks, kas maksta (TO maksaks)? Kes ütleks?

AAVO LUUK

Nördimust tekitav nimestik

Ülikooli raamatukogus eksponeeritud O. W. Masingu 225. sünniaastapäeva näituse avamisel rääkis õppejõud Heli Laanekask suurmehe tähtsusest ja tähendusest üldse ja nüüdisajal, sellest, kui hea on, et praegu keegi veel tegeleb ka ammuste asjadega. Ta kõneles eesti keelest ja õ tähest, mille O. W. Masing meile andis. Siit edasi võime mõelda, kui palju ilusat ja olulist väljendub selle tähe abil — õnn ja rõõm, õun ja põld, õpetaja, õpik, õpilane, õis ja õde, sõna, tõde ja õigus, ...

Samal ajal jõudsid raamatukoguhoidjate töölaudadele kaks paberit: uute üliõpilaste nimestik, mis on koostatud arvuti abil, ja allkirjade kogumise leht eesti keelt kaitsvale seadusele. Nördima pani eesti keeles esitatud nimestik. Üliõpilaste nimed on kirjutatud kummaliselt: üks täht asendab teist (O=Q), isegi üks tähestik teist (Ä=Я, Š=Ш). Toogem näiteid: TQNNOV, RENA, QIGE, MERLE, RYYTEL, ANNELI, KYNNAP, MERIKE, VЯSTRIK, IMRE, KƏƏMNEMЯGI, KALLE, RЯTSEP, ANNE, TШOTLOШ, EVA JANOШ, POLOЖKIJENKO, SVETLANA jpt.

Kas arvutiasjandus on veel nii algelisel tasemel või puudub osal tegijaist mõtteavarus täiesti? Ka töövariandina ei sobi sellise nimestiku kasutamine Tartu ülikoolis. See ei ole vabandatav ja andestust sellisele tööle ei saa olla! Mida veel inimeselt võtta, kui ta nimegi ei kirjutata õigesti, rääkimata lugupidamisest oma keele vastu.

MAARE KOMNIK

PUNANE KUKK KIRES

20. novembril kell 17.40 süttis peahoones kolmanda korruse trepikoda. Tules hävis neli tugitooli, kannatada said seinad ja lagi. Tänu töötajate operatiivsusele jõudis tuletõrje ära hoida suurema õnnetuse. Kahjutuli ei tekitanud märkimisväärseid kaotusi.

Juhtunust jutustas riidehoidja Leida Lillemets:

«Pühkisin enne kontserti ülikooli nõukogu saalis laualt tolmu ning kohendasin toole. Äkki kuulsin pauku. Mõtlesin, et midagi plahvatas ja läksin läbi kantselei asja uurima. Koridor oli leekides, põlesid toolid ja käsipuud. Kõlas teine raksatus ja valgustid kustusid. Siirdusin abi otsima. Korrus allpool olid komsomolipoisid. Sekretär kutsus kohe välja tuletõrje.»

Akti koostamisel märgiti tulekahju põhjuseks hooletust suitsetamisel. Ükskõiksus ees, õnnetus taga. Kelle südametunnistusele mööbliriide vahele poetatud sigaretiots jääb, seda on võimatu kindlaks teha. Kas aga auväärse maja seinte vahel maksab suitsumeestel oma pingeid sellise hinnaga maandada, tuleks tõsiselt järele mõelda. Ülikool on meil ainuke ja mitte ei tahaks, et korduks 1965. aasta, mil punane kikas *alma mater*'it tõsiselt laastas.

MARGUS SANGLEPP

ETTEVAATUST SUITSETAMISEL!

BIO-GEO LÄKS SÕJALISSE

Kõik teised teaduskonnad peale BIO-GEO on hakanud agaralt sõjalises käima. Kahju, et me ei leidnud piisavalt üksmeelt asi lõpule viia. Niisiis valisime võimaluse ennast seal mugavamalt istuma seadma, selle asemel et välja ronida. Kuid püssi pole põõsasse visatud. Alates järgmise semestri algusest kutsume üles ka teisi teaduskondi vahetama loosung: «Ülikool relvavabaks!» loosungi vastu «Ülikool relvavabaks, ja kähku!».

BIO-GEO

MEDITSIINIDOKTOR ROOTSIST

Neljapäeval, 1. detsembril kl. 16 on prof. A. Linkbergi auditooriumis Puusepa 8 meditsiinidoktor ILO KÄBINI loeng Tartu Ülikooli arstiteaduskonna ajaloost.

PSÜHHOLOOGIALOENG

Esmaspäeval, 28. novembril kl. 19 on Tähe t. 4 aud. D-170 dots. Aino Lunge loeng «Kui laps on agressiivne».

KLUBI VIDEOTEEGIS

Laupäeval, 26. novembril kl. 21 Kalle Mülleri laupäevadisko «Eesti undeground».

Pühapäeval, 27. novembril kl. 21 PÜHAPÄEVAMOSAIIK (videofilm «Scorpions world wide tour»).

Üliõpilaspilet kaasa!

LASTELE

Emad-isad pisiperega! Koolijütsid! **Pühapäeval, 27. novembril kl. 16** ootame teid TRÜ klubi VIDEOSALONGI vaatama Walt Disney multifilme ja Harold Lloydi komöödiafilmides.

REBASTE TAIDLUS

14. aastat toimuv rebaste taidluskonkurss algab reedel, 25. novembril kl. 18.30.

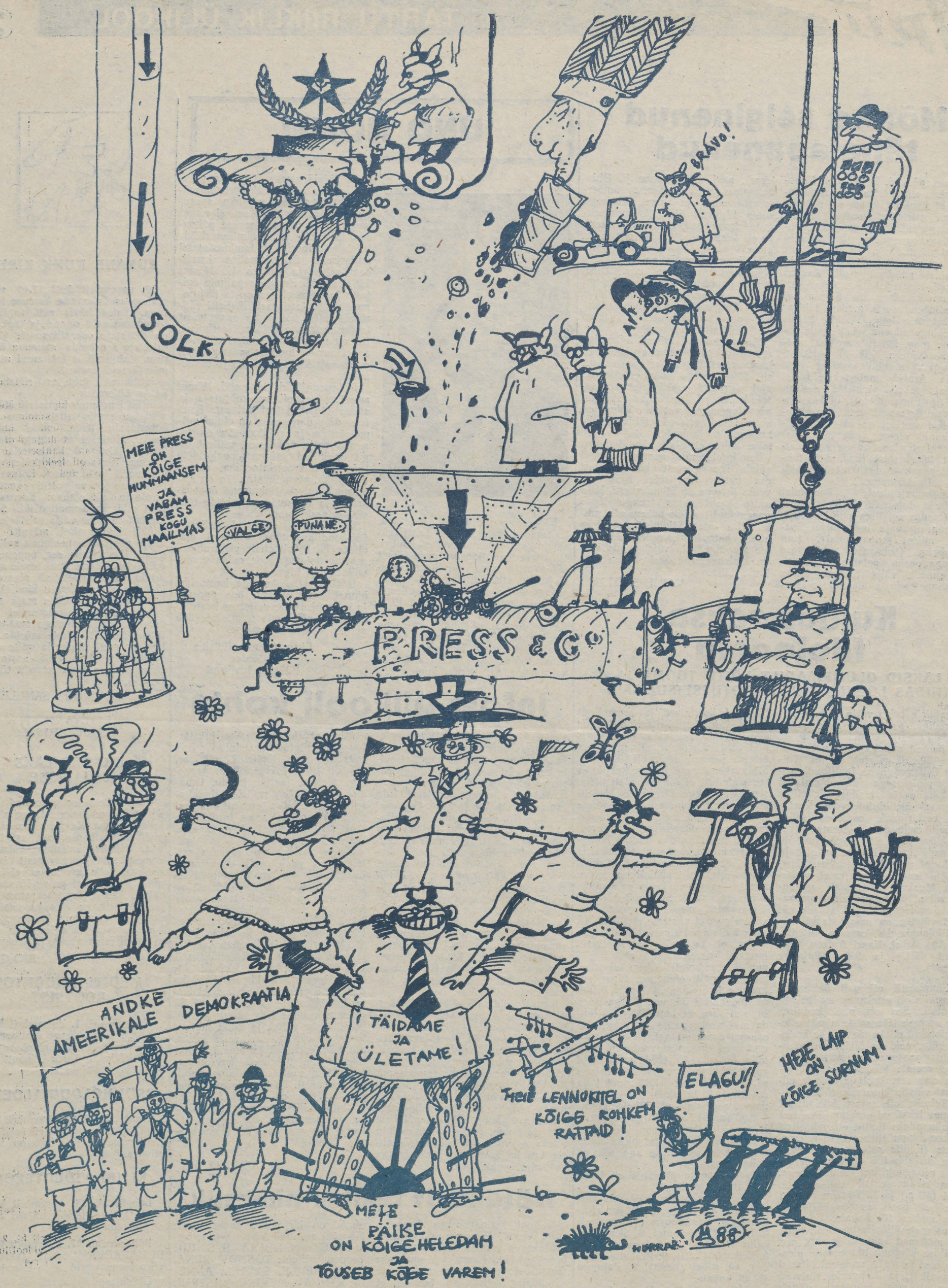

MAREK STRANDBERGI PRESSI PRESSING

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ

Ajaleht «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 4411. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета. г. Тарту, Эстонской ССР.

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komitee ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 33 (1544) | Reede, 2. detsember 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

Kolmapäeval komsomolis

Kella 10-st kella 16.50-ni kestis ülikooli XXX komsomolikonverents. Arvan, et delegaatide arvu poolest (237-st kohal 134) ja uue komitee valimise poolest on see ülikooli ajaloos vist üks erisuguseid.

Tänasesse lehte jõuame anda ainult nii palju infot, et komitee senine töö tunnistati rahuldavaks, uueks sekretäriks sai ainuke kandidaat ALAR PANDIS (mat.). Asesekretäridest valiti ära ideoloogiatööle KALEV VILGATS (ajal.) ja organisatsioonisisesele tööle ANU BIRK (maj.). Selle meeskonna enda leida ja tööle panna on teised komitee liikmed, kusjuures komitee suuruseks hääletati 26 liikme poolt (sinna kuulub ka 11 osakonna sekretäri).

Üldine õhkkond — oli tõine küll!

V. S.

Veel austust «Gaudeamuse» tegijaile

(Vt. ka «TRÜ» nr. 31)

Hariduskomitee aukirja pälvisid vanemõpetaja **REET LINKBERG** ja dispetšer **HELGI TOHVRI.**

Hariduskomitee käskkirjas said tänu osaliseks: dirigendid **ENE AHVEN, MAIE ELJAS, KARIN HERNE, KALEV LINDAL, SULEV KALD, MARTTI TEDER, ENE PEIKER,** õppeprorektor **VALTER HAAMER,** kunstilise juhi assistent **MALL ASO,** koorijuhatuse esimees **HANNES ASTOK,** osakonnajuhataja **JÜRI GRIGORJEV,** õpetajad **TIIU LEPP, MERLE REHANDI,** liikumisrühma juhid **LUULE MARTIN, INGA NEISSAAR, HELLE VARRIK, LINDA MARTIS,** laborant **EDA MIKK,** kunstiline juht **HENN TIIVEL,** koorilaulja **JAAK ALAMÄE.**

Hariduskomitee ning Haridus- ja Teadustöötajate A/Ü Vabariikliku Komitee aukirjaga autasustati dots. **UNO SAHVAT.**

Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu aukirja pälvis dirigent **VAIKE UIBOPUU.**

Staabiülema asetäitja Valdur Talts saatis staabi tänu **kõigile «Gaudeamuse» toetajaile.**

TRÜ nõukogu otsus

25. novembrist 1988

Tartu Riikliku Ülikooli nõukogu, ära kuulanud TRÜ koosseisu kuuluvate ENSV TA liikmete H. Trassi ja H. Rätsepa ning nõukogu liikmete prof. Ü. Lumiste, prof. V. Pasti, prof. A. Viru, prof. I. Rebase, prof. Ü. Lepiku, prof. H. Ligi, prof. A. Kallikormi, prof. P. Kenkmanni, dots. V. Haameri, dots. A. Liimi ja üliõpilase T. Rüütli sõnavõtud 23. novembril 1988 ajalehes «Pravda» ilmunud ENSV TA liikme akadeemik G. Naani artikli «Jalgadelt pea peale» kohta,

märgib,

et see sisaldab destruktiivseid, demagoogilisi ja Eesti NSV-s ning kogu Nõukogude Liidus toimuvat perestroika- ja demokratiseerimisprotsessi diskrediteerivaid väiteid, on oma olemuselt provokatsiooniline ja torpedeerib üldrahvalikku võitlust perestroikameelse suveräänsuse eest Eesti NSV-s. G. Naan on oma artikli ilmumise teadlikult ajastanud perioodile, mil Eestis on selgelt märgatav rahva konsolideerumine ENSV Ülemnõukogu erakorralise istungjärgu otsustes väljendatud nõudmiste ümber. Tema vaated on seega selges vastuolus Eestimaa rahva suurema osa meelsuse ja taotlustega.

TRÜ NÕUKOGU peab täiesti lubamatuks, et ENSV TA erakorralise üldkogu otsus 2. novembrist 1988 on senini «Pravdas» avaldamata, akadeemik G. Naani artikkel publitseeriti aga imekiiresti, millega võib tekkida täiesti väär ettekujutus G. Naanist kui ENSV Teaduste Akadeemia vaadete väljendajast.

AKADEEMIK G. NAAN on Eesti NSV-s tuntud stalinistlike ideede õigustaja, propageerija ning rakendajana 40.—50. aastatel ja stalinismi mitmete retsidiivide kaitsjana ka viimasel ajal. Tema vastavasisulised vaated kulmineerusid hiljuti väites, et stalinism oli omal ajal Nõukogude Liidule optimaalne variant.

G. NAAN väidab oma artiklis solvavalt, et 16. novembril ENSV Ülemnõukogu erakorralisel istungjärgul võeti dokumendid vastu «mitte ilma tuntava surveta väljastpoolt», et perestroikat viiakse läbi põhimõttel «kõik vastupidi», iseloomustades kodanlikku Eestit ainult roosades, nõukogude võimu aga mustades värvides. Leides oma artiklis küll ruumi Eesti II Sõltumatu Noortefoorumi otsuse selle süütu punkti kritiseerimiseks, milles väidetakse, et Teaduste Akadeemia peab olema teadust koordineeriv asutus, vaikib ENSV TA tegevliige G. Naan täielikult maha Akadeemia erakorralise üldkogu otsuse 2. novembrist 1988.

SELLES OTSUSES märgitakse, et NSVL seaduste projektide «Muudatustest ja täiendustest NSV Liidu konstitutsiooni (põhiseadusse)» ja «NSV Liidu rahvasaadikute valimise kohta» põhiseisukohad on vastuolus NLKP XXVII kongressi ja XIX üleliidulise parteikonverentsi otsustega, et ENSV TA peab lubamatuks nimetatud projektide arutusele võtmist NSV Liidu Ülemnõukogu eelseisval istungjärgul jne. Selle otsuse mahavaikimine näitab, millise põlgusega suhtub G. Naan asutusse, mille liikmeks ta on juba 37 aastat.

NIMETADES üleliidulisi ministeeriume õigustatult «sotsialistlikeks transnatsionaalseteks kompaniideks» ning nende tegevust rahvusi ja loodust põlgavaiks, ei taha G. Naan märgata, et võitlus nende «kompaniide» omavoli vastu ongi üheks põhjuseks, mis on rahvusvabariikides esile kutsunud otsustava liikumise suveräänsuse eest. Täiesti demagoogiline ja põhjendamatu on G. Naani väide, et «... just praegu nõuavad liidu- ja autonoomsete vabariikide huvid mitte keskvõimu nõrgendamist, vaid tugevdamist» — justkui polekski artikli autor lugenud XIX parteikonverentsi materjale. Just G. Naan asetab probleemid jalgadelt pea peale — arutluse all pole ju olnud keskvõimu nõrgendamine, vaid võimu ülemäärase tsentraliseerituse kaotamine ning õiglase võimutäiuse üleandmine kohalikele (vabariiklikele) organitele.

PIKALT arutab G. Naan demograafilist situatsiooni vabariigis, keskendudes madala sündivuse probleemidele, vaikides jällegi täiesti maha peamise protsessi, mis on esile kutsunud rahva rahutuse ja piiravate meetmete põhjendatud rakendamise — vabariigi rahvastiku koosseisu destabiliseeriva migratsiooni. Ainsatki sõna ei leia G. Naan konstitutsiooniparanduste ja -täienduste vastase üldrahvaliku allkirjadetulva (ligi 900 000 allkirja!) kohta. See on tendentslik, pahatahtlik mahavaikimine.

Arvestades eelöeldut Tartu Riikliku Ülikooli nõukogu otsustab:

1. **Hinnata akadeemik G. Naani artikkel «Jalgadelt pea peale» ajalehes «Pravda» kahjulikuks ja vastu töötavaks Eesti NSV-s toimuvale perestroika- ja demokratiseerimisprotsessile.**

2. **Pöörduda ENSV TA presiidiumi ja asutuste poole ettepanekuga reageerida otsustavalt akadeemik G. Naani vaenulikule ja demagoogilisele artiklile (toimetuselt: 27. novembri «Rahva Hääles» oligi TA presiidiumi eitav hinnang).**

3. **Teha kirjastusele «Valgus» ettepanek tõsiselt arutada G. Naani sobivust Eesti Nõukogude Entsüklopeedia peatoimetaja ametikohale.**

4. **Protesteerida Eesti NSV kohta käiva informatsiooni ühekülgsuse ja subjektiivsuse vastu keskteabevahendites (TASS, ajalehed «Pravda» ja «Izvestija», üleliiduline raadio ja televisioon), nõuda objektiivse teabe avaldamist perestroika- ja demokratiseerimisprotsesside kohta Eesti NSV-s.**

5. **Saata käesolev otsus EKP Keskkomiteele, EKP Tartu Linnakomiteele, ENSV TA presiidiumile, kirjastusele «Valgus», ENSV kõrgkoolidele, ajalehele «Pravda», «Izvestija», «Literaturnaja Gazeta», vabariiklike ajalehtede toimetustele, ajalehtedele «Edasi» ja «Vperjod».**

JÜRI KÄRNER,
TRÜ nõukogu esimees
rektor professor

VEERA ANT,
TRÜ nõukogu teadussekretär

„Uimane ja väsinud ma tänagi näin...“

✻ ÜLIKOOLI REBASETAIDLUSELT ✻

Nädal tagasi rebaste taidluskonkursilt taas ühikasse tagasi jõudnud, arutlesin omaette, miks meil viimasel ajal kõik üritused ühtejärge läbi kukuvad. Alles lõpetasime ÜP materdamise, nüüd jätkame repside taidlusega. Oleks see siis viimane!

Milles küsimus? On's tudengirahvas eranditult «kättpidi poliitikas» või ollakse valitsevast poliitikabuumist lihtsalt väsinud? Või on taidlemine hoopistükkis stagna-aega kuuluv?

Oleks tore, kui tudengkond suudaks välis- ning sisepoliitilistele sündmustele vaatamata vaimu värske hoida. Et hiljem ülikooliajale tagasi vaadates ei saaks öelda — jamad aastad. On tõestatud, et rohkem kui valitsuse käskkirjad, istungjärgud, juhtivate seltsimeeste sõnavõtud jmt. jäävad mällu püsima ikkagi üliõpilaste eneste eestvõttel läbi viidud üritused. Tehkem siis nii, et oleks, mida meenutada!

* * *

Ka Margus Kasterpalu arvas konkurssi sisse juhatades, et sel hirmsal ja õudsel ajal, mil me elame, peaks lisaks allkirjade kirjutamisele-kogumisele rohkem laulma, luuletusi lugema, niisama taidlema. Praegu peaksid just akadeemiiliste ringkondade esindajad kandma endas rahvavalgustajate üllast missiooni. Südamesttulev oli saalitäie rahva ehmatus, kui M. Kasterpalu esinejate «pika» nimekirja ette luges — esimesed eesti filoloogid, siis geoloogid, nende järel geograafid. Kõik. Ega vaatajaidki eriti oodatud — klubi saali ülessätitud kümmekond toolirida näitasid seda veenvalt. Tulijaid oli aga tublisti rohkem.

«Sellist kava, nagu meie eelmisel aastal tegime, enam rohkem ei tule,» õhatakse selja taga. Jäägu neile see teadmine.

* * *

Soojendusesinejaiks olid niisiis **eesti fillid.** Oleks sõnum ka nii kõlav ja selge olnud, kui nende kava pealkiri: «Dialektiline idealism ehk miks kõik nii on». Miks siis kõik nii on, jäigi vaataja mõistatada. Minu arvates võinuks sõna «idealism» vabalt sõnaga «idiotism» asendada, sisuliselt poleks midagi muutunud. Paralleelselt lugesid oma teksti vaga häälega püha isa ning käreda tämbriga kolhoosilooja-stalinist. Esimene piiblist, teine tollasest parteiprogrammist. Taustaks lavaline liikumine. Siinkohal tekitab vaidlusi, kas piibli selline, üsna labasel viisil ärakasutamine on õigustatud. Kontrast ajas igatahes ihukarvad püsti. Arvan, et jäägu meile vähemalt üks asi, mida me ei lagastaks.

Samas peab nentima, et eesti filli neidude seas on üsna häid näitlejaid (žürii märkis spetsiaalpriisiga ära Juri Gagarini osatäitja). Olnuks filoloogide kava ainus eesmärk publikut naerutada, võinuks seda isegi kordaläinuks lugeda.

Paremini õnnestus see **geoloogidel,** kes korraldasid laval «Miss Geouniversum '88» valimised. Külla oli tulnud ka «Miss Uugametsa '58». Mõte oli iseenesest hea ning aktuaalne, millest andnuks teha vaimuka paroodia meie «Miss Estonia» valimistele. Geoloogide kava võis aga lugeda läbikukkunud paroodiaks. Kohati paistis, et midagi nagu oleks, samas ei osatud olulist esile tuua ega välja mängida. Taidluskonkursi kavu vaadates tekkis üldse tunne, et peamine on esindatus (oleks sedagi!), etteastetest mingit iva otsida olnuks juba liig mis liig. Ja ka ilma labasusteta ei saa me läbi. Kas geoloogid isegi teadsid, kuhu välja jõuavad, või toimus publiku ees tõeline improviss? Puudusid pidepunktid, mõtte väljamängimisoskus. Ent rahvale tola tegemine maksab ju ka midagi!

Kuna enamik ülesastujaid kuulus õrnema soo hulka, pidas M. Kasterpalu kahe etteaste vahel vajalikuks toonitada, et nõukogude viljastavates tingimustes on ainult naised teatrit tegema hakanud, mida küll Shakespeare'i aegade kohta väita ei saa. Ta tõi siia juurde ka kahe suure mehe — Tammsaare ja Run-

(Järg 4. lk.)

Karusooga koos igaviku jälil

(Algus eelmises lehes)

M. Karusoo kui looja tee tundub olevat, nagu juba öeldud, üsna selgelt determineeritud. Juba mainitud 1981. aasta «Kirjanduse jaosmaast» võime lugeda, et teda kui lavasta at huvitavad mitte niivõrd kirjandeis peituvad üksikute süžeede psühholoogilised lahtimängimised, vaid neis kõigis koos olev võimaluste paljus, st. need erinevad võimalused, «mis koonduvad hoopis teisel tasandil mingiks sotsiaalseks üldistuseks». Selle mõtte realiseerimist on olnud võimalik ka tähele panna. Kõigis senistes lavastustes — kuni «Aruandeni».

Viimane ajab Karusooga harjunud vaataja pisut segadusse. Tundub ju esmapilgul kõgu senine loomisprintsiip suisa pea pealè olevat pööratud. Etendus ei mahuks nagu enam isegi karusoolikku teatrietenduse [mõeldud mõistetena] märgisüsteemi. Näitlejad esitavad ühe inimese, lihtsa maanaise Ella Kaljase päevikut. Lavatekst on absoluutselt identne oma allikaga. Lisaks natuke ajakohast butafooriat, mõned Ella Kaljasele elutähtsad dokumendid ning tekstiga võrdväärse partnerina omaaegsed laulud. Kõik. Pluss muidugi Ella Kaljase teksti lugeva Katrin Saukase näitlejameisterlikkus ning vendade Johansonide ja Marko Matvere kooskõlavalt head hääled. Ja uskumatu on see, kuivõrd poeetiline maailm meile äkki avaneb. Laval on eriline, võltsimatu, ausate tunnete, mõtete hingus. Just seesama, mida Karusoo teater ka varem tundub taotlenud olevat: Inimene ajas, aeg Inimeses. Siin on see aga meie ees ilma mingi väljast tuleva üldistuseta, konstruktsioonita. Või kuidas saakski anda sotsioloogilist läbilõiget tunnetest? Kus peitub siin saladus? Võib-olla oli manalasse kadunud Ella Kaljas salamisi luuletaja, lihtsalt andekas inimene? Või olid nad kõik seal Vabariigi aegades sellised? Teksti tonaalsuse ja rütmi muutus, liikudes ajas läbi Siberi-

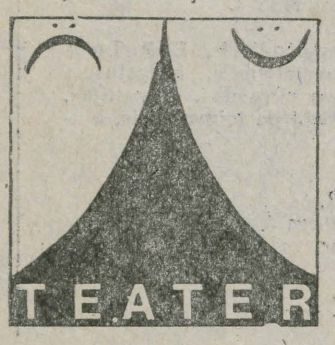

aastate kuni sünnimaale tagasijõudmiseni, on ilmne. Seda on lavastus oma rütmi resoneerima pannes eriti ka rõhutatud.

Ühelt poolt on «Aruanne» oma elulis-ajaloolise sisu poolest sarnane «Pilvede värvide» jt. seni «keelatud aega» käsitlevate etendustega. Kõige lähemale jääb siinkirjutaja arvates aga hoopiski H. Kiige «Maria Siberimaal». Teisalt, nagu juba öeldud, jätkab «Aruanne» Karusoo lavastuste kindlapiirilist rida, seda küll 180-kraadise nurga all. Milles aga peitub Ella Kaljase loo eriline mõjuvus ja erinevus teistest?

Leidsin siin **kolm** *olulist punkti.* **Kõigepealt** *tajume konkreetset ruumi ja aega. Ella Kaljase unistused, rõõmud ja mured, raske argipäev, tunded, mõtted, lihtne sündmustiku kroonika on seotud kindla taluõue, külatee, raielangiga. Neid ei saa sealt välja tõsta.*

Teiseks. *Kujutleme hetkeks, mida tähendab inimesele tema päevik. Siin sa ei vassi, ei valeta, oled kui pihil iseenese ees. Päevaraamatusse jätad sa endast selle, keda sõnade valgus elu igapäevakeeris ses võib-olla ei puudutaks. «Aruanne» aga tõi ta siia rambivalgusse. Tegelikult delikaatne probleem. Aga me teame, et sellest tulevat sõnumit ei kaota keegi. Võib-olla tõesti saab anda paljudele E. Kaljase põlvkonnakaaslastele tagasi nende kaua, kaua vaikimisehõlmas olnud ajalood. See on olnud ka trupi esmaseks eesmärgiks.*

Kolmandaks. *Kunst (sh. ka teater!) on tinglikult kutsutud olema vahendajaks ja ühendajaks Igaviku ja Inimese sipelgaaskelduste vahel. Ka see on M. Karusoo mõteavaldusest pärit. «Mul on tunne, et need inimesed, kelle poole ma pöördun, on selle igavikuga pal,u loomulikumas suhtes kui kunst ... Igavik kuidagi puudutab inimesi Nad jõuavad sinna ikka välja...». Kuigi see intervjuu on lindistatud «Meie elulugude» loomise aegu, näib öeldut ju suurepäraselt illustreerivat 1987. aasta juulikuul esietendunud «Aruanne».*

* * *

M. Karusoo on oma lavastajateel kogu aeg otsinud mudelit. Inimesele ja tema olemisele aegruumis. Oma kunsti loomisel on lavastaja kokku võtnud sotsioloogili se meetodi lähedaselt kogutud materjali, koondades nii paljud üksikud lood üheks. Praegu tundub aga lavastajà olevat teelahkmel. On ju Ella Kaljase päevaraamat märk vaid ühe inimese elust.

Praeguseks on «Aruande» sünni koju. Pirgu mõisa mälusektorisse elulugusid kogutud juba paarisaja ringis. Kas võib tulevikus loota nende kõikide sünteesi piiratud lavalises ajas ja ruumis? Missuguseks kujuneks siis Suur Mudel sellest põlvkonnast Ella Kaljase väikese mudeli kõrval? Ja missugune oleks siis selle suhe igavikuga?

MARIN ROOSE

30 aastat eksperimentaalfüüsika kateedrit

Kateeder loodi eksperimentaalsete meetodite õpetamiseks füüsikaosakonna üliõpilastele. Aastate vältel on välja töötatud rida praktikume, kus üliõpilased omandavad põhilised oskused erinevate eksperimentide tegemiseks. Nimetaksime raadioelektroonika, spektroskoopia, röntgentehnika, vaakumtehnika, tuumafüüsika ja pooljuhtide füüsika laboratooriume. Viimasel ajal on lisandunud veel spetsiaalne laboratoorium mikroprotsessortehnika õppimiseks. Pidevalt toimub laborite sisustuse uuendamine.

Kateedris tehtav teaduslik töö seostub peamiselt röntgenstruktuuranalüüsi, elektroluminestsentsi, elektronide paramagnetilise resonantsi ja teaduslike aparaatide ehitamisega. Võetakse osa mitmete üleliiduliste ja vabariiklike teaduslike programmide täitmisest. Täidetakse mahukaid lepingulisi uurimistöid. Tihe on koostöö elektroluminestsentsi ja pooljuhtide laboratooriumiga.

Füüsikaosakonna üliõpilased saavad kateedri juures spetsialiseeruda elektroonika ja optika alal. Alates loomisest on kateedri juures lõpetanud 542 füüsikut.

Juubelit tähistati 30. novembril teadusliku konverentsiga.

Akadeemia sekretär

50 AASTAT EESTI TEADUSTE AKADEEMIAT

VASTLOODUD akadeemia sekretäriks sai zooloog HANS KAURI. HK on sündinud 30. mail 1906. Majala külas. Lõpetanud 1925. aastal Tartu vene reaalkooli, asus ta edasi õppima **ülikooli matemaatika-loodusteaduskonda.** Aktiivne ja teotahteline noormees lülitus kohe Tartu akadeemilisse ellu. 1926. aasta suvel töötas ta E. Reinwaldti abilisena Saaremaal Kübassaare poolsaare loomastiku uurimisel, samuti Kihelkonna bioloogiajaamas. Järgmisel aastal oli HK taas Saaremaal, et uurida sealsete ämblike süstemaatikat ja ökoloogiat. Kogutud materjalide alusel valmis esimese auhinna saanud võistlustöö. 1927. aastal sai HK Looduseuurijate Seltsi sekretäri abiks, aasta hiljem kutsuti ta tööle ülikooli zooloogia instituuti algul nooremassistendina (1929—1935) ning hiljem vanemassistendina (1935—1939).

Vajadus võrrelda Eestis kogutud zoogeograafilisi materjale teiste maade omadega viis HK 1930. aasta suvel Norrasse. Teadustöö kõrval nõudsid oma osa ka Looduseuurijate Seltsi zooloogia sektsiooni (1928—1935) ning Eesti Kirjanduse Seltsi kodu-uurimistoimkonna sekretäri (1930—1932) ja juhatuse liikme (kuni 1934) kohustused.

* * *

LÕPETANUD 10. märtsil 1939. aastal kiitusega ülikooli, kinnitati Hans Kauri vastloodud Eesti Teaduste Akadeemia sekretäriks, kellena ta töötas kuni akadeemia likvideerimiseni. 1940. aasta sügisest töötas HK taas zooloogia kateedris. Kaitsnud 1942. aastal edukalt magistriväitekirja Eesti kiili.iste levikust, kinnitati ta 25. maist zooloogia instituudi vanemassistendiks. 1944. aasta sügisest elab HK Rootsis.

* * *

ROOTSIS töötas ta algul **Lundi ülikooli zooloogia instituudis.** Põhirõhk teadustöös langes kahepaiksetele. Ilmus seni ainuke kokkuvõte kahepaiksete ja roomajate levikust Eestis, tööd rohekärnkonnast ning Euroopa roheliste konnade süstemaatikast. Intensiivse uurimistöö tulemusena valmis 1959. aastal **doktoritöö «Die Rassenbildung bei europäischen Rana-Arten und die Kültigkeit der Klimaregeln».** Võib kindlalt väita, et Hans Kauri oli üks esimesi zoolooge, kes püstitas praeguse ajani aktuaalse ning lõplikult lahendamata probleemi roheliste konnade süstemaatikast.

Oma osa teadustöö kõrval nõudis ka aktiivne ühiskondlik tegevus. HK osalemisel ilmusid 10-köiteline **«Eesti riik ja rahvas Teises maailmasõjas»,** ülevaateteos **«Meie Maa: Eesti sõnas ja pildis»** ning kirjutised Välis-Eesti teadusest «Tulimulla» mitmes numbris.

* * *

TUNNUSTATUD zooloog valiti **Lundi ülikooli zooloogia dotsendiks** (1959) ning aasta hiljem **zooloogia professori kohusetäitjaks.** Alates 1963. aastast töötas HK **Norras Bergeni ülikooli zooloogia ja ökoloogia professorina.** Taas köitsid tähelepanu selgrootud. 1969. aastal valiti prof. H. Kauri vastloodud rahvusvahelise programmi «Inimene ja biosfäär» tundra projekti Norra grupi juhiks.

Kolleegide tunnustusele ja rahvusvahelisele mainele viitab valimine ülemaailmselt tunnustatud väljaande «Ecological Studies: Fennoscandia Tundra Ecosystems» toimetuskolleegiumi (1975), samuti Norra Teaduste Akadeemia (sámas ka TRÜ prof. J. Lotman), Ameerika ja Briti Arahnoloogilise Seltsi ning Põhjamaade Herpetoloogia Seltsi liikmeks.

JAANUS KIILI

TRÜ nõukogus

25. novembril

● «Nagu teised lehed, nii on ka **ülikooli ajaleht** kõigiti aidanud Eestimaa sünnumusi lahti mõtestada ja ajaga ühte jalga käinud. Tahaks loota, et edaspidigi ei suuda mingid jõud ülikooliiehte sellelt teelt kõrvale lükata. Ja et see väike kollektiiv ei peaks hakkama palderjani jooma ega jälle omaks võtma seda koogutamise filosoofiat, kus kõigega rahulikult nõus oleme.»

Need sõnad on teadusprorektor prof. Ants Kallikormilt «TRÜ» toimetusele, samuti punased nelgid. Aitäh ja käigem siis kõik koos ühte ja õiget jalga.

● Talvel kaitstud väitekirja eest sai meditsiinidoktori diplomi **Andrei Žarkovski.**

NÜÜD

asuti päevakorra põhipunkti juurde, milles **majandusteaduskonna dekaan prof. Valner Krinal ning majandusüberneetika ja statistika kateedri juhataja dots. Jaak Karu tutvustasid arvutustehnika seisu oma teaduskonnas.** Mahajäämus on suur, tänapäevast kaadrit niiviisi ei õpeta. Arvutustehnika komisjoni esimehe Jüri Tapferi sõnavõtust sai selgeks, et majandusteaduskonnas üks klass siiski sisustatakse. Selge on ka see, et plaane võime teha suuri, arvuteid aga saame siiski ainult nii palju, kui antakse. Tuleb täielikult ära kasutada olemasolevad arvutid. Info võeti teadmiseks ning teadusprorektor prof. Ants Kallikorm, kes nõukogu tööd juhtis, soovitas majandusteaduskonnal konkreetsed punktid kirja panna.

JÄLLE

on tulemas **ülikooli juubel,** seekord ainult 70, aga iseäranis tähtis on see küll. Arv 70 märgib tuleva aasta detsembris rahvusliku ülikooli iga. Prof. Uno Palm tutvustas tegevuskava, mille püüame lugejani tuua mõnes järgmises lehes.

● **Valimised. Kutsed.** Kriminaalõiguse ja -protsessi kateedri juhataja kohale valiti õigusteaduse kandidaat dotsent HERBERT LINDMÄE. Dotsendikutset taotleti majandusteaduste kandidaadile NADEŽDA IVANOVALE ja pedagoogikakandidaat LEA LEPMANNILE.

PIKAKS

läks jooksvate küsimuste loetelu. Aga teeme lühidalt.

● **Haldusprorektor Vello Peedimaa tuletas meelde, et pärast 1965. aastat on peahoone põlenud neli korda.** Ta kutsus kõiki kaasa mõtlema — pöördume siin ka kõigi lugejate poole —, mida teha, et põlemisi ära hoida. Ja kas suitsetame edasi?

● **Kinnitati kaks üliõpilasorganisatsiooni:** 1) taastati 1919. aastal asutatud **Eesti Naisüliõpilaste Selts** 2) **korporatsioon «Ugala».**

Registreeriti ka 1930. aastal asutatud **Akadeemiline Pedagoogika Selts.**

● **Teoreetilise füüsika kateeder otsustati ümber nimetada teoreetilise füüsika ja astrofüüsika kateedriks.**

● **Nõukogu otsustas näha ette ülikooli õppepoole struktuuris teaduskondade ja kateedrite kõrval instituutide moodustamise võimaluse.** Toetati sotsioloogiaosakonna juhataja prof. Paul Kenkmanni ettepanekut alustada sotsioloogia instituudi loomise eeltöid. Sotsioloogia erialale hakatakse võtma üliõpilasi 1989. aastast.

● **Teadusraamatukogu direktor Laine Peep naasis Rootsist, kus kingiti 57 kasti raamatuid.**

● **Õppeprorektor Valter Haamer meenutas hariduskonverentsi** ning juhtis tähelepanu, et Moskva konverentsi delegatsioonis on kõrgkooliteaduse 7 esindajast 4 ülikoolist: J. Kärner, P. Kreitzberg, I. Koolmeister ja M. Lauristin.

VARJE SOOTAK

Teadusosakonna nõukogus

VÄLJAVÕTTEID MITMELT KOOSOLEKULT

● Otsustati luua **psühhodiagnostika labor** loogika ja psühholoogia kateedri juurde ning **välissuhtlemise õigusprobleemide labor** õigusteaduskonnas.

● Otsustati luua Tartusse **teaduspark.**

● Toetati taotlust Toronto ülikooli prof. **Endel Tulvingule** TRÜ audoktori nimetuse omistamiseks ning Stockholmi ülikooli prof. **Aleksander Loidi** kandidatuuri taasesitamise taotlust.

● Kinnitati **väliskoostöölepingud** Praha Hügieeni ja Mikrobioloogia Instituutidega (juhendaja prof. A. Lenzner) ja SDV Riikliku Immunopreparaatide ja Söötmete Instituudiga (juhendaja keemiakand. T. Püssa).

● Kinnitati neuroloogia ja neurokirurgia kateedri prof. teadusprorektori asetäitja **Arvo Tiku** kandidatuur 1989. aastal meditsiini alal NSV Liidu riiklikku preemiat taotleva kollektiivi koosseisu.

● **Arutati ülikooli zooloogiamuuseumis viimaste aastakümnetega kujunenud katastroofilist olukorda.** Fondikogude hoidmiseks puuduvad nõuetekohased ruumid, paljud väärtuslikud kogud on riknenud ja hävinud. Puudub konkreetne perspektiiv olukorra kiireks parandamiseks.

Võeti vastu otsus hädavajalike abinõude rakendamiseks, mis eeldab vähemalt 100 m² täiendava põrandapinna juurdesaamist fondikogude paigutamiseks, uute kogukappide valmistamist, koosseisude laiendamist.

On vaja projekteerida ja ehitada uus fondihoidla.

Aitäh kõigile ajalehe abilistele!

Seoses ajalehe «TRÜ» 40. aastapäevaga avaldati rektori käskkirjas tänu

1) toimetuse kauaaegsetele ühiskondlikele keeletoimetajatele ELLEN UUSPÕLLULE, ASTA VESKILE, REET KASIKULE, JÜRI VALGELE;

2) žurnalistika kateedrile, kinokabineti ja garaaži kollektiivile;

3) linna trükikojale;

4) autoritele TULLIO ILOMETSALE, PEETER OLESKILE, HENN KÄÄRIKULE, TÕNU PEETSILE, KALEV VILGATSILE, TIIT PRUULILE ja PRIIT PULLERITSULE;

5) toimetuse korrespondendile INDREK UDELE ja toimetaja VARJE SOOTAKILE.

Toimetuse aitäh ka kõigile õnnitlejaile.

Sõjalisest õpetusest ühes USA kolledžis

(KOHAPEALSE NÄGEMUS)

Erinevalt Nõukogude kõrgkoolidest on enamikus USA kolledžites kõik õppeained vabatahtlikud. Diplomi saamiseks tuleb läbi teha teatav miinimumarv kursusi, neist kindel osa oma erialal. Ülejäänud ained on aga vabalt valitavad ning pakutavate ainete seas on — küll mitte absoluutselt kõigis kõrgkoolides — ka sõjaline õpetus.

Kokku neli aastat kestva kolledžistuudiumi jooksul pakutakse kaheksa ühesemestrilist sõjalist ainet, mis moodustavad enam-vähem üksteisele järgneva ahela. Kuid nendel kursustel osalemine on täiesti vabatahtlik nagu kõigis teisteski ainetes.

Kolmanda õppeaasta alguses võib sõlmida armeega lepingu reservohvitseriks saamise kohta. Armeed kohustab see toetama üliõpilast rahaliselt: tasuma ülejäänud kahe aasta õppemaksu ning õpikute hinna (ca 400 dollarit aastas, sest õpikud tuleb tudengil ise osta, raamatukogust neid ei saa), lisaks maksma 100 dollarit stipendiumi kuus. Kuna õppemaks parimates kolledžites on võrreldav töölise aastapalgaga enne maksude mahaarvamist, on võimalus osa sellest armee käest saada ilmselt küllalt ahvatlev.

Vastutasuks peab üliõpilane tegema igal semestril läbi vähemalt ühe sõjalise aine. Kuna aga leping sõlmitakse alles kolmanda kursuse hakul, on soovitav alustada hiljemalt teisel õppeaastal. Ja mitte ainult sellepärast, et muidu tuleks viimastel semestritel läbida kaks või koguni kolm sõjalist ainet korraga. Pärast kolmanda kursuse lõpetamist on ette nähtud kuuenädalane õppustega laager, aga neid, kes pole lepingu sõlmimise hetkeks piisavalt sõjalisi aineid läbi võtnud, ootab suvel veel teinegi sama pikk täienduslaager ettevalmistuse kiirendamiseks. Sõjaline õpetus kolledžis endas toimub loenguté vormis ning praktiliste tundidena maastikul.

Sõjalise tundides on kohustuslik laigulise mundri kandmine (selle väljastab armee tasuta). Kuna mundrikandjaid kohtab loengutel ning nende vaheaegadel peaaegu igal pool, on mul küllalt kerge väita, et sõjalise kursustel kuulajatest nähtavasti puudust ei tunta.

Pärast kolledži lõpetamist on sõjalise ettevalmistuse saanu kohustatud teenima neli aastat tegevohvitserina USA armees või siis edasi õppima sõjakoolis.

Nagu näha, pole olulisemas vahe TRÜga teab kui suur; küll aga on sootuks erinev see lähtealus, millest kõik algab: ühel pool vabatahtlikkus, teisel pool range sundus.

TOOMAS TAMM,
Lafayette'i kolledži
(Pennsylvania, USA)
keemiaüliõpilane

(Vahendanud ja ajalehe jaoks seadnud Priit Pullerits).

Toomas Tamm lõpetas kevadel TRÜ keemia III kursuse ja õpib edasi Ameerika Ühendriikides Lafayette'i kolledžis.

Sic transit...

Looduskaitse on keskkonna, loodusvarade ja loodusobjektide kaitse. Selle ülesanne on säilitada loodust mitmekesisena, inimestele kõlbliku elukeskkonnana. Aluseks on teadmised loodusest. Inimkonna edasiseks eksisteerimiseks on vaja uurida organismide ja nende koosluste olemust, seda mõista. On oluline elusolendite ehituse-talitluse ja sisemiste seoste, nende väliskeskkonnale reageerimise terviklik tundmine. Praegusel ajal moodustab looduskaitse inimkultuuri olulise osa.

Tartu Üliõpilaste Looduskaitse Ring püüab kaasa lüüa taolise missiooni edendamisel. Eesmärgiks on loodushoidliku kultuuriga ühiskond.

Looduskaitse ringi liikmed teavad oma osa. Tegutsetakse piires, mida riiklik noorsoopoliitika lubab ja natuke rohkemgi... Näiteks tutvustati EPA esimese kursuse «rohelistele» looduskaitse olemust ja 4.—8. novembrini kolati Paukjärve kallastel. Jäi aega maailmaprobleemidelegi. Pole meil õigust ega ole meie asi lüüa kaasa Tartu loodusuurijate ja Tallinna roheliste vahelises võimuvõitluses.

Inimesi leidub igasuguseid ja on ka mitmesuguseid «rohelisi». Viljandis on ringlemas Eesti rohelise liikumise programmi projekti eskiis. Seal on sõna-sõnalt: «Rohelise liikumise lõppeesmärgiks Eestimaal oleks ökoloogilis-kommunitaarne ühiskond — «ökokommunism» — nähtus, mis kõrgeltarenenud riikides, aga ka mujal juba praegu eksisteerib ja areneb.»

Neis lausetes on, mille üle tõsiselt järele mõelda. Loodame, et eskiis jääb eskiisiks.

Võib-olla on mujalgi selliseid projekti eskiise ja äkki TRÜ seinte vahelgi?!

JAAK JAAKU,
keem. III k.

Istuvad ja keegi pole nõus: ei iseenda, üksteise ega ka olemasoleva ülikoolindusega. OLAVI PAIDE foto diskussioonilt «Akadeemiline noorus — eesmärgid ja võimalused».

SEESTUMUS

Mis kell jälle? Tilguti kõlgub
ja ajast ta raag pole ees.
Kui kaugele mõte ka mõlgub,
raag peale käib, tunnimeest

Kolm lööki! Tund haarata mappi,
rutt üles ju tarkuse mäest.
Oh, muusad! Teid anuksin appi,
et halliks ei läheks kõik käest.

Saand seestumus päevade proosaks,
lamp kaua küll kumanud ööst.
Onn neile, kel põsed jäänd roosaks
veel errugi minnes sest tööst.

Gustav Suits, «Tuli ja tuul».

K/Ü NOOR-EESTI, Stockholm 1950

«Vana Suits» 105

Kirjutasin oma nime mag. phil. G. Suitsu stuudiumilehele värinaga süles ja teatava erutuspingega südames. Taaralinnas hõljuvad legendid Tartu Ülikooli eesti ja üldise kir anduse professorist, poeedist ning kunagisest nooreestlasest Gustav Suitsust olid minuni kandunud juba gümnaasiumipäevil. Küllap just siis otsustasingi, võibolla isegi pisut alateadlikult oma edaspidise tee ja saatuse siduda selle salapärase ja minu jaoks kõike vaimutõsist ning aatelist kandva inimesega.

Mag. Suitsu või — nagu ta tookord tudengite seas tuntud oli — «vana Vingu» või «vana Suitsu» loengud olid kutsunud ülikooli peahoone valgesse hämarusse kuulajaid laupäeva õhtusest ajast hoolimata rohkesti. Teada oli, et seal ei käinud mitte ainult kir anduse õppivad tudengid, vaid neid oli ka teistelt aladelt. Koguni päris «tänavalt» ja «vabainimesi» oli täistuledes 5. auditoorium ligi tõmmanud. Ega neid seal muidu nii palju poleks olnud, et «saba» uksest välja. Sageli olla lektor siis kogu kuulajaskonnaga aulasse ümber pidanud asuma.

Mäletan, kuidas ma veel gümna tirtsuna olin nagu muuseas jalutanud peahoone ümber, kui kell G. Suitsu loengu õpuaega hakkas näitama. Tegelikult oli võimatu täpne olla. Minu tähelepanekud olid näidanud, et kui lektoril ettevalmistatud materjal loengutunnist varem otsa lõppes, pani ta oma lehed kokku ja lõpetas. Kuid harvad polnud ka vastupidised juhud, mil loeng piiramatult üle aja veeres. Ja ikka olid siis vabakslastud tudengid vastu tulles kuidagi iseäralikult elevil silmadega.

Tollal, kui ma veel peahoone sammaste vahelt sisse minna ei söandanud, tekitasid need kokkupuuted minus salapära ja uudishimu. Nendest aetuna olin mõnigi kord läinud vanasse hõsse «Wernerisse», mis Tartu literaatide tuntud kogunemispaik oli. Piilusin kusagil nurgalauas istudes vaikselt, kuidas suuri kirjandusasju aetakse.

Sageli oli teiste hulgas ka Gustav Suits. Kord juhtusin seal olema, kui bravuurne Johannes Schütz lauda istudes vänameistrit tervitas: «Tere, Max!». Suits vastas rahulikult: «Tere, Lex!». Juba siis jäi G. Suitsust mulje, et ta on pidevalt tugeva sisemise pinge all. Näilisele tasakaalukusele vaatamata. Tavaliselt ei naernud ta kunagi, kuigi võis üsna heatahtlikult muiata. Ta ei tõstnud häält ega vehkinud kätega, ettevaatlikkus tundus olevat tal loomuses. Kui Suits ärritus, võis terasemal tähelepanekul märgata ainult ta huulte kerget värelust, varjatuna vurrudest, või ärevat silmasähvatust ümmarguste prilliklaaside tagant. Kui ta vaidluses liialt ärrituma hakkas, nõksatas ta peaga paremale, tõusis, võttis mapi, noogutas laudkonna poole ja lahkus, paremat kätt mapiga veidi ettepoole hoides.

Kõik need varased kokkupuuted Gustav Suitsuga segunesid meeltes ettekujutusega heroilise ja paatosliku «Elu tule» lauliku kujuga. Seda raamatut olin kandnud kaasas kui talismani, neid laule pähe õppinud ja koosolemistel deklameerinud. Meie gümnaasiumitüdrukud kopeerisid neid oma salmikutesse. Eriti võlusid meid aga poeedi julged armastusluuletused.

* * *

Eredalt on jäänud meelde kohtumine Gustav Suitsuga minu esimesel tudengiaastal magistri avaloengul.

Kuulajaid oli tookord vist küll üle saja. Pikad, üksteise kõrvale lükitud pingid olid noori kirjandusjüngreid tihedalt täis. Olt püstiseisjaidki. Kelt lõi oma akadeemilise veerandi, kuid «vana Suitsu» samme polnud kuulda. Istusime tüdrukutega esimeses reas, sulepead ootusärevalt näpus. Vanemad tudengid olid rahulikumad. Kogesime meiegi hiljem, et magister on parandamatu hilineja. Vahel võis ta küll hoopis tulemata jääda, kui ta loenguks vajalikku pensumit ette polnud jõudnud valmistada. Kuid siis oleks ju tema viienda auditooriumi uksel rippunud silt «Tänane loeng jääb pidamata».

Kui mag. phil. G. Suits lõpuks ilmus, vaikis ootamisel tõusnud sumin korrapealt ja asendus hoopis uue, kummalise heliga. Kõik see 100 inimest kraapis lektori tervituseks laua all ja gu vastamisi. Selline oli tava. Mäletan, kuidas jäin pärani silmil professorit jälgima, iga detaili mällu söövitades. G. Suitsul olid lühikesed, kuid energiat varjavad, tippivad sammud ja pisut halb rüht. Kuigi ta oli välimuselt korrektne, ei paistnud ta ometi nii silma, kui soliidsuse poolest tuntud keeleteadlane A. Saareste. Härrasid nende välimuse järkond väikest kasvu kandjale pisut pilgu jaoks tundus mustjas ülligi võrdlema harjunud naisterahva suur olevat. Veelgi terasem vaatleja leidis puudusi püksiviikide säravuses ja märkas veidi väljaveninud taskuidki. Meelekohtadelt juba halliks kippuvad juuksed o.id aga korralikult kammitud. Ovaalne pea jättis korrapealt tõelise, tõsise teadlase mulje. Seda toonitasid vee.gi näpitsprillide taha varjatud sinised silmad, kandmas kõrget laupa, millest õpetlasel oli komme aeg-a,alt käega üle ibistada.

Kauaoodatud lektor tõusis tervitava jalakrobina saatel kateedrisse ja võttis seal istet. Vaid mõni hetk tunnistas ta oma seekordset auditooriumit ja alustas seejärel loengut poeetilise pöördumisega: «Lahked kuulajad!» Ja nagu sellest ei piisaks, lisas: «Mu loengute muusad!» Siis kummardus ta puldi kohale, kuhu oli laotanud põuetaskust olsitud, peaaegu tindimärjad lehed valmis loengutekstidega, vastsündinud teadusliku loominguga. Seda hakkas ta ette kandma pilku kuulajate poole enam kordagi tõstmata. Aeglaselt, rahulikult, tasasevõitu häälega luges ta keeleliselt keerukat teksti, mis oli tulvil lõputuid kordusi, kummalisi keelendeid(nagu toonitatagu, lisatagu, literatuurilisandina ütleksin jms.), võõrsõnu ja tundmatuid nimesid. Kõikide nendega mängis erudiidist professor lausa žonglöörliku osavusega. Meie, alles hiljaaegu maalt tulnud tüdrukud ei tundnud ära oma emakeelt. Vaatasime kohkunult üksteisele otsa, kuni tabasime vanemate tudengite muhelevad pilgud. Valitses sügav vaikus, altium silentium. *Seda rikkus ainult ruttavate pliiatsite ja pööratavate märkmikulehtede kahin, mis püüdis jäädvustada vaimusuuruse sädelevaid mõttehüperboole.*

Mag. Suits pidas loenguid ja andis seminare ainult erikursustes. Eksamil nõutava üldkursuse materjali pidi tema jünger ise leidma võõrkeelseid käsraamatuid ja algmaterjali «läbi kündes». Oma märkmeid lehitsedes leidsin sealt mõned õpetajapoolsed tähendused:

✣ «Ei ole tähtis, et teile kõik ette loetaks nagu keskajal, tähtis on, et te võimalikult palju ise loeksite ja läbi töötaksite.»

✣ «Aga kahjatseksin niisuguse läänelise orientatsiooni ülepingutust, et iga Nõukogude Liidus ilmuv raamat ja ajaleht oleks suletud kinniseks ja arusaamatuks iga noorema eestlase jaoks.»

(Järg 4. lk.)

„Vana..."

(Algus 3. lk.)

G. Suits suhtus oma loengute muusadesse nõudlikult, ene sega võrdsekspidavalt. Ta oli oma tohutu nõudlikkusega kui treener, kes tahab hoolealustelt kõik võimaliku kätte saada. Teadsime, et ta luges ise prantsuse, inglise, sak sa, soome, rootsi, norra, taani ja vene keeles. Orienteerudes suurepäraselt Euroopa kaasaegses kirjandusteaduslikus metoodikas ja mõttes, nõudis ta seda ka oma tudengeilt.

Püüdsime teenida üksteise võidu Suitsult heatahtlikku pilku ja värisesime paljalt juba mõttestki tema teravalt sarkastilistele märkustele. Oli tavaline, et «vana Vingu» jüngrid tuikusid õhtupimeduses raamatukogu põhjatutest arhiividest Toomele, silme ees virvendamas koltunud lehtede read. Sellest hoolimata tabas mõndagi tudengit oma kaua ettevalmistatud seminaritöö esitamisel Suitsu hävitav «Nõrk!». Kes siis sellest suutis ellu jääda, koh tus peagi enneolematu suitsuliku eksamiterroriga.

Õpingutsüklid olid jaotatud kolmeks: alam-, kesk- ja ülemastmeks. Viimane eksam kestis 17 tundi. Algas aga alati 5 tundi kestva kirjaliku tööga, milles tuli vastata ammendavalt viiele teaduslikule küsimusele. Mingeid pileteid polnud. Suits küsis läbi kogu programmi. Nõudis ta aga vastavalt võimetele. Näiteks romanist K. Taev sai alandatud hinde, kuna ta ei teadnud, kes oli tollal Barcelona ülikoolis kirjanduse professoriks.

Ainult mõningatesse tütarlastesse suhtus vana Suits teatava respektiga. Nähtavasti oli ta veendunud sugupoolte parandamatus ebavõrd suses. Nii küsis ta minultki esimesel, alamastme eksamil: «Öelge, preili, kas Kalevipoeg oskas luge da?» Küllap punastasin ja vastasin midagi kohkunult. Kuid halastamatu ülikoolivägilane jätkas oma galantset mängu: «Missugune prantsuse kirjanik võrdleb armastust biifsteegiga?» Silme ees hakkas ujuma paks udu. Kõik mu päheõpi tud teadmistevaru oli lootusetult segi paisatud. See oli lõpp. Järg mise astme eksamiteni ma seekord ei jõudnudki. Sellest hoolimata sai minust aga mag. phil. Gustav Suitsu väsimatu kuulaja. Ehk tema enda sõnade järgi «loengute takis tunud tudeng», igavene üliõpilane.

Stud. phil 1921—44 M. R.

Märkus: mälu värskendamiseks on kasutatud ka G. Suitsu, E. Siiraku, L. Raua, K. Taeva, A. Vinkeli ja V. Adamsi mälestusi.

Tohutult palju

luulet saab kuulda teadusraamatukogus toimuvatel Tallinna Kirjanike Maja külalisõhtutel 7.—15. detsembrini! Loetakse (sekka ka lauldakse) Helmut Tarandi, Kalju Lepiku, Henrik Visnapuu ja Artur Alliksaare loomingut, toimub ka Wellesto õhtu. Esinejate nimekiri on veel pikem: Guido Kangur, Tõnu Oja, Priit Pedajas, Ago-Endrik Kerge, Viiu Härm, Jüri Krjukov, Andrus Vaarik, sise- ja välis-wellestolased jt. Õhtud algavad kell 18, kui pea tuupimisest parasjagu sassis.

Pääsmeid saab «Vanemuise» kontserdisaali kassast ja täpsemat informatsiooni «Edasist». Kes luulele eelistab nalja või mõlemast lugu peab, läheb 13. detsembril kas kell 18 või 21 «Vanemuise» kontserdisaali, kus pealkirja «Kaks kärbest» all teravmeelitsevad eriti päevakajaliselt Priit Aimla ja Jüri Aarma.

HENN-KAAREL HELLAT,
Kirjanike Maja residendi rollis

„Uimane ja ..."

(Algus 1. lk.)

neli — arvamisi naistest. Läks igati asja ette.

Geograafide kava hindamiseks pidi teatrisaalist diskosaali ümber kolima. Seal toimunut võiks lühidalt iseloomustada sõnaga «sürr». Üks järjekordseist kaose- või maailmalõpukavadest. Aga mõte oli olemas. Ja südamesttulev ning läbimõeldud pealekauba, lisaks edukalt ette mängitud. Vaatajate ees nööridega piiratud alal oli kogu ümbritseva mõttetus, hullumeelsus, traagika. Kes juhtus sel suvel nägema Hänike rühma taidluskava vabariiklikul õpilasmalevate kokkutulekul, võis geograafide kavaga ilmseid paralleele otsida. Võib-olla vaid video kasutamine Pink Floydi laulutekstí ettelugemisel oli liig luksuslik ja mõjus ülepakkumisena, muus osas pretensioone ei ole.

«Täiesti kõrgel kunstilisel tasemel olevaks» arvas **geograafide** kava ka žürii, kui selle esikoha vääriliseks tunnistas. **Teist-kolmandat kohta** jäid jagama üksteist suurepäraselt täiendavad **eesti filoloogide ja geoloogide** kavad. Spetsiaalpriisi osaliseks sai lisaks eespoolnimetatud J. Gagarini osatäitjale veel ka saksofonimängija viimasest kavast. Tema lõpetas etteaste žürii esindaja sõnade järgi «meeliülendava akordiga». (Anname andeks keelevääratuse, küllap siiski noodiga.) Eripreemia sai ka žürii Miss.

* * *

Võimendatuna hakkasid taidluskonkursi lõppedes kõrvus kumisema fiilide kavas kasutatud Trubetsky sõnad: «Uimane ja väsinud ma tänagi näin...» Kui kaua veel?

INGRID VEIDENBERG
žurn. II k.

P. S. Nimetissõrmega ringi vedades tahaksin teha suure häbi-häbi žurna rebastele, kel küll kava olemas, ent saba jalge vahel oli.

* * *

7. detsembril kl. 18 toimub klubis (ruumis 201) taidlusvõitjate autasustamine.

Naaberkõrgkooli rebase JAANUS ALLIKA fotole on jäänud üks esikohageograafidest.

Vastuseks

25. novembril avaldatud artiklile «Nördimust tekitav nimestik»

Jaa, käesoleval ajal on meie maal kasutusel olev arvutiasjandus ikka veel nii algelisel tasemel, et see ei võimalda eesti nimesid õigesti esitada. Meie NSV Liidus toodetud arvutid baseeruvad USA-s väljatöötatud süsteemidel, mida on täiendatud vaid nende slaavi tähtedega, millel inglise keele tähestikus vaste puudub. Seega ei ole arvutite sisend- ja väljundseadmed varustatud nende eesti keele tähestiku tähtedega, mis puuduvad inglise keele tähestikus. Kuna kõik trükkali märgid on jäigalt sisse valatud, siis puudub kohapeal võimalus puuduvate tähtede lisamiseks või muutmiseks.

Küsimus taandub ainult nende eesti keele tähtede esitamisele arvuti sisend-väljundseadmetel, mis seal puuduvad. Praegu on kasutusel kaks võimalust:

1. Arvutil puuduvate tähtede esitamine kahekohalisena, kusjuures esimesel kohal tuuakse alustäht ja teisel kohal ülamärk. Seda lahendust kasutatakse samadel põhjustel ka telegraafis.

2. Puuduvate tähtede asendamine märkidega, mida eesti keele nimedes ei esine või esineb harva.

Paljud arvutuskeskused (TPI, EPA) kasutavad **esimest** moodust. Selle puudus on, et ta teeb nime pikemaks ja kirjapilt on ka moonutatud. Meil kasutusel olevas andmete juhtimissüsteemis on võetud kasutusele **teine** moodus, millel on juba mainitud artiklis esile toodud puudused.

Kolmas võimalus oleks üleminek kas inglis- või venekeelsetele nimekirjadele, kuid nendes oleksid eesti nimed samuti moonutatud.

Kaasaegsetel personaalarvutitel on hoopis teisel põhimõttel töötavad trükkalid ning märgigeneraatorid on lihtsalt muudetavad, mistõttu väljundseadmetel saab kujutada suvalisi sümboleid. Sellega seoses on värskelt välja töötatud ka eesti tähtede paigutuse vabariiklik standard.

Nagu näete, oleme artiklis esitatud probleemist kogu aeg teadlikud olnud. Muuseas lätlased jpt. väikerahvad on veel suuremates raskustes ja ka sakslased pole sellest hädast priid. Alati oleme tellijaid eelnevalt hoiatanud olemasolevatest puudustest. Praegu tuleb tööde tellijatel valida: kas kirjutada meie poolt esitatud nimekirjad ümber õiges eesti keeles või siis loobuda meie teenuste kasutamisest.

ENN LASN,
arvutuskeskuse sektorijuhataja

RAAMATUD ROOTSIST

5.—11. dets. on TRÜ Teaduslikus Raamatukogus Rootsist kingitud raamatute väljapanek.

PSÜHHOLOOGIAPÄEVAD

Loogika ja psühholoogia kateeder ning Eesti Psühholoogide Liit korraldavad 1.—4. detsembrini psühholoogiapäevad. Kavas on Eesti psühholoogia hetkeseisu ja arengustsenaariumide arutamine, täienduskoolitus kaheksas sektsioonis, külalisloengud teiste erialade asjatundjatelt jm.

Avamine ülikooli aulas 1. detsembril kell 10.

Oodatud on nii psühholoogiaosakonna vilistlased kui ka kõik teised psühholoogid.

Laupäev, 3. dets.

Kl. 10 V. Vahing: Kui palju on meie psühhiaatrias psühholoogiat?
11 J. Kõrgesaar: Humaansus ja õpetamise tehnoloogia meil ja mujal.
12 L. Priimägi: Psühholoogia koht Hegeli filosoofia süsteemis.
Kõik loengud aulas.
14—17.30 Sektsioonid (Tähe tn. aud.)
18 Eesti psühholoogid Eesti poliitikas (Kutsutud on M. Heidmets, A. Herkel, E. Pärnaste, M. Raun, J. Tamm).

Pühapäev, 4. dets.

10—13 Sektsioonid (Tähe tn. aud.)
14 E. Laigna (Katoliku kirik): Hingekriisist Eestis.

Kavas on täienduskoolitus järgmistes sektsioonides:

1. Meditsiini- ja patopsühholoogia — Anu Aluoja.
2. Koolipsühholoogia — Olev Must
3. Psühhodiagnostika — Kalju Toim
4. Lapse loovuse arendamine — Karin Hango
5. Hälbiva käitumise psühholoogia — Jüri Saar
6. Ohutuspsühholoogia — Mihhail Kotik
7. Keskkonnapsühholoogia — Toomas Niit
8. Suitsiid ja usaldustelefon — Enno Selirand

Võimalikest muudatustest teatame ülikooli peahoone teadetetahvlil.

ÜHEST SAJANDI AVASTUSEST

Pierre Fermat (1601—1665), elukutselt jurist ja Toulouse'i senaator, on tuntud väljapaistvate saavutuste poolest matemaatikas. Antiikautoreid uurides jõudis Fermat veendumusele, et arvudest ei teata kaugeltki mitte kõike, ning püstitas mitmeid uusi ülesandeid.

Ühele lahendusele seisab päris lähedal **Gerd Faltingsi** saavutus (1983) — Mordelli hüpoteesi tõestus. G. Faltingsi saavutusest kirjutavad praegu paljud maailma ajalehed, seda sensatsioonilist tulemust on nimetatud isegi sajandi avastuseks matemaatikas. Milles see seisneb, sellest saab kuulda teisipäeval, **6. detsembril kl. 16.15 raamatukogu konverentsisaalis. Teemal «Gerd Faltingsi tulemus — sajandi teoreem matemaatikas?» räägib dots. Uno Kaljulaid.**

SEMINAR «KAASAJA KOOLIÕPIK»

Teisipäeval, 6. detsembril kl. 14 plenaaristung nõukogu saalis.

Kolmapäeval, 7. detsembril kl. 14 töö sektsioonides (võõrkeelte sekts. — juh. prof. A. Metsa, matemaatika sekts. — dots. E. Jõgi, füüsika sekts. — vanemõp. E. Pärtel).

Neljapäeval, 8. detsembril kl. 14 vestlusring «Kooli uutmine ja õppekirjandus» ph. 204, juh. prof. J. Mikk.

RSR!

Rootsi ajakirjandus perestroikast, Baltikumist, Eestist.

Refereerime, analüüsime, vahetame mõtteid.

Koosolek toimub teisipäeval, 6. detsembril kl. 18.15 teadusraamatukogu aud. 321.

RSR

LAPSE PSÜHHOLOOGIAST

on jäänud veel kaks loengut.

Esmaspäeval, 5. detsembril kl. 19 räägib Aino Lunge algklassi õpilaste psühholoogia iseärasustest.

Esmaspäeval, 12. detsembril kl. 19 vaatleb Aleksander Pulver moraalse käitumise arengut.

Tulla Tähe 4 aud. D-170.

KÜLALISKAPELL

Täna kl. 19 esineb aulas Dnepropetrovski Meditsiiniinstituudi Koorikapell. Kavas lääne klassika ja vene rahvalaulud. Piletite müük tund enne algust.

VABA NÄITEMÄNGU-SELTS «MUNEV AINE»

teisipäeval, 6. detsembril kl. 19 TRÜ klubis. Henn-Kaarel Hellati õudne kurbmäng «Robinsoni päästja».

Lavastus ja kujundus Jaan Kiholt. Piletite müük tund enne algust klubi kassas.

FILM JA ANNETUSED

Täna kl. 19 on Vanemuise 46 film «Jeesus Kristuse elu» (dubleeritud eesti keelde).

Saab teha annetusi Meeri Eriinternaatkooli lastele jõulupakkide muretsemiseks.

Tartu Metodisti kirik

TEATRIKOHTUMISED TRÜ KLUBIS

2.—3. DETS. TURU ÜLIÕPILASTEATER

● **Reedel, 2. detsembril kl. 19** Eeva-Liisa Manner «Toukokuun lumi» («Maikuu lumi»).

Kl. 22 «Vanemuise» draamastuudio «Lapi õhtu».

● **Laupäeval, 3. detsembril kl. 21** TRÜ luuleteater «Valhalla» «Milleks sünnib inimene» (kava Henrik Visnapuu luulest).

Pääsmed müügil klubi kassas tund enne algust.

TRÜ KLUBI VIDEOTEEGIS

● **Laupäeval, 3. detsembril kl. 23** ÖÖDISKO.

● **Pühapäeval, 4. detsembril kl. 21** DISKOPROGRAMM «Maailm muutub, muusika muutub...»

Parimad autorid!

Novembrikuu kolmest «TRÜ-st» jäid tudengitest peale PEETER TALI, TIIT PRUULI («GAUDEAMUSEST»), TARMO VAHTERI (ülikooli mälestusmärgid) ja HANDO SINISALU (ÜP); õppejõududest taas HENN KÄÄRIK.

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 4514. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета. г. Тарту, Эстонской ССР.

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komitee ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 34 (1545) | Reede, 9. detsember 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

Mehi konverentsisaalist: ajakirjandustudengid Urmas Loit ja Peeter Tali, asesekretär Asko Pohla ja sekretär Andi Kasak, arstide sekretär Erik Allikmets ja ajaloolaste sekretär Kalev Vilgats.

Oma välisfond

Eelmise nädala lõpul võis Eesti Raadiost kuulda Tartu ülikooli puudutavaid uudiseid Torontost. Teatavasti viibib rektor professor Jüri Kärner koos abikaasaga praegu Kanada ülikoolides. Toronto ülikooli 1. detsembri pidulikul õhtusöögil oli kõne all Tartu ülikooli toetusfondi loomine. Initsiatiivgrupp Aavo Luugi ja Jüri Alliku ning Toronto professori Endel Tulvingu eestvõttel on asja ajanud juba aasta aega. Kanada valitsusele on tehtud ettepanek, et TRÜ välisfond muudetaks juriidiliseks isikuks. Kasutada saaks fondi meil nii sihtsuunitlustena kui lihtsalt ülikooli üldvajaduste rahuldamiseks.

Oma valuuta-arve

See on juba olemas. Seni ainukesed valuutatehingud on toimunud molekulimudelitega. Alla on kirjutatud juba mitu lepingut.

SÕNUM

Bernard Kangrole

PÜHENDATUD ETTEKANDEKOOSOLEK

toimub laupäeval, 10. detsembril kl. 10 ülikooli teadusraamatukogu konverentsisaalis.

Päevakava: «Kolm Bernard Kangro sonetti» **(Ain Kaalep)**, «Ballaadilisusest Bernard Kangro varasemas luules» **(Arne Merilai)**, «Bernard Kangro varasema luule kujundisemantikast» **(Kajar Pruul)**, «Küsimusi Bernard Kangro luulest» **(Sirje Ruutsoo)**, «Interteksttuaalsus ja paragrammatism «Abisurdses ajas»» **(Hasso Krull)**, «Bernard Kangro tulek proosakirjandusse» **(Oskar Kruus)**, «Bernard Kangro dramaturgina» **(Ants Järv)**, «Realism ja romaan ajalooliselt vaateveerult. Bernard Kangro käsitlus» **(Peeter Olesk)**, «Bernard Kangro ja «Veljesto»» **(Tiit Pruuli)**, «Bernard Kangro ja «Tulimuld»» **(Eerik Teder)**, «Bernard Kangro eesti kirjanduselu organiseerijana Rootsis» **(Toivo Kuldsepp)**, «Ääremärkusi Bernard Kangro kirjandusteaduslikust tegevusest» **(Rein Veidemann)**, «Bernard Kangro ja Valev Uibopuu koostatud koguteos «Eesti talu»» **(Leida ja Jaan Lepajõe)**, «Suursari «Meie maa»» **(Jaan Eilart)**.

Kirjanike Liidu Tartu osakonna kriitikasektsiooni juhatus

Uus

ILUKIRJANDUSLIK VÄLJAANNE

AlmaNAK

on saadaval järgmise nädala esmaspäevast-teisipäevast TRÜ peahoone ja raamatukogu müügilettides. Hind 1 rbl.

P. S. Õppejõududel on võimalik osta lisaeksemplare lehetoimetusest.

Alla tugengite sekka ja üle ülemuste

Aula on hõredavõitu. Vaevalt on kunagi meie komsomolikonverentsil nii vähe delegaate kohal olnud. Mäletan, kuis kuuekümnendate lõpul oli isegi pressigruppi vaata et konkurss — kõik ihalesid oma silmaga näha ja kõrvaga kuulda. Nüüd ei nõustunud ligi paarikümnest tudengist, kelle poole pöördusin, ükski kirjutama. Ei osanud pehmeks rääkida? Ega alati oska küll. Ja kas ongi mõtet nii väga, kui ise tunned ning näed meie poliitilise noorsoo-organisatsiooni langust. Kuigi, jah, TPI lehes on üliõpilased välja töötanud oma komsomoliprogrammi ning EPA-ski ei sülitata enne vanasse kaevu, kui uus valmis ei ole. Aga eks nii erinevad kui on kõrgkoolid, ole ka nende tudengid. Kõike seda arvesse võttes ei püüa ma anda mingit terviklikku ülevaadet, vaid lihtsalt mõned killud läbi iseenda prisma.

LANGUSE PÕHJUSI

analüüsis oma aruandes ka sekretär **Andi Kasak.** Mida siin ongi veel lisada, kui «komsomol on aktiivselt toetanud, — mitte ainult toetanud, vaid ka täide viinud nii stalinlikku repressioonide poliitikat kui ka brežnevistlikku magusa äraolemise poliitikat. Ühiskondlikus mälus on see kõik säilinud.» Pluss ületsentraliseeritus ja bürokratiseeritus. Aruandja tunnistas, et paraku ei tabanud perestroika kõigepealt mitte komsomolikomiteed, vaid üliõpilaskonda. Kiirenenud ühiskondlikes protsessides ei suudetud leida õiget poliitilist joont. Ei suudetud luua ka üksmeelset ja teotahtelist komiteed.

Uuel komiteel tasuks mõelda ka mõningate aruandes sisalduvate ettepanekute üle:

- kiiresti lahendada Gagarini t. 1 maja saatus,
- komsomol tunnistagu seltse ja korporatsioone kui võrdväärseid suhtluspartnereid,
- suvemaleva organiseerimine jäägu eelkõige administratsiooni asjaks,
- Eestimaa ühiskondlik-poliitiline noorteorganisatsioon saab olla vaid iseseisev, seliesse kuulugu noored, kes seda soovivad,
- taotleda ülikooli komsomoliorganisatsioonile rajoonikomitee õigusi (praegu on need osaliselt, sest pole finantsilist iseseisvust),
- komsomolielu kõige madalamaks lüliks olgu teaduskond (kursusel jääb see formaalseks),
- komitee töö operatiivseks juhtimiseks moodustada büroo,
- üliõpilasliit saab kujuneda ainult altpoolt tuleval initsiatiivil.

Asesekretäride etteastetest midagi eriti säravat kirja panna ei ole, pealegi on kõik see juba teada-tuntud. Esialgu planeeritud töö sektsioonides hääletati maha (Alar Pandise ettepanekul). Üleüldse oli hääletamist kole palju, protseduur läks sageli päris segaseks. Ei puudunud isegi teatud võitlusmoment, kui läks välissuhete sekretäri kandidaadi valimiseks. Uuel komiteel oli selleks pakkuda nelja keelt valdav ja kogemustega filoloog, juristidel oma mees. Asi jäi konverentsil lahtiseks, järelikult saab komitee oma mehe, vabandust, naistudengi paika panna.

Mõni uudis veel. Enam ei tule kurikuulsat Gagarini rühma. EÜE Keskstaap on nii otsustanud ja selle mehed arvasid konverentsil, et selleks ei ole vajadust pöörduda ÜRO-sse ega mujale.

MIDA VEEL?

- **Komsomolitöö hindamisest.** Meil ei ole praegu selleks sobivaid kriteeriume. Miks peab olema mingi kohustuslik «rahuldav» või «mitterahuldav»? Kahtlemata oleks hinnangu andmine objektiivsem näiteks kõigi viie hinde olemasolu puhul. Hoopis küsitavam on — mida siiski hinnata ja mille alusel? Kas eelmise konverentsi otsuse täitmist, ajaga kaasaskäimist, ainult poliitilist tegevust? Jätan kõik otsad lahtiseks, mõelgem!
- **Sallivusest.** Kas komsomol ja kõik tekkinud ning tekkivad üliõpilasrühmitused suudavad normaalselt üksteise kõrval eksisteerida? Tahaks loota, et uuenev komitee suudab jätkata vanas komitees viimastel aegadel alanud tolerantset suhtumist ning komsomoligi ettevõtmisi ei eirata lihtsalt seepärast, et neid just komsomol teeb. Kui sallivus, siis juba mitmepoolne!

Kõigele vaatamata oli aulas üliõpilasi, kes parandasid resolutsioone ja otsust väga põhjalikult. Püüti lahti saada üldsõnalisusest ja stampidest. Varsti jõuavad need ka lehte.

- **Vasakpoolsed fotod on ANDRES JOALALT.**

VARJE SOOTAK

- **Ametisse on astunud ülikooli uus komsomolijuht, matemaatika-diplomand ALAR PANDIS.**

Ta on sündinud! Kevadel allasutustesse arutamisele jõudnud projekt sai TRÜ nõukogus vastuvõtuküpseks 30. septembril. Nüüd on põhikiri pärast sisemist ja välimist iluravi sobiv avaldamiseks. Selle punkt 88 näeb ette, et ülikool ja Eesti NSV Hariduskomitee esitavad põhikirja kinnitamiseks Eesti NSV Ministrite Nõukogule. Põhikiri on juba jõudnud nii Hariduskomiteesse kui ka Ministrite Nõukogusse.

TARTU ÜLIKOOLI PÕHIKIRI

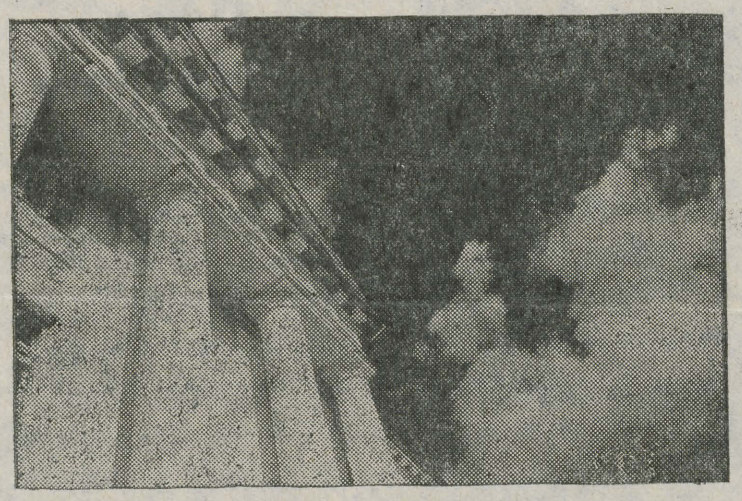

I. ÜLDSÄTTED

1. Tartu Ülikool on rahvuslik eesti ülikool. Tartu Ülikool asub Tartu linnas, aadressil Ülikooli tänav 18. Tartu Ülikool Eesti NSV riikliku kõrgkoolina allub Eesti NSV Riiklikule Hariduskomiteele.

2. Ülikool seab oma tegevuse aluseks *Magna Charta Universitatum Europaerum* põhiprintsiibid ning loob tingimused nende rakendumiseks.

Ülikooli peaülesanneteks on:

2.1. ette valmistada kõrge kvalifikatsiooniga spetsialiste Eesti NSV vajadusteks;

2.2. teha teaduslikke uurimistöid rahvusteadustes, loodus-, täppis- ja ühiskonnateaduste fundamentaalprobleemide alal, arendada rakendusuuringuid.

3. Oma peaülesannete täitmiseks tagab ülikool:

3.1. õppetöö kõrge kvaliteedi, mis tugineb õppeprotsessi vormide ja meetodite kaasajastamisele, õppe- ja teadustegevuse loovale ühendamisele;

3.2. kõrgkvalifikatsiooniga teadustöötajate ja õppejõuduue kaadri kujundamise ning nende kvalifikatsiooni pideva täiustamise;

3.3. kollektiivile vajalikud töö-, olme- ja puhketingimused;

3.4. õppe- ja teadustöö ajakohase materiaalse baasi;

3.5. kollektiivi omavalitsuse;

3.6. üliõpilaste ja ülikooli töötajate kodanikutunde, aktiivse eluhoiaku ning maailmavaate kujunemise.

4. Kasutades õigusi ja täites kohustusi, mis tulenevad NSV Liidu ja Eesti seadustest ning käesolevast põhikirjast, järgib ülikool seadusliikust.

Ülikoolil on õigus langetada omal algatusel õppe- ja teadustöö ning sotsiaal-majandustegevuse valdkonnas mis tahes otsuseid, mis ei ole vastuolus seadusandlusega.

5. Ülikool on juriidiline isik, kellel on oma nimetuse ja Eesti NSV riigivapi kujutisega pitsat, oma lipp ja muu sümboolika.

Ülikoolil on konto, samuti ka konto NSV Liidu Välismajanduspangas.

6. Ülikooli õppekeel ja ametliku asjaajamise keel on eesti keel. Teiste keelte kasutamise õppekeelena üksikutes õpperühmades või ainetes otsustab ülikooli nõukogu.

7. Ülikooli **struktuuri** moodustavad teaduskonnad, osakonnad, kateedrid, õppe-konsultatsioonipunktid, instituudid, laboratooriumid, katse- ja eksperimentaalala-allüksused, arvutuskeskused, raamatukogud, muuseumid, kirjastused ja teised üksused.

8. Ülikooli struktuuri kinnitab ülikooli nõukogu otsuse alusel rektor.

9. Ülikooli **allüksused** kasutavad õigusi ja täidavad kohustusi, mis tulenevad käesolevast põhikirjast ning allüksuste põhimäärustest.

Ülikool vastutab allüksuste kohustuste täitmise eest seaduses ettenähtud juhtudel, ulatuses ja korras.

10. Ülikooli **koosseisu** võivad kuuluda iseseisvateks juriidilisteks isikuteks olevad organisatsioonid. Juriidilisteks isikuteks olevate organisatsioonide loomine, nende tegevuse reorganiseerimine ja lõpetamine toimub seadusandluses ettenähtud korras.

Juriidilisteks isikuteks olevate organisatsioonide suhtes on ülikool kõrgemalseisvaks organiks.

Ülikooli nõusolekul moodustatakse tema juures kehtestatud korras väikeettevõtteid, projekteerimis-, konstrueerimis- ja juurutamisalaste, samuti muude teenuste osutamiseks. Ülikool ei kanna vastutust tema juures moodustatud kooperatiivide tegevuse eest.

11. Ülikooli koosseisu kuuluvad instituudid võivad olla juriidiliselt iseseisvad organisatsioonid, kes tegutsevad vastavalt ülikooli poolt kinnitatud põhikirjale ning kasutavad riigiettevõtte seaduses ettenähtud õigusi.

12. Ülikooli tegevuse võib kehtestatud korras lõpetada Eesti NSV Ministrite Nõukogu.

II. ÜLIKOOLI JUHTIMINE

13. Ülikooli tegevus rajaneb **omavalitsuse põhimõtetel**, mille kohaselt ülikooli ainujuhtimine on ühitatud ülikooli kollektiivi ning selles tegutsevate ühiskondlike organisatsioonide ja organite osavõtuga ülikooli tegevust puudutavate otsuste ettevalmistamisest, arutamisest ning vastuvõtmisest.

14. Ülikooli juhib **rektor**, kes valitakse valimiskoguna tegutseva ülikooli laiendatud nõukogu poolt silmapaistvaid teaduslikke tulemusi ning õppe-organisatoorse töö kogemusi omavate ülikooli professorite, aga ka teiste teaduslik-pedagoogilist kutset ja teaduslikku kraadi omavate Eesti NSV kodanike hulgast.

Rektor valitakse salajase hääletamise teel tähtajaga viieks aastaks vastavalt ülikooli nõukogu poolt kinnitatud rektori valimiste määrustikule.

15. **Rektor** juhib ülikooli kogu tegevust ja korraldab selle tööd. Ta kannab ülikooli seisundi ja tegevuse eest vastutust ülikooli kollektiivi ja ühiskonna ees.

Rektor annab regulaarselt, vähemalt kord aastas, oma tegevusest aru töökollektiivi üldkoosolekule (konverentsile).

16. Rektori ennetähtaegne ametikohalt tagasikutsumine võib toimuda valimiskogu poolt salajase hääletamise teel kooskõlas rektori valimiste määrustikuga.

Rektori ennetähtaegse vabastamise küsimuse hääletamiseks kutsutakse valimiskogu kokku ülikooli nõukogu poolt kas viimase algatusel või vähemalt kahe teaduskonna nõukogu nõudmisel või ülikooli töökollektiivi üldkoosoleku (konverentsi) otsuse alusel.

17. **Rektor** tegutseb ülikooli nimel ilma erivolituseta, esindab seda kõikides asutustes, ettevõtetes ja organisatsioonides, käsutab ülikooli vara, sõlmib lepinguid, annab volitusi (sealhulgas edasivolitamise õigusega), avab pankades arveldus- ja muid kontosid.

18. **Rektor** annab oma pädevuse piires käskkirju ja teeb korraldusi, mis on kohustuslikud kõikidele ülikooli kollektiivi liikmetele.

19. Vastavalt kehtivale seadusandlusele võtab **rektor** tööle ja vabastab töölt ülikooli töötajaid.

20. Õppe-, teadus- ning administratiiv-majandusala vahetut juhtimist teostavad **prorektorid**.

Prorektorid tegutsevad oma pädevuse piires ülikooli nimel, võivad esindada ülikooli asutustes, ettevõtetes ja organisatsioonides, sõlmida lepinguid ilma volituseta, samuti anda volitusi ülikooli töötajaile.

Vastavalt rektori poolt kinnitatud töõjaotusele asendavad prorektorid rektorit viimase äraolekul.

Prorektorite ja teiste ülikooli juhtivate töötajate pädevuse määrab ülikooli rektor.

21. Ülikooli koosseisu kuuluvate iseseisvate organisatsioonide ja nende allüksuste **juhid** valitakse vastavalt kehtivale seadusandlusele, käesolevale põhikirjale ning ülikooli nõukogu poolt kinnitatud valimismäärustikele.

Instituudi direktori valib instituudi nõukogu laiendatud koosseis.

22. Allüksuste juhtide otsused ja korraldused, mis on tehtud pädevuse piires, on kohustuslikud kõigile neile alluvaile töötajaile.

23. Ülikooli **kollegiaalse juhtimise organ** on ülikooli nõukogu. Ülikooli nõukogu moodustab ning tema isikkoosseisu arvu määrab rektor. Nõukogu isikkoosseis kujundatakse vastavalt ülikooli nõukogu põhimääruse nõuetele.

24. Ülikooli **nõukogu istungid** toimuvad vastavalt vajadusele, kuid mitte harvem kui neli korda aastas.

Ülikooli nõukogu istungeid kutsub kokku ja juhatab rektor, viimase äraolekul aga rektori ülesannetes olev prorektor. Ülikooli nõukogu tuleb kokku samuti vähemalt 1/3 nõukogu liikmete või teaduskonna nõukogu nõudmisel.

25. Ülikooli **nõukogu** võtab oma pädevuse piires vastu otsuseid. Nõukogu otsuseid võetakse vastu lahtisel või salajasel hääletamisel kohalolevate liikmete lihthäälteenamusega.

Ülikooli nõukogu on otsustusvõimeline, kui tema istungist võtab osa vähemalt 2/3 nõukogu liikmete koosseisulisest arvust, sealhulgas rektor või tema kohustustes olev prorektor.

Ülikooli nõukogu otsuseid rakendab rektor oma käskkirjade ja korraldustega.

26. Ülikooli nõukogu peaülesandeks on kavandada ja rakendada nõutavaid abinõusid ülikooli tegevuse edendamiseks.

Selleks ülikooli nõukogu:

26.1. töötab välja ning vastavalt vajadusele täiendab ülikooli pikemaajalist arengukava, milles kajastuvad ülikooli õppe-, teadus- ja majandustegevuse põhisuunad;

26.2. otsustab ülikoolis õpetatavate erialade ning nendes ettevalmistatavate spetsialistide arvu üle vastavalt vabariigi vajadustele;

26.3. suunab ülikooli teadustegevust aktuaalsete teadusprobleemide lahendamisele ning tugevdab teadustegevuse seost õppetööga;

26.4. kavandab abinõusid ülikoolis antava hariduse sisu ja õppetöö korralduse, üliõpilaste kodanikukasvatuse arendamiseks;

26.5. töötab välja ülikooli professorite ja teiste õppejõudude ning teadustöötajate kvalifikatsiooni tõstmise ning nende tegevuse hindamise korra;

26.6. kavandab ülikooli õppe- ja teadusalast koostööd teiste kõrgkoolidega ja teadusasutustega nii NSV Liidus kui ka välisriikides;

26.7. hindab ülikooli materiaalse baasi seisundit ning kavandab selle arengut;

26.8. selgitab välja ja avaldab ülikooli seisukoha vabariigi kultuuri, hariduse, teaduse ja teiste ühiskonnaelu valdkondade aktuaalsetes küsimustes;

26.9. astub vajalikke samme hariduse sotsiaalse prestiiži säilitamiseks ja tõstmiseks ning teadmiste levitamiseks ühiskonnas, rahvuslike kultuuriväärtuste arendamiseks ja kaitsmiseks;

26.10. jälgib ülikooli allüksuste tegevuse vastavust ülikooli põhiülesannetele ning käesoleva põhikirja nõuetele.

27. Talle pandud ülesannete täitmiseks ülikooli nõukogu:

27.1. kuulab ära rektori, prorektorite, dekaanide ja teiste allüksuste juhtide aruanded õppe-, teadus- ja majandustegevuse käigust;

27.2. kuulab ära rektori tegevusaruande;

27.3. kinnitab ülikoolis õpetatavate erialade loendi ja igal aastal vastuvõetavate üliõpilaste arvu (sh. erialade järgi);

27.4. määrab ülikooli immatrikuleerimise korra ning kinnitab vastuvõtueeskirjad;

27.5. otsustab teaduskondade, instituutide, osakondade, kateedrite, samuti ülikooli teiste allüksuste loomise, reorganiseerimise ning nende tegevuse lõpetamise küsimusi;

27.6. arutab pikaajalisi koostöölepinguid välisriikide kõrgkoolidega ja teadusasutustega;

27.7. avab ülikooli juures aspirantuuri ja doktorantuuri;

27.8. omistab ülikooli õppejõududele dotsendi ja professori kutse ja kinnitab ülikooli juures tegutsevate kaitsmisnõukogude poolt omistatud kandidaadi- ja doktorikraade;

27.9. annab soovitusi kaitsmisnõukogude moodustamiseks;

27.10. otsustab ülikooli juures akadeemiliste ning üliõpilasseltside moodustamise;

27.11. asutab teaduslikke ning populaarteaduslikke ajakirju, bülletääne ja teisi perioodilisi väljaandeid;

27.12. kinnitab ülikooli poolt korraldatavate siseriiklike ja rahvusvaheliste konverentside, sümpoosionide ja teiste teadusürituste plaane;

27.13. asutab ja määrab ülikooli preemiaid ning nimelisi stipendiume; autasustab ülikooli medaliga; omistab ülikooli audoktori nimetusi;

27.14. teeb ettepanekuid ülikooli põhikirja täiendamise ja muutmise kohta;

27.15. otsustab vastavalt käesolevale põhikirjale ning rektori poolt kinnitatud ülikooli nõukogu põhimäärusele teisi üleülikoolilise tähtsusega küsimusi.

28. Ülikooli **töökollektiiv** ning selles tegutsevad ühiskondlikud organisatsioonid ja organid võtavad osa ülikooli tegevust puudutavate otsuste ettevalmistamisest ja rakendamisest vastavalt seadustele ja nende põhikirjadele (-määrustele).

29. Ülikooli **suhted kõrgemalseisvate organitega** rajanevad keskjuhtimise ning ülikooli omavalitsuse põhimõtete ühitamisel vastavalt käesolevale põhikirjale.

III. ÜLIKOOLI TEADUSKOND

30. **Teaduskond on ülikooli põhiline struktuuriüksus**, mis valmistab ette spetsialiste lähedastel erialadel.

31. Teaduskonna **koosseisu** kuuluvad kateedrid, laboratooriumid ning teised allüksused. Teaduskonna struktuuri kinnitab teaduskonna dekaani ettepanekul rektor.

32. Õppe-, teadus- ja kasvatustöö korraldamisel omab teaduskond õigusi ja kannab kohustusi, mis tulenevad käesolevast põhikirjast ning ülikooli nõukogu poolt kinnitatavast teaduskonna põhimäärusest.

33. Teaduskonna tööd juhib **dekaan**, kelle valib teaduskonna nõukogu laiendatud koosseis professorite ja dotsentide hulgast viieks aastaks salajasel hääletamisel vastavalt ülikooli nõukogu poolt kinnitatud valimismäärustikule.

Valimiste tulemuste alusel kinnitab dekaani ametisse rektor.

34. **Dekaan** kannab teaduskonna seisundi ja tegevuse eest vastutust teaduskonna kollektiivi ja ülikooli ees.

Dekaan annab regulaarselt, vähemalt kord aastas, oma tegevusest aru teaduskonna töökollektiivi üldkoosolekule.

35. Dekaani ennetähtaegne ametikohalt tagasikutsumine toimub teaduskonna laiendatud nõukogu poolt salajase hääletamise teel kooskõlas valimismäärustikuga.

36. Dekaan teeb oma pädevuse piires korraldusi, mis on kohustuslikud kõikidele teaduskonna töötajatele ja üliõpilastele.

37. Õppe-, teadus- ja kasvatustöö vahetuks juhtimiseks teaduskonnas võidakse määrata ametisse **prodekaanid**. Prodekaanide ametisse määramine toimub dekaani esildisel rektori poolt.

Prodekaanidevahelise tööjaotuse kehtestab dekaan.

38. Teaduskonna kollegiaalse juhtimise organiks on **teaduskonna nõukogu**. Teaduskonna nõukogu moodustab dekaani ettepanekul rektor. Nõukogu isikkoosseis kujundatakse vastavalt teaduskonna põhimäärusele, tagades kõigi teaduskonna allüksuste esindatuse.

Ühiskonnateaduste kateedrite töö koordineerimiseks moodustatakse ühiskonnateaduste kateedrite nõukogu teaduskonna nõukogu õigustes. Ühiskonnateaduste kateedrite nõukogu moodustab rektor. Nõukogu isikkoosseis kujundatakse vastavalt ühiskonnateaduste kateedrite nõukogu põhimäärusele.

39. Teaduskonna nõukogu **koosolekud** toimuvad vastavalt vajadusele, kuid mitte harvem kui neli korda aastas.

Teaduskonna nõukogu koosolekuid kutsub kokku ja juhatab dekaan, viimase äraolekul aga dekaani ülesannetes olev prodekaan. Teaduskonna nõukogu tuleb kokku samuti vähemalt 1/3 nõukogu liikmete nõudmisel.

40. Teaduskonna nõukogu võtab oma pädevuse piires vastu otsuseid. Nõukogu otsused võetakse vastu kohalolevate liikmete lihthäälteenamusega lahtisel või salajasel hääletamisel.

Teaduskonna nõukogu on otsustusvõimeline, kui tema koosolekust võtab osa vähemalt 2/3 nõukogu liikmete koosseisulisest arvust, sealhulgas dekaan või tema kohustes olev prodekaan.

41. Teaduskonna nõukogu **peaülesandeks** on kavandada ja rakendada abinõusid teaduskonna profiilile vastavate spetsialistide ettevalmistamise täiustamiseks, õppe- ja kasvatustöö kaasajastamiseks, teaduskonnas tehtava uurimistöö suunamiseks aktuaalsete probleemide lahendamisele ning tema tihedaks seondamiseks õppeprotsessiga.

Talle pandud ülesannete täitmisel kasutab teaduskonna nõukogu õigusi, mis tulenevad käesolevast põhikirjast ning teaduskonna põhimäärusest.

42. Teaduskonna tegevust puudutavate otsuste ettevalmistamisest ja

MEELIS LOKI foto

(Järg 3. lk)

(Algus 2. lk.)

rakendamisest võtavad osa teaduskonna kollektiiv ning selles tegutsevad ühiskondlikud organisatsioonid ja organid vastavalt seadusandlusele ning nende põhikirjadele (-määrustele).

43. Teaduskondi moodustab, reorganiseerib ja likvideerib ülikooli nõukogu otsuse alusel rektor.

IV. ÜLIKOOLI KATEEDER

44. Kateeder on ülikooli õppe- ja teadustöö põhiline allüksus, mis viib läbi õppetööd lähedastes distsipliinides ning teeb teaduslikku uurimistööd kateedri profiilile vastavates teadusharudes.

Kateedri ülesanded ning õigused sätestatakse ülikooli nõukogu poolt kinnitatud kateedri põhimääruses.

45. Kateedrit juhib **kateedri juhataja**, kelle valib reeglina teaduskonna nõukogu professorite või dotsentide hulgast viieks aastaks salajasel hääletamisel vastavalt ülikooli nõukogu poolt kehtestatud valimismäärustikule.

Kateedri juhataja valimise tulemused kinnitab rektor.

Oma tegevuses juhindub kateedri juhataja käesolevast põhikirjast ning kateedri põhimäärusest.

46. Kateedreid loob, reorganiseerib ja likvideerib ülikooli nõukogu otsuse alusel rektor.

V. ÜLIÕPILASKOND

47. Õigus astuda ülikooli on kodanikel, kellel on lõpetatud keskharidus. Statsionaarselt võetakse õppima kuni 35 aasta vanuseid isikuid, põhitöö kõrval — piiramata vanuses.

Teiste liiduvabariikide, samuti välisriikide kodanike õppima asumine ülikooli reguleeritakse NSV Liidu ja Eesti NSV seadusandlike aktidega, samuti erilepingute ja vastuvõtueeskirjades sisalduvate tingimustega.

48. Vastuvõtt ülikooli toimub vastavalt ülikooli poolt kehtestatud vastuvõtueeskirjadele.

Vastuvõtueeskirjad tehakse teatavaks vähemalt 6 kuud enne järjekordse õppeaasta algust.

49. Kõik ülikoolis õppivad üliõpilased moodustavad **üliõpilaskonna.** Üliõpilaskonna liikmetel on ülikoolis võrdsed õigused ja kohustused, sõltumata rassist, rahvusest, soost, varalisest ja sotsiaalsest seisundist ning usutunnistusest.

50. Ülikooli üliõpilastel on õigus:

50.1. kasutada õppe- ja teadustöö eesmärkidel ülikooli laboratooriume ning nende sisseseadet, auditooriume, lugemissaale, raamatukogusid, arvutuskeskusi ja teisi ülikooli varasid ja objekte vastavalt viimaste kasutuskorrale (kodukorrale);

50.2. võtta osa ülikooli juhtimisest, õppeprotsessi korraldamisest ning üliõpilaste olme- ja majandusküsimuste lahendamisest vastavalt käesolevale põhikirjale ning ülikooli nõukogu poolt kinnitatud üliõpilaste omavalitsuse põhimäärusele;

50.3. ühineda üliõpilasseltsidesse ning omaalgatuslikesse ühingutesse ning kasutada nende ürituste läbiviimiseks ülikooli auditooriume ja teisi sobivaid ruume;

50.4. kanda üliõpilasmütsi.

51. Üliõpilaste **õigused** on seotud nende põhikohustusega — omandada erialane haridus, avar kultuuriline ja poliitiline silmaring, loovalt suhtuda kutsetööks ning aktiivseks kodanikupositsiooniks vajalike teadmiste, oskuste ja vilumuste omandamisse. **Selleks peavad üliõpilased:**

51.1. aktiivselt kasutama kõiki ülikooli poolt loodud võimalusi erialase hariduse omandamiseks, kultuurilise ja poliitilise silmaringi avardamiseks;

51.2. heaperemehelikult suhtuma ülikooli varasse;

51.3. aktiivselt kodanikupositsioonilt osalema ülikooli ja ühiskonna asjades, levitama kaasaegseid teadmisi, oma tegevuse kaudu kinnistama ühiskonna vaimsuse ja humanismiideid;

51.4. tundma kõrget kõlbelist vastutust ülikooli ja ühiskonna ees.

52. Ülikooli üliõpilastele antakse kehtestatud vormi kohane **üliõpilaspilet ja õpinguraamat.**

53. Edukalt õppivad üliõpilased saavad **stipendiumi** ülikooli nõukogu poolt kinnitatud stipendiumide määrustikus ettenähtud ulatuses ja korras.

54. Üliõpilasele, kes on täitnud kõik õppeplaani ja programmi nõuded, samuti kaitsnud diplomitöö ja sooritanud riigieksamid, omistatakse riigieksamikomisjoni otsusega kvalifikatsioon vastavalt omandatud erialale ja antakse **diplom** ülikooli lõpetamise kohta ning vastav **rinnamärk.**

55. Kõik ülikooli ettenähtud korras lõpetanud moodustavad ülikooli **vilistlaskonna.** Vilistlased osutavad ülikoolile jõukohast abi ülikooli arendamisel, teevad ettepanekuid õppe- ja teadustöö edendamiseks, abistavad üliõpilasi kutsevalikul ning töölerakendamisel.

Vilistlased võivad osa võtta ülikooli üliõpilasüritustest ja muudest ülikooli korraldamisel toimuvatest avalikest üritustest, kasutada neil ülikooli sümboolikat, osa võtta üliõpilasseltside ja -ühingute tegevusest vastavalt viimaste põhikirjadele. Koostöö korraldamiseks ülikooliga moodustavad vilistlased ülikooli juures **vilistlasnõukogu.**

56. Ülikooli **lõpetanutele** võimaldatakse töö vastavalt vabariigi ja ülikooli vajadustele. Lõpetanute riiklikul töölesuunamisel lähtutakse riiklikest tellimustest, ülikooli ja asutuste, ettevõtete ning organisatsioonide vahelistest lepingutest.

Riiklike tellimuste ning sõlmitud lepingute täitmise korral võib ülikool anda lõpetanutele iseseisva tööleasumise õiguse.

57. Ülikoolis on kehtestatud **auüliõpilase** nimetus. Auüliõpilase nimetuse omistab rektor üliõpilasorganisatsioonide ettepanekul isikutele, kes on oma tegevusega andnud olulise panuse vabariigi kultuuri, hariduse, teaduse edendamisse ning ülikooli arengusse, samuti üliõpilasliikumisse.

58. Ülikooli nõukogu poolt määratud juhtudel, ulatuses ja korras annab ülikool **tasulist (isiku kulul) haridust** NSV Liidu ja välisriikide kodanikele.

Sellist tasulist kõrgharidust omandavaid kodanikke võetakse ülikooli vastu ilma sisseastumiseksamiteta, kusjuures õppetöö toimub vastavalt individuaalsetele õppeprogrammidele ja -plaanidele. Nimetatud kodanikud kasutavad iseseisva töökorralduse õigust. Õppemaksu suuruse ja selle tasumise korra kehtestab ülikooli nõukogu kooskõlastatult kõrgemalseisvate organitega.

VI. ÕPPEJÕUD, TEADUSTÖÖTAJAD JA TEENISTUJAD

59. Ülikoolis on ette nähtud õppejõudude ning teadustöötajate ja õppe-abipersonali **koosseisulised ametikohad:** kateedrijuhataja, professor, konsultant-professor, dotsent, vanemõpetaja, assistent, õpetaja, laboratooriumi juhataja, sektori juhataja, peateadur, juhtiv teadur, vanemteadur, teadur, nooremteadur, vaneminsener, insener, vanemlaborant, laborant, vanempreparaator, preparaator ja muud ametikohad.

60. Õppejõudude ning teadustöötajate **ametikohtade täitmine** toimub konkursi alusel vastavalt kehtestatud valimiskorrale. Konsultant-professorid määratakse ametikohale rektori poolt dekaani ettepanekul.

61. Ülikooli ja tema allüksuste õppe-abi-, teaduslik-tehnilise ja haldus- ning majanduspersonali **ametikohad täidetakse** vastavalt koosseisude nimestikule rektori käskkirjaga.

Ülikooli koosseisu kuuluvate juriidilisteks isikuteks olevate organisatsioonide töötajaid võtavad tööle ja vabastavad töölt nende organisatsioonide juhid (direktorid) vastavalt seadusandlusele.

62. Kehtestatud palgafondi piires on rektoril õigus kinnitada koosseisude nimestik. Rektoril on õigus kehtestada töötajate ametipalgad ametipalkade skeemides toodud palgavahemikes.

63. Õppe-abi- ja haldus- ning majanduspersonali õigused ja kohustused määratakse kindlaks sisekorra eeskirjadega ja ametijuhenditega. **Töösisekorraeeskirjad** kinnitab administratsiooni ja ametiühingukomitee esildusel töökollektiivi konverents. Töötajate ametijuhendid kinnitab vastava allüksuse juht.

64. Ülikool valmistab ette **teaduslik-pedagoogilist kaadrit** ja loob tingimused selle kvalifikatsiooni tõstmiseks. Selleks valmistab ülikool ette aspirante, doktorante, võimaldab loomingulisi puhkusi, korraldab õppejõudude kvalifikatsiooni tõstmise kursusi ja teaduskondi ning kasutab teisi vorme.

Ülikooli teaduslik-pedagoogilise ja teadusliku kaadri kvalifikatsiooni tõstmise korra ja perioodilisuse, samuti töötajate atesteerimise korra määrab ülikooli nõukogu.

VII. ÕPPE- JA ÕPPEMETOODILINE TÖÖ

65. Spetsialiste valmistatakse ülikoolis ette kahes põhilises õppevormis: tootmistöö katkestamisega — päevases vormis ja tootmistööd katkestamata. Konkreetsetel erialadel kasutatavad õppevormid ning nende vahekorra määrab ülikool.

66. Ülikoolis õpetatavate **erialade loetelu** määrab kindlaks ülikooli nõukogu. Üliõpilaste vastuvõtmise plaani (sh. erialade lõikes) kinnitab ülikooli nõukogu, lähtudes riiklikest tellimustest, lepingutest asutuste, ettevõtete ning organisatsioonidega ja ülikooli vajadustest.

67. Õppetöö ülikoolis toimub vastavalt teaduskondade nõukogude poolt kinnitatud õppeplaanidele ja õppeprogrammidele.

68. Ülikoolil on järgmised **põhilised õppetöö vormid:** loengud, laboratoorsed ja praktilised tööd ning seminarid, üliõpilaste iseseisev töö, õppepraktika, menetluspraktika, kursusetööd, diplomitööd, konsultatsioonid, kollokviumid, kontrolltööd, arvestused, eksamid. Kasutatavad õppetöö vormid ning nende konkreetse vahekorra määravad vastavalt oma pädevusele teaduskonnad ja kateedrid.

69. **Õppeaasta jaguneb** reeglina kaheks semestriks, millest kumbki lõpeb eksamisessiooniga. Teaduskonnad võivad kasutada ka teistsuguseid õppetöö perioode. Õppetöö toimub õppetöö perioodiks (semestriks) koostatud tunniplaani alusel.

Statsionaarses õppevormis õppivatele üliõpilastele määratakse kaks korda aastas õppevaheaeg üldise kestusega seitse kuni kümme nädalat, teistel üliõpilastel aga 2—4 korda aastas kestusega kaheksa kuni kümme nädalat.

70. Üliõpilaste teadmisi **hinnatakse** arvestatuna või mittearvestatuna või hindeliste õppetöö vormide puhul hinnetega «väga hea», «hea», «rahuldav», «mitterahuldav». Edukalt õppivad üliõpilased viiakse kursuselt kursusele teaduskonna dekaani korraldusega.

71. Vastavalt kinnitatud õppeprogrammidele annab ülikool välja õpikuid ning õppemetoodilisi materjale. Õppe- ja õppemetoodiliste materjalide väljaandmise aluseks on teaduskondade metoodikakomisjonide ja teaduskondade nõukogude otsused.

72. Vastavalt asutuste, ettevõtete ja organisatsioonidega sõlmitud lepingutele ning ülikooli vajadustele valmistab ülikool spetsialiste ette **eriprogrammide** alusel. Eriprogrammid kinnitab teaduskonna nõukogu.

73. Ülikoolil on õigus sõlmida **otselepinguid** üliõpilaste õppima suunamiseks (sh. vahetuse korras) teistesse NSV Liidu ja välisriikide kõrgkoolidesse.

74. Ülikoolil on õigus tema käsutuses olevate vahendite piires sõlmida **lepinguid** välislektorite ja -teadlaste töölekutsumiseks, sh. ekvivalentsuse korras.

75. Ülikool korraldab oma lõpetanute, samuti ka teiste vabariigis töötavate ning ülikooli profiilile vastavate kõrgharidusega spetsialistide **kvalifikatsiooni tõstmist,** arendades pidevõpet täienduskoolituseks, ümberõpet, õppimist aspirantuuris ja doktorantuuris ja muudes vormides.

VIII. TEADUSLIK UURIMISTÖÖ

76. Teadustöö ülikoolis on suunatud kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide ettevalmistamisele, aktuaalsete loodus-, täppis- ja ühiskonnateaduste fundamentaalprobleemide lahendamisele, rahvusteaduste edendamisele, otsinguliste ja rakenduslike uuringute ning katse-konstrueerimistööde teostamisele.

77. Teadustööd teostatakse ja organiseeritakse ülikoolis vastavalt teaduslike allüksuste ja teadustöö **põhimäärusele.**

Teadustöö põhilisteks üksusteks on instituudid, kateedrid ja laboratooriumid. Teadustöö toimub temaatilise plaani alusel, mille vaatab läbi teaduskonna nõukogu ja kinnitab rektor.

Teadustööd finantseeritakse kehtestatud korras riigieelarvest, lepinguliste tööde eest ettevõtetelt ja organisatsioonidelt saadud vahendite arvel ja muude seadusandluses ettenähtud vahendite arvel.

78. Teadustöö arendamiseks ülikoolis:

78.1. loob teaduslikke allüksusi kehtestatud korras, ajutisi töökollektiive jne;

78.2. rajab katse-tootmiskäitisi, sealhulgas koos huvitatud ettevõtete ja organisatsioonidega;

78.3. sõlmib ettevõtete ja organisatsioonidega lepinguid otsinguliste ja rakenduslike uurimistööde teostamiseks;

78.4. seab sisse otsesidemed NSV Liidu ja välisriikide teaduskeskustega, teeb nendega koostööd.

79. Teadustöö korraldamisel on ülikoolil õigus:

79.1. vastavalt sõlmitud lepingutele suunata töötajaid stažeerima teistesse teaduskeskustesse, sh. ka välisriikidesse;

79.2. korraldada vabariiklikke, regionaalseid, üleliidulisi ning rahvusvahelisi konverentse, sümpoosione, seminare ja muid teaduslikke nõupidamisi;

79.3. anda välja teaduslikke monograafiaid, artiklikogumikke, reprinte ja ülikooli toimetisi;

79.4. asutada teaduslikke ja populaarteaduslikke ajakirju, luua akadeemilisi seltse ja ühinguid;

79.5. osaleda rahvusvaheliste lepete alusel loodavate ühisettevõtete tegevuses.

80. Silmapaistvaid teaduslikke ja teaduslik-pedagoogilisi tulemusi saavutanud isikutele võib ülikool omistada **ülikooli audoktori** nimetuse.

81. Silmapaistvaid teaduslikke ja teaduslik-pedagoogilisi tulemusi saavutanud ülikooli töötajaid, samuti ka teisi isikuid, kes on oma tegevusega andnud olulise panuse vabariigi kultuuri ja kõrghariduse arengusse ning oluliselt kaasa aidanud ülikooli arengule, võib ülikool autasustada **ülikooli medaliga.**

IX. ÜLIKOOLI VARA

82. Ülikooli vara moodustavad hooned, rajatised, seadmed, inventar, samuti muud materiaalsed väärtused ja rahasummad. Kogu ülikooli vara väljendub tema bilansis.

83. Ülikool teostab oma vara valdamise, kasutamise ja käsutamise õigust vastavalt seadusandlusele ja käesolevale põhikirjale.

84. Ülikooli vahendid moodustuvad riigieelarvelistest assigneeringutest, lepinguliste uurimistööde täitmisest saadavatest vahenditest, lepingute alusel spetsialistide ettevalmistamisest saadavatest vahenditest, õppe-katsekäitiste, muuseumide ja teiste allüksuste laekumistest saadavatest vahenditest ning muudest seadusandlusega ettenähtud laekumistest.

85. Ülikoolis moodustatakse kehtestatud korras palgafond, stipendiumifond, teaduslik-tehnilise ja sotsiaalse arengu fond, materiaalse ergutamise fond, valuutaeraldiste fond ja muud ettenähtud fondid. Nimetatud fondide kasutamine toimub vastavalt seadusandlusele ning käesolevale põhikirjale ning nendega kooskõlas olevatele määrustikele.

86. Ülikoolil on õigus:

86.1. teistele ettevõtetele ja organisatsioonidele üle anda, müüa, vahetada, välja rentida ja anda tasuta kasutamiseks või laenuks hooneid, rajatisi, seadmeid, veokeid, inventari, tooret ja muid materiaalseid väärtusi, samuti neid oma bilansist maha kanda, kui need on kulunud või moraalselt vananenud;

86.2. anda ainelisi ressursse ja raha oma fondidest üle teistele ettevõtetele ja organisatsioonidele, kes teevad talle töid või osutavad teenuseid.

86.3. eraldada ülikooli nõukogu poolt määratud korras osa materiaalse ergutamise ja sotsiaalse arengu fondidest allüksustele sõltuvalt nende allüksuste tegevuse tulemustest.

X. TEISED TEGEVUSVALDKONNAD

87. Finantstegevuses, kapitaalehituses ja kapitaalremondi teostamisel ning teistes valdkondades kasutab ülikool seadusandluses ning käesolevas põhikirjas ettenähtud õigusi.

XI. PÕHIKIRJA KEHTESTAMISE, MUUTMISE JA KEHTETUKS TUNNISTAMISE KORD

88. Tartu Riikliku Ülikooli põhikiri kinnitatakse ülikooli nõukogu ja Eesti NSV Riikliku Hariduskomitee esildusel Eesti NSV Ministrite Nõukogu poolt. Samas korras toimub ka põhikirja muutmine ja kehtetuks tunnistamine.

Põhikiri hakkab kehtima tema kinnitamise momendist.

* * *

NB! Lugemise hõlbustamiseks on toimetus kasutanud ka poolpaksu kirjapilti.

TARTU ÜLIKOOLI PÕHIKIRI

ÕNNITLEME!

REIN VIHALEMM 50

Tänast juubilari, lugupeetud kolleegi Rein Vihalemma õnnitlevad kolleegid ja õpilased filosoofiakateedrist.

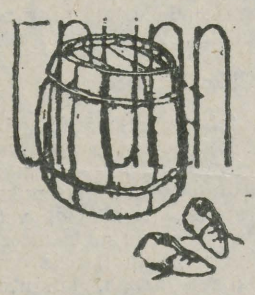

Ebapraktiline ettepanek

Tänaseni on puudunud demagoogia ja valede mõõtmiseks õiged mõõtühikud. Väljendeid «suur vale», «väike pettus», «päris jama», «täitsa lora» jt. käesolevas ühiskondlik-poliitilises situatsioonis kasutada on liialt ebamäärane. Teeme ettepaneku lisada rahvusvaheliste mõõtühik Naan, *mida tähistatakse liselt väljakujunenud demagoogia mõõtühik* Naan, *mida tähistatakse järgmiselt* N^g *(loe: enn astmes gee).*

Seoses eeltooduga nõuame kõigis üldhariduskoolides sõjalise algõpetuse asendamist naanomeetriaga.

Grupp seltsimehi

Ainult 10 päeva

ja vana-aasta leht saab täis vaimukat aastanalja. Seega on välja kuulutatud «TRÜ» naljavõistlus.

LUBATUD ON:

- kirjutada kõigest kõigis žanreis,
- joonistada musta tuši või süsimusta vildikaga,
- osaleda kõigil Eestimaa üliõpilastel ja kõrgkoolide töötajail,
- tuua või saata toimetusse 19. detsembrini.

KEELATUD ON: produtseerida mittenaljakaid töid.

Kõige naljakamate piltide ja tükkide tegijad saavad ka mõne rahatähe ja käega katsutava eseme, kui nad on oma loomingule avalikult alla kirjutanud enda nime ja koordinaadid.

Ühest õppemetoodilisest vahendist

On ilmunud Paul Alvre «Soome keele sõnavaraõpetus ja õigekirjutus» (Tartu 1988, 83 lk.), mis on mõeldud õppemetoodiliseks vahendiks eesti ja soome-ugri filoloogia üliõpilastele. Kirjastaja on Tartu Riiklik Ülikool, kelle rotaprinttrükikoda on valmistanud tehniliselt nägusa teose.

See sisultki õnnestunud õppevahend pole tavaline õpik, vaid ta on ühtlasi teaduslik uurimus, mis on vajalik kõikidele soome-ugri keelte harrastajatele nii meil kui ka mujal. Vastavate probleemide kõrvutamisel eesti keelega aitab see tugevasti kaasa nägemaks meie emakeelegi grammatilise struktuuri üksikkohti uues valguses. Ega asjata pole TRÜ-s soome keel kohustuslik õppeaine kõigile eesti filoloogia osakonna üliõpilastele. Ja vastupidi: Soome ülikoolide vastavad programmid näevad ette eesti keele õpetamise. Seda ülesannet ongi praegu Soomes täitmas viis õppejõudu, kaks eesti keele ja kolm soome-ugri keelte kateedrist.

Eduka õppetöö olulisi eeldusi on teatavasti asjaomase kirjanduse olemasolu. Selles suhtes pole meil soome keel vaeslapse osas, sest alles mõni kuu tagasi ilmus samalt autorilt rotaprinditrükisena **«Soome keele võõrsõnad».** Prof. P. Alvre virga sule alt on varem tulnud ka sellised õpperaamatud, nagu **«Soome keele õpik iseõppijaile», «Soome keeleõpetuse reeglid», «Soome-eesti vestmik», «Soome sõnakonstruktsioone ja väljendeid» I—VII, «Soome vana kirjakeele harjutusülesanded, tekstid ja sõnaseletused»** jt.

* * *

Vaadeldava raamatu käsitluslaad on kontrastiivne. Selle esimene pool annab süstemaatilise ülevaate soome keele tuletusliidetest sõnaliigiti (nimi-, omadussõna-, tegusõna- ja määrsõnaliited) ning liitsõnadest. Sufiksite arv on soome keeles suur. Ainult osa neist kattub eesti keelega, näit. *-ja, -jä* (*opettaja* 'õpetaja', *näkijä* 'nägija'), *-minen* (*syöminen* 'söömine'), *-ma, -mä* (*juoma* 'joom'), *-llinen* (*tavallinen* 'tavaline'), *-isa, -isä* (*joutuisa* 'jõudus'), *-ele-* (*juttelen* ('jutlen'), ('jutlen'), *-sti* (*hyvästi* 'hästi'). Keeleajalooliselt on huvitav teada, et liide *-tar, -tär* on tekkinud sõna *tytär* lühenemisest. Meile ongi *-tar* tulnud soome keelest (*tanssijatar* 'tantsijatar' jt.). Võõrtüvega omadussõnades on täheldatav pikema *llinen*-liite asendumine lühemaga (*-nen*), näit. *eepillinen → eeppinen, koomillinen → koominen.* Samasugune protsess toimub parajasti ka eesti keeles: vrd. *analoogne* ja *süsteemne* (varem ainulistena *analoogiline* ja *süstemaatiline*).

Suure praktilise väärtusega on õppevahendi teine pool, kus antakse täpsed juhised nii oma- kui võõrsõnade õigekirjutuse kohta. Võõrsõnade kirjapilt on sageli keerukam kui eesti keeles, näit. *tragiikka, politiikka*, aga *traaginen* ja *poliittinen*. Vene nimede transkribeerimisreeglid on osalt teised kui eesti keeles (*Orel — Orjol, Tšehov — Tšehhov, Andrej — Andrei* jt.). Soomlaselegi raskusi tekitav on vahetegemine *oitta-* ja *otta*-tegusõnatüüpide vahel (*aloittaa* 'alustada' — *velvottaa* 'kohustada').

Mitmekümnel leheküljel on vaatluse all õigekirjutuse üksikjuhud, kusjuures ülevaatlikkust suurendab õigete ja valede vormide vastandamine. Sama metoodilist võtet kasutas omal ajal edukalt ka J. Aavik oma «Eesti õigekeelsuse õpikus ja grammatikas».

Õppevahendi lõpuosa on pühendatud lühendite moodustamise ja käänamise iseärasustele. Loetelud pakuvad läbilõike nii soome omakui ka võõrkeelseist lühendeist. Lõpuks juhitakse veel tähelepanu kirjavahemärkide tarvitamise erinevustele soome keeles.

Olen ka ise kirjutanud keeleõpikuid, aga mul pole õnnestunud koostada ühtki nõnda sisutihedat ja paljupakkuvat, nagu on vaadeldud prof. Paul Alvre teos.

PAUL ARISTE

IME-ta informatsiooni ei sünni

(vt. «TRÜ», 18. nov. 1988, lk. 3)

Informatsioon ei ole asi iseeneses, ta asub kindlas paarisrakendis ühiskonnas valitseva poliitilise ja majandussüsteemiga. Ülim tsentralism ametkondlikus juhtimises on tugevalt pärssinud meie infolevi võimalusi (väliskirjanduse komplekteerimine, rahvusvaheline raamatukogudevaheline laenutus, võimalused välisinfopankades otsinguid teostada jne.).

Ei saa öelda, et meil pole proovitud kopeerida välismaa kogemuse mõningaid (just kokkuhoiule) suunatud tahke, ent paraku on sealjuures unustatud organismi kui terviku sobimatus selliseks «transplantatsiooniks». Nii on mitmel puhul rõhutatud, et näiteks ka Inglismaal muretsetakse kallist väliskirjandust reeglina vaid üks eksemplar riigi ühte raamatukokku. On unustatud, et tänu arenenud infotehnikale saab Inglismaa lugeja ükskõik millisest riigi nurgas olevast suuremast raamatukogust teda huvitava artikli juba mõni tund pärast tellimuse esitamist. Ja peab ütlema, et need ainukesed eksemplarid ei asu sugugi Londonis Briti Muuseumi raamatukogus.

IKKA KESKUSESSE!

Tsentralismi printsiipide järgimine ei arvesta regiooni vajadusi ning traditsiooniliselt kujunenud teadussuhteid. Tüüpiliseks võib pidada olukorda okeanograafia ja kalamajanduse alase välisperioodika alal. Asjasse pühendamatu võib arvata, et lõviosa sellealasest ajakirjandusest on tellitud Vladivostoki, Bakuu või Riia vastavatesse uurimiskeskustesse. Asi pole hoopiski nii. «Hoidmaks kokku valuutat» koondati 1986. aastal Vladivostokist Moskvasse veel viimased vastava eriala välisajakirjad. Päris ilma Kaug-Ida uurijaid ei jäetud: neil võimaldati samu ajakirju tellida Moskva keskustest mikrokaartidel.

Mõned aastad tagasi oli ETV-s lastesaatesari, kus erinevates saadetes erinevatele loomadele oli antud üks ja sama nimi, vist Rosalinda. Tundub, et täpselt samuti püütakse ühise nimetuse alla mahutada ka oma ettekujutust perestroikast. Selle aasta suvel on laiali saadetud Lenini-nim. raamatukogu asedirektori I. Morozova allkirjaga ringkiri, kus on öeldud, et seoses perestroikaga raamatukogude töös rahvusvahelise laenutuse alal tuleb kõik tellimused partneritele kapitalistlikest riikidest saata Lenini-nim. raamatukogu kaudu. Raamatukogud, mis saavad rahvusvahelise laenutuse teel raamatu, peavad sellest tegema koopia. Lugejate parema teenindamise huvides tuleb ka need koopiad keskustesse (Moskva, Leningrad) koondada.

Tsentralismi printsiipide järgimine on viinud selleni, et Moskvasse koondatud teaduskirjandusest, mis kajastub ka infoväljaannetes, on praktiliselt kättesaadav umbes pool ning infoväljaannetes kajastatav info on keskmiselt ühe aasta vanune.

Ljubertsõsse koondatud Nõukogude Liidu võimsamaid infomaterjalide paljunduskeskusi ei suuda täita tellimusi ning artiklite koopiate tellimused seisavad 2 kuud, enne kui neid jõutakse täitma asuda.

MIDA TEHA?

Infosüsteem peab ise kaasa aitama käimasolevate ümberkorralduste läbiviimisel. Just nende edukusest sõltub lõpptulemusena ka infosüsteemi enda tervenemine.

«IME kontseptsiooni» üks peatükk on «IME infopoliitika» (lk. 69—72).

IME infopoliitika põhieesmärk on tagada IME majandus- ja sotsiaalpoliitiliste lõppeesmärkide saavutamine, kindlustades kõiki infotarbijaid võimalikult ammendava, täpse ja hõlpsasti kättesaadava teabega kõigilt elualadelt.

IME infopoliitika õiguslikud alused tulenevad ühiskonna demokratiseerimise põhitingimustest.

Lahenduse võtmeks on siin informatsiooni kui väärtuslikema majandusliku ja intellektuaalse ressursi tunnetamine ühiskonna poolt.

Kutsume oma referente ja ka kõiki asjahuvilisi esmaspäeval, 12. detsembril kell 15 raamatukogu konverentsisaali kaasa mõtlema ja arvamust avaldama teemal «Informatsioon ja IME». Oma nägemust selles küsimuses tutvustab Eesti Infoinstituudi direktor Ustus Agur, kes on ühtlasi ka mõlema IME kontseptsiooni töögrupi infopoliitika osa põhiautor.

IME kontseptsiooniga (sh. infopoliitikat käsitleva osaga) saab tutvuda ülikooli raamatukogu infoosakonnas (ruum 266).

ÜLLE MUST

Saaremaalt võit ülikoolile

Saaremaal peeti juba 15. korda traditsiooniline Sõrve kolme päeva jooks. Esmakordselt saavutas võistkondliku võidu TRÜ 3-liikmeline meeskond, kuhu kuulusid Silvar Luht (KKT IV k.), Donatas Narmont (žurn. V k.) ja Henn Ojaveer (bio-geo III k.). Individuaalselt võitis Kalev Urbanik Valgast, Luht jagas võrulase Einar Oimetiga 2.—3. kohta, Narmont oli individuaalselt 4. ja Ojaveer 32. Võistkondlikult järgnesid TRÜ-le Võru «Kalev» ja Saaremaa jooksuklubi «Sarma».

Kolme päevaga jooksid võistlejad kokku 42 km 195 m (10+16+16,195 km) ning läbisid täispika maratondistantsiga Sõrve kuulsate lahingupaikade tee.

V. KING

Suusasõber!

Teist hooaega on algamas seeriavõistlus murdmaasuusatamises üliõpilastele ja teenistujatele. Esimene võistlus toimub **pühapäeval, 11. detsembril kl. 11 Käärikul (M 10 km, N 5 km, vabastiil).**

Võistlused on individuaalsed, osaleda võivad kõik statsionaarsed üliõpilased ja töötajad. KKT suusaeriala tudengid moodustavad põhiklassi, üldklassi teised KKT ja teiste teaduskondade üliõpilased.

Registreerimine toimub võistluspaigas ja lõpeb 30 minutit enne algust. Koondarvestusse läheb 6 paremat tulemust 8-st, kusjuures 3 tulemust peab olema läbitud klassikalises stiilis, lisaks preemiapunktid (40 p.) võistlejaile, kes osalesid kõigil etappidel.

Buss väljub Käärikule kl. 9 V. Kingissepa 19 eest. Infot saab ruumist 203.

Kooperatiiv Q-Soft

hakkab maksma Teadusstipendiumi (6 kuud, à 70 rubla) matemaatikateaduskonna tudengile, parimale II kursuse kursusetöö autorile. Stipendiumi eesmärk on üliõpilasteaduse taseme tõstmine. Stipendiaadi valib vastavate kateedrite ja kooperatiivi esindajatest koosnev komisjon.

Q-SOFT

TUUSIKUID TÖÖTAJAILE

I kvartaliks: 1. Kislovodski san. «Moskva» — 28. 01—20. 02 (süd.-verer.h.), 2. Pärnu «Kaevur» — 25. 01—17. 02 (luu-, liigese-, närvih.), 3. Pärnu «Rahu» — 30. 01—22. 02 (närvih.), 4. samas 28. 01—20. 02 (seedetraktih., 3 tuus.), 5. Haapsalu «Laine» — 31. 01—23. 02 (närvih., 2 tuus.).

Avaldus koos arstitõendiga tuua a/ü komiteesse hiljemalt 26. detsembriks.

VENI, DIXI, VICI!

Loomult oleme pigem kidakeelne kui sõnaosav rahvas. Ajal, mil vaikimine kurjast, tulevad kasuks teadmised kõnekunstist, avaliku esinemise psühholoogiast, dispuudist, kontakti saavutamisest kuulajaskonnaga ja ka demagoogiast. Kõike seda käsitleb aastani 1990 planeeritud loengusari.

Alustame esmaspäeval, 12. detsembril kl. 17. Ootame kõiki huvilisi peahoone aud. 139 kuulama prof. Lembit Raidi loengut KÕNEKUNST LÄBI AEGADE.

Ühing «Teadus»

NÄITUSI

Teadusraamatukogu kohviku fuajees saab vaadata **Malle Leisi** akvarelle. Vitriinides on **Toomas Kalve** fotonäitus ning väljapanek **Kersti Merilaasi** 75. sünniaastapäeva puhul, samuti Eesti Kristliku Liidu sümboolikakavandid.

KUNSTILOOLASED!

Kunstilooringi viilstlaskonverents toimub reedel, 16. detsembril kl. 16 ph. aud. 102. Ettekannetega kunstikriitikast esinevad R. Varblane, V. Vabar, J. Keevallik, T. Abel, H. Liivrand ja B. Bernstein.

ANTIIKKULTUURI

lektoorium on **kolmapäeval, 14. detsembril kl. 18.15 TRÜ nõukogu saalis.** Kavas Sergei Stadnikovi ettekanne «Kuningriikluse institutsioon vanas Egiptuses».

TRÜ KLUBI VIDEOTEEGIS

Laupäeval, 10. detsembril kl. 21 diskoprogramm «Love in December» (vaatamiseks multifilm «Alice imedemaal»).

Pühapäeval, 11. detsembril kl. 21 diskoprogramm «Talvemuinasjutt» (Tina Turner — video live).

TRÜ SPORDIHOONES

TRÜ võistlustantsuklubi «KIKI» 10. aastapäeva tantsuturniir.

Laupäeval, 10. detsembril kl. 15 (võistkonnavõistlus standardtantsudes, individuaalvõistlus Ladina-Ameerika tantsudes).

Pühapäeval, 11. detsembril kl. 12 (võistkonnavõistlus Ladina-Ameerika tantsudes, individuaalvõistlus standardtantsudes).

Osalevad võistkonnad ja tantsupaarid Leedust, Lätist, Moskvast, Leningradist, Gatšinast ja Eestist.

Pääsmed müügil mõlemal võistluspäeval tund enne algust spordihoones.

VARIA

Tulnud inimsusevastased teod.
Kaduma läinud kuriteod.

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ Ajaleht «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 4638. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU AR

Raamatupalat

Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee, TRÜ rektoraadi, ELKNÜ TRÜ komitee ja TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 35 (1546) | Reede, 16. detsember 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

SÕNUM

Teet Seene bioloogiadoktoriks

Leningradi ülikooli füsioloogia ja biokeemia erialanõukogus kaitses väitekirja «Skeletillhaste kontraktiilvalkude uuenemine kõrgendatud funktsionaalsel aktiivsusel» spordifüsioloogia kateedri dotsent Teet Seene. Ametlikud oponendid bioloogiadoktorid professorid V. Rogozkin Leningradi Kehakultuuri Teadusinstituudist, G. Pinajev NSVL TA Tsütoloogia Instituudist ja A. Antipenko Leningradi RÜ-st ning teadusnõukogu liikmed olid üksmeelsed. — T. Seene väärib bioloogiadoktori teaduslikku kraadi. Sama seisukoht oli kirjas ka Moskva RÜ arvamuses, kus oli toimunud väitekirja eelnev ekspertiis.

Kolleegid spordifüsioloogia kateedrist ja lihastalitluse hormonaalregulatsiooni laborist annavad ajalehe kaudu vastsele doktorile edasi veelkordse õnnitluse.

Laureaadiks TAM

ELKNÜ on aastaid välja andnud mitmesuguseid preemiaid. Ühe selleaastastest kunsti- ja kirjanduspreemiatest pälvis Eesti vanim üliõpilaskoor TARTU AKADEEMILINE MEESKOOR pikaajalise ja kõrgetasemelise loomingulise tegevuse eest. 1978. aastal sai selle preemia TRÜ Akadeemiline Naiskoor.

TÄNU

Rektori käskkirjas pälvisid hea töö eest tänu ning õnnitluse 50. sünnipäeva puhul dotsendid KALJU EERME, REIN VIHALEMM ja PEETER ROOSAAR, insener VAIKE SIMSO, vanemteadur MARJE RAUDSEPP, masinaülem INNO LIIV, assistent ALEKSEI PANOV, lukksepp VLADIMIR KOLOBAI ja vaneminsener HELJU KALDER.

60. sünnipäeva puhul õnnitleti kauaaegse, laitmatu töö eest dotsente ANTS JÄRVE ja NADEZDA VIHMA.

AUTASUSTAMISI

Tulemusrohke töö eest autasustati 60. sünnipäeva puhul TRÜ aukirjaga prof. INGE UNTI.

Kas luua ülikoolis RR ühendus?

12. detsembri seisuga on registreeritud 50 ülikoolis tegutsevat Rahvarinde tugirühma, neist 11 üliõpilasrühma.

Kas oleks otstarbekas moodustada nendest ülikooli RR ühendus oma programmi ja põhikirjaga, valida eestseisus jne.?

Jaatav või eitav vastus sellele küsimusele sõltub ennekõike sellest, millised võiksid olla niisuguse ühenduse eesmärgid.

Minu ettekujutust mööda võiks ülikooli RR ühendus kaasa aidata rühmadevahelise side ja koostöö paranemisele senises vähe liigendatud Tartu Rahvarindes. Võib-olla viiks see Rahvarinnet toetavate inimeste aktiivsemale osavõtule ülikooli paljude valusate probleemide analüüsimisest ja leevendamisest.

Mõnesugust tuge arvamusele, et RR ühenduse moodustamine ülikoolis võiks tulla kõne alla, andis TPI Rahvarindeühenduse asutamiskoosolek 23. novembril. Koosolekule eelnes põhjalik ettevalmistus, ühenduse põhikirja projekt avaldati TPI ajalehes 21. oktoobril, programmi projekt 28. oktoobril. Aulas toimunud rahvarohkest asutamiskoosolekust võtsid osa 26 tugirühma esindajad ja paljud külalised. Salajasel hääletamisel valitud 7-liikmelise eestseisuse koosseis ja põhjalikult ümbertöötatud programm ja põhikiri on avaldatud 2. detsembri TPI ajalehes.

Mõned väljavõtted ühenduse programmist.

«TPI RRÜ põhieesmärgid on järgmised ...

1. Muuta TPI autonoomseks tehnikaülikooliks ...

2. Taastada ja kujundada tehnikaülikooli akadeemiline õhkkond, üliõpilaskonna vaimsus ja traditsioonid ning vilistlaste, üliõpilaste ja õppejõudude ühistegevus.

3. Tagada TPI demokraatlik juhtimine nii, et kõik töötajad ja õppijad tunnetaksid, et nad kuuluvad ühiste huvidega ja arenevasse kollektiivi, kus töötingimused vastavad töö nõuetele ja kus kehtivad sotsiaalse õigluse põhimõtted ...

...2.1. Taotleda ekspertuuringut, kui palju insenere Eestis paiknev tööstus tegelikult vajab ja kaasa aidata selle elluviimisel ...

2.4. Alustada ettevalmistusi vastuvõtu planeerimise ja lõpetajate töölesuunamise õiguse ületoomiseks keskasutustelt TPI teadüskondadele ...»

Tõsist tähelepanu väärivad ka mitmed TPI Rahvarindeühenduse programmi esialgse projekti punktid, nagu «toetada vanematel kursustel üleminekut kursuste süsteemilt õppeainete süsteemile».

Poolehoidu kutsuvad esile ka samas 28. oktoobri TPI ajalehes avaldatud energeetikateaduskonna põhiseisukohad kõrgkooli uuendamiseks, mille 10. punkt näiteks kõlab nii: «Peame vajalikuks Eesti NSV kõrgkoolide ühisprogrammi väljatöötamist kõrghariduse ja kõrgkooli teaduse uutmise edendamiseks.»

Sellist programmi on kindlasti vaja, IME kontseptsiooni väljatöötamisel ei ole veel selleni jõutud. Võib karta, et ka lähemal ajal selleni ei jõuta, hoolimata mitme spetsiaalselt kõrgkooliga tegeleva labori olemasolust.

Võib-olla saab mõningat hoogu ja indu paljude murelike küsimuste lahendamisele anda Rahvarinde toetajate ühistegevus?

Lehe ilmumise päeval, 16. detsembril on Vanemuise 46 ringauditooriumis koos Tartu RR volikogu. Panen ette, et **pärast selle koosoleku lõppu jääksid ülikooli volinikud kokku veel lühidaks nõupidamiseks.** Peaks otsustama, kas ülikooli RR ühenduse idee väärib toetust. Jaatava vastuse korral tuleks sealsamas moodustada orgkomitee.

PEETER VIHALEMM

Eesti Naisüliõpilaste Selts

* * *

Taas tegutseb EESTI NAISÜLIÕPILASTE SELTS — 1911. aastal loodud ja 1940. aastal keelatud esimene eesti akadeemiline ja seltskondlik naisühing. Taasavamine toimus Tartu vilistlaskonna heakskiidul seltsi aastapäeval, 14. novembril. Üldse on vilistlasi Eestis üle kuuekümne, välismaal tegutseb selts jõudsasti edasi umbes viiesaja liikmega. ENÜS on 25. novembril 1988 uuesti kinnitatud TRÜ juures.

Selts ühendab üliõpilasi mitmelt erialalt, seades oma eesmärgiks tugevdada akadeemilist ühtsust ja järjepidevust, elustades vanu traditsioone. Seltsi juhtlauseks on alati olnud «rahvuslus, demokraatia, individuaalsus».

ENÜS

Astkem kokku, hellad vennad!

Mitte ainult see ei eralda korporatsioone teistest üliõpilasorganisatsioonidest, et iga korporatsioon omab väliste tunnustena erilised värvid, vaid välised tunnused värvidena väljendavad iga vastava korporatsiooni tahet ennast sisemiselt võimalikult hästi organiseerida, arendavalt ja kasvatavalt oma liikmeid üksteisega sidudes, nendest moodustades väärtuslikku ühiselulist tervikut.

Jüri Uluots, «Olion», 3, 1930.

Kui korporatsioon «Ugala» väliskoondised kohtuvad 1. jaanuaril 1989 Austraalias ESTO-päevadel, siis Eestis elavad ugalased tulevad Emajõe kaldale kokku 17. detsembril 1988, mil Tartus astub pidulikult üles korp! «Ugala», mis on asutatud 10. novembril 1913, keelustatud 9. augustil 1940 ja registreeritud uuesti TRÜ juures 25. novembril 1988. Kell üks päeval 17. detsembril algab jumalateenistus Tartu Pauluse kirikus.

Kirikust suundutakse korp! «Ugala» majja, kus vilistlased annavad must-sini-valged värvid uutele tegevliikmetele ning mustad teklid lihtliikmetele korp! «Ugala» peres. See koosolek on kinnine. Must, sinine ja valge sümboliseerivad vastavalt isamaad, sõprust ning ausust ja korp! «Ugala» uued tegevliikmed hakkavad sellest päevast neid värve kandma oma konvendi välismärkidena.

II maailmasõda ei purustanud Eesti Korporatsioonide Liidu asutajaliikmete kodusid. Alles on korp! «Vironia», «Fraternitas Estica», «Sakala», «Ugala» ja «Rotalia» majad. See on tähenduslik. Nüüd on need organisatsioonid tõusmas kui fööniksid tuhast. Küllap asuvad nad tugevnedes ja sirgudes oma traditsioonilistesse õigustesse, kohustustesse ja elupaikadesse.

Korp! «Ugala» Tartus

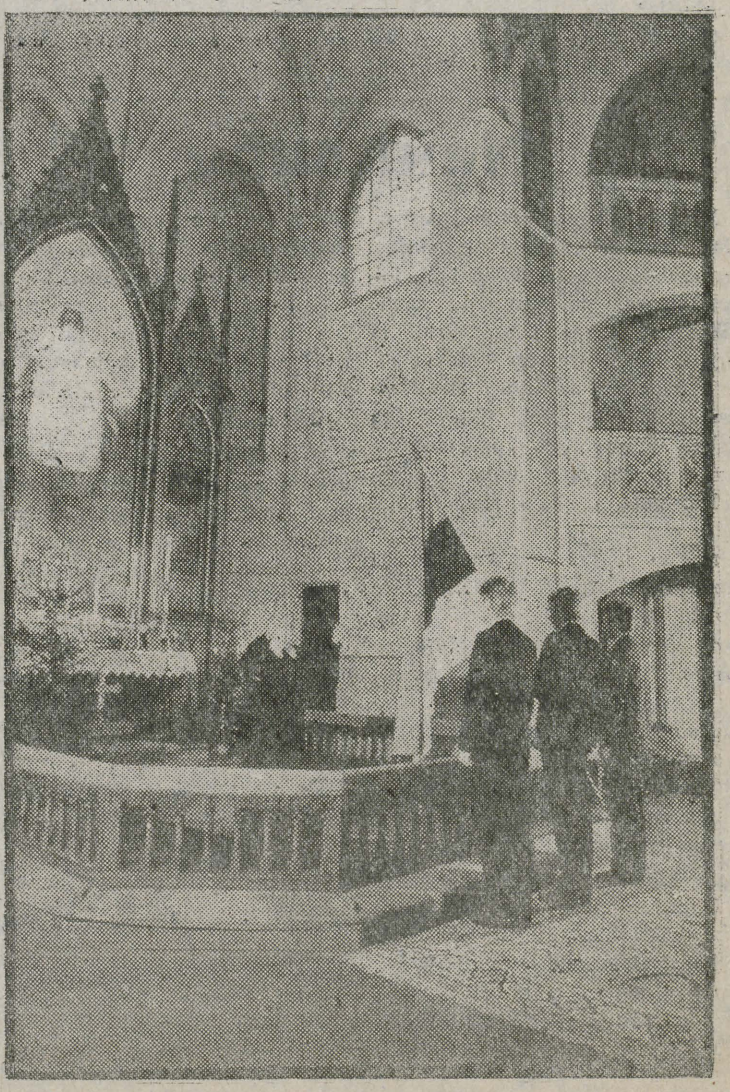

ELAGU JA ÕITSEGU
EESTI ÜLIÕPILASTE SELTS!

MALEV TOOME foto 1. detsembrist

Millist osa etendavad õppejõud ja üliõpilased ülikoolis?

Tundub, et ülikool on kaotamas oma eestiaegset akadeemilisust. Kõige tähtsamaks on kujunenud nn. abiõppepersonal, kellest osa küll end õppetöö korraldamiseks ei pinguta. Delikaatsed ülemused aga püüavad luua just neile mugavaid «töötingimusi», üliõpilased ja õppejõud kipuvad neid ainult segama. Samuti segab õppetöö mitmesuguste laboritöötajate tööd. Sel pinnal on viimasel ajal olnud rida ebasoliidseid situatsioone. Toon ainult mõned näited, nimed jätan välja kirjutamata, aga igale kirjeldatud olukorrale võib soovi korral ka nimed lisada.

* * *

● **IGA SEMESTRI ALGUL** pannakse välja õppeosakonna juhataja allkirjaga tunniplaanid. Reaalselt aga nende plaanide järgi sageli õppetöö toimuda ei saa. Ei ole harv juhus, kus plaanide järgi peab üks õppejõud olema samal ajal loengul kahes eri kohas. Samuti on ühte auditooriumi samal ajal planeeritud kaks õpperühma või on õppetöö planeeritud auditooriumi, mis remondis või on auditooriumi nädalavahetusel okupeerinud mõni labor (näit. aud. 133 Vanemuise 46). Nii jooksevadki loengu algul mööda õppehooneid draakonid: peaks dotsent või professor ja sabaks rühm üliõpilasi, tõmbavad lahti auditooriumide uksi ja otsivad, kas kusagil ei ole erakorraliselt mõni auditoorium jäänud vabaks. Kas see on akadeemiline loengu algus? See ei ole sugugi erandlik olukord. Tundub, et esikoha selliste nn. topeltplaanide tegemisel on saavutanud majandusteaduskonna dekanaadis istuv noormees. Õnnetusse olukorda sattunud õppejõud on nüüd sunnitud hakkama tunniplaani ise ümber tegema: otsima teisi õppejõude, kes oleks nõus vahetama, paluma, kooskõlastama. Kas see on siis tõepoolest õppejõu ülesanne? Üliõpilaste tunniplaan kannatab tõsiselt auditooriumide puuduse all. Päeva keskel on paaritunnised «aknad» (näit. 10—12), kehaline kasvatuse tunnid pannakse paika esmajärjekorras ja alles päeva lõpul leitakse aega ja kohta suhteliselt rasketele õppeainetele, nagu seda on matemaatika. Ma ei pea seda mõistlikuks.

● **ÕPPEHOONES NR. 1 (VANEMUISE 46)** on 1988. aasta sügisest jällegi komandant. Kui nüüd ülemused teda ka veidi rohkem toetaksid, võiks hakata lootma pööret paremuse poole. Rida aastaid oli «komandandi» ja enamiku koristajate ülesandeks vist ainult palgapäeval palga võtmine. Maja oli kohutavalt must ja käest lastud. Mõnes ruumis ei näinud koristajat kuude kaupa, juurutati nn. uut moodi — iseteenindust. Eriti piinlik oli külaliste ees. Kui korda ja puhtust on võimalik saavutada peahoones, siis peaks see olema võimalik ka Vanemuise tänavas. Siin aga juurutatakse aktsiooni VP: ehitada WC-d ümber kabinettideks, laboriteks, laoruumideks või lukustada need kasutamiseks ainult laborantidele. Tudengid aga võiksid võtta eeskuju suurelt rahvalt ja õppida käima ümber maja. Igal juhul ütlen välja tudengite arvamuse: «Need ülikooli ehitajad, kes majas ainsa II korrusel asuva lahtise naiste WC ehitasid, ei ole ise vist sellist asutust oma elus kunagi kasutanud.»

Ülikooli õppehoones Liivi 2 asuvas puhvetis ei teenindata ülikooli õppejõude ega üliõpilasi. Kui ei lubata einestada, milleks siis ka lubada vastupidist toimingut.

● **ÜLIKOOLI ÕPPEJÕUD** on ülikoolis väga leplikud ja tähtsusetud inimesed. Kuidas muidu leppisid nad kõik sellega, et peaaegu kõigis õppehoonetes likvideeriti l e k t o o r i u m i d. Erandiks on veel Nooruse tänava õppehoone, kus õppejõududele on säilitatud kateedri nurgast kapi nurk. Ikka on kellelegi vaja seda ruumi rohkem.

Siit tuleneb uutmise idee «Vanemuise» teatri juhtkonnale: kui peaks hakkama pigistama ruuminappus, siis võiks vabalt likvideerida näitlejate garderoobid ja kasutada üldist riidehoidu või asetada riided lava nurka või toolileenile. Eksperiment on ülikoolis tehtud. Ka ülikooli õppejõud on näitleja, peale teadmiste andmise peab ta olema noorte kasvataja nii sõnades kui ka isikliku käitumisega, oma elu ja korrektse välimusega. Kuna ülikoolis on väga palju õppejõude, kes jooksevad majast majja, siis enamik on veendunud, et lektooriumid on hädavajalikud. Lektooriumid olid ka omalaadseteks õppejõudude omavahelise suhtlemise kohtadeks.

● **SOOVIN, ET ÕPPETOOL** oleks ülikoolis ikka suurem tähtsus kui seni, et õppetöö jaoks oleksid olemas (kaasaegsed) auditooriumid (naiivne unistus!). Soovin, et õppejõude ja üliõpilasi teenindataks ülikooli puhvetites vaheaegadel eelisjärjekorras, mitte aga «Isamaasõja invaliide, sõjaveterane... jne.» Lisan lohutuseks, et ka abiõppepersonali koosseisus on vähemalt kaks kolmandikku toredad ja tublid inimesed ja neile tulebki toetuda. Väga tublid on pensionärid, enamikus endised õpetajad, kes laborantidena teenivad pensionile lisa. Sellised laborandikesed aga, kes ilmuvad keskpäeval mõneks tunniks telefoni vastu võtma (selle palga eest rohkem ei tee) ja täidavad ainult kateedrijuhataja mõne isikliku korralduse, võiks suunata tasuvamale tööle.

Ka õppejõudude suhtes tuleks suurendada nõudlikkust. Nii mõnigi tegu, mida võib endale lubada lihttööline, ei tohiks olla lubatud ülikooli õppejõule. Ka lugupeetud kõrged ülemused võiksid olla printsipiaalsemad ja mitte kirjutada alla paberile, millega mõnda õppetööks vajalikku ruumi järjekordselt kaubeldaks muuks otstarbeks. Ei alahinda teaduslikku tööd, kuid ülikoolis oli siiani siiski kombeks kõnelda õppe- ja teadustööst.

LEIDA TUULMETS,
algebra ja geomeetria kateedri dotsent

Tükike Valgevenemaad

Eelmisel kuul oli matemaatilise analüüsi kateedris külalislektoriks Gomeli ülikooli matemaatilise analüüsi kateedri juhataja dots. Igor Brui, kes luges loengutsüklit «Faberi read». Kateedrijuhataja dots. Heino Türnpu esitas talle kümme küsimust.

● Olete Tartus esmakordselt. Missuguseid ootamatusi Te siin kohtasite?

Ootamatusi ei olnud. Asi on selles, et olen palju olnud komandeeringutes, sealhulgas ka välismaal. Mul oli uues olukorras kerge orienteeruda. Peale selle on mul meeles rahvatarkus — võõrasse kloostrisse oma kommetega ei minda.

● Milline oli Teie kõige meeldivam elamus?

See, et pärast teaduslikku seminari toimub mitteformaalne arvamuste vahetus tassi kohvi juures.

● Olustikulised tingimused Tartus ja eriti ülikoolis on väga tagasihoidlikud. Milline oli Teie kõige ebameeldivam elamus?

Tiigi tänava ühiselamu jätab soovida. Kõige ebameeldivam mulje oli, kui ükskord üliõpilased laulsid ja mürgeldasid kuni kella kolmeni öösel (dots. I. Brui elas ühiselamus Tiigi 14).

● Kas Teie arvates TRÜ üliõpilane erineb GRÜ üliõpilasest?

Jah. TRÜ üliõpilased töötavad raamatukogu lugemissaalides väga keskendunult ilma omavahelise jutuajamiseta.

● Kas võib väita, et Tartus on mingisugused korratused või ekstremistlikud liikumised?

Ei. Kahe nädala jooksul ei näinud ma Tartus mitte ühtegi inimest miilitsa vormis. Pärast Gomelit, kus juhtuvad vargused ja tapmised, oli see vastupidi hämmastav!

● Matemaatikas loetakse, et mingi matemaatiline väide ei ole vastuoluline, kui ta ei too matemaatikasse juurde uusi vastuolusid. Kas võib sellest vaatekohast käsitleda parandusi ENSV Konstitutsiooni?

ENSV uus Konstitutsioon on vastuolus kehtiva NSVL Konstitutsiooniga. Brežnevliku konstitutsiooni järgi kehtib (domineerib) sel juhul üleliiduline konstitutsioon. Arvan, et Moskva asemel peaksid uute seaduste projektid olema koostatud liiduvabariikide poolt. Hea oleks, kui ENSV annaks platvormi liidulepingu projekti aruteluks.

● Valgevene Kultuuriühing peab vajalikuks avada Tallinnas valgevene õppekeelega kooli. Kui Te oleksite Tallinna elanik, kas paneksite oma lapsed sinna?

Valgevene venestamine on lõpule viidud. Meil ei ole enam ainsatki valgevene õppekeelega kooli, Gomeli ülikoolis toimub õppetöö ainult vene keeles. Minu tütar Marina õpib 38. keskkooli 8. klassis, kus õpitakse ka valgevene keelt ja valgevene kirjandust. Esimese veerandi lõpul oli tal ainsana klassis valgevene kirjanduses väga hea hinne. Meie olevik tuleneb meie minevikust ja määrab meie tuleviku. Sellepärast pidin ma oma tütre saatma venekeelsesse kooli. Teisi lapsi mul pole. Kui ma elaksin Tallinnas, siis viiksin ma oma lapsed eesti lasteaeda ja eesti kooli. Valgevene keele õpiksid nad ära koous ja vanavanemate juures suvevaheaegadel.

● Kas Te toetaksite ettepanekut kuulutada valgevene keel Valgevene NSV riigikeeleks?

Jah!

● Kas Te olete nõus oma üliõpilastega esinema meie ÜTÜ konverentsil tuleval kevadel?

1987. aastal oli meil viimane lend funktsiooniteooria spetsialiste. Uut spetsialiseerumist funktsiooniteoorias ei ole veel avatud. Seepärast ei saa me sellel temaatikal saata siia esinejaid.

● Mida Teie sooviksite TRÜ matemaatilise analüüsi kateedri kollektiivile?

Esiteks. Kateedris on esindatud sõjaeelne ja sõjajärgne põlvkond. Oleks soovitav täiendada kateedrit isikutega, kes kõlbaksid esimestele lapselasteks ja teistele lasteks.

Teiseks. Oleks soovitav suunata noori sihtaspirantuuri teistesse teaduskeskustesse, et laiendada kitsast spetsialiseerumise spektrit.

Kolmandaks. Sooviksin, et asutaks täitma NLKP KK ja NSVL ÜN tuntud määrust matemaatiliste uuringute laiendamiseks kasvõi selles osas, mis määrab matemaatika õppejõududele aastakoormuseks 550 tundi ja kateedrijuhatajatele 450 tundi.

Meie suhe

Ma ei ole kunagi käinud **Armeenias.** Samuti ei ole mul lähedasi armeenia sõpru, tuttavaid küll. Lähedasemaks sai Armeenia meile ehk viimasel aastal hoopis tõe ja õiguse eest seismisega. Me mõistsime teineteist. Ja olgugi et «Pravda» teisipäeval meid jälle kiviga viskas (sügisel olla Tartu sõpruslinnas Leninakanis olnud eestlasi Rahvarinnet organiseerimas, nüüd abiks ei ühtegi), ei asu me praegu «Pravda» matuseid pidama, nagu armeenlased sügisel tegid. Jah, see ajaleht ju vaikis ja võltsis ka armeenlaste tegusid ning paljud otsustasid tellimiskviitungid toimetusse tagasi saata. Olgu sellega kuidas on, praegu oleme vist solidaarsemad kui ei iial enne. Ja eilne «Pravdagi» andis ruumi kirjutada eestlaste abist.

Ülikool leidis võimaluse eraldada oma fondidest Armeenia heaks 10 000 rubla. Praegu korjatakse raha ka allasutustes. Arvan, et mitte keegi ei keeldu mõnest rublast. Ainult et selle summa eest peaksid korjajad ise ka armeenlastele vajaliku kauba ostma. Mida ja kui palju, seda tuleb Armeenia staabiga kooskõlastada. Pealegi muutub info pidevalt. VIRGINIUS BRILIS, mikrobioloogia kateedri vanemõpetaja, kes leidis mahti toimetusse astuda, on praegu õnnetusest tabatud lõunavabariigi abistamise üks eestvedajaid ülikoolis.

«Spordimeditsiini ja vene ravi-osakondade tudengid olid valmis appi minema. Praegu on sinna sõitmiseks ennast kirja pannud üle 70 inimese. Mõni on äragi sõitnud. Enne kui otsus langetada, on vaja täpselt teada, keda vajatakse. Pealegi peab olema valmis täielikult ise ennast varustama ja iseenda eest väljas olema. Laupäeval sõidame üliõpilastega Jõgevale ehitustöödele, mille tulud anname Armeenia fondi. Olen ka ülikooli jalgpallimeeskonna treener ning poisid tahavad luua abistamiseks EÜE tüüpi rühma.»

Armeeniasse on sõitnud meilt veel arste ja teisigi.

Ülikoolis õpib ka paarkümmend Armeenia tudengit, enamik neist on kodu poole teele läinud. Armeenlasi on ikka ülikoolis õppinud juba ammustest aegadest, siin on olnud nende üliõpilasseltsegi.

VARJE SOOTAK

Ajakiri «Akadeemia»

Näeksime meelsasti, et lugupeetud autorkond teeks lähemal ajal kas suusõnal või kirjalikult omapoolseid kaastöö- või kaastöötajaeeteid, osutaks vajalikele üllitistele, innustaks kaasa lööma ka oma lähikonda ning kolleege teisteski mais. Infot tahaksime ka neist, kes võiksid tõlkida esseistlikke ja teaduslikke kirjutisi.

Toimetusel ei ole veel võimalik asuda lubatud ruumesse Kingissepa t 10. Olude paranemiseni jääb «Akadeemia» postiaadressiks: 202400 Tartu, Õpetaja t. 12, Eesti Kirjanike Liidu Tartu osakond, «Akadeemia». Kirjanike Majja palumegi saata või tuua võimalik kaastöö või korrespondents.

«Akadeemia»

«Akadeemia» põhimõtted

«Akadeemia» on kultuuriajakiri.

«Akadeemia» taotleb vahendada lugejaile eri teadusharude tänapäevast taset ja arenguid.

«Akadeemia» püüab vältida käsitluste populaarset lihtsustamist, tavatõdede kordamist ja pealetükkivat õpetlikkust, kuid ei taha ka nõuda lugejailt eriteadmisi.

«Akadeemia» tugineb demokraatia, vaba vaimsuse ja suveräänse Eesti ideaalile.

«Akadeemia» on sõltumatu foorum. Ta ei asetu erakondlikele seisukohtadele.

«Akadeemia» avaldab teoreetilisi, metodoloogilisi ja empiirilisi uurimusi, esseid, ülevaateid, referaate jm.

«Akadeemia» avaldab publitsistikat, ankeete ja diskussioone aktuaalsest riigi-, rahvus-, majandus-, sotsiaal-, kultuuri- ja hariduspoliitikast.

«Akadeemia» avaldab taastrükke ja tõlkeid artikleist ning esseedest.

«Akadeemia» avaldab allikapublikatsioone ja mälestusi.

«Akadeemia» avaldab Eestiga seotud teoste retsensioone.

«Akadeemia» avaldab teemade ja autorite erinumbreid.

«Akadeemia» kasutab Eesti ja teiste maade autorite kaastöid.

* * *

Kaastööde vormistamise nõuetega saab lähemalt tutvuda «TRÜ» toimetuses.

● **«Akadeemia» ilmub Tartus Eesti Kirjanike Liidu kuukirjana.** Selles avaldatav on jaotatud tinglikult nelja ossa. **Universalia** hõlmab filosoofiat, küberneetikat, süsteemiteooriat, informaatikat, kommunikatsiooni, teadusfilosoofiat, religiooni, esteetikat, psühholoogiat jm; **humaniora** teadusajalugu, ajalugu, arheoloogiat, etnograafiat, folkloori, keelt, kirjandust, kunsti, arhitektuuri, teatrit, muusikat, filmi, orientalistikat jm; **socialia** majandust, õigust, haridust, sotsioloogiat, politoloogiat, juhtimisteadust, statistikat, demograafiat, äritegevust, rahvusvahelisi suhteid jm; **naturalia** matemaatikat, füüsikat, keemiat, geoloogiat, paleontoloogiat, geograafiat, ökoloogiat, bioloogiat, meditsiini, astronoomiat, põllumajandust, tehnikat jm.

● **«Akadeemia» kolleegiumi** on palutud eri institutsioone esindavad Valeri Bezzubov, Tiit Hennoste, Kalle Kasemaa, Arvo Krikmann, Madis Kõiv, Jaan Lepajõe, Aino Lukas, Juhan Peegel, Ain Raitviir, Peeter Tulviste, Sulev Vahtre, Arvo Valton ja Kaljo Villako. Esialgu jäävad avaramast algatajaskonnast ilmumist edendama **Ain Kaalep** peatoimetajana, **Hando Runnel** asetoimetajana, **Indrek Ude** vastutava sekretärina; toimetajatena **Olaf Langsepp** (universalia), **Mart Orav** (humaniora), **Jaan Isotamm** (socialia) ja **Toomas Kiho** (naturalia). Tallinnas on esindajaks ja toimetajaks **Tunne Kelam.**

Miks nad neid päevi just sellistena korraldavad?

Üliõpilaspäevadest andsid vaheldumisi ülevaate nii ER kui ETV, järgemööda ka ajalehed. Erinevalt teistest üliõpilasüritustest vahendavad kõigis kanaleis sügiseti ÜP-d ja kevaditi RSP-d üliõpilased ise, eelkõige žurnalistikatudengid. Ja aastast aastasse, vähemalt viimased viis, kordub sama situatsioon. Nimelt, ajakirjanikud süüdistavad korraldajaid, et organiseerimine vilets, üritused pole üliõpilaslikud, siinseal tehakse «klassivahet», midagi jääb ära, mõned piletihinnad on liiga kõrged jne. Korraldajad (laiemalt kogu komsomolikomitee) heidavad omakorda ajakirjanikele ette, et need tahavad saada ainult priipääsmeid, ei taba ürituste tuuma, kritiseerivad asja ees, teist taga, ja üleüldse korraldagu ise midagi, enne kui teiste kohta hinnanguid langetavad.

Kuigi ma viimastel üliõpilaspäevadel praktiliselt ei osalenud, võib nende väheste vahetute kokkupuudete, ajakirjandusest ja telgitagustest saadud info põhjal väita, et kõik kordus taas. Väatamata sellele, et kõnealuste aastatega on täielikult vahetunud nii päevade organiseerijad kui kajastajad. Millest siis ikkagi selline jätkuv vastastikune mõõdamõistmine? Ainult korraldajate (eelkõige juristide) ja ajakirjanike erinevale maailmamõistmisele seda probleemi ei taanda (kuigi TRÜ-s annab ennast tugevasti tunda nimetatud tudengite vastandseis, aga see on teine teema).

Alustan ajakirjandustudengeist, sest kuulun ise nende hulka ja ka ÜP suhtes on meie hingesugulus suur.

Ilmselt pole vaja erilist taibukust mõistmaks, et ükskõik, missugune ettevõtmine paistab erinevalt inimesele, kes on seal lihtne pealtvaataja, ja sellele, kes teeb tööd. Konkreetselt ülesannet täitev ajakirjandustudeng pole üliõpilasüritusel eelkõige mitte üliõpilane, vaid ajakirjanik. Ta ei saa lasta end jäägitult kaasa haarata näiteks laval toimuvast (see oleks vaid asja üks tahk) ja seetõttu tal ei ole põhimõtteliselt võimalik saada niisamasugust rahuldust nagu iga teine pealtvaataja. Ka ei saa ta sellist rahuldust, mille tegijale annab tegemisrõõm. Et aga ajakirjandustudengid on neil üritustel eelkõige ikkagi pealtvaataja, mitte organiseerija rollis, siis on arusaadav, miks neid üritusi kajastatakse hiljem pigem nägija kui tegija vaatenurgast.

Põhimõtteliselt on võimalik ka see, et ajakirjandustudengid valgustaksid üliõpilaspäevi korraldajate positsioonilt, kuid see sõltub eelkõige korraldajaist endist, kuidas nad pressi «palkavad». Ja nagu kogemused näitavad, ei ole TRÜ komsomolikomitee sellega toime tulnud.

Üheks põhimõtteliseks tüliõunaks on saanud aga tsensuuri probleem. Nimelt püüavad korraldajad kontrollida ajakirjandusse jõudvat infot (mingil määral ka tänavu). Ajakirjanikule, ka ajakirjandustudengile, pole aga üldse oluline, mis eesmärgil teda tsenseeritakse. Küsimus on põhimõttes — kirjutist kontrollitakse enne avaldamist, järelikult selle autorit ei usaldata, ja see on alandav. Antud juhul seda enam, et tsenseerijateks on samasugused üliõpilased nagu kirjutiste autorid.

Nii ongi kujunenud olukord, kus ajakirjandustudengid ei saa üliõpilaspäevadel sedagi positiivset elamust mis nõ tavalised tudengid. Teiselt poolt saavad aga pressi esindajad selliste ebameeldivuste osaliseks, millest teistel pole aimugi. Eelõeldu ei ole põrmugi mõeldud kurtmisena, vaid selgitamaks žurnatudengite positsiooni põhimõttelist erinevust RSP-l või ÜP-l.

Nii või teisiti on jutujärg jõudnud ÜP ja RSP organiseerijate kätte ning ausalt öeldes mina ei saa aru, mis motiividel nad neid suurüritusi korraldavad. Teevad nad seda siirast soovist ja eneseteostamise vajadusest, kohusetundest traditsioonide jätkamisel, linnukese kirjasaamiseks oma tööülesannete täitmisel, mingisugustel isiklikel ajenditel või hoopis muudel põhjustel. Õigemini ma ei saa aru, **miks nad neid päevi just sellistena korraldavad,** nagu viimased aastad on näidanud.

Paratamatult jääb mulje, nagu oleks üheks eesmärgiks omaette sama malli piires eelnevate tegijate ja teiste kõrgkoolide ületrumpamine. Samas võib täheldada malli enese kokkukuivamist. Algne põhimõte — igaühele midagi (vähemalt vormi osas) — ei kehti enam ammu. Ja vaieldamatult on üliõpilasi arvestatud kui ainult tarbijaid. Need päevad on peamiselt korraldatud küll tudengite jaoks, aga kas ka tudengitest lähtuvalt?

Segaseks jääb nii ÜP kui RSP mõte üldse, sõltumata sellest, kui hästi või halvasti õnnestuvad konkreetselt kavandatud ettevõtmised. Tundub, et tegu on lihtsalt tavalisest tihedama (kuhjatud) ürituste programmiga. See seisukoht on korduvalt kõlama jäänud nii päevi kajastanud ajakirjandustudengite kui teiste üliõpilaste väljaõelduna.

Eelõeldut arvestades ei tundu enam imelikuna ka järgmine vastuolu: nii, nagu žurnatudengid kuulutavad ÜP-sid ja RSP-sid visa järjekindlusega ebaõnnestunuiks, tehes mõõndusi üksikutele konkreetsetele erandtele, niisamuti tunnistab orgkomitee järjepannu päevi kordaläinuks, võttes kriitika omaks vaid üksikute puuduste osas. Mida arvavad üliõpilased ise? — Selge, et arvamusi jagub mõlema poole toetuseks ja ka kahe vahele. Otseselt pole keegi hääli lugenud ega hakkagi seda tegema. Kuid see pole ka oluline. Ilmselt on küsimus selles, kui kõrgele keegi lati asetab ning mis mõõdupuuga keegi tehtut võrdleb. Kui võtta aluseks, et novembris, aprillis ei juhtu muidu suurt midagi, siis vähem kui nädalale planeeritud tosin üritust on lausa suurepärane tulemus. Kuid mõõta saab ka teise malli järgi — mis kõik juhtuda võiks... Selle puuga mõõdetuna pole tosin üritust mingisugune näitaja, kvaliteedist rääkimata.

Ja ikkagi, mis saab edasi? Kõige lihtsam on deklareerida, et sellisel kujul pole ÜP-l ja RSP-l mõtet. Võib-olla oleks õige nende samas vaimus korraldamine lõpetada ja PUNKT.

Kui omal ajal olid need päevad ehk **üliõpilaste eneseväljendamise ja -teostamise vormiks,** siis vastavalt partei poliitikale ja komsomoli eestvedamisel muudeti need auru väljalaskmise vormiks. Las tudeng tantsib, kuulab muusikat, vaatab filmi, prassib, teeb sporti ja veidi teadust. Põhiline: ei mingit iseseisvat mõtlemist ega poliitikat — need suunad määrab partei ja raamib komsomol. See plaan täideti suurepäraselt. Aur on välja lastud ning üliõpilaskond tasalülitatud. Üliõpilane on passiivne, infantiilne ja harimatu, nagu seda viimasel ajal igast kantslist maha hõigatakse. Kuid see on teadliku poliitika tagajärg ja selle poliitika krooniks olid needsamad päevad.

Nüüd on partei küll vahetanud kurssi ja komsomol kavandamas uut epohhi, mõlemad tahaksid ehk ka tudengkonnale toetuda, aga... **Samade vahenditega, millega üliõpilane kord maatasa tehti, teda jalule ei aita.** Ülalt juhituna ei saa ÜP-d ja RSP-d enam kunagi tudengkonna tõelise eneseväljendamise ja -teostamise vormiks. Kuid see ei tähenda veel nende päevade täielikku kadumist, sest juba praegu kogutakse uut auru, mida läbi tühi- või vileventiili enam välja ei lasta. (Seda näitab kasvõi asjaolu, et lõppenud ÜP-l keeldusid koostööst mitmed, kellele seda pakuti, ja kellel tõesti oleks olnud öelda midagi kaalukat.)

Muidugi see, et oma ja uue sõna ütlemiseks kusagil jõudu kogutakse (olgu siis seltside, korporatsioonide vms. näol), ei võta veel võimalusi komsomolikomiteelt. Ka neil on kõik teed lahti, isegi senikäidud. Iseasi, kas kevadel, RSP ajal, on mõtet jälle otsast alata? Ilmselt küll — ehk siis lõpuks saadakse aru, et ajakirjandustudengite liistudeks ei ole mitte päevade vahetu korraldamine, vaid nende kajastamine; et endale ÜP või RSP kajastamine vaevaks võtta tähendab sisuliselt juba koostööd nende päevade korraldajatega; et ajakirjanduses avaldatud kriitika on pidevalt sisaldanud ka ettepanekuid.

Vahest siis saab ajakirjandustudengite poolt ka paberile pandud, mis motiividel konkreetsed inimesed võtavad vaevaks korraldada ÜP-d või RSP-d ikka ja jälle vana malli järgi ehk mis mõttega astuvad lolli järjekindlusega sama reha otsa nii päevade korraldajad, kajastajad kui need, kellele ÜP ja RSP on mõeldud.

ÜLO VELDRE

Paljundusvahendeid üliõpilastele!

Vahel tekib selline tunne, et siin riigis ei muutu küll kunagi midagi või kui, siis suurte valudega. Eriti siis, kui näed, kuidas mõnda asja tehakse lausa kiviaegsete meetoditega. Ilmselt kehtib siiani põhimõte — loome raskusi, mida hiljem kangelaslikult ületada. Jutt on üliõpilastele, eriti humanitaaridele nii hädavajalikust õppematerjalist ja selle paljundamisest. Eks me igaüks tea, millist vaeva nõuab pidev pastakaga konspekteerimine, kuigi oleks ju väga kena, kui õppejõud loengu alguses jagaks materjali paljundatult laiali. Aga oleks on olematu asi. Kuigi maailmas on tohutult kõrgkoole, kus piisab vajutusest aparaadi nupule ning mistahes leheküljest tuleb koopia.

Rootsi ülikoolides seisavad XEROX-süsteemid koridorides, kus õppejõud saab kiiresti enne loengu algust vajalikud materjalid paljundada ja üliõpilastele laiali jagada. Antud materjalide alusel toimub loeng ning üliõpilane ei pea pingeliselt konspekteerima, vaid saab keskenduda loengu jälgimisele, kasutades talle jäävaid abimaterjale. Meil on XEROX-süsteemi kasutamine piiratud. Endiselt nähakse paljundustehnika levikus ohtu nõukogude võimule ja juurdepääs vähestele aparaatidele suletakse raudse eesriidega nii otseses kui kaudses mõttes.

Taolisele poliitikale on viimane aeg lõpp teha. Paljundusvahendid peavad kuuluma ka üliõpilastele. Ühisrindena seda nõudes murrame läbi ka «nje polooženo»-ametkondade eitusmüürist. XEROX meie kõrgkooli ning tudengitele kasutamiseks!

KALEV VILGATS,
ajalootudeng,
ELKNÜ TRÜ komitee
asesekretär;
MEELIS MARIPUU,
ajalootudeng,
RR tugirühm
«Kogu võim nõukogudele»

Ülikoolis on loomisel Akadeemilise Muinsuskaitse Seltsi vilistlasklubi.

Kurbmäng tule ja inimestega Alutagusel

Põlevkivibasseini pesamuna, ent samas mammutkaevandust, imeilusa nimega «Estonia», tabas katastroof.

Pressist, raadiost ja mujalt kostunud karjed on sumbunud Alutaguse metsamassiivis. Loodus tahaks puhata, aga ei lasta. Külad on jõuetud paanitsema, talvine töörütm rahustab. Maad on põllumees sajandeid pühaks pidanud. Nüüd on seda maad rüvetatud.

Lumi on veel valge, taevas sinine, aga ometi näiliselt. Ime, et seda ökoloogilist kompensatsiooniala pole sotsialistlik industrialiseerimine kaasanud, küll aga kollektiviseerimine ja teised kampaaniad, mille tagajärjeks on nukralt inimtühjad ja kidurat pensionipõlve pidavad metsakülad.

Abipalve jookseb paberihunnikuummikusse nõukogude hierarhiasüsteemi madalaimal astmel — külanõukogus. Selles veendujatest polegi enam appikutsujaid ja kui tõesti mure enam taresse ära ei mahu, minnakse või metsa mastikõrgustelt kuuskedelt tuge otsima. Kuhu mujale?

Rajoonikeskuses ju enamjaolt ükskeelne rahvas — mõista sa siis ütelda või olla. Saaks ehk hakkamagi, kuid kohe meenub teine tõsiasi: adraseadmine ju tänini Moskvas. Kellel sest, et sahk vaovahesse ei satu. Tsentralismiks nimetatakse ja demokraatiat olevat ka. Kellele demokraatia, kellele tsentralism? Ja mida nendega siin metsas peale hakata. Üks loosung on naelaga juba puu sisse löödud — «Rügi metsafond». Teab nüüd, et riik see kõigist tähtsam, milleks puudele haiget teha.

Siis tuli glasnost ülalt alla, kuulutas kui Jumal sõna vabaks. Nõnda plagisebki «Leninlik Lipp» idatuulte pöörises ning peab ülal tõlkijateväge, kes linnameeste töövõidud ja internatsionalismi maakeelde üks-üheselt ümber paneksid. Kukuks neil päris tõene välja, kui «Edasit» ei loeks.

Kuulukse: «Estoniat» uputatakse. Kikkal kael kahekorral Kõrgetest kõnetoolidest öeldi, et häda kedagi. Paraku teavad fenoolipaharetid hüdrogeoloogidest paremini, kus on kiirelt läbitavad karstunud kivimid. Ka ülikooli teadusjõud ei suuda baktereid dresseerida sedavõrd, et need kõik fenoolid endasse õgiksid. Mõeldi säästa põllumeeste joogivesi: saata roisk torusid pidi Kohtla-Järve suunas. Soolane Soome lahe vesi kannatab koguseid ja kontsentratsioone paremini kui mage Peipsi ning miljonitevanune ordoviitsium-kambriumi veekompleks. Nüüdseks on teoksil uus variant: uputusvesi juhitakse rikastusvabriku ringlussüsteemi, kuhu ta ka kenasti ära mahub. Uppunud, ühtlasi kustunud paneelstrekist vee väljapumpamist lubas tootmiskoondise peadirektor Otto Sullakatko alustada juba selle nädala lõpus. Põhirelvaks võitluses tulega kogumisalas jäävad suruõhugeneraatorid.

Külarahvas õpetab: «Hilja on kaevu kaevata, kui maja põleb.» Siiski on pärast 3. novembrit puuritud kümneid auke ja kustutatud mitmel viisil. Esimestel nädalatel soosis tule levikut kaevanduse ventileerimine, mis lõppes õnnetult 22. novembril kolde kohal oleva õhupumba süttimisega. Veel ei teata, mitu uut kaevu tuleb puurida, millest palang alguse sai. Need ja paljud teised küsimused jäägu vastata asjaomastele, loodetavasti triumfikaarelt laskuvatele monopolistidele.

Mind, küllap meid kõiki, vapustavad loodusestiihiad. 7. detsembril varises maavappe tagajärjel rusudesse osa Armeeniamaad. Taastamisel tuleb alustada sealt, kus loodus lõpetas. Kuidas aga taltsutada inimstiihat, kes tehes looduse oma truuks alamaks, kasutab teda vahendina? Ahel katkeb ja loodus nagu murdunud inimenegi on sunnitud välja minema enesetapule. Geoloogiline ajalugu tunneb mitmeid katastroofe, kuid praegu toimuv ja teadvustatud on ainuomane inimajaloole. Homo sapiens *on asunud taandarengule.*

Tahan ka järgmistel aastatel Peipsisse suvelõõma eest jahtuma karata, õhtuvidevikus rääbist suitsutada.

Valus on, mitte ainult kaladel.

ANTTI ROOSE
Varesmetsa külast

NB! Looduskaitseringi ürituse teemaks 7. detsembril vanas kohvikus oli «Virumaa põleb». Samal teemal kõneldi eilegi. «Eesti Raadio» teatas aga kolmapäeva õhtul tulekolde likvideerimisest.

Raamatuid Rootsist

Ülikooli raamatukogus oli 5.—11. detsembrini ühtekokku 1500 lugejal huvi ja asja ruumi 202. Seniajani oli olnud raamatukogunduse kabinetti tarvis minna vaid neil, kes tahtsid lugeda raamatukogundusealaseid raamatuid. Seekord oli nädalaks välja pandud Rootsimaal elavate eestlaste annetuse esimene osa — 510 eksemplari trükisõna. Nädala pärast tuleb sellele järg. Niisiis, 19.—26. detsembrini on oodatavasti see ruum jälle rahvast ja raamatuid täis.

KUIDAS NEED RAAMATUD TARTUSSE TULID?

Suvel sai ülikooli raamatukogu Stockholmis asuvalt Eesti Kultuuri Koondiselt kutse tulla järele raamatutele, mida oli aastaid kogutud rootsieestlaste kodudest ja korrastatud Eesti Majja lootuses kunagi toimetada see kultuurivara kodumaale. Need olid väljaspool Eestit pärast 1944. aastat ilmunud eestikeelsed raamatud, samuti ajakirjade aastakäigud. Rootsipoolseteks tingimusteks oli, et raamatute transpordi Eestisse korraldame meie ja et raamatud saaksid rahvale lugeda. Annetust vastu võtma paluti samal ajal tulla ka Rahvusraamatukogu, tollal veel ENSV Riikliku Raamatukogu esindaja.

Kirjavara jagus mõlemale poole. Rahvusraamatukogu sai ainueksemplarid, Tartu ülikoolile anti dublettide jagamisel enamasti rohkem eksemplare. Nõndaviisi sai Tartu tarvis pakitud umbes 7000 trükiühikut, mis anti üle sümboolsesse kinkeeksemplari, Arvo Mäe «Eesti rahva ajaraamatusse» kirjutatud pühendusega:

«Anname selle raamatu ja veel 56 kasti pärast 1944. aastat väljaspool Eestit väljaantud eestikeelseid trükiseid lisatud nimekirjade järgi Rootsi eestlaste kingitusena Tartu ülikooli raamatukogule lootuses, et me sellega aitame kaasa teha siin loodud eesti kultuurivarad kättesaadavaks kõikidele eestlastele.»

Stockholmis, 8. nov. 1988. a. Eesti Kultuuri Koondise esimees A. Reinans ja sekretär Maia Mathiesen.

Seda sündmust nimetas Rootsis ilmuv «Eesti Päevaleht» raudse eesriide ülestõmbamiseks kultuurisuhetes kodumaaga. Kahes Rootsi suuremas päevalehes ilmusid samuti artiklid pealkirjadega «Keelatud kirjandus kingituseks» ja «Eksiilkirjandus on Eestis teretulnud». Nimelt selle suure ja väärtusliku osa vaatamisvõimalus ongi veel ees ja esimene ots kastidesse pakitust tuleb näha raamatukogus jõulueelsel nädalal.

KUIDAS SAADI KOKKU NÄHA OLNUD VARANDUS?

Tartut ja Eestimaa ainsat ülikooli kannavad südames ja mõttes paljud eesti päritoluga kultuuri- ja teadusinimesed Rootsimaal. Pakkumisi ja sooviavaldusi teha isiklikke raamatuannetusi ülikooli raamatukokku oli sügiseks kogunenud mitukümmend. Kinkida taheti nii eestikeelset kirjavara kui ka teaduslikke erialakogusid, kus teatmekirjandust, isiklike teadustööde separaate, teaduskirjandust jms.

Üleandmiseks sooviti isiklikku kontakti, sest annetajat vaevas tihtipeale küsimus — kas pakutav raamat on tõesti tarvilik. Oli teaduskirjandus ja inglise-, saksa-, ning rootsikeelne, enamasti mitte tuliuus ega poest toodud. Teiselt poolt oli paljudel ärevus hinges — kas tõesti saavad kõik neid raamatuid vaadata ja lugeda. Raamatukogus tutvumiseks väljapandud osa Rootsimaa eestlaste raamatuannetusest oligi pärit üksikannetajatelt.

Kogu pakutud ja isegi pakitud raamatuhulka ei saanud ära tuua. «Suurlaid» võttis juba Stockholmist otsad lahti ja suuna Tallinna poole. Tulime ära teadmises, et Tartu lugejat ootab ühes Stockholmi eeslinna keldris veel palju väärtkirjandust. Jäi maha kokkuleppel, et tuuakse veel juurde. Tartus oma haritlasteed alustanuil on aastaid omajagu. On ilus see võimalus ja kiiduväärt see soov, et eluõhtul saavad nad ehitada kodumaale raamatusilla, panna aluse infovahetusele meie ja muu maailma vahel.

Raamatutel käisid järel raamatukogu direktor ja majandusosakonna juhataja **Indrek Dsilna**. Kui üle kivide, kraavide ja kändude käinud väljasõiduloa saamine laabus, oli Rootsimaa poolel lahkeid abistajaid rohkesti nii nõu kui jõuga. Raamatute tassimisel ja transpordil oli toeks **Eimar Rahumaa**, majutamise ja elamisraha andis Stockholmi Ülikooli Balti Uurimiskeskusest prof. **Aleksander Loit**. Moraalseks toeks olid nii Eesti Teaduslik Selts kui kõik Stockholmi Eesti Majas paiknevad asutused ja organisatsioonid. Tänu neile koigilel Erilise tähelepanuga ja huviga suhtusid kodumaa asjadesse **Enno Klaar, prof. Rein Marandi, dr. Harald Keiland, Bernard Kangro, Valev Uibopuu, Aleksander Taska, Ilmar Arens** ja kümned teised. Aitäh! Suur tänu!

* * *

Raamatukogus on raamatuannetusega seoses pahandajaidki omajagu. Et miks ei ole raamatus annetaja nime. See on seal juhul, kui annetaja soovis. Et miks oli näitus nii lühiajaline. Väljapanek oli mõeldud vaid esialgse teretutvuse soetamiseks. Kõik raamatud kataloogitakse, seejärel läbivad nad veel uudiskirjanduse näituse ja on alles siis laenutamis- ja lugemisvalmis. See võtab aega ning on raamatukogu töötajaile lisakoormuseks, mis pakub vastutasuks vaid tunnetushuvi rahuldamist.

Võib-olla tuleb veel kolmaski tutvustamisväljapanek, pakkide lahtivõtmine ja raamatute inventeerimine on samuti suur töö. Ühtekokku arvame saanud olevat 8100 üksikeksemplari, umbes 1700 eri nimetust. Mis veel — kui raamat maksab 10 dollari ringis, on Rootsist saadud raamatuid tubli varandus. Aga kes oskab ja kas saabki hinnata nende vaimset kaalu ja kultuuriloolist väärtust?

LAINE PEEP,
teadusraamatukogu direktor

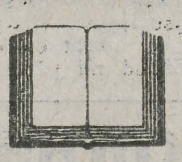

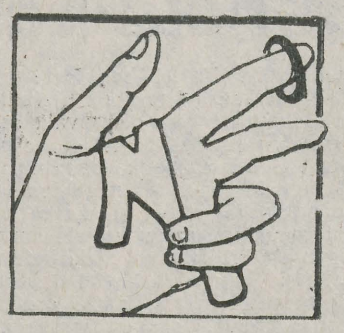

UUDISKIRJANDUSE NÄITUSEL

on 19.—25. detsembrini välja pandud keele- ja kirjandusteaduse alased raamatud ning ajakirjad VALTER TAULI kogust.

Mõne aja eest meile saabunud suur raamatuannetus (kinkis dr. Rein Marandi) on nüüd kataloogitud ja jõuab lugeja kätte.

Raamatuid on üle 150, need on peamiselt võõrkeelsed ning käsitlevad üldkeeleteadust, soome-ugri jt. keeli. On ka raamatuid Eesti kohta mitmelt alalt (kunst, kirjandusteadus, ajalugu, bibliograafiad). Dissertatsioone on paarkümmend. Peaaegu kõik saadud raamatud puudusid meil siiani, dublette on ainult üksikuid.

Perioodikaväljaandeid saime kokku üle 900 numbri, uusi nimetusi on üle 60. Kindlasti pakub paljudele huvi kirjandusajakiri «Tulimuld» (aastakäigud 1950—1987). See oli küll raamatukogus olemas, kuid laiemale lugejaskonnale kättesaadav alles viimasest ajast.

Näituse avab 19. detsembril kell 11 dots. T. Kuldsepp.

ANNE KÜTT

VENIA LEGENDI

Poliitilise ökonoomia kateedri dots. kt. HILLAR PADU *venia legendi* loeng teemal «Diferentsiaalrendi olemus ja jaotamise probleemid sotsialistlikus põllumajanduses» toimub esmaspäeval, 19. detsembril kl. 8.15 üt. aud. 215.

VELLO PEEDIMAA *venia legendi* loeng teemal «Sotsialistlik ettevõte tootmissuhete süsteemis» on samuti esmaspäeval, 19. detsembril kl. 8.15 üt. aud. 214.

TRÜ KLUBI VIDEOTEEGIS

Laupäeval, 17. detsembril kl. 21 diskoprogramm «Musamaailma 10 palet» (kuulamiseks «Boytronic»).

Pühapäeval, 18. detsembril kl. 21 pühapäevadisko.

TUUSIKUID TÖÖTAJAILE

I kvartaliks on saabunud järgmised **puhkekodutuusikud:**

«Cina»	27. 01.—7. 02.	17.70
«Pühajärve»	28. 01.—8. 02.	18.— (7 tuus.)

Avaldused koos rühmaorganisaatori pealdisega esitada **hiljemalt 26. detsembriks** töötajate a/ü. komiteesse.

SEMESTRIKONTSERT

Reedel, 23. detsembril kl. 19 annavad aulas semestrikontserdi TRÜ Akadeemiline Naiskoor ja Tartu Akadeemiline Meeskoor. Juhatavad Eesti NSV teeneline kunstitegelane Vaike Uibopuu ja Eesti NSV rahvakunstnik Alo Ritsing.

Pääsmed tund enne algust.

MURDMAASUUSATAMINE

Järgmised murdmaasuusatamisvõistlused on **esmaspäeval, 19. detsembril kl. 15.30 Tartus** (M 6 km, N 3 km, vabastiil) ja pühapäeval, **25. detsembril kl. 15.30 Käärikul** (M 10 km, N 5 km, klassikaline stiil). Käärikule läheb eribuss kl. 9 V. Kingissepa 19 eest.

SÕDURPOISID!

Toimetusel on teile väga suur palve. Et meie väljasaadetav postipaun on väga mahukas, siis palume teatada meile kindlasti oma **aadressi muutumisest** või tagasitulemisest. Endistviisi ootame teie kirju!

«TRÜ» toimetus

LUGUPEETUD LEHETELLIJAD!

Meie ajalehte saab tellida ülikooli raamatupidamise kaudu (posti teel koju aastaks 1.80, peahoone valvelauda — 70 kop.). Kindlasti tooge aga toimetusse oma tellimise kviitung ja aadress, mitte unustada indeksit.

TRÜ klubi

palub lahkesti kõiki ülikooli inimesi oma majja **jõulukuu 25. päeva õhtul kell 8**

JÕULUPUULE.

Kavas:

- jõulumuusikat teevad TRÜ keelpilliorkester ja «Vanemuise» madrigalikoor ja ülikooli vanamuusikaansambel ja kergemuusika koor Eugen Feliciuse juhatamisel,
- jõulumeeleolu loovad Anne Maasik või «Vanemuise» stuudio.

Siis tuleb veel:

- jõuluvana,
- Rein Lepiku meeleolukad slaidiprogrammid,
- Joel Steinfeld ja ansambel «Prohvet»,
- tants ja baarid lahti!

Pidupilet maksab 3 rubla ja neid on saada teaduskondade ja allasutuste seltsielu korraldajate käest ning klubimaja toast 209 neljapäeval, 22. detsembril kl. 11—13 ja 16—18.

PIDUTOIMKOND

Ainult 3 päeva veel!

ja vana-aasta leht saab täis vaimukat aastanalja. Seega lõpeb 9. detsembril välja kuulutatud «TRÜ» naljavõistlus esmaspäeval.

* * *

LUBATUD ON:

- kirjutada kõigest kõigis žanreis,
- joonistada musta tuši või sõsimusta vildikaga,
- osaleda kõigil Eestimaa üliõpilastel ja kõrgkoolide töötajail,
- tuua või saata toimetusse 19. detsembrini.

KEELATUD ON: produtseerida mittenaljakaid töid.

* * *

Kõige naljakamate piltide ja tükkide tegijad saavad ka mõne rahatähe ja käega katsutava eseme, kui nad on oma loomingule avalikult alla kirjutanud enda nime ja koordinaadid.

Häid jõulupühi!

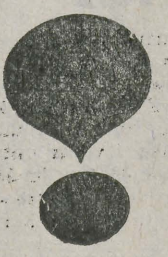

AGENTUUR ÖSS ANNAB TEADA

Ööl vastu 2. ja 9. detsembrit tungis ülikoolilehe toimetusse ja Kastani tänava trükikotta tundmatu jõuk «TARUKAEVIKÜRT». Esialgsetel andmetel suutsid nad läbi suruda **2. detsembri ülikooli lehe artiklis «TRÜ nõukogus»** kriminaalõiguse ja -protsessi kateedri juhataja kohale dots. Herbert Lindmäe. ÖSSi andmetel valiti dots. H. Lindmäe siiski professori kohale ja kateedrit juhatab edasi dots. Rait Maruste.

9. detsembri «TRÜs» ajasid nad suurest poolehoiust eksakadeemiku vastu segi read loos **«Ebapraktiline ettepanek»**. ÖSS soovitab lugeda õigeks järgmised read: «Teeme ettepaneku lisada rahvusvaheliste mõõtühikute süsteemi juba ajalooliselt väljakujunenud demagoogia mõõtühik n a a n, mida tähistatakse järgmiselt N^{g} (loe: enn astmes gee).»

Vaatamata toimetuse ja trükikoja naiste täielikule vastuhakule ei õnnestunud neil jõugust jagu saada. Provokatsioonid võivad korduda.

NB!

JÄRGMINE LEHT

tuleb nüüd alles aasta lõpuks, ilmselt teisipäeval, 27. detsembril. Et mitmevärvilise lehe küljendamine on reedel, siis palume kõik materjalid nädala alguseks ära tuua (f o t o d ja j o o n i s t u s e d viime trükikotta **teisipäeva hommikul kl. 10**, viimaseid k i r j a t ü k k e ootame **teisipäeval, t e a t e d** võivad jääda neljapäeva hommikuks.

Uusi trükiseid

Valner Krinal. Kapitalistlike riikide majandusajalugu kapitalismi üldkriisi esimesel etapil. Teine, parandatud ja täiendatud trükk. Tartu 1988, 650 eks., 68 lk., 10 kop.

Professor Albert Kliiman. Südamekirurgia areng Tartus. Avalik loeng Tartu Riikliku Ülikooli arsteteaduskonna päeval. TRÜ aula, 21. oktoober 1988. Tartu 1988, 500 eks., 20 lk., 5 kop.

Sportlase kehaline ettevalmistus. Õppemetoodiline vahend kehakultuuriteaduskonna üliõpilastele. Koostanud Jaan Loko. Tartu 1988, 500 eks., 104 lk., 20 kop.

Pöördkehad. Metoodiline juhend Matemaatika- ja Füüsikakooli 3. kursuse õpilastele. Koostanud L. Tuulmets, K. Koitmets. Tartu 1988, 500 eks., 36 lk., 5 kop.

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18. TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 4780. Tiraaž 3000 eks.

«Тарту Рийклик Юликоол» («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.

AR Fr. R. Kreutzwaldi nim. ENSV Riiklik Raamatukogu

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

TRÜ

EKP TRÜ komitee,
TRÜ rektoraadi,
ELKNÜ TRÜ komitee ja
TRÜ aü komitee häälekandja

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Nr. 36 (1547) | Teisipäeval, 27. detsembril 1988 | Ilmub 22. novembrist 1948 | Hind 2 kop.

SAMMUD SISSEPOOLE,

● Rektor prof. JÜRI KÄRNER.

● Olete käinud paljudes ülikoolides, näinud nende õppe- ja teadustöö korraldust ehk üliõpilaselugi. Milliste tunnetega olete tagasi tulnud siia oma *alma mater*'i seinte vahele?

Viimasel reisil, mis oli Kanadasse ja USA-sse, õnnestus käia kümnes ülikoolis. USA-s jagatakse ülikoolid kuude erinevasse klassi ja need olid esimese ja teise klassi ülikoolid.

Eelkõige on need reisid andnud väga tugeva impulsi tegutsemiseks, ülikooliharidusе omandamisel vajalike võimaluste loomiseks ja samuti eeskuju. Otseselt ei saa küll midagi üle võtta, süsteemid on liiga erinevad kasvõi näiteks diferentseerituse poolest — esimeseks on seal üldharidus ja sellele järgneb eriharidus. Diferentseerida saaks ka meil rohkem, miks me veame kõiki viimase astme diplomini, osale võiks anda üldhariduse jne.

Kahjuks on tagasi tulles tulnud palju aega kulutada selliste ülesannete lahendamiseks, mis ei peaks enam rektorile kuuluma, vaid oleksid lahendatavad allüksustes, teaduskondades, prorektorite juures. Kahjuks kiputakse seda unustama ja sageli jäetakse siia kirjad, et selle ja selle asjaga peab tingimata tegelema rektor.

Rektori põhiülesanne on ikkagi luua kõik võimalused töötamiseks ja õppimiseks, sealhulgas ainelise baasi väljaarendamine, laialdaste kontaktide loomine välisülikoolidega, aidata taaselustada akadeemilisust jne.

● Paralleele on välisülikoolidega muidugi raske tõmmata, aga millest meil siiski eriti puudu jääb?

Ükskõik kus ma käisin, igal pool teati Tartu ülikooli. Kõikide ajalehtede esiküljel oli samuti Eesti nimi, isegi kaart oli juurde joonistatud. Meid teati ja vastuvõtt oli igal pool väga soe. Näidati kõike seda, mida soovisin.

Meil jääb puudu kõigepealt tehnikast: arvutustehnikast, paljundustehnikast, mis on seal kõikjal kättesaadav, aga muidugi raha eest, samuti videost. Üliõpilane võib sealt kätte saada kogu oma õppetöö informatsiooni.

Siin on asjal ka teine pool, mida sageli unustama kiputakse. See on üliõpilaste endi ja vilistlaskonna toetus, mis on välisülikoolide juures iseenesest mõistetav. See võimaldab ülikoolidel ise oma elu korraldada ning mitte loota riiklikule finantseerimisele. Meil arvavad paljud, et ülikool peab kõike ise andma mõtlemata sellele, kust ülikool need ressursid saab. Ega ülikooli tellijad ole rikkad. Välismaal tahetakse viimasel ajal üha rohkem toetust riigilt ja nii imelik kui see ka ei ole ajal, mil meie räägime sõna «riiklik» mahavõtmisest jne., elavad Ameerika ülikoolid vastupidises soovis. Mul on siin kaasas terve kogumik riiklike ülikoolide tulevikust.

Viimaselt reisilt tagasi tulles oli hea tunne, et õnnestus kaasa aidata **Tartu ülikooli fondi avamisele** ja sinna rahade laekumisele. Mulle öeldi otse välja, et tegite paari päevaga ära selle töö, mida nemad poleks suutnud paari aastaga. Infot, mis minu suust tuli, usuti rohkem, kui kohapealsete oma. Ja ikkagi teatakse meist vähe ja vähe tunneme ka neid. Minu jaoks oli suur üllatus, kui palju on Kanadas ja Ameerikas eestlasi, kuidas nad kokku hoiavad ja eesti keelt säilitavad, kui paljud on jõudnud akadeemiliste kraadide ja kutseteni.

● Teie uue aasta soov?

Õnneiootus on igal inimesel, midagi rohkemat kui õnne ei oskagi soovida. Nii et kõigile õnnerikast uut aastat!

● Õppeprorektor prof. HEINO SIIGUR, olete ametis olnud neli kuud.

● Kas Teie ettekujutus oma tööst vastas tegelikkusele? Selle meeldivad ja ebameeldivad küljed?

Ettekujutus õppeprorektori tööst vastas enam-vähem tegelikkusele, kuid ei kujutanud siiski ette, et nii palju aega kulub väheproduktiivselt, mitmesuguste jooksvate asjade ajamisele, tühjale-tähjale.

Töö meeldiv külg on võimaluste otsimine spetsialistide ettevalmistuse kaasajastamiseks, üliõpilaste silmaringi laiendamiseks, osavõtt perestroikast ja demokratiseerimisest, kokkupuuted paljude huvitavate inimeste ja nende mõtetega.

● Kui jõudsalt on ülikooli allasutused, näiteks kateedrid, asunud oma tööd ümber korraldama meie uuest põhikirjast lähtudes? Kas võite tuua rohkesti näiteid?

Ülikooli uus põhikiri ei ole veel kinnitatud, kuid teaduskondades ja kateedrites töö ümberkorraldamine käib. Reaalseid ümberkorraldusi on veel vähe, tahaks rohkem näha teaduskondade ja kateedrite initsiatiivi ning vastutustunnet. Ei oska praegu kedagi eriti esile tõsta või laita, sest kõik andmed pole minuni jõudnud (mitte igaüks ei tule kohe teatama, et tegime seda või teist, sest väljendades Tuglase sõnadega «kaunid on kavatsused, kaunimad kordasaatmised»).

Küll tahaks aga kõigile soovida rohkem otsivat vaimu, oma õiguste ja võimaluste paremat ärakasutamist, rohkem vastutustunnet! Ei maksa karta eksimusi ja neist tulenevaid pahandusi, sest ei eksi ainult see, kes midagi ei tee.

● Kui palju puutub õppeprorektor kokku üliõpilastega? Milline oli üliõpilane 1988 ja millisena tahaksite teda näha aastal 1989?

Arvan, et õppeprorektor peab tingimata ka ise tegema õppetööd. Teen seda majandusüliõpilastega ja kontakt on nendega vahetu. Kuid ka teistest teaduskondadest pöördutakse õppeprorektori poole küllalt sageli, rohkem küll oma muredega, vähem ettepanekutega. Ka on vahetu kokkupuutumine nendega, kes on suuremaid pahandusi põhjustanud. Hea kontakt on kujunenud komsomolikomiteega ning loodetavasti kujuneb ka teiste üliõpilasorganisatsioonidega.

Üliõpilane aastast 1988 oli aktiivne kodanik, huvitus ühiskonnaelu probleemidest, arutas neid aktiivselt. Väheseks jäi aga oskus oma kavatsuste elluviimiseks õigete vahendite valimisel, samuti püüe süvateadmiste omandamiseks ja erialaselt kõige uuega kursis olemiseks.

Tahaksin näha, et üliõpilane aastal 1989 püüaks omandada teadmisi rohkem, kui talle ametlikult pakutakse, õpiks silmaringi laiendamiseks ja kultuurist osasaamiseks paremini kasutama oma aega, oleks aktiivne kodanik, kes on määratlenud oma koha ühiskonnas ja kasutab oma sihtide saavutamiseks ühiskonnale vastuvõetavaid vahendeid.

● Tartus seni veel ainukesena ilmuva ajakirja «Eesti Loodus» peatoimetaja ANTS PAJU.

● Missugune on Sinu vaade ülikoolile väljastpoolt? Missugusena paistab Sinu enda paljude käimiste-liikumiste seas liikumine ülikoolis?

Võib-olla on minu nägemus liialt subjektiivne ja ehk hindan tudengite võimet haarduda kõikide ühiskondlike liikumiste ümber isegi üle. Aga mul on küsimuste küsimus, — mil määral Tartu linn ise toniseerib siin õppimist ja vastupidi? Praegu ei ole seda tudengilinnana välja arendatud. Linn ise ei soodusta täidetud, sisuka ruumi teket ühiselamu ja auditooriumi, ühiselamu ja tantsuruumi, ühiselamu ja kõrtsi vahele.

Võime vaadelda ka nii. Üliõpilane on taotlemas kõrgharidust ju ka kui oma vanemate laps. 20 aastat möödub kiiresti ja varsti on (olid) järglased kõrgkoolis. Kas kõigil jääb (jäi) siia maha märk, et seda tegime ülikoolis meie?

Ülikool peaks tõrvikuna ees minema, siin ju ajude kontsentratsioon. Eestimaal jääb praegu kõige rohkem puudu aatelisusest. Oleme julged neiud ja noormehed küll sini-must-valge lipu all, aga EÜE-s pidime selle lipu all tänavasillutiselt üles korjama õllepudeleid. Praegused tudengid peaksid end kõrvuni täis imema siit saadavaid väärtusi. Nende käes on sajandivahetuse rahvamajandus. Rahvas ei vaja ainult spetsialisti, vaid eelkõige valgustajat.

● Klassikalise muinasteaduse muuseumi peavarahoidja ANU LAANSALU.

● Ülikooli Voronežis asuvast kunstikogust ei ole ajalehes tükk aega lugeda olnud. Kui kaugel on asjaajamine?

Asjaajamine on olnud pikk ja keeruline, kõigest lühiintervjuus rääkida ei jõuagi. Oleme ise seal käinud, oleme taotlenud NSV Liidu Kultuuriministeeriumi, samuti Vene NFSV Kultuuriministeeriumi abi. Praegu on meil teada viimasena mainitud ministeeriumi juriidilise ja kujutava kunsti osakonna seisukoht, mille saime 16. detsembril telefoni teel: kunstikogud tuleb Tartule tagastada. Lisati, et tõenäoliselt pöördub ministeerium selle ettepanekuga Vene NFSV Ministrite Nõukogu poole.

On ka teine asjaajamisliin, ja nimelt Kultuurifond. Meie taotlust aktsepteeriti ja pärast juriidilise külje hoolikat uurimist tunnistati ülikooli pöördumise õiguslikkust.

9. detsembril esitas NL Kultuurifond probleemi NSVL Ülemnõukogule. Nii et oleme ootel.

● EPA ajalehe toimetaja TIINA SIIMETS.

● Milliseid muudatusi on toimunud sel aastal EPA üliõpilases?

Minu meelest on EPA-s siiski alati olnud ärksam osa rahvast, kes mitmesuguste olude kiuste on endas aadet kandnud ja kes maamehe terve mõistusega on vähem kaasa hurraatanud ning rohkem ise mõelnud. Ja üks osa, kes ehk on maganud. Aga viimaseid on olnud mujalgi, igal pool.

Kas sel aastal ollakse teokamad, teistsugusemad? Küsimus ehk polegi selles. Eks see ärksam osa on nüüd saanud rohkem teha ja käia, kasvanud on huvi keelte ja üldse humanitaarasjade vastu.

Viimatisel noortefoorumil läks mõte sinna, et ehk polegi asi selles, milline organisatsioon või ühing meid kammitseb. Pigem taandub asi sisemisele vabadusele, sellele, kuivõrd me end sellest või teisest segada laseme. Aeg-ajalt tekkis saalis ikka küsimus, kes hakkab seltse ja klubisid koordineerima, vahendama kõrgemalseisvate ees.

Tähendab, oleme siiski piisavalt rikutud, bürokraatiast läbi imbunud, võimetud ise seda teadvustamagi (samad inimesed hüüdsid ka vabakssaamisest...). Võideldakse tuuleveskitega väljaspool iseend, aga tuleks ehk ka mõelda ja vastu astuda sisemistele barjääridele. Või teisisõnu: et kasvatada uut eetilist põlvkonda, tuleb alustada iseenda muutmisest (märksõnadeks ausus, sallivus, avatus, missioonitunne).

Et epakas on loodusele lähemal kui muud, sestap tahaksin loota, et ka vabadust on kergem saavutada. Aga see pole lihtsalt üle läve astumine, pigem teel olemine, liikumine.

● Arstiteaduskonna II kursuse üliõpilane TÕNU PEETS.

● Sinu kursusel rakendatakse eksperimendi korras uut üleliidulist õppeplaani. Kuidas siis tudengi pilgu läbi eksperiment edeneb?

See meenutab folkloorist kuulsat katset mustlase hobusega, kellele üha vähem süüa anti, kuni ta veidi enne eksperimendi täielikku õnnestumist ootamatult ära suri. Uue õppeplaani järgi antakse üliõpilasele üha vähem aega meditsiini alusteadmiste omandamiseks, et näha, kas temast nii saab arsti või mitte. Sellisest praktikumi- ja loengutundide vähendamisest ja niinimetatud «iseseisva töö» mahu tunduvast suurendamisest paistab välja halvasti varjatud kavatsus arstide ettevalmistuse arvel veelgi raha

(Järg 3. lk)

SAMMUD VÄLJAPOOLE

KALEV VILGATS CHÄTRIN BAGALA ANU BIRK ÜLAR TEPPO

Kallid kaastudengid! Hea ülikoolirahvas!

Soovime kõigile tujuküllast vana aasta minekut ja uue, 1989. aasta tulekut! Kõlagu šampanjasaluut ning helisegu pokaalid!

Rahu ja õnne kõigisse kodudesse! Heaolu ja tervist igaühele!

Täitugu salajasemadki soovid, jätkugu jõudu käia sirge seljaga, ükskõik mis ka ees ei ootaks!

Ülikooli poistele sõjavães soovime kodusoojust hinge, teenistusaja kiiret kulgu ning rõõmsat jällenägemist alma mater'*is!*

Siiralt
Teie
ELKNÜ TRÜ KOMITEE

Komsomolikomitees

Uue komitee esimene istung algas 14. detsembril kell 18.15. Arutati, otsustati, kinnitati.

● Komitee kinnitas **CHÄTRIN BAGALA** (eesti fil. IV) välissuhete asesekretäriks, **ÜLAR TEPPO** (ravi III) EÜE asesekretäriks, **MARGUS KIISKÜLA** (maj. IV) kultuuritöö ja **ERGO PRAVE** (KKT III) spordi peale, **RAUL PIIRIMEES** (mat. II) infogrupp. Suhteid pressiga aitab seada **PEETER TALI** (žurn. III).

● Komitee rahuldas järgmiste üliõpilaste isiklikud avaldused komsomolist välja astumiseks: AIVAR KOGER (õig. V), AIMUR LIIVA (bio-geo II), HILL KULU (bio-geo II), PIIA LEHTMETS, URMAS LIIV, ROBERT FOMITSOV, ANDRES KALAMEES, LOORE EHRLICH, TOOMAS JÜRGENSTEIN, HELI ELLER, SILVIA SEPP, KARIN HOLST, KRISTEL TÄÄKRE, RIINA PECHTER (kõik bio V).

● Ideoloogia asesekretär Kalev Vilgats andis ülevaate komsomolikomitee suhetest teiste kõrgkoolidega. Ljubljana, Turu, Lodzi kõrgkoolidest on saabunud koostööpakkumised. Turu Ülikooli noored poliitikud on huvitatud sidemetest RSR-ga.

● Otsustati käsile võtta «surnud hinged» ja need töö käigus komsomolist välja arvata kui ühinguga sideme kaotanud.

● Komitee otsusega kanti maha mitu žurnaali ja registreerimisraamatut, millel puudus otstarve.

● Arutati ülikooli panust **Armeenia** abistamisse. Komitee soovitab üliõpilastel, kes on valmis sõitma taastamistöödele Armeeniasse, registreeruda asesekretär Kalev Vilgatsi juures (tel. 3 51 89, õhtuti Pälsoni 23—219). Arvestada tuleb sellega, et sõit ei pruugi toimuda kohe, valmis tuleb olla iga hetk.

● Arutati komitee **finantsmajanduslikku** tegevust. Kaaluti komsomoliimaksude edaspidist arvestamist otse stipist.

● Komitee toetab igati nõudmist luua üliõpilastele võimalused **paljundusvahendite** kasutamiseks. Hoiame silmad lahti ja kõrvad kikkis ning teeme omalt poolt mis võimalik.

Komitee koosolek lõppes 19.05.

KALEV VILGATS,

ideoloogia asesekretär

Sündinud 11. aprillil 1966 Pärnus Jakobsoni poolt tuntuks kirjutatud Vaestepatuste alevis. Koolid: Pärnu V 8-kl. Kool ja I Keskkool, mille lõpetas 1984. Samast aastast TRÜ ajalooteaduskonna nimekirjas. Koolis oli komsomolikomitee asesekretär, peaaegu viis aastat toimetas kooliraadiot. 1983—84 Õpilaste Teadusliku Ühingu president. 1984—86 sõjaväeteenistus, mille ajast ko'm neljandikku väeosa komsomolisekretär. Praegu ajaloo III kursusel. 1987 osakonna komsomolisekretär ja samast sügisest Rahvusvaheliste Suhete Ringi president. Olnud Rahvarinde alguse juures ning tegev siiani. 30. nov. valiti ELKNÜ TRÜ komitee asesekretäriks.

NLKP liige 1987. aastast. Vallaline.

Peab ennast üldiselt rahulikuks inimeseks, arvestab teiste arvamust. Ütleb ise välja, mida mõtleb, talub ära endale mitte meeldivate seisukohtade väljaütlemise. Lemmikvärvitoonid on hall ja tumesinine, suvel valge. Lilledest ostab ja kingib roose, nelke ja krüsanteeme. Lemmikeine — liha ja kartulid. Jookidest istub kõige paremini, nii imelik, kui see ka pole, piim. Hea lahe rüüp ning läheb igal ajal.

Huviks on välispoliitika, rahvusvahelised suhted. Meeldib kodus majapidamistöid teha. Naistesse suhtub sümpaatiaga. Ei salli inimsuhetes pettust ja enesepettust. Oma tegevuses mitmel rindel on palju tänu võlgu emale, kes alati toetab. Hoiab väga oma lähedasi sõpru. Loomult parandamatu optimist — igast olukorrast on olemas väljapääs, vaja see ainult leida.

● **Miks nõustusid sellele kohale asuma?**

Kindlas usus uue sekretäri Alar Pandise läbilöögivõimesse ja ühisesse soovi midagi muuta ning ära teha.

● **Kas komsomolist välja astuda on endiselt raske?**

Ei ole. Peame õigeks isiklíku avalduse alusel väljaastumistaotlused rahuldada ja nii olemegi toiminud. Siiski arvan, et praegusel ajal pletit lauale visata ja pöösasse pugeda pole õige. Kuni meil ei ole teist riiklikult tunnustatud poliitilist noorsoo-organisatsiooni, tuleb komsomoli võimalused ära kasutada. Muide, sageli me ei teagi neid võimalusi.

● **Sinu uusaastasoov?**

Hoidkem uuel aastal kokku, mis ka ei juhtuks! Eesmärgid on meil ju ühised!

CHÄTRIN BAGALA,

välissuhete asesekretär

Sündinud 22. augustil 1967 Pärnus. Haridustee algas sealses IX 8-kl. koolis ja lõppes Pärnu II Keskkoolis kuldmedaliga. Eesti filoloogia õpingutega on jõudnud IV kursusele. ÜLKNÜ liige 1981. aastast. Keskkoolipäevil kooli komsomolikomitee asesekretär. 1984. a. koolinoorte kõnevõistlusel vabariigi teine. Samal aastal peaosa filmis «Karoliine hõbelõng». Vallaline. Tumedapäine, eluröömus ja suhtlemisaldis piiga: lemmiklill sinilill, ainult augustis on neid üsna raske hankida. Lemmikvärvid must ja valge. Armastatuimat sööki ta ei nimeta, aga söövat kõike, mis isuäratav, välja arvatud sibul. Lemmikjook — «Martini».

Vabal ajal meeldib lugemine, käsitöö ja tants. TRÜ-s osaleb kultuuriklubi tegevuses. Valdab ungari, soome ja inglise keelt. 14. dets. kinnitas ELKNÜ TRÜ komitee Chätrini asesekretäriks.

● **Millised on Su enda suhted välismaaga?**

Pidevad suhted on alates teisest elukuust.

???

Jah, esimest korda puutusin välismaaga kokku kahekuuselt.

● **Kuidas kujutad ette oma tegevust komsomolikomitees?**

Tahaks aidata võimalikult palju kaasa üliõpilaste välissuhete laienemisele. Praegu on selleks võimalusi, pakkumisi tuleb välismaalt ja omalgi initsiatiivil saab palju ära teha. Pealegi, kus saaksid meie tudengid lihvida oma võõrkeelt, kui mitte välismaal sealsete üliõpilastega suheldes. Muidugi tuleb meil endilgi leida võimalusi välistudengite vastuvõtuks, eks esialgu loomulikult turismisõitudena.

ANU BIRK,

sisemise organiseerimistöö asesekretär

Sündinud 5. jaanuaril 1968 Tartus. Koolitust sai XII keskkoolis, kus küpsustunnistusega koos anti kuldmedal. Õpib praegu III kursusel kaubandusökonoomikat. ÜLKNÜ liige 1982. aastast. Oli XII kk. komsomolisekretär. Teaduskonnas vastutas siseorganisatsioonilise töö eest. 30. nov. valiti ELKNÜ TRÜ komitee asesekretäriks. Sinisilmne, vallaline. Lemmiklill on roosa nelk, lemmikvärv — punane. Eelistatuim roog on jäätis, jook — šampanja. Kuulatavaid lauljaid on mitu, näitlejaist hindab Peeter Oja.

Harrastab naisvõimlemist. Meeldib omaette laulda. Õpib inglise keelt, kus vahel vajab õpetajat.

Armastab sõita taksoga, võimalust mööda reisida. Väga meeldib teater. Uudiskirjandusega püüab enamvähem kursis olla. Viimati luges «Kas ema südant tunned sa ...».

Meeste juures hindab viisakust ja head suhtumist endasse. Vihkab valetamist ja tühje lubadusi. Viimaseid, teadagi, kelle poolt.

● **Miks nõustusid kandideerima komitees sellele ametikohale?**

Arvasin, et tulen toime. Pealegi on teatav siseorganiseerimistöö kogemus juba olemas.

● **Millise mulje on jätnud Sulle vastne sekretär Alar Pandis?**

Asjaliku. Muidu ka meeldiva välimusega noormees.

ÜLAR TEPPO,

EÜE asesekretär

Sündinud 12. aprillil 1966 Tartus. Lõpetanud siin V Keskkooli. ÜLKNÜ liige 1984. aastast. Koolis mängis orkestris. 1984—86 mõõdusid sõjaväes. Praegu arstiteaduskonnas ravi III kursusel. Ülikoolis on mänginud samuti orkestris, juhtinud rühma kultuuritööd, olnud teaduskonna komsomolisekretäri asetäitja. Kaks aastat töötanud suviti Sakala ja Lõuna regioonis.

14. dets. kinnitas ELKNÜ TRÜ komitee Ülari EÜE asesekretäriks.

Rahulik ja toimekas noormees; teab, mille poole püüda; hea juht. Lemmikvärv on roheline. Lemmiksöögid — rosolje ja pasteet. Lemmikjookide sedelis seisavad «Värska» ja konjak. Armastatuim laulja Tõnis Mägi, näitleja Lembit Eelmäe. Lill, mida kingiks neidudele, on orhidee, ent neid pole kuskilt saada. Harrastuseks on sport, eriti purjetamine ja atleetvõimlemine.

Suhtumine naistesse — reserveeritud.

● **Kuidas kujutad ette EÜE tulevikku ülikoolis?**

Kõigepealt on vaja lahendada suvemaleva probleem. Suvemalev tuleb muuta vabatahtlikuks ning töö eest peab makstama inimväärset palka. EÜE-s tahaks näha rohkem välisrühmi. Arvan, et vabariigis on ehitusmaleva süsteem üpris kenasti paigas. Usun, et majandid vajavad EÜE-d ka tulevikus ja IME tingimustes.

Loodan head ja vastastikku mõistvat koostööd EÜE juhtidega.

SAMMUD ...

(Algus 1. lk.)

kokku hoida. Olukorda raskendab sobiva õppekirjanduse vähesus või puudus. Vanemate kursuste kolleegid näevad alusteadmiste omandamisvõimaluste kärpimises velskerluse, arstliku pinnapealsuse ohtu.

Tundub, et uues üleliidulises eksperimentaal-õppeplaanis kehastub meditsiinihariduse pragmatismi ja konjunktuurluse kuiminatsioon, tõeline kriis — nagu mujalgi ümberringi. Seda hinnatavamad on paljude õppejõudude püüdlused tudengit mõista ja aidata, leida inimlikku lahendust ootamatult tekkinud tõeliselt absurdsetes olukordades (näiteks organsüsteemide füsioloogia pealesunnitud käsitlemine enne vastavat osa anatoomias ja biokeemias; mikrobioloogia õpetamine II kursusel, enne kliinilist kogemust, jne.). Usun paljusid tudengeid minuga ühinevat lootuses, et uus aasta toob ülikoolile õiguse täielikult usaldada õppeplaanide koostamisel oma teadlaste ja õppejõudude pädevust. Mõnel puhul oleks vist vajalik juba enne sellise õiguse ametlikku kinnitust ilmutada mehisemat ja vastutustundlikumat kriitikameelt meie jaoks väärtusetute korralduste ning soovituste täitmisel. Meedikud teavad, et real juhtudel on inimeksperiment lubamatu.

● Žurnalistika kateedri õppejõud TIIT MATSULEVITS.

● Mida kujutab endast ajakiri «ÜLIKOOL»?

«Tõesti-tõesti, saatuse tahtel olen mõned viimased kuud tegelnud sellega, et käima panna meie universiteedi akadeemilis-informatsiooniline kvartalikiri «ÜLIKOOL. Acta Publica Universitatis Tartuensis». Tublideks abilisteks on seejuures asendamatu tehniline toimetaja Ester Schnur ning laiemale publikule raadiohäälena tuttav Toomas Jüriado. Kolmekesi moodustame ülikooli teabetalituse algrakukese, kelle olulisim ülesanne ongi tolle ajakirja väljaandmine.

Esimese numbri materjal on koos ja juba ka magnetketastel (ajakirja tegemisel kasutame — kui mitte esimesena, siis vähemalt ühena esimestest Eestis — moodsat menetlust, kus masinakirjutaja on juba ühtlasi ka laduja ning pliiatsiga sodimist ja pastakaga mäkerdamist sootuks minimaalselt: korrektuuri teeme otse kuvaril, ka maketeerimiselemente võimaldab IBM-iks kutsutav seadeldis). Paljundamisele minev väljatrükk peab pärast teksti lõplikku trükikorda seadmist tulema laserprinterist.

Tehnika ja selle kasutamisvõimaluste nappus on aga seni olnud suurim takistus žurnaali ladusa valmimise teel. Praegu loodame härra dr. Villemsi vastutulelikkusele, samuti end alati soliidse firmana näidanud, proua Raisma juhatatava kirjastusosakonna suutlikkusele — siis vast on meil avanumber veel enne käes, kui aastavahetuse meeliülendavad toostid unustusehõlma on vajunud. Esimeses numbris, mis pisut mitteordinaarne edasiste kavadega võrreldes, saame lugeda näiteks Juri Lotmani ja Peeter Oleski sisukaid kirjatöid, seltsieluga seotud materjale, Indrek Koolmeistri kommentaare ülikooli uuele põhikirjale, rektori inauguratsioonikõnet, infot aasta tähtsündmustest ja palju muud, mis tegelikult pole üldsegi nii väga põnev, veel vähem riigivastane.»

● Žurnalistika I kursuse üliõpilane AARE KASEMETS.

● Milline oli Sinu nägemus ülikoolist EPA-s õppides ja milline on see nüüd?

EPA ajal said *muld*, *põld* ja *mets* mulle elavaks süsteemiks. Hakkasin aimama ka maakultuuri seoseid, tekkis ülevaade riigi poliitilise ja majandusorganisatsiooni võimukoridoridest.

Ülikooli tulles vaimustas kohe kirjanduse ja ajalooga seotud kultuur ning need inimesed, kes seda läbi enese jagavad. Eesti šansside seisukohalt on huvitavad ka sotsioloogia ja ajakirjandus kui vahend.

Väärtustan IME asju, meie hetkeolukorra analüüsist (seis on NII) lähtuvat tegevust (kuidas võita NIIKUINII?!) jm., millest oskan enesele ja sõpradele rõõmu leida (kirjandus, (ka keha)kultuur, loodus jne.). Kurb ja nõutu olen, kui näen mõnes suhteliselt haritud seltskonnas *vaimset inimsöömist* ..., ehkki ei tohiks olla uudis, et selle suurriigi aluskividesse kodeeritud inimesevastasus valitseb meilgi edasi. Hoidkem üksteist!

Ülikool on meie rahvale valgusallikas olnud.

Usun — iga haridusevalgusest *nägijaks saanud* isik läheb automaatselt kaduma poliitilisele süsteemile, kus inimene ei ole pärisinimene.

Üks soov on veel, et omandaksime **kogu Eestimaa huvidest** lähtuva isamaavaate, st. «teed võivad olla meil erinevad, aga olgu üksainus armastus.» (C. R. Jakobson 1882). Kui mul õnnestub ülikool lõpetada, tahaksin Eesti maajuhtide kõrgkooli õppejõuks minna.

Sõber ütles eile: «On tunne, et linnas on juba aasta 1917, aga maal külades ja tehastes alles 1905.» See on NII. Päikest!

Sõjalise kateeder on tõstnud mõõga

Küllap on kõigil veel meeles sügisene tants sõjanduse õpetamise ümber. Tookord näis, et rektori käskkirjad ümberkorralduste kohta andsid soovitud tulemusi, sest tudengid asusid taas õppetööle. Kui õppurite suhtes võiks rahulik olla, siis kangekaelse ja põikpäise kateedri suhtes mitte. Taas tõusevad mustad pilved ning kateedrikolonelid puhuvad süsi hõõgvele. Nende tegevus on teravas vastuolus mõtete ja ideedega, mis ütles ÜRO-s kõneldes välja M. Gorbatšov. Ajal, mil päevakorral on kogu armeesüsteemi muutmine, klammerduvad kateedri ohvitserid visalt vananenu ja kõrgkoolile mittevastava külge. Hinnates kujunenud olukorda ning resümeerides kateedri taotlusi, peame vajalikuks rõhutada järgmist:

1. Mitte lubada eksmatrikuleerida üliõpilasi sõjalise pärast.
2. Arvestustele peavad pääsema kõik, kusjuures tuleb jälgida, et hindamisel ei lähtutaks isiklikust aspektist.
3. Kõik rasedad ja lastega naisüliõpilased vabastati rektori käskkirjaga sõjalisest. Kateeder keeldub seda korraldust täitmast. Loeme vajalikuks meenutada, et peale ülal nimetatute tuleb teises järgus vabastada sõjalisest ka kõik ülejäänud tütarlapsed.
4. Kateeder nõuab koolipraktika tõttu puudutud päevade järele tegemist. Tudengite suhtes on see ebaõiglane nõudmine, seda ei või täita.
5. Käesoleval suvel sõjalise välilaagris viibinud neljal üliõpilasel, keda kateeder esitas eksmatrikuleerimiseks, tuleb võimaldada kõrgkool lõpetada.
6. Senini ei ole lülitatud töösse neid üliõpilasi, kes vastavalt rektori käskkirjale kuuluvad sõjalise kateedri nõukogusse.
7. Sõjalise kateeder peab hakkama täitma rektori käskkirju. Ülikooli juhib rektor, mitte sõjalise kateedri ülem.
8. Kateedri poolt välja jagatud paksude kaustade järgi otsustades kasutatakse ebasihipäraselt ülikooli paljundusvahendeid ja raisatakse mõtlematult paberit.
9. Senise tegevuse järgi otsustades ei taha sõjalise kateedri ülem mõista ei ühiskonnas ega kõrgkoolis toimuvaid muutusi. Järelikult tõstatub küsimus polk. Nossovi mittevastavusest oma ametikohale.

On ilmne, et kui sõjanduse kateeder kavatseb jätkata samas vaimus, muutub mõõdapääsmatuks naasmine sügiseste loosungite juurde.

Kes mõõga tõstab, peab selle läbi langema. Üliõpilased ei tõstnud mõõka.

ALAR PANDIS,
ELKNÜ TRÜ komitee
sekretär
KALEV VILGATS,
ELKNÜ TRÜ komitee
ideoloogia asesekretär

EÜE!

Üliõpilased, kes soovivad veeta suve EÜE välisrühmades, peaksid mõtlema sellele juba aegsasti. Perfosid saab endiselt komsomolikomiteest ja endiselt loeb staaž.

EÜE sektor

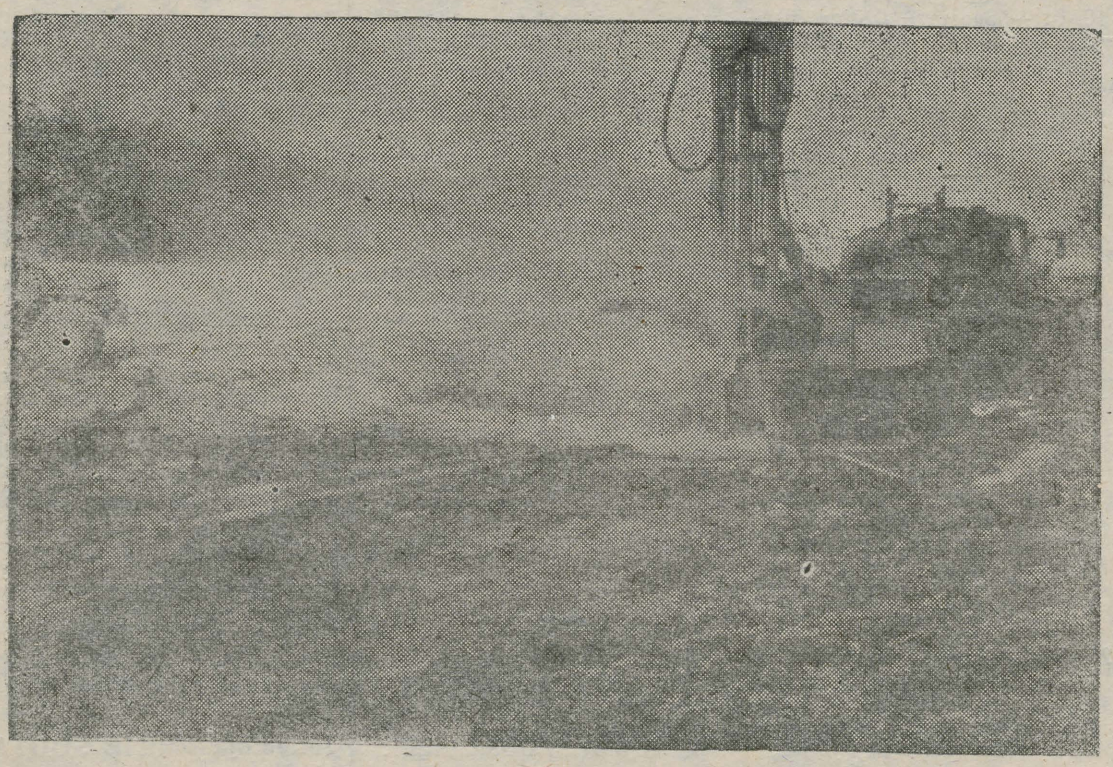

Mardikuu kümnes päev 1988 — kuum hingus on juba nädalapäevad Alutaguse põues, Mäetaguse sovhoosi põld leinavas tahmarüüs. Kolde kohal käib vilgas puurimine, et oleks, kust vett, süsihappegaasi, tsemendisegu ja termomeetrit 50 meetri sügavusse lasta. Tants põrgukatla ümber alles algamas.

Looduskaitseringil on tõsine muresiasoov: «Kaevandusveed ei tohi voolata niigi vaevatud Peipsisse ja ametkondlik rüselemine looduse kallal stiilis *ja-kõik-on-korras* tuleb ära lõpetada.»

ANTTI ROOSE
MEELIS LOKI foto

Liidia Uustal

Täna on juubel teenekal võimlemisspetsialistil Liidia Uustalil.

Tahame loota, et tema paljusid abivajajaid toetav looduse- ja inimestearmastus kestab veel palju aastaid.

Tänase päeva puhul soovime tugevat tervist ja teotahet veel paljudeks aastateks.

Endised õpilased ja kolleegid

Jõulumõtisklus

Midagi helget ja sooja, mida üle neljakümne aasta meie hingestki välja püüti kiskuda, oleme nüüd avalikult tagasi saanud. Kodu ja südame jõulud on tulnud peosaalidesse ning tänavatele. Traditsiooni 'u'eb jätka'a sea't, kus see katkes, minna mõttes tagasi Arno ja tema viiuli juurde. Vahest on meile abiks 'eadmine põhjanaabrite vastavaist kombeist.

Jõu'ud on Soome suurim püha. See on mitmeosaline tervik, milles usulisus vähemalt esia'gu näib väheneval ja kaubalisus suurenevat. Pole kahtlust, et Lapimaal **Korvatunturil** *elav* **Joulupukki** *on maailmas tuntum kui Soome president. See aga tähendab reklaami ja raha ning lõppkokkuvõttes tööd ja töökohti.*

Side religiooniga on küll vähenemas, kuid kirikus käiakse ikkagi. Need on tõsised käigud, pühakojas ollakse vaikselt ja paljapäi. Ei tea, kui palju kantslist räägitavat kuulatakse, rohkem vist mõeldakse omi argipäevatuid mõtteid.

(Järg 4. lk.)

Jõulu-mõtisklus

(Algus 3. lk.)

Kalmistutel põlevad küünlad nagu meilgi. Läinud — ja neid on soome rahval palju — mõeldakse korraks tagasi olevate juurde ning ollakse koos.

Koos on ka elavad omavahel. Suguldsed tulevad kokku ning sõeluvad pere kostmisi ja kuulumisi. Rahulikult ja põhjalikult ja pereemade ning arstide õuduseks igapäevaseid saledust eeldavaid toitumiskombeid täiesti unustavalt. Pidulaud on lookas, sellel on traditsiooniline seakints ja palju vormiroogi (maksa-, kaalika-, porgandi-, kartulivorm), rosolje, vahel kalkun või lõhe. On küpsetatud ploomipirukaid ja piparkooke. Tavapärane magustoit on riisipuder; kes sellest mandli leiab, saab õnnelikuks.

Sellist lõõgastumist on muidugi vaja. Igatseme ju meiegi põhjamaalastena teadmist pööripäevast, vajame kõige süngemal ja pimedamal talvelgi usku kevade tulekusse. Soomlane puhkab sel ajal ka jõulueelseist askeldusist. Suurpuhastused niigi korras kodudes on ju kestnud nädala, kingiostmise probleemid pole olnud väiksemad meie omadest (küll teistel põhjustel) ning eks ole novembrikuust peale pühitsetavad eeljõuludki **(pikkujoulu)** *kahandanud jõuvarusid.*

Suures osas langevad soomlaste jõulukombed ja -atribuutika meie omadega kokku. Jõululaupäeval toob isa kuuse tuppa. Koos tehakse sellest jõulukuusk. Lapsed kordavad laulusalme ning ootavad habemega külalist. Kingitusi saavad kõik. Postikotid on lõhkemas kaartidest, ustel ja akendel säravad ehted.

See on siiski vaid vorm. Peamine on rahu, endasse pöördumine, teistega koos olles iseenesega olemine. Võiksime meiegi mõelda, kas maksab tormata mööda lootusetult lobjakasi tänavaid ning tröödtitult tühje poode kingituste järel, mida võib-olla ei vajatagi. Kui peatuksime õige, püüaksime leida tasakaalu lootuse ja lootusetuse, õnne ja õnnetuse vahel, üritaksime mõista, kust tuleme ja kuhu tahame minna, mõtleksime sõpradele, kes vahest on hädas, katsuksime olla paremad, kui me oleme?

Need jõuluaja on läbi. Loodan, et tundsite neist rõõmu. Ja tahan väga loota, et järgmised jõulud heal uuel aastal toovad õnne ja rahu kõikidesse kodudesse nii Soomes kui meil.

JÜRI VALGE

Nalja-võistlusele

tuli natuke nalja neljalt mehelt. Žürii (ajakirjandusõppejõud dots. Sulev Uus, «Edasi» ajakirjanik Raimu Hanson, ajakirjandustudeng Margus Sanglepp ja toimetaja Varje Sootak) ei andnud päris erimeelselt esimest kohta žurnarebasele ERKKI KÕLULE (10 rubla uuel aastal). Toimetuse suveniirid saavad kõik teised (Erkki kal) tänuks naljapipra ja osavõtu eest. Osa saab täna ära trükitud. Naljaveerud jäävad avatuks kõigile.

✻

LUULE, 50/160/70, kaks kõrgharidust, lapsi pole. Olen kodulembeline, lugemishuviline. Vabal ajal loen raamatuid. Sooviksin tutvuda mehega, kes armastaks raamatuid ja ei segaks mind lugemisel. Esimeses kirjas ootan raamatut, mille soovi korral jätan endale.

* * *

✻ Ostan noori lambaid ja 6 šašlõkivarrast.

✻ Tallinna Loomaaed vajab jälle uut tiigritalitajat.

SILVER SÄRA

Läbilõige ühiselamust

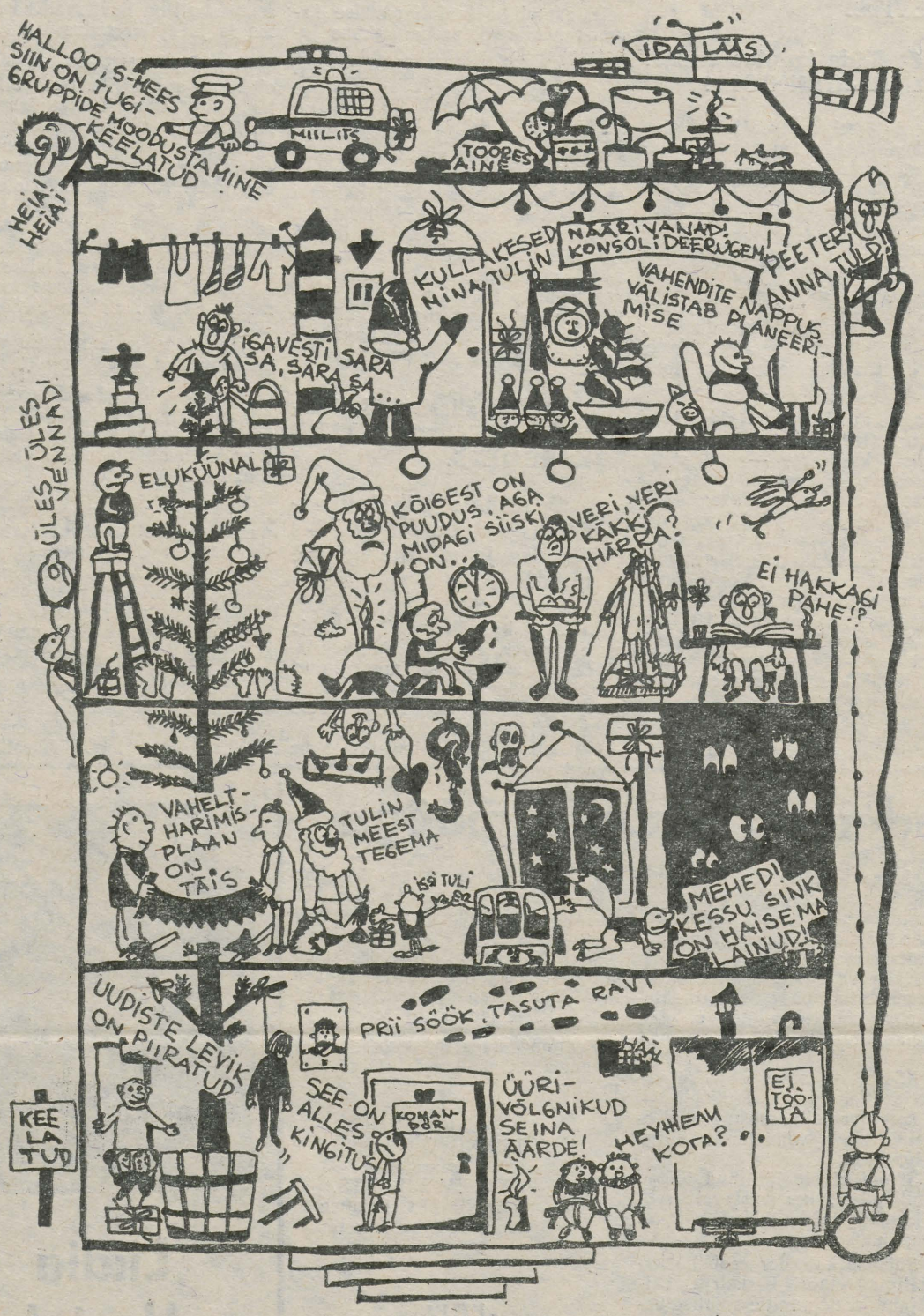

Leidke pildilt pasun, rebane, kolm päkapikku, veri vorstid ja tosin kingipakki. MARGUS SANGLEPP

Ülikooli kalender 1989. Väljavõtteid

Jaanuar:

05. 01 — Raamatukoid neelavad ülikooli raamatukogu koos raamatutega.

27. 01 — Ülikooli juures algavad kakskeelsuse kiirkursused.

Veebruar:

11. 02 — Kõik Tartu Ülikoolis õppivad setud, mulgid, saarlased jt. saavad kultuurautonoomia.

19. 02 — Demograafiline plahvatus ülikoolis, mille tugevus võrdub saja Hiroshimale heidetud aatomipommi omaga.

Märts:

07. 03 — Emajõe emake määrab spetsiaalse komisjoni, mille ülesandeks on välja selgitada, miks ülikooli ehitusjaoskond plaani ei täida.

21. 03 — Tartu Ülikool nõuab endale õigust pidada mõnes Lääne-Euroopa riigis oma piiratud üliõpilaskontingenti, mis täidaks seal ühtlasi ka internatsionaalset kohust.

Aprill:

01. 04 — 25% tudengeist hirnub ennast herneks või naerab ribadeks.

10. 04 — Seoses AIDS-iga lükatakse jooksuaeg ülikoolis edasi.

Mai:

04. 05 — Geoloogia osakond sõlmib šeflussidemed Tallinna Näidislinnuvabrikuga ja asub kõrgendama Suurt Munamäge.

30. 05 — Ülikoolis moodustatakse Eesti kaevurkorpus ja saadetakse see Venemaale maetud kuulsaid eestlasi välja kaevama.

Juuni:

17. 06 — Gustav Adolfi kuju asemele püstitatakse okastraadikujuline mälestussammas 1940. a. revolutsioonile. Vasktahvlile paigutatakse järgmine kiri: «NSV Liit on vabatahtlikkuse alusel ühinenud suveräänsete liiduvabariikide liit».

25. 06 — Tartu Ülikool alustab koos teiste sõbralike sotsialismimaade kõrgkoolidega suuri ühismanöövreid.

Juuli:

07. 07 — Poola restauraatorite rünnak objektile «Pälsoni 23» lüüakse edukalt tagasi.

19. 07 — Ühenduse parandamiseks tipptundidel rajatakse peahoonest asutusteni «Volga», «Kaunas», «Humal» ja «Tarvas» maa-alused tunnelid.

August:

08. 08 — Ülikooli korvpalli edendamiseks imporditakse Kongost neegrite suguharu, mille liikmete keskmine pikkus on 257 cm.

13. 08 — Rektor Jüri Kärner lendab väikesel sportlennukil Göttingeni Ülikooli mitteametlikule sõprusvisiidile.

ERKKI KÕLU
(Järgneb.)

* * *

Tänases lehes roholisega trükitud joonistused on

ILMAR KRUUSAMÄELT.

Vana aasta mõtted uue aasta algel

JAAN TÕNISSON
«Postimees» 1893, nr. 4
7. jaan.

Lõppenud on aasta! /.../ Ja kuidas sai ta algatatud! Nagu oleks kõik vana nõtrus viimse vana-aasta õhtuga lahkunud, nagu oleks uus elu uue jõuuga minu rinda asunud — nõnda tundsin siis ennast tugeva tuleviku tormide vastu, nõnda kerkis rind julgusest. Kõik, mis halb, mis alandav, mis madal, kõik pidi maha jääma ja asemele tulema selgem tundmine, tublim tungimine elu eesmärgi poole. Ja rinda täitis õnnelik tundmus.

Küllap teistegi rinda seesama tundmus täitis. /.../ Ja nagu oleks tervel loodusel needsamad mõtted olnud. Päike hakkas mulle armsamalt paistma, tuul ei vingunud mitte aina valust, vaid ta kuuldi kaasikule nagu julgustades jutustavat, et see vangipõli mitte igavesti ei kesta, et elu kord jälle ärkab ja puud pungel puhkema ning lilled õilmil õitsema ajab — ja teeb, et iga linnuke lepikus rõõmust päevad otsa lukutada võib, ja iga veeojake suurest rõõmust hüppama peab. /.../ Ja inimene ei võinud kurdiks jääda kutsetele, mis teda ühes hõiskama avatelesivad. Tema maitsis ühes õnne ja kaunistas sellega oma unustuse hõlma ruttava eluea olevikku. /.../

Saagu elavaks su armastus oma kalli Eesti maa ja rahva vastu, ja pühenda sa oma parem jõud tulisest armastusest temale, siis kosub, kasvab, õitseb ta veel kaua, kaua, kui sina ehk ammu unustuse rüppe oled vajunud — ja see on armas, ilus, hää!

Põgusaid põlkimisi

✻ Liikus seisukohti, mille eest tuli pikemalt istuda.

✻ Tõsiasjast, et ajaloos seisavad kõik ühiskondlikud korrad kindlas järjekorras, tehti ennatlik järeldus, et kõige progressiivsem kord on järjekord.

✻ Ühiskonna tervis ei saa olla hea, kui teda toidetakse riknenud ideedega.

✻ Ei saa vaikides mööda minna möödalaskmistest, mis viisid mahalaskmisteni, kus üldiselt mööda ei lastud.

✻ Ühiskonnaga on nagu kooliga: pärast suurt etteütlust tuleb suur vigade parandus.

✻ Valeprohvetid võtavad oma ennustuste täideviimisest erifondist aega juurde.

JUSSI ORMUSSON

NÄITUSED

teadusraamatukogus. Henrik Koppel 125, Jaan Tõnisson 120.

NB!

Suurim vabandus kõigi nende ees, kelle lood ei mahtunud ka aasta viimasesse numbrisse. Kindla peale leiate need 1989. aasta «TRÜ-st» nr. 1.

Sõjaväes traagiliselt hukkunud kursusekaaslast

MEELIS KOTSARIT

mälestab keemia II kursus.

Toimetaja VARJE SOOTAK

TRÜ

Ajalehe «TRÜ» toimetuse aadress 202400 Tartu, Ülikooli t. 18, TRÜ, ruumid 240, 241, tel. 3 51 80. Hans Heidemanni nim. trükikoja trükk. Tartu, Ülikooli 17/19. III. «TRÜ» ilmub reedeti. Tellim. nr. 4908. Tiraaž 3000 eks. MB-02938.

«Тарту Рийклик Юликоол («Тартуский государственный университет»). Орган парткома, ректората, комитета ЛКСМ и профкома Тартуского государственного университета, г. Тарту, Эстонской ССР.